

זה הכלל שהיה רבי אומר כל שלא נעקר שם העשירי ממנו לפניו מקודש ולאחריו אינו מקודש: (ד) ה) מתוך שנאמר וכל מבחר נדריכם יכול יהיה מרגל ומוציא את היפה ת"ל לא יבקר בין טוב לרע ו) ולא ימירנו (ואם המר ימירנו) הא אם המיר סופג את הארבעים. אם המר ימירנו לרבות את האשה ואם המר ימירנו לרבות את היורש. והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל בבכור הוא אומר לא תפדה ז) נמכר הוא ובמעשר הוא אומר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תם ולא בעל מום: (ה) ומנין שמעשר בהמה בעמוד ועשר ת"ל יהיה קודש מלמד שמעשר בהמה בעמוד ועשר. ח) ר"י הגלילי אומר והעברת מלמד שמעשר בהמה בעמוד ועשר: (ו) ר"ע אומר ט) עשר תעשר מלמד שמעשר בהמה בעמוד ועשר: (ז) רבי אומר אלה המצות מלמד שמעשר בהמה בעמוד ועשר. אלה המצות אין נביא רשאי לחדש עוד דבר מעתה: (ח) אשר צוה ה' את משה כדיי השליח י) למשלחו. את משה אל בני ישראל כדיי השליח למי שנשתלח אצלו וכדיי מי שנשתלח אצלו לשליח. אל בני ישראל זכות ישראל גרמה. בהר סיני שכלם נאמרו מסיני:

סליק תורת כהנים שבח לאל שוכן מעונים:

הגהות הגר"א הלכה ד ה) מתוך כו' יכול יהיה מרגל כו' [ותיקנתי בפנים]: ו) ולא ימירנו הא אם המר סופג את הארבעים המר ימירנו כו' [פי' דלרבות האשה נפקא מכפל לשון ותיבת ואם מרבה יורש]: ז) נמכר הוא תמים חי ובעל מום חי ושחוט ולא תם שחוט: **הלכה ה** ח) ר' יוסי הגלילי אומר נאמר כאן אשר יעבור ונאמר להלן והעברת מלמד כו': **הלכה ו** ט) עשר תעשר בישני מעשרות מלמד כו' [הוא לשון הגמרא דף נ"ג:] **הלכה ח** י) לשלחו צ"ל למשלחו [וכבר תיקנתי בפנים]:

סליק הגהות תו"כ עם ברייתא דר' ישמעאל:

ביאור

עשירי ממנו וממילא האחד עשר קדוש: כל שלא נעקר שם עשירי ממנו. כגון הכא דאמרינן חד עישורא קאמר והוי כמו שקראו בהדיא עשירי וממילא לפניו קדוש היינו מה שקרא לתשיעי עשירי ולאחריו דהיינו האחד עשר אינו קדוש: (ד) מתוך שנאמר וכו'. פי' להכי הוצרך לומר לא יבקר לפי שמתוך שנאמר ומבחר נדריכם משמע שהנדרים צריך להיות מן המובחר ולזה הייתי אומר דאף כאן יהיה מרגל ומעיין בעדרו להיות בוחר בשמינים ומוציאם בעשיריות: ת"ל לא יבקר. אלא איזה שילא יהיה קדוש למעשר: בין טוב לרע. היינו בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה ולא שיקריב בעל מום אלא יאכל בתורת מעשר ואסור להגזז ולהעבד: הא אם המיר סופג את הארבעים. ואף דהו"ל לאו הניתק לעשה (ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש) משום דהו"ל תרי לאוי וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי דהוא לא יחליפנו ולא ימיר דשייך בכל הקרבנות [גמרא ריש תמורה]: לרבות את האשה. דס"ד תמורה לאו שאין בו מעשה הוא ואשה לא תתחייב [שם]: ואם המר ימירנו וכו'. הגר"א מפרש דלרבות את האשה מכפל לשון ולרבות היורש מתיבת ואם: לרבות את היורש. פי' שאם הקדיש אביו קרבן ומת ובא בנו והמיר בו מומר ואע"פ שאין אדם ממיר בקרבן שאינו שלו הכא גבי יורש כקרבן דידיה דמי ור"מ ור' יהודה פליג ע"ז ואמר דיורש אינו ממיר עיין ריש תמורה: בבכור נאמר אך בכור שור וגו' לא תפדה פדיון הוא דלית ליה דליפוק מקדושת בכור למכור באיטליז ולשקול בליטרא אבל נמכר הוא חי ולוקח יאכלנו בקדושתו כשיומם או אם הבית קיים יקריבנו אבל תם שחוט לא דמשולחן גבוה קזכו הכהנים ובעל מום נמכר חי ושחוט דממון כהן הוא: במעשר הוא אומר לא יגאל ואינו נמכר וכו'. גאולה הוא המוציא מהקדש לחולין ומכירה כמו שהוא בקדושתו ובכור מותר למוכרו באופן זה אבל מעשר גמרינן [בבכורות דף לב] האי לא יגאל מלא יגאל דחרמים דכתיב בהן לא ימכר ולא יגאל מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו הלכך אינו נמכר לא חי ולא שחוט וכו'. והנה אף דהברייתא כללה חי ושחוט בחדא מ"מ בשחוט איסור מכירה הוא רק מדרבנן דגזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה [שם]: (ה) ומנין שמעשר בהמה בעמוד ועשר. דבמעשר דגן כתיב ציווי עשר תעשר אבל הכא כתיב וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור וגו' ולא כתיב תעבורו ומשמע דרשות בעלמא הוא: ת"ל יהיה קודש. ציווי הוא לעשר כדי שיהיה בו הקדושה: ר' יוסי הגלילי אומר והעברת. כל פטר רחם בבכור כתיב ומצוה ליתן אותו לגבוה וכן נמי מצות עשה לעשר בהמה דילפינן העברה העברה דכתיב כל אשר יעבור מבכור: (ו) ר"ע אומר עשר תעשר. הוא כפל לשון ואתי לרבות מעשר בהמה והרי כתיב בו מצות עשה: (ז) רבי אומר אלה המצות וכו'. פי' מדסמיך אלה המצות בא לומר שאלה אשר אמר ממעשר בהמה מ"ע הוא: אלה המצות אין נביא וכו'. פי' מדסמיך ליה אשר צוה ה' את משה וע"כ אם יבוא ויאמר שהקב"ה הוסיף לו עוד איזה מצוה נדע שנביא שקר הוא אם לא שמוחזק הוא לנביא אמת מכבר וגם הוא אינינו לדורות רק לפי שעה כגון אליהו הנביא בהר הכרמל אז שומעין לו: (ח) אשר ציוה ה' את משה כדאי השליח למשלחו. מדלא כתיב ביד משה אלא את משה מורה שהכתוב משתבח בו שהיה ראוי לשליחותו של המקום ב"ה: וכדאי השליח למי שנשתלח אצלו. היינו שהוא היה ראוי להשתלח אל עם חכם ונבון כמו עם ישראל ונשארה לנו עוד חלוקה אחת אם היו ראויים אותם שאליהם נשלח שישתלח להם שליח כמשה ולזה אמר וכדאי מי שנשתלח אצלו לשלוח ולזה הוא דמסיים אל בני ישראל זכות ישראל גרמה פי' זכות ישראל גרמו למשה שתשרה שכינה עליו ושתנתן התורה על ידו שאם יש כאן יש רועה ואם אין כאן אין רועה וכן בזכות ישראל נתנבאו הנביאים ולעתיד לבוא כולן באין כאחד וממנין את ישראל כדכתיב קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון ומשה רבינו בא בראש כולם כדכתיב ויתא ראשי עם צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל [ראב"ד]:

סיימתי בעו"ה ביאורי ביום י"ח תמוז שנת תרע"א לפ"ק.

טו) שתי מעשרות שנה אין מעשרין משנה לחברתה טז) דברי ר"ע:

פרק יג.

(א) **כל** אשר יעבור תחת השבט פרט לטריפה שאינה עוברת. אין לי אלא א) בזמן שמונין בשבט רבוצים או עומדים מנין ת"ל העשירי יהיה קודש. אין לי אלא בזמן שקרא שמו עשירי מנין אף ע"פ שלא קרא שמו עשירי ת"ל העשירי יהיה קודש. יכול אפילו היה לו מאה ונטל עשרה עשרה ונטל אחד ת"ל העשירי ואין זה מעשר ר' יוסי בר' יהודה אומר מעשר: (ב) קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי מנין שלשתם מקודשים ת"ל העשירי יהיה קודש ב) או יכול שאני מרבה את י"ב אמרת לא הואיל והוא מקודש וטעותו מתקדשת מה הוא אינו מקודש אלא הסמוך לו אף טעותו לא תתקדש אלא הסמוך לה: (ג) נמצאת אומר קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשים התשיעי נאכל במומו העשירי מעשר וי"א קרב שלמים. ועושה תמורה דברי ר"מ ר' יהודה אומר וכי יש תמורה עושה תמורה ג) אמר רבי מאיר אילו היה תמורה לא היה קרב. קרא לט' עשירי ולעשירי עשירי ולי"א עשירי אין י"א מקודש ד) קרא לתשיעי עשירי ולעשירי אחד עשר ולאחד עשר עשירי ר' אומר אינו מקודש ר' יוסי בר' יהודה אומר מקודש.

הגהות הגר"א הלכה יג טו) בשתי מעשרות שנה שנה כו' [וכן הגירסא בראב"ד ור"ש]: טז) דברי ר"ע מיותר [גם הראב"ד נדחק בזה ע"ש]:
פרק יג הלכה א א) בזמן שמנאן בשבט לא מנאן בשבט או שמנאן רבוצין או עומדין כו' [הכי איתא בגמרא]:
הלכה ב ב) או יכול שאני מרבה את השמיני ואת השנים עשר אמרת לא הואיל והוא מקודש וטעותו מתקדשת מה כו' [דהלא הברייתא ממעטת גם שמיני וכן איתא בהדיא בגמרא (דף ס':)]: **הלכה ג** ג) אמרו משום ר"מ אלו כו' [כן איתא במשנה] ד) קרא לתשיעי עשירי ולעשירי אחד עשר ולאחד עשר עשירי רבי אומר כו' מקודש שהיה רבי אומר זה הכלל כל שלא נעקר שם כו' [הנה בק"א הגיה ג"כ כעין זה אלא שהוא גרס קרא לתשיעי תשיעי אבל לא אתיא שפיר לדידיה הא דמסיים הברייתא לפניו מקודש ולהגר"א ניחא הכל]:

ביאור

ומוכח מזה דהכונה על שתי מעשרות לענין מה דכתיב באותו הפסוק שנה שנה דאין מעשרין משנה לחברתה: דברי ר"ע. זה הדין פשוט בש"פ לכו"ע ומה דקאמר דברי ר"ע משום דלקמן בפרקין בהלכה וי"ו נמי דריש ר"ע מעשר בהמה מקרא דעשר תעשר אמר כאן דברי ר"ע [ראב"ד]:

פרק יג (א) אקדים הקדמה קצרה מן המשנה. ובזה נבין מה שנאמר פה. איתא שם בפ"ט כילד מעשרין כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהא שנים יכולין לצאת כאחת [שאם יצאו שנים כאחד יהיו שניהם מקולקלין כדלקמן] ומונין בשבט א'. ב'. ג'. ד'. ה'. ו'. ז'. ח'. ט'. והיוצא עשירי סוקר בסיקרא ואומר ה"ז מעשר. והנה כ"ז ילפינן מן המקרא מדכתיב כל אשר יעבור תחת השבט העשירי משמע דבעינן שיהיה המנין דרך העברה ובשבט וגם יהיה קרוא שמו עשירי ועתה נבאר הברייתא. פרט לטרפה שאינה עוברת דהיינו שנחתכה רגליה מן הארכובה ולמעלה אבל מן הארכובה ולמטה בעלת מום היא והשבינן לה שיכולה לעבור מיהו מכאן גם שאר טריפות ילפינן דכיון דגלי גלי: אין לי אלא בזמן שמונין בשבט לא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים מנין כצ"ל. [כן איתא בש"ס] רבוצים שכובים או עומדים במקום אחד ולא היה דרך העברה: ת"ל העשירי יהיה קודש. דמלת העשירי יתר דכתיב ברישא דקרא וכל מעשר בקר וגו' אלא להורות דכיון שמנאן והוא עשירי אע"פ שלא נתקיים יעבור תחת השבט הוא קדוש: מנין אע"פ שלא קרא שמו עשירי. אבל מ"מ מנאן עד עשר: ת"ל העשירי יהיה קודש בגמרא איתא ת"ל יהיה קודש מכל מקום דתיבת יהיה יתירא: היה לו מאה ונטל עשרה. פי' שלא מנאן אחד שנים ג' אלא עשרה בבת אחת נטל ממאה לשם מעשר או שמעשרה נטל אחד לשם מעשר: אין זה מעשר. משום דצריך למנותן כדי שיהא עשירי למנינא קודש: ר' יוסי בר' יהודה אומר מעשר. ואמר בגמרא טעמו דס"ל כאבא אליעזר בן גומל דאית ליה דתרומה ניטלת באומד שאומד בדעתו בלא מידה כמה שאין יש ונותן תרומה לפי אומדו ומקים לה מעשר בהמה שגם היא ניטל במחשבה שאינו מונה עשירי בפיו אלא מפריש כל מה שעולה בדעתו לשם מעשר: (ב) ה"ג ת"ל העשירי יהיה קודש לד' [כן איתא בפסיקתא

וברא"ד ובאדרת אליה] ופי' דכתיב וכל מעשר וגו' העשירי יהיה קודש ומשמע בין שקראו הוא עשירי בין שהיה עשירי למנין ולא קראו עשירי: ה"ג את השמיני ואת הי"ב. אם קראם עשירי: מה הוא. העשירי גמור אינו מקודש אלא בסמוך לו שאין לך סמיך בו יותר מגופו: אף טעותו. מה שהוא טעה וקראו עשירי אינו מקודש אא"כ בטעה באותו שסמוך למעשה גמור כגון תשיעי ואחד עשר שהם סמוכים לו זה מלפניו וזה מלאחריו: (ג) התשיעי וכו'. עתה מבאר מה יהיה בהם: נאכל במומו. פי' אינו יכול להקריבו לא לשם מעשר ולא לשם שלמים אלא ימתין עד שיפול בו מום ויאכלנו בעליו וטעם ברייתא זו מבואר לעיל בפרשה ויקרא בדיבורא דנדבה פט"ז עי"ש: ועושה תמורה. היינו אם המיר האחד עשר: וכי יש תמורה. דאחד עשר שקרא עשירית היינו תמורת מעשר ובמסכת תמורה (דף יג) גמרינן דאין תמורה עושה תמורה משום דכתיב תמורתו ולא תמורת תמורתו: אלו היה תמורה. אותו אחד עשר לא היה קרב דתמורת מעשר אינה קריבה כדגמרינן בתמורה (דף ה) אלא ודאי מדריבה התורה להקריבו שלמים כדלעיל בויקרא פט"ז ע"ש הקדש ראשון חשבינן ליה לכך עושה תמורה כדין שלמים אחרים: אין י"א מקודש. פי' כיון דאמר עשירי בראוי לו שוב אין שם עשירי מקדש אחריו אבל לפניו דהיינו תשיעי ודאי קדוש ויאכל במומו שהרי כשקדשו בשם עשירי עדיין לא נתקדש העשירי בראוי לו: ה"ג קרא לתשיעי עשירי ולעשירי אחד עשר ולאחד עשר עשירי רבי אומר וכו' שהיה רבי אומר כל שלא נעקר שם וכו' [הגר"א בהגהותו והיא נכונה מאוד] רבי אומר אינו מקידש. האחד עשר ובגמרא פריך והלא נעקר שם עשירי דהלא קרא לעשירי אחד עשר ואמאי אין אחד עשר מקודש ומוקי לה כגון דאית ליה בהמות טובא בעדרו למעשר דאז נוכל לפרש מה שאמר אחד עשר היינו חד עישורא כלומר זה עישור ראשון ולסימן אמר כן אבל היכא דלית ליה בהמות כ"כ על עוד עישור אחר ליכא למימר הכי שאין מנהגו של עולם לומר זה עישור אחד אא"כ יודע שיהו לו עשיריות הרבה הלכך אמרינן דבזה גם רבי מודה דאחד עשר ממש קאמר ועקר שם עשירי ממנו וממילא גם הי"א קדוש: ר' יוסי בר' יהודה אומר מקודש. לא ס"ל דהד עישורא קאמר וגם כאן נעקר שם

למעשר ת"ל וכל מעשר י) יכול בשני מעשרות הכתוב מדבר ת"ל הוא. הוא אמור כאן והוא אמור להלן דברים מחוסרים כאן אמרן הכתוב להלן: (י) יא) ואם גאל יגאל לרבות את האשה. ואם גאל יגאל לרבות את היורש יב) איש פרט לקטן. או יכול שאני מרבה בן ט' שנים ויום א' ת"ל ואם גאל יגאל (ממעשרו ולא כל מעשרו) ממעשרו אין לי אלא מעשר שנכנס משדותיו לקח וירש וניתן לו במתנה מניין ת"ל ואם גאל יגאל. יג) ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שנכנס לירושלם ויצא (חמישיתו) ופרט לפחות משוה פרוטה יד) יוסף עליו שיהא הוא וחומשו חמשה: (יא) מניין שאין מעשרין מן הבקר על הצאן ולא מן הצאן על הבקר ת"ל וכל מעשר בקר וצאן: (יב) יכול לא יעשר מן הכבשים על העזים ודין הוא ומה החדש והישן שאינן כלאים זה בזה אינם מתעשרים זה על זה. כבשים ועזים שהם כלאים זה בזה אינו דין שלא יתעשרו זה על זה ת"ל וצאן משמע כל צאן א': (יג) ק"ו לחדש ולישן שיתעשרו מזה על זה ומה אם הכשבים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרים מזה על זה החדש והישן שאינן כלאים זה בזה אינו דין שיתעשרו מזה על זה ת"ל עשר תעשר

הגהות הגר"א י) יכול במעשר אחר הכתוב מדבר חוץ לשתי מעשרות ת"ל הוא הוא האמור להלן הוא האמור כאן כו' [עיין בפירושינו שהוא מפירוש הראב"ד והיה מוקשה לו דמה לו להזכיר שני מעשרות לכאן היה לו לומר יכול במעשר ראשון הכתוב מדבר ת"ל הוא לכך גרס יכול במעשר אחר חוץ לשתי מעשרות היינו שתי מעשרות המבואר במקום אחר ראשון ושני וכאן הוסיף הכתוב לחייב עוד מעשר אחר להפריש ולחייב בעליו בחומש כאשר יגאלנו ת"ל הוא דהוא מלה יתירה להורות דהוא המעשר במקום אחר והיינו מעשר שני האמור בפרשת ראה הוא האמור כאן]: **הלכה י** יא) ואם הראשון מיותר: יב) איש פרט עד ממעשרו אין לי פ"ס וכצ"ל ממעשרו אין לי אלא מעשרות שהכניס משדותיו לקח וירש ושניתן לו במתנה מנין ת"ל איש [דעתו דאין צריך איש להוציא את הקטן דהא צריך לפדות המעשר ולחלל קדושתן על המעות וקטן בודאי אין לו כח לזה דהא אין בו כח לנדור ולהקדיש כ"ז שאינו איש [ורק לענין מופלא הסמוך לאיש י"א שהוא דאורייתא וכדאיתא בנזיר פרק האומר (דף ס"ה) הגיעו לעונת נדרים נדריהן נדר והקדישן הקדש] וכדאיתא בספרי פרשה אמור איש כי ידור נדר להוציא את הקטן וכן תיבת ממעשרו ולא כל מעשרו הכתוב אצלנו אין לו שום ביאור וגם כתוב לקמיה לפיכך כתב דהוא ט"ס. והנה לפ"ז אייתר ליה תיבת איש והעמידו לבסוף לקח וירש וכו' מנין ת"ל איש דר"ל איזה איש שהוא ואפילו לפי גירסתינו ת"ל ואם גאל יגאל ג"כ נוכל לומר דסמך על סוף הפסוק והוי כמו וגו' וכן הדרך בכמה מקומות דבאמת גאל יגאל כבר דרש לעיל לרבות את האשה]: יג) ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שנכנס לירושלים ויצא ופחות משוה פרוטה [ומחק מביניתיים תיבת חמישיתו והעמידו אח"כ כי פה אין לו שום מקום וגם מב"מ (נ"ג :) מוכח דהדרש הוא מתיבת ממעשרו ע"ש]: יד) וחמישיתו יוסף עליו שיהא הוא וחומשו חמשה [זה הנוסח איתא בגמרא שם]:

ביאור

כתיב שהם זרע הארץ כפרי העץ [ראב"ד ור"ש]: יכול בשני מעשרות הכתוב מדבר. פי' שיפדה אותם ומאי ניהו מעשר ראשון ומעשר שני: ת"ל הוא הוא האמור להלן. פי' בפרשת עשר תעשר דלא איירי התם אלא במעשר שני כדכתיב ואכלת לפני ד' אלהיך מעשר דגנך וגו' וקאמר התם דבעי פדיון כי הכא הלכך הוא האמור כאן הוא האמור להלן ודברים המחוסרים כאן אמרן להלן כי הרבה ענינים נתפרשו שם בענין פדיונו שלא נאמרו כאן. ה"ג הוא האמור כאן הוא האמור להלן ויותר נכון לגרוס כמו שגרס הגר"א הוא האמור להלן הוא האמור כאן דהלא אנו צריכין למילף דבענינינו מיירי ג"כ רק במעשר שני כמו התם: (י) לרבות את האשה. דאם פדאה מעשר שני שלה מוסיפה חומש ומשום דכתיב איש ממעשרו והו"א למעוטי אשה קמ"ל לרבויה א"נ דכשפודה מעשר בעלה אפילו במעות דידה מוספת חומש משום דמה שקנתה אשה קנה בעלה והוי כזוזי דידיה ושליחותיה קעבדא [ראב"ד ועיין בקידושין כ"ד ע"א ברש"י ותוספות שם]: לרבות את היורש. דאי הוי למורישו מעשר שני ולא הספיק לפדות עד שמת ופדאוהו יורשים מוסיפים חומש: או יכול שאני מרבה בן ט' שנים ויום אחד. דהו"א כיון דביאתו ביאה יחשב כאיש לכל דבר: ה"ג ת"ל ואם גאל יגאל איש [הגהות מהרי"ד] ומלת איש משמע דכל שאינו איש אינו יכול לגאלו: ממעשרו ולא כל מעשרו. אין לו ביאור ולקמיה איתא להאי דרשא על ענין אחר ואפשר דצריך לומר ממעשרו ולא ממעשר חבירו ופי' דאין צריך ליתן חומש אם פודה מכספו מעשר חבירו ודרשא זו הובא בפסיקתא וגם בפירש"י על התורה והיא פשוט בש"ס ואח"כ מרבה דאם נתן לו במתנה השיב זה מעשרו אף שאינו משדותיו: שנכנס משדותיו. דממעשרו משמע ממעשר תבואה שצמח בשדהו: מנין. דמוסיף חומש אי בעי למפרקיה: ת"ל ואם גאל יגאל. ריבה גאולות הרבה וברישא דברייתא ריבה יורש דבו בודאי מסתברא דהוא קם תחתיו ואח"כ מוסיף והולך מריבוי זה אפילו לקוח וניתן לו במתנה ודרך אגב נקט ירש ג"כ: ה"ג ולא כל מעשרו פרט וכו'. דממעשרו משמע דלא כל המעשרות ניפדין: שנכנס לירושלים ויצא. דשוב אין לו פדיון אלא שיחזיר אותו לירושלים ויאכלנו שם מאחר שקלטוהו מחיצות ירושלים והוא אסמכתא בעלמא שהרי מחיצות לקלוט היא רק מדרבנן [ב"מ נג.]: ופרט לפחות משוה פרוטה. דאינו בר פדיון ואינו תופס פדיונו ובפרק הזהב (שם) איכא מאן דאמר אין בו שוה פרוטה ואיכא מאן דאמר אין בחומשו שוה פרוטה ג"כ נתמעט מהאי קרא דלאו בר גאולה הוא עד שיהא שוה ד' פרוטות כדי שיהא ראוי לתוספות חומש דכתיב בהאי קרא ויש מפרשים דהיינו רק לענין שאינו מוסיף חומש אבל בר גאולה הוא ותופס פדיונו וכ"ז נתמעט ממה שכתוב ממעשרו ולא כל מעשרו. ותיבת חמישיתו הכתוב בספרים ט"ס הוא וצ"ל אח"כ וחמישיתו יוסף עליו שיהא הוא וחומשו חמישה. והיינו חומש מלבר שהוא רביע של קרן וילפינן זה מהיבת עליו: (יא) ת"ל וכל מעשר בקר וצאן. מדלא כתיב כל מעשר בהמה וכתיב בקר וצאן משמע דמכל אחד בעי לעשורי: (יב) מן הכבשים על העזים. שהם שני מינים: החדש והישן. דאלול ר"ה למעשר בהמה וחדש שנולדו לאחר אלול וישן שנולדו קודם אלול ואינם מתעשרים מזה על זה: ת"ל וצאן. פי' דבעלמא כתיב ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים והכא לא הזכיר כבשים ועזים: (יג) ק"ו וכו'. ר"ל השתא דמרבינן מן וצאן דמתעשרין מן הכבשים על העזים נלמוד ק"ו דיתעשרו במין אחד מן החדש לישן וכו': ה"ג ת"ל עשר תעשר שתי מעשרות שנה שנה אין מעשרין וכו'. בפרשת ראה כתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה ואמרינן בגמרא [בכורות נג:] מריבויא דעשר תעשר דבשתי מעשרות דיבר הכתוב אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן אין מעשרין מן החדש על הישן דכתיב היוצא השדה שנה שנה ומשמע דכל שנה מתעשרת בפני עצמה ה"ג לענין מעשר בהמה וזהו ג"כ כוונת הברייתא ת"ל עשר תעשר

ומכם

לשם ו) ת"ל הוא: (ה) ר' יהודה בן בתירה אומר מניין שסתם חרמים לבדק הבית ת"ל כל חרם קודש קדשים הוא לה'. או יכול אע"פ שפירש לכהן ת"ל הוא: (ו) מניין שמחרים אדם את קדשיו ת"ל חרם קדש. מניין שמחרים אדם את קודשי קדשיו ת"ל כל חרם ק"ק. יכול הכהנים והלוים יהיו מחרימים ת"ל אך דברי ר' יהודה. ר"ש אומר הכהנים אינן מחרימים שהחרמים שלהם הלוים מחרימים שאין חרמים שלהם רבי אומר נראים דברי ר' יהודה בקרקעות שנאמר כי אחוזת עולם היא להם ודברי ר' שמעון במטלטלים שאין חרמים שלהם: (ז) מניין למחוייבי מיתות ז) שאמר ערכי עלי לא אמר כלום ת"ל חרם לא יפדה. אין לי אלא מחוייבי מיתות החמורות מחוייבי מיתות הקלות מנין ת"ל כל חרם לא יפדה. ח) יכול עד שלא נגמר דינו ת"ל אשר יחרם מן האדם לא יפדה ולא עד שלא נגמר דינו: (ח) ר' חנניה בן עקביא אומר נערך מפני שדמיו קצובים אבל לא נידר מפני שאין דמיו קצובים ר' יוסי אומר נודר ומעריך ומקדיש. ואם הזיק חייב בתשלומין: (ט) זרע הארץ. לרבות שום ושחליים וגרגיר או יכול שאני מרבה זרע לפת וצנונות ושאר זרעוני גינה שאינן נאכלים ת"ל מזרע הארץ ולא כל זרע הארץ. מפרי העץ. לרבות כל פירות האילן. או יכול שאני מרבה חרובי שקמה וצלמונה. וחרובי גירידה ת"ל מפרי ט) העץ ולא כל פירות האילן. מניין לרבות את הירקות

הגהות הגר"א ו) ת"ל כל חרם קודש קדשים הוא לד' [עיין בביאורינו]: **הלכה ז** ז) שאמר אחד ערכי עלי כו' [אף דבאומר ערכו עלי ג"כ אינו נערך ומה שאמרו דבמעריך גם ת"ק מודה דיכול להעריך היינו אם הוא מעריך את אחרים כדפירש"י מ"מ רוצה הגר"א לבאר דשניהם באופן אחד מה נודר ומעריך האמור בדברי ר' יוסי היינו לאחרים אף רישא מיירי בנידר ונערך מאחרים. ובכתובות (דף ל"ז:) איתא בהדיא ואמר אחד ערכו עלין]: ח) יכול אע"פ שלא נגמר דינו ת"ל אשר יחרם מן האדם ולא כל האדם להוציא את שלא נגמר דינו [כן איתא בכתובות ל"ז הנ"ל והוא מכוון הרבה יותר מן גירסתינו]: **הלכה ט** ט) העץ ולא כל פרי עץ מנין לרבות ירקות למעשר ת"ל וכל מעשר הארץ [וכן איתא בילקוט]:

ביאור

יכולין לפדותו כמו שפודין קדשי בדק הבית דאין פודין לחרמי כהנים: מה יעשה לו. פי' א"כ מה יעשה בשדה זו ומשני כבר ביאר זה במקרא הקודם דכתיב כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו והאי ברייתא ס"ל דסתם חרמים לכהנים ומפרש דהאי כשדה החרם מיירי בחרם סתם: או יכול אע"פ שפירש לשם. יהיה ג"כ שייך לכהנים: ת"ל הוא. היינו מה שכתב כל חרם קודש קדשים הוא לד' וממה דכתב הוא לד' אלמא דיש חרם שהוא לד' והיינו כשפירש לשם אז שייך לבדק הבית ומ"מ עיקר קרא דכל חרם קודש קדשים איירי בחרמי כהן וילפינן מניה דחרמי כהנים חל על קדשי קדשים ועל ק"ק כדאיתא בערכין (דף כ"ח) במשנה ומובא לקמיה בהלכה וי"ו: (ה) ת"ל כל חרם. וס"ל דבסתם חרם הכתוב מדבר: ת"ל הוא. פי' זה שאמרתי שהוא קודש קדשים לד' דוקא באופן דמיירי קרא דהיינו בחרם סתם לאפוקי כשפירש ינתן לכהן ובזה מיירי לדידיה רישא דעניגא דכתיב שם לא ימכר ולא יגאל דאלו הרמי בדק הבית יש להם פדיון: (ו) מנין שמחרים אדם את קדשיו. שחל שם חרם אף על הקדשים ליתנן לכהן ולענין איזה פרט חל שם חרם והלא אינן שלו מבואר שם במשנה הנ"ל עי"ש: ת"ל אך. למעט שלא כל המחרים יהיה חרם לאפיקי כהנים ולוים ובגמרא מסיק הטעם שאין מחרימין לדברי ר"י משום דבקרקע כתיב כי אחוזת עולם הוא להם ומטלטלין הוקשו לקרקעות דכתיב מכל אשר לו ומשדה אחוזה ואפשר דממלת אך הו"א דהקרא לא מיעט אלא כהנים משום דהחרמין שלהם אבל לא לוים וכדעת ר"ש ולהכי אצטריך הקישא ומהקישא לבד הוי אמינא דהקישא להחמיר קרקע למטלטין דהל החרם אף בקרקע: שהחרמים שלהם. דכתיב כל חרם בישראל וגו' וכיון דלדידיה הוא מה הנאה בכך אי הוי מחרים איהו גופיה זכי ביה ולא יהיב ליה לכהן אחר: אמר רבי נראין דברי ר' יהודה בקרקעות וכו'. בגמרא מסיק דאף ר"ש מודה בקרקעות מטעם זה ורבי ה"ק נראין דברי ר' יהודה לר"ש בקרקעות שר"ש לא פליג אלא במטלטלין: (ז) מחוייבי מיתות. שנידון ליהרג ואמר ערכי עלי: ת"ל חרם לא יפדה. מי שהוא ראוי ליחרם וליהרג אין לו פדיון: מחוייבי מיתות החמורות. שלא ניתנה שגגתן לכפרה כגון מסית ומדיח ומברך את השם וכיוצא בהם שאין מביאין קרבן בשגגתן כדדרשינן בסדר ויקרא הלכך כיון שהן חמורות כל כך דין הוא שאין להם פדיון: מחוייבי מיתות הקלות. שניתנה שגגתן לכפרה כגון מחלל שבת וכיוצא בהם: ת"ל כל חרם. כל מי שהוא מוחרם לא יפדה: יכול עד שלא נגמר דינו, פי' דאפי' אם עדיין לא נגמר דינו ג"כ לא יהיה נערך: ת"ל אשר יחרם מן האדם. בגמרא דריש ליה מדכתיב מן האדם דמשמע מקצת ולא כל אדם ור"ל מקצת אדם אשר הוא חייב מיתה לא יפדה ומקצתו דהיינו כשלא נגמר דינו יפדה וע"כ אם אמר ערכי עלי חייב: (ח) נערך מפני שדמיו קצובין. בפרשת ערכין לפי השנים והאי כל יחרם מיבעי ליה לדרשא אחרינא דהיינו אותן שחייבין מיתה בידי אדם לא יתכפר להם בממון אלא מות יומת: אבל לא נידר וכו'. דהא כנמכר בשוק בעי למישיימיה וזה אינו נמכר בשוק כלומר שאין אדם קונהו ויפסיד מעותיו: ר' יוסי אומר נודר ומעריך וכו'. ופריך הגמרא ות"ק מי אמר דאינו נודר וכו' והלא לא אמר אלא שאינו נידר ונערך (כ"א במשנה שם) אבל נודר ומעריך את אחרים ומקדים הוא דהא בר דעת הוא ומשני אין הכי נמי ופליגי רק באם הזיק דת"ק סבר פטור דמלוה ע"פ היא ואינו גובה מן היורשין ושהויי נמי לא משהינן להאי עד בית העמדה בדין הלכך מלוה ע"פ היא ור' יוסי סבר מלוה ע"פ גובה מן היורשין ונזיקין נמי כמלוה על פה היא דלא הוי כתוב הכתוב בשטר ויש עוד שם בגמרא תירוץ אחר עי"ש: (ט) זרע הארץ לרבות שום ושחלים וכו'. דרגילין העולם לאכול אותם ולכך הוי בר מעשר ובילקוט גרס זרע שום: זרע לפת וכו'. פי' דוקא זרע שלהם אבל הלפת וצנון עצמו חייב דהן נאכלין: לרבות כל פירות האילן. דלאו דוקא תירוש ויצהר: חרובי שקמה וצלמונה. שאינם ראויך לאכילה. וזרעים אלו ופירות האילן מעשרותיהן מן התורה כדכתיב זרע הארץ מפרי העץ ורק תרומה שלהן היא מדרבנן דכתיב ראשית דגנך תירושך ויצהרך ומעשרות ירק אינו מן התורה אלא מדרבנן וסמיכי להו מכל מעשר כי פשטיה דקרא בזרעים ובפירות הארץ מיירי וכ"כ נמי עשר תעשר את כל תבואת זרעך אבל ירקות לא כתיבי וכן משמע בירושלמי דמעשרות ויש מפרשים שגם זרעים ופירות האילן מעשרותיהן מדרבנן בעלמא והאי קרא הוא אסמכתא דכל מעשר הארץ בדגן ותירוש יצהרו

כתיב

מפני מה מביאו להקדש עילוי שהוא חל על הכל ומוציאו מהקדש מזבח שאינו חל על הכל: (ז) אין לי אלא בכור מנין לכל הקדשים שאין משנים אותן מקדושה לקדושה ת"ל לא יקדיש אם שור אם שה: (ח) יכול לא יקדישם הקדש עילוי ת"ל אך. מה ראית להביאו להקדש עילוי ולהוציאו מהקדש מזבח. אחר שריבה הכתוב מיעט מפני מה אני מביאן להקדש עילוי שהוא חל על הכל. ומוציא מהקדש מזבח שאינו חל על הכל: (ט) אם שור אם שה לה' הוא. הוא קרב ואין תמורתו קריבה:

פרק יב.

(א) **ואם** בבהמה טמאה ופדה בערכך. מה ת"ל לפי שנאמר בשקל הקודש יכול אין לי אלא סלעים של הקדש מנין לרבות דבר המטלטל ת"ל ופדה לרבות דבר המטלטל. א) וא"כ למה נאמר בשקל הקודש פודה בכל דבר שהוא מטלטל ובלבד שהוא צריך לישום בכסף. אמר טלית זו תחת חמור זה יצא לחולין וצריך לעשות דמים: (ב) ויסף חמישיתו עליו שיהא הוא וחומשו חמשה ואם לא יגאל. בבעלים. ונמכר בערכך לכל אדם: (ג) אך כל חרם אשר יחרם איש לה' מכל אשר לו ולא כל אשר לו. מאדם לרבות עבדו ושפחתו הכנענים או ב) אדם לרבות עבדו ושפחתו העבריים ת"ל מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה. ג) ומשדה אחוזתו ולא כל שדה אחוזתו. יכול אם החרים אדם את כולם יהו מוחרמים. ת"ל אך א"ר אלעזר בן עזרי' ד) ומה לגבוה אין אדם רשאי להחרים את נכסיו על אחת כמה וכמה שיהא אדם חייב להיות חס על נכסיו: (ד) ה) לא ימכר לגזבר. ולא יגאל לבעלים. מה יעשה לו כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. או יכול אף על פי שפירש

הגהות הגר"א פרק יב הלכה א א) וא"כ למה נאמר עד ובלבד מיותר [דהלשון דחוק ובאמת כבר ביאר זה הברייתא לעיל פי"א]: **הלכה ג** ב) אדם לרבות כו' העבריים ת"ל בהמה מה בהמה שיש לו רשות למכרה אף כל שיש לו רשות למכרו והלא בתו הקטנה יש לו רשות למכרה יכול יחרימנה ת"ל בהמה מה בהמה שיש לו רשות למכרה לעולם אף כל שיש לו רשות למכרו לעולם [דגירסתנו מוקשה מאוד כמו שכתבתי בפירושינו וע"כ מההכרח לגרוס כאן ת"ל בהמה כמו דאיתא בש"ס וכן הסכים הק"א דצריך לגרוס כאן ת"ל בהמה עי"ש ודרך אגב העתיק הגר"א כל הסוגיא דשם השייך לענין זה] מאדם ולא כל אדם: ג) שדה אחוזתו ולא שדה מקנה [הגם דהוא דרשא אמיתית מ"מ אינו יודע למה הוסיף הגר"א זה בענינינו והגמרא למד זה מן יתור דבהמה עיי"ש]: ד) ומה לגבוה אין אדם כו' [ותקנתי בפנים]: **הלכה ד** ה) לא ימכר לאחרים ולא כו' [דגירסתינו לגזבר מוקשה מאוד דהלא קרא זה לכו"ע מיירי בחרמי כהנים ומאי שייטיה דגזבר הכא ואף שדחקנו מעט בביאורינו מ"מ הנכון כהגהתו]:

ביאור

דקסבר ולדות קדשים ממעי אמן הם קדושים: (ז) מנין לכל הקדשים שאין משנין וכו'. והדרש דר' ישמעאל ממה דכתיב בבהמה לא ס"ל דהאי בבהמה מיבעי למאי דדרשינן לעיל בבהמה עסקתי וסמיכות לא דריש להכי יליף מאמרו אם שור אם שה דיתר הוא דשור ושה בכלל בהמה הם ולזה אמר דאתי לשאר קרבנות לומר דלא ישנה אותם מקדושתן: (ח) ת"ל אך. פי' דמיעוט אך דכתיב ברישא דקרא קאי על כל הפסוק דמיירי גם בשאר קדשים לפי דרשת ר"ע: (ט) ואין תמורתו קריבה. דמלת לד' הוא יתירא ואתי למימר דהוא בעצמו שהוא הבכור יקרב לד' ואין תמורתו קריבה למזבח:

פרק יב (א) מה ת"ל. ופדה מערכך לכתוב והעריך הכהן ויסף חמישיתו: אין לי. שמעריך ופודה אלא בסלעים שכן אמר בשקל הקודש: ת"ל ופדה. דמשמע בכל דבר אפילו מטלטלין: פודה בכל דבר שהוא מטלטל. ר"ל דוקא אם הוא מטלטל דומיא דשקל לאפוקי קרקעות דמן ופדה הלא היה משמע בכל דבר וממילא אמעוט נמי עבדים דהוקשו לקרקעות ואמעוט נמי שטרות דגם אינם דומיא דשקל שאין גופן ממון וכדלעיל בסוף פי"א הלכה ז' והברייתא קיצר בדבר וסמך אדלעיל (וכה"ג קיצר הברייתא שם דלא זכר שיהא נישום בכסף כדאמר כאן דסמך על מה ששנה פה לענין בהמה טמאה דדינם חד וכמו שכתב הראב"ד שם): ובלבד שהוא צריך לישום בכסף. ר"ל נהי דהרשה התורה לפדות בכל דבר מ"מ צריך לראות לישום המטלטלין שיהיו שוין שיעור הכסף ולא יהיה הפדיון להם דרך חליפין מבלי שומת דמים אלא צריך לישום בכסף כמה שוה האי דחולין וכמה שוה האי דקודש: יצא לחולין. החמור: וצריך לעשות דמים. פי' אם אינו שוה הטלית כמו החמור צריך להוסיף עליו עד כדי שויו אבל אינו מעכב לצאת לחולין [אדרת אליהו ועיין ב"מ דף נ"ה ודף נו. דקי"ל כשמואל דהקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל]: (ב) שיהא הוא וחומשו חמשה. והוא רביע הקרן וחומש מלבר כגון דשוו עשרים מוסיף חמשה וממלת עליו דייק דמשמע שיהיה החומש מלבר: ואם לא יגאל בבעלים. דבהם משתעי קרא מקודם: (ג) ולא כל אשר לו. דאין אדם רשאי להחרים כל נכסיו: לרבות עבדו ושפחתו העברים. דבכלל שם אדם הם: ת"ל מאדם ולא כל אדם. רבים תמהו דהלא המ"ם דמאדם צריכין למעוטי דאין לו רשות להחרים כל עבדיו ושפחותיו אלא מקצתן והסכימו שצ"ל ת"ל ובהמה והוא כמו שאמר בגמרא בהמה צ"ל [פי' הלא אם אדם יש לו רשות להחרים כ"ש בהמה ועוד דהוא נכלל במה דכתיב מכל אשר לו] ואמר דבא להורות מה בהמה שיש לו רשות למכרה אף אדם אותן שיש לו רשות למכרן והם עבדיו ושפחותיו הכנענים יש לו רשות להחרימן [וצריך ליתנם לכהנים ואם הם חרמי גבוה נפדין בשוייהן ומקודש לאזור להשתמש בהן דהן קודש] יצאו עבדיו ושפחותיו העברים דאין לו רשות למכרן אין לו רשות להחרימן: מאדם ולא כל אדם. והיינו דאפילו ישייר כל המינים לעצמו דהיינו מטלטלין ובהמות ושדה אחוזה ויחרים רק מן האדם לבד ג"כ אסור וה"ה בשאר כל המינים [גמרא]: מבהמה ולא כל בהמה. אף דבקרא כתיב ובהמה ולא כתיב מבהמה המ"ם דמאדם קאי נמי אבהמה: משדה אחוזתו ולא כל כו'. בגמרא (דף כ"ח) מצריך להו לכולהו: א"ר אלעזר ב"ע ומה אם לגבוה וכו'. בגמרא פריך היינו ת"ק ומשני איכא בינייהו דר' אילא דאמר באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש דהיינו כנגד שני עישורין הכתובין ביעקב אבינו ר"א ב"ע אית ליה ות"ק לית ליה ויכול לבזבז יותר לצדקה ויניח לעצמו כל שהוא: (ד) לא ימכר לגזבר. פי' שהגזבר אין לו רשות למכרו וליתנו לבדק הבית דהאי קרא לכו"ע מיירי בחרמי כהנים דאפילו מאן דאית ליה סתם חרמים לבדק הבית מודה האי קרא במפרש לכהנים: ולא יגאל לבעלים. שאין הבעלים יכולין

פרשתא ח.

(א) **אילו** נאמר בכור לא יקדיש. יכול לא יקדיש א) אדם בכור הקדשות ת"ל אותו. אותו אין אתה מקדיש אבל מקדיש אדם בבכור הקדשות. עדין אני אומר ב) הוא לא יקדיש אבל יקדישוהו אחרים ת"ל בבהמה בבהמה עסקתי: (ב) יכול לא יקדישוהו מן הבטן ת"ל אשר יבוכר לא יקדיש משיתבכר אין אתה מקדישו מקדישו אתה מן הבטן ג) מכאן אמרו מערימים על הבכור ד) ר' ישמעאל אומר מניין לא יקדיש אדם בכור ת"ל בכור לא יקדיש איש אותו. יכול לא יקדישנו הקדש עילוי ת"ל כל זכר תקדיש. מה ראית להביאו להקדש עילוי ולהוציאו מהקדש מזבח. אחר שריבה הכתוב מיעט מפני מה אני מביאו להקדש עילוי שהוא חל על הכל ומוציאו מהקדש מזבח שאינו חל על הכל: (ג) אין לי אלא בכור מניין לכל הקדשים שאין משנים אותו מקדושה לקדושה ת"ל בבהמה לא יקדיש איש אותו: (ד) יכול לא יקדישנו הקדש עילוי ת"ל בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש מה ראית להביאו להקדש עילוי ולהוציאו מהקדש מזבח. אחר שריבה הכתוב מיעט. מפני מה אני מביאו להקדש עילוי שהוא חל על הכל ומוציאו מהקדש מזבח שאינו חל על הכל: (ה) ר"ע אומר מניין שלא יקדיש אדם בכור ת"ל בכור לא יקדיש איש אותו: (ו) יכול לא יקדישנו הקדש עילוי ת"ל אך ומה ראית להביא להקדש עילוי ולהוציאו מהקדש מזבח אחר שריבה הכתוב מיעט

הגהות הגר"א פרשתא ח הלכה א א) אדם בכור אדם בכור צ"ל בכור אדם בבכור אדם: ב) הוא [לא] יקדיש אותו: **הלכה ב** ג) מכאן אמרו מערימין כו' [וגירסתינו שכתוב אין מערימין הוא טעות דמוכח ותקננו בפנים]: ד) ר' ישמעאל אומר מנין שלא יקדיש את הבכור כו' וכן בהלכה ה':

ביאור

סלעים בזרע חומר שעורים וחמש סלעים לפדיון הבן כך הם נותנין עתה לאחר התוספות וכן בכל מקום שהם זקוקין ליתן בשקל הקודש ואם פחתו ממנו חייב ליתן לחשבון הראשון:

פרשתא ח (א) אלו נאמר כו'. קאי אקרא (ויקרא כז) אך בכור אשר יבוכר לד' בבהמה לא יקדיש איש אותו אלו נאמר בכור אשר יבוכר לא יקדיש ולא כתיב איש אותו ולא כתיב בבהמה הייתי אומר בכור אדם לא יקדיש שום דבר להקדש והא דקאמר אם שור אם שה לד' הוא מסס ואילך איירי בבכור בהמה: ת"ל אותו. ללמד שעל בכור בהמה קאי: עדיין אני אומר כו'. דאכתי הוי אמרינן אך בכור אבכור אדם קאי וה"ק אך בכור אדם לאשר יבוכר לד' דהיינו בכור בהמה לא יקדיש אותו לקדושה אחרת אבל אחרים יהו מקדישין אותו לקדושה אחרת דהיינו אותו שאינן בכור מותרין להקדיש בכור בהמה לקדושה אחרת להיות עולה או שלמים: ת"ל בבהמה בבהמה עסקתי ולא באדם. פי' לכך כתיב בבהמה דלא אצטריך לגלוי דהאי קרא רק בבכור בהמה מיירי שאין שום אדם רשאי להקדישו לשאר קדושה: (ב) מן הבטן. שאפילו בעודו בבטן לא יוכל להקדישו לקדושה אחרת: משיתבכר. משיקדש ברחם אבל בבטן עדיין הולין הוא: ה"ג מכאן אמרו מערימים על הבכור. להפקיעו מכהן ולהפרישו לשלם בו חובתו וכפ"ה דתמורה מפרש כילד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר הוא עולה וילדה זכר הרי הוא עולה וכו' והטעם משום דבכור לא קדיש אלא מרחם וכיון דמעיקרא בהיותו הול אקדשיה בקדושה אחריתא לא חיילא תו עליו קדושת בכורה: מנין לא יקדיש אדם בכור. היינו שלא יקדיש שום אדם את הבכור למזבח: ת"ל לא יקדיש איש אותו. היינו מדכתיב איש אותו מוכח דין זה וכנ"ל בריש הפרק: הקדש עילוי. לבדק הבית והיינו להעלותו בדמים כפי טובת הנאה שיש לו בו שאומדים כמה אדם רוצה ליתן לבעה"ב בעליו של בכור זה כדי שיתן בכורו לבן בתו כהן ואותו טובת הנאה יתן אותו לבדק הבית: ת"ל זכר תקדיש. היינו מה דכתיב בפרשת ראה כל הבכור אשר יוולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש הרי משמע דיכולין להקדישו והקדש עילוי קאי: אחר שריבה הכתוב מיעט. שכתוב אחד מרבה וכתוב אחד ממעט: שהוא חל על הכל. מפרש בתמורה (דף ל"א) אפילו בגזרת ובשיפויין ובעלין הנושרין שהוא הגביה והוא מלשון תגובה וכן במסכת עירובין (ע"ט) ניב של תבן אבל גיזברים שלקחו עלים למזבח אין מועלין לא בשפוי ולא בגביה והכי איתא במעילה (דף יד) [ראב"ד]: (ג) מנין לכל הקדשים וכו'. בין קדשי מזבח ובין קדשי בה"ב כדתנן בסוף תמורה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בה"ב אין משנין אין משנין אותם מקדושה לקדושה בקדשי בה"ב שהקדישן למזבח לא עשה כלום וה"ה להיפך ובקדשי מזבח ג"כ אין משנין ג"כ מקדושת עולה לשלמים ומשלמים לעולה וכיוצא בזה: ת"ל בבהמה לא יקדיש איש אותו. ואע"ג דמלת בבהמה כבר דריש בריש הפרק התם דריש מן המלה בעצמה שהיא יתרת אבל הכא דריש הסמיכות ללא יקדיש דהיה לו לומר אשר יבוכר בבהמה לד' אחר שמלת בבהמה לאשר יבוכר קאי ולא לד' ושינה הכתוב הלשון כדי לסמוך בבהמה ללא יקדיש לומר שכל הקדושות אשר יהיו בבהמה מכל מיני קדושה לא ישוב להקדישם ולשנות אותם מקדושתם ופי' הכתוב לד' בבהמה ר"ל כל מה שיהיה קודש לד' בבהמה לא תקדישהו קדושה אחרת: (ד) הקדש עילוי. כגון אם אמר על עולה הרי זו לבדק הבית מעלין אותה בדמים לפי הכח שיש לו בה ונותן לגיזבר כדתנן בערכין דף כ"ח מחרים אדם את קדשיו אם נדר נותן דמיהן ואם נדבה נותן את טובתה כלומר אם בהמה זו היתה נדר כגון דאמר הרי עלי עולה והפרים זו לנדרו כיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה נמצא שכולו שלו ונותן כל דמיה לחרם הכהן וה"ה נמי לבדק הבית אם התפיס קדשי מזבח לבדק הבית ואם נדבה דאם מתה אינו חייב באחריותן נמצא שאין לו חלק בה אלא טובת הנאה דרשאי ליטול דבר מועט מישראל הבירו כדי שיתן עולתו זה לבן בתו כהן להקריבה כדי שיטול את העור וכפי אותה טובת הנאה יתן לבדק הבית: (ה-ו) ר' ישמעאל ור"ע לא פליגי בעניננו אלא דר"ע דריש ליה להקדש עילוי ממלת אך דכתיב אך בכור אשר יבוכר וגו' ובא למעט מה דכתיב בסיפא דקרא לא יקדיש לומר דלפעמים יכול להקדיש והיינו הקדש עילוי ומלת כל זכר תקדיש דמיניה יליף ר' ישמעאל דריש ליה איהו לכדתניא מנין לנולד בכור בעדרו שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש ופי' שאע"פ שהוא קדוש מאיליו מצוה להקדישו ור' ישמעאל לא ס"ל דבר זה דכיון דקדושתו מרחם א"צ להקדישו והאי קרא דר"ע מה דכתיב אך בכור מפיק ליה ר' ישמעאל למעוטי שאר ולדות קדשים שאף בבטן אינו יכול להקדישם לקדושה אחרת משום

דקסבר

מה ת"ל (מנין אתה אומר) הלוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה יכול תהי' לפניו כשדה מקנה ד) ת"ל ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה שדה אחוזה יצתה זו שהיא שדה אחוזה דברי ר"מ. ור' יהודה ור"ש אומר' הלוקח שדה מאביו הקדישה ואח"כ מת אביו יכול תהי' לפניו כשדה מקנה ת"ל ואם את שדה מקנתו ה) אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה. יצתה זו שהי' ראויה להיות שדה אחוזה. שדה מקנה אינה יוצאה לכהנים ביובל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. וחשב לו הכהן את מכסת אין מכסת אלא דמיה מלמד שהוא נותן את שוויו: (ה) אר"א ו) צא וראה נאמר כאן וחשב ונאמר להלן וחשב מה וחשב האמור להלן נותן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף. אף וחשב האמור כאן בזרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף: (ו) ונתן את הערכך ביום ההוא. שלא ישהה. שאפילו מרגלית בקלים אין לה אלא ז) מקומו ושעתו: (ז) בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנה מאתו ח) יכול הגיזבר הנקנה ממנו ת"ל לאשר לו אחוזת הארץ. יאמר לאשר לו אחוזת ארץ מה ת"ל לאשר קנהו מאתו ט) (מנין אתה אומר) שדה שיצת לכהנים ביובל ומכרה הכהן והקדישה הלוקח יכול כשיגיע היובל השני תחזור לבעלים הראשונים ת"ל לאשר קנהו מאתו. וכל ערכך יהיה י) בשקל ואין נערכים פחות מסלע. בשקל הקודש מה ת"ל לפי שנאמר ופדה יכול בעבדים ובשטרות ובקרקעות ת"ל בשקל הקודש. אין לי אלא סלעים של קודש מניין לרבות דבר המטלטל ת"ל ופדה לרבות דבר המטלטל. א"כ למה נאמר בשקל הקודש פרט לעבדים ולשטרות ולקרקעות: (ח) עשרים גרה יהיה השקל. יא) ללמדך כמה היא סלע מנין אם רצה לרבות ירבה יב) ת"ל יהיה יכול אם רצה לפחות יפחות ת"ל הוא:

הגהות הגר"א **הלכה ד** ד) ת"ל אשר לא כו': ה) ת"ל אשר לא כו': **הלכה ה** ו) צא וראה מיותר [וכן בגמרא דף י"ד ע"ב ליתא שם לשון זה]: **הלכה ו** ז) מקומו ושעתו [כלשון המשנה וכן תיקננו בפנים]: **הלכה ז** ח) יכול לגזבר כו': ט) מנין אתה אומר מיותר: י) בשקל אין בערכין כו': **הלכה ח** יא) ללמדך כמה הוא הסלע מיותר [נראה לי כונתו דכבר מבואר זה בפרשה תשא בהדיא]: יב) ת"ל יהיה יכול וכו' וכבר תקנתי בפנים]:

ביאור

שלו אלא יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים בעלי המשמרה: (ד) ה"ג מה ת"ל ללוקח שדה וכו'. פי' מה ת"ל אשר לא משדה אחוזתו דאם שדה מקנה היא פשיטא שאינה שדה ירושה: יכול תהיה לפניו כשדה מקנה. דכיון שמתחלה באתה בתורת קנין לידו תהיה כשדה מקנה דאם רצה לפדותה פודה אותה בשויה ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר תשוב אליו ביובל [שהיא חוזרת לאביו כדין שאר מכירות וכשאר מקדיש שדה מקנה היא שהגואלה מיד הגזבר מחזירה ביובל לאשר לו אחוזת הארץ דהיינו אביו וזה יורש כח אביו]: יצתה זו שהיא שדה אחוזה. וע"כ אם בא לפדות יפדנה בית כור בחמישים שקלים ואם גאלה אחר יוצאה לכהנים ביובל ולא אליו ודוקא כזו שבשעה שהקדישה כבר מת אביו ונעשית שדה אחוזה שלו ממש בזה גילתה התורה דדינה כשדה אחוזה אבל אם הקדישה ואח"כ מת אביו דבשעת הקדש היתה שדה מקנה ממש ס"ל לר"מ דדינה כשדה מקנה: יכול תהיה לפניו כשדה מקנה. ר"ל דניזל בתר זמן ההקדש: ת"ל וכו' אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזתו. דהיינו אם בעת הפדיון היה אביו עדיין חי משא"כ כזו שבשעת הפדיון כבר מת אביו ראויה להקרא עליה שם שדה אחוזה וטעמם דאי כדר"מ לכתוב רחמנא אשר לא שדה אחוזתו ונמעט אותה שנעשית שדה אחוזה ממש דהיינו מת אביו ואח"כ הקדישה מאי משדה לרבות דאפילו מת אביו אחר שהקדישה ג"כ ראויה להקרא בשם שדה אחוזה [גמרא דף כ"ז]: שדה מקנה. שהקדישה ולא גאלה אדם ונשארה ביד הגזבר אינה יוצאה לכהנים ביובל אפילו אם ירצו ליתן דמי שויה אלא תחזור למי שמכרה למקדיש בלי כסף כלל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ולא יכול להקדישה אלא עד זמן היובל [וזהו רבותא דברייתא דאי לאשמועינן היכי בגאלה אחר שחוזרת למי שמכרה למקדיש הרי קרא כתיב]: במכסת. לשון מנין הוא ור"ל מנין דמיו שהוא שויו: (ה) אר"א צא וראה. פליג את"ק וסבר דאפילו בשדה המקנה נמי נותן לפי זרע חומר שעורים: ונאמר להלן. בשדה אחוזה וחשב לו הכהן את הכסף מה להלן וכו' ופירוש לפי זה מלת מכסת היינו במנין הכתוב האמור למעלה: (ו) שלא ישהא. בלי איחור מדכתיב ביום ההיא: שאפילו מרגלית בקלים. פי' אדם קל ועני שהעריך עצמו ויש לו מרגלית לא ישהנה הגיזבר לומר לו העלה אותה לכרך ולפי אותן הדמים תן אלא לפי מה ששוה כאן שמין וזה משהא אותה וימכרנה כמה שירצה ולפי דמים שמאוה יתן שהרי בזמן שמאה כהן לא היה לו יותר: (ז) יכול הגזבר וכו'. וכל אשר קנהו ר"ל לגזבר דקנהו הלוקח האחרון מאתו: ת"ל לאשר לו אחוזת הארץ. דהוא פי' לאשר קנהו שר"ל לאשר קנהו המקדיש מאתו שהם בעליו הראשונים אשר מכרוהו לאותו שהקדישו שלהם אחוזת הארץ: ה"ג לאשר קנהו מאתו לשדה שיצאת לכהנים וכו' יכול תחזור לבעלים הראשונים. ביובל שני שהרי לזה המקדיש היתה בידו שדה מקנה: ת"ל לאשר קנהו מאתו. והיינו לכהן שמכרה אבל בעלים הראשונים לא מכרו אותה: אין נערכין פחות מסלע. דאפילו עני הנידון בהשג יד לא יתן פחות מסלע ואם היה לו סלע נותנו ואם היה לו פחות מסלע לא יתן פחות מסלע אלא ישאר עליו חוב עד שיהיה לו סלע וה"ק קרא וכל ערכך יהיה בשקל שלם ולא פחות משקל וכריש פ"ב דערכין מפרש שאם היה עני ונתן סלע והעשיר אינו נותן עוד כלום אבל אם נתן פחות מסלע והעשיר נותן המשים דבנתינה קמייתא לא יצא ידי חובתו דאין ערך פחות מסלע: לפי שנאמר ופדה. ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ומשמע בכל דבר: פרט לעבדים ולשטרות ולקרקעות. דבעינן דומיא דשקל שיהיה דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון: (ח) מנין אם רצה לרבות ירבה. פי' אם רצה להגדיל הסלע דהיינו שיהא כ"ה גרה ירבה וחייבין ליתן סלע כזו כיון שנתגדל הסלע: ת"ל יהיה. דהוא יתירה דהיה לו לכתוב עשרים גרה השקל ואמר יהיה משמע דיהיה לו עוד הויה אחרת דהיינו בתוספות: יכול אם רצה לפחות יפחות. פי' אם רצה להקטין הסלע יכול שיפדה בפחות: ת"ל הוא. בפרשת קרח במתנות כהונה כתיב גרה הוא בהווייתו יהא שלא יפחות. ועיין ברא"ב"ד שכתב בקצרה וז"ל אם הוסיפו עליו כמו שהיו נותנין ג סלעים

לרבות את היורש. שדה מה ת"ל שיכול אין לי אלא המקדיש בית כור בענין הזה הקדיש בית לתך בית סאה בית קב מנין ת"ל השדה. ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו אם נתן את הכסף הרי שלו ואם לאו אינה שלו: (יב) ואם לא יגאל את השדה הבעלים. ואם מכר את השדה הגזבר. לאחר ולא לבנו. או לאחר ולא לאחיו כשהוא אומר לאיש לרבות את האח. ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח. אחר שריבה הכתוב מיעט. מרבה אני את הבן שהוא קם תחת אביו ליעוד ולעבד עברי ומוציא אני את האח שאינו קם תחת אביו ליעוד ולעבד עברי: (יג) לא יגאל עוד. יכול לא יקחנה מיד הגזבר ותהיה לפניו כשדה מקנה ת"ל ולא יגאל עוד לכמות שהיא אינה נגאלת. אבל לוקחה היא מיד הגזבר ותהי לפניו כשדה מקנה:

פרק יא.

(א) **והיה** השדה בצאתו ביובל מגיד שהשדה קרוי לשון זכר א) בלשון קודש מה קודש אמור להלן אינו יוצא אלא בפדיון. אף קודש האמור כאן לא יצא אלא בפדיון: (ב) מלמד שהכהנים נכנסים לתוכה ונותנים את דמיה דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר נכנסים אבל לא נותנין. ר' אלעזר אומר לא נכנסין ולא נותנים אלא נקראת שדה רטושים עד היובל השני. הגיע היובל השני ולא נגאלת נקראת רטושי רטושים עד היובל השלישי לעולם אין הכהנים נכנסים לתוכה עד שיגאלנה אחר: (ג) כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו מה ת"ל ג) (מניין אתה אומר) שדה שהיא יוצאה לכהנים ביובל ונגאלה אחד מן הכהנים והרי היא תחת ידו יכול יאמר הואיל והוא יוצא לכל אחיו הכהנים ג) ביובל הרי היא תחת ידי הרי היא שלי ת"ל כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. שדה אחוזתו של כהן שלו אין זו שלו אלא יוצא לכל אחיו הכהנים: (ד) ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו

הגהות הגר"א פרק יא הלכה א א) בלשון מיותר [דתיבת קודש שייך לטמה לענין גז"ש וע"כ תיבת בלשון מיותר ובלא"ה תיבת בלשון קודש אין לו ביאור]: הלכה ג ג) מנין אתה אומר מיותר [דז"ף שהק"א דחק עצמו ליישבו באמת אין לו שום ביאור וה"ה המנין אתה אומר הנאמר בהלכה ד' ועיין בגיטין מ"ח נמי לית שם תיבת מנין אתה אומר]: ג) ביובל והרי הוא ט' אלא יוצא ומתחלק ט':

ביאור

שהובירה ולא זרעה אפ"ה מנכה לפי הזמן: (יא) לרבות את האשה. אשתו של מקדיש אם גאלה השדה וכן היורש מוסיפין חומש. חד דרש מכפל הגאולות וחד מן וי"ו הנוספת: שדה מה ת"ל. דאותו היה לו לומר: המקדיש בית כור. מקום ראוי לזרוע בית כור: בענין הזה. פי' הוא אשר חייב בענין הזה שאמר קרא: לתך. הלי כור: ת"ל השדה. דמשמע כל שיש שם שדה עליו נפדה לפי החשבון נ' סלעים עבור בית כור: (יב) לאחר ולא לבנו. דבנו לא מקרי אחר לגבי אביו והו"ל כאלו גאלה אביו אם גאלה בנו ואינו יוצאה לכהנים ביובל אלא יוצאה לאביו: או לאחר ולא לאחיו. דאם מכרה לאחיו אינו יוצאה ביובל לכהנים: כשהוא אומר לאיש. דהוא יתר דהו"ל ואם מכר את השדה לאחר: ומה ראית לרבות את הבן וכו'. דהוא כאביו לענין זה ולהוציא את האח דהוא נחשב כאחר: ליעוד. שאם קנה אביו אמה עבריה ורוצה ליעדה לו מיעדה וא"צ לכסף אחר לקדשה בו אלא באותו הכסף שנתן בה אביו כאשר קנאה היא מקודשת לבנו כדאיתא בפ"ק דקידושין: ולעבד עברי. שאם מת אדוניו בתוך שש שנים שקנאו עובד להבן אבל אם מת בלא בנים ואחיו יורשו אינו עובד את האח כדאמרינן בפ"ק דקידושין לפיכך ה"נ מוקמינן לבן במקום אביו לשדה אחוזה: (יג) לא יגאל עוד יכול וכו'. בפ"ו דערכין דף כ"ו מוקי האי ברייתא בשדה שיצאה לכהנים כלומר שהקדיש אדם שדה אחוזה וגאלה אחר ויצאת מידו ביובל לכהנים והקדישה כהן ביובל שני ואתו בעלים למפרקה מיד גיזבר סד"א לא תפרוק כלל הואיל ולא גאלה בהקדש ראשון כשקידשה הוא ת"ל עוד שיוכל לגאלה אבל לא לענין שתהיה לפניו כשדה אחוזה אלא גואלה שתהיה לפניו כשדה מקנה וכשיגיע יובל תצא מידו ותתחלק לכהנים:

פרק יא (א) מה קודש אמור להלן. גבי מקדיש בית דכתיב כי יקדיש את ביתו קודש ושם לא תצא לעולם מיד הקדש אלא בפדיון כדכתיב התם והעריכו הכהן וגו' ובית לא נפקא לכהנים לעולם אלא שדה אחוזה לחודה דגזירת מלך היא אף שדה אחוזה לא תצא מיד הקדש בלא פדיון הלכך כי פריק לה אחר הרי יש דמים לבדק הבית הקדש וכי מטי יובל נפקא בחנם לכהנים אבל אי לא נגאלה יהבי כהנים דמי חמישים שקל לבדק הבית ושקלי לה: (ב) שהכהנים וכו'. כהנים של משמר היובל נכנסין לתוכה והיא חלוטה בידם אבל נותנים דמים כמה שכתבנו: אבל לא נותנין. טעמא דר"ש מפרש בגמרא דהוא גמיר ג"ש קודש קודש מכבשי עצרת דכתיב שם קודש יהיו לד' לכהן מה התם בחנם אף הכא בחנם וטעמו דיליף יותר מכבשי עצרת משום דשדה אחוזה וכבשי עצרת שניהם הם ממתנות כהונה דכתיב שם קודש יהיו לד' לכהן ור"י סבר כי אגמרא לן ג"ש קודש קודש מסתברא יותר דנגמור ממקדיש בית דשניהם קדשי בדק הבית לאפוקי כבשי עצרת דהוא קדשי מזבח: שדה רטושין. עזובה עד שיגאלנה אחד וכשיבוא היובל תצא מידו לכהנים אבל כ"ז שנשארה ביד הקדש שלא גאלה אחר אינה יוצאה לכהנים ומפרש בגמרא טעמו דר"א מדכתיב והיה השדה בצאתו ביובל בצאתו מיד אחר והיינו מיד הקונה אותה מן ההקדש שיוצאה ממנו ביובל בההוא קאמר דתיהוי לכהנים אבל בצאתו מיד הקדש לא משמע כי לא מצינו בשום מקום שיוה שיצא השדה ביובל מיד ההקדש ואיך קאמר והיה השדה בצאתו וגו'. ופשטיה דקרא לדידיה הכי משמע ואם לא יגאל את השדה הבעלים ואם מכר כלומר אלא שמכרו הגזבר לאיש אחר והיה בצאתו ביובל לכהנים: (ג) ה"ג מה ת"ל לשדה שהיא וכו' ופי' מה ת"ל אחוזתו: לשדה. שהדין הוא שהיא יוצאה מיד הגואל אותה מן ההקדש ביובל לכהנים שאם הגואל שגאלה היה אחד מן הכהנים של המשמרה שבזה היה אפשר לומר שיוכל הכהן הזה לומר הואיל ואלו גאלה ישראל היא יוצאה מידו ואני זוכה בה עם שאר אחי א"כ למה תצא מידי אזכה אני בה שהרי היא תחת ידי והאי יכול לומר דאיתא בברייתא פי' יכול שיוכל לומר: ת"ל לכהן תהיה אחוזתו. דה"ק אחוזתו שירש הכהן מאביו היא שתהיה שלו אבל זו אינה שלו

סלעים וארבעים ותשע פונדיונות מה טיבו של פונדיון זה קולבון לפרוטרוט: (ו) אחר היובל. סמוך ליובל מופלג מן היובל מניין ת"ל ואם אחר היובל יקדיש שדהו. שדהו מה ת"ל מנין אתה אומר היו שם נקעים ה) נמוכים י' טפחים או סלעים גבוהים מי' טפחים הרי אינן נמדדין עמד ת"ל שדהו: (ז) מנין שאין מקדישים לפני היובל פחות משתי שנים ולא נואלים לאחר היובל פחוו משנה ת"ל וחשב לו הכהן את הכסף עפ"י השנים הנותרות: (ח) ו) מנין שאין מחשבים את החדשים להקדש. אבל הקדש מחשבים חדשים ת"ל וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות: (ט) ומנין אם אמר הריני נותן דבר שנה בשנה אין שומעים לו אלא נותן את כולם כאחת ת"ל וחשב לו הכהן את הכסף ז) על פי השנים הנותרות: (י) שנים הנותרות שנים הוא מחשב ואין מחשב חדשים ומנין אם רצה הקדש לעשות חדשים שנה יעשה ת"ל וחשב. עד שנת היובל שלא יכנס בה כלום: ונגרע מערכך. אף מן ההקדש שאם אכלה ההקדש שנה או שתים לפני היובל או לא אכלה אלא שהיתה לפניו מנכה סלע ופונדיון בכל שנה ושנה: (יא) ח) ואם גאל ינאל לרבות את האשה. ואם גאל ינאל

הגהות הגר"א **הלכה ו** ה) נמוכין פחות מיו"ד טפחים או סלעים גביהים פחות מיו"ד טפחים הרי אלו נמדדין עמה כו' [כן איתא בילקוט וכן מוכח בהראב"ד דגירסתו היה כך. ולפי גירסתינו מוקשה מאוד הרי כבר אמר זה בהלכה ד]: **הלכה ח** ו) מנין כולה מיותר [דכבר אמר זה לעיל בהלכה הקודמת (ועיין בביאורינו) וגם נשנה לקמיה בהלכה יו"ד ומה דלא הציג הגר"א הגהתו על הלכה יו"ד משום דשם אפשר לפרשו כפירוש הרמב"ם עי"ש בביאורינו]: **הלכה ט** ז) ת"ל על פי השנים הנותרות [דהראיה הוא רק מתיבות אלו]: **הלכה יא** ח) ואם הראשון מיותר [דדין הראשון הוא מכפילות הגאולה]:

ביאור

פרוטה ור"ל הפרוטה הקטנה שמוסיף [שם] והיינו דכשנותן לכל שנה סלע ופונדיון והיה צריך להחליף הפונדיונות אצל שולחני ליקח בהם סלע היה צריך ליתן לו מ"ט פונדיון לסלע שיעור זה צריך ליתן גם להקדש כדי שיוכלו ליקח בהם סלע ועיין בראב"ד שכתב דכוונת הברייתא הוא אפילו כששוקל חמישים שקלים כאחד נמי צריך ליתן נ' סלעים ופונדיון וקא דריש ליה מהאי קרא כערכך יקום כערך שנה בשנה כן יקום אפילו משנת היובל עכ"ל ועיין בבכורות (דף נ:) בתוספות שמסתפקין בזה: (ו) סמוך ליובל. היינו בשנה ראשונה: מופלג מן היובל. היינו שנה שניה ושלישית וכל השנים: ת"ל ואם. וי"ו יתירא דואם קדריש דמרבה זמן אחר מבלי הנזכר בקרא: ה"ג נמוכין פחות מיו"ד טפחים או סלעים גבוהים פחות מיו"ד טפחים הרי אלו נמדדין עמה ת"ל שדהו [כן איתא בילקוט וכן מוכח מראב"ד ור"ש דגירסתם היה כך וכן גרס הגר"א] ת"ל שדהו. דכיון שהם פחותים מיו"ד טפחים נקראים כולם על שם שדהו: (ז) מנין שאין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים. פי' דהמקדיש באמצע היובל כגון י' שנים או עשרים אחר היובל מחשבים השנים הנותרות עד היובל הבא ונותן סלע ופונדיון לכל שנה כדכתיב ואם אחר היובל יקדיש את שדהו וחישב לו וגו' ונגרע מערכך והיינו גירוע שאינו נותן חמישים שלמים והמקדיש שתי שנים לפני היובל פודה אותה בשתי סלעים ושתי פונדיונות כדכתיב ע"פ השנים הנותרות אבל המקדיש שדה אחוזה פחות משתי שנים לפני היובל אין כאן גירוע ואם בא לגאלה נותן חמישים שקלים שלמים דגבי גירוע כתיב ע"פ השנים הנותרות ונגרע ומיעוט שנים שתים ולהכי קמ"ל מתניתין בעצה טובה שיהא אדם תם על נכסיו ולא יקדיש שדהו פחות משתי שנים לפני היובל שלא יפסיד מ"ח סלעים [אבל ודאי בדיעבד אם הקדיש אפילו יום אחד לפני היובל מקודשת] וזהו שמסיים הברייתא ת"ל וחישב לו וכו' ע"פ השנים הנותרות ר"ל ומיעוט שנים שתים וא"כ יפסיד מ"ח סלעים: ולא גואלים לאחר היובל. לאו לאחר היובל סמוך ליובל קאמר אלא האי אחר אפילו אחר כ' או ל' שנה קאי וה"ק הבא לגאול באמצע היובל וליתן סלע ופונדיון לשנים הבאים והיה עומד בניסן שהוא אמצע שנה לא יאמר חצי סלע וחצי פונדיון אני נותן משנה זו אלא נותן סלע ופונדיון שלם והיינו דקאמר אין גואלין פחות משנה דכמה דלא נפקא לה כולה שתא לא מגרעא לה כלל ויהיב גאולת שנה שלימה: ת"ל וחשב לו וכו' השנים הנותרות. האלוקה הראשונה יליף לה מריבוי שנים שהם שתים והשניה מאותרו שנים דמשמע שנה שלמה ולא הגיו: (ח) מנין שאין מחשבין חדשים להקדש. הגר"א כתב דברייתא זו מיותרת היא דכבר שנאה מקודם עם הטעם מקרא וע"פ הדחק אפשר ליישב קצת דברייתא זו מפרש לברייתא הקודמת מ"ט אין גואלין לאחר היובל פחות משנה לפי שאין מחשבין חדשים להקדש והיינו שאם בא לגאול באמצע איזה שנה אין מחשבין להקדש החדשים שעברו ולנכות אותם אלא משלם בעד החדשים שבאים לפניו כבעד שנה שלמה. ומ"מ תיבת מנין לא אתיא שפיר: אבל הקדש מחשבים חדשים. פי' ואם ריוח של הקדש הוא שנחשוב אותה יציאת חצי שנה שיצאה כגון שבא לגאלה מן ההקדש בפלגא דארבעים ותמניא דאי חשבת להאי יציאה להקדש הו"ל פחות משתי שנים וגובה ההקדש חמשים סלעים שלמים דלא מיפרקא בגירוע ואם לא נחשיב אותן חדשים שיצאו הו"ל שתי שנים לפני היובל ואיכא פסידא דהקדש דלא שקיל אלא שתי סלעים ושני פונדיונין הכא ודאי מחשבין אותן ביציאה גמורה: ת"ל וחשב לו הכהן מ"מ. הכי גרסינן בגמרא והיינו דתיבת וחשב משמע דצריך לחשוב הדבר כמו שהוא ומה דמסיים הברייתא את הכסף על פי השנים הנותרות דרצה לכלול בזה גם טעם לרישא דברייתא דהיכא שאין בזה ריוח להקדש כגון שהוא איזה שנים לפני יובל כגון ב' וחצי אז צריך הגואל לשלם בעד חצי השנה כבעד שנה שלמה: (ט) הריני נותן דבר שנה בשנה. פי' כל שנה אתן בעד המגיע ממני להקדש כפי חשבון נ' שקלים לזרע חומר שעורים: ת"ל וחשב וכו' את הכסף על פי השנים הנותרות. דמשמע שצריך ליתן כל הכסף לפי חשבון השנים הנותרות: (י) שנים הנותרות וכו' ומנין אם רצה הקדש וכו'. היינו היכא שיש ריוח בזה להקדש וכנ"ל. והיא באמת משנה יתירה דכבר שנה הכל למעלה אכן יש מפרשים דברייתא זו אשמועינן הלכה חדשה דתלה הכתוב בנזכר דהיינו היכא שיש שנה ואיזה חדשים לפני היובל יש רשות ביד הנזכר לחשוב לאלו החדשים כמו שנה ונמצא שיש שתי שנים לפני היובל ודיו בשני סלעים ושני פונדיונין וזהו שסיים ת"ל וחשב אבל אם אין הנזכר רוצה בכך אין רשות ביד המקדיש לומר דבר זה ונמצא שאין בידו רק שנה וחדשים ומשלם נ' שקלים כנ"ל [רמב"ם בפי' המשנה ובהלכותיו ושנין הברייתא הוא כעין אמר מר הנאמר בגמרא]: עד שנת היובל שלא יכנס בה כלום. פי' שאינו חושב שנת היובל להחמישים שקל כסף שנותן לזרע חומר שעורים: אף מן ההקדש שאם אכלה וכו'. פי' דה"א שאינו גורע אלא אותן השנים שהקדיש אחר היובל אבל מה שהיה ביד הקדש אינו גורע לכן אתי לאשמועינן דגורע ומערכך דייק דהיינו אפילו מה שהיה בשעת ההקדש יגרע אם לא נאל תיכף: לפני היובל. לאו דוקא אלא ר"ל באותן השנים שבין יובל ליובל: שהיתה לפניו. דטיע

קהוקירק

הבעלים נותנים עשרים ושבע. עשרים ושלשה הבעלים נותנים עשרים ושמונה עשרים וארבע הבעלים נותנים עשרים ותשע. עשרים וחמש הבעלים נותנים שלשים שאין מוסיפים חמישית על עילויו של זה אמר א' הרי הוא שלי בעשרים ושש אם רצו הבעלים ליתן שלשים ואחת ודינר הבעלים קודמים ואם לאו אומרים לו הגעתיך: (ב) א) ואם המקדיש יגאל לרבות את האשה. ואם המקדיש יגאל לרבות את היורש. ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו אם נתן את הכסף הרי הי' שלו. ואם לאו אינו שלו: (ג) משדה אחוזתו. אין לי אלא שדה אחוזתו מאביו שדה אחוזתו מאמו מניין ת"ל יקדיש איש. והיה ערכך ב) לפי זרעו ולא לפי גידוליו. זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. הרי זו גזירת מלך אחד המקדיש בחולת המחוז ג) וא' המקדיש בפרדיסות סוסטי נותן בזרע חומר שעורים חמישים שקל כסף: (ד) מניין שאין אדם רשאי להקדיש שדהו בשעת היובל ד) ואם הקדישה תהא מקודשת ת"ל אם משנת היובל יקדיש שדהו. שדהו מה ת"ל מניין אתה אומר היו שם נקעים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוה י' טפחים אין נמדדים עמה ת"ל שדהו: (ה) כערכך יקום נותן ארבעים ותשע

הגהות הגר"א פרק י הלכה ב א) ואם הראשון מיותר [ועיין בביאורינו ואפשר עיד דכונתו דלמידין גאולה זו ממה דכתיב לקמיה ואם גאל יגאל דהתם כתיב כפל לשון ובא לרבות את האשה]: **הלכה ג** ב) לפי זרע צ"ל לפי זרעו [ותקנתי בפנים]: ג) ואחד המקדיש בפרדסות סאבאסטי נותן חמישים וכו': **הלכה ד** ד) ואם הקדישה אינה מקודשת כו' [הנה בזה פליגי רב ושמואל בערכין כ"ד ולפי גירסתינו הך ברייתא אתיא כרב אבל קשה לדידיה אמאי אינו רשאי לכתחלה והנה הראב"ד כתב הטעם שיהא אדם חס על נכסיו לפי שנכשי צריך לפדותו חמישים סלעים שלמים וחומש שלהם עכ"ל והנה המעיין בערכין דף כ"ד לא נזכר סברת חס על נכסיו כ"א בענין אחר ולא בזה ע"ש וגם בתוספות מסתפקין אם שייך בזה לומר חס על נכסיו וגם הר"ש משאנ"ץ נדחק עצמו בטעם ברייתא זו ולבסוף סיים דצריך ליישב מאי אין אדם רשאי דקאמר וגם תיבת מנין הנזכר בברייתא אין לו שום ביאור לפי הגירסא שלנו וע"כ הגיה הגר"א דצ"ל אינה מקודשת ואתיא הך ברייתא כשמואל וניחא הכל וע"ש בגמרא דמביא עוד ברייתא דס"ל כשמואל ודע דלגירסתו מוכרחין אנו לומר דהאי דקתני בברייתא בהלכה וי"ו אחר היובל סמוך ליובל היינו בשנה שניה שאחר היובל דשנה ראשונה היינו משנת היובל האמור בקרא כדמוכח בגמרא עי"ש]:

ביאור

יהבינן להאיך דשל כ"א נמלא ההקדש מפסיד לפיכך נותנים אותו לבעלים והם נותנים כ"ו אותו סלע שהוסיף זה עליהם בקרן וכ"ה דידהו אבל על סלע שהוסיף זה לא יתן חומש וזה למדנו מהאי קרא דכתיב כאשר יעריך אותו הכהן כן יקום וע"ז אמר הכתוב ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית וכו' ולא כאשר יעריך אותו האחר על עצמו: הבעלים נותנים שלשים וכו'. מוקי לה בערכין [כז:] כגון שאומרים בעלים בעשרים ופרוטה וצריך ליתן כ"ה סלעים ופרוטה וחומשא דפרוטה הלכך כי אמר אחד הרי היא שלי בעשרים וחמשה כופין הבעלים לפדות מפני שהם אמרו תחלה יותר ממה שאמר זה ופרוטה וחומשא דפרוטה לא קתני במתניתין משום דלא חשיבא אבל אם לא אמר תחלה אלא עשרים סלעים א"כ דאינו חייב ליתן אלא כ"ה סלעים הקרן והחומש ואף שבא אחר ואמר הרי היא שלי בעשרים וחמשה אין כופין הבעלים לפדות משום דמצי למימר יבוא זה במקומי ויפדה: אם רצו הבעלים ליתן שלשים ואחת ודינר. מפרש שם בגמרא אם רצו הבעלים מעיקרא ליתן לחשבון המגיע לשלשים ואחד ודינר כגון דאמרי הבעלים עשרים ואחד סלעים פי' כי עשרים ואחד יעלו עם החומש שלהם ששה ועשרים סלעים ודינר [שהוא חומש על סלע הנוסף על עשרים] וחמש סלעים שזה מוסיף עליו הרי ל"א סלעים ודינר אם כך אמרו מתחלה הבעלים קודמין בעל כרחן שהוא יותר מן האחר: ואם לאו אומרים לו הגעתיך. פי' ואם לא אמרו הבעלים מתחלה כדי שיעלו לזה החשבון שאמרנו אלא לשלשים בלבד כגון שלא אמרו אלא עשרים סלעים ופרוטה שיעלו עם החומש לכ"ה סלעים ומעט יותר וכנ"ל אומרים לזה האחר הגעתיך על כרחך אתה תפדה אותה כי אתה אמרת סלע אחד יותר מן הבעלים ואין מניחין אותו לחזור מן עילויו של הקדש אבל הבעלים אין כופין אותן דאמר להו אתא גברא אחר במקומי ויותר ממני: (ב) ואם המקדיש יגאל לרבות את האשה וכו'. אשתו של מקדיש או יורש שלו שאם באו לפדות מוסיפין גם הם חומש: ואם המקדיש יגאל. מאם ואם קדריש [ר"ש] ובילקוט ראיתי שכתב ואם המקדיש יגאל את לרבות את האשה ואפשר שזהו כונת הגר"א בהגהתו שכתב ואם הראשון מיותר: אם נתן את הכסף הרי היא שלו. פי' שאין קונין מן הקדש אלא בכסף: (ג) מאביו. דהירושה באה על האדם ע"פ רוב מאביו: ת"ל יקדיש איש. דמלת איש יתר לרבות יורש מאמו שאפילו הקדיש אותו שבידו עכשיו והוא איש ועד הנה לא היה ביד איש אפ"ה יש לה דין שדה אחוזה: ולא לפי גידוליו. שאין פודה בנ' שקלים אלא קרקע גדולה שנופל בזריעתה חומר שעורים ולא קרקע קטנה שגדל בה ויוצא ממנה כור שעורים: אחד המקדיש בחולת המחוז. סביבות העיר ומחול לשון סביב כמו מחול הכרם וזו אינה חשובה כ"כ מפני שהוא למדרס הרגלים: בפרדיסות סוסטי. שם מקום שהכרמים שם מעולים מאוד: נותן בזרע חומר שעורים. ר"ל מקום הראוי לזרוע בו זרע חומר שעורים שהוא שלשים סאה והוא המקום שיש ברבוע מאתים וע"ד אמה על מאתיים וע"ד אמה בקרוב [ק"א עי"ש]: (ד) מנין וכו'. האי מנין ע"כ אסוף ברייתא קאי מנין שאם הקדישה תהא מקודשת מדכתיב ואם משנת היובל יקדיש [והאי משנת ע"כ אשנת היובל גופא קאי מדכתיב אח"כ ואם אחר היובל יקדיש שדהו] הרי דאם הקדיש בשנת היובל נ"כ קדושה וזהו שיטת רב בגמרא ושמואל ס"ל דאינה מקודשת והאי דכתיב משנת היובל היינו משנת היובל ואילך דאל"ה הו"ל למכתב ואם בשנת היובל. ועיין בהראב"ד שמפרש הטעם דלפיכך אין להקדיש לכתחלה בשנת היובל לכו"ע דצריך האדם לחוס על נכסיו וכזה אם יפדה יצטרך לשלם כל החמישים שקל עם החומש שלהם ועיין בהגהת הגר"א: נקעים. בקעים והוא שיהיו מלאים מים דמוכח שאינם לזריעה ועכ"ז צריך שיהיו עמוקים עשרה טפחים דפחות מזה נגאני דארעא מיקרו פי' ספלים של קרקע שהמים מתכנסים שם ועל שם הקרקע הם נקראים ואינם חשובים כפ"ע ונמדדין עמו [גמרא]: אין נמדדין עמה. ונפדין בשוין והשאר לפי החשבון המשים שקלים לבית כור: ת"ל שדהו. ואין זה מקרי שדה כיון שאינם עומדים לזריעה: (ה) כערכך יקום נותן וכו'. בא הברייתא לבאר השיעור: וארבעים ותשע פונדיונות. שהסלע מ"ח פונדיונין הוא שהסלע ד' דינרין וכל דינר שש מעין נמלא שהסלע כ"ד מעין וכל מעה שני פונדיונין נמלא שהסלע מ"ח פונדיונין ואמר שיתן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין ומסיים הברייתא מה טיבו של פונדיון זה היתר על נ' סלעים ומשני זה קולבון לפרוטרוט פי' האי פונדיון הוא משום דכשיתן פונדיונין לשולחני ליקח בהם סלע נותן לו מ"ט פונדיונין [רמב"ם בפי' המשנה] וקולבין הוראתו הוא תוספות בחליפין ופרוטרוט נגזר משם פרוטה

ושעירים הנשרפים מנין לרבות קדשי קדשים וקדשים קלים של ציבור ושל יחיד ת"ל בהמה ג) ואם בהמה ואם כל בהמה: (ה) והעמיד את הבהמה לפני הכהן בהמה נפדית ואין העופות והעצים והלבונה וכלי שרת נפדים: (ו) והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע אין פודים ההקדישות אכברה. כערכך הכהן כן יהיה אמר א' הרי הוא שלי בי' סלעים אמר א' בעשרים אמר א' בשלשים אמר א' בארבעים אמר א' בחמישים חזר בו של חמשים ממשכנים מנכסיו עד עשר. חזר בו של ארבעים ממשכנים מנכסיו עד עשר. חזר בו של שלשים ממשכנים מנכסיו עד עשר. חזר בו של עשרים ממשכנים מנכסיו עד עשר חזר בו של עשר' מוכרים אותו בשוה ונפרעים משל עשר המותר: (ז) ואם גאל יגאלנה לרבות את האשה ואם גאל יגאלנה לרבות את היורש. ויסף חמישית על ערכך. הרי כאן שנים א' מוסיף חמישית וא' שאינו מוסיף חמישית ואין ידוע אם בבעלים אם בכל אדם מה מצינו בגאולות האמורות למטה הבעלים מוסיפים חמישית ואין כל אדם מוסיפים חמישית אף הגאולות האמורות כאן הבעלים מוסיפים חמישית ואין כל אדם מוסיף חמישית: (ח) ואיש כי יקדיש את ביתו יכול בבית דירה הכתוב מדבר כשהוא אומר ואם המקדיש יגאל את ביתו הרי בית דירה אמור ד) הא מה אני מקיים ואיש כי יקדיש את ביתו מקדיש אדם את נכסיו: (ט) קודש לה'. מלמד שסתם הקדישו' לבדק הבית:

פרק י.

(א) **והעריכו** הכהן בין טוב ובין רע אין פודין את ההקדישות אכברה. כאשר יעריך אותו הכהן כן יקום. הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם בעשרים הבעלים קודמים מפני שהם מוספים חמישית אמר א' הרי הוא שלי בעשרים וא' הבעלים נותנים עשרים ושש. עשרים ושנים

הגהות הגר"א הלכה ד ג) ואם [בהמה] הראשון מיותר [לדעתו ה"פ בהמה היינו דהיה לו לכתוב ואם בהמה וכתב ואם כל בהמה]: הלכה ח ד) הא מה אני מקיים ואיש כי יקדיש את ביתו במקדיש את נכסיו:

ביאור

הומש ויש להם פדיון: ומנין לרבות קדשי קדשים וקדשים קלים של ציבור ושל יחיד דאע"ג שהן תחלת הקדש אכתי יש מהן שאין כולן לשמים דכהנים ובעלים אכלי להו ובקדשים קלים אין בהם מעילה מנין שניפדים: ת"ל בהמה ואם בהמה ואם כל בהמה. לרבות את כולן לפדיון ועכשיו נוכל לומר שבא לרבות אף אמצע הקדש שיהא לפדיון כגון שהקדיש בהמה והוממה והללה על אחרת ועוד הוממה גם זו בא הכתוב לומר שהוא מחללה על אחרת אעפ"י שהוא אמצע וכל זה נפיק מקרא קמא והוא לענין פדיון שכל הקדשים נפדין בין הקדש ראשון בין הקדש שני לפי שאין כאן הטמאה דיהיה משמע דוקא ראשונה ובהמה טמאה דהיינו בעלת מום משכחת לה בתחלת הקדש ובאמצע הקדש והיא ברייתא דפ' הזהב דיליף התם דאהקדש ראשון מוסיף חומש ולא על הקדש שני יליף התם מקרא דאם בבהמה הטמאה מדכתיב הטמאה בה"א משמע טמאה ראשונה וע"ל כרחך בא המיעוט לענין חומש דהקדש שני אם הומש והללו אין מוסיף עליו חומש דאי לענין פדיון הרי רבינו אותם כולם מן כל בהמה דהכא לא כתיב הטמאה למיעוטא אלא להו לענין חומש [ראב"ד בפירושו ועיין שם שהאריך שם לבאר הסוגיא דב"מ דף נ"ד וכן הר"ש האריך מאד עי"ש]: (ה) בהמה נפדית ואין העופות וכו'. היינו שנעשות העופות מהוסרות אבר אחר שהוקדשו וכן בשאר הדברים שנטמאו או שנעשים מקולקלים אפ"ה אין מועיל להם פדיון מדכתיב בהמה דהוא יתירא דהו"ל לכתוב אותה דהא בבהמה קאי אלא דאתי למעוט [ועיין בפרק המנהות דף ק"א בגמרא וברמב"ם פ"ו מאיסורי מזבח דין ד' ובילקוטי הלכות]: (ו) אכברה. היינו כפי אומדנא בעלמא אבל אינו מדוד ולא שקול ולא מנוי והכונה שאם לא היה יודע ודאי כמה שוה בהמת קדשים לא היה פודה אותה דלכך נאמר והעריך וגו': כערכך הכהן כן יהיה. הוא קרא יתירא ובא להורות שהערך הגדול אשר יתן בהם לפני הכהן לא יפחות ממנו כילד אמר אחד וכו' דכשהיו פודים ההקדשות מיד ההקדש היו מכריזין אותן בפני כל הבאים לפדות: ממשכנים מנכסיו עד עשר. דכיון שנתרצה ליתן להקדש חמישים נחשב אמירתו לגבוה כאלו מסר כבר המעות ושייך לו הבהמה או המטלטלין וע"כ צריך לשלם היתרון שהוסיף על בעל ארבעים ויבאר ברשות בעל ארבעים: נפרעין מבעל העשר את המותר. על עשר כגון אם נמכר בשלשה נפרעין ממנו שבעה ומן האחרים צריך שיושלם להקדש כל מה שהוסיף כל אחד ואחד עד שיפדה בערך העליון שנתן עבורו ואופן התשלומין אם הל על כל אחד רק במה שהוסיף או באופן אחר מבואר בערכין (דף כז:) שיש הילוק באם חזרו כהן בבת אחת או שחזרו בזה אחר זה עי"ש: (ז) ואם כו'. אין לו ביאור על מה הוא נחלקו לשתים ומלאתי באדרת אליהו שגורס גאל יגאלנה לרבות את האשה ואם גאול יגאלנה לרבות את היורש פי' דהיורש או אשתו הפודין את הקדשו מוסיפין הומש ולא אמרינן דהויין כאחרים הפודין את הקדש חביריהם דאין מוסיפין הומש: הרי כאן שנים וכו'. פי' בקרא דלעיל כתיב כערכך הכהן כן יהיה משמע שא"צ להוסיף יותר על דמיה ובקרא שלאחריו מצריך להוסיף הומש: בגאולות האמורין למטה. במקדיש בית ושדה אחוזה שהבעלים מוסיפין הומש כמו שמפורש שם בהדיא וכל אדם אין מוסיפין בהם הומש אף כאן כן: (ח) יכול בבית דירה וכו'. פי' אבל שאר נכסים אין יכול להקדיש: ה"ג במקדיש את נכסיו. פי' אשמועינן דיכול להקדיש והקדש חל עליהן אע"ג דאינו בית דירה והאי דקרי להו ביתו לומר שאינו יכול להקדיש אא"כ יש ברשותו דביתו כתיב מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו פי' אחר יכול בבית דירה הכתוב מדבר שעל בית דירה מוסיף הומש ולא על שאר הקדש כשהוא אומר וכו' הא מה אני מקיים ואיש כי יקדיש במקדיש כל נכסיו שגם עליהם מוסיף הומש כשפודה אותו [אבל הוא דוחק דא"כ היה לו להתנא לומר דרשתו על הפסוק האחרון דמיירי לענין הומש]: (ט) לבדק הבית. ולא למזבח שקדשי מזבח אין כולו לד' שאפילו עולות עורותיהן לכהנים:

פרק י (א) אמר אחד וכו'. אחר שאמרו הבעלים בעשרים כסף הבעלים נותנים בע"כ כו' דלהאי לא יהבינן הואיל ואמרו הבעלים בעשרים ועם ההומש עולה החשבון לכ"ה ואי יהבינן

תמורה: (יד) והלא דין הוא. ומה אם הקדש שאין קדושה חלה עליו בבעל מום קבוע עושה תמורה. תמורה שהקדשה חלה עליו בבעלת מום קבוע אינו דין שיעשה תמורה ת"ל והיה הוא קודש הקודש עושה תמורה ואין תמורה עושה תמורה: (טו) יהיה קודש. מלמד שהקדושה חלה עליה בבעלת מום קבוע והלא דין הוא ומה אם הקודש שהיא עושה תמורה אין קדושה חלה עליה בבעלת מום קבוע. תמורה שאינה עושה תמורה אינו דין שלא תהא קדושה חלה עליה בבעלת מום קבוע. ת"ל יהיה קודש. מלמד שקדושה חלה עלי' בבעלת מום קבוע: (טז) ר' יוסי ברבי יהודה אומר יהיה קודש לעשות את השוגג כמזיד:

פרשתא ד.

(א) **ואם** כל בהמה יכול בבהמה טמאה הכתוב מדבר. כשהוא אומר אם בבהמה הטמאה ופדה הרי בהמה טמאה אמור' הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשים שיפדו. יכול יפדו על מום עובר ת"ל אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה'. יצא מום עובר שהוא כשר ליקרב למחר: (ב) טמאה לרבות את המתה יכול אפי' אמר הרי זו הקדש ומתה תפו"ה ת"ל א) והעמיד והעריך את שיש לו עמדה יש לו ערכה ואת שאין לו עמדה אין לו ערכה: (ג) ב) מניין לרבות המתה ולהוציא את שאמר הרי זו הקדש ומתה. אחר שריבה הכתוב מיעט. הרי אנו למידים אותה מבהמה טמיאה מה בהמה טמיאה מיוחדת ששוה שעת פריונה לשעת הקדישה אף אני ארבה את המתה ששוה שעת פריונה לשעת הקדישה ומוציא את שאמר הרי זו הקדש ומתה שלא שוה שעת פריונה לשעת הקדישה: (ד) או דבר שאת למדו בדרך א'. את למידו בכל הדרכים שיש בו. מה בהמה טמיאה מיוחדת שהיא תחילת הקדש ומועלים בה וכולה לשמים אף אני ארבה את כיוצא בו. וכי מה יש לנו פרים הנשרפים

הגהות הגר"א פרשתא ד הלכה ב א) ת"ל והעמיד והעריך [וכן איתא בילקוט ותיקננו בפנים]: הלכה ג ב) מנין מ"ס וצ"ל ומה ראית לרבות כו':

ביאור

תמורתו: (יד) והלא דין הוא. שהתמורה עושה תמורה ולהכי איצטריך קרא למעטו: תמורה שהקדשה חלה בבעלת מום קבוע. כדיליף לקמיה דנראה מזה שיש לה כח גדול בתפיסה יותר מהאלת הקדש אינו דין שיהיה לה כח ג"כ לתפוס תמורתה ותהיה תמורה עושה תמורה: (טו) יהיה קודש מלמד וכו'. דיהיה משמע יהיה מ"מ אפילו שתהיה התמורה בלתי ראויה דהיינו שהמיר בעל מום בתמימה של קודש חלה עליה קדושת תמורה לענין שאינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד אפילו ע"י פדיון משא"כ בתחלת הקדש. ואף דזה משמע ממה דכתיב רע בטוב דרע היינו בעל מום וכה"ל ומסיים הכתוב ע"ז והיה הוא ותמורתו אפשר דהיינו אומרים שיוצא לחולין מקדושתו ע"י פדיון ליגזז וליעבד כמו בשאר הקדש שקדם מומן להקדשן וכזה אשמועינן דיהיה קודש שקדושתו חמורה ודינו כמו בשאר הקדש שקדם הקדשן למומן א"כ היינו אומרים דרע בטוב היינו דוקא מום עובר וגלי בזה דאפילו מום קבוע: (טז) לעשות את השוגג כמזיד. בפ"ב דתמורה (דף יז) מתרץ חזקיה היכי דמי שוגג דהיינו שכסבר שמותר להמיר וקמ"ל קרא דחייל התמורה וע"כ אם גזז ועבד את"כ באותה תמורה לקי אע"ג שתחלת התמורה היה בטעות:

פרשתא ד (א) יכול בבהמה טמאה וכו'. דאי אקדשה טעונה פדיון ובעי חומש: הא אינו מדבר. פי' א"כ בהכרח תאמר שאין הכתוב הזה מדבר בטמאה ממש אלא בבעלת מום וקרי לה טמאה משום דאינה קריבה והיא טמאה למזבח ואתא לאשמועינן דכאשר הוממו יוצאין לחולין ע"י פדיון כדכתיב והעריך אותה הכהן אבל קודם שהוממו לא מהני פדיון וא"ת ואימא איפכא דהאי קרא בטמאה ממש וקרא דלמטה דהיא יתירה אתיא לבעלת מום י"ל דקרא דאשר לא יקריבו משמע דאינה פסולה אלא להקרבה אבל להדיוט שריא [תוספות]: ת"ל אשר לא יקריבו. משמע שאינה קריבה כל עיקר: (ב) לרבות את המתה. פי' דהאי דאפיק לב"מ בשם טמאה לכלול גם אם הקדיש בהמה מתה היא קדושה לדמים והרי זו תפדה כשאר מטלטלין: יכול אפילו אמר וכו'. דמה לי מתה קודם שתקדש או לאחר שתקדש: ה"ג ת"ל והעמיד והעריך את שיש לו העמדה דהיינו שצריך להעמידה לפני ב"ד ולהעריכה. ואם אין לה העמדה אין לה הערכה אלא טעונה קבורה. לפי שאין פודין הקדשים להאכילן לכלבים: (ג) מנין לרבות המתה ולהוציא וכו'. אחרי ששניהם אין להם העמדה מה ראית לרבות זו ולהוציא זו: הרי אנו למידין אותה מבהמה טמאה. פי' מדהוציאו בלשון טמאה ללמד דמתה שמרבינן צריכה להיות כעין טמאה. מה טמאה מיוחדת ששוה שעת פדיונה לשעת הקדשה דבתרוייהו לא חזיא להקרבה דהא טמאה היא אף אני ארבה המתה קודם שהקדישה שבשעת הקדשה ובשעת פדיונה לא חזיא להקרבה וממעט את שהקדישה ואח"כ מתה לפי שבשעת הקדישה היתה ראויה להקרבה ואחר מיתתה לא [ועיין בר"ש שמביא בשם ירושלמי דמע"ש פירוש אחר בברייתא זו]: (ד) מה בהמה טמאה מיוחדת שהיא תחלת הקדש. בפ' הזהב (ב"מ נ"ד:) מיתנייא כי הך ברייתא ומייתי בה קרא אחרינא דכתיב לקמן אם בבהמה הטמאה ופדה בערכך וגו' ודריש התם שאין מוסיף חומש אלא על הקדש ראשון ולא על הקדש שני דומיא דבהמה טמאה שהיא ראשונה דכתיב הטמאה טמאה ראשונה. אבל אם פודה הקדש שני שחילל ראשון עליו אינו מוסיף חומש והכא ברייתא אחרינא היא ומייתי לה קרא קמא והכי קאמר מנין לנו לכל הקדשים שהוממו שיהיה להם פדיון ושמא אינו מרבה אלא כיוצא בבהמה טמאה מה בהמה טמאה מיוחדת ומאי ניהו בעלת מום שהקדיש שהיא תחלת הקדש פירוש שאינה סוף הקדש שהרי אינה קרבה לגבי מזבח ואינה לצרך הבנין ומועלין בה פי' מעילה ממש שהיא קדשי ה' הואיל ואין בה היתר אלא על ידי פדיון וכולה לשמים פי' כל זמן שלא נפדת אין בה שום היתר לכהנים ולא לשום אדם שאינו יכול לשחטה ולא לאכול ממנה אף אני מרבה כיוצא בה ומה יש לנו להביא פרים הנשרפין ושעירין הנשרפין פירוש שכולן לשמים ואף עורותיהן ומועלין בהם והוא שיהיו תחלת הקדש שלא הוממו ובלא נתחללו אלא הם היו הראשונים שהוקדשו תחלה לכך ועכשיו

היהתו

תמימים בבעלי מומים ובעלי מומים בתמימים. מנין לרע שהוא בעל מום ת"ל לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע. ואם המר ימיר לרבות את האשה. ואם המיר ימיר לרבות את היורש. בהמה בבהמה א' בב' וב' בא' (בהמה בבהמה) א' במאה ומאה בא'. ר"ש אומר בהמה בבהמה ולא בהמה בבהמות אמרו לו בהמה אחת קרויה בהמה ובהמות ו) הרבה קרוית בהמה: (ז) בהמה בבהמה. לא בהמה בעופות ז) ולא עופות בבהמה (בהמה בבהמה) ולא בהמה במנחות ולא מנחות בבהמה ולא בהמה בהם: (ח) בהמה בבהמה ולא בהמה בעוברים ח) ולא עוברים בבהמה ולא איברים בעוברין ולא עוברין באיברים ולא איברים בשלימים. ולא שלימים בהם: (ט) ר' יוסי אומר ממירים איברים בשלימים ולא שלימים בהם א"ר יוסי והלא במוקדשים האומר רגלה של זו עולה כולה עולה אף כשיאמר רגלה של זו תחת זו תהא כולה תמורה תחתיה: (י) והיה הוא ותמורתו יהיה קודש ט) והיכן קרושה חלה עליו בבית הבעלים. אף תמורה בבית הבעלים: (יא) והלא הבכור עושה תמורה בבית הבעלים ואינו עושה בבית כהן דברי ר"ע. א"ר יוחנן בן נורי וכי מפני מה אין ממירים בבכור א"ל ר"ע חטאת ואשם מתנה לכהן והבכור מתנה לכהן מה חטאת ואשם אין ממירים בהם אף הבכור אין ממירים בהם. א"ל ר"י בן נורי מה אינו ממיר בחטאת ואשם שאין זכי' בהם בחייהם תאמר בבכור שזכי' בו בחייו א"ל ר"ע השבתה על הדין מה אתה משיב על המקרא והיה הוא ותמורתו יהיה קודש. היכן קרושה חלה עליו בבית הבעלים אף תמורה בבית הבעלים: (יב) ואם משנתנו לכהן זה וזה אין עושים תמורה: (יג) והיה הוא. הקודש עושה תמורה ואין תמורה עושה

הגהות הגר"א הלכה ו ו) הרבה קרויה בהמה שנאמר ובהמה רבה: הלכה ז ז) ולא עופות בבהמה ולא בהמה במנחות וכו': הלכה ח ח) ולא עוברין בבהמה ולא איברין בעוברין ולא עוברין באיברין ולא איברים בשלימים [כן הוא במשנה (דף יו"ד) ותיקננו בפנים]: הלכה י ט) והיכן צ"ל היכן [כן הוא במשנה (דף ז ז)]:

ביאור

דגבי הקדש לא קדים דהוי הקדש טעות ולגבי תמורה קדוש: (ו) תמימים בבעלי מומין. כלומר תמימים דחולין בבעלי מומין של קודש ואיתא שם דדוקא אם קדם הקדישן למומן אבל אם קדם מומן להקדישן אין בכהן לעשות תמורה: ובעלי מומין בתמימין. בעלי מומין דחולין בתמימין של קודש והיינו טוב ברע ורע בטוב כלומר טוב דחולין ברע של קודש ורע דחולין בטוב דקודש: ואם וכו'. דע דבסוגיא ריש תמורה איתא פלוגתא דר"מ ור' יהודה לענין יורש דר"י ס"ל דיורש אינו מימר ור"מ ס"ל דיורש מימר ונפקא ליה מדכתיב כפל לשון המר ימיר לרבות היורש שיכול להמיר קרבן שהקדיש אביו והאי וי"ו יתירא של ואם דהוי מצי למכתב אם המר ימיר בא לרבות האשה שיכולה להמיר קרבנה ומשום דכל הפרשה כולה נאמרה בלשון זכר הו"א דבאשה לא חייל תמורה ותנא דידן מבאר סדר הכתוב אליבא דר"מ דס"ל יורש מימר ואם המר ימיר לרבות את האשה. היינו מיתורא דוי"ו. ואם המר ימיר היינו הכפל לשון דהמר ימיר לרבות את היורש: א' בב'. א' של חולין בשנים של הקדש ואמר הרי זו תחת אלו: וב' בא'. שנים של חולין באחת של הקדש ואומר הרי אלו תחת זו: ר"ש אומר וכו'. ס"ל דבהמה אחת משמע ולא הייל תמורה אלא אחת באחת ולא אחת בב' וה"ה דלא ב' באחת כדאיתא במשנה שם: ובהמות הרבה קרויה בהמה. שנאמר ובהמה רבה: (ז) לא בהמה בעופות. היינו בהמה של חולין בתורים ובני יונה של קודש וה"ה להיפך: ולא בהמה במנחות. בהמה של חולין במנחות של קודש וכן מנחות כשהם עדיין חולין בבהמה של קודש וכל זה מדכתיב בהמה בבהמה משמע דבין הקודש ובין החול יהיו שניהם דוקא בהמה: ולא בהמה בהם. היינו בעופות ומנחות: (ח) ולא בהמה בעוברין. של הקדש כגון שיאמר הרי בהמה זו תמורת עובר שבמעי בהמת הקדש זו אין בהמה מתקדשת: ולא עוברין בבהמה. כגון שיאמר תהא עובר שבבהמה זו של חולין תחת בהמת הקדש זה: ה"ג ולא איברים בעוברין ולא עוברין באיברים. פי' לא איברים דחולין בעוברין דהקדש שאם אמר תהא רגל בהמה זו תמורת עובר הקדש שבמעי בהמה זו אין הקדושה חל על האבר: ולא עוברין באיברים. שאם אמר הרי עובר שבמעי בהמת חולין זו תמורת רגל קודש זו אין העובר קידש: ולא איברים דחולין בבהמה שלימה של קודש ולא בהמה שלימה של חולין באיברים של קודש: (ט) ממירין איברים בשלמים כו'. אם אמר הרי רגל בהמת חולין זו תמורת בהמת הקדש זו חלה תמורה על האבר ומתפשטת בכל הבהמה והוי כולה תמורה וקרבה אבל לא שלמים בהן דאין כח באבר אחד של בהמת הקדש לעשות תמורה: והלא במוקדשין. כלומר בתחלת הקדש כשמקדישו אמר רגלה של זו עולה מתפשטת הקדושה בכולה כדלעיל בריש פרקין לדעתו אף כשיאמר וכו' ר"ל ואשתכח דהמיר בהמה כולה וקרינא בהמה בבהמה: (י) היכן קדושה חלה עליו. כל זמן שהוא בבית הבעלים שם הוא ממיר וחלה הקדושה על התמורה אבל אם נתנה לכהן שיקריב לו אין יכול להמיר אותו: (יא) והלא הבכור וכו'. כלומר ממקרא זה אנו למדין שהבכור עושה תמורה בבית הבעלים שהוא הבית אשר בו חלה הקדושה שם יכולין הבעלים להמירו ואינו עושה בבית כהן לא הבעלים ולא הכהן שהלא אינינו המקום אשר בו נתקדש: וכי מפני מה אין ממירין. הכהנים בבכור. והלא כולו שלהן הוא ומחיים הוא נותנו לו ואין הכהן מתכפר בו: מה חטאת ואשם אין ממירין בהן. דהא ודאי פשיטא לן דאין הכהן זוכה בהן אלא מהקטרת אימורין ואילך: מה אינו נימר. כלומר מה לחטאת ואשם שאינו מימר בהן שכן הדין נותן שאין זכין בהן בחייהן ואין אדם מתפים בדבר שאינו שלו: שאין זכין בהן בחייהן. אלא לאחר שחיטה מהקטרת אימורין ואילך: השבת על הדין. כלומר אלו מן הדין לבד ילפינן ליה בודאי שהשבת על הדין ופרכתך פירכא אבל אנן ילפינן ליה מן המקרא ומה תשיב על המקרא דכן גזר הכתוב שקדושת התמורה לא תהיה אלא במקום שהוקדש הקרבן והיקש אתי לכל מילי אף על הבכור הלכך אין כהן ממיר בבכור אף לאחר שנתנו לו והוא בביתו אבל ישראל אם המירו בעודו בביתו נתפס התמורה בקדושה שהרי ברשותו חלה הקדושה על הבכור: (יב) אם משנתנו לכהן. בכור והטאת ואשם: זה וזה. היינו בין הכהן ובין הישראל וכנ"ל: (יג) והיה הוא הקודש וכו'. מדכתיב והיה הוא והמורתו משמע דהוא ותמורתו לבדו יהיה קודש אבל אינו מתפסט לתמורת

תמורתו

יד הנידר. בין איש בין אשה ובין קטן מיכן אמרו השיג יד בנודר והשנים בנידר והערכים בנערך. והערך בזמן הערך. יעריכנו הכהן בניין אב לכל הנערכים שיהו בכהן:

פרק ט.

(א) **אמר** רגלה של זו עולה יכול יהא כולה עולה ת"ל כל אשר יתן ממנו לד' קודש אין כולה קודש. יכול א) תצא לחולין ת"ל יהיה קודש מה יעשה לה תמכר להייבי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותה הרגל דברי ר"מ ור' יהודה ר' יוסי ור"ש אומרים מנין אפילו אמר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה ת"ל כל אשר יתן ממנו לד' יהיה קודש לרבות את כולה: (ב) יכול אף הקדש בדק הבית יעשה תמורה ת"ל קרבן. יצא הקדש בדק הבית שאינו קרבן: (ג) אוציא הקדש בדק הבית שאינו קרבן ולא אוציא את של צבור ת"ל לא יחליפנו אוציא את של צבור ולא אוציא את של שותפים ת"ל ולא ימיר אותו. היחיד עושה תמורה ואין ציבור ולא השותפין עושים תמורה: (ד) אר"ש והלא המעשר בכלל היה ולמה יצא להקיש אליו מה מעשר קרבן יחיד אף אין לי ב) אלא קרבן יחיד או דבר שאת למידו בדרך א' את למידו בכל הדרכים שיש בו. מה מעשר מיוחד שהוא הקדש מזבח ג) ונוהג בבקר ובצאן ונאכל לשני ימים אף איני מרבה אלא את שהוא כיוצא בו. מנין לרבות קדשי קדשים וקדשים קלים של יחיד ת"ל בהמה. ואם בהמה: (ה) ולא ימיר אותו הקדש עושה תמורה ואין תמורה עושה תמורה. ד) ר' יהודה אומר הולד עושה תמורה ה) אמרו לו הקדש עושה תמורה ולא הולד ולא התמורה עושה תמורה: (ו) טוב ברע או רע בטוב

הגהות הגר"א פרק ט **הלכה א** א) תצא לחולין ת"ל יהיה בהווייתה תהא [חולין כ"ט:]: ורבי יוסי צ"ל ר' יוסי [כן מוכח בתמורה דף י"א ע"ב ע"ש וכבר תיקננו בפנים]: **הלכה ד** ב) אלא קרבן יחיד ומה מעשר קרבן מזבח אף אין לי אלא קרבן מזבח [כן איתא בדף י"ג ע"ש]: הקדש מזבח מיותר [וכן בילקוט ליתא]: ג) ונוהג צ"ל שנוהג: **הלכה ה** ד) ואין ולד עושה תמורה [פשוט דע"ז שייך פלוגתת ר' יהודה וכן איתא במשנה שם דף י"ב ולכן הוסיף הגר"א קודם דברי ר' יהודה]: ה) אמרו לו עד וט"ב מיותר [לכאורה הלא זה הלשון איתא שם במשנה ואולי דכונתו רק על כיף הברייתא ואין תמורה עושה תמורה דהוא יתר דבזה הלא מודה ר' יהודא ותיבת אמרו לו שהגיה אינו מדוקדק כ"כ ואולי הוא שגגת המעתיק]:

ביאור

רפ"ד דערכין: השיג יד בנודר. עיין בערכין דף י"ז דמסיק הגמרא דתנא נקט לישנא דקרא ע"פ אשר תשיג יד הנודר אבל באמת היה לו לומר השג יד במעריך והשנים בנערך עי"ש: והשנים בנידר. דהיינו שיש חילוק בין קטן לגדול ולזקן: והערכין בנערך. דהיינו שיש חילוק בין זכר לנקבה והכל תלוי בנערך: והערך בזמן הערך. כנ"ל: בנין אב וכו'. דתיבת הכהן יתירא דכיה הנ.עי קרא והיה לו לומר יעריכנו ותו לא אלא בא לרבות לכל הנערכים שיהו בכהן ועיין בסנהדרין דף י"ד בגמרא:

פרק ט (א) אמר רגלה וכו'. התנא דורש והולך על סדר הפרשה דאחר פרשת ערכין הכתוב מבאר דיני הקדשות הקרבנות: יכול תצא לחולין. ע"י פדיון שיפדה אותו אבר שאם לא מה יועיל לו כיון דלא יכול למשחטיה לשם חולין: ת"ל יהיה קודש. בהווייתה תהא [גמרא]: מה יעשה לה. כלומר כיון דהויא אבר הוא קדוש ואין לו תקנה להוציאו להולין: חוץ מדמי אותה הרגל. שדמי הרגל לא יטול לפי שאינו שלו. ובתמורה פריך והא קמייתי אותו שקנאה עולה מחוסרת אבר והוא הלא היה מרוייב עולה שלמה ומשני דמיירי שמוכר אותה למי שנדר להביא בהמה אחת חוץ מרגלה והרי בין שניהם מביאין אותה זה רגלה וזה שאר כל גופה: לרבות את כולה. דהו"ל למכתב כל אשר יתן ממנו לד' קודש ומדכתיב יהיה ריבויא הוא דאפילו לא נתן לד' אלא ממנו דהיינו מקלתה יהיה קודש כולה: (ב) ת"ל קרבן. דכתיב אשר יקריבו ממנה קרבן לד' וע"ז מסיים קרא לא יחליפנו ולא ימיר וגו' ואם המר ימיר וגו' אבל קדשי בדק הבית דלא מקרי קרבן אין תמורתן קודש: (ג) ולא אוציא את של צבור. קדשי מזבח של צבור: ת"ל לא יחליפנו. בלשון יחיד דמשמע דיחיד עושה תמורה ולא צבור: ולא אוציא את של שותפין. דקרבן יחיד מקרי: ת"ל ולא ימיר אותו. שנה הכתוב פעם שני בלשון יחיד לומר לדוקא יחיד עושה תמורה ולא של שותפין: (ד) אר"ש וכו'. ר"ש ס"ל דאף קדשי ב"ה איקרי קרבן דכתיב ונקרב את קרבן ד' אצעדה וצמיד ולהכי סבר דממלת קרבן לא נפקי למעוטי בדק הבית וה"ה קרבן צבור וקרבן שותפין לא נפקי ליה למעיטינהו מלא יחליפנו ולא ימיר ולזה אמר דמהכא נפקי הכל: והלא המעשר בכלל כל הקדשים היה. דהוא נמי נקרב ע"ג המזבח ונאכל לבעלים בירושלים וא"כ בכלל כל הקדשים היה לענין תמורה דעבדי תמורה ולמה יצא דכתיב בסוף הפרשה ולא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו אלא ללמד על הכלל כולו יצא לומר שאינו מדבר אלא במה שיוקש אליו: מה מעשר קרבן יחיד. דמעשר ליתיה בשותפות מדכתיב יהיה לך ולא של שותפות: אף אין לי אלא קרבן יחיד. במשנה שם בתמורה (דף יג) מסיים נמי ומה מעשר קרבן מזבח יצאו קרבנות בדק הבית והתו"כ קיצר בדבר: או דבר. כלומר אם אתה בא להקיש למעשר צריך אתה להקישו לכל דבר: שהוא הקדש מזבח. הגר"א מחקו וכן בילקוט ליתא דהא כבר למד זה מקודם: ונוהג בבקר ובצאן. איני יודע מה מיעט בזה ואפשר דבא לומר דוקא דומיא דמעשר שהוא נוהג בבקר וגם בצאן לאפוקי פר כהן משיח שאינו נוהג בצאן וכן אילו של כה"ג ביוה"כ שאינו נוהג בבקר והא דקאמר לקמיה מנין לרבות קדשי קדשים היינו שאר קדשי קדשים שנוהג בבקר ובצאן אכן אין דומין להן בזמני אכילה שאכילתן רק ליום ולילה לבד: וקדשים קלים של יחיד. כגון זבח תודה ואיל נזיר שהוא נאכל רק ליום ולילה: ת"ל בהמה ואם בהמה. דהו"ל למכתב ובהמה אשר יקריבו וכתב ואם לרבות אלו דגם הם עושים תמורה: (ה) ולא ימיר אותו הקדש וכו'. מדכתיב אותו משמע דאותו דוקא אם המיר תמורתו קודש אבל התמורה אם המיר אין תמורתו קודש ובגמרא (י"ג) יליף לה מדכתיב ותמורתו יהיה קודש ולא תמורת תמורתו: הולד. של קדשי מזבח עושה תמורה דכתיב ותמורתו יהיה קודש יהיה לרבות הולד: ולא הולד. טעמם דכתיב והיה הוא ותמורתו הוא למעט הולד ומאי דכתיב יהיה ס"ל דבא לרבות שוגג כמזיד כגון שסבור להמיר בהמה שחורה והמיר לבן

דגבי

מה ת"ל שיכול כל שהי' בכלל ערכים יהיו בכלל דמים טומטום ואנדרוגינוס ופחות מבן חדש שלא היו בכלל ערכים לא יהיו בכלל דמים ת"ל והיה: (ט) ו) זכר ולא טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהיו בכלל איש אבל יהיו בכלל אשה ת"ל ואם נקיבה היא זכר ודאי ונקיבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס. ומניין ששנת ששים כלמטה הימינו ת"ל ואם מבן ששים שנה ומעלה ז) אם זכר מלמד ששנת ששים כלמטה הימינה: (י) אין לי אלא שנת ששים שנת חמש שנת כ' מניין ודין הוא חייב בשנת ששים וחייב שנת חמש ושנת עשר ב מה שנת ששים כלמטה אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימינה: (יא) הין אם עשית שנת ששים כלמטה הימינה להחמיר נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימינו להקל ת"ל שנה שנה לג"ש מה שנה אמורה בשנת ששים כלמטה הימינה אף שנה האמורה בשנת חמש שנת עשרים כלמטה הימינה בין להקל בין להחמיר. ר"א אומר בניין להודש א' ויום אחר החדש הרי היא כשנת ששים ת"ל ומעלה נאמר כאן ומעלה ונאמר להלן ומעלה מה ומעלה האמור להלן חדש א' ויום אחד אחר החודש. אף כאן חדש א' ויום א' אחר החודש הרי היא כשנת ששים: (יב) אין לי אלא לאחר ששים אחר חמש אחר עשרים מנין ודין הוא חייב אחר ששים וחייב אחר חמש ואחר עשרים. מה אחר ששים חודש א' ויום א' אחר החודש הרי הן כשנת ששים אף אחר חמש ואחר עשרים חודש אחד ויום אחד אחר החודש הרי הן כשנת חמש ושנת עשרים: (יג) ואם מך הוא מערכך אם הוא עני מליתן ערך ח) והעמידו לפני הכהן להוציא את המת. אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס. ת"ל והעמיד והעריך את שיש לו עמדה יש לו ערכה ואת שאין לו עמדה אין לו ערכה: (יד) יכול אפי' אמר ערך של פלוני זה עלי ומת יהי' פטור ת"ל יעריכנו אפילו מת ט) והעריך אותו הכהן שלא יתן אלא בזמן הערך עפ"י אשר תשיג יד הנודר לא

הגהות הגר"א ערכך מה ת"ל שיכול כל שישנו בכלל ערכין ישנו בכלל דמים טומטום ואנדרוגינוס שאינן בכלל כו' [מחק מגוול ומוכה שחין דהא הם בכלל ערכין כנ"ל וכן הקרבן אהרן מתקו וכן בילקוט ליתא וכבר תיקנתי בפנים אכן מה שלא העתיק פחות מבן הודש איני יודע כונתו ואולי דס"ל דבפחות מבן הודש לא שייך תירוצא דגמרא שנידון בכבודו דהיינו באבר שהנשמה תלויה בו שיהא חייב דמי כילו עבור זה אחרי שהוא עדיין בכלל ספק נפל. ולפיכך לא העתיק בש"ס פחות מבן חודש וצ"ע אולם אחרי כן מצאתי באדרת אליהו שהעתיק פחות מבן הודש ג"כ]: הלכה ט ו) הזכר ולא כו' [הוסיף ה"א דהזכר. ע"פ הגמרא דנדה (דף כח:) דמזכר ונקיבה לחוד לא הוי ממעטינן להו אלא מן ה"א דהזכר ומן ואם דנקבה]: ז) אם זכר מיותר [דהראיה היא מתיבת ומעלה]: הלכה יג ח) והעמידו לפני הכהן מה ת"ל לפי שנאמר נפשות להוציא את המת אוציא כו' [דגירסתינו מוקשה מאוד דאחר שאמר ולא אוציא את הגוסס משמע דס"ל דגוסס הוא עדיין בכלל העמדה למה אמר שוב ת"ל והעמידו]: הלכה יד ט) והעריך אותו הכהן בנערך בין איש בין אשה בין קטן כערכך (הכהן) יקום שלא יתן אלא בזמן הערך על פי אשר תשיג יד הנודר ולא יד הנידר מכאן אמרו כו' [דגירסתינו אין לו שום ביאור א) דמה שאמר והעריך וכו' שלא יתן אלא בזמן הערך איה מרומז זה ומה שאמר הק"א הוא דוחק ועוד דבדף י"ח אמר הגמרא ראיה לזה מדכתיב כערכך יקום ב) מה שאמר אח"כ בין איש בין אשה בין קטן משולל הבנה דמתחלה אמר לא יד הנידר ובתוך כך גמר בין וכו' בין קטן ובאמת בודאי קטן אין יכול להיות נודר אם לא שהוא מופלא סמוך לאיש וגם אמר מכאן אמרו הערכים בנערך ולא הביא מתחלה שום מקור לזה אבל לפי דברי הגר"א ניחא הכל]:

ביאור

ערכך דהוא יתר דהול"ל בערכך נפשות לה' הזכר מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערכך חמשים שקל: שלא היו בכלל ערכים. וכדלקמיה. ופחות מחודש דכתיב ואם מבן חודש וגו' משמע דפחות מזה אין לו ערך: ת"ל והיה. דאם אינו ענין לערכין דהא ליתנהו בערכין תנה את הריבוי הזה לדמים ובגמרא (דף ד) מפרש דהא פשיטא אם אמר דמיו של טומטום זה עלי דחייב ליתן דמי שויו דלא גרע מאלו אמר דמי דקל זה עלי דצריך לשלם לבה"ב אלא עיקר הרבותא אפילו אם אמר דמי ראשו או שאר אבר שהנשמה תלויה בו חייב ליתן דמי כולו: (ט) ולא טומטום ואנדרוגינוס. שאם אמר ערכי עלי או שאחרים אמרו עליהם ערכם עלי אינו נערך אבל הוא מעריך את אחרים כדלעיל בברייתא ב': יכול לא יהיו בכלל איש מחמת ספק אבל יהיו בכלל אשה ליתן עכ"פ שלשים שקלים: ת"ל ואם. דהוא יתר ובא למעט דוקא נקבה ודאית: ומנין ששנת ששים כלמטה הימנו. שהזכר יהיה צריך ליתן נ' שקלים דדלמא כיון דכתיב ועד בן ששים שנה עד ולא עד בכלל: (י) אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימנה. דבשנת חמש יתן רק חמשה שקלים וכן עשרים יתן רק עשרים שקלים: (יא) הרי היא כשנת ששים. דצריך שיהיה למעלה משנת ששים חודש ויום אחד מן השנה האחרת ועד זו הזמן חשיב שנת ששים: ונאמר להלן. גבי לויים ופדויו מבן חודש ומעלה: מה להלן חודש אחד ויום אחד אחר החודש. דכן כתיב מבן חודש ומעלה דבכר נכנס בחודש האחר יום אחד דהוא למעלה מהחודש אף ומעלה דכתיב כאן צריך שיהיה למעלה מהששים חודש ויום אחד: (יב) מנין. דגם בזה צריך חודש ויום אחד: (יג) והעמידו לפני הכהן. דהיינו להנערך ולכן אם אמר על מת ערכי עלי פטור מליתן דאין אנו יכולים לקיים בו והעמידו: (יד) ת"ל יעריכנו. שהוא יתר דהרי כבר אמר והעריך אותו הכהן אלא לרבות דאפילו מת הנערך אחר שאמר ערך פלוני זה עלי כיון שהיה חי בשעה שנתחייב בערכו לזה יעריכנו אחר היותו מת: שלא יתן אלא בזמן הערך. דאם העריך עצמו והיה פחות מן בן כ' דהוא ערך קטן ואח"כ כשבא לפני הכהן להעמידו וליתן ערכו גדל על עשרים אינו נותן אלא הערך שנתחייב בשעה שאמר ערכי עלי וה"ה להומרא דאם העריך עצמו והיה פחות מששים ואח"כ בשעת נתינת הערך נעשה יתר מששים מחוייב ליתן ערך גדול כזמן הערך ויליף זה בגמרא (דף יח) מדכתיב כערכך יקום משמע דאזלינן בתר זמן הערך: לא יד הנידר. שאינו תלוי בהשגת יד הנידר אלא בנודר דהיינו עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני ועשיר שהעריך את העני נותן כערך הקצוב בתורה: בין איש כו'. פי' תחלה השמיענו דהשג יד נידון לפי השגת ידו של הנודר אבל פרטי דיני ערכין דהיינו שיש חילוק בערכין בין איש לאשה ובין קטן לזקן זה אינו תלוי בנודר אלא בנידר וזהו דמסיים מכאן אמרו כו' והוא משנה רפ"ד

מעריכים שריבה מדת הנערכים ממידת המעריכים. שהרי חרש שוטה וקטן נערכים אבל לא מעריכים: (ב) ר' יהודה אומר בני ישראל נערכים ואין העכו"ם נערכים. יכול לא יהו מעריכים ת"ל איש. א"ר יהודה אחר שהכתוב אחד מרבה וכתוב אחד ממעט מפני מה אני אומר מעריכים אבל לא נערכים. מפני שריבה מידת המעריכים ממדת הנערכים שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכים אבל לא נערכים: (ג) אי בני ישראל יכול אין לי אלא בני ישראל מניין לרבות את הגרים ואת העבדים ת"ל ואמרת אליהם. איש פרט לקטן. או יכול שאני מוציא את הקטן שיש בו הפליי' ת"ל כי יפליא. א) כי יפליא נדר נאמר כאן נדר ונאמר להלן נדר מה נדר האמור כאן כי יפליא אף נדר האמור להלן כי יפליא. ומה נדר האמור להלן בל תאחר לשלמו אף נדר האמור כאן בל תאחר לשלמו: (ד) נדר בערכך הקיש נדרים לערכים מה נדרים בבל תאחר לשלמו אף ערכים בבל תאחר לשלמו: (ה) בערכך. להביא ערך הסתום. ד"א בערכך ערך כולו הוא נותן ואינו נותן ערך אבריו: (ו) או יכול שאני מוציא דבר שהנשמה תלויה בו ת"ל נפשות נפשות לא המת. אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס ב) ת"ל והעמיד והעריך את שיש לו העמדה יש לו ערכה ואת שאין לו העמדה אין לו ערכה: (ז) דבר אחר מה ת"ל נפשות שיכול אין לי אלא א' שהעריך את אחד אחד שהעריך את מאה מניין ת"ל נפשות. ד"א מה ת"ל נפשות שיכול אין לי אלא איש שהעריך את האשה ג) אשה שהעריכה את האיש מניין ת"ל נפשות. ד"א מה ת"ל נפשות ד) שיכול כל שהי' בכלל דמים יהיה בכלל ערכי' מנוול ומוכה שחין שלא היו בכלל דמים לא יהיו בכלל ערכים ת"ל נפשות: (ח) ה) והיה

הגהות הגר"א פרשתא ג הלכה ג א) כי יפליא נדר נאמר כאן כו' [וכן הוא בילקוט וככר תיקנתי בפנים]: הלכה ו ב) ת"ל והעמיד והעריך את שיש לו העמדה כו' [ותיקנתי בפנים]: הלכה ז ג) אשה שהעריכה את האיש ואשה שהעריכה את האשה מנין כו' [וכן הוא בגמרא]: ד) שיכול כל שישנו בכלל דמים ישנו בכלל ערכין מנוול ומוכה שחין שאינו בכלל דמים כו': הלכה ח ה) והיה

ביאור

דהריבוי קאי לענין נערך והמיעוט לענין מעריך אימא איפכא: שריבה מדת הנערכין. דמשמע שלהיות נערך לא קפיד קרא כ"כ: אבל לא מעריכים. שאינן בני דעה: (ב) שהרי טומטום ואנדרוגינוס וכו'. כדלקמן בברייתא ט' והאי קרא דלא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו שלא רצה לקבל מהם הטעם משום רפיון ידים פי' שלא היו מתכונים לטובה אלא שיסמכו עליהם וישמעו לעצתם להשתתף עמהם והם יאחרו בנין הבית עד שישיבו את לב כורש שלא לבנותו: (ג) שיש בו הפלאה. שיודע להפלות ולפרש לשם מי נדר ולשם מי הקדיש והוא הנקרא בגמרא מופלא סמוך לאיש והוא מבן י"ב שנה ויום אחד עד בן י"ג ויום אחד דאז הוא איש ממש: ת"ל כי יפליא. דהיל"ל כי ידור נדר ואמר כי יפליא אלא ודאי דה"ק איש שהוא גדול או כאשר יפליא דהיינו שיודע להפלות: ה"ג כי יפליא נדר נאמר כאן וכו': ונאמר להלן נדר. גבי נדרים איש כי ידור נדר דמלת נדר יתירא דהיה לו לומר כי ידור אלא דאתי למידן גז"ש: מה נדר האמור כאן כי יפליא. פי' לרבות מופלא סמוך לאיש שמעריך אף נדר האמור להלן בפרשת נדרים בסמוך לאיש נודר: ומה נדר האמור להלן בבל תאחר לשלמו. אם איחר ג' רגלים ולא שילם עובר בבל תאחר והך עדייתא שאחר זו שהביא בל תאחר לערכין מקרא אחרינא תרי תנאי א"נ דה"ק שם אפילו אי לא היה מרבה ג"ש לכל מילי היינו למדים מקרא זה גופא: (ה) להביא ערך סתום. דאמר הרי עלי ערך ולא אמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי ומפרש שם (דף ד) שנותן כפחות שבערכין ומאי ניהו ג' שקלים: ואינו נותן ערך איבריו. אם אמר ערך ידי עלי לא אמר כלום דאין ערך לאיברים דאע"ג דאי אמר דמי ידי עלי נותן דמי ידו אם אמר ערך ידי עלי פטור בלא כלום ובגמרא פריך והא בערכך אפיקתיה לערך סתם ומשני קרי ביה ערך בערכך ופירש"י ערך הו"ל למכתב והוא מייתי ערך סתם ומדכתב ערכך למדרש נמי הא: (ו) או יכול וכו'. פי' ואלו לא אמר אלא ערכך הייתי ממעט כל האיברים אפילו איברים שהנפש תלוי בהם כגון שאמר ערך ראשי או ערך לבי עלי: ת"ל נפשות. בערכך נפשות דבנפש תלה רחמנא לומר שאם העריך דבר שהנשמה תלויה בו הוה ליה ככולו ונותן דמי כולו: לא המת. שאם אמר ערך מת זה עלי לא אמר כלום ובגמרא פריך והא אפיקתיה ומשני קרי ביה נפש נפשות ואע"ג דמת אסור בהנאה מן התורה ואין לו דמים מ"מ אילטריך קרא סד"א דאיתיה בערכין דומיא דמנוול ומוכה שחין דליתיה בדמים ואיתרבי קמ"ל: ולא אוציא את הגוסס. שאם אמר גוסס ערכי עלי יהא מחוייב לקיים: ה"ג ת"ל והעמיד והעריך. דכתיב ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן: ואת שאין לו העמדה. וגוסס אינו יכול לעמוד ובגמרא פריך דמת כמי תיפוק ליה מקרא דוהעמיד והעריך וקרא דנפשות יתירא היא ומשני דאין ה"נ וקרא דנפשות לא אתא אלא לרבות מנוול ומוכה שחין כדדרים לקמיה: (ז) ד"א מה ת"ל נפשות. דאלו למעט מת דאמרנו מקרא דוהעמיד נפקא לן: שיכול אין לי אלא וכו'. פי' אלו אמר נפש ולא אמר נפשות יכול הייתי לומר דוקא כשהנערך הוא אחד וקרא ה"ק בערכך נפש שהמעריך והנערך אחד: אחד שהעריך מאה. כגון דאמר ערך מאה עלי דבזה היה לנו לומר דלא הוי ערך: ת"ל נפשות. וה"ק קרא בערכך לנפשות הרבה ומדאמר בערכך משמע דבערך שהוא לשון יחיד מעריך לנפשות הרבה: אין לי אלא איש וכו'. דהא כתיב איש כי יפליא בערכך נפשות ונפש כולל אפילו אשה: ואשה שהעריכה את האיש מנין. וה"ה אשה שהעריכה את האשה: ת"ל נפשות. לשון רבים דכולל בין איש ובין אשה וקאי אמעריך ואנערך דהכי משמע בערכך כאשר תעריך כל מה שיהיה נפשות יכול להעריך בין איש ובין אשה: מנוול ומוכה שחין שלא היו בכלל דמים. שאם יאמר דמי עלי או אחר יאמר דמיהם עלי א"צ לתת כלום דאין שוים מאומה: ת"ל נפשות. איזה נפש שהוא ובגמרא פריך והא אפיקתיה להנך דרשות לאבר שהנשמה תלויה בו ולאחד שמעריך מאה ולאשה שהעריכה ומשני שקולות הן. פי' כל הדרשות הוי ילפינן נ"פ מתיבת נפש [דאין לך חומר בזה יותר מזה דנימא הך קמרבי להודיה] דנפש משמע אשה ומשמע נפשות הרבה דשם הסוג הוא וכן כתיב ונפש אדם מן הנשים ששה עשר אלף וכי אילטריך קרא למנוול ומוכה שחין לבד דלא נימא מדכתיב נדר בערכך נקיש בזה ערך לנדר דהוא דמים: (ח) והיה מה ת"ל. מלת והיה

נאמר באברהם ויעקב זכירה וביצחק לא נאמרה זכירה אלא רואין את אפרו כאלו הוא צבור ע"ג המזבח. ולמה נאמר באברהם וביצחק אף וביעקב לא נאמר אף ו) אלא מלמד שמטתו של יעקב אבינו שלימה: (ט) אין לי אלא אבות אימהות מנין ז) ת"ל את ואין אתים אלא אמהות שנאמר שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו. ומנין שהברית כרותה לארץ ת"ל והארץ אזכור: (י) והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה. אני אמרתי להם שיהו זורעים לי שש ומשמיטים לי אחת בשביל שידעו שהארץ שלי. והם ח) לא עשו כן אלא עמדו ויגלו ממנה והיא תשמט מאיליה כל שמיטים שהיא חייבת לי שנאמר והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה בהשמה מהם והם ירצו את עונם. יען וביען וכי ראש בראש פרעתי מהם מישראל והלא לא פרעתי מהם אלא אחת ממאה שחטאו לפני ט) א"כ למה נאמר יען וביען יען י) במשפטי מאסו אילו הדינים ואת חוקותי געלה נפשם אילו המדרשות: (יא) זאת. זו עונה של מדבר. גם זאת. זו עונה של בעל פעור. ואף גם זאת זו עונה של מלכי האמורי. לא מאסתים ולא געלתים לכלותם וכי מה נשתייר להם שלא נגעלו ושלא נמאסו והלא כל מתנות טובות שנתנו להם נטלו מהם. ואילולי ספר תורה שנשתייר להם לא היו יא) משנים מאומות העולם כלום. אלא לא מאסתים בימי אספסיינוס ולא געלתים בימי יון יב) לכלותם להפר בריתי אתם בימי המן. כי אני ה' אלהיהם בימי גוג: (יב) ומנין שהברית כרותה לשבטים שנאמר יג) וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים מלמד שהברית כרותה לשבטים: (יג) אלה החוקים והמשפטים והתורות. החוקים אילו המדרשות. והמשפטים אילו הדינים. והתורות מלמד ששתי תורות ניתנו להם לישראל אחד בכתב ואחד בעל פה. אמר ר"ע וכי שתי תורות היו להם לישראל והלא תורות הרבה ניתנו להם לישראל. זאת תורת העולה. זאת תורת המנחה. זאת תורת האשם. זאת תורת זבח השלמים. זאת התורה אדם כי ימות באהל. אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל זכה משה ליעשות שליח בין ישראל לאביהם שבשמים. בהר סיני ביד משה. מלמד שניתנה התורה הלכותיה ודקדוקיה ופירושיה ע"י משה מסיני:

פרשתא ג.

(א) **בני** ישראל מעריכים ואין העכו"ם מעריכים. יכול לא יהיו נערכים ת"ל איש דברי ר"מ. א"ר מאיר אחר שהכתוב א' מרבה וכתוב אחד ממעט מפני מה אני אומר נערכים אבל לא

הגהות הגר"א **הלכה ח** ו) אלא מלמד מיותר [דמה שייך לומר שהכתוב מלמד מי לא ידע זה]: **הלכה ט** ז) ת"ל את את את [וכן איתא בילקוט והיינו הנשים של האבות ורחל ולאה חשיבות כאחת וגם שם כתיב תלתא את ואת שרה אשתו וגו' ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את לאה]: **הלכה י** ח) לא עשו כן עמדו וגלו כו': ט) ולמה נאמר יען וביען במידה שחטאו בה באותה מדה ילקו בה [ר"ל דיען וביען אינו לענין דהקב"ה יפרע מן האדם לפי ערך חטאו רק לענין דהקב"ה מתנהג עם האדם מדה כמדה יען שהם לא רצו להנהיג שמיטה להארץ לפיכך תעזב מעצמה ותרץ את שבתותיה. וטעמו דלפי פירוש שארי מפרשים וגירסתם היה לו להברייתא לסיים וביען את חוקותי געלה נפשם אלו המדרשות ודע עוד דהוא לא גרס וא"כ אלא ולמה נאמר]: י) במשפטי כו' [פי' הוא ענין בפ"ע ולא גרס יען במשפטי ואזיל לשיטתו למה שכתב מקודם דיען וביען הוא לענין מדה במדה]: **הלכה יא** יא) משנים צ"ל משונים: יב) לכלותם בימי המן ולהפר בריתי אתם בימי כשדיים כי אני ד' אלהיהם בימי גוג ומגוג שאין כל אומה ולשון שולט בהם [דלפי גירסתינו לא נדרש כלום על הכתוב ולהפר בריתי]: **הלכה יב** יג) וזכרתי להם ברית ראשונים אלו השבטים וכן הוא אומר שבועות מטות אומר סלה מלמד שברית כרותה לשבטים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים זו ברית של יוצאי מצרים:

ביאור

בהגהותיו: (ח) כאלו הוא צבור ע"ג המזבח. ולא שייך זכירה בדבר הנראה תמיד: שלימה. שכל בניו היו כשרים: (י) ה"ג והם לא עשו כן עמדו וגלו ממנה: ה"ג וכי ראש בראש פרע מהם מישראל והלא לא פרע מהם אלא אחת ממאה שחטאו לפניו וכן איתא באדרת אליהו וכי ראש בראש. דלשון יען וביען משמע דגמול העונש בא בערך גודל החטא לכן נתמה דהלא אינו כן וע"ז משני דאין כונת הכתוב כן אלא להורות לנו דהעונש בא בשביל שמאסו במשפטים וגו' וזהו שאמר יען במשפטי מאסו שהם הדינין וביען את חוקותי געלה נפשם אלו המדרשות שנראין כמין חוקים שאין מפורשין בתורה אלא הם קבלה מסיני [ראב"ד ור"ש]: (יא) של מדבר. היינו של עגל וכדומה: של מלכי האמורי מה שנדמו בפעולתם לשאר מלכי האומות: לא מאסתים בימי אספסינוס וכו'. פי' שכל אלו היו באים לכלותם ולא הניחם הקב"ה בידם: (יב) שהברית כרותה לשבטים. פי' לשנים עשר בני יעקב שאף עמהם כרת הקב"ה ברית שלא יכלה זרעם כדכתיב [חבקוק ג] שבועות מטות אומר סלה ומביא הברייתא ראיה לזה מן הכתוב בתורה: (יג) זכה משה ליעשות שליח. סמך התנא על סוף המקרא ביד משה: מלמד שניתנה התורה הלכותיה ופירושיה וכו'. זה אזיל לדעת ת"ק דס"ל דוהתורות היא מורה על תורה שבע"פ שהוא כולל כל אלו הדברים ור"ע ג"כ מודה לזה אלא דהוא נפיק זה מקרא אחרינא עיין ברכות דף ה' ע"א:

פרשתא ג (א) ואין העכו"ם מעריכין. שאם אמר העכו"ם ערכי עלי או ערך אחרים עלי לא אמר כלום וקסבר ר"מ שאין מקבלין מידם הקדש בדק הבית כדכתיב לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו וסתם ערכין קדש בדק הבית הוא: יכול לא יהיו נערכים. אם אמר ישראל ערכו של עכו"ם זה עלי ג"כ לא אמר כלום דקרא דאמר בני ישראל על כל הפרשה קאי דמשתעי במעריך ונערך: ת"ל איש. דהדר ואמר איש שהוא שם משותף לישראל ולעכו"ם ובזה ריבה העכו"ם לענין נערך: א"ר מאיר וכו'. חוזר ומפרש לתת טעם לדבריו למה אמר דהריבוי

פרק ח.

(א) **ואבדתם** בגוים ר"ע אומר אילו י' שבטים שגלו למדי. אחרים אומרים ואבדתם בגוים אין אובדין אלא גולה. יכול אובדן ממש כשהוא אומר ואכלה אתכם ארץ אויביכם הרי אובדן ממש אמור הא מה אני מקיים ואבדתם בגוים אין אובדן אלא גולה: (ב) והנשארים בכם ימקו בעונם. אינו אומר ימקו אלא א) ימסו בעונם ואף בעונות אבותם אתם ימסו. והלא כבר הבטיח המקום לישראל שאינו דן האבות ע"י בנים ולא בנים ע"י אבותם שנאמר לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות. א"כ למה נאמר אף בעונות אבותם אתם ימקו. אלא בזמן שהם ב) תפוסי מעשה אבותם דור אחר דור ג) (דוריהם) נידונין על ידיהם: (ג) והתודו את עונם ואת עון אבותם. לצד התשובה הם הדברים שמיד שהם מתוודים על עונותיהם מיד אני חוזר ומרחם עליהם ד) שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם במעלם אשר מעלו בי: (ד) ואף אני אלך עמכם בקרי הם עשו את דיניי עראיי בעולם. אף אני אעשה אותם עראיי בעולם: (ה) והבאתי אותם בארץ אויביהם זו מדה טובה לישראל שלא יהו ישראל אומרים הואיל וגלינו לבין א"ה נעשה כמעשיהם. אני איני מניחם אלא אני מעמיד נביאיי עליהם ומחזירין אותם למוטב תחת כנפיי. מנין והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות האדמה. אלא חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם. על כורחכם שלא בטובתכם ממליך אני מלכותי עליכם: (ו) או אז יכנע לבבם הערל. לצד התשובה הן הדברים שמיד הם מכניעים לבן בתשובה מיד אני חוזר ומרחם עליהן שנאמר או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם: (ז) וזכרתי את בריתי יעקב. ולמה נאמרו אבות אחורנית אלא אם אין מעשה אברהם כדיי מעשה יצחק ואם אין מעשה יצחק כדיי ה) מעשה יעקב כדאי לכל אחד ואחד שיתלה לעולם בגינו: (ח) ולמה

הגהות הגר"א פרק ח הלכה ב א) ימסו ימסו צ"ל ימקו ימקו אינו אומר ימקו מפני עונם אלא ימקו בעונם [והיינו שהענין גופא היא המייסר אותו כמו שאמר הכתוב תייסרך רעתך]: ב) תפוסי צ"ל תופסים: ג) דוריהם. מיותר: **הלכה ג** ד) שנאמר עד במעלם מיותר [דהא כבר ציין הדרש שלו על הפסוק והתודו את עונם ואת עון אבותם וע"כ דהוא מיותר ומתחיל ענין בפ"ע מתיבת במעלם] וכצ"ל במעלם אשר מעלו ואף אשר הלכו עמי בקרי ואף אני אלך עמם בקרי הם מאסו בתורתי [ועשאוה עראי אף אני אעשה אותם עראי בעולם וזהו הרחמנות שאמר אני חוזר ומרחם עליהם והיינו משום שהתודו הוא מסתיר פניו מהם כדי שיעשו תשובה שלמה ויגאלו (מוכח מניה דהוא מפרש שבוידוי לא היה עדיין תשובה שלמה קבלה אמיתית על להבא כדין) וזהו שאמר אף אני אלך עמם בקרי עכ"ל הגר"א באדרת אליהו שלו] ובדבריו ניחא מאוד מה שאמר הכתוב והבאתי אותם בארץ אויביהם אחר שאמר והתודו והיינו שהוא יעוררם שם ע"י נביאיו להחזירם לתשובה שלמה ומדוקדק מאוד מה שלא אמר ואגלה אותם לארץ אויביהם אלא והבאתי אותם וכמו שפירש"י אני בעצמי אביאם וכיון שהשכינה בעצמו ג"כ עמהם יהיה סופו לטוב ויזכו להכנע לבבם הערל ולחזור לתשובה כדין ויגאלו וכמו שמסיים בהלכה ה': **הלכה ז** ה) מעשה יעקב כדאי מעשה יצחק כדאי ואם אין מעשה יצחק כדאי מעשה אברהם כדאי וכדאי כל אחד ואחד זה הלכה ח' [דגירסתינו מוקשה מאוד ובאמת כגירסתו משמע מפירש"י בחומש אלא דרש"י שם כתב הרי יצחק עמו (ור"ל ע"י צירוף) ואם אינו כדאי הרי אברהם עמו שהוא כדאי והנה הגר"א לא העתיק תיבת עמו דא"כ לא אתיא סוף דברי הברייתא מדוקדק מה שאמר כדאי כל אחד ואחד דמנין לו זה ורש"י לא העתיק סוף דברי הברייתא אבל לגירסת הברייתא שלנו לא היה יכול הגר"א להעתיק תיבת עמו אלא סתם אם אין מעשה יעקב כדאי מעשה יצחק כדאי ור"ל אפילו לבדו וכן לענין אברהם ולפי דבריו ביאור הברייתא כפשטיה. מעשה יעקב היינו הנהגתו כל ימיו בקדושה וטהרה הוא כדאי להגן על ישראל ואם אין מעשה יעקב כדאי פן יערער מדת הדין שזכותו אינו כ"כ גדול שהוא היה מורגל בעבודת ד' ע"י אביו יצחק וע"י זקנו אברהם שני גדולי עולם מעשה יצחק כדאי שהוא לא היה לו רק אברהם לבד ואם אין מעשה יצחק כדאי להגן שהוא היה לו אברהם אביו שהרגיל אותו בעבודת ד' מעשה אברהם כדאי שהוא היה ראש למאמינים והתחזק בעצמו לעבודת ד' וכדאי להגן על ישראל וזהו שמסיים הברייתא וכדאי כל אחד ואחד מדאמר הכתוב וזכרתי את בריתי יעקב. ומה שציין הגר"א ואחר זה הלכה ח' לא ניחא ל'יה בגירסתינו שיתלה לעולם בגינו דהרי בענינינו הוא מדבר רק לענין ישראל]:

ב י א ו ר

פרק ח (א) אלו עשרת השבטים שגלו למדי. דאלו על כלל ישראל הרי אמור לא מאסתים ולא געלתים לכלותם אלא על י' שבטים ואזיל לטעמיה דס"ל (בפרק חלק) י' שבטים אינם עתידים לחזור וע"ש שר' יהושע פליג עליו: אין אובדן אלא גולה. חולקין על ר"ע וס"ל כדעת ר' יהושע שם: הרי אובדן ממש אמור. ולמה ליה למכתב ואבדתם בגוים אלא ע"כ דאבדתם הוא רק גלות וכיון דאבדתם הוא רק גלות א"כ אע"פ שאמר ואכלה אתכם ארץ אויביכם אין זה לשון כליון אלא כאכילת קשואין שאוכלין את אלו וימלאין אחרים תחתיהם: (ב) אינו אומר ימקו. פירוש המלה מלמדנו התו"כ שהוא לשון המסה: אלא בזמן שהם תופסים וכו'. וזהו שאמר ואף בעונות אבותם אתם היינו שהעונות שעושים הם אוחזים בזה מעשה אבותיהם: (ג) מיד אני חוזר ומרחם עליהם שנאמר והתודו וכו'. והנה לא פירש הברייתא מה הוא הרחמים והנה הקרבן אהרן פירש דהרחמים הוא דאף שמעלו בד' אעפ"כ מועיל להם הוידוי והוא דוחק והזית רענן פירש דדייק מדכתיב והבאתי אותם בארץ אויביהם דקשה כיון ששבו בתשובה למה יביאם בארץ אויביהם אלא ה"ק כיון שיהפכו לבם לתשובה ויתודו אביא אותם בארץ אויביהם כדי שיחזרו תשובה במעשה והיינו דמסיים הכתוב או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם עכ"ל וא"כ הרחמים הוא מה שמעורר הקב"ה ע"י סיבותיו להחזירם לתשובה כדי שירצו את עונם ויגאלו וזהו באמת רחמים גדולים והגר"א בהגהותיו משמע דמפרש ג"כ כעין זה: (ה) זו מדה טובה לישראל. אחר שאמר זה אחר שאמר הכתוב והתודו וע"כ דהוא לטובה שהוא יעוררם שם לתשובה ע"י נביאיו וכדמסיים: (ו) הם מכניעים. צ"ל שהם: (ז) ולמה נאמרו אבות אחורנית אלא אם אין מעשה אברהם כדאי וכו'. מוקשה מאוד דהוא סותר לעצמו והק"א יישבו בדוחק גדול והנכון כמו שהגיה הגר"א אם אין מעשה יעקב כדאי מעשה יצחק כדאי ואם אין מעשה יצחק כדאי מעשה אברהם כדאי וכדאי כל אחד ואחד וכעין זה הוא גירסת רש"י בחומש ועיין מה שכתבנו שם בהגהותיו

ה' לא לימדני אבא כך. מה היה עושה נוטל יראתו ונותנה על לבו ומגפפה ומנשקה עד שכריסו נבקעת ונופל הוא ויראתו לארץ לכך נאמר ונתתי את פגריכם על פגרי גילוליכם. וגעלה נפשי אתכם זו הגולה ויש אומרים זה סילוק שכינה. ונתתי את עריכם חרבה. עיר ערי עריכם לרבות הכרכין והמחוזות. והשימותי את מקדשכם מקדש מקדשי מקדשכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות ולא אריח בריח ניחוחכם כמשמעו: (ה) והשימותי אני את הארץ. זו מדה טובה שלא יהו ישראל אומרים הואיל וגלינו מארצנו עכשיו האויבים באים ומוצאים עליה נחת רוח שנאמר ז) ושממו עליה אויביכם היושבים בה אף האויבים הבאים אחרי כן לא ימצאו עליה נחת רוח: (ו) ואתכם אזרה בעכו"ם זו מדה קשה לישראל שבשעה שבני המדינה גולים כולם למקום אחד הם רואים זה את זה ומתנחמים. ואתם אין אתם כן אלא עתיד אני לזרות אתכם לבין כל האומות כאדם שהוא זורה שעורים במזרה ואין אחת מהם דבקה לחבירתה שנאמר ואזרה במזרה בשערי הארץ שיכלתי איבדתי את עמי מדרכיכם לא שבו: (ז) והריקותי אחריכם חרב. החרב הנשמטת אחריכם לא במהרה היא חוזרת וכמים הנשפכים ח) שוב אין חוזרים לכלים:

פרק ז.

(א) **והיתה** ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה. זו מידה קשה לישראל שבשעה שאדם גולה מתוך כרמו ומתוך ביתו וסופו לחזור כאלו אין כרמו וביתו חריבים. אתם אין אתם כן אלא והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חורבה מפני מה שאין סופכם לחזור: (ב) אז תרצה הארץ את שבתותיה אני אמרתי לכם שתהו זורעים שש ומשמטים לי אחת בשביל שתדעו שהארץ שלי היא ואתם לא עשיתם כן א) (אלא) עמדו וגלו ממנה והיא תשמט מאיליה כל שמיטים שהיא חייבת לי שנאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה תשבות: (ג) והנשארים בכם והבאתי מורך בלבבם ב) אינו אומר והבאתי מורך בלבבכם אלא והבאתי מורך בלבבם ואי זו זו אימה ופחד הדאגה ורעדה ויראה: (ד) ורדף אתכם קול עלה נדף אמר ריב"ק פעם אחת היינו יושבים בין האילנות ונשבה הרוח והטיחו העלים זה בזה ועמדנו ורצנו ואמרנו אוי לנו שמא ידביקונו הפרשים. לאחר זמן נפנינו אחורינו וראינו שאין ברייה וישבנו במקומינו ובכינו ואמרנו אוי לנו שעלינו נתקיים הפסוק ורדף אותם קול עלה נדף ונסו מנוסת חרב מפני אימה ונפלו ואין רודף מבלי כח: (ה) וכשלו איש באחיו ג) אינו אומר איש באחיו אלא איש בעון אחיו. מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה: (ו) ולא תהיה לכם תקומה לפני אויביכם. זו שעה שנלכדה בה ירושלם:

הגהות הגר"א הלכה ה ז) ושממו כו' [פשוט דהדריש הלא הוא על ושממו עליה כו' ולא על ראש הפסוק]: הלכה ז ח) שוב צ"ל ששוב: פרק ז הלכה ב א) אלא מיותר: הלכה ג ב) אינו אומר והבאתי מורך בם אלא כו': הלכה ה ג) אינו אומר איש מפני אחיו אלא כו':

ביאור

שיכרתו הע"ז מישראל אלא אלו המנחשים והקוסמים שבזה היו ממשיכים לעם לסור מאחרי ד' ולהתדבק בעכו"ם: זו הגולה. כמשליך דבר הנמאס מלפניו כד"א שלא מעל פני ויאלו: עיר ערי וכו'. דהול"ל עיר ערי ואמר עריכם לרבות אותם שיש להם שם כרך או מחוז הכל יחרב: לרבות בתי כנסיות וכו'. שהכל ישארו שממה שיחריבם האויב: כמשמעו. היינו מן הקרבנות וכדלעיל ברים פרשה בחקותי: (ה) זו מדה טובה לישראל. לפי שייחם אותה אליו ית' ואמר והשימותי אני וגו' ולזה אמרו שלא אמר זה אלא מפני שהיא מדה טובה לישראל וכדמסיים: (ז) זו חרב הנשלחת. דייקו מלת והריקותי שלא תפול על החרב ולזה אמרו שהוא משל להתמדה שתהיה נשלחת בהם ולא תשוב כמים אשר יורקו מן הכלי שלא ישוב לכלי כך החרב לא ישוב מעשות מה שנשלחה והוא ילך תמיד אחריהם: אינם חוזרים לכלים. כי מאורך הגלות נראה ח"ו כאלו שאין להם לחזור:

פרק ז (א) זו מדה קשה לישראל. לפי שאמר למעלה והשימותי אני את הארץ ואמר שהיא מדה טובה לזה אמר שזו קשה לפי שהכונה בה לומר שתמיד תהיה שם שממה עליה וכדמסיים: (ג) אינו אומר והבאתי מורך בלבבכם אלא והבאתי מורך בלבבם כו'. זו היא גירסת הראב"ד ונדחק בביאורו עי"ש וכזית רענן מסכים לגירסא זו ופירשו דה"ק דהנה בקרא מתחיל בלשון נוכח ואמר והנשארים בכם ומסיים בלשון נסתר בלבבם והול"ל מורך בלבבכם אלא ה"ק שאתן מורך בלב אויביהם שלא ירדפו אותם ואפ"ה ינוסו ישראל מפני אימה ופחד וזהו שמסיים ורדף אותם קול עלה נדף עכ"ל ויש עוד גירסות עיין בק"א והנכון יותר מכולם גירסת הגר"א דגרס אינו אומר והבאתי מורך בם אלא והבאתי מורך בלבבם: (ה) אינו אומר איש באחיו וכו'. הק"א פירש דה"ק אינו אומר שיכשל איש באחיו כפשוטו דא"כ הול"ל איש באיש ומאי איש באחיו אלא הכונה איש בעון אחיו שהוא מפני האהוה שביניהם שהם ערבים זה בזה. והגר"א גרס אינו אומר איש מפני אחיו אלא כו' ונכון מאוד: (ו) זו שעה שנלכדה בה ירושלים. שגם לצדקיהו שברח דרך המערה רדפו אחריו ונמסר בידם שאלו לאחר הגלות היה מדבר הרי אפילו קול העלין רודפין אותם ואנ"ל האויבים:

עריי בעולם. ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם אתם עברתם לפני ז׳ עבירות בואו וקבלו ז׳ פורעניות: (ו) והשלחתי בכם את חית השדה. אין לי אלא חיה משכלת היה שאינה משכלת מנין ת״ל ושן בהמות אשלח בם. יכול יהיו נושכים ולא ממיתין ת״ל עם חמת זוחלי עפר מה אילו נושכים וממיתים אף אילו נושכים וממיתים. כבר היו שנים בא״י חמור נושך וממית ושור נושך וממית: (ז) ושכלה אתכם אילו הקטנים. והכריתה את בהמתכם מחוץ. והמעיטה אתכם מבפנים. ונשמו דרכיכם דרך דרכיכם לרבות שבילים גדולים וקטנים:

פרק ו.

(א) **והבאתי** עליכם חרב נוקמת נקם ברית. א) נקם בברית ונקם שאין בברית. איזו היא נקם שאינם בברית כגון סימוי עינים שסימו את עיני צדקיהו מלך יהודה. ונאספתם אל עריכם ב) מפני המצור ושלחתי דבר בתוככם שיהיה המות הורג אתכם מבפנים ג) ובעלי דבב מקיפים אתכם מבחוץ. ונתתם ביד אויב הלכה אין מלינים את המת בירושלם וכשהם מוציאים אותו לקוברו היו קוברי מיתיהם ניתנין ביד אויב: (ב) בשברי לכם מטה לחם. לרבות כל מסעדי לחם. ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד מבלי עצים. והשיבו לחמכם במשקל שתהא פת ניפולת והן יושבות ומשקלות אותה בתנור. ר׳ יוסי בן דורמסקית אומר משל ביד אדם איסר ופרוטה והוא יושב ומשקלו. ואומר אקח בו פת אוכל אני ולא שבע. אקח בו תמרים שמא אוכל אני ושבע אעפ״כ אוכל ולא שבע שנאמר ואכלתם ולא תשבעו דבר אחר ואכלתם ולא תשבעו זה רעב של מהומה: (ג) ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו אמרו עליו על דואג בן יוסף שמת והניח בן קטן לאמו והיתה מודדהו בטפחים בכל שנה ונותנת משקלו זהב לשמים וכשהקיפו מצודת ירושלים טבחתו בידה ואכלתו ועליה מקונן ירמיה ואומר ריבוני אם תאכלנה נשים פרים עוללי טיפוחים. משיבה רוח הקודש ואומר אם יהרג במקדש ה׳ כהן ונביא זה זכריה בן יהוידע הכהן ד) דבר אחר ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם ה) תאכלו. אין לי אלא אבות אוכלים בשר בנים ובנות בנים אוכלים בשר אבות מנין שנאמר לכן אבות יאכלו בנים בקרבך ובנים יאכלו אבותם: (ד) והשמדתי את במותיכם כמשמעו והכרתי את המניכם אילו הנחשים והקסמים שבישראל. ונתתי את פגריכם על פיגרי גילוליכם וכי מה הפגרים עושים אצל הגילולים ו) אלא שהיה אליהו זכור לטוב מחזר על כל נפוחי הרעב. מצא אחד תפוח ומוטל ברעב א״ל בני מאיזה משפחה אתה אמר לו ממשפחה פלוני׳ א״ל וכמה הייתם. א״ל שלשת אלפים וכמה נשתייר מכם א״ל אני. א״ל רצונך לומר דבר אחד ולחיות א״ל אין א״ל אמור שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד. צעק מיד ואמר הס כי לא להזכיר בשם

הגהות הגר״א פרק ו הלכה א א) נקם בברית איזהו נקם שהוא בברית כגון כו׳ [עיין בביאורינו]: ב) המצודה צ״ל המצור [וכ״א בפסיקתא זוטרתי]: ג) בעלי דבר צ״ל בעלי דבב. זהו צ״ל היו. נתנן צ״ל ניתנין [תיקננו הכל בפנים]: **הלכה ג** ד) ד״א מיותר [ששם ד״א מונח אם היה בתחלה איזה ביאור על פסוק ואח״כ אומר ד״א משא״כ הכא]: ה) תאכלו תאכלו מה ת״ל שאין לי כו׳ מנין ת״ל תאכלו וכן הוא אומר לכן כו׳ [וכן הוא במדרש איכה וביאורו שמציין התו״כ על מה שאמר הכתוב תאכלו וקאמר תאכלו מה ת״ל הלא אמר מתחלה ואכלתם]: **הלכה ד** ו) אלא שהיה צ״ל אמרו שהיה אליהו כו׳:

ביאור

תלכו עראי במלותי: אעשה אתכם עריי בעולם. דבר שאין לה קביעות השובה: (ו) אלא חיה משכלת. שדרכה להיות משכלת כדכתיב ושכלה אתכם: (ז) דרך דרכיכם. פי׳ דרך היה לו לומר וכתב דרכיכם לשון רבים: לרבות שבילים גדולים וקטנים. הרי ז׳ קללות. שן בהמה ושן חיה חמת זוחלי עפר ושכלה והכריתה והמעיטה ונשמו. הרי שבע מיני פורעניות:

פרק ו (א) ונקם שאינו בברית וכו׳ כגון סימוי עיניו של צדקיהו. שלא היה ראוי לכל אותו הדין אלא בשביל עון דורו שהיו רשעים ומשמע ליה נוקמת נקם שהם שני עניני נקמות. והו כפי גירסתינו ויותר נכון לגרוס איזהו נקם שהוא בברית כגון סימוי עיניו של צדקיהו שמרד בנבוכדנצר והפר הברית אשר כרת אתו. ויש נקם שאינו בברית כגון סתם נקמה דאז אין הנקמה כ״כ גדולה אבל הנקמה שהוא בשביל הפרת ברית הנקמה גדולה מאוד [ק״א] וכן הסכים הגר״א לגירסא זו: מפני המצודה, ר״ל מפני המצור וכן הוא בפסיקתא זוטרתי: הלכה וכו׳. דייקו שאמר ושלחתי דבר בתוככם משמע שמיתתן ע״י דבר ואח״כ אמר ונתתם ביד אויב משמע שהוא ע״י חרב ולזה פירשו שע״י הדבר יהיו ניתנים ביד אויב: ה״ג היו קוברי מיתיהם ניתנין וכו׳: (ב) בשברי לכם מטה לחם, מלת מטה יתירא ולזה דרשו מסעדי לחם הם פרפראות שבו נאכל הלחם: מבלי עצים. ר״ל שלא יהיה להם עצים להסק תנורים רבים דאין לפרש ממיעוט הלחם דהרי אמר בשברי לכם מטה לחם: שתהא פת ניפולת, שיהא פת קיבר שחור הרבה שאינו מתדבק החלקים זה עם זה ולזה הוא משתבר בתנור: משל ביד אדם וכו׳. רבי יוסי פירש משקל מלשון שקול הדעת שמחסרון מעותיו אם יהיה לו איסר או פרוטה יהיה שוקל במחשבתו מה יקנה שישבע בו: זה רעב של מהומה. שיהיה מארה בתוך המעים ודייקו חז״ל מלת ואכלתם לומר שלא יהיה העדר השבע מפני מיעוט האכילה אלא ואכלתם כדי אכילת שובע ואעפ״כ ולא תשבעו מפני המארה: (ד) והכרתי את חמניכם אלו הנחשים. היינו המנחשים והקוסמים. דאל״ה קשה מאי עונש היא שיכרתו

(ד) ונתתי פני בכם. כשם שנאמר בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי פני בכם. משלו משל למה"ד למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקיי ועוסק עמכם ברעה: (ה) ונגפתם לפני אויביכם שיהא המות הורג אתכם מבפנים ובעלי דבב מקיפים אתכם מבחוץ. ורדו בכם שנאיכם שאיני מעמיד עליכם אלא מכם ובכם שבשעה שאומות העולם עומדים על ישראל אינן מבקשים אלא מה שבגלוי שנאמר והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליו ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ עד בואך עזה ולא ישאירו מחיה בישראל ושור ושה וחמור אבל בשעה שאעמיד עליכם בכם ומכם הם מחפשים אחר מטמוניות שלכם שנאמר ואשר אכלו שאר עמי. ונסתם. מפני אימה. ואין רודף אתכם. מבלי כח:

פרק ה.

(א) **ואם** עד אלה ר' אליעזר אומר אין המקום מביא פורענות בישראל עד שהוא מעיד בהם תחילה שנאמר ואם עד אלה. ר' יהושע אומר שלא יהו אומרים ישראל כלו המכות ועוד אין לו אחרת להביא עלינו ת"ל ואם עד אלה עוד יש לי אחרות מאלה וכאלה להביא. ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם. אתם עברתם לפני ז' עבירות בואו וקבלו עליכם ז' פורעניות: (ב) ושברתי את גאון עוזכם זה ב"ה וכן הוא אומר הנני מחלל את מקדש גאון עוזכם ר"ע אומר ושברתי את גאון עוזכם. אלו הגבורים שבישראל כגון יואב בן צרויה וחביריו אחרים אומרים ושברתי את גאון עוזכם אילו הניאים שהם גאונם של ישראל כגון פפוס בן יהודה ולוליינוס אלכסנדרי וחביריו: (ג) ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה. זו קשה לכם יותר מן האחרונה שבאחרונה מהו אומר והיו שמך אשר על ראשך נחושת שיהו השמים מזיעים כדרך שהנחושת מזיע והארץ לא תהיה מזיע כדרך שאין הברזל מזיע. והוא משמרת פירותיה. אבל כאן מהו אומר ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארציכם כנחושה. שלא יהא השמים מזיעים כדרך שאין הברזל מזיע. והארץ תהא מזיע. כדרך שהנחושת מזיע. והיא מאבדת פירותיה. ותם לריק כחכם. רבי אומר זה הכרם ויש אומרים זה הפשתן. וי"א זה הכח. ד"א זה שהוא משיא את בתו ונותן לה ממון הרבה ולא הספיקו שבעת ימי המשתה לצאת עד שמתה בתו נמצא קובר את בתו ומאבד את ממונו: (ד) א) ותם לריק כחכם. הרי אדם שלא עמל ולא חרש ולא זרע ולא ניכש ולא כיסח ולא עידר ובשעת הקציר בא שרפון וירקון והלקה ואין בכך כלום. אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש ועדר וכיסח בשעת הקציר בא שרפון והילקה הרי שיניו שלו קהות. ולא תתן ארצך יבולה מה שאת מוביל לה. ועץ הארץ לא יתן פריו שלא יהיה העץ חונט את פירותיו ובשעה שהוא מפריח יהיה מקלח את פירותיו: (ה) ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמוע לי אהם עשיתם את ג) דיניי עריי בעולם אף אני אעשה אתכם

הגהות הגר"א פרק ה הלכה ד א) ותם לריק כו' עד ולא תתן צ"ל למעלה בהלכה ג' קודם רבי אומר [טעמו פשוט דמתחלה צריך לבאר פשוטו ואח"כ איזה דרש אבל לא להיפך אח"כ מצאתי בילקוט הנירסא כהגר"א אות באות]: **הלכה ה** ג) דיניי צ"ל תורתי:

ב י א ו ר

פי' מהו זהו שסיים הכתוב ואכלוהו אויביכם: (ה) שיהא המות וכו'. דרשו ונגפתם לשון מגפה: שאיני מעמיד עליכם אלא מכם ובכם. דייקו דהו"ל לומר ורדו עליכם השונאים אלא אשמועינן דבכם היינו בתוך עצמיכם גופא אני מעמיד עליכם השונאים שלכם והיינו לאפוקי השונאים עכו"ם וגם זהו מן הקללה שבשעה שאוה"ע וכו': שנאמר ואשר אכלו שאר עמי. הוא במיכה (ג) והפסוק מיירי שם בקציני בית ישראל הממונים על העם שגוזלים וחומסים אותם עי"ש: ואין רודף אתכם מבלי כח. לא יהיו צריכים לרדוף אתכם שלא יהיה בכם כח אלא ישיגו אתכם בלי רדיפה:

פרק ה (א) ואם עד אלה. דהו"ל לכתוב ואם באלה וע"כ ר' אליעזר דריש ליה מלשון עד שהוא מעיד בהם ור' יהושע דריש מלשון עוד: אתם עברתם לפני ז' עבירות. האמורות למעלה אינו לומד ואינו עושה ומואס באחרים העושים שונא את החכמים מונע את אחרים כופר במצות כופר בעיקר: (ב) ר"ע אומר ושברתי וכו' אלו הגבורים שבישראל וכו'. דלשון שבירה שייך יותר באנשים מן ביהמ"ק: (ג) שיהו השמים מזיעים. מלחות הטל: והיא משמרת פירותיה. שלא ירקבו כיון שאין בה לחות שהלחות מרקיב ומאבד הפירות ואעפ"כ קללה היא שהארץ לא תוציא פירות והשמים לא יתנו מטר אבל היא קללה שבבחינה מה יש עמה ברכה שאם השמים לא יתנו מטר יתנו טל ואם הארץ לא תתן פירות תשמור מה שיש באוצרם: רבי אומר זה הכרם. שצריך לכח וטורח הרבה מפני שיצטרך לעבודות רבות וזה יתום לריק: זה הפשתן. שהוא ג"כ יצטרך לעבודות רבות: זה הכח. שיהיו יגעים בכל כחם עד שיתום כחם ויהיה ללא הועיל שלא יוציאו ממנו תועלת כלל: קובר בתו ומאבד ממונו. שבעלה יורשה והוא לריק שתם הממון ולא נהנית הבת ממנו: (ד) הרי שיניו שלו קהות. שנשאר בלא כח שהוציא כל כחותיו ולא הועיל כלום: מה שאתה מוביל לה. שאפילו הזרע שהבאת לה לא תתן ודרשו יבולה כמו שכתוב יובילו שי למורא שהוא לשון הבאה דא"א לומר שכונת הכתוב שלא תצמיח הרי כתיב מקודם ונתתי את שמיכם וגו': ועץ הארץ לא יתן פריו. בזה האחרון דרשינן שתי קללות שלא יהא חונט העץ פירותיו בשעת החנטה וזהו שכתוב ועץ הארץ שאפילו בצאתו מן הארץ יהא לקוי ואם היה מפרה יהא נושר פירותיו: מקליא. משיר: את פירותיו. ויש באלו שתי פסוקים [פסוק י"ח וי"ט] ז' קללות ומקויים בזה מה שאמר שבע על חטאותיכם: (ה) עריי בעולם. כדבר שהוא במקרה שאינו אלא לפרקים כן

הלכו

אילו שיודעים את רבונו ומתכוין למרוד בו: (ג) ג) ואם לא תשמעו לי מה ת"ל לא תעשו (וכי) יש לך אדם שאינו למד אבל עושה ת"ל אם לא תשמעו ולא תעשו. הא כל שאינו למד אינו עושה. או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה אבל אינו מואס באחרים ת"ל ואם בחקותי תמאסו. הא כל שאינו למד ואינו עושה סוף שהוא מואס באחרים. או יש לך שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים אבל אינו שונא את החכמים ת"ל ואם את משפטי תגעל נפשכם ד) (אינו אומר ואם את משפטי תגעל נפשכם אלא ואם את משפטי תגעל נפשכם) הא כל שאינו למד ואינו עושה ומואס אחרים סוף שהוא שונא את החכמים. או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא את החכמים אבל מניח לאחרים לעשות ת"ל לבלתי עשות הא כל שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא החכמים סוף אינו מניח לאחרים לעשות או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא את החכמים ואין מניח לאחרים לעשות אבל מודה במצוות שנאמרו מסיני ת"ל את כל מצותי. הא כל שאינו למד ואינו עושה מואס באחרים ושונא את החכמים ואינו מניח לאחרים לעשות. סוף שהוא כופר במצות שנאמרו מסיני. או יש לך אדם שיש בו כל המידות הללו אבל אינו כפר בעיקרו ת"ל להפרכם את בריתי. הא כל שיש בו כל המידות הללו סוף שהוא כופר בעיקר:

פרק ד.

(א) א) **אף** אני איני מדבר אלא באף. אני אשר בניתי אני אהרוס. אני אשר נטעתי אני אתוש. וכן הוא אומר הנה אשר בניתי אני הורס ואשר נטעתי אני נותש. אעשה זאת. זו קשה לכם יותר מכל. ששמי הגדול הוי עליכם כבעל חוב. לכם. מידיכם היתה זאת. אין הרעה יוצאת מלפני לעולם. וכה"א מפי עליון לא תצא הרעות אלא הטוב: (ב) והפקדתי עליכם ב) (בהלה) שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו עד שהראשונה פקודה אצליכם אביא אחרת ואסמכה לה. בהלה מכה המבהלת את הבריות. ואיזו זו מכת מותן: (ג) את השחפת (וכי) יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במיטה ובשרו שמור עליו. ת"ל את השחפת מלמד שהוא נשחף. או עתים שהוא שחוף אבל נוח לו ואיני מקדיח. ת"ל ואת הקדחת. מלמד שהוא מקדיח. או עתים שהוא מקדיח. אבל סבור בעצמו שיחיה ת"ל מכלות עינים. או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים בו שיחיה ת"ל ומדיבת נפש. וזרעתם לריק זרעכם זורעה ואינה מצמחת. ואם זורע ואינה מצמחת מה אויבים באים ואוכלים אלא זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת ובשנייה מצמחת ואויבים באים ג) ואוכלים אותה שנאמר וזרעתם לריק זרעכם ואכלוהו אויביכם דבר אחר כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר. שהרא עמל בהם ומגדלם והחטא בא ומכלן. וכן היא אומר אשר טיפחתי ורביתי אויבי כלם:

הגהות הגר"א הלכה ג ג) ואם עד לא מיותר וכצ"ל ולא תעשו שיכול שיש לך אדם כו' [וכעין זה משמע מילקוט דגירסתינו וכי יש וכו' מוקשה מאוד דהוא סותר א"ע והק"א נדחק מאוד בזה]: ד) אינו אומר ואם את עד הא כל מיותר [דגירסתינו אינו מובן כלל וגם בילקוט ליתא]: **פרק ד הלכה א** א) אף אינו מדבר אלא באף אני אני כו' נותש אני אעשה זאת [פי' דריש מתחלה על תיבת אף ואח"כ על תיבת אני ולבסוף הוסיף תיבת אני שע"ז יהיה מבואר היטב דברי הברייתא כמו שביארתי בפירושינו]: **הלכה ב** ב) בהלה הראשון מיותר: **הלכה ג** ג) אוכלים אותה ד"א ואכלוהו כו' [כבר תיקנתי בפנים]:

ביאור

הכל: (ג) ה"ג בילקוט מה ת"ל לא תעשו יש לך אדם וכו'. פי' דהתנא בא"ל מה ת"ל לא תעשו כיון דאינו לומד ממילא לא יעשה וע"ז משני יש לך אדם וכו' פי' שיכול שימצא אדם שאינו למד אבל עושה וכו' והגר"א גרים בהדיא שיכול שיש לך אדם וכו':

פרק ד (א) איני מדבר אלא באף. שהיה לו לומר גם אני: אני אשר בניתי אני אהרום. הוקשה להם דהו"ל לומר אף אעשה זאת לכן אמרו דהוא כמתלונן על ישראל ואומר על ידיכם מוכרח אני בעצמי לקלקל מעשה ידי: הגר"א גרס אני אעשה זאת וכו'. בזה ניחא מאוד מה שמסיים ששמי הגדול הוי עליכם כבעל חוב שאני הוא משמותיו של הקב"ה כמו שאנו אומרים אני והו הושיעה נא וכפירש"י בסוכה (דף מה): לכם מידיכם היתה זאת. פי' אף שאני הוא העושה זאת מ"מ לכם היתה זאת ולא לי שאתם הסיבותם ד"ו שימשך הרעה עליכם כמי [כי דבר זה דומה למי שיעמוד עצמו תחת המשקולת [שקורין וא"ג] של המורה שעות והמשקולת מכה של ראשו האם יתכן שיאמר שהבע"כ הכהו על ראשו הלא הוא בעצמו הסיבה לזה שעמד במקום הזה וכאלו המשיך בעצמו המשקולת על ראשו כן הוא הדבר הזה כמו שאמר ראה אנכי נותן לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות והרע וציוה בעצמו ובחרת בחיים והרי הוא כמו שציוה בעצמו אף שזה לעומת זה עשה האלהים אני מייעצך שלא תעמיד עצמך תחת המורה שעות להמשיך עליך את המשקולת כי סוף דבר יהיה שיכה אותך על ראשך]: הרעות והטוב כצ"ל וכן גרס הילקוט: (ב) והפקדתי. דרשו מלשון פוקד שהם יהיו פוקדות אתכם והוא מלשון ביום פקדי ופקדתי: זו מכת מותן. היא מכת מות שהיא מכה חזקה שבבואה יתברר להרואים כי היא מבשרת המות: (ג) ה"ג את השחפת יש לך אדם וכן איתא בילקוט: מלמד שהוא נשחף. חולי שמשחף את הבשר והוא דומה לנפוח ומראית פניו זעופה: שהוא מקדיח. חולי שמקדיח את הגוף ומחממו ומבעירו: ת"ל מכלות עינים. העינים צופות וכלות לראות שיקל מחלתו ויתרפא וסוף שלא ירפא: ת"ל ומדיבת נפש. ידאבו נפשות של משפחתו במותו: מה אויבים באים ואוכלים.

(ג) והתהלכתי בתוככם. משלו משל למה הדבר דומה למלך שיצא לטייל עם אריסו בפרדס והיה אותו אריס מיטמר מלפניו. אמר לו המלך ג) לאותו ארים מה לך מיטמר מלפני הריני כיוצא בך והקב"ה אמר להם לצדיקים מה לכם מזדעזעים מלפני. כך עתיד הקב"ה מטייל עם הצדיקים בגן עדן לעתיד לבוא וצדיקים רואים אותו ומזדעזעים מלפניו הריני כיוצא בכם: (ד) יכול לא יהיה מוראי עליכם ת"ל והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם. אם אין אתם מאמינים בי כל הדברים הללו אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם וגו'. אני הוא שעשיתי לכם ניסים במצרים אני הוא שעתיד לעשות לכם כל הניסים הללו: (ה) מהיות להם עבדים. מה ת"ל לפי שנאמר ויפדך מבית עבדים יכול שהיו עבדים לעבדים ת"ל ג) להם עבדים היו למלכים ולא היו עבדים לעבדים: (ו) ואשבור מוטות עולכם. משלו משל למה הדבר דומה לבעל הבית שהיתה לו פרה חורשת והשאילה לאחר להיות חורש בה והיה לאותו האיש עשרה בנים זה בא וחרש וישב לו וזה בא וחרש וישב לו עד שנתיגעה הפרה ורבצה לה. נכנסו כל הפרות ואותה הפרה לא נכנסה לא הספיק ד) בדעתו לקבל פיום מאותו האיש אלא בא מיד ושבר את העול וקצץ את ה) הסימיונים. כך ישראל בעולם הזה שלטון אחד בא ומשעבד והולך לו זה שולטן בא ומשעבד והולך לו והמענה ארוכה שנאמר על גבי חרשו חורשים האריכו למעניתם. למחר כשיגיע הקץ אין אומר הקב"ה לאומות מ"ה כך וכך עשיתם לבני אלא מיד הוא בא ושבר את העול ומקצץ הסיימונים שנאמר ואשבור מוטות עולכם וכן הוא אומר ה' קצץ עבות רשעים: (ז) ואולך אתכם קוממיות. ר"ש אומר מאתים אמה ר' יהודה אומר מאה אמה כאדם הראשון אין לי אלא אנשים נשים מנין ת"ל בנותינו כזוית מחטבות תבנית היכל וכמה היא תבנית היכל מאה אמה. דבר אחר ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה ולא יהיו יראים מכל ברייה:

פרשתא ב.

(א) **ואם** לא תשמעו לי. אם לא תשמעו למידרש חכמים. יכול למה שכתוב כשהוא אומר א) ולא תעשו את כל המצות האלה הרי מה שכתוב בתורה אמור הא מה אני מקיים אם לא תשמעו למדרש חכמים: (ב) ג) ואם לא תשמעו מה ת"ל אין לי אלא זה שהוא יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו. וכן הוא אומר כנמרוד גיבור ציד. שאין ת"ל לפני ה' אלא זה שהוא יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו. וכן הוא אומר ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד שאין ת"ל לה' אלא

הגהות הגר"א **הלכה ג** ג) לאותו ארים מה לך מיטמר מלפני הריני כיוצא בך [כך וכו'] יכול וכו' [נ"ל שכיון לגירסתינו שהעתקתי בפירושינו מן הילקוט]: **הלכה ה** ג) להם עבדים עבדים [כי בגירסתינו חסר תיבת עבדים]: **הלכה ו** ד) בדעתו מיותר: ה) הסמיונים הסימיונים צ"ל הסמלונים: **פרשתא ב הלכה א** א) ולא תעשו את כל מיותר [דלפי גירסתינו משמע דהלימוד ממה ששנה הכתיב שתי פעמים ובאמת זה אינו דאיצטריך למה דדריש לקמיה משלא תלמדו לא תעשו לכן גרים הגר"א דהלימוד ממה דכתיב המצות האלה דהול"ל ולא תעשו את כל דהוי ידעינן משלא תלמדו לא תעשו וכתב המצות האלה מורה על המצות הכתובות בתורה]: **הלכה ב** ג) ואם לא תשמעו לי מה ת"ל [דכן מוכח מהענין]:

ביאור

גואל אתכם שהוא לעתיד שהוא יתברך יגאלנו אכל הגאולות העוברות היו ע"י. אמצעיים במצרים ע"י מרע"ה ובבית שני ע"י עזרא: (ג) ה"ג הריני כיוצא בך כך עתיד הקב"ה מטייל עם הצדיקים בג"ע לע"ל וצדיקים רואים אותו ומזדעזעים מלפניו והקב"ה אומר להם לצדיקים מה לכם מזדעזעים מלפני הריני כיוצא בכם יכול וכו' וכן איתא בילקוט ופירושו שהיה אמר לאריסו הריני כיוצא בך שאני נטעתיו ואתה משמרו ומשקה אותו תמיד וכן הקב"ה אמר לצדיקים בג"ע הריני כיוצא בכם שאני נטעתיו ואתם משמרים את פירותיו ומשקים אותו מכח מצות ומעשים טובים שעשיתם כן פירש באדרת אליהו: (ד) ת"ל והייתי לכם לאלהים. שהוא ישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי להיות לנו לאלהים כמו שהיה בעת יציאת מצרים: אם אין אתם מאמינים בי וכו'. שלפעמים מפני גודל הצרות אדם מיאש עצמו מן הגאולה ולא נתן לו לבו להאמין בזה: (ה) מה ת"ל. מלת להם דהול"ל מהיות עבדים: יכול עבדים לעבדים. שכן משמע מאמר מבית עבדים שהבית אשר בו היו משועבדים היו עבדים: ת"ל להם. שהוא להמצריים בעצמם אשר הם שריהם ומלכיהם וא"כ פירוש מבית עבדים מן הבית אשר בו הייתם משועבדים: (ו) נכנסו כל הפרות וכו'. היינו שכל האומות בתקפן וממשלתן ועם ישראל נחלשו ואין בם כח לעמוד על רגליהן: לא הספיק בדעתו. לקבל פיום מאותו האיש. היינו שימתין על שאותו האיש יתיר מעליה העול אלא ברגע אחד שובר העול והרצועות הכרוכים עליה: אין אומר הקב"ה לאומות כך וכך עשיתם לבני. דהיינו להכינס התנהגותם שהיה כרע עד שיתירו מהם העול אלא מיד הוא בא ושובר את העול והדמיון שלא יהיה כמו במצרים שהמתין עד שלחם פרעה אלא הגאולה יהיה בבת אחת: הסמיונים. הם הרצועות שבהם קשור העול: (ז) מאתיים אמה. דריש מלת קוממיות כאלו אמר קומה מאת שהם שני מאות ורבי יהודה פירש קומה גבוה באופן היותר נעלה מאוד והיינו כאדם הראשון דאמרינן בחגיגה שמיעטו הקב"ה לאדם הראשון והעמידו על מאה אמה: תבנית היכל מאה אמה. היינו כנגד היכל וכותליו [סנהדרין דף ק' ע"ש בפירש"י]: בקומה זקופה. והיינו שיתבוננו בעצמם את מדרגתם שהם בני אל חי ולא יהיו שפלים ברוחם ויתנו ע"ז תודה לד': ולא יהיו יראים מכל בריה. וכענין שאמר הכתוב מי את ותיראי מאנוש ימות וגו':

פרשתא ב (א) למדרש חכמים. דהיינו תורה שבע"פ שאינו נכתב ובו שייך לשון שמיעה שנשמע באוזן מהחכמים שבא להם בקבלה מסיני: (ב) ה"ג ואם לא תשמעו לי מה ת"ל. פי' מלת לי יתירה: שהוא יודע את רבונו. שהוא אדון הכל

חור פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו הדה. מלמד שתינוק מישראל עתיד להושיט את ידו לתוך גלגל עינו של צפעוני ומוציא ג) מרה מתוך פיו. וכן הוא אומר גמול ידו הדה. זו חיה ההורגת את הבריות: (ג) וחרב לא תעבור בארצכם. אין צ"ל שלא יהו באים עליכם למלחמה אלא שלא יהו העוברים והשבים עוברים ממדינה לחבירתה כדרך שעברו בימי יאשיהו. ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב. שיהו נופלים לפניכם איש בחרב רעהו: (ד) ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדופו. מכם מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם. ומאה מכם רבבה ירדופו וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צ"ל אלא מאה מכם שני אלפים ירדופו. אלא אין דומה המרובים העושים את התורה למעוטים העושים את התורה. ונפלו אויביכם לפניכם לחרב שיהו נופלים לפניכם שלא כדרך הארץ: (ה) ופניתי אליכם. משלו משל למה הדבר דומה למלך ששכר פועלים הרבה והיה שם פועל אחד ועשה עמו מלאכה ימים הרבה. נכנסו הפועלים ליטול שכרם ונכנס אותו הפועל עמהם אמר לו המלך לאותו הפועל בני אפנה לך. הרובים הללו שעשו עמי מלאכה ד) ממועטת ואני נותן להם שכר מועט. אבל אתה חשבון רב אני עתיד לחשב עמך. כך היו ישראל בעולם הזה מבקשים שכרם מלפני המקום ואומות העולם מ"ה מבקשים שכרם מלפני המקום. והמקום אומר להם לישראל בניי אפנה לכם. אומות העולם הללו עשו עמי מלאכה מועטת ואני נותן להם שכר מועט. אבל אתם חשבון רב אני עתיד לחשב עמכם לכך נאמר ופניתי אליכם. ופניתי אליכם בטובה. והפריתי אתכם בפריה ורבייה. והרביתי אתכם. בקומה זקיפה. והקימותי את בריתי אתכם. לא כברית הראשונה שהפרתם אותה. שנאמר אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בם נאום ה' אלא ברית חדשה שלא תופר מעתה ה) שנאמר לכן הנה ימים באים נאום ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה:

פרק ג.

(א) א) **ואכלתם** ישן נושן. מלמד שכל המתיישן יפה מחבירו. נושן אין לי אלא יין שדרכו לכן מנין לרבות כל המתיישנים ת"ל ישן נושן. וישן מפני חדש תוציאו. שיהו גרנות מליאות חדש והאוצרות מליאות ישן. ואתם מקפידים היאך נוציא ישן מפני חדש: (ב) ונתתי משכני בתוככם. זה בית המקדש. ולא תגעל נפשי אתכם. משאני גואל אתכם שוב איני מואס בכם:

הגהות הגר"א הלכה ב ג) מרה מתוך פיו ואומר זו היא ההורגת את הבריות שנאמר גמול ידו הדה [עיין בפירושינו והוא מקרבן אהרן והיא דוחק גדול ולהגר"א מלת הדה מלשון זו כמו הדא הוא דכתיב ופירושו הגמול מאמו מורה בידו במה שמוציא המרה מתוך פיו, יאומר לכל זו היא המרה החורגת את הבריות וכן איתא בילקוט וז"ל ומוציא מרה מתוך פיו ואומר גמול ידו הדה זו היא ההורגת את הבריות עכ"ל ועיין באדרת אליהו]: **הלכה ה** ד) ממועטת צ"ל מועטת: ה) שנאמר לכן כו' ברית חדשה אשר לא תופר: **פרק ג הלכה א** א) ואכלתם ישן נושן מה ת"ל מלמד שכל כו' [פי' מנושן לחוד דייק לדידיה דנושן משמע שהוא ישן מאוד וזהו שאמר שכל המתיישן מחבירו יפה מחבירו ופי' אף ששניהם ישנים]:

ביאור

ליום השבתה והיא השבתת המזיקין: (ב) לתוך גלגל עינו וכו'. פירשו מאורת על גלגל עינו המאירה אליו: גמול ידו הדה. פי' תינוק הגמול משדי אמו ידו ישלוט על הדה זו חיה ההורגת הדה שמה כפי דעת הז"ל: (ג) אין צ"ל שלא יהו באים וכו'. שזה אמור כבר ונתתי שלום בארץ: אלא שלא יהו העוברים והשבים, למלחמה עוברים ממדינה לחברתה דרך ארצכם וזהו שאמר לא תעבור אפילו דרך העברה בעלמא: כדרך שעברו בימי יאשיהו. פרעה נכה כאשר בא להלחם בכרכמיש ויצא לקראתו יאשיהו ושלח אל מלך יהודה לא עליך היום כ"א אל בית מלחמתי ולא רצה יאשיהו ויורו המורים אל יאשיהו כי בשנן דורו לא נתקיים בו הברכה שהבטיח הקב"ה וחרב לא תעבור בארצכם: שיהו נופלים לפניכם וכו'. דאם בחרבם הול"ל והפלתם את אויביכם אלא לפניכם היינו איש בחרב רעהו: (ד) שלא כדרך הארץ. דאל"כ הלא כבר אמר ונפלו לפניכם לחרב אלא בא להורות שהנפילה יהיה שלא כדרך הארץ דדרך הארץ היא שילחמו עד שינצחו וזה היה שבא מורך בלבבם ולא הרימו ראש נגד ישראל וכענין שמצינו אצל יונתן בן שאול ויפלו לפני יונתן ותהי המכה הראשונה אשר הכה יונתן כעשרים איש וגו' ותהי חרדה במחנה עיי"ש בקרא (שמואל י"ד): (ה) ופניתי אליכם בטובה. אחר שפירש ופניתי שירצה אפנה מכל עסקי וכו' חזר לפרש כל מלות הפסוק. ופניתי היינו הפנייה להטיב לכם: בקומה זקופה. כאשר יבואר לקמן על הפסוק ואולך אתכם קוממיות עי"ש: לא כברית הראשונה. דכן משמע לשון והקימותי שאתן קיום ונצחיות לברית אשר אכרות עמכם כי לא תופר כלל:

פרק ג (א) מלמד שכל המתיישן וכו'. דמשמע הישן יאכלו ויניחו החדש להתיישן: יין. וה"ה חטים שדרכן להתיישן: מנין לרבות כל המתיישנים. כגון מיני פירות שמרקיבין: ת"ל ישן נושן. מכל מקום להודיע שבא א"י שאפילו אותן שאין דרכן לייש[ן] יתיישנו ויתקיימו: שיהו גרנות מלאות חדש וכו'. הוקשה להם דנראה שהכתוב סותר סופו לראשו דברישא אמר ואכלתם ישן דמשמע שהישן יפה מן החדש והדר אמר וישן מפני חדש תוציאו דמשמע שהחדש יפה מן הישן ולכן אמר דכונת הכתוב לומר ואכלתם ישן שהוא היפה ועם כל זה ההכרח יכריחכם שישן מפני חדש תוציאו אע"פ שאתם מקפידים בזה עם כל זה להיות האוצרות יפות לחדש כדי שיתיישן גם תוציאו מהם הישן בע"כ: (ב) שוב איני מואס בכם. לסלק שכינתי מביניכם וזה על מקדש שיבנה ב"ב בימות משיחנו שעליו יאמר ולא תגעל נפשי אתכם שאם על מקדש ראשון ושני הרי געל וסילק שכינתו מבינינו ואמר משאני גואל

המלכה שהיו גשמים יורדים מלילי שבת ללילי שבת עד שנעשו חטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים. ועדשים כדינרי זהב. וצררו מהם חכמים והניחום לדורות הבאים להודיע כמה ג) חטא גורם לקיים מה שנאמר עוונתיכם הטו אלה וחטאתיכם הסתירו פנים מכם משמוע מנעו הטוב מכם: (ב) ונתתי גשמיכם בעתם. לא גשמי כל הארצות. הא מה אני מקיים ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך שיהיה שבע בא"י ורעב בכל הארצות והם באים ולוקחים מכם ומעשירים אותם בכספים כענין שנאמר וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשבר אשר הם שוברים. וכן הוא אומר וכימיך דבאך שיהו כל הארצות דובאות כסף ומביאות לא"י: (ג) ונתנה הארץ יבולה לא כדרך שהיה עושה עכשיו אלא כדרך שעושה בימי אדם הראשון. ומנין שהארץ עתידה להיות נזרעת ועושה פירות בן יומה ת"ל זכר עשה ד) לנפלאותיו. וכן הוא אומר תדשא הארץ דשא עשב מלמד שבו ביום שהיה נזרעת בו ביום עושה פירות: (ד) ועץ השדה יתן פריו. לא כדרך שהיא עושה עכשיו אלא כדרך שעשתה בימי אדם הראשון. ומנין שהעץ עתיד להיות נטוע ועושה פירות בן יומה ת"ל זכר עשה לנפלאותיו. ואומר עץ פרי עושה פרי למינו מלמד שבו ביום שהוא נטוע בו ביום עושה פירות: (ה) מנין שהעץ עתיד להיות נאכל ת"ל עץ פרי. אם ללמד שהוא עושה פרי. והלא ה) כבר נאמר עושה פרי. א"כ למה נאמר עץ פרי אלא מה פרי נאכל אף העץ נאכל: (ו) ומנין שאף אילני סרק עתידים להיות עושים פירות ת"ל ועץ השדה יתן פריו: (ז) והשיג לכם דיש את בציר. שתהו עסוקים בדיש עד שיגיע בציר. ובציר ישיג את זרע. שתהו עסוקים בבציר עד שמגיע הזרע. ואכלתם לחמכם לשובע. אין צ"ל שיהא אדם אוכל הרבה ושבע אלא אוכל קימעא והוא מתברך במעיו כענין שנאמר ועבדתם את י"י אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך. וישבתם לבטח בארצכם אתם יושבים לבטח ואי אתם יושבים לבטח חוצה לה: (ח) שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ. מגיד שהשלום שקול כנגד הכל. וכן הוא אומר עושה שלום ו) ובורא רע. מגיד שהשלום שקול כנגד הכל:

פרק ב.

(א) **ושכבתם** ואין מחריד. לא יריאים מכל ברייה. והשבתי חיה רעה מן הארץ. ר' יהודה אומר מעבירם א) מן העולם. ר' שמעון אומר משביתן שלא יזוקו. אר"ש אימתי הוא שבחו של מקום בזמן שאין מזיקים. או בזמן שיש מזיקים ואין מזיקים. אמור בזמן שיש מזיקים ואין מזיקים. ב) וכן הוא אומר מזמור שיר ליום השבת למשבית מזיקים מן העולם משביתן שלא יזיקו: (ב) וכן הוא אומר וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ ועגל וכפיר ומריא יחדיו ונער קטן נוהג בם. ופרה ודוב תרעינה יחדיו ירבצו ילדיהם ואריה כבקר יאכל תבן. ושעשע יונק על

הגהות הגר"א ג) חטא גורם כמו שנאמר חטאתיכם מנעו הטוב מכם: **הלכה ג** ד) לנפלאותיו ואומר תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע [ועיין בביאורינו]: **הלכה ה** ה) כבר מיותר [דזה כתוב אח"כ]: **הלכה ח** ו) ובורא כל מגיד כו' [וכן הוא בילקוט]: **פרק ב הלכה א** א) מן העולם וכן הוא אומר מזמור שיר ליום השבת למשבית מזיקין מן העולם ר' שמעון אומר משביתן וכו' [דתיבת משבית מזיקין מן העולם משמע מפי כדעת ר' יהודה שמעבירן מן העולם ולכן היפך הגירסא]: ב) וכן הוא אומר מיותר [כונתו מן וכן הוא אומר הראשון עד וכן הוא אומר השני ואזיל לשיטתו מה שכתב מקודם]:

ביאור

הן אמת שאין האנשים יוצאים יחידים אבל הרבה בני אדם יחד אין כאן סכנת מזיקין ומותר לצאת אבל בלילי שבתות איכא מונע אחר מלצאת מלבד המזיקין שהוא אסור במלאכה ואין בני אדם יוצאין מבתיהם אפילו הרבה יחד ולזה בלילי רביעיות עדיין איכא ביטול להרבה אנשים יחד אבל בלילי שבתות ליכא ביטול כלל ע"י הגשמים ולזה הדר אמר דבעתם הוא בלילי שבתות: (ב) הא מה אני מקיים ונברכו בך כל משפחות האדמה. דמשמע שנתברכו כל העכו"ם באמצעות ישראל: שיהיה שבע. כלומר שלא תהיה הברכה מגעת להם מברכת א"י אלא שיהיה בא"י שבע תמיד אף כאשר יהיה רעב בכל הארצות ויהנו מברכת א"י במה שימצאו לקנות מהם מה שיספיק להם: (ג) ונתנה הארץ יבולה. דהיל"ל יבול וכתב יבולה משמע מה שניתן לה בכח הטבעי קודם שנתקללה: בימי אדם הראשון. קודם שחטא: ת"ל זכר עשה לנפלאותיו. פי' שמה שעשה ה' ית' בימי אדם הראשון הוא זכר והוראה למה שיעשה לע"ל מן הנפלאות כדי שיאמינו להאותות שיהיו אז ולא יאמרו אין כל חדש תחת השמש כי באמת כבר היה כן בימי אדם הראשון: תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע כצ"ל וכתיב בתריה ויהי כן משמע שבאותו היום גופא הוציאה מיני דשא ועשב עם הזרעים שבהם כדי שנוכל לזרוע במקום אחר הרי שעשתה פירות באותו יום: (ד) מלמד שבו ביום שהוא נטוע וכו'. דגם ע"ז כתיב ויהי כן: (ז) שתהיו עסוקים בדיש. היינו שיהא הדיש מרובה כ"כ עד שיהיו עסוקים בו עד זמן בצירת ענבים: אין צ"ל וכו'. דזה איננו ברכה: (ח) וכן הוא אומר עושה שלום ובורא רע וכו'. פי' שהכתוב אומר שהבורא ית' בורא דבר והפכו ומלהעמיד שלום נגד רע מכלל שהשלום הוא מקור הטוב שהוא כולל הכל והגר"א גרים ובורא כל וכן איתא בילקוט:

פרק ב (א) לא יראים מכל בריה. מן הבריות המזיקות דאי מאדם הרי כבר אמר וישבתם לבטח בארצכם: ליום השבת למשבית וכו'. דהול"ל ליום שבת מאי השבת אלא דהוא ליום

(א) א) **אם** בחקותי תלכו. מלמד שהמקום מתאוה שיהו ישראל עמילים בתורה. וכן הוא אומר לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי. לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים. ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך כמעותיו לא יכרת ולא ישמד שמו מלפני. וכן הוא אומר מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעולם. מלמד שהמקום מתאוה שיהו עמילים בתורה: (ב) אם בחקותי תלכו. יכול אילו המצות. כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם הרי מצות אמורות. הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו להיות עמילים בתורה. וכן הוא אומר אם לא תשמעו לי יכול אילו המצות. וכשהוא אומר ולא תעשו את כל המצות האלה הרי מצות אמורות. א"כ למה נאמר אם לא תשמעו לי להיות עמילים בתורה: (ג) וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבך. כשהוא אומר שמור. הרי שמירת לב אמורה. הא מה אני מקיים זכור. שתהיה שונה בפיך. וכן הוא אומר זכור ואל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר. יכול בלבך. כשהוא אומר אל תשכח הרי שכיחת לב אמורה. הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך. וכן הוא אומר זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים. יכול בלבך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות הרי שכיחת לב אמורה. הא מה אני מקיים זכור שתהיה שונה בפיך. וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק. יכול בלבך. כשהוא אומר לא תשכח הרי שכיחת לב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהיה שונה בפיך: (ד) ב) וכן הוא אומר ונתתי את עריכם חרבה יכול מאדם כשהוא אומר והשמותי אני את הארץ הרי אדם אמור הא מה אני מקיים ונתתי עריכם חרבה מעובר ומשב. וכן הוא אומר והשימותי את מקדשיכם. יכול מן הקרבנות כשהוא אומר ולא אריח בריח ניחוחכם הרי קרבנות אמורים הא מה אני מקיים והשימותי את מקדשיכם מן הגדודיות: (ה) אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם הלמד לעשות לא הלמד שלא לעשות שהלמד שלא לעשות נוח לו שלא נברא:

פרק א.

(א) א) **ונתתי** גשמיכם בעתם. ברביעיות אתה אומר ברביעיות או אינו אלא בערבי שבתות אמרו אפילו שנים כשני אליהו וגשמים יורדים בערבי שבתות אינו אלא סימן קללה. הא מה אני מקיים ונתתי גשמיכם בעתם ברביעית. מעשה בימי הורדוס שהיו גשמים יורדים בלילות. בשחרית זרחה חמה ונשבה הרוח ונתנגבה הארץ והפועלים יוצאים למלאכתם ויודעים שמעשיהם לשם שמים. ונתתי גשמיכם ב) בעתם בלילות שבתות. מעשה בימי שמעון בן שטח בימי שלמצו

הגהות הגר"א פרשתא א הלכה א א) אם בחקתי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם מלמד כו' [כונתו לפרש מנין שהמקום מתאוה וכו' וע"כ הוסיף אלו התיבות ונתתי כו' והיינו שהוא מתאוה שיהו עמלים בתורה ויקיימו מצותיו כדי שיוכל להטיב להם כירידת גשמים ויתר הטובות המבוארות בפרשה ולכן הביא הברייתא כל אלו הפסוקים ומסיים במה שכתוב בתורה בפירוש למען ייטב להם וגו']: **הלכה ד** ב) וכן הוא אומר והשימותי אני את הארץ יכול מאדם כשהוא אומר ונתתי את עריכם חרבה הרי אדם אמור הא מה אני מקיים והשימותי אני את הארץ מעובר ושב כו' [טעמו דגדר שממה הוא יותר מורה על שיממון מגדר חורבן ולכן כשיש לנו ב' פסוקים מסתברא דגדר שממה הוא מורה שיהיה שיממון גמור אפילו מעובר ושב]: **פרק א הלכה א** א) ונתתי גשמיכם בעתם בלילות או אינו אלא כו' הא מה אני מקיים ונתתי גשמיכם בעתם בלילות ומעשה בימי הורדוס כו': ב) בעונם בלילי רביעיות ובלילי שבתות מעשה כו' ובימי שלמציא [דהנה לגירסתינו קשה מאוד דמתחלה אמר ברביעיות ואח"כ אמר בעתם בלילי שבתות ולבד זה בכל מקום שמביא מעשה אחר איזה דיבור הוא לסייע לאותו דבר וכאן בתחלה אמר ברביעיות והמעשה היה לענין לילה אבל לגירסת הגר"א ניחא הכל]:

ביאור

פרשתא א (א) אם בחוקותי תלכו מלמד שהקב"ה מתאוה וכו'. מדקאמר אם. קדריש שהוא לשון בקשה דכתיב אם נא מצאתי חן בעיניך: וכן הוא אומר לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו. דהתם נמי לשון בקשה כדכתיב לו יהי כדבריך: (ג) הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך. תהא שונה הלכות שבת: זכור את אשר הקצפת. במעשה עגל: שתהא שונה בפיך. הלכות ע"ז: זכור את אשר עשה למרים שתהא שונה בפיך. הלכות נגעים והיינו שעי"ז יזהר מאיסור לשה"ר כדי שלא יענש בזה ועיין ברמב"ן פ' כי תצא שהאריך בזה: (ד) וכן הוא אומר ונתתי וכו'. כל הני וכן הוא אומר דקאמר נגבא דהיה שמשמע הדבר לשני ענינים כמו הני דלעיל והיכי תרי קראי לפרש: מן הגדודיות. חיילות של עולי רגלים:

פרק א (א) ברביעיות. והוא מליל ד' שאין בני אדם הולכין בדרכים באלו הזמנים בלילות וכדתניא בפרק ערבי פסחים אל יצא אדם יחידי בלילה לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות מפני שאגרת בת מחלת יוצאה היא ויש אומרים ריבוא של מלאכי חבלה וכל אחת יש לה רשות לחבל: או אינו אלא בערבי שבתות. פי' אפשר דכונת הכתוב בעתם בעת שהעולם צריכים אליהם אפילו שיהיו בערבי שבתות שהם מטרידים לאנשים ומונעים מהכנת צרכי שבת: אפילו שנים כשני אליהו. שהיה זמן עצירת גשמים בעולם: אינו אלא סימן קללה. שהוא מופת שאינם נשלחים מההשגחה מאתו ית' אחר שהוא מבטלם עי"ז מרצונו ית': מעשה בימי הורדוס. בעת בנין הבית שסתרו ובנאו מחדש כדאיתא בריש ב"ב: בלילי שבתות. לפי שלילי רביעיות

הן

פרק ט.

(א) **ואם** לא יגאל באלה ר' יוסי הגלילי אומר באלה לשיחרור ובשאר כל אדם לשיעבוד. רבי עקיבא אומר באלה לשיעבוד ובשאר כל אדם לשיחרור: (ב) ר"ש אומר מנין שגזל העכו"ם גזל א) ת"ל אחרי נמכר יכול מושכו ויצא ת"ל גאולה תהיה לו. יכול יגלום עליו ת"ל וחשב עם קונהו ידקדק עמו: (ג) או אינו מדבר אלא בעכו"ם שאינו תחת ידך וכי מה אתה יכול לעשות לו כשהוא אומר ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו הא בעכו"ם שתחת ידך הכתוב מדבר אם כן דברה תורה בעכו"ם שתחת ידך. עאכ"ו בעכו"ם שאינו תחת ידך. א"כ החמירה התורה על גזילו של עכו"ם ק"ו על גזילו של ישראל: (ד) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים על תנאי שלא ישתעבדו בהם. אני ה' אלהיהם מה ת"ל מלמד שכל המשתעבד בהם למטן מעלין עליו כאילו משתעבד למעלן: (ה) לא תעשו לכם אלילים. זה אחד מן השמות המגונים שנתגנה בהם עכו"ם לשם מעשיה. ופסל ומצבה. מה פסל אם עשית פסלתו ב) אף מצבה אם עשיתה פסלתה. מה מצבה בבל תקימו אף פסל בבל תקימו. לא תקימו. אילו המרקולים שעל גבי הדרכים. רשב"ג אומר אילו החמנים שבראשי הגגות ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה. בארצכם אי אתם משתחוים על האבנים אבל אתם משתחוים על האבנים שבמקדש: (ו) כי אני ה' אלהיכם את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו. כנגד ג) זה הנמכר לעכו"ם הכתוב מדבר שלא יאמר הואיל ורבי עובד עכו"ם אף אני אעבוד עכו"ם. ד) הואיל ורבי מגלה עריות אף אני אגלה עריות. הואיל ור' מחלל שבתות אף אני אחלל את השבתות ת"ל לא תעשו לכם אלילים את שבתותי תשמרו. ומקדשי תיראו ה) הזהיר כן הכתוב על כל המצות. אני ה' אני נאמן לשלם שכר: סליק סדרא

הגהות הגר"א פרק ט הלכה ב א) ת"ל אחרי נמכר גאולה תהיה לו שלא ימשכנו ויצא יכול יגלום כו' [כן הוא לשון הגמרא ב"ק דף קי"ג ע"ש]: **הלכה ה** ב) אף מצבה אם הקמתה פסלתה [עיין בביאורינו]: **הלכה ו** ג) זה מיותר: ד) הואיל ורבי מגלה עריות אף אני מגלה עריות מיותר [דזה לא נרמז בקרא כלל]: ה) הזהיר הכתוב על המצות:

ביאור

פרק ט (א) ואם לא יגאל באלה. האי באלה יתירא הוא דהו"ל למכתב ואם לא יגאל ויצא בשנת היובל וע"כ דרש ר"י הגלילי באלה לשיחרור אם נגאל בקרובים יוצא לחירות ובשאר כל אדם לשיעבוד יעבוד להם מה שהיה לו לעבוד לנכרי והכי משמע ליה אם לא יגאל באלה אלא באחר כדתנינן לעיל ונגאל ביד כל אדם וקאמר ויצא בשנת היובל כלומר שיהא משועבד לגואל עד היובל: ר"ע אומר גאולת קרובים לשיעבוד ושאר כל אדם לשחרור. לאו מהאי קרא נפיק ליה ונקט ליה בלישניה דר"י הגלילי אלא נפיק ליה מהאי קרא דלעיל או דודו יגאלנו או בן דודו יגאלנו או השיגה ידו ונגאל הרי כאן שלש גאולות גאולת קרובים גאולת עצמו גאולת כל אדם והשתא כיון דנאמר מיעוטא באם לא יגאל בהם שדינהו להאי מיעוטא אשאר כל אדם וה"ק קרא אם לא יגאל באלה דהיינו בגאולת עצמו ובגאולת שאר כל אדם אלא בקרובים או יהיה לשעבוד שנאמר ויצא בשנת היובל שאם אתה אומר בקרובים לשחרור כל יומא ויומא אזיל ומזבין נפשיה אבל בשאר כל אדם לשחרור דמימר אמר אי מזדבן זימנא אחריתא תו לא פרקי ליה: (ב) ה"ג ת"ל אחרי נמכר גאולה תהיה לו שלא ימשכנו ויצא. ופי' ימשכנו מבית הנכרי בלא דמים ויגזלנו ממנו: יכול יגלום עליו. יטעה אותו ויעשהו כגולם להוציא העבד מידו בדמים מועטים: (ג) וכי מה אתה יכול לעשות לו. ולכך כתב הכתוב שידקדק עמו אבל לא משום דגזל עכו"ם אסור: הא בעכו"ם שתחת ידיך וכו'. דאי לאו הכי מי יכפהו להוציא: (ה) מה פסל אם עשיתו פסלתו. שאף על פי שלא עבדו אלא שעשאו לכך פסלו ונאסר בהנאה ונפיק זה מדכתיב ארור האיש אשר יעשה פסל וגו' תועבת ד' משעת עשייה היא תועבת ד' [בע"ז דף נ"א לדעת ר' ישמעאל שם]: אף מצבה אם עשיתה פסלתה. הראב"ד והר"ש פירשו דמצבה דהכא היינו בימוס שהוא מושב לעכו"ם להעמיד עליו והיא אסורה מיד כמו העכו"ם עצמה וכדתנן שם (בדף מז:) אבן שעשאה מתחלה לבימוס הרי זו אסורה, ומדברי הגר"א בהגהותיו משמע שהוא מפרש מצבה דהכא כמו בשאר מקומות שהוא אבן אחד שמעמידו לנסך עליו שהוא גרס אף מצבה אם הקמתה פסלתה ופי' מכיון שהעמידו לזה אף שלא ניסך עליו עדיין מ"מ נאסר מיד: אף פסל בבל תקימו. וא"ת ל"ל הקישא הכתיב ופסל ומצבה לא תקימו לכם וי"ל דהו"א דקאי אלמעלה לא תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם ומלת פסל קאי אלמעלה [ז"ר]: אלו המרקולים שע"ג הדרכים. שהיא מרגמות אבנים והנהגתה דמקימין אבן מכאן ואבן מכאן ואבן ע"ג וזורקין עליה אבנים והיא עבודתה וקמ"ל קרא דעל הקמתה לכתחלה יש ג"כ לאו מיוחד: אלו החמנים שבראשי הגגות. וקורין אותה חמנים על שם שעומדים נגד החמה וקמ"ל קרא דעל הקמה יש ל"ת מיוחד: בארצכם אי אתם וכו'. דלא אתא לאפוקי חוץ לארץ דהוא חובת הגוף ונוהגת בכל מקום אלא אתי לאפיקי מקדש דשם הוא השראת השכינה והתירה התורה להשתחות שם לד': משתחוים על האבנים. ומפרש במגילה [כב.] לא אסרה תורה אלא רצפת אבנים ופישוט ידים ורגלים: (ו) כנגד הנמכר לעכו"ם הכתוב מדבר. דאל"ה מה שייך אלו האזהרות פה וגם זה הענין דשבת ומקדש הלא כתוב לעיל בקדושים (י"ט פסוק ל') אלא בשביל הנמכר לעכו"ם כפלו כאן ומקדשי תיראו הזהירו הכתוב על כל המצות. דבאמת ענין יראת המקדש ג"א ידוע שלא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו וכה"ג ומה שייך זה לגבי הנמכר לנכרי בעת שהוא כבוש תחת ידו לכן פירשו דהכונה להיות ירא מלעבור על מצות ד' דהוא דברים המקדשים להאדם כמו שכתוב למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם וענין יראה הוא שייך במצות כדכתיב במשלי וירא מצוה הוא ישולם: אני נאמן לשלם שכר. פי' אף דהוא דבר הקשה מאוד להעבד בעת שהוא תחת העכו"ם אבל הקב"ה נאמן לשלם לו כי לסוף לערא אגרא:

אם

ישראל איש באחיו אין לי אלא איש באיש. איש באשה ז) אשה באיש מנין ת"ל איש באחיו מכל מקום. ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך. בו אין אתה רודה בפרך. רודה את בבן חורים בפרך:

פרק ח.

(א) **וכי** תשיג יד גר ותושב עמך. מי גרם לזה שיעשיר דיבוקו עמך. ומך אחיך עמך. מי גרם לזה שיעני דיבוקך עמו. ונמכר לגר. זה גר צדק. תושב. זה גר אוכל נבילות. משפחת גר. זה העכו"ם. כשהוא אומר. או לעקר. להביא הנמכר לעכו"ם עצמה. בא ואמר לו הרי אני נמכר יכול הזקק לו ת"ל אחרי נמכר הא אין אתה נזקק לו אלא משימכר. גאולה תהיה לו מיד. אל תניחנו שיטמע. מנין שאחיו מאביו קודם לאחיו מאמו ת"ל אחד מאחיו יגאלנו: (ב) דודו זה אחי אביו. בן דודו. זה בן אחי אביו. או משאר בשרו ממשפחתו. מלמד שהקרוב קודם: (ג) או השיגה ידו. יד עצמו. ונגאל ביד כל אדם. מה ת"ל יגאלנו יגאלנו יגאלנו ג"פ לרבות את כל הגאולות שיהו כסדר הזה: (ד) וחשב עם קונהו. עמו הוא מחשב ואינו מחשב עם היורשים. משנת המכרו עד שנת היובל. אינו יוצא בשש. והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי שכיר יהיה עמו בכסף הוא א) נגאל ואינו נגאל בתבואה ולא בכלים: (ה) ומנין שהוא יוצא בגרעון כסף ת"ל אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאולתו מכסף מקנתו. מנין אתה אומר נמכר לו ממנה מנה והשביח והרי הוא יפה ממאתים מאתים כסף. מנין שאין מחשב אלא ממנה מנה ב) ת"ל מכסף מקנתו (ישיב). נמכר לו ממאתים מאתים כסף ג) אינו יפה אלא ממנה מנה מנין שאינו מחשב אלא ממנה מנה ת"ל כפי שניו ישיב את גאולתו: (ו) למדנו לנמכר לעכו"ם כשהוא נגאל ידו על העליונה. מנין לנמכר לישראל כשהוא נגאל ידו על העליונה ת"ל שכיר שכיר לגזירה שוה. מה שכיר אמור לעכו"ם כשהוא נגאל ידו על העליונה. אף שכיר אמור לישראל כשהוא נגאל ידו על העליונה: (ז) כשכיר שנה בשנה יהיה עמך. מה שהוא אוכל הוא אוכל ומה שהוא שותה הוא שותה: (ח) לא ירדנו בפרך. יכול יכנס לביתו לידע מה הוא עושה לו ת"ל לעיניך. אין אתה מצוה אלא לעיניך:

הגהות הגר"א הלכה ו ז) אשה באיש אשה באשה ת"ל איש באחיו מכל מקום לא תרדה בו בפרך בו אי אתה כו' [כונתי דתיבת ובאחיכם בני ישראל איש באחיו הם מיותרים דכבר דרש בזה]: **פרק ח הלכה ד** א) נגאל נגאל צ"ל נקנה נקנה [כן איתא בקידושין דף ח' ע"א ועיין בביאורינו]: **הלכה ה** ב) ישיב מיותר וצ"ל ת"ל ישיב גאולתו מכסף מקנתו: ג) אינו צ"ל ואינו:

ב י א ו ר

מז) לעבודה נתתים ולא לבושה אע"ג שאם הכהו וביישו לעבדו פטור כדתנן ב"ק (דף פז) וכן נהרג עליו בתוך יום או יומים [ר"ש]: רודה אתה בבן חורין בפרך. הא בפרך לא דמי למה שכתוב בפסוק מ"ג לא תרדה בו בפרך דשם מיירי בעבודה שא"צ לה שלא תאמר לו החם את הכוס והוא א"צ לו דע"ז כתיב ויראת מאלהיך כמבואר שם והכא מיירי בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו: רודה אתה בבן חורין בפרך. אם הוא שכירו ונשתכר לעבודה קשה:

פרק ח (א) דיבוקו עמו. ע"י שלמד ממעשיו ומשמע דאפילו לגר צדק אין כדאי להתדבק דקשה גרים לישראל כספחת דלמדין ממעשיו שהורגיל בהם מעודו וזה גרם לו לירד מנכסיו ומזה נלמוד לכל כיוצא בזה: הנמכר לעכו"ם עצמה. לכבד ולרבץ לפניה ונקראת עקר שצריך לעקרה ולשרש אחריה: הרי אני נמכר. שמאיים על קרוביו ואליבא דמ"ד גאולת קרובים לשחרור ואומר להם אם לא תתנו כדי דמיי אני אמכור את עצמי ואתם צריכים לפדות ואני אהיה בן חורין: אל תניחהו שיטמע. עד שנת היובל אף שכל עצמו לא קנאו אלא עד שנת היובל כדכתיב בקרא: ת"ל אחד מאחיו. המיוחד שבאחיו שהוא אחיו מאביו: (ב) מלמד שהקרוב קרוב בחיוב הגאולה והיינו מדסידר הכתוב מתחילה דודו ואח"כ בן דודו ואח"כ משאר בשרו ש"מ שקרוב קרוב קודם: (ג) ונגאל ביד כל אדם. ואין האדון יכול לעכב: כל הגאולות. היינו בתי חצרים ושדה אחוזה: שיהו נגאלות כסדר הזה. והיינו דקרוב קרוב קודם דלענין הגאולה בעצמה שיהו נגאל בקרובים כתיב בהדיא בשדה אחוזה ובתי חצרים כתיב על שדה הארץ יחשב. ומאי דכתיב ג"פ יגאלנו חד לגופיה וחד לבתי חצרים ושדה אחוזה וחד יגאלנו לזה ולא לאחר דהיינו עבד עברי הנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים: (ד) עם היורשים. שא"צ לעבוד להבן כדאיתא בפ"א דקדושין (דף כ"א): בכסף הוא נגאל ואינו נגאל בתבואה ולא בכלים. בילקוט הגירסא בכסף הוא נמכר ואינו נמכר בתבואה ולא בכלים וכעין זה בגמרא בכסף הוא נקנה ואינו נקנה וכו' וכן גורס הגר"א ועיין בגמרא דדוקא אם לא היה שוה פרוטה בהן דמהו דתימא הואיל ומקרבא הנאתייהו גמר ומקנה אפילו בפחות קמ"ל אבל אם היה שוה פרוטה שוה כסף ככסף ויש מהראשונים דגרסי כמו שהוא לפנינו דאינו יכול לפדות עצמו בתבואה וכלים אפילו אם הם שוה פרוטה: (ה) בגירעון כסף. שמגרע לו מפדיונו דמי השנים שעבד ונותן לו השאר לפי החשבון שיש עד היובל: ממנה מנה. עבור כל שנה שיש עד היובל במנה: והשביח. העבד בגופו והרי הוא שוה כל שנה במאתים: שאין מחשב לו. כשבא לגרע ולפדות עצמו: מכסף מקנתו. היינו מה דכתיב ישיב גאולתו מכסף מקנתו דמשמע דההשבה יהיה לפי הכסף שקנאו: ה"ג ואינו יפה וכו'. ר"ל שנתקלקל ואינו שוה בשעת הפדיון אלא מנה לשנה: ת"ל כפי שניו ישיב. דהיינו בשעת השבה יחשוב לו כפי השנים שוה עכשיו אם הוא לקולא לגבי עבד ופריך הגמרא מאי חזית דדרשת לקולא נדרוש לחומרא ומוכיח הגמרא דכונת הכתוב אם עוד רבות בשנים דהיינו שהשביח ונתרבה כספו בשנים הללו ישיב גאולתו מכסף מקנתו שיהיה ההשבה לפי הקנין ואם מעט נשאר בשנים דהיינו שהכסיף ונתמעט כספו בשנים הללו יהיה כפי שניו:

ואם

שתים לפני היובל שיה' היובל מוציאו. דבר אחר ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב למה שהוחזקה משפחתו הוא שב דברי ר"מ. ר' יהודה אומר אל אחוזת משפחתו הוא שב ואינו שב לשררה שהיה בה. וכן הוא אומר בגולה ישוב לרבות את הרוצח:

פרשתא ו.

(א) כי עבדי הם. שטרי קדם עליהם ראשון. אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים על תניי שלא ימכר ממכרת עבד א) דבר אחר לא ימכרו ממכרת עבד שלא יעמידנו בסמטא ויעמידם על אבן הלקח: (ב) לא תרדה בו בפרך שלא תאמר לו החם את הכוס הזה והוא אינו צריך. הצין לי את הכוס והוא אינו צריך. עדור תחת הגפן עד שאבוא שמא תאמר לצורך עצמי אני עושה ב) הרי הדבר מסור ללב שנאמר ויראת מאלהיך. הא כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך: (ג) שמא תאמרו הואיל ואסרת לנו את כל אילו במה נשתמש ת"ל ועבדך ואמתך ג) אשר יהיו לך מאת העכו"ם מה ת"ל מנין אתה אומר ישראל שבא על שפחתו וילדה ממנו בן מותר אתה לשעבדו בעבד ת"ל אשר יהיו לך. מאת העכו"ם אשר סביבותיכם ולא מן הכנענים שבארץ. ד) מהם תקנו בניהם ובנותיהם הם עצמן מנין ת"ל מהם תקנו. עבד ואמה הקיש עבד לאמה מה אמה אין לה קידושים אף עבד אין לו קידושים: (ד) ה) וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו בניהם ובנותיהם הן עצמם מנין ת"ל מהם תקנו. וממשפחתם אשר עמכם מה ת"ל מנין אתה אומר אחד מכל משפחות האדמה שבא על אחת מן הכנענית וילדה ממנו בן מותר אתה לקנותו עבד ת"ל וממשפחתם אשר עמכם. או אחד מן הכנענים שבא על אחת מכל משפחות הארצות וילדה ממנה בן מותר אתה לקנותו עבד ת"ל אשר הולידו בארצכם. והיו לכם לאחוזה הרי הם כאחוזה מה אחוזה נקנית בכסף בשטר ובחזקה אף עבדים נקנים בכסף בשטר ובחזקה: (ה) והתנחלתם אותם. אותם לבניכם ואין בנותיכם לבניכם. מלמד שאין אדם מוריש זכות בתו לבניו. ומנין לכל המוחזק אחריו ו) בנו שהוא בנו תלמוד לומר והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם. לרשת אחוזה מה אחוזה אין לו הונייה. אף עבדים אין להם הונייה: (ו) לעולם בהם תעבודו אין לך בהם אלא עבודה בלבד. ובאחיכם בני

הגהות הגר"א פרשתא ו הלכה א א) דבר אחר מיותר [כונתו דמה שאמר מתחלה שלא ימכרו ממכרת עבד היינו שלא יעמידנו וכו' וטעם הברייתא מה שאמר על תנאי שלא ימכרו וכו' הוא משום דאל"ה אין שייך סוף הפסוק לתחלתו וע"כ מסביר לנו הברייתא דהוא ענין אחד ולפ"ז אין שייך לומר דבר אחר ולפ"ז אין לגרוס מתיבת דבר אחר עד שלא יעמידנו]: **הלכה ב** ב) הרי הדבר המסור ללב לכך נאמר בו ויראת כל דבר כו': **הלכה ג** ג) אשר יהיו לך מה ת"ל כו' וילדה ממנו בן שמותר: ד) מהם תקנו עבד ואמה כו' ומה שכתוב מן בניהם עד עבד מיותר [סובר דבזה אין שייך לומר הם עצמם מנין פשיטא דמותר אחרי שאינם מן שבעה אומות כלל וגם לא דרו בא"י ומימרא זו שייך רק לקמיה גבי בני התושבים]: **הלכה ד** ה) וגם מבני התושבים הגרים עמכם אין לי אלא בניהם הם עצמם מנין ת"ל מהם תקנו מנין אתה אומר כו'. [דתיבת וממשפחתם אשר עמכם מה ת"ל הוא מיותר דכתוב אח"כ]: **הלכה ה** ו) בנו שהוא בנו ת"ל אחריכם:

ביאור

יעבוד עמך: הא אינו מדבר אלא בנמכר וכו'. ר"ל שנמכר ע"י ב"ד: ה"ג וכן בגולה וכו'. כבר פירשתי לעיל בפרשתא ב' סוף פ"ב עיי"ש: **פרשתא ו** (א) שטרי קדם עליהם ראשון. ולזה אין לך רשות להשתעבד בהם אלא מה שארשך אני: על תנאי שלא ימכרו ממכרת עבד. ולפ"ז הא לא ימכרו שייך למה שאמר מקודם והיינו שלא ימכר העברי כסתם עבד שנמכר לעולם: דבר אחר לא ימכרו וכו'. פי' הוא ענין בפני עצמו: בסמטא. הוא מקום שמוכרין בו העבדים: אבן הלקח. הוא אבן שמעמידים עליו העבדים כאשר ירצו למכור אותם והרוצה לקנות עבד הולך לשם וקוראין אותו אבן הלקח: (ב) שמא תאמר. לפני הבריות: ה"ג לכך נאמר בו ויראת מאלהיך: (ג) מה ת"ל. פי' מה ת"ל אשר יהיה לך: מותר אתה וכו'. שהולד נמשך אחר שפחתו: ת"ל אשר יהיו לך. היינו מה שיתהוה מאתך: ולא מן הכנענים שבארץ. שעליהם מוזהר בלא תחיה כל נשמה: עבד ואמה. קרא יתירא הוא דכבר אמר ועבדך ואמתך: מה אמה. אין קדושיה קדושין דכתיב בה האשה וילדיה תהי' לאדוניה שאין צריכה ממנו גט אף עבד אם קידש לבת ישראל א"צ הימנו גט: (ד) וגם מבני התושבים הגרים עמכם. פי' שאומות אחרות שאינם משבעה אומות נתיישבו כאן הם ונשיהם והולידו בנים התיר הכתוב לקנות הבנים לעבדים: ה"ג אין לי אלא בניהן ובנותיהן הן עצמם מנין. אפשר שהחמיר כאן הכתוב כדי שלא ילמדו ממעשיהם והתיר בדורות שיצאו מהם וכעין שמצינו כעין זה במצרי ואדומי לגבי גיור ואפשר דה"ה בענינינו: מה ת"ל. פי' מה בא הכתוב לרבות בזה הלא הכל נכלל במה שאמר וגם מבני התושבים: מכל משפחות האדמה. פי' שאינם משבעה אומות: מותר אתה לקנותו עבד. דשדינן ליה בתר אביו ולא בתר אמו: ת"ל וממשפחתם אשר עמכם. פי' שיוצאים ממשפחתם של אלו התושבים אשר עמכם אף שהולידו אותם מבנות הארץ: ת"ל אשר הולידו בארצכם. דמשמע שהמולידים יהיו מבני התושבים והנולדה שהיא אמם היולדת יהיה בארצכם ר"ל מבנות הארץ אבל לא אם המולידים מארצכם ורש"י פ"ג דקידושין (דף עז) גריס בשם התו"כ ולא מן הכנענים שבארצכם ופי' שהמולידים הם כנענים וכן הסכים הר"ש לגירסא זו: מה אחוזה ניקנית בכסף וכו'. כדיליף בפ"ק דקידושין: (ה) אותם לבניכם וכו'. דהאי אותם מיעוטא הוא ובא להורות דאין אדם מוריש זכות שזכתה לו תורה בבתו והוא מעשה ידיה לבניו אם לא מה שעשתה בחייו דכבר זכה בהם האב: המוחזק אחריו בנו דכל בן לאביו בחזקה אתי דדלמא שכיב אשתו עם איש אחר וילדה ליה ולזה אמר מנין דמחזקינן שהוא בנו: ת"ל וכו' אחריכם. דמלת אחריכם יתירה ולזה פירשו דה"ק לבניכם הנגררים ומוחזקים אחריכם דבזה הם בניכם: מה אחוזה וכו'. כדילפינן לעיל מאו קנה מיד בדבר המטלטל מיד ליד אל תונו ולא בקרקע: (ו) אלא עבודה בלבד. שאסור להכותו ולצערו בחנם ובמסכת נדה (דף

שתקבלו את מצות ריבית שכל המודה במצות ריבית מודה ביציאת מצרים וכל הכופר במצות ריבית כאלו כופר ביציאת מצרים: (ד) לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים. מיכן אמר כל ז) ב"י היושב בא"י מקבל עליו עול מלכות שמים. וכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע"א. וכן בדוד הוא אומר ארורים הם לפני ה' כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמור לך עבוד אלהים אחרים. וכי עלת על דעתינו שדוד המלך עובד ע"א אלא שהיה דורש ואומר כל היושב בארץ ישראל מקבל עליו מלכות שמים. וכל היוצא חוצה לארץ כאלו עובד עבודה זרה:

פרק ז.

(א) **מנין** שאין אדם רשאי למכור עצמו ולהניח באפונדתו וליקח לו בהמה וליקח לו כלי' וליקח לו בית אלא אם כן העני. תלמוד לומר וכי ימוך ונמכר הא אינו נמכר אלא אם כן העני. ומנין כשיהא נמכר אינו נמכר אלא לך. תלמוד לומר ונמכר לך ומנין כשיהיו ב"ד מוכרים אותו לא יהיו מוכרים אותו אלא לך תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך שתנהוג בו באחוה יכול אף הוא ינהוג בעצמו באחוה. ת"ל עבד יכול אף את תתנהג בו כעבד ת"ל אחיך (הוא) הא כיצד את נוהג בו באחוה והוא נוהג בעצמו בעבדות: (ב) לא תעבוד בו עבודת עבד. א) שלא יטול אחריך בלנטיא ולא יטול לפניך כלים במרחץ. דבר אחר לא תעבוד בו עבודת עבד בו אין אתה עובד עבודת עבד. אבל עובד אתה בבן חורים עבודת עבד: (ג) כשכיר. מה שכיר ביומו תתן שכרו. אף זה ביומו תתן שכרו. כתושב. מה תושב בטוב לו לא תוננו אף זה בטוב לו לא תוננו. יהיה עמך. עמך במאכל עמך במשתה עמך בכסות ב) נקייה שלא תהא אוכל פת נקייה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן. והוא שותה יין חדש. אתה ישן על מוכין. והוא ישן על התבן. יעבד עמך. שלא תמסור לו אומנתו לאחר שאם היה בלן לרבים ספר לרבים נחתום לרבים לא יעשה. ר' יוסי אומר אם היתה אומנותו לפנים מיכן יעשה. אבל רבו לא ילמדנו בתחילה. אבל אמרו חכמים מספר לו את שערו ומכבס לו את כסותו ואופה לו את עיסתו. ויצא מעמך שלא תהיה אתה בכפר והוא בכרך אתה בכרך והוא בכפר. הוא ובניו עמו מה רבו חייב במזונותיו אף רבו חייב במזונות אשתו ובניו. יכול אפילו נשא אשה שלא מדעת רבו ת"ל הוא ואשתו ובניו מה הוא מדעת רבו אף אשתו ובניו מדעת רבו: (ד) ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב. אמר ר' אליעזר בר' יעקב במי הוא מדבר אי בנרצע הרי אמור אי במוכר עצמו הרי אמור הא ג) אינו מדבר אלא בנמכר שנה או

הגהות הגר"א הלכה ד ז) בר ישראל מיותר: **פרק ז הלכה ב** א) שלא יטול אותך בגלטקא. ולא יטול אחריך כלים למ"חץ [כי כן הוא לשון הגמרא ולא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ]: **הלכה ג** ב) נקיה מיותר: **הלכה ד** ג) אינו מדבר אלא במכרוהו ב"ד וכו' ז

ביאור

קשה לפרוש ממנו והפורש ממנו הוא אות שיש עליו עול שמים: שכל המודה במצות ריבית. מורה שמאמין בה' שהוא משגיח על העולם ומפרנסם ומכלכלם ולא יחסר לו מהשפעתו כמלא נימא אף אם לא יקח ריבית ועניין זה הורה לנו בארץ מצרים שהוא אלהי העולם כמו שכתוב למען תדע כי אני ד' בקרב הארץ וכל הכופר במצות רבית שחושב בנפשו שתלוי פרנסתו רק בכחו ועוצם ידו וזה יעשה לו חיל מורה שהוא כופר בהשגחה: (ד) כאלו מקבל עליו עול מלכות שמים. עיין בק"א שמאריך בזה:

פרק ז (א) אלא לך. ולא לעכו"ם: ת"ל עבד. פי' נקרא עבד במקומות מרובים על כן יש לו לנהוג עצמו כעבד לקרות אותך אדוני אבל אתה לא תקראנו עבד אלא תאמר לו אחי עשה אתי מלאכה זו: (ב) שלא יטיל אחריך בלנטיוא. פי' בשוק שלא תוליכהו [?]ייל אחריך בשוק שיראו הכל שהוא עבדך והוא מתבייש בזה [ק"א] ובילקוט הגירסא שלא יטייל אחריך בגלאטקא ופי' בזית רענן הוא מרכבה שטוענין בה בני אדם [וכן משמע בהגהות הגר"א]: ולא יטול לפניך כלים במרחץ. היינו שלא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ: אבל עובד אתה בבן חורין וכו'. מפני שבן חורין עושהו מרצונו: (ג) אף זה ביומו וכו'. והיינו לאחר שש שנים מפני שהוא אצלו כשכיר על שש שנים ותנן [ב"מ דף ק"י] היה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום וי"מ דמיירי שהתנה עמו שישלם לו תיכף דמי נמכרו וע"כ אם לא שילם לו דמיו עובר עליו תיכף: מה תושב בטוב לו לא תוננו. האי קרא כתיב גבי לא תסגיר עבד אל אדוניו ובספרי דריש ליה שם על תושב: ה"ג שלא ימסור לו אומנתו לאחר וכ"ה בילקוט ופי' שהעבד א"צ לעשות מלאכה לאחרים אף שרבו רוצה למסור העבד לאחרים וכדמסיים שאם היה רבו בלן לאחרים אין העבד מחוייב לעשות זאת לאחרים שיכול לומר לו לך נשכרתי ולא לאחרים: אומנתו לפנים מכן. דהיינו שהיה העבד מתחלה ג"כ בלן או ספר מסתמא אדעתא דהכי נשכר לו: אבל אמרו חכמים מספר לו שערו. פי' אף שלאחרים לא יכול להכריחנו על כל זה אבל לעצמו של האדון מחוייב לו לעשות כל אלו: שלא תהי' וכו'. דמעמך משמע שהוא דר אצלו: אף רבו חייב וכו'. דמי הכנים לבניו שילאו וע"כ דבעודו בבית רבו שאין יכול בעצמו לפרנסם מוטל הדבר על רבו וכן אשתו נמי למידין ממה שאמר הכתוב בפרשה משפטים ויצאה אשתו עמו מכלל דבעודו שם מוטל על הרב לפרנסה: יכול אפילו נשא אשה וכו'. והוליד ממנה בנים: ת"ל הוא ואשתו ובניו. פי' דכתיב הכא הוא ובניו עמו וכתיב התם ויצאה אשתו עמו הוקשו אשתו ובניו לו: אף אשתו ובניו מדעת רבו. פי' שהיה לו קודם שנמכר אשה ובנים וידע רבו מהם: (ד) במי הוא מדבר. באומרו שהיובל מוציאו: אם בנרצע. שנים או שלש שנים לפני היובל ופגע בו יובל: הרי אמור. כבר בקרא דכתיב לעיל בפרשת יובל ושבתם איש אל אחוזתו והוכחנו לעיל שבנרצע הכתוב מדבר: אי במוכר עצמו. שנתים או שלש לפני היובל ופגע בו יובל הרי כבר אמור מקודם דכתיב עד שנת היובל

יעבוד

פרשתא ה.

(א) כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך אל תניחנו שירד. הא למה זה דומה למשוי על גבי החמור עודנו במקומו אחד תופש בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידים אותו. ומנין אם החזקת אפילו ארבעה וחמשה פעמים א) חזור והחזק ת"ל והחזקת בו ב) יכול אפילו אתה מפסידו לתרבות רעה ת"ל עמך. גר. זה גר צדק. תושב. זה גר אוכל נבילות ג) וחי עמך. חייך קודמים לחייו: (ב) אל תקח מאתו ד) נשך ותרבית. ממנו אי אתה לוקח אבל את נעשה ה) לו ערב. איזהו נשך ואיזהו תרבית. איזהו נשך. המלוה סלע בה' דינרים סאתים חיטים בג' מפני שהוא נשך. איזהו תרבית. המרבה בפירות כיצד לקח הימינו חיטים מדינר זהב לכור. וכן השער. עמדו חיטים בשלשים דינרים אומר לו תן לי חיטיי שאני מוכרם ולוקח אני (לו) בהן יין אמר לו והרי חיטיך עשויות עלי בשלשים דינרים והרי לך אצלי בהם יין ויין אין לו. אם יש לו חייב ליתן לו: (ג) וחי אחיך עמך. זו דרש בן פטורי שנים שהיו הולכים במדבר ואין ביד אחד אלא קיתון של מים אם שותהו אחד מגיע ליישוב ואם שותים אותו שנים שניהם מתים. דרש בן פטירי ישתו שתיהם וימותו שנאמר וחי אחיך עמך. אמר לו ר"ע וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חבירך. כספך. ולא כסף אחרים. ואכלך. ולא אוכל אחרים. או כספך ולא כסף מעשר. ואוכלך ולא אוכל בהמה. כשהוא אומר נשך כסף לרבות כסף מעשר. נשך אוכל לרבות אוכל בהמה. ובמרבית לא תתן אכלך אני ה' מכאן אמרו כל המקבל עליו עול ריבית מקבל עול שמים וכל הפורק ממנו עול ריבית פורק ממנו עול שמים. אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ו) (על תניי)

הגהות הגר"א פרשתא ה הלכה א א) חזור והחזק ת"ל והחזקת בו והחזקת וחי: ב) יכול אפילו יצא לתרבות רעה ת"ל עמך [פי' מי שהוא עמך בתורה ובמצות כענין שאמרו עמיתך מי שהוא אתך בתורה ובמצות וכן מוכח באדרת אליהו עי"ש]: ג) וחי כו' עד סוף ההלכה הכל מיותר [טעמו דזה מבואר לקמן אפילו מי שהוא אחיך ממש שהוא ישראל וכ"ש בגר תושב (ודוחק לומר דזהו לבן פטירא הסובר דבישראל יש לקיים עמך ממש בגר תישב מודה לר"ע) וגם לבד זה דתיבת עמך צריך לדרישא הקודמת]: הלכה ב ד) נשך ותרבית מיותר: ה) לו ערב נשך ותרבית איזו כו' וליקח אני בהן]: הלכה ג ו) על תנאי השני מיותר:

ביאור

ימכר מכר גיוכר. ואי קשיא לך הא אפיקנא לדרשא דלעיל לא ימכר לא ישתנה א"כ הו"ל למימר לא ימכרנו מאי לא ימכר משמע ע"י אחר והיינו הנזכר [ראב"ד]: להגיד מה גרס. עיין לעיל סוף ברייתא הקודמת:

פרשתא ה (א) ומטה ידו עמך אל תניחנו שירד. דלשון ומטה ידו משמע שעדיין לא נפל אלא שעומד להתמוטט אם לא תחזיק בו: ת"ל והחזקת בו. המפרשים נדחקו בביאורו והגר"א גורס ת"ל והחזקת בו והחזקת וחי [ר"ל מדכתיב אח"כ וחי אחיך עמך משמע שאתה מחוייב להחזיקו עד שיהיה]: אתה מפסידו לתרבות רעה. פי' אם מטה ידו מפני תרבות רעה שיש בו שהוא שוכר הזונות ומשחק בקוביא ומפסיד ממונו: ת"ל עמך. בדומה לך: (ב) אבל אתה נעשה לו ערב. פי' אם העכו"ם מלוה לישראל בריבית ישראל אחר יכול להיות ערב בחבירו לנכרי שאם לא ישלם לו הלוה ישלם לו הערב הקרן והריבית אע"ג שחוזר וגובה מישראל חבירו וא"ת כיון שאחריות המלוה על הערב אמאי לא יהיה אסור דהוי כאלו ישראל חבירו מלוה לו בריבית תרין דהכא מיירי כגון שקיבל עליו נכרי לדון בדיני ישראל ולא ילך בתר ערב תחלה אלא בתר הלוה א"כ בשעת הלואה אין הערב באחריות אלא כשיגיע החוב ולא ימצא ליקח ממנו ונעשה כמו שאומר לוה לערב באותה שעה פרע לו חוב מה שאני חייב לו ותחזור ותפרע ממני שזה מותר [גמרא בפ' איזהו נשך ב"מ ע"א]: איזהו תרבית המרבה בפירות. ברים איזהו נשך מסיק בגמרא דאין נשך בלא תרבית ואין תרבית בלא נשך דנשך היינו מה שהוא נושך ללוה ותרבית הוא מה שנתרבה מעות המלוה ואי אפשר זה בלא זה ושניהם שייכי בין בכסף ובין באוכל ולא חלקו הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין. והאי דקאמר איזהו תרבית ר"ל איזה תרבית דרבנן דתרבית דאורייתא לייר מקודם שהלוה לו סאתיים חטים בשלשה והכא מפרש תרבית דרבנן שאינו ע"י הלואה אלא דרך מקח וממכר: וכן השער. כך היו נמכרין בעיר שבזה הותר לו לתת המעות עכשיו ע"מ שיתן לו חטים כל ימות השנה בדמים הללו כשיעור מעותיו ואע"פ שעכשיו אין לו חטין כדתנן יצא השער פוסקים שאע"פ שאין לזה יש לזה ויכול המוכר בזה לקנותם עתה במעות אלו: עמדו חטין בל' דינרים. לאחר זמן ואמר לו תן לי חטים שלקחתי ממך וזה מותר אם היה נותן לו חטים כמ"ש אבל אם קבל עליו ליתן לו מדמי החטים שהם שלשים דינרים יין אע"פ שיצא השער ופסק עמו כמו ששוה עכשיו אם אין לו יין זה אסור דאע"ג דקי"ל דפוסקין על השער אע"פ שאין לזה יש לזה אין זה אלא כשנותן לו המעות אבל אם היו לו עליו ממעות שהלוהו קודם וא"ל תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהם חטים וא"ל והרי חטים יש לי לא ועשה עלי כשער של עכשיו אע"פ שיצא השער אסור לפי שטעמא מאי אמרינן שאם יצא השער מותר לפסוק עליו אע"פ שאין לו משום דאיהו יכול למזבניה בדמים שהוא נותן לו ואי לא זבין איהו דאפסיד אנפשיה וברשותו של לוקח הוקר אבל כשאינו נותן לו דמים אלא שהם עליו במלוה ובמלוה הוא פוסק הרי אינו יכול לקנות שאין לו מעות מזומנים ולזה אמר התנא בעניינו ג"כ שאסור ליתן לו היין לפי שפסק עמו כמה שהיה חייב לו מדמי החטים והיין לא היה לו בשעה שפסק עמו ולזה אם יש לו יין בשעה שפסק עמו חייב ליתן לו דכי אייקר אח"כ ברשותיה דלוקח אייקר: (ג) מגיע לישוב. וימלא שם מים: שנאמר וחי אחיך עמך. הוא סבר עמך ממש שדומה לך: חייך קודמים וכו' הוא סבר דלשון עמך משמע שהוא טפל לך: ולא כסף אחרים. פי' כספו של עכו"ם ביד ישראל מותר להלוותו בריבית וכן שנינו בתוספתא והביא' הרא"ש עכו"ם שאמר לישראל הילך סכרך והלוה מעותי בריבית מותר: או כספך. פי' או נאמר דכספך בא למעט כסף מעשר שני ואכלך ימעט אוכל בהמה דואכלך משמע מה שהיא אוכל לך שהוא מאכל אדם: כשהוא אומר נשך כסף ונשך אוכל בלא כינוי ריבה כל כסף וכל אוכל דהיינו כסף מעשר ואוכל בהמה ומסתברא לרבות הני אפילו אם נאמר דמעשר ממון גבוה דמ"מ יש לו זכות בהם וכן אוכל בהמה לאפוקי של עכו"ם דאין לו זכות בהם כלל: (ג) מקבל עול שמים. שריבית הוא דבר

ביובל קדש לה׳ כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. יכול אף בלוים כן ת״ל גאולת עולם תהיה ללוים: (ו) ואשר יגאל מן הלוים מה ת״ל שיכול לוי מישראל יגאל כסדר הזה שהרי הורע כח ישראל בשלו. אבל מלוי לא יגאל. ת״ל ואשר יגאל מן הלוים. אף לוי מלוי ה) יגאל: (ז) מן הלוים. ולא כל הלוים. פרט לבן לוי נתין ולבן לוי ממזר. ויצא ממכר. יכול בעבדים ובשטרות ובמטלטלים ת״ל בית ועיר ואחוזה וא״כ מה ת״ל ממכר ממכרו יוצא ביובל ואין הקדשו יצא ביובל אלא בפדיון: (ח) כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם ו) מה ת״ל (מנין אתה אומר) ישראל שירש את אבי אמו לוי יכול יגאל כסדר הזה ת״ל ואשר יגאל מן הלוים אי אשר יגאל מן הלוים יכול לוי שירש את אבי אמו ישראל יגאל כסדר הזה ת״ל כי בתי ערי הלוים. עד שיהא לוי ובערי הלוים דברי ר׳ וחכ״א אין דבריו אמורים אלא בערי הלוים. כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם בתוך בני ישראל להגיד מה גרם: (ט) מנין שאין עושים שדה מגרש ולא מגרש שדה לא מגרש עיר ולא עיר מגרש ת״ל ושדה מגרש עריהם. ז) אר״א בד״א בערי הלוים אבל בערי ישראל עושים שדה מגרש ולא מגרש שדה מגרש עיר ולא עיר מגרש כדי שלא יחריבו את ערי ישראל. לא ימכר. לא ימכר מכר גיזבר ח) או לא ימכר מכר עולם ת״ל כי אחוזת עולם הוא להם הא מה אני מקיים לא ימכר מכר גיזבר כי אחוזת עולם ט) הוא להם להגיד מה גרם:

הגהות הגר״א הלכה ו ה) גואל צ״ל יגאל [וכבר תיקננו בפנים]: הלכה ח ו) מה ת״ל יכול ישראל שירש אבי אמו לוי יגאל כו׳ [תיקן הלשון כדרכו]: הלכה ט ז) אמר ר״א כו׳ שדה מגרש מגרש שדה כו׳ [כן איתא בב״ב דף כ״ה וכן איתא בתוספתא דערכין פ״ה ועיין בתוי״ט סוף פ״ט]: ח) או לא ימכר כלל ת״ל כי אחוזת עולם הוא להם כו׳ [דתיבת עולם אינו מדוקדק ולפי גירסתו ביאורו כפשוטו דהברייתא שואל אם הכונה דלא ימכר מכר גיזבר וכמו שביארתי בפירושינו או שציוה הכתוב דהשדה והמגרש אין יכולין הלוים למכור כלל ואין חל מכירתן ודוקא בית ועיר חל המכירה כדכתיב בקרא ת״ל כי אחוזת עולם היא להם פי׳ מדכתיב זה למדנו שחוזרים ביובל ואינם נחלטים ללוקח א״כ מוכח עכ״פ דנמכרים וא״כ ע״כ דלא ימכר היינו מכר גיזבר]: ט) הוא להם כו׳ [דתיבת אחוזת עולם דרשנו מקודם]:

ביאור

אחר הוצרך לומר גאולת עולם: יכול אף בלוים כן. פי׳ שהלוי הקדיש את השדה ולא גאלה ומכר הגזבר השדה ליד אחר יכול שיפסידנה ביובל ת״ל גאולת עולם וגו׳ [כן פירש״י בערכין לג:] ומדברי הרמב״ם פ״ד מערכין משמע עוד דאף דבאים אחר כתוב בכתוב לא יגאל עוד אבל בן לוי גואל לעולם ומסתברא דתרווייהו איתנהו בבן לוי ולהכי מביא הברייתא כל הכתוב: (ו) ואשר יגאל מן הלוים. הנה פשטיה דקרא הוא דיגאל לשון קנין וקאמר קרא דאיש אשר יקנה מן הלוים בית או עיר מהם לא יהיה חלוט לסוף שנה ויצא ממכר בית ועיר אחוזתו ביובל (כפירש״י בחומש) ולזה שאל מה ת״ל שהרי כבר למד הברייתא דבר זה ממה שכתב גאולת עולם תהיה ללוים: שיכול לוי וכו׳. פי׳ יכול אני לומר שלוי שמכר לישראל יגאלנה לעולם שהורע כחו של ישראל בממכרו דנחלט לסוף שנה ולזה כיון שמכר למי שהורע כחו בביתו הורע כחו במה שיקח מן הלוי שיגאל הלוי ממנו לעולם אבל לוי שמכר ללוי ששניהם כחם יפה שממכרם אינו נחלט לעולם לא יגאל אלא עד מלאת לו שנה כמו ישראל שמכר לישראל ואם לא גאל יהיה הבית חלוט לעולם: ת״ל ואשר יגאל. וה״ק קרא גאולת עולם תהיה וגם אשר יגאל מלוי אחר יגאל לעולם כמו אם היה פודה מישראל ומה דכתיב ויצא ממכר בית הוא מצוה אחרת שאם לא גאלה יוצאה ביובל: (ז) פרט לבן לוי נתין. שאביו הלוי נשא נתינה או שבא מן הממזרת והכי משמע מן הלוים למקצת הלוים נתתי רשות לגאל ולא לכולם. וכ״ש ישראל שירש את אבי אמו לוי שהרי ישראל גמור הוא: ויצא ממכר. פי׳ אלו כתב רק ויצא ממכר ולא כתב בית הו״א אפילו שטרות ומטלטלין של לוי אם מכרם יוצא ביובל דהכל נכלל בשם ממכר: ת״ל בית ועיר ואחוזה. למעט אלו השלשה דברים: וא״כ מה ת״ל ממכר. פי׳ אחר שבית אין ושאר דברים לא למה כתב ממכר לומר שגם בקרקע אינו יוצא ללוי ביובל אלא מה שמכר אבל מה שהקדיש אינו יוצא מיד הקדש אלא בפדיון: (ח) מה ת״ל. כי בתי ערי הלוים לכתוב כי היא אחוזתם וממילא דבבתי עריהם משתעי קרא דהא אמר מקודם וערי הלוים בתי ערי אחוזתם: ישראל שירש וכו׳ התשובה על שאלתו מה ת״ל איננו מיושב עדיין עד סוף דבריו מפני שהוא רוצה לסדר דרשותיו על סדר הכתובים על ראשון ראשון כדרך התו״כ: יכול יגאל כסדר הזה. היינו כסדר גאולת לוים שהיא לעולם ואינו ממתין ב׳ שנים ואינו חלוט לסוף שנה אחרי שהיא מערי הלוים: ת״ל ואשר יגאל מן הלוים. ודרשינן לעיל לאפוקי בן לוי נתין וממזר וכ״ש ישראל שירש את אבי אמו לוי שישראל גמור הוא: אי אשר יגאל. כלומר אלו לא אמר קרא רק אשר יגאל הייתי אומר דלא אם קרא אלא אגואל שיהי׳ מן הלוים אבל לא אבית וא״כ לוי שירש את אבי אמו ישראל והבית מישראל יכול יגאל לעולם כמו הלוים בקרקעות שלהם: ת״ל כי בתי ערי הלוים. דמשמע דבערי הלוים תלה רחמנא ג״כ לאפוקי לוי שירש קרקע מאבי אמו ישראל וא״כ בעינן שהגואל יהיה לוי והבית יהיה בערי הלוים: אלא בערי הלוים. שצריך שיהיו בתי הלוים אבל עד שיהיה לוי לא בעינן וא״כ ישראל שירש את אבי אמו לוי גואל לעולם וכ״ש בן לוי נתין או ממזר בודאי גואל לעולם: להגיד מה גרם. פי׳ לכך הרבה להם להלוים כמה גאולות שמתחלה בחר בהם ורוצה שתתקיים אחוזתם לעולם: (ט) שאין עושין שדה מגרש. שדה שרחוק מן העיר לא יעשהו מגרש. ומגרש אין לו להיות אלא מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב והוא מקום פנוי לנוי העיר: ת״ל ושדה מגרש עריהם לא ימכר ומפרש בגמרא (לג:) מאי לא ימכר אילימא לא ימכר כלל והא כתיב גאולת עולם תהיה ללוים אלא מאי לא ימכר לא ישתנה כמו (מלכים א׳ כ״א) התמכר לעשות הרע וקאמר הכתוב ושדה מגרש עריהם כלל בזה כל השלשה שכל אחד מהם אסור לשנותו אפילו למעליותא דומיא דשדה: לא ימכר מכר גיזבר. שאם הקדיש בן לוי שדיהו או מגרשו ולא גאלו אין רשאי הגזבר למכרו לאחר כדי שילא לכהנים ביובל כמו שמתנהג בישראל שהקדיש אלא לעולם תחזור ללוי כמו שאמרנו למעלה בבית ועיר שחוזרין אלו ביובל בלא דמים כך דינו בשדה ומגרש: או לא ימכר מכר עולם. לענין שתחזור ביובל ושיכול לפדותה בדמים אפילו בתוך שנתים ולא איירי בהקדש ובמכירת גיזבר ואף שדבר זה כבר למדנו דכתיב גאולת עולם תהיה ללוים וכנ״ל בפ״ו בברייתא ד׳ וה׳ ואתם איירי לענין בית ועיר והכא קמ״ל דה״ה לשדה ומגרש: ת״ל כי אחוזת עולם היא להם. פי׳ כיון שהבטיחם המקום שתהא אחוזתם לעולם למדנו שהן חוזרין ביובל וגם יש להם פדיון [היינו אפילו בתוך שנתיים] ואינם נחלטין ללוקח [והיינו אפילו בערי חומה והיתה שדה של הילסית ומצוה דבישראל נחלטת היא לדעת ר״מ לעיל בפ״ה ברייתא וי״ו] הא למה נאמר לא

ימכר

בראשונה היה נטמן יום י"ב חודש שתהא חלוטה לו. התקין הלל הזקן שיהא חולש את מעותיו בלישכה והיה שובר את הדלת ונכנס. מאימתי שירצה הלז יבוא ויטול מעותיו: (ט) לקונה אותו. יכול לו לבדו ת"ל לדורותיו. אי לדורותיו יכול לדורותיו ולא לו ת"ל לקונה אותו הא עד שיאמרו שני כתובים ואם לאו לא שמענו: (י) לצמיתות לקונה אותו לדורותיו ולא יצא ביובל יצא הקדש שאין לו דורות:

פרק ו.

(א) א) **אשר** אין להם חומה סביב מה ת"ל ובתי החצרים אלא שאע"פ שיש להם רואים אותם כאלו שאין להם. וכמה הם בתים שנים החצרים שנים שתי חצירות של שני שני בתים. היו שלש של שני שני בתים הרי אילו כבתי ערי חומה: (ב) ב) אשר אין להם חומה סביב ג) על שדה הארץ יחשב הרי הן כשדה הארץ. מה שדה הארץ ביובל יצא ובגרעון כסף אף זה כן. אי מה שדה הארץ אינו מותר לגאול פחות משתי שנים. יכול אף זה כן. ת"ל גאולה תהיה לו מיד: (ג) אחר שנתתה לו ד) בכח יפה שבבתי ערי חומה ובכח יפה שבשדות יכול לא יצא ביובל ת"ל וביובל יצא: (ד) וערי הלוים בתי ערי אחוזתם מה ת"ל לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים יכול בעבדים ובשטרות ובמטלטלים ת"ל וערי הלוים בתי ערי אחוזתם. גאולת עולם תהיה ללוים מה ת"ל לפי שנאמר שני' תקנה מאת עמיתך יכול אף בלוים כן ת"ל גאולת עולם תהיה ללוים: (ה) מתוך שנאמר ואם לא יגאל עד מלאות לו שנה תמימה יכול אף בלוים כן ת"ל גאולת עולם תהיה ללוים מתוך שנאמר ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד והיה השדה בצאתו

הגהות הגר"א פרק ו הלכה א א) ובתי החצרים אשר אין להם חומה סביב ממשמע שנאמר ובתי החצרים איני יודע שאין להם חומה ומה ת"ל אשר אין להם חומה אלא שאע"פ שיש להם חומה כאלו אין להם חומה וכמה כו' [כן הוא לשון הגמרא דף ל"ג:]: **הלכה ב** ב) אשר אין להם חומה פרש לשור איגר [שור פי' חומה גג מתרגמינן איגר והיינו שגגותיה חומתה דתנן שם ופי' שלא הקיפוה חומה אלא הקיפוה בבתים ותכופות הבתים זו לזו כחומה] סביב פרש לסבריה שימה חומתה [הוא ברייתא שם בדף ל"ב. והוסיפה להעתיקה בכאן דאל"ה למה התחיל בפסוק זה אחרי שלא דרש עליו כלום והיה לו להתחיל על שדה הארץ וכו' וע"כ דחסר כאן ברייתא זו ואח"כ מצאתי מעין גירסתי בילקוט ע"ש]: ג) על שדה כו' מה שדה הארץ יוצאה ביובל ובגירעון כו': **הלכה ג** ד) בכח ובבכח צ"ל כח וכח:

ביאור

שאם גאל בתוך שנתו גואל ואם לאו חלוט לו למקבל ובגמרא דריש לה מכפל אותיות המלה דהול"ל לצמית ואמר לצמיתות תרי צמיתות חד למוכר וחד לנותן: בראשונה היה נטמן. הלוקח ביום י"ב חודש כדי שלא ימצאהו המוכר ליתן לו מעותיו: חולש. ר"ל שיהי' נותן מעותיו בלשכות והם הלשכות שבעזרה: (ט) יכול לו לבדו. פי' הייתי אומר שלא יהי' נחלט אלא לקונהו בעצמו אבל אם מת הוא בתוך השנה ונשארו דורותיו אינו נחלט בידם אלא ליהדר ליה למוכר: ת"ל לדורותיו. והכי קאמר לקונה אותו לא לדורותיו: אי לדורותיו וכו'. כלומר אילו אמר לדורותיו לחוד הייתי אומר שאינו נחלט אלא לדורותיו והיינו שאם בחיין לא גאל מידו ונשאר הבית לזרעו אינו יכול להוציא מידם ונשאר להם לצמיתות אבל מידו יגאל בזמן שירצה ואפילו לאחר שנה: (י) יצא הקדש שאין לו דורות. אין שייך דורות גבי הקדש ואם הקדישו אינו חלוט להקדש ויכול לפדותו אפי' לאחר כמה שנים:

פרק ו (א) אשר אין להם וכו'. פי' דהיה לו לכתוב ואשר אין להם חומה סביב מה ת"ל ובתי החצרים אלא דבתי החצרים היינו שני חצרות ובכל אחד שני בתים ובזה אפילו יש להם חומה סביב אינו חשוב לעיר חומה וה"ק קרא ובתי החצרים ואשר אין להם חומה סביב: וכמה הם. הבתים דלא נחשב חומה דידהו כעיר חומה: (ב) ביובל יצא. אף אם לא פדה כלל: ובגירעון כסף. אם בא לגאלה קודם היובל מנכה להלוקח לפי השנים ששהה בידו: ת"ל גאולה תהיה לו מיד. אם הוא רוצה לגאלה ובזה ייפה הכתוב כחה כבתי עיר חומה: (ג) כח יפה שבבתי ערי חומה שגואל מיד וכח יפה שבשדות שיוצא בגירעון כסף יכול לא יצא ביובל. ופריך בגמרא מאי קאמר שהרי ודאי יוצא ביובל כשדות ומשני דאצטריך קרא למוכר בית בבתי החצרים ופגע בו יובל בשנה שניה דאי מדמית ליה לבתי ערי חומה איחלט ליה ללוקח כיון דעבר שנה ראשונה ולא גאלה ואי מדמית ליה לשדה אחוזה הלא עכ"פ היה צריך להשלים אחר היובל עוד שנה אחת משתי שנים שצריך שתשהא ביד הלוקח כדתניא התם אכלה שנה אחת לפני היובל משלימים לו שנה אחרת לאחר היובל להכי איצטריך קרא וביובל יצא שבזה נתן הכתוב לו כח יפוי אחר לחודיה שאינו לא כבתי ערי חומה ולא כשדה אחוזה וברייתא ה"ק הואיל ונתתי לבתי החצרים כח יפה שבבתי ערי חומה ושבשדות ומדמית להו לתרווייהו א"כ היכי דפגע בו יובל בשנה שניה לא יצא ביובל לפי שלכל מי שתדמה אותו לא יצא כמו שכתבנו ת"ל וביובל יצא ויש עוד תירוץ אחר בגמרא ואנכי לקצר באתי ולפי שבזה מודו כו"ע: (ד) וערי הלוים וכו' מה ת"ל. פי' דהיה לו לכתוב וגאולת עולם תהיה ללוים וקאי על כל ענינים הנכתב מקודם ולמה לו לכתוב וערי הלוים וגו': יכול בעבדים וכו'. דאף בהם אם מכר הלוי יכול אח"כ לגאול ת"ל וערי הלוים וגו' דדוקא בהם לבד יכול לגאול: מה ת"ל. פי' דלמה לו למכתב עולם ומשני לפי שנאמר שנים תקנה מאת עמיתך דהיינו שדה אחוזה לא יוכל לגאלה עד שתשהא שתי שנים ביד הלוקח והייתי אומר שאף לוים שמכרו הדין כן שאינם גואלים שדה דידהו פחות משתי שנים: ת"ל גאולת עולם. ופי' עולם אזמן הגאולה שתמיד יגאל אפילו מיד: (ה) מתוך שנאמר וכו'. פי' וגם מטעם אחר הוצרך לומר גאולת עולם שממה שאמר בבתי ערי חומה שאם לא יגאל בתוך שנה שמכר ששוב אינו גואל אלא הבית נחלט ללוקח כדכתיב וקם הבית וגו' יכול אם מכר בן לוי ביתו אשר בעיר חומה שלא יהיה נגאל אחר עבור שנה ת"ל גאולת עולם תהיה ללוים ופי' אחר כמה שנים משמכרה יוכל לגאול אותה תמיד ופריך הגמרא מי אית להו ללוים בתי ערי חומה והתניא ערים הללו של ערי מקלט אין עושין אותן כרכים גדולים שלא ירגיל גואל הדם לבוא שם ויהרוג הרוצח אלא עיירות בינונות דהיינו פרזות מבלי חומה סביב ומשני כגון דנפלו להן בגורל בימי יהושע בן נון ואף דעומדות ליסתר ולעשות מהן ערי הפרזות סד"א אם מכרום הלוים קודם סתירתם יהיו נחלטים אחר עבור שנה כבתי ערי חומה קמ"ל: מתוך שנאמר ואם לא יגאל את וגו'. פי' ועוד לענין

אחר

לומר בית מושב עיר חומה. המוקפת חומה מימות יהושע בן נון ולא שהקיפוה מיכאן ולהבא. ואילו הן בתי ערי חומה ג׳ חצירות של שני בתים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון כגון קצרה הישנה של ציפורי וחקרה של גוש חלב ג) ויורפת הישנה וגמלה הרי בגליל וגדוד הרי בעבר הירדן וחריד ואונו וירושלים הרי ביהודה. אמר ר׳ ישמעאל ב״ר יוסי לא מנו אלא אילו שקידשום כשעלו בני הגולה אבל הראשונות בטלו כיון שבטלה הארץ: (ב) והיתה גאולתו מיד. עד תום שנת ממכרו לא שנה למנין עולם. ימים תהיה גאולתו רבי אומר אומר אני ימים אין פחות משני ימים: (ג) ג) ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה מה ת״ל מנין אתה אומר מכרה לראשון ועמד ראשון ומכרה לשני (איני יודע) אם שנה לראשון אם שנה לשני כשהוא אומר עד מלאות לו שנה הוי שנה לראשון ולא שנה לאחרון: (ד) תמימה שס״ה ימים כמנין ימות החמה דברי רבי. וחכ״א שנה תמימה י״ב חודש ד) מיום ליום לפיכך אם נתעבר׳ השנה נתעברה לו: (ה) וקם הבית אין לי אלא הבית. מנין בתי בדים בורות ושיחים ומערות והמרחצאות והשובכות והמגדלות ת״ל אשר בעיר יכול שאני מרבה את השדות ת״ל בית מה בית מיוחד בית דירה יצאו שדות שאינן בית דירה דברי ר׳ יהודה: (ו) ר׳ מאיר אומר וקם הבית אין לי אלא בית מנין לרבות בתי בדים ובורות שיחין ומערות ומרחצאות והשובכות והמגדלות והשדות ת״ל אשר בעיר: (ז) אשר לו חומה פרט לבית הבנוי בחומה דברי ר׳ יהודה. ר״ש אומר כותל החיצון היא ה) חומתן. ר׳ אלעזר בר׳ יוסי אומר ו) אשר לו חומה אע״פ שאין לו עכשיו והיה לו לפנים מיכן: (ח) לצמיתות לחולטנית. ד״א לצמיתות לרבות את הנותן מתנה.

הגהות הגר״א ג) ויודפת הישנה וגמלא בגליל וגדוד בעבר הירדן וחריד ואונו וירושלים ביהודה א״ר ישמעאל למה לא מנו אלא אלה כו׳: [דתיבת הרי שכתוב בגירסתינו אינו מדוקדק וגם בגמרא ליתא]: **הלכה ג** ג) ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה לו מה ת״ל מכר לראשון ועמד הראשון ומכרה לשני לא הייתי יודע אם כו׳ [הוסיף תיבת לו דכן מוכח בגמרא וגם תיקן את הלשון]: **הלכה ד** ד) מיום ליום ואם כו׳ [דתיבת לפיכך שבגירסתינו אינו מדוקדק]: **הלכה ז** ה) חומתן צ״ל חומתה: ו) אשר לו צ״ל אשר לא [ר״ל מרכתיב גם באל״ף]:

ביאור

המוקפת חומה וכו׳. פי׳ עוד פרט אחד דאפילו אם הוקף ולבסוף ישב בעינן דוקא שיהא מוקף מימות יהושע ב״נ וחסר כאן בברייתא ראיה לזה ובגמרא (ערכין ל״ג:) למדוה לזה בג״ש נאמר כאן חומה ונאמר להלן ששים עיר כל חבל ארגוב חומה גבוה וגו׳ מה להלן במוקפת חומה (דהיינו בימות יהושע ב״נ הוקפה כבר ע״י עכו״ם) אף כאן דוקא באופן זה והגר״א בהגהותיו העתיקה כאן: ג׳ חצרות. שבכל חצר מהן שני בתים מקרי עיר חומה ופחות מכאן לא מקרי עיר חומה: קצרה. שם עיר קטנה שמחוץ לצפורי: וגמלא הרי בגליל. בגמרא שם פריך מאי קאמר [וכי אין עיר מוקפת חומה אלא גמלא בגליל ובעבר הירדן גדוד וכו׳ והלא קאמר שם במתניתין וכן כיוצא בהן] ומשני רבא דתנא דברייתא בא לפרושי מתניתין דאמר שם גמלא וגדוד וחדוד ויש שם כמה מקומות שנקרא גמלא וגדוד וכו׳ לכך נתן הברייתא סימן גמלא הרי בגליל כמו שאמר הרי היא גמלא שבגליל וגדוד הרי היא גדוד שבעבר הירדן ולאפוקי גמלא וגדוד שבשאר ארצות דהיינו גמלא שבעבר הירדן ויהודה או גדוד שבגליל ויהודה דלא כי הם אינם מוקפות חומה מימות יהושע ב״נ וכה״ג חריד ואונו דוקא ביהודה וירושלים הנזכר כאן איתא שם בגמרא דתרי ירושלים הוו ולאו היא ירושלים שביהודה ובנימין שבהמ״ק שרוי בתוכה שאותה ירושלים אף שהיא מוקפת חומה אין הבית חלוט בה כדילפינן בגמרא מקראי: לא מנו אלא אלו. בגמרא איתא הלשון למה מנו חכמים את אלו פי׳ והלא כתיב ששים עיר כל חבל ארגוב חומה גבוה וכו׳: שקידשום. והוצרכו לקדש דקסבר קדושה ראשונה לא קידשה לע״ל אבל למ״ד קידשה גם לע״ל אפילו אותם שלא מצאו בנויות קדושות הם [גמרא]: אבל הראשונות וכו׳. היינו הששים עיר כל חבל ארגוב אבל אפשר שיש עוד עיירות שקידשום וכמו דתנן במתניתין וכל כיוצא בהן וכדמקשה שם סתמא דגמרא אמתניתין ועוד אפשר לומר דפליג אמתניתין וס״ל דלא קידשום יותר: כיון שבטלה הארץ. פי׳ שנחרבה: (ב) מיד. דלא כרבי דלקמיה: לא שנה למנין עולם. דממכרו משמע מעת שמכרו לו: אין פחות משני ימים. פי׳ אין יכול לגאלו ביום שמכרו לו עד שיעמוד שני ימים ביד הלוקח ורבנן פליגי עליה וס״ל דימים מיבעי להו למעט לעת

והיינו דאם מכרה באחד בניסן בחצי היום אין מונין לו שנה עד שיגיע חצי היום של ניסן הבא: (ג) מה ת״ל. פי׳ לו מה ת״ל היה לו לכתוב עד מלאת שנה תמימה: הוי שנה לראשון. דהשנה נחשבת מן ממכר ראשון לא מן המכירה השנייה: (ד) תמימה שס״ה ימים. ס״ל דמה שכתוב תמימה היינו להשלים לה האחד עשר יום ששנת החמה יתירה על הלבנה [ששנת הלבנה י״ב חודש שכל חודש נחשבת כ״ט יום וחצי (ומעט יותר) הרי שנ״ד] שמהם אנו מעברין את השנה: שנה תמימה י״ב חדש. והא דכתב תמימה להורות דאם נתעברה השנה דהיינו השנה דלקחה הלוקח הוי שנה מעוברת לא נחלט להלוקח עד דתעבור כל הי״ג חודש וזהו מאי דסיים לפיכך ר״ל לפי שאמר הכתוב תמימה וכו׳: (ה) וקם הבית. כלומר אילו לא אמר קרא אלא וקם הבית הייתי יכול לומר דוקא הבית המיוחד הנקרא בית סתם: בתי בדים. שכותשים בו הזיתים ועושים השמן: והמגדלות. הקבועים בקרקע: ת״ל אשר בעיר. וה״ק הבית או כל מה שיהי׳ לפנים מן החומה בעיר אף שלא יקרא בית: בית דירה. פי׳ מקום הראוי לכנס שם להשתמש: (ו) והשדות ת״ל אשר בעיר. הוא מרבה מן אשר בעיר אפילו שדות ובגמרא מסיק דשדות דמרבה ר״מ אינם בשדות ממש דהא בית כתיב אלא א״כ יהיה חולסית ומגולה פי׳ חולסית ליטול ממנו אבנים ומגולה ליטול ממנו חול והוא מקום דלאו בני זריעה נינהו וראוין לבנין בית באילו קאמר ר״מ דדמי לבית במה שראוים לבנין הבית ור׳ יהודה סבר דלא הוי אלא כשאר שדות ולשדות דמי: (ז) פרט לבית הבנוי בחומה. שאינו נחלט לסוף שנה דאשר לו חומה משמע שהחומה הוא חוצה לו והוא לפנים ממנה אבל הבית הבנוי בחומה אין לו חומה אלא ההיא חומה הוא כותל הבית: ר״ש אומר כותל החיצון הוא חומתו. כלומר אינו כותל הבית אלא צד כותל החומה הפנימי הפונה לבית וצד כותל החומה החיצון הוא החומה לבית וקרינא ביה אשר לו חומה ונגאל עד שנה ובגמרא אמר דבקראי פליגי עי״ש: אשר לו חומה. רש״י פי׳ דכתיב לא בוא״ו ואלף ולוה דרשינן לא חומה ולו חומה והכונה אשר אין לו חומה עכשיו אבל היתה לו חומה מקדם ועי״ש בתוס׳: (ח) לצמיתות לחולטנית. כמו חלוט שהוא דבר נפסק ונכרת שאינו חוזר: לרבות הנותן מתנה.

שאם

דברי ר': (ד) ר' דוסתאי בן יהודה אומר מכרה לו ממנה מנה והשביחה והרי היא יפה ממאתים מאתים. מנין שאינו מחשב אלא ממנה מנה ו) ת"ל העודף העודף שבידו [מכרה לו במאתים והכסיפה והעמידה על מנה מנין שאין מחשבין אלא במנה ת"ל והשיב את העודף] מה שנשתייר בקרקע. ושב לאחוזתו. בבעל אחוזה דברתי ולא במוכר למוכר: (ה) ואם לא מצאה ידו ז) מה ת"ל (מנין אתה אומר) אם אינו ענין לבעל השדה תניהו ענין לגואל שיגאל ח) כסדר הזה (ת"ל) אם לא מצאה ט) ידו לא ילוה. די השיב לו ואינו גואל חציים: (ו) והיה ממכרו ביד הקונה אותו עד שנת היובל. לא בהקדש עד שנת היובל אלא מוכר ברחוק וגואל בקרוב ברע וגואל ביפה ולוה וגאל י) חציים: (ז) א"ר שמעון מה הטעם לפי שבהדיוט אם הגיע יובל ולא נגאלה יא) חוזרת היא. אם הגיע יובל ולא נגאלה חלוטה היא שדה יב) לבעלים בהקדש. עד שנת היובל שלא יכנס בה כלום נמצאת אומר שדות וכספים משמיטים כאחד. יובל מוציא בתחילתו והשביעית משמטת בסופה. ויצא ביובל אף מן יג) הקדש. ושב לאחוזתו לרבות האשה:

פרשתא ד.

(א) **ואיש** כי ימכור בית מושב א) עיר חומה. יכול אפילו הקיפוה חומה מיכן ולהבא תלמוד

הגהות הגר"א הלכה ד ו) ת"ל את העודף שבידו מכר לו ממאתים מאתיים והכסיפו ועמדו על מנה מנה מנין שאינו מחשב אלא ממנה מנה ת"ל העודף מה שנשאר בקרקע [כ"ז היא לשון הברייתא שם בגמרא] יכול אף מוכר ראשון יגאל משני ת"ל ושב לאחוזתו וכו' [אף שלשון זה לא מצאתי אבל ידוע כמה פעמים דרכו שמוסיף איזה תיבות כדי להבין דברי הברייתא היטב דכיון שמסיים בבעל אחוזה דברתי משמע שהיינו יכולים לטעות בזה, ועתה נפרש דבריו יכול אף מוכר ראשון היינו הראשון שלקח מן בעל אחוזה ומכרה לשני יכול שאף לו נתן הכתוב כח לגאול משני ת"ל ושב לאחוזתו בבעל אחוזה דיברתי שלו נתן הכתוב כח הזה ולא בלוקחים ממנו]: **הלכה ה** ז) מה ת"ל אם אינו ענין כו': ח) כסדר הזה אם לא מצא שלא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב ברע ויגאול ביפה: ט) ידו שלא ילוה ויגאל די השיב כו' [המתבונן יראה בעיניו כמה האיר דברי הברייתא בהגהתו]: **הלכה ו** י) וגואל וגואל לחצאין: **הלכה ז** יא) חוזרת היא ובהקדש כו': יב) לבעלים עד כו' [דתיבת בהקדש הכתוב בנירסא שלנו אינו מדוקדק לכך העתיקו הגר"א מקודם]: יג) הקדש צ"ל הנגאל [עיין בפירושינו]: **פרשתא ד הלכה א** א) עיר חומה שהוקפה ולבסוף ישב ולא שישב ולבסוף הוקף יכול אף הקיפוה ישראל (לאחר שכבשו את הארץ וקודם שישבו בו) נאמר כאן חומה ונאמר להלן חומה (כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה) מה להלן נכרי אף כאן נכרי יכול אף אם הקיפוה מכאן ולהבא (דהיינו לאחר שכבשו ישראל) נאמר כאן חומה ונאמר להלן חומה מה להלן מוקפות חומה מימות יהושע ב"נ אף כאן המוקפות חומה כו' [דבריו הוא ברייתא (בערכין ל"ג:) וגירסתינו אינה מדוקדקת כלל דאם נפרש מה שאמר מכאן ולהבא היינו לאחר שבנו בה הבתים א"כ מהו זה שסיים המוקפת חומה מימות יהושע ב"נ שע"ז אין לו שום ראיה מהכתוב ואם נפרש דהיינו לאחר שכבשו ישראל מה זה שסיים ת"ל בית מושב עיר חומה]:

ביאור

להמוכר הראשון והטעם דדרשינן לקולא עבורו ולא דרשינן להיפך אלו התרי מיעוטא ויהיה לחומרא עבורו כבאר לקמיה: (ד) רבי דוסתאי וכו'. גם הוא דרש אלו התרי מיעוטי לקולא עבור המוכר אלא באופן אחר: ממנה מנה. פי' כל שנה במנה: ת"ל העודף. משמע העודף שבידו הנשאר לו מן הדמים שקיבל לאחר שינכה לו הלוקח חשבון המגיע לכל שנה שאכלה: שהכסיפה. נתקלקלה מעלמה: ת"ל והשיב את העודף מה שנשתייר בקרקע. פי' עודף שהקרקע שוה יותר על מה שמגיע לחשבון שמנכה לו הלוקח לשנים שאכלה דהאי עודף איכא למידרש להכי ולהכי ואמרינן שם בגמרא מאי בינייהו בין לרבי ובין לר' דוסתאי אזלינן לקולא להמוכר ומשני איכא בינייהו כגון דאייקר וזל ואייקר ופירש"י שמכרה לו במאתים ומכר ראשון לשני במנה ונתייקרה ביד השני ועמדה לו במאתיים לרבי דאמר לאיש אשר בתוכה לא יהיב אלא מנה כמה דיהב בה שני לר' דוסתאי יהיב מאתיים דאי אמרת עודף שבידו הא מאתן שקיל מקמא ואי אמרת עודף שבקרקע הא מאתן שויא. עוד איתא שם בגמרא מאי חזית דאקשת לקולא לגבי מוכר אקשי לחומרא ומשני גמרינן גאולתו מעבד עברי שהחשבון יהיה תמיד לטובת המוכר כמו ששם הוא לטובת העבד כדאיתא שם: ולא במוכר למוכר. פי' בשני מוכרים שיחזור למוכר האמצעי אלא למוכר הראשון יחזור שהוא בעל אחוזה אבל מוכר האמצעי אינו יכול לגאול מיד הלוקח כיון שמכרה לו כבר הלך זכותו שיש לו וכן לענין יובל אינה חוזרת לו אלא לבעלים הראשונים: (ה) מה ת"ל. פי' שהרי כבר נאמר והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו ודרשינן שלא ילוה ויגאול ומצא שלא ימכור ברחוק כדי גאולתו שלא יגאל הנאין והשתא אמאי כתיב קרא אחרינא והיה לו לכתוב ואם לא יהיה ממכרו ביד הקונה אותו אלא אם אינו ענין לבעל השדה תנהו ענין לקרובו הגואל שיגאל כסדר הזה. ומפרש והולך אם לא מצא היינו כנ"ל שלא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב ברע ויגאול ביפה וכנ"ל. ידו לאפוקי שלא ילוה. די השיב לו בא לאפוקי שלא יגאל חציים: (ו) והיה ממכרו וכו' דתיבת ממכרו יתירא הוא למעט הקדש שבהקדש א"צ לכל התנאים הנ"ל: ה"ג ילוה וגואל וגואל לחצאים: (ז) א"ר שמעון מה הטעם. פי' דלכאורה היה צריך התורה להחמיר בהקדש מבהדיוט וע"ז משני לפי שבהדיוט אפילו אם לא תגאל הוא רק עד שנת היובל וביובל חוזרת היא לו בחנם משא"כ בהקדש אם לא תגאל חוזרת היא ביובל לבעליה והיינו לכהנים כדכתיב והיה השדה בצאתו ביובל קודש לפיכך חס רחמנא עליה ונתן לו רשות לגאול בכל גווני: חליטה היא שדה לבעליה בהקדש. פי' בהקדש הלוטה היא לכהנים והגר"א גורס ובהקדש חלוטה היא שדה לבעלי': עד שנת היובל שלא יכנס בה כלום. דכיון שנשלם שנת מ"ט יוצא השדה מרשות הלוקח דרגע ראשונה של יובל משמט: נמצאת אומר. פי' הואיל שאתה אומר שלא יכנס בה כלום שמיטת שדות שנשמט מיד הלוקח ושמיטת כספים הוא כאחד שמיטת כספים הוא בסוף שביעית דכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמיטה והפקעת הקרקעות הוא ג"כ באותו רגע: אף מן ההקדש. שהקדיש הלוקח את השדה דהלא השדה אחוזה אינו שלו ואין בכחו להקדיש אלא עד היובל. אמנם תמוה לי דהלא קרא כתיב בהדיא בפרשה בחוקותי בשנת היובל ישוב השדה וגו' לאשר לו אחוזת הארץ והגר"א גרים אף מן הנגאל ופי' אף אם גאלה אחד מן הקרובים כשהגיע יובל יוצאת לבעלים וזו היא באמת רבותא דס"ד דהגואל כיון שנתן לו הכתוב רשות ליטול מיד הלוקח הוא עומד במקום המוכר ממש קמ"ל: ושב לאחוזתו לרבות האשה. לכל סדר הגאולות ואפילו לקרובים דס"ד ואיש כי לא יהיה לו גואל כתיב קמ"ל:
פרשתא ד (א) ת"ל בית מושב עיר חומה. בית שהושב ובנה בעיר חומה דמשמע שהוקף ולבסוף ישב:

המוקפת

אנכי עמך תושב ככל אבותי. אתם עמדי דיו לעבד שיהיה כרבו כשתהיו שלי הרי היא שלכם: (ט) ובכל גאולה תתנו יכול בעבדים ובשטרות ובמטלטלים ת"ל ארץ אחוזה. א"כ למה נאמר ובכל גאולה תתנו לרבות בתים ועבד עברי:

פרק ה.

(א) **ומנין** שאין אדם רשאי למכור את שדהו ולהניח באפונדתו וליקח לו בהמה וליקח לו כלים וליקח לו בית אלא א"כ העני ת"ל כי ימוך ומכר. הא אינו מוכר אלא א"כ העני. יכול יצא מכל נכסיו א) בבת אחת. ת"ל מאחוזתו. מאחוזתו ולא כל אחוזתו. א"ר אלעזר בן עזריה ומה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו על אחת כמה וכמה שיהיה אדם חייב להיות חס על נכסיו. ובא גואלו הקרוב אליו. מלמד ב) שהקרוב קודם וגאל את ממכר אחיו לרבות את הנותן מתנה: (ב) ואיש כי לא יהיה לו גואל. וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים א"כ למה נאמר גואל שהוא יכול לגאול. והשיגה ידו ג) יד עצמו. ומצא שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב. ברע ויגאול ביפה. ולא ילוה ויגאול. כדי גאולתו ולא יגאול חציים: (ג) וחשב את שני ממכרו. שנים הוא מחשב. ואינו מחשב חדשים. מנין שאם רצה לעשות חדש ד) שנה יעשה ת"ל וחשב. והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו מנין אתה אומר מכרה לראשון במנה ומכר הראשון לשני במאתים. מנין שאינו מחשב אלא עם הראשון ת"ל לאשר מכר לו. מכרה לראשון במאתים ומכר הראשון לשני במנה. מנין שאין מחשב אלא עם האחרון ת"ל לאיש. לאיש אשר בתוכה ה) (עד כאן)

הגהות הגר"א פרק ה הלכה א א) בבת אחת טיותר [דעתו ז"ל דאפילו שלא בבת אחת אסור]: ב) הקרוב קרוב קודם כצ"ל: **הלכה ב** ג) יד עצמו שלא ילוה ויגאל ומצא כו' ביפה כדי כו' [דלפי גירסתינו קשה הלא כבר אמר יד עצמו דוקא משמע דלמד מתיבת ידו ומאי קאמר עוד ומצא שלא ילוה ויגאל ובפירושינו יישבנו קצת]: **הלכה ג** ד) שנה יעשה ת"ל והשיב את העודף מנין אתה אומר מכרה לראשון [בהגהתו זו תיקן שני דברים דלפי גרסתינו מוקשה מאוד דמאי ראיה מתיבת וחישב אבל לפי גירסתו ת"ל והשיב את העודף נראה דפירושו הוא מדלא כתב את שנים העודפים משמע דלפעמים מחשבים גם החדשים וגם סילק בהגהתו תיבת לאשר אשר מכר לו דהוא טיותר דהרי סיים אח"כ ת"ל לאשר מכר לו]: ה) עד כאן מיותר [גם בגמרא ערכין דף ל' ליתא תיבות אלו]:

ביאור

בבחינת גר: כשתהיה שלי. פי' כשתלכו בדרכי ואשרה את שכינתי בה וכדכתיב ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה והוא נקרא אז אלהי הארץ אז הרי היא שלכם אבל אם ח"ו לא תלכו בדרכי ואגלה שכינתי מתוכה ויקויים ובפשעכם שולחה אמכם אז גם אתם תהיו מוכרחים לגלות מתוכה וזהו שאמר דיו לעבד להיות כרבו: (ט) ובכל גאולה תתנו. פי' אלו אמר הכתוב ובכל גאולה תתנו הייתי אומר דאף כשמוכר עבד כנעני ושטרות ומטלטלין יכול לגאלה אח"כ ת"ל ארץ אחוזתכם דוקא עוד אמרו דבא לרבות דאף המוכר בית בבתי ערי חצרים או עבד עברי הנמכר לישראל ג"כ יש גאולה אף בקרובים ועיין בקידושין דף כ"א ע"ב לענין בתי ערי חומה: **פרק ה** (א) ולהניח באפונדתו וכו'. קמ"ל דאין לו למכור שדהו אלא לצורך מזונותיו אבל לא להניח מעותיו באפונדתו לשמרם או ליקח בהם בהמה וכלים או אפילו ליקח לו בית אלא א"כ העני דכתיב כי ימוך ומכר. והאי בהמה פי' סוס לרכוב עליו אבל לקנות שוורים כדי לחרוש מותר כדמוכח בפרק הניזקין (גיטין נב.): ולא כל אחוזתו. פן יכלה הכסף וישאר ריק מכל: אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו. דכתיב אשר יחרים איש לד' מאדם ועד בהמה מאדם ולא כל אדם: חייב להיות חס על נכסיו. שלא יהא אדם מזלזל ומפקיר נכסיו לצורך ענייני הבלים: וגאל את ממכר אחיו לרבות את הנותן מתנה. דהו"ל למכתב וגאל את אחוזתו ובא לרבות מתנה דהוי כמכר. ושמין את השדה כמה שויה למכירה ולפי השנים שהיתה ביד המקבל מתנה יגרע לו מן הדמים עד היובל: (ב) וכי יש לך אדם וכו'. ואינו יכול לאוקמי בגר שאין לו קרובים דהא הכתוב איירי לענין שדה אחוזה וגרים לא נטלו חלק בארץ: גואל שהוא יכול לגאול. שהוא עשיר: ומצא שלא ימכור ברחוק וכו'. דומצא משמע שעכשיו מצא ידו ולא מה שהיה מצוי בידו בשעה שמכר: ולא ילוה. מעות מאחרים כדי לגאול דוהשיגה ידו כתיב משמע יד עצמו. [ואף דכבר אמר ידו יד עצמו אפשר דשם היינו ממעטים רק אם נתן לו אחד מעות במתנה דאין ע"ז שם השג יד כלל אבל אם השיג ללות אפשר דזהו השיג יד לכן איצטריך למעט עוד דעכ"פ לא מקרי השגת ידו]: שלא יגאל חציים. פי' שלא יגאל חצי שדהו והחצי השני ישאר ביד הלוקח: (ג) שנים הוא מחשב ואינו מחשב חדשים וכו' יש בברייתא זו פירושים הרבה ואעתיק בכאן פירוש הראב"ד שהוא בקצרה וז"ל בא הכתוב לומר שידו של המוכר על העליונה שאם מכרה לו חמש שנים לפני היובל ואכלה שתי שנים ומחצה ובא הגואל לפדותה אינו נותן לו אלא דמי השתי שנים שנשארו שלימות עד היובל אבל אותם ששה חדשים היתרים לא יחשב ולא יתן לו בשבילם יותר, ואם יש מקום שיהיה לו הנאה למוכר אם יחשב החדשים ויצרף אותם לחשבון שנה הרשות בידו לחשוב ולצרף כגון אם מכרה לו בחצי השנה בפרוס הפסח ואכלה שתי שנים מקוטעות חצי הראשונה וחצי האחרונה והאמצעית שלימה יחשוב המוכר החדשים הראשונים והאחרונים ויעשה אותם שנה והרי אכלה שתי שנים ואם רצה לגאול את שדהו הרשות בידו ואילו לא חשבנו החדשים המפוזרים לשנה לא היה מותר לגאול בפחות משתי שנים עכ"ל: ת"ל וחשב מכל מקום [כן הוא גירסתו] וצ"ל דפירושו מדלא כתיב וינכה את שני ממכרו וכתיב וחישב את שני משמע שירצה לחשוב גם החדשים שעל ידם יהיה שני ממכרו ומיעוט שנים שתים כמו שפירש רש"י בחומש על הפסוק שני תבואות ימכר לך ועיין בהגהת הגר"א דהוא גורס ת"ל והשיב את העודף ופירושו דהתם לא כתיב שנים משמע דמצרפינן להשבון גם החדשים והיינו היכא דהוא לטובת המוכר ואפשר דמה דמחשבין הכל לטובת המוכר הוא על פי מסקנת הגמרא בערכין ד' ל' דילפינן גז"ש גאולתו גאולתו מעבד עברי והעתקנוה לקמיה בברייתא הסמוכה עי"ש: ומכר הראשון לשני במאתים וכו'. ואכל חצי השנים שעד היובל: אלא עם הראשון. ונותן רק חצי מנה ולא מנה לפי מה שקנאה זה האחרון: ת"ל לאיש. דהיה יכול למכתב לאשר מכר לו ומאי לאיש משמע האיש אשר הוא מחזיק השדה והיינו היכא דהוא קולא

(ה) וכי תאמרו עתידים אתם לומר מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתינו. אם אין ו) אנו זורעים מה אנו אוספים. אמר ר"ע מיכן סמכו חכמים על הספיחים שיהו אסורים בשביעית וחכמים אומרים אין ספיחים אסורים מדברי תורה אלא מדברי סופרים. א"כ למה נאמר הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתינו. אמרת לנו לא תזרעו ומה שאנו ז) אוספים אין מכנסו לקיום אמרת לנו בערוהו ומה אנו אוכלים מן הביעור והילך: (ו) וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית אין לי אלא בשישית בחמישית וברביעית בשלישית ובשניה מנין ח) משנה לחבירתה (מנין) ת"ל בשנה. ועשת את התבואה לשלש השנים. לשישית ולשביעית ולמוצאי שביעית. ד"א לשלש השנים לשביעית וליובל ולמוצאי יובל: (ז) וזרעתם את השמינית זו שמינית שלאחר שמיטה ט) כשהוא אומר השנה זו תשיעית שלאחר השמינית שלאחר השמיטה. ואכלתם מן התבואה ישן י) לא סלמנטון עד התשיעית זו תשיעית שאחר השמינית שאחר השמיטה כשהוא אומר השנה ז' עשירית שאחר תשיעית שאחר היובל שאחר השמיטה. עד בוא תבואתה יא) תאכלו ישן שהיא י"א לזית: (ח) והארץ לא תמכר לצמיתות לחולטנית. כי לי הארץ אל תרע עיניך בה. כי גרים ותושבים אתם. אל תעשו עצמיכם עיקר. וכן הוא אומר כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו. וכן דוד אומר כי גר

הגהות הגר"א הלכה ה ו) אנו אנו מיותרים [דהלא השאלה היא על לשון הכתוב מה שייך לומר אנו]: ז) אוספים ומכניסים אמרת כו' [דבאמת טה צריך להזכיר אין מכניסו לקיום בדבריהם הלא בקיצור שאלתם דמה שאנו אוספים הוא רק עד זמן הביעור ומה נאכל אח"כ והגהתו נכונה מאוד למעיין היטיב]: **הלכה ו** ח) משנה לחברתה מנין מיותר [אף שבפירושינו העתקנו דברי המפרשים לפרשו כפי גירסתינו ידוע שהגר"א לא יסבול שום דוחק]: **הלכה ז** ט) כשהוא אומר השנה זו תשיעית שלאחר היובל שלאחר השמיטה [גם לפי גירסתינו השמינית ג"כ הכונה על יובל וגירסתו נכונה דלמה להתנא לסתום דבריו ובתו"כ של הראב"ד והר"ש כתוב בהדיא של אחר היובל אלא שכל הגהותיו של הגר"א הוא הכל על התו"כ שעם פירוש הק"א שבימיו לא נדפס עדיין הראב"ד והר"ש]: י) בלא סלמנטון [הוסיף בי"ת כלשון הגמרא ב"ב דף צ"א ו]: יא) תאכלו ישן היא עשירית שאחר השמיטה שהיא י"א שאחר היובל שאחר השמיטה [וכגירסתו איתא בילקוט תאכלו ישן שהיא אחת עשרה ליובל ומילא מוכח דבשארי שנים הוא בעשירית כגירסת הגר"א והטעם לכל זה דהאי תאכלו ישן יתירא הוא דהא כתיב מקודם ואכלתם כן התבואה ישן אלא שבא לרמז דלפעמים היה הברכה עוד יותר שהיה נמשך עוד שנה דהיינו עד שנה העשירית ומילא ביובל עד אחת עשרה והוא שכתוב בפרשה בחקותי ואכלתם ישן נושן]:

ביאור

יושבים בטח אבל אם תגלו להו"ל לא תשבו בטח: (ה) וכי תאמרו עתידים אתם לומר. דאם הכונה שאפשר שיאמרו הו"ל ואם תאמרו אבל וכי משמע שבודאי תאמרו: על הספיחים שיהו אסורים. והכונה לא נאסוף אפילו הספיחים שצמחו מעצמן מהזרע שנפל בארץ: וחכמים אומרים וכו'. מלשון זה משמע דדעת ר"ע שמן התורה אסור לקצור ספיחים אפילו שלא כדרך הקוצרים: אלא מדברי סופרים. גזירה שמא יזרע ויאמר שמאליו גדל: ומה שאנו אוספים. מן הזרוע בששית וגדל בשביעית לא נאסוף אותו אל בתינו כשאר השנים לקיום אלא בשנה הזו נצטוינו לבערו בזמן הביעור ומה אנו אוכלים מן הביעור ואילך: אין לי אלא בששית. שבששית יהיה ברכה בפירותיה להספיק על השנה שאחריה: בחמישית וברביעית וכו' מנין משנה לחברתה. פי' שגם בהם ימצא ברכה בפירותיהן להספיק אף לחברתה: ת"ל בשנה. דהוא יתר דהו"ל בששית ואמר בשנה לרבות כל השנים שבין שמיטה לשמיטה והם התשעה שנים מלבד השמיטה שבכולם היה ברכה אלא שבששית צריכה ברכה יתירה שתספיק לשלש שנים כדכתיב ועשת את התבואה לשלש השנים [ראב"ד] וכונתו שבשאר השנים היה מספיק רק משנה לחבירתה דהיינו אף שמזמן קצירה הוא בניסן היו אוכלין כל הקיץ מפירות שנה שעברה: לששית. פי' למקצת הששית מן הפסח שהוא זמן קצירה ואילך ולשביעית ולמוצאי שביעית עד הפסח שיקצרו נמצאו הללו שלש שנים אינם אלא שתים חצי הששית ושביעית וחצי שמינית: ד"א לשלש השנים לשביעית וליובל ולמוצאי יובל. הרי אלו שתי שנים ומחצה שביעית ויובל הסמוך לה וחצי מוצאי יובל והכל היה הברכה לפי צורך הזמן אבל הששית כולה משל חמישית היא ניזונית כדאמרן שהן מספיקות משנה לחברתה [ראב"ד]: (ז) וזרעתם את השמינית זו שמינית וכו'. פי' אלו לא אמר קרא רק את השמינית הו"א דקאי רק אשמינית שלאחר שמיטה כשהוא אומר השנה ריבה עוד שנה והוא תשיעית שלאחר השמינית דהיינו כאשר איקלע יובל בשמינית ויובל דינה כשמיטה או תרעו בתשיעית והכתוב דיבר בהדיא על הנמצא ברוב שהם אחר השמיטות ורמז דיברה על ענין יובל הנמצא פ"א בחמישים שנה: בלא סלמנטון. הוא תולעת המרקיב התבואה ואינו מניחה ליישן דהא כתיב ואכלתם ישן: עד התשיעית זו תשיעית וכו'. פי' אלו לא נאמר אלא עד התשיעית הייתי אומר שהפירות של ששית יהיה די לששית ושביעית ושמינית עד זמן אסיפה של שמינית שהוא בחג הסוכות של תשיעית כמו שכתוב עד בא תבואתה דהיינו עד זמן שמביאים התבואה החדשה מן הגרנות לתוך הבית וכשנאמר השנה התשיעית אחי השנה יתירה בא לרמז על זמן היובל שצריך להספיק עוד על שנה דהיינו גם על שנה תשיעית כולה עד זמן אסיפה שהוא בתחלת עשירית: תאכלו ישן שהיא אחת עשרה לזית. פי' שהזית שנהגע בעשירית אינו נגמר עד אחת עשרה כדמוכח בפרק בתרא דפאה [מ"א] וברכה זו קמ"ל קרא שיהא כל ברכותיה של שביעית שוין לזרעים ולפירות האילן וכמו שימצא להם זרעים בהם תבואה של ששית שיספיק להם עד עשירית כך ימצא להם כל פירות האילן של ששית שיספיק עד עשירית ואף שיש מהפירות שאין נגמרין עד אחת עשרה כגון זית הכל יספיק מן הקודם וזהו שאמר תאכלו ישן. ובילקוט גרס שהיא י"א ליובל ועיין בהגהות הגר"א: (ח) לחולטנית. היינו שיהיה בהחלט ללוקח שלא תשוב עוד לבעלים: אל תרע עיניך בה. שלא נתתי לך רשות למוכרה לחלוטין שאינה שלך: כי גרים ותושבים אתם. פי' אם תלכו בדרכי תהיו תושבים ואם לאו ח"ו תהיו רק גרים לפי שעה כדכתיב ולא תקיא הארץ אתכם וגו': אל תעשו עצמיכם עיקר. היינו בארץ: כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו. היינו שלא יחשוב האדם שכיון שנכנס בארץ הארץ היא שלו לחלוטין ובפרט כשנמשך כמה דורות בכל אחד ירש מאביו כרמו וזיתו היא שלו בעצם אלא לעולם היא שייך להקב"ה ובכל דור הוא נותן לנו על תנאי שנשמור מצותיו וכמו בדור הראשון של אבותינו כשנכנסו לארץ צוה אותם יהושע שע"מ כן מנחילין להם את הארץ כשיקיימו התורה כדכתיב בקרא: וכן דוד אומר וכו'. פי' אף שאני מלך ג"כ אינני בטוח כי אנכי רק

כבאונה

לא שנת שדפון ולא שנת ירקון ולא שביעית עולה לו מן המנין. נרה או הבירה עולה לו מן המנין. ר' אלעזר אומר מכרה לו לפני ראש השנה והיא מליאה פירות יכול יאמר לו הניחה לפני מליאה כדרך שהנחתיה לפניך מליאה ת"ל כי מספר תבואות הוא מוכר לך פעמים שאתה אוכל ממנה שלש תבואות ד) לשתי שנים:

פרק ד.

(א) **ולא** תונו איש את עמיתו זו אונאת דברים יכול זה אונאת ממון כשהוא אומר אל תונו איש את אחיו הרי אונאת ממון אמורה א) הא מה אני מקיים ולא תונו איש את עמיתו הרי אונאת דברים: (ב) כיצד אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים מה היו ואם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מה היו מעשה אבותיך ב) (כיצד) היו חליים באים עליו יסורים באים עליו היה קובר את בניו לא יאמר לו כדרך שאמרו חביריו לאיוב הלא יראתך כסלתך תקותך ותום דרכיך זכור נא מי הוא נקי אבד ואיפוא ישרים נכחדו. ראה חמרים מבקשים תבואה מבקשים יין לא יאמר להם לכו אצל פלוני והוא לא מכר חיטה מימיו ר' יהודה אומר אף לא יתלה עיניו על המקח ולא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח. וא"ת ג) עיצה טובה אני מוסר לו הרי הדבר מסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו ויראת: (ג) ועשיתם את חוקותי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים. וישבתם על הארץ ולא גולים. לבטח ולא מפוחדים: (ד) ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע שיהא אדם אוכל הרבה ושבע דברי ר' יהודה. רשב"ג אומר אף היא אינה סימן ברכה א"כ למה נאמר ואכלתם ד) לשובע אוכל ולא גוסי. ה) דבר אחר ואכלתם לשובע שלא יהא דבר חסר משולחנו שלא יהיה עולה לו. וישבתם לבטח ולא מפוזרים ולא מפוחדים. עליה ולא גולים:

הגהות הגר"א ד) לשתי צ"ל בשתי: **פרק ד הלכה א** א) הא מה כו' זו אונאת דברים: **הלכה ב** ב) כיצד השני מיותר: ג) עצה טובה אני נותן לו הרי הדבר מסור ללב לכך נאמר בו ויראת כו': **הלכה ד** ד) לשובע מיותר [כי תיבת לשובע נדרש לקמיה ונראה שהוא מפרש ולא גוסי שלא תצטרכו לאכול אכילה גסה כי במעט יהיו שבעים]: ה) דבר אחר ואכלת מיותר [הוא מפרש שהכל דברי רשב"ג אלא מתחלה דרש מתיבת ואכלתם ואח"כ מתיבת לשובע וכן משמע מילקוט שזו היא דברי רשב"ג אלא שמאמר ולא גוסי ליתא בילקוט ולפי הנראה לא גרס זה בתו"כ]:

ביאור

שדה מחבירו ת"ל לפי רוב השנים וגו' ולפי מעוט השנים וגו' ומקרא זה בא ללמדינו לפי דרכו שיוכל אדם למכור שדהו סמוך ליובל או מופלג אבל עיקרו לא בא אלא להזהיר את הקונה שיזהר במקחו שלא ירבה לו בדמיו אם הוא סמוך לפני היובל ובא להודיע כי השדה תחזור לבעליה ביובל מיהו אם ריבה לו בדמיו או מיעט אין לו אונאה שהרי אמרנו אין אונאה לקרקעות: שני תבואות. פי' בכתוב כתיב במספר שני תבואות ימכר לך משמע דהשנים שתים שציוה התורה להיות ביד הלוקח יהיו שנים של תבואה אבל שנת שדפון או ירקון אינו עולה במנין השתי שנים וה"ה שנת שביעית אינו עולה מן המנין: נרה או הובירה. פי' היתה שנה הראויה לתבואה ונרה ולא זרעה או הובירה שהניחה בורה שאפילו ניר לא עשה בה איהו דאפסיד אנפשיה: יכול לומר לו. פי' יכול הייתי לומר שיוכל המוכר לומר לו בעת שבא לפדותה הניחה לפני מליאה פירות כדרך שהנחתיה לפניך מלאה דהרי אכל אז פירות שנתן לו והם פירות שנה אחת ופירות השנה הראשונה שהיתה בידו וא"כ אם נתבכרה ונמא בה פירות השנה השנית קודם שנתמלא השתי שנים יאמר לו שיעזוב אותם לפניו מלאה: ת"ל כי מספר תבואות וגו'. בגמרא הגירסא ת"ל במספר שני תבואות ימכר לך ופירש"י במספר שני תבואות משמע כל תבואות שבשתי שנים מדהוי ליה למכתב מספר שנים או מספר תבואות דהוי משמע שתי תבואות: **פרק ד** (א) הרי אונאת ממון אמורה. דשם איירי בעסקי ממון כדכתיב וכי תמכרו ממכר וגו': (ב) והוא לא מכר חטה מימיו. וכונתו להתלוצץ ממנו: לא יתלה עיניו על המקח. בש"ס איתא בשעה שאין לו דמים ובתוספתא איתא ולא יתלה עיניו על המקח ויאמר לו בכמה חפץ זה וכו' וא"כ הוא ענין אחד: ה"ג וא"ת עצה טובה אני נותן לו. פי' בשעה שאמרתי לו זכור מעשיך הראשונים לא כיונתי לאנותו אלא שיהיה חטאתו נגדו תמיד ויתחזק בתשובה וכן באידך דברים כדי שיכנע לבו והיו חמרים מבקשים תבואה יאמר ג"כ לא דברתי כ"א לטובה הייתי סבור שיש לו תבואה למכור וכן במקח יאמר שבאמת הייתי חפץ לקנות והנה כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה לבני אדם להכיר אלא ללבו של עושה הוא בעצמו יודע אם כונתו לטובה או לצער את חבירו: ה"ג לכך נאמר בו ויראת מאלהיך וכל דבר וכו': וכל דבר המסור ללב. של אדם נאמר בו הוי ירא מן היודע מחשבות: (ג) ליתן שמירה ועשייה למשפטים. שמירה זו המשנה ללמדם דעי"ז נשמר הדבר ושמירה לחוקים כבר נאמר בפרשה אחרי אלא שגם נזכר שעי"ז של שמירת החוקים והמשפטים יהיה לעולם שכולו טוב כמה דכתיב שם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ופי' רש"י וחי בהם לעוה"ב ובפרשה זו הבטיח לנו הש"י שע"י קיום התורה נשב על הארץ לבטח: ולא גולים. שבעון שמיטה ישראל גולים כמו שכתוב בפרשה בחוקותי: ולא מפוחדים. אפילו להתפחד שמא תגלו אלא בבטחון גמור: (ד) שיהא אדם אוכל הרבה ושבע. פי' יהיה לכם פירות הרבה ותוכלו לאכול מהן הרבה עד שתשבעו ולא יהא צריך למעט אכילתו בשביל להניח ליום מחר: אף היא אינה סימן ברכה. שאינו שבע עד שיאכל הרבה: אוכל ולא גוסי. פי' ר"ש אינו צריך למלאות בטנו עד שיהא פותה פה מחמת הבלו ועשן של מאכל אלא באכילה מועטת ישבע וקל ובריא בה [ולפי הנראה רש"י ג"כ כיון לפירוש זה שהרי פירש אוכל קמעא ומתברך במעיו ובודאי כונתו למאמר זה של בתו"כ]: שלא יהיה דבר חסר משולחנו שלא יהיה עולה לו. פי' שלא יתמלא רצונו אלא מכל מה שיתאוה יתמלא לו רצונו: ולא גולים. כבר אמור למעלה. אלא הכא בא לומר בארצכם אתם יושבים

(ה) וכמה היא אונאה ארבעה כסף מעשרים וארבע כסף לסלע שתות למקח. עד מתי מותר לחזיר עד כדי שיראה לתגר או לבקי. הורה רבי טרפון בלוד האונייה שמונת כסף לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד אמר להם מותר להחזיר כל היום אמרו יניח לנו ר' טרפון במקומינו וחזרו לדברי חכמים: (ו) אחד לוקח ואחד מוכר יש להם אונאת א) וכשם שיש אונאה להדיוט כך יש אונאה לתגר. ר' יהודה אומר אין לתגר אונאה. מי שהוטל עליו ידו על העליונה שהוא אומר לו תן לי מעותיי אומר תן לי מה שהוניתי: (ז) וכמה תהיה הסלע חסירה ולא יהיה בה אונאה ר"מ אומר ד' איסרות מאיסור לדינר. רבי יהודה אומר ארבע פונדיונות מפונדיון לדינר. ר"ש אומר שמונה פונדיונות מב' פונדיונים לדינר: (ח) עד מתי מותר להחזיר בכרכים עד כדי שיראה לשולחני. ובכפרים עד ערבי שבתות שכן דרך השוק להיות עומד בעיירות מערב שבת לערב שבת. ואם היה מכירה לאחר י"ב חדש מקבלה ממנו ואין לו עליו אלא תרעומת ונותנה למעשר שני ואינו חושש שאינו אלא נפש רעה: (ט) אל תונו איש את אחיו ב) אין לי אלא איש את איש. ואשה את איש מנין. ת"ל את אחיו מ"מ. רבי יהודה אומר תגר להדיוט יש לו הונייה הדיוט לתגר אין לו הונייה. אין לי אלא תגר לתגר. תגר להדיוט הדיוט לתגר הדיוט להדיוט מנין ת"ל את אחיו מ"מ: (י) מנין למוכר שדהו ג) בשעת היובל אינו מותר לגאול פחות משתי שנים ת"ל שנים תקנה מאת עמיתך אחר היובל סמוך ליובל מופלג מן היובל מנין ת"ל לפי רוב השנים תרבה מקנתו ולפי מעוט השנים תמעיט מקנתו. שני תבואות

הגהות הגר"א פרשתא ג הלכה ו א) וכשם עד מי שהוטל מיותר [דיש ע"ז ברייתא מיוחדת לקמן בהלכה ט' ולימודים מקראי כדרך התו"כ ולמה נשנה פה ואין זה אלא לפי שנשנו פה כסדר המשניות שבפרק הזה ההלכות השייכות לענין אונאה ואגב נראה הוכפל גם זאת המשנה ובאמת היא מיותרת]: **הלכה ט ב)** אין לי אלא איש את איש את אשה ואשה את איש ואשה את אשה מנין ת"ל את אחיו מכל מקום אין לי אלא תגר לתגר כו' אחיו מכל מקום ר' יהודה אומר תגר אין לו הונייה [גירסתו הוא כעין גירסת הילקוט דגירסתינו יראה הרואה כי הוא מוקשה מאוד וגם הק"א נמשך אחר גירסת הילקוט. ואכן הוסיף בגירסתו אשה את אשה מנין ונכון הוא ובדברי ר' יהודה הניה בקיצור כפי גירסתינו בש"ס ודע שד דהא דקאמר בגירסתינו הדיוט להדיוט מנין והגר"א הניח הגירסא משמע דישרה היא בעיניו צריך להבין מאיזה טעם היינו אומרים דהדיוט להדיוט אין לו אונאה ואפשר דכיון דהמוכר והקונה שניהם הדיוטים ואינם בקיאים בטיב המקח' הייתי ס"ד לומר דשניהם מחלי אהדדי]: **הלכה י ג)** בשנת צ"ל בשעת [כן הוא במשנה וכבר תיקננו בפנים]:

ביאור

נאמר בו ויראת מאלהיך שזה כזה דברים המסורים ללב כדאיתא בב"מ ד' נ"ח: (ה) אונאה ארבעה כסף. מעות כסף שהם שש בדינר: מעשרים וארבע כסף לסלע. אם היה המקח בדמי הסלע שהוא כ"ד מעות דהשתא הוי האונאה שתות למקח חייב להשיב לו כל אונאתו ד' כסף: עד מתי מותר להחזיר. מי שנתאנה. והא דנקט לשון מותר לאשמועינן דליכא אפילו מי שפרע להחזיר המקח או שיתן לו אונאתו: עד כדי שיראה. המקח לתגר או לקרובו ואם שהא יותר מחל לו: ושמחו תגרי לוד. שהיו בקיאין בסחורה ומוכרין ביוקר: (ו) אחד לוקח ואחד המוכר כו'. דכתיב וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה וגו' ובגמרא עביד צריכותא דלא נילף חד מחבריה: אין אונאה לתגר. כשהוא מוכר ופריך הגמרא וכי משום דהוא תגר אין לו אונאה ומסיק דאיירי בתגר ספסר שקונה ומוכר מיד תמיד דיודע זבינתיה כמה שוה שהרי לא שהא בין קנייתה למכירתה ויודע כמה שילם בעבורה ואהולי אחיל גביה והאי דזבנה הכי משום דאתרמי ליה זבינתה אחריתא והשתא קהדר ביה: מי שהוטל עליו. מי שנתאנה: תן לי מעותי. אם נתאנה לוקח מבקש מעותיו ומבטל המקח לגמרי ומוכח בגמרא דה"ה אם נתאנה המוכר נ"כ הברירה בידו להחזיר לו הסחורה או להשלים לו מה שנתאנה: (ז) כמה תהא הסלע חסירה. מטבע היוצא ותמיד הוא שוחק והסר כמה תחסר ואם הוציאה לא תהא אונאה: ד' איסרות. לסלע: מאיסר לדינר. והוא אחד מכ"ד בו דששה מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין פונדיון שני איסרים: ארבע פונדיונות. אחד משנים עשר ובגמרא מפרש מ"ט בטלית דלא פליגי דלכו"ע הוא שיעור שתות ובסלע פליגי בשיעורו ומשני בטלית מחיל איניש עד שתות דאמרי אינשי עשיק לגביך ושוי לכריסך (פי' הצריך לכסות גופיך וגביך קנה ביוקר ולמאכלך לא תקנה אלא בשויין) אבל סלע כיון דלא סגי ליה שאינו יוצא בהונאה לא מחיל ופליגי בכמה דרך האדם להקפיד שלא ליטלו בהונאה: שמונה פונדיונות. הוא ס"ל דשיעורו שתות כשאר אונאה: (ח) עד מתי מותר להחזיר. הסלע: בכרכים. שיש שולחני עד כדי שיראה לשולחני: ובכפרים. שאין שם שולחני. עד ערבי שבתות. שבא להוציאה ביומא דשוקא בע"ש לסעודת שבת אז ידע אם יוכל להוציאה ויקבלוה ממנו: ואם היה מכירה. הנותן: לאחר י"ב חודש מקבלה ממנו. בגמרא מסיק דהוא ממידת חסידות אבל מדינא הא קאמר מקודם דלכל היותר אפילו בכפרים הוא רק עד ע"ש: ואין לו עליו אלא תרעומות. לא איירי בחסיד דלא יקבל ממנו ולא יהיה לו על ישראל תרעומת אלא איירי באדם אחר שאינו חסיד ולא רצה לקבלה אפ"ה אין לזה עליו אלא תרעומת דאיהו דאפסיד אנפשיה שלא החזירו בזמנו: ונותנה. לסלע זו בחילול מעשר שני והיינו בדמים פחותים כפי שויה: שאינו אלא נפש רעה. פי' שאינה מדה זו של פוסלי מטבע בשביל חסרון מעט אלא נפש רעה: (ט) אין לי וכו'. הנכון כגירסת הילקוט אין לי אלא איש את איש איש את אשה אשה את איש מנין ואין לי אלא תגר לתגר הדיוט להדיוט תגר להדיוט והדיוט לתגר מנין ת"ל את אחיו מכל מקום ר' יהודה אומר תגר להדיוט יש לו אונאה הדיוט לתגר אין לו הונייה. וה"פ אין לי אלא איש את איש. דשתם איש ועמיתו הם שניהם אנשים כדכתיב איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה: ואין לי אלא תגר לתגר הדיוט להדיוט. שהוא עמיתו ממש איש כמותו תגר להדיוט והדיוט לתגר שאינו עמיתו ממש מנין: ת"ל את אחיו. דמשמע כל שיפול עליו שם אחוה והוא מרבה אשה ותגר להדיוט או להיפך: ר' יהודה אומר וכו' הדיוט לתגר אין לו אונאה. כנ"ל במשנה וי"ו: (י) בשעת היובל. פי' בשעה שהיובל נוהג: אינו מותר לגאול. אינו גואל לא קתני אלא אינו מותר לגאול דאפילו איסורא נמי איכא ואפילו אם לוקח רוצה יש לו איסורא [ערכין דף כט:]: ת"ל שנים תקנה מאת עמיתך. ומיעוט שנים שנים והיינו דשתי שנים ראשונים מוכרח השדה להיות ביד הלוקח ואח"כ יש לו רשות להמוכר לגאלה בדמים אך ינכה לו לפי החשבון עבור אלו השתי שנים: מופלג מן היובל מנין. פי' הרי כתיב במספר שנים אחר היובל תקנה ומשמע בהשנים שסמוך לה זה היה יובל שעבר תקנה. במופלג מן היובל מנין שיוכל אדם לקנות

שדה

ג) כלה מן הבית: (ה) מיכן אמרו הכובש ג' כבשים בחבית אחד ר"א אומר כיון שכלה מין אחד מן השדה יבער כל החבית. ר' יהושע אומר אוכל והולך עד שיכלה האחרון שבה. ר"ג אומר מין שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית והלכה כדבריו. ר"ש אומר כל הירק אחד לביעור. ד) אוכלין ברגילה עד שיכלו סנדריות מבקעת בית טיפה: (ו) בשנת היובל הזאת ה) זו מוציאה עבדים ואין השביעית מוציאה עבדים. והלא דין הוא ומה אם היובל שאינו משמיט כספים מוציא עבדים שביעית שמשמטת כספים אינו דין שתוציא עבדים ת"ל בשנת היובל הזאת זו מוציאה עבדים ואין השביעית מוציאה עבדים. ק"ו ליובל שישמיט כספים ומה אם השביעית שאינו מוציאה עבדים משמטת כספים יובל שהוא מוציא עבדים אינו דין שישמיט כספים ת"ל וזה דבר השמיטה שמוט שביעית משמט כספים ואין יובל משמט כספים והיובל מוציא עבדים ואין שביעית מוציא עבדים. תשובו איש אל אחוזתו לרבות ו) המוכר שדה ועמד בנו וגאלה שתחזור לאביו ביובל:

פרשתא ג.

(א) מנין כשתהא מוכר לא תהיה מוכר אלא לעמיתך. ת"ל וכי תמכור ממכר לעמיתך. ומנין כשהוא קונה לא תהיה קונה אלא מיד עמיתך ת"ל או קנה מיד עמיתך אין לי אלא קרקעות שבהם דיבר הכתוב. מנין לרבות דבר המטלטל ת"ל ממכר לרבות דבר המטלטל. מנין שאין אונאה לקרקעות ת"ל או קנה מיד. אל תונו. המטלטלים יש להם אונייה ואין אוניה לקרקעות: (ב) ומנין שאין אוניה לעבדים ת"ל והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה. מה אחוזה אין להם אונייה אף עבדים אין להם אוניה: (ג) מנין שאין אוניה להקדשות ת"ל את אחיו לא הקדש. מנין שאין אונייה לשטרות ת"ל ממכר מה זה מיוחד שגופו מכר וגופו לקח. יצאו שטרות שלא גופם מכר ולא גופם לקח לא מכר אלא הראיות שיש בהם לפיכך המוכר שטרותיו לבשם יש לו הונייה: (ד) אל תונו איש את אחיו זו אוניית ממון יכול זו אוניית דברים כשהוא אומר ולא תונו איש את עמיתו הרי אוניית דברים אמורה הא מה אני מקיים אל תונו איש את אחיו זו אונאת ממון:

הגהות הגר"א הלכה ד ג) כלה מן הבית וממין שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מן הבית [דבלתי הגהתו לא ניחא מה שאמר מכאן אמרו כו']: **הלכה ה** ד) אוכלין ברגילה עד שיכלו סגריות וכו' [כן איתא במשנה ה' פ"ט דשביעית]: **הלכה ו** ה) זו זו צ"ל זאת זאת [מדבריו משמע דהלימוד הוא מתיבת זאת דיתירא הוא]: ו) המוכר צ"ל המקדיש [דהמוכר אינה רבותא כ"כ וכן הוא בילקוט כגירסתו ופי' עיין בביאורינו]:

ביאור

ולאיה גבי שביעית משמע שאוכל אף מן הצבור בבית כ"ז שלא כלה לחיה מן השדה וע"כ מה שאמר כאן מן השדה הכונה מן השדה תקחו זמן אכילתו שכל זמן שאתה אוכל מן השדה שלא כלה ממנו אתה אוכל מה שיש לך צבור מפירות שביעית בבית כלה מן השדה אתה חייב לבער ולכלות מה שיש לך בבית: (ה) ג' כבשים. ג' מיני ירק בחבית אחת של חומץ או ציר כדי שיתקיימו: יבער כל החבית. דנאסרו כולם אפילו אותם שלא כלו משום דבלע ההיתר אותו שלא כלה מאותו שכלה ואסרו דתנן שביעית אוסרת במינה בכשהו ושלא במינה בנותן טעם: אוכל והולך כו'. פי' אע"פ שכבר כלו השנים מן השדה וטעמו דאלו שכלו בלועים מטעם אותו שלא כלו אוכל על סמך אותו הטעם שיש בהם מאותו שלא כלו והטעם דמקילינן כ"כ משום דשביעית בזה"ז דרבנן ורבי היא [ר"ש] ועיין בק"א שהאריך עוד בזה בשם ר"ת: יבער מינו מן החבית. ואוכל השאר: כל הירק אחד לביעור. שמותר לאכול כל מין שירצה ממיני הירקות כל זמן שימצא במדבריות איזה מין ירק שכל הירקות לענין הביעור מין אחד הם ולא מיחייב לבערן עד שיכלה כל מין ירק מן השדה: אוכלים ברגילה וכו'. רגילה וסנדריון מיני ירקות הן: (ו) בשנת היובל הזאת. פי' קרא יתירא הוא דהא ביובל משתעי והול"ל תאכלו תבואתה ותשובו איש אל אחוזתו אלא הדר לומר בשנת היובל למעט בשנת היובל תשובו ולא בשביעית: והלא דין הוא, שיהיה שביעית מוציא ולהכי אצטריך קרא למעטו: אם היובל שאינו משמט כספים, כדליף לקמיה מקרא: ת"ל וזה דבר השמיטה. דמשמע זה דבר השמיטה ולא דבר היובל: תשובו וגו'. קרא יתירא הוא דכבר אמר ושבתם איש אל אחוזתו ולזה אמרו שבא לרבות וכו': ובא בנו וגאלה שהוא הקרוב כדכתיב ובא גואלו הקרוב אליו הקרוב קרוב קודם וסד"א דכיון דבנו במקום אביו הוא ועדיין ירשנה ותשיב אליו דאחוזתו קרינא ביה ולא שייך בה השבה כלל ת"ל תשובו דמשמע בכל מקום ואפילו הבן אזור לאביו. והגר"א גרס המקדיש וכן הוא גירסת הילקוט והוא גמרא מפורשת בערכין דף כ"ה. וביאורו דהא קי"ל המקדיש שדה ובא אחר ופדה אותה כשמגיע ביובל חוזרת לכהנים וקמ"ל קרא דאם בנו פדה אותה מן ההקדש כשמגיע יובל חוזרת לאביו:

פרשתא ג (א) אלא לעמיתך. דישראל קודם: ת"ל וכי תמכרו ממכר לעמיתך. דהאי לעמיתך יתר דהול"ל וכי תמכרו או קנה מיד עמיתך: ת"ל או קנה מיד עמיתך. דכי היכי דאמירת לעמיתך הכתוב מקודם מורה לנו דצריך למכור לעמיתך כן המאמר או קנה ג"כ צריך לפרש ע"כ בכהאי גוונא: אין לי אלא קרקעות. פי' אין לי שימכור לעמיתו או יקנה מעמיתו אלא קרקעות שבהם דיבר הכתוב מקודם דכתיב ושבתם איש אל אחוזתו: ת"ל ממכר לרבות וכו'. דממכר משמע איזה ממכר שהוא בין קרקע בין מטלטלין הכל צריך להקדים לישראל והאי דקאמר לקניה דהכתוב לא איירי בקרקע הוא רק לענין אונאה: ת"ל או קנה מיד. משמע דבר המטלטל מיד ליד: (ג) ת"ל ממכר. דממכר משמע דגוף הדבר נמכר ונקנה: לבושם. לצור בהם אבקת סמנין נמצא ממכרן של אלו לצורך תשמיש גופן הוא: (ד) הרי אונאת דברים אמורה, דשם לא משתעי במקח וממכר כלל וגם

נאמר

ה) א"ר יוסי אחר שהכתוב תולה אותה לענין תקיעת שופר. וכתוב אחר תולה אותה לענין שילוח עבדים. מפני מה אני אומר יובל שלא בשילוח עבדים שאיפשר ליובל שלא בשילוח עבדים אבל אי איפשר ליובל שלא בתקיעת שופר דבר אחר תקיעת שופר תלויה בב"ד ושילוח עבדים תלויה בכל אדם: (ה) ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו א"ר אליעזר בן יעקב ו) במי מדבר אם בנמכר שש הרי אמור. אם בנמכר שנה או שתים הרי אמור. הא אינו מדבר אלא בנרצע לפני היובל שיהא היובל מוציאו ז) דבר אחר ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו למה שהוחזקה משפחתו הוא שב דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר לאחוזתו ולמשפחתו הוא שב ואינו שב לשררה שהיה בה ח) וכן הוא (אומר) בגולה. תשובו לרבות את האשה:

פרק ג.

(א) **יובל** היא א) שנת החמשים שנה שיכול בכניסתה תהיה מקודשת מראש השנה וביציאתה תהיה מושכת והולכת עד יה"כ. שכן מוסיפין מחול על הקודש ת"ל יובל היא שנת החמישים שנה תהיה לכם. אין קדושתה אלא עד ר"ה: (ב) לא תזרעו לא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל: (ג) כי יובל היא קודש. מה קדש תופס את דמיו אף שביעית תופסת את דמיה ב) אי מה קודש יוצא לחולין ודמיו נתפסים יכול אף שביעית כן ת"ל היא הרי היא בקדושתה. נמצית אומר האחרון אחרון נתפס בשביעית ופירי עצמו אסור. כיצד לקח בפירות שביעית בשר אילו ואילו מתבערים בשביעית. לקח בבשר דגים יצא בשר ונכנסו דגים. בדגים שמן יצאו דגים ונתפס שמן האחרון אחרון נתפס ופרי עצמו אסור: (ד) מן השדה תאכלו את תבואתה. כל זמן שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מתוך הבית. כלה מן השדה

הגהות הגר"א הלכה ד ה) אמר ר' יוסי אחר שכתוב אחד מרבה ואחד ממעט מפני מה אני אומר יובל אע"פ שלא שלהו ואין יובל אא"כ תקעו לפי שאפשר ליובל וכו' [כלשונו ממש איתא בר"ה (דף ט' :) ובגירסתינו חסר וגם אינו מדוקדק מאוד דמה קאמר אחר שהכתיב תולה אותה לענין תקיעת שופר וכו' לענין שילוח עבדים וענין שמיטת קרקע אינו מזכיר כלל אבל ריבוי ומיעוט כולל הכל ומה דקמסיים בעצמו מפני וכו' שלא בשילות עבדי' וכו' ולא הזכיר שמיטה מפני שע"ז לא היה תשובתו כמו שכתבתי בביאורינו בשם הרשב"א]: **הלכה ה** ו) במי מדבר אם במוכר עצמו הרי אמור ואם במכרוהו ב"ד הרי אמור הא כו' [כן איתא בקידושין דף ט"ו]: ז) מדבר אחר עד ואיש מיותר [פשוט]: ח) וכן בגולה כו': **פרק ג הלכה א** א) שנת החמשים שנה מה ת"ל שיכול כשם שבכניסתה מתקדש בר"ה אף ביציאתה תהא מתקדשת והולכת כו': **הלכה ג** ב) אי מה קודש תופסת דמים ויוצא לחולין יכול כו' ונתפס שמן נמצא כו' [דהא עצם הדין אמר כבר למעלה ומהו שחוזר ואומר אבל לפי הנהתו ניחא]:

ביאור

יובל היא שנת החמישים שנה תהיה לכם לא תזרעו וכו': אחר שהכתוב תולה אותה וכו'. פי' אחר שבמקום אחד מצינו ריבוי והוא מתיבת יובל ובמקום אחר מצינו מיעוט והוא מתיבת היא וע"כ דפסוק אחד מיירי לענין תקיעת שופר והשני מיירי לענין שילוח עבדים ומפני מה וכו': וה"ג מפני מה אני אומר יובל שלא בשילוח עבדים ואין יובל אלא אם כן תקעו לפי שאפשר וכו'. פי' יובל שלא בשילוח עבדים וע"ז קאי הריבוי ואין יובל אא"כ תקעו וע"ז קאי המיעוט וע"ז משני לפי שאפשר ליובל שלא בשילוח עבדים דפעמים שאין עבד עברי נמכר בישראל שיהיה טעון שילוח ואי אפשר ליובל שלא בתקיעת שופר דאי אפשר שלא יהא שופר מצוי בעולם לפיכך יש לנו לומר כשתלה הכתוב לא תלה אלא בדבר המצוי לעולם והא דקאמר אע"פ שלא שמטו וענין קניית קרקע הוא בודאי ג"כ דבר המצוי יש לומר דעיקר סמך ר' יוסי אטעמא בתרא [אח"כ מצאתי זה בחידושי רשב"א]: תקיעת שופר תלויה בב"ד. לצוות לשלוחם לתקוע ושילוח עבדים מסורה ליהודים ואם ימאן היבטל היובל וה"ה לענין שמיטת קרקעות הלכך בודאי לא תלה הכתוב בהן: (ה) אם בנמכר שש. פי' שמכרוהו ב"ד שילא לסוף שש ולאו ביובל קמיירי הרי אמור בפרשה ומשפטים כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ואלו הכא ביציאת יובל קמיירי גם בנמכר מעצמו שנה או שנתיים לפני היובל הרי אמור דכתיב ושב אל משפחתו כדאיתא לקמן בפרשת וכי ימוך אחיך [הראב"ד]: שיהא היובל מוציאו. פי' ואע"פ שלא עבד שש אחר הרציעה ואשמועינן קרא דאע"פ ששנה האיסור שנמכר ונרצע ועבר על כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים אפ"ה לא קנסינן ליה ויצא ביובל [גם זה מפירוש הראב"ד ע"ש]: למה שהוחזקה משפחתו הוא שב. פי' שאם היו בה שרים ישוב הוא לשררה שבמשפחתו ולא הפסיד כלום משררתו בעבור העבדות: ולמשפחתו הוא שב: שלא ירד ממשפחתו אבל לשררה אשר במשפחתו לא ישוב: וכן הוא אומר בגולה. אל ערי המקלט כאשר ישוב דכתיב שמה ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו כמו דפליג הכא ר"מ ור"י פליגי התם: תשובו לרבות את האשה. דתשובו מלה יתירה הוא ובא לרבות את האשה אם מכרה אביה ומטא יובל ועדיין לא הביאה סימנין היובל מוציאה:

פרק ג. (א) יובל היא שנת החמישים שנה, פי' הלא כבר אמר וקדשתם את שנת החמישים שנה וע"ז משני שיכול וכו': בכניסתה תהיה מקודשת מר"ה. אע"פ שעיקרו של יובל לענין שילוח עבדים ולחזור השדות לבעליהן הוא מן תקיעת שופר שביוה"כ ומפני זה יכול אני לומר שגם ביציאתה תהיה מושכת והולכת עד יוה"כ של שנת אחת וחמישים: (ב) כשם שנאמר וכו'. פי' איסור זה הוא כאיסור זה: (ג) מה קודש תופס דמיו. שאם פדאם בדמים הדמים נתפסים בהקדושה שזה יוצא וזה נכנס תחתיו להיות קודש: אף שביעית וכו'. שביעית ויובל חדא היא כמו שאמר לעיל: ת"ל היא. יובל היא דיובל נשאר בהוית קדושה שלו דאע"ג דתופס את דמיה היא אינו יוצא לחולין: האחרון אחרון וכו'. כדלקמיה: ופירי עצמו. של שביעית אסור שאינו יוצא לחולין לעולם אלא אוכלו בקדושת שביעית ואי כלה מינו מן השדה מבערו: יצא בשר ונכנסו דגים. תחתיהן. דמאמר הכתוב קודש היא גילה לנו רק שהפרי עצמו נשאר בקדושה אף שלקח בו דבר אחר אבל הדבר אחר כגון הבשר שפרקינהו בדבר אחר נתפס הקדושה על הדבר אחר והיא יוצא לחולין: (ד) פ"ו שאתה אוכל מן השדה. דא"א לומר כפשטיה שמה שתביא מן השדה ביומיה אתה אוכל ולא מן הצבור בבית שהרי מקרא דכתיב ולבהמתך ולחיה

תרועת ר"ה תהיה דוחה את השבת בכל ארצכם ט) ת"ל והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחודש (בי"ה שאין ת"ל בעשור לחדש בי"ה) ממשמע שנאמר בי"ה אינו יודע שהוא (י"ה) בעשור לחדש א"כ למה נאמר בעשור לחודש אלא בעשור לחודש דוחה את השבת בכל ארצכם ואין תרועת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד:

פרק ב.

(א) **וקדשתם** את שנת החמשים שנה מה ת"ל לפי שנאמר בעשור לחדש שיכול אין לי שנה מתקדשת אלא בעשור לחודש. וכשהוא אומר וקדשתם את שנת החמשים שנה מלמד שהיה מתקדשת מר"ה. אמר ר' יוחנן בן ברוקה לא היו עבדים א) משועבדים נפטרים לבתיהם ולא שדות חוזרות לבעליהם אלא אוכלים ושותים ושמחים ועטרותיהם בראשיהם עד שהגיע י"ה. הגיע י"ה תקעו שופר. חזרו שדות לבעליהם ועבדים נפטרים לבתיהם: (ב) וקראתם דרור אין דרור אלא חירות א"ר יהודה מה הלשון דרור כמדייר בי דיירא ומסחר בכל מדינה: (ג) ב) יושביה בזמן שיושבים עליה ולא בזמן שגלו מתוכה. היו עליה אבל היו מעורבבים שבטי יהודה בבנימן ושבט בנימין ביהודה ג) יכול יהיה היובל נוהג ת"ל יושביה ד) לכל יושביה נמצאת אומר כיון שגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות: (ד) יובל אע"פ שלא השמיטו אע"פ שלא תקעו בשופר. או יכול אע"פ שלא שילחו העבדים ת"ל היא דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר יובל אעפ"י שלא השמיטו אף על פי שלא שילחו העבדים. או יכול אף על פי שלא תקעו בשופר ת"ל היא

הגהות הגר"א ט) ת"ל בכל ארצכם צ"ל ת"ל והעברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש ממשמע שנאמר ביוה"כ איני יודע שהוא בעשור לחודש א"כ כו' [והכונה דתיבת בכל ארצכם יהיה כתוב מתחלה קודם תיבת והעברת וכן איתא בילקום וכבר תיקננו זה בפנים ויתר דברי הגהתו מובן מאליו]: **פרק ב הלכה א** א) משועבדים לאדוניהם ולא נפטרים לבתיהם [וכן איתא בר"ה דף ח':]: **הלכה ג** ב) יושב בזמן שיושבין עליה כו' [ר"ל מתחלה דרש מעצם תיבת יושב כמו שביארתי בבאורינו]: ג) יכול יהא היובל נוהג ת"ל יושביה בזמן שיושביה כתיקונה ולא בזמן שהן מעורבבין: ד) לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן נמצאת אומר וכו' [כל זה הוא לשון הגמרא ערכין ל"ב:]:

ביאור

פירוש דהלא רוצה לסיים יכול אף תרועת ר"ה דוחה את השבת והכונה אפילו בגבולין חוץ לירושלים ת"ל והעברת וכו' ואין תרועת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם וכו' מכלל דמתחלה איירי הברייתא לענין יוה"כ שח"ל להיות בשבת: ה"ג ת"ל והעברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש ממשמע שנאמר ביום הכיפורים איני יודע שהוא בעשור לחודש א"כ למה וכו': בעשור לחודש דוחה את השבת בכל ארצכם, היינו שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע אף בביתו ואפילו בשבת [אכן בגמרא מסיק שם דדוקא בזמן שב"ד יושבין]: ואין תרועת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם, ורק במקדש ובירושלים [ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם] ומה דמסיים אלא בב"ד היינו לאחר תקנת ר' יוחנן בן זכאי שהתקין משחרב המקדש שיהו תוקעין אפילו בגבולין מקום שיש שם ב"ד ובגמרא מסיק דדוקא בפני ב"ד ועיין ברמב"ם פ"ו מהלכות שמיטה הלכה י"א. ודע דמן התורה מצות תקיעה הוא אפילו בשבת דאינה מלאכה אלא מדרבנן אסור ואסמכו זה אקרא:

פרק ב (א) מה תלמוד לומר. פי' מלת שנה קרא יתירא דהו"ל את שנת החמישים [ראב"ד וכן איתא בפסיקתא זוטרתי]: מלמד שהיא מתקדשת מר"ה. שמר"ה נאסר בחרישת קרקע דשנה משמע שנה שלימה: אמר ר' יוחנן וכו'. פי' וא"ת כיון שקידוש מתחיל מר"ה למה אמר בעשור לחודש לזה אמר ר' יוחנן שאף שהקידוש מר"ה התחלת דיני היובל שהוא השבת עבדים לבתיהם ושדות לבעליהם לא היה אלא מעשור ואילך ואותם העשרה ימים היו אצלם ימי משתה ושמחה כדמפרש ואזיל: ה"ג לא היו עבדים משועבדים ולא נפטרים לבתיהם [כן איתא בגמרא] ופי' לא משועבדים לאדוניהם דכתיב וקדשתם את שנת החמישים ולא נפטרים לבתיהם דכתיב תעבירו שופר והדר וקראתם דרור: ועטרותיהם בראשיהם. אם רצה לשום עטרה בראשו להראות שהוא חפשי: (ב) מה הלשון דרור. פי' איך יובן חירות מלשון דרור: כמדייר וכו' פי' שהוא ברשותו לדור בכל מקום אשר ירצה לדור וסוחר בכל מקום שירצה: (ג) יושביה בזמן שיושבין עליה. מתחלה דרש ממלת יושב שצריך להיות יושבין עליה ואח"כ דרש מדכתיב יושביה ואח"כ דרש עוד מדכתיב לכל יושביה וזהו תמצית הברייתא ועתה נבארה. ולא בזמן שגלו מתוכה. היינו שכל ישראל גלו או רובן: ה"ג יכול יהיה היובל נוהג ת"ל יושביה בזמן שיושביה כתיקונה ולא בזמן שהן מעורבבין [הגר"א וכן איתא בערכין ד' ל"ב:] ובאמת ממקרא זה לבד היינו אומרין דוקא שמעורבבין כולן או רובן דוקא ולא מקצתן אך אהר שמברר לקמיה דאפילו גלו מקצתן מדכתיב לכל יושביה ממילא אמרינן דמה דצריכין שיהיה יושביה כתיקונן ולא מעורבבין ג"כ דוקא כולן וע"כ נקט דאפילו רק שבט יהודה בבנימין כנלע"ד: לכל יושביה. פי' מדכתיב לכל משמע דוקא שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן וע"כ נמצאת אומר כיון שגלו כו' וכן איתא בגמרא: (ד) יובל אע"פ וכו'. דקרא יתירא הוא דלעיל מניה כתיב תעבירו שופר וקדשתם את וכו' וקראתם דרור והדר כתיב יובל היא ויתירא היא לדרוש יובל מ"מ אע"פ שלא שמטו שלא החזירו הקרקע לבעליהן כגון בדורו של יהויקים ולדקיהו שהיו רשעים ומ"מ הכשרין שבהן נוהגין יובל מלחרוש ולזרוע ובתקיעת שופר: ת"ל היא. דמשמע מיעוטא כשהיא מתנהגת בפרטיה דוקא וטעמייהו מפרש בר"ה (ד' ט':) דר' יוסי כדמפרש טעמיה לקמיה ור' יהודה סבר מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו ולא לפני פניו דכתיב תעבירו שופר בכל ארצכם וקדשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה יובל היא ושבתם איש לאחוזתו דהיינו השמטת קרקעות והשתא יובל היא דהוא מיעוט יותר טוב שנאמר דקאי על קריאת דרור שלפניו דהוא שילוח עבדים ואינו קאי על העברת שופר שהוא לפני פניו ולא על השמטת קרקעות שהוא לאחריו דזה אתרבי מדכתיב יובל. ושמיטת קרקע דחרישה וזריעה כתיב קרא אחרינא יובל

את רשאי לכבוש מהם לשלוק מהם ולא לאכול מפגיהם. אלא כעונתן למעשרות כך עונתן לשביעית לאכול ולא לעשות ממנה זלפין. ולא לעשות ממנה מלוגמא. ולא לעשות ממנה איכפלנים ולא לעשות ממנה אפיקטפיזין:

פרשתא ב.

א) **וספרת** לך בבית דין. שבע שבתות. יכול שבע שבתות ימים ת״ל שבע שבתות שנים. אי שבע שבתות שנים. יכול יספר שבע שמיטית זו אחר זו. ויעשה א) יובלת ת״ל ז׳ שנים שבע פעמים הא עד שיאמרו שני כתובים הללו ואם לאו לא שמענו: (ב) ומנין שיספור לשני שבוע ת״ל ב) והיו לך ימי ז׳ שבתות השנים מנין שיספור לשני יובל ת״ל תשע וארבעים שנה. מנין עשה שביעית אע״פ שאין יובל ת״ל והיו לך שבע שבתות שנים ומנין עשה יובל ג) אע״פ שאין שביעית ת״ל תשע וארבעים שנה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים שביעית נוהגת אע״פ שאין יובל. והיובל אינו נוהג אלא א״כ יש עמו שביעית: (ג) ד) ומנין שהוא בשופר ת״ל והעברת שופר אין לי אלא ביובל. בראש השנה מנין ת״ל והעברת שופר תרועה בעשור לחדש בי״ה. שאין ת״ל בחדש השביעי ומה ת״ל בחודש השביעי. הרי תרועת שביעי כזו מה זו בשופר אף תרועת ר״ה כזו: (ד) ה) ומנין שהיא פשוטה לפניה ת״ל והעברת שופר תרועה. ומנין ו) שפשוטה לאחריה ת״ל תעבירו שופר. אין אלא ביובל בר״ה מנין ת״ל והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש בי״ה שאין ת״ל בחדש השביעי ומה ת״ל בחדש השביעי שתהא תרועת שביעי כזו מה זו פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה אף תרועת ר״ה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה: (ה) ביום ולא ז) בלילה. בי״ה אפילו בשבת תעבירו שופר בכל ארצכם מלמד ח) שכל יחיד ויחיד חייב. יכול אף

הגהות הגר״א פרשתא ב הלכה א א) יובלת צ״ל יובל: **הלכה ב** ב) והיו לך הראשון והשני מיותרים [דהראיה שמביא הוא לאו מן והיו לך]: ג) אע״פ שאין שביעית ת״ל והיו לך תשע וכו׳ [עיין בביאורינו]: **הלכה ג** ד) והעברת מנין שהיא בשופר ת״ל שופר: **הלכה ד** ה) ומנין לפשוטה כצ״ל [דגירסתינו מנין שהיא פשוטה לפניה משמע דהתרועה עצמה פשוטה לפניה ובאמת זה אינו אלא צריך שיהיה עוד פשוטה לפניה]: ו) שפשוטה צ״ל לפשוטה [גם בזה הוא מטעם הקודם]: **הלכה ה** ז) בלילה הכפורים אפילו כו׳ [ד׳ תיבות ביום הלא נדרש מקודם]: ח) שכל יחיד ויחיד חייב ודוחה את השבת בגבולין יכול אף תרועת ר״ה דוחה את השבת [עיין בביאורינו ותבין שהגהתו מוכרחת ומאיר העינים]:

ביאור

זלפין. לזלפו ע״ג הבית: מלוגמא. רפואה: איספלנית. לערב עם עשבים ולהניח ע״ג מכה: אפקטוזין. להקיא וכל אלו אינן שוין בכל אדם:

פרשתא ב (א) בבית דין. ב״ד הגדול היו מונין בתחלת השנה והיו מברכין על ספירת היובל היום נכנסה שנה אחת היום שבע שנים שהם שמיטה אחת וכן היום תשע וארבעים שנה שהם שבע שמיטות והכל כמו שמונים לספירת העומר [ראב״ד ור״ש]: יכול שבע שבתות ימים. כענין שנאמר שבע שבתות תמימות תהיינה וכשיסיים יחזור וימנה לעולם עד היובל וגם ימנה שבע שנים שבע פעמים: יכול יספור שבע שמיטין זו אחר זו. שהרי שבתות משמע שמיטין שהן שבתות ולאחר שיספור שבע שמיטין זו אחר זו שוב יחזור ויספור שנים פשוטות עד היובל ת״ל שבע שנים וכו׳: (ב) ומנין שיספור לשני שבוע. כדאמרינן לעיל שנה אחת שתי שנים: ת״ל והיו לך ימי שבע. ולא קאמר יהיו לך שבע שבתות ולהיוה דבר מונין ימים הוי אומר לשנה: ומנין שיספור לשני יובל. פי׳ אי לא כתב יותר הו״א שימנה בכל שנה ושנה לשמיטה ולבסוף יאמר שבע שנים שהן שמיטה אחת וכן לשמיטה שניה ושלישית יאמר בתחלת מנינו היום שנה אחת היום שתי שנים לשמיטה ומנין שיספור לשני יובל שיאמר היום שנה אחת ליובל וכן היום שבע שנים ליובל שהן שמיטה אחת וכן י״ד שנים ליובל שהן שתי שמיטות וכן כולן ת״ל והיו לך ימי שבע וגו׳ תשע וארבעים שנה אלמא מונה כולן ולא כל שבע ושבע בפ״ע: מנין עשה שביעית אע״פ שאין יובל. פי׳ שיש לך לעשות שביעית אע״פ שאין יובל כגון משגלו עשרת השבטים דבטל יובל מ״מ שביעית לא בטלה משבט יהודה ובנימין: ת״ל והיו לך. כלומר יהיו לך שבע שבתות שהם השמיטות אע״פ שאין יובל אחריהן: ומנין עשה יובל אע״פ שאין שביעית. כגון שאם חזרו לארץ לסוף חמישים אע״פ שלא עשו שמיטין עושין יובל: ה״ג ת״ל והיו לך תשע וארבעים שנה. דמלת והיו לך משמש לפניו ולאחריו והיו לך ימי שבע שבתות השנים שיהיו נספרים לשמיטה והיו לך תשע וארבעים שנה שיהיו נספרים לך ליובל ג״כ [שאל״כ האי תשע וארבעים יתר דמי לא ידע ששבע פעמים שבע הוא מ״ט] והא דאמרינן סוף פ״ב דערכין אליבא דר׳ יהודה דהנך שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיה ואהדרינהו לא קחשיב אלמא אין עולין מן המנין למספר יובל אותן השנים שלא היו כל ישראל בארץ התם דחיאתא בעלמא היא ולא קאי התם הכי ויש מראשונים דמפרשי עשה יובל אע״פ שאין שביעית נוהג כגון שעברו וזרעו בשביעית: שביעית נוהגת אע״פ שאין יובל. פי׳ בהאי מודו לר׳ יהודה. וכולהו דלא כר׳ דאמר בגיטין (דף ל״ו) בזמן שאין היובל נוהג אין השמיטה נוהג: (ג) אין לי אלא וכו׳ שאין ת״ל בחודש השביעי. דידוע דיוה״כ הוא בשביעי: הרי תרועת שביעי. פי׳ תרועה שכתוב לענין ר״ה שהוא בחודש השביעי: (ד) ת״ל והעברת. דהעברה פשוטה משמע העברת קול אחד מבלי תנועה בה: ת״ל תעבירו שופר. הרי העברה תחלה וסוף ותרועה כתיב בינתיים: (ה) ביום הכפורים אפילו בשבת. אסמכתא היא דאינה מלאכה אלא חכמה וא״צ להתיר כדאמרינן בר״ה (דף כ״ט:) אלא אשמועינן דאפילו רבנן לא גזרו על שופר של יובל ומותר לתקוע אף בשבת כדי לפרסם שהעבדים נפטרים והולכים להם אבל ר״ה גזרו שלא לתקוע בשבת משום דרבה: מלמד שכל יחיד ויחיד חייב. מדכתיב תעבירו ולא כתב תעביר כמו דכתב ברישא דקרא והעברת אלא לאשמועינן דלא נימא העברת שופר היא בב״ד כמו ספירה בב״ד: יכול וכו׳. הגר״א גרס מתחלה ודוחה את השבת אפילו בגבולין יכול וכו׳

פירוש

עמך העניים אוכלים אחר הביעור ולא עשירים דברי ר' יהודא. ר' יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלים אחר הביעור: (ז) דבר אחר ואכלו אביוני עמך הראוי לאדם לאדם. והראוי לבהמה לבהמה. ולשכירך ולתושבך מן העכו"ם. הגרים עמך לרבות את האכסניא: (ח) ולבהמתך ולחיה מה ת"ל ומה אם חיה שאינה ברשותך הרי היא אוכלת. בהמה שהיא ברשותך אינו דין שתאכל. אילו כן הייתי אומר יכנוס לבהמה ותהא אוכלת לעולם מה אני מקיים ביעור פירות שביעית בפירות אדם. אבל בהמה תהיה אוכלת לעולם וכשהוא אומר ולבהמתך ולחיה מקיש בהמה לחיה כל זמן שחיה אוכלת בשדה בהמה אוכלת בבית כלה לחיה שבשדה כלה לבהמתך שבבית: (ט) אשר בארצך. מה שבארצך אוכלים לא מה שהוציא עקילים לעבדיו פנדוס. א"ר שמעון שמעתי בפירוש שמוציאים לסוריא ואין מוציאים לח"ל: (י) תהיה אף להדלקת הנר אף לצבוע בה צבע ג) כל תבואתה. מלמד שאין נאכלת אלא תבואה. מיכן אמרו מאימתי אוכלים פירות האילן בשביעית הפגים משהזריחו אוכל בהם פיתו בשדה. ביחלו כונס לתוך ביתו: (יא) וכן כיוצא בהם בשאר שני שבוע חייבים במעשרות. הבוסר משגרע אוכל בו פיתו בשדה. הבאיש כונס לתוך ביתו. וכן כיוצא בו ד) בשאר שני שבוע חייבים במעשרות. זיתים ה) כל זמן שהם עושים שלשת לוגים לסאה: (יב) הכניסו רביעית לסאה פוצע ואוכל בשדה הכניסם חצי לוג כותש וסך בשדה הכניסו ו) שליש כותש בשדה. וכונס לתוך ביתו. וכן כיוצא בהם בשאר שני שבוע חייבים במעשרות. ושאר כל פירות האילן אין

הגהות הגר"א **הלכה י** ג) כל מיותר [דהדרש הוא ממילת תבואה]: **הלכה יא** ד) ושאר צ"ל בשאר [וכבר תיקננו בפנים]: ה) כל זמן מיותר: **הלכה יב** ו) שליש צ"ל לוג [עיין בק"א שכן היה הגירסא לפניו ובאמת היא היא כמו שכתב בעצמו]:

ביאור

או באילנות וכשפסק המין ההוא מן השדה נתחייב להסיר ולבער מה שיש ממנו ברשותו בבית וזהו ביעור הנזכר בשביעית כגון אם אסף תאנים ושטחם ויבשם ואכל מהם אין לו להמיר באכילתן כל שנת השביעית אבל יאכל כל זמן שהתאנים הלחים נמצאים באילנות וכשיפסקו ונפלו ולא נשאר מהם אלא היבשים לבד יסיר כל מה שיש ברשותו מן התאנים היבשים או שיאכלם כולם אם יכול או יזרקם או ישרפם וזהו ענין הביעור ולזה אמר דמה שכתוב ואכלו אביוני עמיך דמשמע דעניים אוכלים ולא עשירים הוא לאחר הביעור דאי אית להו לעניים פירות בבתיהם אע"ג דכלה להו מן השדה אכלי להו אפילו אחר הביעור אבל עשירים לא ובירושלמי דמסכת שביעית אמרו דטעמא דר' יהודה דדריש ואכלו אביוני עמיך ויתרם כלומר דויתרם נדרש לפניו וה"ק ואכלו אביוני עמיך ולא עשירים וזה ביתרם שהוא מה שהותיר להם בביתם אחר הביעור: אחד עניים ואחד עשירים. דלר' יוסי אביוני עמך תרי מילי קאמר אביוני ועמך דאל"כ מלת עמיך יתר דהול"ל אביונך אלא דה"ק ואכלו אביוני ועמיך שהם העשירים מה שראוי להם ויתרם תאכל חית השדה: (ז) הראוי לאדם לאדם. דאין נותנין אוכלי אדם לבהמה בשביעית שזהו הפסד: ולשכירך מן הנכרי. פי' אפילו מן הנכרי דישראל פשיטא שהרי רשות לכל אדם ללקוט בין עניים ובין עשירים ועיין ברמב"ם פ"ה מהלכות שמיטה דין י"ג דדוקא אם היה אצלו שכיר שבת או שכיר חודש ושנה מפני שהוא אצלו הרבה והוי כב"ב אבל שכיר יום אסור אם לא שקצץ מזונותיו עליו דהוי כב"ב והוא מתוספתא פ"ה ובר"ש משמע דאינו סובר כן: ולתושבך. ששרוי אצלו תמיד: אכסניא. חיל של מלך. וי"א אכסנאי זהו העובר ממקום למקום: (ח) מה אני מקיים ביעור פירות שביעית. פי' דהא כתיב והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמיך דאוקימנא אחר הביעור: בפירות אדם. דכתיב ואכלו אביוני עמיך: (ט) מה שבארצך אוכלים. כלומר עבדך ואמתך וגו' אשר יהיו בארצך אוכלים אבל אם הם חו"ל לא תוציא להם לאכול שם דאין מוציאין פירות שביעית לחוץ לארץ: שמוציאים לסוריא. אפשר שטעמו דהוא ס"ל דכיבוש יחיד שמיה כיבוש והוי כארץ ישראל: (י) תהיה. מלה יתירה היא ואמרו תהיה לרבות להם הויה אחרת שיעשו ממנו והוא שמדליק הנר משמן שביעית וזה בשמן שביעית עצמו אבל אם מכרו ולקח בדמיו שמן אחר או החליף שמן בשמן שניהם אסורין בהדלקה [ירושלמי דשביעית]: אף לצבוע. דברים שדרכן לצבוע בהן אע"פ שהן מאכלי אדם צובעין למה שילטרך האדם: מלמד שאינה נאכלת אלא תבואה. משיהיה שם תבואה עליה והוא משהביאה שליש ודריש ליה משום דהוא קרא יתירא שכבר אמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה שהוא תבואת שבת הארץ ובפרק הגוזל קמא דריש לה מדכתיב לאכלה ודריש ולא להפסד ואם היה אוכל קודם שיתבשלו היינו להפסד וזה אינו אלא לאסיפתו לבית אבל אוכל מהן מעט בשדה כשהן פגין כדרך שאוכל בשאר שני שבוע כדמפרש ואזיל: מכאן אמרו. משנה פ"ד דשביעית משנה ז': הפגין. פגי תאינה כדכתיב התאנה חנטה פגיה: משהזריחו. האדימו וזהו התחלת בישולן והרמב"ם פי' משהזריחו שיבהקו וישוב גופם חלק: אוכל בהם פיתו בשדה. שכן מנהג בני אדם לאכול הפרי שלא בישל כל צרכו אבל ללקט ולהכניס לבית אינו רשאי עד שיבושלו וזהו שאמר ביחלו כונס לתוך ביתו ופירושו בישלו. ובנדה דף מ"ז ביחלו אמר רבה בר בר חנה משילבין ראשיהן ובירושלמי יליף לאכילת השדה והבית מדכתיב תהיה כל תבואתה לאכול וכתיב מן השדה תאכלו את תבואתה בשתי תבואות הכתוב מדבר אחת מן הבית ואחת מן השדה: (יא) וכן כיוצא בהם בשאר שני שבוע. אם ביחלו חייבין במעשרות כדתנן במסכת מעשרות (פ"א משנה ב) התאנים משיבחילו: הבוסר משגרע. פי' משהכניס בהם גרעין וזהו כאשר יהיה שיעורו כפול הלבן: אוכל בהם פיתו בשדה. ואינו אבוד דכבר הוא מאכל אצל בני אדם: הבאישו. בירושלמי משיקראו באושה והיינו שהתחילו להתבשל ונקראו באושה שאז הם קרובים להתעפש אם יניחוהו והרמב"ם פירש שהבאיש הוא כאשר יהיה הגרגיר נראה מבחוץ לרוב נחות הגרגיר ולענין מעשר ג"כ השיעור משהבאישו כדתנן במסכת מעשרות: כל זמן וכו'. בזמן שכאשר יתבשלו כל צרכן הם מוציאין מסאה של זיתים ג' לוגין שמן אז יהיה דינם כדמפרש ואזיל: (יב) הכניסו רביעית לסאה. פי' שנתבשלו עד שמסאה יכול להוציא רביעית לוג שמן: פוצע. דרך הזיתים לאכול אותן ע"י שהם פוצעין אותן כדי שיתמתקו: ואוכל בשדה. דדבר שדרכו לאכול הוא אבל לסוך לא דהו"ל כיין והומץ דאין סכין בהם משום דאין סכין אלא בדבר שדרכו לסוך: הכניסו חצי לוג. שנתבשלו עד שהוא יכול להוציא חצי לוג מסאה: הכניסו שליש. יש גורסין לוג והכל דבר אחד שהכונה שליש ממה שהוא מוציא מהם כשהם מבושלים כל צרכן והוא ג' לוגין לסאה וכנ"ל וא"כ שליש מהם הוא לוג: ושאר פירות האילן אי אתה רשאי לכבוש וכו'. דאין דרך שאר פירות לאכלן בפגיהן ובטלה דעתו והרי הוא מפסידו:

ולפין

שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. כל מלאכה שבשדך וכל מלאכה שבכרמך: (ג) את ספיח קצירך לא תקצור מיכן סמכו חכמים על הספחים שיהו אסורים בשביעית. וזאת ענבי נזירך לא תבצור. מן השמור בארץ אין אתה בוצר. אבל אתה בוצר מן המופקר. לא תבצור לא תבצור כדרך הבוצרים. מיכן אמרו תאינים של שביעית אין קוצים אותה במוקצה. אבל קוצה אתה בחורבה. אין דורכים ענבים בגת אבל דורכים בעריבה. אין עושים זיתים בבד ובקוטב. אבל כותש ומכנים לבדידה רש"א אף טוחן הוא בבד ומכנים לבדידה: (ד) שנת שבתון יהיה לארץ כיון שיצת שביעית אע"פ שפירותים שמיטה מותר אתה לעשות מלאכה בגופו של אילן אבל פירותיו אסורים ג) עד ט"ו בשבט: (ה) והיתה שבת הארץ לכם מן השבות בארץ אתה אוכל ואין אתה אוכל מן השמור. מיכן אמרו שדה שנטייבה. ב"ש אומרים אין אוכלים פירותיה בשביעית. וב"ה אומרים אוכלים. ב"ש אומרים אין אוכלים פירות שביעית בטובה וב"ה אומרים בטובה ושלא בטובה. רבי יהודה אומר חילוף הדברים זה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה: (ו) לכם ולא לאחרים. לאוכלה ולא להביא ממנה מנחות ולא להביא נסכים ממנה. לך לעבדך ולאמתך מה ת"ל לפי שנאמר ובשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך. שיכול אין לי פירות שביעית נאכלים אלא לעניים בלבד מנין אף לעשירים ת"ל לך ולעבדך ולאמתך הרי בעלים עשירים אמורים עבדים ושפחות אמורים. א"כ למה נאמר ואכלו אביוני

הגהות הגר"א הלכה ד ג) עד ט"ו בשבט מיותר [דהא עיקר הברייתא אתי לאשמועינן דמותר לעשות מלאכה בגופו של אילן אבל עד כמה פירותיו אסורין זה אין מקומו פה]:

ביאור

אל תהי קלה בעיניך מצוה זו ששקולה כשבת בראשית שהרי נאמר בשתיהן שבת לד': כל מלאכה שבשדך. וכדלעיל בהלכה ד': (ג) את ספיח קצירך וגו'. ספיח נקרא מה שתוציא הארץ בשביעית בין מן הזרע שנפל בה מקודם שביעית בין מן העקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו. הכל יקרא ספיח ומותר לאכלו מן התורה שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וזה שנאמר את ספיח קצירך לא תקצור [היינו כדרך שקוצרין בכל שנה כגון שקוצר כל השדה ומעמיד כרי ודש בבקר אבל קוצר מעט מעט וחובט ואוכל וזהו מן התורה אבל מדברי סופרים שיהו כל הספיחים אסורים בשביעית ואסרו זה מפני עוברי עבירה שלא ילך ויזרע בתוך שדהו בסתר וכשיצמח יאמר שספיחים הם וזהו שאמר מכאן סמכו חכמים וכו' שאינם רק אסמכתא מדבריהם והרמב"ן מפרש דברייתא זו אתיה כר"ע לקמיה פ"ד דס"ל דספיחין אסורין מדאורייתא ושם נאמר ג"כ בלשון זה מכאן סמכו: מן השמור בארץ. פי' מה שנזרת והפרשת מהם בני אדם ולא הפקרת לא תבצור אותו: אבל אתה בוצר מן המופקר. פי' כל זמן שהוא שמור ולא הפקרתו אי אתה בוצר אבל אם אחר ששמרתו הפקרתו אתה בוצר ממנו כאחד מן העניים כן הוא דעת רש"י ויש מן הראשונים דס"ל שצריך שיהיה הפקר מתחלה אבל אם לא הפקירו אע"פ שירצה עתה להפקירו אחר שהיה שמור אלו לא יבצור אותו: לא תבצור כדרך הבוצרים. פי' לא תבצור בשביעית כדרך שבוצרים בשאר שני שבוע שא"א לומר שלא יבצור כלל שהרי כתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וא"א בלא בצירה אלא הכונה שישנה וכדלקמיה וגם זה דוקא אם הוא מן המופקר אבל אם הוא שמור אסיר בכל ענין ומכן אמרו תאנים של שביעית על מופקרין קאי: מכאן אמרו. משנה בפ"ח דמסכת שביעית: אין קוצין במוקצה. ר"ש פירש שהוא כלי ברזל המיוחד לחתוך בו תאנים והוא הקופץ אבל קוצה אותה בחרבה ר"ל בחרב והוא הסכין והרמב"ם פירש דמוקצה הוא שם מקום ששוטחין עליו התאנים וחרבה כמשמעה: בעריבה. שלשין בה העיסה: בבד. הוא שם ליקבים שדורכין בהם הזיתים דשל ענבים נקרא גת ושל זיתים נקרא בד: ובקוטב. הרמב"ם פי' שהוא גת קטן לזיתים ור"ש פי' שהוא עץ גדול וכבד ובראשו אבן גדולה שנותנים על הזיתים בבית הבד: לבדידה. בית הבד קטן הרבה כמין עריבה שאין דרך לדרוך בו: (ד) כיון שיצאת שביעית אע"פ שפירותיה שמיטה. פי' שכל מה שהנטע לאחר שנה שביעית עד ט"ו שבט הכל הוא כדין פירות שביעית ונפיק לן בערלה ורבעי במסכת ר"ה דף יו"ד מדכתיב ובשנה הרביעית פעמים שפירות רביעית הן ערלה ומהדר על שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל והיינו שחנטו מתשרי של רביעית עד ט"ו שבט שאז הוא ר"ה לאילנות וה"ה נמי לענין שביעית וטעמא דקים להו לחכמים שהפירות שחונטים מתשרי עד ט"ו שבט בידוע שהן חונטין משרף שבאילן שנכנס בו מקודם תשרי: מותר אתה לעשות מלאכה. כגון לזמור הכרם או קירסים ווירוד בשאר אלנות המבואר בריש הפרשה בהלכה ה' ונפיק זה מדכתיב שנת שבתון משמע שבשבתון בארץ לא תהא אלא שנתו בלבד [ראב"ד]: אבל פירותיו אסורין וכו'. וזה רמז הכתוב במה שאמר יהיה שאם אין שבות מהם אלא שביעי בלבד היה לו לומר הוא ומאי יהיה משמע שעדיין יהיה אף שעבר שביעית והטעם לקביעת ט"ו שבט כתבתי לעיל: (ה) מן השמור. פי' שלא נשבתה אלא נעבדה בה עבודה כדי לגדל פירות הוי שמור ואפילו לא שמרם לאחר מכן ומיהו גם בשמירה בעלמא אסר לעיל גבי לא תבצור: מכאן אמרו. ב"ש שהחמירו בכך או ב"ה אליבא דר' יהודה: שדה שנטייבה. שנעבדה ונתרשה היטיב [ופירושו אפילו אם מפני אונס המלכות היה מוכרח לחרוש אותה פעם אחת אבל הוא חרש פעמיים להטיבה ראב"ד מירושלמי]: אין אוכלין פירותיה בשביעית. אע"פ שהפקירן: אוכלים. הפירות שאין הפירות נאסרים ולא בא הכתוב אלא לאסור לנו שלא נשמור אבל אם שמרנו ואח"כ הפקרנו אוכלים אותם: בטובה. שמחזיק טובה לחבירו על שעוזב אותו לאכול או אלקוט משדך ואני אגמול לך כל זה אסור דאין אוכלין פירות שביעית אלא משום דרחמנא אפקרינהו ואין זה הפקר אחר שנשאר מגע יד לבעלים בהם מדמחזיקין לו טובה: (ו) ולא לאחרים. שאינו רשאי לתת ממנו לנכרי אפילו בדמים כדתניא בתוספתא פ"ו דמסכת שביעית: ולא להביא ממנה מנחות. דלא מייתי מפירות הארץ השובתת מנחות ונסכים אלא מייתי מדאישתקד: מה ת"ל. מלת לך שהרי כבר נאמר לכם לאכלה: אלא לעניים. דהכי משמע ממאמרו אביוני עמך ולזה הייתי אומר דאע"ג דכתיב לכם לעניים אחרים הנמצאים בביתך קאי אבל עשירים אינם אוכלים: ת"ל לך ולעבדך. דהדר אמר בעלים דהיינו עשירים ועבדים ושפחות דהם עניים וא"כ עשירים ועניים אוכלים: לאחר הביעור. לקמן יליף מדכתיב ולבהמתך וגו' כ"ז שחיה אוכלת מן השדה תאכיל לבהמתך מן הבית והענין בזה שאם יקבץ מין ממיני זרעונים או פירות והביאו אל ביתו יוכל לאכול מאותו המין כ"ז שימצא בארץ

או

את הנקעים שתחת הזיתים ולא יעשה עוגיאות בין אילן לאילן חבירו. ת"ל שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור הזרע והזמיר בכלל היו ולמה יצאו להקיש להם ד) (אלא) מה זרע וזמיר מיוחדים שהם עבודה ה) בארץ ובאילן אף אין לי אלא דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן. יכול אף שנת היובל תהיה עולה למנין שני שבוע ת"ל שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך שני זרעים עולות ממנין שני שבוע ואין שנת היובל עולה למנין שני שבוע: (ז) מנין לאורז ולדוחן ולפרגים ולשומשמים שהשרישו לפני ר"ה כונסן אתה בשביעית ת"ל ואספת את ו) תבואתה בשביעית: (ח) יכול אע"פ שלא השרישו ת"ל שש שנים תזרע שדך ואספת. ששה זרעים וששה אסיפים לא ששה זרעים וז' אסיפים: (ט) רבי יונתן בן יוסף אומר מנין לתבואה שהביאה שליש לפני ראש השנה כונסה אתה בשביעית ז) ת"ל ואספת את תבואתה אף משהביאה שליש:

פרק א.

(א) **ומנין** לשלשים יום לפני ראש השנה הרי הן ככל השנה ת"ל ובשנה השביעי. א) שבתון יהיה לארץ מיכן אמרו בנות שוח שביעית שלהם שנייה שהם עושות לג' שנים. רבי יהודה אומר הפרסיות שביעית שלהם מוצאי שביעית שהם עושות לב' שנים. אמרו לו לא אמרו אלא בבנות שוח: (ב) שבת לה' כשם שנאמר בשבת בראשית שבת לה' כך נאמר בשביעית שבת לה'.

הגהות הגר"א הלכה ו ד) אלא מיותר: ה) בארץ ובאילן צ"ל בשדה ובכרם: **הלכה ז** ו) תבואתה בשביעית צ"ל ובשביעית [עיין בביאורינו]: **הלכה ט** ז) ת"ל ועשת את התבואה לשלש השנים [וכעין זה הוא בראב"ד ור"ש]:
פרק א הלכה א א) שבת שבתון כצ"ל [וכן איתא בילקוט והראב"ד והר"ש]:

ב י א ו ר

אילנא אסור דהוי משום רוחא וחד סתומי פילי שרי דהוי משום פסידא פי' אברויי אילנא מלשון להברות את דוד שירצה לזון את האילנות והוא שמניחים זבל תחת האילנות לזון ולהחיות אותם וזה אסור דהוא כדי להרויח לענג ולהשמין האילן ולא משום שלא יפסד והאי דשרי הוא סתומי פילי ופילי היינו בקעים שהוא לסתום בעפר בקעי האילן והאי שרי דהוא משום פסידא כדי שלא יפסד האילן: נקעים. היינו גומות: עיגיאות. חופר גומות תחת הגפנים והזיתים עיגול סביב להמשיך המים להם: בכלל היו. בכלל ובשנה השביעית שבת שבתון יהיו ולמה יצאו להקיש להם העבודות האסורות ולפרש מה הם העבודות האסורות שהם דומים לאלו: מה אלו שהם עבודות בשדה ובכרם. וכל הני עבודות דלעיל נוהגות בשדה ובכרם ילא קשקוש ומלוי נקעים ועוגיות שתחת הזיתים שאינם בשניהם וכתבו התוספות דאע"ג דהני דלעיל יש מהם שאינם נוהגים עתה בשדה ובכרם י"ל שבמקומם היו עושים כך בשדה ובכרם: תהיה עולה וכו'. פי' ששנת מ"ט היה שנת השמיטה ושנת החמישים הוי יובל ולזה הייתי אומר דלימנו שנת החמישים לשנה ראשונה של שמיטה הבאה: ת"ל שש שנים תזרע וכו'. דקרא יתירא הוא דאין צריך להודיע אימתי נזרע והיה לו לומר רק שבשביעית לא נזרע אלא להודיע לנו דשש השנים שלפני השביעית יהיו כולם שנים של זריעה: (ז) מנין לאורז ודוחן. מיני קטניות הם: ולפרגים. גם הוא ממיני זרעים: כונסן אתה בשביעית. שהם נחשבים נזרע השנה השישית ואין בהם קדושת שביעית: ת"ל ואספת את תבואתה בשביעית. דקרא יתירה הוא דפשיטא שנאסוף מה שנזרע אלא למסמכיה להכתוב שאחריו ובשנה השביעית דהיינו שלפעמים מותר לאסוף גם בשנה השביעית דהיינו היכי שהשרישו קודם ר"ה של שביעית ואף דבשארי דברים לא אזלינן בתר השרשה (עיין בר"ה דף יג:) בקטניות שאני מתוך שעשויין פרכין פרכין שאין מתבשלין ביחד אלא היום לוקטין ומפרכין מעט ולמחר מעט ולא מצו למיקם עלה לא בתר לקיטה ולא בתר שליש ולכך אזול בתר השרשה שהרי נזרעין בבת אחת וממילא השרשה בזמן אחד [גמרא שם]: (ח) ששה זרעים וששה אסופים וכו'. פי' דפשטיה דקרא ואספת קאי על שש שנים דזריעה הכתוב בפסוק זה ויש לנו עוד ריבוי שפעמים ששבעה אוספין וכנ"ל ומסתברא לאוקמי הא דאוספין היינו כשהשרישו לפני ר"ה והא דאין אוספין היכי דהשרישו אחר ר"ה: (ט) מנין לתבואה. דגן וזיתים קרויין תבואה כדכתיב כתבואת גורן וכתבואת יקב: שהביאה שליש. ר"ל שנתבשלה שליש בישולה לפני ר"ה שאז היא נחשבת משנה שעברה: ת"ל ואספת את תבואתה. ר"ל בשביעית ואף שלא נגמר בישולה בשישית ורק משהביאה שליש בששית ג"כ מותר לאסוף אותה בשביעית אכן לא נדע מאין הוציא ר' יונתן דאיירי בשהביאה שליש ובגמרא ר"ה דף י"ג הזכיר ר' יונתן ראיה לזה מקרא אחרינא דכתיב ועשת את התבואה לשלש השנים אל תקרי לשלש אלא לשליש ור"ל עשיית התבואה כשהיא בשליש בישולה שאז נחשבת כמו שנגמרה וממילא לענין שביעית מותר והגר"א גריס כן בפנים ת"ל ועשת את התבואה לשלש השנים לשליש ומהראב"ד ור"ש משמע ג"כ דהיה להם גירסא זו:

פרק א (א) ומנין לשלשים יום וכו'. פי' שאם נטע והבריך והרכיב שלשים יום בערב שביעית מותר לקיימן בשביעית כאלו נטע בתחלת השנה: ת"ל ובשנה השביעית. פי' סמיך ליה על ואספת את תבואתה האמור למעלה ממנו כדדרשי לעיל לענין זרעים. מיהו ל' יום דקליטה לאו מהאי קרא נפקא לן אלא סברא דנפשיה קאמר דכל הרכבה אינה קולטת בפחות משלשים יום. ופליגי בהא תנאי במסכת שביעית פ"ב איכא מאן דאמר שלשה ואיכא מ"ד שתי שבתות ואיכא מ"ד שלשים יום ומובא בר"ה דף יו"ד ואיתמר עלה אמר רב נחמן לדברי האומר שלשה צריך שלשה ושלשים פי' שלשה לקליטה ושלשים אחרים כדי שתעלה לו שנה אית דמפרשי להאי מימרא לענין שביעית ומשיג הראב"ד דהאי מימרא רק לענין ערלה אתמר לחשבו כשנה אבל לענין שביעית כיון דנקלט לפני ר"ה מותר לקיימו בשביעית: ה"ג שבת שבתון יהיה לארץ מיכן אמרו וכו'. פי' מדכתיב שבת שבתון שתי שביתות להביא את שנהנטו פירותיהם בשביעית ולא נגמרו עד אח"כ שאתה נוהג בהם שבת אחר דהיינו עוד הפעם שביתה מכאן אמרו בנות שוח תאנים לבנות שנותנים פרויס מג' לג' שנים שביעית שלהם שנה שנייה דפירות הנוטים בשביעית אין בישולם נגמר עד שנה שנייה של שמיטה ואז נוהג בהם דין שביעית דבאילן אזלינן בתר חנטה. הפרסיות. תמרי פרסייתא [ערוך]: לא אמרו אלא בנות שוח. ובהא פליגי ר' יהודה סבר הנטתן בשנה זו וגמרן בשנה שניה וחכמים סברי עיקר גדילתן בשנה ראשונה אלא שנמשכין בתוך שנה שנייה [הרא"ש בפירושו]: (ב) כך נאמר בשביעית שבת לד'. פי'
אל

אחת יצא. ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה אף לסמיכה אף לדחייה אף לתלייה אף ללא תלין נבלתו על העץ: סליק דבורא:

פרשת בהר סיני פרשתא א.

(א) **וידבר** ה' אל משה בהר סיני לאמר. מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני. אף כולם נאמרו כללותיהם ודקדוקיהם מסיני: (ב) כי תבאו יכול משבאו לעבר הירדן ת"ל אל הארץ. ארץ המיוחדת יכול משבאו לעמון ומואב ת"ל אשר אני נותן לכם ולא לעמון ומואב. מנין אתה אומר כיבשו אבל לא חילקו. חילקו למשפחות ולא חילקו לבתי אבות א) ואין כל אחד ואחד מכיר את חלקו יכול יהו חייבים בשמיטה ת"ל שדך שיהא כל אחד ואחד מכיר שדהו. כרמך שיהיה כל אחד ואחד מכיר את כרמו: (ג) נמצאת אתה אומר כיון שעברו ישראל את הירדן נתחייבו בחלה ובערלה ובחדש. הגיע ששה עשר בניסן נתחייבו בעומר. שהו חמשים יום נתחייבו בשתי הלחם שהו ארבעה עשרה שנה נתחייבו במעשרות. התחילו מונים לשמיטה לעשרים ואחת עשו שמיטה. ב) לששים וארבע עשו יובל: (ד) ושבתה הארץ יכול מלחפור בורות ושיחים ומערות ומלתקן את המקוואות ת"ל שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. אין לי אלא ג) לזרע ולזמור לחריש לעידור לניכוש ולכיסוח וליבקוע מנין ת"ל שדך לא וכרמך לא כל מלאכה שבשדך ושבכרמך: (ה) ומנין שאין מזבלים ואין מפרקים ואין מעשנים בעלים ואין מאבקים ת"ל שדך לא. ומנין שאין מקרסמים ואין מזרדים ואין מפסלים באילנות ת"ל שדך לא וגו': (ו) או שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור יכול לא יקשקש תחת הזיתים ולא ימלא

הגהות הגר"א פרשתא א **הלכה ב** א) חילקו לבתי אבות ואין כו' אחד מכיר את חלקו יכול כו' [הגהתו מוכרחת בפשיטות]: **הלכה ג** ב) לששים וארבע צ"ל לששים ושלש [פי' דהיינו שהתחילה אז שנת היובל והא דאמר לעשרים ואחד עשו שמיטה דהיינו סוף שנות השמיטה וליובל קרי התחלתו משום דשמיטה משמט בסופו ויובל בתחלתו]: **הלכה ד** ג) לזרע צ"ל ולזרוע:

ביאור

נואה כתיב כבר אותו ודרשנו הא כיון דהוצרך לכתוב אכן לדרשא כתב אותו: אף לסמיכה. דכתיב בנואה וסמכו השומעים את ידיהם וגו' וכן עשו: אף לדחיה. בסיני כתיב או ירה יירה מלמד שכל הנסקלין בדחיה כדתנן בית הסקילה היה גבוה שתי קומות וכו': אף לתליה. כדכתיב כי קללת אלהים תלוי והיינו מפני שקילל את ד': אף ללא תלין וגו'. שלא הלינוהו:

פרשתא א (א) והלא כל המצות וכו'. פי' רש"י בחומש לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני ובא הכתוב ולמד כאן על כל דיבור ודיבור שנדבר למשה שמסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות מואב. והרמב"ן פי' וז"ל שהשמיטה נאמרו כללותיה מסיני דכתיב בפרשת ואלה המשפטים והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמיך וגו' ואלו דיני השמיטה בדרך כלל ובכאן הזר ואמר כי בהר סיני עוד נאמרו כל פרטיה שהרי כולן נזכרו בפרשה הזאת ובסוף הענין כתוב אלה המצות אשר ציוה ד' את משה אל בני ישראל בהר סיני להקים כל המצות אל השמיטה הנזכרת שכולן היו כן שנאמרו בכלל ופרט והכל מסיני עכ"ל ועיין ברא"מ ובק"א שהאריכו בזה: (ב) משבאו לעבר הירדן. מתחיל חיוב שמיטה אף שלא באו עדיין בתוכה: המיוחדת. המשובחת שהיא זבת חלב ודבש אבל עבר הירדן אינה זבת חלב ודבש כדאיתא בספרי פרשת בכורים: יכול משבאו לעמון ומואב. שגם הם בכלל הארץ לפי שהבטיח הקב"ה לאברהם ליתנם לזרעו לעתיד לבוא: ת"ל אשר אני נותן לכם. משמע שהוא נותן להם עכשיו: מנין אתה אומר כיבשו אבל לא חילקו. שגם בזה לא נתחייבו עדיין בשמיטה: ה"ג ולא חילקו לבתי אבות או חילקו לבתי אבות ואין כל אחד כו': ת"ל שדך. שהיה יכול לומר השדה לא תזרע וגו': (ג) בחלה ובערלה ובחדש. פי' שבכולן נאמרה ביאה ומושבותיכם האמור בחדש פי' מקום שאתם יושבים ולא לאחר ירושה וישיבה כי בכל אלו הדברים לא התנה בהם כיבוש וחילוק ולזה נתחייבו בהם לאלתר כאשר באו:

נתחייבו במעשרות. דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא וגו' זרעך המיוחד לך דהיינו לאחר כיבוש וחילוק שנשתהא י"ד שנה א"כ דקודם שחלקו הוי ליה הפקר וכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא הפקר שידו וידך שוין בו: התחילו מונים לשמיטה. אחר שחלקו שאז נתחייבו בה כנ"ל עד שנת כ"א שאז היא השנה השביעית: לששים וארבע. היינו שנת הששים וארבע שהוא חמישים שנה אחר י"ד דכיבוש וחילוק: (ד) יכול מלחפור וכו'. כלומר בכלל שביתת הארץ היא הזריעה והזימור וא"כ הו"ל ושבתה הארץ ותו לא לז"א שאלו אמר ושבתה הארץ ותו לא יכול אני לומר שתשבות אפילו מחפירות בורות בה ומלתקן המקואות שבה ולזה הדר ופרט שדך לא תזרע וגו' לומר שאין השביתה האמורה אלא מאלו: לחרוש. בבקר: לעדור. שאינו יכול לחרוש בבקרים מפני השרשים ועודרין במעדר כמו שעודרין תחת הגפן: לנכש. עוקר העשבים מבין התבואה: לכיסוח. חותך עשבים רעים ואינו תולש מעיקרן: לביקוע. כשאילן זית מתיישן מבקיעין את הענפים שלו ומתחלחלה: ת"ל שדך לא וכו'. דהו"ל למכתב שדך לא תזרע ולא תזמור כרמך וכתב בהיפוך כדי למדרש שדך לא כלומר כל מיני העבודות שבשדך לא תוכל לעשות אותה וכן נדרוש לענין כרם: (ה) ומנין שאין מזבלים. למקשאות ולמדלעות ס"א אין מזבלין ובירושלמי פ"ד דשביעית מפרש אין מעבירין את היבלות פי' שולה באילן כעין יבלת באדם ומכחיש האילן: ואין מפרקין. בעלים מרובים המכחישים אותו. ל"א מפרקין אבנים ועפר מעל שרשיו כמו שעושין לאגוז שאין עושה פירות מגלה שרשיו ועושה כדאיתא בפסיקתא: מעשנין. להמית התולעים: מאבקין. נותנין אבק על שרשיו וי"מ אבק של סמנים משימין על עיקרו כדי לפטמו: ומנין שאין מקרסמין. חותכין ענפים יבשים: ואין מזרדין. זירוד ענפים דקים העולים בעיקר האילן ומכחישים האילן: ואין מפסלין. מענפי אילן הארוכים ועל שם שעושה בפסל וקרדום: (ו) יכול לא יקשקש תחת הזיתים. קשקוש היינו סתומי פילי דשרי ואיתא במו"ק דף ג' תרי קשקושי הוו חד אברויי אילנא וחד סתומי פילי אברויי אילנא ...

שיצא בו את הנחש ז) ת"ל מום. מה ראית לרבות את אילו ולהוציא את אילו. אחר שריבה הכתוב מיעט. מרבה אני את אילו שהם מעשה ביד ומוציא אני את אילו שאין מעשה ביד: (ז) יכול סימא את עינו יסמא את עינו. קטע את ידו יקטע את ידו. שיבר את רגלו ישבר את רגלו. ת"ל מכה בהמה מכה אדם. מה מכה בהמה בתשלומין אף מכה אדם בתשלומין. אם נפשך לומר לא תקחו כופר לנפש רוצח לרוצח אין את נוטל כופר נוטל את לאיברים כופר: (ח) ח) מכה בהמה מכה אדם מה ת"ל לפי שנאמר מכה אביו ואמו יכול לא יהיה חייב עד שיכה שניהם כאחת. ת"ל ומכה אדם יומת אפילו אחד מהם. יכול אפילו הכהו ולא עשה בו חבורה יהיה חייב ת"ל מכה בהמה ומכה אדם מה מכה בהמה עד שיעשה בו חבורה אף מכה אדם עד שיעשה בו חבורה. יכול אפילו הכהו לאחו' מיתה יהיה חייב. ת"ל מכה בהמה ומכה אדם מה מכה בהמה בחייה אף מכה אדם בחייו: (ט) משפט א' יהיה לכם. כמשפט דיני נפשות דיני ממונות מה דיני נפשות בדרישה ובחקירה. אף דיני ממונות בדרישה ובחקירה. אי מה דיני נפשות בכ"ג אף דיני ממונות בכ"ג ט) ת"ל עין תחת עין ריבה: (י) וידבר משה אל בני ישראל הוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה זו היא שאמר מלמד שב"ד מבפנים ובית הסקילה מבחוץ וירגמו אותו ולא כסותו י) אבן מלמד שאם מת באבן

הגהות הגר"א **הלכה ו** ז) ת"ל כאשר יתן מום באדם [כוונתו לאפוקי מתיבת מום הכתוב בתחלה ואיש כי יתן מום בעמיתו דזה כבר אמר בתחלה בהלכה ג' אין לי אלא בזמן שנתן בו מום וכו' ת"ל כאשר עשה וכו' ועיין בביאורינו]: **הלכה ח** ח) מכה בהמה מיותר [דעיקר שאלת הברייתא הוא על מכה אדם ובביאורינו תירצנו קצת]: **הלכה ט** ט) ת"ל מכה נפש בהמה ישלמנה ואיש כי יתן מום בעמיתו וגו' מה מכה בהמה בשלשה אף מכה חבירו בשלשה [הגירסא עין תחת עין ריבה דחוק מאוד היכן מרומז בו שלשה לכך התחיל לפרש דהוא מרישא דקרא מכה נפש וכו' מה מכה בהמה בשלשה דהא זהו בכלל גזילות דע"ז כתיב תלתא אלהים אף מכה חבירו והוא איש כי יתן מום וגו' עין תחת עין בשלשה והוא ממש כעין פירוש הר"ש שהבאתי בביאורי אלא שהגר"א מבארו ומצרף רישא דקרא לזה והמעיין היטב יתבונן שהגאונים לא חידשו לנו גירסא חדשה אלא שביארו דהברייתא שאמרה עין תחת עין ריבה מהיכן יש לנו לרבות דהוא בשלשה הר"ש פירש דנקיש זה למכה בהמה ישלמנה הכתוב אח"כ והגר"א פירש דנקיש זה למקרא הכתוב שלפניו והיא היא]: **הלכה י** י) אבן שאם מת באבן כו' יצא [הנה מחק תיבת מלמד ונ"ל שטעמו משום דבגמרא איתא דאי כתב רחמנא אבנים הו"א מעיקרא נייתי תרתי ולא אמר דהו"א שאם מת באבן אחת נייתי עוד אבן דזהו פשיטא שלא אמר הכתוב לרגום המת רק החי רק דהו"א שמעיקרא נייתי שתי אבנים ולסקלו בשתי אבנים ביחד ולזה איצטריך קרא ללמד שא"צ לרגום אותו רק באבן אחד ואם לא מת בו ירגמוהו עוד באבן וא"כ א"א לגרוס מלמד שאם מת באבן אחת יצא דזהו פשיטא דמה נעשה כשכבר מת באבן אחת אלא הכונה שאם מת באבן אחת ג"כ נתקיים בו מצות רגימה באבנים וע"כ אין להביא לכתחלה רק אבן אחת כנלענ"ד כוונתו]:

ביאור

וכו'. דבכלל אלה היה הוא סיבה לנזקו אבל לא עשה מעשה: ת"ל מום. היינו מה שכתוב כאשר יתן מום באדם דהאי תיבת מום יתר דהיה לו לכתוב כאשר יתן באדם וגו' אלא לרבות את אלו. דוקא שהיה מעשה ביד כעין מום: שאין מעשה ביד. אלא גרמא בנזקין ופטור: (ז) יכול סימא את עינו וכו'. כדמשמע מאומרו כן יעשה לו: ת"ל מכה בהמה מכה אדם. לכאורה הכונה על הפסוק מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת ופריך הגמרא (ב"ק פג:) ההוא בקטלא כתיב שצריך להמיתו ותשלומין אין שם ומשני הכאה הכאה גמרינן דכתיב מכה נפש בהמה ישלמנה וסמיך ליה ואיש כי יתן מום בעמיתו וגו': ואם נפשך לומר. דהיינו להשיב ע"ז ומפרש שם בגמרא דיש להשיב מאי חזית דילפית אדם מבהמה אדרבה נילף ממכה אדם יומת דהוא אדם מאדם מה התם לא ניתן לפדיון אף הכא וכו' והיינו דקמשיב כתיב לא תקחו כופר לנפש רוצח וכו': (ח) מה ת"ל. פי' דקרא ומכה אדם יומת ודאי איירי במכה אביו ואמו דבאחר אינו חייב על הכאה מיתה ושאל הברייתא מה ת"ל דהרי כבר נאמר בפרשה משפטים ומכה אביו ואמו מות יומת וגם שאל לאיזה ענין אתקישו להדדי בחד קרא מכה בהמה ומכה אדם והשיב הברייתא על שני הדברים אכן מתחלה השיב על מאי דסליק: מה מכה בהמה עד שיעשה בה חבורה. דכתיב לעיל מכה נפש בהמה ונפש משמע דם דהיינו חבורה. ובפרק אלו הן הנחנקין (ד' פ"ד) במסקנא לא נפיק ליה מהאי היקשא אלא מדכתיב לעיל מכה נפש בהמה ישלמנה אם אינו ענין לבהמה דאפילו הכחישה באבנים חייב אף שאין שם נפש תנהו ענין להאי נפש למכה אביו ואמו דבעינן שיהיה נגרר הדם כדכתיב כי הדם הוא בנפש יכפר והתם מתרץ דהאי היקשא דכתיב מכה בהמה למעט אצל מכה אדם לומר לך מה מכה בהמה לרפואה פטור דהא לא הזיקה אף מכה אדם דהיינו מקין אביו ואמו לרפואה פטור: יכול אפילו הכהו לאחר מיתה יהיה חייב. דומיא דקללה דחייב אף לאחר מיתה מדכתיב אביו ואמו קלל לרבות לאחר מיתה וכדעיל בפרשה קדושים פ"ט ואף דקאמר מקודם דאינו חייב עד שיעשה בו חבורה אפשר דוקא במכהו כשהוא בחיים דאז שייך בו חבורה אבל לאחר מיתה דלא שייך בו כלל ענין חבורה אפשר דחייב ובפרט להני תנאי דסברי דמקשינן הכאה לקללה (סנהדרין פ"ה:) *): מה מכה בהמה בחייה. דאל"כ לא שייך לומר ישלמנה: (ט) משפט אחד יהיה כמשפט דיני נפשות וכו'. דהא קאי אקרא דלעיל מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת והקישן להדדי: מה דיני נפשות בדרישה וחקירה. דכתיב שם ודרשת וחקרת: אף דיני ממונות בדרישה וחקירה. שחוקרין את העדים באיזה יום ובאיזה שעה הלוהו ובריש סנהדרין קאמר דתקנו רבנן דלא ניבעי דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין: ת"ל עין תחת עין ריבה. פי' דבריש סנהדרין קאמר דעיקר מילתא דבעינן שלשה בגזילות וחבלות כתיבי דכתיב ונקרב בעל הבית אל האלהים [וכתיב שם אלהים תלתא זימני] אם לא שלח ידו במלאכת רעהו דהיינו גזילות וממילא ידעינן גם חבלות דמה לי חבל בגופו ומה לי חבל בממונו ולהאי תנא דברייתא לא ניחא ליה למילף חבלה מטעם משום דגופו חמור מממונו ומפיק ליה מדכתיב כאן עין תחת עין וגו' וכתיב בתריה ומכה בהמה ישלמנה דמשמע לכל דיני ממון שוין שאין צריכין כ"ג [ר"ש משאנץ]: (י) זו הוא שאמר. למעלה בריש פי"ט: מלמד שב"ד מבפנים. ובריש פרק נגמר הדין איתא שם הוצא את המקלל חוץ לתחום ישראל דלחוץ לב"ד לא צריך קרא דהתם כי היכי דלא ליתחזי ב"ד רוצחין [ר"ש]: אותו ולא כסותו. דנסקל ערום ואע"ג דגבי אשה

*) ולענ"ד מברייתא זו נלמד מה ששנינו שם במשנה זה חומר במקלל ממכה וכו' והמכה לאחר מיתה פטור ומרש"י ותוספות שם מוכח דמכיון דקי"ל דצריך לעשות בו חבורה ממילא לאחר מיתה פטור ומברייתא זו משמע דהו"א צריך קרא לזה אח"כ מצאתי בעו"ה בפסיקתא כדברי:

המיוחד בלבד מנין לרבות כל הכינויים. ת"ל כי יקלל אלהיו דברי ר' מאיר. וחכ"א על שם המיוחד במיתה. ועל שאר כל הכינוים באזהרה: (ו) ונשא חטאו. ר' יהודה אומר נאמר כאן נשיאות חטא ונאמרה להלן נשיאות חטא מה נשיאות חטא אמור להלן כרת אף כאן כרת: (ז) ונוקב שם ה' מות יומת רגום ירגמו בו כל העדה יהיו כל העדה כבעלי דבב לו. גר זה הגר. כגר לרבות נשי גרים. אזרח זה אזרח כאזרח לרבות נשי אזרחים בנוקבו שם יומת. א"ר מנחם בר' יוסי להביא את המקלל אביו ואמו שלא יהיה חייב עד שיקללם בשם:

פרק כ.

(א) א) **ואיש** כי יכה אין לי אלא מכה איש מכה אשה מנין ת"ל מכה בין איש בין אשה. אין לי אלא שהכה את האיש הכה את האשה מנין. ואת הקטן מנין. ת"ל כי יכה נפש בין איש בין אשה בין קטן. יכול אפילו הכה את הנפלים יהיה חייב ב) ת"ל איש. מה איש מיוחד שהוא בן קיימא. יצאו נפלים שאינן בני קיימא. כי יכה כל נפש. ג) עד שיכה כל נפשו. להביא את שהכה ויש בו כדי להמית ובא אחר והמית הרי זה חייב: (ב) אילו אמר. מכה נפש בהמה ישלם הייתי אומר מכה אדם ישלם בהמה וכשהוא אומר ישלמנה בבהמה עסקתי: (ג) ואיש כי יתן מום בעמיתו אין לי אלא בזמן שנתן בו מום מנין צרם באוזנו. תלש בשערו. רקק והגיע בו הרוק והעביר טליתו ממנו. ופרע ראשה של אשה בשוק ד) ת"ל כאשר עשה כן יעשה לו: (ד) ומנין הכהו באחר ידו בלות ובפנקס ובטימסמירות שבידו ה) ת"ל כאשר עשה וכו': (ה) מנין אחזו והעמידו בחמה ונשתרב. בצינה ונצטנן. השיך בו את הכלב. השיך בו את הנחש ו) ת"ל כאשר עשה וכו': (ו) יכול אפילו א"ל המתן לי כאן בחמה ונשתרב. בצינה ונצטנן. שיסה בו את הכלב.

הגהות הגר"א פרק כ הלכה א א) ואיש כי יכה אין לי אלא איש שהכה אשה שהכתה מנין ת"ל מכה איש בין איש בין אשה אי מכה איש אין לי אלא שהכה את האיש הכה את האשה ואת הקטן מנין ת"ל כי יכה נפש בין כו' [בגירסא זו לא תירש בהלכה רק תיקן הלשון שיקרא בלא דוחק]: ב) ת"ל מכה איש: ג) עד שיכה כל נפשו מותר [דברייתא זו הלא היא דעת ר"י בן בתירא דסבר כל נפש היינו כל דהו נפש כדאיתא בסנהדרין דף ע"ח ולשון זה הלא מראה בהיפך דעת חכמים וע"כ גירסת הגר"א ואיש כי יכה כל נפש להביא כו' משום דאיהו סבר כל נפש כל דהו נפש. והנה אף שבביאורינו דחקנו להעמיד הגירסא שלנו ידוע דהגר"א אין סיבל כל דוחק]: הלכה ג ד) ת"ל כן יעשה לו [משמע כל הפעולות שעשה בחבירו צריך לעשות לו]: הלכה ד ה) ת"ל כן ינתן בו [דהוא יתר דהא כתיב מתחלה כן יעשה לו ולרבות דבר הניתן מיד ליד דהיינו ממון לא צריך האי תנא דנפקא ליה מקרא אחרינא כדלקמיה ובא לרבות את אלו]: הלכה ה ו) ת"ל כאשר עשה [איני יודע כונתו ואולי ס"ל דהוא יתר דהא כתיב מתחלה כי יתן מום בעמיתו יסיים כן יעשה לו. אח"כ מצאתי באדרת אליהו שכתב שם ת"ל כאשר עשה וכו' וכעין גירסת הק"א]:

ביאור

ת"ל. מאחר שעתיד לכתוב ונוקב שם ד' יומת לכתוב איש איש כי יקוב שם ד' ונשא חטאו ויומת: שם המיוחד. הוא שם בן ד' אותיות דיו"ד ה"א והיינו שם המיוחד דעליה כתיב זה שמי לעולם: ת"ל כי יקלל אלהיו. דהיינו כינוי וסמיך ליה מיתה ונוקב שם ד' יומת ופי' הכתוב כי יקלל אלהיו ונוקב שם ד' שניהם מות יומת ר"ל כל אחד משניהם: על שם המיוחד במיתה. דמות יומת לא קאי אלא אנוקב שם ד': ועל הכינויין באזהרה. דאלהים לא תקלל שהוא קודש וקרא דאיש כי יקלל אלהיו שהוא כינוי ע"ז אמר ונשא חטאו שהוא כרת כדאמרינן לקמיה דאיכא כרת בכינויין והא דאמרינן באזהרה למעוטי מיתה ולא מכרת: (ו) ונאמר להלן. חטאו ישא האיש ההוא בפרשה בהעלותך במי שחדל לעשות הפסח: מה נשיאת וכו' כרת. דכתיב שם ונכרתה: (ז) כבעלי דבב לו. אויבים לו ומסכימים במיתתו דא"א לומר שכל העדה ירגמוהו אלא בהיותם אויביו ורוצים בזה או הוי להו הרוגמים שלוחם ושלוחו של אדם כמותו: בנקבו שם יומת. תיבת שם יתירא דהא כתיב מתחלה ונוקב שם וגו' תנהו ענין למקלל אביו ואמו דגם בזה בעינן שם המיוחד דוקא:

פרק כ (א) אין לי וכו'. תרי קראי כתיבי בענין זה חד בפרשה משפטים דכתיב מכה איש ומת מות יומת והכא ואיש כי יכה כל נפש אדם ולזה אמר דתרווייהו צריכי דאלו כתיב רק ואיש כי יכה הייתי אומר דדוקא כשהאדם המכה הוא איש אשה שהכתה מנין שחייבת מיתה ת"ל שם בפ' משפטים מכה איש שהמוכה היה איש אבל במכה סתם התורה ומשמע דאפילו אשה שהכתה חייבת: אין לי אלא שהכה את האיש, פי' ואלו כתיב רק הפסוק בפ' משפטים מכה איש ומת הייתי אומר דדוקא כשהמוכה הוא איש אשה וקטן מנין ת"ל ואיש כי יכה נפש כלל כל מי שיש בו נפש: אפילו הכה את הנפלים יהיה חייב. שאפילה בתוך ימי עיבורה והוא חי שיש בו נפש: עד שיכה כל נפשו להביא וכו'. הנה בסנהדרין ע"ח הובא ברייתא הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות ומת בין בבת אחת בין בזה אחר זה כולן פטורין (דס"ל כל נפש עד דאיכא כל נפש) ר' יהודא בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו דס"ל כל נפש כל דהו נפש אפילו מקצתה [גמרא שם] ודוקא האחרון מפני שהוא היה הגומר להוציא נפש ונחשב מקצתו לדידיה כל נפשו וזהו שאמר עד שיכה כל נפשו להביא וכו': (ג) צרם באזנו. משך: כאשר עשה כן יעשה לו. מרבה בזה כל העשיות שעשה לו ואפילו בזה שאין לו צערו דגופא אלא שביישו בזה ג"כ חייב: (ד) ובטימסמירוס. פי' הרמב"ם בחבורו מטפחת. ואית דאמרי אגודה של שערות: ה"ג כאשר עשה כן יעשה לו [כן איתא בילקוט ובק"א] והיינו דפסוק זה כולל כל גווני והגר"א גורס ת"ל כן ינתן בו וכתב הראב"ד וקשה והא כל הני מדוכתא אחרינא נפקי דהנך דאית בהו צערא דגופא נפקי מכויה ומפלע והנך דלית בהו אלא בשת בלחוד נפקי לן מקרא אחרינא והחזיקה במבושיו וקצותה את כפה [דהוא ממון] ואפשר דאסמכתא בעלמא אסמכינהו הכא גבי שאר תשלומי נזק עכ"ל: (ה) אחזו. והכריחו לעמוד בחמה עד שנשתרב דהיינו שנתחמם והוזק עי"ז: השיך בו את הכלב וכו'. שנטל הכלב או הנחש בידו והגיע פיו ליד חבירו עד שנשכו: ה"נ ת"ל כאשר עשה וכו'. ובזה עשה ג"כ אע"פ שאינו הוא המזיק הקריב המזיק אליו: (ו) יכול

באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב ועמד וגידף. והוא בן איש מצרי אע"פ שלא היו ממזרים באותה השעה הוא היה כממזר. בתוך בני ישראל מלמד שנתגייר וינצו במחנה על עיסקי מחנה. בן הישראלית ואיש הישראלי זה שכנגדו: (ב) ויקוב בן האשה הישראלית את השם זה שם המפורש ששמע מסיני. ויקלל אינו אומר ויברך כענין שנאמר ברך נבות אלהים ומלך אלא ויקלל מלמד שאינן הורגים בכינוי: (ג) א"ר יהושע ב"ק בכל יום דנים את העדים בכינוי. יכה יוסה את יוסה. נגמר הדין לא היו הורגים בכינוי. אלא מוציאים את כל אדם בחוץ ומשאילים את הגדול שבהם ואומרים לו אמור מה ששמעת בפירוש והוא אומר. והדיינין עומדים על רגליהם וקורעים ולא מאחין והשני אומר אף אני כמוהו. והשלישי אומר אף אני כמוהו. ואין העדים צריכין ליקרע שכבר קרעו משעה ששמעו: (ד) ויביאו אותו אל משה ולא הביאו המקושש עמו. ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן. גנאי הוא לו וגנאי לאמו וגנאי למשפחתו וגנאי לשבטו שיצא ממנו. וכנגדו אתה אומר ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן חרש וחושב. שבח הוא לו ושבח לאביו ושבח למשפחתו ושבח לשבטו שיצא ממנו: (ה) ויניחוה' במשמר ולא הניחו המקושש עמו ושניהם היו בפרק אחד ויודעים היו במקושש שהוא חייב מיתה שנאמר מחלליה מות יומת אבל לא היו יודעים באיזו מיתה ימות שנאמר כי לא פורש מה יעשה לו א) וכאן הוא אומר לפרוש להם על פי ה' מלמד שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו:

פרק יט.

(א) וידבר ה' אל משה לאמר. הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה מלמד שבית דין מבפנים ובית הסקילה מבחוץ. וסמכו השומעים את ידיהם. אילו העדים. כל השומעים אילו הדיינים את ידיהם ידי כל יחיד ויחיד: (ב) ידיהם על ראשו. סומכים ידיהם עליו אומרים לו דמך בראשך שאתה גרמתה א) לכך: (ג) ורגמו אותו ולא כסותו· כל העדה. וכי כל העדה רוגמתו א"ב למה נאמר העדה ב) אילו עדים במעמד כל העדה. יכול הוראת שעה היתה ת"ל ואל בני ישראל תדבר לאמר יהי מנהג לדורות: (ד) איש מה ת"ל איש איש להביא את הע"א שיהו נהרגים על קללת השם כישראל אבל אינן נהרגים אלא בסייף שלא נתנה מיתה לבני נח אלא ג) דין הרג בלבד: (ה) כי יקלל אלהיו מה ת"ל לפי שנאמר ונוקב שם ה' מות יומת. שיכול אין לי חייבים מיתה אלא על שם

הגהות הגר"א פרשתא יד הלכה ה א) וכן צ"ל וכאן כו' [מבואר מענינו ותיקננו בפנים]: **פרק יט הלכה ב** א) לכך צ"ל לך: **הלכה ג** ב) אילו עדים ט"ס וצ"ל אלא במעמד כל העדה: **הלכה ד** ג) דין מיותר:

ב י א ו ר

פרשתא יד (א) אע"פ שלא היו ממזרים באותו השעה הוא היה ממזר. כן הוא גירסת הילקוט והראב"ד וכן גרס הגר"א באדרת אלי' וביאורו נראה פשוט אע"פ שלא וכו' מפני שכל ישראל היו מיוחסים וכשרים שהקב"ה העיד עליהם וחתם שמו כמו שכתב רש"י בפרשה פנחס אך זה האחד היה ממזר וכתב הראב"ד דס"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ויש גורסים כממזר דמדינא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אך דחשבוהו בני ישראל כממזר מפני שאמו היתה זונה: מלמד שנתגייר. אע"ג דלא היה צריך גיור דבין אם הוא ממזר ובין כשר עכ"פ ישראל הוא תירץ הרמב"ן דמה שאמרו שנתגייר הוא שנכנס לברית מילה וטבילה והרצאת דמים בשעת מתן תורה ככל ישראל והוצרכו לומר בזה שנתגייר לומר שהיה בתוך בני ישראל בקבלת הברית ולא נמשך אחר אביו: (ב) אינו אומר ויברך וכו'. פי' דהיה ראוי לכותב התורה לכתוב בלשון כבוד שלא ליחס שם קללה בשם אלא שהוצרך לומר כן ללמדינו שלא להייב המקלל עד שיקלל בהדיא אבל אם כינה הקללה בשם ברכה אף דבודאי כונתו לקללה וה"ה אם אמר קללתו על כינוי השם אף דבודאי כונתו לשם אינו חייב כ"ו שלא העידו העדים שקילל השם המיוחד: (ג) בכל יום. כל זמן שהיו נושאים ונותנים בבדיקת עדים דנין עמהם ובודקים אותם בכינוי: יכה יוסי את יוסי. הוא מרמז על השם שהוא גימטריא פ"ו כמנין אלהים ולהכי נקט יכה זה את זה משום דילפינן התם דאינו חייב עד שיקלל שם בשם: לא היו הורגים בכינוי. שהרי לא שמעו מפיהם אלא קללת כינוי: לחוץ. דגנאי הוא להשמיע ברכת השם לרבים: ולא מאחין. שנאמרו קרועים תמיד: (ד) ולא הביאו המקושש עמו. מדכתיב אותו משמע שהיה אז עוד אחד שראוי להביאו ע"ד משפטו והוא המקושש שמיהם היו בפרק אחד כדלקמיה דענין ההבאה כדי להניחו במשמר עד שיתברר להם משפטו ואין חובשין שנים ביחד כדלקמיה: (ה) ולא הניחו המקושש עמו. מדכתיב ויניחוהו משמע אותו לבדו אע"פ שהיה עוד אחר עמו והטעם דגזירת הכתוב שאין חובשין שנים ביחד [ר"ש] והראב"ד כתב הטעם שלא היה ספיקו כספיקו של מברך את השם: באיזה מיתה ימות. אם בחנק כסתם שאר מיתה הנזכרת בתורה או בסקילה דע"א ושבת שקולים הם דכל אחד מהם שקול כנגד כל המצות ועל זה אמר כי לא פורש מה יעשה לו ר"ל מה מיתה יעשה לו: וכאן הוא אומר לפרוש להם ע"פ ד'. אם ימות או לא: **פרק יט** (א) מלמד שב"ד מבפנים וכו'. עיין מה שכתבנו בסוף הסדרא: (ב) סומכים ידיהם. וזה לא היה אלא במברך השם [ר"ש]: דמך בראשך. ואין אנו נענשין במיתתך: (ג) אותו ולא כסותו. דלא הוו רגמי ליה והוא לבוש אלא ערום: יכול הוראת שעה היתה. פי' דאי לא הוי כתוב פרשה כפ"ע למברך השם לא הוי גמרינן ממעשה זו דבאמת במעשה זו היתה רק הוראת שעה דהא קי"ל דצריך להתרותו שהוא חייב מיתה ועדיין לא נאמרה פרשת מקלל: יהי מנהג לדורות. במקלל השם שיסקלוהו: (ד) אלא דין הרג בלבד. דכתיב בהו שופך דם האדם דמו ישפך ומיתה אחרת לא נזכרה בהם: (ה) מה ת"ל

כאן תופס שתים מערכות: (ו) לבונה זכה שתהא ברורה. והיתה ללחם. חובה ללחם. ו) והיתה ללחם מלמד שהיתה מעכבת ומפגלת ופוסלת את הלחם. ז) והיתה ללחם אינה על גבי לחם אלא נותנה לשני בזיכים שיש להם שולי' ונתנם על גבי השלחן כדי שלא יבצעו את הלחם: (ז) לאזכרה. ר' שמעון אומר נאמרה כאן אזכרה ונאמרה להלן אזכרה. מה אזכרה אמורה להלן מלא הקומץ. אף כאן מלא הקומץ מלמד שהי' טעונה שני קמצים מלא הקומץ לסדר הזה ומלא הקומץ לסדר הזה: (ח) ביום השבת ביום השבת עורך חדשה ובשבת יקטיר ישנה. יערכנו אין עורך עמו קנים בשבת אלא נכנס מע"ש ושומטם ונותנם לאורכו של שולחן. כל הכלים שהיו במקדש אורכן לאורכו של בית חוץ מן הארון: (ט) ואחר שבת היה נכנס וסודר שלשה תחת כל אחד ואחד ושנים תחת העליונה לפי שאין עליה משאוי. מאת בני ישראל מרצון בני ישראל. ברית עולם ממי שהברית שלו: (י) והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש מלמד שאכילתה במקום קדוש. אין לי אלא אכילתה במקום קודש מנין אף לישתה ועריכתה במקום קדוש ת"ל והיתה ח) יכול אף שתי חלחם לישתם ועריכתם במקום קדוש ת"ל כי קודש קדשים. ר' יהודה אומר כל מעשיהם בפנים ר"ש אומר לעולם הוי רגיל לומר שתי הלחם ולחם הפנים כשירות בעזרה וכשירות בבי פגי: (יא) היא שאם נפרסה אחת מהם כולם פסולות. לו יכול לו לבדו ת"ל ולבניו. אי ולבניו יכול לבניו ולא לו. ט) ת"ל לאהרן הא כיצד לאהרן שלא במחלוקת ולבניו במחלוקת. מה אהרן כהן גדול אוכל שלא במחלוקת אף בניו כהנים גדולים אוכלים שלא במחלוקת. מאשי ה'. אין להם אלא אחר מתנות האישים. חק עולם לבית עולמים:

פרשתא יד.

(א) **ויצא** בן אשה ישראלית מנין יצא מבית דינו של משה שבא ליטע אהלו בתוך מחנה דן. אמרו לו מה טיבך ליטע בתוך מחנה דן. אמר להן מבנות דן אני אמרו לו הכתוב אומר איש על דגלו

הגהות הגר"א **הלכה ו** ו) והיתה ללחם שהיא מעכבת: ז) והיתה ללחם מלמד שהיא מעכבת [דהטעם כדי שלא יבצעו וא"צ לקרא ומה דכתיב ונתת על המערכת לבונה זכה האי על בסמוך הוא כדאיתא במנחות דף צ"ח בדעת רבי עי"ש]: **הלכה י** ח) יכול צ"ל מנין אף שתי כו' [ודבריו מוכרחין ממה דמסיים ת"ל כי קודש קדשים והלא גם שתי הלחם הוא קודש קדשים ועוד דהלא ברייתא זו הוא דעת ר' יהודה דלקמיה דלר"ש הלא גם לחם הפנים לישתו ועריכתו בחוץ ור' יהודה סובר בשניהם דהוא בפנים כדאיתא במנחות דף צ"ה ע"ב במשנה עי"ש]: **הלכה יא** ט) ת"ל לאהרן ולבניו אי לאהרן ולבניו יכול לכולם ת"ל לו הא כיצד כו' [ועיין בביאורינו]:

ביאור

אחת מהזיק שם אף מערכת האמור כאן הבונה על כל אחת מן המערכת תתן לבונה: (ו) שתהא ברורה. שתהא ברור ובהיר: חובה ללחם. שלא יוצא ידי חובת הלחם אלא בהבאת הלבונה כיון דהלבונה היא הנקטרת במקום הקומץ דשאר מנחות: והיתה ללחם מלמד שהיא מעכבת כנ"ל. ור"ל דכל היכא דכתיב הויה היא לעיכובא וכדאיתא במנחות ד' כ"ז וע"כ אם אין לבונה לא יביא לחם ובמנחות דריש מדכתיב חוקה עי"ש: ומפגלת ופוסלת את הלחם. שמחשבת פגול או פסול אשר יהיה בלבונה כגון שחשב להקטיר הלבונה חוץ לזמנה או חוץ למקומה מתפגל הלחם ונפסל ג"כ: אינה ע"ג לחם אלא נותנה לשני בזיכין. פי' אינה על הלחם ממש אלא לתוך בזיכין מדלא כתיב והיתה על הלחם: שיש להם שוליים, אבל עגולים למטה לא כדי שלא יתגלגלו על דופני הלחם ויבלעהו [מנחות לח.] (ר"ש משאנ"ץ): (ז) ונאמר להלן אזכרה. במנחה: מלמד שטעונה שתי קמצים. דאזכרתה לכל מערכה קאי שהם שתי אזכרות: (ח) ביום השבת וכו'. דחד ביום השבת יתירא דאי לאורויי על כל שבתות אין צריך דהא כתיב תמיד אלא לאורויי דההקטרה צריך להיות ג"כ בשבת: אין עורך עמו קנים בשבת. דאין עלייהו שם כלי ומוקצה הם ע"כ לא עריכתן ולא נטילתן דוחה שבת ואע"ג דאיסור טלטול שבות הוא ואין שבות במקדש הכא לא צריך לדחות השבות דטעמא מאי צריכין הקנים כדי שלא יתעפשו החלות ובהאי פורתא לא מיתעפשא וע"כ נכנס מע"ש בשבא להדליק הנרות ושומטם מבין החלות ונותנם לאורכו של שולחן: אורכן לאורך של בית. וס"ל דשולחן ומנורה מזרח ומערב הם מונחין: חוץ מן הארון. שהיה ארכו לרוחב של בית והבדים נתונים בהם ובולטין בפרוכת לארכו של בית שנאמר ויאריכו הבדים [מנחות צ"ח ע"ש]: (ט) ואחר שבת. היינו במו"ש כדאיתא בגמרא: וסודר שלשה. מגביה החלה ונותן קנים שלשה תחת כל אחת מארבע האמצעיות: ושנים תחת העליונה. בין ראשונה לשניה לפי שאין משוי עליה שיכבדנה על שלמטה הימנה ותחת התחתונה א"ל כלום כנ"ל: (י) מלמד שאכילתה במקום קדוש. פי' מזה הכתוב אין אנו יודעין רק שאכילתה במקום קדוש. מנין אף לישתה וכו': ת"ל והיתה. כל הוייתה צריכה להיות במקום קדוש. והוא כדעת ר' יהודה דלקמן: ה"ג ומנין שאף שתי הלחם וכו' [הגר"א בהגהותיו]: ת"ל כי קודש קדשים. ושתי הלחם ג"כ קודש קדשים וכי היכי דמרבינן לישה ועריכה לענין לחם הפנים ה"ה לענין שתי הלחם: בבית פאגי. היא אפי' חוץ לחומת ירושלים דלא ס"ל הדרש דוהיתה: (יא) היא שאם נפרסה וכו'. דהיא משמע בהוייתו יהא וה"ק קודש קדשים כאשר היא שלם בהוייתו ובפ"א במנחות (ח,ט.) מפרש בין שנפרסה משנפרקה מעל השולחן קודם שהקטירו הבזיכין ובין שנפרסה בעודנה על השולחן מיהו אם משפרקה נפרסה אף דהלחם פסול מ"מ מקטיר הבזיכין: ת"ל לאהרן הא כיצד וכו'. הנה יש כאן כמה גרסאות וכולן דחוקות והנכון שבכולם גירסת הגר"א ת"ל לאהרן ולבניו אי לאהרן ולבניו יכול לכולם ת"ל לו הא כיצד וכו'. וה"פ אי היה כתוב לאהרן ולבניו לחוד ולא כתוב לו הו"א שיחלקו לכולם בשוה ת"ל לו הרי דגילתה התורה שהוא העיקר הא כיצד ר"ל וע"כ מההכרח שכונת התורה שהוא שקול כנגד כל בניו וע"כ יטול הוא מחציתו שלא ע"י חלוקה ובניו מחצית השנית ע"י חלוקה: מה אהרן כה"ג וכו'. דמה שזיכתה התורה לאהרן ליטול מחצה הוא מפני היותו כה"ג וא"כ ה"ה למי מזרעו שיהיה כה"ג: אלא לאחר מתנות האישים. לאחר שנקטר קומץ לבונה: לבית עולמים, ולא בבמה דאין מנחה בבמה [ר"ש]:

פרשת

חיטים תלמוד לומר אותה. זו נלקחת חיטים ואין שאר מנחות נלקחת חיטים: (ב) שתים עשרה חלות שיהיו שוות ב) שני עשרונים שיהו שוים. החלה האחת כל לישתה ועריכתה לא יהיו אלא אחת אחת ג) מנין שאף שתי הלחם לישתן ועריכתן אחת אחת. ת"ל יהיה החלה האחת. ומנין שירדו לתנור שתים שתים ת"ל ושמת אותם. יכול אף שתי הלחם ירדו לתנור שתיהם. ת"ל אות' זו נאפת שתים שתים ושתי הלחם נאפים אחת אחת. ושמת אותם לטפוס. וג' טופסים היו שם נותנם לטפוס כשהם בצק. ובתנור היה להם טפוס. וכשהוא רודם נותנם לטפוס כדי שלא יתקלקל: (ג) ד) שתים מערכות יכול שמנה וארבע ת"ל שש המערכות. אי שש המערכת יכול שש ושש ת"ל שתים עשרה. אי שתים עשרה יכול ד' וד' וד' ת"ל שתים המערכות ושש המערכת הא עד שיאמרו ג' כתובים ואם לאו לא שמענו: (ד) על השולחן הטהור על טהרו של שולחן. שלא יהו ה) הסניפים מגביהים את הלחם מעל גבי השולחן. מיכן אמרו ארבעה סניפים של זהב היו שם מפוצלים מראשיהם שיהו סמוכים בהם. שנים לסדר זה ושנים לסדר זה. ועשרים ושמונה קנים בחצי קנה חלול י"ד לסדר זה וי"ד לסדר זה: (ה) ונתת על המערכת. יכול מערכת אחת הריני דן נאמר כאן מערכת ונאמר להלן מערכת מה מערכת אמור להלן תופס שתים מערכות אף מערכת האמור

הגהות הגר"א הלכה ב ג) שני עשרונים שיהיה כל אחת ואחת שני עשרונים. החלה האחת כו' אלא אחת אחת: ג) מנין שאף שתי הלחם לישתן כו' [כן הוא בגמרא וכבר תיקננו בפנים]: הלכה ג ד) שתים מערכות מה ת"ל שתים (ר"ל דלא לכתוב שתים ולא שש ויכתוב שתים עשרה חלות ומערכות) לפי שנאמר שתים עשרה יכול ארבעה וארבעה וארבעה ת"ל שתים מערכות אי שתים מערכות (ר"ל דיכתוב גם שתים ולא יכתוב שש) יכול שמונה וארבע ת"ל שש המערכת אי שתים המערכות ושש המערכת (ר"ל ולא יכתוב מתחלה שתים עשרה) יכול שש ושש ושש ת"ל שתים עשרה הא עד שיאמרו כו' [כל ענינו הוא כפי מה שנאמר בגירסתינו ואף שהעמיד הדרשות לפי סדר הכתוב וכן הוא דרך התו"כ בכל מקום]: הלכה ד ה) הסניפים צ"ל הקנים [דהסניפים הלא הם בצידם ודבריו נובעים מדף צ"ו ע"א במנחות דאמר שם דתחת החלות התחתונות לא היו מונחים קנים שצריך להניח החלות על טהרו של שולחן]:

ביאור

שלא יאפה עד שיקחנו ולזה אמר דבא לרבות שיכול ליקח חטים כדי לעשות סולת: ת"ל אותה. ואפית אותה. הוא מיעוטא אותה תוכל ליקח חטים כדי לעשות סולת ולא שאר מנחות מי שצריך להביא מנחה אין לו רשות ליקח חטים ולעשות סולת אלא דוקא סולת יקח ומפרש שם בגמרא הטעם לפי שחסה התורה על ממון של ישראל לפי שלחם הפנים הם כ"ד עשרונו' והם בכל שבת ושבת ועולים לחשבון גדול לזה הותר לקנות חטים כדי שיביא להם בזול ולא שיהיו לוקחים אותו מן חנוני התגר ביוקר אבל שאר מנחות שהם דבר מועט לא הוזהר לקנותם אלא סלת: (ב) שיהו שוות. בתמונתן וצורתן: שני עשרונים שיהו שוים. היינו במדת הקמח שיהיה כל חלה וחלה עשויה משני עשרונים וכן משמע מהגהות הגר"א: החלה האחת כל וכו'. דמלת האחת יתירא ולזה אמר שבא לומר שכל חלה יהיה לישתה לבדה באופן שיהיו גילושות אחת אחת: ה"ג מנין שאף שתי הלחם וכו': ת"ל יהיה החלה האחת. דהאי יהיה יתירא לרבות דכל מה שיהיה כזו דהיינו שתי עשרונים ויהיה עשוי מהם חלות יהיו ג"כ גילוש אחת אחת: ומנין שירדו לתנור וכו'. דהיינו האפייה יוכל להנתן שתים שתים: ת"ל ושמת אותם. שימה ראשונה שאתה עושה מהם דהיינו בתנור תהא בלשון אותם דמשמע שהיה נותן שתים בשני דפוסים כל אחד בדפוס בפ"ע יחד בתנור: יכול אף שתי הלחם. שכמו שהושוו ללחם הפנים בלישה ישוו באפיה וגם הוא יאפה שתיהם יחד: ת"ל אותם. מיעוטא הוא דדוקא אותם נאפו שתים שתים ולא שתי הלחם. ובגמרא פריך האי אותם הא אפיקתיה לדרשא קמייתא ומשני לדרשא קמייתא היה די שיכתוב ושמתם דהוא ג"כ לשון רבים ומיעוט רבים שנים מאי ושמת אותם ש"מ תרתי: ושמת אותם לטפוס. היינו שישימם בטפוס דאי לדרשא שישימם שתים שתים היה די לכתוב ונתת אותם וגו' על השולחן וגו' אבל ושמת משמע שימה בדפוס. תוספות: נותנם לטפוס כשהם בצק. פי' נותקן הבצק בתוך הדפוס שיהא עשוי כעין הדפוס שהלחם היה לו דפנות ותוך: ובתנור היה להם טפוס. ר"ל כמין דפוס היה בתנור שהיו מסיקין אותו עם התנור ואופה את הלחם: שלא יתקלקל. שישבר. ובגמרא פריך ליהדר אותה לדפוס קמא שתיקן הבצק שם ומשני כיון דאפי לה נפחה רב וצריכה דפוס גדול מן הראשון:

(ג) שתים מערכות, פי' אי לא כתב רק שתים עשרה ושתים מערכות ולא כתיב שש המערכת: אי שש המערכת. פי' דלכתוב שתים מערכות ושש המערכת ולא לכתוב שתים עשרה ומשני דהייתי אומר שתים מערכות וגם שש המערכת ונמצא שלש של שש שש: אי שתים עשרה. פי' דלכתוב שתים עשרה חלות ומערכות ולא לכתוב שתים ושש: (ד) על טהרו של שולחן. פי' על גילויו שלא יהיה דבר מפסיק ביניתיים: שלא יהא הסניפים. ר"ל הקנים שתחובים בהסניפים להפסיק בין החלות כדלקמיה והודיענו הכתוב שזהו דוקא בשאר החלות אבל התחתונות היו מונחים על עצם השולחן בלי הפסק: סניפים של זהב. כמין יתדות זהב רחבים עומדים בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם שהיו עומדים בארץ בשני צידי אורך השולחן השנים מהם סמוכים לכתלי מערכת הלחם האחד מכאן ומכאן והשנים האחרים סמוכים לכתלי מערכת הלחם השנית מכאן ומכאן והיו הסניפין גבוהים מן הארץ עד השטח העליון של כתלי המערכות: מפוצלים מראשיהם. דבכל סניף היו פיצולים כדמות הרילין זו למעלה מזו כדי לסמוך בהן ראשי הקנים המונחים על ראשי כתלי הלחם מכאן ומכאן כדי שלא יכבד משא החלות העליונות על התחתונות ותשברנה. ואלו הסניפים היה רחבם כרוחב שיעור מה שצריך מן הקנה הראשון עד הקנה השלישי מן השלשה קנים כדי שיספיק החריץ שבסניף להסמך בו כל הג' קנים יחד: ה"ג כחצי קנה חלול. ר"ל כל קנה היה עשוי חצי קנה חלול ומונח על הלחם והחלול היה כדי שתהא רוח מנשבת בהם: י"ד לסדר זה וכו'. שש חלות שהיה בסדר כל מערכת לארבעה מהן לכל אחת ג' קנים הרי י"ב קנים והעליונה אינה צריכה אלא שנים לפי שאין עליה משאוי הרי י"ד והחלה התחתונה א"צ כל עיקר לפי שמונחת על טהרו של שולחן כנ"ל והאי דאמר מעיקרא מכאן אמרו אינו מבואר במפרשים ואפשר דאמסקנא סמוך דמסיים דדי י"ד קנים לסדר זה וע"כ מטעם דחלה התחתונה אינה צריכה לקנים תחתיה שהיתה מונחת על טהרו של שולחן: (ה) יכול מערכת אחת. היה נותן עליה לבונה ולא על שתיהם דמערכת חדא משמע: ונאמר להלן מערכת. ושמת אותם שתים מערכות שש המערכת: מה וכו' תופס שתים מערכות. דמה דכתיב שש המערכת ר"ל כל

אחת

העדות באהל מועד מלמד שהי' סמוך לפרוכת יותר מן הפתח: (ט) ד) העדות עדות לבל באי העולם שהשכינה בישראל וכי צריכים לנר והלא כל ארבעים שנה שעשו ישראל במדבר לא צרכו לנר שנאמר כי ענן ה' על המשכן ואש תהיה לילה בו. א"כ למה נאמר העדות עדות לכל באי העולם שהשכינה בישראל: (י) יערוך אותו אהרן ובניו מה ת"ל לפי שנאמר אל מול פני המנורה יאירו ז' הנרות יכול יהיה כהן אחד נכנס בז' נרות ת"ל להעלות נר תמיד. יכול לא יהיה כהן אחד נכנס בז' נרות אבל יהיו ז' כהנים נכנסים בז' נרות ת"ל יערוך אותו אהרן ובניו. הא אהרן ובניו אינן עורכים ה)אלא אחד: (יא) מערב ועד בוקר. תן להם מדתן שיהיו דולקים מערב ועד בוקר. ושלא תהיה להם עבודה מערב ועד בוקר אלא הם. תמיד אף בשבת תמיד אף בטומאה: (יב) על המנורה הטהורה על טהרה של מנורה שלא יסמכם בקיסמים ובצרורות. יערוך את הנרות לפני ה' שלא יתקן מבחוץ ויכנים. תמיד אף בשבת תמיד אף בטומאה:

פרק יח.

(א) א) **סולת** ואפית אותה. מנין אף חיטים יקח ת"ל ולקחת סולת. יכול אף שאר מנחות נלקחת

הגהות הגר"א הלכה ט ד) מחוץ לפרוכת העדות מה ת"ל (ר"ל דלמה צריך למכתב העדות) לפי שנאמר להעלות נר תמיד וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שעשו ישראל במדבר לא צרכו לנר שנאמר כי ענן ד' על המשכן ואש תהיה לילה בו אלא עדות לכל באי עולם שהשכינה במערב לכך אמר העדות [דלפי גירסתינו מוקשה מאוד דאחר שאמר מתחלה דמלת העדות מורה שהשכינה בישראל למה אמר אח"כ וכי לאורה הוא צריך וגם מה ראיה שהשכינה בישראל דזה הוא בחינה אחרת דאף לאחר המרגלים שהשכינה לא רצה שוב לילך עמהם מ"מ היה השכינה במשכן אלא עדות הוא שהשכינה במערב. ומה שהתחיל הגר"א בריש דבריו בתיבת מחוץ לפרוכת העדות לפי שהלימוד שבהלכה ח' היה העיקר כמה שכתוב מחוץ לפרוכת העדות באוהל מועד משמע שהמנורה הושם באוהל מועד סמוך לפרוכת וכאן דרש על תיבת העדות וכן משמע בילקוט]: **הלכה י** ה) אלא אחד אחד כצ"ל [וכן איתא בספרי זוטא בפרשה בהעלותך ועיין בביאורינו]: **פרק יח הלכה א** א) ולקחת סולת מלמד שניקחית סולת: סולת ואפית שהסולת מעכבת יכול אף בלקיחה סולת מעכבת ת"ל אותה אותה אפיה מעכבת ואין לקיחה מעכבת דאף אם ניקחת חטים כש"ה יכול אף מנחות אם ניקהות חטים כשרים ת"ל אותה זו כו' [והנה לפי גירסתינו דחוק מאוד דשיאל מנין אף חטים יקח ומשיב ת"ל ולקחת סולת (ואף שבביאורינו דחקנו לבארו מ"מ הוא דחוק מאוד) וכן מה שאמר זו ניקחת חטים איה מרומז חטים בקרא אבל לפי דברי הגר"א הכל נכון דמתחלה אמר ולקחת סולת מלמד שניקחת סולת היינו אף בלחם הפנים מצוה לכתחלה ליקח סולת ואח"כ אמר סולת ואפית מלמד שהסולת מעכבת היינו באפיה מעכב אף בדיעבד אם לא היה סולת יכול וכו' ת"ל אותה וכו' פי' דתיבת אותה יתירא הוא דלכאורה משמע דמשמיענו הכתוב דנאפה אותה כולת וזה פשיטא דכיון שניקח סולת ממילא האפיה סולת אלא ודאי דמשמיענו הכתוב דאף אם הלקיחה לא היה סולת עכ"פ האפיה יהיה סולת דהוא לעיכובא ומפשטיה דקרא אותה נלמד עוד דבר אחד והוא דדוקא אותה אמרינן דרק האפיה הוא לעיכובא ולא הלקיחה מטעם דהתורה חסה על ממון ישראל משא"כ בשאר מנחות שלא שייך טעם זה גם לקיחת סולת הוא לעיכובא ולא נוכל לומר בהיפוך דבשאר מנחות אף אפיית סולת הוא רק למצוה דלזה אין לנו שום טעם דלמה החמירה התורה בלחם הפנים מבשאר מנחות ובזה יבואר כל הברייתא על נכון ועיין באדרת אליהו שם מוכח בהדיא דאף בלחם הפנים לכתחלה יותר טוב ליקח סולת. אמנם זה קשה לי במה דמשמע מדבריו דבשארי מנחות הלקיחת חטין מעכב בדיעבד דלא יהיה כשר והו דבר חידוש מאוד אחרי דעצם עבודה הקמיצה והקידוש בכלי וההקטרה היה כדין יפסל משום דלא הביא סולת אלא חטין ועשאן סולת והרי אפילו חיסר הגישה דכתוב בהדיא בתורה ג"כ כשר בדיעבד ואפשר דהכונה שאפילו אם הביא חטין לעזרה וקידשן לשם מנחה ג"כ אין הכהנים מקבלין ממנו ומשא"כ לענין לחם הפנים אבל בדיעבד אם קבלוהו ועשו מהם סולת גם במנחות כשר המנחה כנלע"ד]:

ביאור

השולחן בארכו וא"כ היא סמוכה לפתח: (ט) העדות עדות וכו'. סמיך אמאי דמסיים בסוף ומבאר דבריו: וכי צריכים לנר. פי' אהרן ובניו הכהנים ששמשו בו והלא וכו' לא צרכו לנר שנאמר כי וכו' וכדאיתא בברייתא דמלאכת המשכן מסתכל בטפיח ורואה מה שבו בחבית ורואה מה שבתוכה: עדות היא וכו' שהשכינה שורה בישראל. שהרי היו נותנין בנר מערבי שמן כמדת חברותיה והיא היתה דולקת עד הערב וכלומר לא הצריכם הכתוב נרות אלא להראות בהם הנס ומפני כך צוה עליהם שיעמדו מחוץ לפרוכת כדי שיראו הכל הנס: (י) יערוך אותו אהרן ובניו מה ת"ל. בפרשה ואתה תצוה כתיב ושואל למה כתיב שם אהרן ובניו ובענינינו כתיב רק אהרן: לפי שנאמר. בפרשה בהעלותך דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות יכול יהיה כהן אחד דהיינו אהרן וה"ה שאר כהן יהיה נכנס ומדליק ז' נרות בבת אחת כגון בשבעה קינסות וראשי קינסות בידו ביחד וראשיהן מפוצלין ומדליק ז' נרות ביחד ת"ל להעלות נר משמע שנר אחד מדליק והדר קאמר יכול לא יהא רשות ביד כהן אחד להדליק כולן בידו כ"א בזה אחר זה דכתיב להעלות נר וזהו מאי דכתיב בענינינו יערוך אותו אהרן אבל רשות לשבעה כהנים לכנס ביחד ומדליקין כל אחד ואחד את שלו דאז נמצא שנתקיימו שני המקראות גם להעלות נר וגם יאירו שבעת הנרות [וכן מוכח בספרי זוטא בפרשה בהעלותך דז"ל שם יאירו שבעת הנרות יכול שיהא מעלה כולן כאחד ת"ל להעלות נר אחד יכול אהרן לא היה מעלה כולן כאחד ובניו יהיו מעלין כולן כאחד והכונה ע"י שיכנסו כולן ביחד וידליק כאו"א את שלו]: ת"ל יערוך אותו אהרן ובניו. פי' הקים בנין לו מה הוא אינו רשאי להדליק כולן כאחת אף בניו אינן רשאין להדליק כולן כאחת אלא דוקא בזה אחר זה: הא אהרן ובניו וכו'. הא כמו הרי ופי' שבין אהרן בעצמו ובין בניו אינן יכולין לערוך אלא אחד ור"ל אחד אחד בזה אחר זה: (יא) מערב עד בוקר תן להם מידתן שיהא דולקים מערב עד בוקר. והוא חצי לוג לכל נר כדאיתא במנחות פ"ט ואפילו בקין היה נותן שיעור זה ואם יוותר יוותר ובירושלמי סוכה פרק החליל מפרש שהממונה על הפתילות היה מזווג הפתילות לפי הלילות: שלא תהא עבודה מערב עד בוקר אלא הם. זה ילפינן בפסחים (דף נ"ט) מדכתיב יערוך אותו מיעט שלא תהא עבודה אחרת אחר הנרות ואפילו פסח שנאמר בו בערב ובין הערבים: (יב) על המנורה הטהורה. הוקשה לו דידעינן מכבר שהמנורה היה מזהב טהור ולכך דרש על טהרה של מנורה על גלויה כדאמרינן יומא (דף כ"ה) על טיהרו של מזבח והיינו שיניח הנרות על ראשי הקנים וקני המנורה היו רחבים מלמעלה להושיב עליהם הנרות וזהו דקמסיים שלא יסמכם בקיסמים ובצרורות דהיינו שלא יסמוך את הנרות בקיסמין בין קנה לנר דהוי חציצה ואין זה על גלויה של מנורה: שלא יתקן מבחוץ ויכנים. פי' שלא ידליק נרות מבחוץ ויכנים ויושיבם על הקנים וס"ל שהנרות לא היו קבועין ואפילו למ"ד קבועין היו מ"מ היו נשמטין שהיו מטין אותן לערות שירי שמן ופתילה בשעת הטבת הנרות וגם שם היה יכול לסמכם בקוסם ולהיות חציצה בין קנה לנר ולהכי איצטריך התנא מעיקרא למעט ד"ז מקרא אחרינא: תמיד אף בשבת וכו'. שלשה תמיד כתיבי אחד שיהא תדיר ושנים לשבת ולטומאה:

פרק יח (א) מנין אף חטים יקח ת"ל ולקחת סולת. פי' מלת ולקחת יתירה דהיה לו לומר ואפית סולת ובודאי שלא

ראשון פורקן וטוחנן שניים היוצא מהם שני. חזר וטחן וטען זה שלישי. הראשון למנורה והשאר למנחות: (ג) הזית השלישי עוטנו בבית הבד עד שילקה ומעלהו ועושהו תמרה בראש הגג כונסן לבית וטוחנן בריחים ונותנן בסלים וטוענן בקורה והיוצא מהם ראשון פורקן וטוחנן שניה היוצא מהם שני חזר וטחן וטען זה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות: (ד) רבי יהודה אומר לא היה טוחנן בריחים אלא כותשן במכתשת ולא היה טוענן בקורה אלא באבנים. ואינו נותן בתוך הסל אלא סביבות הסל נותנן א) וקודח מתוך הסל: (ה) הראשון שבראשון אין למעלה הימנו. השני שבראשון והראשון שבשני שוין. הג' שבראשון והשני שבשני והראשון שבג' שוים. הג' שבשני והשני שבג' שוים הג' שבג' אין למטה הימנו: (ו) זך שיהא נקי. כתית ר' יהודה אומר אינו אומר כתית ב) אלא כתיש. יכול לא יהיה כתית כשר למנחות וכשהוא אומר עשרון סולת בלול בשמן כתית רבע ההין לימד על הכתית שהוא כשר למנחות הא מה אני מקיים כתית כתית למאור לא כתית למנחות: (ז) להעלות נר ותמיד שתהא שלהבת עולה להעלות נר שתהא נר המערבי דולק תדיר שממנו יהיה מתחיל ובו יהיה מסיים. ובשעה שאחיו הכהנים נכנסים להשתחוות הוא היה מקדים לפניהם. כיצד נכנס ומצא ב' נרות מזרחיים דולקים מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו מדליקים את המנורה בין הערבים. מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה. ג) תמיד אף בשבת תמיד אף בטומאה: (ח) מחוץ לפרוכת העדות מה ת"ל לפי שנאמר וישם את המנורה באהל מועד נוכח השולחן. ואיני יודע אם סמוכה לפרוכת ואם סמוכה לפתח. וכשהוא אומר מחוץ לפרוכת

הגהות הגר"א פרשתא יג הלכה ד א) וקודח צ"ל ויורד: **הלכה ו** ב) אלא כתיש. כתיש כתיש למאור ולא כתיש למנחות [פי' שא"צ כתיש] יכול כו' עד כשר למנחות והשאר מיותר עד הלכה ז' [הגהתו פשוטה דאל"ה מה שאמר יכול אינו מדוקדק על מאי קאי]: **הלכה ז** ג) תמיד אף בשבת עד הלכה ח' מיותר [והדין עמו דהא דריש ליה בסוף הפרק מאידך קרא דתלתא כתיבי בפרשה קמא דרשינן ליה שיהא תדיר והרין בתראי דרשינן לשבת ולטומאה וכ"כ הראב"ד שהוא שיבוש]:

ביאור

הפנים ומלקטן כזמן שני: (ג) הזית השלישי. ליקט זיתים התחתונות ולפי שאין החמה זורחת עליהן תדיר אין מתבשלין יפה ומאחר בלקיטתן ומשו"ה עוטנו בבית הבד פי' מניחן במעטן (הוא גומא שם מלשון הכתוב עטיניו מלאו חלב) עד שילקה שיתרכך קליפתן ויפתנו מראיהן ומניחן בראש הגג ועושה אותו כתמרים עד שינגבו שבשהיו במעטן בדוחק נתעפשו ויצא מהן מוהל שאינו יפה לפיכך צריך לנגבן ואח"כ כונסן לבית: (ד) ר' יהודה וכו' בריחיים, לגרגרים אלא כותשן כדי שלא יתערבו שמרים בשמן הזב ממנו ומשו"ה ג"כ ס"ל דלא היו טוענין בקורה שהוא מכביד הרבה ולא היה נותן הגרגרים בתוך הסל כלומר בשולי הסל מפני שמתערב שמן ושמרים יחד ויוצאים ונמצא שמן עכור ולא זך אלא סביבות דופני הסל נותן הגרגרים ושמנם זב דרך הדפנות ונופל לשולי הסל ומשם מסתנן ויוצא ונמצא מזוקק שהפסולת נשאר מדובק בדופני הסל: (ה) שוין. לאו לכל מילי שוין דהא בכולהו הראשון למנורה והשאר למנחות אלא שוין למנחות קאמר ומשום דקי"ל בכל מקום מבחר נדריך שיביא מן המובחר קמ"ל השתא שאלו שניהם שוין שאם צריך להביא מנחה ויש לו משניהם יכול להביא מאיזה שירצה אבל אם יש לו משלישי שבראשון ומראשון שבשני יביא מנחתו מראשון שבשני שהוא מובחר ועל אופן זה תדין בכל השיוויים דקאמר: (ו) שיהא נקי. בלי שמרים ולרבנן אפילו נטחנו הזיתים בריחיים הוא נקי שלא הקפידה תורה אלא שיהיה בלא שמרים וכיון שיוצא בלא שמרים מה לי כתית מה לי טחון וסברי דשם כתית נופל על שניהם ור' יהודה סבר דשם כתית אינו נופל אלא על כתישה ולא על טחינה בריחיים: יכול לא יהא כתית כשר למנחות. פי' דהא כתיב כתית למאור ומשמע למאור ולא למנחות ת"ל ועשרון וכו': לא כתית למנחות. פי' שא"צ להביא כתית למנחות וכשר אף שלישי שבשלישי ואיתא במנחות הטעם ע"ז מפני שהתורה חסה על ממונן של ישראל כי למנחות צריך הרבה שמן ואלו היה נצרך לכתית כמו במנורה היו לוקחין אותו בדמים הרבה: (ז) להעלות נר שתהא שלהבת עולה. שלא ידליק הפתילה ויניקנה שתהיה היא מדלקת מאליה אלא צריך להדליקה עד שתהא שלהבת עולה עד שיתלכד האש בכל חלקי הפתילה ותתחיל השלהבת להיות עולה מאליה ודריש לה מדלא כתיב

להדליק נר וכתב להעלות נר: שתהא נר המערבי דולק. מדלא כתיב להעלות נרות וכתיב להעלות נר משמע דהוקבע אחד דאע"ג דכתיב בנרות מערב עד בוקר הני מילי שאר נרות אבל נר אחד הוקבע שיהיה דולק תמיד שממנו מתחיל להדליק שאר נרות בין הערבים ובו היה מסיים הטבת הנרות שהשאר היה מטיב שחרית וזה מטיב בין הערבים ואוחז הפתילה הישנה בידו או מניחה בכלי עד שמטיב נר מערבי ונותן לתוכו שמן ופתילה חדשה ומדליקה [בפתילה הישנה] ומדליק השאר ממנה כך פי' רש"י בפרק במה מדליקין והתוספות פירשו ובה היה מסיים בהדלקה וזהו שאחר שהיה דולק ממנו בפתילה הישנה נרות בין הערבים היה מטיבה ונותן בה פתילה חדשה ונותן בו שמן למדת שאר נרות לאלתר ומדליקה: הוא היה מקדים לפניהם. הכהן שזכה בפיים בענין הטבת הנרות בשעה שאחיו הכהנים נכנסין להשתחוות הוא היה מקדים לפניהם להטיב הנרות: נכנס. בבקר: ומצא שתי נרות מזרחיים דולקים. האי תנא סבר דמזרח ומערב מונחים סדר הקנים וקרי נר מערבי נר שני שבצד החלון שהוא השני מהשלשה שהיו במזרח: מדשן את המזרחי. את הראשון מכבה אותו ומתקנו שמסיר הפתילה הישנה והשמן שבו ומניח בו פתילה חדשה ושמן אחר כדי שיהיה מוכן להדליקו בערב עם שאר הנרות ומניח את השני הסמוך לו והוא נר מערבי דולק עד הערב שמדליק ממנו הנרות ואח"כ מטיבו ומדליק אותו. ומאי דאמר רבנן קביעותא בנר שני כתב רש"י בפרק במה מדליקין משום דאין מעבירין על המצות וכי עייל בהיכל בקמא פגע ברישא והוא הראשון שבשלשה המזרחיים וביה לא מצי לאתחולי דכתיב יערוך אותו לפני ד' דמשמע שצריך שיהא אחר חוצה לו דאי לא לא קרינן ביה לפני ד': ומדליקו ממזבח העולה. שאין מדליקין נר מערבי לעולם אלא ממזבח העולה דכתיב אש תמיד תוקד על המזבח ודרשינן ביה אש אותו שנאמר בו להעלות נר תמיד תוקד מעל המזבח: תמיד אף בשבת. שמדליק בשבת למוצאי שבת: אף בטומאה. דאם נטמאו השמנים שבבית המקדש או שנטמאו כל הכהנים שנמצאו אז מדליקין אף בטומאה: (ח) מה ת"ל. שהרי כבר כתיב ושמת את השולחן מחוץ לפרוכת ואת המנורה נוכח השולחן: ואיני יודע וכו' ואם סמוכה לפתח. פי' דשמא נוכח

השולחן

והכתוב אומר ישבו בסוכות בסוכות של כל דבר: (יא) וכן עזרא אומר ואשר ישמעו ויעבירו קול בכל עריהם ובירושלים לאמר צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לעשות סוכות ככתוב. למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים. ר' אליעזר אומר סוכות ממש היו. ר"ע אומר בסוכות ענני כבוד היו. בהוציאי אותם מארץ מצרים. מלמד שאף הסוכה זכר ליציאת מצרים: (יב) וידבר משה את מועדי ה' אל כל בני ישראל. מלמד שהיה משה אומר להם לישראל הילכות הפסח בפסח והילכות עצרת בעצרת. והילכות חג בחג בלשון שהיה שומע בו בלשון הוא אומר לישראל וכל פרשיות נאמרו בענין אחד. ר' יוסי הגלילי אומר מועדי ה' נאמרו ולא נאמרו שבת בראשית עמהם. בן עזאי אומר נאמרו מועדי ה' ולא נאמרה פרשת נדרים עמהם: (יג) רבי אומר מה ת"ל וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל לפי שלא למדנו אלא על הפסח ועל התמיד שידחו את השבת שנאמר בהם במועדו ושאר כל קרבנות הצבור מנין שנאמר אלה תעשו לה' במועדיכם. לעומר ולקרב עמו. ולשתי הלחם ולקרב עמהם לא שמענו. וכשהוא אומר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל קבע מועד לכולם:

פרשתא יג.

(א) **צו** אין צו אלא זירוז מיד ולדורות. א"ר שמעון ביותר כל מקום שיש בו חסרון כיס. ויקחו אליך. אתה גיזבר לדבר. שמן זית ולא שמן שומשמין ולא שמן אגוזים ולא שמן צנונות שמן זית מזיתו. מיכן אמרו ג' זיתים ובו שלשה שלשה שמנים הזית הראשון מגרגרו בראש הזית וכונסן לתוך הבד וטוחנו בריחים ונותנם בסלים וטוענם בקורה. והיוצא מהם ראשון פורקם וטוחנם שנייה היוצא מהם שני וחזר וטוחן זה שלישי. הראשון למנורה. והשאר למנחות: (ב) הזית השני מגרגרו בראש הגג וכונסו לתוך הבד וטוחנו בריחיים ונותנו בסלים. וטוענו בקורה והיוצא מהם

ב י א ו ר

(יא) ועלי עץ זית וגו'. והלא הוא אינו מד' מינים ור' יהודה סבר דעלי עץ זית ועלי עץ שמן הוא לדפנות [גמרא]: (יב) מלמד שהיה משה וכו'. מדהוצריך לומר בזה שאמר משה מה שנלטוה לומר להם כמו שאמר בראש הפרשה מה שלא נאמר כן בפירוש בכל המצות אלא בא לומר שהיה משה מדבר כל אחד בזמנו: בלשון שהיה שומע וכו'. פי' שהיה משה אומר להם לשון הפרשה ממש כמה שהקב"ה אמר לו ואח"כ אמר ביאור הפרשה שהוא תורה שבע"פ כפי מה שקבל מאת הקב"ה: וכל פרשיות וכו'. פי' לאו דוקא בזה דה"ה בכל הפרשיות שבתורה ששמע מהקב"ה היה אומר להם מתחלה לשון הפרשה ממש ואח"כ הביאור ע"ז: ר"י הגלילי אומר מועדי ד' נאמרו ולא נאמר שבת בראשית עמהם בן עזאי אומר וכו'. בבבא בתרא דף קכ"א ביארו הברייתא מועדי ד' צריכין קידוש ב"ד שבת בראשית א"צ קידוש ב"ד סד"א הואיל וכתיבה גבי מועדות תבעי קידוש ב"ד כמועדות קמ"ל והגה הראשונים פירשו דדרשא דידהו קאי על מה דכתיב אלה מועדי ד' אשר תקראו אותם מקראי קודש דמועדי ד' יתר הוא דהו"מ למכתב אלה אשר תקראו אותם מקראי קודש ואמר מועדי ד' למדרש מועדי ד' תקראו אתם ב"ד אבל לא שבת בראשית (קרי לה שבת בראשית דהיא היתה בעת בריאת עולם כדכתיב בקרא) דלעולם יום שביעי קדוש בלא קידוש ב"ד דסד"א דכיון דשבת נאמרה בפרשה אחת עם מועדות תבעי קידוש ב"ד בכל ע"ש כמועדות קמ"ל ובן עזאי אומר דאתי למעוטי פרשת נדרים. והוא משום דסמוכה לפרשת המועדות ומשו"ה הוי אמינא דכמו שלקידוש ב"ד צריכה ג' מומחין דכתיב אשר תקראו אתם ועם משה ואהרן מדבר ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד כדאיתא בר"ה ה"ה לענין הפרת נדרים להכי כתיב מועדי ד' אשר תקראו אתם היינו שעל ידיכם שאתם מומחין נתקדש החודש ונעשו מועדים אבל להפרת נדרים שני אפילו בשלשה הדיוטות: (יג) מה ת"ל וידבר משה. דר"י הגלילי ובן עזאי הלא נפקא להו מאלה מועדי ד' אשר תקראו אותם וכנ"ל: שנאמר בהן במועדו. ומשמע שלא יאחר המועד: ושאר כל קרבנות הצבור, כגון קרבנות המוספין: אלה תעשו לד' במועדיכם. בפרשה פנחס אחר כל קרבנות המוספין ומועדיכם משמע שיעשה כל אחד בזמנו ולא ידחה מפני השבת והטומאה: לעומר והקרב עמו. ועשיתם ביום הניפכם וגו' [ויקרא כ"ג]: ולשתי הלחם ולקרב עמהם. היינו הכבשים הקריבים עמהם דכל זה אמור בתורת כהנים ואינו אמור בפרשת פנחס: וכשהוא אומר. בשלהי פרשתא באמור וידבר משה את מועדי ד' וגו' כלל הפסוק הכל ביחד ועל כולם לשון מועד דקבע להם זמן ובפסחים ד' ע"ז בגמרא משוה שם צריכותא לכולהו דלא נוכל למילף כל חד מחבריה ולהכי כתב רחמנא לכל חד בפני עצמו: **פרשתא יג** (א) אתה גיזבר. שקשה לו הלא הלקיחה הוא לאהרן ומתרץ שהוא הגיזבר ע"ז: שמן זית מזיתו. שיתבשל כל צרכו על הזית שהוא האילן ולא יצטרך להוציא ממנו שמן ע"י הדחק בכתישה ובשליקה: שלשה זיתים. בשלשה פעמים מלקטין זיתים: ובו שלשה שמנים. בכל לקיטה יש ג' שמנים וכל אחרון גרוע מן הראשון: מגרגרו בראש הזית. בפרק כל הקרבנות (מנחות ד' פ"ו) מסיק דמגלגלו תנן. והיינו שמניחן להיות מגולגלין ומבושלים כל צרכן בראש הזית: וכונסו לתוך הבד. שיש שם כלים מזומנים לשמן: וטוחנם בריחיים. במנחות במשנה לא גרסינן שם וטוחנם בריחיים אולם ממה שאמר אח"כ פורקם וטוחנם שנייה משמע דס"ל להתו"כ שגם בפעם ראשון היה טחינה ולפי גירסת המשנה היה רק טעינה בקורה בפעם שניה ובפעם שלישי היה טחינה וטעינה: ונותנם בסלים. להגרגרים כדי שיזוב הצלול שבשמן חוץ לסל והפסולת והשמרים שבשמן נשארים בסל: וטוענם בקורה. גם זה לא גרסינן שם במשנה [ראב"ד]: והיוצא מהם ראשון. פי' זהו ראשון: פורקם. מן הסל או מן הקורה: וטוחנן שניה. היינו שחוזר ונותן לתוך הריחיים: היוצא מהם שני. פי' השמן שמתמצה עכשיו אחר הטחינה בריחיים או לפי גירסת המשנה אחר הטעינה בקורה זהו שמן שני: ה"נ חזר וטחן וטען זהו שלישי. פי' שהיה בו טחינה וגם טעינה בקורה: (ב) הזית השני מגרגרו בראש הגג. פי' מלקט גרגרים בעמדו על הגג שהם זיתים בענפים נמוכים ולא נתבשלו כראשונים שהם למעלה בראש הזית כנגד

השמש

בן זכאי שיהיה לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיהיה יום הנף כולו אסור:

פרק יז.

(א) א) **וחגותם** אותו חג לה' שבעת ימים. לפי שנאמר תחוגו את חג ה' שבעת ימים יכול יטעון חגיגה כל שבעה ת"ל אותו יום אחד בלבד: (ב) וא"כ למה נאמר שבעת ימים בתשלומים כל שבעה: (ג) ומנין שאם לא חג ביום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון ת"ל בחודש השביעי תחוגו. יכול אם לא חג ברגל חוגג אחר הרגל ת"ל תחוגו אותו. במועד אתה חונג. ואי אתה חוגג חוצה לו: (ד) בסוכות. ולא בסוכה שבתוך הבית. ולא בסוכה שתחת האילן. ולא בסוכה שתחת סוכה. רבי יהודה אומר אם אין דיורים בעליונה התחתונה כשירה: (ה) תשבו. אין תשבו אלא כעין תדורו. מיכן אמרו אוכל בסוכה ושותה בסוכה. ומטייל בסוכה. ומעלה כליו בסוכה. ימים. אין לי ימים. לילות מנין הריני דן נאמר כאן שבעה ונאמר שבעה באוהל מועד מה שבעה האמור באוהל מועד עשה בהם לילות כימים. אף שבעה האמורים כאן נעשה בהם הלילות כימים: (ו) או לכה לדרך זה. נאמר כאן שבעה ונאמר שבעה בלולב מה שבעה בלולב לא עשה בהם את הלילות כבימים. אף שבעה האמורים כאן לא נעשה בהן את הלילות כבימים: (ז) נראה למי דומה דנין שבעה שהם תדירים כל היום משבעה שהם תדירים כל היום ואל יוכיחו שבעה שבלולב שאינן תדירים כל היום: (ח) או לכה לדרך זו דנין שבעה שהם מנהג לדורות משבעה שהם מנהג לדורות. ואל יוכיחו שבעה שבאהל מועד שאין מנהג לדורות. ת"ל תשבו שבעת ימים תשבו שבעת ימים לגזירה שוה. מה תשבו שבעת ימים שנאמר באהל מועד עשה בהם את הלילות כימים. אף תשבו שבעת ימים אמורים כאן נעשה בהם את הלילות כימים: (ט) אזרח זה אזרח. האזרח. להוציא את הנשים. כל האזרח לרבות את הקטנים. בישראל לרבות גרים ועבדים משוחררים: (י) ישבו בסוכות ב) של כל דבר. שהיה ר' יהודה אומר והדין נותן שלא תהא סוכה אלא מארבעת המינים. ומה אם לולב שאינו נוהג בלילות כבימים אינו בא אלא מארבעת המינים. סוכה שהיא נוהגת בלילות כבימים אינו דין שלא תהא אלא מארבעת המינים. אמרו לו לר' יהודה כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין. הא אם לא מצא מארבעת המינים ישב לו שלא בסוכה.

הגהות הגר"א פרק יז הלכה א א) [וחגותם אותו חג לד' שבעת ימים] מה ת"ל שבעת ימים מה ת"ל וחגותם אותו חג לד' לפי שנאמר, שבעת ימים יכול כו' [פי' דלא כדמשמע בגרסתינו שהוא שני פסוקים ושואל למה הוצרך הפסוק השני אלא על קרא זה גופא שואל מהו זה דאמר שבעה ואמר אותו כנלענ"ד כונתו וכן מוכח בחגיגה דף ט' עיי"ש]: **הלכה י** ב) בסוכה של כל דבר שהיה ר' יהודה אומר שאינו אלא בארבע מינים והדין נותן כו' כצ"ל:

ביאור

זכר למקדש. דבעינן למיעבד זכר מדכתיב ציון היא דורש אין לה מכלל דבעי דרישה [גמרא]: ושיהא יום הנף. יום שמניפין בו העומר כולו אסור לאכול חדש. וטעמו דמהרה יבנה המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלינן בהאיר המזרח השתא נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד לא הוי עומר והאיר המזרח מתיר והשתא דאיכא עומר עומר מתיר [גמרא]:

פרק יז (א) וחגותם אותו חג וגו'. קרא יתירא הוא דכבר אמר תחוגו את חג ד' שבעת ימים לזה אמר דאיצטריך כדי להוסיף בו ולומר אותו למיעוט: ת"ל אותו. בלשון יחיד דהדר איום ראשון דאמר מעיקרא ולקחתם לכם ביום הראשון ועליה הדר וחגותם אותו לזה היום ראשון: (ב) בתשלומין כל שבעה. שאם לא חג ביום הראשון חוגג ומשלים בשאר ימי החג: (ג) ת"ל בחודש השביעי וכו'. וגם הוא בחודש השביעי: ת"ל תחוגו אותו. בסיפיה דקרא תחוגו אותו דתרי אותו כתיב ביה ומלת אותו הדר לרגל ור"ל אותו והוא ימי החג תחוגו ולא חוצה לו: (ד) בסוכות ולא בסוכה שבתוך הבית. שכפי זה הוא יושב בסוכה ובבית וקרא אמר בסוכות: ולא בסוכה שתחת האילן ולא בסוכה שתחת סוכה. דכתיב בסוכת חסר ובזה הוא יושב תחת שתי סככות: אם אין דיורין בעליונה. היינו שאין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אז העליונה כמאן דליתא דמיא וכשרה התחתונה ובזה גם רבנן מודו וקמיפלגי ביכולה לקבל ע"פ הדחק דלרבנן פסולה התחתונה דסוכה תחת סוכה קרינן בה ולר' יהודה כשרה: (ה) ונאמר שבעה באה"מ. ופתח אוהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים: (ו) בלולב לא עשה וכו'. דכתיב ביום הראשון ודרשינן ביום ולא בלילה: (ז) שהם תדירים כל היום. דהיינו סוכה שצריך להיות כעין דירה. מאוהל מועד שצריך להיות שם תמיד שכן כתיב שם לא תצאו פן תמותון: שבעה שבלולב שאינן תדירין, דמדאגביה נפיק ביה: (ט) אזרח זה אזרח. פי' אי כתיב אזרח הו"א סתם אזרח כולל אפילו נשים האזרחיות להכי כתיב האזרח בה"א היינו המיוחד שבאזרחים והוא רק גברי ולהוציא נשים ובגמרא מסיק דלהוציא נשים לא איצטריך קרא דיש ע"ז הלכה למשה מסיני והא דקאמרה הברייתא האזרח להוציא הוא אסמכתא בעלמא אקרא אבל באמת הה"א לרבות הוא ואתי לרבות גרים דלא נימא למעטיה מדכתיב כל האזרח בישראל: כל האזרח לרבות קטנים. היינו קטן שהגיע לחינוך. ואע"ג דגם זה הוא רק מדרבנן אסמכיה אקרא: בישראל לרבות גרים. לאו דוקא דמן בישראל ממעטינן להו וה"א דהאזרח מרבה להו כדאיתא בגמרא: (י) ישבו בסוכות של כל דבר. דקרא יתירא הוא דהרי כבר אמר בסוכות תשבו שבעת ימים ולזה דרשו דאתי למימר בכל דבר המסכך אע"פ שאינו מארבעה מינים: וסופו להקל אינו דין. כי הלא הק"ו הוא כדי להחמיר עליו אבל לא שתצא קולא על ידו והכא הלא יצא קולא על ידי הק"ו;

ועלי

פרק טז.

(א) **ולקחתם** לכם ר' יהודה אומר נאמרה כאן לקיחה ונאמרה להלן לקיחה. מה לקיחה האמורה להלן אגודה אף כאן אגודה. וחכ"א אע"פ שאינו אגוד כשר: (ב) ולקחתם לכם כל אחד ואחד. לכם א) משלכם ולא את הגזול. מיכן אמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט הראשון של חג בלולבו של חבירו אלא א"כ רצה נותנו מתנה לחבירו וחבירו לחבירו אפילו הן מאה. מעשה ברבן גמליאל והזקינים שהיו באים בספינה ולא נמצא לולב כי אם ביד רבן גמליאל בלבד. ונתנו רבן גמליאל מתנה לר' יהושע ור' יהושע לר' אלעזר בן עזריה ור' אלעזר בן עזריה לר"ע וכולם יצאו ידי חובתם: (ג) ביום ולא ב) בלילה. ביום הראשון ואפילו בשבת. ביום הראשון אין דוחים את השבת אלא על יום טוב הראשון בלבד: (ד) פרי עץ את שטעם עצו דומה לפריו זה אתרוג. בן עזאי אומר הדר הדר באילנו משנה לחברתה: (ה) וכפות תמרים. ר' טרפון אומר כפות ואם פרוד יכפתינו: (ו) וענף עץ עבות את שענף עצן דומה לקליעה זה הדס וערבי נחל אין לי אלא של נחל של בעל ג) ושל הרים מנין ת"ל וערבי נחל. אבא שאול אומר ערבי נחל שתים ערבה ללולב וערבה למקדש: (ז) ר' ישמעאל אומר פרי עץ הדר אחד. וכפות תמרים אחד וענף עץ עבות שלשה. וערבי נחל שתים. ואפילו שתי דליות ואחד שאין קטום ר' טרפון אומר אפילו שלשתן קטומים. ד) רבי עקיבא אומר פרי הדר אחד וכפות תמרים אחד וענף עץ עבות אחד וערבי נחל אחד. הא כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת. ה) רבי אלעזר אומר יכול אף האתרוג יהיה עמהם בכלל אגודה. וכי נאמר פרי עץ הדר וכפות הא כיצד אתרוג לעצמו הללו אגודה לעצמם: (ח) ומנין שמעכבים זה את זה שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל שתהא לקיחה תמה מלמד שהם מעכבים זה את זה: (ט) ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים. ולא בגבולים כל שבעה. ומשחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן

הגהות הגר"א פרק טז הלכה ב א) משלכם ולא את השאול ולא את הגזול [וכן איתא בגמרא דף מ"ב. וכן משמע מסוף הברייתא]: הלכה ג ב) בלילה הראשון כו' [לפ"ז נוכל לומר דגם הרישא אתיא לר"א ועיין בגמרא ריש פרק לולב וערבה ובאמת גם בלאו הגהתו קשה דברי הברייתא מאוד דכמאן אתיא וצ"ע]: הלכה ו ג) ושל הרים מנין ת"ל וערבי אבא שאול כו' [פי' דהריבוי הוא מתיבת וערבי לשון רבים]: הלכה ז ד) ר"ע אומר כשם שלולב אחד וכו' והשאר שביניתיים מיותר [וכן איתא בגמרא]: ה) ר' אליעזר אומר מיותר [פי' דאחר שאמר ר"ע שכולם שוים יכול דכיון שמצוה לכתחלה באגודה או לדעת ר' יהודה דהוא לעיכובא יהיו כולם שוים לענין איגוד והוא מאמר אחד של ר"ע וכן בילקוט ליתא תיבת ר' אליעזר אומר ובגמרא הגירסא א"ל ר' אלעזר באמת הוא דחיק מאוד]:

ב י א ו ר

פרק טז (א) ונאמר להלן לקיחה. ולקחתם אגודת אזוב: כשר. דלא יליף להו ג"ש דלקיחה ואין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ קבלה מרבו ומ"מ מודו דלכתחלה מצוה לאגדו משום זה אלי ואנוהו [גמרא]: (ב) כל אחד ואחד. מקשים הלא זהו מצוה המוטלת על הגוף כמו ציצית ותפילין ובודאי יש חיוב על כל אחד ואפשר דעל לכם קאי והיינו דהשמיענו דכל אחד יש עליו חיוב ליטול הלולב משלו ואינו יוצא בשאול [וכגירסת הגר"א ולא את השאול ולא את הגזול]: (ג) ביום הראשון ואפילו בשבת. לפי מסקנת הגמרא בדף מ"ב ברייתא זו אתיא לר' אליעזר דאמר מכשירי מצוה דוחין את השבת ולשיטתיה מותר לקצוץ לכתחלה לולב בשבת אם לא היה לו מאתמול וע"ז אתיא האי קרא דלמישרי טלטול בעלמא לא אצטריך קרא ועיקר לימודו מתיבת ביום דיתירא הוא אלא להורות דאיזה יום שיזדמן מותר ומה שאמר מקודם ביום ולא בלילה אתיא אליבא דרבנן דס"ל מכשירי מילה אין דוחין השבת והאי ביום אתיא לאפוקי דביום ולא בלילה ע"ש: (ד) הדר באילנו משנה לחברתה. פי' מלת הדר מלשון דירה והיינו שבהיות קטנים של שנה זו באילן עדיין יש בו גידולים של שנה שעברה לפי שהאתרוג דר וגדל באילנו שנים ושלשה שנים וכשבאים וחונטין של שנה זו עדיין של אשתקד קיימין בו: (ה) כפות ואם פרוד יכפתנו. כפות לשון אסירה וקשירה היא ופי' ר"ט דבר אשר אם יהיה נפרד העלין יוכל לכפותו שיהיו כולם מחוברים אלא אביהם שהם מחוברים בו ובזה מיעט חרותא שהוא ענף הדקל משנתקשה שתי שנים ושלש ויוצאין בו לולבין הרבה ונתקשו גם הם ונעשו עץ זה פונה לכאן וזה לכאן כענפי שאר אילנות שזה פירוד שאי אתה יכול לכפותו: (ו) דומה לקליעה. דעבות לשון קליעה הוא: של בעל. קרקע שאינה צריכה להשקות דסגי ליה במטר השמים: ושל הרים. שגדילה על ההרים: ת"ל וערבי. לשון רבים: אבא שאול אומר. ערבי דאמר קרא לא להכשיר של בעל אתי אלא ללמדך שצריך שתי מצות של ערבה אחת לאגדה בלולב ואחת למקדש להקיף את המזבח כדאיתא בפרק לולב וערבה: (ז) כפת תמרים אחד. דכפת כתיב בלא וי"ו ויש אם למסורת: שלשה. דתלתא תיבת הוא: וערבי נחל שתים. דערבי לשון רבים הוא: שתי דליות. ענפי הדס והיינו אפילו קטומים: ואחד שאינו קטום. בגמרא מקשה דמתחלה קאמר ג' והשתא קאמר דסגי בשנים קטומים ואחד אינו קטום ממ"נ היה לו להצריך דכל השלשה לא יהיו קטומים דקטום כמאן דליתא דמיא ואם סובר דקטום הוי ג"כ הדר היה לו לומר דסגי בכולהו קטומים ומשני דחזר בו ר' ישמעאל מדבריו הראשונים וס"ל דבחד סגי והא דקאמר שנים קטומים ה"ה דאפילו ליתנהו כלל כשר והא דנקט שנים קטומים היינו דאפילו אם יש לו שנים קטומים לא סגי אא"כ יש לו עוד אחד שאינו קטום: אפילו שלשתן קטומים. דלא בעי הדר בהדס א"כ ס"ל דקטום הוי ג"כ הדר: (ח) שנאמר ולקחתם לכם. היינו לקיחה תמה מדלא כתיב וקחו לכם: (ט) ושמחתם לפני ד' אלהיכם וגו'. הייט במקדש שם צריך ליטול הד' מינים כל השבעה ימים: ולא בגבולין כל שבעה. היינו רק ביום הראשון בלבד כדכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון:

זכר

וקרבנות הציבור ושהוקדשו ברגל י) שיבואו ברגל ת"ל מלבד מתנותיכם ומלבד כל נדריכם ומלבד כל נדבותיכם. אשר תתנו לה' אילו העופות והמנחות יא) לרבות את כולם שכולם יבואו ברגל:

פרק טו.

(א) **יכול** רשות ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם. אם להתיר כבר התיר. א"כ למה נאמר אלה תעשו לה' במועדיכם. אלא קבעם חובה א) שיבואו ברגל כולם: (ב) יכול באיזה רגל שירצה ת"ל ובאת שמה והבאתם שמה אם להתיר כבר התיר אם לקבוע כבר קבוע א"כ למה נאמר ובאת שמה והבאתם שמה אלא זה רגל ראשון שפגעתה בו: (ג) יכול אם עבר רגל ולא הביא יהי עובר עליו משום בל תאחר ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם אינו עובר עליו משום בל תאחו' עד שיעברו עליו רגלי שנה כולה. ר"ש אומר ג' רגלים כסידרן וחג המצות ראשון: (ד) כיצד נדר לפני הפסח עד שיעברו עליו הפסח והעצרת והחג. נדר לפני עצרת עד שיעברו עליו העצרת והחג והפסח ועצרת והחג. נדר לפני החג עד שיעברו עליו החג ופסח ועצרת וחג: (ה) ב) ב"ש אומרים יכול יחוג אדם ביו"ט ת"ל אך במועד אתה חוגג ואין אתה חוגג ביו"ט. בית הילל אומרים יכול יחוג אדם בשבת ת"ל אך ביו"ט את חוגג ואין אתה חוגג בשבת: (ו) באספכם את תבואת הארץ עבר את השנה שתיעשה החג באסיפת הפירות: (ז) יכול באסיפת כל הפירות ת"ל באספך מגרנך מיקבך. מגורנך ולא כל גורנך. מיקבך ולא כל יקביך. אי באספך מגורנך ומיקביך יכול מקצתם ת"ל באספכם את תבואת הארץ כיצד השתדל לעבר את השנה שתעשה את החג ברוב אסיפת כל הפירות: (ח) תחוגו את חג ה' ג) שבעת ימים בתשלומים כל שבעה. ביום הראשון שבתון שבות וביום השמיני שבתון שבות:

הגהות הגר"א **הלכה י** י) שיבואו ברגל ת"ל מלבד מתנותיכם כו' [כבר תקננו בפנים]: יא) לרבות את כולם טיותר:
פרק טו הלכה א א) שיבואו כולם ברגל כצ"ל: **הלכה ה** ב) רש"א צ"ל ב"ש אומרים [כבר תיקננו בפנים]:
הלכה ח ג) שבעת ימים שבעה בתשלומין:

ב י א ו ר

וקרבנות הצבור. כגון שהקדישום לקיץ המזבח וכל זה מיירי שהקדישום לפני הרגל: ושהוקדשו ברגל. פי' קרבנות היחיד והצבור שהקדישום ברגל שעבר מנין לכל הני שמחוייב להביאם ברגל זה: ת"ל מלבד וכו'. דמשמע דמייתי נמי נדרים ונדבות וכו' מלבד קרבנות הרגל. לכל הני איכא ריבויא שיבואו ברגל ועיין ביצה י"ט לענין נדרים ונדבות אי קריבין ביו"ט ובחוה"מ כולהו שרי: לרבות העופות והמנחות. דקרא משמע דכל מה שתתנו לד' כולם יבואו ברגל:

פרק טו (א) יכול רשות. היינו כל הדברים הנזכרים בפרק הקודם הוא רק רשות שהרשה הכתוב להקריבם ברגל: ת"ל אלה תעשו לד' במועדיכם. הוא כמו וגו' שכתוב שם בפרשת פנחס אלה וגו' לבד מנדריכם ונדבותיכם ואם בא הכתוב להתיר כבר התיר בפרשת אמור א"כ למה נאמר עוד הפעם אלה תעשו לד' במועדיכם לבד מנדריכם אלא לקבעם בחובה שמחוייב להביאן ברגל: (ב) יכול באיזה רגל שירצה. פי' אי לא הוי לן אלא האי קרא הו"א דנהי דחייב להקריבן ברגל אבל הרשות בידו להקריבן באיזה רגל שירצה ולא ברגל הראשון שאחר נדריו: ת"ל. פסוק אחר בפרשת ראה ובאת שמה והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם וגו' ונדריכם ונדבותיכם ואם בא הכתוב הזה להתיר ולקבוע חובה כבר אמור בפרשת ראה ולא בא אלא לומר כאשר באת שמה ברגל ראשון למקום אשר יבחר ד' והבאתם שמה וגו' כלומר אז אתה חייב להביא: (ג) ת"ל אלה תעשו לד' במועדיכם. ומיעוט מועדים הוא שנים בא ולימד שאינו עובר ברגל אחד ועדיין אני אומר שעובר בשני רגלים. לכך חזר וכתב ג"פ בשנה יראה כל זכורך וגו' בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות אף דכבר זכרם מקודם היה לו למכתב שלש פעמים האלה בשנה יראה כל זכורך אלא ללמד אם יעברו עליו ג' רגלים ולא יביא עובר בבל תאחר לשלמו וה"ק היו נראין לפניו לשלם נדריכם ולא תבואו ריקם [הר"ש ומגורא דר"ה דף ד'] ועיין באדרת אליהו מה שכתב בביאור ברייתא זו: אינו עובר עליו משום בל תאחר. אבל העשה דובאת שמה והבאתם שמה עובר ברגל ראשון: שלש רגלים כסדרן. הכתוב בתורה דוקא. וטעמו דחג הסוכות א"ל הכתוב להזכיר שכו דיבר בפרשה בתחלה ולמה החזירו הכתוב אלא לומר דאף לענין בל תאחר אינו עובר אלא אם יהיה זה האחרון ולזה לדידיה אינו עובר עד שיהיו השלשה רגלים כסדרן: (ה) ה"ג ב"ש אומרים יכול יחוג אדם ביו"ט. ר"ל שיביא עולת ראיה ויקריבם ביו"ט כמו שמביא שלמי חגיגה ומקריב ביו"ט: ת"ל אך. דהוא מיעוט דכתיב אך בחמשה וגו' תחוגו את חג ד' ואך מיעט את החמשה עשר מהחג מהביא עולת ראיה והאי דכתיב תחוגו את חג ד' שבעת ימים אוקמיה בשלמי חגיגה: וב"ה אומרים. דיו"ט עולת ראיה דוחה אותו ולא בא מיעוט אך אלא למעט שבת דאינו דוחה אותה כיון דיש לה תשלומין ובהכי יתיישב קרא עדיף דכתיב תחוגו את חג ד' שבעת ימים וכתיב אך לומר דאין לך שבעת ימים שלימים דצריך אתה למעט מהם שבת: (ו) שתיעשה החג באסיפת הפירות. מדקבע הכתוב ואמר שיהיה באספכם את תבואת הארץ בזה אמר לנו דאם היתה השנה באופן דאין חג הסוכות בא בה באספכם עבר את השנה והוא אדר השני כדי שתעשה חג הסוכות באסף והוא אחד מן ג' סיבות שמעברין עבורם השנה כדאיתא בסנהדרין פ"ק על ג' דברים מעברין השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה: (ז) ולא כל גרנך ולא כל יקבך. פי' שכל הפירות יש להן גורן ויש מהן שיש להן יקב והם אותן פירות שעושין מהן משקה: יכול מקצתם. פי' אפילו מיעוטו: ברוב אסיפת כל הפירות. פי' ברוב אסיפת המינין כיצד אם הם עשרים מיני פירות ונאספו מהן י"ג קודם החג כבר בא החג בזמנו וכ"ל שאין הולכין אלא אחר המינין המצויין בישוב ועיקריהן למאכל אדם או למשקה אדם [ראב"ד ור"ש והוא דלא כפירוש הק"א] (ח) בתשלומים כל שבעה. כמו שמוכיח לקמן ברים פי"ו: שבות. ממלאכה:

חג הסוכות שבעת ימים לה׳ מה תלמוד לומר לפי שנאמר בסוכות תשבו שבעת ימים ואיני יודע אם שבעה ראשונים א) ואם שבעה אחרונים ב) כשהוא אומר ובט״ו יום לחדש השביעי הזה. חג הסוכות שבעת ימים לה׳ הרי שבעה ראשונים ולא שבעה אחרונים: (ב) הזה חג הסוכות. זה טעון סוכה ואין חג המצות טעון סוכה. והלא דין הוא ומה אם זה שאינו טעון מצה טעון סוכה. חג המצות שהוא טעון מצה אינו דין שיטעון סוכה. ת״ל הזה חג הסוכות זה חג הסוכות טעון סוכה. ואין חג המצות טעון סוכה: (ג) חג הסוכות שבעת ימים לה׳ יכול תהיה חגיגה וסוכה לגבוה ת״ל חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים. אי חג הסוכות תעשה לך יכול יהא חגיגה וסוכה להדיוט. ת״ל חג הסוכות שבעת ימים לה׳. הא כיצד חגיגה לגבוה וסוכה להדיוט: (ד) ביום הראשון מקרא קודש קדשיהו. וביום השמיני מקרא קדש קדשיהו. במה אתה מקדשו במאכל ובמשתה ובכסות נקייה: (ה) ג) וכל מלאכת עבודה לא תעשו הרי זה בא ללמד על ימי מועד שהם אסורים במלאכה: (ו) יכול יהיו אסורים במלאכת עבודה ד) תלמוד לומר הוא הוא אסור במלאכת עבודה ואין ימי מועד אסורים במלאכת עבודה דברי רבי יוסי הגלילי: (ז) רבי עקיבא אומר מה תלמוד לומר אלה מועדי ה׳ אשר תקראו אותם מקראי קודש. אם לענין ימים טובים כבר ימים טובים אמורים שנאמר (מלבד שבתות ה׳ ואומר) ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון. א״כ למה נאמר אשר תקראו אותם מקראי קדש וגו׳. אלא אלו ימי מועד שאסורים במלאכה: (ח) יכול יהיו אסורים במלאכת עבודה ת״ל הוא. הוא אסור במלאכת עבודה ואין ימי מועד אסורים במלאכת עבודה: (ט) להקריב אשה לה׳ עולה ומנחה אם אין עולה אין מנחה. שתקדום עולה למנחה ה) שאם קדמה מנחה לעולה פסולה. זבח ונסכים אם אין זבח אין נסכים. שיקדום זבח לנסכים ו) שאם קדמו נסכים לזבחים פסולים ז) דבר יום ביומו מלמד שכל היום כשר למוספין. ביומו עבר זמנו אינו חייב באחריותו. יכול לא יהיו חייבים באחריות נסכים ח) למחר ת״ל ומנחתם ט) ונסכיהם ביום ומנחתם ונסכיהם למחר: (י) מנין למוספי שבת שיקרבו עם אימורי הרגל ת״ל מלבד שבתות ה׳. מלבד מתנותיכם ומלבד כל נדריכם ומלבד כל נדבותיכם אשר תדרו לה׳ מה ת״ל שיכול אין לי קרב ברגל אלא קרבנות הרגל בלבד מנין קרבנות היחיד :

הגהות הגר״א פרשתא יב **הלכה א** א) ואם שבעה אחרונים בפ׳ צ״ל אחרים: ב) וכשהוא אומר חג הסוכות שבעת ימים כו׳ **הלכה ה** ג) וכל מלאכת עבודה לא תעשו שבעת ימים וגו׳ הרי זה בא ללמד: **הלכה ו** ד) ת״ל הוא כל מלאכת עבודה לא תעשו הוא אסור כו׳: **הלכה ט** ה) שאם צ״ל ואם: ו) שאם קדמו צ״ל ואם קדמו: ז) דבר יום מלמד כו׳: ח) למהר הראשון מיותר: ט) ונסכיהם אפילו בלילה ומנחתם ונסכיהם אפילו למחר [כן איתא בגמרא בכמה מקומות]:

ביאור

פרשתא יב (א) מה ת״ל. פי׳ שהרי כתיב למטה אך בחמשה עשר יום לחודש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחוגו את חג ד׳ שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון ואיני יודע אם ז׳ ימים ראשונים או ז׳ ימים אחרונים. שהרי כתיב בחודש השביעי תחוגו אותו וסמיך ליה בסוכות תשבו ז׳ ימים ואינו יודע אם ז׳ ראשונים דלולב היינו מה שכתוב ושמחתם וגו׳ שבעת ימים הן ז׳ ימי הסוכה או ז׳ אחרונים דו׳ ראשונים ללולב כדאמר למעלה וביום השמיני יהיה עצרת ולאחר אלו שמנה יהיו שבעה אחרות למצות סוכה לכך נאמר כאן בט״ו יום חג הסוכות הא למדת שהם ז׳ ראשונים וסוכה ולולב חג אחד הוא: (ג) לגבוה. פי׳ שיעשה סוכה בהר הבית ויקדשנה לשמים מלבד סוכה לישב בה כמו שכתוב בסוכות תשבו: יכול תהא חגיגה וסוכה להדיוט. פי׳ שישחטנה בחג ויאכל בשר ולא יקדשנה: ת״ל חג הסוכות שבעת וגו׳. ופי׳ דכתיב בתריה שבעת ימים תקריבו אשה וגו׳ וא״כ החגיגה ע״כ לד׳: הא כיצד חגיגה לגבוה. ונפרש הקרא החג שעושין בה הסוכות יהיה החג לד׳: (ד) במה אתה מקדשו. דא״א לומר ממלאכה דהרי כתוב אח״כ בהדיא: (ה) ה״ג וכל מלאכת עבודה כו׳ [ק״א וכן איתא בגמרא וילקוט]: הרי זה בא ללמד על ימי וכו׳. דסמיך ליה שבעת ימים תקריבו אשה ודריש סמוכין לא תעשו שבעת ימים: (ו) יכול יהיו אסורים במלאכת עבודה. והוא מלאכה חשובה שיש לך עבודה וצורך משנה כגון דבר האבד [רש״י בחומש]: ת״ל הוא, עצרת הוא כל מלאכת עבודה לא תעשו ומשמע דוקא הוא אסור במלאכת עבודה אבל הימים שקודם ימי השמיני אין אסור במלאכת עבודה: (ז) ה״ג שנאמר ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון [גמרא וילקוט]: אלא אלו ימי מועד. שכל השבעת ימים ג״כ תקראו אותם מקראי קודש דהיינו שהוא קדוש בעשיית מלאכה: (ח) ת״ל הוא. עצרת הוא כנ״ל: (ט) אם אין עולה אין מנחה. דהאי מנחה מנחת העולה הקודמת היא באה שהצריך הכתוב להעולה להביא אח״כ מנחתה השייך לה: פסולה שהרי דם הזבח מתירה וקודם דם הזבח אינה קדושה ליקרב. ודוקא כשקדמה המנחה לזריקת דם העולה אבל אם קדמה להקטרת האיברים של העולה כשרה בדיעבד [כן מוכח ביומא (דף ל״ג:) דהטעם שם רק שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר וזהו רק לכתחלה כדאיתא במנחות דף מ״ט]: אם אין זבח אין נסכים. הטעם ג״כ כנ״ל: שאם קדמו נסכים לזבחים פסולין. דאין נסכין מתקדשין אלא בזביחה: אינו חייב באחריותו. ר״ל שעבר זמנו ואינו יכול להביא קרבן אחר בשבילו: יכול לא יהיו חייבים באחריות נסכים. דהיינו שגם זה לא יוכל להביא למחר כיון שהם באים בגלל הזבח: ה״ג ת״ל ומנחתם ונסכיהם בלילה ומנחתם ונסכיהם למחר [ק״א והגר״א וכן הוא בגמרא] ומנחתם ונסכיהם יתירא דקרבנות החג קדריש ללמד שאין לנסכים זמן קבוע שיכול להביאן אף בלילה ואף למחר: (י) מנין למוספי שבת שיקרבו עם אימורי הרגל. ולא נאמר כיון שבמוספי הרגל הם ז׳ כבשים יעלו גם לשבת ולא יביאו ברגל שני כבשים של שבת: קרבנות הרגל. מה שהם לצורך הרגל: מנין קרבנות היחיד. כגון של נזיר ומצורע או שאר נדרים ונדבות:

וקרבנות

חטאת ואשם מכפרים. ויוה"כ מכפר. מה חטאת ואשם אין מכפרים אלא על השבים אף יוה"כ לא יכפר אלא על השבים: (ב) לא אם אמרת באשם וחטאת שאין מכפרים על הזדון כשגגה. תאמר ביוה"כ שהוא מכפר על הזדון כשגגה הואיל והיא מכפר על הזדון כשגגה יכפר על השבים ועל שאינן שבים ג) ת"ל אך הא אינו מכפר אלא על השבים: (ג) וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה הרי זו אזהרה למלאכה. כל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי הרי זו עונש למלאכה: (ד) כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה הרי זו עונש עינוי. והאבדתי מה ת"ל לפי שהוא אומר כרת בכל מקום ואיני יודע מהו. כשהוא אומר והאבדתי לימד על הכרת ג) שאין אלא אבדן. ומנין שיום הכיפורים אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה ובתשמיש המטה ד) ובנעילת הסנדל ת"ל שבתון שבות. יכול תהא שבת בראשית אסורה בכולם ת"ל שבתון הוא לכם ועיניתם הוא אסור בכולן ואין שבת בראשית אסור בכולן: (ה) ועיניתם את נפשותיכם בתשעה ה) יכול יתחיל ויתענה בתשעה ת"ל בערב. אי בערב יכול משתחשך. ת"ל ועניתם את נפשותיכם בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום שכן מוסיפים מחול על הקודש: (ו) אין לי אלא מלפניו מלאחריו מנין ת"ל מערב ועד ערב. אין לי אלא יו"ה שבת בראשית מנין ת"ל תשבתו. ימים טובים מנין ת"ל שבתכם. הא כל שביתה שאתה שובת אתה מוסיף לה מחול על הקדש בין מלפניה בין מלאחריה: (ז) יכול יהיו חייבים כרת על התוספת ת"ל וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי על עצם היום הזה ענוש כרת ואין ענוש כרת על תוספת מלאכה: (ח) יכול לא יהיו חייבים כרת על מלאכה אבל יהיו חייבים על תוספת ענוי ת"ל כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה על עצם היום הזה חייבים כרת ואין חייבים כרת על תוספת עינוי. יכול לא יהיה בכלל עונש. אבל יהיה בכלל אזהרה ת"ל כל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה. על עצם היום הזה מוזהרים. ואין מוזהרים על תוספת מלאכה: (ט) יכול לא יהיו מוזהרים על תוספת מלאכה אבל יהיו מוזהרים על תוספת עינוי. ודין הוא ומה מלאכה שהיא נוהגת בימים טובים ובשבתות אינו מוזהר עליה עינוי שאין נוהג בימים טובים ובשבתות א"ד שלא יהא מוזהר עליו. אבל אזהרה לעינוי ליום עצמו לא שמענו וכשהוא אומר עונש מלאכה שאין ת"ל שכבר ק"ו. מה אם עינוי שאינו נוהג בימים טובים ובשבתות הרי היא ענוש כרת. מלאכה שהיא נוהגת בימים טובים ובשבתות א"ד שיהא ענוש עליו. אם כן למה נאמר עונש מלאכה ללמוד ממנו אזהרה לעינוי מה עונש מלאכה לאחר אזהרה אף עונש עינוי לאחר אזהרה:

פרשתא יב.

(א) **וידבר** ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל לאמר בט"ו יום לחדש השביעי הזה

הגהות הגר"א **הלכה ב** ג) ת"ל אך ללמוד שאינו כו': **הלכה ד** ג) שאין צ"ל שאינו: ד) ובנעילת הסנדל ת"ל שבת שבתון ועניתם (דהיינו שביתה מאכילה וכל הדברים) יכול כו' [דלפי גירסתינו קשה מאוד מאיזה טעם נאמר דגם שבת יהא אסור בכולן דקאמר יכול וכי מפני תיבת שבתון בלהוד נאמר זה והלא גם ביו"ט כתיב שבתון אבל לפי גירסתי דהריבוי הוא מתיבת שבת שבתון ניחא דגם בשבת כתיב שבת שבתון נלמוד מעניינו דיהא שביתה גם מאלו הדברים]: **הלכה ה** ה) יכול יתענה כו':

ביאור

מכפר: מה חטאת וכו' על השבים. דכתיב והתודו את חטאתם וגו' והתודה אשר חטא עליה [רש"י] והר"ש פירש מדכתיב או הודע אליו השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב וכו': (ב) שאין מכפרים על הזדון. פירש"י דרוב חטאות ואשמות אין מכפרין על המזיד אלא חטאת דשבועת העדות ואשם שפחה חרופה ואשם נזיר טמא ואשם שבועת הפקדון: ת"ל אך. בעשור לחודש השביעי הזה יוה"כ הוא למעט דאינו מכפר אא"כ עשה תשובה ומקשה בגמרא (שבועות י"ג) רישא לסיפא דהא קאמר לעיל אפילו לא התענה בו ועשה בו מלאכה ומשמע דאפילו עשה זה בסוף היום ומשני הגמרא הא רבי הא ר' יהודה דרבי ס"ל דיוה"כ מכפר אפילו בשלא שב [וכתבו הספרים דכ"ז אפילו לדעת רבי דעיצומו של יום הוא מכפר בכל גווני הוא דוקא בשנזהר עכ"פ על להבא שלא לעשות כן] ועוד יש תירוץ אחר בגמרא עי"ש: (ד) הרי זו עונש עינוי. ואזהרה לעינוי יליף התנא לקמן בסוף הפרק: והאבדתי מה ת"ל. כלומר מה למדנו במה שאמר הכרת בשם אבידה: שאינו אלא אבדן. דלשון כרת משמע רק שיהיה נכרת בקוצר שנים והוא על הכרתת הנפש מהגוף וע"ז מורה לשון אבדן שהוא אבידת הנפש שלא יהיה לה השארות כדבר הנאבד שלא ימצא עוד [קרבן אהרן]: ת"ל שבתון שבות. גבי עינוי כתיב וכי היכי דשבתון האמור בשבת אסמכו ביה רבנן שאר מלאכות שלא היו במשכן ואינם מלאכה גמורה ה"נ שבתון דגבי עינוי דכתיב שבתון הוא לכם ועיניתם להוסיף על עינוי דאכילה ושתייה קאתי וכל אלו הדברים כשהוא שובת מהם מוסיף בזה על עינוי שלו: יכול תהא שבת בראשית וכו'. דגם בה כתיב שבת שבתון ונילף מהאי שבתון דהכא: (ה) מתחיל ומתענה מבעוד יום. היינו בעוד יום כאשר יקרב לערב: (ו) ת"ל מערב עד ערב. ערב לילה הוא וערב בכלל דעד ועד בכלל: ת"ל תשבתו. דאי לשביתת יוה"כ כבר אמר שבת שבתון הוא לכם ולמה הדר אמר תשבתו אלא לומר דכן צריכים אתם להוסיף כאשר תשבתו: (ט) אבל יהיו מוזהרים על תוספות עינוי. ר"ל בלאו גמור:

ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים דברי רבי יוחנן בן נורי: (ד) אמר לו ר״ע אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר. אלא אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל את מלכיות עם קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע. ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים: (ה) רבי אומר עם המלכיות אומר קדושת היום מה מצינו בכל יום ברביעית אף כאן ברביעית ה) רשב״ג אומר קדושת היום עם הזכרונות. אמר רשב״ג מה מצינו בכל יום באמצע אף כאן אמרה באמצע. וכשקידשו את השנה באושה ביום הראשון עמד רבן שמעון בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה ואמר כדברי ר׳ יוחנן בן נורי אמר רשב״ג לא היינו נוהגים כן ביבנה ביום השני עמד חנניא בנו של ר׳ יוסי הגלילי ואמר כדברי ר״ע אמר רשב״ג כך היינו נוהגים ביבנה: (ו) ומנין שהוא בשופר ת״ל והעברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש ביוה״כ שאין ת״ל בחודש השביעי ומה ת״ל בחדש השביעי הרי תרועת שביעית כזו מה זו בשופר אף תרועת ר״ה בשופר: (ז) ומנין שהיא פשוטה לפניה ת״ל והעברת שופר תרועה. ומנין שהיא פשוטה לאחריה ת״ל תעבירו שופר. אין לי אלא ביובל בראש השנה מנין ת״ל והעברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש ביוה״כ שאין ת״ל בחדש השביעי ומה ת״ל בחדש השביעי הרי תרועת כל חדש שביעי כזו. מה זו פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה אף תרועת ראש השנה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה: (ח) מנין שלש של שלש שלש ת״ל והעברת שופר תרועה זכרון תרועה מקרא קודש יום תרועה יהיה לכם מלמד שהם שלש של שלש שלש: (ט) ומנין ליתן את האמור ביובל בראש השנה ואת האמור בראש השנה ביובל ת״ל בחדש השביעי בחודש השביעי לגז״ש: (י) כיצד סדר תקיעות תוקע ומריע ותוקע תוקע ומריע ו) ותוקע ג׳ תקיעות שהם תשע. שיעור תקיעה כדי תרועה ושעור תרועה שלשה שברים. ז) שיעור שופר כדי שיהיה תוקע:

פרק יד.

(א) מקרא קודש א) יוה״כ הוא ועניתם את נפשותיכם כי כפורים הוא וכל מלאכה לא תעשו כי כיפורים שיכול אין לי יוה״כ מכפר אא״כ עשאו מקרא קודש ונתענה ולא עשה בו מלאכה. ומנין אפילו שלא עשאה מקרא קודש ולא נתענה בו ועשה בו מלאכה שהיום מכפר ת״ל יוה״כ הוא. שיכול אין לי יוה״כ מכפר אלא עם הקרבנות ועם השעירים ומנין אעפ״י שלא בקרבנות ושלא בשעיר היום מכפר ת״ל יוה״כ היא. יכול יכפר על השבים ועל שאינן שבים ודין הוא

הגהות הגר״א הלכה ה ה) רשב״ג אומר עם הזכרונות אומרה [וכן הוא בגמרא]: הלכה י ו) צ״ל ותוקע ג׳ פעמים שהן תשע: ז) שיעור שופר כדי שיאחזו בידו ותוקע כצ״ל [וכן איתא בגמרא כ״ו.]: פרק יד הלכה א א) יום הכיפורים הוא מה ת״ל שיכול אין יוה״כ מכפר אלא כו׳ ת״ל כי יום הכיפורים הוא כו׳:

ביאור

קדושת היום. אתה בחרתנו: ה״ג זכרונות ותוקע שופרות ותוקע [כן איתא במשנת ר״ה ל״ב.]: (ד) למה הוא מזכיר. פי׳ דקי״ל אין פוחתין מעשרה פסוקים למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות וקאמר ליה ר״ע אם כדבריך שאיסתני מלכיות מן זכרונות ושופרות שאינו תוקע בו ישתנה נמי לענין שלא יזכירו בו כל עשרה פסוקים אלא יפחתו בו פסוק אחד (גמרא): (ה) מה מצינו בכל יום. מימי יו״ט אומר אתה בחרתנו בברכה הרביעית: מה מצינו בכל יום באמצע. שביו״ט יש במוסף שבע ברכות וממילא הברכה הרביעית היא באמצע ובר״ה יש במוסף ט׳ ברכות והאמצעה היא ברכה חמישית שהיא זכרונות ואומר שם גם קדושת היום: ואמר כדברי ר׳ יוחנן ב״נ. שאין תוקעין למלכיות: ביום השני. מפרש בגמרא שהוא יום השני לשנה הבא דא״א שיהיו ב׳ ימים של ר״ה ועברוה לאלול דהא אמר ר״ח מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר: כך היינו נוהגין ביבנה. היינו לענין זה שתוקעין למלכיות אבל לא ס״ל כר״ע דאמר שקדושת היום עם המלכיות אלא עם הזכרונות: (ו) שאין ת״ל בחודש השביעי. דידוע דיוה״כ הוא בשביעי: הרי תריעת שביעית, פי׳ תרועה שכתוב לענין ר״ה שהוא בחודש שביעי: (ז) ת״ל והעברת. דהעברה פשוטה משמע העברת קול אחד מבלי תנועה בה: ת״ל. ביוה״כ תעבירו הרי העברה תחלה וסוף ותרועה כתיב ביניתיים: (ח) מנין שלש של שלש. שמריע ג׳ פעמים ועל כל תרועה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה: ת״ל והעברת וגו׳ זכרון וגו׳ מקרא קודש וגו׳. שהם ג׳ פסוקים של ג׳ תרועות ולכל תרועה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה: (ט) ומנין ליתן את האמור ביובל וכו׳. דבאמת ביובל כתיב רק פעם אחד דכתיב והעברת שופר תרועה ובר״ה כתיב שתי פעמים דהכא נאמר זכרון תרועה ובפרשת פנחס כתיב יום תרועה יהיה לכם: (י) שלש תקיעות שהם תשע. פי׳ שלש פעמים שהם תשע ולשון תקיעות לאו דוקא: שיעור תקיעה. דצריך למשוך התקיעה כשיעור תרועה: ושיעור תרועה שלשה שברים. האי תנא סבר דתרועה הוא מה שאנו עושין ג׳ שברים [ר״ש וכן מוכח בגמרא לג:]: שיעור שופר. בארכו כדי שיהא תוקע והיינו כדי שיאחזנו בידו ותוקע והוא שיעור טפח כדאיתא בנדה דף כ״ו: פרק יד (א) מקרא קודש יום כיפורים הוא וכו׳ כי כפורים וכל מלאכה לא תעשו כי כפורים. פי׳ דפעם ראשון שכתוב בקרא יום הכיפורים הוא קאי אמקרא קודש וגם על ועניתם את נפשותיכם והוי כאלו כתוב ב׳ פעמים ועוד כתיב יוה״כ אצל מלאכה הרי ג׳ פעמים ולמה כתב כ״ו משום שיטול: עשאו נקרא קודש. היינו בברכות שאמר מקדש ישראל ויוה״כ [רש״י ותוספות השיגו דלא מצינו דברכות יוה״כ יהיה דאוריתא ובכריתות ד׳ ז׳ פירשו שם בת״י שקידשו בכסות נקיה]: שיכול וכו׳. פי׳ לזה לבד היה די שיסיים הפסוק בסוף הענין כי יום כפורים הוא פעם אחד ולמה צריך לומר עוד ב׳ פעמים לרבות דאפילו לא הביא הקרבנות השייכים ליום זה וגם לא הביא השעירים השעיר פנימי והשעיר החיצון אפ״ה עיצמו של יום מכפר

אין עושין כן לפני ממ"ה הקב"ה עושין כן אלא מניח זה בצד זה ומניף: (ט) קודש ז) יהיו לה' לכהן. לחם אע"פ שאין כבשים דברי ר"ע אמר ר"ש בן ננס לא כי אלא כבשים אע"פ שאין לחם. א"ר הדבר שקול מי מכריע. אמר לו בן ננס אני אכריע שכן מצינו במדבר מ' שנה קרבו כבשים בלא לחם. אף כאן בלא לחם: (י) א"ר שמעון הלכה כדברי בן ננס אבל אין הטעם כדבריו שכל האמור בחומש הפיקודים קרב במדבר והאמור בת"כ לא קרב במדבר ומשבאו לארץ קרבו אלו ואלו שנאמר כי תבואו והבאתם מפני מה אני אומר יקרבו כבשים בלא לחם שהכבשים מתירין את עצמן ולא לחם בלא כבשים שאין לו מי יתירנו: (יא) וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש: (יב) ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט. א"ר אוורדימס ברבי יוסי וכי מה ראה הכתוב ליתנה באמצע הרגלים פסח ועצרת מיכן וראש השנה ויה"כ מיכן. אלא ללמד שכל מי שהוא מוציא לקט שכחה ופיאה ומעשר עני מעלים עליו כאילו בית המקדש קיים והוא ח) מקריב קרבנותיו לתוכו. וכל מי שאינו מוציא לקט שכחה ופיאה ומעשר עני מעלים עליו כאילו בית המקדש קיים ואינו מקריב קרבנותיו לתוכו:

פרשתא יא.

(א) **בני** ישראל מקרא קודש ואין העכו"ם מקרא קודש. אי בני ישראל אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות את הגרים ואת העבדים ת"ל יהיה לכם. שבתון זכרון תרועה מקרא קודש. ר"א אומר שבתון א) זו קדושת היום. מקרא קודש קדשיהו. אמר לו ר"ע אינו אומר שבתון אלא שבות שכן הוא פותח בשביתה ראשון ב) (אלא) זכרון אילו הזכרונות. תרועה אילו השופרות מקרא קודש זה קדושת היום. ומנין שיהיה כולל ג) עמה את המלכיות ת"ל ה' אלהיכם בחודש השביעי: (ב) רבי יוסי בר' יהודה אומר א"צ כתיב והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם שאין ת"ל אני ה' אלהיכם אלא זה בנין אב כ"מ שאתה אומר זכרונות את סומך לה המלכיות: (ג) כיצד סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עמהם ואינו תוקע. קדושת היום ותוקע. ד) שופרות ותוקע

הגהות הגר"א **הלכה ט** ז) קודש יהיו לד' לכהן [וכבר ותקנתי זה בפנים]: **הלכה יא יב** ח) המקריב צ"ל מקריב [גם זה תקנתי בפנים]: **פרשתא יא הלכה א** א) זו קדושת היום זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות מקרא קדש קדשיהו כו' [וכן הוא בגמרא דף ל"ב.]: ב) אלא מיותר: ג) עמה צ"ל עמהן: **הלכה ג** ד) זכרונות ותוקע שופרות ותוקע [וכן איתא במשנה]:

ביאור

על הלחם ירך העליון מוטל על הלחם ובעודן חיין קמיירי: אין עושין כן. לתת לחם בין יריכים: (ט) אע"פ שאין כבשים. הנך ב' כבשים דשלמים שהוזקקו לתנופה עם הלחם לר"ע הלחם מעכב את הכבשים דבלא לחם לא יביא כבשים אבל הכבשים אין מעכב את הלחם דאפילו אם אין לו כבשים יביא לחם וטעמו דיהיו עיכובא הוא והלחם קאי דאיזהו דבר שכולו לכהן הוי אומר זה לחם [גמרא מ"ה:] וטעמא דבן ננס שאומר כבשים עיקר ועליה קאי תיבת יהיו דמשמע עיכובא משום דכתיב בהאי קרא לד' לכהן משמע שמקצתו לד' ומקצתו לכהן וזהו כבשים: אמר רבי שקול. הדבר שקול דיכולין לומר דיהיו קאי אלחם ויהיו קאי אכבשים דתרווייהו נזכר בקרא אחד: בלא לחם. דשתי הלחם הוא דוקא מא"י ולא מחו"ל כדלעיל בריש הפרק: אף כאן בלא לחם. וא"כ עיקר הוא הכבשים וממילא לא יוכל להקריב לחם להניף אותו בלא כבשים: (י) הלכה כדברי ב"נ. שיכולין להקריב כבשים בלא לחם אבל אין הטעם כדבריו שאמר מפני שבמדבר הקריבו כבשים בלא לחם שבאמת כל מה שאמור בתו"כ לא הקריבו אלא הטעם כמו שמסיים מפני שהכבשים מתירין את עצמן בזריקת דמן והקרבת אימוריהן אבל הלחם אין לו מי שיתירנו שאין הלחם מותר באכילה עד שיקרבו הכבשים: שאין לו מי יתירנו. ור"ע נמי ס"ל דבשחיטת כבשים נתקדש הלחם אלא דס"ל דזהו דוקא ביש לו כבשים אבל באין לו כבשים קדוש הלחם אף בלא כבשים: (יא) וקראתם בעצם היום הזה וכו': (יב) ובקוצרכם. כלומר מה ענין זה לזה ולזה הביא דברי ר' אוורדימס: מעלים וכו'. והוא אפילו בזה"ז:

פרשתא יא (א) ואין העכו"ם מקרא קודש. דס"ד אמינא כיון שכולם נידונין בו יהיו חייבין כולם לקדשו קמ"ל ומשמע זה צריך גם גרים לרבוי דלא נימא דוקא ישראל כמו שממעט עכו"ם אע"ג דשייכי בה: ת"ל יהיה לכם. דמלת לכם יתירא דהלא הוא מדבר עם בני ישראל אלא הכונה לנלוים אליכם: שבתון זו קדושת היום. והוא אתה בחרתנו שהותם בה מקדש ישראל ויום הזכרון וגם הוא מודה שזכרון אלו הזכרונות ותרועה אלו השופרות: מקרא קודש קדשיהו. מעשיית מלאכה שקדושה תורה על הבדל מעשיית מלאכה: אלא שבות. דתיבת שבתון מורה על שביתה מעשיית מלאכה: שכן הוא פותח בשביתה ראשון. פי' שכך יפה לדרוש על השביתה ממלאכה שהיא העיקר הואיל והוא ראשון במקרא שנזכר זה מקודם והשביתה ראשונה לכולם ומשמעות דורשין איכא בינייהו וליכא למימר דר"ע אית ליה קדושת היום לבסוף שהרי קאמר כולל מלכיות עם קדושת היום והדר זכרונות ושופרות: ה"ג ת"ל אני ד' אלהיכם בחודש השביעי ופירש"י לעני ולגר תעזוב אותם אני ד' אלהיכם וסמיך ליה בחודש השביעי ור"ל אני ד' לשון מלכות הוא אני אדון לכם בחודש השביעי שהוא ר"ה: (ב) ה"ג ר' יוסי בר' יהודה אומר א"צ כתיב והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם שאין ת"ל וכו'. פי' א"צ לבקש מלכיות מן אני ד' אלהיכם הכתוב בפרשה הקודמת דהרי בגופה של פרשה (במדבר יו"ד) כתיב אני ד' אלהיכם שאין ת"ל דכתיב והיה לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ד' אלהיכם שהוא יתר אחרי דאמר מתחלה לפני אלהיכם אלא ה"ק והיה לכם פי' כל יום אשר יהיה לכם חיובא לזכרון כלומר לומר זכרונות לפני אלהיכם צריך שתזכירו ג"כ שאני ד' אלהיכם אדון ומלך עליכם ואלו הם המלכיות וזהו שאמר כל יום שאתה אומר זכרונות אתה סומך לו מלכיות: (ג) אבות. מגן אברהם: וגבורות. אתה גבור: וקדושת השם. אתה קדוש: וכולל מלכיות עמהן. היינו כל הברכה של מלכיות כוללה קודם התימה של המלך הקדוש:

קדושת

ואין הללו שני עשרונות: (ב) לחם תנופה שתים שיהו שוות. ג) שני עשרונים שיהו שוות סולת תהיינה חמץ תאפינה שאור בודה להם מתוכן ומחמצן דברי ר"מ. רבי יהודה אומר אף היא אינה מן המובחר אלא מביא את השאור ונותנו לתוך המדה וממלא את המידה אמר לו אף היא היתה חסירה או יתירה: (ג) ג) ביכורים לה' ר' שמעון אומר נאמר כאן ביכורים לה'. ונאמר להלן ביכורים לה' מה בכורים אמורים כאן של ציבור אף ביכורים אמורים להלן משל ציבור. אם תאמרו זו משל ציבור והלן משל יחיד. אמרת לאו אם זו ראשית קציר אין הלן ביכורים לה'. ואם הלן ביכורים לה' אין זו ראשית קציר. דברים מחוסרים להלן אמרן הכתוב כאן: (ד) והקרבתם על הלחם חובה ללחם. והקרבתם על הלחם ד) שבעת כבשים תמימים בני שנה. כבשים אע"פ שאין לחם דברי ר"ט. א"כ למה נאמר לחם מלמד שלא נתחייבו כבשים עד שנתחייבו בלחם: (ה) ה) ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עולה לה' ומנחתם ונסכיהם אשה לה' ריח ניחוח לה' דבר הכתוב בקצרה: (ו) ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת לה' יכול שבעת כבשים ושעיר האמור בחומש הפיקודים הם שבעת כבשים ושעיר האמור כאן. וכשאתה מגיע לפרים ולאילים אינם הם. אלא אלו קרבו בגלל לחם ואילו קרבו בגלל היום: (ז) ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים שתהיה זביחתן לשם שלמים. ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים. אמר ר"ש על מה שני כבשי עצרת מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו אם כיפר הראשון על מה השני בא ומכפר. על טומאה שארעה בין זה לזה אמור מעתה כך היו ישראל צריכים בכל שעה אלא שחיסך הכתוב את ישראל: (ח) והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה'. יכול יהיה הלחם מלמטן. ת"ל על שני כבשים אי על שני כבשים יכול לחם ע"ג כבשים ת"ל על לחם הבכורים. עדין הדבר ו) צריך מה מצינו בכ"מ הלחם מלמעלן אף כאן הלחם מלמעלן· רבי יוסי בן משולם אומר כבשים ע"ג הלחם ומה אני מקיים על שני כבשים להוציא שבעה. חנינא בן עכינאי אומר מניח שתי הלחם בין ירכותיהם של כבשים ומניף ונמצא מקיים שתי מקראות הללו לחם על גבי כבשים וכבשים על גבי לחם א"ר לפני מלך בשר ודם

הגהות הגר"א הלכה ב ג) שני עשרונים שיהיו בשניהם ב' עשרונים [מיאן בגירסתינו דהיינו הך דקאמר מקודם שיהו שוות (ובביאורינו דחקנו קצת) ובפסיקתא זוטרתי משמע ג"כ הכי אלא שחסר שם אות א' דכתב שם שתים שני עשרונים שיהיו שנים וצ"ל בשנים והיינו בשני הלחמים יהיו שני עשרונים]: הלכה ג ג) בכורים וכו'. לא הגיה הגר"א כאן כלום דברייתא זו כפולה לעיל בסדר ויקרא דיבורא דנדבה פט"ו והגיה שם עי"ש והוא מאיר עינים כמ"ש]: הלכה ד ד) שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עולה לד' אע"פ שאין לחם א"כ למה נאמר על הלחם ללמד שלא נתחייבו בהם עד כו' [כונתו לומר דה"ה פר ואילים יכול להביא אע"פ שאין לחם וזהו שדקדק בסוף שלא נתחייבו בהם כולל אף אלו הקרבנות ועצם טעם הברייתא אפשר דדרש מתיבת יהיו דהו"ל למכתב והקרבתם וכו' שנים עולה לד' אלא דהוא מאמר בפ"ע שבעת כבשים וגו' ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עולה לד']: הלכה ה ה) ופר עד מנחתם מיותר [דזה שייך על הלכה ד' כנ"ל]: הלכה ח ו) צריך להיות שקול:

ביאור

גירסת התו"כ אכן ממנחות (דף ע"ו) משמע דתהיינה ריבויא הוא דכתיב בשני יודין והך יו"ד אתי לרבות דבעינן בתודה עשרה חלות ואע"ג דתהיינה כתיב בשתי הלחם אם אינו ענין לשתי הלחם תניהו ענין לתודה וכדפי' רש"י שם]: (ב) שתים שיהו שוות. בתמונתן וצורתן: שני עשרונים שיהו שוות. פי' בשיעורן א"נ שלא ימדוד אחד גדוש ואחד מחוק ושוב יערבם ויחלקם לשתי חלות אלא מדת שניהם במחוק וכדאמרינן בפרק שתי מדות דמדידת עשרון במחוק [ראב"ד]: שאור בודה להן מתוכו. מתוך עשרון דתודה ושתי הלחם היה מוציא שאור שהיה לש מן הסולת מעט לאחר שנמדד וטומנו בסולת ומתחמץ מאליו וממנו מחמץ את השאר: אף היא אינה מן המובחר. שאינה מחמצת יפה לפי שאין לה שאור מחומץ יפה: אלא מביא שאור. המחומץ יפה מתוך ביתו ונותן לתוך העשרון ומוסיף וממלא סולת: אף היא היתה יתירה או חסירה. כגון אם השאור עבה ומגובל בקושי במעט מים הינו מחזיק נפח גדול כאלו היה קמח ונמלא העשרון יותר לפי שאם לא היה שאור מגובל היה נפחו גדול מעכשיו ואם אינו מגובל יפה שנתן בו מים הרבה נמלא נפחו גדול משאלו היה קמח ונמלא העשרון חסר שאם לא בשביל המים לא היה מלא: (ג) ביכורים לד' וכו'. ברייתא זו כפולה לעיל בפרשה ויקרא דיבורא דנדבה פט"ו ועיין שם בביאורינו ובהגהות הגר"א: (ד) חובה ללחם. כלומר מפני חדוש הלחם הם באים אבל אינם אותם של מוספין האמורין בסדר פנחס אלא אותם למוספין כשאר מוספי המועדות ואלו האמורים כאן מפני חידוש הלחם הן והכי מפרש לקמן: כבשים אע"פ שאין לחם דברי ר"ט. דאל"ה היה לו למכתב והקרבתם שבעת כבשים על הלחם [ק"א]: (ה) דיבר הכתוב בקצרה. שלא פירש כמה עשרונים וכמה בלילות שמן שלהם כמו שמפורש בפרשת פנחס ומניהו דין אחד לכולן: (ו) כשאתה מגיע לפרים ואילים אינם הן, דהכא כתיב פר ושני אילים ובפרשת פנחס כתיב פרים בני בקר שנים ואיל אחד: (ז) אמר ר' שמעון על מה שני כבשי עצרת מכפרים. בפ"ק דזבחים (דף ו') פריך כבשי עצרת שלמים הם ואין באין כלל לכפר אלא החדש במקדש למנחות אלא שני שעירים (דהיינו חד דתורת כהנים והד דמוספין בפרשת פנחס) למה הן באין ולפי תירוץ הגמרא גם הקרא דקמייתי בברייתא ג"כ בשיבוש הביא וצ"ל ועשיתם שעיר עזים אחד וגו' א"ר שמעון: על טומאה שאירעה בין זה לזה. היינו אחר שנזרק דמו של ראשון: אלא שחיסך הכתוב. חס הקב"ה על חסרונן: (ח) עדיין הדבר צריך. פי' לחפש ראיה ממקום אחר כיון דמפסוק זה יש פנים לכאן ולכאן: להוציא שבעה. שלא נטעה לומר דוהניף הכהן קאי גם על שבעה כבשים האמורים למעלה דהם ג"כ באין חובה ליום זה: בין ירכותיהם. שמשכיב הכבשים על ירכותיהן על ידו ונותן הלחם על ירך התחתון: לחם ע"ג כבשים. על ירך התחתון וכבשים

על

לא נאמר אלא ממחרת שבת והלא כל השנה מליאה שבתות צא וחשוב מאיזו שבת א) נאמר כאן ממחרת שבת ונאמר למטה ממחרת שבת. מה מחרת שבת האמור למטן רגל ותחילת רגל אף ממחרת שבת אמור כאן רגל ותחילת רגל: (ה) ר"ש בן אלעזר אומר כתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות. וכתוב אחד אומר שבעת ימים מצות תאכלו. הא כיצד יתקיימו שני כתובים הללו מצה שאי אתה יכול לאוכלה מן החדש כל שבעה. אתה יכול לאכלה ב) ששה מן החדש הא מה אני מקיים ממחרת השבת ממחרת יום טוב: (ו) מיום הביאכם תספרו ג) יכול יקצור ויביא ויספור אימתי שירצה ת"ל מהחל חרמש בקמה תחל לספור. אי מהחל חרמש יכול יקצור ויספור ויבא אימתי שירצה ת"ל מיום הביאכם תספרו אי מיום הביאכם. ד) יכול יקצור ביום ויספור ביום ויביא ביום ת"ל שבע שבתות תמימות תהיינה. אימתי הם תמימות בזמן שמתחיל בערב. יכול יקצור בלילה ויספור בלילה ויביא בלילה ת"ל מיום הביאכם. אין הבאה אלא ביום הא כיצד קצירה וספירה בלילה והבאה ביום: (ז) עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום זו היא שאמר ר' יוסי בר' יהודה כל ספירתך לא תהיה אלא נ' יום: (ח) תספרו חמשים יום יכול יספור המשים ויקדש חמשים ואחד ת"ל שבע שבתות תמימות תהיינה. אי שבע שבתות תמימות תהיינה יכול יספור ארבעים ושמונה ויקדש יום ארבעים וט' ת"ל תספרו חמשים יום הא כיצד מנה ארבעים ותשעה וקדש יום חמשים כיובל: (ט) והקרבתם מנחה חדשה לה' שתהא חדשה לכל המנחות אין לי אלא מנחת חטים מנחת שעורים מנין כשהוא אומר וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם אם אינו ענין למנחת חטים תנהו ענין למנחת שעורים:

פרק יג.

(א) **ממשבותיכם** ולא מח"ל. ממושבותיכם אף מן העליה תביאו מה שאתה מביא ממקום אחר הרי הוא כזה. מה זה עשרון לחלה. אף מה שאתה מביא ממקום אחר עשרון לחלה. או א) מה אילו שני עשרונות אף הללו שני עשרונות ת"ל תהיינה. אלו שני עשרונות

הגהות הגר"א פרק יב **הלכה ד** א) צ"ל ועוד נאמר כו' [וכן איתא בגמרא]: **הלכה ה** ב) שבעה מן הישן ששה מן החדש הא מה כו' כצ"ל: **הלכה ו** ג) יכול יביא ויספור ויקצור אימת שירצה כו' [וכן הוא גירסת הר"ש] יכול יקצור ויספור אימתי שירצה ת"ל מיום כו' [ביאורו כפשוטו דאלו היה כתוב רק מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות ועשית חג שבועות ולא כתיב מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות הייתי אומר דחג שבועות אינו תלוי כלל בעומר אלא אימת שירצה יקצור ויספור ז' שבועות ואח"כ יעשה חג שבועות]: ד) יכול יקצור ויספור ויביא ביום ת"ל כו' יכול יקצור ויספור ויביא בלילה ת"ל כו' כצ"ל [וכן איתא בגמרא]: **פרק יג הלכה א** א) מה אלו שני עד הלכה ב' מיותר [דבגמרא דף ע"ו מוכח דהוא ריבוי ולא מיעוט]:

ביאור

לימנות: והלא כל השנה מליאה שבתות. וא"ת שבת ממש לא ובדוק איזה שבת והתורה לא באת לנעול אלא לפתוח אלא ודאי יו"ט של פסח הוא: נאמר כאן. ר"ל ועוד נאמר כאן: ונאמר למטה. עד ממחרת השבת השביעית: מה ממחרת שבת האמור למטן בשתי הלחם: רגל. ותחלת רגל הוא והוא סמוך לאותה שבת דהיינו עצרת המתחלת למחרת של שבת שביעית לאחר שעברה השבוע דאותה שבת: אף שבת שלמעלה האמור בעומר רגל ותחלת רגל הוי סמוך לה דהיינו יום ראשון של פסח שיהא סמוך לעומר וממחרת השבת מחרת יו"ט קאמר דיו"ט קרוי שבת דכתיב ביום הראשון שבתון: (ה) אתה אוכל ששה מן החדש. שהחדש מותר עם הבאת העומר שהביאוהו ביום י"ו ואם תמתין עד לאחר השבת נמצאת מבטל מקרא זה כגון חל פסח בשני בשבת ולא תביא העומר עד לאחר השבת נמצא שלא תאכל מצה אלא אותו היום לבדו: (ו) מיום הביאכם תספרו יכול יקצור ומי'. פי' מקרא זה לא ידעינן אלא דהבאה והספירה צריך להם זמן אחד אבל הקצירה יכול להיות מקודם והספירה והבאה יעשה אימת שירצה: ת"ל מהחל חרמש בקמה תחל לספור. הרי דהקצירה והספירה צ"ל בזמן אחד: יכול יקצור וכו'. פי' ומהאי קרא לחוד הו"א דהקצירה והספירה בזמן אחד אבל הבאת העומר יכול להביא אימתי שירצה: ת"ל מיום הביאכם. הרי קבע זמן אחד לכולן לקצירה ולספירה ולהבאה וספירה מפורשת היא מתי סופר דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת: יכול יקצור ויספור ויביא ביום. דהשתא זמן אחד לכולן: בזמן שמתחיל. לספור בערב. דהוא התחלת היום ומתוך צריך אז ג"כ לקצור: אין הבאה. של מנחת העומר אלא ביום: קצירה וספירה בלילה והבאה ביום. ומ"מ נקרא זה זמן אחד לכולן דכולם עכ"פ ביום אחד הוא: (ח) ויקדש חמשים ואחד. פי' שיעשה חג שבועות וכן הקרבת מנחה חדשה ביום זה: (ט) שתהיה חדשה לכל המנחות. פי' שאין מביאין מן החדש מנחות במקדש עד שיביאו שתי הלחם בעצרת: מנחת שעורים מנין. פי' מנחת סוטה הבאה מן השעורים שהרי כבר הביאו מנחת העומר מן השעורים:

פרק יג (א) אף מן העליה. שא"ל כאן קצירה לשמה כמו בעומר א"כ שיכול להביא אפילו מן הישן אע"ג דכתיב כאן קרבן ראשית בפרשת ויקרא הוא למצוה ובפרק כל הקרבנות (מנחות פ"ג:) דריש מן תביאו יתירא: תביאו מה וכו'. דתביאו יתירא הוא דהרי כבר נאמר והקרבתם מנחה חדשה ומני למימר ממושבותיכם לחם תנופה אלא להורות שכל מה שאתה מביא ממקום אחר כעין זה [דהיינו בעניינו יש חמץ עם הזבח וכן בלחמי תודה יש חמץ עם הזבח] יהיה ג"כ בשיעורו כעין זה מה זה עשרון לחלה דהא כתיב שתים שני עשרונים אף שם עשרון לחלה בכל החלות של לחם חמץ: אף הללו. ר"ל בכל העשרה חלות של לחם חמץ שבתודה יהיו שני עשרונות ולא יותר: ת"ל תהיינה. יתירא הוא ואתי למעוטי אלו שני עשרונות ואין הללו שני עשרונות וממילא נשאר הלימוד של תביאו כפשטיה כל מה שאתה מביא הוא כזה ממש כזה עשרון לכל חלה וכיון דבעשרה חלות ממילא צריך עשרה עשרונות להלחמי חמץ [כן הוא לפי

גירסת

שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה. ומנין לרבות שעורים וכוסמים ושיבולת שועל ושיפון ת"ל וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה: (י) עד הביאכם את קרבן אלהיכם זה העומר יכול זה הכבש צא וראה מה ח) אמור למטן (משם) הבאת עומר אף כאן עומר. משקרב העומר מוצאים שוקי ירושלים מלא קמח קלי שלא ברצון חכמים דברי ר"מ. רבי יהודה אומר ברצון חכמים היו עושים. משקרב העומר הותר החדש מיד והרחוקים מותרים מחצות היום ואילך. משחרב בית המקדש התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור. אמר ר' יהודה והלא מן התורה הוא אסור שנאמר עד עצם היום הזה מפני מה הרחוקים מותרים מחצות היום ולהלן מפני שהם יודעים שאין בית דין מתעצלים בו: (יא) חוקת עולם לבית עולמים. לדרותיכם שינהוג הדבר לדורות. בכל מושבותיכם בארץ ובח"ל. א"ר שמעון ג' דברים תלוים בארץ ונוהגים בארץ ובח"ל החדש והערלה והכלאים. החדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה. והכלאים מדברי סופרים:

פרק יב.

(א) **וספרתם** לכם כל אחד ואחד. ממחרת השבת ממחרת יום טוב. יכול ממחרת שבת בראשית. א"ר יוסי בר' יהודה כשהוא אומר עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום כל ספירתם לא יהיה אלא חמשים יום: (ב) אם אומר את ממחרת שבת בראשית פעמים שאתה מונה חמשים ואחד חמשים ושתים חמשים ושלש חמשים וארבעה חמשים וחמשה חמשים וששה. הא מה אני מקיים ממחרת השבת ממחרת יו"ט: (ג) ר' יהודה בן בתירה אומר ממחרת השבת. ממחרת יום טוב. יכול ממחרת שבת בראשית כשהוא אומר שבעה שבועות תספור לך ספירה שהיא תלויה בבית דין יצאה שבת בראשית שאינה תלויה בב"ד שספירתה בכל אדם: (ד) ר' יוסי אומר ממחרת השבת ממחרת יום טוב. יכול ממחרת שבת בראשית וכי נאמר ממחרת שבת בפסח והלא

הגהות הגר"א הלכה י ח) אמור למטן הבאת עומר כצ"ל:

ביאור

שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה. וכתיב שם סלת וסולת באה מן החטים שנאמר וסלת חטים תעשה אותם: ת"ל וקלי וכרמל. וגם ממינים אלו עושים קלי וכרמל ומסתברא יותר לרבות מינים אלו שעכ"פ עושים מהם לחם וכדכתיב (בשמואל) לחם שעורים וכן שאר המינים אף שאינו לחם חטים אבל קטניות אין עושין מהם לחם כלל והר"ש משאנ"ץ כתב דעיקר דרשא היא כדאמרינן במנחות (דף ע:) דילפינן לחם לחם ממצה דקאי על חמשת המינים: (י) מה אמור למטן הבאת עומר. דכתיב מיום הביאכם את עומר התנופה אף הבאה האמור כאן הוא הבאת עומר דגמרינן הבאה הבאה: ה"ג משקרב העומר יוצאין ומוצאין [כן הוא לשון המשנה מנחות ס"ז] ור"ל מיד כשיוצאין מוצאין שוקי ירושלים מלאות קמח וקלי מתבואה חדשה. ולא שקצרו דהא קצירה אסורה לפני העומר אלא קטוף ביד ולא במגל וזהו אינו בכלל קצירה דקצירה הוא בחרמש וכדכתיב וקטפת מלילות בידך וחרמש לא תניף וגו' או שהיה משדה בית השלחין דמותר לקצור קודם העומר וכנ"ל: שלא ברצון חכמים. דגזרינן שמא יאכל בעת שיקצור ויאכל חדש קודם העומר וזה שכבר הוא קמח ודאי נקצר קודם העומר: ברצון חכמים היו עושים, דלא גזרינן דלמא אתי למיכל מיניה: והרחוקים. שאין יודעין אם עדיין קרב מותרין מחצות היום ולהלן כדקתני טעמא לקמן: שיהא יום הנף. יום י"ו שבו מניפין את העומר כולו אסור לאכול חדש: א"ר יהודה. להת"ק וכי רבן יוחנן התקין והלא מן התורה אסור שנאמר עד עצם היום הזה וקסבר עד ועד בכלל ובזמן שאין בהמ"ק קיים משתעי קרא: מפני מה הרחוקים וכו'. בין לת"ק ובין לר' יהודה דאפי' ר"י מודה דבזמן שיש עומר עומר מתיר דכתיב עד הביאכם את עומר: (יא) חוקת עולם לבית עולמים. דבקרא כתיב עד הביאכם את קרבן אלהיכם חוקת עולם לדורותיכם ומבאר דהאי חוקת עולם היינו שקרבן העומר הוא אף בבהמ"ק ולא דוקא במשכן והר"ש מפרש דאתי לאפוקי במה שבבמה אינו נוהג עומר ואפילו למ"ד יש מנחה בבמה אין עומר בבמה: שינהוג הדבר לדורות. לא לדור המדבר בלבד ור"ש פירש דרבותא היא דנוהג אפילו בשביעית ולא תימא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה עיין בכורות י"ב: ג' דברים תלוים בארץ. פי' שהיא חובת קרקע ובעלמא דבר שהוא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ ואעפ"כ אלו ג' דברים נוהגים אף בחו"ל: בכל מקום. מדכתיב בכל מושבותיכם ומשמע כל מקום שאתם יושבים: הערלה הלכה. למשה מסיני: והכלאים מדברי סופרים. דוקא כלאי הכרם כיון דבארץ חמירי ואסירי בהנאה מן התורה בחו"ל גזרו בהו רבנן אבל כלאי זרעים דבארץ שרו בהנאה בחו"ל לא גזרו בהו רבנן והרכבת אילן אסורה בחו"ל מן התורה דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך בין בארץ ובין בחו"ל דחובת הגוף היא אף שדך בהרכבה בין בארץ ובין בחו"ל [קידושין ל"ט]:

פרק יב (א) כל אחד ואחד. מדכתיב וספרתם לשון רבים: כל ספירתם וכו'. פי' כל ספירות שאתה סופר לעולם יהיו שוות שלא יהא בכולן אלא חמישים כשם שאם חל פסח בשבת שלדברי הכל אתה מונה מיום המחרת שהוא יו"ט שני של פסח חמישים יום אף לעולם לא תספור ימים מיום שני של פסח אלא חמישים וא"ת שבת בראשית פעמים שאתה מונה לפי החשבון של אשתקד שהתחלת למנות מיום ב' יהא עכשיו נ"א כגון חל פסח בערב שבת ואתה מונה מאחד בשבת ופעמים נ"ב כגון אם חל בחמישי בשבת נ"ג כגון אם חל ברביעי בשבת נ"ד בשלישי נ"ה בשני נ"ו באחד בשבת מיום ראשון עד יום עצרת: (ג) תספר לך. מדנקט לשון יחיד הוא לב"ד שלהם ציוה לספור ואין זה אלא ספירה התלויה בב"ד והמועדות הם התלוים בב"ד שב"ד קובעין המועדות ולהם צריך לשאול אימתי חל יו"ט ראשון של פסח כדי למנות הספירה ממחרת: בכל אדם. שא"צ אדם לישאל לב"ד אימתי חל אלא מיו"ט ראשון ימתין עד שבת שבתוך הפסח וימנה: (ד) וכי נאמר ממחרת שבת בפסח. דתדע שבשבת של פסח התחיל
לימנות

פרשתא י.

(א) כי תבאו יכול משבאו לעבר הירדן א) ת"ל אל ארץ המיוחדת: (ב) יכול משבאו לעמון ומואב ב) ת"ל אשר נתן לכם. ולא עמון ומואב: (ג) ג) וקצרתם את קצירה שתהא תחילה לכל הנקצרים. יכול אף של בית השלחים ושל בית העמקים ת"ל קצירכם קצירכם של כולכם אמרתי ולא של בית השלחים ושל בית העמקים: (ד) קציר ולא הקיטניות. קצירה לא השחת. ר' יהודה אומר אם התחיל עד שלא הביאה שליש קוצר ומאכל לבהמה ולחיה ולעופות ופטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ד) וחייב במעשרות. ר"ש אומר אף משהביאה שליש מתחיל קוצר ומאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ופטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה וחייב במעשרות. וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן אין מצות קצירה בכהן: (ה) והניף את העומר לפני ה' ג' שמות יש לו. עומר ה) שבלים עומר תנופה עומר שמו. לרצונכם אין כופים את הצבור על כורחו. ממחרת השבת מחרת יו"ט. יניפנו הכהן בנין אב לכל התנופות שיהיו בכהן: (ו) ועשיתם ביום כבש בן שנתו אע"פ שאין עומר. ו) ועשיתם עומר אע"פ שאין כבש. ביום הניפכם ואין תנופה אלא ביום. כבש בן שנתו תמים לעולה לה' לא שנה למנין עולם: (ז) ומנחתו שני עשרונים סולת בלולה בשמן אשה לה' לריח ניחוח הרי זה יצא מכלל כל הכבשים ליתן שני עשרונים: (ח) יכול כשם שנכפל סולתו כן יכפל יינו ת"ל יין רביעית. יכול לא יכפול יינו שאין היין נבלל עם הסולת אבל יכפל שמנו שהרי השמן נבלל עם הסולת ז) ת"ל ונסכו רביעית ההין כל נסכיו יהיו רביעית: (ט) אילו אומר קלי וכרמל לא תאכלו יכול אף הקיטניות בכלל ת"ל לחם. אין לי אלא חיטים שקרוים לחם

הגהות הגר"א פרשתא י הלכה א א) ת"ל הארץ: **הלכה ב** ב) ת"ל אשר אני כו': **הלכה ג** ג) וקצרתם את קצירה וגו' ראשית קצירכם שתהא כו': **הלכה ד** ד) וחייב במעשרות הראשון מיותר [אפשר דכוונתו דפשטות המשנה משמע דתיכף חייב במעשרות ובאמת זה אינו כדאיתא ספ"א דחלה ובראב"ד מפרש דזה איירי בנמלך לאחר הקצירה [שקצרה לבהמה] ואכל ממנה לאחר שהביאה שליש]: **הלכה ה** ה) שבלים צ"ל ראשית [כדכתיב והבאתם את עומר ראשית קצירכם ולדבריו כונת הברייתא לבאר על מה ששנה התורה כמה פעמים בשמו ואמר דעצם שמו הוא עומר ועוד שתי שמות יש לו עומר התנופה ועומר ראשית על שם פעולתו אבל אם נגרוס שיבלים אין לזה שום ביאור דמאי נ"מ מזה]: **הלכה ו** ו) ועשיתם השני מיותר [דהא עיקר הלימוד מדכתיב העומר כבש]: **הלכה ח** ז) ת"ל ונסכו צ"ל ונסכה [כמסקנת הגמרא]:

ביאור

פרשתא י (א) ר"ג ת"ל אל הארץ המיוחדת. והיא ארץ ישראל שהיא זבת חלב ודבש אבל עבר הירדן אינו זבת חלב ודבש כדאיתא בספרי בפרשת בכורים: (ב) יכול משבאו לעמון ומואב. היינו ארץ סיחון שנטל מעמון ומואב כדכתיב והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו ואף היא היתה זבת חלב ודבש ואם היו שם בפסח קודם שעברו הירדן יכול יהו חייבין בעומר: ולא עמון ומואב. כי הסיבה שבאה לישראל הוא ע"י שבקשו ישראל מאתם לשבור להם אוכל בכסף ולא רצו ויצאו כנגדם ללחום עמהם: (ג) וקצרתם את קצירה. הכונה על סוף הפסוק והבאתם את עומר ראשית קצירכם וכן גרס הגר"א בהדיא: שתהא תחלה וכו'. דאסור לקצור קודם העומר: יכול אף של בית השלחים וכו'. יהא ג"כ אסור לקצור קודם העומר: קצירכם של כולכם. היינו סתם תבואה שהאנשים רגילים לקצרם שהם טובים וראוי להביא מהם עומר לאפוקי אלו שהם רעות ואין העומר בא מהם וכדתנן בפרק כל הקרבנות שאין העומר בא מהם ובפרק ר' ישמעאל (דף ע"א) מפיק מוקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם דלוקא ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר לפני העומר: (ד) ולא הקטניות. שאין קוצרין אותן אלא עוקרין אותן ובלאו האי טעמא אין אסור לקצור לפני העומר רק חמשת המינין דגמיר ראשית ראשית מחלה [מנחות דף ע']: לא השחת. דקצירת השחת לבהמה אינה בכלל קצירה: אם התחיל. לקצור לשחת: קוצר ומאכיל לבהמה. אף לאחר שהביאה שליש: ופטור מלקט וכו'. דהנהו לא מחייבי אלא בקצירה מעליא ולא בקצירת השחת: וחייב במעשרות. לאחר שהביאה שליש כשקצר לבהמה ונמלך לאכילה חייב במעשר דלא שייכי מעשרות אלא קצירה אלא כשהיא תבואה הראויה להזריע דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך תבואה שזורעין אותה ומצמחת והיינו לאחר שהביאה הפרי שליש אבל אם התחיל בה לאחר שהביאה שליש אסור דקצירה היא וחייב בלקט שכחה ופאה וכ"ש במעשר: אף משהביאה שליש וכו'. קסבר כל לשחת לאו קצירה היא וכל זמן שלא נתבשלה לגמרי קרי לה שחת: אין מצות קצירה בכהן. מדלא כתיב כהונה רק גבי הבאה ולא גבי קצירה: (ה) שלשה שמות יש לו. פי' בלשון זה יש במשמע ג' ענינים כי עומר השבלים נקרא עומר כדכתיב ושכחת עומר בשדה וגם זה נקרא עומר התנופה ועומר שמו על שם מדה וימודו בעומר: לרצונכם אין כופין וכו'. אין באין עליהן ב"ד לקיים מצות אלא ברשות וברצון כי גנאי הוא לקרבן לבור להיות קרבן בהכרח אפילו אמרו רוצין אנו [ר"ש משאנן] ובזית רענן מיאן בזה דהא איתא בספרי פרשה פנחס דכופין על התמידין אלא לפי שהוא מתיר חדש בודאי לא יתרשלו בזה: ממחרת השבת מחרת יו"ט. פי' דהאי מחרת שבת מחרת יו"ט קאמר [והיינו מחרת יו"ט ראשון והוא יום י"ו] דיו"ט קרוי שבת דכתיב ביום הראשון שבתון ובפרקין דלקמן מביא כמה ראיות ע"ז: בנין אב לכל התנופו' וכו'. דהאי יניפנו מלה יתירה דכבר אמר והניף והיה לו לומר והניף הכהן אלא להורות לכל התנופות שלא נתפרש בם בהדיא שיהיו ג"כ בכהן: (ו) ועשיתם כו' אע"פ שאין עומר. דאל"ה הול"ל ביום אשר הנפתם את העומר וקאמר ביום הניפכם היינו יום שראוי להניף בו העומר: עומר אע"פ שאין כבש. מדכתיב העומר כבש הוקשו להדדי [כן משמע באדרת אלי']: לא שנה למנין עולם. מדלא כתיב בן שנה דאלו אמר הכי אלו נולד באלול היה נחשב שנה שניה כשנכנס תשרי והיה נפסל אבל בן שנתו חשבינן ליה שנה מיום שנולד מעת לעת לשנה הבאה באלול: (ח) כשם שנכפל סולתו. דכל הכבשים אין להם אלא עשרון סולת לכבש: ת"ל ונסכו וכו'. במנחות (דף פט) בעי הגמרא מאי תלמודא אמר ר' אלעזר ונסכה כתיב וקרינן ונסכו הא כילד נסכה דמנחה [שהוא השמן שנבלל עם הסולת] כנסכו דיין מה יין רביעית אף שמן רביעית: (ט) יכול אף הקטניות בכלל. שאף מהם עושים קליות:

שאומר

להעיד עליו כך יחללו את השבת להודיע עליהם שנתקיימו ת"ל אשר תקראו. על קריאתם אתה מחלל את השבת ואי אתה מחלל את השבת להודיע עליהם שנתקיימו:

פרק יא.

(א) **ובחודש** הראשון בארבעה עשר יום לחודש בין הערבים. יכול משתחשך ת"ל יום. אי יום יכול משתי שעות ת"ל בין הערבים. מה בין הערבים מיוחד משפנה יום. אף יום משפנה יום משש שעות ולמעלה ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר. אוי לנו כי פנה יום כי נטו צללי ערב: (ב) ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות א) יום זה טעון מצה ואין חג הסוכות טעון מצה והלא דין הוא ומה אם זה שאין טעון סוכה טעון מצה. זה שטעון סוכה אינו דין שטעון מצה ב) ת"ל זה. חג המצות זה טעון מצה. ואין חג הסוכות טעון מצה: (ג) חג המצות לה' שבעת ימים וגו' מה ת"ל לפי שנאמר ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי ג) עצרת לה' שביעי בכלל היה. ולמה יצא להקיש אליו (אלא) מה שביעי רשות אף כולם רשות. יכול אף לילה הראשון רשות ת"ל עליו תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה: (ד) אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן זה שאין שאין בית המקדש קיים מנין ת"ל בערב תאכלו מצות ד) א"כ למה נאמר שבעת ימים מצות תאכלו מצה הנאכלת כל שבעה יוצא בה ידי חובתו בפסח יצאו חלות ורקיקי נזיר שאין נאכלים כל שבעה: (ה) והקרבתם אשה לה' שבעת ימים מנין אם אין לך פרים הבא אילים. ואם אין לך אילים הבא כבשים. ואם אין לך בטהרה. הבא בטומאה. ת"ל והקרבתם אשה לה' ה) שבעת ימים יקריבו אשה לה' מכל מקום:

הגהות הגר"א פרק יא **הלכה ב** א) יום זה ט"ס וצ"ל הזה: ב) ת"ל הזה כצ"ל: **הלכה ג** ג) עצרת לד' יכול ששה מצה ושביעי חג ת"ל חג המצות שבעת ימים לד' א"כ למה נאמר ששת ימים תאכל מצות שביעי בכלל היה ולמה יצאה להקיש אליו מה שביעי רשות אף כולם רשות יכול אף לילה הראשון ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו הכתוב קבעו חובה [לפי הגהתו זו נתיישבו כל הרחוקים שרחקו המפרשים עצמן בביאור הברייתא ומה שסיים ת"ל על מצות ומרורים הוא כמסקנת הגמרא פסחים דף ק"כ]: **הלכה ד** ד) מאם כן עד הלכה ה' מיותר [אויל לשיטתו דאלו לא כתב שבעת ימים וגומר הו"א דמה שכתוב ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת הוא כפשוטו כנ"ל ועצם הדין דחלות תודה ורקיקי נזיר אין יוצאין בו אפשר דנפיק ליה להאי תנא מקראי אחרינא עיין פסחים דף ל"ח ע"ב]: **הלכה ה** ה) שבעת ימים עד מכל מקום מיותר [דכל זה נפקא לן ממה דכתיב והקרבתם אשה לד']:

ביאור

יליף לה. דכתיב אשר תקראו אותם במועדם דהזהיר שלא יעבור זמן מועדים דמקראי קודש היינו קידוש ב"ד. ובזמן שבהמ"ק היה קיים היו מחללין על כל החדשים משום תקנת קרבן של ר"ח דכתיב ביה עולת חודש בחדשו דאם עבר יומו בטל קרבנו ואחר שנחרב שנינו במשנה דעל שני חדשים בלבד מחללין והם ניסן ותשרי ומן התורה על כולן מחללין אלא שחכמים אסרו לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהם ושני חדשים אלו העמידום על דין תורה שכל המועדות תלויין בהם: (ז) להעיד עליו. כדי שיתקדשו החדשים בזמנן: כך יחללו להודיע עליהם שנתקיימו. פי' יחללו השלוחין אשר ישלחו להודיע לגולה יום קביעותם כדי שיתקיימו המועדים בזמנן כיון דעילת הקידוש הוא קביעת המועדים בזמנן: על קריאתם אתה מחלל. דהיינו קידוש החודש:

פרק יא (א) יכול משתחשך. בירושלמי פ' תמיד נשחט קאמר יכול עם דמדומי חמה ת"ל יום. פי' יכול עם שקיעת החמה ת"ל יום והיינו מה שכתוב בפרשת פנחס ובחודש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח דמשמע דיום הוי פסח: יכול משתי שעות, היינו משתי שעות מהיום שהוא תחלת עליית האור היה נשחט הפסח והזית רענן פי' שבשעה ראשונה יקריבו התמיד ובשעה שניה הפסח: ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. כי דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן אפ"ה זכר לדבר דכתיב אוי לנו כי פנה היום כי נטו צללי ערב אלמא מכי ינטו הצללים ערב מיקרי הלכך משש שעות ומחצה ולמעלה שכבר נטו הצללים בין הערבים הוא: (ב) יום זה טעון מצה וכו'. דהזה יתר הוא דהיל"ל ובט"ו לחודש ופשיטא דעל חודש הזה הוא מדבר ולזה אמרו דחג המצות הוא סמוך לחודש הזה ולאשמועינן דדוקא יום זה שהוא בחודש הזה טעון מצה ולא י"ד שבחודש תשרי טעון מצה: זה שטעון סוכה וכו'. ששניהם הלא הם זכר ליציאת מצרים: (ג) חג המצות לד' שבעת ימים מצות תאכלו מה ת"ל. פי' שאם בא לחייב אותנו באכילת מצה הרי כבר אמר בפרשת בא שבעת ימים תאכל מצות וגם יש לנו ראיה מקרא אחר שהם כולם רשות לבד מלילה ראשונה כמו שמסיים תיכף וא"כ ע"כ מקרא זה בא ללמד שאין יוצאים רק במצה הנאכלת כל שבעה כמו שמסיים בהלכה ד' וזהו מה שמסיים לפי שנאמר וכו' והוא הכל מאמר אחד עד א"כ למה נאמר וכו' בהלכה ד': שביעי בכלל היה. בכלל מה שאמר הכתוב שבעת ימים תאכל מצות ויצא מן הכלל בהאי קרא דששת ימים כתיב ללמד שהשביעי היא רשות ולא ללמד על עצמו לבדו יצא אלא על הכלל כולו דכל הששת ימים הם ג"כ רשות ואינו מצוה אלא שלא לאכול חמץ ויכול לאכול בשר וירקות, וזו אחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן [רשב"ם בפרק ע"פ]: ת"ל עליו תאכלו מצות. בפרשת ראה והאי עליו היינו על הפסח והתם בודאי הוזקק לאכול מצה דכן הוא מצות הפסח. ובגמרא הנ"ל יליף לה מדכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו והיינו הך: (ד) יצאו חלות תודה ורקיקי נזיר. פי' שאע"פ שהן מצה כהלכתה אם רצה לצאת בם ידי חובת מצה של לילה ראשונה לא יצא לפי שאינם נאכלים אלא ליום ולילה ולא יוכל לאכול מהם כל שבעה ופירוש הפסוק שבעת ימים כלומר המצה אשר תוכלו לאכול ממנה שבעת ימים הם המצות אשר הוא חובה עליכם שתאכלו שהיא מצת לילה ראשונה: (ה) והקרבתם וגו' מנין וכו'. דקרא יתירא הוא דהא כתיב בפרשת פנחס קרבן המוספין: אם אין לך פרים. דשם נאמר פרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים וקרא דא בא לומר שאין מעכבין זה את זה: ת"ל והקרבתם וכו'. דהיינו מ"מ יקריבו ולא יהיה עיכוב משום לד:

ולא

(ז) ומה ענין שבת לענין מועדות אלא ללמד שכל המחלל את המועדות מעלים עליו כאלו חילל את השבתות. וכל המקיים את המועדות מעלים עליו כאילו קיים ה) את המועדות ואת השבתות: (ח) ומנין ליוה"כ שחל להיות בשבת ושגג ועשה מלאכה מנין שהוא חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ת"ל שבת הוא יוה"כ הוא דברי ר"ע. ו) רבי ישמעאל אומר אינו חייב אלא אחת:

פרק י.

(א) למעלן הוא מדבר בעיבור שנה וכאן הוא מדבר בקידוש חדש. נראה בעליל או שבאו עדים והעידו לפניהם ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה מנין שהוא א) מעובר ת"ל אשר תקראו אותם במועדם אם קריתם אתם מועדיי ואם לאו אינן מועדיי: (ב) קידשוהו שלא בעדים. או שבאו העדים והעידו ב) ונמצאו זוממין מנין שיהיה מקודש ת"ל אשר תקראו אותם במועדם אם קריתם אתם מועדי ואם לאו אינם מועדיי: (ג) קידשוהו אנוסים או שוגגין או מוטעים מנין שהוא מקודש ת"ל אשר תקראו אותם במועדם אתם אפילו מוטעין אתם אפילו אנוסין ג) אם קריתם אתם מועדי ואם לאו אינן מועדיי: (ד) קידשוהו קודם זמנן או לאחר עיבורו יום אחד יכול ד) יהיה מקודש ת"ל אותם אלה מועדי ואין אלו מועדי: (ה) יכול כשם ה) שמעברים את השנה מפני הצורך כך יקדשו את החדש מפני הצורך ת"ל החודש אחר החדש הם הולכים: (ו) יכול אם הוצרך שני ימים נותנים לו שני ימים תלמוד לומר ו) יום אין לו אלא יום אחד בלבד. ומנין שמחללים את השבת להעיד עליהם תלמוד לומר אלה מועדי ה': (ז) יכול כשם שמחללים את השבת

הגהות הגר"א הלכה ז ה) את המועדות מיותר: ו) רבי ישמעאל צריך להיות רבי יוסי הגלילי [וכן הוא בגמרא חולין ד' ק"א]:
פרק י הלכה א א) מנין שהוא מעובר כצ"ל: **הלכה ב** ב) ונמצא זוממין קדשוהו אנוסים כו' כצ"ל [עיין בביאורינו]:
הלכה ג ג) אם קריתם עד סוף ההלכה מיותר: **הלכה ד** ד) יהיה מקודש ת"ל אלה מועדי ושביניתיים מיותר: **הלכה ה** ה) שמעברין את השנה ואת החודש [כן הוא לפי מסקנת הגמרא (ר"ה דף כ.) ועיין בביאורינו]: **הלכה ו** ו) ת"ל יום לחודש:

ביאור

כמו אחרים דקסבר (סנהדרין ד' י"ב) טומאה היתר הוא בצבור: (ז) ומה ענין שבת וכו'. והלא שבת א"צ לקידוש ב"ד כדאמרינן במ"ס כ"ב דף קכ"א: (ח) ת"ל שבת הוא יוה"כ הוא. דמשמע שכל אחת קדושתו בפ"ע וחייב עליו ואם בא איסור אחר עמה יתחייב עליו ג"כ ועיין בחולין דף ק"א:

פרק י (א) למעלן וכו'. פי' למעלה שאמר מועדי ד' אשר תקראו אותם מדבר בעיבור שנה כלומר בקריאת ב"ד לעבור השנה לסיבות המחייבות לזה מכאן דהדר לומר אלה מועדי ד' אשר תקראו אותם מדבר בקריאת ב"ד לקדש החודש וקרי ליה מועדי ד' לפי שהמועדים תלויים בקביעות החודש: נראה בעליל. בגלוי כמו כסף צריף בעליל לארץ והיינו שנראה הלבנה בגלוי ביום שלשים לב"ד וכל ישראל: והעידו לפניהם. שראוה ביום ל' וקבלו עדותן: ה"ג מנין שהוא מעובר. פי' החודש שעבר ולא מהני מה שראו בעצמן או מה שקבלו לו עדותן ולא יתקדש ר"ח זה עד יום ל"א: ת"ל אשר תקראו אותם. פי' וריש המקרא הוא אלה מועדי ד' אם קריתם אתם מועדיי פי' נקראו מועדי ד': ואם לאו אינם מועדיי. דדינו הוא כמו עיבור שנה לעיל בפרשה ט' הלכה ב': (ב) קידשוהו שלא בעדים. שטעו ב"ד וחשבו שבקריאתם שהוא קודש די והנה זו המשנה חלוקה בענינה היפך מן הראשונה שהראשונה היא אם לא קידשוה ביום שהיה ראוי לקדש שאינו מקודש וזו אם קידשוה ביום שלא היה ראוי לקדש שהוא מקודש והשני חלוקות כלולות באמרו אשר תקראו אותם דדרשינן אשר תקראו אותם הם מועדי: או שבאו עדים והעידו. וקבלו עדותן וקידשו החודש על פיהן: ת"ל אשר תקראו אותם אם קריתם אתם מועדי. ופירושו כמו שמסיים אח"כ במשנה שאחריה אתם אפילו מוטעין וכו' ולפלא למה חלק דבר זה לשני בבות והגר"א בהגהותיו גרס ונמצאו זוממין קדשוהו אונסים כו' והוא בבא אחת ונכון מאוד: (ד) קדשוהו קודם זמנן. דהיינו ביום כ"ט: או לאחר עיבורו יום אחד, דעיבור החודש הוא כשמקדשין ביום ל"א דעי"ז נעשה החודש שעבר מעובר והם קידשו יום אחד לאחר עיבורו דהיינו ביום ל"ב. והטעם דאין מקדשין קודם זמנו דכתיב החדש הזה לכם קדשהו בשעת חידושו דהיינו ביום שלשים ואין מקדשין ביום ל"ב דהיינו שיתחיל החודש מיום זה ונמצא שהוסיפו על החודש שני ימים וקי"ל דאין מוסיפין על החודש יותר מיום אחד דנפקא לן במכילתא מדכתיב ובחמשה עשר יום לחודש דהאי יום יתר הוא וכא להורות דיום לחודש אתה מעבר ואי אתה מעבר יותר מן יום אחד (וכן איתא לקמיה בברייתא וי"ו) והכא קמ"ל דאפילו אם עברו והוסיפו יותר מיום אחד או שפחתו יום אחד לא עשו ולא כלום: ה"ג ת"ל אותם אלה מועדי [ראב"ד] פי' דברים עינהא כתיב אלה מועדי ד' אשר תקראו אותם במועדם וקאמר אלה הוא למעוטי אם קראתם להחדשים במועדם הם מועדי ד' ואם לאו אין אלו מועדי. והכלל דאין מקדשין את החודש אלא ביום ל' או ביום ל"א: (ה) יכול כשם שמעברין השנה מפני הצורך. פי' שמוסיפין בה חודש לצורך מפני האביב ופירות האילן והתקופה כדאיתא בפ"ק דסנהדרין: כך יקדשו וכו'. הנה לפי מסקנת הגמרא מעברין את החודש לצורך דהיינו לפעמים אפילו הלבנה נראית ביום שלשים מצי ב"ד לעבר את החודש ולעשותו מלא ולקבוע את החודש ביום ל"א כגון שרואין דמקלע יוה"כ באחד בשבת חיישינן דלמא מיית איניש בשבת ולא מצו לקברו עד יום ב' ואתי למסרח יכולין ב"ד לעבר ליה לאלול בעבור המת כי היכי דליחול יוה"כ ביום שבת אכן להיפך לעשות מן מלא חסר דהיינו שהלבנה לא נראית ביום ל' וראוי לעשות החודש מלא וירצו לעשות אותו חסר מפני הצורך ויקדשו את החודש בו ביום אין רשאין והכא ה"ק יכול כשם שמעברין את השנה ואת החודש מפני הצורך. כך יקדשו את החודש מפני הצורך [דהיינו לעשות מן מלא חסר] ת"ל החודש [דהיינו מה שכתיב החודש הזה לכם] אחר החודש הם הולכים ר"ל אחר שאתה רואה חידושה של לבנה אתה יכול לקדש ולא מקודם: (ו) יכול אם הוצרך שני ימים וכו'. פי' אחר שלא שללת אלא שאין מקדשין אבל מעברין לעשות החסר מלא לצורך יכול שאם חסרו לו שני ימים לצורך שמוסיפין בו שני ימים: ת"ל יום. פי' ובחמשה עשר יום לחודש דמלת יום בא להורות יום אתה נותן לחודש למלאו ולעברו ולא שני ימים: שמחללין את השבת. עדים שראו את החודש מחללין את השבת לבוא לב"ד ולהעיד: ה"ג ת"ל אלה מועדי ד' וגו'. ומסיפא דקרא יליף

מלכא דלאלהך לית אנן פלחין ולצלם דדהב דהקמת לא סגדין. וכשתפס ג) מריינוס את פפוס ואת ואת לוליינוס אחיו בלידקיא אמר להם אם אתם מעמן של חנניה מישאל ועזריה יבוא אלהיכם ויציל אתכם מידי ד) ואמרו לו חנניה מישאל ועזריה כשרים היו. ונבוכדנצר היה הגון שיעשה נס על ידו אבל אתה מלך רשע אתה. ואין אתה הגון שיעשה נס על ידך. ואנו מחוייבי מיתה ה) (עד) לשמים ואם אין אתה הורגינו. הרבה מזיקים לפני המקום הרבה דובים הרבה אריות הרבה נמרים ו) הרבה נחשים שרפים הרבה עקרבים שיפגעו בנו אלא סוף שהמקום עתיד לתבוע דמינו מידך. אמרו לא נסע משם עד שבאו עליו דיופלי מרומי והוציאו את מוחו בבקעיות: (ו) המוציא אתכם מארץ מצרים. על תנאי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ז) על תנאי שתמסרו עצמיכם לקדש את שמי. להיות לכם לאלהים על כרחכם. אני ה' אני נאמן לשלם שכר:

פרשתא ט.

(א) **ומנין** שמעברים את השנה על הגליות שגלו ועדין לא הגיעו ת"ל בני ישראל מועדי ה' עשה את המועדות שיעשו אותם כל ישראל: (ב) היתה שנה צריכה להתעבר וישבו ונשאו בדבר וגמרו ולא הספיקו לומר מעוברת עד שאירע ניסן יכול תהא מעוברת. ת"ל אשר תקראו אותם מועדי קראתם אתם מועדיי ואם לאו אינם מועדיי: (ג) לא היתה השנה צריכה לעבר ועיברוה אנוסים או שוגגים או מוטעים מנין שהיה מעוברת ת"ל אשר תקראו אותם במועדם אותם אפילו שוגגין אותם אפילו מוטעים אותם אפילו אנוסין ה) (אם קראתם אתם מועדיי ואם לאו אינן מועדיי): (ד) עיברוה בלילה עברוה משנה לחבירתה ב) פחות חודש או יתר חודש יכול תהא מעוברת ת"ל ג) אותם אותם אלה הם מועדי. אין אלה מועדיי: (ה) ומנין שמעברים את השנה מפני הצורך ת"ל ד) אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אותם במועדם: (ו) יכול כשם שמעברין את השנה מפני הצורך כך יעברוה מפני הטומאה ת"ל ובחודש הראשון פסח אל יצא חודש הראשון בלי פסח:

הגהות הגר"א הלכה ה ג) מרינוס צ"ל מוריינוס: ד) א"לכו': ה) עד תיבת עד מיותר: ו) הרבה נחשים הרבה שרפים: הלכה ו ז) על תנאי השני מיותר: פרשתא ט הלכה ג א) אם קראתם עד הלכה ד' מיותר [דהא לא ע"ז מייתי התנא הדרש]: הלכה ד ב) פחות מחודש או יותר מחודש כצ"ל: ג) אותם אותם מיותר: הלכה ה ד) אלה עד מקראי קודש מיותר [דהא הראיה הוא מדכתיב אשר תקראו אותם במועדם וכן הוא בפירוש הראב"ד]:

ביאור

תוך תוך ממרגלים דאמור שם הבדלו מתוך העדה הזאת מה להלן עשרה אף כאן עשרה: (ו) על תנאי הוצאתי וכו'. דהל"ה מאי שייך יציאה לזה: על תנאי שתמסרו עצמיכם. והענין כידוע שבמצרים היו הרבה עובדי עכו"ם ובשגגה כדי שיקילו מהם את עבודתם וכדאיתא בתנא דבי אליהו שהיו אומרים להם מפני מה לא העבדו את אלהי מצרים ויקיל עבודתו מכם וכודאי היה מרע"ה מוכיחם ע"ז וקבלו על עצמם על להבא שאם יבואו פעם שנית לזה ימסרו את נפשם לזה ויקדשו את שמו ולא יהללוהו ח"ו וזה שאמרו בשירה זה אלי ואנוהו והיינו שאכבד את שמו ואקדשו היפך מה שעשיתי בתחילה וזהו שאמר כאן על תנאי הוצאתי אתכם: על כרחכם. כמו שנאמר חי אני נאום ד' אם לא ביד חזקה וגו' אמלוך עליכם:

פרשתא ט (א) על הגליות שגלו. היינו שנעקרו ממקומן לעלות לרגל לעשות פסחיהן ועדיין לא הגיעו שאם לא יעברו השנה לא ירגילו לבוא בפסח דהנך דיתבי בא"י א"ל לעבר בשבילם דאפילו האחרון יכול להגיע מר"ח ניסן עד הפסח כדמוכח בפ"ק דתענית: ת"ל בני ישראל מועדי ד'. הוא כמו וגו' אשר תקראו אותם מקראי קודש משמע שיהא באופן שכל ישראל יקראו אותם מקראי קודש ואם לא הגיעו כל הגליות לא יקראו אותם כולם: (ב) צריכה להתעבר. שהיה שם אחד מהסבות אשר בשבילם מעברין השנה וגם ישבו ב"ד ונשאו ונתנו בדבר וגמרו ביניהם שצריכה להתעבר: עד שאירע ניסן. פי' שאירע איזה דבר שעבר יום כ"ט של אדר דאין מעברין אותה יותר: יכול תהא מעוברת. כיון שהסכימו לעבר אך מפני איזה אונס לא יצא לפועל: ת"ל אשר תקראו אותם מועדי. פי' אשר תקראו אותם וגו' אלה הם מועדי קראתם אתם בפה הרי הם מועדי ואם לאו אינם מועדי: (ג) ועיברוה אנוסים. שאנסים ע"ז או שוגגים מעלמן בחשבם שיש שם סיבה המחייבת לעבר ושגגו בזה או מוטעים מאחרים: ת"ל אשר תקראו אותם וכו'. והנה אותם כתיב בתורה חסר וי"ו וקרי ביה אתם וכתיב לפון זה ג"פ בפסוק א' ופסוק ד' ופסוק ל"ז לרמז על אלו ג' דברים שוגגים ואנוסים ומוטעין: (ד) עיברוה בלילה. דאין מעברין אלא ביום דהוקש עיבור השנה לקידוש החודש וקידוש החודש ביום ילפי לה בגמרא מקראי דהוא ביום: עברוה משנה להברתה. בפ"ק דסנהדרין ת"ר אין מעברין את השנה משנה לחברתה ופירש"י אם שנה הבאה צריכה להתעבר אין מעברין שנה זו בשביל צרכי שנה הבאה אלא הצריכה תתעבר והרמב"ם פי' שאין אומרים לפני ר"ה שנה זו הבאה מעוברת: פחות חודש או יתר חודש. פי' שלא עיברו את השנה בהוספת חודש אלא בפחות מזה או ביתר מזה שע"פ דין אין לעשות כן דכתיב לחדשי השנה חדשים אתה מונה לשנה ואי אתה מונה ימים לשנה יכול אם שגגו באחד מאלו הדברים יהא בדיעבד אם עיברוה מעוברת ת"ל אותם אלה הם מועדי ופי' מדכתיב אלה מיעוטא הוא וקאי אדלעיל אשר תקראו אותם מקראי קודש מ"מ דוקא אלה שנעשו כדין אז הם מועדי ואם לאו לא יהיו מועדי: (ה) מפני הצורך. כגון מפני הדרכים שאינם מתוקנים ואין העם יכולין לעלות מעברין השנה עד שיפסקו הגשמים ויתקנו הדרכים ועוד כמה דברים המבוארים בפ"ק דסנהדרין: ה"ג ת"ל אשר תקראו אותם במועדם [ראב"ד ור"ש והגר"א] פי' אשר ריבויא הוא: (ו) כך יעברוה מפני הטומאה. שהיו רוב הצבור טמאי מתים וכלתה אפר הפרה ואינם יכולים למצוא עכשיו פרה אדומה: אל יצא הדש הראשון בלא פסח. פי' שלא יעשהו בחודש שני ע"י עיבור דאין הטומאה אונס

כמו

וערב יו"ט הראשון של פסח. וערב עצרת. וערב ראש השנה. וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יוה"כ בגליל. א"ר יהודה אימתי בזמן שאין לו ריוח אבל יש לו ריוח אינו צריך להודיעו. ומודה ר' יהודה במוכר את האם לחתן ואת הבת לכלה שהוא צריך להודיעו שהדבר ידוע ששניהם שוחטים ביום אחד: (יא) ובד' פרקים אלו כופים את הטבח לשחוט בעל כרחו אפילו שור שוה אלף דינרים ואין ללוקח אלא דינר כופים אותו לשחוט לפיכך אם מת מת ללוקח. אבל בשאר ימות השנה אינו כן לפי' אם מת מת למוכר מפני שלא משך: (יב) יום א' האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה. זו דרש ר"ש בן זומא לפי שכל הענין שלמעלן ושלמטן אינו מדבר אלא במוקדשים ובמוקדשים הלילה הולך אחר היום יכול אף לענין אותו ואת בנו יהיה הלילה הולך אחר היום נאמר כאן יום א' ונאמר להלן במעשה בראשית יום א' מה יום א' האמור במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה אף יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה:

פרק ט.

(א) וכי תזבחו זבח תודה לה' לרצונכם תזבחו ביום ההוא יאכל שאין ת"ל. אלא אם אינו ענין לאכילה תניהו ענין לזביחה. אף תחילת זביחתו לא תהיה אלא ע"מ לאכול ליום אחד: (ב) אין לי אלא תודה מנין לכל הנאכלים ליום אחד שלא תהא זביחתן אלא ע"מ לאכול ליום אחד א) ת"ל (וכי תזבחו זבח תודה) וכי תזבחו זבח לרבות זבח הנאכלים ליום אחד שלא תהא זביחתן אלא על מנת לאכול ליום אחד: (ג) ושמרתם זו משנה ועשיתם זו המעשה וכל שאינו במשנה אינו במעשה. ושמרתם את מצות ה' ועשיתם אותם ליתן שמירה ועשייה במצות. אני ה'. אני נאמן לשלם שכר: (ד) ב) ולא תחללו שומע אני ממשמע שנאמר ולא תחללו אמור קדש וכשהוא אומר ונקדשתי מסור את עצמך וקדש שמי. יכול ביחידי ת"ל בתוך בני ישראל המרובים: (ה) מיכן אמרו כל המוסר עצמו ע"מ לעשות לו נס אין עושים לו נס. ושלא לעשות לו נס עושין לו נס. שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שאמרו לנבוכדנצר לא חשחין אנחנא על דנא פתגם לחתבותך. הן איתי אלהנא די אנחנא פלחין יכיל לשיזבותנא מן אתון נורא יקידתא ומן ידך מלכא ישיזיב. והן לא ידיע ליהוי לך

הגהות הגר"א פרק ט הלכה ב א) ת"ל וכי תזבחו זבח לרבות כל הנאכלים וכו': **הלכה ד** ב) ולא תחללו ממשמע שנאמר ולא תחללו שומע אני שיקדשו:

ביאור

מכרתי לשחוט: ערב יו"ט האחרון של חג. היו מרבין בשמחה מפני שרגל בפ"ע הוא וחביב עליהם ומשא"כ עיו"ט האחרון של פסח דלאו רגל בפ"ע הוא ולאו כו"ע שוחטין והאי דלא חשיב יו"ט הראשון של חג משום דכו"ע טרידי בסוכה ולולב ואין להם פנאי להרבות בשחוטה: וערב יו"ט הראשון של פסח. דכולם שוחטין פסחים ושלמים כדי שיהיה הפסח נאכל על השובע: בזמן שאין לו ריוח. כלומר הפסק שמכר האם היום ורוצה למכור הבת אבל יש לו ריוח שמכר האם אתמול והשניה היום א"צ להודיע שאני אומר אתמול שחט הראשון: (יא) כופין את הטבח לשחוט. שאם קבל דינר מלוקח ליתן לו בשר אפילו היה השאר שוה אלף דינרים ואין ללוקח בו אלא דינר שנתן לו כופין אותו ושוחטו בעל כרחו כדי לתת לו עבור הדינר בשר והאי מתניתין ע"כ איירי בשלא משך כדקתני בסיפא ואע"ג דבעלמא מעות אינו קונות בארבעה פרקים אלו העמידו חכמים דבריהם על דין תורה דמן התורה מעות קונות [אלא שחכמים אמרו דמשוכה קונה דשמא יזדמן שריפה או סיבה אחרת ולא יטרח להצילם ויאמר לו כבר נשרפו חטיך בעליה] לפיכך אם מת מת ללוקח דברשותו מת ומפסיד הדינר שנתן לו כדי להיות לו חלק בו על ערך דינר שלו אבל בשאר ימות השנה שהדין מעות אינם קונות אם מת מת למוכר כיון דלא משך: (יב) היום הולך אחר הלילה. שאם שחט ביום ד' בערב אחר שחשכה לא ישחוט הבת לא ליל ה' ולא יום ה' אבל שחט האם ביום ה' ישחט הבת ליל ו' דאין הלילה הולך ונגרר אחר היום: זו דרש ר"ש בן זומא. פי' הגז"ש האמור לקמיה ומבאר הדבר למה הוצרך לגז"ש: שלמעלן ושלמטן. היינו מה דכתיב בפסוק שלפניו לא ירצה לקרבן אשה לד' וכן הפסוק שאחריו וכי תזבחו וגו': ובמוקדשים הלילה הולך אחר היום. דכתיב ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר דמשמע דלילה שלאחר יום ההקרבה קרי לה ג"כ יום קרבנו עד בקר: מה יום אחד וכו' היום הולך אחר הלילה. דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד:

פרק ט' (א) שאין ת"ל. פי' שכבר נאמר בפרשת צו ובשר זבח תודת שלמיו וגו': תנהו ענין לזביחה. ר"ל לעת הזביחה שיזבחנו במחשבה שביום א' יאכל ופי' הפסוק וכי תזבחו היינו כאשר תזבחו זבח תודה אז לרצונכם ומחשבתכם תהי' שביום ההוא יאכל: (ב) ת"ל וכי תזבחו זבח. דהאי זבח יתירא הוא דהו"ל וכי תזבחו תודה אלא דאתי לרבות שאר זבחים הנאכלים ליום אחד שיהיה ג"כ באופן זה: (ג) וכל שאינו במשנה וכו'. דלא עם הארץ חסיד: ליתן שמירה ועשיה במצות. היינו בלבד שהלימוד הוא תועלת כדי שיבוא מזה לידי מעשה אלא שהלימוד שלהם הוא ג"כ מצוה בפ"ע: אני נאמן לשלם שכר. עבור הלימוד ועבור המעשה: (ד) ממשמע שנאמר ולא תחללו אמור קדש. היינו שאמר בזה קדש את שם ד' שאם לא יקדש הרי הוא מחלל [והגר"א גרס שומע אני שיקדשו] ולמה א"כ נאמר ונקדשתי מסור את עצמך וקדש שמי ופי' היינו שימסור עצמו עצמו במחשבתו ע"מ שלא לעשות לו נס אלא שיתקדש שמו יתברך על ידי זה וכדמסיים והיינו כשיאנסוהו לעבוד עכו"ם או אפילו על שאר עבירות אם הוא להעביר על דת: יכול ביחידי. ר"ל אף ביחיד אם יאמרו בינם לבינו לעבור ימסור נפשו: ת"ל בתוך בני ישראל. היינו אם הוא בפרהסיא אז מחוייב למסור נפשו עיין ביו"ד סימן קנ"ז: המרובים. היינו בעשרה מישראל דיליף

תוך

בנו נוהג בזכרים כבנקיבות. תלמוד לומר אותו על אחד הוא חייב ואינו חייב על שנים:

פרק ח.

(א) **אחר** שריבה הכתוב זכיתי לדין חייב כאן וחייב באם על הבנים. מה אם על הבן לא עשה בו את הזכרים כנקיבות. אף כאן לא נעשה בו את הזכרים כנקיבות: (ב) אם נפשך לומר אותו ואת בנו את שבנו כרוך אחריו. יצא זכר שאין בנו כרוך אחריו: (ג) אותו ואת בנו אין לי אלא אותו ואת בנו. אותו ואת אמו מנין. ת"ל לא תשחטו הרי כאן שנים: (ד) א) הא כיצד את שבא אחד ושחט את הפרה ובא אחר ושחט את אמה ובא אחר ושחט את בתה. שנים האחרונים חייבים. אותו ואת בנו ולא אותם ואת האחים. כיצד חמשה אחים ואח"כ שחט את האם אינו חייב אלא אחת אבל שחט את האם ואח"כ חמשה אחים חייב על כל אחת ואחת: (ה) אותו ואת בנו ולא אותה ואת אם אמה כיצד שחטה ואת אם אמה שכן הוא רשאי ואח"כ שחט את האמצעי סופג את הארבעים. סומכוס אומר משום ר"מ סופג שמונים. שחטה ואת אמה ואת אם אמה סופג שמונים: (ו) אותו ואת בנו ולא אותה ואת בת בתה כיצד שחטה ואת בת בתה שכן הוא רשאי ואח"כ שחט את האמצעית סופג ארבעים סומכוס אומר משום ר"מ סופג שמונים שחטה ואת בתה ואת בת בתה סופג פ': (ז) לא תשחטו פרט לשוחט ונתנבלה בידו לנוחר ולמעקר. ג) להביא את השוחט לאבילת עכו"ם ולאבילת כלבים: (ח) השוחט ונמצאת טריפה. השוחט לעכו"ם. השוחט פרת חטאת. ושור הנסקל. ועגלה ערופה. ר"מ מחייב. ור"ש פוטר. השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר פטור משום אותו ואת בנו: (ט) ביום א' ר"מ אומר יום מיוחד ג) וטעון כרוז: (י) מיכן אמרו בד' פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט. אילו הן ערב יו"ט האחרון של חג.

הגהות הגר"א פרק ח הלכה ד א) הא כיצד אחד שבא ושחט כצ"ל: הלכה ז ג) להביא צ"ל ולהביא: הלכה ט ג) וטעון צ"ל טעון [וכן איתא בגמרא]:

ביאור

והואיל וחמור הוא דין הוא שינהוג בשניהם: ת"ל אותו. פי' מקרא זה ידעינן דאינו נוהג רק באחד ולא בשנים אכן עדיין לא ידענו באיזה מהם אם באב או באם:

פרק ח' (א) אחר שחלק הכתוב כצ"ל [וכן איתא בגמרא חולין ע"ח] פי' אחר דחלק הכתוב וגילה לנו דעל אחד חייב ולא על שנים זכית לדין שדנת בראשונה ללמוד ממנו שאין חייב אלא על האם [ולא נוכל עתה לפרוך פירכא מה לאם על הבנים שלא עשה בו את המזומן כאינו מזומן תאמר כאן וכי' שזה לא שייך אלא בעת שרצינו בעניננו לחייב בשניהם]: (ב) ואם נפשך לומר. להשיב תשובה על דברינו דהיינו מדכתב אותו משמע דיורה על זכר ולא נקיבה [גמרא]: אותו ואת בנו את שבנו כרוך אחריו וכו'. פי' הרי מלת בנו מורה דוקא על האם וע"כ נחזור למה מלינו הראשון מאם על הבנים: (ג) אותו ואת אמו מנין, שהקדים הבן לאם מנין: ת"ל לא תשחטו הרי כאן שנים. דמשמע דאשנים קמוזהר ולא משכחת לה שיהיו שניהם עוברים אלא בשלשה בהמות ובקדימת הבן לאם והאם לבת וכדמפרש ואזיל: (ד) שנים האחרונים חייבים. דמי ששחט את אמה הרי שחטה ביום שנשחטה הבת וחייב וזה הקדים הבן לאם והשני ששחט את בנה הרי שחטה ביום שנשחטה אמה וחייב וזה שחט האם ואח"כ הבת ונמצא דחייב השוחט את האם והשוחט את הבת ולזה בא מלת תשחטו הרי כאן שנים: אינו חייב אלא אחת. דאין כאן אלא איסור אחד שהוא שחיטת האם דהו"ל התראה אחת דכולהו בהיתר שחטינהו: חייב על כל אחת ואחת. דעל כל חד וחד ששחט יקרא אותו ואת בנו ולזה חייב על כל אחת ואחת דהוו להו המש התראות בחמשה אחים: (ה) ולא אותו ואת אם אמה. דכבר ריבה הכתוב בנו ואותו וע"ז אמר שצריך שיהיה בנו ואח"כ אמו אבל אם שחט אם אמו אחר שחיטת בנו לא עשה איסור עדיין: כילד וכו'. נקט התנא רבותא בציורו דאפילו באופן זה לא עבר כ"א פעם אחד על הלאו דלא תשחטו: ואחר כך שחט את האמצעית. והיא אם של הבת ששחט תחלה הרי יש כאן שתי איסורין ועובר על שני לאוין בעת אבר שחט האחד משום בתה ששחט בתחלה דהו"ל בנו ואותו וגם עובר עי"ז ממילא משום אם אמו ששחט מקודם דהו"ל אותו ואת בנו ועם כל זה לת"ק אינו חייב אלא אחת לפי שחדא התראה הוא על הלאו דלא תשחטו וחד מעשה שהוא בשחיטת האמצעית דאי לא שחט האמצעית לא מיחייב ולא מודי: סופג שמונים. דסבר סומכוס דמחייב על לאו אחד ובהתראה אחת שתי מלקיות ולדידיה ה"ה דאם אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתי חטאות [קרבן אהרן]: שחטה ואת אמה וכי' סופג שמונים. זהו לכו"ע דעבר בכל פעם על בנו ואותו: (ו) ולא אותה ואת בת בתה. דבת בתה לא הוי בכלל בנו ואפילו גבי עריות צריך למכתב את בת בנה ואת בת בתה ואם לא כתב לא הוי בכלל בתה: סופג ארבעים. הטעם במשנה זו הכל כנ"ל: (ז) ונתנבלה בידו וכו'. דכל זה אינו בכלל שחיטה וע"כ מותר לשחוט אח"כ את בנו: והנוחר. תוחב סכין בנחיריו וחותך: והמעקר. שעקר הסימנין: ה"נ ולהביא וכי'. דכ"ז שחיטה ראויה היא אע"ג דדעתו שלא לאכלה כלל: (ח) השוחט ונמצאת טריפה וכו'. דכל אלו שחיטה שאינה ראויה היא לאכילה וסבר ר"מ שמה שחיטה ור"ש סבר לאו שמה שחיטה: פרת חטאת. פרה אדומה היא דלאו לאכילה: ושור הנסקל. לאחר שנגמר דינו דקי"ל דאסור בהנאה אפילו שחט אותו: ועגלה ערופה. דס"ל שנאסרה מחיים ואפילו שחטה אסורה. ובגמרא אסיק דפרת חטאת ועגלה ערופה אינה משנה דשתיהן הוי שחיטתן שחוטה ראויה: השוחט ונתנבלה בידו. היינו ששהה או שדרס והאי דהדר ואמרס אע"ג דכבר שנינהו לעיל לומר דר"מ מודה בהאי דלאו שם שחוטה עליה כלל ודרך אגב תני ג"כ נוחר ומעקר: (ט) ה"ג יום מיוחד טעון כרוז [הגר"א וכן הוא בגמרא דף פ"ג.] פי' יום המיוחד בשנה שהוא יו"ט שהכל שוחטין בהמה לכבוד יו"ט והלוקח בודאי כדי לשחוט הוא לוקחו רמז הכתוב שבזה צריך אתה לומר ללוקח אותו ואת בנו לא תשחטו דהאי יום א' דקאמר ע"כ להטעינן כרוז קאמר דאל"ה מאי אריא יום אחד אפילו כל השנה נמי אסור לשחוט שור ושה ביום אחד: (י) מכאן אמרו בארבעה פרקים בשנה וכו' שבאלו הפרקים רגילים לשחוט בו ביום: אמה מכרתי. לשחוט. או בתה מכרתי

המקריבים כקריבים בעל מום יוכיח שהוא מותר בחולים ועשה בו את המקריבים כקריבים: (ב) אף אתה אל תתמה על יוצא דופן שאע"פ שהוא מותר בחולין נעשה בו את המקריבים כקריבים ת"ל שור כי יולד ולא אדם כי יולד: (ג) שור או כשב פרט לכלאים. או עז פרט לנדמה. כי יולד פרט ליוצא דופן. והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן. תחת אמו פרט ליתום. ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר נאמר כאן תחת ונאמר להלן תחת מה תחת אמור כאן פרט לכלאים וליוצא דופן ולמחוסר זמן וליתום אף תחת האמור להלן פרט לכלאים וליוצא דופן ולמחוסר זמן וליתום. ומה תחת האמור להלן פרט לטריפה אף תחת האמור כאן פרט לטריפה: (ד) רבי יוסי הגלילי אומר מה ת"ל והיה שבעת ימים תחת אמו. לפי שנאמר שבעת ימים יהיה עם אמו יכול עד שיהא עם אמו כל שבעת ת"ל תחת אמו. אי תחת אמו יכול אפילו יצא ממנה כשהיא מתה ת"ל עם אמו הא כיצד אפילו נתקיימה לו אמו שעה אחת: (ה) ומיום השמיני והלאה ירצה. יכול משמיני ולהלן יהיה מותר ובשמיני עצמו יהיה אסור. ת"ל בבכור ביום השמיני תתנו לי. יכול יהיה הבכור מותר בשמיני ומשמיני ולהלן יהיה אסור. ת"ל במוקדשים ומיום השמיני והלאה ירצה. ארון אני הבכור יהא מותר בשמיני ובמוקדשים משמיני ולהלן מנין ליתן את האמור בבכור במוקדשים ואת האמור במוקדשים בבכור ת"ל אמו אמו לגז"ש: (ו) ירצה אשה לאישים. מנין אף להקדש ת"ל לקרבן א) אשה. לה' לרבות שעיר המשתלח: (ז) מנין לשוחט אותו ואת בנו במוקדשים הרי זה בלא ירצה. ת"ל ירצה לקרבן אשה לה' ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד מלמד שהשוחט אותו ואת בנו במוקדשים הרי זה בלא ירצה: (ח) שור ולא חיה. והלא דין הוא ומה בהמה שאינה במצות כיסוי הרי היא במצות אותו ואת בנו. חיה שהוא במצות כיסוי אינו דין שיהא במצות אותו ואת בנו. ת"ל שור ולא חיה: (ט) שה ולא עופות. והלא דין הוא ומה אם בהמה שאינם באם על הבנים הרי היא במצות אותו ואת בנו. עוף שהוא באם על הבנים אינו דין שיהיה במצות אותו ואת בנו ת"ל שה ולא עופות: (י) אילו אומר ושור ושה ובנו יכול לא יהיה חייב עד שישחוט שניהם ובנו ת"ל או שה או זה או זה: (יא) יכול יהא אותו ואת בנו נוהג בזכרים כבנקיבות. ודין הוא חייב כאן וחייב באם על הבנים. מה אם על הבן לא עשה בו את הזכרים כנקיבות אף כאן לא נעשה בו את הזכרים כנקיבות: (יב) לא אם אמרת באם על הבנים שלא עשה בו את המזומן כשאינו מזומן. תאמר כאן שעשה את המזומן כשאינו מזומן. הואיל ועשה בו את המזומן כשאינו מזומן יהא אותו ואת

הגהות הגר"א פרשתא ח הלכה ו א) אשה השני מיותר:

ביאור

בחולים. כמו בחולין: לא עשה בה את המקריבים כקריבים. דכהן טריפה כשר לעבודה ובהמה טריפה פסולה לקרבן כדאמרינן במנחות (דף ה:): (ג) פרט לכלאים הבא מסור וכשב כיחד: או עז פרט לנדמה. שהוא רחל ודומה לעז: פרט ליתום. שמתה אמו או כשהטה קודם שנגמר לידתה: ונאמר להלן תחת. במעשר תחת השבט: אף תחת האמור להלן פרט לכלאים וכו'. שאינו נכנס לדיר להתעשר: ומה להלן פרט לטריפה. דכתיב כל אשר יעבור תחת השבט פרט לטרפה שאינה עוברת שהרי אחת מן הטריפה כשנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה כדאמרינן בחולין (דף ע"ה): אף תחת האמור כאן פרט לטריפה. בפרק כל האסורין (דף כ"ט:) מצריך להו להני תרי קראי דממעט בהו טריפה האי קרא וקרא דמן הבקר: (ד) מה ת"ל והיה שבעת ימים תחת אמו. פי' מפני מה שינה הכתוב לכתוב תחת: לפי שנאמר וכו'. בבכור: ת"ל תחת אמו. פי' שיתקיים כל שבעה: שעה אחת. דבעינן שיהיה גמר לידה כשהיא חיה ואח"כ ג"כ איזה רגעים. ור"י הגלילי בא לפרש קראי למה הכא כתיב תחת אמו וגבי בכור אומר עם אמו וגם שתחת אמו לא ממש תחתה דבעינן שהיא ג"כ תתקיים איזה רגעים אחר יציאת הולד: (ה) ובשמיני עצמו יהיה אסור. דהכי משמע מתיבת והלאה דלא התיר אלא הלאה ליום השמיני: ת"ל בבכור וכו'. ולמידין אנו משם לכאן: ת"ל במוקדשים וכו' ולמידין אנו מן מוקדשין לבכור: אדון אני וכו'. פי' נאמר דדיניהם חלוקין ולא נלמוד זה מזה וע"כ נאמר דבכור מותר רק בח' ונשאר ח' יהיה אסור ובמוקדשי' להיפך: ת"ל אמו אמו לגז"ש. ליתן האמור של זה בזה: (ו) ירצה אשה לאישים. היינו להעלות אותו לאישים: מנין אף להקדש. שלא יקדישנו בעודו מחוסר זמן: ת"ל לקרבן. שלא יאמר עליו לקרבן בעודו מחוסר זמן: לרבות שעיר המשתלח. אף שאינו עולה לאישים מ"מ כל ענינו לשם השם הוא: (ז) ת"ל ירצה לקרבן אשה לד' ושור או שה וגו' וי"ו מוסיף על ענין ראשון דמיירי בקדשים ולהורות דאף בקדשים נוהג דין זה והוא בתנאי אימתי ירצה מיום השמיני והלאה כשלא תשחטו אותם ביום אחד: (ח) והלא דין הוא. שתהא נוהגת ולזה איצטריך קרא למעוטי: חיה שהוא במצות כיסוי. כדכתיב קרא כי יצוד ציד חיה או עוף וגו' וכסהו בעפר: (ט) עוף שהוא באם על הבנים. ומצוה זו קרובה למצות אותו ואת בנו דנראה דטעם אחד יש להם ולהכי היה מן הראוי לומר אחר שהיא נוהגת בבהמה אשר לא הראה הכתוב רחמנות זה מכ"ש שתהיה נוהגת בעוף דהראה הכתוב רחמנות זה (יא) נוהג בזכרים כבנקיבות. דהיינו יהיה נוהג באב ובנו כאם ובנה דקרא אותו אמר דהוא מורה על זכר ובאומרו ובנו משמע לאמו דהוא כרוך אחריה: ודין הוא. שלא נעשה אב כאם וא"ל קרא לזה: מה אם על הבנים לא עשה וכו' דכתיב והאם רובצת ולא האב רובץ א"נ מדהדר כתב שלח תשלח את האם משמע דהאם דוקא: (יב) שלא עשה בו את המזומן וכו'. ר"ל שיש בהם ג"כ קולא אחרת שאינו נוהג במזומן היינו בעוף שהוא ת"י אינו נוהג דין זה כלל לכך הקיל גם בזה שלא יהיה חייב אלא באם תאמר באותו ואת בנו דהחמיר בו וכו' והואיל

תעשה אותו אותו אתה עושה נדבה ואין אתה עושה תמים נדבה לבדק הבית: (ח) מיכן אמרו המקדיש תמים לבדק הבית עובר בעשה ומנין אף בל"ת ת"ל וידבר ה' אל משה לאמר דברי רבי יהודה וחכ"א אין בו בל"ת: (ט) ומעוך וכתות ונתוק וכרות כלם בביצים דברי ר' יהודה. ר"א אומר כלן בגיד ר' יוסי אומר מעוך וכתות בבצים נתוק וכרות בגיד: (י) לא תקריבו ד) (אלה) זו היא שאמר ר' יוסי בר' יהודה אי משום בל תקדיש הרי אמור. ובל תזרוק הדם הרי אמור. ובל תשחט הרי אמור. ובל תקטיר החלב הרי אמור. ובל תקטיר מקצתו הרי אמור. הא אינו אומר ה) כן אלא משום בל תקבל את הדם: (יא) לא תקריבו אין לי אלא שלא יקריב מנין שלא יעשו ת"ל לא תעשו. אין לי אלא תמימם בעלי מומים מנין. ת"ל לא תעשה ו) אין לי אלא בהמה חיה ועוף מנין ת"ל בארצכם. אין לי אלא בארץ בחוצה לארץ מנין ת"ל לא תעשו בכל מקום שאתם ז) מנין אף באדם ת"ל ובכם. כדברי בן חכינאי: (יב) מנין שאין מקבלים שקלים מן העכו"ם ת"ל ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה. אין לי אלא תמידים שהם קרוים לחם שנאמר את קרבני לחמי לאשי שאר כל קרבנות הציבור מנין ת"ל מכל אלה. מנין שהנקיבות בסירום ת"ל ח) כי משחתם בהם מום בם. ר' יהודה אומר בהם אין נקיבות בסירוס. כי משחתם בהם מום בם ט) לא ירצו לכם. מלמד שאין מרצים:

פרשתא ח.

(א) שור כי יולד לא אדם. והלא דין הוא ומה אם טרפה שהיה אסורה בחולים לא עשה בה את המקריבים כקריבים. יוצא דופן שהוא מותר בחולים אינו דין שלא נעשה בו את

הגהות הגר"א הלכה י ד) אלה מיותר: ה) כן צ"ל כאן: הלכה יא ו) אין לי אלא בהמה תמימים ובעלי מומים חיה ועוף מנין ת"ל בארץ אין לי. אלא בארץ בחו"ל מנין ת"ל בארצכם בכל מקום שאתם [נראה דכונתו דת"ק סבר דאותיות בכם מתיבת בארצכם מורה היינו בכל מקום שאתם ולזה בא חנינא בן חכינאי לדרוש דרש אחר מתיבת בכם: ז) חנינא בן חכינאי אומר מנין אף באדם ת"ל בכם: הלכה יב ח) כי משחתם בהם ר"י אומר מום בם אין נקבות בסירוס [אפשר דהראיה מדלא כתב מום בהן אבן קשה דא"כ היה יכול להוכיח גם מתיבת בהם מדלא כתב בהן ואולי דהכונה מרכתב אצל תיבת משחתם בהם מום בם משמע באיזה אופן אסיר לסרס באלו שנעשה מום עי"ז דהיינו בזכר שבהם אסר הכתוב להקריב כדכתיב ומעוך וכתות וגו' באלו אינו ובארצכם לא תעשו לאפוקי בנקבה דסירוס לא הוי מום לחקרבה דהא הוי מום שבסתר ורומיא דשבר צלע לעיל בפ"ו הלכה יא שלא הוי מום להקרבה ה"ה דלא חשיב זה חסרון לענין הלאו דלא תעשו]: ט) לא ירצו מלמד שאין נרצים [עיין לעיל בפרשה ז' הלכה ה' מה שכתבנו שם]:

ביאור

שנאמר ונדלה לו. בתמורה (דף ז') פריך רבי היינו ת"ק דגם ת"ק מלא ירצה יליף ליה ומשני דאיכא בינייהו אם הקדיש הבעל מום סיקנו מדמיו נסכים למזבח דלת"ק חייב דהא נסכים נמי מקריבין לגבי מזבח ולרבי פטור דהאי לא ירצה אינו מדבר אלא בהרצאת גופיה אבל לנסכין פטור: (ז) אותו אתה עושה. דהאי אותו מיעוטא הוא להורות דדוקא לבעל מום אתה עושה נדבה לקדשי בדק הבית ולא לתמימים: (ח) ומנין אף בל"ת וכו' לאמור. והוא כמו דכתיב לא אמור פי' אמור להם לישראל שיש בזה לאו. ודוקא כל היכי דאיכא בפרשה לאו הכא מכלל עשה כי הכא ונאמר בתחלת הפרשה לאמור אז ס"ל לר' יהודה דהוי כמו לאו גמור ולוקין עליו אבל שאר לאמור שבשאר הפרשיות לא דרשינן כן: (ט) ומעוך וכתות. כתות כתוש יותר ממעוך: נתוק תלוש ביד וכרות הוא ע"י כלי: כולן בביצים. פי' שהיו הביצים מעוכין או כתותין או נתוקין [דהיינו שהיו תלושין ביד עד שנפסקו החוטים שתלויין בהן אבל נתונים המה בתוך הכיס והכיס לא נתלש] או כרותין בכלי ועודן בכיס ומפרש בבכורות (דף ל"ט:) דהאי בביצים היינו אף בביצים נקרא מום שבגלוי וכ"ש בגיד ור"א אומר כולן בגיד היינו דוקא בגיד אבל בביצים לא הוי מום שבגלוי דהא הם בתוך הכיס ור' יוסי סבר מעוך וכתות אף בבצים הוי מום דהא ליתנהו נתוק וכרות בגיד ולא בבצים דהא איתנהו אלא שהם בתוך הכיס ולא הוי מום שבגלוי: (י) זו היא שאמר ר' יוסי בר' יהודה. פי' מזה הכתוב הוכיח דאף המקבל את הדם של בעל מום כדי לזרוק ג"כ עובר בלאו. והנה מסגנון סדר הברייתא על פסוקי התורה משמע דקאי על ולא תקריבו האמור אצל מעוך וכתות אבל מסקנת הגמרא דזה מיבעי לזריקת הדם ור' יוסי ברבי יהודה נפיק ליה מלא הקריבו האמור אח"כ ומיד בן נכר לא תקריבו וגו': (יא) אלא שלא יקריב. המעוך וכתות ככר: שלא יעשו. שלא יהיו מסרסים הבהמות: ת"ל לא תעשו. דעשייה זו להקרבה לא איצטריכא דהא ככר אמר לא תקריבו אלא להורות שלא יעשה המעיכה והכתיתה: אלא תמימים. דעי"ז יפסלם להקרבה בעלי מומים מנין דבלא"ה לא חזו להקרבה: ת"ל לא תעשו, דסתמא כתיב ובכל מונח אסור: אין לי אלא בהמה, דרישיה דקרא בבהמה הראויה ליקרב משתעי: ת"ל בארצכם. שמשמעו כל שבארצכם לא תעשו זה וחיה ועוף וכן בהמה טמאה בכלל מה שבארצכם הוא: בכל מקום שאתם. מדלא כתיב ובארצכם לא יעשה דהיה דבר התלוי בארץ אלא לא תעשו הטיל הכתוב דבר זה על האדם והוא חובת הגוף ונוהגת אף בחוץ לארץ: ת"ל ובכם. היינו מדלא כתיב ובארץ לא תעשו לרף אות ו' ב' מהתחלת התיבה עם אות כ' ס' מסוף התיבה דגורעין ומוסיפין ודורשין הוי תיבת ובכם: (יב) מנין שאין מקבלים שקלים מן העכו"ם וכו', הוא כונה שניה בפסוק דלא מיירי כלל לענין מומין: ת"ל מכל אלה. והוא קאי על כל הפרשה דמיירי גם בתמימים וא"א לומר שלא נקבל מהם כלל דהא מרבינן לעיל מאיש איש וע"כ דשם הוא לבד מקרבנות לבור: ומנין שהנקיבות בסירוס. דהיינו שלא יחתוך האם שלה כדי שלא תלד: ת"ל כי משחתם בהם. וקאי זה גם על מה שכתב בארצכם לא תעשו דהיינו לסרס אותם כי עי"ז היא משחית אותם וחיתוך האם ג"כ בכלל השחתה הוא: ר"י אומר בהם אין נקיבות בסירוס. דבהם משמע דיהיה מינכר השחתה בהם לאפוקי בנקיבות ע"י חיתוך האם אין מינכר כלל מלמעלה:

פרשתא ח' (א) לא אדם. דכהן יוצא דופן כשר לעבודה: בחולין:

(יג) יבלת. זה יח) בעל יבלת. גרב זה החרס. ילפת זה חזזית מצרית. כאן לא נאמר דק ותבלול ולהלן לא נאמר יבלת. מנין ליתן את האמור בבהמה באדם ואת האמור באדם בבהמה ת"ל גרב גרב לגזירה שוה ילפת ילפת לגזירה שוה:

פרק ז.

(א) **לא** תקריבו. אם משום בל תקדיש הרי בל תקדיש אמור למעלה הא אינו אומר א) כן לא תקריבו אלא משום בל תשחט: (ב) לא תקריבו אלה לה' אלה אין אתה מקריב אבל מקריב אתה את שנעבדה בה עבודה: (ג) והדה"ה ומה אם העגלה שאין המום פוסל בה עבודה פוסלת בה. קדשים שהמומים פסולים בהם אינו דין שתהא עבודה פוסלת בהם ת"ל לא תקריבו אלה אלה אין אתה מקריב אבל אתה מקריב את שנעבדה בה עבודה: (ד) ב) ואשה לא תתנו מהם אלו החלבים. לא תתנו אין לי אלא כולם מנין אף מקצתם ת"ל מהם אף מקצתם. על המזבח זה הדם. לה' לרבות שעיר המשתלח: (ה) מנין לרבות כל הפסולים שבשעיר ושבשה ת"ל ושור ושה לרבות כל הפסולים שבשור ושבשה: (ו) שרוע שנשמטה ירכו. וקלוט פרסת רגלו דומה לשל סוס. פרסת רגלו דומה לשל חמור. נדבה תעשה אותו לבדק הבית. ומנין אף לנדר ת"ל ולנדר. יכול על המזבח ת"ל לא ירצה. אין לי אלא נדר לנדבה מנין. ת"ל ולנדר ולנדבה לא ירצה. ר' אומר ממקומו הוא מוכרע שנאמר ולנדר לא ירצה. ואיזה קודש מרצה זה קודש מזבח ג) ת"ל ונרצה לו: (ז) נדבה

הגהות הגר"א **הלכה יג** יח) בעל מיותר: **פרק ז הלכה א** א) כן צ"ל כאן: **הלכה ד** ב) ואשה לא תתנו אלו החלבים [תיבת מהם הכתוב אצליו יתר הוא דנצרך לכדלקמיה] אין לי אלא כולם כו': **הלכה ו** ג) ת"ל ונרצה צ"ל שנאמר:

ביאור

הם שיניים הגדולים שאחת נראית כשתים המתאימות כתאומות ומשם ולפנים אינו נחשב מום אליבא דכו"ע והמחלוקת הוא בנתאימות עצמן שלת"ק אם נעקרו לגמרי הוי מום ור"ח אמר שהן עצמן כלפנים והוי מום שבסתר ואינו מום אפילו נעקרו: (יג) יבלת זה בעל יבלת. עיין בק"א שנדחק מאוד למה קראו בעל והגר"א מחק תיבת בעל מדלא הזכירו בשארי דברים. והאי יבלת פירשו בגמרא שהוא ביבלת שבעין שיבלת שבגוף תלתול ביילמא הוא ואינו מום לפסול אלא קרא מיירי ביבלת שבשחור העין ואית ביה שער: גרב זה החרס. שחין שקשה כחרס: חזזית מצרית. שהובא על המצריים: ולהלן. גבי אדם: ת"ל גרב גרב לגז"ש ילפת ילפת לגז"ש. בגמרא אמר דהוא מופנה דאל"ה איכא למפרך דאדם מבהמה לא יליף שכן היא עצמה קריבה ע"ג המזבח ולכך האמיר בה התורה ובהמה מאדם לא יליף שכן נתרבה במצות ואיזה מהן הוא מופנה איתא בגמרא דגרב מופנה דהוי מייתינן ליה בק"ו דמה ילפת דלא מאוסה הוי מומא גרב דמאיסא לא כ"ש וא"כ גרב דכתיב בבהמה ולמעלה באדם שניהם יתירים ולא נכתבו אלא לגזירה שוה:

פרק ז' (א) אמור למעלה. דהראשון דרשנו אותו לפועל ראשון שהוא ההקדש: הא. אינו אומר פעם שניה לא תקריבו אלא לפועל השני אשר יעשה אחר ההקדש שהיא השחיטה וכאלו אמר לא תשחטו: (ב) אלה אין וכו'. דמלת אלה מיעוטא הוא למעט אלו שנעשה בהם שום מלאכה דהיה נראה לנו דגם הם לאו בר הקרבה הוא קמ"ל: (ג) העגלה. ערופה שאין המום פוסלה דלא כתיב בה תמימה העבודה פוסלת בה דהא כתוב אשר לא עובד בה ומשמע שהעבודה יותר הסרון מן מום קדשים וכו': אבל אתה מקריב וכו'. דאע"ג דע"י העבודה עבר על לאו דלא תעבוד בבכור שורך מ"מ לא מיפסל בזה להקרבה: (ד) על המזבח זה הדם. דהיינו הזורק מהם הדם על המזבח ג"כ עובר בלאו: לה' לרבות שעיר המשתלח. דמום פוסל בו דכתיב לה' דהוא יתר דכל אשה לה' הוא אלא הכונה כל הנעשה לה' ושעיר הזה אף דהוא משתלח לעזאזל אפ"ה לשם השם הוא נשלח לעזאזל. וצריך לריבוייה משום דכתיב ואשה לא תתנו מהם והאי אינו עולה לאשים קמ"ל כיון דמרצה כאשים הוא עובר נמי בלאו: (ה) כל הפסולים. כגון מחוסר זמן ואותו ואת בנו דהוא ג"כ כמחוסר זמן: ת"ל ושור ושה. דיתירא הוא דהו"ל למכתב שרוע וקלוט אלא לאסמכיה למעלה דעיבר כזה גם בחמשה לאוין האמור מקודם ובחולין (דף פ"א) מסיק דהכתוב נתקו לעשה דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה אבל לא קודם ולאו הבא מכלל עשה עשה. וכתב הר"ש דלאו זה הוי כלאו שבכללות דכלל נמי פגול וטמא שלא לזרקם ושלא להקטירם: (ו) שרוע שנשמטה ירכו: דומה לשל חמור. שהיתה פרסתו עגולה ואע"ג דאין דומה מכל וכל לחמור דהיתה פרסתו סדוקה מ"מ הוי מום דפרסות בהמה טהורה אינם עגולין ונראה דכ"ש אם לא היתה סדוקה אע"ג דלא היתה עגולה בודאי הוי מום וזהו קלוט האמור בתורה: לבדק הבית. פי' לקדשי בדק הבית יוכל לנדב בעל מום דלמזבח לא אפשר לאקרוביה דהא כתיב לא תתנו מהם: ומנין אף לנדר, נדבה נקרא כשאמר הרי זו ונדר כשאמר הרי עלי וקאמר התנא מנין כשאומר הרי עלי בהמה לקדשי בה"ב שיכול להפריש בהמת בעלת מום: ת"ל ולנדר. דאי מלת ולנדר לא קאי אלא על לא ירצה הול"ל ולא ירצה לנדר או יאמר עכ"פ לנדר לא ירצה כיון שהוא דבר בפני עצמו אלא ע"כ דמלת ולנדר קאי ג"כ על תעשה אותו וה"ק קרא נדבה תעשה אותו ולנדר ג"כ תעשה אותו לבדק הבית: ת"ל לא ירצה. ואין הרצאה אלא בקדשי מזבח דשייך בהו הרצאה כדכתיב ונרצה לו לכפר עליו וה"ק נדבה תעשה אותו לבדק הבית ולנדר ג"כ רשאי לבדק הבית אבל לא ירצה למזבח: אין לי אלא נדר. דפשטיה דקרא לא ירצה אנדר קאי דהיינו האומר הרי עלי בהמה זו לקרבן אם הוא בעל מום לא ירצה למזבח ומנין להאומר הרי זו למזבח דאסור ג"כ מבעלי מום: ת"ל ולנדר ולנדבה לא ירצה. והוא כמו שאמר מקודם דהאי ולנדר אלמעלה קאי וה"ק נדבה תעשה אותו [לבה"ב] ולנדר ג"כ תעשה אותו ושניהם בין נדר ובין נדבה לא ירצה למזבח. ופשטיה דקרא הוא כמו שכתב הרמב"ן בפירושו דרוב הנותנים דבר מה להקדש בדק הבית הוא בנדבה והנותנים למזבח הוא בתורת נדר ע"ש שהוכיח כן מסברא ומקרא ולכך תפס הכתוב לשון נדבה אצל בדק הבית ולשון נדר אצל הנותנים למזבח. ועיקר הוכחת חכמים דלא יתכן לומר שיחלק הכתוב אצל שרוע וקלוט דלנדבה מותר להקריבו ע"ג המזבח ולנדר לא מה שלא חלק הכתוב בשום מום אחר ועוד אי לנדבה מותר להקריבו על המזבח המל"ל נדבה תקריב אותו לשון הקרבה אלא לאו דעל בדק הבית קאי: ממקומו הוא מוכרע. דאיירי הכתוב בקדשי מזבח: ה"ג שנאמר

שלמי נדבה ואין הציבור מביא שלמי נדבה: (ז) או אינו אומר ט) ואיש אלא להוציא את השותפים כשהוא אומר י) איש לרבות את השותפים. הא מה אני מקיים יא) ואיש היחיד מביא שלמי נדבה ואין הציבור מביאים שלמי נדבה: (ח) יב) כי יקריב שלמים מנין לרבות העולה ת"ל נדר. מנין לרבות את התודה ת"ל נדבה. מנין לרבות את היולדות ואת הנזירות. ת"ל לפלא. מנין לרבות חטאת ואשם. ת"ל בצאן מנין לרבות את המעשר ת"ל בבקר. מנין לרבות את יג) הוולדות ואת התמורות ת"ל יד) בבקר או בבקר. בצאן או בצאן: (ט) תמים יהיה לרצון. מצוה עשה. מצות ל"ת מנין ת"ל כל מום לא יהיה בו. נפל מן הגג ונשתבר יכול יהיה עובר עליו ת"ל כל מום לא יהיה בו אל תתן בו מום: (י) מיכן אמרו. בכור שאחזו דם אפי' מת אין מקיזים בו את הדם דברי ר' יהודה. וחכ"א יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום.. ואם עשה בו מום ה"ז לא ישחט עליו. ר"ש אומר יקיז אע"פ שעושה בו מום: (יא) עוורת בין כומא בשתי עיניו בין סומא טו) אפילו בעינו אחת. שבור מה ת"ל לפי שנאמר שבר רגל או שבר יד טז) שיכול אין לי אלא שנשברה ידו או נשברה רגלו מנין לרבות שבר זנב ת"ל או שבור. או יכול שאני מרבה שבר צלע ת"ל שבר יד או שבר רגל. מה אילו מיוחדים שמומן בגלוי יז) ואין חוזרים יצא שבר צלע שאין מומו בגלוי: (יב) הרוין רים של עיניו שניקב שנפגם. ושנסדק. שפתו שנקבה ושנפגמה ושנסדקה. חיטיו החיצונות שנפגמו ושנגממו ופנימיות שנעקרו. ר' הנניה בן אנטיגנוס אומר אין בודקים מן המתאימות ולפנים אף לא המתאימות:

הגהות הגר"א הלכה ז ט) ואיש צ"ל איש: י) איש צ"ל ואיש: יא) ואיש צ"ל איש: הלכה ח יב) כי יקריב זבח שלמים אין לי אלא שלמים וכו' [תיקן ליפות הלשון]: יג) היולדת צ"ל הוולדות [נראה שבתו"כ שלו היולדת והתמורות וע"כ הגיה שצ"ל הולדות וכדפוס שלנו כבר ניתקן הדבר]: יד) בבקר או בבקר בצאן שיותר [כי בכתוב לא כתיב כלל או בבקר והק"א מיישבו בדוחק]: הלכה יא טו) אפילו מיותר: טז) שיכול מיותר: יז) ואין חוזרין מיותר:

ביאור

שלמים לפלא נדר או נדבה. תיבת איש בא למעט דוקא איש דהוא היחיד מביא שלמי נדבה ולא הצבור דאין יכולין לנדב שלמים רק שלמי חובה והוא כבשי עצרת: (ז) אלא להוציא את השותפים. פי' וכ"ש צבור דבודאי אינו בכלל יחיד כשהוא אומר ואיש לרבות השותפין דגם הם בכלל יחידים הא מה אני מקיים איש ר"ל המיעוט דאיש ע"כ אתי למעט רק צבור לבד: (ח) מנין לרבות העולה. אין הכוונה שיהא פסול במומין דהרי כתיב ברים הפרשה בהדיא אלא שיהא גם בו נוהג מה דמסיים הכתוב במ"ע ול"ת כל מום לא יהיה בו דהיינו שלא יעשה בו מום: ת"ל נדר. ועולה באה בנדר: מנין לרבות התודה ת"ל נדבה. דשני אלו באים בנדר ונדבה ומה דנקט נדר גבי עולה משום דהיא באה על דרישת סליחת עון ההרהור ולזה היה באה על נדר שהוא הרי עלי שהוא כמין חובה ותודה באה על הודאת טובו ועל שמחה ולזה היא נדבת הלב פשוטה מבלי מכריח ולזה מרבה לה ממילת נדבה [ק"א]: לרבות את היולדת ואת הנזירות. קרבן יולדת דמביא כבש לעולה וקרבן נזירות דגם הם צריך שיהיו תמימים: ת"ל לפלא. וכתיב בנזירות כי יפליא לנדור מה כאן תמימים אף התם תמימים ויולדת אתיא מקרבן נזירות משום דשניהם אתו להפרים מהטומאה אשר היתה לו: ת"ל בצאן. דחטאת ואשם דיחיד לא אתי אלא מן הצאן חוץ מפר כה"ג והכא ביחיד קמישתעי דכתיב ואיש כי יקריב: מנין לרבות את המעשר ת"ל בבקר. דבכור ומעשר באין גם מן הבקר: ת"ל בבקר או בבקר. פי' דהו"מ למכתב בקר וכתב או בבקר [דהיינו מה דכתיב או לנדבה דשם לא מרבי מידי ושדי ליה גבי בקר] וכן הו"מ למכתב בצאן וכתב או בצאן לרבות ועיין בהגהות הגר"א: (ט) תמים יהיה לרצון מצות עשה. היינו שישאר כן בלא מום ופירושו דאם עבר ועשה בו מום ה"ז עובר בעשה זו מלבד הל"ת דלקמיה: ת"ל כל מום לא יהיה בו. שהוא יתר דיש כמה לאוין על ההקדש בע"מ ועל שחיטתו ועל זריקתו וכצ"ל אלא דבא להורות שלא יעשה בו מום ודרשו לא יהיה כמו לא יהיה בו מום: ונשתבר. היינו שנעשה בו מום: יכול יהיה עובר עליו. דהו"ל לאסוקי אדעתיה ולשמרו שלא יפול מן הגג: ת"ל כל מום לא יהיה בו. ולא כתיב לא יפול בו מום, אכן אם הניחו שם כדי שיפול בו מום זהו נמי לא יהיה

כיון שמתחלה כונתו לכך: (י) מכאן אמרו, פי' מקרא זה נולד הפלוגתא בין החכמים: שאחזו דם. חולי הבא מחמת ריבוי הדם: את הדם. היינו אפילו במקום שאין עושין בו מום דמתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה במקום שאין עושין בו מום אתי למעבד במקום שעושין בו מום ואע"פ שהמום יעשה מאליו ואינו מתכוין. אליו סבר ר' יהודה דבר שאינו מתכוין אסור: יקיז. בין מת בין שלא מת: ובלבד שלא יעשה בו מום. וסברי רבנן דלא גזרינן מקום שאין עושה בו מום אטו מקום שעושין בו מום אכן צריך להזהר בהקיזו שלא יבוא לידי מום שאם מקיז סמוך לאוזן או לניב שפתיים או לחוטם צריך ליזהר שלא יפגום את אזנו או את ניב שפתיו: ואם עשה בו מום. על ידי ההקזה הרי זה לא ישחוט עליו אע"ג שעשאו שלא בכונה ס"ל דבר שאין מתכוין אסור והוי כמו שהטיל בכונה: יקיז אע"פ שעושה בו מום. פי' אע"פ שאפשר שע"י ההקזה יעשה בו מום סבר ר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ולא שיקיז במקום שודאי עושה בו מום דהא מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. ולר"ש אם נעשה בו מום נשחט עליו [בכורות דף ל"ג]: (יא) אפילו בעינו אחת. דעורת שם דבר של עורון וכונת הכתוב שלא יהיה בו עורון: מה ת"ל. שפשיטא ששבר הוא מום: לפי שנאמר. באדם ולקמן ילפינן ליתן מה שנכתב באדם בבהמה: שבר זנב. אם נשבר עצם מהזנב: ת"ל או שבור. בכל מקום: ת"ל שבר יד. פי' להכי נתייחד באדם השבר ליד או לרגל ללמד שכל שבר שלא יהיה בגלוי כשברם אינו מום ולזה שבר הצלע אינו מום שהוא שבר נסתר: (יב) הרון. כמו הרילין ונעולין שנראה מקומו חסר: רים של עיניו. הייני עפעף של עין אחת: שניקב ושנפגם. תרוייהו יש על ידם חסרון ונסדק אין בו חסרון, ושיעור הפגימה כדי חגירת צפורן: חיטיו החיצונות. רמב"ם פירש שהם שני החוטין הבולטין בגופו של חיך קרוב לשיפוי כובע והם נראים לעין בשעה שפותח את פיו והפנימיות הן הפיקות ולהן קרא ר' חנינא מתאימות מפני שהן מזדווגות. ורש"י פירש חיטיו החלונית הם שיניו שבאמצע הפה: ושנגממו. נימוקו ולא נשאר מהם אלא רושם מעט ואינם בולטות כמו שרגילים להיות. והפנימיות שינים הגדולים שקורין מתלי"ש שנעקרו לגמרי ואז הוי מום: המתאימות. לרש"י

הם

כי אני ה׳ מקדשם להגיד מה גרם:

פרשתא ז.

(א) א) **ישראל** אלו ישראל. גר אלו הגרים. הגר לרבות נשי הגרים. בישראל לרבות ב) נשים ועבדים: (ב) א״כ מה ת״ל איש איש להביא את העכו״ם ג) שהם נודרים נדרים ונדבות כישראל. אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם ד) אשר יקריבו לה׳ לעולה אין לי אלא עולה מנין לרבות את השלמים ת״ל נדריהם. מנין לרבות את התודה ת״ל נדבותם. מנין לרבות את העופות והמנחות והיין והלבונה והעצים. ת״ל נדריהם לכל נדריהם. נדבותם לכל נדבותם. אם כן למה נאמר אשר יקריבו לה׳ לעולה. פרט לנזירות דברי ר״ע. אמר לו רבי יוסי הגלילי אפילו אתה מרבה כל היום אין כאן אלא עולה בלבד. לרצונכם. אין כופים את הציבור על כורחו. תמים זכר בבקר ובכשבים ובעזים. תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות. יכול שיבש גפה ה) ושניסמת עינה ושנקטעה רגלה. ת״ל מן העוף ולא כל העוף: (ג) אשר בו מום. אין לי אלא בעל מום קבוע. בעל מום עובר מנין. ת״ל כל אשר בו מום: (ד) לא תקריבו. אם משום בל תשחט הרי בל תשחט אמור למטה הא אינו אומר ו) כן לא תקריבו אלא משום בל תקדיש: (ה) מיכן אמרו המקדיש בעל מום למזבח עובר משום ה׳ דברים משום בל תקדיש משום בל תשחט ובל תזרק את הדם. ובל תקטיר את כל החלב ובל תקטיר מקצתו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף משום בל תקבל את הדם. כי לא לרצון יהיה לכם מלמד שאין ז) מרצים: (ו) ח) ואיש היחיד מביא

הגהות הגר״א פרשתא ז **הלכה א** א) ישראל אלו ישראל מבית אלו הנשים: ב) נשים מיותר [שכבר אמר מתחלה]: **הלכה ב** ג) שהם נודרין נדרים ונדבות כישראל [וכן איתא במנחות (ע״ג:) וכבר תיקנתי בפנים]: ד) אשר יקריבו לד׳ לעולה אין לי כו׳ [ופירושו אלו הוי כתיב הכי]: ה) ושניסמית צ״ל שנחמטה [עיין בקידושין דף כ״ה]: **הלכה ד** ו) כן צ״ל כאן: **הלכה ה** ז) מרצים צ״ל נרצים [שכביכול אינו מתרצה לאדם על ידו היפך מה שכתוב בקרבן ונרצה לו לכפר עליו]: **הלכה ו** ח) ואיש צ״ל איש [עיין בק״א שגם הוא גורס כן וכן בהלכה ז״ן ועיין בביאורינו]:

ביאור

זרעם ואכלם גידוליהן בהזורע התרומה והטבל גידוליהן חולין וזר האוכל מהן פטור אלא שאסורין לזרים כדאיתא במסכת תרומות. וקדרים נמי באכלם על אכילתם בטומאה יש נשיאת עון מיתה אבל המטמא הטבל והתרומה אין בו עון מיתה ואע״פ שהזהיר הכתוב על שמירת התרומה שלא תטמא התרומה כדכתיב ושמרו את משמרת ולא ישאו עליו חטא אפ״ה לא חייב מיתה אלא על אכילתה ולא על טומאתה. ואי קשיא לך הא אוקימנא להאי קרא בטבל וטומאת תרומה מאי עבידתא הכא הא לא קשיא דפשטיה דקרא בתרומה קעסיק ואתי דהא כתיב לעיל מינה ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לד׳ והכא נמי כתיב באכלם את קדשיהם ותרומה ודאי אקרי קודש [כ״ז מראב״ד]: כי אני ד׳ מקדשם להגיד מה גרם. פי׳ מאיזה טעם חייב מיתה שפגם בכבוד הקב״ה:

פרשתא ז׳ (א) ישראל אלו ישראל. פי׳ אלו נאמר מבית ישראל לבד הייתי אומר דרק לישראל נאמר זו המצוה: (ב) א״כ מה ת״ל איש איש. פי׳ מאחר שרבינו הכל מה יש לנו עוד לרבות וע״כ דאתי לרבות גם עכו״ם: מנין לרבות את השלמים. שמקבלין מן העכו״ם: ת״ל נדריהם. ושלמים הם מדברים הבאים בנדר: מנין לרבות את התודה ת״ל נדבותם. פי׳ מדכתיב תרי ריבוי מרבינן גם תודה דאל״ה לא היו מרבינן אלא שלמים שמצויים יותר דתודה באה רק על ארבעה דברים שצריכין להודות כדאמרינן בברכות (דף נ״ד): מנין לרבות את העופות וכו׳. דבפסוק זה לא נזכר רק בקר וכשבים ועזים: והיין והלבונה והעצים. שיוכל העכו״ם להתנדב כל אלו: ת״ל נדריהם לכל נדריהם. פי׳ דהיה לו לומר נדריהם ואמר לכל לרבות גם אלו: א״כ למה נאמר וכו׳ לעולה. דמשמע שאין מביאין אלא עולה: פרט לנזירות. כלומר עולה סתם יכולין להביא ולא עולת נזירות שאם נדר בנזיר אין נזירות חלה עליו: דברי ר״ע אמר לו ר״י הגלילי. ובמנחות (דף ע״ג:) הגירסא להיפך דברי ר״י הגלילי א״ל ר״ע: אין כאן אלא עולה בלבד, ומפרש שם בגמרא דה״ק אפילו הוא מביא שלמים יהיו עולות:

לרצונכם אין כופין את הצבור על כרחם. פי׳ לפי מה שידוע שקרבנות באין בשותפות ובנדבת צבור דהיינו קיץ המזבח כשהוא בטל וסד״א שבב״ד יכופו את הצבור על כך כשם שכופין אותן על התמידין כדאיתא בספרי פרשה פנחס קמ״ל דאין כופין [זית רענן]. ומיהו על שקלים להביא לתרומת הלשכה כדי ליקח מהן קרבנות צבור ודאי דכופין כדתנן פרק קמא דשקלים שממשכנין ע״ז עי״ש: ואין תמות וזכרות בעופות. ר״ל דאפילו בעל מום כשר וגם אין חילוק בין זכר לנקבה: ושנסמית עינה. היינו שנקטעה והוא בכלל מחוסר אבר דאלו סימוי עין בלבד הוא בכלל בעל מום וכשר: (ג) ת״ל כל אשר בו מום. פי׳ כל אתי לרבות מום עובר: (ד) הרי בל תשחט אמור למטה. מפרש בפ״ק דתמורה תרי לא תקריבו אמור בפרשה הך כל אשר בו מום לא תקריבו והשני עורת וגו׳ לא תקריבו ותרתי ל״ל אלא הראשון על המקדיש בעל מום והשני על השחיטה הכא אהרי הקדש וא״כ המקדיש ב״מ ושוחטו עובר על שני לאוין בל תקדיש ובל תשחט: (ה) ובל תזרק את הדם. היינו מלא תקריבו דגבי מעיך וכתית: ובל תקטיר את כל החלב. מן הפסוק ואשה לא תתנו מהם ובל תקטיר מקצתו מדכתיב מהם [בתמורה דף ה׳]: אף משום בל תקבל את הדם. טעמו דכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו דלא אצטריך דמאי בנא קרבן זה משאר קרבנות אלא לרבות קבלת הדם ורבנן ס״ל דאצטריך לגופיה דסד״א הואיל ובני נח אין מצווין על המומין כבהם מקריבים לשמים על במתם אנן נמי נקבל מינהן במומין ורק שלא יהא מחוסר אבר קמ״ל לא תקריבו מכל אלה דלא מקבלינן: מלמד שאין מרצין. פי׳ אין דם בעלי מום מרצה כלל שאפילו עלה למזבח ירד [זבחים פ״ד.]: (ו) ה״ג איש היחיד מביא וכו׳ או אינו אומר איש וכו׳ כשהוא אומר ואיש לרבות השותפין הא מה אני מקיים איש וכו׳ [ק״א והגר״א] ופירש הדבר דיש כאן מיעוט וריבוי איש הוא מיעוט [דהוי מצי למיכתב וכי יקריב] והוי״ו של ואיש הוא ריבוי ומסתברא יותר שהמיעוט קאי על צבור שהוא רבים ורחוק יותר מן יחיד. משא״כ שותפין אינו רחוק כ״כ מן יחיד. ועתה נבאר הברייתא איש היינו הפסוק ואיש כי יקריב זבח

שלמים

דמים שהוא משלם ז) את הקרן לכהנים. והכהנים לוקחים בדמיו שלמים. ויסף חמישיתו עליו שיהיה הוא וחומשו חמשה: (ה) מנין שאין משלמים מן השכחה ומן הפיאה ומן ההפקר ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו ולא ממעשר שני שנפדו. ת"ל ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי לעשות קדש ח) שאין הקדש פודה את ההקדש דברי ר"מ. וחכ"א משלמים מכולם: (ו) ומנין שאין משלמים אלא ממין על מינו ת"ל ונתן לכהן ט) את הקודש. לפיכך אם אכל קישואים של ערב שביעית ימתין לקישואים של מוצאי שביעית וישלם מהם דברי ר"ע ר"א אומר משלמים ממין על שאינו מינו ובלבד שישלם מן היפה על הרעה. הא כיצד אכל גרוגרות וישלם לו תמרים תבא לו ברכה: (ז) יכול תהא הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש ת"ל ונתן לכהן את הקודש מתנתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש ואין הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש דברי י) ר"מ. ר"א בר"ש אומר אף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש: (ח) ולא יחללו להביא את הסך ואת השותה. את קדשי בני ישראל על קדשי בני ישראל חייבים חומש ואין חייבים על קדשי יא) עכו"ם חומש: (ט) יכול יהיו חייבים יב) בתרומה שבטבל ת"ל אשר ירימו לה' על המורם הם חייבים ואינן חייבים על התרומות שבטבל: (י) והשיאו אותם עון אשמה מלמד שאף על הטבל חייבים מיתה. באכלם את קדשיהם פרט יג) לזורע ולמטמא.

הגהות הגר"א ז) את הקרן. צ"ל הקרן וחומש [טעמו דס"ל דר' יוסי פליג את"ק דהפסוק איירי רק בקדשי הגבול ואיהו ס"ל דשייך נמי נם בזר האוכל קדשים וכגון בק"ק לאחר זריקת דמים וס"ל דאף דמעטינהו רחמנא ממעילה ואינו חייב בקרבן מ"מ חייב בקרן וחומש ואפשר דמטעם זה קאמר ג"כ ולוקחין בדמיו שלמים וכמו בתרומה דבעינן שיחזור להיות קודש אבל צ"ע דבתוספתא שקלים פ"ג איתא בהדיא דר' יוסי קאמר שם דהאוכל מבשר ק"ק לאחר זריקת דמים אינו חייב רק קרן ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ס"ל שם דחייב גם חומש ואולי ס"ל להגר"א דשם הוא דעת ר' יוסי עצמו דלא קאמר שם שמעתי והכא קאמר שמעתי ועדיין צ"ע]: **הלכה ה** ח) שאין הקדש כו' עד סוף ההלכה מיותר [לכאורה יפלא מאד על מה השמיט דבר השנוי במשנה פ"ו דתרומות משנה ה' אבל באמת ניחא הכל דהר"ש שב בביאורו הי' לפניו הגירסא בתו"כ ולא ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו ותמה ע"ז דא"כ אמאי פליגי רבנן בכש"ה והגר"א באדרת אלי' ס"ל ג"כ כגירסתו ומתרץ זה דסתם ספרא הוא ר' יהודא והוא ס"ל כדעת הכמים במשנה דמתירים אכן דוקא בשנפדו אבל לא בשלא נפדו וכאן דמיירי בשלא נפדו אה"נ דגם חכמים אוסרין וזהו שכתב כאן שאין הקדש עד סוף ההלכה מיותר דבאמת לא פליגי חכמים בזה להקל]: **הלכה ו** ט) את הקודש את הקדש שאכל [כן איתא בפ"ו דתרומות במשנה]: **הלכה ז** י) ר"מ צ"ל רבי [דהוא בר פלוגתיה דר"א בר"ש וכן איתא בירושלמי רפ"ו דתרומות]: **הלכה ח** יא) עכו"ם חומש דברי ר"ש [כן הוא בתרומות פ"ג מ"ט אבל רבנן פליגי עליה שם]: **הלכה ט** יב) בתרומה צ"ל על התרומה: **הלכה י** יג) לזורע צ"ל לשורף [אף דבביאורינו בשם הראב"ד פירשנו דכונתו למעט הגידולין מ"מ פשטיה דברייתא משמע דכונתו כמו שאמרו בגמרא לענין חומש כי יאכל פרט למזיק והכא נמי דריש בכעין זה לענין חיוב מיתה באכלם פרט למזיק דהיינו שורף התרומה או מטמא אותן כנלע"ד כונתו]:

ביאור

ולא חומש אף שהיה בשגגה: לוקחים בדמיו שלמים. שלא להוציא דמי קדשים לחולין. וכתב הראב"ד שאין זה אלא מעלה שבלאו שהרי התשלומין חולין גמורים הן ע"ש: הוא וחומשו חמשה. היינו חומש מלבר שהוא רביע של קרן ודייק זה מדכתיב עליו משמע שהחמישית יהיה עליו של קרן כולא שעם חומשו יהיה הקרן וחומשו חמשה והוא רביעית מה שאכל שהוא חומש הכל [ק"א]: (ה) מנין שאין משלמים. מה שאכל מן התרומה: ה"ג מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ומן ההפקר. דהיינו לאחר שזכו מההפקר והטעם כ"ז שאנן בעינן שהתשלומין יהיה ראוי לעשות קודש כדכתיב ונתן לכהן את הקודש שהתשלומין נעשין תרומה וכיון דכל אלו פטורין מן התרומות ומן המעשרות לא מקרי זה ראוי לעשות קודש ולא דמי לחולין מתוקנים שמשלמין שהן דהנהו היו ראויין לעשות קודש שנתקנו אבל לקט שכחה ופאה מעולם לא נראו להיות קודש: ולא ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ולא וכו' שנפדו. והטעם כדמפרש לקמיה שאין הקדש פודה וכו' דענין אלו התשלומין הוא כמין פדיה לקודש הראשון ואל ההקדש על אלו התשלומין וקאמר דאע"ג דנטלו תרומתן וההקדש נפדה כיון דקודש שנטלו תרומתן וההקדש קודש שנפדה לא היו הוו לתשלומין שאין הקדש פודה הקדש השתא נמי לא הוו: משלמים מכולם. דכיון שנטלו תרומתן וכן מעשר שני והקדש שנפדו הן כחולין לכל דבר: (ו) ת"ל ונתן לכהן את הקודש. ה"א דהקודש משמע הקודש שאכל וזה א"א שכבר אכלו אלא הכונה מינו שאין משלמין רק ממינו: לפיכך וכו'. פי' מפני שאינו יכול לשלם ממין על שאינו מינו אם אכל בשנה השביעית קישואין של תרומה של ערב שביעית ואין קישואין של שביעית מצויין לשלם מהן דשכבר נתקשו ולא הוו לאכילה ומין אחר אין יכול לשלם ומשל שביעית בעצמו אינו יכול לשלם דאסור לפרוע חובו מפירות שביעית כדאמרינן בפרק בתרא דעכו"ם מפני שהן הפקר לכל ולפיכך צריך להמתין עד מוצאי שביעית וישלם: משלמין ממין על שאינו מינו. דהוא מוכיח מן המקרא להיפך ונתן לכהן את הקודש כל שהוא ראוי להיות קודש וגם זה ראוי להיות קודש [שם בפ"ו דתרומות]: (ז) יכול תהא הפרשתו וכו'. היינו במשנה שהפריש הזר התבואה להתשלומין עבור התרומה שאכל יהיה חייב ע"ז קרן וחומש כשאוכלה: מתנתו מקדשתו. היינו משעה שנתן ולא קודם: אף הפרשתו מקדשתו. טעמו דאת הקדש כתיב שהיה כבר קודש נתינה [ראב"ד וכתב דבתרומה עצמה כו"ע לא פליגי דמשעת הפרשה חייב עליה קרן וחומש כדמוכח בפ"ו דתרומות במשנה ועוד ראיות ע"ש]: ולא יחללו להביא את הסך ואת השותה. סך כשמן של תרומה או שותה יין של תרומה והיינו דולא יחללו יתירא הוא דכבר כתיב ומתו בו כי יחללוהו אלא לרבות אלו ובגמרא (נדה דף לב.) מפרש שהוא להביא את הסך כשותה דשתיה גופא לא אצטריך לרבויא דשתיה בכלל אכילה: (ט) יכול יהיו חייבים. קרן וחומש על התרומה שבטבל אם אכל טבל קודם שהפרישו התרומה ממנה בשגגה: ת"ל אשר ירימו לה'. דמשמע מה שהרימו הוא דחייבין עליו ולא מה שירימו עדיין לעתיד: (י) והשיאו אותם וכו' חייבין מיתה. קרא יתירא קדריש דכיון דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל דהוא קאי שלא להאכיל תרומה לזרים ויש ע"ז חיוב מיתה דילפינן חלול חלול מטמא. באכל תרומה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו ל"ל למכתב והשיאו אותם עון אשמה אלא ודאי להביא הטבל עצמו שהתרומה שבה ממנו שאכל זרים אלו קודם שהופרש התרומה ממנו שהוא כעין אשמה האמור בתרומה כשאוכלה זר ומאי ניהו מיתה כנ"ל: באכלם את קדשיהם פרט לזורע ולמטמא. פי' קרא קדריש באכלם קדשיהם דהיינו הם עצמם ולאפוקי אם

זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וזרע אין לה כיצד בת ישראל לכהן. בת כהן לישראל וילדה ממנו בת. והלכה הבת ג) וניסת לעבד וניסת לנכרי וילדה ממנו בן הרי זה ממזר. היתה אם אמו בת ישראל לכהן תאכל בתרומה ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה: (ה) יכול אפילו זרע מן השפחה ומן הנכרית יפסול או יאכיל ת"ל זרע. יצא זה שאינו זרעה כיצד בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל וילדה ממנו בן והלך הבן ונכבש עם השפחה והנכרית וילדה ממנו בן יכול יפסול או יאכיל. ד) ת"ל אין לה יצא זה שאינו זרעה:

פרק ו.

(א) **ושבה** אל בית אביה פרט לשומרת יבם. כנעוריה פרט למעוברת. והלא דין הוא ומה אם במקום שלא עשה הולד מן הראשון כולד מן האחרון לפוטרה מן היבם ה) עשה את העובר כילוד כאן שעשה את הולד מן הראשון כולד מן האחרון לפוסלה מן התרומה אינו דין שנעשה את העובר כילוד. לא מה לי עשה את העובר כוולד לפוטרה מן היבם שכן עשה את המתים כחיים. נעשה את העובר כוולד לפוסלה מן התרומה שלא עשה את המתים כחיים ב) ת"ל ושבה אל בית אביה כנעוריה פרט ג) למעוברת. מלחם אביה תאכל ד) הא אינו מדבר אלא בקדשי הגבול: (ב) מנין לבת כהן שניסת לישראל ואח"כ אכלה תרומה וכן כהן שאכל תרומת חבירו יכול יהיו חייבים בחומש ת"ל וכל זר לא יאכל קודש ואיש כי יאכל קודש בשגגה יצאו אילו שאין זרים לה. איש פרט לקטן ה) או יכול שאני מוצ"א בן תשע שנים ויום אחד ת"ל ואיש: (ג) כי יאכל אין אכילה פחותה מכזית. קודש. מה קודש האמור להלן בקדשי הגבול הכתוב מדבר. אף קודש האמור כאן בקדשי הגבול הכתוב מדבר: (ד) בשגגה פרט למזיד. ו) א"ר יוסי שמעתי באוכל מבשר קדשי קדשים לאחר זריקת

הגהות הגר"א הלכה ד ג) וניסת לעבד ולנכרי כצ"ל: **הלכה ה** ד) ת"ל וזרע אין לה: **פרק ו הלכה א** א) עשה את העובר כוולד: ב) ת"ל כנעוריה כצ"ל [וכן איתא בגמרא]: ג) למעוברת ושבה יכול אף להזה ושיק ת"ל מלחם אביה תאכל אינו כו' כצ"ל [דבלא הגהתו אין להברייתא ביאור דמאי משמיענו הברייתא דקאמר אינו מדבר וכו' ולא עשה הגר"א ח"ו הדריש מעצמו דהוא גמרא מפורשת (יבמות פ"ו) רק דנחלקו האמוראים שם האיך מוכח מהאי קרא ע"ש]: ד) הא מיותר: **הלכה ב** ה) או יכול עד סוף ההלכה מיותרת [פשיט דמאי שייביה לבן תשעה בעניני אכילה ועיין בביאורינו]: **הלכה ד** ו) אמר ר' יוסי עד ויפה צ"ל אחר הלכה ג' [דהא הוא קאי על שגגה ושייך קודם]:

ביאור

מישראל (ד) זרע פסול מנין ת"ל וזרע אין לה. ואף דאפקתיה לעיל לזרע זרעה מוסיק בגמרא [קידושין דף ד'] דלזרע זרעה לא איצטריך קרא דבני בנים הרי הן כבנים כי איצטריך קרא לזרע פסול: כיצד בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל. ובשניהם מיירי שהבעל מת. והנה באמת הו"ל לתנא למינקט בציורו רק בת כהן לישראל ואגב נקט בת ישראל לכהן להשמעיני דכשם שזרע זרעה פסול מהני לפסול אותה מן התרומה כן בבת ישראל לכהן מהני זרע זרעה פסול להאכילה תרומה: והלכה הבת וניסת וכו'. וגם היא מתה: בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. דהא יש לה ממנו זרע זרעה אע"ג דהוא פסול. וכן להיפוך בבת כהן לישראל: (ה) וילדה ממנו בן. והבן מת: יכול יפסול. אבל בת כהן לישראל או יאכיל אלמנת ישראל לכהן: ת"ל אין לה, דמשמע דהזרע נחשב על שמה יצא הזרע מן השפחה ומן הנכרית דבשפחה כתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה אלמא דהזרע נחשב על שמה וגם בישראל שבא על הנכרית מוכיח הגמרא ביבמות דף כ"ג מקרא דאין קרוי בנך אלא בנה:

פרק ו' (א) פרט לשומרת יבם. שאינה אוכלת בתרומה בעודה שומרת לו אף שהיא בת כהן דהא אגודה ביבם ולא שבה אל בית אביה: כנעוריה פרט למעוברת. דיתר הוא אלא להורות כנעוריה מה נעוריה ריקנית אף עכשיו תהיה ריקנית: והלא דין הוא. ולא צריך קרא לזה: ומה במקום כו' כולד מן האחרון. פי' אם היו בנים מן הראשון ומת וניסאת לאחר ומת בלא בנים בנה שיש לה מבעל ראשון אינו פוטרה מן היבום: עשה את העובר כיולד. אם יש לה עובר פטור מן היבום: כאן שעשה ולד מן הראשון כו'. לפוסלה מן התרומה. שהרי יש לה זרע: אינו דין שנעשה את העובר. של בת כהן מישראל לחשבו כילד ולפסלה מן התרומה: שכן עשה את המתים כחיים, שאם היה לו בן ומת אחר מיתת אביו פטורה היא מן היבום ר"ל וע"כ הקיל הכתוב עוד קולא לפיטרה מיבום ע"י עובר: נעשה וכו'. שלא עשה את המתים כחיים. שרק בנה הי פוסלה מתרומת אביה ולא בנה מת שהיה לה מישראל: אלא בקדשי הגבול. שהיא התרומה לומר דחוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק ויליף דבר זה מקרא מדאמר להם ולא בשר א"כ מדקרייה להם אביה וזה לא יאמר אלא על התרומה שהיא קנויה לו שאינה מפיורי שולחן המלך משא"כ בקדשים שאינם אלא משאת פני האלהים משלו ומשולחן גבוה קזכו [שם בגמרא דף פ"ז]: (ב) ה"ג ת"ל וכל זר לא יאכל בו ואיש כי' [וכן איתא בילקוט] פי' מדסמיך ואיש אצל וכל זר ש"מ דהאי איש ג"כ זר הוא: פרט לקטן. קשה פשיטא דקטן לאו בר היובא הוא וי"ל דאשמועינן דאפילו המאכיל לבניו קטנים פטור מתומש כדאיתא שם פ"ז מ"ג [זית רענן]: או יכול שאני מוציא בן ט' ויום אחד ת"ל ואיש, הוי"ו בא לרבות קשה מה ענין בן ט' ויום אחד לכאן זה שייך רק דביאתו ביאה ואשת איש חייב מיתה על ידו והוא פטור אבל לענין אכילה מה חילוק בין בן ט' לפחות מן טית [ז"ר עי"ש שהאריך וגרס באופן אחר והגר"א כתב בהגהותיו דכל זה מיותר וכן באדרת אליהו שלו השמיט מאמר זה לגמרי]: (ג) אין אכילה פחותה מכזית. לחייבו חומש: מה קודש האמור להלן. וכל זר לא יאכל קודש: בקדשי הגבול. דכל הפרשה שם איירי בזה: (ד) פרט למזיד. שאינו משלם חומש ומיירי בשלא התרו בו דאי התרו ביה מחייב מלקות משום וכל זר לא יאכל קודש וקי"ל דאינו לוקה ומשלם ופטור אפילו מקרן [ק"א]: מבשר ק"ק. כגון חטאת ואשם לאחר זריקת דמים דאין בו מעילה דגבי מעילה כתיב וחטאה בשגגה מקדשי ד' קדשים המיוחדים לד' יש בו מעילה ומשלם חומש ואשם ולא שאינן מיוחדים דהיינו לאחר זריקה דאינו משלם אלא קרן

ולא

כהן כי תהיה לאיש זר ג) אין לי אלא לממזר מנין אפילו ללוי ולישראל ת"ל לאיש זר. מנין אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה ת"ל לאיש איש המאכיל: (ח) והלא דין הוא ומה אם ישראל שאין ביאתו פוסלתה מן הכהונה ביאתו פוסלתה מן התרומה כ"ג שביאתו פוסלתה מן הכהונה אינו דין שתהא ביאתו פוסלתה מן התרומה. לא אם אמרת בישראל שאינו מאכיל אחרות. תאמר בכ"ג שמאכיל אחרות הואיל והוא מאכיל את אחרות לא תהא ביאתו פוסלתה מן התרומה ת"ל לאיש לאיש המאכיל: (ט) היא בתרומת הקדשים לא תאכל היא ג) אינה אוכלת היא את אמה: (י) כיצד בת ישראל שניסת לכהן וילדה ממנו בת והלכה הבת ונשאת לישראל הייתי אומר כשם שאינה אוכלת כך אמה לא תאכל ת"ל היא בתרומת הקדשים לא תאכל היא אינה אוכלת אבל אוכלת היא אמה:

פרשתא ו.

(א) א) **אם** נאמר בתרומה למה נאמר בקדשים ואם נאמר בקדשים למה נאמר בתרומה לפי שיש בקדשים משא"כ בתרומות. ובתרומות מה שאין בקדשים. קדשים הותרו לזר. ותרומות לא הותרו לזר. קדשים חייבים עליהם משום פיגול נותר וטמא. ותרומות אין חייבים עליהם משום פגול נותר וטמא. הא לפי שיש בתרומה מה שאין כן בקדשים ובקדשים משא"כ בתרומות צ"ל בתרומות וצ"ל בקדשים:

פרק ה.

(א) א) **יאמר** גרושה מה ת"ל אלמנה שאילו נאמר גרושה ולא נאמר אלמנה הייתי אומר גרושה שהיא אסורה לכהן הדיוט הרי היא חוזרת אלמנה שהיא מותרת לכהן הדיוט אינו דין שתחזור. אילו כן הייתי אומר גרושה שאין לה זרע תחזור אלמנה בין שיש לה זרע בין שאין לה זרע תחזור ת"ל אלמנה וזרע אין לה: (ב) (או) ג) אילו נאמר אלמנה ולא נאמר גרושה הייתי אומר אלמנה שאין לה זרע תחזור גרושה בין שיש לה זרע בין שאין לה זרע לא תחזור ת"ל אלמנה וזרע אין לה וגרושה וזרע אין לה אלמנה להחמיר עליה וגרושה להקל עליה: (ג) וזרע אין לה אין לי אלא זרעה זרע זרעה מנין ת"ל וזרע אין לה. כיצד בת כהן שניסת לישראל וילדה ממנו בת והלכה הבת ונשאת לכהן וילדה ממנו בן הרי זה ראוי להיות כ"ג ועומד ומשמש ע"ג המזבח. מאכיל את אמו ופוסל את אם אמו. זאת אומרת לא כבני כ"ג שהוא פוסלני מן התרומה: (ד) אין לי אלא

הגהות הגר"א הלכה ז ג) אין לי אלא כו' לאיש מנין כו' ת"ל לאיש זר לאיש המאכיל וזר לה וכן בהלכה ח' [לפי הגהתי מדוקדק מאוד שתי הדרשות מתחלה דרש מתיבת לאיש ואח"כ מתיבת זר משא"כ לגירסתינו]: הלכה ט ג) אינה אוכלת אבל מאכלת היא את אמה וכן בהלכה יו"ד: פרשתא ו הלכה א א) צ"ל בתרומת הקדשים אם כו' [דכל מאמר צריך לידרש על הכתוב שהוא נישא הדרוש בפסק פרשה ה"א דרש על תיבת היא ועכשיו דרש על תיבת תרומת הקדשים שהוא מורה על חזה ושוק דהוא קדשים למה נאמר א"נ דסבר האי תנא דבתרומת הקדשים כולל תרומה וקדשים יחד]: פרק ה הלכה א א) אלמנה וגרושה יאמר גרושה ואל יאמר אלמנה ומה גרושה שהיא אסורה לכהן הדיוט כו': הלכה ב ג) ואלו נאמר כו' כצ"ל:

ב י א ו ר

יאכל לכל נפש: בלחמו יצא המת וכו'. פי' אם מת הכהן ואין יורשיו כהנים אין עבדיו אוכלין בתרומה אפילו לא זכו בהן עדיין היורשים [ז"ר]: (ז) אלמנה לכה"ג. אלמנה בת כהן שנשאת לכה"ג או גרושה לכהן הדיוט שעשאום חללה. מנין שהם פוסלים אותם מן התרומה ולא תאכל תרומה עם היות שבעלה אוכל: ת"ל לאיש לאיש המאכיל. פי' אפילו המאכיל בעצמו כגון כה"ג באלמנה כיון שהוא זר אצלה פוסל: (ח) והלא דין הוא. ולמה צריך קרא לזה: ומה אם ישראל. שלא בא עליה בעבירה אין פוסלה מן הכהונה שאלמנת ישראל מותרת לכהן: ביאתו פוסלתה מן התרומה. כדכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר וגו': כה"ג שביאתו פוסלתה מן הכהן. שנעשית חללה על ידו: תאמר בכה"ג שמאכיל אחרות. ואפילו לאחר שפוסלה מן הכהונה הוא נשאר בכהונתו ויש בכחו להאכיל נשים אחרות בתרומה: (ט) היא בתרומת הקדשים לא תאכל, היינו במורם מקדשים והוא חזה ושוק כיון דנשאת לזר או שנבעלה לזר אסורה לא תאכל: ה"ג מאכלת היא את אמה: שניסת לכהן. ומת הכהן: והלכה הבת ונשאת לישראל. הר"ש גורס וניסת לעבד או לנכרי דאפילו בכי האי גוונא אף שנפסלה בעצמה מ"מ מאכלת היא את אמה: ה"ג אבל מאכלת היא לאמה:

פרשתא ו' (א) אם נאמר וכו' ואם נאמר וכו'. פי' הרי למדנו למעלה בתרומה שהבן מאכיל לאמו דכתיב ויליד ביתו הם יאכלו וקרי ביה הם יאכילו וכאן למדנו בחזה ושוק שהיא קדשים שהיא מאכלת אמה ומה הוצרכו שניהם לומר: קדשים הותרו לזר. קדשים קלים: ותרומות אין חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא. אף דבתרומה יש ג"כ איסור טומאה אבל אין חייבין עליה קרבן חטאת כמו בקדשים [ק"א] והזית רענן פירש עוד דבקודש שלישי עושה רביעי משא"כ בתרומה: **פרק ה'** (א) יאמר גרושה וכו'. קאי אקרא דכתיב ואשה כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה ושאל התנא יאמר גרושה שהיא חוזרת וכ"ש אלמנה: (ב) אלמנה להחמיר עליה וכו'. דכיש לה זרע לא תחזור וגרושה להקל עליה דבאין לה זרע תחזור: (ג) ת"ל וזרע אין לה. פי' מדכתיב אין ביו"ד דהוא יתר דמצינו מאן יבמי דכתיב בלא יו"ד והכא כתיב ביו"ד ש"מ דאתי למדרש אין בשלימות שאפילו זכר מזרע אין לה דהיינו אם יש לה זרע וזרעה ג"כ מעכב אותה מלאכול בתרומה: בת כהן שניסת לישראל. והישראל מת: והלכה הבת ונשאת לכהן וכו'. דרך אגב משמיענו דאף זרע זרעם כזו שהוא כה"ג אפ"ה פוסל את אם אמו שיש לה זרע זרעה מישראל.

אילו נאמרו החמורות ולא נאמרו קלות הייתי אומר על החמורות יהיה חייב ועל הקלות יהיה פטור צריך לומר הקלות וצ"ל החמורות. זר אין לי אלא ממזר מנין אפילו לוי אפילו ישראל ת"ל וכל זר. לא יאכל אין אכילה פחותה מכזית. קודש מה קודש אמור להלן בקדשי הגבול הכתוב מדבר. אף קודש האמור כאן בקדשי הגבול הכתוב מדבר: (יז) תושב זה קנוי קנין עולם. ושכיר זה קנוי קנין שנים. יאמר תושב מה ת"ל שכיר אם הקנוי קנין עולם אינו אוכל. הקנוי קנין שנים יאכל. אילו כן הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים וכשהוא אומר שכיר בא שכיר ולימד על התושב שהוא קנוי קנין עולם: (יח) ר' ישמעאל אומר נאמר כאן תושב ושכיר ונאמר תושב ושכיר בפסח מה תושב ושכיר האמור בפסח פסל בו את הערל אף תושב ושכיר האמור כאן יפסל בו את הערל. רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר איש איש לרבות את הערל:

פרשתא ה.

(א) **מנין** לכהן שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו. מנין לאשה שקנתה עבדים ועבדים שקנו עבדים שיאכלו בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה קנין אף קנינו שקנה קנין אוכל: (ב) יכול אפילו קנה עבד עברי יאכל בתרומה ת"ל כסף יצא עבד עברי שאין כסף: (ג) אוציא את עבד עברי שאינו כסף ולא אוציא את של שותפין ת"ל כספו הוא פרט לשחציו עבד וחציו בן חורין: (ד) יליד בית מה ת"ל אם הקנוי קנין כסף אוכל יליד בית לא יאכל. אילו כן הייתי אומר מה קנין כסף שיש בו כסף. אף יליד בית שיש בו כסף. ומנין שאע"פ שאין שוה כלום ת"ל ויליד בית מכל מקום: (ה) עדין אני אומר יליד בית בין שיש בו כסף בין שאין בו כסף אוכל. אבל קנין כסף אם יש בו כסף אוכל אם אין בו כסף לא יאכל. תלמוד לומר קנין כספו ויליד ביתו מה יליד ביתו אף על פי שאינו שוה כלום אף קנין כספו אע"פ שאינו שוה כלום: (ו) מנין לבן שיאכיל את אמו בתרומה ודין הוא אם עשה זרע כאב לפסול נעשה את הזרע כאב להאכיל. הין אם עשה את הזרע כאב לפסול שמידת הפסול מרובה. נעשה את הזרע כאב להאכיל שמידת אכילה מעוטה א) אמר ר"ש ת"ל ויליד ביתו יאכיל. הם יאכלו הם אוכלים ואין הבהמה אוכלת. יכול לא תאכל בכרשינים ת"ל נפש. בלחמו יצא המת שאין לו לחם: (ז) ובת

הגהות הגר"א פרשתא ה הלכה ו א) אמר ר"ש מיותר [אפשר דטעמו שאין זה לשון מדוקדק אמר ר"ש ת"ל ובאמת דבר זה כו"ע ס"ל]:

ביאור

נאמרו הקלות דהיינו ע"י שרץ אסור לאכול מעשר למה נאמר מת החמור והלא בק"ו היינו יודעין וע"ז משני דאלו לא נאמר הייתי אומר דבנגיעה במת שהוא חמור אף במעשר יש מיתה [כי היינו אומרים כמו שבנגיעה בשרץ שהוא קל יש על תרומה שהוא חמור מיתה ה"ה דבנגיעה במת שהוא החמיר יש על מעשר הקל מיתה] או אלו נאמרו חמירות. דהיינו נגיעה במת יש על מעשר רק ל"ת וכ"ש דבנגיעה בשרץ שהוא קל בודאי אין על מעשר כ"א ל"ת וע"ז משני דאלו לא נאמר שרץ הקל הייתי אומר דע"י נגיעת שרץ שהוא קל יהיה פטור על המעשר לגמרי: אין אכילה פחותה מכזית. ובפחות מזה. הוא רק איסורא בעלמא: מה קודש אמור להלן בקדשי הגבול. היינו מה דכתיב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר דהאי קרא איירי בתרומה כדאיתא ביבמות (דף ע"ד.) ונקראת קדשי הגבול שנאכלת בכל הגבול: (יז) זה קנוי קנין עולם. עבד עברי הנרצע היושב אצלו עד היובל ואפ"ה אין גופו קנוי כעבד כנעני להאכילו בתרומה: שהוא קנוי קנין עולם. ואפ"ה אינו אוכל: (יח) פסל בו את הערל. כדכתיב וכל ערל לא יאכל בו: איש איש. דהו"מ למכתב איש זרוע או זב בקדשים לא יאכל וכתב איש איש לרבות דיש עוד מין איש שאינו טמא ואפ"ה חשבינן אותו כטמא ואיזהו זה ערל:

פרשתא ה' (א) ת"ל כי יקנה נפש קנין כספו וגו' ואלו שניהם הלא נקנין בכסף: אף קנינו שקנה קנין אוכל. דאל"ה הו"ל למכתב וכהן כי יקנה בכספו הוא יאכל בו: (ב) יצא עבד עברי שאין כסף שכשנשלם השנים יצא לחפשי חנם בלא כסף: ולא אוציא את של שותפין. פי' עבד כנעני שהוא שותף עם רבו חציו עבד לרבו וחציו בן חורין לעצמו שהרי יש לו בו כסף אע"פ שאינו בכולו ויש מפרשים שותפין ממש של כהן ושל ישראל: ת"ל כספו הוא. דמלת הוא יתר דהו"מ למכתב קנין כספו יאכל בו מאי הוא ולזה אמרו דמלת הוא דבק עם כספו ור"ל כספו הוא כולו אז יאכל בו ולאפוקי אם אין לו בו אלא חציו: אף יליד בית שיש בו כסף. היינו שהוא שוה כסף ואז נחשב כמו קנין כסף ולאפוקי אם היא מוכה שחין שאין שוה כלום ת"ל ויליד בית. דבתר לידה אזלינן אע"פ שאין שוה כלום: (ה) אבל קנין כסף וכו' אם אין בו כסף. כגון שנעשה מוכה שחין אחר קנייתו לא יאכל: ת"ל קנין כספו ויליד ביתו. שיתף הכתוב לשניהן כחדא מדכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו לומר ששניהן שוין בדין: (ו) שיאכיל את אמו בתרומה. כגון בת ישראל שניסת לכהן ומת ולה הימנו בן שאוכלת בתרומה ע"י בנה: אם עשה זרע כאב לפסול. כגון בת כהן שנשאת לישראל ומת ולה הימנו בן שאינה אוכלת בתרומה כדכתיב וזרע אין לה ושבה אל בית אביה מכלל דכי יש לה לא אכלה: הן. פי' וכי אתה יכול למילף אכילה מהפסול: שמדת הפסול מרובה. דיש רבים פוסלין ולא מאכילין כדתנן בפרק אלמנה לכה"ג שהעובר והיבם והאירוסין והחרש ובן ט' שנים פוסלין את אמם מלאכול אם היתה בת כהן לישראל ואין מאכילין אם היתה בת ישראל לכהן: שמידת מאכיל מעוטה. שמעט הם המאכילין ולכן נאמר ג"כ שהזרע פוסל ולא מאכיל: ת"ל ויליד ביתו יאכיל. פי' יליד ביתו נקרא הבן הנולד בביתו יאכיל דקרי ביה יאכילו וא"א לומר כשאביו הכהן חי דאז א"צ לדידיה אלא אפילו כשאביו מת הוא מאכיל את אמו: הם יאכלו הם אוכלים ואין הבהמה אוכלת. שלא יאכילנה הטים ולחם הראוי לאדם יכול לא תאכל בכרשינן. אסמכתא היא דאין תרומה לכרשינן מן התורה [ר"ש]: ת"ל נפש. וכהן כי יקנה נפש וגם בהמה בכלל כדרשינן בפ"ב דבילה דקרא דאך אשר יאכל

אלא אוכלי תרומה באוכלי תרומה. מנין אוכלי תרומה באוכלי חולים: אוכלי חולין באוכלי תרומה. אוכלי תרומה באוכלי קדש. אוכלי קודש באוכלי תרומה. משקה תרומה במשקה חולים. משקה חולים במשקה תרומה. משקה תרומה במשקה קודש. משקה קודש במשקה תרומה. משקה קודש במשקה קודש מנין. תלמוד לומר מן הקדשים ריבה: (ז) כי אם רחץ בשרו. יכול יהיה מרחיץ אבר אבר תלמוד לומר ובא השמש וטהר מה ביאת שמשו כולן כאחת אף במים כולן כאחת: (ח) ובא השמש וטהר ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה: (ט) ואחר יאכל מן הקדשים ו) יש לך קדשים שאינו אוכל פרט לעירובים לפחות ממאה: (י) אין לי אלא אוכלי תרומה באוכלי תרומה. מנין אוכלי תרומה באוכלי חולים. אוכלי חולים באוכלי תרומה. אוכלי תרומה באוכלי קודש. אוכלי קודש באוכלי תרומה. משקה תרומה במשקה חולים. משקה חולים במשקה תרומה. משקה קודש במשקה תרומה. משקה תרומה במשקה קודש מנין ת"ל מן הקדשים: (יא) כי לחם. כי לחמו מסלת את החיטים כל שהוא רוצה. ומקנב את הירק כל שהוא רוצה. יכול תהיה קניבת ירק חול ת"ל הוא. הרי הוא בקדושתו: (יב) יכול תהיה נבלת בהמה מטמאה בגדים בבית הבליעה ת"ל נבילה וטרפה לא יאכל לטמאה ז) בה את שאין לו טומאה אלא אכילתה יצתה נבלת בהמה שהיא מטמא עד שלא יאכלנה: (יג) יכול נבלת העוף תטמא מן הכתוב ונבלת בהמה מק"ו ת"ל בה בה את מטמא בבית הבליעה ואין מטמא בנבלת בהמה בבית הבליעה: (יד) ושמרו את משמרתי. ישמרו לי משמרת. ושמרו את משמרתי להזהיר ב"ד על כך. ולא ישאו חטא יכול בנבלה הכתוב מדבר ת"ל עליו בקודש הוא מדבר ואינו מדבר בנבילה: (טו) ומתו בו ולא במעשר. כי יחללוהו פרט לטהור שאכל מן הטמא: (טז) אם נאמרו הקלות למה נאמרו החמורות שאילו נאמרו הקלות ולא נאמרו החמורות הייתי אומר על הקלות בל"ת ועל החמורות במיתה צ"ל החמורות או

הגהות הגר"א הלכה ט ו) יש לך קדשים שאוכל בהן לרבות עירובם יותר ממאה. [פי' דבפסוק ראשון כתיב ולא יאכל מן הקדשים ובפסוק דבתריה כתיב ואחר יאכל מן הקדשים ואסמכו רבנן על מקראות אלו דבפחות ממאה לא יאכל וביתר ממאה יאכל: הלכה יב ז) בה ט"ס [דתיבת בה נדרש אח"כ]:

ביאור

ממאה חולין שאסיר לזר ולכהן טמא לאוכלה: אוכלי חולין באוכלי תרומה. פי' שנתערב סאה חולין טמאה בפחות ממאה תרומה טהורה מנין שאסור לאכול התרומה משום חולין טמאה שבו: אוכלי תרומה באוכלי קודש. פי' שנתערב סאה אוכל תרומה טמאה בפחות ממאה סאה אוכלי קודש מנין שגם זה אסור לאכול משום תרומה טמאה שבו וכן להיפך אם נתערב סאה אוכל קדש טמא בפחות ממאה סאה אוכל תרומה טהורה דאסור לאכול התרומה משום קודש טמא שבו [וה"ה כעין זה אם נתערב אוכל קודש באוכל קודש ואיתא בילקוט]: משקה תרומה. פי' אם נתערב משקה במשקה בכל אלו האופנים האמורים לגבי תערובת אוכלין דפחות ממאה לא נתבטל: ת"ל מן הקדשים ריבה. פי' דכל אלו האופנים פחות ממאה לא נתבטל ולא יאכל. [ותמצית ביאורינו לקחתי מפירוש הר"ש משאנץ]: (ז). מה ביאת שמשו כולו כאחת, דעד שלא שקע כל עיגול השמש למטה אין שם שקיעה עלה: אף במים. ר"ל ביאתו במים: (ח) ואין כפרתו מעכבתו וכו'. כמו שאמר הכתוב ואחר יאכל: (ט) ואחר יאכל מן הקדשים. ה"ג יש לך קדשים שאוכל בהם לרבות עירובן יותר ממאה [הגר"א] וכמו שמפרש והולך שנתערב סאה תרומה טמאה במאה שאין תרומה טהורה מותר לכהן טהור לאוכלן: (י) מנין אוכלי תרומה באוכלי חולין. פי' אם נתערב סאה אוכלי תרומה במאה סאה אוכלי חולין מנין שנתבטל: אוכלי חולין באוכלי תרומה. פי' אם נתערב סאה אוכלי חולין טמאה במאה שאין אוכלי תרומה טהורה מנין שנתבטל ומותר לכהן טהור לאוכלן [משקי תרומה טמאה במאה קדש טהור אם נתערב בטלה טומאתן ואע"פ שטומאת משקין בכל שהן ומטמאין זה לזה אפילו הן מאה מ"מ כיון שנתערב במאה טהורין כאחת בטלה טומאתן [ראב"ד] וכן בכלן שנתבטל במאה אם נתערב: ת"ל מן הקדשים פי' ואחר יאכל מן הקדשים דבאופן זה מותר לאכול: (יא) כי לחם כי לחמו. פי' דהי"ל למכתב מן להם הקדשים וכתב לחמו להורות שהוא ברשותו שיעשה ממנו כאשר יערב לו ולזה מסלת את החטים ומוציא ממנו הסולת לאכלו: מקנב את הירק, מנקב: יכול תהיה קניבת ירק חול. פי' הפסולת שמנקה יהיה חול ולא יהיה בזה קדושת תרומה. ועיין בפי"א דתרומות משנה ה': יכול תהיה נבלת בהמה כו'. פי' אלו לא אמר קרא לטמאה הייתי אומר כי בכלל נבילה האמורה כאן היא ג"כ נבילת בהמה שתחב לו חבירו בבית הבליעה אף שלא נשאה מקודם שיהא מטמא הבגדים שעליו: אלא אכילתה. היינו שבלעה: שהוא מטמא עד שלא יאכלנה. שהרי היא מטמאה במגע ובמשא: מק"ו. ומה נבילת העוף שאינה מטמאה במגע ומשא מטמאה בבית הבליעה נבילת בהמה שמטמאה במגע ומשא אינו דין שמטמא בבית הבליעה: ת"ל בה. לטמאה בה משמע דוקא בה דהיינו בנבילת עוף טהור: (יד) ישמרו לי משמרת. כמו שאחז"ל עשו משמרת למשמרת דהיינו לעשות סייגים שלא לבוא לידי טומאה: להזהיר ב"ד על כך. מדכתיב ושמרו לשון רבים דאי אכהנים מהדר היה לו לכתוב לשון יחיד כמו כל הפרשה אלא קאי אב"ד שהם יזהירו לכהנים שלא יבוא תרומתו לידי טומאה: יכול בנבילה. פי' וקאי אקרא שלמעלה נבילה טריפה לא יאכל: ת"ל עליו. דאי אנבילה היה לו למכתב עליה דהיינו על ידה או שלא יכתוב כלל ומאי עליו דהיינו על הקודש שלא יאכלנו בטומאת הגוף: (טו) ולא במעשר. היינו במעשר שני אף שיש עליו לא תעשה לאוכלו בטומאה דע"ז כתיב ולא יאכל מן הקודש כ"א רחץ בשרו במים כדאמרינן ביבמות (דף ע"ג:) מיעטו רחמנא ממיתה: פרט לטהור שאכל את הטמא. דכי יחללוהו משמע שמחולל ע"י אכילתו יצאת זו שמחוללת מקודם ע"י הטומאה: (טז) אם נאמרו הקלות. פי' דבנס"ק זה נזכר נגיעה בשרץ ונגיעה במת ושרץ נקרא קלות ומת נקרא חמורות ובשניהם אסרה התורה לאכול מעשר והוא קלות ויש ע"ז ל"ת דלא יאכל מן הקדשים כ"א רחץ בשרו במים [וא"צ הערב שמש] ואם אכל תרומה שהוא חמור יש ע"ז מיתה בידי שמים ושאל הברייתא ל"ס

נאמרו

עליו בטומאת הגוף דבר לא דבר בטומאת הבשר אחרים אומרים לא דיבר אלא במי שהטומאה פורשת ממנו יצא הבשר שאין טומאה פורשת ממנו: (י) ונכרתה הנפש ההיא. יכול מצד זה לצד זה תלמוד לומר מלפני אני ה׳ בכל מקום אני:

פרק ד.

(א) **זרע** אהרן אין לי אלא זרע אהרן אהרן עצמו מנין תלמוד לומר והוא צרוע או זב. בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר אוכלים א) הן ישראל במעשר טבולי יום. אהרן ובניו מנין ודין הוא ומה ישראל שאינן אוכלים בתרומה במעורבי שמש הרי הן אוכלים במעשר טבולי יום אהרן ובניו שהם אוכלים בתרומה במעורבי שמש אינו דין שיאכלו במעשר טבולי יום. יצאו ישראל מן הכתוב ואהרן ובניו מק"ו: (ב) עד אשר יטהר. יכול עד שיבוא במים תלמוד לומר ובא השמש וטהר. מה טהרה האמורה למטן ביאת שמש אף כאן ביאת שמש: (ג) והנוגע בכל טמא נפש ב) אין טמא נפש אלא במגע. אשר תצא ממנו שכבת זרע זה בעל קרי. מנין לרבות את הנוגע בשכבת זרע תלמוד לומר או איש: (ד) אשר יגע בשרץ אין לי אלא השרץ. מנין לרבות הנבילה תלמוד לומר בכל שרץ. אשר יטמא לרבות את השיעורים. ג) אדם זה המת. טומאתו לרבות זבים וזבות נידות ויולדות. אין לי אלא ימי חומרן. ימי קולן מנין. תלמוד לומר לכל טומאתו. ד) אשר יטמא לרבות בועל נידה. לו לרבות בולע נבלת עוף הטהור: (ה) נפש כי תגע בו לא המסיטה. וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים יש לך קדשים שהוא אוכל בהם ה) פרט לעירובים ולפחות ממאה: (ו) אין לי

הגהות הגר"א פרק ד הלכה א א) הן מיותר: הלכה ג ב) אין טמא נפש מטמא אלא במגע: הלכה ד ג) אדם זה המת טומאתו לרבות כו׳ [כונתו להשמיט תיבת טומאת אדם זה טמא מת דבאמת לא כתיב כלל בקרא טומאת אדם ועוד טומאת אדם כתיב מקודם והנוגע בכל טמא נפש וההוא קרא טומאת מקדש וקדשיו וכ"כ הראב"ד והר"ש משנ"ץ וכבר תיקנתי זה בפנים]: ד) אשר יטמא לו לרבות בועל נדה ואחר זה הלכה ה׳ [כיון להשמיט בולע נבילת עוף טהור וכמו שכתבתי בביאורינו עי"ש]. הלכה ה ה) פרט לפחות ממאה ט"ס וצ"ל [יש לך קדשים שאינו אוכל בהם] לרבות [עירובים] פחות ממאה:

ב י א ו ר

הפסוק והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים וגו׳ ונכתב כאן אגב שיטפא דגירסא וכן הסכימו הר"ש והראב"ד שאלו הברייתות אין עיקרם כאן וביאורם כבר כתבנו שם עי"ש: (י) מצד זה לצד זה. היינו שיהיה עונשו כמו קין נע ונד תהיה בארץ ת"ל וכו׳ בכל מקום אני וע"כ כרת ממש שיכרת וימות:

פרק ד׳ (א) אהרן עצמו מנין. כל כה"ג בכלל [ר"ש]: ת"ל והוא. דהאי והוא יתר הוא דהו"ל לומר איש איש מזרע אהרן צרוע או זב אלא דהוא אתי לרבות על אהרן עצמו: בקדשים לא יאכל וכו׳. פי׳ דהאי מזרע אהרן יתר הוא דהא בזרע אהרן הכתוב מדבר אלא ללמד דזרע אהרן הוא דלא יאכלו מקדשים הראוים להן דהיינו תרומה עד יערב השמש עליהם דהאי אשר יטהר בהערב השמש קאמר כדלקמיה אבל ישראל אוכלין במעשר שני הראוין להן לאכילה אפילו טבולי יום אבל טמאים ממש לא דהוא ג"כ קודש וע"ז כתיב ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים וכדאמרינן ביבמות דף ע"ד: אין טמא נפש אלא במגע. פי׳ אין טמא נפש מטמא אלא במגע אם נגע בו אדם וכלים אבל לא במשא לפיכך כתב הנוגע בו: ת"ל או איש. דהאי או ריבויא הוא לרבות שהנוגע דומה לרואה שאם נגע במשהו טמא: (ב) ת"ל בכל שרץ. בכל הוא לרבות כל דבר: לרבות השיעורים. דאשר יטמא בא ללמד דלא בעינן שרץ שלם אלא כל הראוי לטמא כל אחד כפי דינו השרץ בכעדשה והנבילה בכזית והיינו אשר יטמא לו הראוי לטמא על ידו: אדם זה המת ואף דכתיב את"כ נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ובמת הלא טמא ז׳ ימים יש לומר דהאי נפש אשר תגע בו היינו במי אשר נגע במת וזה קאי על מה דסליק הקרא או באדם ואף דכבר כתב והנוגע בכל טמא נפש יש לומר משום דרצה לרבות השיעורים: ה"ג אין לי אלא ימי חומרן וכו׳. פי׳ אין לי דנוגע אסור לאכול בתרומה אלא דנגע בימי חומרן והם ימי הראיה בזבים ונדות ויולדות וימי ההסגר וההחלט במצורע: ימי קולן. והם ימי ספירתן מנין דאם נגע בהן דאסור לאכול בתרומה ת"ל לכל טומאתו לכל הימים אשר עדיין טומאתו בו:

לרבות בועל נדה. וע"ז קאי קרא או איש אשר יגע דבועל נדה כנדה ומטמא אדם וכלים: לרבות בולע נבלת עוף הטהור. דגם הוא אסור בתרומה והגר"א מחקו ואפשר דטעמו דאין שייך ע"ז הכתוב או איש אשר יגע דאין אדם מטמא אדם אא"כ הוא אב הטומאה והכא הוא רק ראשון לטומאה: (ה) ולא המסיט. דאי הוי הטומאה בקצה הדף והטהור בסוף הדף והסיטו והניעו כאשר ישב הטהור בדף זה קרוי היסט ומדכתיב אשר תגע אתי למעוטי היסט והיינו דהקרא תפס נגיעה שוה בכולן ולא היסט דאינו בכולן והיינו טמא מת ושרץ אבל זב וזבה נדה ויולדת וכ"ש מת מטמאין בהיסט: והנה כדי לבאר ברייתא ה׳ וברייתא וי"ו וברייתא ט׳ ויו"ד אקדים הקדמה קצרה. קי"ל דתרומה שנתערב בחולין ושניהם טהורין אף דמן התורה חד בתרי בטל מ"מ מדרבנן אסורה עד שיעלו באחד ומאה ואסמכו זה אקרא ואז בטל התרומה ומותר לכהן טמא ולזר לאכול אותה ואפילו היתה התרומה טמאה ג"כ מותר כיון שנתבטלה וכן להיפך אם נתערב סאה חולין טמאין במאה תרומה טהורה נבטלה וכהן טהור יכול לאכול אותה וכן אם נתערב תרומה טמאה בטהורה באחד ומאה מותר לכהן טהור לאכול אותה אבל בפחות ממאה אינה בטלה וכן אם נתערב תרומה טמאה בקודש באחד ומאה מותר לאכול אותה וכן להיפך אם נתערב קודש טמא בתרומה טהורה ג"כ באחד ומאה נבטלה ומותר לכהן טהור לאכול וכן ה"ה בכל זה לענין משקה במשקה בפחות ממאה אינה נבטלה וביתר ממאה נבטלה: ועתה נבאר הברייתות. ולא יאכל מן הקדשים יש לך קדשים שהוא אוכל בהם. פי׳ דהכא כתיב לא יאכל מן הקדשים ובתר הכי כתיב ואחר יאכל מן הקדשים ואסמכו רבנן אקרא זה: קאי על תערובות היכי שנתערב קדשים עם עוד מינים דפעמים מותר לאכול ופעמים אסור והיינו אם התערובות היה באחד ומאה מותר ובפחות ממאה אסור וזהו שקאמר פרט לעירובין פחות ממאה וקמפרש והולך אין לי אלא אוכלי תרומה באוכלי תרומה. פי׳ אם נתערב סאה תרומה טמאה בפחות ממאה תרומה טהורה אסור לכהן לאכול משום תרומה טמאה שבו מנין אוכלי תרומה פי׳ שנתערב סאה תרומה בפחות ממאה

מה אני ה׳ האמור למטה מברית. אף אני ה׳ האמור כאן מברית: (ג) אמור אליהם אלו העומדים לפני הר סיני. לדורותיכם שינהג הדבר לדורות. אם נאמר לאבות למה נאמר לבנים. ואם נאמר לבנים למה נאמר לאבות לפי שיש באבות מה שאין בבנים. ובבנים מה שאין באבות. באבות מהו אומר וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לא׳ ממשפחת מטה אבותיו תהיה לאשה למען ירשו בני ישראל איש נחלת אבותיו בתוך בני ישראל. הרבה מצוות בבנים מה שאין באבות. הא לפי מה שיש באבות מה שאין בבנים. ובבנים מה שאין באבות צ״ל באבות וצ״ל בבנים: (ד) איש אין לי אלא איש אשה מנין תלמוד לומר מכל זרעכם. מנין לרבות כל ישראל תלמוד לומר כל איש: (ה) כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה׳ וטומאתו עליו ונכרתה מה תלמוד לומר לפי שנאמר והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה׳ וטומאתו עליו ונכרתה שיכול אין לי חייבים כרת משום טומאה אלא על השלמים בלבד מנין לרבות כל הקדשים תלמוד לומר אמור להם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו׳. או אינו מביא אלא כיוצא בשלמים מה שלמים מיוחדים הנאכלים לשני ימים. ליום אחד מנין תלמוד לומר בשר. ד) ששיריו נאכלים עולה שאין שיריה נאכלים מנין תלמוד לומר זבח ה) מיני זבחים העופות והמנחות שאינן מיני זבחים עד שתהא מרבה לוג שמן של מצורע מנין. תלמוד לומר אשר הם מקדישים לי: (ו) יכול כל שחייבים עליו משום פיגול יהיו חייבים עליו משום טומאה ודין הוא ומה אם פיגול שהוא בקבועה ובידיעה אחת ולא הותר מכללו אינו נוהג אלא בדבר שיש לו מתירים. טומאה שהיא בשתי ידיעות ועולה ויורד והותרה מכללה אינו דין שלא תנהוג אלא בדבר שיש לו מתירים מנין ו) הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים. תלמוד לומר אל הקדשים אשר יקדישו לרבות את כולם: (ז) יכול יהיו חייבים עליו מיד תלמוד לומר אשר יקריב. אמר רבי אלעזר וכי יש נוגע חייב אם כן למה נאמר אשר יקרב עד שיכשר ליקרב. את שיש לו מתירים עד שיקרבו מתירים. את שאין לו מתירים עד שיקדש בכלי: (ח) ז) וטומאתו ח) עליו טומאת הגוף. יכול טומאת בשר תלמוד לומר וטומאתו עליו וטומאתו עליו לגזירה שוה מה טומאתו עליו נאמר להלן בטומאת הגוף דבר לא דבר בטומאת בשר אף טומאתו אמורה כאן בטומאת הגוף דבר לא דבר בטומאת הבשר: (ט) רבי אומר ט) ואיש טומאתו עליו בטומאת הגוף דבר לא דבר בטומאת בשר. רבי חייא אומר נאמרו קדשים לשם רבים ונאמר טומאת לשם יחיד הא מה אני מקיים טומאתו

הגהות הגר״א **הלכה ה** ד) אין לי אלא ששיריו נאכלין שאין וכו׳: ה) אין לי אלא מיני זבחים כצ״ל: **הלכה ו** ו) הקומץ והלבונה כו׳ מנין. [תיקנו ליפוי הלשון]: **הלכה ח** ז) כאן צ״ל מה שכתוב למעלה בהלכה א׳ בני ישראל קדשי בני ישראל חייבין משום נותר ופגול וטמא ואין חייבין על קדשי עכו״ם משום פגול ונותר וטמא [מה שכתב כאן צ״ל משום דהתו״כ דרש כל תיבה מן הפסוק כסדר ולכן באות ו׳ סיים ת״ל אל הקדשים אשר יקדישו וכאן מבאר תיבת בני ישראל ואח״כ יבאר תיבת וטומאתו עליו ומה שהעתיק המאמר שלמעלה לכאן משום דכאן מיירי הכתוב לענין אכילת קדשים בטומאה וקממעט הני]: ח) עליו ג״פ בכאן מיותרים [וב״כ הק״א דהלימוד הוא מביאת מקדש דכתיב בפרשה חוקת עוד טומאתו בו וכן איתא בזבחים ד׳ מ״ג ע״ב בגמרא]: **הלכה ט** ט) ואיש מ״ס [טעמו פשוט כדאיתא בזבחים בסוגיא שם דהלימוד של רבי היא מן הפסוק דפרשת צו]:

ביאור

לכפר משא״כ כששימש בטומאה הוא מחלל ואין לו ריצוי: ונאמר להלן אני ד׳. היינו בפסוק דלקמיה: אף אני ד׳ האמור כאן מברית. ולפ״ז הוא יסבור דטמא ששימש בכרת וכ״כ בק״א: (ג) אלו העומדים לפני הר סיני. שהם אהרן ובניו וכל בני ישראל של הדור ההוא: באבות מהו אומר וכל בת יורשת נחלה וכו׳ דלא הותרו שבטים לבוא זה בזה וזהו רק ליוצאי מצרים נאמר ולא לדורות הבאים אחריהם כמו שדרשו בפרק בתרא דתענית ומקרא עי״ש: והרבה מצות בבנים מה שאין באבות. דהיינו מצות התלויות בארץ דהוא שייך רק לבנים שנכנסו לארץ: (ד) מנין לרבות כל ישראל. שאינם מזרע אהרן: (ה) מה ת״ל. פי׳ הלא מבואר לקמיה דהאי אשר יקרב אינו נגיעה אלא אכילה דהיינו שאוכל קדשים בטומאה לכן בעי מה ת״ל והלא כבר בשלמים נאמר זה: או אינו וכו׳. פי׳ עכשיו שאמרת שאל הקדשים הוא כלל א״כ לא נאמר דבא לרבות כל הקדשים דאם כן שלמים למה לי אלא נאמר דהוי ליה שלמים דבר שהיה בכלל כל הקדשים ולא יצא מן הכלל אלא ללמד על הכלל כולו שלא נרבה בו אלא הדומה לשלמים שנאכלים לשני ימים ולילה אחד כגון בכור ומעשר: ת״ל בשר. והנפש אשר תאכל בשר דהו״ל למכתב אשר תאכל מזבח השלמים ואמר בשר לרבות כל בשר שאכלו בטומאה חייב: (ו) יכול כל שחייבים וכו׳. פי׳ לאפוקי דבר שאין חייבין עליו משום פגול כגון הקומץ והלבונה כו׳ לא יהיו חייבין עליו משום טומאה ופירוש הברייתא כולה כתבתי לעיל בפרשת צו פט״ו הלכה ד׳ עי״ש: (ז) יכול יהיו חייבים עליו מיד. משהוקדשו מתחייב עליו מיד אם אכלו בטומאה: ת״ל אשר יקרב. מכל זרעכם וה״א קמפרש לה ואזיל: וכי יש נוגע חייב. והלא אינו חייב אא״כ אכלו כדכתיב ויקרא (כב) איש איש וכו׳ בקדשים לא יאכל אלא מה ת״ל יקרב. פי׳ והלא ע״כ קריבה זו אכילה היא ולמה הוציאו בלשון קריבה: בהוכשר ליקרב. ואקדשים קאי וה״ק ואשר יקריב קדשים ואח״כ יאכלנו וטומאה עליו כדמפרש אכילה בקרא דבתריה: ושאין לו מתירין. כגון מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ונסכים משיקדשו בכלי שהוא המכשירן לאכילה האמורה בהן: (ח) ה״ג ת״ל טומאתו. טומאתו לגז״ש מה טומאתו נאמר להלן [קרבן אהרן והגר״א וכגירסת הש״ס זבחים מ״ג:]: (ט) ה״ג רבי אומר ואכל בטומאת הגוף דיבר [הגר״א וכגירסת הש״ס שם] ושתי הברייתות אלו של אות ה׳ וט״ת כבר הובאו לעיל בפרשת צו פי״ד אות ג׳ ואות ד׳ על הפסוק

יהיה פסול צריך לומר אל המזבח וצריך לומר אל הפרוכת: (יא) יכול לא יכנס לעשות רקיעות תלמוד לומר אך כך הוא מצוותו הכהנים נכנסים ה) אם אין כהנים לוים נכנסים אם אין מהורים נכנסים טמאים ואם אין תמימים נכנסים בעלי מומים. ומנין אם עבד עבודתו פסולה תלמוד לומר ולא יחלל את מקדשי. ומנין שבעל מום במיתה רבי יהודה אומר נאמר כאן חילול ונאמר להלן חילול מה חילול שנאמר להלן מיתה אף כאן מיתה. וחכמים אומרים אין בעל מום במיתה אלא באזהרה: (יב) וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל הזהיר את אהרן על ידי הבנים ו) ואת הבנים על ידי ישראל ואת הבנים זה על ידי זה:

פרשתא ד.

(א) **וידבר** ה׳ אל משה לאמר דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו. אין נזירה אלא הפרשה וכן הוא אומר וינזרו מאחרי ויעל גילוליו ואומר נזורו אחור. א) וינזרו מקדשי בני ישראל על קדשי בני ישראל חייבים על פיגול נותר וטמא ואין חייבים על קדשי העכו״ם משום פיגול נותר וטמא. קדשי בני ישראל אין לי אלא קדשי בני ישראל קדשי עצמן מנין תלמוד לומר אשר הם ב) מקדישים לי אני ה׳ לרבות את כולה: (ב) מנין שאין מדבר אלא ג) בזמן. נאמר כאן חילול ונאמר להלן חילול. מה חילול שנאמר להלן זמן אף כאן זמן. ומה חילול שנאמר להלן מיתה אף כאן מיתה. ומה חילול שנאמר להלן הרצייה אף כאן הרצייה. רבי יהודה אומר נאמר כאן אני ה׳ ונאמר למטה אני ה׳.

הגהות הגר״א הלכה יא ה) אם אין כו׳ לוים נכנסים אם אין לוים ישראלים נכנסין [עיין בראב״ד דקמקשה דברייתא דידן חולקת על שתי ברייתות המובאות בסוף עירובין עי״ש אבל לדברי הגר״א אתיא ברייתא דידן כברייתא קדמייתא שם דישראל טהור עדיף מכהן טמא ומסתברא דמודה קדמייתא לבתרייתא דאם אין טהורין נכנסים טמאים או בעלי מומין וכמו שמסיים ברייתא דידן וכן איתא בילקוט מפורש כגירסת הגר״א]: **הלכה יב** ו) ואת הבנים ע״י אהרן ואת הבנים זה ע״ז ואת ישראל על ידיהם כצ״ל [והנה מדמתחיל בהגהתו ואת הבנים וכו׳ משמע דתיבת הזהיר את אהרן ע״י הבנים לא הגיה כלל ולדידיה הכונה שהזהיר אותם שישגיחו זה על זה [והיינו שאהרן או שאר כה״ג ישגיח על הכהנים שלא יהיו בעלי מומין וכן הכהנים כשממנין כה״ג ישגיחו עליו שלא יהיה בעל מום] וכן הזהיר הבנים שישגיחו זה על זה וכן הזהיר את ישראל דהיינו ב״ד של ישראל ישגיחו על הכהנים כפירש״י בחומש ע״ש]: **פרשתא ד הלכה א** א) וינזרו עד קדשי בני ישראל מיותר [שכמו דהלא פסוק זה של וינזרו איירי לענין כהן טמא שלא לשמש בעבודה כדמוכח בזבחים ריש פרק שני [ושם הלא בודאי גם בקדשי עכו״ם מיוהר שלא לשמש בטומאה כדאיתא שם] ובסנהדרין דף פ״ג ע״ב ע״ש ואיך ממעט מפסוק זה לענין אכילת קדשים בטומאה או פגול ונותר ולכן העתיק הלכה זו לקמן באות ח׳ ששם מיירי לענין אכילה ושם נמי כתיב אשר יקדישו בני ישראל לאפוקי קדשי עכו״ם וכפי גרסתו שם באות ה׳ והאי דאמרינן בתמורה ד׳ ג׳ וטמא דכתיב בה בטומאה דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם סמיך על הפסוק דבתריה אשר יקדישו בני ישראל גבי אכילה [ואפשר דזהו מה שציין שם וגו׳] ומה דאמר שם וכן בזבחים דף מ״ה ויליף נותר חילול חילול מטומאה דכתיב גבי טומאה בני ישראל ולא יחללו אף דההוא חילול כתיב רק גבי טמא ששימש ס״ל לגמרא דשם טומאה חד הוא ושייך גם גבי אכילת קדשים יבאמת מי [illegible] אכילת קדשים בטומאה מאכילת תרומה בטומאה דכתיב ביה כי יחללוהו ועיין בזבחים דף ס״ו ע״ב בתוד״ה אלא]: ב) מקדישין לי לרבות קדשי עצמן [השמיט מכאן תיבת אני ד׳ דלא שייך לענינינו וגם השמיט תיבת את כולם דהוא יתר: **הלכה ב** ג) בזמן ג׳ פעמים צ״ל בטומאה ג״פ [כן היא בהדיא בסנהדרין דף פ״ג ע״ב בגמרא ועיין בביאורינו]:

ביאור

פסר לעבודה. פי׳ לעבודת הקרבנות אבל הפרוכת אינה כשרה לעבודת הקרבנות אלא לזריקת דמים בלבד: (יא) רקיעות. טסין של זהב שמחפין בהם כתלי ההיכל שלא יכנס בעל מום לרקעם בכתלי ההיכל: ת״ל אך מיעוטא הוא דלצורך תיקון מותר: ומנין אם עבד וכו׳. אדלעיל קאי על בעל מום שעבד במזבח: ונאמר להלן חילול. בטמא שאכל תרומה נאמר בו ומתו בו כי יחללוהו: אין בעל מום במיתה, דכתיב ומתו בו ולא בבעל מום: אלא באזהרה. דכתיב איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יגש להקריב: (יב) הזהיר את אהרן ע״י הבנים. שיזהיר הבנים: ואת הבנים ע״י ישראל ואת הבנים זה על זה. שיזהירו זה את זה מלהכנס לשם בעלי מומין לפנים ממחיצתן וישראל לפנים ממחיצתן [ראב״ד] ועיין בהגהות הגר״א:

פרשתא ד (א) אלא הפרשה. שיפרשו מקדשים בימי טומאתן: על קדשי בני ישראל חייבים וכו׳. מדכתיב מקדשי בני ישראל ולא כתיב מן הקדשים אתי למעט דדוקא על קדשי בני ישראל חייב כשאוכלן בטומאה לאפוקי קדשי עכו״ם דקי״ל שמקבלין מהם נדרים ונדבות כישראל אין חייב כשאוכלן בטומאה ופגול ונותר כדלקמן דיליף נותר חלול חלול מטומאה כתיב כאן ולא יחללו וכתיב גבי נותר כי את קודש ד׳ חילל ופגול יליף עון עון מנותר דכתיב גבי נותר ואוכליו עונו ישא וגבי פיגול כתיב והנפש האוכלת ממנו עונה תשא: קדשי עצמן. דאהרן ובניו: ת״ל אשר הם מקדישים לי. דאל״ה הו״ל למכתב וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי ולא יחללו את שם קדשי אלא ודאי דתיבת שנין כפ״ע וקאי על אהרן ובניו על קדשי עצמן: לרבות את כולה. המקדשי כולם צריך ליזהר: (ב) מנין שאין מדבר אלא בזמן. הנה כל המפרשים נדחקו בברייתא זו וכולם הגיהו אותה והגר״א ג״כ הגיה אותה בצ״ל בטומאה וה״ג מנין שאינו מדבר אלא בטומאה וכו׳ מה חילול שנאמר להלן בטומאה אף כאן בטומאה ופירוש הברייתא הוא דהפסוק וינזרו מיירי בכהן שהוא טמא שיפרוש עצמו או מלעבוד עבודה [והפסוק דלקמיה אמור אליהם לדורותם כל איש אשר יקרב מיירי שלא לאכול קדשים בימי טומאה כפרש״י] נאמר כאן חילול ונאמר להלן חילול בתרומה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו מה להלן בטומאה דכתיב בה בהדיא אף חילול זה מיירי בטומאה ומה חילול שנאמר להלן מיתה אף כאן אם עבר ע״ז ועבד בימי טומאה שגשו הוא במיתה בידי שמים וכן הוא בהדיא בסנהדרין (דף פ״ג.) דהקרא מיירי בעבודה בטומאה וגז״ש מתרומה דהוא במיתה וכן נ״כ כריב פ״ב דזבחים דפשטיה דקרא דוינזרו מיירי בטמא ששימש: ומה חילול שנאמר להלן בהרצייה וכו׳. גם בזה נדחקו הרבה מאוד ולענ״ד דפירושו מה להלן לענין תרומה אם אכלו בטומאה בודאי אין לזה ריצוי דלא שייך לגבי תרומה אף כאן אם שימש בטומאה בקרבן יחיד אפילו בטומאת מת הקרבן מחולל ואין הציץ מרצה כמבואר בגמרא בזבחים (דף כ״ג:) וזהו שאמר אף כאן הרצייה פי׳ דבקרבן כתיב ונרצה לו

אימר כל שנמרחו אשכיו. ר"ע אומר כל שרוח באשכיו. חנניא בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכים:

פרק ג.

(א) **אין** לי אלא את אילו בלבד מנין לרבות שאר המומים א) ת"ל מום מום ריבה: (ב) מנין הכושי והחיגר והלבקן והקיפח והננס והחרש והשוטה והשיכור. ובעלי נגעים טהורים ב) ת"ל איש איש ריבה: (ג) והלא דין הוא ומה אם בהמה שפסל בה אותו ואת בנו וטריפה ויוצא דופן הכשיר בו הכושי והגיחור והלבקן והקיפח הננס והחרש והשוטה והשיכור ובעלי נגעים טהורים: (ד) אדם שהכשיר בו אותו ואת בנו וטריפה ויוצא דופן אינו דין שנכשיר בו את הכושי והגיחור והלבקן והקיפח והננס והחרש והשוטה והשיכור ובעלי נגעים טהורים ג) ת"ל איש איש ריבה: (ה) (אשר ד) מום בו פרט לאותו ואת בנו וטרפה ויוצא דופן. והלא דין הוא ומה אם בהמה שהכשיר בו הכושי והגיחור והקיפח והננס והחרש והשוטה והשיכור ובעלי נגעים טהורים. פסל בה אותו ואת בנו וטרפה ויוצא דופן. אדם שפסל בו הכושי והגיחור והלבקן והקיפח והננס והחרש והשוטה והשיכור ובעלי נגעים טהורים אינו דין שנפסל בו אותו ואת בנו וטרפה ויוצא דופן ת"ל (אשר) מום בו פרט לאותו ואת בנו וטריפה ויוצא דופן: (ו) מום בו פרט לשעבר מומו. והלא דין הוא ומה אם בהמה שפסל בו אותו ואת בנו וטריפה ויוצא דופן אם עבר מומם כשירה. אדם שהכשיר בו אותו ואת בנו וטריפה ויוצא דופן אם עבר מומן לא יהיה כשר. (ז) לא אם אמרת בבהמה שהכשיר בה הכושי והגיחור והלבקן והקיפח והננס והחרש והשוטה והשיכור ובעלי נגעים טהורים. תאמר באדם שפסל בו את כל אילו אם עבר מומו לא יהיה כשר ת"ל מום בו פרט לשעבר מומו: (ח) לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל. אם נאמר מקדשי הקדשים למה נאמר ומן הקדשים. ואם נאמר ומן הקדשים למה נאמר מקדשי הקדשים שאלו נאמר מקדשי הקדשים ולא נאמר מן הקדשים הייתי אומר קדשי קדשים שהותרו לזר מהם יאכל ומקדשים קלים לא יאכל צ"ל מן הקדשים. או אילו נאמר מן הקדשים ולא נאמר מקדשי הקדשים הייתי אומר מקדשים קלים יאכל ומקדשי קדשים לא יאכל צ"ל מקדשי הקדשים וצ"ל ומן הקדשים: (ט) יאכל אף במחלוקת והלא דין הוא ומה אם טבול יום ומחוסר כפורים שהם כשירים לעבודת מחר אינן אוכלים במחלוקת. בעל מום שאינו כשר לעבודת מחר אינו דין שלא יאכל במחלוקת תלמוד לומר יאכל אף במחלוקת: (י) אם נאמר אל הפרכת למה נאמר אל המזבח. ואם נאמר אל המזבח למה נאמר אל הפרוכת שאילו נאמר אל הפרכת ולא נאמר אל המזבח הייתי אומר אל הפרוכת שהוא בפנים יהיה פסול אל המזבח שאינו בפנים לא יהיה פסול צריך לו' אל המזבח. ואילו נאמר אל המזבח ולא נאמר אל הפרוכת הייתי אומר אל המזבח שהוא כשר לעבודה יהיה פסול. פרוכת שאינה כשירה לעבודה לא

הגהות הגר"א פרק ג **הלכה א** א) ת"ל אשר בו מום מורע אהרן ריבה: **הלכה ב** ב) ת"ל כל איש ריבה: **הלכה ד** ג) ת"ל כל איש ריבה: **הלכה ה** ד) מום בו פרט כו':

ביאור

המצרית. שחין שהובא על המצריים זה יבש מבפנים ולח מבחוץ: כל שנמרחו אשכיו. פי' שנמחו בליו: ר"ע אמר כל שרוח באשכיו. פי' שרוח בתוכם והם נפוחים: כל שמראיו חשוכים, פי' שמראיו שחור ככושי ולא בכלים משתעי כלל:

פרק ג (א) שאר המומין. היינו המומין הכשרין בבהמה ופסולין באדם מפני שאינו שוה בזרעו של אהרן וקחשיב להו בריש פ"ז דבכורות כגון הכליון ע"ש ובהם אינו מחלל עבודה בדיעבד [גמרא שם]: ת"ל מום מום. היינו מה שחזר ושנה בפרשה כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן והגר"א גריס כן בהדיא וכן הוא בגמרא (דף מ"ג.): (ב) מנין הכושי. ור"ח בן אנטיגנוס דס"ל לעיל דזהו מראה אשך לא תני כושי [גמרא]: והגיחור. אדום ביותר: והלבקן. לבן ביותר: והקיפח. גבוה וארוך ומיירי שהוא דק ביותר דאל"ה אינו מום כלל: ובעלי נגעים טהורים. דאלו טמאים טמא הוא ומחלל עבודה ג"כ וחייב כרת בביאתו למקדש: ת"ל איש איש ריבה. שהרבה פעמים כתיב איש בפרשה [זית רענן] והגר"א הגיה ת"ל כל איש: (ג) הכשיר בו הכושי וכו'. דלא כתב בהו קרא לפסול: ובעלי נגעים טהורים. נקט טהורים משום הרישא דאלו בבהמה לא שייך נגעים כלל: (ד) אדם שהכשיר בו אותו ואת בנו. כהן ובנו כשרים שניהם לעבודה: וטריפה שנקבו מעיו ואינו בגלוי: ה"ג מום בו פרט לאותו וגו' [הגר"א] ומה דדרשינן לקמן מום בו פרט לשעבר מומו הוא ממה שכתיב אח"כ בפסוק כ"ג [כן כתב באדרת אליהו]: קדשי קדשים שהותרו לזר. לאו בחטאת ואשם קאמר דאין נאכל לזרים ובבמה לא קרבו אלא במנחה וכמאן דאמר יש מנחה בבמה קטנה ומנחה ק"ק היא ואוכלים שיריה זרים שהיו עובדין בבמה קטנה שהזר עובד שם ולכך הו"א כשם שהזר מותר כך בעל מום מותר אבל קדשים קלים לא יאכל הבעל מום בחזה ושוק של כהנים שהרי לא הותרו לזר דלא אשכחן זר חולק במורם מן שלמי יחיד דבמקדש הלא היה נאכל לכהנים ובבמה קטנה לא היה חזה ושוק כדתניא בפרק בתרא דזבחים חזה ושוק בבמה גדולה ואין חזה ושוק בבמה קטנה: (ט) יאכל אף במחלוקת. דהיינו לא מיבעי שמותר לאכול אם יזמנוהו שארי הכהנים אלא שנכנס חולק עם בית אב שלו: אינן אוכלין במחלוקת. כדדרשינן בפרק טבול יום (לט.) כהן המחטא יאכל שאינו מחטא לא יאכל: ת"ל יאכל אף במחלוקת. פי' דלענין היתר אכילה יש עוד קרא בפרשת צו כל זכר בבני אהרן יאכלנה ובזבחים (דף קב) איתא להיפך דהאי קרא אתי לענין היתר אכילה והוא קרא דפרשת צו אתי לענין חלוקה: (י) אל המזבח שהוא

כשר

להקריב. יכול יהיו חייבים ו) על כולם ת"ל לחם. מה לחם מיוחד שהוא משום עבודה יצאו אילו שאינו משום עבודה: (ה) ז) כל איש אשר בו מום מה ת"ל. לפי שנאמר זרע אהרן אין לי אלא זרע אהרן. אהרן עצמו מנין ת"ל כי כל איש (אשר בו מום) אין לי אלא בעל מום קבוע בעל מום עובר מנין ת"ל כל אשר בו מום: (ו) עיור בין סומא בשתי עיניו בין סומא ח) אפילו בעינו אחת. חורור קבוע והמים הקבועים מנין ת"ל איש עיור: (ז) פסח בין חגר בשתי רגליו בין חיגר ברגלו אחת. רגלו חלולה ועקומה ודומה למגל מנין ט) ת"ל פסח. חרום שחוטמו שקוע. חוטמו בלום. חוטמו סולד. חוטמו נוטף מנין ת"ל או חרום: (ח) אבא יוסי אומר איזהו החרום הכוחל שתי עיניו כאחת אמרו לו הפלגתה אע"פ שאין יכול לכחול שתי עיניו כאחת: (ט) שרוע שנשמטה יריכו. פיקה יוצא מגודלו. עקיבו יוצא לאחוריו. פרסתו רחבה כשל אווז מנין ת"ל או שרוע: (י) שבר רגל אין לי אלא שנשברה רגלו הקשן והעיקלן והקולבן מנין ת"ל איש: (יא) שבר יד אין לי אלא שנשברה ידו אצבעותיו מורכבות זו על זו או קולטות עד הפרק כשר. למטה מן הפרק פסול. חתכה כשר. מנין ת"ל או שבר יד: (יב) גבן שיש לו שני גבינים. אין לו גבינים או אין לו אלא י) גבין אחד. זהו גבן האמור בתורה. רבי דוסא אומר כל שגביניו שוכבים. ר' חנינא בן אנטיננוס אומר כל שיש לו שתי גבים ושתי שדראות. דק. זה הדוק. חלזון נחש יא) עיניו מנין ת"ל או דק: (יג) תבלול לבן נכנס בשחור ושחור בלבן ר' יוסי אומר אין מומים בלבן. איזהו תבלול לבן פוסק בסירה ונכנס בשחור: (יד) בעינו יב) להביא את שבעינו שתי עיניו למעלה ושתי עיניו למטה. עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה. ורואה את החדר ואת העלייה כאחת. סני שמש והזוגדום והמדבר עם חבירו ואחר אומר לי הוא רואה: (טו) גרב זו החרס. ילפת זו חזזית מצרית. מרוח אשך. ר' ישמעאל

הגהות הגר"א ו) על כולם צ"ל עליהם [דבאמת יש הרבה שחייבים עליהם]: **הלכה ה** ז) כי כל איש מה ת"ל כו' ת"ל כי כל איש אין לי כו' מום עובר מנין ת"ל כי כל איש אשר בו מום: **הלכה ו** ח) אפילו מ"ס: **הלכה ז** ט) ת"ל או פסח [וכן איתא בילקוט]: **הלכה יב** י) גבין אחד ת"ל או גיבן [וכן איתא בגמרא]: יא) עינו צ"ל עינב [כן איתא בגמרא]: **הלכה יד** יב) להביא כו' שבעינו צ"ל כל שבעינו:

ביאור

והקטרת אימורין נמי תניתהי לעיל: והזיות. היינו בהזאת לוג שמן של מצורע דאי בהזאת הדם כבר איתרבי למעלה והגר"א מחקו: שהוא עבודה. דהיינו הקטרת אימורין כדכתיב לחמי לאישי א"כ לחם אשה: אף כל שהיא עבודה יצאו היציקות והבלילות התנופות וההגשות שאינן עבודה שהרי אם לא יצק ולא בלל ולא הניף ולא הגיש כשר כדאיתא במנחות (דף י"ח): (ה) מה ת"ל. פי' מה ת"ל כל איש אחר שאמר מקודם איש מזרעך: ה"ג ת"ל כל איש אשר בו מום. פי' בין איש אשר יש לו מום קבוע ובין אשר יש לו מום עובר: חורור. שיש טיפין לבנות בעין א"נ חורור שנתלבנו עיניו וכהה מאורו לגמרי [ראב"ד]. והמים הקבועין. שעיניו נוטפות מים תמיד: (ז) רגלו חלולה. בתוספתא תני פרסתו חלולה ה"ג ת"ל או פסח ואו ריבויא הוא: שקוע. למעלה בין עיניו. חוטמו בלום. נסתמו נקביו: סולד. שקצר באורכו: חוטמו נוטף. אריך ותלוי למטה משפתו: (ח) הכוחל שתי עיניו כאחת. שאין לו חוטם בין שתי עיניו וכשהוא כוחל במכחול יכול למשוך מעין לעין ואין החוטם מעכבו: הפלגתה יותר מדאי שא"ל כל זה להקרא חרום שאע"פ שאין חוטמו שקוע כ"כ נקרא חרום: פיקה יוצא מגודלו. חתיכת בשר עגולה כפיקה יוצא מגידלו: עקבו יוצא לאחוריו. פירשו בגמרא שסוקו עומד באמצע רגלו שחצי הרגל עומד לפנים וחצי לאחור: כשל אווז שקלוסית הן כשל אווז ואין ארכן יתר על רחבן: (י) הקשן שמקיש בקרסולין שארכובותיו הם עקומות לחוץ וקרסוליו לפנים ונוקשים זו לזו כשהוא הולך: והעיקלן. פירשו בגמרא כל שהוא מקיף פרסותיו כשהוא יושב ומחבר פרסות רגליו זו לזו ואין ארכובותיו נוקשות זו לזו שעקומות כלפי חוץ: והקולבן. רש"י פירש שהוא פיקה היוצאת מגידלו וכאן בתו"כ משמע דהוא בכלל שריע והק"א פירש מי שרגליו מהופכות והוא הולך על צידי רגליו [ועיין בראב"ד ובר"ש וכמה שכתבנו בליקוטינו על בכורות]: ת"ל איש ט"ס וצ"ל ת"ל או איש וגו' [וכן משמע בילקוט] והיינו דאו לרבות היא וכן מוכח בגמרא: (יא) עד הפרק. שהיו קלוטות עד הפרק האמצעי: למטה מן הפרק לצד הצפורן שמחוברין כולן:

חתכה כשר. דלא גרע זה משאר מום עובר כשעבר מומו: מנין ת"ל או שבר יד. לפי מסקנת הגמרא (בכורות ד' מ"ה) האי מנין אדלעיל קאי וה"ק מנין דבעינן דוקא חתכה ואי לא"ה פסול דכתיב או שבר יד ואו לרבות הוא: (יב) שיש לו שני גבינים. היינו ששני גבות עיניו מצטרפות זו לזו ואין הפרש חלק ביניהם [רש"י]: ה"נ או אין לו אלא גבין אחד ת"ל או גבין [הגר"א] וכן איתא בגמרא ופי' דמרבינן זה מאו וגבין האמור בתורה הוא שיש לו שני גבינין ומאי דמסיים זהו גבן האמור בתורה פי' זה הדרש מן או גבן האמור בתורה [גמרא שם]: שגביניו שוכבין. ששערות גביניו גדולים ומוטלים על עיניו: ושתי שדראות. מסקינן בגמרא דלאו שתי שדראות ממש דבאופן זה לא חיי אלא שהיה לו שדרה עקומה ומחזי כשתי גבים ושתי שדראות: זה הדוק. שיש לו בעיניו דוק שקורין טיל"א כמו (ישעיה מ') הנוטה כדוק: חלזון נחש עינב. מפרש בבכורות (ל"ח) חלזון זהו נחש והוא בדוק שבעין ויש לה צורת חלזון ולפעמים הוא עגול כעוכה של אשכול וקמרבה ליה מן או דק: (יג) איזהו תבליל ר' יוסי מסיים לדבריו: לבן הפוסק בסירא. סירא היינו שורה שבעין סביב לשחור שחור הוא העיגול שמשם מראית העין באה ואם חוט של לבן יוצא מן הלבן ופוסק אותה שורה ונכנס בשחור הוי מום: (יד) להביא את שבעינו. היינו כל המומין שבעיניו וכדמסיים: שתי עיניו למעלה. בגובה המצח שלא כשאר בני אדם: למטה. מן המקום הראוי להם: עינו אחת למעלה. דקיימא עינו אחת למעלה מן המקום הראוי: ולמטה. מן המקום הראוי: ורואה את החדר ואת העלייה כאחת. פי' שעיניו עומדות במקומן הראוי אבל רואה באחת למטה ובאחת למעלה היינו החדר למטה והעלייה למעלה ורואה אותן כאחת: סני שמש. שסונא את השמש ואינו יכול לראות מקום שחמה זורחת שם [רש"י]: זוגדוס. פי' כל האברים שיש בגוף זוגות הם שווים כגון הב' עינים והאזנים ואם יש שינוי כגון אחד לבן ואחד שחור או אחד גדול ואחד קטן זה הוי מום ומרבה מבעינו כל שינוי שיש באבריו: (טו). גרב זה החרס, שאין יבש כחרס שאין לו רפואה: וילפת זה חזזית

המצרית

בייסוס ומינהו המלך להיות כ"ג וכנסת. יכול אפילו עשה מאמר ביבמתו יכנוס ת"ל יקח אשה לא יבמה: (ז) ולא יחלל זרעו אין לי אלא זרע שהוא מתחלל היא עצמה מנין ודין הוא ומה אם הזרע שלא עבר עבירה הרי הוא מתחלל היא שעברה עבירה אינו דין שיתחללה הוא עצמו יוכיח שעבר עבירה ואינו מתחלל: (ח) לא אם אמרת באיש שאין מתחלל בכל מקום תאמר באשה שהיא מתחללת בכל מקום. ואם נפשך לומר ת"ל לא יחלל ולא יחלל אף מי שהיה כשר ונתחלל: (ט) בעמיו להביא בת חלל זכר שתהא פסולה מן הכהונה. ר' יהודה אומר בת גר זכר כבת חלל זכר. כי אני ה' מקדשו. להגיד מה גרם:

פרשתא ג.

(א) **וידבר** ה' אל משה לאמר איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יגש להקריב לחם אלהיו. אר"א ברבי יוסי הא תינוק פסול אע"פ שהוא תמים. אימתי עבודתו כשירה משיביא שתי שערות אבל אין אחיו הכהנים מקריבים אותו לעבודתו עד שיהיה בן ך' שנה: (ב) אשר יהיה בו מום אין לי אלא שלא יהיה בו מום לאחר הדיבור כזיבה וכנגעים. היה בו מום לפני הדיבור מנין א) ת"ל אשר בו מום ב) אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום נולד בעל מום ממעי אמו מנין ת"ל אשר בו מום: (ג) לא יקרב להקריב לחם אלהיו אין לי אלא תמידים שהם קרוים לחם. שנאמר את קרבני לחמי לאישי. ושאר כל הקרבנות מנין ת"ל שוב לחם. מנין לרבות את הדם ת"ל להקריב. ואומר ויקריבו בני אהרן את הדם אליו: (ד) מנין אימורי חטאת ואמורי אשם ואמורי קדשי קדשים ואימורי קדשי קלים ת"ל לא יגש להקריב. מנין הקומץ והלבונה ג) והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משוח ד) ומנחת נסכים ת"ל לא יגש להקריב. מנין היציקות והבלילות והתניפות וההגשות והקמיצות והקטרות והמליקות ה) והקבלות וההזיות ת"ל לא יגש

הגהות הגר"א פרשתא ג הלכה ב א) ת"ל אשר יהיה בו מום צ"ל אשר בו מום. [כבר תיקנתי בפנים]: ב) אשר בו מום אין לי אלא שנולד כו' ת"ל שוב אשר בו מום [כי שני פעמים כתיב אשר בו מום]: **הלכה ד** ג) הקטורת והזיות מיותר [נ"ל שכונתו על הקטורת הראשון וטעמו דמה שקחשיב הקומץ והלבונה היינו הקטרתן ואח"כ חשיב הקטרת של המנחות שהם כולה כליל מנחת כהנים וכו' וא"כ מאי קחשיב קטורת בינתיים אפילו אם נפרש הקטרת הקטורת ובסיפא דקחשיב הקטרות היינו הקטרת של עולת העוף ותקטרת הקטורת. ומה דמחק הזיות דהזאת הדם כבר שנה לעיל ולומר דקאי על הזאת הדם של עולת העוף א"כ הי"ל למיתני המליקות והזיות דהא בעוף לא היה קבלה ועל הזאת לוג שמן של מצורע לא ניחא לתנר"א לומר דע"ז יהיה קאי הפסוק לא יגש להקריב. ומה דלא כתב הקמיצות מיותר כמו שכתב הראב"ד דס"ל דמה ששנה התנא לעיל הקומץ והלבונה היינו הקטרתן כמו דשנה מנחת כהנים וכו' דהיינו הקטרתן ומה דשנה כאן קמיצה היינו פעולת הקמיצה כמו יציקה ובלילה וכו']: ד) מנחת נסכים ת"ל את אשי ד' [טעמו דלא כתיב בתורה ג' פעמים לא יגש להקריב]: ה) והקבלות ת"ל שוב לא יגש להקריב [השמים מכאן מילת וההזיות כנ"ל ורמז על מה שכתוב בתורה לא יגש להקריב]:

ביאור

כהיתר: יכול אפילו עשה מאמר וכו'. לאו דוקא ממעט ליה מהאי קרא דמאמר קונה רק מדרבנן וא"כ אין כאן אפילו אירוסין אלא אסמכתא בעלמא היא: (ז) היא עצמה מנין. שמתחללת והבא עליה כגון כהן הדיוט הבא עליה אחריו חייב משום חללה: שעבר עבירה ואינו מתחלל. דכתיב ולא יחלל זרעו זרעו מתחלל והוא אינו מתחלל [סוטה כ"ג]: (ח) תאמר באשה שהיא מתחללת בכל מקום כדאמרינן ביבמות (ס"ח) על הפסוק כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול [דהיינו גר עמוני מצרי ואדומי] פסלה וא"ת מהאי קרא תיפוק לן גם הכא שהרי נבעלה לפסול לה י"ל דזה הפסול הוא רק משום זרות והכא איירינן לענין שילקה עליה משום חללה: ואם נפשך לומר. מפרש [בקידושין דף ע"ז] מאי אם נפשך לומר משום דאיכא למיפרך מהיכן קמייתת לה מזרעה מה לזרעה שכן יצירתו בעבירה: ת"ל לא יחלל ולא יחלל. משמע דמריבויא דוי"ו קדרים וכן הגירסא בקידושין דף ע"ו אבל כראב"ד וכר"ש הגירסא ת"ל לא יחל ולא יחלל משמע דכפל הלמ"ד יורה על שני חילולין: (ט) שתהא פסולה מן הכהונה. כגון שיש לו לכה"ג בן חלל ואותו חלל נשא ישראלית והוליד בת אותה בת אסורה לכהונה והיינו בעמיו שמתייחסת על שם אביה והוא פסול אבל אם היא בת חללה נקבה כשרה לכהונה דלא קרינן בה בעמיו של כה"ג דאינה מתייחסת אלא על אביה ישראל ובפרק עשרה יוחסין (דף ע"ז) יליף זה הדבר בגז"ש נאמר כאן בעמיו ונאמר להלן לא יטמא בעל בעמיו מה להלן זכרים ולא נקבות דכתיב בני אהרן ולא בנות אהרן אף כאן דוקא זכרים: בת גר זכר. אפילו מישראלית פסולה לכהונה וע"ש בדף ע"ז בגמרא טעמו:

פרשתא ג (א) הא תינוק פסול. מדכתיב איש: לאחר הדבור. שנאמר להם הפרשה דכן משמע מלת יהיה: כזיבה וכנגעים. פי' כאשר פירשנו לעיל בכי יהיה בזיבה ובנגעים שאמרנו שיהיה אחר הדיבור: ה"ג ת"ל אשר בו מום [הגר"א בהגהותיו וכן הוא ג"כ גירסת הילקוט והסמ"ג לאוין ש"ח] והיינו בפסוק השני ומשמע מזה דאפילו היה בו המום ההוא מקודם לכן ג"כ לא נפיק מכלל בעל מום: אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום. בין שהיה דבר זה לאחר הדיבור או קודם הדבור: ממעי אמו מנין, דאפשר כיון דבפסוק הראשון כתיב אשר יהיה בו מום משמע דנתהוה אחר שנולד אבל ממעי אמו כיון דתחלת ברייתו כך אין זה בכלל בעל מום: ה"ג ת"ל אשר בו מום [הגר"א וכן הוא גירסת הילקוט] והיינו מה דכתיב עוד הפעם אשר בו מום להורות דבכל גווני בכלל בעל מום הוא: (ג) ושאר כל הקרבנות מנין. כגון מוספין ושעירי הרגלים: ומנין אמורי חטאת ואשם. דאי מלחם איכא עולה דכולה כליל דומיא דתמיד אבל אימורין אימא נשתרו בבעל מום ת"ל לא יגש להקריב דלא יקריב היל"ל ואמר לא יגש להקריב לרבות כל דבר הנקרב: מנין היליקות והבלילות. וא"ת והא אמרינן בהקומץ (מנחות דף כ) לא יצק כהן אלא זר כשר ומשמע דה"ה לכתחלה יכול לעשות והכא פסלינן בעל מום לכתחלה וי"ל דהכא ר"ש הוא דחשיב להו להני גבי עבודות המסורות לבני אהרן אבל לרבנן הה"נ דכשר זר וה"ה בעל מום: והקמילות והקטרות. כתב הראב"ד שיגרא דלישנא הוא דהא קתני לעיל הקומץ והקטורת.

וקטרת

ויוצא עמהן עד פתח העיר דברי ר"מ. ר' יהודה אומר ומן המקדש לא יצא אינו יוצא כל עיקר: (ו) ומנין אם עבד עבודתו כשירה ת"ל ולא יחלל את מקדש אלהיו הא כהן הדיוט שעבד אונן עבודתו פסולה. כי שמן משחת אלהיו עליו. אין לי אלא משוח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין תלמוד לומר כי שמן משחת אלהיו עליו אני ה' להגיד מה גרם: (ז) הוא. לא המלך. הוא ולא הנזיר. הוא לרבות כהן משוח מלחמה. אשה בבתוליה יקח. פרט לבוגרת שכלו בתוליה. רבי אליעזר ורבי שמעון מכשירים בבוגרת:

פרק ב.

(א) יאמר אלמנה מה ת"ל גרושה שאילו נאמר אלמנה ולא נאמר גרושה הייתי אומר אלמנה שהיא מותרת לכהן הדיוט אסורה לכהן גדול. גרושה שהיא אסורה לכ"ה אינו דין שתהא אסורה לכ"ג אלו כן הייתי אומר אלמנה שהיא מותרת לכ"ה זרעו ממנה חולין. גרושה שהיא אסורה לכ"ה יהא זרעו ממנה ממזר ת"ל גרושה ולא יחלל: (ב) או אילו נאמר גרושה ולא נאמר אלמנה הייתי אומר גרושה שהיא אסורה לכ"ה זרעו ממנה חולין. אלמנה שהיא מותרת לכ"ה זרעו ממנה כשר. ת"ל אלמנה ולא יחלל גרושה ולא יחלל אלמנה להחמיר עליה וגרושה להקל עליה: (ג) וחללה איזו היא חללה זו שנולדה מאחד מכל הפסולים: (ד) זונה מה ת"ל שיכול אין לי אלא כ"ג שנעשה זרעו מן הפסולות ממנו חולין. מנין לכ"ה שנעשה זרעו מן הפסולות ממנו חולין ת"ל זונה זונה לגז"ש מה זונה האמורה בכ"ג זרעו מן הפסולות ממנה חולין אף זונה האמורה בכהן הדיוט זרעו ממנה חולין: (ה) את אלה לא יקח אלה לא יקח ולא יחלל. ואין זרעו מן הנדה חולין והלא דין הוא מה אילו שאינו חייב על ביאתו כרת זרעו ממנה חולין. נדה שהוא חייב על ביאתה כרת אינו דין שיהא זרעו ממנה חולין. ת"ל את אלה לא יקח ולא יחלל אין זרעו מן הנדה חולין: (ו) כי אם בתולה מלמד שהוא מצווה על הבתולה. מעמיו. להביא בת גיורת עמונית שתהא כשירה לכהונה. יקח אשה. מה ת"ל מנין אתה אומר ארס את האלמנה ונתמנה להיות כ"ג יכנוס ת"ל יקח אשה. מעשה ביהושיע בן גמלא שקידש מרתה בת

ביאור

ראוה אותן הוא נגלה ונכנס למבוי הראשון והן נכסין ממבוי השני והוא נגלה ונכנס לתוכו: אינו יוצא כל עיקר. בגמרא פריך שפיר קאמר ר' יהודה דהא כתיב לא יצא אמר לך ר"מ אי הכי לביתו נמי לא אלא ה"ק ממקדש לא יצא מקדושתו לא יצא (יעשה היזוק לדבריו ולא יגרום לצאת ממקדש וליטמא) וכיון דאית ליה הכירא לא אתי למיגנע ור' יהודה ס"ל דאגב מרירות לבו דלמא מקרי ואתי ונגע: (ו) ומנין אם עבד כה"ג בהיותו אונן עבודתו כשרה: ת"ל ולא יחלל. דאם ר"ל דביציאתו מן המקדש הוא מחלל והכונה שלא יצא כי יחלל היה לו לומר לא יצא כי יחלל אלא לאו דהוא מילתא באנפי נפשיה וה"ק מן המקדש לא יצא אחר המת כלל ובהיותו במקדש אם רצה לעבוד רשאי לפי שהוא לא יחלל העבודה אם יעבוד בהיותו אונן ומדהוצרך להתיר זה בכה"ג משמע דכהן הדיוט אם עבד אונן חילל ועבודתו פסולה [ק"א]: מרובה בגדים מנין. שגם עליו יש אזהרה ומן המקדש לא יצא [וה"ה שעובד כשהוא אונן]: ה"ג ת"ל כי נזר שמן משחת אלהיו עליו אני ד' להגיד מה גרם [וכן איתא בילקוט] והיינו שענין קדושת דבר זה גרם לאסור היציאה עליו ומרובה בגדים נמי בכלל זה דהא כתיב כי נזר והיינו ציץ שהיא אחד משמונה בגדים [הר"ש משנץ] וראב"ד פירש לעיל בפרשת שמיני דמשחת כולל נמי מרובה בגדים כדכתיב ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם ולמלא בם את ידם: (ז) הוא ולא המלך הוא ולא הנזיר. קאי אמאי דכתיב והוא אשה בבתוליה יקח ומלת והוא יתירא ואתי למעוטי מלך ונזיר והיינו אעפ"י שיש נזר על ראש המלך וכן בנזיר כתיב ביה כי נזר אלהיו על ראשו אפ"ה מותרין בבעולה וגרושה וכדומה: הוא לרבות כהן משוח מלחמה. דרש ליה מן וי"ו דוהוא דאתי לרבות [ק"א]: פרט לבוגרת שכלו בתוליה. איתא ביבמות (נ"ט) דבקראי פליגי ת"ק סבר אי הוי כתיב בתולה יקח מקצת בתולה משמע ומיפתרי בוגרת השתא דכתיב בתוליה מתסרא בוגרת דבעינן כל בתוליה ור"א ור"ש סברי אי הוי כתיב בתולה שלימה משמע ומתסרא בוגרת השתא דכתיב בתוליה אפילו מקצת מבתוליה ומתרבי בוגרת:

פרק ב (א) ת"ל גרושה ולא יחלל. חלולין הוא עושה ואין עושה ממזרין: (ב) או אלו נאמר גרושה ולא נאמר אלמנה. אין הכונה שלא יאמר אלמנה כלל דא"כ מנין היינו יודעין שכה"ג אסור באלמנה אלא ר"ל דמדכתב הכתוב בפסוק אחד אלמנה וגרושה ולא כתב לאלמנה בפ"ע משמע דכונת הכתוב כדי לכתוב על שניהם ולא יחלל דרק חלולין הוא עושה והלא זה היינו יודעין מק"ו דבאלמנה אין עושה ממזרין וע"ז משני דאלו לא נאמר אלמנה שם היינו אומרים דבאלמנה כשר הזרע לגמרי: (ג) מאחד מכל הפסולים שבכהונה כגון אלמנה לכה"ג זונה וגרושה לכהן הדיוט: (ד) זונה מה ת"ל. פי' דמק"ו דכהן הדיוט ילפינן לה ואין לומר דהו"א דעושה ממזרין דגרושה תוכיח: מנין לכהן הדיוט וכו'. דביה לא כתיב ולא יחלל: ת"ל זונה. דלא איצטריך לעצמה אלא לאפנויי ללמד ממנה גז"ש לכהן הדיוט שגם זרעו מן הפסולות לו יעשו חלולין: (ה) את אלה וכו'. פי' דתיבת את אלה יתר הוא אלא להורות דרק ע"י אלה נעשו חללים ולא ע"י נדה: (ו) מלמד שהוא מצוה על הבתולה. דפסוק והוא אשה בבתוליה יקח הוא להורות דלא יקח אלא בתולה ומאי דהדר כתביה להורות דמצווה ע"ז במ"ע: מעמיו להביא בת גיורת עמונית וכו'. דהאי מעמיו יתר הוא דפשיטא שלא יקח אלא מעמו אלא להורות דין זה וריבוי דמעמיו דריש דהיינו בתולה הבאה משני עממין והוא ישראל שנשא עמונית בתו כשרה לכהונה ודוקא באופן זה דהיה מותר ליקח אותה דדרשינן עמוני ולא עמונית אבל שאר פסולי שנשא בת ישראל בתו פסולה שביאתו בעבירה: יקח אשה מה ת"ל. הי"ל לכתוב כ"א בתולה מעמיו יקח: ת"ל יקח אשה. אע"פ שאינה בתולה כיון שקיחה באירוסין היתה

נהיתר

לי אלא בת כהן לכהן. מנין בת כהן ללוי. בת כהן לישראל אפילו לנתין ולממזר מנין ת"ל ובת איש כהן אע"פ שאינה כהנת: (יח) את אביה היא מחללת ר"א אומר עם אביה בשריפה ועם חמיה בסקילה. היא באש תשרף. היא בשריפה ואין בועלה בשריפה. היא בשריפה ואין זוממיה בשריפה:

פרשתא ב.

(א) **והכהן** הגדול מאחיו שיהא גדול מאחיו בנוי בעושר בכח בחכמה א) ובמראה. אין לו מנין שיגדלוהו משל אחיו. ת"ל הגדול מאחיו שיהא גדול מאחיו. אמרו עליו על פינחס איש הבתה שעלה גורלו להיות כ"ג והלכו אחריו גיזברים ומרכולין ומצאוהו חוצב. ומלו עליו את המחצב דינרי זהב. א"ר חנניא בן גמליאל וכי פחת היה והלא חתנינו היה. והלא לא מצאוהו אלא חורש כענין שנאמר שנים עשר צמדים לפניו והוא בשנים העשר: (ב) אשר יוצק על ראשו שמן המשחה מזה ת"ל לפי שנאמר שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבא אל אוהל מועד לשרת בקודש שיכול אין לי אלא שנמשח שבעה נמשח שבעה ונתרבה שבעה ונתרבה יום אחד נמשח יום אחד ונתרבה שבעה נמשח יום אחד ונתרבה יום אחד ואפילו שעה אחת מנין ת"ל אשר יוצק על ראשו שמן המשחה אפילו שעה אחת. ומילא ידו ללבוש את הבגדים אפילו שעה אחת: (ג) אילו אמר ראש לא יפרע ובגד לא יפרום. יכול לא יפרע ולא יפרום של כומה ת"ל ראשו ובגדיו ר"מ אומר ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום על מתו כדרך שבני אדם פורעים ופורמים על מיתיהם (לא יפרום לא יפרום כדרך הפורמים) הא כיצד כ"ג פורם מלמטה והדיוט מלמעלה: (ד) ועל כל נפשות מת לא יבא אמר ר"ע מנין לרביעית דם שהוא מטמא מתים ת"ל ועל כל נפשות מת ב) שתי נפשות ומת אחד. לא יבוא ולא יטמא חייב בלא יבוא וחייב בלא יטמא. אין לי אלא כ"ג שהוא חייב בלא יבוא וחייב בלא יטמא מנין לכהן הדיוט שהוא בלא יבוא ושהוא בלא יטמא ת"ל לא יטמא לא יטמא לגז"ש מה לא יטמא האמור בכ"ג חייב בלא יבא וחייב בלא יטמא אף לא יטמא האמור בכהן הדיוט חייב בלא יבוא וחייב בלא יטמא. לאביו ולאמו לא יטמא מטמא הוא למת מצוה: (ה) ומן המקדש לא יצא. עמהם אינו יוצא יוצא הוא אחריהם (אלא) הן ניכסין והוא נגלה הן נכסין והוא נגלה

הגהות הגר"א פרשתא ב הלכה א א) ובמראה מ"ס [דזהו בכלל נוי ובפסיקתא זוטרתי נ"כ ליתא]: הלכה ד ב) נפשות ושית' אחד [זה הלשון איתא בגמרא סנהדרין דף ד']:

ביאור

התם: ת"ל ובת כהן מ"מ. מוי"ו דובת קדריש ליה: (יז) אלא בת כהן לכהן וכו' פי' דמשמעות הכתוב כי תחל לזנות היינו שהיא מתחללת עתה ע"י הזנות לאפוקי כשהיא היתה נשואה מתחלה לנתין ולממזר שכבר נתחללה על ידן אם זינתה אח"כ לא תדון בשריפה ואפילו אם ניסאת ללוי ולישראל נ"כ ירדה ממדרגתה שהיא בת כהן דכיון שנשאת להן אסירה לאכול בתרומה וע"כ הו"א דהכתוב שדנה בשריפה משום שהיא בת כהן דוקא כשנשאת לכהן וזהו שאמר אין לי אלא בת כהן לכהן וכו': ת"ל ובת איש כהן וכו' מאיש קדריש דהל"ל ובת כהן: (יח) עם אביה בשריפה וכו'. מסיק בגמרא דל"ל בהיפך עם אביה בסקילה ועם חמיה בשריפה ופירושו עם אביה היינו כשזינתה בעודה ברשות אביה דהיינו כשהיא ארוסה בסקילה דס"ל כרבנן דסקילה חמורה ובארוסה בת ישראל בסקילה ולא בא הכתוב להקל עליה משום שהיא בת כהן ומה שאמר הכתוב בשריפה הנשואה קאי דבת ישראל שזינתה מיתתה בחנק והיא בשריפה וזה שמסיים הברייתא עם חמיה דהינו כשזינתה לאחר נשואין כשהיא בבית חמיה בשריפה: ואין בועלה בשריפה. אלא בחנק: ואין זוממיה בשריפה. פי' כשבאו עדים עליה שזינתה ואח"כ הוזמו אף שבעידותן רצו לחייבה שריפה מ"מ מיתתן בחנק כמו הבועל ובגמרא (פרק הנחנקין ד' נ:) מסיק עיקר הלימוד מדכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו:

פרשתא ב (א) שיהא גדול וכו'. דמילת גדול כולל כל מיני שלמות: חוצב. בהר אבנים: את המחצב פי' מקום שחוצבין ממנו האבן דנשארה גומא ומלאוה דינרי זהב: והלא חתנינו היה. פי' ואנו בקיאין בו יותר מכם: (ב) מה ת"ל. פי' שכבר ידענו שכהן גדול ע"י משיחה ובגדים הוא: שנמשח שבעה ונתרבה שבעה. בגמרא יליף משיחה שבעה מדכתיב ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיה לבניו למשחה בהם ולמלא בם את ידם איתקש משיחה לריבוי מה ריבוי שבעה אף משיחה שבעה: נמשח יום אחד ונתרבה יום אחד. או קאמר כדמוכח בסוף הפרק: של סוטה. דכתיב ופרע את ראש האשה ותנן במסכת סוטה (דף ז) הכהן אוחז בבגדיה אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו והזהיר הכתוב שהכהן גדול מפני כבודו לא יעשה זאת: ר"מ אומר וכו'. בא לאפוקי מדעת ר' יהודה המובא בגמרא (הוריות די"ב:) שסובר שאינו בפריעה ופרימה כל עיקר: פורם מלמטה. היינו בשפת חלוקו: והדיוט מלמעלה. היינו בצואר בשפה במפתח חלוקו (כן הוא דעת רב שם): ומת אחד. היינו שיעור מת אחד והוא רביעית: לא יבוא ולא יטמא. היינו אהל ונגיעה: חייב בלא יבוא וחייב בלא יטמא. היינו כגון שנכנס לאהלו כשהוא גוסס ונפק נשמתא דטומאה וביאה בהדדי קאתיין ואע"ג דהיא ענין אחד אפ"ה לוקה שתים משום שני שמות אבל נטמא קודם ע"י ביאה מקצתו שהכניס רגליו תו לא מיחייב משום ביאה כיון שמחולל ועומד [נזיר ד' מ"ג.]: אין לי אלא כה"ג. דביה כתיב ביאה וטומאה דכתיב. על כל נפשות מת לא יבוא לאביו ולאמו לא יטמא מנין לכהן הדיוט דלא כתיב ביה לא יבוא כ"א לא יטמא איפשר דאינו מחייב שתים: לאביו ולאמו לא יטמא. דיתירא הוא דכבר כתיב על כל נפשות מת לא יבוא אלא דהוא מיעוטא דוקא להם אינו מטמא אבל מטמא היא למת מצוה אפילו אינו קרובו כלל: (ה) יוצא הוא אחריהם הן נכסין והוא נגלה, כשהן יוצאין במבוי זה ונכנסין למבוי אחר ונכסין ממבוי הראשון שאינו רואה

אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות. ר"א אומר אף הפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות: (ח) וחללה איזו היא חללה זו שנולדה מאחד מכל הפסולים: (ט) גרושה אין לי אלא גרושה חלוצה מנין ודין הוא ומה אם גרושה שהיא מותרת למגו"ש פסולה מן הכהונה. חלוצה שהיא אסורה לחזור לחולין. אינו דין שתהא פסולה מן הכהונה. צרה תוכיח שהוא אסורה לחזור לחולין וכשירה לכהונה: (י) הפרש גרושה עשה בה מעשה חלוצה עשה בה מעשה ואל תוכיח צרה שלא עשה בה מעשה. ואם נפשך לומר ואשה לרבות את החלוצה יכול אף הצרה תהי' כחלוצה ופסולה מן הכהונה ת"ל ואשה גרושה מאישה שגירושיה ביד אישה ולא שגירושיה ביד אשה: (יא) אשה גרושה זו דרש ר' אלעזר בן מתיא הרי שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעלה ונתקדשה ואח"כ בא בעלה מנין שהיא מותרת לחזור לראשון שאע"פ שנתן לה האחרון גט לא פסלה מן הכהונה ת"ל ואשה גרושה מאישה ולא מאיש שאינה אישה: (יב) לא יקחו לא יקחו מלמד שהאשה מוזהרת ג) ע"י האיש: (יג) ומנין אם אינו רוצה דפנו ת"ל וקדשתו בעל כרחו. כי את לחם אלהיך הוא מקריב להגיד מה גרם. קדוש יהיה לך לרבות בעלי מומים. כי קדוש אני ה' מקדשכם להזהיר ב"ד על כך: (יד) ובת כהן כי תחל יכול אם חיללה את השבת תידון בשריפה ת"ל כי תחל לזנות בשחיללתה בזנות ולא חיללה בדבר אחר: (טו) יכול אם זינתה פנויה תדון בשריפה ת"ל כאן אביה ונאמר להלן אביה מה אביה האמור להלן זנות עם זיקת הבעל. אף אביה האמור כאן זנות עם זיקת הבעל. או אינו אביה אלא להוציא את כל האדם כשהוא אומר היא מחללת הרי כל אדם אמור הא מה אני מקיים אביה מה אביה האמור להלן זנות עם זיקת הבעל אף אביה האמור כאן זנות עם זיקת הבעל: (טז) אי מה אביה האמור להלן נערה ארוסה אף כאן אין לי אלא נערה ארוסה. מנין נערה נשואה בוגרת ארוסה בוגרת נשואה אפילו זקינה מנין ת"ל ובת כהן מכל מקום: (יז) אין

הגהות הגר"א הלכה יב ג) ע"י צ"ל כמו [ועיין בק"א]:

ביאור

יהודה מדכתיב אכלו ולא ישבעו הזני ולא יפרוצו כל ביאה שאין בה פרצה (מלשון ויפרוץ לרוב) דהיינו שאינה ראויה לילד קרי לה הכתוב הזני שהיא בעילת זנות ולא ממעט מכאן קטנה משום דקטנה אתיא לכלל פירצה לכשתגדל משא"כ זו דלא אתיא לעולם לכלל פרצה: אלא גיורת וכו'. דביאת עכו"ם ועבד פסלה וסתמן הן בכלל זונה: ושנבעלה בעילת זנות. דהיינו שנבעלה לפסול לה כגון חייבי כריתות או לעכו"ם ועבד שאין קידושין תופסין בהן. ואם נבעלה לחייבי לאוין יש דיעות בין ראשונים אי נפסלה לכהונה: (ח) זו שנולדה מאחד מכל הפסולים. לכהונה דהיינו כהן שנשא גרושה או אלמנה לכה"ג ואע"ג דאיכא עוד מיני חללה דלא נולדה מפסולי כהונה ואפ"ה שם חללה עלה דהיינו כהן שנשא גרושה וזונה נתחללה בביאתו ויש עליה גם שם חללה אכן מתניתין ה"ק איזו היא חללה שעיקרה ממשמעות המקרא שכתב חללה לא יקחו ואין צריכה לפירוש מדברי סופרים זו שנולדה מאחד מכל הפסולים לכהונה דשם חלל היינו ולד פסול דכתיב ולא יחלל זרעו אבל חללה שנעשית חללה ע"י ביאה שהיתה כשרה ונתחללה הוצרכו לדרוש בה ממקראות: (ט) ודין הוא. שתהא פסולה ולא צריך קרא. שהיא אסורה לחזור לחולץ. מדכתיב אשר לא יבנה ולא כתיב אשר לא בנה ודרשו כיון שלא בנה שוב לא יבנה: צרה תוכיח. והיא צרת חלוצתו שאם היתה לו צרה ונפטרה בחליצתו של זו דכתיב בית חלוץ הנעל בית אחד היא חולץ ואינו חולץ ב' בתים ואותה ג"כ אסורה עליו דאשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה גם עלה קאי ועל כל זאת מותרת לכהונה אף אני אביא חלוצה כו': (י) הפרש. כלומר הפרש גדול יש בין הגרושה ובין צרת החלוצה ולא תלמוד ממנה דחליצה וגרושה עשה בהם מעשה בגט כריתות או בחליצת החולץ וא"כ זו דומה לזו ותלמוד חלוצה מגרושה אבל לא תלמוד מצרת חלוצה שלא נפטרה במעשה אלא ממילא נפטרה בחליצת צרתה וע"כ כשרה לכהונה: ואם נפשך לומר. היינו להשיב ע"ז דגם בחליצה אינו עושה מעשה דהפטר חליצה שניתן לה הוא רק לראיה והפטר ממנו הוא על ידי שחלצה את נעלו וא"כ היא עשתה מעשה בו ולא הוא בה וא"כ דומה חלוצה לצרת חליצה שתהא מותר לכהונה לזה אתא קרא וריבה אותה לאסור כאומרו ואשה דוי"ו מרבה אשה אחרת והיא החלוצה דדומה בכל מה לגרושה שנתרחקה מהחולץ ואסורה לכהונה ובגמרא פ"ג דיבמות דחלוצה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא: שגירושיה ביד אישה. בעלה ולא הצרה שאין גירושיה ע"י האיש אלא ע"י אשה שהיא צרתה שמחליצת צרתה הותרה היא: (יא) שאע"פ שנתן לה האחרון גט וכו'. דמן הדין לא היתה צריכה גט כלל אפילו מדרבנן דאין קידושין תופסין בא"א ועל כן אע"פ שנתן לא מהני לאוסרה: לא יקחו לא יקחו. תרי זימני ל"ל שהאשה מוזהרת ע"י האיש. שהאשה הפסולה לכהונה כגון גרושה וחללה היא מוזהרת מלינשא לכהן כשם שהוא מוזהר עליה ודוקא באופן זה שהוא מוזהר אבל אם הוא חלל לא הוזהרו כשרות ואפילו כהנות מלינשא לו [גמרא]: (יג) דפנו. הכהו ויסרהו בע"כ להפריש עצמו: ת"ל וקדשתו. דלא אמר ויתקדש אלא וקידשתו משמע ע"י אחרים שהם יכריחוהו לזה ומה דאמר למעלה קדושים יהיו בע"כ ההוא להכריחו בדברים והכא ע"י עונשין [רא"ש וק"א]: להגיד מה גרם. פי' שלפיכך הזהירה התורה לקדשו בע"כ משום דלחם אלהיך הוא מקריב: לרבות בע"מ. שאף הם מוזהרים אף שאסורים להקריב: להזהיר ב"ד על כך. ואף דאמר לעיל וקדשהו בע"כ אפשר דאתי לרבות דאף בבעלי מומים יכריחוהו ב"ד להיות קדוש: (טו) ונאמר להלן אביה. בנערה המאורסה אל פתח בית אביה: אלא להוציא את כל האדם. וביאור הכתוב לזנות את אביה היינו שהיא זינתה עם אביה. ואפילו כשהיא פנויה ואשמועינן האי קרא דדוקא בבת כהן שזינתה עם אביה היא מחוייבת שריפה אבל בעלמא כשבא על בתו אינה בשריפה: כשהיא אומר היא מחללת וכו'. פי' משמע שהיא מחללת אותו ואי הוא בא עליה הרי הוא מחללה: אי מה וכו'. פי' כיון דאביה אתי לגז"ש ניבעי נערה ארוסה כמו

נומא על רגלו ובקש הרופא לחותכה אמר לו כשתניח בה כחוט השערה הודיעני. חתכה והניח בה כחוט השערה והודיעו. קרא לנחוניא בנו אמר לו חוניא בני עד כאן היית׳ חייב ליטפל בי מיכן ואילך צא לך שאין מטמא על אבר מן החי מאביו. וכשבא דבר לפני חכמים אמרו על זה נאמר יש צדיק אובד בצדקו. הצדיק אבד וצדקו עמו: (טו) לא יטמא בעל בעמיו. מה תלמוד לומר לפי שנאמר לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו. מטמא להם בין פסולים בין כשירים יכול אף לאשתו יטמא בין כשירה בין פסולה תלמוד לומר לא יטמא בעל בעמיו יש בעל שמטמא ויש בעל שאין מטמא. הא כיצד מטמא הוא לאשתו כשירה ואינו מטמא לאשתו פסולה: (טז) בעמיו בזמן שעושים ח) כמעשה עמיו. לא בזמן שפרשו מדרכי ציבור. להחלו. נהג מנהג כזה הרי הוא חולים יכול יהיו חולים לעולם תלמוד לומר בעמיו בזמן שהוא עמו הרי הוא חולים. פירש הרי הוא בקדושתו:

פרק א.

(א) לא יקרחו. יכול על חמש קריחות לא יהיו חייב אלא אחת. תלמוד לומר קרחה לחייב על כל קריחה וקריחה: (ב) בראשו מה תלמוד לומר לפי שנאמר לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת. שיכול אין לי חייבים אלא על בין העינים בלבד מנין לרבות את הראש ת״ל בראשם לרבות את הראש: (ג) יכול בכהנים שריבה בהם הכתוב מצוות יתירות. חייבים על כל קרחה וקרחה ועל הראש כבין העינים. אבל ישראל שלא ריבה בהם הכתוב מצוות יתירות א) לא יהיו חייבים אלא אחת ולא יהיו חייבים אלא בין העינים בלבד. ת״ל קרחה קרחה לגזירה שוה מה קרחה האמורה בכהנים חייב על כל קרחה וקרחה ועל הראש כבין העינים. אף קרחה האמורה בישראל חייבים על כל קרחה וקרחה ועל הראש כבין העינים. ומה קרחה האמורה בישראל אין חייבים אלא על המת אף קרחה האמורה בכהנים לא יהיו חייבים אלא על המת: (ד) ובבשרם לא ישרטו ב) שרטת. יכול על חמש שריטות לא יהיה חייב אלא אחת ת״ל שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה: (ה) יכול הכהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתרות חייבים על כל שריטה ושריטה. אבל ישראל שלא ריבה בהם הכתוב מצות יתרות לא יהיו חייבים אלא אחת ת״ל שרטת. שרטת לגז״ש. מה שריטה האמורה בכהנים חייבים על כל שריטה ושריטה אף שריטה האמורה בישראל חייבים על כל שריטה ושריטה. ומה שריטה האמורה בישראל אינו חייבים אלא על המת אף שריטה האמורה בכהנים לא יהיו חייבים אלא על המת: (ו) קדושים יהיו לאלהיהם על כרחם. ולא יחללו את שם אלהיהם. כי את אשי ה׳ להם אלהיהם הם מקריבים והיו קדש להגיד מה גרם. הם מקריבים לא חלוים והיו קדש לרבות בעלי מומים: (ז) אשה זונה רבי יהודה אומר זו אילונית וחכ״א אין זונה

הגהות הגר״א הלכה טז ח) כמעשה צ״ל מעשה: פרק א הלכה ג א) לא יהיו ט״ס וצ״ל אין חייבים וכו׳: הלכה ד ב) שרטת הראשון ט״ס [דה״ק אם לא כתב רק לא ישרטו הו״א דאין חייב אלא אחת]:

ביאור

זו כמה ביאורים ועיין ברמב״ם הלכות טומאה: (יד) מעשה ביוסף בן פסכס. כהן היה: גומא. היא מכה והוצרך להתיך רגלו שלא יכלה הגוף: צא לך. דאבר מן החי מאדם מטמא באהל כאבר מן המת דנפקא לן בספרי או בעצם אדם זה אבר מן החי ואיתקש בהאי קרא למת לטומאת שבעה ולאוהל: הצדיק אבד וצדקו עמו. דליכא למימר כפשטיה שהצדקות גורם לצדיק שיאבד הא כתיב דרכיה דרכי נועם אלא ה״ק הצדיק באבידתו עומד בצדקו כגון יוסי שסבל היסורים בשהיית חיתוך אברו שלא יטמא בנו: (טו) לא יטמא בעל בעמיו מה ת״ל. פי׳ והלא כבר נאמר למעלה שהוא מטמא לאשתו דכתיב כ״א לשארו וע״כ איירי הך קרא באשה פסולה שהיא מחללת אותו ופשיטא שאינו מטמא לה: בין פסולים. כגון כהן שהיה לו אח ממזר מיטמא לו כדלעיל בהלכה ה׳ לענין אמו וה״ה לשאר קרובים: ת״ל לא יטמא בעל בעמיו. והיינו לאשה שהיא מחללת את זרעו כגון אלמנה לכה״ג גרושה לכהן הדיוט וזהו מה דמסיים הכתוב להחלו באשה שהיא מחללת אותו: (טז) בעמיו בזמן שעושים כמעשה עמו. פי׳ דכל הדין שאמרנו דמטמא לאשה כשרה ולשאר קרובים דוקא כשעושים מעשה עמיו ושיעור הכתוב לא יטמא הבעל לאשתו אף כשהיא עושה מעשה עמך אם הוא להחלו לא כשפירשו מדרכי צבור. היינו כגון שפירשו מדרכי צבור ונעשה מומר אפילו לעבירה אחת [ראב״ד]: נהג מנהג בזה. שנשא אשה פסולה הרי הוא חולים. ר״ל שנעשה חולין ואסור לעבוד עבודה כדתנן כהן שנשא נשים בעבירה פסול עד שידור הנייה ואף דהוא מדרבנן אסמכינהו אקרא:

פרק א (א) בראשם מה ת״ל. פי׳ מה לימדנו במה שאמר כאן בראשם ולא אמר כמה שאמר בישראל בין עיניכם: (ה) ומה קרחה האמורה בישראל אין חייבים אלא על המת. דכתיב לנפש: קדשים יהיו לאלהיהם על כרחם. מדלא כתב הם ואמר יהיו משמע שב״ד יכריחום ע״ז שישארו קדשים והיינו שאם רצה להטמא למתים ויחשוב בנפשו הלא הקב״ה עשה זה לטובתי להקדישיני אני איני מקפיד ע״ז לפיכך גילה הכתוב שע״כ יקדישום ב״ד בכך ולא יניחום: להגיד מה גרם דמשמעות הכתוב דע״י שפורק מעליו מצות כהונה מסיר מעלמו הקדושה: לרבות בעלי מומין. דאף שהוא פסול לעבודה מ״מ גם הוא קודש וצ״ד מכריחים אותו לקיים מצות כהונה: (ז) זו אילונית. פי׳ דגם איילונית היא בכלל זונה ואסורה לכהן וסימני איילונות מבואר ביבמות (דף פ:) כל שהיא בת עשרים ולא הביאה שתי שערות או שאין לה דדין כאשה ועוד איזה סימנים עיי״ש וטעמו דר׳ יהודה

לאביו ולא נאמר לאמו הייתי אומר מה אביו שהוא חזקה הרי הוא מטמא לו אמו ודאי אינו דין שיטמא לה. אילו כן הייתי אומר מה אביו שאינו מתחלל אף אמו שאינה מתחללת אמו שנתחללה מנין תלמוד לומר לאמו: (ו) יאמר לבנו ולבתו מה תלמוד לומר לאמו ולאביו. ד) בנו ובתו שאינו חייב בכבודם הרי הוא מטמא להם אמו ואביו שהוא חייב בכבודם אינו דין שיטמא להם. אילו כן הייתי אומר לבנו ולבתו הנפלים תלמוד לומר לאמו ולאביו מה אמו ואביו בני קיימא אף בנו ובתו בני קיימא יצאו בנו ובתו הנפלים שאינן בני קיימא: (ז) ומה תלמוד לומר לבנו ומה תלמוד לומר לבתו. לפי שיש בבן מה שאין בבת ויש בבת מה שאין בבן. הבן אביו חייב בו מצות למולו ולפדותו וללמדו תורה וללמדו אומנות ולהשיאו אשה מה שאין כן בבת. הבת אביה זכאי במציאתה במעשה ידיה ובהפרת נדריה מה שאין בבן. צריך לומר לבנו וצריך לומר לבתו: (ח) יאמר לאחיו ולאחותו מה תלמוד לומר לבנו ולבתו. ה) באחיו ובאחותו שאינו חייב בהם מצות הרי הוא מטמא להם בנו ובתו שהוא חייב בהם מצות אינו דין שיהא מטמא להם. אילו כן הייתי אומר לאחיו ולאחותו לאחיו ולאחותו מאמו תלמוד לומר לבנו ולבתו מה בנו ובתו שהוא יורשו אף אחיו ואחותו שהוא יורשו יצאו אחיו ואחותו מאמו שאינו יורשו: (ט) יאמר לאחיו מה תלמוד לומר לאחותו. שאילו נאמר לאחיו ולא נאמר לאחותו הייתי אומר ו) מה אחיו בין גדול בין קטן. אף אחותו בין קטנה בין גדולה. תלמוד לומר ולאחותו הבתולה הקטנה ולא הגדולה: (י) אילו נאמר לאחותו ולא נאמר לאחיו הייתי אומר ז) מה אחותו שהיא קטנה ולא גדולה אף אחיו הקטן ולא הגדול תלמוד לומר ולאחיו בין גדול בין קטן: (יא) ולאחותו הבתולה פרט לאנוסה ולמפותה או יכול שאני מוציא את מוכת עץ תלמוד לומר אשר לא היתה לאיש שהוייתה על ידי איש ולא שהוייתה בדבר אחר: (יב) הקרובה לרבות את הארוסה אליו לרבות את הבוגרת. לה יטמא מצוה. לא רצה ליטמא מטמין אותו בעל כרחו. ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערבי פסחים ולא רצה ליטמא לה ודחפוהו הכהנים וטימאוהו על כרחו: (יג) לה יטמא מטמא הוא על הוודאי ואינו מטמא על הספק. לה יטמא אינו מטמא לאחרים עמה שלא יאמר אדם הואיל ונטמאתי אלקט עצמות פלוני בידי. לה יטמא אינו מטמא על איבריה שאין אדם מטמא על אבר מן החי מאביו. אבל מטמא הוא על עצם כשעורה מאביו. רבי יוסי אומר אין אדם מטמא על עצם כשעורה מאביו: (יד) מעשה ביוסף בן פכסס שעלת

הגהות הגר"א הלכה ו ד) מה בנו כו' כצ"ל: הלכה ח ה) מה ובאחיו כו': הלכה ט ו) מה אחיו בין נשוי ובין שאינו נשוי אף אחותו בין בתולה בין בעולה ת"ל ולאחותו הבתולה ולא הבעולה [עיין בביאורינו]: הלכה י ז) מה אחותו שאינה בעולה אף אחיו שאינו נשוי ת"ל לאחיו בין נשוי ובין שאינו נשוי [עיין בביאורינו]:

ביאור

מה אביו וכו'. אלו כן וכו'. פי' אלו לא נאמר אמו בפירוש לא היינו למידין שמותר לטמא לה רק באמו שלא נתחללה אבל אמו שנתחללה כגון שאחר שנולד ממנה מת אביו שהיה כהן והיא נבעלה לפסול לה: (ז) ומה ת"ל לבנו ומה ת"ל לבתו. כלמוד אחד מחבירו ומשני לפי וכו': הבת אביה זכאי וכו' פי' וע"כ הוא מקורב עמה יותר: (ח) באחיו ובאחותו. פי' מה באחיו ואחותו: (ט) הקטנה ולא הגדולה. לכאורה גדולה היינו בוגרת שאינו מטמא לה ולקמיה בהלכה י"ב מרבינן בוגרת ומצאתי בר"ש שפירש מה אחיו בין גדול בין קטן היינו בין בעל דהיינו שהוא נשוי בין לא בעל שאינו נשוי אף אחותו בין קטנה ובין גדולה היינו בין בתולה ובין בעולה ת"ל ולאחותו הבתולה וכו' והאי דנקט גדול וקטן וקטנה וגדולה לישנא מעליא נקט עכ"ל הר"ש והגר"א גריס להדיא כן מה אחיו בין נשוי ובין שאינו נשוי אף אחותו בין בתולה בין בעולה ת"ל ולאחותו הבתולה ולא הבעולה וכעין זה איתא בפסיקתא זוטרתי ע"ש: (י) שהיא קטנה ולא גדולה, לפי' הר"ש הנ"ל היינו שהיא בתולה ולא בעולה אף אחיו דוקא כשאינו נשוי והגר"א גריס בהדיא כן עיין בהגהתו: (יא) פרט לאנוסה ומפותה. שאינה בתולה: ת"ל אשר לא היתה לאיש, והויה זו אינה ע"י קידושין אלא אשר לא היתה למשכב האיש: (יב) הקרובה לרבות את הארוסה. שלא תאמר אשר לא היתה לאיש לשון הויה דקדושין וארוסה מקודשת היא ולזה אמר הקרובה כ"ז שתהיה קרובה אליו ולא נתרחקה: אליו לרבות את הבוגרת. אף שכלו נקלת בתוליה או דהו"א נילף בתולה בתולה מקרא דכי ימצא נערה בתולה מה להלן נערה אף כאן נערה קמ"ל מיתורא דקרא לרבות: לה יטמא מצוה. פי' אינו לרשות לבד דאם לרשות באמרו לא יטמא כי אם וכו' הרי נתן רשות להטמא לאלו אלא לאו דהיא למצוה לטמא לשבעה קרובים הנזכרים בפסוק: (יג) מטמא הוא על הודאי וכו'. תיבת לה יתירא קדרים דהו"ל לימר יטמא ולזה אמר שר"ל לה לאחותו שהיא אללו אחותו ודאי דוקא יטמא ואינו מטמא על הספק כגון שנתערב לאמו ולדה בולד חברתה או ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון: לה יטמא אינו מטמא על איבריה. פי' דכתיב לנפש לא יטמא כ"א לשארו משמע דרק לנפש של שארו ולא לאבר מן החי שלו: מאביו נקט אביו לרבותא וכ"ש על שאר קרובים: אבל מטמא הוא על עצם כשעורה. מן אביו המת לקברו [ראב"ד] ולפ"ז פשוט דכ"ש דעל אבר שלם שלו דמטמא וכן הוא באמת דעת ר' יהודה בנזיר (דף מ"ג:) וסתם ספרא ר' יהודה: ר' יוסי אומר אין אדם מטמא על עצם כשעורה מאביו הנה לפי גירסתינו נוכל לומר בפשיטות דסבר כרב דאמר שם דאף על אביו כשהוא שלם הוא דמטמא לו ולא בזמן שהוא חסר והראב"ד היה לו גירסא אבל חוזר הוא על עצם כשעורה מאביו וז"ל אינו מטמא לעצם כשעורה לכתחלה דנפש בעינן אבל חוזר הוא על עצם כשעורה מאביו דלא קפיד רחמנא על נפש אלא על הבא ליטמא לכתחלה אבל אם נטמא כבר ושכח ממנו עצם מותר לחזור עליו ולקברו (וע"ש יש שם שכתוב ר' יהודה אומר וצ"ל ר' יוסי כמו בגירסתינו). ויש בסוגיא

שיהיו צרותיהן אסורות. אמרת מה ת"ל אחות אשתו ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ומותרת לינשא לאחיו וצרתה אסורה אף כל ערוה שחייבין על זדונה כרת ושגגתה חטאת ומותרת ט) להנשא לאחיו שאין צרה אלא מאח. מכאן אמרו שש עריות חמורות מאלו מפני שהן נשואות לאחרים צרותיהן מותרות: (יג) אזהרה שמענו עונש לא שמענו ת"ל כי כל אשר יעשה מכל התועבות וגו': (יד) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה וגו' ארץ ישראל אינה כשאר כל הארץ אינה מקיימת בעלי עוברי עבירות משלו משל לה"ד לבן מלכים שהאכילוהו דבר שאינו עומד במעיו הוא מקיאו כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירות לכך נאמר ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם:

חסלת מגילתא שביעתא ופרשיותיה י"א ופרקיה ל"ד וחסר הוה מגלת עריות והיא ב' פרשיות:

פרשת אמור פרשתא א׳.

(א) **ויאמר** ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו. בני אהרן אין מיטמים למתים א) מטמות הן בנות אהרן למתים. בני אהרן יכול חללים ת"ל הכהנים יצאו חללים. ומנין לרבות בעלי מומין ת"ל בני אהרן. בני אהרן אף הקטנים: (ב) ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו. אין לי אלא המת ומנין לרבות את הדם ת"ל ב) לנפש ולהלן אומר כי הדם הוא הנפש: (ג) מנין לרבות כל הטמאות הפורשות ממנו ג) מן המת תלמוד לומר ואמרת אליהם לרבות את הטמאות הפורשות מן המת. לנפש לא יטמא בעמיו בזמן שעמיו שם אינו מטמא מיטמא הוא למת מצוה: (ד) כי אם לשארו הקרוב אליו. אין שארו אלא אשתו שנאמר שאר אביך היא. הקרוב לא את הארוסה. אליו לא את הגרושה. יאמר לאמו מה תלמוד לומר לאביו מה אמו שהיא מתחללת הרי הוא מטמא לה אביו שאינו מתחלל אינו דין שיטמא לו. אילו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע אביו חזקה מנין תלמוד לומר ולאביו: (ה) או אילו נאמר

הגהות הגר"א הלכה יב ט) להנשא לאחיו צרתה אסורה שאין וכו': **פרשתא א הלכה א** א) מיטמות הן כו' כצ"ל [פי' מיטמות ביו"ד אחר המ"ם דביאורו שהן מיטמאות ע"י המתים דאלו מטמות ביאורו שהן מטמאות אחרים]: **הלכה ב** ב) ת"ל נפש [ר"ל דרש זה מן תיבת נפש ומן הלמ"ד נדרש הטומאות הפורשות מן המת כפי גירסתו בהלכה ג']: **הלכה ג** ג) מנין כו' מן המת ת"ל לנפש [וכן הוא גירסת הרמב"ן בספר תורת האדם ומן אמור ואמרת כתב שם הרמב"ן להזהיר גדולים על הקטנים וכדאיתא ביבמות ד' קי"ד בגמרא]:

ביאור

ואשת אחי אביו ואשת אחיו מאביו וקרי להו חמורות לפי שאינם נשואות לאחיו כי היכי דנשואות ע"ו נשים אלא אסורין הן לכולהו אחין ואמר יכול שאני מרבה את אלו אם ניסאו שש עריות אלו לעלמא והוו להו נשים אחרים ומתו בעליהם יכול כי היכי דהנך ט"ו נשים דנשואות לאחים צרותיהם אסורות אף אלו השש עריות דנשאו לעלמא אם מתו בעליהן או נתגרשו יהיו צרותיהן אסורות נ"כ: אמרת. כלומר אתה יכול להשיב דאי אפשר לפי דתאמר מה אחות אשתו וכו': ה"נ אף כל ערוה וכו' ומותרת לינשא לאחיו צרתה אסורה: שאין צרה אלא מאח. פי' הואיל ופטרה הכתוב מזיקתו ממילא הרי היא עליו באיסור אשת אח שיש לו בנים. דהיא בכרת אבל בעלמא הלא לא רמי איסור אשת אח עליה ושריא: (יג) עונש לא שמענו. שהיא לא נשנה בפרשת קדושים לגבי עונשין ת"ל כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלו ונכרתו וממילא כלול בזה נמי אם ייבם ערוה או צרתה:

פרשתא א (א) בני אהרן אין מיטמים וכו'. דיתר הוא דידוע שהכהנים הם בני אהרן: מטמאות הן בנות אהרן. ואיצטריך למעוטי דשם הכהנים היה אפשר לומר גם כהנת בכלל זה [וכדעת עולא בחולין ד' קל"א:]: יצאו חללים. שאין עליהם שום קדושת כהונה שמותרים לישא כל הפסולות לכהונה משא"כ בעלי מומין: ומנין לרבות בעלי מומין. דדלמא כונת הכתוב אותן הראויין לעבודת כהונה: בני אהרן. אף הקטנים דהיינו שלא יטמאו אותם ויש מראשונים דס"ל דמוזהרין הגדולים להפריש מן הטומאה: (ב) מנין לרבות את הדם. של מת שמוזהר עליו וטומאתו ברביעית: ת"ל לנפש. ולא כתיב למת לרבות שמוזהרות מלהטמא בדם המת: (ג) כל הטומאות. כגון כזית בשר ועצם כשעורה וכל הני דקתני באהלות פ"ד: ת"ל ואמרת אליהם לרבות וכו'. היינו מריבוי הכתוב שיאמר אליהם עוד אמירות לפרוש מעניני טומאת המת והגירסא הנכונה כגירסת הגר"א ת"ל לנפש [וכן הוא גירסת הרמב"ן בספר תורת האדם] והיינו מן למ"ד של לנפש דהו"ל למיכתב על נפש לא יטמא בעמיו כמו דכתיב לקמיה אצל כה"ג וממילא הוי ידעינן לפרוש מדם המת ומדכתיב לנפש מרבינן כל המצטרף לנפש המת: בזמן שעמיו שם. שיש שם בני ישראל שיתעסקו עמו לקברו: (ד) אלא אשתו שנאמר שאר אביך היא. פי' דאחות אביו מקרי שאר אביו. משום שהיא בשר אחד עם אביו וכן אשתו היא בשר אחד עם בעלה כדכתיב והיו לבשר אחד [זית רענן]: הקרוב לא את הארוסה. אם הכהן אירס אשה ונותה אינו מטמא לה שעדיין לא נתקרב לה: אליו לא את הגרושה. דאליו משמע שהיא מיוחדת אליו לאפוקי זו שגירשה: מה תלמוד לומר לאביו. הלא בק"ו אנו למידין שיטמא לו דמה אמו שאין קדושתה גדולה שאם בא עליה פסול נתחללה מכהונה לעולם ואפ"ה מטמא לה ק"ו לאביו שקדושתו דבקה אליו שאינו מחלל כהונתו ע"י ביאת פסולים כדדרשינן לקמן ולא יחלל זרעו את זרעו הוא דמחלל אבל הוא עצמו אינו מתחלל אינו דין שיטמא לו בנו: אילו כן הייתי אומר. כיון דמק"ו אנו למידין בעינן שיהא ידוע לכל שהוא אביו כגון שהיו חבושין אביו ואמו בבית האסורין עד שנתעברה: אביו חזקה. פתם אביו שהוא ע"י חזקה שהוחזק לכל שהוא אביו: (ה) או אילו נאמר וכו'. קושיא היא ופירוש או אולי יש להקשות איפכא שיכתוב לאביו ולא יכתוב לאמו והייתי דן מק"ו שיטמא לה

מה

ת"ל דודו נאמר כאן דודו ונאמר להלן דודו מה דודו שנאמר להלן במשפחת אביו הכתוב מדבר אף דודו שנאמר כאן במשפחת אביו הכתוב מדבר: (ז) חטאם ישאו ערירים ימותו. אם יש להם בנים קוברין את בניהם. אם אין להם בנים מתים בלא בנים. ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר כה אמר ה' כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח בימיו וגו'. עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל ערות אחי אביך לא תגלה: (ח) ואיש להוציא את הקטן. ו) אשר יקח את אשת אחיו באשת אחיו מאביו הכתוב מדבר. או אינו אלא באשת אחיו אפילו מאמו והדין נותן הואיל ואסר אחות אמו ואחות אביו ואסר אשת אחיו מה אחות אביו ואחות אמו בין מן האב בין מן האם אף אשת אחיו בין מן האב בין מן האם ת"ל נדה היא לא אמרתי אלא באשת אח שהיא כנדה מה נדה יש לה איסור ויש לה היתר אף אשת אח יש לה איסור ויש לה היתר ואיזו היא אשת אח שיש לה איסור ויש לה היתר זו אשת אחיו מאביו אם יש לו בנים אסורה אם אין לו בנים מותרת: (ט) ערות אחיו גלה ערירים יהיו. אם יש להם בנים קוברים את בניהם אם אין להם בנים מתים בלא בנים. ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר כה אמר ה' כתבו את האיש הזה ערירי וכו' עונש שמענו אזהרה לא שמענו ז) ת"ל ערות אשת אחיך לא תגלה: (י) ואשה אל אחותה לא תקח וגו' עליה למה נאמר לפי שהוא אומר יבמה יבא עליה שומע אני על אחת מכל העריות האמורות בתורה (ת"ל עליה) לכך נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה מה עליה שנאמר להלן ביבמה הכתוב מדבר אף עליה שנאמר כאן ביבמה הכתוב מדבר. אין לי אלא אחות אשתו שאר כל העריות מנין. אמרת מה אחות אשתו ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ח) אסורה להתיבם אף כל ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת אסורה להתיבם: (יא) אין לי אלא היא צרתה מנין ת"ל לצרור. צרת כל העריות מנין אמרת מה אחות אשתו ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת צרתה אסורה אף כל ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת צרתה אסורה מכאן אמרו ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן עד סוף כל העולם: (יב) או אף שש עריות חמורות שאמרו

הגהות הגר"א הלכה ח ו) אשר יקח את אשת אחיו בין מן האב בין מן האם אתה אומר בין מן האב ובין מן האם או אינו אלא מן האב ולא מן האם ודין הוא חייב כאן וחייב בדודתו מה דודתו מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם נראה למי דומה דנין קרובי עצמו מקרובי עצמו [דהיינו מאחותו שהיא אסורה בין מן האב ובין מן האם] ואל תוכיח דודתו שהיא קרובי האב או כלך לדרך זו דנין דבר שע"י קידושין מדבר שע"י קידושין ואל תוכיח אחותו שהוא איסור הבא מאליו ת"ל ערות אחיו גילה בין מן האב ובין מן האם [החליף הברייתא שקבועה בפנים וקבע תחתיה ברייתא המובאה ביבמות ד' נ"ד ועיין בביאורנו ומה שהעתיק ת"ל ערות אחיו גילה שהוא מסקנת הגמרא שם]: הלכה ט ז) ת"ל ערות אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך היא [ותיקנתי בפנים]: הלכה י ח) ואסורה צ"ל אסורה [ותיקנתי בפנים]:

ביאור

מאמו מאחיו מאביו וא"כ בזה שהחמירה התורה באשת אחי אביו מאביו כ"ש שיש לנו להחמיר באשת אחי אביו מאמו: ת"ל דודו. ערות דודו גילה: ונאמר להלן דודו. גבי גאולה או דודו או בן דודו יגאלנו: מה דודו שנאמר להלן במשפחת אביו. דכתיב ממשפחתו יגאלנו ומשפחת אם אינה קרויה משפחה: (ז) אם יש וכו', דבאשת אחיו אמר ערירים יהיו ומפרש מה שכתב ערירים יהיו הוא שאם יש להם בנים ימותו בניהם והם יהיו ערירים ומה שכתב ערירים ימותו היינו אם אין להם בנים ישארו כך עד מותם ולכן כפל המאמר הזה בברייתא ט' שנית: גבר לא יצלח בימיו וגו'. היינו דבסוף פסוק כתיב לא יצלח איש מזרעו וגו' ויש זכר לדבר דערירי הוא בענין זרע האדם: ת"ל ערות אחי אביך לא תגלה. היינו מה שכתוב בסוף אל אשתו לא תקרב: (ח) מה אחות וכו' בין מן האב בין מן האם. כדלעיל בברייתא ד': יש לה איסור. קודם שטובלת: אף אשת אח. מיירי באותה שיש לה איסור ויש לה היתר אבל לא מיירי באשת אחיו מאמו. והנה משמע לכאורה מזה דאשת אחיו מאמו אין בה כרת ותמהו התוספות בריש יבמות דמוכח שם במשנה דיש בה כרת מדחשיב שם במשנה אשת אחיו מאמו בט"ו נשים שפוטרות צרותיהן וחייבי לאוין אין פוטרות צרותיהן וכן לקמן חשיב ג"כ ט"ו נשים שפוטרות צרותיהן ומסתמא אשת אחיו מאמו ג"כ בכלל זה כמו במשנה ולבד זה איתא בהדיא ביבמות (דף נ"ד) דמרבינן מקרא האמור בפרשת אחרי ערות אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך היא בין מן האב בין מן האם ומתמה זה דעת הקרבן אהרן דמשבשתא היא והעתיק כאן תחת ברייתא זו הברייתא שהובאה ביבמות (דף נ"ד) דהקרא מיירי בין באשת אחיו מן האב ובין מן האם וכן הוא גם כן דעת הגר"א בהגהותיו. והראב"ד בביאורו מתרץ קלא דהך ברייתא נמי מודה להיא דרשא דדרשינן מאזהרה דפרשת אחרי לרבות אף באשת אחיו מאמו דרחמנא אזהר עלה. דהיא נכללת ג"כ באשת אחיו והכא ה"ק אי לאו קרא יתירא דכתיב שם גבי אזהרה מהאי קרא דעונשין לא הוי ידעינן זה דהוי אמרינן דמיירי דוקא במן האב ולא מן האם מדכתיב ביה נדה היא לא אמרתי אלא באשת אח שהיא כנדה שיש לה היתר ביבום והשתא דכתיב קרא יתירא גבי אזהרה שמעינן דאשת אחיו בין מן האב ובין מן האם ונדה היא דכתב רחמנא גבי אשת אחיו לדרשא אחריתא אתי למימרא דרב הונא עי"ש (בדף נ"ד:): (י) על אחת מכל עריות. פי' שאם אחיו נשא בתו וכדומה אותן שאסורות עליו משום ערוה ומת יכול שיבוא מצות יבום וידחה האיסורים: אף עליה שנאמר כאן ביבמה הכתוב מדבר. פי' שאחיו נשא אחות אשתו ומת ואמר רחמנא לא תקח: צרתה מנין. פי' שאחיו נשא עוד אשה לבד אחות אשתו מנין שגם היא אסורה להתייבם: (יא) ת"ל לצרור. דהוא יתר להורות דאפילו הצרה לא יקח: וצרות צרותיהן. כגון שהלכה צרתה ונשאת לאחיו השני ולו אשה אחרת ומת כשם שצרתה פטורה כך צרת צרתה פטורה ומפיק לה בגמרא מדכתיב לצרור ולא כתיב לצור משמע צרות הרבה והנך ט"ו נשים מנויות במשנה ביבמות ריש פ"א. (יב) או אף וכו'. פי' יכול שאני מרבה שש עריות חמורות דמנו שם במשנה ואלו הם אמו ואשת אביו ואחות אביו ואחותו מאביו ואשת

פרק יב.

(א) **ואיש** להוציא את הקטן. אשר ישכב את אשה דוה אין דוה אלא נדה שנאמר והדוה בנדתה והזב את א) זובו מ"מ: (ב) וגלה את ערותה ואת מקורה הערה מגיד הכתוב שעשה בה את המערה כגומר. אין לי אלא נדה שעשה בה את המערה כגומר שאר כל העריות מנין. אמרת מה נדה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת עשה בה את המערה כגומר אף כל ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת נעשה בה את המערה כגומר. לא אם אמרת בנדה שיש בה טומאה לפיכך עשה בה את המערה כגומר תאמר בשאר כל העריות שאין בהם טומאה לפיכך לא עשה בהן את המערה כגומר ת"ל כי את שארו הערה. ב) הרי את דן בנין אב מבין שניהם לא ראי נדה כראי אחות אב ולא ראי אחות אב כראי נדה הצד השוה שבהן שהן ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ועשה בה את המערה כגומר אף כל ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת נעשה בה את המערה כגומר: (ג) ונכרתו שניהם מקרב עמם. עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל ואל אשה בנדת טומאתה: (ד) וערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה. אחות אביך בין מן האב בין מן האם ואחות אמך בין מן האב בין מן האם. אתה אומר אחות אמך בין מן האב בין מן האם ואחות אביך בין מן האב בין מן האם או אחות אמך מן האב ושלא מן האם והדין נותן הואיל ואסר אשת אחי אביו ואסר אחות אמו ואחות אביו מה אשת אחי אביו מן האב ושלא מן האם אף אחות אמו ואחות אביו מן האב ושלא מן האם ג) ת"ל ערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה. אחות אמך בין מן האב ובין מן האם ואחות אביך בין מן האב בין מן האם. כי את שארו הערה לענין שאמרנו: (ה) עונם ישאו עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך היא ערות אחות אמך לא תגלה כי שאר אמך היא: (ו) ואיש להוציא את הקטן. אשר ישכב את דודתו באשת אחי אביו הכתוב מדבר או ד) (אינו מדבר אלא) באשת אחי אמו ת"ל ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב וגו' נאמר כאן דדתך ונאמר להלן דדתך מה להלן באשת אחי אביו ה) הכתוב מדבר אף דדתך שנאמר כאן באשת אחיו אביו הכתוב מדבר. או (אינו מדבר אלא) באשת אחי אביו מאמו והדין נותן הואיל ואסר אחות אמו ואחות אביו ואסר אשת אחי אביו מה אחות אמו ואחות אביו בין מן האב בין מן האם אף אשת אחי אביו בין מן האב בין מן האם. ועוד ק"ו ומה אם במקום שהתיר מכלל אשת אחיו מאביו אסר מכלל אשת אחיו מאמו מקום שלא התיר מכלל אשת אחי אביו מאביו דין הוא שלא נתיר מכלל אשת אחי אביו מאמו

הגהות הגר"א פרק יב הלכה א א) זובו מ"מ מיותר [כונתו על תיבת מ"מ ועיין בפירושנו קצת ישוב לזה]: **הלכה ב** ב) הרי אתה דן מבין שניהם כצ"ל [וכבר תיקנתי קצת בפנים]: **הלכה ד** ג) ת"ל ערות עד ת"ל מיותר וכו' שאר אמך היא בין מן האב בין מן האם [דהנה לפי מה שכתוב אצלינו מוקשה מאוד דמתחלה אמר בעצמו על זה הפסוק ערות אחות אמך וגו' או אינו אלא אחות אמך מאב ולא מאם וכו' ולבסוף קאמר ת"ל ערות אחות אמך וגו' ועי"כ גריס הגר"א הת"ל השני ור"ל מדכתיב שני פעמים אתי חד להורות דאפילו מן האם ולא מן האב א"נ מדמסיים הכתוב שם שאר אביך היא שאר אמך היא ושאר מקרי אפילו אם הוא רק מן האם. והנני מסדר הברייתא לפי גירסתו אף אחות אמו ואחות אביו מן האב שלא מן האם ת"ל ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך היא ערות אחות אמך לא תגלה כי שאר אמך היא בין מן האב בין מן האם (וכן הוא גירסת הראב"ד) . כי את שארו הערה לענין שאמרנו]: **הלכה ו** ד) או אינו מדבר אלא תיבות אינו מדבר אלא מיותר: ה) הכתוב מדבר אף דודתך שנאמר כאן באשת אחי אביו מאביו הכתוב מדבר או באשת כו' [דבלתי הגהתו חסר כאן התחלה דמיירי באשת אחי אביו מאביו ושייך אח"כ לומר או באשת וכו' וגם מחק תיבות אינו מדבר אלא דהרי מסיים אח"כ בין מן האב בין מן האם]:

ביאור

פרק יב (א) אין דוה אלא נדה. פי' דאע"ג דמלת דוה משמע כל דבר המחליאה אין דוה סתם אלא נדה: שנאמר והדוה בנדתה והזב את זובו מכל מקום. הוא כמו וגו' דכתיב שם והזב את זובו לזכר ולנקבה ופי' דהקיש שם נדה וזבה בהדדי לומר דעל תרווייהו יש עונש ואזהרה להבא עליהן וזהו שאמר מכל מקום: (ב) שעשה בה את המערה. נשיקה או הכנסת עטרה כגומר ביאתו: שיש בה טומאה. שמטמאה את בועלה לפיכך החמיר בה לענין הערא׳ה: ת"ל כי את שארו הערה. באחות ואחות אם הרי דגם שם אע"פ שאינה מטמאה את בועלה מ"מ החמירה בהן התורה לענין הערא׳ה ומ"מ אינם בכלל שני כתובים הבאין כאחד דאין מלמדין דיש בכל אחד מעלה מה שאין בחבירו ולפיכך יכול ללמוד בנין אב מבין שניהן לעלמא ולזה קאמר הרי את למד בנין אב מבין שניהן: לא ראי נדה, שיש בה טומאה כראי אחות אב שאין בה טומאה ולא ראי אחות אב שהוא איסור הבא משום שאר ותוכל לפשוט כל עריות הבאות משום שאר אבל אשת איש שאין איסורו משום שאר מהיכא תיתי לן כהרי נדה שאין איסורה משום שאר ואפ"ה השוה בה הכתוב להערא׳ה שיהא כגומר הצד השוה שבהן וכו': (ד) מה אשת אחי אביו מן האב. כדיליף לקמיה בהלכה וי"ו: ת"ל ערות אחות אמך וגו'. ר"ל וכבר כתיב לעיל בפרשה אחרי ערות אחות אביך וגו' ערות אחות אמך וגו' ולמה שנה כאן עוד הפעם לרבות דאפילו רק מן האם: לענין שאמרנו. לעיל בהלכה ב' דאפילו המערה חייב: (ה) עונם ישאו עונש שמענו. דכל היכא דכתיב עונו ישא הוא מרמז על עונש כרת עיין לעיל בפרשה ט' פי"ג הלכה ב': ת"ל ערות אחות אביך וגו'. הכתוב בפרשת אחרי והא דלא הביא מקרא זה גופא דכתיב ערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה משום דעיקרו דההוא קרא אתי כדי לסיים העונש עונו ישא: (ו) אסר מכלל אשת אחיו מאמו. דיכוס לא שייך אלא באשת אחיו מאביו ר"ל וא"כ הלא ראינו דהחמירה התורה יותר באחי שאמו

תסקל אדם שגורם לחבירו להטותו מדרך החיים לדרך המות עאכ"ו שיעבירנו המקום מן העולם: (ו) כיוצא בו אתה אומר אבד תאבדון את כל המקומות ונומר ונתצתם את מזבחותם וגו' והרי דברים ק"ו ומה אם המקומות והאילן שאינן לא רואין ולא שומעין ולא מדברים ע"י שבאה לאדם תקלה על ידיהן אמר הכתוב השחת שרוף וכלה והעבר מן העולם אדם שהוא גורם לחברו להטותו מדרך חיים לדרך המות עאכ"ו שיעבירנו המקום מן העולם. א) וכי למה אמרה התורה להחריב את המקומות ולאבד את האילנות מפני שמזכירין גנותו של אדם והלא הדברים ק"ו ומה אם כך חס הקב"ה על הרשעים ק"ו על כבודן של צדיקים. לענין צדיקים מהו אומר כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות והרי הדברים ק"ו ומה האילנות שאינן לא רואים ולא שומעין ולא מדברים על שעושין את הפירות חס עליהם המקום מלהעבירם מן העולם אדם שעושה את התורה ועושה רצון אביו שבשמים עאכ"ו שיחוס עליו המקום להעבירו מן העולם: (ז) לענין רשעים הוא אומר רק עץ אשר תדע וגו' והרי דברים ק"ו וכי אם האילנות שאינן לא רואין ולא שומעין ולא מדברין על שאינן עושין את הפירות לא חס עליהן המקום מלהעבירן מן העולם אדם שאינו עושה את התורה ואינו עושה רצון אביו שבשמים עאכ"ו שלא יחום עליו הכתוב מלהעבירו מן העולם: (ח) ר' יוחנן בן זכאי אומר הרי הוא אומר אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלהיך וגו' אבנים המטילות שלום והרי דברים ק"ו ומה אם אבנים שאינן לא רואות ולא שומעות ולא מדברות ע"י שמטילות שלום בין ישראל לאביהן שבשמים אמר הכתוב לא תניף עליהן ברזל אדם שמטיל שלום בין איש לאשתו בין משפחה למשפחה בין עיר לעיר ובין מדינה למדינה ובין אומה לחברתה עאכ"ו שלא תבואהו הפורענות: (ט) ר"ש בן אלעזר אומר הברזל נברא לקצר ימיו של אדם והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם אינו בדין שיניף המקצר על המאריך: (י) ואיש להוציא את הקטן. אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו אין לי אלא בת אביו ולא בת אמו בת אמו ולא בת אביו מן האב ומן האם מנין ת"ל אחותו מ"מ. ועד שלא יאמר הכתוב יש לי בדין אם חייב על אחותו מן האב ושלא מן האם מן האם ושלא מן האב ק"ו מן האב ומן האם אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר אחותו ללמדך שאין עונשין מן הדין: (יא) וראה את ערותה והיא תראה את ערותו עד שיהיו שניהן מזידין. חסד הוא ושמא תאמר קין נשא את אחותו ת"ל חסד הוא והעולם מתחלתו לא נברא אלא בחסד שנאמר כי אמרתי עולם חסד יבנה וגו': (יב) ונכרתו לעיני בני עמם עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל ערות אחותך בת אביך או בת אמך. אין לי אלא בת אביו ולא בת אמו בת אמו ולא בת אביו מן האב ומן האם מנין ת"ל אחותך מ"מ. ועד שלא יאמר הכתוב יש לי בדין אם הזהיר על אחותו מן האב ולא מן האם מן האם לא מן האב ק"ו מן האב ומן האם אלא אם אמרת כך הזהר מן הדין לכך נאמר אחותך ללמדך שאין מזהירין מן הדין: (יג) אי אחותך אפי' שפחה אפילו נכרית ת"ל בת אשת אביך אי בת אשת אביך אפי' מאיש אחר ת"ל מולדת אביך וא"כ למה נאמר מולדת בית או מולדת חוץ בין שאומרים לו לקיים בין שאומרים לו הוצא:

הגהות הגר"א פרק יא הלכה ו א) וכי למה אמרה תורה להחריב עד לענין הצדיקים מיותר [טעמו פשוט דהוא סותר למה שכתב אח"ז בהלכה ז' וין אדם שאינו עושה את התורה וכו' עאכ"ו שלא יחום עליו הקב"ה וכו' ועיין מה שכתבנו בפירושינו קצת תירוץ ע"ז]:

ביאור

האדם מזה ויתרחק מלגרום לחבירו לחטוא וכן בכל הדמיונים שהביא לזה: (ו) ומה אם כך חס הב"ה על הרשעים וכו'. אף ע"ג שציוה הקב"ה לאבדן מן העולם כדאמרינן לקמן לענין רשעים הוא אומר רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל וגו' אפ"ה כיון שאבדו מן העולם וקבלו הדין שיש להם לקבל הקב"ה מקפיד למי שמספר בגנותן [מפי' הר"ש]: (ט) הברזל נברא לקצר וכו'. דהיינו החרב: (י) ת"ל אחותו מ"מ. דהדר אמר ערות אחותו גילה: (יא) עד שיהיו שניהם מזידין. פי' ע"ז מסיים הכתוב ונכרתו הא אם אחד יודע את הומר האיסור והשני שוגג המזיד חייב כרת והשוגג פטור וחייב קרבן: ושמא תאמר קין נשא אחותו. פי' למה לא נאסרה לו מתחלה ע"ז תירץ שחסד עשה עמו הקב"ה כדי שיבנה עולמו: (יב) ת"ל אחותך מכל מקום. פי' דכתיב אחותך היא לא תגלה ערותה דמשמע מ"מ. [והא דכתיב היא דרש ר' יוסי ב"ר יהודה מזה דרשא אחרת ע"ש בגמרא דההיא ברייתא אתיא כוותיה כדמוכח ביבמות דף כ"ב וכ"ג ע"ש]: (יג) אי אחותך. פי' אי דרשינן אחותך מ"מ גרבה אפי' אחותו מן השפחה דבא אביו על שפחה ונכרית והוליד ממנה בת ליהוי חייב אחיה הבא עליה בכרת: ת"ל בת אשת אביך. היינו כשיש לו אישות לאביך בה פרט לשפחה ונכרית דלא תפסי בה קידושין כדאמרינן בקידושין (דף ס"ז): וא"כ למה נאמר וכו' או מולדת חוץ. דמשמע אפילו לא נולדה בבית אביו אלא מאיש אחר וע"ז משני דכונת הכתוב בין שנולדה מאשה כשרה דאומרים לו לאדם קיים את אמה ובין שנולדה מאותה שאומרים לו הוצא את אמה. ולא תקיימנה כגון מחייבי לאוין או חייבי כריתות אפ"ה אחותו היא:

אין

האמורה להלן עשה את הזכרים כנקבות אף זמה האמור כאן עשה את הזכרים כנקבות. ומנין לעשות למטה כלמעלה הרי אתה דן נאמר כאן זמה ונאמר להלן זמה מה זמה שנאמר להלן עשה למטה כלמעלה אף זמה שנאמר כאן עשה למטה פ) כלמעלה: (טו) באש ישרפו אותו ואתהן את אחת מהן דברי רבי ישמעאל. ל) רבי עקיבא אומר אתהן עד שיהיו שתיהן שאם היה נשוי אשה ובא על בתה חייב. בתה ובא על אמה חייב. באש ישרפו אותו ואתהן עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל ערות אשה ובתה לא תגלה:

פרק יא.

(א) **ואיש** להוציא את הקטן. אשר יתן שכבתו בבהמה בין גדולה בין קטנה. מות יומת בסקילה אתה אומר בסקילה או באחת מכל המיתות שבתורה ת"ל ואת הבהמה תהרגו נאמר כאן הריגה ונאמר להלן הריגה מה הריגה האמורה להלן סקילה אף כאן סקילה: (ב) למדנו עונש לשוכב נשכב מנין ת"ל כל שוכב עם בהמה מות יומת אם אינו ענין לשוכב תנהו לנשכב. למדנו עונש בין לשוכב בין לנשכב אזהרה מנין ת"ל ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה. למדנו אזהרה לשוכב אזהרה לנשכב מנין ת"ל לא יהיה קדש מבני ישראל ואומר וגם קדש היה בארץ עשו כתועבות הגוים וגו' דברי ר' ישמעאל. ר"ע אומר אינו צריך הרי הוא אומר לא תתן שכבתך לא תתן שכיבתך: (ג) ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו בסקילה אתה אומר בסקילה או אינו אלא באחת מכל מיתות שבתורה ת"ל כאן דמיהם בם ולהלן נאמר דמיהם בם מה דמיהם בם האמור להלן סקילה אף דמיהם בם שנאמר כאן סקילה: (ד) עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא: (ה) והרגת את האשה ואת הבהמה אם אדם חטא מה חטאה בהמה אלא לפי שבא לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל. ק"ו ומה אם בהמה שאינה יודעת להבחין בין טוב לרע על שבאת תקלה על ידה לאדם אמר הכתוב

הגהות הגר"א הלכה יד פ) כלמעלה ומה כאן למעלה כלמטה אף להלן למעלה כלמטה [הוא סיפא דברייתא זו [סנהדרין ד' ע"ה:] וביאורה עי"ש ברש"י סוף ד"ה רב אשי אמר]: הלכה טו ל) ר' עקיבא אומר אותו ואת שתיהן עונש וכו' [השמיט כל מה שכתוב אצלנו שאם היה נשוי וכו' שברור שהוא לא מלשון הברייתא עיין בסנהדרין דף ע"ו ע"ב בהעתקת הגמרא לשון הברייתא רק אותו ואת שתיהן כהגהות הגר"א דאי היה הגירסא אצלן כמו שהוא אצלינו איך פליגי אביי ורבא בפירושה הלא מוכח בהדיא דפירושה כרבא אלא האמת שמעתיקי התו"כ הכניסו בתוכה את פירושה והעתיקו כרבא דהלכתא כותיה לגבי אביי]:

ביאור

כשבאים מאנוסתו ובשאר דידה דהיינו כשבאים ע"י נישואין כתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה וגו' שארה הנה זימה היא הרי דבשניהם כתיב הנה ובקרא דנישואין כתיב נמי זימה ואמרינן מה התם הנה וזימה עמו אף בקרא דאנוסה הנה וזימה עמו והשתא דאתינן זימה בשאר דידיה ילפינן ליה דהוא ג"כ בשריפה בג"ש דזימה זימה והיינו דקאמר נאמר כאן זימה וכו' דהיינו לענין שריפה ונאמר להלן לענין אזהרה דמאנוסתו: אף זימה האמורה כאן. לענין שריפה כלל בזה ג"כ הזכרים כנקבות: מנין לעשות למטה כלמעלה. היינו שאם חמותו ואם חמיו יהיו אסורין ונענשין בשריפה כחמותו וקרא אם חמותו ואם חמיו למטה שהן למטה בגדר התקרבות אלו וחמותו קרא למעלה שהיא למעלה בהתקרבות אלו שהיא אם אשתו: נאמר כאן זימה. היינו בחמותו ונאמר להלן זימה היינו בבת אשתו מה להלן עשה הכתוב למטה באיסור כלמעלה באיסור שחייב הכתוב על בת בתה ובת בנה שבתה שהיא יותר קרובה אלו ונקראת למעלה אף כאן נעשה אם חמיו ואם חמותו כחמותו והיינו למטה באסור כלמעלה באיסור: (טו) אותו ואתהן את אחת מהן. דלא יתכן לשרוף רק אותה שעשתה האיסור. ולשון יוני היא הן אחת: עד שיהיו שתיהן, והוא כדעת רבא (סנהדרין עו:) דאמר שם חמותו לאחר מיתת אשתו איכא בינייהו ר' ישמעאל סבר אע"ג שכבר מתה אשתו ובא על חמותו חייב וה"ק קרא אפילו אין מתקיימת אלא אחת מהן תשרף והא ודאי אאשתו לא קאמר קרא דתשרף אלא אאמתו כשמתה אשתו: ור"ע אתהן שתיהן משמע. וה"ק קרא אם אשתו קיימת תשרף חמותו ואם לאו אין כאן עונש שריפה וה"ה לענין אשה ובתה: אם אשתו קיימת חייב שריפה על בתה ולזה קאמר הכא דאם היה נשוי אשה ובא על בתה בעוד אשתו קיימת חייב אבל אם אשתו מתה ובא על בתה פטור וכן אם נשא בתה ובא על אמה שהיא חמותו בעוד אשתו קיימת חייב ואם לאו פטור, [ועיין בפירוש הר"ש דכתב דהפטור הוא רק משרפה אבל חיוב כרת יש בזה וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מהלכות איסורי ביאה וכן כתבו התוספות ביבמות דף צ"ד ע"ב ודעת רש"י ועוד פוסקים דהוא רק איסורא דאורייתא משום ארור שוכב עם חותנתו]: עונש שמענו אזהרה לא שמענו, השתא מפרש מאי דקאמר לעיל בהלכה י"ג זימה זימה לגזירה שוה דאף על אשה ובתה וכו' חייב שריפה כעל אשה ואמה דילפינן העונש מאזהרה דכתבה בהדיא וקאמר הכא אזהרה זו היכן נאמרה וגם זימה היכן נכתבה באזהרה וקאמר ת"ל ערות אשה ובתה לא תגלה וכונת הברייתא על כל הפסוק דשם נזכר בתה ובת בתה ובת בנה זימה היא וה"ה דילפינן זימה זימה דיכלול האזהרה גם על אשה ואמה כמו על אשה ובתה. [מפירוש ר"ש]:

פרק יא (א) ונאמר להלן. במסית דכתיב כי הרג תהרגנו: האמורה להלן סקילה. דכתיב וסקלתו באבנים: (ב) נשכב מנין. זכר שנרבע לבהמה דלא כתיב בהדיא: אם אינו ענין לשוכב. דהא כתיב קרא אחרינא ואיש אשר יתן שכבתו וגו': ה"ג ת"ל לא יהיה קדש מבני ישראל ואומר וגם קדש היה בארץ עשו כתועבות הגוים. פי' מה קדש זה יש בו תועבה אף בלא יהיה קדש נמי דבר שיש בו תועבה הוזהרנו ע"ז בלא יהיה קדש ושכיבת בהמה נמי בכלל תועבותיהם הוא דכתיב בפרשת עריות כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו': לא תתן שכבתך. וכלול נמי בזה הנשכב לבהמה: (ה) ק"ו ומה אם בהמה וכו'. אין הכונה ליפר את הבהמה מפני שבאת תקלה ע"י אלא כדי שלמוד האדם

דמיהם בם האמור כאן בסקילה. עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל ערות כלתך לא תגלה. אי כלתך אפי' שפחה אפי' נכרית ת"ל אשת בנך היא לא אמרתי אלא באשה שיש לה אישות עם בנך יצאו השפחה והנכרית שאין לה אישות עם בנך: (יא) ואיש להוציא את הקטן. אשר ישכב את זכר אף הקטן במשמע. ל) משכבי אשה מגיד הכתוב ששתי משכבות באשה. ר' ישמעאל אומר הרי זה בא ללמד ונמצא למד. מות יומת בסקילה אתה אומ' בסקילה או באחת מכל מיתות שבתורה ת"ל דמיהם בם ולהלן הוא אומר דמיהם בם מה דמיהם האמור להלן בסקילה אף כאן בסקילה. עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל ואת זכר לא תשכב משכבי אשה. אין לי אלא אזהרה לשוכב אזהרה לנשכב מנין ת"ל לא יהיה קדש בבני ישראל מ) ואומר וגם קדש היה בארץ. ר"ע אומר ואת זכר לא תשכב משכבי אשה קרי ביה תשכבה. ר' חנינא בר אידי אומר משכב זכר והבהמה היו בכלל כל העריות והרי הכתוב מוציאן מכללן וקוראן תועבות לומר מה אלו ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ועליה גלו כנעניים אף כל ערוה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת נ) עליה גלו כנעניים: (יב) ואיש להוציא את הקטן. אשר יקח את אשה ואת אמה בכולן הוא אומר שכיבה וכאן הוא אומר לקיחה ללמדך שלעולם אינו חייב אלא דרך ליקוחין מכאן אמרו נושאין על האנוסה ועל המפותה והאונס והמפתה על הנשואה חייב: (יג) אשה ואמה. אין לי אלא אשה ואמה. בתה בת בתה ובת בנה ס) מנין הרי את אומר כאן זמה ונאמר להלן זמה ע) מה האמור להלן בתה ובת בתה ובת בנה אף זמה שנאמר כאן בתה ובת בתה ובת בנה: (יד) מנין לעשות זכרים כנקבות הרי אתה דן נאמר כאן זמה ונאמר להלן זמה מה זמה

הגהות הגר"א הלכה יא ל) משכבי אשה ר' ישמעאל עד ונמצא למד ואח"כ מגיד לך הכתוב כו' [לפי הגהתו נכון מאוד שר' ישמעאל חידש זה הענין שנמצא למד דהיינו שהגיד לנו הכתוב ששתי משכבות וכו'] : מ) ואומר כו' בארץ עשו כתועבות הגוים אשר הוריש וגו' דברי ר' ישמעאל [וכן איתא בגמרא] : נ) ועליה צ"ל עליה [וכבר תיקנתי זה בפנים] : **הלכה יג** ס) מנין נאמר כאן : ע) מה זימה האמורה להלן כו' :

ב י א ו ר

במכות (דף כ"ג) ומה אם הדם שנפשו של אדם חותה ממנו : אפילו שפחה אפילו נכרית. אם נשא הבן אותן יהא חייב האב הבא עליה משום כלתו : יצאו השפחה והנכרית שאין לו אישות בה. פי' שאין הקידושין תופסין בם ולא נקראת אשתו : (יא) אף הקטן במשמע. מדלא כתיב איש לא חילק בנשכבים בין גדול בין קטן להתחייב השוכב עליו : ששני משכבות באשה. ושוין זה בזה לחייב בכל עריות כדרכה ושלא כדרכה: הרי זה בא ללמד. על הזכר שחייב אפילו שלא כדרכה: ונמצא למד. דלמשכב זכור לא איצטריך קרא דפשיטא לן דכל משכב זכור שלא כדרכה היא אלא האי משכבי לאשמועינן אתא דהבא על אשה בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב : וגם קדש היה בארץ. מה קדש האמור כאן יש בו תועבה אף בלא יהיה קדש יש בו תועבה והדר גמרינן תועבה האמור בלא יהיה קדש מתועבה האמור במשכב זכור דכתיב אשר ישכב את זכר משכבי אשה תועבה עשו שניהם דמיהם בם מה תועבה האמור שם אף נשכב במשמע אף בלא יהיה קדש ג"כ הכי : קרי ביה תשכב. היינו מבנין נפעל תשכב: היו בכלל כל העריות. דכלל כל עריות אקרי תועבה דכתיב כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ ומשכב זכור והבהמה איתנהו בכללן דבהדייהו כתיבי והרי הכתוב הוציאן מכללן וקראן תועבה בפ"ע דכתיב בפרשת אחרי מות ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא וסמיך ליה ובכל בהמה לא תתן שכבתך ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא וזה הוא ג"כ כמו תועבה לומר לך מה אלו וכו' : אף כל וכו'. לכאורה הלא כתיב בהדיא בסוף פרשת אחרי על כל עריות אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים וגו' ואפקוד עונה עליה וגו' כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו' וי"ל דהו"א דוקא עבור כל התועבות נגלו ממקומם ולא עבור אחד מהם וממילא גם כן לכלל ישראל דוקא אם ח"ו יעברו על הכל לכן אמר דהלא משכב זכור ובהמה הם בכלל כל עריות שעל כולן כתיב תועבה והוציאן הכתוב מכללן שכתוב עליהן תועבה בפרט ללמדך שבשביל אלו בלבד שעברו מחויבים היו לגלות ממקומם וזו מדה בתורה כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא שעל כל אחד מהעריות מחוייבים היו לגלות ממקומם וזה שכתוב בפרשה אל תטמאו בכל אלה ולא תעשו מכל התועבות האלו היינו בין בכולן ובין במקצתן וכדאיתא לעיל בסוף פרשת אחרי: (יב) בכולן הוא אומר שכיבה. בכל העריות שבפרשה זו בכלתו ודודתו בזכור ובבהמה: וכאן. באשה ואמה בקרובות הנאסרות לו מחמת אשתו נאמר קיחה ואיש כי יקח את אשה ואת אמה ואשה אל אחותה לא תקח: דרך ליקוחין. כשהיתה ראשונה לקוחה לו חייב על השניה כשבא עליה דבשנייה ליכא ליקוחין דהא לא תפסי בה קידושין: מכאן אמרו. במסכת יבמות פי"א : נושאין על האנוסה. אם אנס אשה מותר ליקח בתה ואמה ואחותה: והאונס והמפתה על הנשואה. כגון דנשא אשה ואנס או פתה את בתה חייב עליה ובגמרא דיבמות פריך אלא מעתה גבי אחותו דכתיב ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו וכו' ה"נ דרך קיחה אסור דרך שכיבה שרי ומשני ליקוחין כתיבי בתורה סתם הראוי לקיחה קיחה הראוי לשכיבה שכיבה וע"כ בזה דליכא למימר לקיחה ממש אסור שכיבה: (יג) אין לי אלא אשה ואמה. אמה היינו חמותו בתה אפילו שנולדה לה מאיש אחר דאיננה בכלל בתו: בתה ובת בתה ובת בנה מנין. שבשריפה: כאן זימה. לעונש שריפה שנאמר ישרפו אותו ואתהן ולא תהיה זימה: ונאמר להלן. באזהרת דבתה ובת בתה ובת בנה זימה דכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה וגו' שארה הנה זימה היא: אף זימה שנאמר כאן. לענין שריפה בתה ובת בתה ובת בנה ג"כ בכלל זה : (יד) מנין לעשות זכרים כנקבות. דהיינו שיהא הבעל כאשתו דמה אלו הקרובות לאשתו והם בתה ובת בתה ובת בנה נענש עליהם בשריפה אף הבאים אליו מעצמו והם בתו ובת בתו ובת בנו הוא נענש עליהם בשריפה, והיינו בבתו ובת בתו ובת בנו מאנוסתו דאינם בכלל אשה ובתה דקרא דאשה ובתה דקרא באשתו ע"י קידושין דרשי לה ביבמות מקרא דהקרא דערות בת בנך או בת בתך לא תגלה מוקמי לה שם כשבאים מאנוסתו וכאן בברייתא שאל מנין דנענש עליהם בשרפה: נאמר כאן זימה. לענין שריפה ונאמר להלן בלאו דבת בנך ובת בתך זימה ופריך הגמרא והא לא כתיב שם זימה ומשני הגמרא אתיא הנה הנה פי' בשאר דידיה כתיב ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה ו[illegible]

וחרש או נשיא וחרש אלהים ל"ל אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לאביו: (ח) ואיש להוציא את הקטן. אשר ינאף את אשת איש להוציא את אשת קטן. אשר ינאף את אשת רעהו להוציא את אשת אחרים. מות יומת בחנק. אתה אומר בחנק או אינו אלא באחת מכל מיתות שבתורה אמרת צא וראה כל מיתה הסתומה בתורה אין את רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר לא מפני שהיא קלה אלא מפני שנאמרה סתם וכל מיתה שנאמר סתם אינה אלא חנק. רבי אומר נאמרה מיתה בידי שמים ונאמרה מיתה בידי אדם מה מיתה האמורה בידי שמים מיתה שאין בה רושם אף מיתה האמורה בידי אדם מיתה שאין בה רושם. מכאן אמרו מצות הנחנקין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודר קשה תוך הרכה וכורך על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד ז) שנפשו יוצאת. לא תנאף אחד האיש ואחד האשה: (ט) ואיש להוציא את הקטן. אשר ישכב את אשת אביו ח) משמע היא אשת אביו שהיא אמו אשת אביו שאינה אמו. אמו שאינה אשת אביו מנין ת"ל ערות אביו גלה ט) מופנה להקיש לדון ג"ש. מות יומת בסקילה. אתה אומר בסקילה או באחת מכל המיתות שבתורה ת"ל דמיהם בהם ולהלן נאמר דמיהם בם מה דמיהם בם שנאמר להלן בסקילה אף דמיהם בם שנאמר כאן בסקילה. עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל ערות אביך וערות אמך לא תגלה ערות אביך זו אשת אביך אתה אומר זו אשת אביך או ערות אביך כשמועו הרי אתה דן נאמר כאן ערות אביך ונאמר להלן ערות אביו גילה מה ערות אביו שנאמר להלן באשת אביך הכתוב מדבר אף ערות אביך שנאמר כאן באשת אביך הכתיב מדבר. ומשמע בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו אמו שאינה אשת אביו י) מנין ת"ל ערות אמך לא תגלה. אין לי אלא אזהרות שעשה אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו. בעונשין מנין. הרי אתה דן נאמר כאן ערות אביו ונאמר להלן ערות אביו מה ערות אביו שנאמר להלן עשה אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו אף כאן עשה אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו. אמך היא משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אב: (י) ואיש אשר ישכב את כלתו תבל עשו על שם שתיבל את כ) החוט. תבל עשו על שם שחיתו את החטא. מות יומתו בסקילה. אתה אומר בסקילה או באחת מכל מיתות האמורות בתורה ת"ל דמיהם בם ונאמר להלן דמיהם בם מה דמיהם האמור להלן בסקילה אף

הגהות הגר"א הלכה ח ז) שנפשו יוצאה עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל לא תנאף וכו' [וכן איתא בילקוט]: הלכה ט ח) משמע בין אשת אביו שהיא אמו ובין אשת אביו שאינה אמו: ט) מופנה להקיש ולדון ממנה גזירה שוה: י) מנין ת"ל ערות אמך לא תגלה אין לי אלא באזהרה בעונש מנין כו': כ) חחוט וחיתו החוט כצ"ל [פי' וחיתו לשון ניבול ומיאוס שמיאסו את החוט ור"ל שלשלת החוט של יוחסין קלקלוהו ומיאסוהו]:

ביאור

וחרש או נשיא וחרש. פי' לא אתיא אביו בבנין אב אלא בהאם אינו ענין נכתוב אלהים וחרש וניתי נשיא בהצד השוה לא ראי דיין שהוא גדול שאתה מצווה על הוראתו כראי חרש שאי אתה מצווה על הוראתו ולא ראי חרש שפלותו גרמה לו כראי דיין שאין שפלותו גרמה לו הצד השוה שבהן שהן בעמך אף אני אביא נשיא והכא ליכא למיפרך שכן משונין דהא נשיא נמי משונה הוא: או נשיא וחרש. וניתי דיין מינייהו: תנהו ענין לאביו. ומקלל חבירו גמרינן או מאב ונשיא או מאב וחרש [תוספות סנהדרין ס"ו ע"ב ע"ש]: (ח) להוציא את הקטן. כ"ו שלא הגיע לכלל מצות אבל אשה מתה על ידו משהגיע לט' שנים ויום אחד שאז ביאתו ביאה: אשת קטן. דקטן שלא הגיע לכלל מצות אין קידושיו קידושין: את אשת אחרים. עכו"ם ומכל מקום איסור נכרית גדול מאוד ואפילו היא פנויה ועונשו מפורש בדברי קבלה שהוא בכרת שנאמר כי חילל יהודה קדש ד' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ד' לאיש אשר יעשנה ולא יהיה לו ער ועונה: אלא להקל עליה. וחנק היא הקלה מכל הארבע מיתות: לא מפני שהיא קלה. דס"ל כר"ש דאמר חנק חמור מהרג: רבי אומר נאמרה מיתה בידי שמים וכו'. ר' לפרושי דברי ר' יונתן אתי ולזה אמר דהטעם במיתה בידי שמים שהוא חנק משום דנאמר מיתה בידי שמים דכתיב וימת: אין בה רושם. אין בה זכירה וסימן אלא דהנפש יוצאה והגוף קיים: היו משקעין אותו בזבל וכו'. מפני ריח רע של זבל שכשיפתח את פיו ימות במהרה מפני הריח רע [ראב"ד]: ה"ג עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל לא תנאף וכו' [הגר"א וכן איתא בילקוט]: אחד האיש ואחד האשה. דתרווייהו בכלל לא תנאף: (ט) משמע היא אשת אביו שהיא אמו אשת אביו שאינו אמו. פי' דכתיב סתם אשת אביו וכולל בכל גווני: אמו שאינה אשת אביו. כגון דאנס אביו אשה והוליד ממנה בן מנין דחייב עליה משום אמו והעונש קבעי דאילו אזהרה הרי כתיב ערות אמך לא תגלה: ת"ל ערות אביו גילה מופנה וכו'. פי' דפשיטא דהוא ערות אביו אלא דהוא מופנה להקיש ולדין גז"ש לרבות אמו שאינה אשת אביו כדמסיים בסיף ברייתא אלא דבראשונה מפרש קרא עד דאתי לפרש הגזירה שוה: ה"ג ת"ל ערות אמך לא תגלה [הגר"א וכן איתא בגמרא]: נאמר כאן ערות אביו. בפרשה קדושים: ונאמר להלן ערות אביו. אצל האזהרות בפרשת אחרי: אף כאן עשה אמו וכו'. וזו היא הגז"ש האמור למעלה: אמך היא משום אמו וכו', פי' אפילו אם היא אשת אב אינו חייב אלא חטאת אחת משום אמו בלבד דס"ל דארישא דקרא קאי דכתיב ערות אביך דמיירי באשת אביך וכלול בזה בין אשת אביו שהיא אמו ובין שאינה אמו וכנ"ל וע"ז מסיים הקרא דאפילו אם היא אשת אביו שהיא אמו אינו חייב אלא משום אם בלבד. וזו היא דעת ר' יהודה במשנה פרק ארבע מיתות אבל רבנן פליגי עליה שם וסברי דהבא על האם שהיא אשת אב חייב משום אם ומשום אשת אב וטעמם עיי"ש בגמרא: (יג) שתיבל את החוט. כלומר שעירבו חוט של שלשלת כיון דבא הוא ובנו על אשה אחת: שחיתו את החטא. לשון נבילה ומיאוס שעשי חטא כדאמרינן

במכות

כשם שאני קדוש כך אתם היו קדושים: (ה) איש מה תלמוד לומר איש איש לרבות בת וטומטום א) ואנדרוגינוס. ומקלל אביו ואמו מות יומת אין לי אלא אביו ואמו אמו שלא אביו אביו שלא אמו מנין ת"ל אביו ואמו קילל מכל מקום דברי ר' יאשיה. רבי יונתן אומר משמע ב) הוא שניהם כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו עד שיאמר לך הכתוב יחדיו: (ו) כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו בשם. אתה אומר בשם או אינו אלא בכנוי ת"ל בנקבו שם יומת שאין ת"ל שם אלא להביא את המקלל אביו ואמו שלא יהא חייב עד שיקללם בשם דברי רבי אחי בר ר' יאשיה. רבי חנינא בר אידי אומר הואיל ואמרה תורה השבע ואל תשבע קלל ואל תקלל מה השבע בשם אף ג) אל תשבע בשם: (ז) מות יומת בסקילה אתה אומר בסקילה או באחת מכל המיתות שבתורה ת"ל דמיו בו ולהלן נאמר דמיהם בם מה דמיהם בם שנאמר להלן בסקילה אף דמיו בו שנאמר כאן בסקילה. עונש שמענו אזהרה לא שמענו ד) ת"ל אלהים לא תקלל. ואם נשיא הוא אביו הרי הוא בכלל ונשיא בעמך לא תאור. אינו לא דיין ולא נשיא ה) אלא בור הרי את דן בבנין אב מבין שניהם לא ראי דיין כראי נשיא ולא ראי נשיא כראי דיין הצד השוה שבהם שהן בעמך ואתה מוזהר על קללתן אף אביך שבעמך אתה מוזהר על קללתו. ו) אי מה הצד השוה שבהן שהם גדולים ומעמך וגדולתן גרמה להן ואתה מוזהר על קללתו אף אביך שהוא גדול ומעמך וגדולתו גרמה לו ואתה מוזהר על קללתו ת"ל לא תקלל חרש דבר הכתוב באמללין של אדם. מה לחרש שכן חרישותו גרמה לו נשיא ודיין יוכיחו מה לנשיא ודיין שכן גדולתו גרמה להן חרש יוכיח הרי את דן בבנין אב מבנין שלשתן לא ראי דיין כראי נשיא ולא ראי נשיא כראי דיין ולא ראי זה וזה כראי חרש ולא ראי חרש כראי שניהם הצד השוה שבהם שבשלשתן שהם בעמך ואתה מוזהר על קללתן אף אביך שהוא בעמך את' מוזהר על קללתו. מה להצד השוה שבהן שכן משונין א"כ נכתוב קרא אלהים

הגהות הגר"א פרק י הלכה ה א) ואנדרוגינוס אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי כו' [טעמו פשוט כיון דבעניננו עוסק בקרא זה למה ליה למנקט קרא אחר וכן בש"ס (סנהדרין דף ס"ו ודף פ"ה) מביא מקרא זה וגופא אכן קצת פלא למה לא הגיה הגר"א לעיל בריש פ"ט כהאי גוונא]: ב) הוא מיותר: **הלכה ו** ג) אל תשבע בשם מה קלל בשם אף אל תקלל בשם [וכן איתא בגמרא]: **הלכה ז** ד) ת"ל כו' לא תקלל אם דיין הוא הרי הוא בכלל אלהים לא תקלל ואם נשיא כו' [כן איתא בגמרא]: ה) אלא בור. פ"ס [וכן בגמרא ליתא]: ו) [אין] מה להצד השוה שבהן עד הלכה ה' מיותר [נלענ"ד שדעתו שהוא מיותר מרישא דברייתא אי מה להצד השוה עד הלכה ח' ולשון הת"כ הוא לא ראי דיין כראי נשיא ולא ראי נשיא כראי דיין הצד השוה וכו' אף אביך שבעמך אתה מוזהר על קללתו ובזה נסתיימה הברייתא וחיליה דהגר"א הוא מפרשה ב' הלכה י"ג דאיתא שם לא תקלל חרש אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם ת"ל ונשיא בעמך לא תאור א"כ למה נאמר חרש וכו' עי"ש הרי דמוכח שם מפשטות הברייתא דאזהרת חרש לא בעינן ליה לרבות כל אדם וכונת הברייתא שם לדעת הגר"א הוא ג"כ כעין הברייתא דהכא דלמידין מנשיא ומן פסוק אלהים לא תקלל ונקט קרא דונשיא בעמך לא תאור משום דסמך על הלימוד של צד השוה שבהן שהן בעמך אף כל מי שהוא בעמך אתה מוזהר על קללתו. ויתר הדברים שכתוב פה בברייתא אינו מלשון הברייתא אלא דהאחרונים מעתיקי התו"כ הוסיפו בכאן מלשון הגמרא דסנהדרין דף ס"ו]:

ביאור

דברים שלקלקו בהם ניתורים או במלה מן י"ג מדות דברים שאינם כתובים בהדיא: (ד) כשם שאני קדוש. ופרוש ונבדל מחומר כך אתם אחר שאתם עבדי ומשמשים לפני כי א"א לעבוד לקדוש ית' אלא בדברים שיש בהם קדושה ופרישות מהחומר בכל מה שיוכל: ת"ל אביו ואמו קילל מכל מקום. כמ"ש למעלה ברים פ"ט: ר' יונתן אומר. א"ל קרא לזה: עד שיאמר לך הכתוב יחדיו. כמו בכלאים ואל"כ גם שם הייתי אוסר זה לעצמו וזה לעצמו בין בשעטנז ובין בחרישת כלאים ומאי דכתיב אביו ואמו קילל איצטריך לדידיה לרבות לאחר מיתה ור' יאשיה דורש ליחדיו בענין אחר דאי לא כתב יחדיו הו"א אסור להנהיג שור וחמור יחד אע"פ שאין קשורים יחד וגם גבי שעטנז אי לא כתב יחדיו הוה אמינא דאסור ללבוש חלוק של צמר ע"ג חלוק של פשתן [ר"ש משאנץ]: (ו) בשם. היינו בשם גמור שאינו כינוי והיינו בשם בן ד' אותיות כמו שנקרא באלף דלת: או אינו אלא בכינוי. והיינו שדי צבאות חנון ורחום וכדעת ר"מ בשבועות (דף ל"ה): שאין ת"ל שם. דבנקבו יומת היה לו לומר דממילא ידעינן דהדר לשם דהרי אמר ונוקב שם ד' ואם אינו ענין לו תנהו למקלל אביו ואמו שצריך שיהיה בשם: הואיל ואמרה תורה השבע. שבועת ד' תהיה בין שניהם: ואל תשבע. לשקר (ויקרא יט): קלל. יתן ד' אותך לאלה: ואל תקלל. אביו ואמו: מה השבע בשם. כדאיתא במכילתא על הפסוק שבועת ד' וגו' דהיינו ביו"ד ה"א: מה קילל בשם אף לא הקלל בשם. כצ"ל [הגר"א] וכן איתא בגמרא. ומה דכתיב בנקבו שם איצטריך ליה לכדדרשינן בסנהדרין (דף נ"ו) עד שיברך שם בשם: (ז) שנאמר להלן בסקילה. דכתיב באבן ירגמו אותם: ה"ג ת"ל אלהים לא תקלל אם דיין הוא הרי הוא בכלל אלהים לא תקלל ואם נשיא הוא אביו הרי הוא בכלל ונשיא בעמך לא תאור לא הרי דיין כהרי נשיא ולא הרי נשיא וכו'. שיש בכל אחד מעלה מה שאין בשני שהדיין אתה מצווה וחייב מיתה על הוראתו כדכתיב ושמרת לעשות ככל אשר יורוך והאיש אשר יעשה בזדון וגו' ובנשיא יש גם כן מעלה שחייבין מיתה על המראתו שלא למרוד בצוויו כדכתיב ביהושע כל איש אשר ימרה את פיך יומת וא"כ אין אנו יכולין לומר שבדיין מעלתו גרמה לו שלא לקללו שהרי חבירו הנשיא אין לו מעלה זו ואפ"ה הזהירה התורה עליו וכן ה"ה לענין נשיא וע"כ יש שום דבר בשניהן בשוה שזהו הגורם והיינו שהן בעמך וא"כ ה"ה לענין אב וכן שאר כל אדם שהוא ג"כ מעמך ואתה מוזהר על קללתו: שהן גדולים. פי' חשובין זה מפני שהוא דיין וזה מפני נשיאותו וא"כ במה מצינו זה אין יכול לרבות סתם אביו שאינו לא דיין ולא נשיא אם לא שהוא ג"כ גדול וזהו מה שמסיים אף אביך שהוא גדול וכו' ר"ל כשהוא גדול נשיא או דיין אבל סתם מעלת אביו מנין שאתה מוזהר על קללתו: באומללין. פי' שפלים וא"כ הרי אנו רואין דאינו תלוי הדבר מפני הגדלות: שכן חרישותו גרמה לו. שמתוך שהוא שפל הזהיר עליו הכתוב שלא תבזהו ולא תצערהו מפני שנותן צערו על לבו: אף אביך שהוא בעמך. וה"ה לכל אדם: שכן משונין. משאר בני אדם זה מפני חרישותו וזה שהוא יוצא מהכלל להיות דיין וזה להיות נשיא שחשיבותן גרם להשתנות משאר אדם משא"כ אב ושאר אדם מנין: א"כ נכתוב אלהים

ונשיא

את כל אלה עשו מלמד שהיו כנענים שטופים בדברים הללו ה) אני איני מגלה אותם אלא על ידי דברים הללו. ואקוץ בם כאדם שהוא קץ ממזונו: (ו) ו) ואומר לכם אתם תירשו את אדמתם אתם נאים יורשים אותם שאתם פותחים תחילה וכן הוא אומר גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום: (ז) ואני אתננה לכם לרשת אותה עתיד אני ליתנה לכם ירושת עולם שמא תאמרו אין לך ליתן לנו אלא משל אחר והלא משלכם היא והיא אינה אלא חלקו ז) של שם ואתם בניו של שם והם אינן אלא בני חם ומה טיבן בתוכה אלא שהיו שומרי המקום עד שתבואו: (ח) אני ה׳ אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים ראו כמה בינֵיכם ולאומות בעכו״ם אדם מקשט את אשתו ומוסרה ח) לאחר אדם מקשט את עצמו ונמסר לאחר: (ט) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה צ״ל בין פרה לחמור והלא כבר מופרשים הם ט) א״כ למה נאמר והבדלתם י) בין הבהמה הטהורה לטמאה בין טהורה לך לטמאה לך בין שנשחט רובו של קנה בין שנשחט חציו וכמה הוא בין רובו לחציו מלא שער: (י) כ) ובין העוף הטמא לטהור. ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה הבדלתי אתכם לטמא לאסור: (יא) והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה׳ כשם שאני קדוש כך אתם היו קדושים. כשם שאני פרוש כך אתם היו פרושים: (יב) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי אם מובדלים אתם מן העמים הרי אתם לשמי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר מלך בבל וחבריו. ר״א בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם אי איפשי ללבוש שעטנז אי איפשי לאכול בשר חזיר אי איפשי לבוא ל) על הערוה אבל איפשי מה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי כך ת״ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי נמצא פורש מן העבירה ומקבל עליו מלכות שמים: (יג) איש ואשה אין לי אלא איש ואשה טומטום ואנדרוגינוס מנין ת״ל או אשה. כי יהיה בהם לא הנשאל בהם. אוב זה הפיתום המדבר משחיו. וידעוני המדבר בפיו. הרי אלו בסקילה והנשאל בהם באזהרה: (יד) מות יומתו באבן ירגמו אותם דמיהם בם זה בנין אב כל דמיהם בם האמורים בתורה בסקילה:

כאן חסר מן הספרים קצת ברייתות הביאם בילקוט על שם תורת כהנים ורבינו הלל פירש אותם והנני מפרש אותם ומסדר אותם והנה נחלקים לשלשה פרקים מוספים על הפרקים העוברים עם היות שהמפרשים עשאוהו ענין בפני עצמו:

פרק י.

(א) **והנפש** אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים לזנות אחריהם למה נאמר לפי שהוא אומר איש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני וגו׳ עונש שמענו אזהרה מנין ת״ל אל תפנו אל האובות ואל הידעונים. עונש ואזהרה שמענו כרת לא שמענו ת״ל והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים: (ב) והתקדשתם והייתם קדושים זו קדושת פרישות עכו״ם. אתה אומר קדושת פרישות עכו״ם או אינה אלא קדושת כל המצות כשהוא אומר קדושים תהיו הרי קדושת כל המצות אמורה ומה ת״ל והתקדשתם והייתם קדושים זו קדושת פרישות ע״א. כי אני ה׳ אלהיכם אני דיין ליפרע ונאמן לשלם שכר: (ג) ושמרתם את חקותי ועשיתם אותם שאין לי אלא מה שפרט הכתוב שאר דקדוקי הפרשה מנין ת״ל ושמרתם את חקותי ועשיתם אותם: (ד) אני ה׳ מקדישכם

הגהות הגר״א **הלכה ה** ה) אני צ״ל ואני: **הלכה ו** ו) ואומר לכם אתם נאים שאתם פותחים תחלה וכן הוא אומר גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום ובשביל כך תירשו את אדמתם: **הלכה ז** ז) של שם ובניו והם כו׳: **הלכה ח** ח) לאחר אשה מקשטת את עצמה ונמסרת לאחר כצ״ל והשאר מיותר: **הלכה ט** ט) א״כ למה נאמר עד בין מיותר: י) [אלא] בין הטהורה לטמאה **הלכה י** כ) ובין העוף הטמא לטהור מיותר: **הלכה יב** ל) על ערוה אלא אפשר אבל מה אעשה כו׳:

ביאור

המצריים וכו׳. דאם יהיה הכונה על הכנענים יהיה אשר אני משלח יותר דידוע הוא שהוא הגוי המשתלח: (ו) אתם נאים יורשים. פי׳ אתם ראוים להיות יורשים ודייק זה מתיבת אתם: שאתם פותחים תחלה. פי׳ שישראל היו גדורים מן העריות במצרים כמו שאמרו זונה אחת היתה במצרים שלומית בת דברי ופרסמה הכתוב: (ז) ירושת עולם. דייק מתיבת אתננה לרשת וגם דייק תיבת לכם דהיינו משלכם היא: (ח) מקשט את עצמו. למשכב זכור: ונמסר לאחר. ואני הבדלתי אתכם ואמרתי לא יהיה קדש: (י) הבדלתי אתכם לטמא לאסור. דאינו טמא ממש דהרי אמרנו שאינו מדבר מטמא אלא באיסור: (יב) פורש מן העבירה. ר״ל לפיכך פורש מן העבירה. ומקבל. ר״ל מפני שמקבל מלכות שמים:

(יג) איש ואשה. פי׳ אילו אמר איש ואשה הייתי אומר דוקא איש ואשה ודאית טומטום ואנדרוגינוס מנין ת״ל או אשה דאו לרבות: הרי אלו. פי׳ המכשף העושה המעשה: (יד) זה בנין אב. דמילת דמיהם בם יתירה היא ללמד לכל מי שנאמר דמיהם בם: פרק י (א) והנפש אשר תפנה וגו׳ למה נאמר כו׳. מביא ג׳ פסוקים אחד למיתת ב״ד כשיש עדים והתראה ואחד לאזהרה דאין עונשין אא״כ מזהירין ואחד לכרת כשהוא במזיד בלי התראה: (ב) קדושת פרישת עכו״ם. היינו לפרוש לגמרי מעכו״ם אפילו מן אביזרייהו וכן שלא ליהנות ממנה כלל: אלא קדושת כל המצות, היינו שע״י המצות מתקדש האדם לה׳ כמו שכתוב ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם: (ג) שאר דקדוקי הפרשה.

שבבתי דינים הרבה מעלימים תלמוד לומר אם העלם יעלימו: (יא) מנין אם העלימו בסנהדריות של ישראל שסוף שסנהדרי גדולה מעלמת ודיני נפשות נטלין מהם על כך י) לכך נאמר ואם העלם יעלימו: (יב) כ) ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למולך לבלתי המית אותו בכל מיתה שירצו: (יג) ושמתי אני את פני פונה אני מכל עסקיי ועוסק בו. באיש ולא בציבור. ההוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה. ובמשפחתו ל) מה ת"ל א"ר שמעון וכי מה חטאת המשפחה אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסים שיש בה ליסטים שאין כולה ליסטים מפני שמחפים עליו: (יד) והכרתי אותו מה ת"ל לפי שנאמר ובמשפחתו יכול תהא משפחתו בהכרת ת"ל אותו אותו בהכרת ואין משפחתו בהכרת אלא ביסורים: (טו) והכרתי אותו ואת כל הזונים אחריו לזנות אחרי המולך לרבות שאר עכו"ם בהכרת. מקרב עמה ועמה שלום:

פרק ט.

(א) **איש** אין לי אלא איש אשה מניין ת"ל איש איש. כי יקלל את אביו ולא את אבי אביו. ואת אמו ולא את אבי אמו. א) אביו ודאי ולא הספק. אמו ודאית לא הספק: (ב) אביו ואמו קילל מה ת"ל לפי שנאמר ומקלל אביו ואמו מות יומת יכול לא יהיה חייב עד ב) שיקלל שניהם בבת אחת ת"ל אביו קילל אמו קילל אפילו אחד מהם. והלא הגר חייב על אמו ואינו חייב על אביו דברי ר' יוסי הגלילי. ר"ע אומר אביו ואמו קילל את שהוא חייב על אביו חייב על אמו ואת שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו. מודה ר' עקיבא בשתוקי שהוא חייב על אמו אע"פ שאינו חייב על אביו: (ג) ג) אביו ואמו קילל אפילו לאחר מיתה. והלא דין הוא הואיל והמכה חייב והמקלל חייב מה המכה אינו חייב אלא בחיים אף המקלל אינו חייב אלא בחיים ת"ל אביו ואמו קילל ואפי' לאחר מיתה. דמיו בו בסקילה: (ד) ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותן ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים. ולא תקיא אתכם הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה ד) ואני איני מביא אתכם אלא על מנת לירשה לא ככנענים שהיו שומרי המקום עד שתבואו: (ה) ולא תלכו בחוקת הגוי אלו המצריים. אשר אני משלח מפניכם אלו הכנענים. כי

הגהות הגר"א הלכה יא י) לכך נאמר צ"ל ת"ל ואם העלם יעלימו עם הארץ [פי' שהוא כולל הכל]: **הלכה יב** כ) ואם עד לבלתי מיותר; **הלכה יג** ל) מה ת"ל מיותר: **פרק ט הלכה א** א) אביו ודאי עד הלכה ב' מיותר [טעמו דכי אצטריך קרא למעוטי ספיקא דודאי לא קטלינן עבור ספיקא ובהגהות מהרי"ד העיר דבירושלמי פרק נושאין על האנוסה בסופו איתא דאתי לאורויי דאפילו קילל את זה וחזר וקילל את זה ואפילו שניהן בבת אחת פטור אבל באמת הבבלי שלנו ע"כ דלא ס"ל כן דאתי להך מדמחפש [בדף קא] טעמא דר' יהודה בזה הדין מלימוד אחר וכן במכות (דף טז) אומר שם על קילל את זה וחזר וקילל את זה משום התראת ספק ולא נחית כלל להך דרישא]: **הלכה ב** ב) שיקלל שניהם ת"ל אביו ואמו קילל אפילו אחד מהם נמצא הגר כו' [השמיט תיבת בבת אחת שכן גם בגמרא ליתא ובאמת ענין בת אחת תלוי בדין התראת ספק]: **הלכה ג** ג) דבר אחר אביו ואמו קילל אפילו לאחר מיתה [הוסיף תיבת ד"א כדי דנשמע דמאן דדורש דרשא זו לא ס"ל הדרשא דרישא דברייתא והוא כסוגית הגמרא בסנהדרין ד' פ"ה דאתיא כר' יונתן]: **הלכה ד** ד) ואני צ"ל אני:

ביאור

שבבתי דינים הרבה מעלימים. דיחשוב כל אחד מה אני מחוייב להעמיד הדבר על זו הדין יותר מחבירי שבב"ד פלוני: (יא) שסוף שסנהדרי גדולה וכו'. וכל זה גורם היות ישראל כגוף אחד שאם יחלה החלק יחלה הכל: (יב) בכל מיתה שירצו. היינו אם אין יכולת בידם להמיתו במיתה הכתובה בו: (טו) לרבות שאר ע"ז בכרת. פי' אם עבדה באותה עבודה שעושין למולך והיינו אפילו אם עבודה ההיא היתה שלא כדרכה [ר"ש וראב"ד] והאי תנא לא סבירא ליה מה דאמר לעיל בריש הפרק לא שיתן מזרעו מכך וכך לפי מה שפירשנו שם:

פרק ט (א) אביו ודאי ולא הספק. כגון ששהתה שני חדשים אחר שנתגרשה מבעלה ונשאת לאחר וילדה לשבעה חדשים ואין ידוע אם הוא בן ט' לראשון או בן שבעה לאחרון: אמו ודאית ולא הספק. כגון נשים שילדו ונתערבו ולדותיהן זה בזה: (ב) מה ת"ל. והלא כבר אמר אשר יקלל את אביו וגו': ת"ל אביו קילל אמו קילל. פי' דברישא דקרא סמך קללה לאביו ובסיפא סמך קללה לאמו לומר לך שאפילו קילל לאחד מהם חייב: והלא הגר. פי' עכשיו שאמרנו שעל אחד מהם חייב מכאן נוליד שהגר אע"פ שאינו חייב על אביו שאין אבות לעכו"ם עכ"ז חייב על קללת אמו והגר"א גרס נמצא הגר וכו' והנה הברייתא מיירי במי שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה דאי לידתו היתה ג"כ שלא בקדושה ונתגיירה אח"כ היה פטור לכו"ע אף אאמו וכן אם היתה הורתו ולידתו בקדושה שנתגיירו אביו ואמו קודם שנתעברה ישראל מעליא הוא וחייב לכו"ע אאביו ואמו [ירושלמי פי"א דיבמות הלכה ב וע"ש בק"ע]: ר"ע אומר וכו' את שהוא חייב וכו'. ולית ליה דרשא דרישא דס"ל כר' יונתן לקמן בפ"י: בשתוקי. שקורא אביו ואמו משתקו דלא ידעינן מי הוא: שהוא חייב על אמו. דהא יש לו אב אלא דלא ידעינן ליה: (ג) אביו ואמו קילל אפילו לאחר מיתה. בגמרא (סנהדרין ד' פ"ה) מוקי לה כר' יונתן דס"ל דאביו ואמו קילל לא צריכא להוא דרשא דדרשינן מעיקרא לרבות אפילו אחד מהם וכדלקמיה בפרק יו"ד הלכה ה' לפיכך אייתר ליה קרא לרבות אפילו אחר מיתה וגם לית ליה ההוא דרשא דר"ע וההוא תנא דרישא ור"ע ילפי להו לאחר מיתה מפסוק ומקלל אביו ואמו דפרשת משפטים: והלא דין הוא. שאינו חייב לאחר מיתה ולכך צריך קרא: מה המכה אינו חייב אלא מחיים. דהא אינו חייב עד שיעשה חבורה ואין חבורה שייך אלא מחיים: דמיו בו בסקילה. דילפינן ממה דכתיב באבן ירגמו אותם דמיהם בם: (ד) לשבת בה ואני וכו'. דייק תיבת לשבת בה דהיינו שאתם תהיו קבועים שם: (ה) בחוקות הגוי אלו המצריים

שבאו על עריות האומות שידונו בדיני האומות ושבאו על עריות ישראל שידונו בדיני ישראל: (ג) אשר יתן מזרעו למולך לא שיתן מזרעו א) מיכך כך. ב) אשר יתן מזרעו למולך מה ת"ל לפי שנאמר ומזרעך לא תתן יכול אפילו העביר ולא מסר יהא חייב ת"ל אשר יתן מזרעו. יכול אפילו מסר ולא העביר יהיה חייב ת"ל ומזרעך לא תתן להעביר למולך. ג) יכול אפילו מסר להעביר למולך שלא באש יהיה חייב ת"ל לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש (וקוסם קסמים) העברה העברה לגזירה שוה מה העברה האמורה כאן למולך אף העברה האמורה להלן למולך ומה העברה האמורה להלן באש אף העברה האמורה כאן באש. נמצית אתה אומר שימסור ויעביר באש למולך: (ד) מות יומת בב"ד. מנין ד) אם אין בב"ד כח יפה שעם הארץ מסייעים אותו ת"ל עם הארץ ירגמוהו. דבר אחר עם הארץ ה) עם הארץ שבגינו נבראת הארץ. רבן גמליאל אומר עם שהם עתידים לירש את הארץ על ידי הדברים הללו. ירגמוהו ולא בכסותו. באבן מלמד שאם מת באבן אחת יצא: (ה) ואני אתן את פני פונה אני מכל עסקיי ועוסק בו. באיש ולא בציבור. ההוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה. והכרתי אותו מקרב עמו ועמו שלום: (ו) כי מזרעו נתן למולך מה ת"ל לפי שנאמר לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש. אין לי אלא בנו ובתו. ו) בן בנו ובן בתו מנין ת"ל כי מזרעו נתן למולך: (ז) אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל בתתו מזרעו למולך כל זרע ז) שיש בו: (ח) למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי מלמד שהוא מטמא את המקדש ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם: (ט) ואם העלם יעלימו מנין אם העלימו בדבר אחד סוף ח) שדברים הרבה מעלימים ת"ל ט) אם העלם יעלימו: (י) ומנין אם העלימו ב"ד אחד סוף

הגהות הגר"א פרשתא ד הלכה ג א) מיכך כך מ"ס וצ"ל ד"א [נ"ל שהוא מפרש כמו שכתב ר"ש משאנ"ץ בשם יש מפרשים דהיינו שלא יתן מזרעו לשאר עברות והיינו מכך וכך עכ"ל והאי ד"א הוא ראשי תיבות דרך אחר או דבר אחר ופירושו פשוט אשר יתן מזרעו למולך לא דרך אחר]: ב) אשר יתן מזרעו למולך עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל ומזרעך לא תתן להעביר [הוסיף בכאן לשון זה לפי שמה שכתוב אצלנו מה ת"ל לפי שנאמר אין לו שום ביאור כמו שנתקשו בו המפרשים ואף שביארנו קצת בפירושנו היא דוחק לפוכך הגיהו הגר"א ובמקום התיבות מה ת"ל לפי שנאמר כתב עונש שמענו אזהרה מנין וכדבריו איתא בירושלמי פ"ז מסנהדרין הלכה יו"ד עי"ש]: ג) יכול אפילו שלא באש ת"ל לא ימצא וכו' [השמיט תיבת מסר להעביר למולך דיתירא היא דהא אדלעיל קאי]: **הלכה ד** ד) אם אין כח בב"ד שעם הארץ כו': ה) עם שבגינו כו': **הלכה ו** ו) בן בנו צ"ל בת בנו [ס"ל דבן בנו השיב כבנו כדכתיב והודעתם לבניך ולבני בניך ולא צריך ריבוי לזה]: **הלכה ז** ז) שיש בו מיותר: **הלכה ט** ח) שדברים צ"ל שבדברים: ט) אם מיותר:

ב י א ו ר

וע"כ דרשו שבהכרת נאמר שלא ריבה אלא במה שהם חוץ מישראל שהם העכו"ם: שבאו על עריות האומות. שיש עריות שנאסרו על האומות מן התורה כגון אשת איש ואמו דכתיב יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו ודייקינן דוקא באשתו ולא באשת חבירו ויש עוד כגון אשת אביו ואמו אליבא דר"ע (עיין בסנהדרין ד' נח): שידונו בדיני האומות. דהיינו בסייף דכל מיתה האמורה בבני נח אינה אלא בסייף: ושבאו על עריות ישראל. פי' אבל אם באו על עריות ישראל מרבינן מריבויא דאיש איש שידונו בדיני ישראל ופירשו בסנהדרין (דף נז:) דהנ"מ שידונו אותם בדיני ישראל ולא בדיני עכו"ם הוא לענין שני דברים אחד לענין נערה המאורסה דלדידהו לית להו מיתה בנערה המאורסה אלא בבעולת בעל דכתיב והיא בעולת בעל אבל כשבא על נערה המאורסה של ישראל נידון משום ריבוי הכתוב בדינא דידן דהוא בסקילה ועוד נ"מ לענין אשת איש כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה ובא עליה עכו"ם דלדידהו לית להו מיתה בזה דכל זמן שלא נבעלה אין עליה שם אשת איש ודיינינן ליה בדינא דידן דהוא בחנק. והנה התנא דרש הריבוי דאיש איש לגבי עריות דכתיב בתר הכי בההיא פרשה משום דעל ע"ז מולך בלאו הכי ב"נ מוזהר כשאר ע"ז [זית רענן]: שידונו בדיני ישראל. ואע"ג דלעיל בפרשה אחרי פי"ג הלכה א' אמרינן התם איש מה ת"ל איש איש לרבות את העכו"ם שמוזהרין על עריות כישראל ומוקמינן בסנהדרין (דף נז:) דקאי על עריות ישראל כגון בארוסה וכנ"ל אפשר דנהתם לא הוי ידעינן באיזה מיתה דנין אותו דאפשר שדנין אותו כדינא דידיה דהוא בסייף והכא מרבינן דדנין ליה בדינא דידן דבסקילה וכנ"ל: (ג) אשר יתן מזרעו למולך לא שיתן מזרעו מכך וכך. הק"א פירש דר"ל דוקא למולך ולא לשאר ע"ז ור"ל מכך וכך אפילו הוא בזה האופן שהוא עושה למולך: אשר יתן מזרעו למולך מה ת"ל. פי' והלא כבר כתיב לעיל ומזרעך לא תתן וע"ז משני יכול אפילו העביר ולא מסר יהיה חייב פי' שלא מסר את בנו לכומרים להעבירו באש שזו היה דרך עבודתן אלא העבירו בעצמו ג"כ היינו אומרים שהוא חייב ומה שאמר לא תתן להעביר לרבותא דאפילו המסירה ע"י אהר חייב ת"ל אשר יתן מזרעו ר"ל שחזר ושנה וכתב אשר יתן מזרעו לאשמועינן דדוקא ע"י נתינה לכומרים אבל שלא ע"י נתינה פטור: ת"ל לא תתן להעביר. ומשמע ליה לתנא נתינה הבאה לכלל העברה ולא משמע ליה נתינה ע"מ להעביר לחייבו ע"י נתינה לחוד: שלא באש. אלא שיהיה מוליך ומביא לחוד ג"כ יהיה חייב: (ד) מות יומת בב"ד. כשאר מות יומת האמור בכל מקום: ד"א עם הארץ שבגינו וכו'. הוסיף דרש זה דא"ה הול"ל העם ירגמוהו: ע"י הדברים הללו. פי' שבשביל קיום כל הדברים הללו עתידים לירש את הארץ כדכתיב בקרא כי כל אלה עשו ואקוץ בם ואומר לכם אתם תירשו את אדמתם: ירגמוהו ולא בכסותו. שיהיה ערום בשעת הרגימה: באיש ולא בצבור. שאין כל הצבור נכרתין: ולא שוגג ולא מוטעה. דשוגג ומוטעה כשעושה אינו הוא העושה כי אילו ידע מהו עושה לא יעשנו: ועמו שלום. כי לא ילכדו עמו כשאין בידם למחות: (ו) מה ת"ל. הלא ידוע על מה הענישו הכתוב: (ז) זרע פסול. כגון שהיה לו ממזר והעבירו: ת"ל. עוד קרא אחרינא בתתו מזרעו למולך דיתירא הוא להך דרשא לרבות כל המתהוה מזרעו בין זרע כשר ובין זרע פסול: (ח) ומסלק את השכינה וכו'. דע"י חילול השם נסתלק השכינה ובסילוק השכינה מפיל ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם: (ט) מנין אם העלימו בדבר א' וכו'. פי' דכיון דלא יסרו פעם על דבר א' לא יוכלו עוד ליסר על דברים אחרים: (י) סוף

שבנתי

שנאוי ומשוקץ חרם ותועבה. וגורם לחמשה דברים מטמא ד) את הארץ ומחלל את השם ומסלק השכינה ומפיל ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם: (ו) במידה זו מידת הארץ. במשקל זו טריטני. ובמשורה זו זיר הגדול. ויש אומרים זו קוטית קטנה. ויש אומרים זו המחוק: (ז) מאזני צדק צדק את המאזנים יפה. אבני צדק צדק את המשקלות יפה. איפת צדק צדק את האיפות יפה. והין צדק צדק את ההין יפה. ר' יוסי בר' יהודה אומר והלא ההין בכלל איפה היא ה) (שנאמר ואיפת צדק) א"כ למה נאמר והין צדק ו) יהיה לך לאו צדק והן צדק: (ח) יהיה לך מנה לך אגרדיטים על כן. מיכן אמרו הסיטון מקנח את מידותיו אחת לל' יום בעל הבית אחת לי"ב חודש. רבן שמעון בן גמליאל אומר חילוף. הדברים החנוני מקנח מידותיו פעמים בשבת וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל: (ט) אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א בלח אבל ביבש אינו צריך. וחייב להכריע לו טפח. היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירוטי' ז) א' מעשרה נותן לו בלח ואחד מכ' ביבש: (י) אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים ח) (על תנאי) שתקבלו עליכם מצוות מידות שכל המודה במצות מידות מודה ביציאת מצרים וכל הכופר במצות מדות כופר ביציאת מצרים: (יא) ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים. אני ה' אני נאמן לשלם שכר:

פרשתא ד.

(א) **ואל** בני ישראל תאמר. ואל בני ישראל תדבר. אמור אל בני ישראל. דבר אל בני ישראל. צו את בני ישראל. ואתה תצוה אל בני ישראל. ר' יוסי אומר דברה תורה כלשון בני אדם בלשונות הרבה וכולם צריכים להידרש. ישראל אלו ישראל. גר אלו הגרים. הגר לרבות נשי הגרים. בישראל לרבות נשים ועבדים: (ב) אם כן למה נאמר איש איש להביא את העכו"ם

הגהות הגר"א ד) את הארץ צ"ל המקדש [עיין לעיל בפרשה זו פרק ד' שם ביארנו בהגהות הגר"א היטיב]: **הלכה ז** ה) שנאמר ואיפת צדק מיותר: ו) יהיה לך שיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק כצ"ל [כן איתא בגמרא]: **הלכה ט** ז) אחד מעשרה בלח כצ"ל [דתיבת נותן לו כבר אמר מקודם]: **הלכה י** ח) על תנאי השני מיותר:

ביאור

ד' הלכה א' גבי דיין עי"ש: (ו) במידה. זו מידת הארץ כגון שותפים שרוצים לחלוק לא ימדוד לזה חלקו בחבל בימות הגשמים שאז החבל לח ונמשך ביותר ולזה בימות החמה שאז החבל קשה ואינו נמשך: במשקל זו טריטני. מאזנים של כסף וזהב וטריטני על שם הצורף שהוא נקרא כן: זיר הגדול. וקוטית קטנה. שמות מידות הלח והיבש הן: ויש אומרי' זו המחק גרסי'. והוא העץ שמוחקין בו את המידה שמוליך ומביא על המידה להשוותן והעוול בו פירשו בגמרא שלא יעשה צדו אחד עבה וצדו אחד קצר שהקצר נכנס בתוך התבואה והעב אינו נכנס כ"כ: (ז) צדק את האיפות וכו'. איפה הוא מדת יבש והין זו מידת הלח: והלא בכלל איפה הוא. שנודע מידת הלח ממידת היבש: שיהא לאו שלך צדק. שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב: (ח) יהיה לך מנה אגרדמים. קרא יתרא קדרים דהיה לו לומר לא תעשו עוול במשפט כי אם מאזני צדק וגו' והדר אמר יהיה לך לומר דכך יהיה בהכרח למנות אגרדמים פי' ממונים להלקות ולייסר למעוות המדות: מכאן אמרו. ממה שאמרו צדק את המאזניים וכו': הסיטון. הוא הקוני גדול שקונה הרבה יחד מקנח מידותיו בשביל שנקרש בהם היין והשמן ומתמעטת המידה ובכלי הלח מוקי לה בגמרא ובע"ב שאינו מוכר תמיד כסיטון די ליה פעם אחת לי"ב חודש: חילוף הדברים. סיטון פעם א' בשנה כיון שמודד תמיד אין המשקה נקרש בתוכו אבל בעה"ב שאינו מוכר תמיד היין נתייבש בתוכו לפיכך מקנח א' לשלשים יום: החנוני מקנה וכו'. יש מפרשים שהם דברי ת"ק ורשב"ג פי' דהוא אליבא דכולי עלמא דאפי' רשב"ג מודה דהחנוני אעפ"י שהוא מוכר תמיד כיון שהוא אינו חייב להטיף ג' טיפין נקרש בתוכו יותר: וממחה. מקנח: משקלותיו. הוא אבני משקל ששוקל בהם דבר לח או בשר: על כל משקל ומשקל. בכל פעם ששוקל בהן שנדבק בהם יותר מן המשקולת לפי שיש בהם בית קבול לפיכך צריך לקנח בכל פעם ופעם: (ט) במה דברים אמורים. שצריך לקנח: בלח. כגון בשר יין ושמן אבל בדבר יבש כגון פירות ופלפלין וכהאי גוונא אין צריך לקנח שאין דבר נדבק מהן מאומה: טפח. היינו שיהיה דבר הנשקל שוקל יותר מהליטרא שבו ישקל ובגמרא מוקי לה במקום שנהגו להכריע אבל במקום שלא נהגו ישקול עין בעין: וטפח דאמר היינו לליטרא וה"ה לעשרה ליטרים אין צריך להכריע אלא טפח אבל בפחות מליטרא אין צריך להכריע טפח דנפיש יותר מדי: עין בעין. בצמצום: נותן לו גירומיו. פי' במקום שאין נוהגין להכריע נותן לבד המשקל את גרומיו והוא התוספת שמוסיף לו כדמפרש ואזיל ובגמרא יליף לה מקרא: א' מעשרה בלח. בגמרא מבואר דהאי א' מעשרה היינו לכל עשרה קבים נותן אחד מעשירית מקב וביבש בעי לה בגמרא עי"ש (בבא בתרא ד' פ"ח): (י) על תנאי כך וכו'. שאם לא כן למה הזכיר יציאת מצרים אלא לומר צדקו המדות שעמ"כ הוצאתי אתכם וכו' שהוא על מנת שתרדפו הצדק: שכל המודה וכו'. היינו שמודה שהבורא משגיח על עולמו על כל פרט ופרט מודה ביציאת מצרים ששם הראה השגחה פרטיות כמה שנאמר למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ: וכל הכופר במצות מדות. שמרמה את חבירו במדות ודומה בנפשו כאילו אין עין רואה עליו מלמעלה כופר ביציאת מצרים: (יא) ליתן שמירה ועשייה וכו'. דשמירה הוא הלימוד כמה דכתיב בפרשה אמור ושמרתם ואהז"ל זו המשנה ועשיתם זו מעשה והיינו דבין החוקים ובין המשפטים החיוב ללמדם ולקיימם:

פרשתא ד (א) ואל בני ישראל האמר וכו'. הקדים לומר שיש כמה לשונות שמשתנים בענין האמירה לבני ישראל. ר' יוסי אומר וכו' בלשונות הרבה וכולם צריכים להדרש. פי' לפי פשוטו הוא מטעם שדברה תורה כלשון בני אדם אך באמת כולם צריכין להדרש אלא שאין בנו כח לדרוש [מפירוש הר"ם מאג"ן]: (ב) א"כ. פי' כיון שכבר רבינו הגר מה יש לנו עוד לרבות

וע"ב

הידעונים אוב זה פיתום המדבר משחיו וידעוני המדבר בפיו הרי אלו בסקילה והנשאל בהם באזהרה: (יא) אל תבקשו לטמאה בהם מלמד שאינם באים עליו על אדם אלא אם כן הפנה דעתו להם ג) ונטמא בהם. ד) הא אם מטמא את בהן דע מה את מחליף מה במה: (יב) מפני שיבה תקום יכול אפילו אשמאי ת"ל זקן ואין זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. רבי יוסי הגלילי אומר אין זקן אלא זה שקנה חכמה שנאמר יי קנני ראשית דרכו: (יג) יכול יעמוד לפניו מרחוק תלמוד לומר והדרת פני זקן. אי והדרת יכול יהדרנו בממון ת"ל תקום והדרת מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בו חסרון כיס: (יד) איזהו הידור לא ישב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו. יכול ה) אם ראהו יעצים עיניו כאלו לא ראהו הרי הדבר מסור ללב שנאמר ויראת מאלהיך אני ה' הא כל דבר שהוא מסור ללב נאמר ויראת מאלהיך: (טו) רשב"א אומר מנין לזקן שלא יטריח תלמוד לומר זקן ויראת מאלהיך:

פרק ח.

(א) בא ואמר לו גר אני יכול יקבלנו ת"ל אתך במוחזק לך. א) את שבאו עדים מנין ת"ל וכי יגור. בארצכם אין לי אלא בארץ בחוצה לארץ מנין ת"ל אתכם בכ"מ שאתם א"כ למה נאמר בארצכם אלא בארץ צריך להביא ראיה ובחוצה לארץ א"צ להביא ראיה: (ב) לא תונו אותו שלא תאמר לו אמש היית עובד כו"ם ועכשיו נכנסת תחת כנפי השכינה: (ג) כאזרח מה אזרח שקיבל עליו את כל דברי התורה אף גר שקיבל עליו כל דברי התורה. מיכן אמרו גר שקיבל עליו את כל דברי התורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו. רבי יוסי בר' יהודה אומר אפילו דבר קטן מדקדוקי סופרים: (ד) יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך כשם שנאמר לישראל ואהבת לרעך כמוך כך נאמר לגרים ואהבת לו כמוך. כי גרים הייתם בארץ מצרים דעו מנפשן של גרים שאף אתם הייתם גרים בארץ מצרים: (ה) לא תעשו עול ב) במשפט אם לדין כבר הדין אמור א"כ למה נאמר לא תעשו עול במשפט ג) במדה ובמשורה מלמד שהמודד נקרא דיין שאם שיקר במידה קרוי עוול

הגהות הגר"א הלכה יא ג) ונטמא בהם צ"ל לטמאה בהם: ד) אני ד' הא כו': הלכה יד ה) אם ראהו כו' כאלו לא ראהו הכל מיותר וכצ"ל יכול יעצים עיניו ת"ל ויראת מאלהיך הרי הדבר מסור ללב וכל דבר וכו': פרק ח הלכה א א) בא הוא ועדיו עמו מנין ת"ל וכי יגור [כן הוא לשון הגמרא ונכון הוא דהא השאלה הוא אם נקבלנו ע"י העדים שהביא אבל הלשון את שבאו עדים משמע אח"כ]: הלכה ה ב) במשפט מה ת"ל אם לדין כו' הדין אמור: ג) במדה ובמשורה מיותר:

ב י א ו ר

כו דרך בזיון אמרה תורה של נעליך רקיקה לא כש"כ: (י) פיתום. בס המכשף: המדבר משחיו. מעלה את המת מן הארץ ומושיבו בשחיו תחת זרועותיו מבין אצילי ידיו: וידעוני המדבר מפיו. ידוע שם היה כדמפרש בפ' ד' מיתות היה אחת ים ששמה ידוע ומכניס ממנה עלם לתוך פיו והעלם מדבר מאליו ע"י כשפים: בסקילה. כדכתיב מות יומתו דמיהם בם באבן ירגמו גו': והנשאל בהם. שבא ושואל בהם להגיד לו דבר העתיד כגון שאול: באזהרה. דאל תפנו אל האובות ואזהרה דמכשפות גופה היינו מי שעושה דבר הכישוף של אוב וידעוני מלא ימלא בך וגומר ושואל אוב וידעוני [רש"י בסנהדרין ד' ס"ה ועיין בתוספות שם]: (יא) הפנה דעתו להם. פי' שנתן דעתו להתדבק להם. ועתה מבאר מה שמסיים הכ' אני ה' אלהיכם פי' כיון דלאיזה צורך שאתה מכוין ליהנות שישיבוך לא יפנו אליך אלא א"כ תפנה דעתך ומחשבתך אליהם להתדבק להם א"כ הרבה טוב היה לך יותר אם היית מתדבק לה' אלהים [וכענין שאמרו בסנהדרין ס"ה ומה המרעיב עצמו והולך ולן בבה"ק כדי שתשרה עליו רוח טומאה שורה עליו רוח טומאה המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה עאכ"ו] ולזה מסיים דע מה אתה מחליף וכו': מה במה, קדושה וטהרה בטומאה והבל: (יב) אפילו אשמאי. רש"י פי' רשע ועם הארץ. ותוס' פי' שהוא לשון ג"כ מ"מ כלומר בור ועם הארץ: מזקני ישראל. גמר זקן מזקני מה להלן גדולים והכמים דכתיב (במדבר יא) אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו: זה שקנה חכמה. נוטריקן דיבר הכתוב ובגמרא מפרש דפליגי בינוק והכיב דלת"ק זקן דוקא ולר"י הגלילי אפי' ינוק וחכים: (יג) ת"ל והדרת פני זקן, פי' אלא תקום כתיב והדרת משמע דבעינן קימה במקום שיש הידור בעמידתו דהיינו תוך ד' אמות דמוכח מלתא שמפניו הוא עומד: יכול יהדרנו בממון. יכול יהא הידור זה הידור ממון לכבדו בממון: (יד) יכול אם ראהו יעצים עיניו. בגמרא פריך היכי ס"ד דהרי הרי עובר על מצות קימה ומשני יכול יעצים עיניו מקמי דלמטי זמן חיובא דהיינו קודם שיגיע לד' אמותיו דכי מטי לד' אמותיו הא לא חזי ליה וע"ז מסיים הרי הדבר מסור ללב שנאמר ויראת פי' יש לך לירא מן היוצר היודע מחשבותיך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממצותיו: (טו) מנין לזקן שלא יטריח. פי' אם יכול לילך על דרך אחרת ילך ולא יעבור בפני הצבור שלא יטריח אותם לקום מפניו: ת"ל זקן ויראת. מדאסמיך זקן ליראת לומר שגם הזקן יש לו לירא: פרק ח (א) יכול יקבלנו. להשיאו בת ישראל: ת"ל אתך. דהוא יתירא: את שבאו עדים מנין. במס' יבמות פריך פשיטא שתקבלהו ולמה לקרא בזה ומסיק דהעדים אינם עדי ראייה שראוהו שנתגייר אלא עדי שמיעה שאומרים שמענו שנתגייר בב"ד פלוני סד"א לא נהימנינהו: ת"ל וכי יגור. משמע כי יגור מכל מקום: אין לי אלא בארץ. שמקבלים גרים דמשום השיבותא דא"י לא מהדרי: בחוץ לארץ מנין. דלמא הדר ביה: ת"ל אתכם. הגר הגר אתכם: צריך להביא ראיה, שנתגייר דחיישינן שמא גבעוני מהול ומשום שבאה דא"ץ ישראל קאמר הכי ומשקר אבל בחוץ לארץ אין צריך להביא ראיה שבודאי לא בא אלא א"כ מהול בב"ד: (ה) כבר הדין אמור. ברים קדושים בפ' ט"ו: שהמודד נקרא דיין. פי' כשם שהדיין צריך ליזהר שלא יוציא ממון מאחד להבירו כך המודד צריך ליזהר שלא יגע בממון חבירו: שאם שקר במדה קרוי עוול שנאוי וכו'. וכמו שמבואר לעיל פרק ד'

יכול אפילו שרט על ביתו שנפל ועל ספינתו שאבד׳ בים יהי׳ חייב ת״ל לנפש לא אמרתי שריטה אלא שהוא על המת: (ח) ד) מנין לחמש שריטות על מת אחד שהוא חייב על כל שריטה ושריטה ת״ל ושרט לחייב על כל שריטה ושריטה: (ט) רבי יוסי אומר מניין לשריטה אחת על חמש מתים שהוא חייב על כל מת ומת ת״ל לנפש לחייב על כל מת ומת: (י) וכתובת קעקע יכול אפילו כתב ולא קעקע יהי חייב ת״ל קעקע. אי קעקע יכול קעקע ולא כתב יהי חייב ת״ל וכתובת. הא כיצד עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכוחל ובכל דבר שהוא רושם. ר״ש בן יהודה אומר משום ר״ש אינו חייב עד שיכתוב שם השם שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה׳:

פרק ז.

(א) **אל** תחלל את בתך להזנותה יכול לא יתננה ללוי ולא יתננה לישראל ת״ל להזנותה לא אמרתי אלא חילול שהוא לשם זנות: (ב) ואיזה זה זה המוסר לחברו בתו פנויה שלא לשם אישות וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות: (ג) ולא תזנה הארץ מזנים הם לפירות. יכול על מעשה יחידי ת״ל ומלאה הארץ זימה ולא על מעשה יחידי: (ד) רבי יהודה אומר הרי הוא אומר ותחניפי ארץ בתזנותיך וברעתך מהו עונשו של דבר וימנעו רביבים ומלקוש לא היה ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם: (ה) ר״א בן יעקב אומר מתוך שהוא בא על נשים הרבה ואינו יודע על איזה מהם בא והיא שקיבלה מאנשים הרבה ואין יודעת מאיזה מהם קיבלה שגג ונשא לבתו שגג והשיאה לבנו נמצא הוא נשוי לבתו ובנו לאחותו נמצא ממלא את העולם ממזרים שנאמר זימה זה מה הוא: (ו) ר״א אומר מנין שהוא ענוש לפני המקום כבא על אשה ואמה נאמר כאן זימה ונאמר להלן ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא מלמד שהוא ענוש לפני המקום כבא על אשה ואמה: (ז) יכול יהיה בנין בית המקדש דוחה שבת ת״ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו. א) אמר שבת משם שמירה ואמר מקדש משם מורא יכול יהא ירא מן המקדש ת״ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שבת לא מן השבת את מתיירא אלא ממי שפקד על השבת אף מקדש לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שפקד על המקדש: (ח) אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין ת״ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם: (ט) איזהו מורא לא יכנס להר הבית במקלו ובתרמילו במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא ב) וברקיקה מקל וחומר: (י) אל תפנו אל האובות ואל

הגהות הגר״א הלכה ח י) מנין מיותר עד הלכה ט׳ [טעמו עיין בפרשת אמור פ״א הלכה ה׳ דיליף שם בגז״ש לישראלים מכהנים דשם כתיב לא ישרטו שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה וא״כ מוכח ממילא דלא סבירא להתו״כ כלל דושרט קאתי לחייב על כל שריטה ושריטה אכן צ״ע ממכות דף כ׳ ע״ב דמייתי הגמרא ברייתא זו ואפשר דהגמרא שלנו סובר דהפסוק ושרט הלא קאי על ישראלים ושם הלא איירי בכהנים אכן להתו״כ דאומר בהדיא שם דישראלים ג״כ ידעינן בגז״ש משם עי״ש מוכח דלא ס״ל דקרא ושרט אתי לחייב על כל שריטה ווהו טעמו של הגר״א כנלענ״ד ברור]: **פרק ז הלכה ז א)** אמר שבת עד יכול מיותר [הגם שדחקנו בביאורנו מ״מ האמת אתו שכן בגמרא ליתא]: **הלכה ט ב)** וברקיקה צ״ל ורקיקה:

ביאור

גילוח בתער: (ח) ת״ל ושרט. דמצי למיכתב לנפש לא תשרטו במקום ושרט לנפש לא תתנו משמע דאתי לאורויי לחייב על כל שריטה ושריטה: (ט) על חמש מתים. כגון שהיו כולם מונחים לפניו ושרט שריטה אחת על כלם: (י) וכתובת קעקע. כותבין תחלה על בשרו בשם או בסיקרא ואח״כ מקעקע הבשר במחט ונכנס הצבע בעור ובבשרו ונראה בו לעולם: שם השם. שם עכו״ם על בשרו שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו וכו׳ פי׳ לא תתנו בכם שום כתובת קעקע שאני ה׳ ואסורין אתם לכתוב שם אחר על בשרכם:

פרק ז (א) יכול וכו׳. דהיינו כהן לא יתן בתו ללוי ולישראל ונקרא חילול שפוסלה ע״י זה מתרומה: (ג) מזנים הם הפירות. מדייק זה ממילת הארץ שגם היא מזנה ולא תוציא הזרע כראוי כגון שזורעין חיטים וגדל הזונין שהוא מין פרי והאוכל ממנה משתעמם בראשו ובלבו [ר״ש]: (ד) הרי הוא אומר וכו׳. דמשמע מיניה בהדיא דבעונש ריבוי הזנות לא תוליד הארץ דכתיב וימנעו רביבים ואם אין רביבים לא תוליד הארץ: (ז) יכול יהיה בנין בהמ״ק וכו׳. רצה לבאר למה הסמיך שמירת שבת למורא מקדש ולזה אמר אילו לא כתב קרא שמירת שבת קודם הייתי יכול לומר דבנין בהמ״ק דוחה שבת דאתי עשה דועשו לי מקדש ודחי לא תעשה ועשה דשבת כמו דאשכחן בקרבנות דדחי שבת ה״נ כיון דמקדש לצרך גבוה הוא הוי אמינא דאתי עשה דידיה ודחי לא תעשה ועשה דשבת: ת״ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו. לומר לך שלא תהא מורא בהמ״ק אלא אחר שיהיה שמירת שבת שנשמור שבת ולא נבנה בהמ״ק ביה: אמר שבת וכו׳. פי׳ כיון דקרא לא אמר במקדש מה שאמר בשבת אלא שבשבת אמר שמירה ובמקדש מורא יכול אני לומר שמורא המקדש הוא מגוף המקדש בעצמו: ת״ל את שבתותי תשמורי ומקדשי תיראו. הוקשו להדדי: מה שבת וכו׳. לא מן השבת אתה מתירא. שהרי לא נאמר ביה יראה. (ח) בזמן שאין בית המקדש קיים מניין. שצריך לנהוג מורא האמורה להלן בהלכה ט׳: (ט) איזה מורא. שלוה המקום להתנהג בו: אפונדתו. אזנקי שאוזר במתניו: קפנדריא. לקצר הלוכו שלא יכנוס בפתח זה ויצא בפתח אחר שכנגדו: מקו״ח. מה מנעל שאין

גז

פריו להוסיף לכם תבואתו ר' יוסי ל) הגלילי אומר הרי אתה כמוסיף פירות חמישית על פירות רביעית מה פירות חמישית לבעלים אף פירות רביעית לבעלים. ר"ע אומר דברה תורה כנגד היצר שלא יהיה אדם אומר הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם לכך נאמר להוסיף לכם תבואתו: (י) תבואתו מלמד שאין נפדה אלא תבואה. מיכן אמרו אין פודים את הרבעי עד שיבוא לעונת המעשרות:

פרק ו.

(א) מנין לאוכל מן הבהמה עד שלא תצא נפשה עובר בלא תעשה ת"ל לא תאכלו על הדם. דבר אחר לא תאכלו על הדם אל תאכל מן הבשר והדם קיים במזרק. ר' דוסא אומר מנין שאין מברין על הרוגי ב"ד ת"ל לא תאכלו על הדם. ר"ע אומר מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כלום אותו היום ת"ל לא תאכלו וגו'. ור' יוסי ב"ח אמר אזהרה לבן סורר ומורה מנין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם: (ב) לא תנחשו כגון אלו שהם מנחשים בחולדה בעופות ובכוכבים. א) לא תעוננו אלו אוחזים עינים. ר' ישמעאל אומר זה המעביר על העינים. ר"ע אומר אלו נותני עתים כגון אלו שהם אומרים למודות ערב שביעיות להיות יפות. עקורות קטניות מהיות רעות: (ג) לא תקיפו אחד המקיף ואחד הנקף. פאת ראשכם סוף ראשכם. ואלו הם הצדעים מיכן ומיכן: (ד) ולא תשחית את פאת זקנך מה ת"ל לפי שנאמר ופאת זקנם לא יגלחו יכול אפילו גלחו במספריים כבתער יהיה חייב ת"ל ולא תשחית את פאת זקנך. אי לא תשחית פאת זקנך יכול אפילו לקחו במלקט וברהיטני יהיה חייב ת"ל וזקנם לא יגלחו. הא כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער: (ה) פאת זקנך סוף זקנך מלמד שהוא חייב על הראש שתים אחת מיכן ואחת מיכן. ועל הזקן שתים מיכן ושתים מיכן ואחת מלמטן. ר' אלעזר אומר אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת. ואינו חייב ב) עד שיטלנו בתער: (ו) ר' אלעזר אומר אפילו לקטו במלקט וברהיטני חייב: (ז) ושרט ג) לנפש.

הגהות הגר"א ל) הגלילי מיותר [א"י כונתו הלא ידוע דר"י הגלילי בר פלוגתיה דר"ע אם לא דנאמר דהוא סובר דר"ע לא קאי לאפלוגי עליה אלא הוא דרוש בפ"ע ואמנם בירושלמי פ"ז דפאה איתא שם בהדיא ג"כ ר"י הגלילי וצ"ע]: **פרק ו הלכה ב** א) לא תעוננו כו' זה המעביר שבעה מיני זכר על העין [כן איתא בסנהדרין ס"ה]: **הלכה ה** ב) עד שיטלנו בתער רבי אליעזר כו' צ"ל אחר הלכה ד [דשם שייך זו הפלוגתא]: **הלכה ז** ג) לנפש מיותר:

ביאור

ר"ה להתירם מט"ו בשבט עד ר"ה]: הרי אתה כמוסיף כו'. פי' מדכתיב להוסיף משמע שתבואת שנה זו ושל רבעי דינם אחד: אף פירות רביעית לבעלים. אף שרבעי כתיב בה קודש ודינה כמעשר שני ס"ל דגם מעשר שני ממון הדיוט הוא [ירושלמי פ"ז דפאה] ור"ע ס"ל כר"מ דמעשר שני ממון גבוה הוא ולכך דרש תיבת להוסיף לענין אחר: (י) אלא תבואה. פי' שלא ילקט קודם שנגמר ונתבשל כל צרכו: לעונת המעשרות. ואע"ג דבשנה חמישית קאי הרי הוא מוסיף על שנה רביעית מוכח שגם שם צריך להיות פירות גמורים: **פרק ו** (א) עד שלא תצא נפשה. פי' שחטוה ועדיין מפרכסת: לא תאכלו על הדם. פי' לא תאכלו הבשר בעוד הדם בו שהוא הנפש. והנה דעת רש"י בחולין ד' קכ"א דהוא מדרבנן דמדאורייתא בשחיטה בעלמא משתרי לישראל וקרא אסמכתא בעלמא ודעת רמב"ם בפ"א מהלכות שחיטה דהוא מדאורייתא אלא שאין לוקין על לאו זה ולדידיה השחיטה מהניא רק להוציאה מידי נבלה ואבר מן החי: במזרק. שאסור לכהנים לאכול הזבח עד שיזרק הדם ע"ג המזבח: שאין מברין וכו'. פי' סעודת הבראה לקרוביו האבלים: לא תאכלו על הדם. פי' על המתחייב דם ליהרג ומסברא מוקמינן על הרוגי ב"ד שנהרגין על עונש שלא ינהגו בהם כבוד כדי שיתכפרו: אזהרה לבן סורר ומורה. דלא ענש אלא א"כ הזהיר: ת"ל לא תאכלו על הדם. פי' לא תאכלו אכילה שתהרגו עליה: (ב) מנחשים בחולדה וכו'. שהיו נותנים בהם סימנים לנחש בהם: אלו אוחזי עינים. האוחזים וסוגרים עיני הרואים ומראים להם כאילו עושים דברים של פלא והם אינם עושים מאומה ופי' תעוננו לשון עין והכונה שלא תאחוז את העין: המעביר על העינים. שכבת זרע משבעה מיני בריות ומעביר על עיניו ועושה כשפים: אלו נותני עתים. ר"ע דורשו מלשון עונה: למודי ערב שביעית. פי' למודים ורגילים הם ערבי שביעית להיות הזיתים שנזרעות בהן יפות אבל הקטניות שנזרעו אז עקורות הן מן הטובות להיותן רעות ונמצא שאינו בוטח בהקב"ה ואומר שהעולם כמנהגו נוהג ואין בו כח לשנות: (ג) לא תקיפו וכו'. פי' דבזקן אמר לא תשחית את פאת זקנך לשון יחיד ובהשחתה אמר לא תקיפו לשון רבים משמע דאתרי קמהדר אמקיף ואניקף: הצדעים מכאן ומכאן. פי' בי פירקי דרישא מקום שמתחבר עצם הגולגולת עם עצם הלחיים ולמטה משם פיאות הזקן: (ד) מה ת"ל. פי' למה שינה הכתוב ואמר כאן לא תשחית ולא אמר לא תגלח כדרך שאמר גבי כהנים בפ' אמור ופאת זקנם לא יגלחו: ת"ל לא תשחית. ומספרים אינם משחיתים שאין חותכין שער בגלד עיקר כתער: גילוח שיש בו השחתה. דרך לגלח בו ומשחית והיינו תער אבל רהיטני משחית ואין דרך לגלח בו ומספרים מגלחין ואין משחיתים וממשמעות הברייתא משמע דלמידין אלו מאלו ואע"ג דהאי גבי כהנים כתיב והאי גבי ישראלים כתיב ילפינן בפ' קמא דקדושין בגזירה שוה מפיאה פאה האי מהאי: (ה) אחת מכאן ואחת מכאן. כמבואר לעיל אלו הם הצדעים: ועל הזקן שתים מיכן וכו'. פי' פרק ראשון של זקן היינו תחת האזן מקום שלחי התחתון יוצא משם ושם נקרא פיאה בחודו של לחי שבולט לחוץ ושתי הסיבולת שבסנטר מקום חיבור שני הלחיים יש עצם קטן שמחבר הלחיים יחד שמכאן ושמכאן גם כן נקרא פיאה שכל אחד מהם לסוף הלחי הרי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה והוא השער שבין ב' הסיבולת שבסנטר ופרק הוא בפני עצמו: אינו חייב אלא אחת. קסבר חד לאו הוא כתיב על כל חמשה פאות הזקן ות"ק סבר דגמרינן לענין פאה מקרחה ושריטה דשם חייב על כל קרחה וקרחה וע"כ שריטה ושריטה מדכתיב בהו לא יקרחו קרחה בראשם ולא ישרטו שרטת ה"נ חייב על כל פאה ופאה: (ו) אפי' לקטו וכו'. קסבר דדרך לגלח בהן והוי כמו

גילוח

עליו ה) לאכילה מנין ת"ל כל עץ. מאימתי הוא מונה לו משעת נטיעתו. פריו פרט לעלים ולולבים ולמי גפנים ולמי סמדר. או יכול שאני מוציא את עקנקלות והבוסר ו) ת"ל פריו פריו דברי ר' יוסי הגלילי. ר"ע אומר וערלתם (את) ערלתו ערלים לרבות כולם: (ד) שלש שנים יכול בתוך ג' שנים הוא אסור ולאחר ג' שנים יהיה מותר ת"ל יהיה. לכם להביא את הנטוע לרבים: (ה) ר' יהודה אומר לכם פרט לנוטע לרבים. ר' שמעון בן אלעזר משמו הנוטע לרבים חייב בערלה עלה מאליו לרבים פטור מן הערלה: (ו) לא יאכל אין לי אלא שלא יאכל מנין שלא יצבע בו ושלא ז) יהנה בו ת"ל וערלתם ערלתו ערלים לרבות את כולם: (ז) מנין לשלשים יום לפני ראש השנה הרי הן ככל השנה תלמוד לומר ובשנה הרביעית. ח) יהיה כל פריו להביא את הפרט ואת העוללות כדברי בית הלל. ט) בית שמאי אומרים יש לו פרט ויש לו עוללות והעניים פודים לעצמם. ובית הלל אומרים כולו לגת: (ח) י) קודש מה קודש אמור להלן טעון חומש וביעור אף קודש האמור כאן טעון חומש וביעור: (ט) הלולים מלמד שהוא טעון ברכה לפניו ולאחריו. מיכן היה ר"ע אומר לא יטעום אדם כלום קודם שיברך. מנין לשלשים יום לפני ר"ה הרי הן ככל השנה ת"ל ובשנה החמישית. כ) תאכלו את

הגהות הגר"א ה) לאכילה מנין שהוא חייב ת"ל וכו': ו) ת"ל את פריו דברי כו' [ולא ניחא ליה כגירסתנו פריו פריו אחד עיין בילקוט וכן גירסת ר"ש משאנ"ץ קליפי אגווים קליפי רימונים והנץ שלו והגרעינין ועיין בברכות דף ל"ו ע"ב דזהו שומר לפרי ואתרבי מאת ועיין בירושלמי פ"ג דערלה דגם גרעינין איתרבי מזה ועוד דשני פעמים פריו לא כתיב גבי ערלה רק פ"א גבי ערלה ופעם שני גבי רבעי ובהדיא איתא במשנה פ"א דערלה דענקוקלות אסור רק בערלה וברבעי מותר וע"כ גרס הגר"א מאת פריו דכתיב גבי ערלה]: **הלכה ו** ז) יהנה בו ושלא ידליק בו את הנר ת"ל כו' [כן איתא בגמרא]: **הלכה ז** ח) יהיה מיותר: ט) בית שמאי צ"ל שבית שמאי [דאקודם קאי וכן איתא בילקוט]: **הלכה ח** י) קודש נאמר כאן קודש ונאמר להלן קודש מה כו': **הלכה ט** כ) תאכלו את פריו מיותר:

ביאור

שאין ראוי להם מנין. דהיינו שנטע אילן לסייג שאין ראוי לסייג מהשבתו בטלה והוי כעולה מאליו והייב בערלה וכדכתבינן לעיל דברה"י העולה מאליו חייב בערלה: והישב עליו לאכילה מנין ת"ל כל עץ. מאכל. דמשמע אפילו חישב עליו רק לבסוף לאכילה ג"כ חייב: משעת נטיעתו. ולא משעת שמוליא פרי שנאמר ונטעתם וגו' וסמיך ליה שלש שנים: ולולבים. הם הענפים הרכים היולאים בראש הבדים והם רכים מאוד: ומי גפנים. הם המים היולאים מהגפנים כשחותכין ופולעין אותם בימי ניסן או שכותש עץ הגפן בשהוא רך ומוליא ממנו מים: סמדר. הוא הפרח שממנו יהיה הפרי הנאכל: עקנקלות. פי' בירושלמי שהם הענבים שלא הבשילו כל לרכן והפסיד אותם הרוח המפסיד האלנות: ת"ל פריו פריו. שני פעמים כתיב לרבות אף הפרי המקולקל: לרבות את כולם. שכולם אסורים בשנות הערלה: (ד) ולאחר ג' שנים יהיה מותר. אם הלפינה שלש שנים: ת"ל יהיה. פי' דאותה ההויה של איסור שהוא בתוך השלש שנים יהיה לעולם: להביא הנטוע לרבים. כגון דנטע ברה"י בתוך שלו אלא שכונתו שיאכלו כל בני אדם את פריו וכאילו הפקיר את הפירות הלומחים ולא פליגי כשנטע ברה"ר דבהא אפילו ר"י מודה דחייב ומפרש בפרק כל שעה [כג.] דבהא קמיפלגי ת"ק סבר ונטעתם איבעי ליה למכתב וקאי אכל חד וחד מי שהוא נוטע כתב רחמנא לכם להביא הנטוע לרבים ור' יהודה סבר ונטעתם בין ליחיד בין למאה משמע הדר כתב רחמנא לכם להביא דמשמע נמי רבים הוי ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט הנטוע לרבים: (ה) והעולה מאליו לרבים פטור. מדכתיב ונטעתם והאי תנא הוא דקתני לעיל ונטעתם פרט לעולה מאליו ועולה מאליו בר"ה לרבים הוא דקממעט כדכתבינן לעיל: (ו) שלא יצבע. בפרי הראוי לצבוע כגון קליפות דשומר לפרי אסור כפרי: ושלא יהנה בו. פי' שלא יחליפנו באוכל אחר ויאכל את חלופיו: (ז) הרי הם ככל השנה. וע"כ אם הגיע ר"ה שהוא יום אחד בתשרי עלתה לו שנה למנין שני ערלה ומונה עוד רק שתי שנים ותו לא: ת"ל ובשנה הרביעית. פי' דמלת ובשנה יתירה דהו"ל למכתב וברביעית אלא אמר שנה ללמוד שנה שנה בג"ש מתשרי דכתיב מראשית השנה אלמא דשנות הערלה מתשרי מנינן ואחר שידענו דתשרי ר"ה לנטיעה ממילא שלשים יום בשנה חשוב שנה כמו שלמדו בר"ה דף י"א מקרא וע"כ אם נטע שלשים יום קודם כיון שהגיע ר"ח תשרי מונה לו שנה שניה: להביא את הפרט. הנושר בשעת הבלירה וכן העוללות שניהם קודש הלולים ולריך השבע"ב לאכלן בירושלים והוא מדכתיב כל פריו משמע דלא יוסר ממנו כלל: יש לו פרט וכו'. ס"ל דכרמך קרינא ביה וחשיב להו כחולין לענין שלריך לעזוב ממנו פרט ועוללות אבל העניים אוכלים אותו בירושלים או פודין אותו ומעלין את דמיו לירושלים: כולו לגת. דורכין גם את הפרט והעוללות דסבר ב"ה דלא קרינן ביה כרמך דממון גבוה הוא וחשיב כמעשר שני דיליף קודש קודש ממעשר שני וכדלקמיה: (ח) קודש מה קודש אמור להלן. במעשר שני טעון חומש אם חילל פירותיו להעלות דמיהן לירושלים לריך ליתן קרן וחומש כדכתיב ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו: וביעור. בערב יו"ט הראשון של פסח של שנה רביעית כמו דכתיב בערתי הקודש מן הבית: אף כאן. בנטע רבעי אם רולה לאכלו חוץ לירושלים פודהו ומוסיף חומש משלו ולריך לבערו בשנים שמבער המעשר: (ט) הלולים מלמד וכו'. דדרשינן קדש שטעון שני הלולים באכילתו כאשר תאכלנו בשנה הרביעית שהוא מותר באכילה: מכאן אמר ר"ע וכו'. ובברכות דף ל"ו מסיק דעלם הדין סברא הוא דאסור לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה דלריך להודות למי שבראם וקרא דנסיב לעיל אסמכתא בעלמא ועיקר קרא לדרשא אחרינא עי"ש: מנין לשלשים יום לפני ר"ה וכו'. פי' מגין שכשם לענין שנות הערלה מנינן מתשרי שהוא שנות העולם כן ה"ה לענין נטע רבעי וע"כ אם נטע ל' יום לפני ר"ה יחשב שנה ולא יחשוב עוד רק שלש שנים ואח"כ יהיה נחשב לשנה החמישית: ת"ל ובשנה החמישית. פי' דגמרינן ג"כ שנה שנה בג"ש מתשרי דכתיב שם מראשית השנה [ודע עוד דמהווי"ס דובשנה הרביעית ובשנה החמישית ילפי בפ"ק דר"ה עוד לימוד דאף דהשלימו השנים בר"ה ושלשים יום קודם ר"ה חשיב שנה עם כ"ו הפירות שחנטו מר"ה עד ט"ו בשבט אסורים דכתיב ובשנה הוי"ו מוסיף על ענין ראשון וה"ק שלש שנים יהיה לכם ערלים ובשנה הרביעית ג"כ שאינם מותרים עד ט"ו בשבט וכן בחמישית אינם יולאים מידי רבעי עד ט"ו בשבט דהחמישית והפירות שחנטו בה קודם שבט טעונים חלול דוי"ו דובשנה החמישית מוסיף על ענין ראשון וה"ק ובשנה החמישית ג"כ קודש הלולים והוא לפירות שחנטו קודם ט"ו בשבט שטעונים חלול אבל אם אחרה חניטתם עד לאחר ט"ו בשבט מותרים ואין בהם איסור ולהכי אהני השלשים יום קודם

ר"ה

בהם המערה כגומר והשפחה לא עשה בה את המערה כגומר: (י) כל העריות אחד האיש ואחד האשה שוים במכות ובקרבן ובשפחה היא לוקה והוא אינו לוקה הוא מביא קרבן והיא אינה מביאה קרבן. כל העריות בחטאת ושפחה חרופה באשם. ה) כל העריות בנקבה ושפחה בזכר. כל העריות חייב על כל ביאה וביאה ובשפחה אינו חייב אלא אחת על ביאות הרבה. כל העריות לא עשה בהם מזיד כשוגג ושפחה עשה בה את המזיד כשוגג:

פרשתא ג.

(א) כי תבואו יכול משבאו לעבר הירדן ת"ל אל הארץ הארץ המיוחדת: (ב) כי תבואו ונטעתם פרט לשנטען עכו"ם עד א) שלא באו לארץ. או יכול שאני מוציא את שנטעו עכו"ם משבאו לארץ ת"ל כל עץ. מיכן אמרו עד שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע פטור נטעו אעפ"י שלא כיבשו חייב. ונטעתם פרט לעולה מאליו. ונטעתם פרט למרכיב ולמבריך. מיכן אמרו ב) סיפוק גפנים סיפוק על סיפוק אעפ"י שהבריכה בארץ מותר. ר"מ אומר מקום שכחה יפה מותר מקום שכחה רע אסור. אין לי אלא שנטע אגוז ושקד נטע ייחור מנין ג) ת"ל כל עץ. עץ מאכל ולא עין סרק. עץ מאכל פרט לנוטע לסייג ולקורות ולעצים. ר' יוסי אומר אפי' אמר הפנימי למאכל והחיצון לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור: (ג) אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א בזמן שנטע לסייג ולקורות ולעצים דבר שהוא ד) ראוי להם שאין ראוי להם מנין ת"ל כל עץ. נטעו לעצים וחישב

הגהות הגר"א הלכה יו"ד ס) כל העריות בנקבה ושפחה בזכר מיותר [דנכלל במה שאמר מקודם כל העריות בחטאת וכו']:
פרשתא ג הלכה ב א) שלא באו לארץ ולהביא את שנטעו עכו"ם משבאו לארץ מכאן אמרו עד שבאו כו' [דגירסתנו קשה מאוד איך מביא ראיה מכל עץ דמיירי על העץ ולא על הנוטע [ואף שדחקנו קצת בביאורנו לא ניחא להגר"א בדחוקים] ועוד דהאי כל עץ דרשינן מגיה לקמן דרשא אחרינא ולכן דעת הגר"א דמהאי קרא כי תבואו ונטעתם אנו יכולין ללמוד הפטור דנטיעה הקודמת לביאתם והחיוב להנטיעה שאחר ביאתם דהא אמר קרא כי תבואו פרט לשמצאו נטוע מקודם והאי נטיעה הלא היא מה שנטעו עכו"ם קודם ביאתן וטעמא דהנטיעה היה קודם ביאתן אבל לאחר ביאתן משמע דחייב אפילו הנטיעה של עכו"ם]: ב) סיפוק גפנים וסיפוק ע"ג סיפוק אע"פ שהבריכן בארץ כו' [כן איתא במשנה שהבריכן ולא כגירסתנו שהבריכה דיותר רבותא היא שהבריך כל הסיפוקים אפ"ה לא אמרינן דשמא הרכבה אחת לא קלטה יפה יפה ונמצא מפילא דהבריכה שעשה הויא כנטיעה חדשה]: ג) ת"ל עץ כצ"ל [דהריבוי דכל איצטריך לכדדריש בהלכה ג' היכא שנטעו לעצים **וחישב** עליו לאכילה אבל נטע יחור יליף מן עץ משמע דאפילו נטע עץ]: **הלכה ג** ד) ראוי להם אבל נטע דבר שאין ראוי להם חייב נטע לעצים כו' [ס"ל דלזה לא צריך קרא והריבוי דכל עץ איצטריך לכדדריש לקמיה היכא דחישב עליו לאכילה ופשוט]:

ב י א ו ר

עשה בה קטנה כגדולה שאם אינה בת עונשין אף הוא אינו נענש עליה דבדידה תלה רחמנא וכדלעיל בהלכה ב' אבל היא נענשת ע"י קטן בן תשעה וכדלעיל בהלכה א': (ט) עשה בהם המערה כגומר. וכדאיתא בפרק הבא על יבמתו מקרא: ושפחה לא עשה. וכדלעיל בהלכה ב': (י) שוים במכות ובקרבן. אם במזיד שניהם לוקין כדקיימא לן איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ואם שוגגין שניהם מביאין קרבן דבתרווייהו כתיב במזיד כרת דכתיב ונכרתו הנפשות העושות וכל מי שחייב על זדונו כרת חייב על שגגתו חטאת: כל העריות בנקבה. שהחטאת באה נקבה: ושפחה בזכר. איל אשם:

פרשתא ג (א) יכול משבאו לעבר הירדן. שכבר היה להם מקום לנטוע בו: אל הארץ. בה"א הידיעה שהיא הארץ המיוחדת שלא יתחייבו בערלה עד שיבואו לארץ ישראל: (ב) או יכול שאני מוציא וכו'. דנדייק מלת ונטעתם דוקא אתם ולא עכו"ם: ת"ל כל עץ. והאי כל יתר הוא דהא כתיב עץ מאכל וכולל כל המינים ואם אינו ענין להנטועים תנהו ענין להנוטעים דכל מי שנוטע חייב בערלה: מכאן אמרו עד שבאו וכו'. כלומר מה שנטעו עד שבאו אבותינו: נטעו. העכו"ם משבאו לארץ אע"פ שלא כיבשו חייב דבביאה תלה רחמנא מדכתיב כי תבואו: פרט לעולה מאליו. איתא בירושלמי דדוקא ברה"ר אבל העולה מאליו ברה"י חייב: ונטעתם פרט למבריך. מנהג עובדי אדמה שחופרים גומא ולוקחים יחור אחד מן האילן וטומנין אותו באותו גומא ויוצא ראש היחור מצד אחר ונעשה שם אילן וראשו השני נשאר מחובר באילן אין דין ערלה נוהג בו בעודו מחובר לאילן ויונק ממנו: ומרכיב. שהרכיב זמורה באילן זקן אינה נחשבת נטיעה חדשה לאסור עליה משום ערלה דהא קי"ל ילדה שסיככה בזקנה בטלה דיניקתה הוא מכח אילן זקן: מכאן אמרו סיפוק גפנים וסיפוק ע"ג סיפוק וכו'. פי' סיפוק גפנים כמו סיכוך גפנים והוא הרכבה שהרכיב זמורה תלושה במחוברת שכבר נפטרה מערלה ובראש אותה הזמורה הרכיב אחרת ע"ג ובראש האחרת הרכיב אחרת עד שנעשית ארוכה ולאחר שקלטו ההרכבות כולן אע"פ שאח"כ הבריך אותם בארץ ג"כ ויצא אילן מראשו השני מותר ולא נחשוב אותם כאילו נטעם עכשיו בקרקע הואיל וכבר קלטה הרכבתם וכל יניקתם מן האילן הזקן הוא וכ"ז בשלא נפסקה מן האילן הזקן אבל משיפסיקנה מעיקרא אז ודאי נחשב לה ערלה משעת פסיקה ואם נפסקה אחר שלמחו בה פירות עיין בערלה פ"א משנה ה': מקום שכחה יפה מותר וכו'. כלומר אם הבריך בארץ הרכבה שכחה יפה פי' שכבר קלטה יפה יפה ונעשית כזמורה אחת מותר אבל אם הבריך בארץ הרכבה שכחה רע שהיא דקה ועדיין לא נקלטה יפה יפה אז אמרינן דמה שהבריכה בקרקע באותו מקום הרי הוא כנוטע אותה הזמורה מתחלתה ואסורה משום ערלה: שנטע אגוז ושקד. דסתם נטיעה הוא נטיעת הזרע: נטע יחור. והוא ענף מן האילן מנין: ת"ל כל עץ. משמע שנטע העץ בעצמו והוא יחור ממנו: פרט לנוטע לסייג. דלא בעי למיכל ממנו אלא נטיעתו היה כדי שיעשה גדר לכרם: ולקורות ולעצים. שיגדל הנטיעה ויקח ממנו קורות לבנין או עצים לשרפה: הפנימי למאכל. כגון שנטע אילן וכונתו היה שיהיו הענפים הנוטים לר"ה סייג וגדר לכרמו והצד הנוטה לפנים יהיו למאכל הנה אז רק הפנימי חייב בערלה והחצון פטור אף שהוא אילן אחד: (ג) במה דברים אמורים. שהנוטע לסייג לקורות ולעצים פטור בזמן שהוא ראוי להם ור"ל יש עצים שהם ראויים לסייג ולקורות שיש להם ענפים מרובים ועולה קורותם יפה ישרים וגבוהים ויש שאינם ראויים אלא לעצים בלבד שאין להם לא קורה ולא ענפים מרובים שיהיו ראויים לסייג ולא פירותיו יפין:

שאין

את אשה פרט לקטנה. שכבת זרע פרט למערה. והיא שפחה יכול בשפחה כנענית הכתוב מדבר תלמוד לומר והפדה אי והפדה יכול כולה תלמוד לומר לא נפדתה הא כיצד פדויה ואינה פדויה את שחציה שפחה וחציה בת חורין במאורסת לעבד עברי הכתוב מדבר דברי ר"ע. ר' ישמעאל אומר בשפחה כנענית הכתוב מדבר המאורסת לעבד עברי א"כ מה ת"ל והפדה לא נפדתה דברה תורה כלשון בני אדם. ר' אלעזר בן עזריה אומר א) כל עריות כבר אמורות משוייר אין לנו אלא שחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי. אחרים אומרים ב) לא יומתו כי לא חופשה בשפחה כנענית המאורסת לעבד כנעני: (ג) והפדה לא נפדתה בכסף ושוה כסף. בשטר מנין ת"ל או חופשה לא נתן לה להלן הוא אומר וכתב לה מה לה האמור להלן בשטר אף כאן בשטר. ג) (או) אין לי אלא כסף בחציה ובשטר בכולה מנין אף שטר בחציה ד) ת"ל או חופשה לא נתן לה מה כסף בחציה אף שטר בחציה: (ד) בקורת תהיה מכות מלמד שהיא לוקה יכול אף הוא ילקה ת"ל תהיה היא לוקה והוא אינו לוקה: (ה) לא יומתו כי לא חופשה הא אם חופשה הרי אלו חייבים מיתה, ר"ש אומר משום ר"ע יכול יהיה הכסף גומר בה ת"ל לא יומתו כי לא חופשה עירה כל הפרשה כולה לכי לא חופשה מלמד שאין גומר בה כי אם בשטר: (ו) והביא את אשמו לה' אל פתח אהל מועד איל אשם. נאמר כאן איל אשם ונאמר להלן איל אשם מה איל האמור להלן בכסף שקלים אף כאן בכסף שקלים: (ז) וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני ה' על חטאתו אשר חטא מלמד שהוא מביא חטאת אחת על ביאות הרבה. ונסלח לו מחטאתו אשר חטא לעשות את המזיד כשוגג: (ח) כל העריות (לא) עשה בהם את הקטן כגדול והשפחה [לא] עשה הקטנה כגדולה: (ט) כל עריות עשה

הגהות הגר"א פרק ה הלכה ב א) כל העריות מפורשות וזו משוייר אין לנו כו': ב) לא יומתו כי לא חופשה מיותר [דהא מהאי קרא משמע מפשטיה איפכא ורק באם אינו ענין דרשינן לה כדאיתא בגמרא]: **הלכה ג** ג) או מיותר: ד) ת"ל והפדה לא נפדתה או חופשה לא ניתן כו':

ביאור

אחד דביאתו ביאה ואם כא עליה היא חייבת אע"ג דלא מיחייב איהו דאכתי לא אתי לכלל עונשין: (ב) פרט לקטנה. דאז גם הגדול הבא עליה פטור מלהביא קרבן: פרט למערה. דס"ז משמע עד שיפלוט הזרע והמערה בין אם היא נשיקה או הכנסת עטרה אינו פולט זרע: יכול בשפחה כנענית וכו'. ואפ"ה הו"א שיתחייב אביאה דידה הואיל ונתייחדה לעבד עברי שמותר בשפחה: ת"ל והפדה. דהיה די שיאמר ולא נפדית והפדה משמע שהיה בה פדייה: הא כיצד. יפול בה שהיא פדויה ולא נפדית: שחציה שפחה וחציה בת חורין. כגון שהיא של שני שותפין ואחד שחררה: המאורסת לע"ע. פי' דמדמחייב בה קרא בהכרח אנו צריכין לומר שהיא מאורסת למי שקדושין תופסין לו בה ולישראל בן חורין א"א שהשפחה אסורה לבן חורין ולעבד כנעני אי אפשר שהרי חציה בת חורין ואסורה לו וא"כ אין זה אלא שמאורסת לע"ע שרבו מוסרה לו בע"כ אפילו כולה שפחה כנענית וכ"ש חציה שפחה וחציה בת חורין: בשפחה כנענית המאורסת לע"ע. דרבו מוסרה לו בע"כ והאי מאורסת מיוחדת דקידושין לא תפסי בשפחה כנענית, והאי דכתיב והפדה לא נפדתה דברה תורה כלשון בני אדם והאי דמוקי לה במיוחדת לע"ע ולא מוקי לה במיוחדת לעבד כנעני משום דכתיב לא יומתו כי לא חופשה מכלל דהוא חפשי אלמא עבד עברי הוא שאין עבודתו רק עד שש: כל עריות כבר אמורות. פי' מפורשות לנו שהם בנות חורין וזו שייר לנו והוציא מהם בודאי איירי בחציה שפחה וחציה בת חורין ואיתא בגמרא דטעמו דלא סבר כר' ישמעאל דמיירי בשפחה גמורה דמכדי כתיב כי לא חופשה והפדה לא נפדתה למה לי ש"מ לחציה שפחה וחציה בת חורין כר"ע: בשפחה כנענית וכו'. דס"ל מה דכתיב והפדה לא נפדתה דברה תורה כלשון בני אדם: המאורסת לעבד כנעני. דס"ל מה דכתיב כי לא חופשה אם אינו ענין לדידה דהא כתיב והפדה לא נפדתה תנהו ענין לדידיה שגם הוא אינו מחופש: (ג) אלא בכסף. דסתם פדייה בכסף ושוה כסף וא"כ אין לי דיוצאה לחירות אלא בזה: אף כאן בשטר. ושיעור הכתוב או חופשה לא ניתן לה במה דניתן לה והוא שטר שחרור שהוא דבר הניתן לה דאילו כסף לא ניתן לה אלא היא נותנת לו: כסף בחציה. וכנ"ל מדכתיב והפדה לא נפדתה: ובשטר בכולה. דהא גמרינן מגט דהתם אינה מגורשת כלל להלאין: מנין אף שטר בחציה. דאם שחרר חציה בשטר דהיא משוחררת חציה: ת"ל או חופשה וכו'. דהוקשו להדדי: (ד) בקורת תהיה מכות. פי' שהיא לוקה ומפרש בכריתות פ"ב בקריאה תהא כדתנן האחד מונה והשני קורא והשלישי אומר הכהו פי' קורא עליו המקרא והפלה ד' את מכותך וגו': (ה) הא אם חופשה הרי אלו חייבים מיתה. מפרש בגיטין פרק השולח [לט:] הא חופשו והה"נ נתקדשה לו יומתו דסד"א כיון דקידושי קמאי קידושי טעות הוו קידושי בתראי נמי לאו כלום הוא דדעתיה אקדושי קמאי קמ"ל: יכול יהיה הכסף גומר בה וכו'. פי' גומר שחרורה לגמרי אף להפקיע מידי אסור ולהתירה בבן חורין: עירה כל הפרשה כולה. עירה כמו המערה מכלי אל כלי פי' שעירה הכתוב כל כח השחרור שנאמר בפרשת שפחה חרופה לכי לא חופשה המדבר בשטר והיינו מדלא כתיב בסיפא לא ימותו כי לא נפדתה או חיפשה אלא כי לא הופשה ש"מ כי נפדתה נמי לא יומתו דאין בקידושין מפוס אשת איש הואיל ולא נכתב לה גט שחרור והאי דהוזכר פדויה בקרא דאי לא נפדתה כלל אין כאן אפילו אשם והא דכתיב לא נפדתה רבותא אשמועינן דאע"ג דלא נפדתה כולה אלא הגיה איכא אשם: (ו) ונאמר להלן. באשם מעילות והכהן יכפר עליו באיל האשם: מה איל האמור להלן בכסף שקלים. דכתיב בערכך כסף שקלים: (ז) אשר חטא מלמד וכו'. דאשר חטא יתר הוא להורות דעל כמה חטאות מביא רק קרבן אחד: אשר חטא. דזה ג"כ יתר הוא לרבות דיכול להביא קרבן על המזיד ובמסכת כריתות פריך והא עיקר קרא במזיד כתיב דהא בקורת כתיב והיינו מלקות כנ"ל בהלכה ד' ואין מלקות אלא מזיד ועליה קאמר והביא את אשמו ומשני אימא לעשות שוגג כמזיד דסד"א דדוקא מזיד מביא קרבן אבל שוגג א"ל קרבן קמ"ל הריבוי דאשר חטא לרבות שוגג: (ח) ה"ג כל העריות עשה בהם את הקטן כגדול והשפחה לא עשה הקטנה כגדולה [כן הוא גירסת הראב"ד וכן הביא הקרבן אהרן]. וה"פ כל העריות הראוי מהם לעונשין נענש אפילו ע"י קטן או קטנה ובלבד שיהא הקטן מן תשעה ולמעלה או הקטנה מבת שלש שנים ולמעלה אבל בשפחה לא עשה

נאמר לא תטור: (יב) לא תקום ולא תטור את בני עמך. נוקם אתה ונוטר לאחרים. ואהבת לרעך כמוך ר"ע אומר זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה: (יג) אילו נאמר בהמתך לא תרביע מ) (כלאים) יכול לא יאחוז בבהמה ויעמידנה לפני הזכר ת"ל כלאים לא אמרתי לך אלא משום כלאים: (יד) אין לי אלא בהמתך על בהמתך נ) מנין בהמתך על בהמת אחרים בהמת אחרים על בהמתך בהמת אחרים על בהמת אחרים מנין ת"ל את חקותי תשמרו: (טו) אין לי אלא בהמה על בהמה. בהמה על חיה וחיה על בהמה ס) מנין. טמאה על טהורה טהורה על טמאה מנין ת"ל את חקותי תשמרו: (טז) שדך לא תזרע אין לי אלא שלא יזרע. שלא יקיים מנין ע) ת"ל לא כלאים לא אמרתי אלא משום כלאים: (יז) מנין שאין מרכיבים עץ סרק ע"ג עץ מאכל ולא עץ מאכל על גבי עץ סרק ולא עץ מאכל על גבי עץ מאכל ת"ל את חקותי תשמרו: (יח) ובגד כלאים מה ת"ל לפי שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן ת"ל בגד. אין לי אלא בגד מנין לרבות את הלבדים ת"ל שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז. ר"ש בר' אלעזר אומר נלוז ומליז הוא פ) אביו שבשמים עליו. מכלל שנאמר לא יעלה עליך יכול לא יפשיל את הקופה לאחריו ת"ל לא תלבש. ל) לא תלבש אין לי אלא שלא ילבש מנין שלא יתכסה ת"ל לא יעלה עליך. מותר אתה להציעו תחתיך אבל אמרו חכמים לא תעשה כן שלא תהיה נימא אחת עולה על בשרו:

פרק ה.

(א) **איש** פרט לקטן או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת"ל ואיש: (ב) כי ישכב

הגהות הגר"א **הלכה יג** מ) כלאים מיותר: **הלכה יד** נ) מנין הראשון מיותר [דלדעתי בהמתך לא תרביע כולל בין אם הרובע זכר הוא בהמת ישראל ובין אם הנרבעת היא בהמת ישראל ולא נצרך לנו קרא רק אם הרובע והנרבע הוא בהמת עכו"ם]: **הלכה טו** ס) מנין הראשון מיותר [גם זה כנ"ל דבהמה על חיה וחיה על בהמה הכל בכלל בהמתך]: **הלכה טז** ע) ת"ל כלאים שדך לא והשאר מיותר [כן איתא בפ"ק דמו"ק בגמרא]: **הלכה יח** פ) את אביו שבשמים [דתיבת עליו אין לו ביאור]: ל) אי לא תלבש כו' [פי' למה נצרך קרא דלא יעלה ומשני אי לא תלבש כו']:

ביאור

קבועה ונטורה בלבו: (יב) ונוטר לאחרים. לעכו"ם: זה כלל גדול בתורה. דכל מה דעלך סני לחברך לא תעביד: זה כלל גדול מזה. דאי מקרא קמא הו"א הרי אדם שהוא בזוי יכול לומר גם אני אבזה את חבירי שאיני מקפיד גם אם מבזים אותו אבל מפסוק זה ספר תולדות אדם שמוזכר בו בדמות אלהים עשה אותו כלל גדול מזה כי את מי הוא מבזה דמות דיוקנו של מקום: (יג) ויעמידנה לפני הזכר. אפילו מינה משום שמא יבוא לידי הרהור: ת"ל כלאים. דהיינו מין בשאינו מינו אבל במינו בעבידתיה טריד ולא יבוא לידי הרהור [גמרא]: (יד) מנין בהמתך על בהמת אחרים. פי' עכו"ם ודריש הכא שאפילו בהמת עכו"ם על בהמת עכו"ם אסור להרביע מין בשאינו מינו וכתב הראב"ד נ"ל שאף בהרכבת האילן שלא במינו שייך זה הדין שלא ירכיב ישראל מין בשאינו מינו אפילו לעכו"ם דכתיב את חוקותי תשמורו ודוקא בהני תרתי שהעכו"ם מוזהרין עליהם כישראל מימות אדם הראשון דכתיב תוצא הארץ נפש חיה למינה וכתיב ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עושה פרי אשר זרעו בו למינהו והיינו דדרשינן את חוקותי תשמורו חוקים שחקקתי לך כבר אבל לבישת שעטנז וכיוצא בו שאין העכו"ם מוזהרים עליהם אין ישראל נמנע מלעשות להם ומזמינים אותו להם: ת"ל את חוקותי תשמורו. חוקי טבע הבריאה אשר חקק בתחלת היצירה כל דבר למינו: (טז) שלא יקיים מנין. אם זרען אחר ובא זה ועשה להם סייג וגדר כדי לקיימן מנין שעובר על לאו זה ת"ל לא כלאים פי' דאם האיסור הוא משום הזריעה להוד מלת שדך יתירא אחר דבכ"מ שיזרע עובר לא יצטרך לומר מקום הזריעה והוי ליה לומר לא תזרע כלאים אבל באומרו שדך בזה הראה דאין האיסור בכלאים מפני הזריעה אלא מפני היות לו כלאים בשדה דהאיסור הוא מפני קיומם וזהו שאמר לא כלאים שלא ימצא בשדך כלאים: (יז) ולא עץ מאכל ע"ג עץ מאכל. כשהם שני מינים: (יח) מה ת"ל. שהרי בפרשה תצא אמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו א"כ מה ת"ל בגד והיה די שיאמר וכלאים שעטנז לא יעלה עליך

להוסיף איסור על העלאה: ת"ל בגד. לומר שאינו אסור אא"כ בגד עשוי מהם והוא לובשן: שוע טווי ונוז. שוע חלק נוז ארוג ומשמע דהכי דריש ליה או שוע או טווי או נוז ולבדים הרי הן שוע דסורקין אותן במסרק להחליקן ובמסכת נדה (דף ס"א) אמרינן והלכתא כמר זוטרא דאמר מדאורייתא שוע וטווי ונוז בעינן מדאפקיה רחמנא בחד לישנא ואפשר דהכא מדרבנן קאמר וקרא אסמכתא בעלמא [ראב"ד] וכתב עוד מיהו היכא דהוי שוע וטווי חד חד לחודיה וקטר ליה בהדי הדדי ההוא קוטרא עביד להו כאלו הוי שוע טווי ונוז בהדי הדדי מעיקרא והא מילתא גמרינן לה מדאיצטריך רחמנא למישרי כלאים בציצית דהתם ליכא חיבור לא בשועם ולא בטווייהם אלא בנוזם לחוד והוא הקשר וטעמא דציצית הוא דשרי אבל בעלמא הוי אסור מן התורה וש"מ דקשר חמור יותר מן הארוג ועיין בפירוש הר"ש ובתוספות שם בנדה שהאריכו הרבה בזה: נלוז. כמו אל יליזו מעיניך ופי' נטוי ומוסר מן האמת ומסיר רחמי הש"י ממנו והסיבה בזה כמו שכתב הרמב"ם בפי' המשנה לפי שהוא מונע עצמו ממה שציוה הש"י בדבר שאין בו תאוה שתכריחהו לעשות כן: מכלל שנאמר לא וכו'. עכשיו חוזר ומפרש צריכות תרי קראי: את הקופה לאחוריו. פי' קופה שיש בה כלאים לאחריו שאין מתכוין ליהנות ממנה כלל אסור דהרי הכלאים עולה עליו ת"ל בפרשה תצא לא תלבש דמשמע שאינו אסור אלא דרך לבישה: אין לי אלא שלא ילבש. דהנאתו מרובה ותמידי אבל כיסוי שאין הנאתו כל כך לא ת"ל לא יעלה עליך דאפילו עלייה שאינה מלבוש אסור ואיך יתיישבו שני כתובים אלו אלא אם נאמר שצריך שיהיה עלייה שיהיה לה סגולת המלבוש והוא דאית ליה מניה הנאה אע"פ שהיא הנאה מועטת: להציעו תחתיך. מדכתיב עליך משמע דוקא עליך: שמא תכרך לו נימא. ויש נימין גדולים וגסים כגון של גלופקרין ומחמנות ואף דהוא אינו מתכוין ליהנות פסיק רישא הוא:

פרק ה (א) שאני מוציא בן ט' שנים ויום אחד. דגם הוא קטן: ת"ל ואיש. דהוי"ו מרבה לרבות בן ט' ויום

פטור

(ו) אמר רבי נחמיה כך הוא מנהגן של דיינים בעלי הדין עומדים לפניהם ושומעים את דבריהם ומוציאים אותם לחוץ ונושאים ונותנים בדבר. גמרו את הדבר הזה מכניסים אותם. הגדול שבדיינים אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב: (ז) ומנין שכשיצא א׳ מן הדיינים לא יאמר ו) אני מזכה וחבריי מחייבים אבל מה אעשה שרבו עלי לכך נאמר לא תלך רכיל בעמך. וכן הוא אומר הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה דבר: (ח) ומנין שאם אתה יודע לו עדות אין אתה רשאי לשתוק ז) עליה ת״ל לא תעמוד על דם רעך. ומנין אם ראית ח) טובע בנהר או ליסטים באים עליו או חיה רעה באה עליו חייב אתה ט) להצילו (בנפשו) ת״ל לא תעמוד על דם רעך. י) ומנין לרודף אחר חבירו להורגו ואחר הזכור ואחר נערה המאורסה חייב אתה להצילו בנפשו ת״ל ולא תעמוד על דם רעך. לא תשנא את אחיך יכול לא תקללנו לא תכנו ולא תסטרנו ת״ל בלבבך לא אמרתי כי אם בשנאה שבלב. ומנין שאם הוכחתו ד׳ וה׳ פעמים חזור והוכיח ת״ל הוכח תוכיח. יכול אפילו את מוכיחו ופניו משתנות ת״ל ולא תשא עליו חטא: (ט) אמר ר׳ טרפון העבודה אם יש בדור הזה יכול לקבל תוכחה. אראב״ע העבודה אם יש בדור הזה יכול להוכיח. א״ר עקיבא העבודה אם יש בדור הזה כ) יודע היאך מוכיחים. אמר ר״י בן נורי מעידני עלי שמים וארץ שיותר מד׳ וה׳ פעמים לקה עקיבא על ידי לפני ר״ג שהייתי קובל לו עליו ל) וכל כך הייתי יודע שהיה מוסיף לי אהבה: (י) לא תקום עד היכן היא כחה של נקימה אמר לו השאילני מגלך ולא השאילו למחר אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כשם שלא השאלת לי מגלך לכך נאמר לא תקום: (יא) לא תטור עד היכן כחה של נטירה אמר לו השאילני קרדומך ולא השאילו למחר אמר לו השאילני מגלך אמר לו הא לך איני כמותך שלא השאלת לי קרדומך לכך

הגהות הגר״א הלכה ז ו) אני מזכה אבל מה אעשה שחבריי רבו עלי כו׳ כצ״ל [דלשון וחבריי מחייבים אינו מדוקדק כ״כ]: הלכה ח ז) עליה מיותר: ח) טובע בנהר כו׳ חייב. צ״ל שחייב: ט) להצילו בנפשו. תיבת בנפשו מיותר [דעל מי קאי תיבת בנפשו אי על מי שרואה ואשמועינן דחייב בעצמו להשתדל להצילו הא בסנהדרין דף ע״ג מקשה הא נפקא לן זה מן והשבותו לו לרבות השבת גופו ומשני אי מהתם הו״א ה״מ לאצולי בנפשיה אבל מיטרח ואגורי לא קמ״ל הרי דעיקר קרא אתי שחייב לשכור אנשים להצילו ואי דקאי על ליסטים באים עליו וקמ״ל שחייב להצילו בנפשו של הליסטים כדין רודף להרגו ואפילו בא על עסקי ממון נמי כדין בא במחתרת שהותר דמו הרי מיכח שם בגמרא דהברייתא זו לא איירי בענין זה וע״כ מחקו הגר״א]: י) ומנין לרודף אחר חבירו חייב צ״ל שחייב: הלכה ט כ) יודע למי מוכיחים כצ״ל [כן מוכח מדסמך לזה המעשה מעשה דר״י בן נורי שעליו מה שהוכיח אותו [דמסתמא הוכיחו נ״כ מתחלה] וקבל עליו לפני ר״ג הכל הוסיף לו ר״ע עבור זה אהבה אבל לאנשים דעלמא אין מצוי דבר זה]: ל) וכל כך ט״ס וצ״ל וכ״ש שהוסיף לו אהבה לקיים מה שנאמר הוכח לחכם ויאהבך [כן איתא בערכין דף ט״ז]:

ביאור

עם מיני תכשיטין מוליך חלופין מעיר לעיר כדאמרינן ממהדורי מילי שהוא מספר בעיר הזו מה שראה באחרת וכן מספר בעיר אחרת מה שרואה בזו ולפיכך דומה הרכילות לרוכל כי המוליך רכילות מגיד לזה מה ששמע מזה: (ו) ומוציאים אותם לחוץ. כדי שלא ישאו פנים לבעלי דינין וגם כדי שלא ידעו הבעלי דינים מי הוא המחייב ומי המזכה: (ז) ומנין שכשיצא אחד מן הדיינים. פי׳ שכשיצא לחוץ לא יאמר לבעל הדין [וה״ה לאחרים עיין בחפץ חיים כלל ג׳ הלכה ג׳] אני הייתי רוצה לזכות אבל מה אעשה וכו׳: (ח) שאם אתה יודע לו עדות וכו׳. לפי שבתחלה אמר שלא יגלה סוד חבירו לשום אדם ולזה הוצרך לומר שאם הוא עדות שיודע לשכנגדו שהוא חייב לגלות העדות ולהגידו: ת״ל לא תעמוד וכו׳. דריש לשון שתיקה מדכתיב ובפתחו עמדו כל העם: שחייב אתה להצילו ת״ל לא תעמוד. לא תעמיד עצמך על דמו אלא הצילהו: להצילו בנפשו. של הרודף כי ניתן ליהרג בכל אדם כדי להצילו מן העבירה ההיא שמוטב שימות ואל יעבור העבירה: ת״ל לא תעמוד וגו׳. וה״ק קרא לא תעמוד מהציל רעך בשביל הדם כלומר בשביל שאתה צריך לשפוך דמו אלא שפוך והציל ובגמרא שם מקשה דהא קרא דא צריך לדרשא דלעיל לרואה חבירו טובע בנהר וכו׳ ומשני דאין ה״נ ומה שאמר שחייב להציל הרודף בנפשו יליף מהיקשא דכתיב בקרא בנערה המאורסה כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה בא רוצח ללמד לנערה ונמצא למד הימנה מה נערה הרודף אחריה ניתן להצילה בנפשו דכתיב ואין מושיע לה משמע דהמושיע לה יכול להושיעה בכל דבר שיכול להושיעה אף רוצח כן ורודף אחר הזכור וה״ה אחר שאר כל העריות שחייבין עליהן מיתת כ״ד או כרת יליף שם בגמרא מקרא אחרינא דניתן להצילן בנפשו של רודף להרגו עי״ש. ודע דכל אשה אפילו פנויה כ״ז שלא טבלה היא בכלל חייבי כריתות וניתן להצילה בנפשו של הרודף אחריה ומזה יוכל האדם להבין את חומר העבירה ואפילו אם היה מתרצה ג״כ לעון זה הרי עון זה של איסור נדה הוא בכלל כל העריות שהדין בהן שאפילו אם יאנסוהו לעבור עבירה זו יהרג ואל יעבור ומזה ימלאו רתת ופחד האנשים הפושעים ומזנים ברצון עם נדות. וכל בתולה בחזקת נדה היא כדאיתא ביו״ד: יכול אפילו וכו׳ ת״ל ולא תשא עליו חטא. והיינו שיוכיחנו בנחת ובלשון רכה ובסתר כדי שלא יתבייש ועיין בחינוך: (ט) יכול להוכיח. לפי שכולם חוטאים ואם יאמר למוכח טול קיסם מבין עיניך שהיא עבירה קלה יאמר למופיח טול קורה שהיא עבירה המורה: יכול לקבל תוכחה. היינו שיקבלנו לשוב מחטאו וא״כ כשם שמצוה לומר דבר הנשמע וכו׳ חוץ מדבר המפורש בקרא שבכל גווני צריך לומר לו כדאיתא בשו״ע או״ח סימן תר״ח ע״ש בהג״ה: יודע האיך מוכיחים. דרך כבוד שלא יהו פניו משתנין: שהייתי קובל לו עליו. אם ראיתי בו שום דבר שאינו הגון: וכל כך הייתי יודע. ר״ל וכל כך עשיתי מפני שהייתי יודע וכו׳ ומינה שאם נדע שישנא אין להוכיחו שכן אמר שהע״ה אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך: (י) לכך נאמר לא תקום. תימה שלא כתב לאו על ראשון שהתחיל בתקלה ולא השאילו י״ל משום שלא עשה מחמת שנאה אלא שלא יאבד חפצו או יפגום אבל השני גילה שהוא מחמת נקימה אבל אם גם הראשון מנעו מלהשאיל מחמת איבה כ״ש שעובר משום לא תשנא את אחיך ומשום נקימה ואע״פ שלא הוכיר הנקימה בפיו כי הקב״ה בוחן לב וחוקר כליות. (יא) איני כמותך וכו׳. שמשאיל לו אלא שמורה לו [illegible] לו שנאה קבועה

בוקר הראשון. יכול אפילו לא בא ולא תבעו ו) ת"ל אתך לא אמרתי אלא שלא ילין אתך לרצונך: (יא) יכול אפילו ז) המחוהו אצל החנוני ואצל השולחני יהיה עובר עליו ח). ת"ל אתך לא ילין אתך (לרצונך): (יב) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר אין לי אלא שכיר יום שהוא גובה כל הלילה שכיר הלילה שגובה כל היום מנין ת"ל ביומו תתן שכרו: (יג) לא תקלל חרש אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם ת"ל ונשיא בעמך לא תאור. א"כ למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים יצא המת שאינו בחיים: (יד) ולפני עור לא תתן מכשול לפני סומא בדבר בא אמר לך בת איש פלוני מה היא לכהונה אל תאמר לו כשירה והיא אינה אלא פסולה. היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו ליסטים. צא בצהרים בשביל שישתרב. אל תאמר לו מכור את שדך וקח לך חמור ואת עוקף עליו ונוטלו ממנו. שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו והרי הדבר מסור ללב שנאמר ויראת מאלהיך אני ה':

פרק ד.

(א) **לא** תעשו עול במשפט בדין. מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול שנאוי משוקץ חרם ותועבה. וגורם לחמשה דברים א) מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותו מארצו: (ב) לא תשא פני דל. שלא תאמר עני הוא זה הואיל ואני והעשיר הזה חייבים לפרנסנו אזכנו ונמצא מתפרנס בנקיות לכך נאמר לא תשא פני דל: (ג) ולא תהדר פני גדול. שלא תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה לא אביישנו ואראה בבושתו עד כמה ב) שאני מבייישו לכך נאמר לא תהדר פני גדול: (ד) בצדק תשפט עמיתך שלא יהיה אחד מדבר כל צורכו ג) ואחד (אתה) אומר לו קצר בדבריך ד) ושלא יהיה אחד עומד ואחד יושב. אמר ה) רבי יהודה שמעתי שאם רצו להושיב את שניהם מושיבים ואיזהו אסור שלא יהיה אחד עומד ואחד יושב. דבר אחר בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את כל האדם לכף זכות: (ה) לא תלך רכיל בעמך שלא תהיה רך דברים לזה וקשה לזה. דבר אחר שלא תהיה כרוכל שהוא מטעים דברים והולך:

הגהות הגר"א ו) ת"ל אתך צ"ל ת"ל לא תלין והשאר מיותר [איני יודע כונתו ואולי חסר בו תיבת וכו' ור"ל ת"ל לא תלין אתך לרצתך והוא כעין מה שאמר בגמרא דף קיד ת"ל אתך לרעתך]: **הלכה יא** ז) המחוהו צ"ל המחהו: ח) ת"ל אתך לא אמרתי אלא שלא תלין אתך [לאפוקי זה שכבר מסרה אצל חנוני ואין להשכיר אצלו מעות כלל ובאמת מה שכתוב בגירסתנו לרצונך אין לו שום ביאור]: **פרק ד הלכה א** א) מטמא את הארץ מיותר וצ"ל מטמא את המקדש [טעמו דעל מטמא הארץ לא מצינו סמך מקרא משא"כ לטמא את מקדשי שכיון שהוא קרוי תועבה הרי הוא כעכו"ם ובעכו"ם כתיב בפרשה קדושים למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי וגם יתר הדברים שחשבה הברייתא כמו שביאר באדרת אלי' עי"ש ויתר הדברים שחשב שם הוא במדרש רבה בריש רות עי"ש]: **הלכה ג** ב) שאני צ"ל אני: **הלכה ד** ג) ולאחד אומר לו כו': ד) ושלא יהיה כו' [וקא י הכל על בצדק תשפוט]: ה) רבי יהודה עד ד"א מיותר [דהמעיין בגמרא שבועות דף ל' יראה שמה שאומר דבר אחר הוא שייך רק תיכף אחר המימרא הראשונה של הברייתא שלא יהיה אחד אומר ליקצר וכו' ומימרא דר' יהודא הוא שייך רק על מה שאמרו שם מתחלה ת"ר ועמדו שני האנשים מצוה לבע"ד שיעמדו וע"ז שייך אר"י שמעתי שאם רצו להושיב ובא לאפלוגי על ת"ק שסובר שמצוה לעמוד והוא סבר דהקרא קאי רק אהעדים אבל לא אבעלי דינים]:

ביאור.

וים אתך: ת"ל אתך וכו'. דא"א לפרש אתך כפשטיה דאינו עובר אלא אם הלינה אתו דבאמת כל עוד שלא נתנה לשכיר עובר בכל מקום שתלין ולזה דרשוהו אתך לדעתך ומפאת רצונך שהוא בא ותבעו ואתה לא נתת לו: (יא) יכול אפילו המחהו. נתקו מאצלו והעמידו אצל חנוני כגון שהיה הפועל צריך לפירות ואמר בעה"ב תן לו בדינר פירות ועלי לשלם: ה"ג ת"ל אתך לא ילין אתך. ולאפוקי זה שלא לנה אצלו שכבר נמסר לחנוני ואין תביעתו עוד עליו אלא על החנוני ליקח ממנו הפירות או על השולחני ליקח ממנו המעות: (יב) שהוא גובה כל הלילה. שנתנה התורה רשות לבעה"ב כל הלילה לבקש מעות כי ביום פעולתו לא היה שום חיוב עליו כי שכירות אין משתלמת אלא בסוף ומתחיל החיוב אחר גמר היום: (יג) ת"ל ונשיא בעמך לא תאור. דמלת בעמך יתירה אלא ה"ק ונשיא וכל מי שבעמך לא תאור אותו: מה חרש מיוחד שהוא בחיים. שאינו חסר לו כ"א חוש השמיעה לבד: (יד) היה נוטל ממך עצה. כי הוא סומא בדבר: ואתה עוקף עליו. בחובך שיש לך עליו: והרי הדבר מסור ללב. והקב"ה יודע שכונתך לא לטובתו:

פרק ד (א) קרוי עול וכו'. שהעול קרוי תועבה שנאמר (דברים כה) כי תועבת ד' וגו' כל עושה עול והתועבה קרויה שקץ וחרם שנאמר (שם ז') ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו וגו': מטמא את הארץ וכו'. שכיון שהעול נקרא תועבה הרי הוא כעובד כוכבים שגורמת לכל הדברים הללו כמו שמפורש בתורה ובנביאים בכמה מקומות [הראב"ד]: (ב) לא תשא פני דל וכו'. קראי יתירי נינהו דבכלל לא תעשו עול הוא העני והעשיר שלא יעול המשפט להעני מפני העשיר ולא להעשיר מפני העני לזה אמרו שהוצרך לומר זה מפני צד ההתרות שיכול האדם להטעות עצמו בזה: (ג) עד כמה שאני. צ"ל עד כמה אני [הגר"א] וכ"ה בילקוט: (ד) שלא יהיה כו' ושלא יהיה כו'. שלא יראה את חבירו שמכבדין אותו יותר ממנו ויסתתמו טענותיו: אמר ר' יהודה שמעתי וכו'. בגמרא [שבועות ל.] איתא זה על מה שאמר שם בתחלה ועמדו שני האנשים מצוה לבע"ד שיעמדו אמר ר' יהודה וכו': הוי דן וכו'. ולא בבעלי דינים איירי אלא ברואה את חבירו עושה דבר שאתה יכול להכריעו לצד עבירה ולצד זכות הכריעו לזכות ולא תחשדהו בעבירה: (ה) שלא תהא רך לזה וקשה לזה. לפי שנכתב לאו זה אצל לאוי הדיינים הוצרכו חז"ל לדרשו ג"כ על הדיין ורכיל הוא נוטריקון רך לי תהיה: דבר אחר. לפי שכפי פי' הראשון לא יתיישב מלת לא תלך לזה חזרו ודרשו אותו על רכילות ממש: ה"ג שהוא מטעין דברים והולך. פי' שהרוכל המחזר בעיירות

עם

לא תגנובו: (ב) לא תגנובו על מנת למקט. לא תגנובו על מנת לשלם תשלומי כפל. ולא על מנת לשלם תשלומי ארבעה וה'. בן בג בג אומר לא תגנוב את שלך מאחר הגנב שלא תראה גונב: (ג) לא תכחשו מה ת"ל לפי שנאמר וכחש בה למדנו עונש. אזהרה מנין א) ת"ל ולא תכחשו: (ד) איש בעמיתו אין לי אלא איש באיש איש באשה מנין ת"ל בעמיתו מ"מ: (ה) לא תגנובו לא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו ולא תשבעו בשמי לשקר הא אם גנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך להישבע בשמי לשקר: (ו) לא תשבעו ב) בשמי לשקר מה ת"ל לפי שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא שיכול אין לי חייבים אלא על שם המיוחד בלבד מנין לרבות את כל הכינויים ת"ל בשמי כל שם שיש לי: (ז) וחללת את שם אלהיך מלמד ששבועת שוא חילול השם. ד"א וחללת נעשה אתה חולין לחיה ולבהמה: (ח) וכן הוא אומר על כן אלה אכלה ארץ ויאשמו יושבי בה על כן חרו יושבי ארץ ונשאר אנוש מזער: (ט) לא תעשוק את רעך יכול אפילו אמר איש פלוני ג) גבור הוא והוא אינו גבור איש פלוני חכם והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא אינו עשיר ת"ל לא תגזל מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושק דבר של ממון ואיזה זה הכובש שכר שכיר. ד) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר אין לי אלא שכר האדם שכר הבהמה והכלים מנין שכר הקרקעות מנין ת"ל לא תלין פעולת כל דבר: (י) ה) עד בוקר אינו עובר עליו אלא עד

הגהות הגר"א פרשתא ב הלכה ג א) ת"ל ולא תכחשו ולא תשקרו מה ת"ל לפי שנאמר ונשבע על שקר עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל ולא תשקרו [כן איתא בב"ק קה: ולפני הראב"ד היה הגירסא זו בפנים כהגהת הגר"א]: **הלכה ו** ב) לשקר בשמי מה ת"ל כצ"ל [עיין בביאורנו ותבין עומק הגהתו]: **הלכה ט** ג) גבור והוא אינו גבור חכם וכו' עשיר וכו' בכולם צריך להיות בהיפך אינו גבור הוא גבור וכן בחכם ועשיר [הנה שרתקנו בביאורנו מ"מ הנכון יותר כהגהת הגר"א משום דלכל האיפנים יקשה למה לא ציירה הברייתא כפשיטי אינו גבור והוא גבור וכו'] ד) לא תלין [כו'] עד בקר מה ת"ל כו' כצ"ל [הגר"א הוסיף רק תיבת מה ת"ל ופירש למה להכתוב לכתוב פעולת שכיר כתוב שכר שכיר]: **הלכה יו"ד** ה) עד בוקר ממה שנאמר לא תלין מה ת"ל עד בקר אינו כו' כצ"ל [כן איתא בגמרא]:

ביאור

משתעי וקרא לעשרת הדברות בגונב נפשות דבדבר שיש בו מיתה הכתוב מדבר שם דאמר לא תרצח: (ב) על מנת למיקט. להקניט ולצער את בעליו ואח"כ להחזיר לו ואע"ג דכבר דרשנו אותו לאזהרה אמר בב"מ דף ס"א דבמקום שיש חסרון ממון לחבירו לא צריכא דיליף זה מריבית ואונאה דאסר הכתוב ואמרו שם דאם אינו ענין למקום שיש ע"י הגנבה חסרון ממון תנהו ענין לגנבה שאין בה חסרון ממון ואפ"ה אסר הכתוב לגנבה בכל צד: ע"מ לשלם וכו'. דאף שכונתו להטיב בזה לחבירו אפ"ה אסור: לא תגנוב את שלך וכו'. אם אדם גנב לך ומצאת את שלך במקום שתוכל לגנוב אותו תבע את שלך ולא תגנוב אותו אלא בעל כרחו הוציאו מידו וטול את שלך: (ג) מה ת"ל. והרי כבר נאמר וכחש בה ונשבע על שקר דמחייב קרבן ומדמחייב קרבן שמעינן מינה דאסור לכחש: למדנו עונש. דמחייב קרבן על השבועה וגם נתחייב באונס עי"ז: ה"ג אזהרה מנין ת"ל ולא תכחשו [הגר"א והראב"ד וכן איתא בב"ק דף ק"ה:]. ופירושו שנענש גם על ההכחשה בלרוף השבועה [כן פירש בשמ"ק ב"ק דף קו ע"ש] ובספר המצות להרמב"ם מצוה רמ"ה כתב שמשעה שכפר בפקדון שהופקד אצלו או בהחובות שנתחייב בהם תיכף עובר בלאו זה ואע"פ שלא בא עדיין לידי שבועה: (ד) אין לי אלא איש באיש. דאיש בעמיתו משמע הדומה לו דהיינו איש באיש והראב"ד גרים איש לאשה ואשה לאיש ואשה לאשה מנין: ת"ל בעמיתו מ"מ. פי' מדלא כתיב איש ברעהו משמע אפילו אשה ומדרבי רחמנא אשה לענין גזילות ה"ה לאשה באשה וכ"ש אשה לאיש [ראב"ד]: (ה) הא אם גנבת סופך לכחש וכו'. פי' שהגונב כשיתבע אדם אותו אע"פ שהוא רוצה להחזיר הגנבה מ"מ מכחיש הגנבה כדי שלא יתפס כגנב ואומר לא גנבתי אלא במציאה בא לידי ואם חזר וגנב סופו לשקר שיהא לבו מסוך אחרי הממון והומדו וכופר בו לגמרי ואם יחזור ויגנוב סופו לישבע לשקר נמצא שהגונב ממון מכחש ומשקר ונשבע לשקר ומחלל השם: (ו) לא תשבעו בשמי לשקר מה ת"ל. אין הכונה שלא יכתוב כלל דהא אמרינן בשבועות אכלתי ולא אכל או א אכלתי ואכל ה"ז עובר משום לא תשבעו נשבע לשנות את הידוע כגון על עץ שהוא אבן ה"ז שבועת שוא אלא ר"ל בשמי מה ת"ל דהו"ל למכתב ולא תשבעו לשקר ולזה כוון הגר"א בהגהתו: (ז) נעשה אתה חולין לחי' ולבהמה. דאע"ג דכתיב ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית השדה כיון שנשבעת לשקר נעשה אתה חולין להם שלא יהא מוראך עליהם אבל יהיה מוראם עליך ויאכלו אותך: (ח) על כן אלה שהיא שבועת שוא אכלה הארץ וגו' ונשאר אנוש מזער. שהם מתמעטין והולכין שנעשו חולין לחיה ולבהמה: (ט) איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור. רבים נתקשו בזה דמאי עשק שייך בזה כשמשבחו בדבר שאין בו. והר"ש משנ"ץ תירץ קלת כגון שמתביים בדבר שאומרין עליו ואין בו וכן כה"ג בחכמה ועושר שהוא איש עני ואומר עליו שהוא העשיר שבעיר. ויזוייר עוד כגון שמקלקלו במה שהוא משבחו וכידוע שאדם מחוייב להטיב להבירו במה שחננו ד' הן בחכמה והן בגבורה והן בעושר אבל מ"מ רק לפי מה שיש ביכולתו ולא יותר, בעושר לענין צדקה וכן לצרכי העיר אינו מחוייב ליתן האדם שדחוק לו בפרנסתו כמו העשיר וכשהוא מפרסמו לעשיר ממילא מתבזה עי"ז ובא עי"ז לידי חירופין וגם לפעמים להפסד ממון ויזוייר ג"כ לענין גבורה שהרבה טוב לאדם יותר בין האומות כשהוא איש חלש מכשהוא גבור וכן לענין חכמה יזוייר ג"כ ואכ"מ להאריך: אף עושק דבר של ממון ואיזה וכו'. פי' מה הדבר שיהיה זולת גזילה כובש ממון חבירו: הכובש שכר שכיר. שאינו גוזל ממנו דבר אלא כובש על ממונו שבידו: אין לי אלא שכר האדם. פי' אילו אמר קרא לא תלין שכר שכיר לא היה לו לומר דעובר על לאו זה אלא שכירות האדם כאשר שכר עצמו שהוא יקרא שכיר: מנין שכר הבהמות והכלים. אם השכיר לו בהמתו וכליו שאם הלין השכירות אלו עובר על לאו זה: שכר הקרקעות. אם השכיר לו קרקע והלין שכרו: ת"ל פעולת, כל שפעולתו אתך אפילו בהמה וכלים: (י) אינו עובר עליו. פי' בלאו זה של לא תלין אלא עד בקר ראשון [דעד בקר קרא יתירא הוא דממשמע שנאמר לא תלין יודע אני שהוא עד בקר דכל לינה שבמקרא לינת לילה הוא] אבל עובר משום בל תשהה והוא מה שאמר הכתוב אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן

בוצר עקץ את האשכולות הוסבך בעלים ונפל לארץ ונפרט הרי של בעל הבית. המניח כלכלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר הרי זה גוזל העניים. על זה נאמר לא תשיג גבול עולים (רוצה לומר כהכך כמו יורדים היינו העניים): (ג) איזו היא עוללת כל שאין לה לא כתף ולא נטף. יש לה כתף אבל לא נטף נטף אבל לא כתף לבעל הבית. אם ספק לעניים. עוללות שבארכובה אם נקצרת עם האשכול הרי של בעל הבית ואם לאו הרי של עניים. גרגיר יחיד. ר' יהודה אומר אשכול. וחכמים אומרים עוללות: (ד) לעני יכול לעני מאחרים ת"ל לגר. אי לגר יכול לגר תושב ת"ל ללוי מה לוי בן ברית אף גר בן ברית: (ה) או ללוי ולגר יכול בין חסרים בין שאינן מחוסרין ת"ל לעני מה עני מחוסר ובן ברית אף כולם מחוסרין ובני ברית. תעזוב. הנח לפניהם והם יבזבזו אפילו תשעים ותשעה אומרים לחלק ואחד אומר לבזבז אפילו בריא אפי' ידיו יפות לזה שומעים שאמר כהלכה. יכול בדלית ובדקל כן ת"ל אותם אפי' תשעים ותשעה אומרים לבזבז ואחד אומר לחלק אפילו זקן אפילו חולה לזה שומעים שאמר כהלכה: (ו) מה ראית לומר בדלית ובדקל לחלק ובשאר כל הפירות לבזבז אחר שריבה הכתוב מיעט ת"ל קציר מה קציר מיוחד שהקטן מושל בו כגדול יצאו הדלית והדקל שאין הקטן מושל בהם כגדול. ר"ש אומר חלוקי אגוזים כדלית וכדקל: (ז) תעזוב לפניהם. הנח תבואה א) בקשה. תלתן ב) בעמירי. תמרים במכבדות. יכול אפילו השירה אותן הרוח ת"ל אותם. הפרישם ואחר כך השירה אותן הרוח כשם שזכו בהם כך זכו בעציהם. מנין שספק לקט לקט. ספק שכחה שכחה. ספק פיאה פיאה. ת"ל לעני ולגר תעזוב אותם. אני ה' אלהיכם אני איני גובה מכם אלא נפשות שנאמר אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער. וכן הוא אומר כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש:

פרשתא ב.

(א) **לא** תגנובו מה ת"ל לפי שנאמר גניבה שנים ישלם למדנו עונש אזהרה מנין תלמוד לומר

הגהות הגר"א פרק ג הלכה ז א) בקשה צ"ל בקשיה: ב) בעמירי צ"ל בעמיר.

ביאור

ממה שהוא בוצר ולא ע"י דבר אחר מאונס: עקץ. פי' התך את האשכולות והיסכך האשכול בעלים וע"י כך נפל לארץ ונפרט: הרי הוא של בעה"ב. שלא נפל מחמת בצירה אלא מההסתבכות: כלכלה תחת הגפן. שהניח סל תחת הענבים כדי שיפול בו הפרט ולא יפול לארץ כדי שלא יזכו בו עניים: ע"ז נאמר אל תסיג וכו'. עיין בפי' המשנה להרמב"ם בפ"ה: (ג) איזהו עוללת. האמורה בתורה וכרמך לא תעולל: כתף. השרביט האמצעי של האשכול מחוברים בו אשכולות קטנות הרבה וכשהן שוכבין זה על זה כמשאוי שעל כתפו של אדם הוא נקרא כתף וכשהן מחוברין בשרביט אחד לכאן ואחד לכאן אין כאן כתף: נטף. הן גרגרים של ענבים המחוברים בסוף השרביט שרגילים להיות תלוים שם ענבים הרבה ועל שם שענביו נוטפות למטה נקרא נטף ולשון המקרא קורא לאשכול שאין לו כתף ולא נטף עולל לפי שהוא לפני שאר אשכולות כעולל לפני איש: אם ספק. שנראים האשכולות הקטנות התלויות בשרביט כאילו שוכבות זו ע"ג זו ואין שוכבות יפה דהשתא הוי ספק אם יש לה כתף אם לאו: שבארכובה. יחור של זמורה שתלויין בה אשכולות הרבה והבוצר קוצצה והיא נקראת ארכובה ופעמים שיש בה עוללות עם האשכולות: נקרצת. נקצצת ונחתכת מלשון קרץ מצפון בא: עם האשכול. כשחותך האשכול מן הארכובה נחתך גם העולל עם האשכול דאינו רחוק ממנו היא של בעה"ב: גרגר יחידי. כגון אשכול שאין לו אשכולות קטנות שוכבות זו על זו אלא הגרגרים מחוברים בשרביט עצמו: רבי יהודה אומר אשכול. דכתיב (ישעיה י"ז) ונשאר בו עוללות כנוקף זית שנים ושלשה גרגרים שנים שלשה גרגרים עוללות יותר מכאן אשכול: וחכמים אומרים עוללות. דלא חשיבי הגרגרים השוכבים זה על זה להקרא כתף: (ד) יכול לעני מאחרים. דהיינו עכו"ם דגם הוא בכלל עני: ת"ל לגר. לאפוקי עכו"ם כיון דהוצרך לומר לגר אשר יתגייר מהם: ת"ל ללוי. ואע"ג דהכא לא כתיב ללוי כיון דכתיב גבי מעשר עני ללוי ולגר אקשינהו להדדי: (ה) הנח לפניהם. פי' מדאמר תעזוב ולא אמר תתן לפניהם ש"מ שאין לחלק אלא לעזוב אותם בידם והם יטלו כל אחד מה שיכול ליטול: אפילו ידיו יפות. פי' שהוא בריא וחזק וא"כ יש לתלות שאמר לטובת עצמו: יכול אפילו בדלית. גפן המודלית ונשואה ע"ג עצים או ע"ג אילנות אחרות: ת"ל אותם. דהוי מיעוטא דהיינו אותם שאין בהם טורח וחשש סכנה תעזוב ויבוזו כל אחד אבל אותם שיש בהם טורח וחשש סכנה שלא ידחפו זה את זה במהירותם לא: (ו) שהקטן מושל בו כגדול. דקציר הוא על הארץ: יצאו הדלית והדקל שאין הקטן וכו'. מצד גבהו של הדקל ובדלית מפני הליסותו שאם יעלו בו שנים או שלשה תשבר ויבואו לידי סכנה הלכך אחד מלקט ואח"כ חולקין ביניהן: חלוקי אגוזים. אילן של אגוזים ונקרא חלוקי מפני שקליפתן חלקה ואין אדם יכול לעלות בהן כשאר אילנות לכך דינם כדלית וכדקל: (ז) תעזוב לפניהם. הנח תבואה בקשה. פי' כשם שזכו בהם כך זכו בעציהם ולא יעכבן בעה"ב לעצמו: תלתן. הוא קטניות יניח לפניהם בעמרים אשר עם התלתן: יכול אפילו את השירה. דהיינו שהרוח השיר הקש וכיו"ב: ת"ל אותם. מיעוטא הוא ומשמע אותם שהם כמו שגדלו תעזוב אותם כמו שהם אבל אם נשר הרוח מה שעליהם מן הקש וכיו"ב אין לעניים זכות בהם: הפריסן. לעניים כדין התבואה בקשיה וכו': ואח"כ השירה אותם הרוח. לפירות מפסוליהן: כשם שזכו. העניים בפירות משעה שהפריסן להם כך זכו בעציהן כלומר בפסולת שלהם: מנין שספק לקט. כגון שאינו יודע אם נפל מחמת הקצירה או לאו: ת"ל תעזוב אותם. יתירא אחד כאן ואחד בפרשה אמור: איני גובה מכם אלא נפשות. אלהים לשון דיין הוא וגביית נפשות מן המקרא האחר יצא [ראב"ד]: שנאמר אל תגזול דל וגו'. ומה יש לגזול לדל אם לא הדברים שזיכתו התורה:·

פרשתא ב (א) מה ת"ל. דכבר נאמר בפרשה משפטים איסור גנבה: אזהרה מנין. ובגונב ממון הכתוב מדבר דדבר הלמד מענינו וקראי דילן למעלה ולמטה בממון משתעי

לשחת מפסיק דברי ר"מ. וחכמים אומרים אינו מפסיק אלא א"כ חרש: (ב) אמת המים הקבועה הרי זו מפסקת. ר' יהודה אומר אם אינה יכולה ליקצר כאחת הרי זו מפסקת. א) כל ההרים אשר במעדר יעדרון אעפ"י שאין הבקר יכול לעבור בכליו הוא נותן פיאה לכל: (ג) הכל מפסיקים לזרעים ואינו מפסיק לאילן אלא גדר שהוא גבוה עשרה טפחים. אם היה שער כותש אינו מפסיק לאילן אלא נותן פיאה לכל: (ד) ג) לחרובים כל הרואים זה את זה. אמר רבן גמליאל נוהגים היו בית אבא נותנים פיאה אחת לזיתים שהיה להם בכל הרוח ולחרובים כל שרואים זה את זה. ר"א בר צדוק אומר משמו אף לחרובים שהיה להם בכל העיר: (ה) ולקט קצירך לא לקט קיטוף. ולקט קצירך אין לקט אלא מחמת הקציר. מיכן אמרו היה קוצר קצר מלא ידו תליש מלא קומצו הכהו קוץ עקצתו עקרב נבעת ונפל מידו על הארץ הרי של בעל הבית. תוך היד ותוך המגל לעניים אחר יד ואחר המגל לבעל הבית. ראש המגל וראש היד רבי ישמעאל אומר לעניים. ר"ע אומר לבעל הבית: (ו) לא תלקט לעני לא תסייע את העני. לא תלקט הזהיר את העני בשלו:

פרק ג.

(א) וכרמך לא תעולל מיכן אמרו כרם שכולו עוללות ר"א אומר לבעל הבית ר"ע אומר לעניים. אר"א וכי תבצור לא תעולל ואם אין בציר מנין עוללות. אמר לו ר"ע וכרמך לא תעולל אפילו כולו עוללות א"כ למה נאמר וכי תבצור לא תעולל שיכול הואיל והתיר הכתוב את העוללות לעניים יכול יבואו עניים ויטלו אותם בכל שעה שירצו לכך נאמר וכי תבצור לא תעולל אין לעניים בעוללות קודם לבציר: (ב) ופרט כרמך אין פרט אלא מחמת הבציר. מיכן אמרו היה

הגהות הגר"א פרק ב הלכה ב א) כל צ"ל וכל [ואדלעיל קאי לאשמועינן דההר אף שחודו זקוף אין מפסיק בין השדות עיין בביאורו באדרת אליו]: הלכה ד ג) לחרובין צ"ל ולחרובין [דאדלעיל קאי לאשמועינן דהכא אינו תלוי בשער כותש]:

ביאור

שביל הרבים דוקא כשהוא קבוע תמיד ולהכי תנא שביל הרבים לאשמועינן דאפילו ביה בעינן שיהא קבוע תמיד ולא דמי לדרך היחיד והרבים דשם לא בעינן שיהא קבוע תמיד: הבור. שדה בור שאינה חרושה ונשארה שממה תרגום והאדמה לא תשם לא תבור: והניר. הוא שדה שחרשו אותו והפכו אותו בחרישה ולא זרעו שם: וזרע אחר. כגון שזורע עדשים בין שתי ערוגות של חטים: והקוצר לשחת. למאכל בהמה קצר תבואה שלא הביאה שליש באמצע השדה: מפסיק. דסבר ר"מ דכל לשחת לאו קצירה היא ולא חשבינן ליה אתחלתא דקצירה: אלא א"כ חרש. מקום הקצרה והו"ל שדה ניר אבל לא חרש לא דקוצר לשחת הוי קצירה ותחלת קצירה היא וכי גמיר בישולייהו וקצר ליה לכולא שדה כגומר קצירתו דמי ואינו נותן אלא פאה אחת על שניהם: (ב) אמת המים. היינו שלולית דלעיל וקאמר ת"ק דבכל ענין מפסיק ואתא ר' יהודה לומר דדוקא כשאינה יכולה להקצר כאחת והיינו שאם עומד באמצע אינו יכול לקצור מכאן ומכאן אבל אם עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן אינה מפסקת: אשר במעדר יעדרון אע"פ וכו' הוא נותן פאה לכל. פי' הרים שהם טרשים טרשים סלעים סלעים שאינו יכול לחרוש בם בבקרים אלא עודר בו במעדר ביד כאן מעט וכאן מעט המקומות שבין הסלעים ונראה בינתיים כשדה בור אעפ"כ אינו כשתים ושלש שדות אלא כולן כשדה אחת ונותן פאה אחת לכל [ראב"ד ור"ש] ולישנא דברייתא אע"פ שאין הבקר יכול לעבור בכליו ה"פ אע"פ שאין וכו' ועי"ז נשאר כמה מקומות בורות בינתיים אעפ"כ אינו נחשב אותו מקום כשדה בור להפסיק: (ג) ואינו מפסיק לאילן. דדרך אילנות להיות מפוזרין: שער כותש. ענפי האילן נקראין שער ואמר שאם היו הענפים כותשין זה את זה ע"ג הגדר שבזה מתערב אילן זה עם אילן זה נותנין פאה אחת לשניהם: (ד) לחרובים וכו'. פי' מה שאמרנו למעלה שהגדר הוא הפסק בין האילנות הוא חוץ מהחרובים וזיתים דהיינו לחרובים כל זמן שהעומד אצל אחד מהאילנות יוכל לראות האילן האחר אע"פ שיש ביניהם גדר המפסיק אינו מפסיק ונותן פאה מאחד לחבירו: לזיתים שהיה להם בכל רוח. פאה אחת היו נותנים על כל הזיתים שהיה להם לצד מזרחה של עיר ופאה אחרת על כל הזיתים של צד מערבה של עיר וכן לארבע רוחות: אף לחרובין שהיו להם בכל העיר. ג"כ אין נותנין כ"א פאה אחת על כולן: (ה) לא לקט קיטוף. שאם היה הולך בתוך שדהו וקיטף מלילות בידו ונושר מידו אין זה לקט דסתם קציר לא הוי אלא במגל וה"ק קרא ולקט הנושר בשעה שאתה קוצר: אלא מחמת הקציר. ולא באונס כדמפרש ואזיל: קצר מלא ידו. בדברים שדרכן בקצירה: תלש מלא קומצו. בדברים שדרכן ליתלש ביד כגון עדשים ואפונין שתלישתן ביד היא קצירתן אבל דבר שדרכו ליקצר בכלי הרי אמר ברישא לקט קצירך לא לקט קיטוף וה"ה תלישה וא"כ אפילו נפל בלי אונס ג"כ לא הוי לקט: תוך היד וכו'. הוא ענין בפ"ע ואנשר קאי כלומר תוך היד ונשר תוך המגל ונשר דהנושר מתוך היד ומתוך המגל לעניים אבל הנושר מאחר היד מנדנוד ידו ומאחר המגל מכח תנועת המגל לבעה"ב דאין זה דרך קצירה: ראש היד. כשידו מלאה ויש שבלים בין ראשי אצבעותיו לפס ידו הנושר מהן וכן הנושר מראש המגל: ר' ישמעאל אומר לעניים. דדמי לתוך היד ותוך המגל: ור"ע אומר לבעה"ב. דמדמי ליה לאחר היד ולאחר המגל: (ו) לא תלקט לעני וכו'. דרשו זה מדאסמיך מילתא לעני ללא תלקט [דהו"ל למכתב לא תלקט פרט כרמך] דכתיב ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם ודרשו לא תלקט לעני דהיינו אם היו עניים מלקטים לא תסייע אתה את אחד מהם מפני שהוא גוזל עניים אחרים: לא תלקט הזהיר וכו'. הוא כמו ד"א לא תלקט לעני הזהיר את העני בשלו שאם היה לו שדה וקצרה לא ילקט לקט שדהו וה"ק ולקט קצירך לא תלקט ולעני ג"כ אני מזהיר דבר זה ועיין בק"א שמביא מהגמרא דמאן דדרש דרש זה לא דרש לאסור הסיוע לעני ולפיכך דרש האי קרא להזהיר לעני:

פרק ג (א) וכרמך לא תעולל. פי' לא תקח העוללות ומדסתם הכתוב משמע דאפילו כל הכרם עוללות ג"כ אסור ליקחם: מכאן אמרו. אסוף דברי ר"ע קאי: אר"א וכי תבצור וכו'. פי' הלא כתיב בפרשת תצא וכי תבצור משמע דיש בציר ואז ציוהו על העוללות להשאיר לעניים אבל אם אין בציר מנין לחייבו להניח עוללות: (ב) אין פרט אלא מחמת הבציר. שנופל

ממה

שיברתה הרוח או בהמה. ובקצרכם פרט לשקצרוה עכו"ם מיכן אמרו נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר פטור מן הלקט והשכחה והפיאה. ור' יהודה מחייב בשכחה שאין שכחה אלא בשעת העימור: (ז) אין לי אלא קוצר תולש מנין ת"ל לקצור. קוטף מנין ת"ל קצירך. אין לי אלא תבואה קיטניות מנין ת"ל ארצכם. אילנות מנין ת"ל שדך. יכול הירק והקישואים והדילועים והאבטיחים והמלפפניות הכל בכלל ת"ל קציר מה קציר מיוחד שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום יצאו ירקות אע"פ שלקיטתן כאחת אבל אין מכניסן לקיום. יצאו התאנים שאע"פ שמכניסן לקיום אבל אין לקיטתן כאחת. והתבואה והקיטנית בכלל הזה: (ח) ובאילן האוג והחרובים האגוזים והשקדים הגפנים והרימונים הזיתים והתמרים חייבים בפיאה: (ט) לא תכלה פאת שדך ואין פאת אלא מחמת הכילוי ואין פיאה אלא שיש לה שם ואין פיאה אלא בסוף. מיכן אמרו נתן בין בתחילה בין מאמצע הרי זו פיאה ובלבד שלא יפחות באחרונה אחד מששים: (י) וכן היה ר"ש אומר בשביל ד' דברים אמרו לא יתן אדם פיאה אלא בסוף שדהו מפני גזל עניים מפני בטול עניים ומפני מראית העין ומשום שאמרה תורה לא תכלה פאת שדך. מפני גזל עניים כיצד שלא יראה אדם שעה פנויה ויאמר לקרובו העני בוא וטול לך פיאה. מפני ביטול עניים כיצד שלא יהיו עניים יושבים ומשמרים כל היום ואומרים עכשיו הוא נותן פיאה אלא ילכו וילקטו בשדה אחר ויבואו בשעת הכילוי. מפני מראית העין כיצד שלא יהיו העוברים והשבים אומרים ראו היאך קצר איש פלוני את שדהו ולא הניח פיאה לעניים. ומשום שאמרה תורה לא תכלה פאת שדך: (יא) שדך ולא שדה אחרים. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון שדך ולא שותף עם העכו"ם. שדך לחייב על כל שדה ושדה:

פרק ב.

(א)) מיכן אמרו אלו מפסיקים לפיאה הנחל והשלולית דרך היחיד ודרך הרבים ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים. הבור. והניר. וזרע אחר. והקוצר

ביאור

קירסמוה נמלים. דהכריתו הנמלים קנה השיבולת מלמטה והוא מלשון יכרסמנה ומתחלף כ"ף בקו"ף שהם ממוצא אחד: שברתה הרוח. שאין כאן קצירה כלל: ובקוצרכם פרט לשקצרוהו עכו"ם. זה ג"כ נתמעט ממילת ובקוצרכם דמשמע דאתם הקוצרים לעצמכם ולא נכרי הקוצר לעצמו אפילו נתן אח"כ התבואה לישראל במתנה הואיל דבשעת הקצירה לא הוטל עליה חיוב פאה וכן לקט דכתיב ולקט קצירך דמשמע דוקא מקצירך: מכאן אמרו עכו"ם שקצר שדהו וכו'. דהיינו הך דלעיל הואיל דבשעת הקצירה עכו"ם היה לא הוטל עליה החיוב וגבי שכחה כתיב ג"כ כי תקצור קצירך פרט לשקצרה עכו"ם: אלא בשעת העימור. כשמוליכין העמרים ממקום למקום כדכתיב ושכחת עומר בשדה וזה בשעת שכחה גר היה ובירושלמי מפרש טעמא דרבנן דפליגי אר' יהודה דכתיב ושכחת עומר בשדה לרבות שכחת קמה וכיון שחיברן הכתוב יחד למדנו שלא יתחייב בשכחת עמרין אלא מי שנתחייב בשכחת קמה וזה שבשעת קמה היה עכו"ם ולא נתחייב בשכחה גם משכחת עמרין פטור אע"פ שהיה אז גר: (ז) אין לי אלא קוצר. בכלי תולש ביד וקיטף הוא העוקר עם השרשים: ת"ל לקצור. לא תכלה פאת שדך לקצור והאי לקצור הוא מלה יתירה לרבות תולש: ת"ל קצירך. ולקט קצירך דהו"ל למכתב ולקט לא תלקט: ת"ל ארצכם. שמורה כל מה שבארץ: אילנות. שפרים אינה בארץ מנין: ת"ל שדך. דשם שדה יאמר על שדה אילנות ג"כ: שהוא אוכל. למעוטי ספיחי סטים וקוצה שהם מיני צבעים ואינן בכלל אוכל: ונשמר. למעוטי הפקר מי שזכה בהן אינו חייב בפאה: וגידולו מן הארץ. למעוטי כמהין ופטריות דהן גדלים מן האויר: ולקיטתו כאחת. דהיינו בזמן אחד למעוטי תאנה שאינם נגמרין בזמן אחד: ומכניסו לקיום. למעוטי ירק שאין מכניסן לאוצר שיתקיימו: והתבואה והקיטניות בכלל הזה. פי' שיש בהם כל החמשה דברים הנ"ל לחיוב: (ח) ובאילן וכו'. מפני שכל אלו יש בהן כל החמשה דברים הנ"ל: (ט) אין פאה אלא מחמת הכילוי. כשמכלה הקצירה אפילו באמצע השדה דהתורה לא הקפידה אלא שלא יכלה הקצירה: ואין פיאה אלא שיש לה שם. היינו שיקרא לה שם פיאה אבל כל עוד שלא קרא לה שם פיאה אין דין פיאה עליה וחייבת במעשר: אין פיאה אלא בסוף מכאן אמרו וכו'. כתבו הר"ש והראב"ד שהוא לדעת ר"ש דמצריך ליתן פאה בסוף שדהו והאי דאמר מכאן אמרו היינו מה שמסיים ובלבד ור"ל אף דבודאי אם נתן בתחלה פי' שקרא שם בתחלת הקצירה או באמצע הרי זו פאה [וכדיליף בירושלמי מקרא דכתיב לא תכלה פאת שדך לקצור משמע אף שיש לו עדיין לקצור אפ"ה נקרא פאה] מ"מ צריך ליתן בסוף כשיעור דפאה נקרא מה שהוא בסוף שדה: (י) שעה פנויה. בזמן שאין העניים מצויים שם: ומשום שאמרה תורה לא תכלה. ופריך בגמרא מה חידש בזה הלא כל הטעמים שאמר מקודם הוא רק לפרש מפני מה בשעה שמכלה השדה ומשני הגמרא דה"ק מפני הרמאים שעיברים על לא תכלה ואומרים כבר הנחנוה ולא הניחו כלום אמנם אם יהיה מקום מסויים לזה לא יוכלו לומר זה: (יא) שדך ולא שדה אחרים. פי' אם קבל עליו לקצור קמתו של נכרי פטור מן הפאה ומכולן: שדך ולא שותף. שאפילו יש לו חלק בקרקע כיון שידו של עכו"ם בשותפות פטור: לחייב על כל שדה ושדה. שאם יש לו שתי שדות ויש הפסק ביניהן וכדלקמיה חייב להניח פאה בכל אחת דשדך יתירא הוא להורות דיש על כל שדה של ישראל חיוב בפ"ע וממילא אין לו להניח משדה אחת על חברתה:

פרק ב (א) מכאן אמרו וכו'. פי' אחר שלמדנו משדך לחייב על כל שדה בפ"ע בא ללמדנו ענין ההפסק שיהיה נחשב עי"ז לשתי שדות: הנחל. נחל מים: והשלולית. מפרש בפרק הכונס מקום שמי גשמים שוללין שם פי' מושכין ועוברין דרך שם: דרך היחיד. ארבע אמות: ודרך הרבים. ע"ז אמה ולכך נאמר דרך הרבים אף דהוא כ"ש לאשמועינן דאפ"ה אינו מפסיק רק לזרעים ולא לאילן כדמסיים לבסוף [ירושלמי]: שביל. זוטרא כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא: הקבוע. אתרווייהו קאי דאפילו שביל

חייבים בכבוד אביו: (י) אי זו היא מורא לא ישב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו. אי זהו כיבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכנים ומוציא. או איש אמו ואביו תיראו יכול אם אמר לו אביו ואמו לעבור על אחת מכל המצות האמורות בתורה ישמע להם ת"ל ואת שבתותי תשמורו כולכם חייבין בכבודי. אל תפנו אל האלילים אל תפנה לעובדם. ר' יהודה אומר אל תפנה לראותם ב) ודיי: (יא) אלילים זה אחד מעשרה שמות המגונים שנתגנה בהם ע"ז לשם מעשיה. אלילים על שם שהם חלולים. פסל על שם שהם נפסלים. מסכה על שם שהם ניסוכים. מצבה על שם ג) שהם עומדים. עצבים על שם שנעשים פרקים. תרפים על שם שהם מרקיבים. גילולים על שם שהם מגועלים. שקוצים על שם שהם משוקצים. חמנים על שם שהם עומדים בחמה. אשרים על שם שהם מתאשרים מאחרים. אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה תחילתם אלילים הם אם פונה את אחריהן את עושה אותן אלוהות: (יב) ואלהי מסכה לא תעשו יכול יעשו להם אחרים ת"ל לא לכם. או לא לכם יכול הם יעשו לאחרים ת"ל לא תעשו לא לכם. מיכן אמרו העושה ע"א לעצמו עובר משום שתי אזהרות משום לא תעשו ומשום לא לכם. רבי יוסי אומר משום שלש משום לא תעשו משום לא לכם ומשום לא יהיה לך:

פרק א.

(א) וכי תזבחו זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחוהו ביום זבחכם יאכל וממחרת שאין ת"ל אלא אם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לזביחה אף תחילת זבחכם לא יהיה אלא ע"מ לאכול לב' ימים: (ב) אין לי אלא שלמים מנין לכל הנאכלים לשני ימים שלא תהיה זביחתו אלא ע"מ לאכול לשני ימים ת"ל א) (וכי תזבחו זבח שלמים) וכי תזבחו זבח לרבות זבחים הנאכלים לב' ימים שלא תהא זביחתן אלא על מנת לאכול לב' ימים: (ג) ב) תזבח תזבחוהו אין שוחטים שני ראשים בבת אחת: (ד) אם האכל יאכל ביום השלישי פיגול הוא לא ירצה שאין ת"ל אלא אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו ענין חוץ למקומו: (ה) ואוכליו עונו ישא. כי את קדש ה' חלל ג) ונכרתה זה בנין אב כל שהוא קודש חייבים עליו כרת: (ו) ד) ובקוצרכם פרט לשקצרוהו הליסטים קירסמוה נמלים

הגהות הגר"א הלכה יו"ד ב) ודי צ"ל ודאי: הלכה יא ג) שהן עומדים צ"ל שמעמידים אותם: פרק א הלכה ב א) וכי תזבחו עד וכי תזבחו מיותר: הלכה ג ב) תזבח מיותר [אף דבגמרא נלמד מתיבת תזבח שלא יהו שנים שוחטין זבח אחד אבל כיון דבברייתא דידן לא נזכר זה ש"מ דסבירא לה כהני תנאי דפליגי ע"ז וסברי דשנים שוחטין זבח אחד]: הלכה ה ג) ונכרתה הרי זה עונש לנותר כי את קדש זה בנין אב כל שקודש חייבין על הנותר כרת [הוסיף מתחלה תיבת ה"ז עונש לנותר דביארה הברייתא מתחלה דבנותר איירי קרא כמה שכתבנו בביאורנו ואח"כ שייך לומר דלמידין בנין אב לכל הקדשים שנתותרו שחייבין עליהם כרת ועיין בביאורנו]: הלכה ו ד) ובקוצרכם פרט כו' קציר ארצכם פרט לשל נכרי מכאן אמרו כו' [דלגירסתנו מן ובקוצרכם כבר נדרש דרשא קמא וע"כ דעתו שדרשו זה מן ארצכם משמע שהקציר הוא שייך לכם]:

ביאור

(י) אל תפנו לעובדם. פי' במחשבה לעובדם דאי לעבודה ממש הרי כבר כתיב לא תעבדם: לראותם ודי. הגר"א גרים ודאי. ופי' ראיה ודאית ר"ל בעיון ובהסתכלות היטיב לאפוקי ראיה דרך עראי: (יא) עצבים על שם שנעשים פרקים. מלשון אין מעצבין את הקטן [שבת קלז]: שמרקיבין. בפרק לא יחפור [יט] גרוגרות שהתריפו: שהם מתאשרים מאחרים. פי' מתחזקים מאחרים שצריכים לסמוך ולהעמידן מלשון אשרו חמוץ: (יב) יכול יעשו להם אחרים וכו'. אם נעזוב קרא כפשטיה דמלת לא אינה משמשת אלא למלת תעשו יובן לנו ב' היתרים מקרא שלא אסרה התורה בזה אלא שלא יעשו להם ר"ל שלא יהיה אדם עושה לעצמו אבל אם עושה לאחרים או אחרים עושין לו מותר וזה א"א לפרשו דהרי אמר קרא אחרינא לא יהיה לך אלהים אחרים נ"מ ולזה הוכרחו חז"ל לפרש דמלת לא תשמש לשנים והו"ל כאילו אמר ולא תעשו ולא לכם פי' לא תעשו לאחרים ולא אחרים לכם:

פרק א (א) שאין ת"ל. פי' שאם בא ללמדנו זמן אכילתו א"צ לזה שהרי אמר כבר בפרשה לו ביום זבחכם יאכל וממחרת וגו': לאכילה. כלומר לזמן אכלו בפועל תנהו למחשבה בזביחה שצריך לזבוח הזבח על מנת שביום זבחכם יאכל וממחרת: לא יהיה אלא ע"מ וכו'. לאו דוקא שיחשוב כן אלא בא לאפוקי שלא יחשוב בזביחה ע"מ לאכול חוץ לזמנו דאז לא ירצה: (ג) תזבח תזבחוהו. פי' היה צריך לכתוב תזבחו וכתב תזבחהו משמע דוקא אחד ולא שנים: (ד) שאין ת"ל. דכפשוטו והוא באוכל בפועל אין אנו יכולין לפרשו דהא כתיב לא ירצה ואמרינן בזבחים וכי מאחר שהוכשר לאחר זריקת הדם יחזור ויפסל אלא ודאי במחשב איירי ואי במחשב על אכילת חוץ לזמנו ואשמועינן שלא ירצה כבר כתיב בפרשה לו ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה ודרשוהו ג"כ שקאי על המחשב לאכול ביום השלישי וא"כ קרא דא מה ת"ל אלא אם וכו': לחוץ למקומו. שאם שחט את הזבח ע"מ שיאכלנו חוץ למקומו דהיינו בשלמים חוץ לירושלים לא ירצה: (ה) ואוכליו עונו ישא. האי קרא איירי בנותר ליום השלישי ואכלו דיליף קודש קודש מנותר דמלואים דכתיב שם ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קודש הוא מה להלן באיסור נותר אף כאן באיסור נותר [ואי מחשב חוץ למקומו ואכלו אין חייב עליו כרת דממעטינן ליה מדכתיב ואוכליו ולא כתיב והאוכל להורות דדוקא מי שאוכל הנותר ליום השלישי ולא המחשב לאכול חוץ למקומו ואכלו. גמרא]: זה בנין אב. פי' מדנתן הכתוב טעם על החיוב כרת משום שחילל קודש ד' דהיינו שאכל הנותר בנין אב הוא לחייב כרת על כל הקדשים שנותרו ואכלן ולאפוקי דלא תימא דדין נותר הוא דוקא בשלמים דמיירי בהו קרא: (ו) ובקוצרכם וכו'. מדלא כתיב ובהקצר קציר ארצכם אלא ובקוצרכם פרט לשקצרוהו לסטים שאינו חייב בפאה לפי שאין חיוב פאה אלא במחובר וזה כבר נקצר ולא קצרוהו בעליו להתחייב בפאה:

קירסמוה

כרת ע"י אשה אשה ענושה כרת על ידי האיש מנין ת"ל הנפשות הרי כאן שנים: (כא) העושות מה ת"ל לפי שנאמר לא תקרבו יכול יהיו חייבים כרת על הקריבה ת"ל העושות ולא הקריבות. מקרב עמם ועמם שלם: (כב) ושמרתם את משמרתי שמרו לי משמרת. ושמרתם משמרתי להזהיר בית דין על כך לבלתי עשות מחוקות התועבות אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם מלמד שכל העריות קרויות טומאה. ולא תטמאו בהם ונטמתם בם אם מטמים אתם בהם נפסלים אתם מאחרי מה הנייה יש לי בכם ואתם מתחייבים לי כלייה ג) לכך נאמר אני ה' אלהיכם: (כג) וכן עזרא אומר הנשוב להפר מצותיך ולהתחתן בעמי התועבות הלא תאנף בנו עד כלה לאין שארית ופליטה. ה' אלהי ישראל צדיק אתה:

פרשת קדושים פרשתא א

(א) וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו מלמד שהפרשה נאמר בהקהל ומפני מה נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלוים בה. קדושים תהיו פרושים היו. קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם לומר אם מקדישים אתם עצמכם מעלה אני עליכם כאילו קידשתם אותי ואם אין אתם מקדישים עצמכם מעלה אני עליכם כאילו לא קידשתם אותי. או אינו אומר אלא אם מקדישים אתם אותי הריני מקודש ואם לאו איני מקודש א) ת"ל כי קדוש אני בקדושתי אני בין מקדשים אותי ובין אין מקדשים אותי. אבא שאול אומר פמליא למלך ומה עליה להיות מחקה למלך: (ב) איש אין לי אלא איש אשה מנין ת"ל תיראו הרי כאן שנים: (ג) א"כ למה נאמר איש אלא שהאיש ספוקו בידו והאשה אין ספוקה בידה מפני שיש רשות אחרים עליה: (ד) נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את ה' אלהיך תירא הקיש מורא אב ואם למורא המקום: (ה) נאמר כבד את אביך ואת אמך ונאמר כבד את ה' מהונך הקיש כיבוד אב ואם לכיבוד המקום: (ו) נאמר ומקלל אביו ואמו מות יומת ונאמר איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו הקיש קללות אב ואם לקללת המקום: (ז) אבל אי אפשר לומר מכה כלפי למעלה וכן בדין מפני ששלשתם שותפים בו: (ח) ר"ש אומר כבשים קודמים לעזים בכל מקום יכול מפני שהם מובחרים ת"ל אם כבש יביא קרבנו לחטאת מלמד ששניהם שקולים. תורים קודמים לבני יונה בכל מקום יכול מפני שהם מובחרים ת"ל ובן יונה או תור לחטאת מלמד ששניהם שקולים: (ט) האב קודם לאם בכל מקום יכול שכבוד האב עודף על כבוד האם ת"ל איש אמו ואביו תיראו מלמד ששניהם שקולים אבל אמרו חכמים האב קודם לאם בכל מקום מפני שהוא ואמו

הגהות הגר"א הלכה כב ג) צ"ל לכך נאמר אני ד' אלהיכם [כבר תקנתי בפנים]: פרשתא א הלכה א א) ת"ל כי קדוש אני ה' כצ"ל:

ב י א ו ר

(כא) העושות מה ת"ל. שכבר אמר כי כל אשר יעשה: (כב) שמרו לי משמרת. כענין שאמרו (יבמות כ"ב) עשו משמרת למשמרתי לרבות שניות לעריות וזה דריש מריבוי הכתוב, ואח"כ דרש הברייתא מתיבה ושמרתם גופא להזהיר ב"ד על כך: לבלתי עשות מחוקות התועבות וגו'. פי' שהם יזרזו את העם וישגיחו שלא יעשה עוד מחוקות התועבות וגו': ולא תטמאו בהם ונטמתם בם. חזר להביא הפסוק דסוף שמיני כדי לבאר הסמיכות דסוף פסוק אני ד' אלהיכם ופירוש הפסוק כך הוא ולא תטמאו בהם שאילו תטמאו הלא ידוע שהטומאה מטמטם הלב ונטמתם בם ונפסלים אתם מאחרי ואיני מקושר בכם וכביכול איני אלהיכם אבל אם תשמרו משמרתי לבלתי עשות מחוקות וגו' ולא תטמאו בהם אז אני ד' אלהיכם: (כג) ד' אלהי ישראל צדיק אתה. פי' אם נשוב לקיים תורתיך הלא צדיק אתה ותתנהג עמנו במדת הרחמים וזהו שאמר בסוף פרשה אני ד' שכתוב בשם הוי"ה שהוא רחמים אבל אם ח"ו נשוב להפר מצותיו ולהתחתן בהם אלהיכם אתנהג עמכם בדין ותתחייבו כליה ח"ו. וע"כ הביאה הברייתא הפסוק דעזרא:

פרשתא א (א) פרושים היו. מן העריות שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה [רש"י ועיין ברמב"ן]: לומר אם מקדישים וכו'. הוקשה להם איך תלה קדושתנו בקדושתו ית' דמשמע שנדמה אליו ית' בהקדושה מה שלא יתכן לזה אמרו שלא תלה קדושתנו בקדושתו אלא כביכול תלה קדושתו בקדושתנו ופי' הפסוק קדושים תהיו כי בזה קדוש אני ד' אלהיכם [ק"א]. ועוד נראה לפרש משום דבפרשה זו כתיב קדושים תהיו משמע שרצונו שאנחנו נהיה קדושים ובפרשה אמור כתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל הרי שרצון הש"י שהוא יתקדש על ידינו ולזה פירשו דהכונה אחת ולזה אמר או אינו כן אלא מה שאמר ונקדשתי הוא כפשטיה דהוא צריך לקדושתנו דעל ידינו הוא נתקדש: פמליא למלך וכו' מחקה למלך. בילקוט איתא מהכה למלך. ופירושו ההיל של מלך מה לו לשאול איזה דרך ילך לו המלך אם למלחמה אם לשלום אלא שילכו עמו כך ישראל שהם חילו מה להם לעשות אלא לשמוע בקולו ולדבקה בו ולהיות קדושים: (ג) והאשה וכו' מפני שרשות אחרים עליה. הגם דהך עניני מורא המוזכרים בסמוך ברייתא יו"ד גם האשה יכולה לקיים מ"מ יש עניני מורא שמניה אביה עליה שתלך לאיזה מקום וזה אין רשות בידה לעשות [מהר"ל בספר גור ארי']: (ח) כבשים קודמי' לעזים בכל מקום. ר"ל דברוב מקומות כתיב כבשים קודם: יכול מפני שהם מובחרים. כ"מ שאם אמר הרי עלי עולה מן הצאן יביא כבש: ת"ל אם כבש גו'. והקדים העז שם שנאמר והביא את קרבנו שעירת עזים הדר אמר אם כבש שהוקדם עז להטאת: (ט) מפני שהוא ואמו וכו'. וע"כ במקום דליכא טעם זה כגון שנתגרשה שניהם שקולים:

נאמר כאן אלא רננו צדיקים בה'. וכן הוא אומר הטיבה ה' לכהנים ללויים לישראלים לא נאמר כאן אלא הטיבה ה' לטובים הא אפי' גוי ועושה את התורה הרי הוא ככהן גדול: (יג) וחי בהם לא שימות בהם. היה ר' ישמעאל אומר מנין אתה אומר שאם אמרו לו לאדם בינו לבין עצמו עבוד ע"א ואל תהרג יעבור ואל יהרג ת"ל וחי בהם לא שימות בהם. או אפי' ברבים ישמע להם ת"ל ולא תחללו את שם קדשי י) ונקדשתי אם מקדישים אתם את שמי אף אני אקדש את שמי על ידיכם שכשם שעשו חנניה מישאל ועזריה שהיו כל אומות העולם בזמן ההוא שטוחין לפני הצלם והן עומדים דומים לתמרים. עליהם מפורש בקבלה זאת קומתך דמתה לתמר וגו'. אמרתי אעלה בתמר אהזה בסנסיניו היום אני מתעלה בהם לעיני אומות העולם מכחישי התורה היום אני נפרע להם משונאיהן. היום אני מחיה בהם את המתים. אני ה' אני דיין ליפרע ונאמן לשלם שכר: (יד) איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כלל. ערות אביך וערות אמך לא תגלה פרט. כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט. הואיל ומותר בבת אחי אביו ואחי אביו מותר בבתו. אם למדתי שהוא אסור באשת אחי אביו אף אחי אביו יהא אסור באשתו. הואיל ומותר באשת חורגו וחורגו מותר באשתו. אם למדתי שהוא אסור בבת חורגו אף חורגו יהא אסור בבתו. אם אמרת כן הבאת עריות מן הדין. לכך נאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כלל. ערות אביך וערות אמך לא תגלה פרט. כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט. אני ה' אני דיין ליפרע ונאמן לשלם שכר: (טו) ואל אשה בנידת טומאתה כ) לא תקרב לגלות ערותה אין לי אלא שלא יגלה מנין שלא תקרב ת"ל לא תקרב. אין לי אלא נידה בל תקרב בל תגלה. מנין לכל העריות בל תקרבו ובל תגלו ת"ל לא תקרבו לגלות. אני ה' אני נאמן לשלם שכר: (טז) אל תטמאו בכל אלה. בין בכולן בין במקצתן. כי בכל אלה נטמאו הגוים אלו המצרים. אשר אני משלח מפניכם אלו הכנענים. ותטמא הארץ מלמד שהארץ מטמא ע"י הדברים האלו. ואפקוד עונה עליה כיון שאני פותח הפינקס מיד אני גובה את הכל. ותקיא הארץ את יושביה כאדם שמקיא את מזונו: (יז) ושמרתם אתם ל) אתם נאים שומרים אותם שאתם פתחתם אותם וכן הוא אומר גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום: (יח) ולא תעשו מכל התועבות האלה בין מכולם בין מקצתם. אזרח זה אזרח. האזרח לרבות נשי אזרחים. גר זה גר. הגר לרבות נשי הגרים. בתוככם לרבות מ) נשים ועבדים: (יט) כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ מלמד שהארץ מיטמאה ע"י הדברים הללו. ולא תקיא הארץ אתכם כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם מלמד שהארץ חייבת גלות ע"י הדברים האלה: (כ) כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה בין מכולן בין מקצתן. ונכרתו הנפשות מה ת"ל לפי שנאמר איש שיכול אין לי אלא איש שהוא ענוש

הגהות הגר"א הלכה יג י) ונקדשתי בתוך בני ישראל כצ"ל ונקדשתי וגו' אם מקדישים כו' [נראה שהגר"א ז"ל ביאר ששני דברים קאמרה הברייתא וה"פ או אפילו ברבים ישמע להם ת"ל ולא ונחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל והיינו שמצווין אנו ברבים שלא לחלל את שמו ואדרבה למסור עצמו להריגה ועי"ז יתקדש שמו. ועוד קדרש הברייתא ונקדשתי וגו' היינו סוף הפסוק אני ד' מקדישכם אם מקדישים אתם את שמי היינו שתתרצו באמת למסור נפשכם כדי לקדש את שמי אני ד' מקדשכם היינו שאני אקדש שמי על ידיכם וכמו בחנניה מישאל ועזריה]: **הלכה טו** כ) לא תקרב לגלות ערותה מיותר וצ"ל וגו' [היינו שצ"ל בפנים ואל אשה בנדת טומאתה וגו' אין לי אלא שלא יגלה וכו' דלפי גירסתנו שהתנא העתיק כל הפסוק לא תקרב לגלות ערותה איך התחיל לומר אין לי אלא שלא יגלה וע"כ דעתו שהוא מיותר ופירושו אין לי וכו' היינו אי לא כתוב אלא לא יגלה]: **הלכה יז** ל) אתם נאים לשמור אתם פתחתם וכן כו': **הלכה יח** מ) נשים מיותר [שכבר אמר מתחלה לרבות נשי אזרחים]:

ב י א ו ר

להסידי אוה"ע שיש להם חלק לעוה"ב: (יג) אף אני אקדש את שמי על ידיכם, הוא שמסיים הכתוב אני ד' מקדשכם: היום אני נפרע להן משונאיהן. כמו שאחז"ל שנשרפו אז כמה אומות ע"י הכבשן: היום אני מחיה להם את המתים. כמו שאחז"ל בפרק חלק (דף לב) שבאותו היום החיה יחזקאל מתים בבקעת דורא: (יד) אין בכלל אלא מה שבפרט. פי' ויותר אין לכללם בעריות אף דנוכל ללמוד אותם במה מלינו לאסור גם בהם והברייתא מפרש והולך איך ס"ד להביא עוד עריות מדין לאסור בהם שהיה בדין לומר הואיל ומותר וכו': בבת אחי אביו וכו'. פי' שהייתי דן מסברא שכמו שהיתר מתהפך שהוא מותר בבת אחי אביו ואחי אביו מותר בבתו כן יתהפך גם האיסור ויהיה אחי אביו אסור באשתו כמו שהוא אסור באשת אחי אביו וכן מלינו עוד דבר שההיתר מתהפך דהיינו שהוא מותר באשת חורגו וחורגו מותר באשתו וכן נידון לאיסור ג"כ באופן זה שחורגו יהא אסור בבתו אחר שהוא אסור בבת חורגו דהיא אשה ובת בנה: (טו) מנין שלא תקרב. היינו קירוב בשר בעלמא: ת"ל לא תקרב. דהוא יתר אלא מילי מילי קאמר ומלת לא משמש לשנים וה"ק לא תקרב בקירוב בשר ולא לגלות ערותה ותרי אזהרות ניגהו חד בקירוב בשר וחד בגילוי ערוה: ת"ל לא תקרבו לגלות. היינו מה שכתוב בריש הפרשה איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה גלה הכתוב בכל העריות לאסור הקירוב ג"כ: אני נאמן לשלם שכר. גם על הזהירות מהקירוב: (יז) אתם נאים שומרים. פי' נאים וראוים לשמור אותם: שאתם פתחתם. תהלה בנגלים לשמור אותם קודם שהזהרתי אתכם וכן הוא אומר גן נעול וגו'. שזה נדרש על שנשמרו מעריות כמו דאיתא במכילתא פרשה בא ובויקרא רבה פל"ב: (יט) חייבת גלות. פי' מחייבת גלות ליושבי הארץ: (כ) בין מכולן בין מקצתן. לעיל בהלכה י"ח איירי לענין לאו וכאן לענין חיוב כרת: אין לי אלא איש. שהוא עיקר הפועל והאשה רק מקבלת הפעולה;

מכל עמים ואותו המקום שישבו בו ישראל מקולקל מכולם: (ו) וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו והלא בידוע שבארץ כנען הם באים ומה ת"ל וכמעשה ארץ כנען וכו' אלא מגיד הכתוב שמעשיהם של כנענים מקולקלים מכל עמים ואותו המקום שנתכבשו בו ישראל מקולקל מכל: (ז) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען וכו' הקיש מעשה מצרים למעשה כנעניים ד) (ומעשה כנעניים למעשה מצרים. וי"א שטופים מצרים) מה מעשיהן של כנעניים שטופים בע"א ובג"ע ובש"ד ובמשכב זכור וברבעת בהמה אף מעשיהם של מצרים כיוצא בהן וא"כ למה קדמו מצרים לכנעניים במ' שנה לפרענות מפני שכיבדו את אותו הצדיק שמענו אתני נשיא אלהים וגו' ואומר האדם הגדול בענקים הוא וגו': (ה) ובחקותיהם לא תלכו. וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו. והלא כבר נאמר לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש וגו' וחובר חבר וגו' ומה ת"ל ובחקותיהם לא תלכו שלא תלכו בנימוסות שלהן בדברים החקוקין להם כגון תיטריות וקרקסאות והאסטריות. ר"מ אומר אלו דרכי האמורי שמנו חכמים. ר' יהודה בן בתירא אומר שלא תנהור ושלא תגדל ציצית ושלא תספור קומי שפה. ושמא תאמר להם חוקים ולנו אין חוקים ת"ל את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלהיכם. עדיין יש תקוה ליצר הרע להרהר ולומר שלהם נאים משלנו ת"ל ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם: (ט) ה) את משפטי תעשו אלה הדברים הכתובים בתורה שאילו לא נכתבו בדין היה לכתבן כגון הגזלות והעריות וע"א וקללת השם ושפיכות דמים שאילו לא נכתבו בדין היה לכתבן. ו) ואלו שיצר הרע משיב עליהם ואומות העולם עו"ג משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת כלאים וחליצת יבמה וטהרת המצורע ושעיר המשתלח שיצר הרע משיב עליהן ואומות העולם עו"ג משיבין עליהם ת"ל אני ה' חקקתים אין את רשאי להשיב עליהם: (י) ללכת בהם עשם עיקר ואל תעשם טפלה. ללכת בהם שלא יהא משאך ומתנך אלא בהם שלא תערב בהם דברים אחרים בעולם. שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלמוד חכמת אומות העולם ת"ל ללכת בהם אינך רשאי ליפטר מתוכן וכן הוא אומר יהיו לך לבדך וגו' בהתהלכך תנחה אותך בעולם הזה בשכבך תשמור עליך בשעת מיתה והקיצות היא תשיחך לע"ה. וכן הוא אומר הקיצו ורננו שוכני עפר וגו' ושמא תאמר אבד סברי ואבד כבויי ת"ל אני ה' אני סברך ואני סבוייך ועלי בטחונך. וכן הוא אומר ועד זקנה אני הוא וגו'. ואומר כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבאות וגו'. ואומר אני ה' אני ראשון אף אני אחרון. ואומר אני ה' ראשון ואת אחרונים אני הוא: (יא) ושמרתם את חקתי ואת משפטי שאין לי אלא מה שפרט הכתוב שאר דקדוקי הפרשה מנין תלמוד לומר ושמרתם את חקותי ואת משפטי: (יב) ז) אשר יעשה אותם היה רבי ירמיה אומר מנין אפילו נכרי ועושה את התורה הרי הוא ככ"ג ת"ל אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. וכן ח) הוא אומר וזאת תורת הכהנים והלויים וישראל לא נאמר ט) כאן אלא וזאת תורת האדם ה' אלהים. וכן הוא אומר פתחו שערים ויבאו כהנים ולויים וישראלים לא נאמר אלא ויבא גוי צדיק שומר אמונים. וכן הוא אומר זה השער לה' כהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא צדיקים יבאו בו. וכן הוא אומר רננו כהנים לויים ישראלים לא

הגהות הגר"א הלכה ז ד) ומעשה כנענים כו' עד מה מעשיהם מיותר [ומה שכתבים ואח"כ למה קידמי ר"ל אחר המעשה שניהם שקולין היה לו להעניש שניהם בזמן אחד]: הלכה ט ה) את משפטי תעשו אלה הדברים שאילו לא נכתבו בדין היה לכותבם. ו) ואת חוקותי תשמרו אלו שיצר הרע וכו' כצ"ל: הלכה יב ז) אשר יעשה אותם האדם היה ר"מ אומר מנין כו' כצ"ל [כן איתא ב"ק ד' לח.]: ח) הוא אומר (ד) ה' פעמים כולם מיותרים [פי' שצ"ל וכן וזאת תורת וכו' וכן פתחו שערים וכו' וכן זה השער וכו' וכן רננו וכו' וכן הטיבה וכו']: ט) כאן. נ"פ מיותרים.

ביאור

וי"ו זיי"ן כולם ביארנו למעלה: (ז) וא"כ למה קידמו מצרים וכו'. ר"ל היה לו להקב"ה להעניש גם את כנענים באותו הזמן: האדם הגדול בענקים. ומרמז על אברהם אבינו ועיין לעיל פרשה ה' הלכה זיי"ן במוסיים בב הראיה: (ה) נימוסות שלהם. היינו המנהגים שלהם: תיטראות. היינו בתי עכו"ם הקבועים להם: קרקסיאות. היינו בתי משתאות שלהם הקבועים לאנשי לצון ונגינות שותי שכר: שמנו חכמים. כמו שפירש בשבת (דף ס"ז) עי"ש: ושלא יגדל ציצית. היינו בלורית: ושלא יספר קומי. פי' כגון אותם שהם קוצצים שער ראשיהם מלפנים עד האוזן כלפי מצח והיו מניחין השער שכנגד העורף ומטה ומתפזר לאחוריהם [ערוך]: (ט) ואלו שיצה"ר משיב עליהם. קאי על סוף פסוק ואת חוקותי תשמורו: (י) שלא יהא משאך ומתנך אלא בהם, ונתיבת בהם דייק: שלא תאמר למדתי חכמת ישראל וכו' ת"ל ללכת בהם. בדרשה ראשונה דרש שלא תערב בשעת לימוד ד"ת ועכשיו דרש לאיסור אפי' שלא בשעת אחת: וכן הוא אומר יהיו לך לבדך. ואין לזרים אתך: וכן הוא אומר הקיצו ורננו שוכני עפר, סמיך אסיפא דקרא כי טל אורות טליך ואחז"ל כל מי שיש בידו אור תורה היא מחייהו: שמא תאמר אבד סברי וכו'. פי' כיון שכל עסקי הוא תמיד רק בתורה מאין אתפרנס: ת"ל וכו' ועלי בטחונך: (יא) ת"ל ושמרתם את חוקותי וגו. פי' את ריבויא הוא: (יב) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. פי' כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא אדם וזה כולל אפילו נכרי [ב"ק דף לח]: אלא צדיקים יבואו בו. רמז

ל יהודי

פרק יג.

(א) **איש** מה ת"ל איש איש להביא את העכו"ם שיהיו מוזהרים על העריות כישראל. לא תקרבו מה ת"ל לפי א) שנאמר איש (איש) שיכול אין לי אלא איש שהוא מוזהר ע"י אשה אשה מוזהרת ע"י איש מנין ת"ל לא תקרבו הרי כאן שנים: בילקוט הביא בברייתות אחרות ע"ש תורת הכהנים באלו הפסוקים ואע"פ שרבינו הלל פירש אותם בסוף פרשת קדושים עם מה שהוסיף ג"כ שם ואומר שכן פירשוהו המפרשים ונחלק אותו לפרקים וקרו לי' מגילתא דעריות אני כ"ל דעדיף לן לבאר כל דבר במקומו כמו שהביאו השמועות וכדי שהמעיין ידרוש כל דבר ממקומו נוסיף אותם בפרק בעצמו: (ב) וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם. רשב"י אומר הוא שנאמר להלן אנכי ה' אלהיך וגו'. אני ה' שקבלתם מלכותי עליכם במצרים אמרו לו הין והין קבלתם מלכותי קבלו גזרותי לא יהיה לך אלהים אחרים על פני הוא שנאמר כאן אני ה' אלהיכם אני הוא שקבלתם מלכותי בסיני אמרו לו הין והין קבלתם מלכותי קבלו גזרותי ב) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו. ר' ישמעאל אומר חמורות העריות שהוא פותח בהם ביו"ד ה"א וחותם בהם ביו"ד ה"א. שבתחלת הענין הוא אומר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ה'. ובסוף הענין הוא אומר ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות וגו' אני ה' אלהיכם. הא חמורות העריות שהוא פותח בהן ביו"ד ה"א וחותם בהן ביו"ד ה"א: (ג) רבי אומר גלוי היה לפני מי שאמר והיה העולם שסופן לינתק בעריות לכך בא עליהן בגזרה אני ה' אלהיכם דעו מי הגוזר עליכם. וכן מצינו שניתקו בעריות שנאמר וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו וגו'. וכן מלאכי אומר להם וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה. אמר להם אין זו תחלה לכם כבר בכיתם בימי משה. אמרו לו ולא אחד עשה ושאר רוח לו לא מי שברא את ישראל הוא ברא את האומות. אמר להם ומה האחד מבקש זרע אלהים. ג) ענו כלם ואמרו יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב לא יהיה לו לא ער בחכמים ולא עונה בתלמידים. ואם היה כהן ומגיש מנחה לה'. וכן הוא אומר ומבני יוידע בן אלישיב הכה"ג חתן לסנבלט החרני: (ד) רבי אומר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמור להן אף אני מוזהר כשם שאמרתי לך וקבלת כך אמור להן ויקבלו. ואמרת אליהם הרי זו אזהרה לב"ד. אני ה' אלהיכם אני דיין ליפרע ונאמן לשלם שכר: (ה) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו מגיד הכתוב שמעשיהם של מצרים מקולקלים

הגהות הגר"א פרק יג **הלכה א** א) שנאמר איש שיכול אין לי אלא איש שהוא כו' כצ"ל: **הלכה ב** ב) כמעשה ארץ עד ר' ישמעאל מיותר [דאמירתו ית' קבלו גזירותי הוא קאי על כל פרשת העריות דכתיב אח"כ]: **הלכה ג** ג) ענו כולם ואמרו מ"ס וצ"ל ענה ואמר [דהוא קאי על הנביא]:

ביאור

פרק יג (א) להביא את העכו"ם שיהיו מוזהרים וכו'. בפ"ז דסנהדרין (דף נז:) מסיק דהיינו לעריות דישראל שבא על אשת איש של ישראל דאילו לעריות דעכו"ם שבא על א"א דעכו"ם נפקא שם מקרא אחרינא עי"ש: לא תקרבו מה ת"ל. דאחר דאמר איש איש לשון יחיד הול"ל לא יקרב: שיכול אין לי אלא איש וכו'. אע"ג דבעלמא קי"ל דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה הכא הו"א דמיעטה הכתוב מפני דהיא לא עבדה מעשה: (ב) הוא שנאמר להלן אנכי ד' אלהיך וגו'. הוקשה לו לרשב"י למה הוצרך לומר כאן אני ד' אלהיכם אחר שזה המאמר כבר נאמר להם בסיני ולזה אמר דהדבר בעצמו שאמר להם שם והביאם במסורת הברית לקבל עליהם עול המצות ואמר להם תחלה קבלת עול מלכותו ית' מה שקבלו עליהם בעצמם מקודם כי לא יוכל לזרזם לקבל עליהם עול המצות בלתי קבלת עול מלכותו מקודם [ולזה אמר רשב"י שאמירת אנכי ד' אלהיך בסיני אינו הוראת מציאותו ית' אלא כשואל מהם קודם שגוזר קבלת עול המצות אני ד' שקבלתם מלכותי עליכם במצרים וכמו דכתיב בפרשת אמור ונקדשתי בתוך בני ישראל וגו' המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים ואיתא לקמן בתו"כ על הכתוב הזה שעל תנאי הוצאתי אתכם מארץ מצרים שתמסרו עצמכם לקדש את שמי והוא קבלת מלכות שמים שלמה וע"ז השיבו הן והן שקבלנו עלינו בעת היציאה להיות לנו לאלהים ואחר שהשיבו הן אמר להם קבלתם מלכותי קבלו גזרותי לא יהיה לך אלהים אחרים וכן כל הדברות] הוא שנאמר כאן ג"כ באופן זה שמתחלה אמר להם אני ד' אלהיכם אני הוא שקבלתם מלכותי בסיני שענו כולם כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע וקבלו עליהם הברית והשיבו הן ואמר להם קבלתם מלכותי קבלו גזרותי: שהוא פותח בהם ביו"ד ה"א וכו'. כאומר אנכי היודע ועד נאום ד' ולהטיל אימה עליהם והלואי ואולי יפרשו מהם: (ג) שסופן לינתק בעריות. בימי עזרא: בוכה למשפחותיו. על עסקי משפחותיו שנאסרו להם: אין זו תחלה לכם וכו'. זה מבואר ממה שאמר וזאת שנית תעשו: ושאר רוח לו. פי' גם שארי הרוחות הלא הם שייכים לו: ומה האחד מבקש זרע אלהים. פי' אף שכל הרוחות הם שלו העיקר מבקש זרע קדוש שהם זרע אלהים וכמו שכתוב ועמך כולם לדיקים נצר מטעי וגו': ענו כולם ואמרו. הגר"א גרים ענה ואמר: ואם היה כהן ומגיש מנחה לד'. ומגיש מנחה ליתנא דקרא הוא וקאי על רא"ש המקרא יכרת ד' וזהו שאמרו (סנהדרין פב.) ואם היה כהן לא יהיה לו בן מגיש מנחה: וכן הוא אומר ומבני יוידע וגו' חתן לסנבלט החרני. אסיפא דקרא סמיך דכתיב שם ואבריהם מעלי שהבריחם מהכהונה מפני שנתחתנו לשאר אומות: (ד) אמור להן אף אני מוזהר. פי' דס"ל שהקב"ה אמר למשה שיפרוש מן האשה כדאיתא ס"פ בהעלותך וא"כ ק"ו לב"ס שיפרשו מן העריות [זית רענן]: ואמרת וכו'. הוא כמו ד"א: אזהרה לב"ד. שיפרשו את ישראל מן העריות: אות ה'

וי"ו

א) אני ה' שאמרתי והיה העולם (אני דיין) אני מלא רחמים. אני דיין להיפרע ונאמן לשלם שכר: (ב) אני הוא שפרעתי מדור המבול ומאנשי סדום ומן המצרים ועתיד ליפרע מכם אם תעשו כמעשיהם: (ג) מנין שלא היתה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן המצריים ת"ל כמעשה ארץ מצרים לא תעשו. מנין לדור אחרון שהתעיבו מעשיהם ב) יותר מכולם ת"ל כמעשה ארץ מצרים לא תעשו. מנין למקום שישבו בו ישראל שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם ת"ל אשר ישבתם בה לא תעשו. ומנין שישיבתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו ת"ל אשר ישבתם בה לא תעשו: (ד) ומנין שלא היתה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן הכנענים ת"ל וכמעשה ארץ כנען לא תעשו. ומנין לדור אחרון שהתעיבו מעשיהם ג) יותר מכולם ת"ל וכמעשה ארץ כנען לא תעשו. ומנין למקום שבאו בו ישראל וכבשו שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם ת"ל אשר אני מביא אתכם שמה. ומנין שביאתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו ת"ל אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו: (ה) ר"ש אומר הרי הוא אומר מי פעל ועשה קורא הדורות מראש זימן לדור החייב שיבואו ישראל ויפרעו מהם: (ו) רבי יוסי הגלילי אומר אחר שהכתוב שוקל מעשה ארץ מצרים כמעשה ארץ כנען ומעשה ארץ כנען כמעשה ארץ מצרים מפני מה זכו הכנענים לישב בארצם ארבעים ושבע שנים שנאמר וחברון ז' שנים נבנתה לפני צוען מצרים אלא בשביל שכר שכבדו את אברהם אבינו שאמרו לו שמענו אדוני נשיא אלהים אתה בתוכנו ד) (בני אדם שכבדו את אברהם אבינו) זכו לישב בארצם שבע וארבעים שנה: (ז) רשב"ג אומר משום ר"ש בן לקיש ה) הרי הוא אומר האדם הגדול בענקים ו) הוא והארץ שקטה ממלחמה בני אדם שכבדו את הצדיק זכו שתשקוט עליהם את הארץ: (ח) אי כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו יכול לא יבנו בניינים ולא יטעו נטיעות כמותם ת"ל ובחוקתיהם לא תלכו לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם ולאבות אבותיהם. ומה היו עושים האיש נושא לאיש והאשה לאשה האיש נושא אשה ובתה והאשה ניסת לשנים לכך אמר ובחוקותיהם לא תלכו: (ט) משפטי אלו הדינים. חוקתי אלו המדרשות. תשמורו זו המשנה. ללכת בהם זה המעשה. תשמרו ללכת בהם לא המשנה נגוד אלא המעשה נגוד: (י) ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים. וחי בהם לעה"ב. וא"ת בעה"ז והלא סופו מת הוא הא מה אני מקיים וחי בהם לעה"ב. אני ה' נאמן לשלם שכר:

הגהות הגר"א פרשתא ח הלכה א א) אני שאמרתי והיה העולם אני מלא כו' כצ"ל: הלכה ג ב) יותר מכולם ת"ל כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם ומנין כו' ת"ל אשר [ובאדרת אלי' משמע שהדרש הוא מתיבת בה]: הלכה ד ג) יותר מכולם ת"ל אשר אני מביא אתכם ומנין כו' ת"ל אשר: הלכה ו ד) בני אדם שכבדו עד הרי הוא מיותר [דכבר נזכר זה מקודם ומה שמחק רשב"ג משום דשב"ל דלא היה בדורו וגם א"א שיאמר רשב"ג משום אמורא]: הלכה ז ה) הרי הוא מ"ס וצ"ל וכן הוא אומר האדם הגדול בענקים: ו) הוא מיותר:

ביאור

פרשתא ח (א) אני ה' שאמרתי וכו'. הקדים הכתוב בזה מפני שגלוי לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא והזהיר עליה כמה אזהרות שלא יהיו נכשלין בהן: והיה העולם אני מלא רחמים כצ"ל[הגר"א]. ושניהם כלולים בשם הוי"ה שהויה את העולם והוא מלא רחמים ובודאי כונתן בזה לטובתן: אני דיין להפרע ונאמן לשלם שכר. זה נכלל במה שאמר אלהיכם שהוא אלהים אמת ושופט צדק: (ב) אני הוא שפרעתי וכו' ומן המצריים. זה רמז במה שאמר כמעשה ארץ מצרים וגו' וכמעשה ארץ כנען: (ג) מנין שלא היתה אומה וכו' ת"ל כמעשה ארץ מצרים. מדפרט מצרים מוכח שתועבתן יותר מכולם: ה"ג מנין לדור אחרון וכו' יותר מכולם ת"ל כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם [רא"ב"ד והגר"א]. והיינו אותו הזמן אשר ישבתם: ומנין למקום שישבו בו ישראל. שמצרים מדינה גדולה היתה מאוד: ת"ל אשר ישבתם בה, מתיבת בה דייק לרמז שאותו המקום היה מקולקל ביותר [הגר"א באדרת אלי']: ומנין שישיבתן של ישראל וכו'. פי' מאיזו עון שנשתעבדו בישראל באו לידי עברות הללו כדי שיתחייבו ויפלו לפניהם שעבירה גוררת עבירה [ראב"ד]: ת"ל אשר ישבתם וכו'. דרש כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם היינו שהישיבה גרמה למעשיהם:

(ד) ומנין שלא היתה אומה באומות וכו'. פי' חוץ מצרים שהיא היתה שוה להן במדרגת התיעוב [ק"א]: ה"ג ומנין לדור אחרון וכו' ת"ל וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם. ומנין וכו' ת"ל אשר אני מביא אתכם שמה. ומתיבת שמה דייק דמשמע דאותו המקום היה מקולקל ביותר: ומנין שביאתם של ישראל גרמה להם וכו', נ"ל ביאורו לפי שמצינו כמה פעמים דרחמי ד' הוא על כל ברואיו ואפילו על עכו"ם וכמו שמצינו בנינוה שפלא אליהם יונה בן אמיתי לעוררם לתשובה כדי שלא יכלו כמו שהשיב הקב"ה ליונה ואני לא אחוס וגו' ולענין כנענים עזבם במעשיהם הרעים עד אשר קאה אותם הארץ אלא מפני שהיתה הארץ מוכנת לישראל לבוא שמה: (ו) שנאמר וחברון שבע שנים נבנתה וגו'. ר"ל ועוד ארבעים שנה שנשתהו בעת שהיו ישראל במדבר: (ח) האיש נושא לאיש. למשכב זכור: והאשה לאשה. מסוללות זו בזו [ז"ר]: (ט) לא המשנה נגוד אלא המעשה נגוד. תרגום וימשכו ונגידו. ופי' מעשים טובים שאדם עושה בעוה"ז הם המושכים אותו ומביאין אותו לחיי העוה"ב אבל אינו יוצא בלמוד לבד: (י) ושמירה ועשייה למשפטים. פי' לפי שבפסוק הקודם נזכר רק עשייה למשפטים ושמירה לחוקים:

מטמא בגדים בבית הבליעה ת"ל נבילה וטריפה מה נבילה שאינה מתרת את האסור אף טריפה שאינה מתרת את האסור יצתה המלוקה שבפנים שהיא מתרת את האסור ד) ובא המולק קדשים בחוץ וחולין בין בפנים ובין בחוץ שאינן מתירים את האסור: (יא) אחרים אומרים באזרח ובגר את שאיסורו שוה באזרח ובגר יצאת מלוקה שבפנים שאין איסורם שוה באזרח ובגר: (יב) יכול השוחט חולין בפנים וקדשים בין בפנים בין בחוץ יהיו מטמאין בגדים בבית הבליעה ת"ל נבלה וטרפה מה נבילה ששוות בפנים כבחוץ אף טריפה ששוות בפנים כבחוץ יצא השוחט חולין בפנים וקדשים בין בפנים בין בחוץ שלא שוו בפנים כבחוץ. וכבס יכול אף הציפה ת"ל בגד. אי בגד יכול בגד גדול לבן המטמא בזב והמטמא בנגעים מנין גדול צבוע קטן לבן קטן צבוע עד שתהא מרבה להביא את שבים של סבכה וגינגלין ת"ל בגד ה) בגדים ריבה. מנין לעשות שאר כלים כבגדים ת"ל ו) טמא. יכול יטמא אדם וכלי חרש ת"ל בגד בגד הוא מטמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרש: (יג) נמצאת אתה אומר היה אוכל ז) בנבלת עוף טהור וידו אחת ע"ג התנור וידו אחת ע"ג חבירו שניהם טהורים. ואם לא יכבס ונשא עונו יכול על כיבוס בגדים יהיה ענוש כרת ת"ל ובשרו לא ירחץ ונשא עונו הא כיצד על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים: (יד) מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו. הזהיר וענש על ידי טומאה וחייב קרבן ע"י טומאה. מה קרבן שחייב להלן ע"י טומאה בטומאת מקדש וקדשיו אף עונש ואזהרה האמורים כאן ע"י טומאה בטומאת מקדש וקדשיו: (טו) אחרים אומרים ונשא עונו ונשא עונו לגז"ש מה נשיאות עון אמור להלן בכרת אף כאן בכרת:

פרשתא ח.

(א) **וידבר** ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם.

הגהות הגר"א **הלכה י** ד) ובא צ"ל להביא: **הלכה יב** ה) בגדים צ"ל בגדיו: ו) טמא צ"ל וטמא: **הלכה יג** ז) בנבלת צ"ל נבילת:

ביאור

מגזירת הכתוב מלכל השאתם כדאמרן בפרק בית שמאי (זבחים ד' מ"ד) עולה שלא הותרה להם אם אכל ממנה תהא מטמא כנבילה דבאמת על ידי מליקה נעשית נבילה: ת"ל נבילה וטרפה, והאי טרפה יתר הוא דלא נוכל לפרשו כפשוטו וכנ"ל בברייתא בהלכה א' והדרש דדרש ר' יהודה להביא טרפה ששחטה לא ס"ל דהאי ברייתא ר' יוסי מסיים לה דס"ל שחיטתה מטהרת טרפתה מטומאה: ה"ג מה טרפה שאינה מתרת את האיסור אף נבילה שאינה מתרת את האיסור יצא וכו'. ומשמע קרא הכי נבילה שהיא כטרפה היא דמטמאה מה טריפה אין טרפות המאורע בה מתיר שום איסור שהיה בה מתחילה אף נבילה שאין נבילות המאורעת בה מתיר את האיסור יצא נבילות הבא לה ע"י מליקת פנים בהכשר הואיל ומתיר את האיסור שבחייה לא היתה ראויה ליקרב לגבוה והותרה במליקה זו אין מטמא וכו': ובא המולק וכו'. ר"ל ממילא נתרבה אם מלק עוף קדשים בחוץ ואח"כ אכל ממנה או חולין אפילו מלקה בפנים דנבילה גמורה היא דלא הותרה מליקה רק בקדשים מטמא בבית הבליעה. ומליקת קדשים בפנים שנעשה בפסולין עיין בזבחים ד' ס"ח במשנה וגמרא שם: (יא) באזרח ובגר וכו', דהו"ל למכתב וכל נפש באזרח ובגר אשר תאכל וכו' משמע דכונת הכתוב להראות באיזה נבילה מדבר בזו שאיסורה שוה לכל האזרחים ולגרים יצאת מלוקה שבפנים שאין איסורו שוה באזרח ובגר דיש אזרחים שנבילה זו מותרת להם כגון כהנים בחטאת העוף: (יב) יכול השוחט חולין וכו'. פי' כיון דשחיטתן אין מתירתן לאכילה יהיו נחשבין כנבילה: ה"ג ת"ל נבילה. וטרפה מה טרפה ששותה בפנים כבחוץ אף נבילה ששותה בפנים כבחוץ יצא וכו'. פי' ת"ל נבילה וטרפה והאי טרפה יתר הוא וכנ"ל אלא לאשמועינן באיזה נבילה מיירי קרא באותה ששוה כטרפה מה טרפה דשוה איסורה בפנים כבחוץ דבשני מקומות היא אסורה אף נבילה וכו' יצא השוחט חולין בפנים שאין השחיטה שוה בהם בפנים כבחוץ שהרי עופות חולין ששחטן בחוץ אין מיטמאין [ובגמרא פריך בשלמא חולין לא שוו בפנים כבחוץ כדאמרן אבל בקדשים שוו דהא אידי ואידי בין בפנים ובין בחוץ שוה בהם דאין כאן תורת שחיטה ופסולים נינהו ומשני הגמרא דעופות קדשים שחוטין בחוץ לא איצטריך להו קרא לאשמועינן דלא מטמאו בבית הבליעה דאם הוציאן שחוטין חוץ לחייב עליו כרת משום שהוציא חוץ אלמא שמה שחיטה מכ"ש שתועיל לו לטהרו מידי נבילה ופריך אשכחן חוץ פנים מנלן ומשני א"כ לא שוו בפנים כבחוץ פי' אם תאמר שהשוחט קדשים בפנים ליטמו נמצא שלא השוה טומאתם בפנים כבחוץ דומיא דטרפה והלכך כיון דבחוץ לא מיטמו בפנים נמי לא מיטמאו]: וכיבס יכול אף הציפה וכו'. עיין לעיל סדר שמיני סוף פרשתא ד' ופרשתא ו"ו הלכה א' שם פירשנוהו: (יג) שניהם טהורים. שאינו מטמא אלא בגדים וכלים ולא תנור שהוא כלי חרס ולא אדם: יכול על כבוס בגדים. פי' שהוא עצמו כבר טבל ונטהר אלא שבגדיו היו טמאים ונכנס בהן למקדש: ת"ל ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. פי' דמלת בשרו יתירא דהרי באזהרה כתיב וכבס בגדיו ורחץ ולא כתיב בשרו וכך היה לו לכתוב הכא ומאי בשרו אלא בא למעט שאין הכרת אלא על בשרו אם לא רחץ ונכנס למקדש אבל איכא מלקות משום ולא יטמאו את מחניהם דבגדים נמי טעונין שילוח: (יד) מנין שאינו מדבר אלא וכו'. דלא נזכר כאן טומאת מקדש וקדשיו ודלמא הקב"ה מקפיד על ישראל על חסרון רחיצה לבד מפני שעם קדוש הוא לד': הזהיר וענש על ידי טומאה. ולא יטמאו את מחניהם אזהרה כי את מקדש ד' טימא עונש וכן לגבי אכילת קדשים בטומאה איכא אזהרה ועונש בפרשה אמור: וחייב קרבן על הטומאה. כשהיה בשגגה כדכתיב בפרשה ויקרא או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו': מה קרבן שחייב להלן וכו'. באמת היה יכול לומר מה עונש ואזהרה האמורים להלן בטומאת מקדש וקדשיו אף עונש ואזהרה האמורי' כאן וכו' וכן היה יכול ללמוד מקרבן לבד ולומר מה קרבן שחייב להלן הוא בטומאת מקדש וקדשיו אף עונש ואזהרה האמורים כאן בטומאת מקדש וקדשיו וכה"ג איתא לעיל בויקרא דיבורא דחובה פי"ב הלכה יו"ד ע"ש אלא דנקט תרוייהו לאלומי מילתיה: (טו) ונשא עונו ונשא עונו לגז"ש. היינו מה דכתיב בנותר ואוכליו עונו ישא וגו' ונכרתה הנפש וממילא ילפינן ג"כ משם דמיירי בטומאת מו"ק:

אני

לומר כל אוכליו יכרת. הא אין נכרתים לא על ידי גדולים ולא על ידי קטנים:

פרק יב.

(א) וכל נפש יכול אף הע"א ת"ל גר. אי גר יכול אף גר תושב ת"ל אזרח מה אזרח בן ברית אף גר בן ברית: (ב) אשר תאכל אין אכילה פחותה מכזית. א) (או) אשר תאכל נבילה פרט לחרטום ולצפורניים ולכנפיים ולנוצה ולביצים: (ג) יכול יהא מטמא בגדים בתוך המעיים ת"ל וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר ב) אינו מטמא בגדים בתוך המעיים. יכול לא יטמא בגדים בתוך המעיים אבל תטמא בגדים בתוך הפה ת"ל נפש בבית נפש היא מטמאה ולא בתוך המעיים ולא בתוך הפה: (ד) יכול אם הקיאה תהא מטמאה בגדים דרך יציאתה ת"ל אשר תאכל בדרך אכילתה היא מטמאה ואינה מטמאה דרך יציאתה: (ה) יכול תהא נבלת בהמה מטמאה בגדים אבית הבליעה ת"ל נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה ג) בה את שאין לה טומאה אלא אכילתה יצאת נבלת בהמה שהיא מטמאה עד שלא יאכלנה: (ו) יכול נבלת עוף תטמא מן הכתוב ונבלת בהמה בקל וחומר ת"ל בה בה את מטמא בגדים בבית הבליעה ואין את מטמא בנבלת בהמה בבית הבליעה: (ז) יכול אף נבלת עוף הטמא תהא מטמא בגדים בבית הבליעה ת"ל אשר תאכל נבלה וטריפה את שאיסורו משום בל תאכל נבילה יצא עוף טמא שאין איסורו משום בל תאכל נבילה דברי ר' יהודה. וחכ"א נבילה וטריפה נבילה שיש לה טריפה יצא עוף טמא שאין לו טריפה: (ח) אשר תאכל נבילה מה ת"ל טריפה א"ר יהודה אם טריפה חיה והלא כבר נאמר נבילה ואם טריפה מתה הרי היא בכלל נבילה וא"כ מה ת"ל נבילה פרט לשחוטה: (ט) אמר ר"מ ומה אם נבלת בהמה שהיא מטמא במגע ובמשא שחיטתה מטהרת טריפתה מטומאתה נבלת העוף שאינה מטמא במגע וכמשא אינו דין שחיטתה מטהרת טריפתה מטומאתה. ומה מצינו בשחיטתה שהיא מכשרתה לאכילה מטהרת טריפתה מטומאתה. אף מליקתה שהיא מכשרתה לאכילה תטהר טריפתה מטומאתה. רבי יוסי אומר דיה כנבלת בהמה שחיטתה מטהרתה ולא מליקתה: (י) יכול המלוקה שבפנים תהא

הגהות הגר"א פרק יב הלכה ב א) או צ"ל דבר אחר: הלכה ג ב) אינו צ"ל הא אינו: הלכה ה ג) בה מיותר [דתיבת בה נדרש אח"כ]

ביאור

ע"י הקטנים שאין הקטנים נכרתין ע"י עצמן אבל נכרתין ע"י גדולים ת"ל כל אוכליו וכו' וכן משמע באדרת אליהו על הפסוק. ועיקר מה ששנה הברייתא זו בכאן משום דהפסוק כל אוכליו נזכר בפרשה זו:

פרק יב (א) יכול אף העכו"ם. יהיה מטמא בגדים בנבלת עוף: ת"ל אזרח. באזרח ובגר הקיש גר לאזרח: (ב) פרט לחרטום. חוטם העוף שאינו בר אכילה: ולביצים. שלל של ביצים הקבועים וכבושים בשדרה וקמ"ל דאין זה בכלל נבילה דאי ביצים גמורים פשיטא. עיין ביצה דף ז': (ג) יכול יהא וכו'. פי' שהבגדים שלבש אחר אכילה ג"כ יטמאו כיון שעדיין קימים בתוך המעיים ולא נתעכלו: ת"ל וכבס בגדיו וכו' וטהר. ומשמע מזה דלאחר הערב שמש אם יגע בבגדים שוב לא יטמאו ומי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה דעדיין לא נתעכלה הנבילה בתוך כך ואפ"ה טהריה רחמנא: ה"ג הא אינו מטמא וכו'. ור"ל דמזה מוכח דאינו מטמא כיון שנבלע: יכול לא יטמא בתוך המעיים. דשוב לא מקרי אכילה אבל תטמא בגדים שיהיה לבוש בשעה שהיה הנבילה בתוך פיו דהיה לו הנאת החיך אפשר דזהו בכלל אכילה: ת"ל נפש. וכל נפש אשר תאכל ועיקר הנאת הנפש הוא בעת הבליעה ואז נקרא אכילת הנפש: (ד) יכול אם הקיאה וכו'. משום דהנבילה יוצאה דרך בית הבליעה ותטמא כשעדיין לא נתעכלה: (ה) יכול תהא נבלת בהמה וכו'. כיון דכתיב סתם נבילה והכל במשמע: אבית הבליעה. ר"ל שלא נתן הנבילה בעצמו לתוך פיו דא"כ נטמאו בגדיו ע"י משא אלא כגון שתחב לו חבירו בבית הבליעה: ת"ל. בפרשה אמור נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה הרי דלא מיירי הכתוב רק בעוף שאין לה טומאה אחרת: (ו) יכול נבלת עוף וכו'. אף דהכתוב ע"כ לא מיירי רק באכילת נבילת עוף אפשר דהכתוב קמ"ל דגם היא מטמאה באכילתה אף שאינה מטמאה במגע ומשא וק"ו בנבילת בהמה שמטמאה במגע ומשא בודאי תטמא גם באכילתה: ת"ל בה. דהוא יתירא דהו"ל למכתב לא יאכל לטמאו אלא דקמ"ל דרק בה נטמא ע"י אכילתה ולא בנבילת בהמה: (ז) שאין איסורו. וה"ק קרא נבלה לא יאכל היינו הנבילה אסר מפני היותה נבילה לא יאכל אותה אמרתי לך לטמאה בה בבית הבליעה ולא אותה שאסורה משום טומאה: וחכ"א נבילה וטריפה. פי' מה שהוסיף לומר טריפה שע"פ אמת אין נטמא באכילתה בא למעט עוף טמא ופי' הכתוב הנבילה שיש במינו איסור טרפה והוא עוף הטהור יצא עוף טמא שאין במינו איסור טרפה: (ח) מה ת"ל טרפה. לר' יהודה בעי דאילו לרבנן אילטריך טרפה לאפוקי נבילת עוף טמא: אם טרפה היה והלא כבר נאמר נבילה. פי' אם על הטרפה כשהיא בחיים דיבר הכתוב כי האוכל ממנה כזית מטמא בגדים בבית הבליעה והלא כבר נאמר נבילה אלמא לאחר מיתה היא שמטמאה אבל בחיים לא מטמאה [שאם היא מטמאה מחיים ק"ו לאחר מיתה ולא היה צריך למכתב נבילה כלל]: ואם טרפה מתה. פי' ואם על טרפה לאחר שמתה דיבר הכתוב הרי היא בכלל נבילה [פירוש זה העתקתי מהראב"ד והוא הפירוש השני שהובא בתוס' דף ס"ט ע"ב בזבחים עי"ש]: ה"ג וא"כ מה ת"ל טרפה להביא טרפה ששחטה [כן הגירסא בגמרא וכעין זה הוא ג"כ גירסת הילקוט וכן גרס הראב"ד והק"א במסקנתו עי"ש]. פי' שלא מתה מאליה אלא שנשחטה וקמ"ל דמטמאה כנבילה שאין שחיטתה מטהרתה וה"ה מליקת קדשים בפנים כשנמצאת טרפה מטמא בבית הבליעה וה"מ בעוף אבל בבהמה לכו"ע שחיטה מטהרת טרפה מטומאתה כדאיתא בזבחים דף ס"ט ע"ב עי"ש]: (ט) שחיטתה מטהרת. כדילפינן בגמרא מקרא דכתיב וכי ימות מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצת אינה מטמאה ואיזה זו טרפה ששחטה: דיה כנבלת בהמה וכו'. כיון דמ"מ תחלת הלימוד מנבלת בהמה לא נוכל להקל יותר ממנה: (י) יכול המלוקה שבפנים תהא וכו'. נהי דהותרה מליקת חטאת העוף לכהנים

מגזירת

חיה ועוף במקום אחד כיסוי אחד לכולם. רבי יהודה אומר שחט חיה יכסה ואח"כ ישחט את העוף שנאמר חיה או עוף אשר יאכל. א"ל והלא כבר נאמר כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא: (ה) ה) ושפך פרט לשוחט ונתנבלה בידו ולנוחר ולמעקר להביא השוחט לאכילת עכו"ם ולאכילת כלבים: (ו) השוחט ונמצאת טריפה השוחט לעכו"ם השוחט חולין בפנים וקדשים בחוץ חיה ועוף הנסקלים ר"מ מחייב שנאמר ושפך וכסה. וחכמים אומרים אשר יאכל ושפך וכסה שחיטה שהיא כשירה לאכילה חייב לכסות ושאינה כשירה לאכילה פטור מלכסות: (ז) ושפך וכסה במה ששפך בו יכסה לא יכסנו ברגל שלא יהו מצוות בזויות עליו. ושפך וכסה מי ששפך ו) הוא יכסה ולא יקפיד אם אחר יכסה. ימנין שאף אחרים מוזהרים עליו ת"ל כי נפש כל בשר דמו ז) בנפשו הוא: (ח) ושפך וכסה מצוה שיכסנו ח) (הוא) כיסהו ונתגלה פטור מלכסות כיסהו הרוח חייב לכסות: (ט) את דמו וכסה מלמד שכל דמו חייב לכסות. מיכן אמרו דם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות. א"ר יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל אם יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות: (י) וכסהו יכול יכפה עליו כלים ויכפה עליו אבנים ת"ל עפר. אין לי אלא עפר מנין בשחיקת אבנים בשחיקת חרסים בנעורות של פשתן דקה בנסורת של חרשים דקה בזבל דק בחול דק בסיד ובחרסית ובלבינה ובמגופה שכתשן ת"ל וכסהו אי וכסהו יכול בשחיקות כלי מתכות בקמח בסובין ובמורסן ת"ל עפר. מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו. אחר שריבה מיעט מרבה אני את אלו שהן ממין עפר ומוציא אני אלו שאינן ממין עפר: (יא) שתמצי אומר כלל שהיה רשב"ג אומר מה עפר שהוא מיוחד שהוא מגדל הצמחים ומכסים בו אף כל דבר שמגדל צמחים ומכסים בו יצא דבר שאין מגדל צמחים אין מכסים בו: (יב) כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא להגיד מה גרם. ואומר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו להזהיר גדולים על הקטנים. יכול יהו נכרתים על ידיהם תלמוד

הגהות הגר"א הלכה ה ה) אשר יאכל פרט לשוחט כו' ושפך להביא כו' כצ"ל: הלכה ז ו) הוא יכסה ואם לא כיסה מנין שאף אחרים מוזהרים עליו כו': ז) בנפשו הוא ואומר לבני ישראל כצ"ל [עיין בגמרא]: הלכה ח ח) הוא מיותר:

ב י א ו ר

ומקשינן חיה לעוף: שנאמר חיה או עוף אשר יאכל. במלת או הפרידם להטעין כיסוי לכל אחד בפ"ע: והלא כבר נאמר וכו'. בגמרא פריך מאי קמהדרי ליה ומשני דאו מיבעי להלק דהו"א דאינו חייב כיסוי אא"כ שחט שניהם ור' יהודה ס"ל דלהלק מושפך את דמו נפקא ולא כתיב דמם ורבנן ס"ל דדמו טובא משמע שהרי אמר כי נפש כל בשר דמיירי ברבים וקמסיים דמו וע"כ מיבעי או להלק: (ה) ה"ג אשר יאכל ושפך פרט וכו'. ר"ל דבעינן שחיטה ראויה לאכילה מדכתב אשר יאכל ומדכתב ושפך משמע דאפילו אין כונתו לאכול בעצמו רק להאכיל לכלבים כיון שעכ"פ ראויה לאכול: ולנוחר. היינו דנוקר הסימנין בחודו של סכין: מעקר. היינו דמעקר הסימנין: להביא. נ"ל ולהביא. והיינו דמושפך מרבינן זה והגר"א גרים כן בפנים ושפך להביא כו': (ו) חיה ועוף הנסקלים. שעומדים ליסקל ושחטן שכל אלו הוא שחיטה שאינה ראויה לאכילה: שנאמר ושפך וכיסה. פי' וגמר ר"מ שפיכה שפיכה משחוטי חוץ דכתיב שם דם שפך מה שפיכה דשם שחיטה שאינה ראויה דהא שוחט קדשים בחוץ והוא שחיטה דחייב עליה משום שוחט בחוץ אף כאן שמה שחיטה וחייב לכסות. ובשוחט ונתנבלה השנויה לעיל גם ר"מ מודה דהא התם לית שחיטה כלל: אשר יאכל ושפך וכיסה וכו'. ור"מ ס"ל דאשר יאכל למעט עוף טמא לחוד משום דלאו בר מינו דאכילה הוא: במה ששפך בו יכסה. בידו או בסכין שבידו: ולא יקפיד אם אחר יכסה. פי' אע"פ שהמצוה שיכסה הוא בעצמו אעפ"כ אם אחר כיסה לא יקפיד ע"ז האחר שהמצוה הוא גם על האחר [ק"א] והוא דחיק. אבן בר"ש משאנ"ז הגירסא אם לא הקפיד שלא חשש. פי' הז מחויבין אחרים לכסותו כיון שלא כיסה הוא והיא גירסא נכונה ויותר נכון כהגר"א שלא גרס כלל תיבות אלו אלא גרס מנין שאף אחרים מוזהרים עליו ת"ל וכו' [והוא ממש כגירסת הש"ס חולין דף פ"ז]: דמו בנפשו הוא. מסיפא דקרא דריש דכתיב ואומר לבני ישראל וסבר דהוא חוזר נמי למצות הכיסוי דהכל חייבים לכסותו: (ח) מצוה שיכסנו. פי' אין מוטל על האדם לראות שלא יהיה הדם מגולה דאי נימא הכי היה מחוייב לעולם לכסות אלא מצוה בעלמא לכסות ולהכי כיון שכיסהו פ"א הרי יצא ידי כיסוי אף שחזר ונתגלה פטור מלכסות: כיסהו הרוח חייב לכסות, כי חזר ונתגלה אבל מקודם פטור [גמרא]: (ט) את דמו וכיסה מלמד שכל דמו כו'. ס"ל דדמו כל דמו משמע: דם הניתז. מעל הגומא: א"ר יהודה אימתי וכו'. ס"ל דדמו ואפילו מקצת דמו משמע [גמרא]: (י) בנעורת של פשתן. מה שמנערין מן הפשתן: בנסורת של חרשים, דבזמן שנוסר במגרה החרש דהיינו הנגר נופל מהן נסורת דקה כעפר: ובחרסית. פירש הרע"ב בפ"ה דמעשר שני שהוא מין אדמה שעושה ממנה היוצר כלי חרס: שכתשן. גם אלבנה קאי: ת"ל וכסהו. פירש"י מדלא כתיב ובעפר יכסנו דהוי משמע עפר ולא ד"א כיון דלא כתיב כיסוי אלא לבתר עפר אבל השתא דכתיב וכסהו קודם דרשינן ליה באנפי נפשיה ונרבה כל הדברים האלו: אי וכסהו. פי' כיון דוכסהו הוא ריבוי נרבה בו גם אלו הדברים ונמעט רק כפיית כלי ואבנים שאינם דומין לכיסוי עפר כלל: ת"ל עפר. שאין לנו לרבות אלא דומיא דעפר ממש: מרבה אני את אלו שהן מין עפר. ר"ל שהן ממינו שמגדלין צמחים כיוצא בו כדמסיים בשם רשב"ג דהוא אתי לפרושי דברי ת"ק ולאו לאפליגי כדמוכח בסוגית הגמרא ע"ש וכל הנך קים להו לרבנן דמגדל צמחין [רש"י]: (יא) שתמצא אומר כלל וכו'. פי' כאשר נדייק בזה נמצא שאנו צריכין לכלל שהיה רשב"ג אומר: (יב) להגיד מה גרם. ללמד מאיזה טעם הדם נאסר ושצריך כיסוי: ואומר לבני ישראל וכו' להזהיר גדולים על הקטנים. פי' מדכתיב ואומר לבני ישראל שכבר כתיב ואיש איש מבני ישראל אלא בא להזהיר לכלל ישראל על הקטנים שלהם. והנה אף דלעיל בסוף פ"י הלכה ו' כבר הוזכר זה שם מיירי בדם בהמה וכאן מיירי בדם עוף הצריך כיסוי וכיסהו ונתגלה וקמ"ל דאף בזה מוזהרין גדולים על הקטנים דבכלל דם הוא ולזה כתיב הכא דם כל בשר: יכול יהו נכרתים על ידיהם וכו'. הברייתא קיצרה כאן וסמכה אדלעיל בסוף פ"י ת"ל האוכלת ולא המאכיל יכול לא יהיו נכרתים גדולים

ע"ו

מן העכו"ם וטן העבד: (ג) אשר יאכל כל דם מה ת"ל לפי שנאמר כי נפש הבשר בדם שיכול אין לי חייבים אלא דם הנפש במוקדשים מנין על דם הנפש בחולין ועל דם התמצית בחולין ועל דם התמצית במוקדשים ת"ל אשר יאכל כל דם דברי רבי יהודה. וחכ"א על כולם אינן חייבים אלא על דם הנפש בלבד: (ד) ונתתי פני פונה אני מכל עסקי ועוסק בה. בנפש ולא בציבור. האוכלת ולא המאכלת. האוכלת מקרב עמה ועמה שלום: (ה) כי נפש הבשר בדם הוא להגיד מה גרם. ואני נתתיו ואם נתנם במתנה אחת כיפר. לכם ולא לאחרים. על המזבח כ"מ שיתן על המזבח יכפר. על המזבח (לכפר על נפשותיכם) ולא על קרקעו של מזבח. כי הדם הוא בנפש יכפר הא אם נתן מדם התמצית לא עשה כלום: (ו) על כן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל דם להזהיר גדולים ע"י קטנים. יכול יהיו נכרתים על ידיהם ת"ל האוכלת האוכל נכרת: (ז) יכול לא יהיו נכרתים ע"י הקטנים שאין הקטנים נכרתים ע"י עצמם אבל יהיו נכרתים על ידי גדולים שהרי גדולים נכרתים ע"י עצמם ת"ל כל אוכליו יכרת אינן נכרתין לא ע"י גדולים ולא ע"י קטנים:

פרק יא.

(א) **ישראל** אלו ישראל. גר אלו הגרים. הגר א) לרבות נשי הגרים. בתוכם לרבות נשים ועבדים. א"כ למה נאמר איש איש לרבות לפי שנאמר אשר יצוד אין לי אלא הצד לקח ירש נתן לו במתנה מנין ת"ל איש איש: (ב) ב) אין לי אלא צד. נצוד כגון אווזים ותרנגולים מנין ת"ל ציד מכ"מ. א"כ למה נאמר אשר יצוד ג) רבי אומר לימדך תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה זו: (ג) עוף יכול אף עוף טמא במשמע ת"ל חיה מה חיה שהיא מטמא בגדים אף עוף שהוא מטמא בגדים יצא עוף טמא שאינו מטמא בגדים. אי מה חיה שאינה באם על הבנים אף העוף שאינו באם על הבנים יצא עוף טהור שהוא באם על הבן ת"ל אשר יאכל יצא עוף טמא שאינו נאכל: (ד) אין לי אלא עוף נאכל חיה נאכלת מנין ת"ל חיה או עוף אשר יאכל ד) חיה משמע כל חיה בין מרובה בין מועטת עוף משמע כל עוף בין מרובה בין מועט. מכאן אמרו שחט מאה חיות במקום אחד כסוי אחד לכולם מאה עופות במקום אחד כיסוי אחד לכולם.

הגהות הגר"א פרק יא **הלכה א** א) לרבות מיותר: **הלכה ב** ב) אשר יצוד אין לי כו' [ר"ל חסר בתחלה תיבת אשר יצוד דע"ז קאי הדרש]: ג) רבי אומר מיותר [דאין דרך הגמרא להפסיק באמצע וגם בגמרא חולין דף פ"ד ליתא]: **הלכה ד** ד) חיה משמע כל חיה בין. במרובה כו' עוף משמע כל עוף בין כו' [כבר תיקנתי בפנים]:

ביאור

נתרבו כל המדרגות: מן העכו"ם ומן העבד. והיינו עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל ואשמועינן דלא נימא דאזלינן בתר אביו אלא בתר אמו והוא בכלל ישראל ומוזהר על הדם [והאי דנקט עבד ע"כ שיגרא דלישנא הוא דעבדים כבר נתרבו מקודם דהוא בכלל ישראל לענין דם]: (ג) אשר יאכל כל דם מה ת"ל. כל: כי נפש הבשר בדם. ואני נתתיו על המזבח דמשמע דאיסורו הוא משום דהוא דם הנפש וגם דהוא שייך רק למזבח ודם הנפש נקרי דם המקלח בשעת שחיטה ודם התמצית מה שמתמצה אח"כ: אינן חייבין. ר"ל כרת אבל לאו יש בזה כדאיתא בכריתות דף ד': (ד) ולא המאכלת. שהמאכיל לאחרים אף דהוא עובר בלאו כדלקמיה בהלכה ו' וי"ו אינו חייב כרת: האוכלת את הדם. דאת הדם יתירא הוא אלא להורות שאם אכל חצי זית מדם וחצי מחלב אין מצטרפין: ועמה שלום. היינו שאפילו בדין הקל אין נענשים [זית רענן] והיינו כשאין בידם למחות: (ה) להגיד מה גרם. כלומר ללמוד מאיזה טעם הוא נאסר: ה"ג ואני נתתיו אם נתנם וכו'. דמשמע דבנתינה בעלמא אף בחטאת סגי בדיעבד ואסמכתא בעלמא דבזבחים (בדף לח) מייתי שם קראי אחריני ע"ז וכך דרך התו"כ דאגב אורחיה מסמיך מאי דנפק ממקום אחר [ר"ש מסנ"ז]: לכם ולא לאחרים. פי' שאין העכו"ם מביאין חטאות ואשמות: על המזבח. כל מקום וכו'. דעל המזבח יתר הוא דידוע דכפרת הדם במזבח הוא אלא להורות שכל מקומות המזבח שוים הם אלל כפרה בדיעבד שאם נתן הדם ע"ג הכבש שאינו מקום מתן דמים או הניתנין למעלה שנתנן למטה או הניתנין למטה שנתנן למעלה אף דהקרבן נפסל בזה מ"מ בעלים נתכפרו ועיין בזבחים דף כ"ו ע"ב: ולא על קרקעו. דהול"ל במזבח ואמר על למעוטי קרקע העזרה: לא עשה כלום. שאין בעליו מתכפרין בכך: (ו) להזהיר וכו'. דכאומרו כל נפש משמע כל שיהיה מכם אפילו קטנים לא תעשה אותו שיאכל דם ועיין ביבמות דף קי"ד: (ז) אבל יהיו נכרתין ע"י גדולים. אם הוא מאכילן: ת"ל. בפרשה שאחר זה:

פרק יא (א) אלו ישראל. עיין ריש פ"י ועוד אפשר דהכונה לאפוקי עכו"ם: ת"ל איש איש. וה"ק קרא איש אשר לקח או ניתן לו ואיש אשר יצוד מ"מ וכסהו: (ב) נצוד וכו'. פי' דבר הניצוד מאליו: אלא בהזמנה זאת. פי' שלא יאכל בשר תדיר שלא יעני אלא כמי שהוא צריך לצוד שאינו אוכל עד שתזדמן לו מה יצוד [ומזה נידון ק"ו ומה אם הבשר שהוא מחזק כחותיו של האדם צריך האדם לדקדק שלא להרבות בו עאכ"ו יש לאדם ליזהר שלא להוציא מעותיו לשאר דברים שאינם הכרחים ובפרט בדברים שאינם רק לכבוד מדומה ובעו"ה זהו דבר המכלה את העולם]: (ג) עוף יאכל וכו'. הולך ומפרש דאצטריך ליה אשר יאכל ולא נלמוד בהיקש מחיה דבנאכלת מיירי: ת"ל חיה. דסמיכי להדדי ובאופן אחד מיירי: מה חיה שהיא מטמאה בגדים. כשהיא נבלה: יצא עוף טמא וכו'. דהאוכל נבלת עוף טמא אינו מטמא בגדים כדלקמן בפי"ב הלכה ז' ור"ל וא"כ לא איצטריך למכתב אשר יאכל וע"ז משני דהו"א ההיקש בענין אחר דדוקא בעוף טמא מיירי: שאינה באם על הבנים. אין בה משום לא תקח אם על הבנים אף העוף דוקא עוף טמא שאינו מוזהר עליה באם על הבנים כדאיתא בפרק שילוח הקן: (ד) חיה נאכלת מנין. דדלמא אשר יאכל קאי רק אעוף לבד מדלא כתיב אשר יאכלו: ת"ל חיה או עוף.

ומכאן

למטה שנתנם למעלה והניתנים למעלה שנתנם למטה והניתנים בפנים שנתנם בחוץ והניתנים בחוץ שנתנם בפנים והפסח והחטאת ששחטו שלא לשמן תלמוד לומר לא יביאנו לעשות כל המתקבל לבוא אל א"מ חייבים עליו: (ו) ג) וחייב על השחיטה ועל העלייה. רבי יוסי הגלילי אומר שחט בפנים והעלה בחוץ חייב שחט בחוץ והעלה בחוץ פטור שלא העלה אלא דבר פסול. אמרו לו אף השוחט בפנים והעלה בחוץ כיון שהוציאו פסלו: (ז) רבי אומר מה לשוחט בפנים ומעלה לחוץ חייב שכן היתה לו שעת הכושר תאמר בשוחט בחוץ ומעלה בחוץ שלא היתה לו שעת הכושר. ר"א ברבי שמעון אומר מה לשוחט בפנים ומעלה בחוץ חייב שכן המזבח מקבלו תאמר בשוחט בחוץ ומעלה לחוץ שאין המזבח מקבלו. טמא שאכל בין קודש טמא בין קודש טהור חייב. רבי יוסי הגלילי אומר טמא שאכל טהור חייב וטמא שאכל טמא פטור שלא אכל אלא דבר טמא. אמר לו אף טמא שאכל טהור כיון שנגע בו טמאהו והטהור שאכל טמא פטור שאין חייב אלא על טומאת הגוף: (ח) יכול המעלה פחות מכזית מן העולה פחות מכזית מן האימורים פחות מכזית מן הקומץ פחות משלשת לוגים יין יהיה חייב ת"ל אותו על השלם הוא חייב ואינו חייב ד) במקצת: (ט) יכול המעלה מבשר חטאת מבשר אשם מבשר קודש קדשים מבשר קדשים קלים מותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות יהיה חייב ת"ל עולה מה עולה מיוחדת שהיא ראויה לאישים יצאו אלו שאין ראוים לאישים: (י) יכול היוצק והבולל והפותת והמולח והמניף והמגיש המסדר את השולחן והמטיב את הנרות הקומץ והמקבל דמים בחוץ יהא חייב ה) ת"ל עולה מה עולה מיוחדת שהיא ראויה לאישים והיא משם עבודה יצאו אלו שאינן משם עבודה: (יא) ונכרת האיש ההוא ולא הציבור. ההוא אחד שהעלה חייב שגים שהעלו פטורים דברי ר' יוסי. ר"ש אומר איש איש להביא את שנים. העלה חזר והעלה וחזר והעלה חייב על כל העלייה והעלייה דברי רבי שמעון. רבי יוסי אומר אינו חייב ו) אלא אחת. אינו חייב עד שיעלה ראש המזבח. רבי שמעון אומר אפילו העלה על סלע או על האבן חייב:

פרשתא ז.

(א) ישראל אלו ישראל. גר אלו גרים. הגר לרבות נשי הגרים. בתוכם לרבות נשים ועבדים: (ב) אם כן למה נאמר איש איש אמר רבי אלעזר ברבי שמעון להביא וולד ישראל

הגהות הגר"א הלכה ו ג) ונכרת חייב כו' כצ"ל [הוסיף לזה בתחלה תיבת ונכרת שכן דרכו של תו"כ להציב דרשותיו על הפסוקים ולזה נ"ב דרשו על מה שכתוב בתורה ונכרת דדעת ת"ק דקאי החיוב כרת על השחיטה ועל העליה ור"י פליג ע"ז]: הלכה ח ד) במקצת צ"ל על המקצת: הלכה יו"ד ה) ת"ל עולה צ"ל ת"ל אשר יעלה מה העלאה מיוחדת שהיא גמר עבודה יצאו אלו שאין גמר עבודה [וכן הוא בגמרא ובראב"ד ובק"א וכן מוכח להמעיין]: הלכה יא ו) אלא אחת אינו צ"ל ואינו [שבאמת טלה דברי ר' יוסי היא כדמוכח בגמרא דף ק"ח עי"ש]:

ביאור

ועכשיו מעלה את האימורין לחוץ: ששחטן שלא לשמן. והעלה הדם או אימוריהן לחוץ: ת"ל לעשות. משמע הראויין לעשות אפילו אינו ראוי לבוא מחוץ לפנים והני נמי כיון דאם עלו לא ירדו וכהן נזקק להעלותן מראש המזבח למערכה ראויין ליעשות קריבה ביה: (ו) חייב על השחיטה וחייב על העלייה. אם שחט בחוץ והעלה בחוץ בהעלם אחד חייב על שניהם דהם תרי גופי עבירה דתרווייהו כתיבי אשר ישחט ואשר יעלה: פטור. על העלאה דכיון דשחטו בחוץ נפסל ואינו מתקבל בפנים ולא קריבה ביה ואל פתח אהל מועד לא יביאנו: כיון שהוציאו פסלו. ואפ"ה חייביה רחמנא וה"ה לשוחט ומעלה בחוץ: (ז) רבי אומר וכו'. בא לומר דקושית חכמים לר' יוסי הגלילי לאו קושיא היא דמה לשוחט בפנים וכו': שהיתה לו שעת הכושר. ליקרב בפנים לאחר שחיטה: ר"א בר' שמעון אומר וכו'. בא להשיב ג"כ על קושית חכמים מה לשוחט וכו': שכן המזבח מקבלו. דאע"פ שהוציאו אם חזר והכניסו והעלהו לא ירד כדאמרן בהמזבח מקדש (דף פ"ד) הלן והיוצא וכו': הטמא שאכל וכו'. משום דדמו להדדי ופליגי בתרווייהו להכי תננהו גבי הדדי: כיון שנגע בו טימאהו. ואפ"ה כי הדר אכיל ליה מיחייב כרת ומה לי נטמא הבשר על ידו מה לי נטמא ע"י אחרים: שאינו חייב אלא על טומאת הגוף. כדכתיב וטומאתו עליו ונכרתה ודרשינן בפרק כ"ש (דף מג) בטומאת הגוף הכתוב מדבר מי שטומאה פורחת ממנו: (ח) ת"ל אותו. לעשות אותו לד': על השלם. על הקטרה השלמה דהיינו שיעור הקטרה דהוא כזית חייב ולא על החסר דהוא פחות מזה: (ט) ומותר העומר. לאחר קמיצה: (י) היוצק. שמן על המנחה כדכתיב ויצקת עליה שמן: והפותת. מנחת מאפה תנור כדכתיב פתות אותה פתים: והמגיש. מנחה בקרן מערבית דרומית כמשפטה: והמטיב את הנרות. מדשן את המנורה: ה"ג ת"ל אשר יעלה מה העלאה שהיא גמר עבודה יצאו אלו שאינם גמר עבודה [ראב"ד וק"א והגר"א וכן איתא בגמרא] ופירושו מה העלאה שהוא גמר עבודה שאין אחריה עבודה אחרת ויצאו כל אלו שעדיין יש אחריהם עבודה אחרת. ובגמרא גרים אף כל מה שהוא גמר עבודה ופירש"י דאתרבו נמי כל כגון המנסך והמקטיר את הקטורת ומקטיר קמצים ומקטיר מנחת כהנים: (יא) ולא הצבור. מהאיש דריש ליה דהול"ל ונכרת מעמיו וכמו לעיל בפ"ט הלכה ב': העלה וחזר והעלה וכו'. ונודע לו בין כל העלאה והעלאה. ולפי מסקנת הגמרא אליבא דר' יוחנן מיירי באבר אחד והקטיר כמה זיתים ונודע לו בין כל זית וזית אבל בכמה אברים אפילו לר' יוסי חייב על כל אבר ואבר: ראש המזבח וכו'. כבר ביארתי לעיל בפ"ט הלכה זיי"ן ע"ש:

פרשתא ז (א) אלו ישראל. ר"ל אילו לא כתב גר הוא דדוקא ישראל להכי כתב גר ודוחק ויותר נכון כגרסת מבית ישראל אלו נשים. [ומה דאיתא אח"כ לרבות נשים ועבדים האי נשים שיטפא דלישנא הוא ע"כ דמאי גריעה נשי ישראל מנשי הגר דאיתרבו מקודם]: (ב) למה נאמר איש איש. שכבר

שלמים מה שלמים מיוחדים שהם באים בנדר ובנדבה אף איני מרבה אלא שהוא בא בנדר ובנדבה, אף המנחות והנזירות דברי ר"מ. וחכ"א אין לך קרב בבמה אלא עולה ושלמים בלבד: (ז) וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' זריקת כהן במזבח ואין זריקת כהן בבמה אלא אף הגרים אף הנשים אף העבדים כשירים בבמה. מזבח ה' פתח אהל מועד אין מזבח ה' בבמה אלא אפי' העלה על הסלע או על האבן חייב דברי ר"מ. ג) ר' ישמעאל אומר לעולם אינו חייב עד שיבנה כמין מזבח ויעלה עליו. והקטיר את החלב לריח ניחוח לה' ואין ריח ניחוח בבמה: (ח) ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים ואין שעירים אלא שדים שנאמר ושעירים ירקדו שם. אשר הם זונים אחריהם לרבות שאר ע"א. חקת עולם לבית עולמים: (ט) תהיה בזמן הזה. ד) זאת להם ואין חייבין עליהם כרת. לדורותיכם שינהוג הדבר לדורות:

פרק י.

(א) **ואליהם** תאמר א) ככל האמור בענין. ישראל אלו ישראל. גר אלו הגרים. אשר יגור לרבות נשי הגרים. בתוכם לרבות נשים ועבדים: (ב) ואם כן למה נאמר איש איש לרבות שנים שהעלו דברי רבי שמעון. אמר ר"ש ודין הוא ומה אם במקום שהשוחט להדיוט חייב פטור שנים ששחטו. מקום שהמעלה להדיוט פטור אינו דין שנפטור שנים שהעלו. ת"ל איש איש להביא את השנים. רבי יוסי אומר ההוא אחד שהעלה חייב שנים שהעלו פטורים: (ג) אשר יעלה עולה (או זבח) אין לי אלא עולה מנין אימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים ת"ל זבח. ומנין לרבות את הדם ת"ל או זבח: (ד) מנין הקומץ והלבונה והקטורת מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים ושלש לוגים מים ושלשת לוגים יין ת"ל ואל פתח א"מ לא יביאנו כל שהוא בא אל פתח א"מ חייבים עליו: (ה) אין לי אלא כשירים פסולים מנין כגון הלן והיוצא והטמא שנשחט חוץ לזמנו חוץ למקומו ושקיבלו בו הפסולים וזרקו את דמו והניתנים

הגהות הגר"א הלכה ז ג) ר' ישמעאל צ"ל ר"ש [צ"ע דר"ש ס"ל להיפך וכדאיתא במשנה דף ק"ח וכן לקמן סוף פ"י ונ"ל שצ"ל ר' יוסי והכי ס"ל כדאיתא שם בדף ק"ח ע"ב בגמרא והכריחו דר' ישמעאל לאו בר פלוגתיה דר"מ הוא]: **הלכה ט** ד) זאת להם ואין חייבין עליהם כרת. אין כאן מקומו אלא בהלכה ה' וצ"ל שם אחריהם יכול יהו חייבין עליהם כרת ת"ל זאת וכו' [וכן תוא בזבחים דף ק"ו ע"ב עיי"ש]: **פרק יו"ד הלכה א** א) ככל האמור צ"ל על כל האמור [עיין בביאורנו]: **הלכה ג** ג) אשר יעלה עולה אין לי כו':

ביאור

מיעט. לא נדע איזה מרבה ואיזה ממעט: ת"ל שלמים. ממנו נדע איזה דבר הדומה לשלמים לרבות: אף המנחות והנזירות. דמנחות גם הם באים בנדר ונדבה ונזירות אע"ג דבשלאת נזרו הוו קרבנותיו עליו חובה מ"מ קרינן להו נדר ונדבה כיון דע"י נדר בא החובה עליו: עולה ושלמים בלבד. דמנחה ממעטי רבנן מדכתיב זבחי זבחים ולא מנחות ונזירות חובה הוא לדעתייהו דהוא לא התנדב אלו הקרבנות אלא אסר עצמו ביין ובתגלחת ומאיסור זה ממילא נתחייב בקרבנות אלו: (ז) זריקת כהן וכו'. דלא היה צריך עכשיו ללמדנו שצריך כהן לזריקה ולא שהמזבח פתח אוה"מ ולא היותו לריח ניחוח שכ"ז נתבאר בפרשת ויקרא אלא לשלול כל זה מהבמה כדמסיים: אלא אפילו וכו' חייב. בגמרא פריך ילא מיבעי ליה והיינו דילא ידי חובתו בבמה בשעת היתר אפילו על הסלע ומשני דה"ק לפיכך הואיל דבבמה בשעת היתר הבמות הויא הקטרה אפילו על הסלע א"כ בשעת איסורו אם העלה על הסלע חייב: עד שיבנה כמין מזבח וכו'. טעמו מפרש בגמרא משום דכתיב ויבן נח מזבח לה' אלמא אפילו במת יחיד שהיא בחוץ אינה העלאה בלא מזבח ור"מ דעתו דההוא לא היה אלא גובהה בעלמא שיהיה נוח להשתמש עליו ואינה לחובת מזבח: ואין ריח ניחוח בבמה. כדתנן (זבחים ד' מו) לשם ו' דברים הזבח נזבח וקחשיב אחד מהם לשם ריח ולאפוקי אברים שצלאן ואח"כ העלן דאין בהם משום ריח ולזה אמר דבבמה לא חיישינן לזה: (ח) לבית עולמים. לאפוקי דלא נימא דאסר הכתוב במה דוקא בזמן שיש אוה"מ: (ט) תהיה בזמן הזה. כר' יוחנן דאמר המעלה בחוץ בזה"ז חייב דסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל והויא לה ירושלים בית הבחירה ולפיכך גם עכשיו שעת איסור הבמות הוא: זאת להם וכו'. עיין לעיל בביאורנו בהלכה ה' בד"ה ת"ל: שינהוג הדבר לדורות. ואף דמרבינן מקודם אף בזמן הזה אי לא היה כתוב לדורותיכם הו"א תהיה לרבות לדורות ולא הוי ידעינן בזמן הזה:

פרק י (א) ככל האמור בענין. צ"ל על האמור בענין [הגר"א]. ופי' דבגמרא מבאר מנלן דאפילו בשחוטי חוץ חייב א"כ על העלאתן בחוץ ומסקנא ואליהם תאמר לערב פרשיות והיינו דוי"ו מוסיף על ענין ראשון דמיירי שם בשחוטי חוץ וקאמר דאם עבר א"כ והעלן בחוץ חייב כרת: (ב) וא"כ למה נאמר איש איש. אחר שמתחלה ריבה הכל: לרבות שנים שהעלו. ופי' הכתוב שנים שנשתתפו והעלו: רבי יוסי אומר ההוא. פי' דכתיב ונכרת האיש ההוא ובגמרא מסיים א"כ למה נאמר איש איש דסברה תורה כלשון בני אדם: (ג) ואימורי קדשי קדשים. כבשי עצרת: את הדם. שזרק הדם בחוץ: (ד) מנחת כהנים. שהיא כלול וראויה להעלאה כקומץ מנחת ישראל אבל שירי מנחת ישראל אינו חייב על העלאתם בחוץ דאינו ראוי לבוא לפנים: ומנחת כהן משיח. עשירית האיפה שהוא מביא בכל יום: ושלש לוגין מים. בחג קאמר ובמוקדשין לחג שאין העלאת חוץ נוהגת בחולין: ושלשת לוגין יין. שהוא פחות שבנסכים: (ה) פסולין מנין. הנך דאם עלו לא ירדו דלא נתרבו מלא יביאנו דהא אינם ראוים להביא לכתחלה: הלן. בין דם ובין אימורים: והיוצא. שיצא לחוץ ונפסל ואף דכל העלאת חוץ יוצא נינהו וריבתה התורה זריקת הדם וכדלעיל התם בשהוציא לכתחלה את הדם מבפנים כדי לזרקו לחוץ וכיון שקודם שהוציאן היה הדם ראוי ליזרק לפנים חייביה רחמנא אבל הכא מיירי בשכבר יצא הדם לחוץ ונפסל ואח"כ נטלן וזרקן לחוץ הו"א דהכא מיגרע גרע: ושקיבלו הפסולין וזרקו את דמו.

ושכשיו

מיוחדים לשם: (ח) או אוציא את אלו שאינן מיוחדים לשם ולא אוציא עולה ו) ומחוסר זמן בגופן וחטאת בין בגופה בין בבעלים ותורים שלא הגיע זמנם ובעלי מומים עוברים ת״ל לפני משכן ה׳ הכשירים ליקרב עכשיו יצאו אלו שאין כשירים אלא לאחר זמן. ר״ש אומר ז) הואיל והם כשירים לאחר זמן (יהיו) חייבים עליהם בלא תעשה:

פרק ט.

(א) **און** יכול שאני מוציא עולה מחוסר זמן בבעלים ואשם נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן ת״ל שור מכל מקום כשב מכל מקום עז מכל מקום. דם יחשב לאיש ההוא ולא לשולחיו. דם שפך אחד ששפך חייב שנים ששחטו פטורים: (ב) והלא דין הוא ומה אם במקום שהמעלה להדיוט פטור חייב שנים שהעלו. מקום ששוחט להדיוט חייב אינו דין שנחייב שנים ששחטו. ת״ל דם שפך אחד ששחט חייב שנים ששחטו פטורים. ונכרת האיש ולא הציבור. ההוא לא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה. מקרב עמו ולא עמו ועמו שלום: (ג) עד כאן הוא מדבר בקדשים שהקדישם בשעת איסור הבמות והקריבם בשעת איסור הבמות מבחוץ שהרי עונשם אמור. אזהרתם מנין ת״ל השמר לך פן תעלה עולתיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום: (ד) מיכן ואילך הוא מדבר בקדשים שהקדישם בשעת היתר הבמות והקריבם בשעת איסור הבמות שנאמר למען אשר יביאו בני ישראל את זבחיהם אשר הם זובחים זבחים המותרים להם כבר. אל פני השדה מלמד שכל הזובח בבמה כזובח בשדה: (ה) והביאום לה׳ מצות עשה. מצות ל״ת מנין ת״ל ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם. ואיני יודע א) אם ב) אלו קדשים קריבים בבמה ת״ל שלמים. אין לי אלא שלמים מנין לרבות את העולה ת״ל זבחי: (ו) או יכול שאני מרבה חטאת ואשם ת״ל אותם. מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב מיעט ת״ל

הגהות הגר״א הלכה ח ו) ומחוסר זמן צ״ל מחוסר זמן: ז) מהואיל עד חייבים מיותר [עיין בזבחים דף קי״ב ע״ב במשנה שם חילק המשנה דברי ר״ש לשתים ונכון הגהתו מאוד]: **פרק ט הלכה ה** א) אם מיותר: ב) אילו צ״ל איזו:

ביאור

לבוא אל פתח אוהל מועד: (ח) עולה ומחוסר זמן. פי׳ עולה שהיא מחוסר זמן בגופה בתוך שמונה ימי לידתה. וחטאת יצוייר מחוסר זמן אף בבעלים כגון חטאת של זב וזבה ויולדת קודם שנטהרו: ותורים שלא הגיע זמנם. שעדיין קטנים הם: ובעלי מומין עוברים. שראוין להקריב כשיעבור מומן ומקרי מיוחדים לשם: ת״ל לפני משכן ד׳. היינו שיהיו ראויים עכשיו לבוא לפני משכן ד׳ דאי לאח״כ הרי מלהקריב נפקא: הואיל והם כשירים לאחר זמן. אף שאין בו כרת ל״ת יש בזה ובזבחים דף קי״ד מפרש שם בגמרא טעמו:

פרק ט (א) עולה מחוסר זמן בבעלים. כגון דזב וזבה דעוף ודיולדת בהמה וקמסיים ע״ז ת״ל שור וכו׳ והטעם דעדיף עולה מחטאת אף דגם עולה אין מתקבל בפנים לשם חוב כשהבעלים מחוסרי זמן מ״מ כיון שראויין הבעלים להקריבן בפנים לשם נדבה חשיב מתקבל בפנים וחייב כששוחטן בחוץ אף כששוחטן לשם חוב: ואשם נזיר וכו׳ ששחטן שלא לשמן. פי׳ שהיו ג״כ מחוסרי זמן בבעלים ואילו היה שוחטן לשמן בחוץ פטור דאינו מתקבל בפנים כשבעליו מחוסר זמן אבל כששחטן בחוץ שלא לשמן מרבינן מקרא לחיובא דאילו היה שוחטן בפנים שלא לשמן כשרים כדתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים [ואפילו כשהם מחוסרי זמן בבעלים דבלא״ה לא עלו לבעלים] הלכך מקרי מתקבל בפנים [גמרא קיד:]: ולא לשולחיו. דאין שליח לדבר עבירה: דם שפך וכו׳. דהוא יתירא לומר שהשופך חייב אם הוא אחד אבל שנים שאחזו בסכין ושחטו פטורין: (ב) והלא דין הוא. שיהיו חייבין ולהכי אצטריך קרא למעטם: ומה במקום וכו׳. פי׳ במעלה שיש בו קולא שהמעלה להדיוט פטור משום העלאת חוץ דכתיב לעשות אותו לד׳ למעט העלאה להדיוט ועכ״ז החמיר בו הכתוב דחייב שנים שהעלו לד׳ כדלקמן א״כ השוחט דאחמיר ביה דהשוחט להדיוט חייב כדאיתא בזבחים (דף קח.) אינו דין שנחמיר וכו׳: ולא אנוס. דהוא משמע שהוא בהוייתו בדעתו ולא אנוס או שוגג מאליו או מוטעה מאחרים: (ג) עד כאן הוא מדבר וכו׳. **כלומר** עד המקרא הזה דלמען יביאו מדבר הענין העליון שענש כרת על שחיטת חוץ ועל העלאה בקדשים שהקדישן בשעת איסור הבמות שהוא משהוקם המשכן דאילו הך שהוקדשו מעיקרא אי לא מרבה להו קרא בהדיא לאיסורא לא שמעינן להו: שהרי ענשן אמור. פי׳ מסתמא בהו משתעי והרי ענשן אמור כאן שענשן כרת: פן תעלה עולותיך וגו׳. ושחיטה ילפינן מהעלאה בג״ש הבאה הבאה דבשחיטה כתיב לא הביאו ובהעלאה לא יביאנו [תוספות שם]: (ד) בשעת היתר הבמות. קודם שהוקם המשכן והזהיר הכתוב שאע״פ שהיו מוקדשין כבר לא יקריבום בבמה לגבוה: אשר הם זובחים. משמע שהיו מוכנים לבוא בבמה ואמר הכתוב שמעתה יביאום לד׳: מלמד שכל הזובח בבמה. בשעת איסור הבמות: (ה) מצות ל״ת מנין. בהנך דהוקדשו בשעת היתר הבמות: ת״ל ולא יזבחו עוד. דמשמע מעכשיו אסורין ועד עכשיו מותרין [ואע״ג דקרא מסיים לשעירים אשר הם זונים אחריהם הו״מ למכתב ולא עוד את זבחיהם לשעירים והוי קאי ארישא דקרא והביאום לד׳ ולא עוד את זבחיהם לשעירים ומדכתב לא יזבחו לאזהרת שחוטי חוץ אתי דסמיך להאי פרשתא]. ובגמרא מסיים הכי יכול יהיו חייבין כרת ת״ל חוקת עולם תהיה זאת להם ולא אחרת להם פי׳ זאת העונש להם והוא עשה ולא תעשה שעוברים עליו ואין אחרת שהוא עונש כרת עליהם [ובענינינו הובאה זו המימרא בסוף הפרק בהלכה ט׳ ושייך לכאן וכ״כ הגר״א שם. ונראה דמשום זה העתיקו זה בסוף משום דדרש הדרשות כסדר על כל תיבה ותיבה]: ה״ג ואיני יודע איזו קדשים [הגר״א]. פי׳ איני יודע הי ניהו קדשים דקרבין בבמה בשעת היתר הבמות דאסר הכתוב למקרבינהו בשעת איסור הבמות: ת״ל שלמים. דהיא יתר אלא שבא להודיענו איזו היו קרבים בשעת היתר הבמות: ת״ל זבחי. ולא אמר זבח שלמים לרבות עולה דהוא נמי זבח הוא: (ו) ת״ל אותם. דמשמע אותם ולא אחרים: אחר שריבה הכתוב

מיעט

ישראל מנין לרבות ראשי המטות ת"ל כאן זה הדבר ולהלן נאמר זה הדבר מה זה הדבר האמור להלן ראשי המטות אף זה הדבר האמור כאן ראשי המטות ומה זה הדבר האמור כאן אהרן ובניו ובני ישראל אף זה הדבר האמור להלן אהרן ובניו ובני ישראל: (ב) זה הדבר אשר צוה ה' מלמד שהפרשה נאמרה ג) בכה אמר. אין לי אלא זו בלבד מנין שכל הפרשות נאמרו בכה אמר ת"ל זה הדבר אשר צוה ה' בנין אב לכל הפרשות שהיו בכה אמר: (ג) איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה. יכול השוחט חטאת בדרום יהיה חייב ת"ל מחוץ למחנה. אי מחוץ למחנה יכול עד שישחט חוץ לג' מחנות ומנין אף במחנה לויה ת"ל במחנה. אי במחנה יכול אף השוחט חטאת בדרום יהיה חייב ת"ל מחוץ למחנה מה מחוץ למחנה מיוחד שאינו כשר לשחיטת כל זבח אף מחנה שאינו כשר לשחיטת כל זבח יצא השוחט חטאת בדרום שהוא כשר לשחיטת קדשים קלים: (ד) אין לי אלא השוחט את הבהמה ג) יהיה חייב מנין לשוחט את העוף ד) יהיה חייב ת"ל או אשר ישחט. יכול המולק את העוף יהיה חייב ודין הוא מה אם שחיטה שאין דרך הכשירה בכך בפנים חייבים עליה בחוץ מליקה שדרך הכשירה בפנים אינו דין שיהיה חייב עליה בחוץ ת"ל אשר ישחט על השחיטה הוא חייב ואינו חייב על המליקה: (ה) יכול השוחט חולין בפנים יהא חייב ודין הוא ומה אם קדשים שהיה להם שעת היתר בחוץ חייבים עליהם משום שוחט בחוץ חולין שלא היתה להם שעת היתר בפנים אינו דין שיהו חייבים עליהם משום השוחט בפנים ת"ל קרבן על הקרבן הוא חייב ואינו חייב על החולין: (ו) אי קרבן יכול יהיו חייבים על הקדש בדק הבית ת"ל ואל פתח א"מ לא הביאו יצא הקדש בדק הבית שאינו בא אל פתח א"מ: (ז) אוציא הקדש בד"ה שאינו בא אל א"מ ולא אוציא את הרובע ואת הנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר והכלאים והטרפה ויוצא דופן ובני יונה שעבר זמנם ובעלי מומים קבועים ת"ל להקריב הכשירים ליקרב יצאו אלו שאין כשירים ליקרב. או יכול אוציא את אלו שאינן כשרין ליקרב ולא אוציא ה) פרת חטאת ושעיר המשתלח ת"ל לה' המיוחדים לשם יצאו אלו שאין

הגהות הגר"א הלכה ב ג) בכה אמור ג' פעמים כצ"ל [פי' אמור בוי"ו צריך להיות בכל השלשה פעמים וביאורו מדכתיב ואמרת אליהם זה הדבר אשר צוה ה' הרי שהקב"ה אמר לו כה אמור להם לישראל: מנין שכל הפרשיות נאמרו בכה אמור. פי' כשהקב"ה אמר למשה היה פותח ואומר כה אמור להם לישראל כדכתיב נמי בסוף עשרת הדברות כה תאמר לבני ישראל אתם ראיתם: ת"ל זה הדבר וכו' בנין אב לכל הפרשיות שהיו בכה אמור. פי' שהתורה גילתה לנו במקום הזה שכתבה ואמרת אליהם זה הדבר אשר צוה ד' וה"ה לכל הפרשיות ועיין בביאור הר"ש משנ"ץ שכתב נ"כ כזה וגם פי' הק"א יש לכוין בו דמפרשה זו ואמרת אליהם זה הדבר אשר צוה ד' אנו למידין שהוזהר בכה אמור מלה במלה וה"ה בכל הפרשיות]: הלכה ד ג) יהיה צ"ל שהוא: ד) יהיה צ"ל שהוא: הלכה ז ה) פרת חטאת מיותר [וכן רש"י בפ"ק דתמורה לא גרס ליה]:

ביאור

בפנים מותרים גם בחוץ: מנין לרבות ראשי המטות. בנדרים (ד' עח:) מפרש דלהכי מרבינן כאן ראשי המטות לומר דיש שאלה בהקדש כמו בנדרים וע"י שאלה שהחכם מתירו נעקר ההקדש למפרע ופטור מן הכרת והקרבן: ולהלן נאמר זה הדבר. בפרשת נדרים: ומה זה וכו' ובני ישראל וכו', גם זה מפרשינן בגמרא דאתי לרבות שלשה הדיוטות מתירין הנדרים. ופי' כמו בשחוטי חוץ דכתיב וכל ישראל אף בנדרים כן ולא נאמר ראשי המטות אלא להתיר במומחים ביחיד: (ב) ה"ג שהפרשה נאמרה בכה אמור [הגר"א]. פי' זה הוראה שהפרשה ששמע מפי הקב"ה היה אומר מלה במלה לישראל ולא שנאמר לו הכלל והוא היה מסדר הסגנון מפי עצמו אלא הדברים כולם כאשר היה שומע אותם היה אומרם [ואח"כ היה מבאר אותם ע"פ התורה שבע"פ]: ת"ל וכו' בנין אב לכל הפרשיות. פי' שהתורה גילתה זה במקום זה וכתבה זה הדבר דמשמע מילה במילה וה"ה לכל הפרשיות [ק"א]: (ג) השוחט חטאת בדרום וכו'. פי' דהו"א דאף בעזרה שהיא מחנה שכינה אם שינה מקומו דהיינו חטאת שראוי להיות בצפון ושחטו בדרום יתחייב: ת"ל מחוץ למחנה, דהוא יתר דמק"ו הוא אלא להורות דדוקא חוץ למחנה שכינה: אי מחוץ למחנה. פי' אילו נאמר מחוץ למחנה לחוד הייתי אומר חוץ לג' מחנות: ת"ל מחוץ למחנה, פי' לגלויי דבמחנה יהיה דומה למחוץ למחנה לענין שאינו כשר לשום זבח כלל: אף מחנה שאינו כשר לשחיטת כל זבח. דהיינו הר הבית שהוא מחנה לויה וכ"ש מחנה ישראל: (ד) אלא השוחט את הבהמה. מדכתיב שור או כשב וכו': ת"ל או אשר ישחט. דאשר ישחט יתירא דהוי מצי למכתב או מחוץ למחנה לרבות כל אשר ישחט: שאין דרך הכשירה בכך בפנים. שאם נשחט עוף קרבן בפנים פסול: ת"ל אשר ישחט. בגמרא גרסינן ת"ל זה הדבר ופי' וסמיך ליה אשר ישחט ומשמע דדוקא באופן זה כדכתיב הוא דחייב ונראה דאף לפי גירסתנו בברייתא' זו ת"ל אשר ישחט סמך ג"כ על זה הדבר דכתיב מעיקרא דמשמע דוקא זה כדכתיב (ואף דלעיל בהלכה א' מפיק הברייתא זה הדבר לגז"ש לראשי המטות ס"ל דתרתי שמעת מינה ועיין בנדה דף כ"ג דר' ישמעאל ס"ל דמופנה מצד אחד ג"כ למידין והאי ברייתא אתיא כוותיה כדאיתא בזבחים דף ק"ז): (ה) שהיה להם שעת היתר בחוץ. פי' קודם שהוקדשו: (ו) אי קרבן יכול יהו חייבים על קדשי בדק הבית. פי' דכתיב ונקרב את קרבן ד' אלעדה ולמיד הרי שנקרא קרבן אבל לא בא למעוטי שחיטת חולין בפנים: ת"ל ואל פתח אוהל מועד לא הביאו. משמע מי שהועתד לבוא אל אהל מועד: (ז) ולא אוציא את הרובע וכו'. בזבחים (קיג:) מקשה הא אלו כולם נמי אינם ראוין לבוא אל פתח אוהל מועד ומשני לה עי"ש: והמוקצה. שהקצהו לעכו"ם: ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח. שהשעיר מקרי ראוי לבוא אל פתח א"מ משום הגרלה ווידוי ופרת חטאת מחקו הגר"א וכן רש"י בפ"ק דתמורה כתב דלא גרסינן משום דהיא אינה ראויה לבוא

בגדי הקודש בנין אב לכל בגדי בוץ שיהו משל קודש: (ח) וכפר את מקדש הקודש זה לפני ולפנים. אהל מועד זה ההיכל. המזבח זה מזבח. יכפר אף לעזרות. הכהנים אלו הכהנים. עם הקהל אלו ישראל. יכפר אף ללוים. השוה כולם בכפרה אחת מלמד שהם מתכפרים בשעיר המשתלח דברי ר' יהודה. ר"ש אומר כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל כך דם הפר מכפר על הכהנים. כשם שוידויו של שעיר המשתלח מכפר על ישראל כך וידויו של פר מכפר על הכהנים: (ט) והיתה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה מה ת"ל לפי שמצינו שזה מכפר עליו שלא בשעיריו יכול אף שאר הימים כך מכפרים שלא בשעיריהם ת"ל אחת בשנה. אוציא את הפסח ואת החג שהם שבעת ימים ולא אוציא את א) העצרת שהוא יום אחד ב) ת"ל אחת בשנה. אוציא את העצרת שהוא רגל ברגלים ולא אוציא את ראש השנה שהוא י"ט כיה"כ ת"ל אחת בשנה זה מכפר שלא בשעיריו ואין שאר ימים מכפרים שלא בשעיריהם: (י) מנין שכל הפרשה אמורה על הסדר ת"ל ויעש כאשר צוה ה' את משה. מנין שאין אהרן לובש בגדים לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך ת"ל ויעש כאשר צוה ה' את משה. מנין שאף אהרן שומע מפי משה כשומע מפי הקודש ת"ל ויעש כאשר צוה ה' את משה. וכן הכתוב משבחו בקבלה בריתי היתה אתו וגו' תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון:

פרשתא ו.

(א) א) **בני** ישראל חייבים משום השוחט והמעלה בחוץ ואין העכו"ם חייבים משום השוחט והמעלה בחוץ ולא זו בלבד אלא שהעכו"ם מותרים לעשות במה בכ"מ ולעלות לשמים. אי בני ישראל אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות את הגרים ואת העבדים ת"ל ואמרת אליהם. יכול ישראל שחייבים על העלייה בפנים חייבים על השחיטה בחוץ אהרן ובניו שאין חייבים על העלייה בפנים לא יהו חייבים על השחיטה בחוץ ת"ל אהרן ובניו. אין לי אלא אהרן ובניו ובני

הגהות הגר"א פרק ח הלכה ט א) העצרת שהוא יום אחד אוציא את כו' כצ"ל: ב) ת"ל אחת בשנה מיותר [דלגירסתנו קשה מאוד דהרי כבר מיעט שאר ימים מאחת בשנה ומנ"ל למעט גם עצרת דבענייננו לא כתיב אלא פעם אחד אחת בשנה ומה שכתוב בפרשה תצוה אחת בשנה דרשו להו בשבועות דף ח' לדרשא אחריתא וכמו שהקשה הק"א בעצמו וע"כ דעת הגר"א דמלת ת"ל אחת בשנה הוא מיותר וכן צ"ל ולא אוציא את העצרת שהוא יום אחד אוציא את העצרת שהוא רגל ברגלים וביאורו שמתחלה אמר ולא אוציא את העצרת שהוא יום אחד וחזר ואמר דמסברא נוכל להוציא גם עצרת שהוא רגל וכו' ת"ל זאת אחת דהוא תרי מיעוטי חד לכל הרגלים ואחד לר"ה]:
פרשתא ו הלכה א א) בני ישראל בני ישראל כו' כצ"ל:

ביאור

דערביים היו נעשין מתרומת הלשכה: (ח) וכפר את מקדש הקודש זה לפני ולפנים. היינו מתנות של לפני ולפנים: זה ההיכל. מתנות שבהיכל: המזבח זה מזבח. המתנות שעל מזבח הזהב: יכפר אף לעזרות. היינו שיריים שנשפכין ליסוד של מזבח החיצון ור' יהודה לטעמיה דאית ליה שיריים מעכבין. והנה עד כאן מדבר בפר ושעיר מכאן ואילך בשעיר המשתלח בשאר עברות שכולן שוין בכפרתו כדקא מפרש ואזיל: מלמד וכו' בשעיר המשתלח. שא"א לפרש הקרא בפר ושעיר הפנימי דהם לא הושוו בכפרה אחת על כולם שהפר מכפר על הכהנים והשעיר על ישראל: ר"ש אומר וכו'. לחלוק בא על שאומר ר' יהודה השוה כולם בכפרה אחת על שאר עבירות בשעיר המשתלח וקאמר ר"ש כשם שאתה מודה בדם השעיר הפנימי שמכפר על ישראל כפרתו בלא שום וידוי אלא כפרת הזיית הדם שאין וידוי בשעיר הפנימי אלא במשתלח כך דם הפר מכפר בלא שום וידוי על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו אייתר ליה ווידוין של פר במקום וידויו של שעיר המשתלח לכפר על הכהנים בשאר עבירות ואין להם כפרה בשעיר המשתלח: (ט) מה ת"ל. אחת בשנה דמקודם כתיב בעשור לחודש השביעי: שלא בשעיריו. כמו שלמדנו מדכתיב כי ביום הזה דעצם היום מכפר אף שלא הביאו השעירים כלל: יכול אף שאר הימים. כגון שעיר ר"ח ושעירי הרגלים שמכפרים על טומאת מקדש וקדשיו כשאין להם ידיעה לא בתחלה ולא בסוף יכפרו גם הם בדיעבד אף אם לא הביאו שעיריהם: ת"ל אחת בשנה. פי' שכפרת היום בעילומו של יום אינו אלא פ"א בשנה והוא יוה"כ: שהם שבעת ימים. ולא הוי דומיא דיוה"כ שזה אחד וזה שבעה: ת"ל אחת בשנה. בפרשה תצוה: שהוא רגל ברגלים. ולא נוכל לחלקו משארי רגלים: ה"ג ת"ל זאת אחת בשנה [כן גרים רבינו הלל המובא בק"א וכן איתא בילקוט] והוי מיעוטי דרק יום זה מכפר שלא בשעיריו ואין שאר ימים וכו': (י) על הסדר. ואין לשנות מזה הסדר: ת"ל ויעש כאשר צוה ד'. משמע כסדר שציוהו: כמקיים גזירת מלך. ולא לכבודו מדכתיב כאשר צוה משמע שאם היה דבר הרשות כזה לא היה לובשן: כשומע מפי הקודש ת"ל ויעש כאשר צוה ד'. דאל"ה יכתוב כאשר צוהו משה וכדכתיב בראש הפרשה דבר אל אהרן אחיך וגו': בריתי היתה אתו תורת אמת וגו'. פי' שהמאמר ששמע מפי משה בשם ד' היתה בפיהו כאילו הקב"ה כרת עמו בעצמו ברית: ורבים השיב מעון שהשיב פושעים לתורה. משמע דבלא תורה לא נוכל להשיב מעון ובתורה נוכל להשיב אפילו אותם שהיו עד כה במדרגת פושעים וזה הוראה בזמננו שהעיקר לחזק רבים בלמוד התורה וכמו שאמרו המאור שבה מחזירן למוטב:
פרשתא ו (א) בני ישראל וכו'. ר"ל מדכתיב בני ישראל: מנין לרבות את הגרים וכו'. פי' מדפרט הכתוב גרים בהעלאה ולא הזכירם בשחיטה: יכול ישראל שחייבים וכו'. פי' שהישראל שהתורה אסרה להם העבודה לד' בפנים כדכתיב וזר לא יקרב אליכם אסרה להם לעשות במה לחוץ להקטיר לד' וכזה אסרה להם גם השחיטה ולאפוקי אהרן ובניו שהם מותרים בהעבודה בפנים

כרת מלאכה שאין חייבים עליה כרת מנין שלא יכתוב ד) אות שלא יארוג חוט אחד ושלא יעשה בית אחד בנפה ובכברה ת"ל מלאכה וכל מלאכה ריבה: (ט) אין לי אלא מלאכה שחייבים על מינה כרת מלאכה שאין חייבין על מינה כרת מנין שלא יעלה באילן ושלא ירכב ע"ג בהמה ולא ישוט על המים ולא יספוק ה) ולא יטפיח ולא ירקד ת"ל שבתון שבות. אין לי אלא שביתת רשות שביתת מצוה מנין לא יקדיש ולא יעריך ולא יחרים ו) ולא יגביה ולא יתרום ולא יעשר ולא יקדש ולא יגרש ולא ימאן ולא יחלוץ ולא ייבם ולא יפדה נטע רבעי ומעשר שני תלמוד לומר שבתון שבות. אזרח זה אזרח. האזרח לרבות נשי אזרח. גר זה הגר. הגר לרבות נשי גרים. בתוככם ז) לרבות נשים ועבדים:

פרק ח.

(א) כי ביום הזה יכפר עליכם בקרבנות. ומנין שאע"פ שאין קרבנות ואין שעיר היום מכפר ת"ל כי ביום הזה יכפר. עברות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר ושבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו: (ב) זו דרש רבי אלעזר בן עזריה מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו דברים שבינך לבין המקום מוחלים לך דברים שבינך לבין חבירך אין מוחלים לך עד שתפייס את חבירך: (ג) ומנין שיום הכיפורים אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ת"ל שבתון שבות. יכול תהא שבת בראשית אסורה בכולם ת"ל הוא הוא אסור בכולם אין שבת בראשית אסור בכולם: (ד) וכיפר אשר ימשח אותו מה ת"ל לפי שכל הפרשה אמורה באהרן אין לי אלא אהרן עצמו מנין לרבות כהן אחר ת"ל אשר ימשח אותו. אין לי אלא משוח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ת"ל ואשר ימלא את ידו. מנין לרבות כהן אחר המתמנה ת"ל וכפר הכהן: (ה) לכהן תחת אביו מלמד שהבן קודם לכל אדם. יכול אף על פי שאין ממלא מקומו של אביו ת"ל ואשר ימלא את ידו בזמן שהוא ממלא מקומו של אביו הוא קודם לכל אדם ואם אינו ממלא מקומו של אביו יבוא אחר וישמש תחתיו: (ו) מנין שכשם שמתקינים לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול כך מקדשים לו אשה אחרת על תנאי שמא יארע דבר באשתו ת"ל וכפר בעדו ובעד ביתו וביתו היא אשתו דברי רבי יהודה. אמר לו רבי יוסי א"כ אין לדבר סוף: (ז) מנין לרבות כלים אחרים בין הערבים ת"ל ולבש את בגדי הבד

הגהות הגר"א הלכה ח ד) אות צ"ל אות אחד: הלכה ט ה) ולא יטפיח צ"ל ולא יטפח: ו) ולא יגביה מיותר [דהוא בכלל ולא יתרום]: ז) לרבות נשים ועבדים. נשים מיותר [דכבר אמר לרבות נשי אזרח]:

ביאור

בפרשת אמור: (ח) ת"ל מלאכה וכל מלאכה ריבה. פי' אע"ג דאינה מלאכה גמורה להייב עליה כרת ובשוגג חטאת עכ"פ איסור דאורייתא יש בזה וכענין שאמר ר' יוחנן ביומא (דף עד) חצי שיעור אסור מן התורה ולדעת ר"ל שם הוא אסמכתא בעלמא: (ט) שלא יעלה באילן. וכן כל הני דקחשיב לקמיה מדרבנן הוא ואסמכינהו אקרא שלא יעלה באילן שמא יתלוש: ושלא ירכב. שמא יחתוך זמורה: ולא ישוט על המים. שמא יעשה חבית של שייטין: ולא יספוק. בירושלמי שהוא עושה מכעסו כמו ויספוק את כפיו: ולא יטפח. טיפוח לרצונו: ולא ירקד. שמא יעשה כלי שיר: לא יקדיש. קרבן: ולא יעריך. משום דדמי למקח וממכר: ולא יגביה. חלה ויש דלא גרסי משום דהיינו ולא יתרום: ולא יתרום. תרומות ומעשרות ואפילו ליתנם לכהן בו ביום: ולא יקדש ולא יגרש וכו'. וכולהו משום גזירה שמא יכתוב: האזרח לרבות נשי אזרח. היינו מה"א דהאזרח ומקשה הגמרא (סוכה כ"ח) פשיטא דהא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ומשני דנצרכה לתוספת עינוי שגם בזה אף דאין על זה לאו וכרת רק מצוה בעלמא אפ"ה נשים חייבות:

פרק ח (א) בקרבנות. דלכתחלה חייבה התורה להביא כפרה ע"י קרבנות: ת"ל כי ביום הזה יכפר. פי' מדאמר כי משמע דקאי טעם אלמעלה דלפיכך תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו משום דהיום יום כפורים הוא: (ג) ומנין שיוה"כ אסור באכילה ושתיה. ואף דענוש כרת הוא נקט לשון אסור משום שאדא [...]: ת"ל שבתון שבות. גבי עינוי כתיב ואלו הד' דברים מביא הגמרא בפרק יוה"כ דאקרי ג"כ עינוי ואע"ג דלאו עינוי גמור הוא כמו אכילה ושתיה מרבינן להו מדכתיב שבתון וכי היכי דשבתון האמור בשבת אסמכו ביה רבנן שאר מלאכות שלא היו במשכן ה"נ שבתון דגבי עינוי דכתיב שבתון הוא לכם ועניתם להוסיף על עינוי אכילה ושתיה קאתי: (ד) מרובה בגדים מנין. והן כל הכה"ג שעמדו מיאשיהו ואילך שבימיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה: ת"ל ואשר ימלא את ידו. ומילוי ידים נאמר על הבגדים כדכתיב בפרשה תצוה והלבשתם וחגרת אותם וגו' ומלאת את ידם: מנין לרבות לו כהן אחר המתמנה ת"ל וכפר הכהן. פי' מנין שצריכים אנו להתקין לו כהן אחר שמא יארע בו פסול קרי או שאר ד"א המעכבין מלבוא למקדש וזו התקנה תהא במקום משיחה או ריבוי בגדים שצריך להיות בכה"ג קודם יוה"כ ולפי שא"א לו למשח קודם לכן או להלבישו ח' בגדים לפי שאין ממנין שני כהנים גדולים כאחד משום איבה התקנה הזו היא במקום משיחה וריבוי בגדים [ראב"ד ור"ש]: (ה) ת"ל ואשר ימלא את ידו. דמדאפקיה לריבוי בגדים בלשון מילוי ידים אגב אורחיה לימדנו שצריך שהבן ימלא ידו ומקומו של אביו: אם כן. דחיישת למיתה אין לדבר סוף שמא גם זו תמות: (ז) מנין לרבות כלים אחרים בין הערבים. פי' להוצאת כף ומחתה היה לובש בגדי הבד אחרים: ת"ל ולבש את בגדי הבד. וקרא יתירא הוא לדרשה: לכל בגדי בוץ. היינו אפילו דערביים

יכול יטמא בגדים משיעשה אפר ת"ל אותם אותם מטמאים בגדים ואין השורף משיעשה אפר מטמא דברי רבי יהודה. ר"ש אומר אינן מטמאים בגדים עד שיצת האור ברובן. אותם ניתך הבשר אין השורף מטמא בגדים:

פרק ז.

(א) והיתה לכם ולא לאחרים. לחוקת עולם לבית עולמים. בחדש השביעי יכול כולו ת"ל בעשור לחדש. תענו את נפשותיכם יכול ישב לו בחמה ובצינה כדי שיצטער ת"ל וכל מלאכה לא תעשו אסרתי לך במקום אחר מלאכה ואסרתי לך במקום אחר ענוי מה מלאכה אסרתי לך במקום אחר מלאכה שחייבים עליה כרת אף ענוי שאסרתי לך במקום אחר עינוי שחייבים כרת: (ב) ואלו הם הנותרים והפיגולים מנין לרבות את הטבלים ת"ל תענו את נפשותיכם ריבה: (ג) ארבה את הטבלים שהן במיתה ולא ארבה את הנבילות שאינן במיתה ת"ל תענו את נפשותיכם ריבה. ארבה א) הנבילות (את) שהן בלא תעשה ולא ארבה את החולין שאינן בלא תעשה ת"ל תענו את נפשותיכם ריבה*). ארבה את החולין שאינו בעמוד ואכול ולא ארבה את התרומה ומעשר שני שהם בעמוד ואכול ת"ל תענו את נפשותיכם ריבה. ארבה התרומה ומעשר שני שאין בבל תותירו ולא ארבה את הקדשים שהם בבל תותירו ת"ל תענו את נפשותיכם ריבה. דבר אחר תענו את נפשותיכם ב) ענוי שיהא בבית נפשותיכם ואיזו זו אכילה ושתייה: (ד) משום רבי ישמעאל אמרו נאמר כאן תענו את נפשותיכם ונאמר להלן ויענך וירעיבך מה ענוי האמור להלן רעבון אף ענוי האמור כאן רעבון: (ה) וכל מלאכה לא תעשו יכול לא יקנב את הירק ולא יציע את המטות ולא ידיח את הכוסות. ודין הוא נאמר כאן מלאכה ונאמר מלאכה במלאכת המשכן מה מלאכה האמורה במלאכת המשכן שיש עמה מחשבה אף מלאכה האמורה כאן שיש עמה מחשבה: (ו) אי מה מלאכה אמורה במלאכת המשכן מלאכה גמורה אין לי אלא מלאכה גמורה שלא יכתוב ג) על הספר ולא יארוג את הבגד ולא יעשה כל הנפה מנין שלא יכתוב שתי אותיות ושלא יארוג שני חוטים ולא יעשה שני בתים בנפה ובכברה ת"ל מלאכה וכל מלאכה ריבה: (ז) אין לי אלא מלאכת רשות מלאכת מצוה מנין שלא יכתוב שני אותיות בספרים תפילין ומזוזות ושלא יארוג שני חוטים במכנסים ובפרוכת ת"ל מלאכה וכל מלאכה ריבה: (ח) אין לי אלא מלאכה שחייבים עליה

הגהות הגר"א פרק ז הלכה ג א) הנבלה את תיבת את מיותר: ב) ענוי שיהא צ"ל שהוא: הלכה ו ג) על הספר צ"ל את הספר:

ביאור

כדי שתבער האש [רמב"ם]: יכול יטמא בגדים משיעשה אפר. פי' אף ההופך בהם או המשליך גחלים אחר שנעשו אפר: ת"ל אותם. דמשמע שיש בהן עדיין קצת קיום: ר"ש וכו'. פליג בתרתי אר' יהודה דקאמר המסייע בשעת שריפה דמשמע כל אימת דסייע אפילו רק בתחלתו ועוד ס"ל דעד שיעשה אפר אפילו ניתך הבשר אם סייע אז מטמא בגדים והוא ס"ל דאינו מטמא בגדים עד שיוצת האור ברובן דאז יקרא שורף אבל כל עוד שלא הוצת האור ברוב גופן לא יקרא בשם שורף ועוד ס"ל דמאי דכתיב אותם גמעט משניתך הבשר דתו לא מקרי אותם: ה"ג אותם מטמא בגדים ניתך הבשר וכו' [כן איתא בזבחים ק"ו.]:

פרק ז (א) ולא לאחרים. היינו עכו"ם שאינם מתכפרים בו: לחוקת עולם לבית עולמים. לבהמ"ק ששם קריבין אלו הקרבנות לאפוקי בבמה שאין להקריבן: ת"ל וכל מלאכה לא תעשו. אלל תענו את נפשותיכם והוקשו להדדי מה מלאכה דבר שהוא אסור במקום אחר כגון בשבת אסר אותה הכתוב גם ביוה"כ אף עינוי שאסר הכתוב הוא דוקא מה שאסר במקום אחר ובחיוב כרת כגון פיגול ונותר אסר לנו הכתוב ביוה"כ ולחייבו שתי חטאות לאפוקי ישיבה בחמה או בלונן לא מלינו חיוב לזה בשום מקום: (ב) מנין לרבות הטבלים. שאין עליהם חיוב כרת במקום אחר וא"כ לא הוי דומיא דמלאכה: ת"ל תענו את נפשותיכם ריבה. פי' דהוי מלי למכתב תתענו ומה דכתיב נפשותיכם ריבה, ובגמרא הגירסא ת"ל תענו ועניתם ריבה: (ג) ולא ארבה את החולין וכו' ת"ל תענו את נפשותיכם ריבה. פי' דגבי יוה"כ כתיב כמה פעמים עינוי נפש בפרשה אחרי ובפרשה אמור לרבות כל הני: שהם בעמוד ואכול. וא"כ אפשר שלא אסרה התורה אכילה בהם ביוה"כ: בבית נפשותיכם. פי' שהמזון הוא להעמיד הנפש ולכן העינוי בו הוא לפנים הנפש בעלמה: (ה) לא יקנב את הירק. לנתק העלים מן הקלחים כדי שיהיו מוכנים לחתכם לערב: את הכוסות. כל זה מדכתיב וכל משמע אפילו דבר שיש בו טרחה כל דהו: ודין הוא. שלא לומר כן: שיש עמה מחשבה. היינו מחשבה ועיון שכן קרא הכתוב מלאכת מחשבת: (ו) אי מה וכו' מלאכה גמורה. דכתיבה מלאכה סתמא והא דמחייב אדם בשבת אפילו על מקלתה הוא מקרא אחרינא דכתיב ועשה מאחת מהנה וכדלעיל בפרשת ויקרא בדיבורא דחובה פ"א עי"ש: ה"ג שלא יכתוב את הספר: ולא יעשה שני בתים. שנותן ב' חוטין של שתי בנירה שקורין לי"ם שכל זה רק חלק ממלאכה ולא שלמה: (ז) במכנסים. בבגדי כהונה והזכיר לבוש ראשון שלובש בתחלה לכסות בשר ערוה: ובפרוכת. קדושים יותר: ת"ל מלאכה וכל מלאכה ריבה. דכתיב כמה פעמים כל מלאכה בפרשת

---

*) ואף שעכשיו אינו דומיא דמלאכה כלל ואפ"ה נתרבה א"כ נרבה גם שישב בחמה וילטער י"ל דאפ"ה אכילה מקרי דומיא דמלאכה מפני שמלינו שחייב על ענין אכילה במקום אחר כגון פגול ונותר משא"כ לענין ישיבה בחמה לא מלינו כלל ועיין ביומא דף ע"ד ע"ב ברש"י ד"ה מה מלאכה דבר וכו':

פרשתא ה.

(א) **והמשלח** לא המשלח את המשלח. והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו יכול יטמא בגדיו משיצא חומת העזרה ת״ל לעזאזל יכבס בגדיו. אי לעזאזל יכבס בגדיו יכול לא יטמא בגדים עד שיגיע לצוק ת״ל והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו. הא כיצד כיון שיצא מחומת ירושלם מטמא בגדיו דברי ר׳ יהודה: (ב) ר׳ יוסי אומר לעזאזל יכבס בגדיו אינו מטמא בגדים עד שיגיע לצוק. ר׳ שמעון אומר המשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו א) הזורקו בבת ראש מטמא בגדים: (ג) יכבס בגדיו ורחץ בשרו במים יכול ב) יהא גזירת מלך ת״ל ואחר יבוא אל המחנה מה ואחר האמור להלן ג) בטומאה אף כאן מפני טומאה: (ד) ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר בקודש יוציא והשורף אותם יכבס בגדיו מה ת״ל שיכול אין לי מטמים בגדים ונשרפים בבית הדשן אלא אלו בלבד ומנין לרבות פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי ע״א ת״ל חטאת חטאת דברי ר׳ יהודה. רבי אומר ממקומו הוא מוכרע אשר הובא את דמם לכפר בקודש זה בנין אב כל שדמו נכנס לפנים השורפו מטמא בגדים. לכפר בקודש אם כפרו כמצוותם נשרפים בבית הדשן ומטמאים בגדים אם לא כפרו כמצוותם נשרפים בבית הבירה ואינן מטמאים בגדים: (ה) יוציא אל מחוץ למחנה ד) (מה) להלן אתה נותן שלש מחנות וכאן אתה נותן מחנה אחת א״כ למה נאמר יוציא אל מחוץ למחנה אלא כיון שיצא חוץ למחנה אחת השורפו מטמא בגדים: (ו) מיכן אמרו היו סובלים אותם במוטות יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה ואחרונים לא יצאו הראשונים מטמאים בגדים ואחרונים אין מטמאים בגדים עד שיצאו: (ז) ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם נאמר כאן עור ובשר ופרש ונאמר להלן עור ובשר ופרש מה עור ובשר ופרש האמור להלן על ידי ניתוח אף כאן על ידי ניתוח: (ח) והשורף לא המצית את האור ולא המסדר את המערכה. איזהו השורף המסייע בשעת שריפה.

הגהות הגר״א פרשתא ה **הלכה ב** א) הזורקו צ״ל זורקו בבת ראש ומטמא כו׳ [כן הוא בגמרא]: **הלכה ג** ב) יהא מיותר: ג) בטומאה צ״ל מפני טומאה: **הלכה ה** ד) מה מיותר:

ביאור

פרשתא ה (א) לא המשלח וכו׳. היינו המלוין את המשלח אינן מטמאין בגדים: ת״ל לעזאזל יכבס בגדיו. דמלת לעזאזל יתירא היא דככר כתיב למי נשלח אלא להסמיכו לתיבת יכבס דהיינו רק משהגיע לעזאזל: ת״ל והמשלח. משמע תיכף אחר שילוח: הא כיצד. יתקיימו שני תיבות הללו: כיון שילא מחומת ירושלים. שאז הוא דורך לעזאזל שנשלח מן העיר למדבר: (ב) הזורקו בבת ראש נטמא בגדים. קסבר דהיפתו וזריקתו היא שילוחו ואז מטמא בגדים לא קודם: (ג) יכול גזירת מלך. שיהא מחוייב לטבול כדרך שכה״ג טובל: ת״ל ואחר יבוא אל המחנה. ר״ל וכפרה אדומה ג״כ כתיב ואחר יבוא אל המחנה: מה ואחר האמור להלן. הוא מפני טומאה דהתם כתיב וטמא הכהן עד הערב ואם ירצה לשהות בטומאה ולא לטבול הרשות בידו הכא נמי כן הוא [זית רענן]: (ד) יוציא. כמו וגו׳ אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו׳ והשורף אותם יכבס בגדיו. נמצא דהנשרפין מחוץ למחנה והיינו בבית הדשן מטמאין בגדים להשורפן: מה ת״ל. פי׳ למה לו למכתב חטאת חטאת שתי פעמים דהו״ל למכתב ואת פר החטאת ואת שעירו: אלא אלו בלבד פי׳ ליותה התורה אלאס שתי הדברים שריפה בבית הדשן וטומאת בגדים: מנין לרבות פר כהן משיח וכו׳. שנזכר בהם שריפה בבית הדשן דכתיב בפר כהן משיח אל שפך הדשן ישרף ובפר העלם דבר של לבור כתיב ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון מנין שגם בהם השורפן מטמא בגדים כמו בפר ושעיר יוה״כ ת״ל חטאת חטאת לרבות כל חטאת שהובא דמם לפנים שהשורפן מטמא בגדים: ממקומו הוא מוכרע אשר הובא וגו׳. שלא היה לו לכתוב אשר הובא וגו׳ אלא ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת יוציא וגו׳ משמע דתלי טעמא דטומאת בגדים משום דהובא את דמה לכפר למדנו שכל הפנימיים השורפן מטמא בגדים: לכפר בקודש. וסמיך ליה יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו וגו׳ והשורף אותם יכבס בגדיו משמע דכל זה דוקא אם כיפר בקודש: אם לא כפרו כמצותן. שנפסלו וטעונין שרפה כשאר פסולי המוקדשין: נשרפין בבית הבירה, מקום בהר הבית נקרא בירה: (ה) להלן וכו׳ וכאן אתה נותן מחנה אחת. התנא קמתמה ואמר להלן בפר העדה וכהן משיח אתה נותן להם לשריפתן חוץ לשלש מחנות עזרה והר הבית וירושלים כדילפינן לעיל [בויקרא דיבורא דחובה פרשה ג׳ פ״ה] וכאן אתה אומר אל מחוץ למחנה ושרפו דמשמע שסורפן חוץ למחנה שכינה מיד במחנה לויה והלא אף אלו פנימיים ואתקשו להדדי לשריפה ולטומאת בגדים כדאמרינן לעיל חטאת חטאת אלמא כי הדדי נינהו וא״כ למה נאמר כאן מחנה אחת וע״כ לא נאמרה אלא על טומאת בגדים הכתובה אחריה והשורף אותם יכבס בגדיו ולומר לך כיון שילא חוץ למחנה אחת מטמא בגדים ואף שלשריפת פר כהן משיח מכאן למד שהרי לא נכתב בו טומאת בגדים ומריבויא דחטאת חטאת אתיא כדפרישית: (ו) מכאן אמרו וכו׳. פי׳ דהראשונים מטמאין בגדים כיון שילאו חוץ לעזרה: היו סובלין אותם במוטות. להוציאן לחוץ ויצאו הראשונים האנשים ההולכים לפניהם חוץ לחומת העזרה והאחרונים עדיין לא יצאו: (ז) נאמר כאן וכו׳. דכתיב ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם: ונאמר להלן בפר כהן משיח דכתיב ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו: מה וכו׳ ע״י ניתוח. כדאמרינן ביומא (דף סח.) דילפינן גז״ש ראשו וכרעיו מראש וכרעים דכתיב גבי עולה דהתם היה ע״י ניתוח כדכתיב בקרא: אף כאן ע״י ניתוח, ואופן הניתוח מבואר שם בגמרא דלא הפשיט את העור מתחלה כמו בעולה אלא היה מנתח את העור ע״ג הבשר קודם שריפתן וגם זה ילפינן מפר כהן משיח דהיה באופן זה וכמבואר לעיל בויקרא דיבורא דחובה בפרק ה׳: (ח) לא המצית את האור ולא וכו׳. דהשורף אותם משמע המתעסק בשריפת עצמם לא במה שהוא חוץ מגופן: המסייע בשעת שריפה. כגון המהפך בבשר והמשליך עצים והחיתה בגחלים

המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה מלמד שה׳ טבילות ועשרה קידושים טובל ומקדש בו ביום: (ד) א) רבי אומר וכי מכאן אני למד והלא כבר נאמר בגדי קודש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם מלמד שהמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה: (ה) ב) ה׳ עבודות היה עושה. תמיד של שחר בבגדי זהב; ועבודת היום בבגדי לבן. ג) ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם אילו ואיל העם ד) ושבעת כבשים תמימים בבגדי זהב. נכנס להוציא את הכף ואת המחתה בבגדי לבן. ועושה תמיד של בין הערבים בבגדי זהב. ה) ואומר בגדי קודש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם מלמד שהמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה: (ו) ו) א״כ למה נאמר ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו הא אינו מדבר אלא בקידוש ידים ורגלים. ומנין ששני קידושי ידים ורלגים על כל טבילה וטבילה ת״ל ופשט ורחץ ורחץ ולבש. אר״א בר׳ שמעון ודין הוא ומה אם במקום שאינו טעון טבילה טעון קידוש ידים ורגלים במקום שטעון טבילה אינו דין שטעון קידוש ידים ורגלים. טול לך מה שהבאת אי מה להלן אחת אף כאן אחת תלמוד לומר ופשט את בגדי הבד אשר לבש וכי עלתה על דעתך כלום הוא פושט אלא מה שהוא לובש אלא להקיש פשיטה ללבישה מה לבישה בקידוש ידים ורגלים אף פשיטה צריך קידוש ידים ורגלים: (ז) והניחם שם מלמד שהם טעונים גניזה ז) (ואינם כשרים ליום הכיפורים הבא). ח) רבי יוסי אומר כשרים לכהן הדיוט וא״כ מה ת״ל והניחם שם שלא ישמש בהם ביום הכיפורים אחר: (ח) ורחץ את בשרו במים במקום קדוש בלשכת בית הפרוה. וה׳ טבילות היו שם באותו היום וכולם בקודש בבית הפרוה חוץ ט) מזו הראשונה שהיתה בחול על גבי שער המים. ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם וכיפר בעדו ובעד העם עולתו קודמת לעולת העם וכפרתו קודמת לכפרת העם: (ט) ואת חלב החטאת י) יקטיר המזבחה יקטיר אף בשבת יקטיר אף בטומאה:

הגהות הגר״א פרק ו הלכה ד א) רבי כו׳ והלא כבר נאמר ורחץ במים את בשרו ולבשם ואומר בגדי קודש הם הוקשו כל הבגדים כולם זה לזה ללמד שהמשנה כו׳ [הגיה כגירסא האמור בגמרא דלפי גירסתנו קשה מאוד מה שמסיים הא למדת כל המשנה וכו׳ דעדיין לא הביא הדרש דהוקשו כל הבגדים זה לזה כ״א בסוף והגם שבפירושי דחקתי דסמך בתחלה ג״כ על הקרא דבגדי קודש הם שהוקשו זה לזה ולבסוף הוא רק כחוזר ומפרש דבריו הוא ס״ל דבר זה לדוחק]: **הלכה ה** ב) ה׳ צ״ל וה׳ [כן איתא בגמרא וקאי אלמעלה אדברי ר׳ וכן אדברי ר׳ יהודה]: ג) ויצא ועשה עד אילו ס״ס [גם בגמרא ליתא]: ד) ושבעת כבשים תמימים ג״כ ס״ס [טעמו דלפי מסקנת הגמרא בדף ע׳ לא אתיא הך ברייתא לא כר׳ אליעזר ולא כר״ע עי״ש]: ה) ואומר בגדי קודש עד סוף ההלכה מיותר [דלשיטתו כבר נזכר זה]: **הלכה ו** ו) א״כ למה נאמר מיותר וכצ״ל ת״ל ופשט את בגדי הבד אשר לבש כלום אדם פושט אלא מה שלבש אלא להקיש פשיטה ללבישה והשאר שבינתים מיותר [וכן הוא בגמרא וכעין זה תיקנתי בפנים]: **הלכה ז** ז) ואינם עד ר׳ יוסי מיותרים [וכן מוכח בגמרא וכן כתב הק״א]: ח) ר׳ יוסי צ״ל ר׳ דוסא אומר כשרים הם כו׳ [כן הוא בגמרא]: **הלכה ח** ט) מזו צ״ל מן: **הלכה ט** י) ג׳ פעמים יקטיר שני יקטיר אחרונים מיותרים [דמגירסתנו משמע דתלתא יקטיר כתיב בקרא ובאמת לא כתיב רק פ״א]:

ביאור

המשנה לעבודה והיה לובשן עתה לעבודת חוץ: מעבודה לעבודה. היינו מעבודת פנים לעבודת חוץ וה״ה מחוץ לפנים: מלמד שחמש טבילות ועשרה קידושין כו׳. וכדמסיים לקמיה בהלכה ה׳ דחמש עבודות היה עושה בשינוי מחוץ לפנים ומפנים לחוץ הרי דצריך ה׳ טבילות וכל טבילה צריך שני קידושין כדיליף ר״א בר׳ שמעון לקמיה: (ד) רבי אומר וכי מכאן אני למד. פי׳ והלא מכאן אין ללמוד רק מפנים לחוץ ולא מחוץ לפנים. וגם אין לנו ראיה דצריך עשרה קידושין אלא ממאי דכתיב בגדי קודש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם הרי דמבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה והכתוב אומר בגדי קודש הם והוקשו כל הבגדים זה לזה וזהו שמסיים מלמד שהמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן וכן מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה וחמש עבודות היה וכדמסיק לקמיה: (ה) ה״ג וחמש עבודות היה עושה. ואף דהברייתא מזכיר זה בסיום דברי רבי גם ר׳ יהודה מודה בזה וכמו שכתבנו למעלה: תמיד של שחר בבגדי זהב. והיה נצרך לטבול קודם שלובשן: את עולתו ואת עולת העם אילו ואיל העם. פי׳ דהוא אילו ואיל העם: ושבעת כבשים תמימים. דהם המוספין האמורים בפ׳ פנחס: ואומר בגדי קודש הם. השתא חוזר ר׳ ומפרש דבריו הראשונים דנאמר בגדי קודש הם והוקשו הבגדים זה לזה דכל היכא דמשנה צריך טבילה: (ו) א״כ למה נאמר וכו׳. רבי קמסיים דבריו א״כ דגמרינן מבגדי קודש הם דהוקשו כל הבגדים זה לזה א״כ למה צריך לכתוב ורחץ וגו׳ וע״כ אם אינו ענין קרא זה לטבילה תנהו ענין לקידוש ידים ורגלים דגם זה רחילה מקרי כדכתיב בפרשת כיור: ת״ל ופשט ורחץ ורחץ ולבש. פי׳ הטיל הכתוב ורחץ בין ופשט ולבש ליתן רחילה לפשיטה ורחילה ללבישה: במקום שאין טעון טבילה. כל ימות השנה הבא לעבוד אין טעון טבילה מן התורה אלא מד״ס: טעון קידוש. דכתיב (שמות מ׳) בבואם אל אוה״מ ובקרבתם אל המזבח ירחצו: מקום שטעון טבילה. ביוה״כ לכל חליפות בגדים: טול לך מה שהבאת. קח לך מה שהבאת ואמור דיו לבא מן הדין להיות כנידון מה להלן קידוש אחד וכו׳: מה לבישה וכו׳. דנפקא לן מקל והומר מטבילה כדאמרן: (ז) שהם טעונים גניזה. ארבעה בגדי לבן שכהן גדול נכנס בהן לפני ולפנים טעונים גניזה דאינם ראויים לא לכהן הדיוט בשאר ימות השנה ולא לכהן גדול ביום הכפורים הבא דוהניחם שם משמע שיניח אותם שם גנוזים שלא ישמשו בשום צד פעם אחרת בהם: ואינם כשרים ביוה״כ הבא. לא גרסינן ליה בדברי ת״ק כדמוכח בגמרא: כשרים לכהן הדיוט. כל השנה וקרא דוהניחם שם אינו אלא לגבי כה״ג ביוה״כ: בלשכת בית הפרוה. בדרום עזרה היתה כדתנן במדות פ״ב: חוץ מן הראשונה. שהיה עושה לשחיטת התמיד שאותה היה עושה בחול: וכפרתו קודמת לכפרת העם. כדי שיבוא זכאי ויכפר על החייב: (ט) יקטיר אף בשבת וכו׳. דיקטיר משמע מכל מקום:

מה הפנימי אינו מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה אף החיצון לא יכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה: (ג) ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים דברי ר' יהודה. רבי שמעון אומר שעירי רגלים מכפרים אבל לא שעירי ראשי חדשים (מכפרים) ועל מה שעירי חדשים מכפרים על טהור שאכל טמא. ר"מ אומר כל השעירים כפרתן שוה על א) שטימא מקדש וקדשיו: (ד) ב) היה ר' שמעון אומר שעירי ראשי חדשים מכפרים על טהור שאכל טמא ושל רגלים מכפרים על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף ושל יה"כ מכפרים על שאין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף: (ה) אמרו לו ומהו שיקרבו זה בזה. אמר להם יקרבו. אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה היאך הם קריבים. אמר להם כולם באים על טומאת מקדש וקדשיו לכפר: (ו) ר' שמעון בן יהודה אומר משמו שעירי ראשי הדשים מכפרים על טהור שאכל טמא. מוסף עליהם של רגלים שהם מכפרים על טהור שאכל טמא ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. מוסף עליהם של יום הכיפורים שהם מכפרים על טהור שאכל טמא ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף ועל שאין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף: (ז) ג) אמרו לו אומר היה שיקרבו זה בזה אמר להם הן. אמרו לו אם כן יהיו ד) של יום הכיפורים קריבין לראשי הדשים ה) אבל היאך של ראשי הדשים קריבים ליום הכיפורים לכפר כפרה שאינה ו) שלהם. אמר להם כולם באים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו: (ח) ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו שעיר הנעשה בפנים ויום הכיפורים מכפר. ועל שאר עבירות שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגגות הודע ולא הודע עשה ולא תעשה כריתות ומיתות בית דין שעיר המשתלח מכפר:

פרק ו.

(א) המדברה המדברה במדבר לרבות מדבר נוב וגבעון שילה ובית עולמים: (ב) ובא אהרן אל אהל מועד כל הפרשה כולה אמורה על הסדר חוץ מן הפסוק הזה ובא אהרן אל אהל מועד. ולמה בא כדי להוציא את הכף ואת המחתה: (ג) אמר ר"י מנין לחמש טבילות ועשרה קידושים שטובל כה"ג ומקדש בו ביום ת"ל ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקדש ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו הא למדת שכל

הגהות הגר"א פרק ה הלכה ג א) שטימא צ"ל טימאת: הלכה ד ב) היה צ"ל והיה [ר"ל ובעת אמירתו שאלוהו מהו שיקרבו זה בזה ובזה יתורץ קצת דקדוקו של רש"י מה שחזר התנא דברי ר"ש]: הלכה ז ג) אמרו לו אומר היה ט"ס וצ"ל ומהו: ד) של יוה"כ קריבים בר"ח: ה) אבל האיך של ר"ח קרבין ביוה"כ: ו) שלה [כן הוא לשון המשנה בריש שבועות]:

ביאור

והיינו שעיר הפנימי: אלא על דבר שיש בה ידיעה. וכדלעיל בהלכה א': (ג) שעירי הרגלים ושעירי ר"ח מכפרין. היינו שעירי המוספין שהביאו כהן לחטאת ובגמרא ילפינן זה מדכתיב בשעיר ר"ח ושעיר עזים אחד לחטאת לד' ואמרינן חטא שאין מכיר בו אלא ד' דהיינו שאין לאדם שום ידיעה בהן לא בתחלה ולא בסוף יהא שעיר זה מכפר ושעירי הרגלים ילפינן שם משעיר ר"ח ע"ש: ר"ש אומר וכו'. בגמרא מפרש טעמו: על טהור שאכל את הטמא. אדם טהור שאכל את הקודש טמא ואע"פ שאין בה חיוב כרת ניתנה כפרה זו על כך: כל השעירים כפרתן שוה. כל שעירי מוספין בין שעיר הנעשה בחוץ דיוה"כ בין של רגלים בין של ר"ח כפרתן שוה כולם מכפרים על כל בין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה לבסוף בין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף בין על טהור שאכל את הטמא וכ"מ לטומאה שאירעה בין זה לזה אבל בשעיר הנעשה בפנים לא נחלקו עליו שאינו מכפר עם אלו ולא אלו תולין את תלייתו כשיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כדאמר בגמרא (דף ח:): (ד) היה ר"ש אומר. האי נקט לה משום דבעי למימר א"ל מהו שיקרבו זה בזה אם אבד שעיר שהופרש ליוה"כ ונתכפרו באחר ונמצא זה ברגל או בר"ח מהו שיקריב לשם שעירו של יום: (ה) האיך הם קריבין. והלא כשהופרש לא לכפר על כפרה זו הופרש: כולן באין על טומאת מקדש וקדשיו לכפר. כל דהו וכיון דבכך שוין ואע"פ שכפרתן חלוקות יכול הוא ליקרב דהא לכפר על טומאת מקדש וקדשיו הופרש ועל טומאת מקדש וקדשיו הוא קרב: (ו) משמו. של ר"ש וסתם ר"ש הוא ר"ש בן יוחאי: (ז) א"כ של יוה"כ קריבין בר"ח. דהא של יוה"כ מכפר גם על טהור שאכל את הטמא: (ח) ועל זדון טומאת וכו'. סתמא היא: שעיר הנעשה בפנים וכו'. דכתיב ביה וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם וגו' ופשע היינו זדון: הקלות. היינו עשה ולא תעשה חוץ מלא תשא את שם וגו' שהוא בכלל המורות: והחמורות, היינו כריתות ומיתות ב"ד ולא תשא: והשגגות. במידי דלאו בר קרבן דאי בר קרבן לא נתכפר על ידו: הודע. שידע ועשה דהיינו מזיד. לא הודע היינו שבשגגה עשה: עשה ולא תעשה, היינו קלות: כריתות ומיתות ב"ד. היינו המורות וכולה פירושא דרישא הוא:

פרק ו (א) המדברה המדברה במדבר. תלתא זימני כתיב בפרשה מדבר לשלח אותו לעזאזל המדברה ושלח ביד איש עתי המדברה ושלח את השעיר במדבר: לרבות מדבר נוב וגבעון וכו'. דבכולהו צריך שילוח לצוק שבהם אף דבנוב וגבעון לא היה משכן קבוע: (ב) כל הפרשה כולה אמורה על הסדר. פי' שכל הפרשה נאמרו המקראות על סדר העבודות המתחלפות כשסידרן בפרשה כך סדר עבודתם חוץ ממקרא זה שכתב הוצאת כף ומחתה עם עבודות הפנימיות ולא הפסיק עבודת אילו ואיל העם בינתים שהיה לו לכתוב בתחלה ויצא ועשה את עולתו וגו' ואח"כ ובא אהרן להוציא כף ומחתה ואח"כ ופשט את בגדי הבד והניחם שם ורחץ את בשרו במים ולבש את בגדיו שמונה של כל השנה ועשה המוספין ותמיד של בין הערבים [רש"י ביומא ד' לב.]: (ג) ולבש את בגדיו. היינו שמונה בגדים המיוחדים לו כל ימות

שהסמיכה בשתי ידיו בנין אב לכל הסמיכות שיהיו בשתי ידים: (ה) על ראש החי החי טעון סמיכה ואין שעירי עבודת אלילים טעונים סמיכה דברי ר' יהודה. ר"ש אומר חי טעון סמיכה באהרן ואין שעירי עכו"ם טעונים סמיכה באהרן שהיה ר"ש אומר כל חטאת ציבור שדמה נכנס לפנים טעונה סמיכה: (ו) והתודה עליו זה ווידוי דברים. כיצד היה מתודה אנא השם חטאו עוו פשעו לפניך עמך בית ישראל. אנא השם כפר נא להטאים ולעוונות ולפשעים שחטאו ושעוו ושפשעו לפניך עמך בית ישראל ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה יכפר וגו' והם עונים אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: (ז) אין לי אלא ודאיהם. ספיקותיהם ואנסיהם ושגגותיהם מנין ת"ל עונות לכל עונות. פשעיהם לכל פשעיהם. חטאתם לכל חטאתם. יכול אף חייבי חטאות ואשמות עמהם ת"ל אותם אותם על ראש השעיר ואין חייבי חטאות ואשמות על ראש השעיר: (ח) מיכאן אמרו חייבי חטאות ואשמות ודאים שעבר עליהם יום הכיפורים חייבין להביא לאחר יה"כ וחייבי אשמות תלוים פטורים. ושלח ביד איש להכשיר את הזר. עתי שיהא מזומן. עתי אף בשבת. עתי אף בטומאה: (ט) ונשא השעיר עליו עליו הוא נושא ג) ואין שאר שעירים עמו. ועל מה שאר שעירים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו. ואיזוהי טומאת מקדש וקדשיו ששאר שעירים מכפרים עליה מזידים בטומאת מקדש וקדשיו הרי הם בשעיר הפנימי:

פרק ה.

(א) **מכאן** אמרו כל שיש בה ידיעה בתחילה ובסוף והעלם בינתים הרי זו בעולה ויורד. יש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בפנים ויום הכיפורים תולה עד שיודע לו יביא בעולה ויורד: (ב) אין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויום הכיפורים מכפר שנאמר מלבד חטאת הכיפורים על מה שזה מכפר זה מכפר

הגהות הגר"א הלכה ט ג) ואין שאר שעירים נושאים וכו' כצ"ל:

ביאור

המתנות של שעיר הפנימי: (ה) החי טעון וכו'. דתיבת החי יתר הוא דהא כתיב מעיקרא והקריב את השעיר החי ואתי למעוטי דדוקא שעיר זה טעון סמיכה אבל יש עוד שעיר והוא לצבור שעבדו עכו"ם בשגגה שצריכין להביא שעיר ככתוב בפרשה שלח אותו השעיר אין טעון סמיכה ואיצטריך קרא למעוטי דלא נילף מפר העלם דבר של צבור שהצריכה התורה שם סמיכה כדכתיב בפרשת ויקרא וסמכו זקני העדה את ידיהם: ר"ש אומר חי טעון סמיכה באהרן וכו'. ס"ל דהמיעוט אתי רק למעוטי דאין טעון בשעיר עכו"ם סמיכה באהרן ובניו אלא בזקנים אבל סמיכה מיהו בעי דס"ל מאי דכתיב בשעיר נשיא וסמך ידו על ראש השעיר לרבות שעיר עכו"ם לסמיכה: כל חטאת לצור וכו'. היינו פר העלם דבר של צבור ושעיר עכו"ם של צבור: (ז) אין לי אלא ודאיהם כצ"ל. פי' אין לי שמתודה אלא ודאיהם דפשעים ועונות וחטאות דהיינו דידע שפשע ועוה ברצון או שגג וידע ודאי שחטא: ספיקותיהם. דהיינו שספק לו אם חטא בכל זה: ואנסיהם. שעבר עבירה ע"פ עדי שקר שהעידו היתר על דבר איסור או שאנסוהו לעבור עבירה: ושגגותיהם. כגון ספק שגג או לא שגג: ת"ל עונות. פי' דהול"ל לעונות וכתב את כל עונות וכן בכולם ואתו לרבות כל הני דברים לכל חד מאי דשייך ביה: יכול אף חייבי חטאות וכו'. היינו דמלת כל ירבה אפילו הני דבר קרבן ניהו: ת"ל אותם. וכתן אותם דהאי אותם יתירא הוא ואתי למעוטי הני דבר קרבן ומאי דכתיב לכל חטאתם מיירי בחייבי לאוין כגון שבגג בשבור שחוטה והיתה נבילה: (ח) וחייבי אשמות תלויין. כגון דהיו לפניו ב' חתיכות אחת של שומן ואחת של חלב ולא ידע איזה אכל דחייב להביא אשם תלוי ועבר עליהן יוה"כ פטור להביאו דכתיב מכל חטאתיכם לפני ד' תטהרו ודרשינן חטא שאין מכיר בו אלא ד' תטהרו ע"י יום זה [גמרא]: עתי שיהא מזומן. מאתמול דעתי משמע שקבעו לו עת לבוא לעשות דבר זה: עתי אף בשבת. דעתי כמו בעתו דהיינו שיהיה בעתו ובזמנו שלא ידחה אפילו מפני השבת ובגמרא מבאר מה חלול שבת יש בשילוח דאצטריך לרבות דהיינו כגון שחלה השעיר ואצטריך לשאת אותו על כתפו בשבת ואפ"ה שרי: עתי אף בטומאה. היינו דנטמא האיש המוכן לזה מאתמול ואפ"ה נכנס לעזרה לקבלו מיד כהן המוסרו לו שם: (ט) עליו הוא נושא וכו'. עליו מלה יתירה היא ולזה אמר שבא לומר שעליו לבדו הוא כל עונות ואין שאר שעירים דהיינו שעיר הפנימי וכן שעיר החצון הם אינם מועילים לו בעונותיו: ועל מה שאר שעירים מכפרים על טומאת מו"ק. דהיינו שעיר הפנימי מכפר על מזידים ועל יש בה ידיעה בתחלה ולא בסוף הוא תולה עד שיודע לו ויביא בעולה ויורד ועל אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף שעיר החטאת הנעשה בחוץ מכפר: מזידים וכו'. באמת לאו דוקא מזידים דה"ה כל הני דלקמיה בפרק הסמוך וכמו שכתבנו מקודם אלא משום דקאי על מיעוטא דעליו דמבואר בהדיא בקרא דכתיב ונשא השעיר עליו את כל עונותם ועון משמע מזיד ובא לומר דכעין זה מלינו בשאר שעירים ג"כ דמכפר על המזיד והוא בטומאת מקדש וקדשיו:

פרק ה (א) מכאן אמרו וכו'. משנה בפ"ק דשבועות. והנה הלשון מכאן אמרו אינו קאי על ראש הפרק הזה אלא המאמר שהולך ומבאר אח"כ דיש בה ידיעה בתהלה ואין בה ידיעה בסוף וכן מה שאמר אח"כ בהלכה ב' וכו' הוא הכל ביאור על מה שאמר בסוף פרק דלעיל שאר שעירים מכפרין על טומאת מקדש וקדשיו: ידיעה בתהלה. שידע שנטמא וידיעה בסוף מאכל את הקודש בהעלם או נכנס למקדש וילא ונודע לו שבטומאה אכל או בטומאה נכנס: והעלם בינתים. כשאכל את הקודש או נכנס למקדש נעלמה ממנו טומאה או קודש: הרי זה בעולה ויורד בקרבן המפורש בפרשה ויקרא לעשיר בהמה ולעני חטאת העוף ולדל שבדלים עשירית האיפה והיא מנחת חוטא האמורה בכ"מ. ובשבועות דף ז' מבאר שם הגמרא מנין שהכתוב מדבר שם בטומאת מקדש וקדשיו גם מבאר שם מקרא דמיירי בידיעה בתהלה ובסוף והעלם בינתים: תולה. להגין עליו מן היסורים עד שיודע לו וכו'. וכבר ביארתי לעיל בפ"ד הלכה ד' מקרא: (ב) בנאמר מלבד וכו'. בפרשה פנחס אלל חטאת המוספין מלבד חטאת הכפורים

והיינו

נותן מלמעלן למטן: (יא) סביב. רבי ישמעאל אומר נאמר כאן סביב ונאמר להלן סביב מה סביב האמור כאן הפסק ארבע מתנות אף סביב האמור להלן הפסיק ארבע מתנות: (יב) והזה עליו על טהרו של מזבח. כ) מן הדם שבענין. שבע פעמים לא שבע טיפים. שבע שיהא מונה שבע פעמים לא אחת ושבע: (יג) וטהרו וקדשו מטומאות בני ישראל טהרו לשעבר וקידשו לעתיד לבוא:

פרשתא ד.

(א) **וכלה** מכפר את הקודש א) אם כיפר כילה דברי ר' עקיבא. אמר לו רבי יהודה מפני מה (הוא אומר) לא נאמר אם כילה כיפר אלא ללמד שאם חיסר אחת מכל המתנות כאילו לא כיפר. וכלה מכפר את הקודש זה לפני ולפנים. את אהל מועד זה היכל. המזבח זה המזבח מלמד שכל אחד כפרה בפני עצמו: (ב) מיכן אמרו נתן מקצת מתנות שבפנים ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה במתנות שבפנים. רבי אלעזר ורבי שמעון אמרו אינו מתחיל אלא ממקום שפסק. גמר את המתנות שבפנים ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה במתנות שבחוץ. נתן מקצת מתנות ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה במתנות שבחוץ. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים אינו מתחיל אלא ממקום שפסק. גמר מתנות שבחוץ ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל במתנות המזבח. נתן מקצת מתנות במזבח ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה במתנות המזבח. ר' אלעזר ור"ש אומרים אינו מתחיל אלא ממקום שפסק: (ג) גמר מתנות המזבח ונשפך הדם אין מתן היסוד מעכב. וכולם מטמאים בגדים ונשרפים בבית הדשן דברי ר"א. ר"ש ור"מ אומרים אינן מטמאים בגדים ולא נשרפים בבית הדשן אלא האחרון שהוא גומר את הכפרה. והקריב את השעיר החי עד כאן הוא זקוק לו להיות חי: (ד) וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר מלמד

הגהות הגר"א הלכה יב כ) מן הדם מן הדם שבענין כצ"ל: **פרשתא ד הלכה א** א) אם כיפר כילה אם כילה כיפר צ"ל בהיפך [קשה דלשיטתו ס"ל לר' יהודה דאם כיפר כילה והיינו דוקא המתנות לבד ולא השיריים ובגמרא (יומא ד' ס:) מוכח דס"ל לר' יהודה שיריים מעכבי וי"ל דס"ל כגירסת הילקוט דגרס ברישא דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה וא"כ ס"ל לר' יהודה דשיריים מעכבי ולפ"ז מוכרח גירסתו דגרסינן ברישא אם כילה כיפר דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה מפני מה לא נאמר אם כיפר כילה והיינו דשיריים לא מעכבי ודחקו להגר"א לגרוס כהילקוט ולא כגירסתנו דסוף דברי הברייתא שסיים אלא ללמד שאם חיסר אחת מכל המתנות וכו' משמע דאתי לומר דקרא לא ממעט שיהא לעיכובא אלא בחיסרון אחת ממתנות דמים ולא בשיריים]:

ביאור

התחיל להזות עומד ומחטא כל הקרנות דבידו היה מקיף ולא ברגליו שהרי כלו אינו אלא אמה על אמה ומקום המזבח הפנימי כולו כמקום הדא קרן דמזבח החיצון וכיון שאין שלשת הקרנות סמוכות לו יכול ליתן מלמטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו דכיון דהיא סמוכה לו אם היה נותן מלמטה למעלה היה הדם זב לתוך בית יד כתונת שלו אלא צריך לצדד ראשי אצבעותיו למעלה ולמשוך המתנה ממעלה למטה: (יא) ונאמר להלן סביב. במזבח החיצון בעולה ושלמים ואשם וזרקו על המזבח סביב: מה סביב האמור כאן הפסק ד' מתנות. דנפסקות זו מזו דהא על ארבע קרנות היה נותן אף סביב האמור להלן אע"ג שהיה נותן שתי מתנות שהם ד' בעינן פיסוק דהיינו דנותן וחוזר ונותן ר"ל זורק מן הכלי ברוח זו של קרן וכן ברוח השניה וכן בקרן שכנגדה באלכסון ונמצא שנותן ד' מתנות לארבע רוחות של מזבח ולאפוקי ממ"ד שזורק זריקה אחת מן הכלי נגד פינת המזבח ודם מתפשט לשתי רוחות הפינה ועוד זריקה אחת באלכסון נגד הפינה שכנגדה: (יב) והזה עליו על טהרו של מזבח. מפרש בגמרא על גילויו של מזבח כדכתיב כעצם השמים לטוהר דהיינו שהיה מוליא ממנו בכל יום מותר הגחלים והדשן מן הקטרת שהיה נקטר עליו והיה נזהר שיזה הדם על מקום שלא יהיה בו דשן ולא גחלים אלא על עצם המזבח והיינו דכתיב עליו פי' עליו ממש: ה"ג מן הדם שבענין. פי' מן הדם האמור בענין והוא הדם שבמזרק לאפוקי שיורי אצבע אלא צריך לטבול אצבעו בשפת מזרק על כל הזאה וכנ"ל בפרשת כהן משיח עי"ש: לא שבע טיפים. עיין לעיל בפ"ב הלכה י"ד בביאורנו: לא אחת ושבע. ר"ל שלא ללמוד מהזאת פרוכת ומבפנים שיהא צריך ג"כ עוד אחת למעלה בראש המזבח: (יג) טיהרו לשעבר וקידשו לעת"ל. פי' טיהרו ממה שהיה בו מהטומאה ובזה יהא מקודש מכאן ולהבא:

פרשתא ד (א) אם כיפר. פי' אם כיפר מה שאמור בענין כילה דכתיב חוקה לעיכובא אבל שיריים שאינה אמור בענין לא מעכבי: מפני מה לא נאמר. היינו מפני מה לא נדרשנו כסדר מכתבו: אם כילה כיפר. היינו אם כילה כל צרכי עבודותיו ואף שיריים בכלל [דאף שהשיריים אינם אמורים בפירוש בענינו הרי נלמדין לו מפר יוה"כ] הוא דכיפר ואם לא כילה לא כיפר שאם חיסר אחת מכל המתנות וכו' וגם מתן יסוד בכלל זה: זה לפני ולפנים. הזאות שבין הבדים: זה היכל. הזאות שעל הפרוכת: (ב) מכאן אמרו. לאו אנתן מקצת מתנות קאי אלא אגמר מתנות שבפנים ונשפך הדם דאמר מכאן למדנו שא"צ להזור ולעשות את זו שגמר שהרי כפרה בפני עצמה היא: נתן מקצת מתנות וכו'. מקומות היו של מתן דמים על בין הבדים ועל הפרוכת ועל מזבח הזהב ושיריים ביסוד מזבח החיצון וכל אחת חשיבה כפרה בפ"ע ולכך אם נתן מקצת מתנות ונשפך הדם יביא דם פר או דם שעיר אחר שישחוט בהמות אחרות ויתחיל בתחלה במתנות שבפנים שעל בין הבדים ומתנות הראשונות נפסלו וכן בשאר מקומות וטעמו דכתיב מדם חטאת הכפורים אחת בשנה חטאת אחת נאמר ולא שתי חטאות שאין לו לעשות כפרה אחת משתי חטאות: אינו מתחיל אלא ממקום שפסק. וטעמם דמה דכתיב חטאת הכפורים אחת היינו חיטוי ואמר הכתיב חיטוי אחד ולא שני חיטויין שלא לעשות הזאות שני פעמים: (ג) וכולם מטמאים בגדים ונשרפין וכו'. פי' כל פרים שנשחטו לכל כפרה מחמת שנשפך הדם מטמאים בגדים להשורפם כדכתיב והשורף אותם יכבס בגדיו ומקום השריפה בבית הדשן ולא בעזרה מפני שכל אחת כפרה בפני עצמו: ה"ג דברי ר"א ור"ש וחכמים אומרים וכו' [כן איתא בגמרא]: והקריב את השעיר החי עד כאן הוא זקוק לו להיות חי. כרבי יהודא דלעיל פ"ב ברייתא ח' שזקוק להיות חי עד שיכלו המתנות

שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף תולה עד שיוודע לו ויביא בעולה ויורד שכן הוא אומר לכל חטאתם במחוייבי חטאת: (ח) וכן יעשה לאהל מועד בשם שהוא עושה לפני ולפנים כך הוא עושה בהיכל. מה לפני ולפנים אחת למעלן ושבע למטן מדם הפר אף בהיכל אחת למעלן ושבע למטן מדם הפר. ומה לפני ולפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם השעיר אף בהיכל אחת למעלה ושבע למטה מדם השעיר. השוכן אתם בתוך טומאתם אע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם: (ו) וכל אדם לא יהיה יכול בעזרות ת"ל באהל מועד. אין לי אלא באהל מועד מנין לרבות שילה ובית עולמים ד) ת"ל לכפר בקודש. אין לי אלא בשעה שנכנס ה) לכפר בקטרת*) מנין כשנכנס ו) לכפר בדמים ת"ל בבואו לכפר. אין לי אלא בביאה מנין אף ביציאה ת"ל ז) בצאתו עד צאתו. וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל כפרתו קודמת לכפרת ביתו וכפרת ביתו קודמת לכל ישראל: (ז) ויצא אל המזבח אשר לפני ה' מה ת"ל א"ר נחמיה לפי שמצינו בפרו הבא על כל המצות שהוא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן ת"ל ויצא אל המזבח והיכן היה לפנים מן המזבח: (ח) או אינו מדבר אלא במזבח החיצון תלמוד לומר אשר לפני ה' הא אינו מדבר אלא במזבח הפנימי: (ט) וכפר עליו כפרה שהיא בגופו. ולקח מדם הפר ומדם השעיר ח) (בזמן שהיה) מעורבים ט) יכול מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו ת"ל מדם חטאת הכיפורים אחת הא מה אני מקיים ולקח מדם הפר ומדם השעיר י) בזמן שהם מעורבים: (י) ונתן על קרנות המזבח. מתחיל מקרן מזרחית צפונית. צפונית מערבית. מערבית דרומית. דרומית מזרחית. מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון שם הוא גומר על מזבח הפנימי. ר' יהודה אומר משום ר"א במקומו הוא עומד ומחטא ועל כולם הוא נותן מלמטן למעלן חוץ מזו שהיתה לפניו שהיה

הגהות הגר"א **הלכה ו** ד) ת"ל לכפר בקודש תיבת לכפר מיותר [דהא הראיה היא מן בקודש כל שהוא קודש ותיבת לכפר נצרך לדרוש אח"כ על דמים]: ה) לכפר בקטורת תיבת לכפר מיותר: ו) לכפר בדמים תיבת לכפר מיותר [דצ"ל בקיצור אין לי אלא בשעה שנכנס בקטורת מנין כשנכנס בדמים ת"ל בבואו לכפר]: ז) בצאתו מיותר [וכן בגמרא ליתא]: **הלכה ט** ח) בזמן שהיה מיותר: ט) יכול צ"ל או יכול: י) בזמן שהם צ"ל כשהם:

ביאור

מכאן אמרו כל שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף תולה לו עד שיתוודע לו ויביא בעולה ויורד שכן הוא אומר לכל חטאתם במחוייבי חטאות (והגהתי נוסחת הישנה כפי מה שהיא רק תיקנתי קצת כדי שיהיה שוה עם נוסחת הגמרא). וזה ביאורו. וחטאים דומיא דפשעים מה פשעים שהם במזיד ואינם בני קרבן אף חטאים שאינן בני קרבן יצא שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים שהיא בת קרבן: שכן הוא אומר לכל חטאתם וכו'. מייתי ראיה מקרא זה דלא נימא דקרא אתא לשאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף דהיא אינה בת קרבן לעולם לזה מסיים דלכל חטאתם מחוייבי חטאת במשמע דהיינו הראוי לבוא לכלל הטאת כשיתודע לו יצא שאין בה ידיעה בתחלה שאינה באה לכלל חטאת עוד לעולם: (ה) כך הוא עושה בהיכל וכו'. דהיינו על הפרוכת ולא ממש אלא נגדו אחת למעלה ושבע למטה וכנ"ל לענין לפני ולפנים: (ו) אלא בשעה שנכנס לכפר בקטרת. מאי דפשיטא ליה בקטרת טפי מדמים מפרש ביומא (דף מד.) מדכתיב בתריה וכיפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל איזהו כפרה שהיא שוה לכולם הוי אומר זה קטורת דאילו מתן דמים אינו שוה לכולם דהפר מכפר בנתינת דמו עליו ועל אחיו הכהנים שהם כולם בכלל ביתו והשעיר הפנימי מכפר על ישראל: ביציאתו מנין. בשעה שהוא יוצא: ת"ל בצאתו עד צאתו. פי' דהיל"ל ובצאתו ואז היינו מבינים כאשר נעתק לצאת ואמר עד צאתו דמשמע עד שיצא לגמרי: כפרתו קודם לכפרת ביתו וכו'. הקשו בת"י הלא הקטורת רק פ"א היה מקטיר ומה שייך קודם ואפשר דהכונה שמתחלה יכוין לכפר בשביל עצמו ואח"כ בשביל ביתו ואח"כ בשביל קהל ישראל והוא כענין שאמרו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים: (ז) מה ת"ל, היה לו לכתוב וכפר על המזבח אשר לפני ד' מה ת"ל ויצא: שהוא עומד חוץ למזבח כו'. ואינו עומד בין המזבח ולפרכת וכדלעיל בפרשת ויקרא בדיבורא דחובה פרשתא ג' הלכה י"א: ה"ג ת"ל ויצא אל המזבח למדנו שעד עכשיו היה עומד לפנים מן המזבח: (ח) או אינו מדבר אלא במזבח החצון. ובשביל זה כתיב ויצא דהיינו שיצא מן ההיכל לשם להזות עליו אבל בהזאות שעל הפרוכת אימא לך דדינו שוה לפר הבא על כל המצות: (ט) וכפר עליו. כפרה שהיא בגופו. פי' כפרת הדם שהיא על קרנותיו ולא כפרת דברים שהיא וידוי דלא היה מתודה אלא הוידוים האמורים למעלה: ה"ג ולקח מדם הפר ומדם השעיר מעורבים. היינו שיערבם יחד: יכול מזה בפני עצמו וכו'. כמו או יכול לומר דמדם הפר ומדם השעיר אינו אלא כ"א בפני עצמו ולא מעורבין: ת"ל מדם חטאת הכיפורים אחת. בשנה יכפר עליו ומשמע דרק פעם אחת בשנה יכפר עליו ואי אמרת דלא יערב הרי יזה שתי פעמים: (י) מתחיל מקרן מזרחית צפונית וכו'. סבר לה כר' יוסי דאמר לא היתה שם אלא פרוכת אחת ופרופה מן הצפון ר"ל שאצל הכותל הצפוני היה ראשה כפול ופרוסה כלפי חוץ וכשגמר מתנות פנים ויצא דרך צפון פגע תחלה בצפונית מערבית דמזבח ושם לא נתן עד שיצא ובא לו למזרחית צפונית ונתן שם דכתיב ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח ואח"כ חוזר לצפונית מערבית דרך ימין: מקום שהוא מתחיל וכו'. שהוא קרן דרומית מזרחית כדתנן בפרק איזהו מקומן: במקומו היה עומד ומחטא. פי' במקום שממנו התחיל

*) וקפריך הגמרא וקטורת מי מכפרת ומתרץ אין דהקטורת היה מכפר על עון לשה"ר דיבוא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי דהתם לשה"ר בחשאי ומייתי ראיה ע"ז מקרא. מזה יוכל האדם להתבונן את הנזק הזה [illegible] דכה"ג שהיא נכנס לפני ולפנים היא פ"א בשנה ובתחלת הכל היה עסקו לכפר על חטא הלשון והטעם בפשיטות דעון לשה"ר הוא עולה עד כנגד כסא הכבוד כדאיתא בתנא דבי אליהו והנה הוא עומד נגד ארון ברית ד' לכפר על ישראל וחטא הלשון שיוד נגדו לקטרג וע"כ תחלת הכל בא בקטורת לכפר על חטא זה ואח"כ על טומאת מקדש וקדשיו ולבסוף בשעיר המשתלח לכפר על שאר עונות של חייבי לאוין וכריתות ומיתת ב"ד כדאיתא בגמרא]:

בו ואל יתכפרו בשל ציבור שלא מצינו שחלק משל ציבור. ואם נפשך לומר והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו א) ביתו של אהרן הם: (ב) והביא את דמו אל מבית לפרוכת מלמד שהוא נכנס בו לפני ולפנים. אין לי אלא דם השעיר שהוא נכנס בו לפני ולפנים מנין לדם הפר שיכנס בו לפני ולפנים ת"ל ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר מה דם השעיר נכנס בו לפני ולפנים אף דם הפר יכנס בו לפני ולפנים: (ג) והזה אותו על הכפורת מלמד שהיה נותן אחת למעלה. ולפני הכפורת איני יודע כמה הם הריני דן נאמר מתן דמים בפר למטה ונאמר מתן דמים בשעיר למטה מה מתן דמים האמורים בפר למטן שבע אף מתן דמים האמורים בשעיר למטן שבע: (ד) או כלך לדרך זו נאמרו דמים למעלה ונאמרו דמים למטה מה למעלה אחת אף למטה אחת נראה למי דומה דנין למטן משל מטן ואין דנין למטה משל מעלן. או כלך לדרך זו דנים דם השעיר מדם השעיר ואין דנים דם השעיר מדם הפר ת"ל ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר מה דם הפר למטן שבע אף דם השעיר למטן שבע: (ה) ואיני יודע כמה ליתן מדם הפר למעלה. נאמר למעלה מתן דמים בשעיר ונאמר מתן דמים בפר למעלה מה מתן דמים האמורים בשעיר למעלה אחת אף מתן דמים האמורים בפר למעלה אחת: (ו) או כלך לדרך זו נאמרו דמים למטן ונאמרו דמים למעלן מה דמים האמורים בו למטן שבע אף דמים האמורים בו למעלה שבע: (ז) נראה למי דומה דנים של מעלן משל מעלן ואין דנים של מעלה משל מטה. או כלך לדרך זו דנים דם הפר מדם הפר ואין דנים דם הפר מדם השעיר ת"ל ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר שאין ת"ל כאשר עשה ומה ת"ל כאשר עשה שיהיו כל מעשיו שוים מה דם הפר למטה שבע אף דם השעיר למטה שבע ומה דם השעיר למעלן אחת אף דם הפר למעלן אחת:

פרק ד.

(א) **וכפר** על הקודש מטומאת בני ישראל א) ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד וגו'. יש לי בענין הזה להביא שלשה טומאות. טומאת עבודת אלילים כמה שנאמר למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי. טומאת גילוי עריות שנאמר לבלתי עשות מחוקות התועבות אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם. טומאת שפיכות דמים שנאמר ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה: (ב) יכול על כל הטומאות הללו יהיה שעיר זה מכפר ת"ל מטומאות ולא כל טומאות מה מצינו שחלק הכתוב מכלל כל הטומאות בטומאת מקדש וקדשיו אף כאן לא נחלוק אלא בטומאת מקדש וקדשיו דברי רבי יהודה. ר"ש אומר ממקומו הוא מוכרע שנאמר וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל מטומאות שבקדש: (ג) יכול על כל טומאה של קדש יהיה שעיר זה מכפר ת"ל פשעיהם אלו המרדים. וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי ב) וכן הוא אומר אז תפשע לבנה בעת ההיא וחטאים דומיא דפשעים דלאו בני קרבן: (ד) ג) מכאן אמרו כל

הגהות הגר"א פרשתא ג **הלכה א** א) ביתו של אהרן הם שנאמר בית אהרן ברכו את ד' [וכן איתא בגמרא]:
פרק ד הלכה א א) ומפשעיהם כו' עד יש לי ט"ס [שהתו"כ דורש כל תיבה מתחלה דורש על התיבה מטומאתו ואח"כ על מכל פשעיהם ואח"כ אלכל חטאתם]: **הלכה ג** ב) וכן הוא אומר אז צ"ל ואומר אז כו' ועיין נוסחת הגמרא [ותיקננו קצת בפנים]: **הלכה ד** ג) עד הלכה ה' כולה מיותרת [היינו לפי מה שכתוב בנוסח הישנה דיש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף תולה עד שיודע לו הוא טעות מעיקרו אכן כעת תיקננו לפי נוסח הגמרא]:

ביאור

יכולין לומר שלו לבד תהיה הכפרה נאמר דהותר ג"כ לאחיו הכהנים ואל יתכפרו בשל צבור שמה שפתם קרא ואמר אשר לעם דמשמע שאין כפרה אלא לעם לא מצינו שהותר לאחר כלל: ואם נפשך לומר. מפרש בשבועות (דף יד.) דה"ק ואם נפשך לומר הרי כתיב והקריב אהרן וגו' וכפר בעדו ובעד ביתו דמשמע רק בעדם לבד וע"ז משני ביתו של אהרן הם דכתיב בית אהרן ברכו את ד': (ב) מלמד שהוא נכנס וכו'. היינו שמכניס שם הדם ושם טובל אצבעו בדם ולא שיטבול אצבעו בחוץ ויכנס לפנים ויזה: מנין לדם הפר שיכנס וכו'. דביה לא כתיב והביא אלא ולקח הו"א דלא היה מכניסו אלא בחוץ טובל אצבעו ונכנס ומזה: (ג) מלמד שהיה נותן אחת למעלה. דלהכי אמר אותו דאותו לא יובן אלא הזאה אחת: (ה) מה מתן דמים האמורים בשעיר למעלה אחת. דכתיב והזה אותו ואחת משמע: (ז) שאין ת"ל כאשר עשה. דהיה לו לכתוב ועשה את דמו כדם הפר:

פרק ד (א) להביא שלש טומאות. ובאופן דלא אתחייב מיתה ולא קרבן כגון במזיד ובלי התראה ובשוגג ולא נודע וסד"א דבקרבן הזה יתלה לו עד שיודע לו ויביא קרבן [גמרא]: (ב) מטומאות ולא כל טומאות. והואיל ולא פירש לך על איזה מהם לא נמסרו אלא להחכמים לפרש על איזו מדבר לא ולמד בבנין אב: מה מצינו שחלק כו'. כלומר איזהו טומאה מצינו הלוקה במקום אחר טומאת מקדש וקדשיו ומפרש שם (שבועות דף ח') בגמרא דחלק לה בזה שהקיל עליה שדי לה בקרבן עולה ויורד אף שהיא מחייבי כריתות: אף כאן לא נחלוק וכו'. פי' מה שחלק להיות בכפרה ואין שאר טומאות עמה דע שבטומאת מקדש וקדשיו הכתוב מדבר: ממקומו הוא מוכרע. אין אתה צריך להכריעו ממקום אחר כי בו עצמו הכריע הכתוב שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו: (ג) יכול על כל טומאה שבקודש וכו'. בין שיש בה ידיעה בין שאין בה ידיעה: ה"ג וחטאים דומיא דפשעים דלאו בני קרבן

מכאן

שהרי הצדוקים אומרים יתקן מבחוץ ויכנים מבפנים אם לפני בשר ודם עושים כן ק"ו לפני המקום ואומר כי בענן אראה אל הכפורת. אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר ונתן את הקטורת על האש לפני ה' אינו נותן אלא בפנים א"כ למה נאמר כי בענן אראה על הכפורת מלמד שהיה נותן בה מעלה עשן. ומנין שהוא נותן בה מעלה עשן ת"ל וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות הא אם לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר אחת מכל סממניה חייב מיתה: (יא) ולקח מדם הפר נוטלו ממי שהוא ממרס בו. והזה ולא ז) המטיף. והזה ולא הזורק. אצבעו נאמר כאן אצבעו ונאמר להלן אצבעו מה אצבעו האמור להלן הימנית המיומנת שבימין אף אצבעו האמור כאן הימנית המיומנת שבימין: (יב) על פני הכפורת קדמה זה בנין אב כל מקום ח) שנאמר פני כפורת זה הפנים למזרח: (יג) דבר אחר *) על פני הכפורת קדמה אינו מתכוין להזות לא למעלן ולא למטן אלא כמצליף: (יד) לפני הכפורת יזה שבע פעמים לא שבע טיפים. שבע פעמים שיהא מונה שבע פעמים. הרי אחת ושבע:

פרשתא ג.

(א) **וישחט** את שעיר החטאת אשר לעם שלא יהיו אחיו הכהנים מתכפרים בו. ובמה הן מתכפרים בפרו של אחיהם. יכול לא יתכפרו בפרו של אחיהם שהרי הוא אומר אשר לו מעתה אין להם כפרה וכשהוא אומר על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר הוי אומר יש להם כפרה ובמה הם מתכפרים מוטב שיתכפרו בפרו של אחיהן שכן מצינו שחלק מכללו שהרי הוא וביתו מתכפרים

הגהות הגר"א הלכה יא ז) המטיף הזורק צ"ל מטיף זורק: הלכה יב ח) שנאמר כפורת זה ט"ס וצ"ל שנאמר על פני [וכן איתא בגמרא ואנו בפנים תקננו קצת]:

ב י א ו ר

ולא יתן בה סימנים אחרים: (י) שהרי הצדוקים וכו'. פי' אף דדבר פשוט הוא מ"מ הוצרך ללמדנו לאפוקי מטעות הצדוקים: מלמד שהיה נותן בה מעלה עשן. היינו שאינו עשן הקטרת כאשר פירשו הם אלא הוא מעלה עשן שהיה צריך ליתן בקטרת והוא עשב שמעלה עשן הקטורת זקוף כמקל והאי דאמר כי בענן לא הדר למאמרו ולא יבוא שביאה זו היא אזהרה לביאה ריקנית שלא יבא ואח"כ אמר שגם כאשר הורשה לבוא שהוא בקטרת לא ירצה לפני ד' אלא בקטרת שיהיה מתמר ועולה כענן: ומנין שהיה נותן וכו'. בגמרא פריך תרי קראי בעשן למה לי ומשני חד לאזהרה וחד לעונש היינו כי בענן אראה לאזהרה [דהאי ולא ימות דכתיב שם קאי רק אביאה ריקנית] דהיינו אל יבוא בכל עת אל הקודש כי אם בעת שמכניס שם קטורת שיש בה מעלה עשן דהיינו ענן וחד לעונש היינו הפסוק דכתיב וכסה ענן הקטורת דכתיב שם ולא ימות: ת"ל וכסה ענן הקטורת. והוא ע"י מעלה עשן שהעשן שעולה מן העשב מעלה עשן הוא מתמר ועולה כמקל ומכסה את הכפורת אבל אם לא היה נותן בה מעלה עשן היה מתפזר עשן הקטורת לצדדין: (יא) ולקח מדם הפר נוטלו וכו'. היינו דהכא אינו כמו בעלמא דקאי אקבלת הדם שהרי כבר נשחט הפר ונתקבל הדם קודם הקטרת הקטורת אלא הלקיחה קאי שנוטלו ממי שהוא ממרס בו: והזה ולא המטיף. פי' בהתזה ולא שיטיף אצבעו מאליו. והזה ולא הזורק. פי' שלא יזרוק במזרק כדרך שעושה בעולה: אצבעו נאמר וכו'. עיין לעיל בויקרא דיבורא דחובה פרשתא ג' הלכה ח' בביאורנו: (יב) כל מקום שנאמר פני כפורת וכו'. פי' הוא מלמד לכל פני הכפורת הכתוב בכל התורה שהוא הפנים הפונים למזרח ובגמרא גרים כל מקום שנאמר פני: זה הפנים למזרח. לאו אפני אדם קאי אלא פני הכפורת קרוי רוח מזרחית אבל הכהן פניו למערב: (יג) ד"א על פני הכפורת כו'. פי' דמפשטיה דקרא מוכח דהיה צריך להזות אחת למעלה על הכפורת ושבע למטה דכתיב והזה באצבעו על פני הכפורת קדמה ולפני הכפורת יזה שבע פעמים. אכן בגמרא מוכיח דעל נמי לאו ממש הוא דלא היה נוגע בכפורת כלום אלא היה מזה מכנגד וזהו שאמר בברייתא אינו מתכוין להזות לא למעלה וכו' ור"ל שתהא אחת למעלה כהודה העליון של הכפורת והשבע למטה מאמצעה בעוביה (שהכפורת היה עוביו טפח) שהרי לא על הכפורת נוגעים אלא בארץ נופלות: אלא כמצליף. בשורה זו תחת זו כל שמונה הזאות [ומפרש בגמרא כמנגדנא ופירש"י כמכה ברצועות שמתחיל מן הכתפיים ומכה והולך למטה ויש עוד פירושים עיין ברא"ש] אלא שיש כ"מ ביניהם כדאיתא בגמרא דבאחת של מעלה מצדד גב ידו למטה ואצבעותיו כלפי מעלה וההזאה שהוא מזה באצבעו עולה נגד ראש העליון של הכפורת וכשהוא מזה השבע שלמטה מצדד גב ידו למעלה ואצבעותיו למטה ומזה באצבעו כנגד עוביה של כפורת ולכן כתיב בהזאה של מעלה על הכפורת ובהזאה של מטה כתיב ולפני הכפורת אבל לא היו נוגעות כלל בכפורת אלא כל השמונה הזאות נופלות לארץ: (יד) ולא שבע טיפין דיזה ז' פעמים משמע שבכל פעם צריך שיהיה שיעור הזאה ולא טיפה: שבע פעמים שיהא מונה שבע פעמים. פי' מדלא כתיב שבע הזאות אלא פעמים הוא לשון מנין וש"מ דצריך למנות: הרי אחת ושבע. פי' דבענינינו צריך הזאות אחת למעלה ושבע למטה ולא כמו בפר כהן משיח דצריך רק שבע להוד וכדאיתא לעיל בויקרא דחובה פרשה ג' הלכה ט' והכא לעיכובא כל אלו הזאות (ועיין ברש"י בחומש משמע קצת ג"כ שהוא מפרש כדברינו) ולענין דצריך למנות האחת שלמעלה עם כל אחת לא נזכר בברייתא ואפשר דס"ל כדעת ר' אלעזר בגמרא דהוא רק תקנת חז"ל:

פרשתא ג. (א) אשר לעם שלא יהיו וכו'. דאי לאשמועינן דמדעם ליהוי שיהיו משל צבור הרי כבר נאמר ומאת עדת בני ישראל יקח וגו' וע"כ דלכפרה קאתי והיינו שיועיל רק לכפרת העם בלבד ולא לכהנים שאינם בכלל עם: ובמה הם מתכפרים. שידוע לנו שהם מתכפרים כמו שנאמר לקמיה: שכן מצינו שחלק מכללו. פי' דאף שאמר אשר לו שלא יהיה משלהם כבר הותר מזה הכלל לצאתו והוא לביתו וכיון שלביתו אין אנו יכולין

---

*) קשה לי דמלישנא דבר אחר משמע דלפ"ז אינו מוכרח דעל פני אתי ללמד ממנו בנין אב לכל מקום והמעיין בסוגיא (יומא נה.) יראה להיפך דאימתי אנו אומרין דאינו מתכוין להזות וכו' כשנסבור דעל פני אתי ללמד לבנין אב לכל מקום שנאמר על פני ע"ש בסוגיא אם לא דלא נגרום דבר אחר וצ"ע:

לפניך אני וביתי ובני אהרן כ) עם קדושך ככתוב בתורת משה עבדך לאמר כי ביום הזה. והם עונים אחריו בשכמל"ו:

פרק ג.

(א) וישחט את פר החטאת אשר לו ולקח מלא המחתה א) ומביא אותו שם נותנו לאחר למרס את דמו על הרובד הרביעי שבהיכל כדי שלא יקרש: (ב) ולקח מלא המחתה והביא. בכל יום היה חותה בשל כסף ומערה לתוך של זהב והיום חותה בשל זהב ובה היה מכנים. בכל יום היה חותה בשל ארבעת קבים ומערה בתוך שלשת קבים היום חותה בשל שלשת קבים ובה היה מכנים: (ג) רבי יוסי אומר בכל יום היה חותה בשל סאה ומערה לתוך של שלשת קבים והיום חותה בשל ג' קבין ב) והיה מכנים בשל ג' קבין: (ד) גחלי יכול עוממות ת"ל אש. אי אש יכול שלהבת ת"ל גחלי אש. הא כיצד מן הלוחשות ג) הללו. ומנין שתהא האש בטילה על גבי הגחלים ת"ל ד) גחלי: (ה) מעל המזבח יכול כולו ת"ל מלפני ה' הא כיצד הסמוך למערב: (ו) אמר רבי יוסי זה סימן כל הניטל בחוץ להינתן בפנים ניטל מן הסמוך לפנים: (ז) וכל היוצא מבפנים להינתן בחוץ ניתן על הסמוך ה) לפנים: (ח) ומלא חפניו קטורת סמים דקה הגדול לפי גדלו והקטן לפי קוטנו וכך היתה מידתה. קטורת ו) (שתהא) משל ציבור. סמים שיהו סממניה לתוכה. דקה מה ת"ל והלא כבר נאמר ושחקת ממנה הדק וא"כ למה נאמר דקה שתהא. דקה מן הדקה: (ט) כיצד היה עושה מפריש שלשת מנים מערב יום הכפורים כדי למלאות חפניו ומחזירם למכתשת לקיים בה דקה מן הדקה: (י) והביא אל מבית לפרוכת ונתן את הקטורת על האש לפני ה' שלא יתקן מבחוץ ויכנים מבפנים

הגהות הגר"א כ) עם קדושך וגו' כי ביום הזה וגו' [עיין בביאורנו שביארנו כונתו בפשיטות]: **פרק ג הלכה א** א) ומביא אותו שם מיותר וצ"ל ונ‌גמר: **הלכה ג** ב) היה מכנים בשל ג' קבין מיותר וצ"ל ובה היה מכנים: **הלכה ד** ג) הללו מיותר: ד) גחלי צ"ל אש [נ"ל שכונתו גחלי אש וכמו שביארתי בביאורנו]: **הלכה ז** ה) בפנים צ"ל בחוץ [האמת ודאי כן הוא להמעיין בזבחים (דף נח:) וכן איתא בילקוט. ואנכי תיקנתי קצת הגירסא שלנו והגהתי לפנים]: **הלכה ח** ו) שתהא מיותר:

ביאור

ושחט: ובני אהרן עם קדושך ככתוב בתורת משה. אין פוס ביאור לדברים אלו וניכר שחסר כאן תיבת אנא השם כפר נא וכו' וכדלעיל בפרשה ב' הלכה ד' עי"ש וע"ז שייך לומר ככתוב בתורת משה וכו' והנכון שחסר בפנים אחר תיבת קדושך תיבת וגו' והגר"א רמז לזה בהגהותיו: כי ביום הזה. גם כאן חסר תיבת וגו':

פרק ג (א) ולקח מלא המחתה ומביא אותו שם. היינו תיכף לאחר ששחט ונתקבל הדם לקח מלא המחתה גחלי אש עם קטורת והביא אותו מבית לפרוכת להקטירן וקמפרש הברייתא א"כ כיון שהלך להקטיר הקטורת הלא בתוך כך יוכל הדם להיות נקרש ואיתא במנחות (דף כ"א) דם שנקרש בהטאות הפנימיות פסול דאין ראוי להזאה ולזה אמר דהכה"ג נותנו לכהן אחר למרס (היינו להניע ולהגים) את דמו כדי שלא יקרש בתוך כך: על הרובד הרביעי שבהיכל. כל הרצפה עשויה שורות שורות של אבני שיש וכל שורה ושורה קרויה רובד ועשויה מעלות מעלות לעלות להיכל וקמסיק בגמרא דהרובד הרביעי שבהיכל דקאמר היינו מן ההיכל ולמטה לצד העזרה דבהיכל גופא אסור לכהן לכנס בשעת הקטרת הקטורת: (ב) בכל יום. כשהיה חותה הגחלים ממערכה שניה של קטורת להכניסן למזבח הפנימי להקטיר היה חותה במחתה של כסף כדמפרש בגמרא שהתורה חסה על ממונם של ישראל דחתיית גחלים שוחקת את הכלי ומחסרת אותו: והיום החיתוי ג"כ בשל זהב ובה מכנים. משום חולשא דכה"ג דטורח הוא לערות מכלי אל כלי וכן לקמיה ג"כ משום חולשא דכה"ג: (ד) גחלי יכול עוממות. היינו אם היה כתוב גחלים יכול עוממות כהות שעלה האפר עליהם אבל לא לוחשות דזה בכלל אש הוא: אי אש יכול שלהבת. היינו דגם שלהבת ספיר הוא והיינו באוד נחלת שעוד השלהבת בוער בו ועיין פסחים (ד' עה:) בגמרא וברש"י שם: ת"ל גחלי אש. היינו דלקיחה מעל המזבח יהיה גחלי אש בלא שלהבת הבוער בו וזא כילד שיקח מן הגחלים הלוחשות לא שלהבת ולא עוממות דלא אקרו גחלי אש: ומנין שתהא האש בטילה ע"ג הגחלים ת"ל גחלי אש. כנ"ל. על ברייתא זו עמלו כל המפרשים ולא מצאו בה ביאור נכון וחפשתי בירושלמי שהובא שם ביומא סוף פ"ד ברייתא הזו ולמד שם מגחלי אש שעושין מערכה חדשה ביוה"כ בשביל הקטורת שמכניסין לפני ולפנים וז"ל הירושלמי מנין שתהא האש בטילה ע"ג גחלים ת"ל גחלי אש זפירש הפני משה מנין שאלו הגחלים שלוקחין בשביל אלו הקטורת שמכניסין לפני ולפנים הוא מערכה חדשה שניתוספה היום רק בשביל כך וכשנוטלין ממנה עכשיו הגחלים יהיה בטלה כל מערכת האש הזאת [דאי מערכה שניה של קטורת הלא אינה בטלה וצריך ליטול ממנה להקטיר קטורת של בין הערבים כמו בכל יום] ת"ל גחלי אש ונראה פירושו פשוט דבפסוק י"ג כתיב את הקטורת על האש והכא כתיב גחלי אש להורות דמערכה זו של האש תלוי בגחלים וכשניקח הגחלים בטל כל מערכת האש הזו: (ה) הסמוך למערב. כלומר מצד שלפני הפתח של ההיכל שהוא צד מערבי משם יטול את הגחלים: (ו) כל הניטל בחוץ וכו'. מפרש בזבחים (דף נ"ח) דכלל בזה גחלים דכל יומא ויומא הניטלים ממערכה שניה של קטורת ליתן על מזבח הפנימי שניטלין ג"כ מן הסמוך לפנים דגמרינן מגחלים של יוה"כ דקבע להן לנטילתן ממקום הסמוך לפנים: (ז) וכל היוצא מבפנים להנתן בחוץ וכו'. כלל בזה שני בזיכי לבונה של לחם הפנים הניטלין בשבת מן השולחן ליתן על מזבח החצון להקטירן שניתנין שם ג"כ על המערכה במקום הסמוך לפנים דגמרינן משירי הדם של חטאות הפנימיות דכתיב בהו בהדיא דניתנין ביסוד שכנגד הפתח דכתיב אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד: ניתן על הסמוך לפנים. כנ"ל: (ח) הגדול וכו'. היינו שיהא כמדת חפני הכה"ג מדלא כתיב חפנים: וכך היתה המדה. מלא חפניו מצומצמין שלא יחסר ושלא יותיר ע"ש בגמרא (ריש פרק הוציאו לו): משל צבור. כשאר קטורת: סמים שיהו סממניה לתוכה. דהיינו שלא יחסר מן הסמנים ולא

זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו. ואם של עזאזל מת זה שעלה לעזאזל יתקיים תחתיו. והשני ימות דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. ועשהו חטאת שיאמר לה' חטאת. רבי ישמעאל אומר לא היה צ"ל חטאת אינו אומר אלא לשם: (ו) והשעיר אשר ה) עלה עליו הגורל יכול יהא נותנו על גביו ת"ל אשר עלה עליו הגורל שעלה לשמו מתוך קלפי. יעמד חי לפני ה' מה ת"ל לפי שנאמר לשלח אותו (שילוחו למיתה) יכול שילוחו לחיים ת"ל יעמד חי לפני ה' ו) לכפר עליו הא כיצד עמידתו חי לפני ה' ומיתתו בצוק: (ז) עד מתי הוא זקוק להיות חי עד מתן ז) דמו של חבירו ח) דברי רבי יהודה. ר"ש אומר עד עת וידויו. לכפר עד שיכפר שנאמר וכלה מכפר את הקודש ואת אהל מועד ואת המזבח דברי רבי יהודה. ר"ש אומר לכפר עליו כפרה שהיא בגופו. ט) לשלח אותו שאם נשפך הדם ימות המשתלח מת המשתלח ישפך הדם: (ח) לעזאזל למקום הקשה בהרים. יכול ביישוב ת"ל המדברה. ומנין שיהיה בצוק ת"ל אל ארץ גזירה: (ט) והקריב אהרן את פר החטאת י) אשר לו זהו שאמרו שלא יביא משל ציבור. וכפר בעדו ובעד ביתו זהו וידוי דברים. כיצד היה מתודה אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי

הגהות הגר"א הלכה ו ה) עלה עליו תיבת עלה מיותר: ו) לכפר עליו מיותר: **הלכה ז ז)** דמי של חבירו שנאמר לכפר עד שיכפר וכן הוא אומר וכלה כו' כצ"ל: ח) דברי ר"י ר"ש אומר עד וידויו שנאמר לכפר עליו כפרה שהיא בגופו [דבאמת שתי ברייתות הדא היא ולמה לנו לחלקו לשתים]: ט) לכפר עליו לשלח אותו שאם נשפך כו' והוא אליבא דר' יהודה [כמה האיר עינינו בהג"ה זו דלפי מה שכתוב לפנינו לשלח אותו אין לו שום ביאור אבל לפי מה שהוסיף לכפר עליו הוא מדוקדק מאוד ועיין בביאורנו. ומה שכתב והוא אליבא דר' יהודה כן איתא שם במשנה דהוא אית ליה דבע"ח נידחין וגם דלר"ש דאית ליה דלכפר הוא וידויו של שעיר המשתלח אין לנו שום ראיה לזה הדין]: **הלכה ט י)** אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו זהו שאמרנו שהוא וידוי דברים והשאר שבינתים מיותר [כי איך אמר דבא להורות שלא יביא משל צבור דזהו נפקא לן מכבר מפסוק וי"ו ופסוק זה להורות דלא יקח משל אחיו הכהנים ומה שכתב זהו שאמרנו שהוא וידוי דברים היינו לעיל בפרשה ב' הלכה ב' בירר הברייתא דאין הכונה כפרה ממש בדם דהרי עדיין לא נשחט דהא ושחט כתיב אחר כן]:

ביאור

זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו ואם של עזאזל מת יאמר וכו': יתקיים תחתיו. אותו שמת ונמצא שיהיה לו שנים של עזאזל אחד שנשאר מזוג ראשון ואחד משני ואחד מהם ישתלח ובשני פליגי ר' יהודה וחכמים מה יעשה בו וכדלקמיה: זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו. תחת הראשון לעזאזל: והשני ימות. שהלא נשאר שנים לשם אחד מזוג ראשון ואחד משני ודעת ר"י דהשני מזוג ראשון ימות דס"ל לר"י דבע"ח נידחין [פי' שכיון שנדחה פ"א השני מזוג ראשון מלהקריב קודם שהגרילו פעם שניה נדחה לעולם] ומקריבין השני מזוג שני וממילא הו"ל השעיר לשם מזוג ראשון חטאת שכיפרו בעליה באחרת דקי"ל דמתה ואף דהוא חטאת צבור ס"ל לר"י דאין חילוק בזה. וה"ה במת של שם ונשארו שנים לעזאזל לדעת ר' יהודה השעיר שמזוג הראשון ימות כיון שנדחה פ"א ומשתלח לעזאזל השעיר שמזוג השני: ירעה עד שיסתאב. לפי מה דמסיק הגמרא [לרב דקי"ל כוותיה בזה] לא קאי דינא דחכמים על שני שבזוג ראשון דמיירי ביה ר' יהודה דלדידהו השני שבזוג ראשון יקרב דס"ל בע"ח אינם נידחים אלא קאי דבריהם על שני שבזוג שני דלדעת ר' יהודה יקרב והם ס"ל דירעה עד שיסתאב. ואף דהוא חטאת שכיפרו בעליה באחרת כיון דהוא חטאת צבור ס"ל דאינה מתה אלא ירעה. וה"ה לדידהו לענין אם של שם מת והוגרל ונשאר עכשיו שנים לעזאזל השני שבזוג ראשון ישתלח והשני ירעה [כ"ז מהבאר מסוגית הגמרא יומא ד' ס"ד]: שיאמר לד' חטאת. היינו שאינו מדבר קרא בעשיית החטאת במעשה אלא הכונה לומר שיאמר בפה לד' חטאת: אינו אומר אלא לשם, דהכי משמע ליה לישנא דקרא אשר עלה עליו הגורל לד' ועשהו שלא יזכיר יותר [תו"י כדף לט]: (ו) והשעיר אשר עלה וכו'. ביארתי לעיל בהלכה ד' והאי דשנה קרא בזה איתא בגמרא (דף לט) לדעת ר' יהודה להורות דעליית גורל מתוך קלפי מעכב: מה ת"ל. יעמד חי הוי ליה למכתב ישלח אותו לעזאזל ולזה משני דאילו אמר כך הייתי אומר דשילוחו שם הוא לחיים והיינו כדי שישאר חי אחרי דלא פירש הפסוק מה יעשו בו אם ישאר חי או ימיתוהו: ת"ל יעמוד חי לפני ד'. הכונה לומר שהוא חי בעודנו עומד לפני ד' קודם שישולח אבל אחר שישולח ימות בצוק כדתנן הגיע לצוק דוחפו לאחריו ומתגלגל ויורד ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים: לצוק. שם ההר שאליו משלחו: (ז) עד מתי הוא זקוק להיות חי. שאם מת אתה צריך להביא אחר: עד מתן דמו של חבירו. דכתיב לכפר עד שיכפר בדמו של חבירו אבל משעת מתן דמים ואילך אע"פ שעדיין לא התודה לפי סדר המקראות וכלה מכפר וגו' (ויקרא ט"ז) וסמך אהרן וגו' אם מת א"צ להביא אחר דוידוי לא מעכב: ר"ש אומר עד עת וידויו. ואם מת מקודם צריך להביא אחר דסבר דלכפר עליו היינו וידוי דברים כדלקמיה: לכפר עד שיכפר שנאמר וכו'. עכשיו מבאר במאי קמיפלגי דר' יהודה סבר דהאי לכפר הוא כפרת דמים דיליף מן וכילה מכפר וכו' מה להלן כפרת דמים אף כאן כפרת דמים ור"ש ס"ל דלכפר עליו משמע כפרת דברים שהוא על גופו של שעיר: לשלח אותו שאם נשפך וכו'. הוא דעת ר' יהודה כדאיתא שם במשנה (דף ס"ב) והטעם דהא צריך להביא דם אחר לזריקה וא"א בלא הגרלה וכיון דאית ליה לר' יהודה בעלי חיים נידחין ימות המשתלח הראשון ואסמיך זה ג"כ אקרא דכתיב לכפר עליו לשלח אותו ומשמע דאימתי יכול לשלח אותו שעלה עליו הגורל לעזאזל בשעה שנוכל לקיים לכפר במי שעלה עליו הגורל לשם וכמו דסבר ר' יהודה לעיל דהאי וכפר הוא בכפרת דמים ולאפוקי אם נשפך וכיון דנדחה ידחה לעולם וכנ"ל: מת המשתלח ישפך הדם. והטעם איתא בגמרא דכתיב יעמד חי לפני ד' לכפר עליו ומשמע שזקוק להיות חי עד שעת מתן דמים של חבירו הא אם מת קודם לכן אין כפרת הדם כלום לכך צריך תשלומין ובלא הגרלה אי אפשר וזקוק לשנים וראשון ידחה דהכל מודים בשחוטין שנדחין: (ח) לעזאזל למקום הקשה שבהרים. דעז הוא לשון קשה וכן איל דכתיב ואת אילי הארץ לקח [גמרא]: שיהיה בצוק. דהיינו הר זקוף מקום אבנים וצורים ומשופע כמדרון: ת"ל אל ארץ גזירה. משמע דמתגזר ויחנק עי"ז: (ט) שלא יביא משל צבור. ואפילו משל אחיו דלהאי דרשינן ליה לעיל: זהו וידוי דברים. ר"ל זהו וידוי שני שמתודה עליו ועל אחיו הכהנים שהם כולם קרוים ביתו כדכתיב בית אהרן ברכו את ד' ועוד יש לפרש זהו וידוי דברים לא כפרה ממש בזריקת הדם דהא כתיב אח"כ

ושחט

האמורה בפר וידוי דברים ג) חוץ מדמים: (ג) ג) אם נפשך לומר והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ועדיין לא נשחט: (ד) כיצד היה מתודה אנא השם עויתי פשעתי חטאתי לפניך אני וביתי אנא השם כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי ככתוב בתורת משה עבדך לאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה׳ ד) תטהרו ואומר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאותם דברי ר"מ. וחכ"א עונות אלו הזדונות פשעיהם אלו המרדים חטאתם אלו השגגות מאחר שהוא מתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות אלא כך היה מתודה אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך אני וביתי אנא השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אני וביתי ככתוב בתורת משה עבדך לאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם ועונים אחריו ב"ש כ"מ ל"ו: (ה) וכן מצינו דרך כל המתודים מתודים. דוד אמר חטאנו עם אבותינו העוינו והרשענו. שלמה בנו אמר חטאנו והעוינו והרשענו. דניאל אמר חטאנו ועוינו הרשענו ומרדנו. אף הוא כך היה מתודה חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך: (ו) מהו שמשה אמר נושא עון ופשע וחטאה ונקה ואומר והתודה עליו כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאותם אלא כיון שהיה מתודה על הזדונות ועל המרדים כאילו הם שגגות לפניו:

פרק ב.

(א) ולקח את שני השעירים מלמד שהם מעכבים זה את זה. לפני ה׳ פתח א"מ א) מעמידן בשערי ניקנור אחוריהם למזרח ופניהם למערב: (ב) ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורלות של כל דבר. יכול שנים על זה ושנים על זה ב) ת"ל גורל אחד לה׳ וגורל אחד לעזאזל. יכול של שם ושל עזאזל על זה ושל שם ושל עזאזל על זה ת"ל גורל אחד לה׳ וגורל אחד לעזאזל אין כאן לעזאזל אלא אחד: (ג) א"כ למה נאמר גורלות שיהיו שוים שלא יעשה אחד ג) גורל גדול ואחד קטן אחד של כסף ואחד של זהב אחד של שיש ואחד של אשכרוע: (ד) והקריב אהרן את השעיר אשר ד) עלה עליו הגורל לה׳ יכול יהא נותנו על גביו ת"ל אשר עלה עליו הגורל שעלה לשמו מתוך קלפי: (ה) ועשהו שאם מת אחד מהם משיגריל יביא שנים ויגריל עליהם כתחילה ואומר אם של שם מת

הגהות הגר"א ב) חוץ מדמים. ב"פ מ"ס [ותיקננו קצת בפנים]: הלכה ג ג) ואם נפשך לומר כשהוא אומר והקריב כו׳ ובעד ביתו ושחט ועדיין לא נשחט: הלכה ד ד) תטהרו ואומר וכו׳ וכן משה אמר נושא עון ופשע וחטאה ונקה כצ"ל [וכן איתא בגמרא]:
פרק ב הלכה א א) מעמידן למזרח העזרה לצפון המזבח אחוריהם כו׳ [שכן איתא במשנה לו. עי"ש]: הלכה ב ב) ת"ל גורל לד׳ וגורל לעזאזל יטל כו׳ [דתיבת אחד נדרש אח"כ]: הלכה ג ג) גורל מיותר: הלכה ד ד) עלה הראשון מיותר:

ביאור

(ג) ואם נפשך לומר. שלא תלמוד הא כפרה בג"ש משעיר המשתלח אלא משעיר הנעשה בפנים דכתיב ביה וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל והיא במתן דמים כתיב דבתר מתן דמים נכתב להכי אצטריך ללמוד מיניה וביה [גמרא]: והקריב וכו׳. ר"ל דהרי כתיב והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר ואחר זה אמר ושחט אהרן את פר וגו׳ וא"כ ע"כ לומר דכפרה ראשונה בוידוי דברים הוא כיון דעדיין לא שחט: (ד) ואומר והתודה. פי׳ וכן בשעיר המשתלח הוא אומר בוידויו סדר זה: עונות אלו הזדונות. שכן מצינו הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה ואין כרת בא אלא על המזיד: המרדים. העושה להכעיס כמה דאת אמר מלך מואב פשע בי: אלו השגגות. כמו שנאמר נפש כי תחטא בשגגה: חוזר ומתודה כו׳. בתמיה אם על זדונות ימחלו לו אין צריך תו לבקש על השגגות: לטהר אתכם וגו׳: והן עונין אחריו וכו׳. דכתיב כי שם ד׳ אקרא הבו גודל לאלהינו אמר להם משה לישראל בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הבו גודל [גמרא]: (ה) וכן מצינו וכו׳. הוסיף להביא ראיה לדברי רבנן:

פרק ב (א) ולקח את שני השעירים מלמד וכו׳. מדלא אמר והעמיד את שני השעירים אלא ולקח בא ללמד שצריך ליקח את שניהם שהם מעכבין זה את זה: מעמידן בשער ניקנור. הוא שער המזרחי שהיה מכוון כנגד בית קדשי הקדשים והוא נגד האויר שבין מזבח לכותל צפוני: (ב) גורלות של כל דבר. היינו שיעשם מכל דבר שירצה: יכול שנים ע"ז ושנים ע"ז. וה"ק קרא ונתן על כל אחד משניהם גורלות דמשמע שנים והיינו מתחלה יתן אחד ע"ז ואחד ע"ז כדי שעי"ז יוקבע מי לד׳ ומי לעזאזל ואח"כ יניח אצל השם גורל של עזאזל ואצל גורל של עזאזל יניח הגורל לשם [ר"ש משנ"ץ]: ת"ל גורל וכו׳. מוכח מדכתיב גורל ולא גורלות דאין כתיב שם אלא על אחד מהם ואין כתיב עזאזל אלא על אחד מהם: יכול של שם ושל עזאזל ע"ז וכו׳. דהיינו לאחר שנתן של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל יחליף ויתן של זה על של זה לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על כל אחד [תוספות בשם הירושלמי]: ת"ל גורל אחד. ממשמע שנאמר גורל לד׳ יודע אני שהוא אחד וכי כתיב אחד לדרשא כתביה: (ד) יכול יהא נותנו על גביו. פי׳ אילו לא היה כתיב עלה הו"א דלא יהיה קודש עד שיטול מן הקלפי ויתן על גביו והגורל שנכתב עליו לד׳ יהיה השעיר לד׳: ת"ל אשר עלה. ללמד כיון שעלה לשמו מתוך קלפי נקבע בכך דגורל שנטל בימינו הוא להשעיר שעומד נגדו לימינו וכן הגורל שנטל בשמאל הוא להשעיר שעומד לשמאלו. ועיין ביומא (דף מ:) דלמצוה צריך להניחו על גביו זמן מועט: (ה) ועשהו וכו׳. פי׳ דהאי ועשהו יתירא הוא דהו"ל והקריב וגו׳ חטאת אלא לרבות עשיה אחרת כגון אם מת אחד מהם: ואומר אם של שם מת וכו׳. אין זה מכלל מה שיאמר דכיון דאחר שהגריל מת לא נשאר לו ספק איזה מת כי ידוע אצלו איזה לשם ואיזה לעזאזל אלא הכי מיפרשא אם של שם מת יאמר

על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש יכול יכנס בו לפני ולפנים ת"ל בד ולא במעיל: (ט) מתוך שנאמר בציץ והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה' יכול יכנס בו לפני ולפנים ת"ל בד ולא בציץ: (י) קודש ילבש שיהו משל קודש. אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות שאר בגדי כהונה גדולה ובגדי אחיו הכהנים ת"ל בגדי קודש בנין אב לכל הבגדים שיהיו משל קודש: (יא) מנין שהוא טעון טבילה שנאמר ורחץ במים את בשרו ולבשם: (יב) ומנין המשנה מבגדי לבן לבגדי זהב מבגדי זהב לבגדי לבן שיהא טעון טבילה ת"ל בגדי קודש ג) הם ורחץ במים את בשרו ולבשם: (יג) יכול המשנה מבגדי זהב לבגדי זהב ומבגדי לבן לבגדי לבן יטעון טבילה תלמוד לומר הם. יכול יטעון טבילה בין מכנסים לכתונת בין כתונת לאבנט ובין אבנט למצנפת תלמוד לומר ולבשם כולם כאחד: (יד) ומה ת"ל ילבש יחגר ויצנוף לפי שסופנו לרבות לו כלים אחרים בין הערבים. אין לו יכול לא ילבש ד) בשחרית ת"ל ילבש ויחגור ויצנוף:

פרשתא ב.

(א) **ומאת** עדת בני ישראל שיהו משל ציבור יקח שעירי מיעוט שעירים שנים א"כ למה נאמר שני שיהיו שוים. ומנין אע"פ שאינם שוים כשרים ת"ל שעיר שעיר ריבה: (ב) ואיל אחד לעולה. רבי אומר איל אחד הוא האמור כאן והוא האמור בחומש הפקודים. רבי אלעזר בר"ש אומר שני אילים הם אחד אמור כאן ואחד אמור בחומש הפקודים. והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו שלא יביא משל ציבור יכול לא יביא משל ציבור שאין ציבור מתכפרים בו אבל יביא משל אחיו הכהנים שהרי אחיו הכהנים מתכפרים בו א) ת"ל אשר לו. יכול לא יביא ואם הביא כשר ת"ל שוב אשר לו. וכפר בעדו ובעד ביתו זה וידוי דברים. יכול כפרה בדמים הריני דן נאמר כפרה בפר ונאמר כפרה בשעיר מה כפרה האמורה בשעיר וידוי דברים אף כפרה

הגהות הגר"א הלכה יב ג) הם מיותר [דהא בסמוך נדרש מתיבת הם]: הלכה יד ד) בשחרית צ"ל של שחרית [ועיין בביאורנו שמפרש כפירוש השני שם ולא ניחא ליה בפירוש הראשון דאיך נאמר שלא יעשה עכשיו משום דבר שיהיה חסר לבסוף]:
פרשתא ב הלכה ב א) ת"ל אשר צ"ל שוב אשר:

ביאור

משמע הן לבדן דוקא: (י) שיהו משל קודש. דהיינו מתרומת הלשכה: ת"ל בגדי קודש. דבגדי ריבויא הוא: (יא) מנין שהוא טעון טבילה. פי' אע"פ שהטביל א"ע מקודם לעבודת שחרית: ת"ל ורחץ וגו' ולבשם. משמע שהטבילה היא לא משום טומאה אלא משום לבישת בגדים אחרים לעבודת היום: (יב) מבגדי לבן לבגדי זהב. היינו כשפושט בגדי לבן שכלה בהן עבודת היום לעשות אילו ואיל העם שהם היו בבגדי זהב אף שקדושתם אינם כ"כ כמו הבגדי לבן: מבגדי זהב לבגדי לבן וכו'. ואף שכבר הביא ראיה דבשחרית היכא שהכין עצמו לעבודת היום בבגדי לבן אף שנתחלה היה עובד עבודת שחרית בבגדי זהב שטעון טבילה. אפשר שהוא רק בלבישה ראשונה אבל לא כל פעם שמשנה: ת"ל בגדי קודש ורחץ וגו' ולבשם. לומר דכל בגדי קודש שלובש בזה היום טעון טבילה בין כשפושט בגדי זהב ולובש בגדי לבן לעבודת היום ובין להיפך: (יג) יכול המשנה מבגדי זהב לבגדי זהב וכו'. כגון אם עשה אילו בבגדי זהב ופשט להנהו בגדי זהב ולבש בגדי זהב אחריני לעשות איל העם. וכן לענין בגדי לבן שבהם הוא עושה פר ושעיר וקטרת בפנים ששינה בבגדי לבן כשהשלים עבודת הפר ולבש בגדי לבן אחרים לעשות הקטורת הייתי אומר דבשינוי הלבוש יטעון טבילה: ת"ל הם. בגדי קודש הם השוה הכתוב כל הבגדי קודש ביחד להטעין טבילה אחת ולשני מינים כגון זהב ולבן אי אפשר דכבר למדנו דצריך ב' טבילות וע"כ דקאי זה על הרבה בגדים ממין אחד דצריך רק טבילה אחת: בין מכנסים לכתונת. היינו לכל בגד בפעם ראשון יטעון טבילה חדשה וע"כ יפשוט המכנסים ויטבול לשם כתונת וכן כולם: (יד) ומה ת"ל ילבש יחגור ויצנוף. דאחר שגם לבישה כולל הכל הו"ל כתונת בד קדש ומכנסי בד ומצנפת ואבנט ילבש: בין הערבים. כשהיה נכנס לפני ולפנים פעם אחרת להוציא כף ומחתה כדתניא לקמן בפ"ח הלכה ז': יכול לא ילבש בשחרית. שיהיו כלים של בין הערבים מעכבין של שחרית ואם אין לו של בין הערבים לא ילבש של שחרית בשחרית. א"נ לא ילבש בין הערבים של שחרית דכלים של בין הערבים צריכין להיות פחותין משל שחרית כדאיתא ביומא פ"ג (דף לה) ולזה הו"א שלא ילבש היקרים להוציא כף ומחתה אלא לשבקינהו לפנים עד דעביד בגדי לבן אחריתא והדר לעייל לאפוקינהו [ק"א וכן איתא פי' ראשון בביאור ר"ש משאנ"ץ. ומהגהות הגר"א משמע שמפרש כפירוש השני וכ"פ בהדיא באדרת אליהו שלו]: ת"ל ילבש ויחגור ויצנוף. לרבות להם לבישה אחרת והוא בערבית בבגדים של שחרית ולפירוש הראשון בא לרבות דבכל גווני ילבש בשחרית:

פרשתא ב (א) שיהו משל צבור. לאפוקי שלא יתנדב יחיד ע"ז: שיהיו שוים. במראה ובקומה ובדמים דכתיב תלתא זימני שני [גמרא]: שעיר שעיר. השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל: ריבה. דאע"פ שאין שוים כלל כשר: (ב) ר' אומר איל אחד הוא וכו'. פי' מדכתיב אחד להראות דאיל אחד היה לבד לפי שזה האיל האמור כאן הוא איל המוספין הכתוב בחומש הפקודים בפ' פנחס וקרי ליה חומש הפקודים לספר במדבר סיני דכתיב ביה פקודי בני ישראל: שני אילים הם. ומאי דכתיב אחד לא בא אלא להורות דצריך ליקח המיוחד שבעדרו ואע"ג דזה נפקא לן ממבחר נדריך סבר ר"א דחד לחובה וחד לנדבה [גמרא]: אשר לו שלא יביא משל צבור. דהאי אשר לו יתר הוא: מתכפרים בו. דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו ובכלל ביתו הוא אחיו הכהנים דכתיב בית אהרן ברכו את ד' וכיון דמתכפרין בו הו"ל דיתנו חלק בו: ת"ל אשר לו. פעם שנית דכתיב והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו: ת"ל שוב אשר לו. פעם שלישי דכתיב ושחט את פר החטאת אשר לו: זה וידוי דברים. דכפרה זו בוידוי דברים היא: יכול כפרה בדמים. אשר יזרוק דשם כפרה בדמים הוא: ונאמר כפרה בשעיר. המשתלח: מה כפרה האמור בשעיר וידוי דברים. שלא היה שם דם:

ואם

(יא) אל פני הכפרת אשר על הארון מה ת״ל לפי שנאמר כפורת יכול יהי כסוי לארון ת״ל כפורת לארון ואין כסוי לארון: (יב) יכול לא יהיה כסוי לארון אבל יהיה דבר חוצץ בין כפורת לעדות ת״ל וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות הא אין דבר חוצץ בין כפורת לעדות: (יג) ולא ימות ה״ז עונש. כי בענן אראה על הכפורת הרי זו אזהרה. וא״ר אלעזר יכול עונש ואזהרה נאמרו קודם למיתת שני בני אהרן ת״ל אחרי מות שני בני אהרן. יכול שניהם נאמרו לאחר מיתת בני אהרן ת״ל כי בענן אראה על הכפורת הא כיצד אזהרה נאמר קודם למיתת שני בני אהרן ועונש נאמר לאחר מות שני בני אהרן:

פרק א.

(א) **בזאת** יבוא אהרן אל הקודש מה ת״ל לפי שנאמר אל הקודש אל פני הכפורת אשר על הארון שיכול אין לי אלא קודש שיש בו ארון וכפורת שאין בו ארון וכפורת מנין ת״ל בזאת יבוא אהרן אל הקודש לעשות קדש שאין בו ארון וכפורת כקודש שיש בו ארון וכפורת: (ב) אתה אומר לכך נאמר אל הקודש לעשות קודש שאינו כזה בפר זה. או אינו אומר אלא לעשות פר שאינו כזה בקודש זה ואיזה זה זה פר הבא על כל המצות: (ג) הלא דין הוא ומה אם פרו הבא על לא הודע נכנס בו לפני ולפנים פרו הבא על הודע אינו. דין שיכנס בו לפני ולפנים ת״ל בזאת יבוא אהרן אל הקודש למעט פר הבא על כל המצות שלא יכנס בו לפני ולפנים: (ד) בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה יכול מקום מתן דמו של פר שם מתן דמו של איל. אמר ר׳ יוסי א) מה אני מקיים לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה איזו היא עולה שצריך הכתוב למעטה זהו איל העולה ב) (לכך נאמר בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה): (ה) בד שיהו של בוץ. בד שיהיו חדשים. בד שיהיו כפולים. בד שלא ילבש עמהם בגדים אחרים. יכול לא ילבש עמהם בגדי פשתן אבל ילבש עמהם בגדי צמר ת״ל בד. יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש אבל ילבש עמהם בגדי חול ת״ל בד: (ו) ומה ת״ל בד בד בד ד׳ פעמים למעט ארבעה כלים שנאמר בהם לפני ה׳. מתוך שנאמר בחושן ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחושן המשפט על לבו בבואו אל הקודש לזכרון לפני ה׳ תמיד יכול יכנס בו לפני ולפנים ת״ל בד ולא בחושן: (ז) מתוך שנאמר באפוד ונשא אהרן את שמותם לפני ה׳ על שתי כתפיו לזכרון יכול יכנס בו לפני ולפנים ת״ל בד ולא באפוד: (ח) מתוך שנאמר במעיל והיה

הגהות הגר״א פרק א הלכה ד א) מה אני מקיים צ״ל כשהוא אומר [וכעין זה איתא בילקוט]: ב) לכך נאמר כו׳. הכל מיותר [וכ׳ בילקוט ליתא כל זה דהלא מפסוק זה מוכח לכאורה להיפך]:

ביאור

ממש) וממילא ידענא דיש על הנכנס חיוב מיתה דהרי נתחייב תיכף מקודם משבא אל הקדש קודם שנתקרב נגד הארון אלא מדכתיב אל פני הכפרת ש״מ דהאי ולא ימות קאי רק על פני הכפרת ולא על מבית לפרכת [כן איתא במנחות כז:]: (יא) מה ת״ל. אשר על הארון: לפי שנאמר כפורת. ר״ל על פי שנאמר כפורת אילו לא היה נאמר אשר על הארון היינו אומרים שנעשה תחתיו כסוי על הארון: [כסוי לארון. היינו כיסוי של עץ ממין עצי שיטים שנעשה ממנו הארון [הראב״ד]: (יב) דבר חוצץ בין כפורת לעדות. היינו כמו בגד שש ורקמה ומשי לכבוד הלוחות לכסותם מלמעלה: (יג) הרי זה עונש. פי׳ אם בא ביאה ריקנית דבהכי מיירי קרא: כי בענן אראה כו׳. הרי זו אזהרה. קאי אואל יבוא דהוא אזהרה והא דנקט כי בענן אראה משום דלא מתפרש ואל יבוא עד דאמר כי בענן. כלומר אל יבוא בכל עת אלא בעת שמכנים הקטרת שיש בה מעלה עשן דהיינו ענן [הראב״ד]: ת״ל כי בענן אראה. מפרש בגמרא (יומא נג.) מדקאמר כי בענן אראה משמע דעדיין לא נראה ואם איתא דאחר מיתת בני אהרן נאמרו שניהם הרי נראה ביום שמיני למילואים קודם מיתתם כדכתיב וירא כבוד ד׳ אל כל העם אלא ש״מ אל יבוא וכו׳ כי בענן אראה שהיא אזהרה נאמר קודם מיתת בני אהרן ולא ימות שהוא עונש נאמר אחר מיתתם. ובמסכת יומא מפרש דלר״א שלא נאמר העונש עד אחר פטירתם מפני מה נענשו וקאמר שם דעונש היה עליהם העיקר מפני שהורו הלכה בפני משה רבן עי״ש:

פרק א (ב) אתה אומר לכך נאמר אל הקדש שהוא לעשות קודש שאין בו וכו׳ בפר זה. שגם שם יכנס בפר זה: או אינו אומר. אל הקדש אלא לתת לו ביאה אחרת אל הקודש בפר אחר שאינו כזה דהוא פר הבא על כל המצות ג״כ מקומו בקודש זה דהוא לפני ולפנים: (ג) והלא דין הוא. שיכנס בדם פרו זה בשאר ימות השנה לפני ולפנים: פרו הבא על לא הודע. הוא פר יוה״כ דכה״ג שהוא בא לכהנים על טומאת מקדש וקדשיו שלא נודע להם נכנס בו לפני ולפנים ואין לחוש שמא לא נטמא פרו הבא על כל המצות שהוא בא על חטא ידוע לו אינו דין וכו׳: ת״ל בזאת וכו׳, דמשמע בזאת שהוא בפר בן בקר של יוה״כ יבוא ולא בפר אחר: (ד) שם מתן דמו של איל. דהכי משמע מאומרו בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר ואיל דמשמע שבמקום אחד ינתן דמם: אמר ר״י מה אני מקיים. ר״ל א״כ מה אני מקיים הפסוק לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה וגו׳ היינו דסתם עולה הלא מקומה על מזבח החצון ופשיטא שלא יקטירוה על הפנימי אלא פשיטא דקאי על איל העולה דסד״א שיזרקו דמה במקום הפר שנזרק דמו על הפנימי קמ״ל קרא דאפילו איל העולה לא יעלוה: (ה) בד שיהו של בוץ וכו׳. עיין לעיל בפרשה ג ו פ״ב הלכה א׳ בביאורנו: (ו) ומה ת״ל וכו׳. הוא כמו ד״א וכן מוכח בפסיקתא זוטרתי: ד׳ פעמים. כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד וגו׳ ובאבנט בד יחגור ובמצנפת בד יצנוף וגו׳: שנאמר בהן לפני ד׳. ואפ״ה אינו נכנס בהן לפני ולפנים; ת״ל בד ולא בחושן. דבד משמע

משמע

אצלו הרופא אומר לו אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב. בא אחר ואמר לו אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני וזה זרזו יותר מכולם. לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת: (ד) א) ואם בא מת הוא שנאמר ואל יבוא ואל ימות הא אם בא מת הוא כאשר מתו בניו (לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת): (ה) משום ר' ישמעאל אמרו הואיל ונאמרו שני דברות זה בצד זה אחד פתוח ואחד סתום ילמד פתוח על הסתום מה פתוח דבר ביד משה שיאמר לאהרן על ביאת הקודש אף סתום דבר ביד משה שיאמר לאהרן על ביאת הקודש ואיזה זה דיבור של יין ושל שכר שנאמר ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה' וידבר ה' אל אהרן לאמר יין ושכר אל תשת: (ו) ב) אחיך באל יבוא ואין משה בבל יבוא. או אחיך בבל יבוא ואין הבנים בלא יבוא. אמר ר"א ודין הוא ומה אם שנצטוה לבוא נצטוה שלא לבוא מי שלא נצטוה לבא אינו דין שנצטוה שלא לבוא. תמימים יוכיחו שנצטוו לבוא אל אהל מועד ונצטוו שלא לבוא שתויי יין ושכר: (ז) אבל בעלי מומים שלא נצטוו לבוא לא נצטוו שלא לבוא שתויי יין אף כאן המצווה נצטוה ת"ל דבר אל אהרן שאין ת"ל אחיך ומה תלמוד לומר אחיך לרבות את הבנים: (ח) ג) ואל יבוא בכל עת זה יה"כ. אל הקודש לרבות שאר ימות השנה. א"ר אלעזר ודין הוא ומה על יום שנצטוה לבוא נצטוה שלא לבוא על יום שלא נצטוה לבוא אינו דין שיצטוה שלא לבוא ישראל יוכיחו שנצטוו לבוא ברגלים ונצטוו שלא לבוא ריקנים: (ט) אבל בשאר ימות השנה שלא נצטוו לבוא לא נצטוו שלא לבוא ריקנים אף כאן על יום שנצטוה נצטוה ד) ת"ל אל הקודש לרבות שאר ימות השנה: (י) ה) מבית לפרוכת להזהיר על כל הבית. יכול על כל הבית במיתה ת"ל אל פני הכפורת אשר על הארון ולא ימות. הא כיצד אל פני הכפורת במיתה ושאר כל הבית באזהרה:

הגהות הגר"א פרשתא א הלכה ד א) ואם בא מת הוא כאשר מתו בניו שנאמר ואל יבוא ואל ימית הא אם בא מת הוא והשאר מיותר עד הלכה ה' [פשוט ולכן הקפנו בפנים]: **הלכה ו** ב) אחיך צ"ל אהרן ב"פ [וכן גרס הראב"ד ואף שבקרבן אהרן מיישבו קצת לגירסתנו הוא דחוק מאוד]: **הלכה ח** ג) ואל יבוא זה יוה"כ בכל עת אלו שאר ימות השנה א"ר אליעזר וכו' כצ"ל: **הלכה ט** ד) ת"ל בכל עת כו' [טעמו דלפי גירסתנו קשה היכי מרומז זה בתיבת אל הקודש ועוד דהא אל הקודש צריכין לרבות ההיכל כדאמרינן במנחות (דף כז:) וע"כ הוא גורס ואל יבוא זה יוה"כ פי' דאל יבוא אפילו ביוה"כ כ"א בזאת וכדמסיים הכתוב א"נ אשאר עתות יום הכפורים: נצטוה שלא לבוא. בלא אלו הקרבנות א"נ בשאר עתות היום: על יום שלא נצטוה לבוא. כגון בשאר ימות השנה שלא נצטוה כלל לבוא לפנים אינו דין שנצטוה שלא לבוא לפנים]: **הלכה יו"ד** ה) מבית לפרכת זה ק"ק אל הקדש זה היכל יכול על כולם במיתה ת"ל אל פני הכפורת כו' כצ"ל [דלפי מה שכתוב אצלנו יקשה איך קאמר תיכף בתחלת הדבור המסקנא קודם שבירר הדבר וגם לא בירר מהו קודש והמעיין היטיב יראה שכל דבריו הוא במנהות (כז:) עי"ש]:

ביאור

דבר וגו' ובדבור הראשון לא כתיב ביה מה דיבר עמו: לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן. פי' שהדבור האחרון והוא מה שנאמר ויאמר ד' אל משה דבר וגו' נאמר קודם מיתת בני אהרן והדבור הראשון נאמר אחרי מיתתם. וזרזו יותר [ז"ר] ונראה שבפעם הראשון אף אם נאמר שהזכיר עונש מיתה לא הזכיר שימות כדרך שמת פלוני אבל אחרי פטירת שני בני אהרן זרזו ביותר שלא ימות כדרך שמתו בניו: ה"ג ואל יבוא בכל עת ואם בא מת הוא כאשר מתו בניו שנאמר ואל יבוא ואל ימות הא אם בא מת הוא. [הגר"א] ונכון מאוד ורעיון אחד הוא בברייתא מן תיבת לכך נאמר עד סוף (והמדפיס הראשון שהעמיד אות ד' באמצע ענין היה בטעות): (ה) זה בצד זה. כמו שכתבתי למעלה: אחד פתוח. היינו דיבור האחרון שפירש מה דיבר עמו: ואחד סתום. דיבור ראשון לא פירש מה דיבר עמו: ואיזה זה דיבור של יין. פי' הא דכתיב כאן וידבר ד' אל משה אחרי מות וגו' היינו שציוהו שיאמר לאהרן יין ושכר אל תשת וגו': שנאמר ואחיכם כל בית ישראל יבכו וגו' ואח"כ כתיב מיד יין ושכר אל תשת א"כ משמע שנאמרה מיד אחר מיתתם ואע"ג דכתיב התם וידבר ד' אל אהרן הו"ל כאילו כתיב אל משה שיאמר לאהרן כמו שאמרו הז"ל: (ו) ה"ג אהרן באל יבוא [הגר"א וכן הוא ג"כ גירסת הראב"ד] ואין משה בבל יבוא. שמותר לו לכנוס בכל עת: ה"ג או אהרן בבל יבוא ואין הבנים בלא יבוא [הראב"ד והגר"א]. פי' או אינו שבא המיעוט למשה דאמר שאהרן ומכ"ש שקולים היו ונצטוה אהרן ה"ה משה אלא שמיעוט הוא לבני אהרן: שנצטוה לבוא. כה"ג שנצטוה לבוא ביוה"כ לפני ולפנים נצטוה שלא לבוא בכל עת מי שלא נצטוה כהן הדיוט וכו': תמימים יוכיחו וכו'. ר"ל יש סברא להיפך שהאנשים שלא נצטוו לבוא בשום פעם אינן כלל בסוג זה של הבאה לפנים ולא שייך עליהן ציווי לומר שלא יבוא וכעין זה אשכחן אלא איסור שתויי יין שלא לכנס למקדש ולא הוזהרו ע"ז אלא תמימים ולא בעלי מומין: לרבות את הבנים. וכן הוא אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו ולוט הוא בן אחיו: (ח) ואל יבוא בכל עת זה יוה"כ. פי' מדלא כתיב בכל יום אלא בכל עת ש"מ בעתות היום הקפיד הכתוב שאע"פ שיש עת שהוא רשאי לבוא לא כל עתות היום ראויין לו לבוא וש"מ ביוה"כ הכתוב מדבר: אל הקודש לרבות שאר ימות השנה. דקרא יתירא דהא כתיב מבית לפרוכת אל פני וגו': ודין הוא. ולא צריך קרא לזה: על יום שנצטוה לבוא. כגון ביום הכפורים: נצטוה שלא לבוא. בשאר עתות היום: ישראל יוכיחו. פי' אין ראיה דיהול הציווי יותר על מי שלא נצטוה דאפשר כיון שלא נצטוה כלל אינו בסוג ציווי ולא שייך כלל ציווי עליה: שלא לבוא ריקנים. כדכתיב ולא יראו פני ריקם: אף כאן על יום שנצטוה נצטוה, ותו לא: (י) מבית לפרכת להזהיר על כל הבית. פי' דבקרא כתיב אל הקדש מבית לפרכת וקודש זו ההיכל דאקרי קדש ומבית לפרכת זו קדש הקדשים דהוא מבית לפרכת וקאמר האי תנא דהפסוק אל יבוא דהוא אזהרה קאי על שניהם: יכול על כל הבית במיתה. פי' דהאי ולא ימות יהיה קאי על כל הקרא: ת"ל אל פני הכפרת וכו'. פי' אי ס"ד דהאי ולא ימות קאי אכולהו לא לכתוב אל פני הכפירת כלל (אל פני הכפרת מיקרי נגד הארון

שהוא כנדה מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים ופטור מן הקרבן. תורת הזב והזב את זובו זה שראה שלש ראיות שהוא זב גמור מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים וחייב בקרבן: (י) תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה הזוב סותר בזב אף שכבת זרע סותרת בזוב. אי מה הזוב סותר הכל אף שכבת זרע' תסתור את הכל ת"ל לטמאה בה אין לה אלא יום אחד: (יא) יכול אף מימי רגלים יהיו סותרים בזב ת"ל זאת: (יב) והדוה בנידתה זקנים הראשונים היו אומרים תהיה בנידתה לא תכחול ולא תפקוס עד שתבא במים עד שבא ר"ע ולמד נכנס הדבר לידי איבה והוא מבקש לגרשה הא מה אני מקיים והדוה בנדתה תהא בנדתה עד שתבא במים: (יג) והזב את זובו אחרים אומרים מה הזב מטמא במשא אף הזוב מטמא במשא. לזכר לרבות את המצורע ולנקבה לרבות את היולדת. ד) ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר הרי הוא אומר והזב את זובו לזכר ולנקבה לזכר כל שהוא זכר בין גדול ובין קטן ולנקבה בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה. ולאיש אשר ישכב עם טמאה להביא את הבא על שומרת יום כנגד יום:

אחרי מות פרשתא א.

(א) **וידבר** ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן מה ת"ל לפי שנאמר ויקחו שני בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו. בני אהרן לא נטלו עצה מאהרן. נדב ואביהוא לא נטלו עצה ממשה. איש מחתתו איש איש מעצמו עשה לא נטלו עצה זה מזה. מנין שכשם שעבירת שניהם שוה כך מיתת שניהם שוה ת"ל אחרי מות שני בני אהרן: (ב) בקרבתם לפני ה' וימותו ר' יוסי הגלילי אומר על הקריבה מתו ולא מתו על ההקרבה. ר' עקיבא אומר כתוב אחד אומר בקרבתם לפני ה' וימותו וכתוב אחד אומר ויקריבו לפני ה' אש זרה הכריע בהקריבם אש זרה לפני ה' הוי על הקריבה מתו ולא מתו על ההקרבה. ר' אלעזר בן עזריה אומר כדיי הקרבה לעצמה וכדיי הקריבה לעצמה: (ג) ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת. ואין אנו יודעים מה נאמר לו בדבור הראשון. היה ר"א בן עזריה אומר משלו משל למה הדבר דומה לחולה שנכנס

הגהות הגר"א הלכה יג ד) ר' ישמעאל ט' הרי הוא אומר מיותר [ועיין בביאורנו בשם הק"א ודוחק]:

ביאור

מי שראה שתי ראיות מטמא משכב ומושב וכו' וה"ה שטעון ספירת שבעה כנדה: וצריך ביאת מים חיים. שבזה עוד חמור מן הנדה: תורת הזב והזב את זובו. הוא אסמכתא אקרא דכתיב ג"פ זיבה דבאמת תורת הזב כבר נדרש מקודם ועיקר הדין ומקורו מקרא החילוק בין בעל שתי ראיות לשלש מבואר לעיל בפרק ה': (י) מה וכו'. דהוקשו להדדי: מה הזוב סותר. דזב שפסק והתחיל למנות ז' נקיים וראה זוב סותר מה שמנה וחוזר לספור כך אם ראה שכבת זרע בימי סיפורו סותר ובגמרא אמר הטעם דסותר לפי שא"א לש"ז בלא צחצוחי זיבה כלומר לש"ז מזב: תסתור את הכל. ר"ל כל השבעה ימים: ת"ל לטמאה בה. דהוא יתר דכבר ידענו שהמוציא שכבת זרע נטמא אלא להורות דאם אירע ש"ז בימי הספירה הוא מוסיף על עצמו רק טומאה בעלמא והוא עוד יום אחד שהיום שראה בו ש"ז נתקלקל וצריך ליתן יום אחר תחתיו. וגזירת הכתוב הוא דדוקא אם ראה זיבה גמורה דלא נתערב בו ש"ז סותר כל השבעה נקיים אבל זיבה דערבה עם ש"ז אינו סותר אלא אותו היום [גמרא]: (יא) יכול אף מימי רגליו וכו'. דנחוש ג"כ בהם שמא מעורב צחצוחי זיבה: (יב) והדוה בנדתה. דתיבת בנדתה יתירא שאם היא דוה ע"כ היא בנדתה וע"כ החסידים הראשונים מתוך חסידותן היו דורשים לקרא לומר שתראה עצמה שהיא בנדתה לא תכחול וכו': תהא בנדתה עד וכו'. פי' שלא אמר זה אלא על הימים והיינו שלא נחשב שהוסר ממנה טומאת הנדה כאשר פסק הנדות ולזה אמר שהיא בנדתה עד שתטבול: (יג) והזב את זובו וכו'. דהקיש הכתוב זובו של הזב להזב בעצמו: לרבות את המצורע. שהוא מוקש לזב להיות מעינותיו אב הטומאה לטמא אדם וכלים כמו בזב דכתיב וכי ירוק הזב וגו': ולנקבה לרבות את היולדת. שמעינותיה טמאים לטמא אדם וכלים. והקשה הראב"ד יולדת בהדיא כתיב כימי נדת דותה תטמא ומהתם דרשינן שהוקשה לידה לנדה ולזבה ותירץ דהאי יולדת דקתני יולדת מצורע קאמר ולטפויי לה מעינות אתא לטמא דם טהרה שלה שיהא מטמא ברוקה וכמימי רגליה כדמפרש במסכת נדה אליבא דב"ה (עי"ש בדף לד): הרי הוא אומר. הלשון דחוק והק"א מיישבו דהוא קאי אדלעיל דרבינו שם בן יום אחד וכן לכל מקרא דכתיב באיש או וכן באשה לזה אמר ר' ישמעאל דאין אנו צריכין ללמוד זה דהרי אמר כאן קרא לזכר ולנקבה שהם שמות אשר יאמרו על קטן וגדול בשוה: הבא על שומרת יום כנגד יום. דנטמא משום בועל זבה:

פרשתא א (א) מה ת"ל. פי' דהי"ל לכתוב אחרי מות בני אהרן מאי שני דנקט אלא למדרש שמיתת שניהן היה שוה כדמסיים לבסוף: בני אהרן וכו'. לעיל פרשה שמיני מכילתא דמילואים הלכה ל"ב ע"ש בביאורנו: שעבירת שניהם שוה. פי' שלא הקדים בפעולה זו אחד לחבירו דנימא שהוא היה המתחיל בעבירה והשני נגרר אחריו אלא נמצאו שניהן בזמן אחד כך מיתת שניהן היה ברגע אחת: (ב) על הקריבה מתו. מפני שנתקרבו ונכנסו לפני ולפנים בלא רשות ולא מתו על ההקרבה של הקטורת שבזה לא היה העונש כדאי למות: ר"ע אומר כו' הוי על ההקרבה מתו ולא מתו על הקריבה [כן הוא גירסת הראב"ד וכן הוא בילקוט וכן גרס הגר"א באדרת אליהו]: כדאיי ההקרבה לעצמה. פי' שכל חטא לבדו גרם להם העונש וע"כ שני הכתובים מדוקדקים: (ג) ואין אנו יודעים מה נאמר לו בדבור הראשון. פי' דכתיב וידבר ד' אל משה אחרי מות וגו' ויאמר ד' אל משה

דבר

הוא ומה אם במקום שלא עשה טומאת המיטמא כמטמא עשה ימי המיטמא כמטמא כאן שעשה טומאת המיטמא כמטמא אינו דין שנעשה ימי המיטמא כמטמא ת"ל כטומאת נידתה ולא כימי נידתה. כל הנוגע בם יטמא על ידי חיבוריהם:

פרק ט.

(א) **ואם** טהרה מזובה כשתפסוק מזובה. מזובה ולא מזובה א) מנגעה. מזובה ולא מזובה ולידתה. וספרה לה לעצמה. שבעת ימים יכול בין כמוכים בין מפוזרים ת"ל ואחר תטהר אחר אחר לכולם: (ב) ר"ש אומר ואחר תטהר אחר המעשה תטהר כיון שטבלה טהורה להתעסק בטהרות אבל אמרו חכמים לא תעשה כן שלא תבא לידי ספק. בשמיני יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום ולא בלילה: (ג) תקח לה ב) לעצמה שאם הפרישתן לזיבתה הראשונה לא תביאם לזיבתה שנייה. שתי תורים או שני בני יונה חילופי תורין בני יונה חילופי בני יונה תורים ואין חילופיהם עשירית האיפה: (ד) מנין שהיא טובלת מבעוד יום ת"ל והביאה אותם אל הכהן. אל פתח אהל מועד כיצד היא מביאה אותם אל פתח אהל מועד אלא א"כ תהיה מעורבת שמש מלמד שהיא טובלת מבעוד יום: (ה) ועשה הכהן את האחד חטאת ואת האחד עולה שיפרישם הכהן אחד לעולה ואחד לחטאת ומנין שאם הפרישתן היא יהיה הפרשתה הפרש ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה והביא אותם אל הכהן. וכפר עליה הכהן לפני ה' ג) מזוב טומאתה: (ו) והזרתם את בני ישראל אין נזירה אלא הפרשה וכן הוא אומר וינזרו מאחרי ויעל גלוליו אל לבו. ואומר נזורו אחור: (ז) והזרתם את בני ישראל מטומאתם הרי זו אזהרה. ולא ימותו בטומאתם זו עונש. בטמאם את משכני אשר בתוכם אע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם: (ח) תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע זה שראה ראיה אחת שהוא כבעל קרי וטובל ואוכל פסחו לערב: (ט) והדוה בנידתה והזב זה שראה שתי ראיות

הגהות הגר"א **פרק ט הלכה א** א) מנגעה צ"ל ומנגעה וספרה לה והשאר שבינתיים מיותר [מה שמחק מבינתיים תיבת ולידתה משום דאפלגו בזה אביי ורבא [בנדה דף ל"ז] ולאביי לא גרסינן זה כלל בברייתא ואף דרבא גרים זה בברייתא אפשר דהגר"א ס"ל כשיטת ר"ת דס"ל מאי דאמרינן בעלמא הלכה כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם הלמ"ד הוא לידה סותרת בזיבה]: **הלכה ג** ב) לעצמה מיותר [וכה"ג מחק לעיל בפ"ה דזבים ובאמת אין לתיבה זו ביאור נכון]: **הלכה ה** ג) מזוב טומאתה ולא מזוב לידתה [הנה מה שהכריחו לזה משום דאל"ה אין שום ביאור למאי הביא מסדר הברייתא פסוק הזה לכאן. ואמנם ביאור הדבר נוכל לומר בשתי גווני אחד דאם יש עליה זיבה וגם לידה אינה יכולה לפטור שניהן בקרבן אחד ואף דכבר השמיענו זה בריש פרק ד' פרשת תוריע דרך התו"כ להסמיך דבר פשוט על הפסוק אף דכבר השמיענו וכמ"ש המפרשים או דכונת הברייתא ולא מזוב לידתה היינו דאם הזיבה היה ע"י הלידה שזבתה כמה ימים דם אינה נעשית זבה ע"ז ואף דכבר השמיענו זה בריש פרשה ה' דמה מחמת עצמה ולא דמה מחמת ולד התירוץ ע"ז הוא ג"כ כנ"ל]:

ביאור

כטומאת נדתה. והל"ל כמושב נדתה יהיה ולזה אמרו שהכונה דוקא לענין טומאה השוה הכתוב למשכב ומושב לנדה עצמה שמטמא טומאה חמורה לטמא אדם לטמא בגדים אבל לא ישוה לה במנין הימים של טומאה להיות טמא ז' ימים כנדה: והלא דין הוא. להיפך ולזה אצטריך קרא: ומה במקום שלא עשה טומאת המיטמא כמטמא. היינו בועל נדה שלא עשה טומאת המיטמא ממנה כטומאתה המטמא אותו שטומאתה חמור שמשכבה ומושבה מטמא אדם לטמא בגדים משא"כ הבועל משכבו ומושבו אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין ואעפ"כ עשה ימי המיטמא כמטמא ור"ל למנין זמן השוה אותו לנדה עצמה שטמא ז' ימים כדכתיב בקרא: כאן שעשה טומאת המיטמא כמטמא. פי' שמשכבה ומושבה של זבה יש עליה כל חומר טומאה חמורה כזבה עצמה אינו דין שנעשה ימי המיטמא ג"כ כמטמא והיינו שימשך ז' ימים להכי כתיב למעוטי: כל הנוגע בם יטמא ע"י חיבוריהם. פי' דאי ללמד שהמשכב ומושב מטמא אדם לטמא בגדים הרי כבר למדנו אותו מאומרו כטומאת נדתה אלא להורות דאף מי שנוגע בחיבוריהם טמא כגון הנוגע בשער ולפורן של זבה המחוברין בהם או בחבורי המשכב והמושב כגון החבל היוצא מהמטה ועד עשרה כדאמרינן לגבי זב [ראב"ד]:

פרק ט (א) ואם טהרה מזובה כשתפסוק מזובה. פי' האי ואם טהרה אינו ר"ל שתטבול מקודם אלא האי ואם טהרה ר"ל לשון נקיות והפסקת טומאה ותיכף שתפסוק תספור לאלתר: ה"ג ולא מזובה ומנגעה. ועיין לעיל דריש פ"ה לגבי זב בביאורנו וה"ה לגבי זבה ולא מלידתה וזיבתה. היינו דאם אל ימי לידתה כשפסקה מזיבתה אפ"ה תספור הנקיים שלה דימי לידתה כשלא תראה בהם דם גם הם משלימין לספירתה ועיין בנדה (דף לז) דפליגי בזה אביי ורבא ואביי לא גרים דבר זה בברייתא הלא מזובה ולא מנגעה בלחוד: וספרה לה לעצמה. פי' מדכתיב לה משמע שהיא בעצמה נאמנת ע"ז כשאומרת שאינה רואה בהן דם: בין מפוזרים. פי' דאם ראתה בינתיים תשוב להשלים ספירתה אחר שתטהר מראיה זו: ואחר תטהר אחר אחר לכולם. פי' האי אחר משמע אחר לכל השבעת ימים ביחד שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם: (ב) אחר המעשה. של הטבילה ביום השביעי אחר שספרה מקצת היום תטהר דכיון שטבלה וכו': להתעסק בטהרות. וגם לשמש עם בעלה: לידי ספק. שמא תראה באותו היום ונמצא שסתרה כל מנינה דהא לא הוי נקיים כל שבעה ונמצא משמשת זבה וגם תטמא כל הטהרות למפרע: (ג) תקח לה וכו'. כל אלו הברייתות ג. ד. ה. מבוארות למעלה בפ"ה בזב עיי"ש בביאורנו ונאמר בשניהם לפי שיש בזב מה שאין בזבה שהזב מטמא בראיות כבימים וזבה לא ויש בזבה מה שאין בזב דזבה מיטמאה באונס וזב לא: (ו) אלא הפרשה. שיפרשו מן הטומאות א"נ רמז למה שאמרו שיפרשו מן הנשים סמוך לווסתן: (ז) קרי זו אזהרה. שיפרשו מן הקדשים ומן המקדש בימי טומאתן: זו עונש. מיתה האמור כאן הוא כרת הבא על מטמא מקדש [רש"י בחומש]: (ח) זה שראה ראיה אחת וכו'. שאם היה בעל שתי ראיות לא היה הכתוב מקישו לבעל קרי בשלא טעון ז' נקיים אלא שראיה אחת קאי בזה דינו כבעל קרי בעלמא: (ט) והדוה בנדתה והזב וכו'. דהוא קשה דאחר דכבר אמר הזב למה הדר להזכירו לזה אמר שזהו מין זב אחר שידמה לנדה שהוא

מי

א) (על נידתה). אין לי אלא מופלג מנידתה יום אחד ב) מנין ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' י' מה מצינו ברביעי שהוא כשר לספירה כשר לזיבה אף אני ארבה את אלו שהם כשרים לספירה כשרים לזיבה: (ג) מנין לרבות י"א ת"ל בלא עת נידתה. או יכול שאני מרבה את י"ב אמרת לאו. מה ראית לרבות י"א ולהוציא את שנים עשר. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את אחד עשר שהוא בספירת או כי תזוב ומוציא את שנים עשר שאינו בספירת או כי תזוב: (ד) אין לי אלא הרואה שלשה שהיא זבה ג) מנין רואה שנים תהיה זבה ת"ל ימי זוב טומאתה כימי נידתה. מנין לרואה יום אחד תהיה זובה ת"ל כל זוב כימי נידתה: (ה) ד) מנין שהיא משמרת להם יום אחד ת"ל טמא יהיה. יכול כשם שהיא משמרת אחד לאחד כך תשמור שנים לשנים. ודין הוא ומה אם הזב שאינו סופר אחד לאחד סופר שבעה לשנים זבה שהיא סופרת אחד לאחד אינו דין שתספור שנים לשנים תלמוד לומר יהיה לה אין לה אלא יום אחד: (ו) אין לי אלא הרואה שלשה שהיא מטמא' משכב ומושב מנין לרואה שנים שתטמא משכב ומושב ת"ל ימי זובה כמשכב נידתה: (ז) מנין לרואה יום אחד שתטמא משכב ומושב ת"ל כל ימי זובה כמשכב נדתה: (ח) ה) תהיה טמאה לרבות את בועלה. ו) היא היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא את שהוא בועל: (ט) הלא דין הוא ומה אם הזבה שאין מטמאה אלא בשלש ראיות לשלשה ימים מטמאה את בועלה הזב שהוא מטמא בשלש ראיות ליום אחד אינו דין שיטמא את שהוא בועל ת"ל ז) היא היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא את שהוא בועל אלא שדברו חכמים בלשון נקייה: (י) כטומאת נדתה ולא כימי נדתה והלא דין

הגהות הגר"א פרק ח הלכה ב א) על נדתה מיותר: ב) מנין ב' כו' יו"ד מיותר [לכאורה הרואה ישתוממו הלא דבר זה יכיר ההלכה היא אולם כאשר נתבונן דבריו נכונים מאוד דדברי הברייתא כמו שהיא לפנינו תמוה דמה שואל ב' וג' וד' מנין הלא אלו ימים הראשונים ובודאי ראויים לזיבה וע"כ לומר ששואל על מופלג שנים והם ג' וד' וה' א"כ אין לו לחשוב רק עד שבעה דהיינו שהיה מופלג שבעה והיא ראתה ח' ט' יו"ד אמנם לפי הגראה גם לרש"י הוקשה זה וכתב בד"ה מנין שנים וכו' שכולן יש להן דין אחד ור"ל שהתנא אינו שואל על ב' וג' וד' אלא שואל מנין שמן ה' והלאה דינו שוה לב' וג' וד' להיות על ידן ג"כ זב והגר"א נראה לו זה לדוחק ודעתו דמה שחושב עד יו"ד הוא מיותר אלא יש לו להשוב רק עד ז"ן או יש לגרום בקיצור ומנין לרבות עד עשרה [והיינו שהיה מופלג כמה ימים מימי נדה עד שהגיע ימי זיבה עד עשרה] וכן העתיק באדרת אלי' ובזה מיושב דקדוקו של התוספות בד"ה אין לי ע"ש]: **הלכה ד** ג) מנין לרואה שנים ת"ל כל ימי והשאר מיותר [אין כונתו לחסר מה שכתוב בינתיים מנין לרואה אחד שהיא הלכה פסוקה בש"ס וגם באדרת אלי' העתיק אותה אלא כונתו מן תיבת מנין לרואה שנים עד תיבת ת"ל כל ימי צריך להיכתב שכן כתוב הגירסא בגמרא והשאר מה שכתב זוב כימי נדתה מיותר]: **הלכה ה** ד) מנין שסופרת אחד לאחד ת"ל יהיה לה [וכן הוא בגמרא]: **הלכה ח** ה) תהיה טמאה מלמד שמטמאה את בועלה [וכן איתא בגמרא מלמד שמטמאה וכו' ולא כמו דכתיב הכא לרבות את בועלה אלא מפשטיה דקרא דכתיב כימי נדתה תהיה טמאה]: ו) היא היא מטמאה כו' [וכן תיקננו בפנים]: **הלכה ט** ז) ת"ל מתהיה עד היא מיותר [וכן בגמרא ליתא וכן תיקננו בפנים]:

ביאור

וי"א: מנין שנים שלשה כו'. שכולן יש להן דין אחד שיהו ראויין לזיבה: אמרת מה מצינו ברביעי. לימים שאחר הנדה: שהוא ראוי לספירת נקיים אם ראתה אב"ג ופסקה: ראוי לזיבה. להצטרף עם ב"ג אם לא ראתה ביום א' דהא אתרבי מופלג יום אחד מקרא דאו כי תזוב דהיינו בג"ד אף אני מרבה כל אלו עד יו"ד ויו"ד בכלל שהן ראויין לספירה אם ראתה ג' ראשונים דמשכי ז' נקיים עד יו"ד שיהו נמי נראין לזיבה באיזה מהן שתראה ג' רצופין: (ג) מנין לרבות י"א. שיצטרף עם הראשונים לזיבה לג' רצופין ואע"ג שאינו ראוי לספירת נקיים של זיבת ג' ראשונים: ת"ל בלא עת נדתה. ואפילו מופלג לימים הרבה: או יכול. כיון דכתיב בלא עת נדתה: שאני מרבה אף י"ב. שאם ראתה יו"ד י"א י"ב תהא זבה גמורה ולא תהא תחלת נדה בראיה י"ב אלא מצטרף לזיבה: אחר שריבה הכתוב מיעט. יש דלא גרסי לה וגם בגמרא ליתא וע"פ הדחק נוכל ליישבו דהכתוב בלא עת נדתה משמע אפילו מופלג הרבה והכתוב על נדתה משמע סמוך לנדתה וע"כ צריך למעט איזה מהם מאי עדיפא זה מזה: מרבה אני את אחד עשר. שהוא ראוי לספירת זיבה או כי תזוב דזיבה רביעית מתרבי מן או כי תזוב ולהותה זיבה משכי ימי ספירה עד י"א: (ד) אין לי אלא הרואה שלשה וכו'. ברייתא זו איירי לענין טומאה שתהיה עכ"פ טמאה אפילו בפחות מג' ימים אף דלענין קרבן אינה חייבת: ת"ל ימי. דהו"ל לכתוב כל זוב טומאתה וכתיב כל ימי ומיעוט ימים שנים: ת"ל כל זוב וכו'. היינו דממלת כל מרבינן לה דהו"ל לכתוב ימי זוב טומאתה וכתב כל לרבות ובגמרא (דף ע"ג) הגירסא ת"ל כל ימי והוא הנכון: (ה) שהיא משמרת להם יום אחד. של טהרה מלבד יום שראתה בו כגון אם ראתה יום אחד תשמור יום ב': ת"ל טמא יהיה, הנה זה הפסוק נזכר אצל מושב הנדה ולא נזכר שם כלל ימים ובגמרא הגירסא ת"ל יהיה לה ופירש"י הוסיף לה הויה של שימור והכונה שאחר שלמד ראיה אחת וב' ראיות לטומאה מכל ימי אמר שיהיה לה עוד יום אחד לספירה: הזב שאינו סופר אחד לאחד. דזב בעל ראיה אחת דינו כבעל קרי וטובל בו ביום ומ"מ לשני ראיות סופר שבעה ימים: זבה שהיא סופרת אחד לאחד אינו דין שתספור שבעה לשנים. כן הוא הגירסא בגמרא וכתב הק"א דהיא הגירסא האמיתית: ת"ל יהיה לה, היינו מדלא כתיב יהיו לה אלא יהיה לה לשון יחיד להורות דבכל גווני אין להוסיף אלא הויה אחת: (ו) ת"ל ימי זובה כמשכב נדתה. דמשמע שימי זובה שהם שתים גם בהם משכבה כמשכב נדתה: (ח) תהיה וכו'. אף שזה הפסוק מוזכר מקודם איידי דדרש מתחלה לרבות יום אחד לטומאת זיבה מסיים לנו דכמשכב ומושב ג"כ דינא הכי והא"כ חוזר לענינו הראשון ואמר שתהיה טמאה דהוא יתר דדי במה דכתיב ימי זוב טומאתה כימי נדתה לרבות שהזבה מטמא' את בועלה וזהו שאמר הכתוב כימי נדתה תהיה טמאה ובנדה הלא כתיב בהדיא: היא מטמאה. דהיא יתירא דהו"ל לכתוב כימי נדתה תהיה טמאה ואתי להורות דדוקא היא מטמאה את בועלה כשהיא זבה אבל אין הזב מטמא את מי שהוא בועל: (ט) הלא דין הוא. שיטמא את מי שהוא בועל ולזה איצטריך קרא: אלא בשלש ראיות לשלשה ימים. דזבה תלה הכתוב טומאתה בימים: אלא שדברו חכמים בלשון נקיה. ר"ל דהו"ל לחכמים לומר אין הזב מטמא את בועלו דהיינו הזכר הבועל דומיא דאמרינן הזבה את מי שהוא בועלה אלא שדברו בלשון נקיה ואמרו את שהוא בועל: (י) כטומאת נדתה ולא כימי נדתה. היינו מה דכתיב וכל הכלי אשר תשב עליו טמא יהיה

כטומאת

ולא דמה מחמת הולד. או דמה מחמת עצמה ולא דמה מחמת האונס. כשהוא אומר זוב לרבות את האנסים הא מה אני מקיים דמה דמה מחמת עצמה ולא דמה מחמת הולד: (ב) כמה יהיה בקושי ויהיה תלוי בולד. ר"מ אומר אפילו ארבעים וחמשים יום. רבי יהודה אומר דייה חודשה. רבי יוסי ור"ש אומרים אין קישוי יותר משתי שבתות. לפיכך אם קישתה י"ז שלשה ראשונים ראוים לזיבה וילדה בזוב: (ג) ויש מקשה עשרים וחמשה ואינה זבה בהם שנים לבלא עת שבעה נידה ושנים אחר הנידה וי"ד שהולד מטהר אבל א"א שתקשה עשרים וששה מקום שאין ולד ולא ילדה בזוב: (ד) ויש רואה ק' ימים ואינה זבה בהם שנים לבלא עת שבעה נידה ושנים לאחר הנידה ושמנים של נקבה שבעה נידה ושנים לאחר הנידה: (ה) ימים שנים יכול לימים הרבה אמר ר"ע כל ששמועו מרובה ושמועו ממועטת תפשת המרובה לא תפשת תפשת המועט תפשת: (ו) רבי יהודה בן בתירה אומר שתי מדות אחת כלה ואחת מדה שאינה כלה מודדים מידה כלה ואין מודדים מדה שאינה כלה: (ז) רבי נחמיה אומר וכי למה בא הכתוב לפתוח או לנעול והלא לא בא לנעול אלא לפתוח. אם אומר אתה ימים עשרה אינו אלא מאה אלא מאתים אלא אלף אלא ריבוא וכשאתה אומר ימים שנים פתחת: (ח) רבי מונא אומר משום רבי יהודה ימים שנים יכול ימים הרבה אם מרובים הם והלא כבר נאמר רבים הא לא דבר אלא ימים מועטים וכמה הם הוי אומר שנים: (ט) רבים שלשה. יכול רבים עשרה אמר ימים ואמר רבים מה ימים מיעוט ימים שנים אף רבים מיעוט רבים שלשה. יכול שנים ושלשה הרי חמשה וכי נאמר ימים ורבים והלא לא נאמר אלא ימים רבים הא כיצד הרבים הללו יהו מרובים על שנים וכמה הם הוי אומר שלשה:

פרק ח.

(א) יכול הרואה שלשה בתחילה תהא זבה ומה אני מקיים ואשה כי תהיה זבה דם ברואה יום אחד אבל הרואה שלשה בתחילה תהא זבה ת"ל על נדתה אחר נידתה היא מטמאה ואינה מטמאה בתחילה: (ב) אין לי אלא סמוך לנידתה מופלג מנידתה מנין ת"ל או כי תזוב

ביאור

למופרע שהדם לא היה מחמת לידה ונקראת יולדת בזוב: ולא דמה מחמת אונס. כמו שטיהר בזב הזיבה הבאה מחמת אונס אבל אין כונת הכתוב למעט דם הבא מחמת ולד: כשהוא אומר זוב, דהוא יתר דהו"ל לומר כי יזוב דמה מאי זוב דמה לרבות כל מה שתזוב ואפילו מחמת אונס: ולא דמה מחמת ולד. ומתבאר שם בגמרא דדוקא מקשה בתוך האחד עשר יום הא אי מקשה בימי נדה דהיינו בשבעה ימים הראשונים לא מיעטו הכתוב ואפילו ע"י יום אחד נעשית נדה עי"ז: (ב) כמה יהיה וכו'. פי' כמה הוא הזמן קודם הלידה שאם תראה בהם בקושי תהא תולה בולד ויהיו הדמים שתראה טהורים מן הזיבה: דיה חדשה. דיה אם נטהר את דם הקושי מזיבות חדשה דהיינו חודש ט' אבל אם קשתה ג' ימים בתוך י"א ימי זיבה בחודש השמיני אפילו מקשה והולכת כל החודש ט' הרי זו יולדת בזוב מחמת ג' ימים של חודש ח': (ג) ויש מקשה עשרים וחמשה יום. היינו מן הקושי ומן השופי יהיה בס"ה כ"ה יום: שנים בלא עת. דהיינו בי"א שבין נדה לנדה דהכי קרינהו רחמנא בלא עת נדתה וכגון שראתה יום עשירי ויום י"א ועדיין לא נעשית זבה בהם דאין זבה אלא בג' ימים ואם ראתה שתים בסופן כשתראה למחר הוי פתח של נדותה ואינו מצטרף לו לזיבה אלא תחלת נדה הויא ואח"כ שבעה שהיא נדה ושנים לאחר הנדה הרי י"א וכ"ז היה בלא קישוי ואח"כ י"ד יום של קישוי לדעת ר' יוסי ור"ש הרי בס"ה כ"ה: ה"ג וי"ד יום שהולד מטהר. ר"ל הבאין ע"י קישוי הולד וכן איתא בגמרא: אבל א"א שתקשה כו'. לפי כאשר בארת לה הי"ד יום נשאר י"ב יום וכאשר תחשוב השני ימים שקודם ימי נדה וימי נדה נשארו לאחר זה שלשה ימים והויא זבה: מקום שאין ולד ולא ילדה בזב. הא מלתא מקשה ע"ז בגמרא (ד' ל"ח) מקום שאין ולד בתמיה אפילו בתלתא לאחר הנדה נמי הויא זב ותו מאי יולדת בזוב איכא הכא והרי לא ילדה כלום ומשני ה"ק א"א שתקשה כ"ו יום אפילו במקום שיש ולד ומקום שאין ולד אלא נפל אפילו בבציר מהכי נמי הוי יולדת בזוב דאין קישוי לנפלים והיינו דאין הנפל מטהר קישויו: (ד) ויש רואה וכו'. היינו דראתה בלא קישוי מאה ימים רצופין ואפ"ה לא נעשית זבה דאי הלידה היתה בקישוי אפילו לדעת ר' יוסי ור"ש היינו יכולין לחשוב עוד י"ד יום והויא קי"ד: ושמונים של נקבה. דאפילו ראתה כל השמונים לא נעשית זבה: (ה) ימים שנים. פי' דאי הוי כתיב ימים לבד ולא כתיב רבים הוי משמע שנים והשתא דכתיב ימים רבים לרבות עוד אחד והוא שלשה וכדלקמיה בהלכה ט': יכול לימים הרבה. היינו יותר משנים ומה דכתיב רבים היינו עוד יותר: תפשת מרובה לא תפשת וכו'. פי' אם אתה תופס את המועט אין מוציאין אותו מידך שהמועט בכלל המרובה הוא ואם באת לתפוס את המרובה יאמרו לך הבא ראיה ועוד: (ו) רבי יהודה ב"ב אומר שתי מדות וכו'. בא לתת טעם ממנהג העולם מה מצינו בנוהג שבעולם שתופסין את המדה כלה ומניחין את שאינה כלה אף כאן תופסין את החשבון המועט שיש לו סוף: (ז) וכי למה בא הכתוב לפתוח וכו'. ר"נ בא לתת טעם מדרך המקראות שלא באו לסתום אלא לפרש: (ח) רבי מונא אומר וכו'. סברתו דאין אנו צריכין לכל אלו הדמיונים דמגופה דקרא משמע דאחר דאמר רבים אחר אומרו ימים בודאי כי לא יובן מן ימים אלא שנים: והלא כבר נאמר רבים, פי' הלא לזה ביאר הכתוב ואמר רבים מכלל דבתיבת ימים לא משמע ריבוי:

פרק ח (א) יכול הרואה שלשה בתחלה. היינו בתחלת נדה ראתה ג' ימים רצופים תהא זבה לספירת ז' נקיים ולקרבן דכתיב (ויקרא ט"ו) ימים רבים וקמצריך לה ספירה וקרבן: ומה אני מקיים ואשה כי תהיה זבה דם. האמור בפרשה ראשונה שלא הצריכה ספירת נקיים וקרבן: ת"ל. בפרשה שנייה על נדתה: משמע מזה דמיירי קרא בזובה דם בזמן הנוסף על נדתה: אחר נדתה היא מטמאה. ע"י ראית ג' ימים להיותה זבה עי"ז ולא בתחלה: (ב) סמוך לנדתה. שראתה יום ראשון אחר ז' ימי נדתה וראתה שמיני ותשיעי ועשירי: או כי תזוב. לרבות ראתה ס' וי"ד

שנתקן הכתוב מטומאה חמורה והביאו לטומאה קלה שלא יטמא אלא אוכלים ומשקים: (ד) נמצאת אתה אומר משכבו כמגעו מה מגעו לטמא אחד ולפסול אחד אף משכבו לטמא אחד ולפסול אחד: (ה) נמצאת אתה אומר ככר של תרומה שהיא כרוכה במפה ונתונה בין כר לחבירו אם כנגדו נתונה טמאה שאם נטמאה המפה נטמא' הככר ושלא כנגדו טהורה שאין מגעו מטמא בגדים: (ו) וטמא שבעת ימים שיספור שבעה לביאה אחרונה. והלא דין הוא מיטמא במת ומיטמא בנידה מה מצינו כשהוא מיטמא במת אינו סופר שבעה אלא לטומאה אחרונה אף כשהוא מיטמא בנדה לא יספור שבעה אלא לביאה האחרונה: (ז) או כלך לדרך זו היא מיטמא' ומטמא' את בועלה מה היא אינה סופרת שבעה אלא לראייה הראשונה אף כשהוא מיטמא בנדה לא יספור שבעה אלא לביאה ראשונה: (ח) נראה למי דומה דנים טומאה שהיא ממקום אחר מטומאה שהיא ממקום אחר ואל יוכיחו דמים שהם מגופה. או א) כלך לדרך זו דנים טומאה שהיא מחמת דמים מטומאה שהיא מחמת דמים ואל תוכיח טומאת המת שאין מחמת דמים ת"ל וטמא שבעת ימים שיספור שבעה לביאה אחרונה: (י) כל אשר ישכב עליו יטמא וכל אשר ישב עליו יטמא. יכול יטמא משכב שאינו מיוחד לשכיבה ומושב שאינו מיוחד לישיבה. לאו מה היא אינה מטמאה אלא משכב המיוחד לשכיבה ומושב המיוחד לישיבה אף הוא לא יטמא אלא משכב המיוחד לשכיבה ומושב המיוחד לישיבה: (יא) יכול היא והוא לא יטמאו טומאה חמורה אבל היא והוא יטמאו טומאה קלה ב) ת"ל משכב. ג) אין לי אלא משכב מרכב מנין ת"ל וכל. אין לי אלא בזמן שהוא שוכב עליו ונוגע בו מנין למשכבות עשרה זו על גב זו ואפי' על גב אבן מסמא ת"ל וכל המשכב. אשר ישכב עליו עד שינשא רובו עליו:

פרשתא ה.

(א) א) **ואשה** בין גיורת בין שפחה בין משוחררת בין בת ישראל. כי יזוב זוב ג) דמה מחמת עצמה

הגהות הגר"א פרק ז הלכה ח א) לכה לך צ"ל כלך [ותיקננו בפנים]: הלכה יא ב) ת"ל משכב ישכב: ג) אין לי וכו' אין לי מיותר [ס"ל דלא נוכל לרבות מרכב מן פסוק דאיירי במשכב וגם תיבת וכל איצטריך למאי דדריש לקמיה לעשר מצעות ולומר דהכא הריבוי מן וי"ו דוכל ושם מן עצם תיבת כל כמש"כ הקרבן אהרן והעתקנוהו בביאורנו ס"ל לדוחק. וגם עצם הדין דמרכב מטמא בבועל נדה ס"ל להגר"א בפשיטות דלא צריך קרא אחרי שאמר הכתוב ותהי נדתה עליו והיא מטמאה במרכב כדלעיל סוף פרק וי"ו וכמו שמקשה הברייתא לעיל בהלכה ג' על משכב ומושב דכתב רחמנא בבועל נדה דיתירא הוא והתירוץ דשם לא שייך לכאן]: **פרשתא ה הלכה א** א) ואשה בין בת ישראל בין גיורת כו' [פשוט דתחלה צריך לחשוב הדבר פשוט ואח"כ הרבותא]: ג) דמה דמה מחמת עצמה כצ"ל:

ביאור

שהרי כבר נאמר ותהי נדתה עליו ובדידה כתיב וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו: מטומאה חמורה. שלא יהא משכבו חמור כמשכבה לטמא אדם ובגדים שעליו: אלא אוכלין ומשקין. ואפילו אדם אינו יכול לטמא דמשכבו הוא רק ראשון לטומאה לבד דיטמא טומאה קלה משמע [גמרא שם] ומה דכתיב ותהי נדתה עליו אינו אלא לומר שיהא גופו כמו גופה לטמא אדם לטמא בגדים אבל לא לענין המשכב: (ד) משכבו כמגעו, פי' כנוגע בבועל נדה מה נוגע בו דינו כראשון לטומאה [לאחר שפירש ממטמאיו] דאינו יכול לטמא רק לאחד ואותו האחד הוא שני ופוסל בתרומה אף משכבו כן מטמא אחד ופוסל אחד: (ה) נמצאת וכו'. מזה שאמר שמשכבו אין לו טומאה רק מטעם שנגע בבועל נדה ולזה אינו מטמא אלא אחד ופוסל אחד אתה למד דין זה: ככר של תרומה כרוך במפה ונתון בין כר לחבירו, במטה שבועל נדה שוכב עליה אם המפה בככר הוא נתון כנגדו של בועל נדה באופן שהוא שוכב עליה הרי המפה טמאה משום משכב ומטמאה הככר דמשכבו מטמא אוכלין ומשקין כנ"ל ואע"פ שהכר מפסיק בינו למפה לית לן בה שזהו העיקר בטומאת משכב שטומאה יורדת לתחתון כעליון אבל אם המפה שכרוך בה הככר היא שלא כנגדו הככר והמפה טהורין שהרי עכשיו אין המפה משכב לו ואם תבא להם שום טומאה הוא מן הכר שהוא משכבו של בועל נדה וזה א"א שהרי המפה אינה מיטמאה מהכר שאין משכב בועל נדה מטמא בגדים והככר לא יטמא מפני שאין המשכב נוגע בו שהמפה מפסקת בינו לכר ומגלת אותו: שאין מגעו. כלומר שאין מגעו של משכב: מטמא בגדים. שיטמא המפה עי"ז: (ו) שיספור שבעה לביאה אחרונה. שאם בא עליה היום והדר בא למחרתו וכן אח"כ לא יספור הז' ימים אלא לביאה אחרונה. דמתחלה אמר שכב ישכב דמשמע שכיבות רבות ואח"כ אמר וטמא שבעת ימים ומשמע דלאחר כל השכיבות יטמא ז' ימים: והלא דין הוא. ולמה צריך קרא: (ז) אלא לראיה ראשונה, שאפילו ראתה אח"כ כל שבעה טובלת בשביעי לערב: (ח) ה"ג או כלך: (יא) ת"ל משכב, פי' דהול"ל וכל אשר ישכב עליו מאי המשכב ש"מ המיוחד לישיבה דאל"ה טהור לגמרי: אלא משכב. וה"ה למושב דדינם שוה: מרכב מנין. ולא יוכל ללמוד ממשכב שהוא חלוק מהם בדינו שחלוק מגעו ממשאו מנין שמטמא אותו בועל דינה לטומאה קלה: ת"ל וכל. דוי"ו דוכל מרבה אף המרכב: אין לי אלא בזמן וכו'. כלומר כיון דהקלנו במשכבו של בועל נדה שאינו מטמא אלא טומאה קלה נקל בו ג"כ שלא יטמא אלא מה שנוגע בו שכן משמע מאומר אשר ישכב עליו שהוא עליו ממש: ת"ל וכל המשכב. אשר ישכב. דמשמע כל המשכבות שיהיה הוא עליהם הכל טמאים אפילו עשר וכו' ומרכב הנ"ל לא ממלת כל מרבינן ליה אלא מהוי"ו שמרבה דבר אחר על המשכב: עד שינשא רובו עליו. דאל"ה אפילו טומאה קלה לא יטמא. ואין להקשות ל"ל קרא ומי עדיף מזב ונדה עצמה דגם שם בעינן עד שינשא רובו על המשכב י"ל דגם שם הו"א דאימעטו רק מטומאה חמורה וכמו שתירץ הברייתא מקודם בהלכה יו"ד:

פרשתא ה (א) ואשה בין גיורת וכו'. עיקר הרבותא משום שפחה שאינה משוחררת: מחמת עצמה. מדכתיב דמה בה"א משמע שהדם הוא מחמת עצמה והיינו מטבעה ולא דם היוצא מחמת ולד והיינו דאי מקשה לילד בימי זיבה דהוא באחד עשר יום שבין נדה לנדה ורואה דם כמה ימים לא נעשית זבה עי"ז משום דקושי הסמוך ללידה כל דם שהיא רואה מחמת ולד היא ולא מחמת זיבה. ודוקא אם לא שפתה מצערה קודם לידה הא אם שפתה לילה ויום קודם לידה שלא היה לה צער איגלאי

למפרע

אלא משכב המיוחד לשכיבה ומושב המיוחד לישיבה: (יד) ג) ואם על המשכב הוא עד שינשא רובו עליו. או על הכלי אשר [היא] יושבת עליו או על מקצתו מיכן אמרו רוב טמא על הטהור או על מקצתו רוב טהור על הטמא או על מקצתו אחד זב ואחד משכב טמא. מקצת טמא על הטהור או על מקצתו מקצת טהור על הטמא או על מקצתו בזב טמא ובמשכב טהור. ר"ש אומר אף מקצת טמא על הטהור אף בזב טהור: (טו) משכב זה משכב. אשר היא יושבת עליו זה המושב. כלי זה המרכב שנאמר בנגעו בו ואיזה דבר חלק מגעו ממשאו הוי אומר זה המרכב:

פרק ז.

(א) **ואם** שכוב ישכב לרבות שתי שכיבות. אם שכב ישכב לרבות למערה. איש פרט לקטן. או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת"ל ואם שכב ישכב: (ב) אותה פרט למצורעת והלא דין הוא מה הנדה שאינה מטמאה בביאה מטמא' את בועלה מצורעת שהיא מטמאה בביאה אינו דין שתטמא את בועלה ת"ל אותה פרט למצורעת: (ג) ותהי נדתה עליו יכול יעלה לרגלה ת"ל וטמא שבעת ימים. יאמר וטמא שבעת ימים מה ת"ל ותהי נדתה עליו יכול לא יטמא אדם וכלי חרס ת"ל ותהי נידתה עליו מה היא מטמא' אדם וכלי חרס אף הוא יטמא אדם וכלי חרס. אי מה היא מטמאה משכב לטמא אדם ולטמא בגדים יכול אף הוא יטמא משכב לטמא אדם ולטמא בגדים ת"ל ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא שאין ת"ל אלא

הגהות הגר"א הלכה יד ג) ואם על המשכב על מקצתו הוא עד שינשא רובו עליו או על הכלי על מקצתו אשר היא יושבת עליו עד שינשא רובה עליו מכאן כו' [דלגירסתנו קשה טובא הלשון מכאן אמרו דלא נשמע מזה רק טהור על הטמא אף על מקצתו דפסוק על המשכב הלא מיירי רק בטהור היושב על משכב הטמא כמו שביארתי בביאורנו וטמא על הטהור ואף על מקצתו לא שמעינן כלל מזה הפסוק הנ"ל אבל לגירסת הגר"א ניחא הכל דכי היכי דלמדנו מתיבת היא דמשמע כולו או עכ"פ רובו דהיא משמע כמו שהיא כן אשר היא יושבת תיבת היא משמע כמו שהיא כולה או עכ"פ רובה א"נ מתיבת עליו כדאיתא לעיל סוף פ"ב וסוף פ"ג הרי למדנו מזה רוב טמא על הטהור ואפילו על מקצתו של הטהור דעל הכלי משמע אפילו על מקצת הכלי וסמיך ליה אשר היא יושבת עליו משמע ג"כ דהיא יושבת על מקצתו. וטהור על הטמא ואף על מקצתו של הטמא נלמד ממה דכתיב על המשכב משמע אף על מקצתו כמו שכתב הגר"א. והנה דין האחרון לענין זב עם האדם הטהור דלא בעינן שינשא רובו עליו דעת ת"ק דהוא מצד הסברא דלא מצינו שינשא רובו רק בטהור הנישא על המשכב מדכתיב הוא או במשכבו של הזב (לעיל ספ"ב) והנדה שיהיה נמשך עליו הטומאה מהם בעינן שיהיה רובן עליו אבל לא בנישא הזב על האדם או להיפך]:

ב י א ו ר

(יד) ואם וכו'. האי קרא משתעי בטהור הנישא על משכב הנדה או על מושבה דמלת הוא אדלעיל מניה קאי והוא לטהור דביה איירי דכתיב וכל הנוגע במשכבה וגו' ועליו אמר ואם על המשכב היינו דאם זה הטהור לא נגע במשכב ולא במושב אלא נישא על המשכב ועל המושב שגם הוא יהיה לו דין האמור מקודם שיכבס בגדיו ולזה אמר כאן שאינו טמא עד שינשא רובו עליו שכן אמר הכתוב אם על המשכב הוא והוא אינו נקרא אלא כשנישא כולו או רובו עליו אז הוא מקבל טומאה מן התחתון וכן אם הוא להוריד הטומאה ממנו על התחתון בין אם העליון הוא זב או נדה דאיירינן בה בכל זה בעינן שינשא רובו עליו. וכ"ז לענין עליון אבל לענין תחתון דהיינו משכב ומושב של הזב והנדה אפילו אם נישא הטהור על מקצתו ג"כ נטמא מדכתיב או על הכלי מרבינן אפילו על מקצתו. ודע עוד דכ"ז לענין טומאת משכב ומושב ע"י הזב בעינן שינשא רובו של זב עליו ואי לאו הכי לא נטמאו אבל אם מקצתו של זב נישא על האדם אפילו באצבע קטנה נטמא האדם וה"ה אם הזב למטה והאדם נישא עליו אפילו באצבע קטנה נטמא. ועתה נבוא לבאר הברייתא: או על מקצתו. פי' אפילו על מקצתו: רוב טמא. והוא הזב או הנדה על האדם הטהור או על המשכב הטהור ואפילו רק על מקצתן וזה הוא לענין להוריד טומאה וה"ה שמהני נמי לענין לקבל טומאה כגון שרוב טהור על הזב או על המשכב הטמא ואפילו על מקצתן: אחד זב ואחד משכב. ר"ל בענין זה שיהיה רוב אין חילוק בין זב למשכב: מקצת טמא. והוא הזב או הנדה על אדם טהור או על מקצתו או מקצת טהור והוא האדם על הזב או על מקצתו: בזב טמא. ר"ל אם הוא בזב עם האדם וכנ"ל דבזה בין טמא על הטהור או להיפך לא בעינן שינשא רובו עליו: ובמשכב טהור. ר"ל אם היה מקצת הזב על המשכב הטהור לא נטמא המשכב וכן אם היה מקצת האדם הטהור על המשכב הטמא לא נטמא האדם. כללא דמלתא זב לגבי אדם טהור בין מסיט בין היסט לא בעינן רוב אבל לגבי משכב בעינן רוב. עוד כלל אין צריכין רוב אלא בעליון לא בתחתון: ר"ש אומר אף מקצת טמא וכו'. ר"ל כמו ברישא זב ומשכב שוה כן בסיפא זב ומשכב שוין דגם בעינן שינשא רובו עליו אכן באמת בזבים פ"ה במשנה שם איתא דר"ש סבר מקצת טמא על הטהור טמא מקצת טהור על הטמא טהור וכתב הראב"ד דכן נכון להיות וגירסא זו שלפנינו משבשתא היא: (טו) ה"ג על הכלי זה המרכב שנאמר בנגעו בו. פי' שנאמר בנגעו בו יטמא עד הערב משמע שאין טעון כבוס בגדים וא"כ ע"כ איירי במרכב דהנוגע במשכב טעון כיבוס בגדים [כדכתב לעיל מזה] כמו בנושא ורק במרכב חלק הכתוב בין נוגע לנושא:

פרק ז (א) ה"ג שכב ישכב לרבות שתי שכיבות. כדרכה ושלא כדרכה שבאיזה אופן שבא עליה תהי נדתה עליו: אם שכב ישכב לרבות הערה. היינו דאם בא לרבות דאף בלא גמר ביאתו נטמא בטומאת הנדה: ת"ל ואם. היינו דוי"ו אתי לרבות ומרבינן בן ט' דכיון שהוא ראוי אז לשכיבה דביאתו ביאה קרינא ביה ואם שכב ישכב: (ב) אותה פרט למצורעת. דלא מטמאה את בועלה דליהוי כמותה כנדה דלזה אמר אותה ולא אמר ואם שכב ישכבנה: והלא דין הוא. דתטמא ולזה הוצרך קרא למעטה: מצורעת שמטמאה בביאה. בבואה אל הבית שכל שבבית טמא ואפילו אדם: (ג) יכול יעלה לרגלה. פי' אם שכב אותה ביום ג' לנדתה יכול ישלים עוד ד' ימים כמותה ויטבול ויטהר: ת"ל וטמא ז' ימים. ואפילו בא עליה בשביעי שלה: מה היא מטמאה אדם. לטמא בגדים שעליו דאתי בק"ו ממשכבה אף הוא מטמא אדם לטמא בגדים שעליו: וכלי חרס. דשאר כלים פשיטא דכיון שהוא מטמא בגדים כולל בזה כל הכלים כדאיתא לעיל בתו"כ על מה שכתוב בתורה יכבס בגדיו אלא הרבותא הוא על כלי חרס דאע"ג דאין כלי חרס בעלמא מקבל טומאה אלא מאוירו ולא על ידי היסט זב וזבה מיהא מיטמא ונדה שוה לזה וילפינן לבועל נדה בהיקשא מנדה לענין זה [רש"י בנדה לג.]: שאין ת"ל. וכל המשכב וכו'.

ספרי

וכמזוג. בית שמאי אומרים אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי. ובית הילל מטהרים: (ד) בבשרה מלמד שהיא מטמאה בפנים כבחוץ. והלא דין הוא ומה אם הזב שהוא טעון ביאת מים חיים אין מטמא בפנים כבחוץ נדה שאינה טעונה ביאת מים חיים אינו דין שלא תטמא בפנים כבחוץ ת"ל בבשרה מלמד שהיא מטמאה בפנים כבחוץ. אין לי אלא נדה זבה מנין ת"ל זובה. הפולטת שכבת זרע מנין ת"ל יהיה. רבי שמעון אומר דייה כבועלה מה בועלה אינו מטמא בפנים כבחוץ אף היא לא תטמא בפנים כבחוץ: (ה) שבעת ימים תהיה בנידתה לא בזיבתה כל שבעה. יכול עד שתהא רואה דם כל שבעה ת"ל תהיה אע"פ שאינה רואה: (ו) אין לי אלא ימים לילות מנין ת"ל תהיה לרבות את הלילות: (ז) יכול בין סמוכים בין מפוזרים ת"ל תהיה תהא הוויתן אחת: (ח) מנין שאינה טובלת מבעוד יום ת"ל שבעת ימים תהיה בנידתה תהיה נידתה כל שבעה: (ט) כל הנוגע בה יטמא יכול לא יהיה נוגע בה מטמא בגדים במגע. הין אם מטמאה משכב לטמא אדם ולטמא בגדים היא עצמה לא תטמא בגדים במגע. אם כן למה נאמר כל הנוגע בה יטמא עד הערב. יכול יהי הנוגע מטמא אדם וכלי חרס. ודין הוא הנוגע בזב מטמא והנוגע בנידה מטמא מה הנוגע בזב אינו מטמא אדם וכלי חרס אף הנוגע בנידה לא יטמא אדם וכ"ח: (י) לא אם אמרת בזב שאינו מטמא אדם לטמא אדם ממקום אחר תאמר בנידה שהיא מטמאה אדם לטמא אדם ממקום אחר. הואיל והיא מטמאה אדם לטמא אדם ממקום אחר יהי הנוגע בה מטמא אדם וכלי חרס תלמוד לומר כל הנוגע בה יטמא עד הערב אין הנוגע בה מטמא אדם וכלי חרס: (יא) כל אשר תשכב עליו בנדתה יטמא וכל אשר תשב עליו יטמא יכול תטמא משכב ומושב שאינו מיוחד לשכיבה שאינו מיוחד לישיבה ת"ל כל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו: (יב) וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב יכבס בגדיו מה למטה אינה מטמאה אלא משכב המיוחד לשכיבה ומושב המיוחד לישיבה אף כאן לא תטמא אלא משכב המיוחד לשכיבה ומושב המיוחד לישיבה: (יג) יכול לענין לטמא לא תטמא אלא משכב המיוחד לשכיבה ומושב המיוחד לישיבה אבל לענין ליטמא תטמא את הכל שהרבה מיטמין ואינן מטמין ת"ל עליו עליו. עליו אמור לענין ליטמא עליו אמור לענין לטמא. מה עליו האמור לענין לטמא אינו מטמא אלא משכב המיוחד לשכיבה ומושב המיוחד לישיבה אף עליו האמור לענין ליטמא לא יטמא

ביאור

כפ"ב הלכה ו' ע"ש: (ד) בבשרה וכו' בפנים כבחוץ. פי' מאחר שיצא מן המקור לפרוזדור והעמידוהו כותלי הרחם מיד היא טמאה דבבשרה משמע בהיותו תוך בשרה: והלא דין הוא. שלא תטמא בפנים ולהכי אצטריך קרא: אין מטמא בפנים כבחוץ. כדדרשינן לעיל מבשרו עד שתצא טומאתו לחוץ: ת"ל זובה. דם יהיה זוב בבשרה דמשמע דזובה מטמא בבשרה ואע"ג דהאי קרא גבי נדה כתיב מדאפקיה בלשון זיבה ילפינן לזיבה: פולטת ש"ז מנין, שאף היא מטמאה אף בעודם בפנים כבחוץ ת"ל יהיה דמלה יתירה היא דהול"ל דם זובה בבשרה וכתב יהיה דמשמע כל מה דיהיה בא מאותו מקום מטמא בבשרה דהיינו בפנים לרבות פולטת ש"ז דכיון דהיא מטמאה בפליטתו משפלטה לבית החיצון טמאה: דיה כבועלה. דיה לפולטת ש"ז שתהיה כבועלה דבעל קרי אינו מטמא עד שתצא טומאתו לחוץ וכנ"ל בפרק וי"ו הלכה ב': (ה) לא בזיבתה כל שבעה. שכל שבעת ימים אלו כל דם שרואה הם דם נדות ולא יחשב לה לדם זיבות כל מה שתראה באלו הימים מהדם: יכול עד שתהא רואה דם כל שבעה ת"ל תהיה. פי' דהתורה לא אמרה רק שטומאתה ימשך עליה עד שבעה ימים אבל לא שתמשך ראיתה שבעת ימים: (ו) אין לי אלא ימים. פי' אף דהחמירה התורה אע"פ שאינה רואה אפשר דבאופן זה לא החמירה עליה להיות טומאת נדתה רק בימים ולא בלילות וטובלת מטומאתה וטהורה לבעלה ואפשר עוד דה"ק אין לי אלא ימים דבזה גילה הכתוב אע"פ שאינה רואה בו לילות מנין דסגי אע"פ שאינה רואה כלל לא בימים ולא בלילות ת"ל תהיה לרבות את הלילות היינו דאף שלא ראתה כלל חוץ מפעם ראשונה הצריכה הכתוב לישב שבעת ימים בנדתה: (ז) יכול בין סמוכים וכו'. פי' ס"ד אלו ז' נקיים לאחר שפסקה מלראות ויהיו בין סמוכין כולם נקיים זה אחר זה בין מפוזרין שראתה בינתיים ויעלו ראשונים ואחרונים לשבעה נקיים [שהרי כך מצינו לומר גבי נקיים דזבה אלא שכתב שם ואחר תטהר [נדה לג:] אחר אחר לכולם שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם]: ת"ל תהיה תהא הוויתן אחת. פי' כל השבעה ימים הן במדרגה אחת בין ראתה כל שבעה ובין לא ראתה אלא ראיה ראשונה ובין שראתה בהפסק א"צ אלא שבעת ימים ואח"כ טובלת וטהורה דלא בעינן נקיים [מפירוש הר"ש משנ"ז בפ' תזריע]: (ח) מבעוד יום. של יום השביעי כמו שאר חייבי טבילתן שטבילתן ביום: (ט) הן אם מטמאה משכב וכו'. כדכתיב וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו: לא תטמא בגדים במגע. פי' אדם הנוגע בה בעצמה ק"ו שיטמא בגדים: יכול יהיה נוגע מטמא אדם וכלי חרס. פי' להכי כתב רחמנא יטמא עד הערב להורות דהוא לבדו יטמא אבל אדם וכלי חרס הנוגעין בו אין מיטמאין כלל: ודין הוא. הדר התנא להקשות באמצע דבריו דהלא גם לזה א"צ קרא: מה הנוגע בזב אינו מטמא אדם וכלי חרס. כדלעיל סוף פרשה ב' הלכה י"א: (י) לא אם אמרת בזב וכו'. פי' לא תוכל ללמוד זה מדינא דזב לנדה דבזב דין הוא להקל בזה אחרי שיש לו עוד קולא והוא שאינו מטמא אדם לטמא אדם ממקום אחר דהיינו הנבעלת לזב אין בכחה לטמא עוד אדם וכלי חרס משא"כ בנדה שמטמאה את בועלה ונותנת לו טומאה שגם הוא יטמא אדם וכלי חרס דכתיב ותהי נדתה עליו: יהא הנוגע בה וכו'. פי' האדם הנוגע בה יהיה ג"כ בכחו לטמא עוד אדם וכ"ח: ה"ג תלמוד לומר כל הנוגע בה וכו'. וכן איתא בילקוט: (יא) תלמוד לומר. למטה: כל הנוגע במשכבה. שלא אמר במשכב אלא במשכבה משמע משכב המיוחד לה לשכיבה וכל הנוגע כלומר וכן במושב כתיב כלי דמשמע כלי המיוחד לישיבה: (יג) שהרבה מיטמין ואינן מטמין. פי' מיטמאין ואינן מטמאין אחרים כגון אוכל פחות מכביצה או שני בחולין שמקבלין טומאה ואינן מטמאין את אחרים ואם

ר' ישמעאל אומר פעמים שהם ארבע עונות פעמים שהם חמש עונות פעמים שהם שש עונות. ר"ע אומר לעולם חמש: (ו) ואם יצאת מקצת עונה ראשונה משלימים לו מקצת עונה ששית: (ז) ה) ואשה פרט לקטנה. או יכול שאני מוציא בת שלש שנים ויום אחד ת"ל ואשה: (ח) אשר ישכב איש פרט לקטן. אותה פרט לכלה דברי ר' יהודה. אמרו לו לר' יהודה וכי ו) מה ראיה לכלה אלא אותה פרט לדבר אחר שכבת זרע פרט למערה: (ט) ורחצו במים וטמאו עד הערב הקיש רחיצתה לרחיצתו מה רחיצתו בנקיות אף רחיצתה בנקיות מה רחיצתו בארבעים סאה אף רחיצתה בארבעים סאה ז) מה רחיצתה פרט לבית הסתרים אף רחיצתו פרט לבית הסתרים: (י) ר"ש אומר מה ת"ל ורחצו במים וטמאו עד הערב אם לענין הנוגע הרי הנוגע בשכבת זרע אמור למעלן א"כ למה נאמר ורחצו במים וטמאו עד הערב אלא מפני שהוא טומאת בית הסתרים והלא אין אדם מטמא בבית הסתרים אלא גזירת מלך היא לכך נאמר ורחצו במים וטמאו עד הערב:

פרשתא ד.

(א) **ואשה** אין לי אלא אשה גמורה בת יום אחד מנין ת"ל ואשה מיכאן אמרו בת יום אחד לנידה בת עשרה ימים לזיבה: (ב) כי תהיה מן הדיבור ואילך. א) כי תהיה זבה יכול אפי' זבה מכ"מ תהא טמאה ת"ל והיא גלתה את מקור דמיה לימד על הדמים שאינן אלא מן המקור: (ג) יכול כל מראה זב שתזוב תהיה טמאה ת"ל דם. אי דם אין לי אלא מראה דם אחד כשהוא אומר דמיה מלמד שדמים הרבה טמאים בה האדום והשחור וכקרן כרכום וכמימי אדמה

הגהות הגר"א **הלכה ז** ה) ואשה צ"ל אשה [וכן איתא בש"ס ובילקוט]: **הלכה ח** ו) מה ראיה צ"ל מה ענין: **הלכה ט** ז) מה רחיצתה אף רחיצתו צ"ל בהיפך [וכן איתא בראב"ד ובק"א כהגהתו]: **פרשתא ד הלכה ב** א) כי תהיה מיותר:

ביאור

ליל ה' ויום ה' ליל ו"ו ויום ו"ו לא שנא אם שמשה יום ה' קודס שחשכה דלא אשתהי בגופה אלא מקלת יום ה' וליל ששי ושבת דליכא אלא ג' עונות שלמות אם פלטתו ביום שבת טהורה דבתר ימים אזלינן ולא בתר עונות ומקלת היום ככולו והרי אית לה מקלת יום ה' ויום ו"ו כולו ומקלת יום שבת והו"ל שבת יום ג' וטהורה: ר' ישמעאל אומר פעמים שהם ד' עונות וכו'. בא להלוק ולומר דפולטת בג' לשימוש טמאה אבל פולטת בד' טהורה ולזה אמר פעמים שהם ד' עונות שלימות כגון אם שימשה יום ד' עם השיכה פליטתה טמאה עד תחלת ליל שבת דהוו להו ד' עונות שלימות ליל ה' ויום ה' ליל ו"ו ויום ו"ו והם ד' ימים יום ד' ויום ה' ויום ו"ו ויום שבת הד' דמקלת היום ככולו. ופעמים שהם ה' עונות כגון אם שימשה תחלת יום ד' ופעמים שהם ו"ו עונות כגון אם שמשה בתחלת ליל ד' בין השמשות: ר"ע אומר לעולם ה'. ר"ע פליג אתרוייהו וס"ל דלא אזלינן בתר ימים אלא בתר עונות: (ו) ואם יצאת מקלת עונה ראשונה. כגון שלא פירש מתחילת היום נותנין לו מקלת עונה ששית להשלים החמש עונות שיהיו שלימות דכל הפולטת בתוך ה' עונות טמאות ועיין בשבת ד' פ"ו טעמייהו דכולהו תנאי: (ז) או יכול שאני מוציא וכו'. דגם זו קטנה היא ואינה בכלל אשה ת"ל ואשה באת לרבות דאף זו בת ביאה היא ומקבל טומאה ע"י השכיבה ובפ' בנות כותים מסיק דהלכה למשה מסיני היא ואסמכוה רבנן אקראי: (ח) פרט לקטן. פחות מבן תשע דאין ביאתו ביאה לטמא אותה: אותה פרט לכלה דברי ר"י. מפרש ביבמות (דף לו) קסבר לפי שאין אשה מתעברת מביאה ראשונה ובעינן שכבת זרע הראוי להזריע לפיכך היא פטורה מטבילה על טומאת ביאה ראשונה: וכי מאי ראיה לכלה. כמו מה ענינו לכלה: אלא אותה פרט לדבר אחר. היינו שלא כדרכה דשכב אותה משמע השכיבה המיוחדת לה דהיינו כדרכה: פרט למערה. דע"י העראה בודאי אינו מזריע ולא נטמאה ור' יהודא ס"ל דשלא כדרכה והעראה משכבת זרע נפקא ואותה פרט לכלה: (ט) הקיש רחילתה לרחילתו. מדכתיב ורחצו דזכרן יחד ולרחילה דידיה לא אצטריך דהא אמר למעלה ואיש כי תלא ממנו וכו' ולזה לא אתא אלא להקשה: מה רחילתו בנקיות. היינו בלא הלילה כדדרשינן מאת כל בשרו שלא יהיו דבר חולץ בין מים לבשרו: מה רחילתו בארבעים סאה. כדדרשינן לעיל בהלכה ג': ה"ג ומה רחילתו פרט לבית הסתרים. כדילפינן לעיל פ"ד הלכה ה' אף רחילתה פרט לבית הסתרים דא"ל שיבואו בהן המים: (י) מה ת"ל ורחצו וכו'. פי' מה בא ללמדנו בטבילה זו דמשום טבילה דידיה לא אצטריך קרא וכמו שכתבנו למעלה ואם ללמד עליה שהיא צריכה טבילה זו למה: אם לענין הנוגע. פי' אי טבילה זו משום דנגע הוא בא ללמדנו דאם נגע בשרה מבחוץ בהש"ז שלו כאשר יצתה ממנו טעונה טבילה הרי כבר אמור למטן בפרשת אמור או איש אשר תלא ממנו ש"ז ודרשינן שם דאו איש מרבה הנוגע בשכבת זרע: ה"ג אלא מפני שהוא בית הסתרים. פי' אלא מה בא זה ללמדנו דאשה זו טעונה טבילה הוא אע"פ שלא נגע בשרה מבחוץ והוצרך להשמיענו זה מפני שהיא טומאת בית הסתרים ובכל מקום טומאת בית הסתרים אינה מיטמאה וכאן מיטמאה מפני שגזירת מלך היא דבהא מיטמאה:

פרשתא ד (א) אין לי אלא אשה גמורה. גדולה דכך משמע אשה: בת יום אחד מנין. דאם ראתה דם הויא טמאה: ת"ל ואשה. דוי"ו מרבה הכל: מכאן אמרו. מה שאמר מכאן אינו אלא לבת יום אחד לנדה דבת י' ימים לזיבה מקרא דואשה כי תזוב זוב דמה דריש לה דמשתעי בזיבה והכא בנדה משתעי: בת י' ימים לזיבה. דבתר דחזיא ז' ימים דנדה אי חזיא דם בתר הכי ג' ימים הויא זבה דאין זיבה אלא לאחר נדות כדמפרש לקמן: (ב) מן הדיבור ואילך. דאל"כ אשר היא זב' הי"ל: אפילו זבה מכל מקום. דאפילו יהיה הדם זב מפיה או מחוטמה יהא טמא: ת"ל. בויקרא כ' והיא גלתה את מקור דמיה דאת דמיה הי"ל ואמר מקור להורות דאין הדם מטמא אלא הבא מן המקור: (ג) ת"ל דם. דסתם דם הוא אדום וכן הוא אומר במואב ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם: כשהוא אומר. בפרשה תזריע וטהרה ממקור דמיה ללמד שדמים הרבה טמאין בה דכל הני דקחשיב הם בכלל אדומים ושחור דקחשיב הוא נ"ב אדום אלא שלקה דלא מתחלתו הוא משחיר אלא כשנעקר הוא משחיר [גמרא]: האדום וכו'. ביארנוה למעלה בריש פרשה תזריע

בא אל פתח אהל מועד אא"כ היה מעורב שמש מלמד שהוא טובל מבעוד יום: (טו) ועשה אותם הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה שיפרישם הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה. מנין שאם הפרישם הוא יהיה הפרשו הפרש ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה ה) ונתנם אל הכהן: (טז) וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו מקצת זבים מביאים ומקצת זבים אין מביאים. הא כיצד ראה שלש יביא ראה שתים לא יביא. או אינו אלא ראה שתים יביא שלש לא יביא והלא מי שראה שלש ראה שתים הא מה אני מקיים וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו מקצת זבים מביאים קרבן ומקצת זבים אין מביאים קרבן הא כיצד ראה שלש יביא ראה שתים לא יביא:

פרק ו.

(א) א) **ואיש** פרט לקטן. או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת"ל ואיש: (ב) כי תצא ממנו שכבת זרע עד שתצא טומאתו חוץ לבשרו. מיכן אמרו הזב ובעל קרי ב) שהרגישו אוחזים באמה ובולעים את התרומה: (ג) ג) שכבת זרע פרט למערה. ורחץ במים אפי' במי מקוה. ד) את כל בשרו מים שכל בשרו עולה בהם וכמה הן אמה על אמה ברום ג' אמות נמצאת אתה אומר שיעור המקוה מ' סאה: (ד) בגד ועור אין לי אלא בגד ועור מנין לעשות שאר כל הכלים כבגד ועור ת"ל כל בגד וכל עור. ואם נפשך לומר נאמר בגד ועור בשרץ ונאמר בגד ועור במת ונאמר בגד ועור בשכבת זרע מה בגד ועור האמור בשרץ ובמת עשה כל שאר הכלים כבגד ועור אף בגד ועור האמור בשכבת זרע נעשה שאר כל הכלים כבגד ועור: (ה) אשר יהיה עליו אף על מקצתו. שכבת זרע מה שכבת זרע האמור למטה כברייתה אף כאן כברייתה פרט לשכבת זרע שנסרחה מיכאן אמרו הפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה דברי ר"א בן עזריה.

הגהות הגר"א הלכה טו ה) ונתנם צ"ל והביא אותם [וגם הק"א כתב שונתנם ט"ס הוא עי"ש]: פרק ו הלכה א א) ואיש צ"ל איש [וכן איתא בילקוט]: הלכה ב ב) שהרגישו צ"ל שהיו אוכלים בתרומה והרגישו· הלכה ג ג) שכבת זרע פרט למערה מיותר [וכ"כ הראב"ד והעתקנו בביאורנו עי"ש]: ד) את כל בשרו שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים [וכן איתא בגמרא] כל בשרו במים מים שכל גופו עולה בהם:

ביאור

מעורב שמש. מאתמול ואי יטבול היום צריך להמתין על ביאת שמשו דטבול יום אסור לכנוס לעזרה: (טו) שיפרישם הכהן וכו'. ר"ל שיברר דבריו בשעת הקרבה איזו לחטאת ואיזו לעולה והיינו אם הבעה"ב לא בירר דבריו בשעת לקיחה: שאם הפרישם הוא. היינו הבעלים בשעת לקיחה אמרו איזו לחטאת ואיזה לעולה: ה"ג ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה והביא אותם אל הכהן [ראב"ד והגר"א]. והוא בויקרא (ה) פסוק ח' ולמדנו מזה שבשעת הבאה להכהן היו כבר אחד חטאת ואחד עולה והיינו שבשעת לקיחה הפרישו הבעלים לזה וכן מצינו לעיל בויקרא פ' י"ח הלכה ד' שדרש שם כן מהאי קרא ומשם למדנו גם לענינו שהפרשת בעלים הויא הפרשה ואין הכהן יכול לשנותם: (טז) והלא מי שראה שלש ראה שתים. וכבר נתחייב בקרבן ואיך יפטר ע"י שיוסיף לראות:

פרק ו (א) ואיש פרט לקטן. דשכבת זרע שלו אינו מטמא: ת"ל ואיש. וי"ו ריבויא הוא אע"פ שלא הגיע עדיין לכלל איש ובמסכת נדה (דף לב:) מסיק דהלכתא גמירא לה דאינו מטמא עד שיהיה בן ט' שנים ויום אחד ואסמכינהו רבנן אקראי: (ב) עד שתצא וכו'. וכן לענין זיבה דכתיב כי יהיה זב מבשרו עד שיצא זובו מבשרו [גמרא]: והרגישו. פי' שהיו אוכלים בתרומה כי היו טהורים והרגישו שנעקר שכבת זרע או זוב מגופן: אוחזים באמה. שלא יצא מגופן עד שיבלעו את התרומה: (ג) שכבת זרע פרט למערה. הראב"ד תמה מאי ממעטינן העראה כיון שהוציא ש"ז הרי בעל קרי אפילו אינו משמש כלל טמא וכ"ש אם הערה באשה וראה קרי שהוא טמא וכתב שנ"ל שעיקרו למטה בענין משמשת דכתיב ואיש אשר ישכב איש אותה שכבת זרע ורחצו במים וטמאו עד הערב והתם ודאי אצטריך שלא תאמר משמשת טמאה ואע"פ שלא הוריע בה קמ"ל שכבת זרע פרט למערה ונעתקה לכאן ע"י שיבוש המעתיקים עכ"ל וכן הוא ג"כ דעת הגר"א שכתב בענינינו *) שהוא מיותר: אמה על אמה ברום שלש אמות. והא דקי"ל דגבהו של אדם ארבע אמות היא בפישוט ידים ורגלים כשהוא פושט זרועו למעלה מראשו ופושט כמו כן אצבעות רגליו למטה אז הם ד' אמות [הראב"ד]: שיעור המקוה ארבעים סאה. שבשיעור זה ימלא אמה על אמה ברום ג' אמות: (ד) ואם נפשך לומר. פי' שמא תאמר דמוכל בגד מרבינן שאר מיני בגד שאינן צמר ופשתים ומוכל עור מרבינן כל מיני עור אבל שאר כלים לא [ז"ר]: האמור בשרץ ובמת עשה כו'. דבמת כתיב וכל מעשה עזים וכל כלי עץ ובשרץ כתיב כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם וגו': (ה) אף על מקצתו. ג"כ טמא כולו דהיל"ל בו דבו משמע על כולו אבל עליו כאשר יהיה על מקצתו הוא עליו כמו כאשר יהיה בכולו: מה ש"ז האמור למטה כברייתה. היינו מה דכתיב ואיש אשר ישכב את אשה ש"ז כברייתה שלא נשתנית מכמות שהיתה ולא נסרחה שכן משמע אשר ישכב שכבת זרע שהוא ש"ז בשעת השכיבה שלא היה בו עדיין שינוי אף ש"ז דמטמא הבגדים כברייתו: פרט לש"ז שנסרחה. בשבת פרק ר"ע מוקי לה בשפרשה מן האשה כגון פולטת ש"ז שקבלה מן זכר דמסרחה מפני שמחממת בגופה אבל פירשה מן האיש מטמאה תמיד כל זמן שהיא לחה: מכאן אמרו וכו'. ממאי דאמרינן ש"ז שנסרח אינו מטמא אמרו כו': הפולטת ש"ז וכו'. הנה הש"ז אם תפלטנו ולא תשתנה הנה היא כמו רואה ש"ז וטמאה ופליגי הני תנאי בכמה מן הזמן תלא ממנה הש"ז ותהיה טהורה לפי שבזה הזמן נפסד מגדר הזרע שאינו ראוי עוד להזריע. ודע שעונה הוא עת מהזמן או יום שלם או לילה שלמה: ביום השלישי טהורה. כגון ששמשה ביום החמישי ופלטה בשבת ל"ם אם שמשה בתחלת ליל ה' דאישתהי ד' עונות שלמות ליל

*) ומדעת הרמב"ם פ"ה מאבות הטומאה דין יו"ד משמע שהוא גרס בענינינו פרט למערה אך שמיירי שלא הוציא ש"ז וז"ל שם הבועל את האשה ולא הוציא ש"ז טהור אע"פ שהערה וכן האשה טהורה עד שיוציא האיש וכתב שם הכ"מ מקורו מברייתא זו אכן קשה מאי שנא הערה דנקט ואולי דמפני שלא הוציא ש"ז קרי לה בלשון הערה ודוחק או אפשר שאינו מלוי בגמר ביאה בלא הוצאת ש"ז:

הלכה כדברי ר"א: (ו) שבעת ימים יכול בין סמוכים בין מפוזרים ת"ל לטהרתו שתהא טהרתו אחת: (ז) וכבס בגדיו ורחץ בשרו הקיש כיבוס בגדיו לרחיצת בשרו מה רחיצת גופו בנקיות אף כיבוס בגדיו בנקיות הא למדנו ב) חוצצים בכלים: (ח) ורחץ בשרו במים חיים הזב טעון ביאת מים חיים ואין מצורע טעון ביאת מים חיים: (ט) הלא דין הוא מה אם הזב שאין טעון הזיית מים חיים טעון ביאת מים חיים מצורע שהוא טעון הזיית מים חיים אינו דין שיטעון ביאת מים חיים ת"ל ורחץ בשרו במים חיים הזב טעון ביאת מים חיים ואין מצורע טעון ביאת מים חיים: (י) יכול אף כליו יטענו ביאת מים חיים ת"ל בשרו בשרו טעון ביאת מים חיים וכלים עולים בכל מימות: (יא) וטהר מלטמא כלי חרס במשא. בן עזאי אומר ג) ומה אם במקום שלא עשה ולד הטומאה קל בולד הטומאה הקל ליטמא באב הטומאה הקל עשה ולד הטומאה הקל כולד הטומאה הקל ליטמא באב הטומאה מקום שעשה ולד הטומאה חמור בולד הטומאה חמור ליטמא באב הטומאה החמור אינו דין שנעשה ולד הטומאה החמור כולד הטומאה החמור ליטמא באב הטומאה החמור. א"ל ר' יוסי הגלילי פרשהו. אמר לו אין מפרשים לחכם. אמר לו שנהו אמר לו אין שונים לחכם. חזר רבי יוסי הגלילי ופירש ומה אם במקום שלא עשה בגדי המיטמאים בשרץ כבגדים בשרץ עשה כ"ח בשרץ כאדם בשרץ כאן שעשה בגדי המטמאים בזב בבגדים כזב אינו דין שנעשה כלי חרס בזב כאדם בזב ת"ל וטהר מלטמא כלי חרס במשא: (יב) בשמיני יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום ביום ולא בלילה: (יג) יקח לו ד) לעצמו שאם הפרישו לזיבתו הראשונה לא יביאם לזיבתו שנייה. שתי תורים או שני בני יונה חלופי תורים בני יונה וחלופי בני יונה תורים ואין חילופיהם עשירית האיפה: (יד) מנין שהוא טובל מבעוד יום ת"ל ובא לפני ה' אל פתח אהל מועד כיצד הוא

הגהות הגר"א הלכה ז ב) חוצצין צ"ל שחוצצים: הלכה יא ג) ומה אם במקום שלא עשה וולד הטומאה קל בוולד הטומאה קל כנטמא באב הטומאה הקל עשה וולד הטומאה הקל בוולד הטומאה הקל ליטמא באב הטומאה מקום שעשה וולד הטומאה חמור בוולד הטומאה כנטמא באב הטומאה חמור אינו דין כו' [ובאופן זה הגיה ג"כ הק"א וד"ת וכן תיקנתי כעין זה בפנים]: הלכה יג ד) לעצמי מיותר [שבאמת אף שדחקו המפרשים לבארו אין לו שום ביאור נכון]:

ביאור

לאלו האמצעיים שהיו בטהרה: (ו) ת"ל לטהרתו. דמשמע שיהיו אלו השבעת ימים כולם לטהרה אחת וזה כשלא יהיה טומאה מפסקת ביניהם: (ז) הקיש כבוס בגדים וכו'. מדכתיב חד במים לכיבוס הבגדים ולרחיצת בשרו: מה רחיצת גופו בנקיות. שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו למים: אף. בגדיו כשיטבלם צריכים שיהיו נקיים ולא יהיה דבר חוצץ בינם למים: הא למדנו וכו'. ר"ל מכאן למדנו בעלמא דיש חציצה בכלים: (ח) ורחץ בשרו וגו'. דמלת בשרו מיותר דהו"ל ורחץ במים חיים ולזה אמרו דבא למעט דוקא בשרו של זב: (ט) מצורע שהוא טעון הזיית מים חיים, דכתיב וטבל אותם ואת הצפור וגו' על המים החיים והזה על המיטהר דנראה דמים חיים הם המטהרין אותו וא"כ אינו דין שגם טבילתו תהיה במים חיים: (י) יכול אף כליו. כבוס בגדיו דכיון דאמר במים הד אכולהו הוי אמרינן דשניהם טעונין מים חיים: ת"ל בשרו. דאי למעט מצורע לחוד הו"ל ורחץ הזב ואמר בשרו לומר בשרו טעון מים חיים ולא בגדיו: (יא) מלטמא כ"ח במשא. ובפ"ק דמגילה (דף ח:) איתא בהיסט והיא היא ופי' שהזב נשא אותם או הסיט אותם דהיינו שמונחים על איזה דף ארוך והזב הכריע את קצה השני. ואיתא התם בגמרא דהרבותא הוא דאע"ג דהדר חזי לא מטמא למפרע ופירש"י דאע"ג שטבילתו ביום ואם ראה אחר טבילה בו ביום סתר את הכל ומטמא למפרע משכב ומושב וכ"ש אדם אפ"ה מהניא ליה טבילה מלטמא כלי חרס אשר הסיט אותם בין טבילה לראיה. ומה דתלו דוקא הטהרה לענין היסט כלי חרס משום דקרא דלעיל מניה איירי לענין היסט כלי חרס עי"ש ברש"י: בן עזאי אומר ומה כו'. פי' ולקרא אנו צריכין לזה משום דמדינא הוא דמטמא למפרע כלי חרס בהיסט כמו שהוא מטמא משכב ומושב ואדם: ה"ג ומה אם במקום שלא עשה ולד הטומאה קל בולד הטומאה קל ליטמא באב הטומאה הקל עשה ולד הטומאה הקל כולד הטומאה הקל ליטמא באב הטומאה מקום שעשה ולד הטומאה חמור בולד הטומאה ליטמא באב הטומאה חמור אינו דין וכו'. [גירסת הק"א וכעין זה גירסת הגר"א וש"א]. ואקדים לזה הקדמה קצרה, והוא. שרץ אף שהוא אב הטומאה נקרא טומאה קלה לגבי זב שהוא חמור ממנו שצריך ספירה ז' ימים ליטהר ואדם שנגע בשרץ נקרא ולד הטומאה קלה וכ"ש הבגדים שלבוש בהן בודאי אין נקראים רק ולד הטומאה קלה והנה אם אדם נגע בשרץ והוא לבוש בגדים אף שהבגדים נוגעין בגופו לא עשה אותם כאילו נגעו בשרץ והם טהורין. עוד צריך שתדע דולד הטומאה של הזב והוא האדם שנוגע בו מיטמאין בגדיו ג"כ כדכתיב בקרא והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו. ועתה נבאר הברייתא ומה אם במקום שלא עשה ולד הטומאה קל כולד הטומאה קל ליטמא באב הטומאה פי' אדם שנגע בשרץ שהוא ולד הטומאה קלה ובגדיו שהוא לבוש בהן ונוגעין בו לא עשה אותם הכתוב כאילו נוגעין בשרץ שהוא אב הטומאה [והאי ליטמא פי' כאילו נטמא] עשה ולד הטומאה הקל כולד הטומאה הקל ליטמא באב הטומאה פי' שכלי חרס שהוא ולד הטומאה מקבל טומאה מן השרץ כדרך שאדם מקבל טומאה מן השרץ שהוא אב. מקום שעשה כו' פי' שאדם הנוגע בזב מטמא בגדים כמו שמטמא אותן הזב עצמו עאכ"ו שהזב יטמא כלי חרס בהיסט כדרך שמטמא אדם אע"פ שטבל. והתוכן בקיצור הוא כך אם במקום שלא האמירה התורה לעשות הבגדים שנגעו באדם שנגע באב הטומאה להיותם טמאין כהאדם אעפ"כ האמירה התורה שם לענין כלי חרס שנגעו בשרץ שנטמאו כאדם שנגע בשרץ מקום שהאמירה התורה דהיינו בזב לעשות בגדים של הנוגעין בזב כאילו נגעו הן עצמן בזב עאכ"ו שהוא יטמא כלי חרס בהיסט אע"פ שטבל כדרך שמטמא אדם וזהו בעצמו הק"ו דר' יוסי הגלילי: א"ל ר"י הגלילי פרשהו. פרש לי דבריך: א"ל שנהו. אמור לי עוד הפעם ואבין מעצמי: (יג) לו לעצמו. כלומר לעצמה של ראיה זו דהיינו שהפרשה תהיה לזיבה שהוא עכשיו בה שאם הפרישו וכו': חלופי תורים בני יונה. שאם הפריש מעות לקנות תורים ולא מצאן יכול לקנות בני יונה או להיפך כנ"ל: ואין חלופיהן עשירית האיפה. כמו בסוטה והמצורע: (יד) שהוא טובל מבעוד יום. פי' ביום השביעי ולא משחשיכה: אא"כ היה מעורב

כלי עץ ישטף מלמד שעושה על גביו מדף: (ה) ק"ו שיעשה על גביו משכב. ומה אם במקום שלא עשה תחתיו מדף עשה תחתיו משכב מקום שעשה על גביו מדף אינו דין שנעשה על גביו משכב ת"ל וכל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא משכב הוא עושה תחתיו ואין עושה על גביו משכב: (ו) ק"ו שיעשה תחתיו מדף. מה אם במקום שלא עשה על גביו משכב עשה על גביו מדף מקום שעשה תחתיו משכב אינו דין שיעשה תחתיו מדף ת"ל וכל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא משכב הוא עושה תחתיו ואינו עושה תחתיו מדף: (ז) ק"ו שלא יעשה תחתיו משכב. ומה אם במקום שעשה על גביו מדף לא עשה על גביו משכב מקום שלא עשה תחתיו מדף אינו דין שלא יעשה תחתיו משכב ת"ל כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא מלמד שהוא עושה תחתיו משכב:

פרק ה.

(א) **וכי** יטהר הזב מזובו כשיפסוק מזובו. מזובו ולא מזובו א) מנגעו. מזובו וספר אף מקצת זובו טעון ספירת שבעה: (ב) להביא את שראה שתי ראיות שיטעון ספירת ז'. הלא דין הוא (ומה) אם מטמא משכב ומושב בשתי ראיות לא יטעון ספירת ז' לשתי ראיות זבה תוכיח שהיא מטמא' משכב ומושב בשתי ראיות ואינה סופרת לשתי ראיות: (ג) אף אתה אל תתמה על הזב שאע"פ שהוא מטמא משכב ומושב בשתי ראיות לא יטען ספירת ז' לשתי ראיות ת"ל מזובו וספר אף מקצת זובו טעון ספירת ז' להביא את שראה שתי ראיות שטעון ספירת שבעה: (ד) וספר לו לעצמו מיכן אמרו הזב והזבה שבדקו את עצמם ביום הראשון ומצאו טהורים וביום השביעי מצאו טהורים ושאר כל הימים לא בדקו. רבי אליעזר אומר הרי אלו בחזקת טהרה. ורבי יהושע אומר אין להם אלא יום ראשון ויום השביעי בלבד. ר"ע אומר אין להם אלא יום הז' בלבד: (ה) רבי יוסי ור"ש אומרים נראים דברי ר"א מדברי רבי יהושע. ודברי ר"ע מדברי שניהם. אבל

הגהות הגר"א פרק ה הלכה א א) מנגעו צ"ל ומנגעו:

ב י א ו ר

למעלה מעל ראשו אפילו דברים הראוים לשכיבה אין עליהם שם משכב כדלקמן במשנה ה' אינו דין שלא יהיה לו כח לעשות ע"ג מדף והוא לטמא אוכלין ומשקין אע"פ שלא יהיו נוגעין בו ת"ל וכל כלי עץ וכו': (ה) ק"ו שיעשה על גביו משכב. היכא שמונחים על ראשו דברים הראוים לשכיבה תחתיו: ומה אם במקום וכו'. פי' הלא ראינו שכח המשכב עלול מאוד לקבל טומאה שאפילו במקום שהמדף אין לו כח כלל להיטמא שם המשכב נעשה אב הטומאה מקום שעשה ע"ג מדף וכו': ת"ל וכל המשכב אשר ישכב עליו, דעליו משמע שהוא תחת הזב ולא מלמעלה ע"ג הזב: (ו) ק"ו שיעשה וכו'. פי' אחר שבררנו שאין עושה ע"ג משכב נעשה ק"ו שיעשה תחתיו מדף והוא דנעשה ק"ו ממקום למקום דהרי חזינן דלמעלה אין להכח הטומאה לטמא כ"כ דהרי אין עושה משכב ומ"מ עושה טומאה קלה לענין מדף מקום מתחתיו שיש לו כח לעשות משכב אינו דין שיעשה בכלים שאינם ראוים לשכיבה להיות עליהן עכ"פ טומאה קלה כמו למעלה במדף: (ז) ק"ו שלא יעשה תחתיו משכב. היינו היכא דלא נגע כגון בכמה מצעות תחתיו דהריבוי בסוף פ"ג הוא רק לענין מרכב: ת"ל כל המשכב. היינו דכל אתא לרבות כמו למעלה לענין מרכב:

פרק ה (א) כשיפסוק מזובו. פי' דאין טהרה מהטומאה כמו שאר טהרה דהא כתיב אח"כ וספר וגו' ורחץ במים וגו' אלא להפסקת הזוב קרי טהרה והוא מלשון נקיות וזיכוך מהעפוש היורד ממנו והוא מלשון ורוח עברה ותטהרם: ולא מזובו ומנגעו. דמלת מזובו יתירא היא וע"כ דרשו להורות דאם היה ג"כ מנוגע א"צ להמתין עד שיתרפא ג"כ מנגעו אלא מונה והולך מיד הז' ימים ואף שעדיין לא נטהר בזה לאכול בקדשים עד שיספור ז' אחרים לצרעת כשיתרפא ממנו ויטבול עוד טבילה אחרת כדכתיב שם ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל המחנה וגו' והיה ביום השביעי יגלח וגו' ורחץ את בשרו עם כל זה אהני ליה לזב טבילתו שעולה לו לטבילת זיבו שבה נטהר מלטמא משכב ומושב ומלטמא כלי חרס בהיסט שזו טומאה שבאה לו מן הזיבות לחוד:

מזובו וספר אף מקצת זובו וכו'. דרשו זה מדסמך ספירה אצל זובו ללמדך שאפילו אם לא היה עליו אלא מקצת טומאת זוב וכדלקמיה ג"כ טעון ספירת שבעה ימים: (ב) להביא את שראה שתי ראיות. דבעל ראיה אחת לא יקרא אב לשום דבר וקרא אמר שיטהר מי שנקרא זב ממקצת זובו: והלא דין הוא. וא"צ קרא לזה: אם מטמא וכו'. בתמיה: משכב ומושב בשתי ראיות וכו' ר"ל דכיון שמטמא משכב ומושב בשתי ראיות לכל הומר טומאת זב מהיכן יתמעט מספירה: זבה תוכיח. דאין טומאת משכב ומושב סיבה לספירת שבעה: שהיא מטמא וכו'. הרואה יום אחד או שתים בתוך י"א יום שבין נדה לנדה דאף שהיא מטמאה משכב ומושב באותו העת כדלקמן בפ"ח הלכה וי"ו אפ"ה אינה סופרת שבעה אלא שהיא מונה יום אחד ובאותו יום תטבול: (ד) וספר לו לעצמו. היינו הגם דאיתחזק איסורא דטומאה אעפ"כ הוא נאמן על עצמו לספור הימים ולומר שלא הרגיש כלל בזיבה באלו הימים [ראב"ד]. והנה אופן הספירה מבואר לקמיה בהלכה וי"ו דבעינן דוקא שבעת ימים רצופים ולא בסירוגין ומוסיף עוד לומר דאם אמר שבדק עצמו ביום ראשון ומצא עצמו טהור היינו שלא הרגיש כלל זיבה וכן ביום השביעי ובימים שבינתיים לא נתן דעתו לזה ר"א אומר דאף בזה הוא בחזקת טהרה הואיל ותחלתן וסופן בטהרה וטובל לערב של שביעי: אלא יום הראשון ויום השביעי. וצריך למנות עוד חמשה ימים בבדיקה דחוששין שמא ראו בינתיים ואילו הוי ידע ודאי דראה בינתיים לא היה עולה לו מה שספר כלל דסותר הימים שראה וכדלקמיה אכן משום דמספקא לן ואינו אלא חששא בעלמא לזה מונה ראשון ושביעי אע"ג דמני להו בסירוגין: אין להם אלא יום הז' בלבד. דחוששין שמא ראה וסתר אפילו יום ראשון: (ה) נראין דברי ר"א. שהוא השוה מידותיו וסבר דכיון דתחלתן וסופן היו בטהרה מחזקינן ליה לאמצעיים שהיו ג"כ בטהרה: מדברי ר' יהושע. דכיון דחייש ליה לטומאה באמצעיים היה לו לסתור גם טהרת יום ראשון: ודברי ר"ע מדברי שניהם, דמן הסברא נראה שיש לחוש לזה אבל בעצם הדין הלכה כדברי ר"א דמחזקינן לאלו

בגדים ת"ל והנושא אותם לרבות את המשכב ואת המושב: (ד) ר"א אומר והנושא אותם מה ת"ל שיכול אין לי מטמא במשא אלא אלו בלבד מנין זובו של זב ורוקו ומימי רגליו ושכבת זרעו ודם הנדה ת"ל והנושא אותם לרבות כל האמור בענין: (ה) בו ולא בצואה שעליו ולא בקילקית שעליו ולא בשירים ולא בנזמין ולא בטבעות אע"פ שאין יוצאים. או יכול שאני מוציא את השער ואת הצפורן ת"ל טמא וידיו לא שטף במים מה ת"ל לפי שנאמר ורחץ את בשרו במים יכול אף בית הסתרים ת"ל וידיו מה ידיו בנראה (פרט לבית הסתרים) אף כל בנראה פרט לבית הסתרים: (ו) מנין לעשות אחר ספרו של זב כימי גמרו ת"ל וידיו לא שטף במים אפי' לאחר מאה שנים. א"ר אלעזר בן ערך מיכן סמכו חכמים לטהרת ידים מן התורה:

פרשתא ג.

(א) **כלי** חרס אין לי אלא כלי חרם מנין לרבות כלי נתר ת"ל וכלי חרס. אשר יגע בו הזב יכול אפי' נגע בו הזב מאחוריו יהיה טמא. ודין הוא ומה אם מת החמור לא טימא כלי חרס מאחוריו הזב הקל אינו דין שלא יטמא כלי חרס מאחוריו. לא אם אמרת במת שאינו עושה משכב ומושב תאמר בזב שמטמא משכב ומושב. הואיל והוא עושה משכב ומושב יטמא כלי חרס מאחוריו ת"ל אשר יגע בו ולהלן הוא אומר אשר תבושל בו מה בו האמור להלן מאוירו אף כאן מאוירו: (ב) מאחר שלמדנו שאין מטמאים אותו אלא מאוירו מה ת"ל אשר יגע בו מגע שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו: (ג) וכל כלי עץ ישטף במים א"ר שמעון מה זה בא ללמדנו אם ללמד שמטמא כלי שטף במגע והלא כבר נאמר והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו אם הנוגע בו מטמא כלי שטף במגע הוא עצמו לא יטמא כלי שטף במגע. א"כ למה נאמר וכל כלי עץ ישטף במים אלא אלו אוכלים ומשקים וכלים שעל גבי הזב: (ד) והלא דין הוא ומה אם במקום שעשה משכב תחתיו לא עשה תחתיו מדף מקום שלא עשה על גביו משכב אינו דין שלא נעשה על גביו מדף ת"ל וכל

ב י א ו ר

וכדכתיב וגללו את האבן]: ואין משאם מטמא. דאשר יגע כתיב ולא הנושא: (ד) לרבות כל האמור בענין. למעלה זובו ורוקו ומימי רגליו. ושכבת זרע ילפינן שם בב"ק סוף פ"ב מרוקו מק"ו עי"ש. ודם הנדה ילפינן [בנדה דף נה:] מקרא עי"ש ואגב גררא נקטיה בהדי הנך דלעיל: (ה) בו ולא בצואה שעליו. כפול לעיל פ"ג ברייתא ה' אך דשם מיירי בטהור שנגע בצואת הזב הדבוק בו וכאן מיירי בזב שנגע בדבר הדבוק בטהור [זית רענן] וכל הברייתא פירשתיה לעיל שם עי"ש: מה ת"ל, פי' דהא כונת הכתוב שלא טבל עדיין הזב מטומאתו [דהא אפילו פסק מזובו וספר שבעה ומחוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו] ושטיפת הידים אין מועיל לזה ולמה הוציא זה הכתוב בלשון שטיפת ידים: אף כל בנראה וכו'. ר"ל ללמדך שאין בית הסתירה טעון ביאת מים אלא אברים הגלוים מגופו כמו הידים: (ו) מנין לעשות אחר ספרו של זב וכו'. היינו כשכלה לספור השבעת ימים כל עוד שלא טבל: כימי גמרו. פי' שדינם כמו בעת שנגמר והוסר ממנו הנגע קודם שמתחיל לספור השבעה ימים: ת"ל וידיו לא שטף במים. דר"ל כל עוד שלא שטף דהיינו הטבילה פל אשר יגע בו טעון כבוס בגדים: אפילו לאחר ק' שנים. שאין הזמן מטהרו אלא הטבילה ולהא אתי קרא דאי ללמד שמטמאה במגע הרי כבר אמר למעלה והנוגע בבשר הזב וגו': מכאן סמכו. כלומר מדהוציא הטבילה שהיא בכל גופו בשטיפת ידים סמכו חכמים לומר דידים שניות הן ומטמאות בלא טהרה והיא הרחילה וה"ק קרא והנוגע וגם כל אדם שלא שטף ידיו במים הם טמאות מפני שסתם ידים טעונים נטילה [גמרא חולין דף קו]:

פרשתא ג (א) כלי נתר. מין אדמה לבנה: ודין הוא. שלא יטמא ולא צריך קרא לזה: ומה אם מת החמור. שטעון הזאת שלישי ושביעי: ולהלן הוא אומר. בפרשה צו פסוק כ"א: (ב) מאחר וכו' מאוירו מה ת"ל אשר יגע בו. דמלשון זה משמע דע"י הנגיעה נטמא ולא מחמת אוירו דאי אפילו נגע בו הזב כלל כ"א הוסיט אצבעו באוירו נטמא הכלי: מגע שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו. שהוא כדנודו דאין היסט למקצתו אלא אם נתנדנד והוסט מכח הזב הוסט כולו ובזה מטמאו אע"ג דלא נגע בו ולא נשאו: (ג) אם ללמד שמטמא כלי שטף במגע. ואיירי התורה שהזב נגע בכלי שטף והוא קאי ארים המקרא דכתיב אשר יגע בו הזב והלא כבר נאמר והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו וכלול בזה גם שאר כלים שנוגע בהן כדלעיל סוף פרשה ב': אלא אלו אוכלים ומשקים וכלים שע"ג הזב. פי' כאשר היה עליו למעלה ממנו אוכלים ומשקין נטמאו ואפילו אם היה בינו וביניהם הנילות רבות וכן כאשר יש למעלה מן הזב כלים מונחים זה על זה הרי הכלי העליון טמא טומאת מדף ואף שבינו ובין הזב הנילות רבות ואין חילוק בין הבגד הדבק בגופו מלמעלה ובין הבגד העליון אשר כנגד הרקיע הכל טמא טומאת מדף (ולשון מדף הוא מלשון ריחו נודף שריח טומאתו של הזב נודף למרחוק ואפילו היה ביניהם הנילות רבות לא יועיל) אמנם יש חילוק בין הכלים שע"ג הזב ובין הכלים שתחת הזב דאלו שהם תחת הזב אם הם ראוין למשכב ומושב הם נעשים אב הטומאה ומטמאים אדם וכלים ואלו שע"ג הזב למעלה ממנו הם יש להם רק טומאה קלה שאינו אב הטומאה אלא דינו כדין כלים שנגעו בזב שאינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלים ומשקים בלבד [רמב"ם בפ"ד ממסכת זבים משנה וי"ו עי"ב]. וזהו פי' הברייתא כאן אלו אוכלים ומשקין וכלים שע"ג הזב שכולן הם ראשון לטומאה כאילו נגעו דמדאמר כל כלי עץ ולא אצטריך ללמד שמטמו במגע לזה נאמר דאתא לעליונו של זב ואע"פ שלא נגעו. ועיין לקמן במשנה ה' דאפילו אם הכלים ההם ראוים למשכב ומושב מ"מ אין עליהם שם זה להיות אב הטומאה אלא ראשון לבד: (ד) והלא דין הוא. הוא נמשך למעלה לבאר דצריך קרא לזה להשמיענו שיטמא ע"ג אע"פ שלא נגעו בו דאל"ה נוכל לדון שלא לטמא: אם במקום שעשה משכב תחתיו. כגון דברים הראוים לשכיבה הם מטמאים אדם לטמא בגדים ונטמא אפילו התחתון שתחת משכבו שלא נגע בו לא עשה תחתיו מדף שאם שכב על כלים שאינם ראוים לשכיבה לא נטמאו כלל היכא דלא נגע בהן: מקום שלא עשה ע"ג משכב. כגון שהיו למעלה

ואם נאמרו במשכב למה נאמרו בזב. אלא לפי שיש בזב מה שאין במשכב ובמשכב מה שאין כן בזב. הזב עושה משכב ואין המשכב עושה זב. חיבורי הזב טהורים וחיבורי המשכב טמאים. הא לפי שיש בזב משא"כ במשכב ובמשכב מה שאין כן בזב צריך לומר במשכב וצריך לומר בזב: (ח) וכי ירוק הזב בטהור יכול אפי' רקק ולא נגע בו יהי' טמא ת"ל בטהור עד שיגע בו. אין לי אלא רוקו. כיחו וניעו ורירו ומימי האף שלו מנין ת"ל וכי ירוק: (ט) אשר ירכב עליו הזב יטמא יכול אפילו רכב על המשכב ועל המושב ת"ל מרכב ולא משכב ולא מושב: (י) אוציא את אלו ולא אוציא את האוכף ת"ל י) מרכב מרכב המיוחד: (יא) איזה המרכב המיוחד זרז האשקלוני ומדוכה המדית ועביט של גמל וטפיטו של סוס. רבי יוסי אומר כ) טפיטו של סוס טמא מושב מפני שעומדים עליו בקומפון ל) אבל אוכף של נאקה טמא: (יב) אין לי אלא בזמן מ) שהוא רוכב עליו ונוגע עליו מנין לעשרה נ) מרכבות זה על גבי זה אפילו על גבי אבן מסמא ס) ת"ל וכל המרכב. אשר ירכב עליו הזב יטמא עד שינשא רובו עליו:

פרק ד.

(א) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו תחתיו של זב. יכול תחתיו של מרכב ודין הוא אם הזב החמור לא טימא כלי שטף אלא במגע מרכב הקל אינו דין שלא יטמא כלי שטף אלא במגע הא מה אני מקיים וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו תחתיו של זב: (ב) והנושא אותם מה ת"ל שיכול אין לי מטמא במשא אלא המרכב בלבד משכב ומושב מנין ודין הוא ומה אם מרכב שאין מגעו מטמא בגדים משאו מטמא בגדים משכב ומושב שמגעם מטמא בגדים אינו דין שיהא משאן מטמא בגדים. גולל ודופק יוכיחו שמגעם מטמא בגדים ואין משאם מטמאים בגדים: (ג) אף אתה אל תתמה על המשכב ועל המושב שאע"פ שמגעם מטמא בגדים לא יהיה משאם מטמא

הגהות הגר"א הלכה יו"ד י) ומרכב צ"ל המרכב: הלכה יא כ) טפיטן צ"ל אף טפיטן [כלשון המשנה פכ"ג דכלים ולכך הגיה אח"כ אבל אוכף צ"ל קודם ר' יוסי וע"ז שייך דברי ר' יוסי שאמר אף ופירושו בהמשנה הוא כפירוש הרמב"ם שהביא הרע"ב שם ולא כפירוש רבותיו שהביא שם]: ל) אבל אוכף צ"ל קודם ר' יוסי וכצ"ל אבל אוכף כו' טמא מושב [דגירסתנו טמא קשה מאוד דכל הני דלעיל ג"כ טמא ומאי אבל דקאמר ומאי דגרם מושב ולא מרכב ס"ל כפירוש הרמב"ם וכנ"ל]: הלכה יב מ) שהוא שוכב ויושב ורוכב כצ"ל: נ) מרכבות מיותר: ס) ת"ל כל המשכב וכל הכלי וכל המרכב [אפשר שדחק עצמו להכניס מושב לכאן מפני שאמר בראש הפרק הזה מקום שהזב יושב ומטמא ולא נזכר ריבוי לזה באלו הפרקים ודרך אגב זכרה הברייתא גם משכב לדידיה אף שעיקרו מבואר לקמן סוף פרשה ג']:

ביאור

ממנו הוא טהור למה נאמר [לעיל פרשתא ב' ברייתא ג'] במשכב שאם נשבר הוא טהור ואם נאמר משכב וכו' ואין המשכב עושה משכב [כן גירסת הילקוט והר"ש בפ"א דכלים משנה ג']: חבורי הזב טהורים. כסמוך ברייתא ה' ולא בנזמים: חבורי המשכב טמאים. כדלעיל פרשתא ג' ברייתא ד' בחבל מחמשה ועד עשרה: (ח) יכול אפילו רקק ולא נגע בו. דס"ד שנילף מיבמה דלא בעינן שם רק שירקה לפניו לעיני הזקנים [גמרא נדה נה:]: ת"ל וכי ירוק. וי"ו דריש לרבות כל אלו דבכלל רוק הן: (ט) יכול אפילו רכב וכו'. פי' אילו לא כתיב וכל המרכב אלא וכל אשר ירכב הו"א דאפילו רכב על המשכב והמושב יהיה שם מרכב עליו שדינו חלוק מגעו ממשאו ת"ל מרכב להוציא דאם רכב על המשכב ומושב דין משכב ומושב יש לו: (י) אוציא את אלו. מתורת מרכב: ת"ל המרכב מרכב המיוחד. הידוע לרכיבה יצא האוכף והוא המרדעת הקטן שנותנין תחת העץ שנקרא תופית של חמור והוא כעין מלבוש לחמור והוא ראוי לישיבה ואם רכב עליו טמא מחמת מושב: (יא) זרז האשקלוני. הוא חגורה רחבה שבה חובשין את הבהמה ויחבוש את חמורו תרגם וזריז ית חמריה ובאשקלון עושין אותה של עץ וע"ז נקרא האשקלוני: ומדוכה המדית. מכתשת העשויה במדי שלוקחין חתיכת עץ גדולה עבה וארוכה וחוקקין כמין מכתשת באמצעה ורוכבין עליה מכאן ומכאן וכותשין ולפיכך יש עליה תורת מרכב: ועביט של גמל. בכר הגמל מתרגם בעביטא דגמלא: וטפיטו של סוס. הוא האוכף של סוס בלשון משנה טפיטן שמו ושל גמל עביט שמו ושל נאקה אוכף שמו וכולן מרכב הן אלא שיש מהן שפעמים עשויין לישב עליהן: טפיטן של סוס טמא מושב. ואין טמא מרכב אלא המיוחד לרכיבה בפיסוק רגלים ואינו עשוי לישיבה כלל: בקומפון. שדה שמשחקין שם המלכים ורגילים לשבת על הטפיטן של סוס לראות בשחוק המלך הלכך טמא מושב: אבל אוכף של נאקה טמא. פי' טמא מושב ות"ק קאמר לה דפליג אטפיטן של סוס ומודה באוכף של נאקה שהוא טמא מושב: (יב) ונוגע עליו. לאו דוקא אלא ר"ל שאין דבר מפסיק בינו להמרכב ומנין לעשרה מרכבות דטמא התחתון אע"פ שאינו נוגע בו ואפילו יהיה על גביהן אבן מסמא [דהוא אבן גדולה] והוא עליה ור"ל אף דמפסיק ביניהן דבר שאינה מקבלת טומאה: ת"ל וכל המרכב. ריבוי הוא שמטמא כולם ובכל גווני: עד שינשא רובו עליו. דאי רובו לחוץ ככולו ולא מקרי שרוכב עליו ואפשר דאף מחצה על מחצה ג"כ לא מהני דירכב עליו משמע דעקר משענתו הוא עליו. ודוגמתו מצינו לעיל סוף פ"ב גבי משכב ומושב:

פרק ד (א) תחתיו של זב. פי' שנגע במרכב: יכול תחתיו של מרכב. פי' שהמרכב גם הוא מטמא אחרים [דהיינו מה שתחתיו] לטמא אדם או כלים: ודין הוא. שלא נאמר כן: אם הזב החמור לא טימא כלי שטף אלא במגע. פי' אינו מטמא אותם אלא במגע עצמו וכדכתיב וכל כלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר וכל כלי עץ ישטף במים אבל מגעו אינו מטמא כלי שטף תולדת מרכב הקל אינו דין שלא יהא מגעו מטמא כלי שטף אלא במגע עצמו. וא"א לומר שכונת הכתוב באוכלין ומשקין ואפילו מגעו של מרכב יטמא אותם דהא כתיב ביה יטמא עד הערב ואי באוכלין ומשקין אינן יוצאין מידי טומאה לעולם [ראב"ד]: (ב) והנושא אותם מה ת"ל. יכתוב והנושא: ודין הוא. פי' הלא א"א לומר כן ולא צריך קרא לזה: שאין מגעו מטמא בגדים. דלא כתיב ביה כיבוס בגדים כמו בנושא: גולל ודופק יוכיחו. דכתיב וכל אשר יגע על פני השדה ואמרו בספרי דהוא לרבות גולל ודופק. [דופק הוא מה שמשימין בצדדין וגולל הוא הכיסוי שמכסין הקבר

וכדכתיב

עליו הזב יטמא מקום שהזב יושב ומטמא ישב הטהור א) ויטמא: (ב) אין לי אלא בזמן שהוא יושב עליו והזב שם מנין לעשותו ריקם כמלא ת"ל ב) כלי לעשותו ריקם כמלא: (ג) אין לי אלא משכב. מרכב מנין. ודין הוא אם מצינו שלא חלק הכתוב בין נושא לנישא למשכב כך ג) לא נחלוק בין נישא לנושא למרכב. מה לי לא חלק בין נושא לנישא למשכב שלא חלק מגעו ממשאו לא נחלוק בין נושא לנישא למרכב שהרי חלק מגעו ממשאו ת"ל כלי לרבות את המרכב: (ד) רבי חנניה בן חנינא אומר אם בדרך שלא ירדה עליו הטומאה יצאת ממנו בדרך שירדה עליו הטומאה אינו דין שתצא ממנו. לאו מה לי החמיר במרכב הנישא שהרי החמיר בזב הנישא ד) נחמיר במרכב הנושא שהרי היקל בזב הנושא ת"ל כלי לרבות את המרכב: (ה) בבשר הזב ולא בצואה שעליו ולא ה) בקילקית שעליו ולא בשירים ולא בנזמים ולא בטבעות אע"פ ו) שאין יוצאים. או יכול שאני ז) מרבה את השער ואת הצפורן ת"ל ח) טמא: (ו) בבשר הזב ולא בעצם הפורש ממנו ולא בבשר הפורש ממנו. ק"ו לפורש מן הטהור שיהיה טהור הא מה אני מקיים או בעצם אדם או בקבר זה אבר הפורש מן החי ט) בין פרק לפרק: (ז) אם נאמרו בזב למה נאמרו במשכב

הגהות הגר"א פרק ג **הלכה א** א) ויטמא צ"ל נטמא: **הלכה ב** ב) כלי צ"ל אשר [לא ידעתי כונתו ולולא דמסתפינא הוי אמינא דהגהתו הוא על הלכה ג' (ומה שכתוב הלכה ב' שגגת המעתיק הוא) בסופו שכתוב שם ת"ל כלי ואין לו שום ביאור דגבי מרכב לא כתיב כלי בקרא ומה שפירש הק"א והעתקנוהו בביאורנו הוא דוחק גדול וע"ז הגיה הגר"א רצ"ל אשר והיינו דכתיב שם אשר ירכב עליו ואשר ריבויא הוא]: **הלכה ג** ג) וכך לא נחלוק בין נושא לנישא: **הלכה ד** ד) נחמיר במרכב הנישא צ"ל הנושא וכן למטה בזב הנישא צ"ל הנושא [וכן איתא בראב"ד ובקרבן אהרן כהגהתו והוא פשוט וע"כ תיקנתי זה בפנים]: **הלכה ה** ה) קילקית צ"ל קלקן [ועיין מה שמוזכר בחולין קכ"ו:]: ו) שאין יוצאין צ"ל שהן אוצין [לא ידעתי כונתו ונראה שהמעתיק החליף בין א' לח' וצ"ל חוצין. והיינו דאפילו הן מהודקין היטב שהן חוצצין לטבילה והו"א דבזה הן טפילין לגבי הגוף וכאילו נוגע בגופו קמ"ל]: ז) מרבה צ"ל מוציא וכן איתא בילקוט ופשוט]: ח) טמא צ"ל וטמא: **הלכה ו** ט) בין פרק לפרק מיותר:

ביאור

ישב יתר דהיה לו לומר והיושב על משכבו כמ"ש והנוגע במשכבו ואמר אשר ישב להקיש הטהור היושב לזב אשר ישב לומר דכמו שהזב מטמא כך הטהור מיטמא מה הזב טומאתו בוקעת ויורדת למושב התחתון אפילו עשר מלעות מבדילות בינו לתחתון ואפילו אבן מסמא כולן טמאין אפילו תחתון משום מושב הזב כדלקמן אף הטהור המקבל טומאה עולה לו ממושב הזב אפילו יהיו עשר מלעות מבדילות והוא יושב על העליון דכשם שיורד הטומאה מהזב למושב כך עולה הטומאה מהמושב לטהור: (ב) והזב שם פי' שגם הזב *) יושב שם: ריקם כמלא. פי' אע"פ שנתרוקן שקם הזב משם אפ"ה חשבינן כאילו היה אותו מקום מלא מהזב: ת"ל כלי. מדלא אמר והיושב על אשר ישב עליו הזב אלא אמר על הכלי משמע דלא קפיד אלא על הכלי בעלמו לא לישיבת הזב וא"כ מלא וריקם הכל אחד. [ובר"ש פ"א דכלים גרס ת"ל כל כלי לעשות ריקן כמלא והכונה דילפינן כלי הכתוב בזה ממה דכתיב מתחלה כל כלי אשר ישב עליו הזב יטמא ולרבות לעשותו ריקן כמלא כמו שם דהכלי טמא אפילו בשכבר קם הזב משם כן בענייננו]: (ג) אין לי אלא משכב. לכאורה הלא במושב עסקינן אלא האמת דאגב אורחיה אשמועינן דמשכב ומושב הכל דבר אחד ואין חילוק זה מזה. והר"ש בפ"א דכלים משנה ג' גרס אין לי אלא משכב ומושב. וה"פ אין לי אלא משכב דבו מלינו שהיושב עליו נטמא לטמא בגדים וזהו שקראו התנא בענייננו נישא שהטהור נישא על גביהן מרכב מנין שהנישא ע"ג יהיה ג"כ טמא לטמא בגדים: ודין הוא. שיהא שוה מרכב למשכב בזה ולא לריך קרא: אם מלינו. כמו מה מלינו: שלא חלק הכהוב בין נושא לנישא.. דשניהן טמאין לטמא בגדים הנושא את המשכב והנישא ע"ג המשכב דכתיב והנושא אותם יכבס בגדיו ואף דכתיב זה גבי מרכב קאי גם על משכב ומושב כדתניא לקמן והנישא על המשכב הא כתיב בהדיא גבי מושב וה"ה גבי משכב: כך לא נחלוק בין נישא לנושא במרכב. דכשם שהמרכב מטמא את הנושא כן הוא מטמא להנישא על גביו: מה לי. פי' מה לי ההיקש הזה והיינו מה שלא חלק בין נושא לנישא במשכב מפני שמלינו בו עוד חומרא שלא חלק מגעו ממשאו שבשניהן מיטמאין לטמא בגדים כדכתיב בקרא משא"כ במרכב האם בזה ג"כ לא נחלוק בין נישא לנושא שהרי מלינו בו עוד קולא שחלק מגעו ממשאו שהנוגע בו כתוב בו רק יטמא עד הערב ולא מטמא בגדים והנושאו מטמא בגדים וא"כ אפשר שנחלוק בו בין נישא לנושא שהנישא לא יטמא בגדים: ת"ל כלי. פי' דכתיב מתחלה והיושב על הכלי וכלי סתם כולל משכב ומושב ומרכב: (ד) אם בדרך וכו'. כלומר ממקום אחר נוכל ללמוד לטהור הנישא על המרכב של הזב שיהיה טעון כבוס בגדים וא"כ ל"ל קרא: אם בדרך שלא ירדה עליו טומאה. פי' בזב הנושא את המרכב אין על המרכב הנישא רק טומאת מגע: יצאת ממנו. אם טהור נושא את מרכב הזב טמא כדכתיב והנושא אותם יכבס בגדיו: בדרך שירדה עליו טומאה. אם הזב ישב עליו הגם שלא נגע בו נטמא לטמא אדם: אינו דין שתצא ממנו. שאם ישב עליו הטהור נטמא: מה לי שהחמיר במרכב הנישא, פי' לטמא הנושאו לטמא בגדים שהרי מלינו שהחמיר הכתוב בזב הנישא על הבגד שהבגד מטמא אדם לטמא בגדים וכמו דכתיב בקרא והיושב על הכלי וגו' ופי' שכמו שיורד הטומאה מהזב להבגד היושב עליו כן מרכב הזב נותן טומאה לטהור הנושא אותו: ה"ג נחמיר במרכב הנושא שהרי היקל בזב הנושא. ופי' האם נחמיר במרכב הנושא את האדם הטהור דהיינו שהטהור ישב עליו [וכלי נגיעה]. שהרי היקל בזב הנושא. פי' שמשאו של זב אין מטמא אדם וכיון שמלינו שהיקל במשאו ה"ה במרכבו שג"כ לא יטמא אא"כ נגע בו: (ה) ולא בלואה שעליו. הדבוקה על גופו: ולא בקלקין שעליו. היינו שער תלוש המתקשה ונאסף בהשערות [רש"י חולין קכ"ו:]: אע"פ שאין יולאין. שהם מהודקים היטיב בבשר: (ו) ולא בעלם הפורש וכו'. דכיון שנפרש כשל ממנו טומאת זיבה ודוקא עלם בלא בשר או בשר בלא עלם הא שניהם ביחד הוא בכלל אבר מן החי: הא מה אני מקיים או בעלם אדם. האמור בפרשה חוקת: בין פרק לפרק. כלומר אבר שלם עם הבשר שלו: (ז) אם נאמר בזב וכו'. פי' אם נאמר בזב שהפורש ממנו

*) ואף דרבינן לעיל אפילו עשר מושבות זו ע"ג זו ומושב הזב למטה והטהור יושב על העליון וא"כ היכי מלוייר שהזב שם י"ל כגון שמושב התחתון רחב הרבה והזב יושב על קלה אחד ועל קלה השני יש עשר מושבות זו ע"ג זו והטהור יושב מלמעלה וא"כ מלוייר בזמן שהוא יושב עליו והזב ג"כ שם:

במשכבו אם נשבר טהור: (ד) ג) במשכבו ולא בחבל היוצא מן המטה פחות מחמשה או יתר על עשרה. או יכול שאני מוציא מחמשה עד עשרה ת"ל טמא: (ה) במשכבו ולא בנימין היוצאים מן הקשר חוץ משלש אצבעות או יכול שאני מוציא משלש ולמטן ת"ל טמא: (ו) במשכבו ולא הגזול או יכול שאני מוציא את הגנוב ת"ל טמא: (ז) ר"ש אומר במשכבו ולא הגנוב או יכול שאני מוציא את הגזול ת"ל טמא: (ח) ד) אמרו לו ה) מה ראית לרבות זה ולהוציא את זה. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את זה שנתייאשו הבעלים ממנו ומוציא אני את זה שלא נתייאשו הבעלים ממנו: (ט) ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו בשעת מגעו מטמא בגדים פירש אינו מטמא בגדים: (י) יכבס בגדיו יכול הציפה ת"ל בגד. אי בגד יכול בגד גדול לבן המיטמא בזוב והמיטמא בנגעים. מנין גדול צבוע. קטן לבן. קטן צבוע. עד שתהא מרבה להביא שבים של סבכה וגלגילין מנין ת"ל בגד בגדיו ריבה. מנין לעשות שאר כלים כבגדים ת"ל ו) טמא. יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגד בגד הוא מטמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס: (יא) מיכן אמרו כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא אוכלים ומשקים להיות תחילה. והידים להיות שניות. ומטמא שאר כלים כבגדים. ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס. לאחר פרישתן מטמאים משקים להיות תחלה. והאוכלים והידים להיות שניות. ואינו מטמא בגדים ואין צורך לומר אדם וכלי חרס:

פרק ג.

(א) **והיושב** על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא. אין לי אלא בזמן שיושב עליו ונוגע בו מנין לעשרה מושבות זה על זה ואפילו על גבי אבן מסמא ת"ל והיושב על הכלי אשר ישב

הגהות הגר"א **הלכה ד** ג) במשכבו צ"ל במשכב וכן בהלכה ה' [כונתו באלו הגהות של הלכה ג' ד' וה' בפשטות ל באר דברי התנא שדורש ארבעה דרשות מתיבה אחת במשכבו והנה באמת תיבת במשכבו מיותר דהו"ל למכתב ואיש אשר יגע בהם ויהיה קאי אמשכב ומושב דאיירי בהן וע"כ דרש התיבה מכל אותיותיה מתחלה בהלכה ג' דרש מעצם תיבת משכב דמשמע כשהוא ראוי לשכיבה לאפוקי כשנשבר נטהר ומדכתיב במשכב דרש בהלכה ד' וה' דדוקא כשנגע במשכב עצמו ולא בחבל ונימין ומדכתיב במשכבו בוי"ו דרש בהלכה ו' ולא הגזול דמשכבו משמע שלו דוקא. והנה אחר הגהתו כל דברי הברייתא מדוקדק מאוד]: **הלכה ח** ד) אמרו לו מיותר: ה) מה צ"ל מה ראיתי וכו' [ס"ל להגר"א דהכל חד מאמר הוא מדברי ר"ש דאם נאמר דרבנן שואלים אותו מה ראית משמע דהשאלה הוא דהיה לך להקל בשניהם או להחמיר בשניהם ובאמת זה אינו לדעתם וגם דא"כ חסר אח"כ תיבת אמר להם מרבה אני]: **הלכה יו"ד** ו) טמא צ"ל וטמא:

ביאור

(ד) בחבל היוצא מן המטה. לאחר שנגמר הסירוג של החבלים משיירין מהחבל ופחות מחמשה טפחים לא חזי לצורך מטה ולא חשיב יד אבל מחמשה ועד עשרה חשיב יד שבו מטלטלין את המטות כשבאין להורידה מלמעלה למטה ויותר מעשרה לא צריך לכך ולא חשיב יד: ה"ג ת"ל וטמא [הגר"א וכ"כ הק"א]. פי' דהו"ל למכתב ואיש כי יגע וכו' ורחץ במים ואנא ידענא דיטמא עד הערב וכתיב וטמא לרבות להוסיף טומאה על הנוגע בחבל או בנימין המבואר לקמיה: (ה) ולא בנימין היוצאין מן הקשר. פי' ראש החבל היוצא מן הקשרים של המטה שמשיירין אותו כדי להדקו ולהתירו באותו היוצא עד שלש אצבעות הוא צורך הקשר אבל חוץ לשלש אינו צורך: ה"ג ת"ל וטמא. וכנ"ל: (ו) במשכבו ולא הגזול. כגון שגזל הזב משכב של חבירו ושכב עליו מדכתיב במשכבו ולא כתיב במשכב משמע במשכב של זב אם נגע הוי טמא לטמא בגדים ולא הגזול דלאו דידיה הוא ואינו מטמא אדם לטמא בגדים דגזרת רחמנא היא [רש"י ב"ק דף ס"ז וע"ש בתום']: ת"ל וטמא. ס"ל דגנוב קנייה ביאוש בעלים דמתייאשי הבעלים מניה דלא ידע מאן גנביה ולזה דרשי רבנן המיעוט בגזלן והריבוי בגנב: (ז) ר"ש אומר במשכבו ולא הגנוב וכו'. ס"ל להיפוך וכדמפרש לקמיה דבגנוב לא מתייאשי הבעלים דמהדר בתר הגנב למשכחיה ולמתבעיה בדינא ולא קרינא ביה משכבו של זה והריבוי דוטמא מרבה הגזול דבגזלה מתייאשי דכיון דלעיניה גזלו גברא אלמא הוא ולא יכול למתבעיה בדינא וקרינא ביה משכבו של זב: (ט) בשעת מגעו מטמא בגדים פירש וכו'. דרש לה מדכתיב אשר יגע ולא כתיב אשר נגע כיון דאינו מטמא משום דיגע לעתיד אלא משום דנגע כבר ולזה דרשו דאשר יגע היינו בהיותו נוגע אז יכבס בגדיו ולא כאשר נגע לשעבר ועכשיו אינו נוגע שנגע ופירש שאז אינו מטמא בגדים וה"ה שאר כלים דכיון שפירש הוא רק ראשון לטומאה ואין כלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה [ק"א]: (י) יכול הציפה. עיין בשמיני פרשה ד' פ"ה הלכה ט' ששם ביארנו היטיב בעז"ה ורק דשם מיירי לענין נושא אבר מן החי וכאן מיירי לענין נוגע במשכב הזב: ה"ג ת"ל וטמא. וכמו שפירשנו למעלה דכמה פעמים כתיב בפרשה וטמא עד הערב: (יא) כל המטמא בגדים בשעת מגעו. והוא הנוגע בזב ובזבה וביולדת ובמשכבן ובמושבן מטמא אוכלין להיות תחלה והם יטמאו ב' בחולין ושלישי בתרומה ורביעי בקודש מפני שהוא נחשב כאב הטומאה בשעת מגעו: והידים להיות שניות. היינו הידים שנגעו באדם זה נעשים שניות והם יטמאו שלישי בתרומה ורביעי בקודש אבל לא חולין אבל גופו של אדם אינו מיטמא כלל כדאמרן שאינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס והאי דמטמא ידים הוא מדרבנן: ומטמא שאר כלים כנ"ל במשנה הקודמת: לאחר פרישתן. ר"ל שכבר פירש מן המשכב והמושב אינו אלא ראשון לטומאה ואינו מטמא בגדים וכלים שנגע אח"כ ומ"מ את המשקין מטמאין להיות תחלה משום דמשקין עלולין לקבל טומאה שאינם צריכין הכשר וגזרו חכמים עליהם להיות תחלה לעולם אבל אוכלים שנגעו בו לאחר פרישתן אינם אלא שניים דהוא ראשון ולפיכך אוכלים שניים וכן הידים שנגעו בו לאחר פרישתן הם שניים:

פרק ג (א) אין לי וכו'. כלומר מקרא דהיושב על הכלי לא משמע אלא שיושב עליו ממש ונוגע בו: זה על זה. פי' שישב על עשרה מושבות שמושב הזב תחת כולם כגון אם היו בינו ובין מושב הזב עשר מושבות מובדלות ולא מיבעיא אם המבדיל יהיה דבר המקבל טומאה אלא אפילו ישב על גבי אבן מסמא שהמושב תחתיו והוא ישב על האבן מנין דהוי טמא אע"ג דלא נגע במושב: אבן מסמא. מלבון והייתון אבן חדא ושומת על פוס גובא דירלה דהאבן שומה ע"ג המושב: ת"ל כו' אשר ישב וגו'. דאשר

ישב

(י) הזב ולא טמא מת והד"ה ומה אם הזב שאינו טעון הזייה שלישי ושביעי מטמא משכב ומושב טמא מת שטעון הזייה בשלישי ובשביעי אינו דין שיטמא משכב ומושב ת"ל הזב ולא טמא מת: (יא) הזב ולא המת והלא דין הוא ומה הזב שאינו מטמא טומאת ז' מטמא משכב ומושב מת שהוא מטמא טומאת ז' אינו דין שיטמא משכב ומושב ת"ל הזב ולא המת: (יב) ר"ש אומר אשר ישכב עליו ואשר ישב עליו את שיש לו שכיבה ויש לו ישיבה מטמא משכב ומושב ואין זב שמת מטמא משכב ומושב: (יג) ושאמרו הזב שמת מטמא במשא עד שיטוק הבשר מדברי סופרים. ה) אשר ישכב עליו ואשר ישב עליו עד שינשא רובו עליו:

פרשתא ב.

(א) **ואיש** אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו אדם נוגע במשכב מטמא בגדים ואין המשכב הנוגע במשכב מטמא בגדים. הלא דין הוא ומה אם במקום שלא נטמא אדם מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים נטמא משכב מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים א) מקום שנטמא אדם במגע משכב (לטמא אדם) לטמא בגדים אינו דין שיטמא משכב במגע משכב (לטמא אדם) לטמא בגדים ת"ל ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו אדם הנוגע במשכבו מטמא בגדים ואין המשכב הנוגע במשכב מטמא בגדים: (ב) ק"ו שיטמא אדם מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים ומה במקום שלא נטמא משכב במגע משכב לטמא בגדים מטמא אדם במגע משכב לטמא בגדים מקום שנטמא משכב מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים אינו דין שיטמא אדם מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים ת"ל כל משכב אשר ישכב עליו הזב יטמא משכב מיטמא מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים ואין אדם מיטמא מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים: (ג) משכב ד) במשכבו ואם נשבר טהור. הלא דין הוא מה אם כלי חרס שאין לו טהרה מטומאתו אם נשבר טהור משכב שיש לו טהרה מטומאתו אם נשבר לא יהיה טהור. לא אם אמרת בכלי חרס שאין נעשה אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים תאמר במשכב שהוא נעשה אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים. הואיל והוא נעשה אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים אם נשבר לא יהיה טהור ת"ל משכב

הגהות הגר"א הלכה יג ה) אשר ישכב ואשר ישב מיותר [דהא הדרש הוא מתיבת עליו. וכתבה התורה עליו ב' פעמים להורות דבין בשכיבה ובין בישיבה בעינן שינשא רובו עליו]: פרשתא ב הלכה א א) מקום שנטמא אדם במגע כו' לטמא אדם לטמא אדם מיותרים [פשוט. שאין הדין כן וכן בילקוט ליתא וכ"כ במשנה למלך]: הלכה ג ג) במשכבו מיותר וכן למטה במשכבו מיותר:

ביאור

והבא אל הבית וגו' וכן אם הביאוהו לבית ונכנס שם אדם נטמא: (י) טמא מת שטעון הזייה וכו'. וכלא זה לא נטהר אלמא שטומאתו חמורה אינו דין וכו': (יא) ומה הזב שאינו מטמא טומאת שבעה. להנוגע בו; (יב) אשר ישכב ואשר ישב. משמע מעצמו ולא ע"י אחרים שישכיבוהו ויושיבוהו: ואין זב שמת וכו'. דכיון שמת בטל ממנו טומאת זיבתו: (יג) מטמא במשא וכו'. האי משא לאו משא ממש שמזיזו ממקום למקום כמו בשאר מקומות דזה הלא כל מת מטמא במשא מן התורה ואפילו משנימוק הבשר אלא הכונה במשכב ומושב שהזב נישא עליו מלמעלה ואין המשכב והמושב זז ממקומו ומשמיענו דאף שאר מתים אין מטמאין משכב ומושב הכא כיון שהיה זב והזב מטמא בחיים מן התורה גזרו רבנן שמא יתעלף שדומה למת ועדיין חי הוא ולזה אמרו עד שימוק הבשר שאז הוא מת ודאי ולא יתחלף להם במתעלף ועיין בנדה דף ס"ט ע"ב בגמרא וברמב"ם פ"ה דזבים משנה ג': אשר ישכב עליו וכו' עד שינשא רובו עליו. דאל"ה לא מקרי שוכב ויושב עליו. ועיין לעיל בברייתא דר' ישמעאל בפירוש הראב"ד וז"ל הא דאמרינן עד שינשא רובו עליו לא רוב גופו אמרינן אלא רוב משענתו אמרינן דא"כ סנדל לא משכחת לה שיהא טמא מדרס דהא רוב גופו אינו נושא אלא ודאי רוב משענתו קאמר ואפשר שעומד לפרקים על רגל אחת או כהולך מרים רגל אחת ונשען על אחרת וע"ש עוד מה שהאריך בזה:

פרשתא ב (א) ואין המשכב וכו'. פי' דאי נגע משכב הזב במשכב אחרינא והיו מונחים בגדים עליו לא נטמאו הבגדים אלא הרי הוא ראשון לטומאה ככלים הנוגעים באב הטומאה דאינם מטמאים אדם וכלים: והלא דין הוא. שיהיה המשכב מטמא משכב לטמא בגדים אלולי קרא דמיעטו: אם במקום שלא נטמא אדם וכו'. פי' שהרי אדם אינו עלול כ"כ לקבל טומאה שהרי אם היה מונח תחת הזב לא נעשה אב הטומאה כשאר משכב הזב שיהא יכול לטמא אדם לטמא בגדים ואעפ"כ משכב הזב מקבל טומאה לטמא אדם לטמא בגדים: מקום וכו'. מקום שהאדם מקבל טומאה לטמא בגדים דהיינו כשנגע במשכב הזב אינו דין שהמשכב יש לו כח זה שאם נגע במשכב הזב שיטמא בגדים: ת"ל ואיש. דלא אמר ואשר יגע אלא ואיש ללמד דאיש מיטמא ממשכב לטמא בגדיו ולא משכב: (ב) ק"ו שיטמא וכו'. פי' עכשיו שהוכחת מקרא דאין משכב עושה משכב לטמא בגדים אדין הק"ו לומר דזב מטמא אדם אם ישכב עליו כדין משכב: ומה במקום שלא נטמא משכב וכו'. פי' שאין המשכב עלול לקבל טומאה כ"כ דהרי אם נגע במשכב הזב אינו נטמא לטמא בגדים ובאדם אמרינן דאם נגע במשכב הזב מטמא בגדים: מקום שנטמא משכב וכו'. ר"ל מקום שאנו רואין שהמשכב יש לו כח זה לטמא אדם לטמא בגדים אינו דין אם היה אדם תחת הזב שיהיה לו דין משכב לטמא אדם לטמא בגדים: ה"נ ת"ל כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו משכב מיטמא מתחת הזב וכו'. וכן איתא בילקוט: (ג) משכב במשכבו ואם נשבר טהור. פי' הו"ל למכתב משכב מאי משכבו אלא להורות דוקא כשהוא כעין משכבו ה"ז אם נשבר אחר שכיבתו שאינו ראוי לשכיבה נטהר עי"ז: שאין נעשה אב הטומאה. פי' שאין טומאתו חמורה כ"כ לפיכך תספיק השבירה לטהרו תאמר במשכב וכו': בחבל

קבים והתורמל חמשת קבים והכריתית סאה והחמת של שבעה קבים ת״ל ג) כל משכב ריבה. או יכול שאני מרבה הסרוד והדף של נחתומים ועריבה גדולה שהנדות שוכבות בתוכה ת״ל אשר ישכב עליו המיוחד לשכיבה ולא שאומרים לו עמוד ונעשה את מלאכתנו: (ד) או יכול שאני מוציא הסגוס והרדיד והחלוק והקלסטר ד׳ ותורמל חמשת קבים והכריתית סאה והחמת של ז׳ קבים ג) ת״ל כל משכב ריבה. מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את אלו שהם משמשים שכיבה עם מלאכתם ומוציא אני את אלו שאינן משמשים שכיבה עם מלאכתם. אשר ישב עליו הזב יטמא יכול אפי׳ ישב על האבן ועל הקורה ת״ל כלי ולא אבן ולא קורה. אוציא את אלו ולא אוציא כסא של גללים ושל אדמה ושל ד) אבנים ת״ל כלי המיוחד: (ה) אין לי אלא כסא וספסל וקתדרה המיוחדין מנין תיבת הבלנים ותיבה שפתחה מצידיה ועריבה מב׳ לוג ועד ט׳ קבים שנסדקה שאינו יכול להרחיץ בה רגלו אחת ת״ל כל כלי ריבה. יכול אפי׳ כפה סאה וישב עליה תרקב וישב עליה ת״ל אשר ישב עליו המיוחד לישיבה לא שאומר׳ לו עמוד ונעשה מלאכתנו: (ו) או יכול שאני מוציא תיבת הבלנים ותיבה שפתחה מצידיה ועריבה מב׳ לוג ועד תשעת קבים שנסדקה שאינו יכול לרחוץ רגלו אחת ת״ל כל כלי ריבה. מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את אלו שהם משמשים ישיבה עם מלאכתן ומוציא אני את אלו שאין משמשים ישיבה עם מלאכתן: (ז) אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב. מנין שכב על המושב וישב על המשכב עומד ונתלה ונשען מנין ת״ל יטמא יטמא ריבה: (ח) הזב ולא בעל קרי. והלא דין הוא הזב טומאתו ממקור ובעל קרי טומאתו ממקור מה הזב מטמא משכב ומושב אף בעל קרי יטמא משכב ומושב ת״ל הזב ולא בעל קרי: (ט) הזב ולא אבן המנוגעת. הלא דין הוא ומה אם הזב שאין מטמא בביאה מטמא משכב ומושב אבן המנוגעת שהיא מטמא׳ בביאה אינו דין שיטמא משכב ומושב ת״ל הזב ולא אבן המנוגעת:

הגהות הגר״א הלכה ג ג) ת״ל כל משכב צ״ל כל המשכב: הלכה ד ג) ת״ל כל המשכב ריבה כצ״ל: ד) אבנים ת״ל כלי המיוחד צ״ל הכלי המיוחד כו׳:

ביאור

עור והוא כמין של או כיס שנותנין בפי הבהמה ותולין אותה ונותנין בה מספוא לבהמה לאכילתה וכשהיא מחזקת ד׳ קבין שהם שני שלישי סאה ראויה לשכיבה: תורמל. כיס גדול של עור שהרועה נותן בה חפציו והוא ילקוט: כריתית. גדול מתורמל שמחזיק סאה וחמת גדול מכריתות דמחזיק ז׳ קבין: ה״ג ת״ל כל המשכב ריבה. לומר שאם הם כזה השיעור שכל אחד מחזיק זה השיעור הנה הוא ראוי למשכב ואפשר לשכוב עליו [דכשהוא מגיע למלון או בדרך כשהוא רוצה לישן נוטלן ומניח תחתיו וישן עליהם אף כשהם מלאים] דמלשון כל ריבה גם מה שהוא לדבר אחר אם הוא ראוי למשכב: או יכול וכו׳. דכיון דמלת כל ריבה כל הראוי לשכיבה אע״ג שלא יהיה תמיד: הסרוד. הוא כלי שעורכין עליו הפת: והדף של נחתומין. היינו נסר גדול דמנחי ביה הנחתומין ככרות של לחם עד שיאפו· שהנדות שוכבות. ר״ל שרוחצות בה: ת״ל אשר ישכב. מדלא כתיב אשר שכב אלא אשר ישכב משמע שיכול לשכב בה כל עת שירצה ולא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: כלומר שאם נרצה לשכב עליו בעת אשר הוא משמש למלאכתו אומרים לו עמוד [קרבן אהרן]: (ד) שהם משמשים שכיבה עם מלאכתן. שכאשר הם עושין בהן מלאכתן יוכלו לשכב עליהם מבלי שיאמרו לו קום כו׳ ומוציא את אלו שבשעה שירצו לעשות בהם מלאכתם צריך להקימו מלשכב עליהם: אשר ישב וכו׳. ר״ל אילו אמר קרא וכל אשר ישב עליו ולא אמר כלי הייתי אומר שאפילו ישב על האבן ועל הקורה שאינם כלי: ת״ל כלי. שיהיה כלי לאפוקי אלו: של גללים. הם כלים עשויים מרפת בקר: וכלי אדמה. עשויים מאדמה שמייבשים אותם בחמה ואינם נצרפים בכבשן וכיון שהם כלים אע״פ שאינם מקבלים טומאה הייתי אומר דבכלל כלים הם: ה״ג ת״ל הכלי המיוחד [הגר״א]. ר״ל המיוחד לקבל טומאה: (ה) המיוחדים. לישיבה: הבלנים. ארגז שבעלי המרחץ נותנין תיבה בבית של פני המרחץ ונוקבין בה נקב אחד מלמעלה ודרך הנקב כל הבא למרחץ נותן שם פרוטות והיא עשויה לישב בה מלמעלה: ותיבה שפתחה מצידה. אדם יושב עליה מלמעלה ומשתמשין בה מן הצד ואינו מעכב זה את ישיבתה: משני לוגין עד תשעה קבין שנסדקה. פי׳ שנסדקה ואינה ראויה לרחיצה כ״א ללישה וכדלקמן כופה אותה על פיה ומיחדה לישיבה ואם היתה פחותה משני לוגין אינה ראויה לישיבה ואם היתה גדולה יותר מתשעה קבין אינו מיחדה לישיבה אלא ממעטה ומתקנה לתשמיש: שאינו יכול לרחוץ בה רגלו אחת. פי׳ שהמים ממהרים לצאת ממנה ואין שהות אפילו לרחוץ בה רגלו אחת: ת״ל אשר ישב עליו. דהוא לעתיד ולא כתיב אשר ישב משמע שמיוחד לישיבה ולא בזה שיאמרו לו עמוד ונעשה מלאכתנו: (ו) שהם משמשים ישיבה עם מלאכתן. פי׳ תיבת הבלנים ותיבה שפתחה מצידה משמשים ישיבה עם מלאכתן ואין אומרים לו עמוד וכו׳ וכן עריבה שנסדקה משמשת ישיבה עם מלאכתה דחזיא ללישת העיסה שמתערבין המים עם הקמח דאיי המים יוצאין מתוך הסדק [ר״ש בפי״ט דכלים משנה יו״ד] [והנה לכאורה משמע מזה דלא בעינן שישמש הישיבה עם מלאכתן בבת אחת ודלא כקרבן אהרן]: (ז) ונתלה. כגון שהזב בכף אחד והמשכב והמושב בכף שניה והכריעו הם את הזב דהשתא הזב נתלה וכאילו יושב עליהן: ת״ל יטמא יטמא ריבה. דהול״ל כל המשכב וגו׳ וכל המושב וגו׳ יטמא ואמר עוד יטמא לרבות שיטמאו בכל אופן שיהיה הזב בהם: (ח) הזב ולא בעל קרי וכו׳. דהזב מלה יתירה היא דביה משתעי קרא ולזה דרשו שבא למעט כל הטמאים אשר היינו יכולים ללמוד שיטמאו משכב ומושב לטמא אדם ולא יהא ראשון לטומאה אלא אב הטומאה לטמא בגדים: והלא דין הוא. שבעל קרי יטמא משכב ולזה צריך קרא למעטו: הזב מטמא משכב ומושב. ר״ל לטמא אדם לטמא בגדים: (ט) הזב אינו מטמא בביאה. אדם הנכנס עם הזב בבית אינו טמא אף שהבית מאהיל על שניהם: אבן המנוגעת שהיא מטמאה בביאה. אדם הנכנס לבית שיש בה אבן מנוגע. דכתיב והבא.

בשרו אפי' כל שהוא. ג) אם נאמר בקטנות למה נאמר בגדולות אלא ליתן שיעור לגדולות שאם ראה אחת מרובה כשלש שהוא כמגדיון לשילוח שהם כדי שתי טבילות ובשני סיפוגים ה"ז זב גמור: (ד) ר' אומר לה"ד לחבל של מאה אמה. ראה בתחילת מאה ובסוף חמשים ובסוף מאה אמה ה"ז זב גמור. ראה בתחילת מאה בתוך נ' ובסוף מאה או בתחילת מאה ולאחר נ' ובסוף מאה אין זה זב גמור: (ה) ד) מזובו אף מקצת זובו מטמא. משכב ומושב להביא את שראה שתי ראיות שיטמא משכב ומושב: (ו) והלא דין הוא ומה אם הזבה שאין סופרת שבעה לשתי ראיות מטמאה משכב ומושב בשתי ראיות זב שהוא סופר שבעה לשתי ראיות אינו דין שיטמא משכב ומושב בשתי ראיות. לא אם אמרת בזבה שהיא מטמאה משכב ומושב בראיה אחת תאמר בזב שאינו מטמא משכב ומושב בראיה אחת. הואיל ואינו מטמא משכב ומושב בראיה אחת לא יטמא משכב ומושב בשתי ראיות ת"ל מזובו אף מקצת זובו מטמא משכב ומושב להביא זב שראה שתי ראיות שמטמא משכב ומושב: (ז) טומאתו בזובו בלובן הוא מטמא ואינו מטמא בדם. והלא דין הוא ומה אם הזבה שאינה מטמאה בלובן מטמאה בדם זב שהוא מטמא בלובן אינו דין שיטמא בדם. ת"ל טומאתו בזובו בלובן הוא מטמא ואינו מטמא בדם: (ח) קל וחומר לזבה שמטמאה בלובן ומה אם הזב שאינו מטמא בדם מטמא בלובן זבה שמטמאה בדם אינו דין שמטמאה בלובן ה) ת"ל טומאתו היא טומאת האיש בלובן וטומאת האשה בדם:

פרק ב.

(א) **אשר** ישכב עליו הזב יטמא. יכול אפי' שכב על עדינה ועל הדלת ת"ל משכב ולא עדינה ולא הדלת: (ב) אוציא את אלו ולא אוציא מחצלת הקנים ושל חלף ת"ל א) משכב המיוחד: (ג) אין לי אלא מיטה והבגד מנין הסגום והרדיד והחלוק והטלית והקלסטר ארבעת

הגהות הגר"א ג) אם נאמר בקטנות למה נאמר גדולות כו' [וכן הוא בילקוט וכן הגיה הק"א]: **הלכה ה** ד) מזובו טומאתו כצ"ל [עיין בביאורנו]: **הלכה ח** ה) ת"ל טומאתו היא טומאתו ולא טומאתה טומאת האיש כו':
פרק ב הלכה ב א) משכב צ"ל המשכב:

ביאור

ניכר בבשרו אע"פ שלא יהיה גדול: בשרו. היינו רר בשרו ואמר שלשה ריבויים לשלשה ראיות שאע"פ שיהיו כולם קטנות יטמאו ויש מהראשונים דגרסי סתמא ת"ל תהיה אפילו כל שהוא ועיין בראב"ד: ה"ג אם נאמרו קטנות למה נאמרו גדולות [ק"א והגר"א]: אלא ליתן שיעור וכו'. פי' לא הוזכרו גדולות לגופן אלא לומר שאפילו אחת גדולה מטמאה כשלש קטנות וההפסקה שביניהן שהן כשיעור שתי טבילות ושתי סיפוגין ר"ל שיטבול אדם ויקנח את גופו אחר כל טבילה וטבילה שדרך אדם להיות מסתפג באלונטית אחר טבילה והטעם לזה שצריך להיות בין ראיה לראיה כדי שתחשב לשתי ראיות כדי טבילה וסיפוג ופחות משיעור זה לא חשיבה הפסק ולא נחשב אלא לראיה אחת והנה בעניננו שצריך הגדולה להיות כשיעור ג' ראיות קטנות ע"כ צריכה להיות המשך הזמן של הגרת הזיבה כשתי טבילות ושתי סיפוגין דהיינו להפסקות בין הראיות [ולא הוצרך לתת הזמן לזיבה בעצמה לפי ששיעורה כל שהוא ולכל שהוא אין זמן] ונתן לנו התנא סימן לשהיית הראיה גדולה שהוא כשיעור הולך מגדיון לנהר שילוח הידוע: (ד) ר' אומר למה הדבר דומה וכו'. פי' לא בא אלא לפרש על הקטנות עצמן שאמרנו שהם מטמאות עם הפסקן ואמר שצריך לאותם שיהו משולשין שלא תאמר אם שהה מתחלת הראשונה עד סוף השלישית כמגדיון לשילוח שיהא טמא ואע"פ שלא הפסיק בין הראשונה לשניה או בין השניה לשלישית כדי טבילה וסיפוג אלא אינו טמא אלא א"כ היתה ההפסקה שוה ביניהם ולא נתמעטה מכדי טבילה וסיפוגה: (ה) מזובו אף מקצת זובו וכו'. מלבד שדייקו שהמ"ם מקצתית ותורה על הקצת דייקו ג"כ אומרו טומאתו היא דהוא יתר כיון דכבר אמר וזאת תהיה טומאתו ולזה דרשו שפי' הפסוק מקצת זובו טומאתו היא: להביא את שראה שתי ראיות וכו', אף דשתי ראיות לא נזכר בפסוק סמך על מה דאמרינן בעלמא מנה הכתוב שתים וקראו טמא שלש וקראו טמא הא כיצד שתים לטומאה ושלש לקרבן ואי לא דגלה לן הכא דאפילו מקצת מטמא לא הוי דרשינן זה: (ו) הזבה אינה סופרת שבעה לשתי ראיות. כדילפינן לקמן בפרשת זבה: מטמאה משכב ומושב בשתי ראיות. כדיליף לקמן מאומרו כל ימי זובה כמשכב נדתה: זב שהוא סופר שבעה לשתי ראיות. כדילפינן לקמן בריש פרק ה': (ז) ואינו מטמא בדם. אם היה טהור ויצא ממנו דם מפי האמה: (ח) ק"ו לזבה. פי' אחרי דבררנו שהזב אינו מטמא באדם ואעפ"כ מטמא בלובן ק"ו לזבה וכו': ת"ל טומאתו היא. דמלא היא יתירה אלא בא ללמד דטומאתו של איש הוא הלובן הזה ולא טומאתו של אשה:

פרק ב (א) אשר ישכב עליו. פי' אילו לא אמר קרא אלא כל אשר ישכב עליו ולא אמר המשכב הוי אמינא שא"צ שיהיה הוא משכב בעצמו קודם שישכב עליו אלא אם הוא עשאו משכב ושכב עליו יהיה טמא אע"פ שאינו ראוי למשכב ולזה יכול אני לומר שאם שכב על הדלת או על העדינה שהוא כסוי הבור יטמא: ת"ל משכב. דמשמע שצריך שיהיה משכב בעצמו ר"ל ראוי לשכיבה קודם שישכב עליו: (ב) אוציא את אלו. שאינם ראוים כלל לשכיבה אבל לא אוציא מחצלת של קנים ושל חלף שהם ראויים לשכיבה. חלף הוא מין עשב ועושים ממנו חבלים ומחצלאות: ה"ג ת"ל המשכב המיוחד [הגר"א], פי' מדכתיב בה"א משמע שיהיה מיוחד לשכיבה אבל אלו קשים הם ואינם ראוים לשכיבה. והכא איירי בשעשאה לסיכוך א"כ בגדולה שסתמא לסיכוך ולזה אע"ג דהיא ראויה לשכיבה כיון דלא עשאה לשכיבה לא תקרא משכב אבל אם עשאה לשכיבה טמאה כדתנן פ"ק דסוכה [ק"א]: (ג) אין לי אלא מטה וכו'. כלומר כיון דאמרת דהמשכב משמע המיוחד לשכיבה א"כ אין לי לרבות אלא המטה וכו' שהם דברים מיוחדים ועשויים תמיד למשכב ומנין דברים שהם ראוים לשכיבה ולמלאכה אחרת כגון הסגום שהוא מלבוש עב מאוד והוא כאדרת שער ורדיד הוא בגד דק קורין אותו בלשון ישמעאל רדא: והקלסטר. כלי של

עור

שהזוב גרם לו טומאה הרי הוא טמא הזוב שהוא גרם לטומאה אינו דין שיהא טמא. שעיר המשתלח יוכיח שגרם לטומאה והרי הוא טהור: (ט) אף אתה אל תתמה על הזוב שאע"פ שגרם לטומאה לא יהיה טמא ת"ל זובו טמא לימד על הזוב שהוא טמא: (י) יכול הדם היוצא מן האמה שלו יהיה טמא ת"ל ה) הוא הוא טמא ואין דם היוצא מן האמת שלו טמא אלא טהור: (יא) אין לי אלא זובו מימי רגליו מנין. ודין הוא ומה אם רוק שהוא יוצא ממקום טהרה הרי הוא טמא מימי רגליו שהם יוצאין ממקום טומאה אינו דין שיהא טמא. הדם היוצא משם יוכיח שהוא יוצא ממקום טומאה והרי הוא טהור: (יב) ואף אתה אל תתמה על מימי רגלים שאעפ"י שהם יוצאים ממקום טומאה לא יהיו טמאים ת"ל זאת לרבות את מימי רגלים: (יג) יכול הזיעה והליחה סרוחה והראי יהו טמאים ת"ל הוא. אוציא את אלו שאינן מטמים טומאת משקים ולא אוציא דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה שהם מטמים טומאת משקים ת"ל זאת. נמצאת אתה אומר תשעה משקים בזב. הליחה והזיעה סרוחה והראי טהורים מכלום. דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמים טומאת משקים. זובו ורוקו ומימי רגליו מטמים טומאה חמורה:

פרק א.

(א) **וזאת** תהיה טומאתו בזובו. טומאתו בזובו תלויה ואינה תלויה בימים: (ב) והלא דין הוא ומה אם הזבה שהיא מטמאה את בועלה אינה מטמאה אלא בג' ראיות לג' ימים זב שאינו מטמא את שהוא בועל אינו דין שלא יטמא אלא בג' ראיות לג' ימים ת"ל וזאת תהיה טומאתו בזובו טומאתו בזובו תלויה ואינה תלויה בימים: (ג) א) זובו רר. זוב מלמד שהוא מטמא בג' ראיות. אין לי אלא גדולות קטנות מנין ת"ל תהיה אפי' כל שהוא. ב) החתים אפי' כל שהוא.

הגהות הגר"א הלכה יו"ד ה) ת"ל הוא הוא ט"ס וצ"ל ת"ל זובו זובו [טעמו דתיבת הוא נצרך למעט זיעה וליחה לקמן בהלכה י"ג]: פרק א הלכה ג א) זובו ורר ט"ס וצ"ל בזובו את זובו מזובו מלמד כו': ב) החתים ט"ס וכצ"ל רר בשרו אפילו כל שהוא החתים בשרו אפילו כל שהוא [טעמו דרר כתיב ברישא והדר החתים והגיה לפי סדר הקרא]:

ביאור

הוא: על הזוב שהוא טמא. היינו למשא דלמגע לא צריך קרא דלא גרע משכבת זרע דהוא מטמא במגע [גמרא במס' נדה ד' נה.]: שגרם לטומאה. דכתיב והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו: והרי הוא טהור. שאין בע"ח מקבלין טומאה מחיים: (י) יכול הדם וכו' יהיה טמא. פי' הדם עצמו יכול יהא טמא כזובו ורוקו ומימי רגליו ת"ל הוא ולקמן בפ"א הלכה ו' קבעי על הדם היוצא מן האמה יהא טמא כמי שראה זיבה דמק"ו הוי אמרינן דאודם מטמאינן כמו לובן וקממעט ליה שם מקרא וא"ת למה צריכין למיעוטא דידן תיפוק ליה מהתם י"ל דהתם ממעט שאינו נעשה זב ע"פ ראיית דם מפי האמה ומיעוט דהכא דאחר שנעשה זב הדם היוצא מפי האמה אינו טמא כמו רוקו דהו"א דליהוי כרוקו ואפי' אם הוא יוצא מפיו יהא טמא וכדאיתא בגמרא להכי איצטריך קרא [תוספות ד' נ"ו]: (יא) שהם יוצאים ממקום טומאה. ממקום הזיבה: (יב) ת"ל וזאת לרבות וכו'. דכתיב זובו טמא הוא וזאת וגו' ודרשי האי וזאת אקרא דלעיל זובו טמא וזאת כלומר ד"א נמי כזוב [רש"י בגמרא]: (יג) והליחה. היוצאה מן המורסה: והראי. מנקבים גדולים: ת"ל הוא. והנה בגמרא מקשינן מה ראית לרבות מי רגלים מוזאת וממעטינן דם מזובו טמא הוא איפוך ומשני דומיא דרוק מה רוק שהוא מתעגל ויוצא וחוזר ונבלע [פי' שהן מתאספין הרבה ביחד סמוך לבית יציאתן בשעה שהן צריכין לצאת וכשהוא רוצה להעמיד את עצמו ולשהות את נקביו חוזרין ונבלעין במקומן] ולאפוקי דם האמה שאינו מתעגל אלא ראשון ראשון מטפטף ויוצא ובגמרא איתא לאפוקי נמי חלב האשה זבה שאע"פ שהוא מתעגל אינו חוזר ונבלע וממילא אימעט נמי זיעה וליחה והראי שאין מתעגל וחוזר ונבלע [ומ"מ איצטריך עוד מיעוט להלן למעט חלב האשה וכה"ג משום דיש להם יתרון שהם מטמאים טומאת משקים]: מגפתו. מכתו: וחלב האשה. זבה: שהם מטמאים טומאת משקים. לטמא אוכלין ומשקין כשאר משקין טמאים דכולהו אקרו משקה דמעת עינו דכתיב ותשקמו בדמעות שליש ודם מגפתו דכתיב ודם חללים ישתה אלמא דם חלל איקרי משקה ודם מגפתו נמי דם חללים הוא דמה לי קטליה כוליה ומה לי קטליה פלגא חלב האשה דכתיב ותפתח את נאד החלב ותשקהו: ת"ל זאת. דמיעוטא הוא דלא דרשינן לריבויא אלא הוי"ו דוזאת אבל מלת זאת מיעוטא הוא: טהורים מכלום. אפילו מטומאת משקין דלא אקרו משקה: מטמאים טומאת משקים. כנ"ל אבל אינם מטמאים אדם וכלים: מטמאים טומאה חמורה. כדילפינן להו מקראי ולזה הם מטמאים אדם וכלים כמו הזב ודם היוצא מפי האמה דנתמעט למעלה אפשר דהוא בכלל דם מגפתו שהוא נקרא משקה וכי אימעיט מטומאה חמורה אבל לא מטומאת משקה:

פרק א (א) בזובו. מלה יתירה היא דהרי ביה משתעי קרא ולא היה צ"ל אלא וזאת תהיה טומאתו: בזובו תלויה. פי' בראיות הזיבה שיהיה ב' לטומאה וג' לקרבן ולא בימים שאפילו ראה אותם ביום א' טמא בשתים וחיוב קרבן בג': (ב) והלא דין הוא. ולזה צריך קרא: ומה אם הזבה. דטומאתה חמורה שהיא מטמאה את בועלה להיות כמוה דכתיב כל ימי זוב טומאתה כימי נדתה תהיה ודרשינן מלמד שהיא מטמאה את בועלה כנדה דכתיב בה ותהי נדתה עליו וא"כ היה מן הראוי שטומאה חמורה כזו לא תצטרך לימים לקנות אותה ועכ"ז אינה מטמאה אלא אם ראתה ג' ראיות דג' ימים כדילפינן לקמן מימים רבים: (ג) ה"ג זוב רר מזובו. כלומר זכרה התורה ג"פ זוב חד טומאתו בזובו וחד רר בשרו את זובו וחד החתים בשרו מזובו ללמד שצריך לשלשה ראיות להיות זב גמור לטומאה ולקרבן: אין לי אלא גדולות. דאפילו זב כמה שעות ולא הפסיק הוי ראיה אחת שכן משמע לשון זוב דדבר שזב מאליו יש בו הרבה שהתשהו אינו זב אלא עומד כמשקה טופח: ת"ל תהיה. דמשמע מה שתהיה הוי טומאתו: החתים כל שהוא. דפירושו כל שהחתים ועשה סימן ניכר

המקו"ש. אי בני ישראל אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות את הגרים ואת העבדים ת"ל ואמרת אליהם. איש אין לי אלא איש מנין לרבות את ג) האשה ואת הקטן ת"ל איש איש דברי ר' יהודה. ור"ש בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר הרי הוא אומר והזב את זובו לזכר ולנקבה לזכר כל שהוא זכר בין גדול בין קטן ולנקבה בין גדולה בין קטנה: (ב) כי יהיה מן הדיבור ואילך. והלא דין הוא טימא בנגעים וטימא בזבים מה נגעים פטר בהם לפני הדיבור אף זבים יפטר בהם לפני הדיבור. ק"ו ומה נגעים שטימא בהם אנסים פטר בהם לפני הדיבור זבים שלא טימא בהם אנסים אינו דין שיפטר בהם לפני הדיבור. לא אם אמרת בנגעים שאין טומאתן וטהרתן אלא בכהן תאמר בזבים שטומאתן וטהרתן בכל אדם הואיל וטומאתן וטהרתן בכל אדם לא יפטר בהם לפני הדיבור ת"ל כי יהיה מן הדיבור ואילך: (ג) כי יהיה זב יכול אפי' זב מ"מ יהיה טמא ודין הוא טימא בזב וטימא בזבה מה זבה מקום שמטמאה בטומאה קלה מטמאה טומאה חמורה אף הזב במקום שמטמא בטומאה קלה מטמא טומאה חמורה: (ד) לא אם אמרת בזבה שאינה מטמאה אלא בג' ראיות לג' ימים תאמר בזב שהוא מטמא בג' ראיות ליום אחד. הואיל והוא מטמא בג' ראיות ליום אחד יטמא מ"מ ת"ל מבשרו ולא כל בשרו: (ה) אחר שחילק הכתוב זכיתי לדין. טימא בזב וטימא בזבה מה זבה מקום שמטמאה טומאה קלה מטמאה טומאה חמורה אף הזב מקום שמטמא טומאה קלה מטמא טומאה חמורה: (ו) מבשרו עד שתצא טומאתו חוץ לבשרו. והלא דין הוא ומה אם הזבה שאינה מטמאה אלא בג' ראיות לג' ימים מטמאה בפנים כבחוץ זב שהוא מטמא בג' ראיות ליום אחד א"ד שיטמא בפנים כבחוץ ת"ל מבשרו ד) עד שתהא טומאתו חוץ לבשרו: (ז) מבשרו טמא ולא מחמת ד"א. מיכאן אמרו בז' דרכים בודקים את הזב עד שלא נזקק לזיבה. במאכל ובמשתה בקפיצה במשא ובחולי ובמראה ובהרהור. משנזקק לזיבה אין בודקים אותו. אונסו וספיקו ושכבת זרעו טמאים כי רגלים לדבר: (ח) זובו טמא לימד על הזוב שהוא טמא. והלא דין הוא ומה אם הזב

הגהות הגר"א ג) האשה ואת טיותר [עיין בביאורנו]: **הלכה ו** ד) עד שתהא צ"ל עד שתצא:

ביאור

בפרק בנות כותים (דף לד.) דעבדו בהו רבנן היכרא כי היכא דלא לישרוף עליהן תרומה וקדשים ולכך טיהרו קריו של עכו"ם [הר"ש מסנ"ץ והסמ"ג עשין ר"כ]: ה"ג ואין חייבין עליהן על ביאת מקדש. היינו אם נגע באדם ונכנס למקדש בשוגג אינו חייב קרבן על ביאתו דטומאתו לאו דאורייתא [כן גרס הר"ש והגר"א וכ"כ הק"א וכן איתא בילקוט]: ואת העבדים. אפילו אינם משוחררים כדאיתא במשנה רפ"ב דזבים [הגהות מהרי"ד]: איש אין לי אלא איש. פי' אילו לא כתיב אלא פעם אחד איש היינו ממעטינן קטן: ה"ג מנין לרבות את הקטן. ול"ג את האשה דאשה בהדיא כתיב בה דמטמאה בזיבתה וכן בפרק בנות כותים לא גרס אלא קטן [ק"א והגר"א בהגהותיו] ויש דמתרצין גירסא זו מפני שיש הרבה דינים שלא נתפרשו בה כגון הסיטות מגופה ומשכבה ומושבה ורוקה ומימי רגליה וזובה ומרכבה ג"כ אינו מפורש בה [ראב"ד ור"ש]: ת"ל איש איש. ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: ה"ג ולנקבה בין גדולה וכו': (ב) כי יהיה מן הדבור ואילך. מדלא כתיב כי יזוב וכתב יהיה לשון עתיד משמע מעת שדיבר אל בני ישראל אבל הראיות שראה מקודם כמאן דליתא דמיא: ק"ו. כמו ועוד ק"ו: שטימא בהם אנסים. כגון מחמת מלאת או דברים אחרים המזיקין את האבנים: פטר בהם לפני הדיבור. כדלעיל בפרשת נגעים פ"א הלכה ב': זבים שלא טימא בהם אנסים. כדלקמן בהלכה ז"ין: אלא בכהן. שצריך לזה אמירת כהן כדלעיל שם בפ"א הלכה ט': בכל אדם. היינו מעצמן ע"פ הדין שיאמר לו מי שהוא: (ג) אפילו זב מ"מ. מחוטמו או מפיו: טימא בזב וטימא בזבה. ששניהם מענין אחד מענין זיבות: מה זבה מקום שמטמאה. כלומר המקום אשר ממנו בא אליה טומאה קלה והוא דם נדות וקרא לה טומאה קלה בערך הזיבה לפי שאינה טעונה ז' נקיים ולא קרבן הוא מקום אשר ממנו יצא לה טומאה המורה והיא טומאת זיבות שהיא המורה שממנו צריכה ז' נקיים לטהרתה וקרבן: אף הזב מקום אשר ממנו מיטמא טומאה קלה. והיא טומאת קרי מהמקום ההוא יטמא טומאה המורה ולא אם זב ממקום אחר: (ד) אלא בשלשה ראיות לג' ימים. שעי"ז נעשית זבה גדולה להזקק לז' נקיים ולקרבן: בג' ראיות ליום אחד. כדלקמן והואיל דמחמרינן ביה כל כך נחמיר ביה ג"כ דיטמא מכל מקום: (ה) אחר שחילק הכתוב. וגילה לנו שמקצת בשרו מטמא ולא מכולו בזה זכינו לדין שאמרנו שמהמקום אשר יצא ממנו טומאה קלה ממנו יצא החמורה כמו הזבה כי בזה בודאי יש לסמוך על הדין ואהני קרא ואהני דינא: (ו) עד שתצא טומאתו חוץ לבשרו. אבל כל זמן שלא יצא אע"פ שעומד לצאת לא נטמא האדם: והלא דין הוא. שיטמא אע"פ שלא יצא חוץ לבשרו ולזה צריך קרא: מטמאה בפנים כבחוץ. דמדאתא דם לבית החצון אע"ג דהעמידוהו כותלי הרחם טמאה כדדרשינן ליה לקמן בפרשתא ד' הלכה ד': (ז) ולא מחמת ד"א. דמבשרו משמע שיזוב בהיות בשרו שלם מבלי שום אונס כלל: עד שלא נזקק לזיבה. היינו בראיה ראשונה וראיה שניה דמשניה ואילך אין בודקין אותו דאע"ג דראה שלישית באונס מטמא והוא זב גמור אף לקרבן: במאכל ובמשתה. שמא אכל הרבה או שתה הרבה שלפעמים גורם זה לזיבה וכן כל הני דקחשיב: ובמראה ובהרהור. מראה אשה אע"פ שלא הרהר והרהור אע"פ שלא ראה: משנזקק לזיבה אין בודקין אותו. פי' משראה שתים שלא מחמת אונס בשלישית אין בודקין אותו לקרבן הואיל ויש עליו כל טומאת זב למשכבות ומושבות ולספירת שבעה: אונסו. היינו אפילו ראה באונסו לאחר שנעשה זב בשתים וכנ"ל: וספיקו ושכבת זרעו. איתא בגמרא דאין הכונה ספק חזי זיבה או לא דבזה אין להחמיר אלא ודאי חזי וספיקו היינו ספיקו מחמת שכבת זרעו כגון אם ראה שכבת זרע תחלה וטיפת זיבה הבאה אח"כ אינה מטמאה שהרואה קרי אינו מטמא בזיבה מעת לעת ועד שלא נזקק לטומאה הקרי מטהר את הזיבה משום דהוי אונס ולאחר שנזקק לטומאה אין הקרי מטהר את הזיבה שאין תולין שמחמת הקרי באה הזיבה [רע"ב ועיין בפירוש הר"ש]: כי רגלים לדבר. שאין אותה ראיה מחמת אונס כיון שכבר נעשה זב: (ח) זובו טמא לימד וכו'. דתיבת זובו יתר

הוא

יצאו הבהמה והע"א שאין מטמאים בגדים אין מצילים בגדים בבית המנוגע: (יא) מכאן אמרו ט) אם היה עומד בפנים ופשט ידו לחוץ וטבעותיו בידו אם שהה כדי אכילת פרס טמא. היה עומד בחוץ ופשט ידו לפנים וטבעותיו בידו רבי יהודה מטמא מיד. וחכ"א עד שישהא כדי אכילת פרס: (יב) אמרו לו לרבי יהודה ומה אם בזמן שכל גופו טמא לא טימא מה שעליו עד שישהא כדי אכילת פרס בזמן שאין כל גופו טמא א"ד שלא יטמא את מה שעליו עד שישהא כדי אכילת פרס: (יג) אמר להם ר' יהודה מצינו שיפה כח הטמא להציל יתר מן הטהור ישראל מקבלים טומאה ומצילים בגדים בבית המנוגע הבהמה והע"א שאין מקבלים טומאה אין מצילים בגדים בבית המנוגע: (יד) והזה על הבית על השקוף ויש אומרים על כלו. ושלח את י) הצפור החיה רבי יוסי הגלילי אומר ציפור שחייה חוץ לעיר ואיזו זו זו דרור: (טו) וכפר על הבית וטהר אם נאמר במצורע למה נאמר בבתים ואם נאמר בבתים למה נאמר במצורע. לפי שיש בבתים מה שאין במצורע ובמצורע מה שאין בבתים. מצורע טעון קרבן והבית אינו טעון קרבן. מצורע יש לו טהרה מטומאתו והבית אין לו טהרה מטומאתו. הא לפי שיש במצורע מה שאין בבתים ובבתים מה שאין במצורע צ"ל במצורע וצ"ל בבתים: (טז) זאת התורה כ) לכל נגע הצרעת ולנתק ולשאת ולספחת ולבהרת מנין אתה אומר כהן שבקי בנגעים אבל לא בנתקים בנתקים אבל לא בקרחות ל) אבל לא באדם באדם אבל לא בבגדים בבגדים אבל לא בבתים לא יראה את הנגעים עד שיהא בקי בהם ובשמותיהם מ) ת"ל זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית ולשאת ולספחת ולבהרת להורות. נ) רבי אומר ולמה בא להורות ס) ביום מלמד שביום הוא מטמא וביום הוא מטהר. חנניה בן חכינאי אומר ולמה בא להורות מלמד שאינו רואה את הנגעים עד שיורנו רבו

חסילו פירקי נגעים:

פרק זבים פרשתא א.

(א) בני ישראל מיטמאים בזיבה ואין הע"א מיטמאים בזיבה ואע"פ שאינן מיטמאין בזיבה מטמאין א) בזבים [כזבים] ושורפין עליהם את התרומה ב) וחייבין עליהם על ביאת

הגהות הגר"א הלכה יא ט) אם היה תיבת אם מיותר: הלכה יד י) הצפור החיה אל מחוץ לעיר: הלכה טז כ) מלכל נגע עד מנין מיותר [שכתוב זה לבסוף]: ל) אבל לא באדם צ"ל לא בשחין ובמכוה: מ) ת"ל זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית ולשאת ולספחת ולבהרת להורות [כבר תיקנתי זה בפנים]: נ) ר' אומר עד ביום מיותר [דלישנא רבי אומר למה בא להורות אינו מדוקדק דכבר דרש ליה וגם למה צריך לזה תיבת להורות]: ס) ביום הטמא וביום הטהור מלמד שביום הוא מטמא כו': פרשתא א הלכה א א) בזבים צ"ל כזבים [וכן איתא בר"ש ופשוט]: ב) וחייבים צ"ל ואין חייבין [וכן הוא בילקוט ובר"ש וכן הגיה הקרבן אהרן]:

ביאור

בגדים ונחשבו הבגדים שעליהן כאילו באו אל הבית ונטמא מיד ומה דנקט הברייתא בגדים לאו דוקא ושיגרא דלישנא הוא איידי דמסיים מציל בגדיו נקט מתחלה המטמא בגדיו וכן מוכח מהלכה י"ג לקמיה דהעיקר תלוי בקבלת טומאה: (יא) מכאן אמרו וכו'. על ר' יהודה קאמר דיליף טעמא בסוף מבהמה ועכו"ם: היה עומד בפנים. תוך בית המנוגע. ואאדם דעלמא קאי ולא אבהמה ועכו"ם: וטבעותיו בידו. היינו כשהיו על אצבעותיו דרך מלבוש וע"כ בעינן שישהא שם כדי אכילת פרס ואז יהיה טמא גם הטבעת דידו בתר גופו גרירא והוי כאילו ידו בפנים ובשביל שהוא דרך מלבוש ע"כ בעינן שישהא כדי אכילת פרס דאם היה הטבעת בפס ידו דרך משאוי הוא טמא מיד: היה עומד בחוץ וכו' ר' יהודה מטמא מיד. הטבעות. ס"ל דכיון דהוא לא נכנס לבית המנוגע ולא נטמא אין הבגדים בטלין לגבי גופו ודינם כשאר כלים הבאין אל הבית שנטמאין מיד: וחכמים אומרים עד שישהא וכו'. ס"ל דכיון דהוא דרך מלבוש בעינן עד שישהא השיעור: (יב) בזמן שאין כל גופו טמא. כגון הכא דהוא עומד בחוץ ולא נטמא כל זמן שלא הכניס ראשו ורובו: (יד) על השקוף. המשקוף שכן כתיב בפסח על הבתים אשר יאכלו אותו בהם והוא על המשקוף שנאמר והגעתם אל המשקוף וא"כ בית יאמר על משקוף הבית: וי"א על כולו. דהיכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא גלי: ושילח את הצפור החיה ר' יוסי הגלילי אומר וכו'. סמך על סוף הפסוק אל מחוץ לעיר וכן איתא ברמב"ן על החומש וכ"כ הגר"א:

(טו) וכפר על הבית וטהר אם נאמר במצורע. סדר הטהרה שע"י צפרים למה נאמר בבתים ואם נאמר וכו' היינו שיכתוב רק במקום אחד ובשני יכתוב וכפר עליו וטהר ונילף במה מצינו דמטמא בנגעים ומייתי צפרים דבזה נתכפר ונטהר אף השני כן: מצורע יש לו טהרה. דאם הוסר הנגע או כהה או כלו הפך לבן נטהר אבל הבית אם הוחלט אין לו טהרה אלא צריך נתיצה כדכתיב בקרא: (טז) כהן שבקי בנגעים. היינו בשאת וספחת ובהרת: בקרחת אבל לא באדם. קשה דכולהו הני דקחשיב עד כה הלא באדם נינהו ואולי דר"ל בשאר נגעי אדם היינו שחין ומכוה והגר"א גורס בהדיא אבל לא בשחין ומכוה: ה"ג בבגדים אבל לא בבתים וכן איתא בילקוט: ת"ל זאת התורה וגו' להורות. ללמד שלא יורה לאחרים עד שיהיה בקי בכל זה: ולמה בא להורות ביום. הוא דרש הסמיכות של ביום לתיבת להורות: עד שיורנו רבו. היינו שאע"פ שהוא תלמיד ותיק ויודע ומבין את הכל מדעתו אינו רשאי להורות ולעשות מעשה עד שיורנו רבו ומפיק זה ג"כ מדכתיב זאת התורה וגו' היינו אע"פ שהוא בקי בכל זה לא יעשה עד שיורנו רבו וזהו מה דכתיב להורות [ראב"ד]:

פרשתא א (א) ואע"פ שאינן מיטמאין בזיבה. מן התורה: ה"ג מטמאין כזבים. את אחרים מדרבנן דגזרו על העכו"ם שיהא כזבין לכל דבריהם כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור: ושורפים עליהן את התרומה. הייט אם נגעו הן עצמן בתרומה אבל על זובן וקריין אין שורפין כדאמרינן

בפרק

הקורות לבית. אבניו ולא אבנים שהבנים לו משנבנה. עציו ולא עצים שהבנים לו משנבנה. עפר הבית ולא עפר המתכות שלו. ס) אם נאמר בחליצה למה נאמר בנתיצה ואם נאמר בנתיצה למה נאמר בחליצה אלא לפי שיש בחליצה מה שאין כן בנתיצה ובנתיצה מה שאין בחליצה. בחליצה האבן שבזויות בזמן שהוא חולין חולין את כולה ובזמן שהוא נותן נותן את שלו ומניח של חבירו ובנתיצה נותן את האבנים שיש בהם נגע ואת האבנים שאין בהן נגע ובחליצה אינו חולין אלא את האבנים שיש בהם הנגע. הא לפי שיש בחליצה מה שאין בנתיצה ובנתיצה מה שאין בחליצה צ"ל בחליצה וצ"ל בנתיצה: (ד) והבא אל הבית כשיכנס ראשו ורובו. ימי הסגיר אותו לא ימים שקלף את נגעו. יכול שאני מוציא את המוחלט שקלף נגעו ת"ל כל ימי: (ה) וטמא עד הערב מלמד שאין מטמא בגדים. יכול אפילו שהה כדי אכילת פרס ת"ל והאוכל בבית יכבס: (ו) אין לי אלא אוכל שוכב מנין ת"ל והשוכב בבית יכבס: (ז) אין לי אלא אוכל ושוכב לא אוכל ולא שוכב מנין ת"ל יכבס יכבס ריבה: (ח) ו) אם סופינו לרבות את הכל מה ת"ל האוכל והשוכב אלא כדי ליתן שיעור לשוכב ז) כדי שיאכל. וכמה היא שיעור אכילה כדי אכילת פרס פת חיטים ולא פת שעורים מיסב ואוכלו בליפתן: (ט) כל כיבוס בגדים האמור בתורה להחמיר וזה להקל אפילו לבוש עשרה סבריקים ועטוף עשרה פוליינות כולם טהורים עד שישהא כדי אכילת פרס: (י) יכול הבהמה והע"א יהו מצילים בגדים בבית המנוגע ח) ת"ל יכבס בגדיו ריבה המטמא בגדים מציל בגדים בבית המנוגע

הגהות הגר"א ס) והוציא אל מחוץ לעיר אל מקום טמא אם נאמר בחליצה [כונתו לבאר שאלת הברייתא למה הצריכה התורה לכתוב בשניהן הוצאת האבנים המנוגעין לחוץ לעיר אל מקום טמא הלא דין זה שוה בשניהן לכתוב חדא ותיתי אידך מיניה. וכמה מכוון דבריו בפירוש הברייתא להמתבונן בזה]: **הלכה ח** ו) אם סופינו לרבות את הכל מה ת"ל האוכל כו' [וכן הוא גירסת הילקוט והר"ש]: ז) כדי שיאכל צ"ל כדי אכילה: **הלכה יו"ד** ח) ת"ל יטמא עד הערב יכבס בגדיו המיטמא מטביל שאין מיטמאין אין מטבילן [הנה כל הרואה יתפלא לכאורה מהו זה שהוא מביא נוסח ברייתא חדשה שלא נמצא בשום מקום אבל כבר כתבתי כמה פעמים שדרך הגר"א בתו"כ אינו רק להגיה בלחוד כ"א כמה פעמים הוא כמבאר ומפרש את דברי התו"כ וה"נ כשנעמיק היטיב נמצא שהוא מפרש כונת הברייתא. והוא. דהקשה לו מאי האי דקאמר שאין מטמא בגדים וכו' וכי העכו"ם הנכנס בבית המנוגע לא יתטמא בגדים שעליו. גם הוקשה לו מנין לו לתנא לעשות ההיקש המטמא מציל ושאינו מטמא אינו מציל וגם מאי קאמר יכבס בגדיו ריבה וכי מרבינן מזה עוד להציל הלא הברייתא רוצה להוכיח ולמעט מלהציל וע"כ בא הגר"א לפרש כונת הברייתא וממילא נבין להעמיד לשון הברייתא. כתיב מתחלה יטמא עד הערב [דהיינו כשאינו שוהה שם] אינו צריך להטביל בגדיו וסמוך לזה כתיב דאם שוהה כדי אכילת פרס יכבס בגדיו דהיינו שאז צריך להטביל גם בגדיו ולזה אמרינן המיטמא מי שעליו שייך מה שכתוב יטמא היינו שראוי לקבל טומאה עליו כתיב אח"כ דאם שוהה יכבס בגדיו דהיינו שמטבילן וזהו שאמר הגר"א מטביל ושאין מיטמאין בבואן לבית המנוגע דהיינו בהמה ועכו"ם דבודאי לא נאמר בהם יטמא עד הערב אין מטבילן דהיינו שאינן בכלל יכבס בגדיו וממילא בגדים שלבוש בהן דומה לשאר בגדים הבאים לבית שהם מיטמאים מיד וכן משמע מדברי ר' יהודה בהלכה י"ג ולפ"ז פשוט כונת הברייתא ת"ל יכבס בגדיו [בתר פסוק יטמא הכתוב מלפניו] דהוא טבילה המטמא בגדים היינו שהוא בעצמו ראוי לקבל טומאה מציל בגדיו מליטמא בבית המנוגע [דהיינו מליטמא מיד] יצאו בהמה ועכו"ם שאין מיטמאין אין מצילין וכו' ובגדים דנקט בריש דבריו לאו דוקא לדברי הגר"א וגם ריבה לא גרס]:

ביאור

משמע דוקא אבניו של הבית ולא של העלייה: ה"ג עליו ולא כו' עפר הבית ולא כו': ולא אבנים שהבנים לו משנבנה. אף דהיו בו בשעת הנגע ובודאי נטמאו ג"כ מ"מ לענין נתיצה אינו מחוייב לנתצם והטעם מדכתיב ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו אבני הבית משמע אותם שהם עיקרו של בנין שנבנו עמו [ראב"ד]: ולא עפר המתכות שלו, פי' מתכות לשון התכה והיינו העפר שניתק ממנו מאליו כבר קודם נתיצה אלא אותם שנשבר בשעת נתיצה עליהם נאמר והוציא אל מחוץ לעיר וגו': אם נאמר בחליצה וכו'. פי' למה צריך הכתוב למכתב בחליצה וחלצו את האבנים וכן העפר יקציע וכן כתוב בנתיצה ליילף חד מחבריה אבל על עציו לא שאל דעצים ליתנהו בחליצה רק בנתיצה: האבן שבזוית. כל רוח נקרא זוית: חולץ את כולה. אפילו של שכנו כדלעיל סוף פרשה וי"ו בפרק ד' הלכה ב': נותן את שלו וכו'. כדלעיל בריש הפרק וה"ה לענין עפר בנתיצה הוא דוקא שלו כדלעיל: ובחליצה אינו חולץ וכו'. וה"ה לענין עפר אינו משליך אלא העפר אשר הקצו סביב הנגע משא"כ בנתיצה כתיב כל עפר הבית: (ד) והבא אל הבית כשיכנס ראשו ורובו. דבציר מהכי לא מקרי ביאה: לא ימים שקלף את נגעו. פי' שאם קלף את נגעו בתוך ימי הסגרו והשליכו לחוץ אע"פ שעבר עליו בלאו כדאיתא בספרי בפרשת השמר בנגע הצרעת אפ"ה הבא אל תוכו לא נטמא בו: יכול שאני מוציא את המוחלט שקלף נגעו. מוחלט הוא הנגמר דינו להחליצה אם קלף אותם האבנים והשליך מקום הנגע בחוץ עדיין הבית טמא שהרי כל אותם האבנים שהיה בהם הנגע טמאות והעפר שבסביבותיהם טמא [הראב"ד] ועי"ש שהאריך הרבה בזה: (ה) ת"ל והאוכל בבית יכבס. ר"ל דמניה ילפינן בסוף ברייתא דהשוהא כדי שיעור אכילה מטמא בגדיו וכדמסיים והולך לפרש דבריו: (ז) ה"ג אין לי אלא אוכל ושוכב לא אוכל ולא שוכב מנין ת"ל יכבס יכבס ריבה [כן הוא גירסת רש"י בחומש וכן העתיק הגר"א באדרת אליהו]: אלא אוכל ושוכב, היינו אוכל או שוכב: יכבס יכבס ריבה, דכתיב והאוכל בבית יכבס והשוכב בבית דהו"מ למכתב והאוכל והשוכב יכבס בגדיו: (ח) ה"ג אם סופינו לרבות את הכל [כן הוא גירסת הילקוט והר"ש והגר"א]: כדי שיאכל. היינו שישהא כדי שיעור אכילה: אכילת פרס. הוא ככר שיערו בו חכמים את העירוב שהוא כולו מזון ב' סעודות וחציו הוא מזון סעודה אחת: פת חטין. נאכלת מהר: מיסב ואוכל, דרך הסיבה נאכלת מהר שאינו פונה אנה ואנה: בליפתן. ממהר באכילתו שלא יצטרך ללעוס אותו שיעור רב: (ט) כל כיבוס בגדים וכו' להחמיר וזה להקל. פי' הנושא את הנבלה והאוכל את נבלת עוף טהור וכיו"ב שטעון כבוס בגדים נאמרו להחמיר על הבגדים לומר שמקבלין טומאה להיות ראשונים מפני שמחוברין לגופו וכאן נאמרו להקל מפני חבוריהן שאם לא היה לובשן אלא שמכניסן על כתפו יהיו טמאין מיד וכשהוא לובשן אינן מיטמאין עד שישהא כדי אכילת פרס: אפילו לבוש וכו' כולם טהורים וכו'. פי' כי הייתי סבור לומר כיון שאינן צורך לביאתו אותם שהם יתירים עליו נחשוב אותם כאלו הן על כתפו ויהיו טמאים מיד אפ"ה אינם טמאים עד שישהא השיעור כנ"ל: (י) יכול הבהמה. באוכף שעליה: והעכו"ם. שלבוש בגדים: יהו מצילים בגדים בבית המנוגע. מליטמא מיד: ת"ל יכבס בגדיו ריבה וכו'. ר"ל דכתיב בפסוק הקודם יטמא עד הערב ובתריה והאוכל בבית יכבס בגדיו כל מי שמיטמא מציל בגדים והבהמה והעכו"ם הואיל שאינם מיטמאין אינם מצילין בגדים

יכול אין לי חוזר ונותץ אלא אחר פושה בראשון מנין לרבות את החוזר אחר פושה בשני ואחר העומד בשני ת"ל ואחר חלץ את האבנים שאין ת"ל אחרי הקצות ואחרי הטוח וכי יש חליצה שאין עמה קציעה וטיחה א"כ למה נאמר אחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח אלא לרבות את החוזר אחר הפושה בשני ואחר העומד בשני: (יב) ח) מנין לכהה בשני והולך לו קולפו והוא טעון ציפרים ת"ל ולקח לחטא את הבית הרי כאן בית אחר מכאן אמרו עשרה בתים הן הכהה בראשון והולך לו קולפו והוא טהור והכהה בשני והולך לו קולפו והוא טעון ציפרים והפושה בראשון חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר נותץ לא חזר טעון צפרים. עמד בראשון ופשה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר נותץ לא חזר טעון ציפרים. עמד בזה ובזה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר נותץ לא חזר טעון ציפרים: (יג) ט) וטמא מה ת"ל לפי שמצינו בבית המוסגר שאינו אלא מתוכו יכול אף המוחלט כן ת"ל טמא הוא הוסיף לו טומאה שיטמא בין מתוכו בין מאחוריו:

פרק ה.

(א) ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית מלמד שאין הבית מטמא בנגעים עד שיהו בו אבנים ועצים ועפר: (ב) וכמה אבנים יהו בתוכו ר' ישמעאל אומר ד' ר"ע אומר שמונה. שרבי ישמעאל אומר עד שיראה כשני גריסים על ב' אבנים או על אבן אחת. ר"ע אומר עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים ולא על אבן אחת. ר"א בר' שמעון אומר עד שיראה כשני גריסים על שתי אבנים כשתי כתלים בזווית אורכו כשתי גריסים ורוחבו כגריס: (ג) אבניו שלו ועפר שלו א) ועציו שלו ב) מלמד שהוא גורר ומוציא את אבניו כל אבנים שנבנו עמו עציו כל עצים שנבנה עמו. אבניו ולא אבני העלייה ג) עצים ולא עצי העלייה ד) עפר ולא עפר העלייה. מיכן אמרו נראה נגע בבית נותן את הקורות לעלייה. נראה בעלייה נותן את

הגהות הגר"א הלכה יב ח) מנין לכהה בראשון והולך לו שהוא קולפו והוא טהור ת"ל וטהר הכהן את הבית ומנין לכהה בשני כו' הרי כאן בית אחד (נראה שהמעתיק החליף מן ד' לרי"ש וצ"ל אחר כמו בגירסתנו) [הנה הוסיף בכאן מקור לדין כהה בראשון מדאמר מכאן אמרו עשרה בתים הן והזכיר גם דין כהה בראשון ולפי גירסתנו לא הוזכר כלל דין זה מקודם ועוד למה לא דרש התנא מן וטהר הכהן את הבית דהיה לו לכתוב אחרי הטוח את הבית וטיהרו כמו שדרש מן לחטא את הבית אך זה אפשר לדחות קצת דרצה לדרוש מן הפסוק שהוזכר בו צפרים אך באמת מ"מ קשה דתיבת את הבית מן פסוק וטיהר הכהן יתירא הוא ועוד לשון הרי כאן בית אחר שהוזכר בברייתא קשה מאוד מאי אחר ואף שדחקתי קצת בביאורי והוא מפירוש המפרשים אבל באמת הוא דוחק גדול אבל לפי הגר"א הוא מאיר כשמש דמתחלה דרש מן את הבית הראשון והוא מן פסוק וטהר הכהן את הבית לענין כהה בראשון ואח"כ דרש התנא לענין כהה בשני מן הפסוק לחטא את הבית וזהו שמסיים הברייתא הרי כאן בית אחר]: הלכה יג ט) טמא הוא מה ת"ל כו' כצ"ל: פרק ה הלכה ג א) ועציו שלו ולא של חבירו [דלפי גירסתנו הלשון מוקשה ואף שדחקנו לפרש בביאורנו מ"מ העיקר ולא של חבירו חסר מן הספר]: ב) אבניו מלמד שהוא וכו' את אבניו מיותר [פי' לפי גירסתו כונת הברייתא בפשיטות מלמד שהוא גורר וכו' אינו קאי אדלעיל אלא מימרא בפ"ע היא שציותה התורה שיגרור ויוציא כל האבנים ומה דקאמרה שנבנו עמו לאפוקי מה שנבנה אח"כ. ומה דקאמר הגר"א את אבניו מיותר הוא פשוט. וגירסתו הוא כך אבניו מלמד שהוא גורר ומוציא כל אבנים שנבנו עמו]: ג) עצים צ"ל עציו [ואבית קאי ולמעוטי של עליה]: ד) עפר הבית ולא כו' כצ"ל:

ביאור

שכתוב אחר הילן לבד וכדמסיים לקמיה: אחר פושה בשני ואחר העומד בשני. שהדין בשניהם שצריך חליצה וקיצוע וטח ואם חזר אח"כ הנגע שיטעון נתיצה: (יב) מנין לכהה בשני והולך לו. פי' שעומד בעיניו בסוף שבוע ראשון והוסגר שבוע שני ובסוף השבוע נמצא שכהה הנגע או שהלך לגמרי: ת"ל ולקח לחטא את הבית הרי כאן בית אחר. פי' דהו"ל למכתב ולקח לחטאתו אלא לרבות בית אחר שלא נעשו בו כל הדינין האמורין למעלה [דהיינו פושה בראשון ופושה בשני ועומד בסוף שבוע שני דבכולם חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ואם לא חזר טעון צפרים] וקאמר טעון צפרים וכיון דכתביה רחמנא בתר תרי שבועות שמעינן דכהה והולך לו בשני הוא דטעון צפרים אבל כהה והולך לו בראשון אין טעון צפרים אלא קולפו למקום הנגע והולך לו [ראב"ד]: עשרה בתים הן. פי' בתים שנגמר דינם או לטומאה או לטהרה קא חשיב הלכך כהה והולך לו דשבוע ראשון ושבוע שני הרי כאן ארבעה שנגמרין בטהרה. השלש זוגות האחרונות יש בכל אחת מהן אחת שנגמרה לטומאה והיינו חזר נותץ ואחת שנגמרה לטהרה והיינו לא חזר טעון צפרים אבל חולץ וקוצה וטח שהן קודם הנתיצה אינם מן החשבון לפי שלא נגמר דינם לא לטומאה ולא לטהרה: (יג) ה"ג טמא הוא מה ת"ל. פי' וכי טהור היה עד עכשיו שאמר שעכשיו הוא טמא והלא טמא הוא מהיותו מוסגר בלא הזרה: שאינו מטמא אלא מתוכו. דכתיב והבא אל הבית כל ימי הסגיר אותו יטמא: בין מאחוריו. הנוגע בו נטמא:

פרק ה (א) עד שיהא בו אבנים ועצים ועפר. ר"ל בכל רוח כדי שיהא כל ארבע קירות ראויין לנגע וכדמוכח לקמיה: (ב) ר' ישמעאל אומר ארבע. אחת לכל פינה ופינה: ר"ע אומר שמונה. ולטעמייהו אזלי דפליגי לעיל בפרשה וי"ו הלכה ד' בנגע דר' ישמעאל סבר שם אפילו על אבן אחת טמא ור"ע סבר בעינן על שתי אבנים ולתרוייהו בעינן שיהא כל ארבע קירות ראויין לנגע הלכך לר"י צריך שיהא בבית ארבע אבנים ולר"ע צריך שמונה אבנים: עד שיראה כשני גריסים וכו'. עיין לעיל שם בביאורנו ולפלא קצת אמאי כפל מסדר הספרא לאתויי הכא: (ג) אבניו שלו וכו'. מדלא כתב את האבנים וכתב אבניו למעוטי של שכנו דאם היה כותל של שותפות אינו נותץ אלא שלו היינו הצד שהנגע בו: מלמד שגורר ומוציא. פי' גורר במגירה לפי שאינו נותץ אלא חלקו ומניח חלק חבירו: את אבניו. כל אבניו שנבנו עמו. פי' מדלא כתיב ונתץ את האבנים כדכתיב בחליצה ש"מ כל אבניו קאמר ומה דקאמר שנבנו עמו לאפוקי מה שהאבנים משנבנה וכדלקמיה: אבניו ולא אבני העלייה. מדכתיב את הבית את אבניו,

משמע

פושה אף בבתים יטמא החוזר אע"פ שאינו פושה: (ה) הין אם החמיר בבגדים שהעומד בהם בסוף ב' שבועות שורף נחמיר בבתים שהעומד בסוף ב' שבועות אינו נותץ ת"ל ב) צרעת ממארת לגזירה שוה מה צרעת ממארת האמור בבגדים טימא את החוזר אע"פ שאינו פושה אף צרעת האמור בבתים יטמא החוזר אע"פ שאינו פושה: (ו) אם סופנו לרבות את החוזר מה ת"ל ובא הכהן וראה והנה פשה הנח לו. או שומע אני אם ישוב הנגע ופרח בבית ג) אם חזר הנגע בו ביום יהי טמא ת"ל ושב הכהן ואם ישוב הנגע מה שיבה האמורה להלן בסוף שבוע אף כאן בסוף שבוע: (ז) ומנין אם עמד בראשון ופשה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ת"ל ובא הכהן וראה והנה פשה במה הוא מדבר אם בפושה בראשון הרי אמור הא אינו אומר ובא הכהן וראה והנה פשה אלא שבא בסוף שבוע ראשון ומצאו עומד ובא בסוף שבוע שני ומצאו פושה מה יעשה לו הרי אני דן מה מצינו בפושה בראשון חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף בפושה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. הין אם היקל בפושה בראשון שהרי היקל בעומד בו נקל בפושה בשני שהרי החמיר בעומד בו ד) ויהיה הפושה כעומד ת"ל ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע: (ח) מנין אם עמד בזה ובזה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ת"ל ובא ואם בא יבא הרי כאן ב' ביאות במי הוא מדבר אם בפושה בראשון הרי אמור ואם בפושה בשני הרי אמור הא אינו אומר (ובא) ואם בוא יבוא אלא את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני וראה והנה לא פשה זה העומד. ה) מה יעשה לו וטהר הכהן את הבית. יכול יפטר וילך לו ת"ל כי נרפא הנגע. לא טיהרתי אלא הרפוא: (ט) מה יעשה לו ו) הרי אני דן מה מצינו בפושה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף העומד בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע: (י) הין אם נחמיר בפושה בשני שהרי החמיר בפושה בראשון נחמיר בעומד בשני שהרי היקל בעומד בראשון ויהא עומד כפושה בשני ת"ל ובא ואם בוא יבוא הרי כאן ב' ביאות ביאה האמורה למעלה וביאה האמורה למטה מה ביאה האמורה למעלה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה האמורה למטה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע: (יא) משום ר' ישמעאל אמרו נאמר צרעת ממארת בבגדים ונאמר צרעת ממארת בבתים מה צרעת ממארת האמור בבגדים ז) עשה העומד בשני כפושה בשני אף צרעת ממארת האמורה בבתים נעשה העומד בשני כפושה בשני. אחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח מה ת"ל

הגהות הגר"א הלכה ה ב) צרעת ממארת צרעת ממארת כצ"ל: הלכה ו ג) או חוזר צ"ל אם חזר [וכעת תיקננו זה בפנים]: הלכה ז ד) ויהיה הפושה כעומד מיותר: הלכה ח ה) מה יעשה לו יכול יפטור וילך לו ת"ל וטהר הכהן את הבית כי נרפא הנגע: הלכה ט ו) אלא מיותר [בגרסתו היה כתוב מה יעשה לו אלא הרי אני דן]: הלכה יא ז) עשה העומד והפושה בשני כפושה בראשון כו' נעשה עומד ופושה בשני כפושה בראשון [כונתו כיון שבא ר' ישמעאל ללמד בגז"ש בתים מבגדים א"כ א"צ לדבריו הגז"ש האמורה בהלכה זיי"ן פושה בשני מפושה בראשון וכן גז"ש האמורה בהלכה יו"ד עומד בשני מפושה בשני]:

ב י א ו ר

פושה. כדלעיל בפרשה תזריע פט"ז: (ה) שהעומד בהם בסוף שני שבועות שורף. שם בפרשה תזריע פט"ז הלכה ז': אינו נותץ. כדלקמן בהלכה ח': (ו) אם סופנו לרבות את החוזר. אע"פ שאינו פושה: הנח לו. פי' אין זה מקומו דהיינו שאינו מדבר אחר חליצה וקיצוע כמו שנראה מפשטיות המקרא אלא בפושה בסוף שבוע שני הוא מדבר וכדלקמיה בהלכה זיי"ן: או שומע אני וכו'. ר"ל אחר שלמדנו דהחוזר אע"פ שלא פשה טמא מסתברא דאם ראינו שחוזר הנגע בו ביום אחר הטוח נטמא אותו מיד ולנתוץ את הבית דלאיזה תועלת נמתין אחרי דאפילו לא יפשה כלל יותר בסוף שבוע ג"כ נטמאנו: (ז) תלמוד לומר ובא הכהן וראה והנה פשה. היינו מה דאמרינן לעיל בהלכה ו' הנח לו: הן אם היקל בפושה בראשון. פי' ודי לו בחליצה וקיצוע שהרי היקל בעומד בו ודיי לו בהסגר נקל בפושה בשני שיהיה דיי לו ג"כ בחולץ וקוצה וטח שהרי החמיר בעומד בו שאפילו עומד צריך חליצה וקיצוע: ויהיה הפושה כעומד. בתמיה: תלמוד לומר ושב הכהן ובא הכהן. היינו בסוף שבוע ראשון כתיב ושב הכהן וכאן הוא אומר ובא הכהן: זו היא שיבה זו היא ביאה. ר"ל אף דהוא תיבה אחרת מ"מ ילפינן גז"ש דחד כונה היא: ונותן לו שבוע. היינו לראות בסוף שבוע אם חזר הנגע ונתץ את הבית ואם לא יחזור מטהרו בצפרים: אף ביאה זו וכו' ונותן לו שבוע. היינו ג"כ דינו כמו בסוף שבוע ראשון בפשה וכנ"ל: (ח) מנין אם עמד בזה ובזה. היינו שבא בסוף שבוע ראשון וגם בסוף שבוע שני וראה שלא פשה כלל: ת"ל ובא ואם בא יבוא. פי' היה לו לכתוב ובא וכתיב ואם בא יבוא: הרי כאן שתי ביאות. שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני: אם בפושה בראשון וכו'. סירכא דמלתא נקט ואתא דבלאו הכי בפושה לא אפשר לאוקמי כלל דהא כתיב בהדיא ואם בא יבוא וראה והנה לא פשה הנגע [ראב"ד]: ה"ג מה יעשה לו יכול יפטר וילך לו ת"ל וטהר הכהן את הבית כי נרפא הנגע וכו': (ט) מה יעשה לו. פי' אחרי דהכריח שלא יוכל הכה לפטור ולילך לו חזר ושאל עוד מה יעשה לו: (י) שהרי היקל בעומד בראשון. שא"ל רק הסגר: ויהיה עומד כפושה בשני בתמיה: ביאה האמורה למעלה. ובא הכהן וראה והנה פשה הנגע ושם הלא למדנו מן ושב הכהן שחולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. והרוצה לידע סדר המקראות לפי מדרש הז"ל יעיין ברש"י בפרשת מצורע: (יא) אחרי הקצות וכו'. קאי על הפסוק ואם ישוב: מה ת"ל. ר"ל הלא ידוע שאין חליצה בלא קיצוע וטיחה ודיי במה שכתוב

מיכן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו שניהם חולצים שניהם קוצעין שניהם מביאים את האבנים. יכול הכותל הסמוך לאויר יהו שניהם חולצים ת"ל ואחר חלץ את האבנים. הכיצד כותל שבינו לבין חבירו שניהם חולצים א) וכותל הסמוך לאויר הוא לבדו חולץ: (ג) וחלצו את האבנים יכול יחלוץ בו שתי אבנים ויקיים בו מצות חליצה ת"ל אשר בהם הנגע. אי אשר בהם הנגע יכול אפי' קרמודים אפי' לבנים ת"ל אבנים הא עד שיאמרו שני כתובים אם לאו לא שמענו: (ד) והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר אתהן חוץ לכל עיר אין ב) אדם חוץ לכל עיר אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה בלבד. אל מקום טמא שיהא מקומו טמא. רבי יהודה אומר אל מקום טמא לרבות את הניטל: (ה) ואת הבית יקציע יכול מבפנים ומבחוץ ת"ל מבית. אי מבית יכול מן הקרקע ומן הקירות ת"ל סביב לא אמרתי אלא סביב לנגע: (ו) ושפכו אשר הקצו יכול צרורות ת"ל עפר. אי עפר יכול אף הנושר ת"ל את אשר הקצו. עד שיאמרו שני הכתובים ואם לאו לא שמענו: (ז) ולקחו אבנים אין פחות משתי אבנים. והביאו אל תחת האבנים אין פחות משתי אבנים. מיכן אמרו אין חולצים פחות משתים ואין מביאים פחות משתים. ג) ואין מביא אחת תחת שתים ולא שתים תחת אחת אלא מביא שתים תחת שתים שלש תחת שלש וארבע תחת ארבע: (ח) ולקחו אבנים יכול יטול אבנים מצד זה ויביא לצד זה ת"ל אחרות. אי אחרות יכול אפילו קרמודים אפילו לבנים ת"ל אבנים. הא עד שיאמרו ב' כתובים ואם לאו לא שמענו: (ט) ד) ועפר לרבות כל משמע עפר אפילו לבנים אפילו מדד אפילו חרסית. יכול יטול עפר מצד זה ויביא לצד זה ת"ל אחר. אי אחר יכול אפילו סיד אפילו גבסים ת"ל עפר. הא עד שיאמרו שני כתובים ואם לאו לא שמענו:
(י) ועפר אחר יקח וטח את הבית אין חבירו מטפל עמו בטיחה:

פרשתא ז.

(א) **ואם** ישוב הנגע ופרח בבית. משל חזר איש פלוני למקומו א) שיחזור הנגע לאותם האבנים. אין לי אלא מקומו מנין לרבות את כל הבית ת"ל בבית. יכול כגריס נאמר כאן נגע ונאמר להלן נגע מה נגע האמור להלן כב' גריסין אף כאן כב' גריסין: (ב) נמצאת אומר הפיסיון סמוך כל שהוא. הרחוק כגריס. והחוזר בבתים כב' גריסים: (ג) אין לי אלא כמראיו שלא כמראיו מנין ת"ל ופרח כמראיו ושלא כמראיו: (ד) או אינו אומר ופרח אלא שלא יהא מטמא עד שיחזור ויפסה. ודין הוא טימא בבגדים וטימא בבתים מה בבגדים טימא את החוזר אע"פ שאינו

הגהות הגר"א **פרק ד הלכה ב** א) כותל הסמוך לאויר כצ"ל [כי בדפוסים ישנים כתוב כאן בטעות]: **הלכה ד** ב) אדם מנוגע כצ"ל: **הלכה ז** ג) ואין מביא צ"ל אין מב'א [לדעתו הוא מאמר בפני עצמו ועיין בק"א]: **הלכה ט** ד) עפר משמע כל עפר [מחק תיבת לרבות כי אין זה ריבוי אלא עפר משמע כל מיני עפר]: **פרשתא ז הלכה א** א) שיחזור הנגע צ"ל אף כאן ישוב שחזר הנגע כו':

ביאור

עמו: אוי לרשע. לזה שהנגע כלפי ביתו הוי רשע שהוא הבעל לשה"ר: שניהם קולעין. דכתיב אשר הקצו: שניהם מביאים את האבנים. דכתיב ולקחו אבנים אחרות וגו': יכול הכותל הסמוך לאויר. היינו שהיה כותל מפסיק בין בית לחצר חבירו ומה דאמר אויר היינו אויר של חצר חבירו דגם זה שכנו אקרי: ת"ל ואחר חלץ. לשון יחיד שאחד חולץ ואין אחר מסייעו ומסתברא שזה קאי רק כשהכותל סמוך לאויר לבד: (ג) יכול אפילו קרמודים. רעפים: (ד) אתהן חוץ לכל עיר. דהאי אתהן יתירא הוא לזה אמרו שבא למעוטי אדם מצורע שכתוב בו מחוץ למחנה מושבו והיינו חוץ למחנה ישראל ואינו נוהג דבר זה בכל עיירות אלא בעיירות המוקפות חומה בלבד שקידשם יהושע בן נון ומצורעין משתלחין מהן: אל מקום טמא שיהא מקומו טמא. דקשיא להו מאי שייך על מקום שהוא טמא והלא קרקע עולם היא ולזה דרשו שיהא מקומו טמא דהיינו שהם מטמאות באוהל כדדרשו באדם מחוץ למחנה מושבו שיהא מושבו טמא: אל מקום טמא לרבות את הניטל. כלומר דאפילו ניטלו האבנים משם עדיין מקומו טמא וגזירת הכתוב הוא [ראב"ד]: (ה) יכול מבפנים ומבחוץ. דהכל הוא בכלל בית: אי מבית. פי' אם אמר מבית ולא אמר סביב הייתי אומר שכל מה שבבית יקציע אף הקרקע וכל הקירות: אלא סביב לנגע. והוא שאחר שישליך האבנים אשר בהם הנגע יקלוף את טיחת הבית מבפנים מסביב הנגע: (ו) ושפכו אשר הקצו. פי' א"ל לכתוב כן ואנן ידעינן שהוא עפר אלא דבכלל זה היה ג"כ צרורות הנושרים מן האבנים בעת הקצאה: יכול אף הנושר. מאליו כגון שהוא מכה במקום זה ועפר נושר מאליו במקום אחר: ת"ל את אשר הקצו. כלומר אותו בלבד הנופל מתחת הקרדום: (ז) ואין מביא אחת תחת שתים. היינו אפילו אחת גדולה תחת שתים קטנים שהיו בכותל ולא שתים קטנות תחת אחת גדולה שהיה בכותל דהתורה הקפידה בין על הלקיחה ובין על החליצה שיהיה לא פחות משתים אבל משתים ולמעלה לא הקפידה ויכול להיות שתים גדולות תחת שלש קטנות או ארבע וה"ה להיפך ארבע קטנות תחת שתים או שלש גדולות: (ח) קרמודים. עשויין כעין טבלאות והן של חרס: (ט) ה"ג ועפר משמע כל עפר אפילו לבנים וכו'. דלשון עפר משמע כל מין עפר: אפילו מדד. פי' בערוך קווזות אדמה: אי אחר. פי' אילו כתיב ואחר יקח וטח וגו' ולא כתיב ועפר: סיד וגבסים. שנעשה משרפת אבנים: (י) אין חבירו. היינו אפילו שכנו שחייבו התורה בלקיחת אבנים אבל בטיחה אינו חייב:

פרשתא ז (א) מה נגע האמור להלן כשני גריסין. כדלעיל ריש פרשה ו': (ב) נמצאת אומר הפסיון סמוך וכו'. לאו מהכא נפקא כולהו ואגב גררא נקט כולהו: (ג) אין לי אלא כמראיו. דכתיב ואם ישוב משמע ששב למראהו הראשון: שלא כמראיו. כגון מירקרק לאדמדם: (ד) מה בבגדים וכו' אע"פ שאינו פושה

פרשתא ו.

(א) **וראה** את הנגע יכול כגרים ת"ל וראה את הנגע והנה הנגע מלמד שאין הבית מטמא אלא בשני גריסים: (ב) בקירות הרי שנים ולמטה הוא אומר בקיר קירות הרי ארבע מלמד שאין מטמא אלא בד' כתלים: (ג) מיכן אמרו בית עגול בית טריגון אינו מטמא בנגעים: (ד) יכול עד שיראה בשני כתלים ת"ל ומראיהן שפל מן הקיר אפי' בכותל אחד. יכול אפי' על אבן אחת ת"ל וחלצו את האבנים אין פחות משתי אבנים דברי ר' עקיבא. א) ר' ישמעאל אומר וחלצו את האבנים אין פחות משתי אבנים מנין אפי' לא נראה אלא על אבן אחת ת"ל ומראיהן שפל מן הקיר ב) (שפל מן הקיר) אפילו על אבן אחת. ר"א בר' שמעון אומר עד שיראה כשני גריסין על שני אבנים בשני כתלים בזוית אחת ארכו כשני גריסין ורחבו כגרים: (ה) שקערורות שוקעות במראיהם. ירקרקות או אדמדמות ירוק שבירוקים אדום שבאדומים. ומראיהן שפל מן הקיר ולא ממשן: (ו) ויצא הכהן מן הבית יכול ילך לביתו ויסגיר ת"ל אל פתח הבית והסגיר אי אל פתח הבית יכול יעמוד תחת השקוף ויסגיר ת"ל מן הבית עד שיצא מן הבית והא כיצד עומד בצד המשקוף ומסגיר: (ז) ומנין אם הלך לביתו והסגיר או שעמד בתוך הבית והסגיר שהסגירו מוסגר ת"ל והסגיר את הבית מ"מ: (ח) בשביעי יכול בין ביום בין בלילה ת"ל ביום ולא בלילה: (ט) והנה פשה זה פסיון הסמוך כל שהוא. מנין לרבות את הרחוק ת"ל ג) בבית. יכול כל שהוא ת"ל הנגע נאמר כאן נגע ונאמר להלן נגע מה נגע האמור להלן כגרים אף כאן כגרים: (י) נמצאת אומר הפיסיון סמוך כל שהוא הרחוק כגרים ד) והחוזר כב' גריסין: (יא) בקירות הבית ולא בקירות היציע ולא בקירות האיבום ולא בקירות המחיצה ולא בקירות המגורה:

פרק ד.

(א) **וצוה** הכהן וחלצו הציווי בכהן והחליצה בכל אדם: (ב) וחלצו מלמד ששניהם חולצים

הגהות הגר"א פרשתא ו הלכה ד א) ר' ישמעאל אומר וחלצו את האבנים שתי אבנים מנין כו': ב) שפל מן הקיר מיותר: הלכה ט ג) בבית צ"ל בקירות הבית: הלכה יו"ד ד) והחוזר כב' גריסין מיותר:

ביאור

פי' כשהנגע בבגדו דילפינן נגעי בגדים מנגעי ביתו:

פרשתא ו (ב) בקירות הרי שנים. דהול"ל בקיר הבית ואמר קירות מיעוט רבים שתים: ולמטה הוא אומר. במקום שהיה לו לומר בקיר אמר קירות הם שתים אחרים שכן אמר והנה פשה הנגע בקירות הבית: אלא בד' כותלים. שיהיה מרובע ובעל ד' זוית: (ג) עגול. היינו דלית ליה זוית כלל דכולו קיר אחד: טריגון. בר ג' זוית ועיין ברש פ' נגע פשוט דה"ה בר ב' זוית ובר ה' דארבעה בעינן לא פחות ולא יותר: (ד) יכול עד שיראה בשני כתלים. פי' דלמא האי דאמר קרא והנה הנגע נראה בקירות הבית אינו קאי על מנין הקירות אלא על מקום הנגע אמר זה שיהיה בשתי הקירות אבל בקיר אחד טהור: יכול אפילו על אבן אחת. דאבן אחת קיר יקרא: דברי ר"ע, ולזה אמר בפרק י"ב דנגעים במשנה ר"ע אמר א' שיהיו שמנה אבנים שתים בכל קיר מהארבע קירות שצריך שיהיה בבית וזה לפי שלדעתו צריך שיהיה הנגעים בשתי אבנים: ה"ג ר' ישמעאל אומר וחלצו את האבנים שתי אבנים [הגר"א], ופי' נהי דמלת אבנים יורה על שתי אבנים אמנם להראות שאפילו על אבן אחת לזה הדר לומר ומראיהן שפל מן הקיר והקיר יובן אפילו על אבן אחת ולזה אמר ר' ישמעאל שם במשנה שהבית שיטמא בנגעים צריך שיהיה בו רק ארבעה אבנים להוד שהם אבן אחת בכל קיר שבזה די ליטמא: ארכו כשני גריסין ורחבו כגרים. פי' דשיעור נגע כגרים באורך וברוחב וצריך שני גריסין על שני אבנים בקרן זוית אחד בכותל זה ואחד בכותל זה ומחוברין נמצא שהוא נגע ארכו שני גריסין ורחבו גרים אחד דכשהוא מוטל לרחבו על שני אבנים נמצא בכל אבן גרים על גרים ולזה אורך הנגע ב' גריסין ורחבו גרים. ובמסכת סנהדרין (דף עא.) אמרינן טעמא דר"א בר"ש כתיב קיר וכתיב קירות איזהו קיר שהוא כקירות הוי אומר זה קרן זוית וא"כ צריך שיהיה אם יהיה למשל בקרן דרומית מזרחית בדרום גרים ובמזרח גרים על ב' אבנים והנגע כולו מחובר כאחד: (ה) שוקעות במראיהן. פי' מלת שקע מלשון שקיעה ואמר שפירוש הפסוק שיהיו שוקעות ולא בממשן אלא במראה לחוד לא שיהיו בעצם שוקעות וזה למדו אותו ממה שכתיב ומראיהן שפל, וזה לפי שאמר מתחלה שקערורות דהיינו שיהיו שוקעין והוי משמע שוקעין בעצם לזה הדר הכתוב ואמר ומראיהן שפל דהיינו מראיהן לא ממשן כמו דדרים לקמיה: (ו) יכול ילך לביתו. דהיינו שיהיה לו רשות לילך לביתו ולהזור ולסגור: ת"ל אל פתח הבית. דמשמע שצריך לעמוד על הפתח: יכול יעמוד תחת השקוף ויסגיר. פי' אילו אמר על פתח הבית ולא אמר מן הבית הייתי אומר שיעמוד תחת המשקוף והוא המפתן העליון ויסגיר: ת"ל מן הבית. דמשמע על שיעקור מן הבית לגמרי: (ט) כל שהוא, דפשה משמע שיפשה הנגע בעצמו: ת"ל בבית. היינו מה שכתוב בקירות הבית דמשמע כל שיהיה הפסיון בבית אע"ג דלא הוי סמוך לנגע טמא: יכול כל שהוא. דהיינו שפסיון הרחוק יהיה ג"כ דיי בכל שהוא כמו הסמוך: מה נגע האמור להלן כגרים. דסתם נגעים כגרים חוץ מנגעי בתים בתחלתן שיעורו כשני גריסין: (י) והחוזר כשני גריסין. היינו מה שכתוב אם ישוב הנגע ופרח בבית וזה אין נלמד מכאן אלא ממקום אחר כדלקמן בריש פרשה יו"ד וע"כ כתב הק"א וכן הגר"א דלא גרסינן הכא: (יא) ולא בקירות היציע, היינו דאי היה הנגע בבית והיה יציע סמוך לבית והיה שם הפסיון לא הל שם פסיון עי"ז וה"ה דאם היה לכתחלה הנגע ביציע אין עליו דין נגע כדאיתא בפי"ב דנגעים משנה ד': אבום. של בהמה דלאו בית מקרי: בקירות המחילה. של גנות ופרדסים: המגורה. פי' מגורה מלאה פירות והוא מלשון נהרסו ממגורות:

פרק ד (ב) וחלצו. לשון רבים ובעה"ב אינו אלא אחד שנאמר אשר לו הבית לזה אמרו שהוא שכנו דאם כותל מפסיק בין שני בתים ונראה נגע בכותל לצד בית זה בעה"ב אחר מטפל עמו

מאד ולעשות. זכור את אשר עשה ה' אל' למרים. וכי מה עניין זה לזה אלא מלמד שלא נענשה אלא על לשון הרע: (ח) והלא דברים ק"ו ומה אם מרים שדברה שלא בפניו של משה כך. ג) מדבר גנאי של חבירו בפניו על אחת כמה וכמה: (ט) ר"ש בן אלעזר אומר אף על גסות הרוח נגעים באים שכן מצינו בעוזייה שנאמר וכחזקתו גבה לבו עד להשחית ויטרוד בה' אלהיו ויבא אל היכל ה' להקריב על מזבח הקטורת ויבא אחריו עזריהו הכהן ועמו כהנים לה' שמונים בני חיל ויעמדו על עוזיה ויאמרו לו לא לך עוזיה להקריב לה' כי אם לכהנים בני אהרן המקודשים צא מן המקדש ויזעף עוזיהו ובידו וכו': (י) נגע מה ת"ל כנגע אפי' תלמיד חכם ויודע שהוא נגע וודאי לא יגזור ויאמר נגע נראה לי בבית אלא כנגע נראה לי בבית: (יא) נראה לי ולא לאורי מיכן אמרו בית אפל אין פותחים בו חלונות לראות את נגעו. ד) בבית להביא את הצבוע. בבית לחביא העלייה. בבית מתוכו הוא מטמא ואין מטמא מאחוריו: (יב) וצוה הכהן ופינו הצווי בכהן והפינוי בכל אדם. ופינו את הבית אפי' חבילי עצים אפילו חבילי קנים דברי רבי יהודה. ר' מאיר אומר עסק הוא לפינוי. א"ר מאיר וכי מה מיטמי לו אם תאמר כלי עצו ובגדיו ומתכתו מטבילם והם טהורים. על מה חסה התורה על כלי חרסו ועל פכו. וכי מה מטמא בנגעים הרשעים או הצדיקים הוי אומר הרשעים אם כך חסה תורה על ממונו הבזוי ק"ו על ממונו החביב. אם כך על ממונו ק"ו על נפש בניו ובנותיו. אם כך על של רשע ק"ו על צדיק: (יג) בטרם יבוא הכהן לראות את הנגע ה) לראות את הפנוי. ולא יטמא כל אשר בבית מה ת"ל לפי שמצינו בנכנס לבית המנוגע שאינו מטמא בגדים עד שישהא בכדי אכילת פרס יכול אפי' היו שם כלים מקופלים ומונחים על כתיפו כלים מקופלים ומונחים בתוך הבית יכול לא יהו טמאים עד שישהו כדי אכילת פרס ת"ל ולא יטמא כל אשר בבית מיד. ו) ואחר כן אחרים כיוצא בהם. רבי אומר אם ממתינים לדבר הרשות לא ימתינו לדבר מצוה. וכמה היא מצותו נראה בחתן נותנים שבעה ימי משתה לו ולביתו ולכסותו וכן ברגל נותנים לו כל ימי הרגל:

הגהות הגר"א הלכה ח ג) מדבר צ"ל המדבר: הלכה יא ד) בבית להביא כו' [אפשר כי בתו"כ שלו היה כתוב הבית] הלכה יג ה) לראות את הפנוי ס"ס וצ"ל ולא את הפנוי: ו) ואחר כן לרבות את האחרים כיו"ב כו':

ביאור

(יא) אין פותחים בו. היינו שאינו זקוק לפתוח דנראה לי משמע שיכול לראות בלא שום תחבולה לזה ואם אינו נראה כמו שהוא טהור: בבית. יתירא הוא דהא בבית מיירי אלא דבא לרבות איזה בית שהוא אפילו לבוע אף דלענין נגעי בגדים ממעטינן לעיל כשהוא לבוע לענין בית מטמא: בבית להביא העליה. והיינו דאף דאיתא בתוספתא פ"ו דיליע אינו מיטמא בנגעים אבל עליה בכלל בית הוא ואם נראה נגע בתוכו נטמא: בבית מתוכו וכו'. דהו"מ למכתב כנגע נראה לי בביתי ומה דכתיב בבית לשון בפנים הוא: ואינו מטמא מאחוריו. היינו כ"ז שלא נעשה הבית מוחלט עיין ביבמות דף ק"ג [זית רענן]: (יב) אפילו חבילי עצים וכו'. שאין מקבלין טומאה: ה"ג ר"ם אומר: עסק הוא לפנוי. ר"ש כר' יהודה ס"ל ולפרושי טעמא דר' יהודה אתי כלומר שלא אמרה תורה ופנו את הבית אלא להתעסק בפינוי ושמא בין כך ובין כך ילך לו הנגע מן הבית או יכהה מירקרק או מאדמדם לשאר מראה ירוק ואדום ע"י תשובתו של בעל הבית: א"ר מאיר וכי מה מיטמי ליה וכו'. ר"מ לית ליה דר' יהודה ודר"ש ולא ימתין לו הכהן לחבילי עצים וחבילי קנים ולא לכל דבר שאינו מקבל טומאה אלא לכלים המקבלים טומאה: א"כ חסה התורה על ממון הבזוי. פי' שלא לאבדו מיד כי כלי חרס כיון שנטמא מיד הוא אבוד לטהרות שאין לו טבילה במקוה. וא"ת הרי ביתו ממון החביב ולא חסה עליו התורה לנתצו התם לאחר ג' שבועות הוא וכיון שהיה לו לחזור בתשובה ולא חזר ינתץ את ביתו אבל טומאת כלי חרס אם אינו ממתין לפנוי מיד יהא אבוד והתורה חסה עליו שמא יחזור בו: (יג) ולא לראות את הפינוי. כצ"ל וכן הוא בילקוט וכ"מ מהגר"א. והכונה מדכתיב את הנגע דהוא יתר להורות שלא יבוא לראות בעת שמפנין את הבית כ"א אח"כ: ולא יטמא כל אשר בבית מה ת"ל. פי' דהיה לו לכתוב ולא יטמאו ואנא ידענא דהפינוי כדי שלא יטמאו מה ת"ל כל אשר בבית: עד שישהא וכו'. כדילפינן לקמן מקרא דכתיב והאוכל בבית יכבס את בגדיו דהיינו שישהא כדי שיעור אכילה: יכול לא יהיו טמאים עד ששהו וכו'. כמו הבגדים אשר הוא לבוש בהן: ת"ל ולא יטמא כל אשר בבית מיד. פי' הנמצאים בבית שאין לבוש בהן נטמא מיד כשהכהן יאמר שהבית טמא: ואחר כן אחרים כיוצא בהן. פי' דבקרא כתיב ואחר כן יבוא הכהן לראות את הבית והו"ל למכתב ויבוא הכהן לראות את הבית מאי ואחר כן אלא בא לרבות דיש עוד אופנים אחרים כיוצא בהם שצריך הכהן להמתין עבורם ואחר כן יבוא לראות דהיינו כשם שממתין הכהן עד שיפנו הבית לטובתו כן ימתין הכהן לחתן שבעת ימי המשתה מלראות את הבית וכן ברגל עד שיעברו ימי הרגל: ר' אומר. א"ל קרא לזה דאם ממתינים לדבר הרשות וכו': בחתן נותנים לו וכו'. כדי שלא לערבב את שמחתו: ולכסותו. פי'

באים אלא על לשה"ר ואין המקום דן את האדם אלא בדיינים [גירסת הגר"א בהתראה] הרי הן באין על ביתו חזר בו טעון חליצה ואם לאו טעון נתיצה הרי הן באין על בגדיו [ר"ל כשלא חזר בו אף ע"י נתיצת ביתו] חזר בו טעון קריעה ואם לאו טעון שריפה הרי הן באין על גופו [ר"ל כשלא עשה תשובה אף לאחר שנשרף בגדו] חזר בו חוזר הנגע מעליו ואם לאו בדד ישב מחוץ למחנה מושבו עכ"ל התוספתא ונוכל להתבונן מטומאתו גודל העון שיש בזה שמשכבו ומושבו הן אב הטומאה ומטמאין את האדם וגם הבגדים שהוא לבוש וכל מעינותיו טמאין כגון רוקו ומימי רגליו כי דומה לזב ויותר ממנו שמטמא באוהל דהיינו כל הבא אל אהלו נטמא וגם הוא מרוחק מכל השלש מחנות דהיינו אפילו ממחנה ישראל משא"כ בזב מכל זה יוכל האדם להתבונן שהטומאה מקיף אותו מכל עבריו מבפנים ומבחוץ ואשרי מי שנותן ללבו להשמר מזה העון החמור:

מ) קרבן ענייה והעשירה תגמור כענייה ת"ל זאת: (טז) תורת אשר בו נגע צרעת מלמד שעני שהביא קרבן עשיר יצא. יכול אף עשיר שהביא קרבן עני יצא ת"ל זאת תורת. אשר בו נגע צרעת מלמד שאדם מביא על ידי בנו וע"י בתו וע"י עבדו ושפחתו קרבן עני ומאכילו בזבחים יכול אף ע"י אשתו יביא קרבן עני ת"ל זאת דברי ר' יהודה. נ) אמר ר' יהודה לפיכך אם פטרה אינו חייב בה שכן היא כותבת לו ואחראין די אייתין לי עלך מן קדמת דנא:

פרשתא ה.

(א) כי תבואו יכול משבאו לעבר הירדן ת"ל אל הארץ אל הארץ המיוחדת: (ב) יכול משבאו לעמון ומואב ת"ל אשר אני נותן לכם ולא עמון ומואב: (ג) לאחוזה עד שיכבשו. מנין אתה אומר כיבשו אבל לא חילקו חילקו למשפחות ולא חילקו לבית אבות ואין כל אחד ואחד מכיר את שלו יכול יהו מטמאין בנגעים ת"ל ובא אשר לו הבית עד שיהא כל אחד מכיר את שלו: (ד) ונתתי נגע צרעת א"ר יהודה בשורה היא להם שבאים עליהם נגעים. ר' שמעון אומר ונתתי נגע צרעת פרט לנגעי אנסים. בבית ארץ אחוזתכם פרט לבית בנוי בספינה ובאסכריא על ארבע קורות ולהביא א) את הבנוי על העצים ועל העמודים: (ה) אחוזתכם אחוזה מטמאה בנגעים ואין ירושלים מטמאה בנגעים. א"ר יהודה אני לא שמעתי אלא בית המקדש בלבד: (ו) ב) רבי ישמעאל אומר אחוזתכם אחוזתכם מטמים בנגעים ואין אחוזת ע"א מטמים בנגעים וכשם שאין אחוזתם מטמים בנגעים כך אין בגדיהם מטמים בנגעים: (ז) אשר לו הבית שלא ישלח ביד שליח יכול אפי' זקן ואפי' חולה ת"ל ובא. והגיד לכהן ידקדק הכהן כיצד בא הנגע לביתו. לאמר יאמר לו הכהן דברי כיבושים בני אין הנגעים באים אלא על לשון הרע שנאמר השמר בנגע הצרעת לשמור

הגהות הגר"א **הלכה טו** מ) קרבן צ"ל חטאת: **הלכה טז** נ) שר' יהודה אומר אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבנותיה שהיא חייבת שכך היא כותבת לו ואחריות דאית לי עלך מקדמת דנא [הוא לשון הגמרא ב"ט דף ק"ד]: **פרשתא ה הלכה ד** א) את הבנוי על ארבע העמודים כצ"ל [כונתו לאפוקי מפירוש הר"ש פי"ב דפירש דדוקא שהעמודים היו תכופים זה אצל זה אלא כפירוש הרמב"ם שהעמודים היו רק ארבעה בארבעה זוויותיהם ובזה יהיה דין המשנה שוה עם התו"כ ועיין בא"ר שם שדעתו דדוקא אם היה מלמעלה בית בנוי עליהם אבל לא סגי בעמודים וגג עליהם כפירוש הרמב"ם דבזה ס"ל לדינא כדעת הר"ש. ודע עוד דמשמע מהגהתו דלא גריס על העצים דלא נזכר שם במשנה]: **הלכה ו** ב) ר' ישמעאל ט"ס וצ"ל דבר אחר [אפשר שטעמו משום דדין זה כו"ע ס"ל הכי]:

ב י א ו ר

(טו) ת"ל זאת. אשר לא תשיג ידו מיעט ליולדת שאע"פ שהביאה חטאתה בשעת עניה כיון שהעשירה בשעת הבאת עולתה תביא אותה בעשירות: (טז) מלמד שעני שהביא קרבן עשיר יצא. הא דבעינן ריבוי לזה משום דכתיב מיעוט זאת להכי אילטריך תורת לרבות והשתא דכתיב ריבוי ומיעוט מסתברא דהריבוי אתי לעני שהביא קרבן עשיר ומיעוט לעשיר שהביא קרבן עני דמעלין בקודש ואין מורידין: ת"ל זאת תורת. פי' דמסיים קרא אשר לא תשיג ידו משמע הא אם משיג ידו אינו יכול להביא קרבן של דל: אשר בו נגע צרעת מלמד וכו'. מדכתיב אשר בו נגע צרעת משמע דדוקא באופן זה שבעצמו יש נגע צרעת אינו יכול להביא קרבן עני כשהוא עשיר אבל אם הצרעת הוא בבנו ובתו וכו' שהם עניים יכול להביא קרבן עני בשבילם אע"פ שהם ברשותו: ת"ל זאת. ומסתברא דלא מיעט אלא אשתו מפני שהיא כגופו: אם פטרה. פי' אם פטרה בגט קודם הבאת קרבנותיה אינו חייב להביא עליה אף שכבר נתחייב בהן קודם שגירשה שכך כותבת לו בשובר כתובתה ואחראין דאית לי עלך נוקדמת דנא יהא תביר וחליף מינך. ומאי דקאמר לפיכך אפשר דה"ק אם פטרה אינו חייב וע"כ אם ירצה אח"כ להביא בשבילה יכול להביא קרבן עני אם היא ענייה. ויש דלא גרסי האי לפיכך:

פרשתא ה (א) יכול משבאו לעבר הירדן. תחלת ביאתכם לארץ סיחון ועוג יהא בתיהם מיטמאים בנגעים:

אל הארץ המיוחדת. החשובה מכל הארצות וזו היא ארץ ישראל שהיא ארץ זבת חלב ודבש: (ב) יכול משבאו לעמון ומואב. שאף היא היתה זבת חלב ודבש: (ג) לאחוזה עד שיכבשו. כלומר לאחוזה משמע עד שיכבשו שאינו מקפיד אלא על הכיבוש לפי שכיון שכבשוה מיד היתה אחוזתם: (ד) בשורה היא להם וכו'. דאיתא בויקרא רבה פי"ז תני רשב"י כיון ששמעו כנענים שישראל באים הטמינו מטמונות בקירות הבית מה הקב"ה עושה מגרה בהם נגעים לבתים וניתוצים: פרט לנגעי אנסין. מפרש בהוריות פרט לנגעי רוחות ולנגעי כשפים אבל אונסין אחרים כגון מחמת מלחת או מהמת דברים אחרים המזיקין את האבנים מטמאין כדאמרינן לעיל בתחלת נגעים לא אם אמרת בזכים שלא טימא בהם אונסים תאמר בנגעים שטמא בהם אונסים: ובאסדיא. רפסודות והן חבילות של קורות ובאות ע"פ המים: על ארבע קורות. ר"ל או על ארבעה קורות היוצאים מן הכתלים הואיל שהקורות עומדין באויר: הבנוי על העצים. שמוטים על צידיהם על הארץ: ועל העמודים. היינו שיש ארבעה עמודים תחובים בארץ כנגד ד' זויות הבית ועליהם הבית בנוי דהוי מחובר לארץ הואיל ובנה ע"ג העמודים הנעוצים בארץ: (ה) ואין ירושלים מטמאה בנגעים. סבר האי תנא דלא נתחלקה ירושלים לשבטים ולא מקרי אחוזתכם: בלבד. סבר דנתחלקה לשבטים: (ז) תלמוד לומר ובא. דהיה לו לכתוב ואשר לו הבית יגיד וגו': והגיד לכהן ידקדק הכהן כיצד בא הנגע לביתו. מדלא כתיב ואמר כ"א והגיד היינו כביאור הדברים כמו שכתוב הגדתי היום לד' אלהיך בפרשה תבוא: לאמר יאמר לו הכהן וכו'. דהאי לאמר יתירא הוא אלא שבא להורות דלפיכך הצריכו הכתוב לבוא בעצמו ולספר לפניו ענין נגעו כדי שיאמר לו הכהן *) סיבת הדבר שבא הנגע לביתו: שנאמר השמר בנגע הצרעת וגו'. היינו השמר מעון המביא לידי צרעת:

אין

---

*) תניא בתוספתא כיצד ראית הנגע וכו' היה בא אצל כהן אומר לו הכהן בני לא ופספס במעשיך וחזור בך שאין הנגעים באים

אם לאו מה אתה מקיימו. א"ל זה מביא מהשג יד ובערכים מביא מהשג יד מה בערכים מביא כל השג ידו אף זה יביא כל השג ידו ת"ל אחד: (ה) לתנופה לכפר וכי יש תנופה מכפרת א"כ למה נאמר לתנופה לכפר אלא ללמד שאם עשה תנופה ט) שירי מצוה כאילו לא כיפר. י) ועשרון מלמד שכל עשרון ועשרון טעון לוג כדברי חכמים. רבי נחמיה וראב"י אפילו מנחה של ששים עשרון אין לה אלא לוגה שנאמר למנחה ולוג שמן: (ו) ולוג מה ת"ל. שהיה בדין שיביא שליש לוג מה מצינו בעשיר שהוא מביא שלשה עשרונים ומביא לוג אחד אף עני שהוא מביא עשרון אחד יביא שליש לוג ת"ל ולוג שמן: (ז) ושתי תורים או שני בני יונה שנים הוא מביא ואינו מביא ארבעה: (ח) הלא דין הוא זה מביא מהשג יד ויולדת מביאה מהשג יד מה יולדת מביאה אחד תחת אחד אף זה יביא אחד תחת אחד: (ט) או כלך לדרך זו זה מביא מהשג יד ומטמא מקדש מביא מהשג יד מה מטמא מקדש מביא שנים תחת אחת אף זה יביא שנים תחת אחד: (י) נראה למי דומה דנים מחוסר כיפורים מן מחוסר כיפורים ואל יוכיח מטמא מקדש שאינו מחוסר כיפורים. או כלך לדרך זו דנים קרבן שנוהג באיש כבאשה מקרבן שנוהג באיש כבאשה ואל יוכיח קרבן יולדת שאינו נוהג באיש כבאשה ת"ל שתי תורים או שני בני יונה שנים הוא מביא ואינו מביא ד': (יא) אשר תשיג ידו מאשר תשיג ידו את אשר תשיג ידו: (יב) אשר תשיג ידו מה ת"ל. שיכול אימתי אני אומר יביא קרבן עני בזמן שהוא עני מתחילתו היה עשיר והעני מנין תלמוד לומר אשר תשיג ידו: (יג) מאשר תשיג ידו מה ת"ל. כ) שיכול אימתי אני אומר יגמור בעני בזמן שהתחיל בעני הביא את אשמו עשיר והעני מנין ת"ל מאשר תשיג ידו. את אשר תשיג ידו מה ת"ל. שיכול אימתי אני אומר יגמור בעשיר בזמן שהתחיל בעשיר הביא אשמו עני והעשיר מנין ת"ל את אשר תשיג ידו: (יד) יכול אפילו הביא ל) קרבנו עני והעשיר יגמור בעשיר ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה ממין חטאת תביא עולה. על המנחה שתקדים מנחת בהמה לחטאת העוף: (טו) יכול אף יולדת שהביאה

הגהות הגר"א הלכה ה ט) שירי מצוה מעלין עליו כאלו לא כיפר וכיפר [כן הוא לשון הגמרא יומא ה. מנחות צג:]: י) ועשרון ולוג שמן מלמד כו': הלכה יג כ) שיכול אימתי בזמן שהתחיל בעני הביא את אשמו עשיר והעני מנין שיגמור בעני ת"ל כו' אימתי בזמן שהתחיל בעשיר הביא את אשמו עני והעשיר מנין שיגמור בעשיר כו' כצ"ל: הלכה יד ל) קרבנו צ"ל חטאת:

ביאור

השתי תורים לכפרתו ולא יותר: ה"ג ואם לאו מה אתה מקיימו. פי' אם לא כמה שאני אומר לך מה תתרץ להפסוק הזה: ובערכין מביא מהשג יד. דגם שם כתיב על פי אשר תשיג יד הנודר וגו': מה שם מביא כל השג ידו. דכך משמע מאומרו ע"פ אשר תשיג שהוא כפי מה שישיג אף מצורע יביא כל השג ידו דאי משיג להביא ב' עופות ושני כבשים יביא ת"ל אחד דאע"ג דמשיג ידו להביא שני כבשים לא יביא אלא כבש אחד לאשם ושתי עופות אחד לעולה ואחד לחטאת: (ה) לתנופה לכפר וכי וכו'. והלא אין כפרה אלא בדם: שירי מצוה. דהיינו שלא הניף: כאילו לא כיפר. אף דנתכפר ע"י זריקה על החטא שבידו מ"מ לא קיים מצות קונו כראוי: ה"ג ועשרון ולוג שמן. מלמד וכו'. דלגופיה לא צריך מדגלי רחמנא גבי מצורע עשיר ג' קרבנות וג' עשרונות הכא דחד קרבן חד עשרון וכי אצטריך קרא ללמד על כל עשרון שיהא טעון לוג: שנאמר למנחה וכו'. והאי למנחה יתירא היא ללמד כמה שתהא המנחה גדולה א"צ אלא לוג שמן והאי דנקט ששים דבהכי יוכל לקיים בהן מצות בלילה ולא יותר: (ו) ולוג מה ת"ל. כיון דאמר בעשיר דמביא לוג נלמוד מניה גם לעני כ"ז דלא פטריה בהדיא. ואף דדרשו אותו מקודם הת"ק וראב"י מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו ללמד שצריך להביא לוג שלם כמו שמסיים ולעיל דרשו מדסמכיה להעשרון והמנחה להלוג שמן: (ז) ושתי תורים וכו' ואינו מביא ארבעה. דאל"ה לכתוב ותורים או בני יונה ומיעוט תורים שנים אלא דאי לאו דפרש בהדיא שנים הוי אתי למטעי דיביא ארבעה כדלקמיה: (ח) הלא דין הוא. דיביא רק שנים ולמה צריך קרא לזה: מה יולדת מביאה אחד תחת אחד. דבעשירה מביאה כבש לעולה ובעניה מביאה תור או בן יונה תחת הכבש: אף זה יביא אחד תחת אחד. היינו תחת שני כבשים יביא שתי תורים או שני בני יונה: (ט) מה מטמא מקדש מביא שנים תחת אחת כנ"ל. שתי תורים חטאת ועולה תחת חטאת כבשה שהוא בעשירות: אף זה יביא שנים תחת א'. היינו שתי תורים תחת חטאת ושתי תורים תחת עולה: (י) מן מחוסר כפורים. שהיא יולדת: שאינו מחוסר כפורים. שאין הקרבן בא לטהר אותו אלא כיון שנטהר מטומאתו אוכל בקדשים ואפי' לא הביא הקרבן: דנים קרבן שנוהג באיש כבאשה, מצורע שהוא נוהג בשתיהם וכן מטמא מקדש נוהג בשתיהם: (יא) אשר תשיג ידו מאשר תשיג ידו את אשר תשיג ידו. ר"ל כי יש ג' פסוקים נכתב בתורה בזה בשינוי לשון ומבארם אחת לאחת: (יב) בזמן שהוא עני מתחילתו. דלשון ואם דל הוא משמע שתמיד הוא דל: ת"ל אשר תשיג ידו. דזה הלשון מורה שאיננו דל [דעל דל כתיב בסוף הפרשה אשר לא תשיג ידו] והיינו כשהיה עשיר מתחלתו והעני דיכול להביא קרבן עני: (יג) הביא את אשמו עשיר והעני. עד שלא גמר להביא שאר הקרבנות מנין שיוכל לגמור שאר הקרבנות בעני ת"ל ועשה את האחד מן התורים וגו' מאשר תשיג ידו דמשמע דרק למקצת השיגה ידו דהיינו שהתחיל להביא האשם כשעדיין היה עשיר ואח"כ העני שיכול לגמור קרבנו בתורים: בזמן שהתחיל בעשיר, פי' בזמן שהתחיל כמו כן בעשיר כלומר שיהא עשיר מתחלתו ועד סופו אבל הביא אשמו עני ואח"כ העשיר מנין שיביא בעשיר ת"ל את אשר תשיג ידו את האחד חטאת ואת האחד עולה כלומר כל מה שתשיג ידו חייב להביא החטאת והעולה כדין והאי סתמא כולה ר"ש היא דאמר אשם לא קבע אלא חטאת קבעה בעשירות ודלות ופלוגתייהו בכריתות (דף ט): (יד) יכול אפילו הביא קרבנו וכו'. פי' עיקר קרבנו דהיינו חטאת הביא כשהוא עני והעשיר: יגמור בעשיר. כנ"ל. דהיינו שיביא עולת עשיר: ת"ל וכו'. כיון שהחטאת עוף עולה נמי הויא עוף: שתקדים מנחה לחטאת העוף. האי קרא בסוף פרשת דלות הוא דכתיב ועשה הכהן את האחד חטאת ואת האחד עולה על המנחה שמע מינה שכבר קדמה:

ת"ל

ת״ל ועשה הכהן את החטאת וכפר מלמד שכפרה בחטאת. וכפר על המטהר ה) מטומאתו ולא מזובו. ואחר ישחט את העולה אחר המעשה הזה: (יד) ו) והעלה הכהן את העולה אעפ״י ששחטה שלא לשמה. והעלה הכהן את העולה אעפ״י שקדמה לחטאת. והעלה הכהן את העולה מלמד שאברי עולה קודמים לאימורי חטאת. ז) אמר ר״ש חטאת דומה לפרקליט שנכנס לרצות רצה הפרקליט ונכנס הדורון:

פרשתא ד.

(א) **ואם** דל הוא שומע אני דל איש פלוני ממה שהיה בן מאה מנה ונעשה בן חמשים מנה ת״ל ואין ידו משגת א) או ואין ידו משגת יש לו ואינו מוצא ליקח ת״ל אם דל הוא הא עד שיאמרו ב׳ כתובים ואם לאו לא שמענו: (ב) הוא ולא נודריו לפי שבערכים עני שהעריך את עשיר נותן ערך עני ב) יכול אפי׳ אמר קרבנו של מצורע זה עלי והיה מצורע עשיר יביא קרבן עני ת״ל הוא ולא נודריו: (ג) ר׳ אומר אומר אני אף בערכים כן וכי מפני מה עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני שאין העשיר חייב כלום אבל עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר אף זה הואיל והוא חייב בשלש בהמות ובקש האיש זה לפוטרו לפיכך הוא מביא קרבן עשיר. ג) היה עשיר והעני או עני והעשיר נותן ערך עשיר: (ד׳) ולקח כבש אשם מה ת״ל אחד. זו שאל ר״ע את רבי נחמיה ד) מה ת״ל אחד אמר לו זה מביא מהשג יד ומטמא מקדש מביא מהשג יד מה מטמא מקדש מביא שנים ה) תחת אחת אף זה יביא שנים ו) תחת אחת. ז) והעולה תעלה חובה. א״ל ר״ע ממקום שבאתה זה מביא מהשג יד ומטמא מקדש מביא מהשג יד מה מטמא מקדש מביא שנים תחת כפרתו אף זה יביא שנים ח) תחת כפרתו ומה ת״ל אחד. א״ל

הגהות הגר״א הלכה יג ה) מטומאתו ולא מטומאתו וזובו כצ״ל: **הלכה יד** ו) מוהעלה הכהן עד והעלה הכהן מיותר [כונתו על והעלה הראשון דאי על השני הוא מימרא דגמרא פסחים דף נ״ט. וע״כ על והעלה הראשון דמכשיר בשלא לשמו ע״ז כתב דהוא מיותר משום דמאי שנא עולה זו משאר עולות דכולם כשרים בשלא לשמה ולומר דהכא גילה הכתוב שאין צריך להביא אחרת והו דבר חדש דלא מצינו בשום מקום]: ז) אר״ש חטאת כו׳ צ״ל אחר הלכה י״ג [בא לאפוקי מדברי קרבן אהרן שאמר שר״ש סובר חטאת קודם לכל דבר לעילה ובאמת לא היא דוהו סתם משנה בזבחים דף פ״ט וליכא מאן דפליג עלה וריצוי הפרקליט הוא ע״י הדם לא ע״י האימורין דאף אם לא הוקטרו כשר אלא אפתם חטאת קאי וכדמשמע בזבחים דף ז׳ ע״ב ולזה אמר דשייך אחר הלכה י״ג ודרש מעמא דקרא כשיטתיה]: **פרשתא ד הלכה א** א) א׳ ואין ידו משגת שומע אני יש לו כו׳: **הלכה ב** ב) יכול אפילו עני שאמר קרבנו וכו׳: **הלכה ג** ג) היה עשיר והעני עד סוף ההלכה מיותר [דזו הלכה גבי ערכין שנינו ולא שייכא לכאן אלא שהביא כל לשון המשנה דשם כ״כ הק״א ולזה כתב הגר״א דהוא מיותר]: **הלכה ד** ד) מה ת״ל אחד השני מיותר: ה) תחת אחד צ״ל תחת חטאת: ו) תחת אחד צ״ל תחת חטאת: ז) ועולת בהמה תעשה חובה ת״ל אחד אמר ליה כו׳ כצ״ל [מה שכתב ועולת בהמה אינו מגיה הברייתא רק כמה פעמים דרכו בהגהותיו שהוא כמו מפרש כדי שלא נטעה ואף כאן בהגהתו כיון לפרש כפירוש שני שבהראב״ד לא כפירוש הראשון עי״ש]: ח) תחת כפרתו א״ל ואם לאו מה אתה כו׳ [והתיבות שבינתים מיותר]:

ביאור

כולם: ת״ל ועשה הכהן את החטאת וכפר. חלקו לענין כפרה בפני עצמו לומר דכיון שהקריב חטאת נתכפר ונטהר לאכול בקדשים: מטומאתו ולא מזובו. פי׳ שאם היה זב ומנוגע והיום ג״כ יום ח׳ לטהרת זיבתו אין קרבן זה עולה לו לטהרו ג״כ מזובו [קרבן אהרן] וכתב הזית רענן ול״ע דהא כאן מיירי במצורע עשיר שמביא בהמות וזב מביא עופות וי״ל שבא ללמוד על מצורע עני אע״פ שמביא עופות אין עולה לו לזיבו: אחר המעשה הזה. של זריקת דם חטאת: (יד) והעלה הכהן את העולה אע״פ שקדמה לחטאת. היינו דהו״ל למכתב ואת העולה יעלה וכתיב והעלה משמע אפילו הביא העולה קודם לחטאת יכפר והיינו לענין דיעבד דהא כתיב מתחלה ואחר ישחט את העולה: והעלה הכהן את העולה מלמד שאברי עולה וכו׳. פי׳ אף דלענין זריקה בודאי החטאת קודם אבל לענין הקטרה אברי עולה קודמין מפני שכולה כליל ונפקא לן זה מדכתיב בה כפרה בהעלאה דכתיב והעלה את העולה ואת המנחה וכפר משמע כי היכי דכתיב כפרה בחטאת ה״נ כתיב כפרה בעולה והיינו לענין לומר שאינו גומר מעשה חטאת עד שיגמור מתחלה מעשה עולה [ראב״ד]: אמר ר״ש למה חטאת דומה וכו׳. הלכך הדורון הגדול יכנס ראשון אחר הריצוי מיד ומאי ניהו אברי עולה והריצוי כבר נעשה קודם בחטאת שהוא מכפר:

פרשתא ד (א) ואם דל הוא וכו׳. הוקשה לו למה כתב דל וגם אין ידו משגת לכתוב אחד מהם לזה השיב דאם כתב אם דל הוא לחוד הו״א שנתדלדל מעט ממה שהיה קודם מביא קרבן עני ת״ל ואין ידו משגת משמע שנתדלדל לגמרי דאין לו במה לקנות: ה״ג או ואין ידו משגת שומע אני יש לו וכו׳: ואינו מוצא ליקח. הכבשים הצריכים לו דגם בזה יכול להביא קרבן עני: (ב) הוא ולא נודריו. שהנודר להביא קרבן מצורע שהוא עשיר והנודר הוא עני מחויב להביא קרבן עשיר: (ג) שאין העשיר חייב כלום. אלא החיוב בא עליו ע״י אמירתו והרי הוא עני: ושמע עני ואמר מה שאמר זה עלי. הרי נדר להביא קרבן עשיר ורבנן סברי אפ״ה כי האי גונא נמי נותן ערך עני דכתיב ע״פ אשר תשיג יד הנודר והאי נמי נודר הוא: אף זה הואיל וכו׳. ר״ל שדין הערכין ודינינו שוין הם ושלא כדברי ת״ק שמחלק ביניהם: היה עשיר והעני או עני והעשיר, דין זה לגבי ערכין שנינו בפרק השג יד ולא שייכא לגבי מצורע כלל אלא הביא כל לשון המשנה שם ויש דלא גרסי אותה כלל: (ד) זה מביא מהשג יד. פי׳ בדלות ומטמא מקדש מביא בדלות: מה מטמא מקדש מביא שנים תחת אחת. שתי תורים חטאת ועולה תחת חטאת כבשה אחת אף זה שהוא עני יביא שתי תורים תחת חטאת של כבשה ויהיה אחד חטאת ואחד עולה: והעולה תעלה חובה. פי׳ העולה שהעשיר מביא ע״ז כבש לעולה יהיה חוב גם להעני להביאו ויהיה א״כ צריך להביא שני כבשים אחד לאשם ואחד לעולה לפיכך צריך הכתוב לומר כבש אחד לאשם ולא יותר: ממקום שבאת. כלומר ממקום שאתה מביא שיביא שנים אביא אני שאינו מביא אלא אחד: תחת כפרתו. תחת חטאת שהוא כפרתו ויותר אינו צריך להביא כלל אף מצורע עני לא יצטרך להביא כ״א אלו

השתי

של מצורע. הוא פרט לשחסר כל שהו: (ג) ולקח. יכול בכלי ת"ל ולקח הכהן ונתן הכהן מה נתינה בעצמו של כהן אף קבלה בעצמו של כהן: (ד) יכול אף של מזבח תהא ביד ת"ל כי כחטאת האשם הוא לכהן מה חטאת טעונה כלי אף אשם טעון כלי. נמצאת אומר שני כהנים מקבלים את דמו אחד בכלי ואחד ביד. זה שקיבל בכלי בא וזרקו על המזבח וזה שקבל ביד בא לו אצל מצורע. ומצורע טובל בלשכת המצורעים בא ועמד בשער ניקנור. רבי יהודה אומר לא היה צריך טבילה שכבר טבל מבערב: (ה) ונתן על תוך. יכול על תוך ודאי ת"ל על נוך אי על נוך יכול על גובה של אוזן ת"ל תוך נוך. הא כיצד זה גדר האמצעי: (ו) מלוג השמן ויצק. חסר הלוג עד שלא יצק ימלאנו. משיצק יביא אחר כתחילה דברי ר"ע. רבי ישמעאל אומר חסר הלוג עד שלא נתן ימלאנו. משנתן יביא אחר כתחילה: (ז) ויצק על כף הכהן השמאלית מצוה שיצוק לתוך כפו של חבירו ב) ואם לתוך כף עצמו יצא. וטבל ולא ג) המספג: (ח) וטבל והזה על כל הזייה טבילה. אצבעו נאמר כאן אצבעו ונאמר להלן אצבעו מה אצבעו האמורה כאן המיומנת שבימין אף אצבעו האמורה להלן המיומנת שבימין: (ט) ד) והזה מן השמן באצבעו ז' פעמים לפני ה' מלמד שהוא טובל ומזה ז' פעמים כנגד בית קודש הקדשים (ועל כל הזייה טבילה): (י) ומיתר השמן אשר על כפו על דם האשם שיקדום הדם לשמן. או אינו אלא יש שם דם יתן אין שם דם לא יתן ת"ל אל מקום דם האשם הווי אין הדם גורם אלא המקום גורם: (יא) אין לו בוהן יד בוהן רגל אוזן ימנית אין לו טהרה עולמית. ר"א אומר נותן הוא על מקומו. ר' שמעון אומר אם נתן על שמאל יצא: (יב) והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר וכפר אם נתן כיפר לא נתן לא כיפר דברי ר"ע. רבי יוחנן בן נורי אומר שירי מצוה הם בין שנתן בין שלא נתן כיפר ומעלים עליו כאילו לא כיפר: (יג) ועשה הכהן את החטאת שיהו כל מעשיה לשם חטאת. ועשה הכהן את החטאת וכפר מה ת"ל לפי שנאמר והעלה הכהן את העולה ואת המנחה המזבחה יכול יהו כולם מעכבים אותו

הגהות הגר"א הלכה ז ב) ואם יצק לתוך כו': ג) המספג צ"ל מספג: הלכה ט ד) והזה מן השמן מן השמן שבענין [וכמו שביארתי בביאורנו ומקורו ממה דאמר שם בזבחים [דף צג:] מן הדם שבענין עי"ש בפירש"י והוא גרס כן בפנים ומעמו דאל"ה היה לו לתנא להתחיל מן שבע פעמים לפני ד' אלא ודאי דשני ענינים דרש התנא בברייתא זו]:

ביאור

חובה דהוא משמע שיהיה בהוייתו ולא ישנהו: קדש קדשים לרבות לוג שמן של מצורע. שגם הוא שייך לכהן לאחר מתנות הראש כחטאת ואשם: הוא פרט לשחסר וכו'. דהוא משמע כשהוא בהוייתו: (ד) נמצאת אומר שני כהנים וכו'. דבשני ידים בכהן אחד א"א דכל קבלה צריך להיות דוקא בימין: ומצורע טובל וכו'. אף דכבר טבל בשביעי והעריב שמשו אפ"ה צריך ביום השמיני לחזור ולטבול משום דמצורע דייש בטומאה ואימור דנגע בטומאה אחר שטבל בשביעי: (ה) יכול על תוך ודאי. האוזן יש בו ג' חלקים א) מחוץ לה יש לה בשר רך מקיף בסביב האוזן כולו ב) והפנימי הוא אשר הוא תוך האוזן ג) ובאמצע אלו השנים ימצא שטח שכאשר יגע בו האדם ימצאהו חזק דומה לעצם ולזה אמר דאילו אמר קרא על תוך אוזן היה משמע שיהיה במקום הפנימי מהאוזן: ת"ל נוך. לא ידעתי פי' מלת נוך האיך מורה על האלון [ק"א]: אי על נוך. פי' אילו היה כתוב נוך בלי תי"ו הייתי אומר שהוא בגובה האוזן והוא הבשר האלון הרך שהוא מקיף: זה גדר האמצעי. שהוא למעלה מן הפנימי ותוך של האלון: (ו) חסר הלוג עד שלא יצק ימלאנו. פי' כיון דדרשינן לעיל הוא פרט לשחסר כל שהוא לא שני דלא ממלא ליה אכן אימתי הוא ממלא עליו עד שלא יצק ממנו על כפו השמאלית אבל משיצק על כפו לצורך הזאה הוא כהתחלת עבודה ואם נשפך קצת ממנו נדחה לגמרי ויביא לוג אחר מחדש: חסר הלוג עד שלא נתן וכו'. קסבר יציקה לא הוי התחלה עד דיהיב מניה הזאות: משנתן. היינו מה דכתיב וטבל הכהן את אצבעו והזה וגו': (ז) מצוה שיצוק לתוך כפו של חבירו. מדכתיב על כף הכהן משמע דהוא כהן אחר: יצא. דהרי הדר אמר מן השמן אשר על כפו השמאלית: ולא מספג. מקנח מן הכף אלא צריך מעט יותר שיוכל לטבול אצבעו שם: (ח) על כל הזייה טבילה. שבכל פעם שיזה צריך לטבול אצבעו בשמן ויליף לה מדכתיב והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים דהאי מן השמן יתר הוא שהרי אמר וטבל הכהן את אצבעו מן השמן והו"ל לומר והזה באצבעו ז' פעמים אלא ה"ק מן השמן האמור בענין מקודם בענין טבילה יזה דהיינו שצריך לחזור ולטבול אבל לא יזה מן השמן שנשאר באצבעו: ונאמר להלן אצבעו. בפר כהן משיח וטבל הכהן את אצבעו: המיומנת שבימין. המיומנת שביד ימין דהיינו אצבע הסמוכה לגודל דהויא מיומנת מכל שאר אצבעות דאל"ה הימנית יתירא הוא דהא בלא"ה מוכח בקרא דאיד ימין קאי: (ט) שבע פעמים לפני ה' מלמד וכו'. היינו שעומד בעזרה והופך פניו כנגד בית קדשי הקדשים ומזה על קרקע העזרה: (י) על דם האשם שיקדום הדם לשמן. שמתחלה נותן הדם והשמן אחריו ולאו דוקא על הדם ממש דאפילו נתקנח הדם נותן השמן: או אינו. שהתורה נשמיענו דין קדימה לחוד אלא לעיכובא קאמר שיתן דוקא על הדם: אין שם דם. כגון שנתקנח הדם לא יתן השמן: תלמוד לומר. אצל עני מצורע אל מקום דם האשם ומשמע דאינו חושש לדם אלא למקום אשר היתה בו קודם: (יא) אין לו טהרה עולמית. דסבר בעינן קרא כדכתיב: נותן הוא על מקומו. דסבר לא בעינן קרא כדכתיב לעיכובא אלא למצוה: אם נתן על שמאל יצא. הוא סבר ג"כ כר' אליעזר דלא בעינן קרא כדכתיב אלא בהא פליגי ר"א סבר על מקומו עדיף דהא ידו הימנית הוא ואע"ג דליכא כהן ור"ש סבר שמאל עדיף דהיא נעשה עכשיו אצלו ימין ומקיים בה מצות בהן [ראב"ד]: (יב) אם לא נתן לא כיפר. דכפרה אמתנת הראש כתיבא: בין שלא נתן כיפר. דשירי מצוה הם דכתיב ומיתר השמן הלכך הו"ל כשפיכת שירי הדם דהטאת דלא מעכבי: ומעלים עליו כאלו לא כיפר. שלא קיים מצות קונו מן המובחר: (יג) שיהא כל מעשיה. היינו כל ארבע עבודות לשם חטאת ואם אינו ענין למצוה דהא נפקא לן משאר הטאות תניהו ענין לעיכובא [זבחים דף ח.]: מה תלמוד לומר. פי' דהא כתיב בסוף הענין וכפר וטהר: יכול יהיו כולם מעכבים אותו. מלאכול בקדשים עד שיקריב כולם

מביא ג׳ עשרונים יביא ג׳ לוגים ת״ל ולוג אחד שמן: (ג) והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם למדנו שהם טעונים עמידה כולם. א) יכול כשם שטעונים עמידה כך יטענו תנופה ת״ל האיש לא חטאת ולא עולה: (ד) או אינו אלא איש להוציא את האשה ואת הקטן ת״ל המטהר בין איש בין אשה בין קטן א״כ למה נאמר איש לא חטאת ולא עולה: (ה) ג) א״כ למה נאמר אשם שיכול הואיל ואשם בא להכשיר והאיש בא להכשיר מה אשם טעון תנופה אף האיש טעון תנופה ת״ל אותו לאשם והניף אשם טעון תנופה ואין האיש טעון תנופה: (ו) ג) לפני ה׳ פני אהל מועד מעמידו בשער ניקנור אחוריהן למזרח ופניהם למערב: (ז) ד) ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם למדנו שהם טעונים תנופה כאחת. מנין אם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יצא תלמוד לומר אותו לאשם. יכול יניף ויחזור ויניף תלמוד לומר והניף תנופה תנופה ולא תנופות. לפני ה׳ במזרח: (ח) ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה מה ת״ל לפי שיצא לידון בעמידה יכול מקום העמדה תהא שחיטה ת״ל במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה: (ט) יכול על טבעתו ת״ל במקום הקודש להכשיר את כל הרוח: (י) אין לי אלא אשם במקום הקודש מנין אף חטאת ועולה במקום הקודש ת״ל את החטאת ואת העולה במקום הקודש:

פרק ג.

(א) כי כחטאת האשם הוא לכהן מה חטאת מן החולין ביום בידו הימנית אף אשם מן החולין וביום ובידו הימנית. מה חטאת טעונה כלי אף אשם טעון כלי. מה חטאת דם מזבח מתירה אף אשם דם מזבח מתירו. אי מה חטאת דמה נתון למעלה אף אשם יהיה דמו נתון למעלה ת״ל קודש קדשים הוא ואת דמו יזרוק לרבות כל האשמות ואשם מצורע שיהא דמו נתון למטה: (ב) ואיני יודע איזה יקדום אם מזבח אם בהונות כשהוא אומר הוא לכהן א) הכהן יקדום. מה מצינו מכשירו לכהן המזבח יקדום. הוא פרט לששחטו שלא לשמו. קודש קדשים לרבות לוג שמן

הגהות הגר״א פרשתא ג הלכה ג א) יכול עמידת כולן מעכבתן ת״ל האיש איש מעכב ולא חטאת כו׳ [דהאיש הלא מוכרח לעמיד שם להכנים ידיו לבהונות כדי שיזה הכהן עליו וגם האשם והלוג הלא צריך אח״כ להמשיכן לפנים לקיים בהם מצות תנופה כמו שכתוב בקרא משא״כ בחטאת ועולה. וכמה האיר הגר״א עינינו בהג״ה זו וכן בהג״ה הסמוכה דכל אנשי החיל לא מצאו ידיהם בברייתא זו דאף שביארתי בביאורנו כפי הגירסא הישנה והוא מקרבן אהרן ורבינו הילל וכעין זה מהראב״ד אבל הוא דוחק גדול מאוד]: הלכה ה ג) א״כ למה נאמר ט״ס וצ״ל אותו לאשם מה ת״ל שיכול כו׳: הלכה ו ג) לפני ד׳ לפני אוהל מועד מעמידן כו׳ [פי׳ דבקרא כתיב לפני ד׳ פתח אוהל מועד ומפריש התו״כ לפני ד׳ לפני אוהל מועד דהיינו בעזרה שהוא פתח אוהל מועד והיכן מקומו בעזרה הוא רק בשער נקנור]: הלכה ז ד) ולקח כו׳ אותו לאשם והניף אותם תנופה למדנו ט׳ ת״ל אותו לאשם והניף יכול וכו׳ ת״ל תנופה כו׳ והניף מיותר: פרק ג הלכה ב א) הכהן יקדים צ״ל מכשירי הכהן יקדים:

ביאור

דהיינו סוברין דלוג שמן היינו לכל עשרון ועשרון כמו שמצינו גבי עני שלעשרון אחד שהוא מביא צריך לוג שמן: (ג) כך יטענו תנופה. ר״ל מה דכתיב אח״כ והניף אותם יהיה ג״כ קאי אכולם: ת״ל האיש. דהוא יתירא דהו״מ למכתב את המיטהר ואתי למעוטי חטאת ועולה ואם אינו ענין לעמידה דהא כתיב ואותם תניהו ענין למעטם מתנופה: (ה) א״כ למה נאמר אשם. פי׳ דכתיב אותו לאשם למעט קרבנות אחרים מתנופה הא כבר מיעט אותם: ואשם בא להכשיר. שמזה עליו מדמו והאיש בא לקבל ההכשר ולאכול אח״כ בקדשים: (ו) מעמידו בשער נקנור. ולא בתוכו שמחוסר קרבנות עדיין ומעמידו שם כדי להכנים ידיו לבהונות להזות עליהן: (ז) למדנו שהם טעונים תנופה כאחת. היינו מדכתיב לאשם ואת לוג השמן והניף אותם אתרוייהו קאי: ת״ל אותו לאשם. והוא כמו וגו׳ ואת לוג השמן והניף. דמשמע והניף אלוג לחודיה קאי: יכול יניף ויחזור ויניף. פי׳ דיניף שתיהן כאחד ויחזור ויניף כ״א לעצמו לקיים מה שנאמר ואת לוג השמן והניף [רש״י במנחות סא.]: ת״ל והניף תנופה. דהאי תנופה יתירא להורות דתנופה ולא תנופות: לפני ד׳ במזרח. לפי שהשכינה במערב: (ח) מה ת״ל. והלא כבר כתיב בפרשת אשם שהאשם מקומו בצפון: (ט) יכול על טבעתו. פי׳ על אותו טבעת ששחט החטאת והעולה ישחט האשם שבבית המקדש היו שש סדרים של ארבע טבעות כדאיתא בתמיד: ת״ל במקום הקודש להכשיר את כל הרוח. של הצפון דכולו אקרי מקום הקודש: (י) מנין אף חטאת ועולה במקום הקודש. שהרי אף הן היו עמידתן לפני העזרה וא״כ הו״א שישחט שם: ת״ל את החטאת ואת העולה. דהאי אחטאת ועולה דעלמא לחוד קאי יכתוב חטאת לחוד:

פרק ג (א) מה חטאת מן החולין. דכתיב בפר יוה״כ והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו ודרשינן אשר לו ולא משל מעשר שני: וביום. דכתיב שם כי ביום הזה יכפר עליכם: ובידו הימנית. דכתיב והזה באצבעו אל פני וגו׳ וידוע דכל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינה אלא ימין: מה חטאת טעונה כלי. דכתיב ולקח הכהן מדם החטאת ולקיחה הוא בכלי דכתיב ויקח משה חצי הדם וישם באגנות: מה חטאת דם מזבח. היינו דם הנזרק על המזבח מתיר הבשר לאכילה להכהן דכתיב לכהן המחטא וגו׳ אף האשם דם הנזרק ממנו על המזבח מתירו להכהנים לאכילה דלא תימא דסגי בדם הניתן על הבהונות להתירו להכהנים: דמה ניתן למעלה. מחוט הסקרא דכתיב ביה קרנות: אף אשם. ר״ל אשם זה ישתנה משאר אשם בזה אחרי דהקישו הכתוב לחטאת ונימא דדמו יהיה נזרק על המזבח למעלה מחוט הסקרא: תלמיד לומר קודש קדשים ואת דמו יזרוק לרבות וכו׳. פי׳ בפרשת צו את אהרן כתיב וזאת תורת האשם קודש קדשים הוא וכתיב התם ואת דמו יזרוק על המזבח סביב שירלה שתורה אחת לכל האשמות שבכולם יזרוק דמו על המזבח סביב שהוא למטה מחוט הסקרא: (ב) איזה יקדום. אם צריך לזרוק על המזבח קודם או מתן בהונות קודם: הכהן יקדום. פי׳ דבר המכשירו לכהן הוא יקדום ומאי ניהו דם הניתן על גבי המזבח שבכל מקום הוא מכשיר הבשר לכהנים: הוא פרט לששחטו שלא לשמו. דלא עלו לבעלים לשם

חובה

שאין בראש. הראש אסור במספרים ובתער והזקן אינו אסור במספרים ד) ובתער. הראש מותר בכל אדם והזקן אסור בכל אדם. הא לפי שיש בראש מה שאין בזקן ובזקן מה שאין בראש צריך לומר ראשו וצריך לומר זקנו: (ה) רבי יוסי הגלילי אומר גבות עינים ולא ריסי עינים. את כל שערו מה תלמוד לומר יגלח אלא ליתן אחריות לתגלחת שאם לא גלח בשביעי מגלח בשמיני בתשיעי ובעשירי: (ו) שלשה מגלחים ותגלחתן מצוה. הנזיר המצורע הלוים. וכולם שגלחו שלא בתער או ששיירו שתי שערות לא עשו כלום: (ז) בשביעי יגלח בשמיני יביא שאם גילח בשביעי יביא קרבנותיו בשמיני ואם גלח בשמיני מביא קרבנותיו ה) בו ביום דברי ר' עקיבא. אמר לו ר' טרפון מה בין זה לנזיר. אמר לו שהנזיר טהרתו תלויה בימים ומצורע טהרתו תלויה בתגלחתו. ואינו מביא קרבנותיו אלא א"כ היה מערב שמש: (ח) יקח כבשים מיעוט כבשים שנים. א"כ למה נאמר שני שיהו שוים. מנין אף עפ"י שאינן שוים כשירים ת"ל כבש כבש ריבה: (ט) ו) וכבשה אחת בת שנתה שתהא ברורה. אחת מלמד שמביא אחת על נגעים הרבה. בת שנתה לא שנה למנין עולם. ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן לבהמה ז) יכול (אף) למנחה כשהוא אומר והעלה הכהן את העולה ואת המנחה המזבחה לימד שאינה אלא מנחת בהמה: (י) עדין הדבר צריך כשהוא אומר תעשה על העולה זו עולת מצורע. לזבח להביא חטאת מצורע. או לזבח להביא את אשמו:

פרשתא ג.

(א) רבי יהודה בן בתירה אומר הרי הוא אומר ואם דל הוא וגו' ועשרון מה מצינו בעני שהוא מביא בהמה אחת ומביא עשרון אחד אף העשיר שהוא מביא ג' בהמות יביא ג' עשרונים הא מה אני מקיים ג' עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן לבהמה: (ב) ולוג אחד שמן. שהיה בדין שיביא שלשת לוגים מה מצינו בעני שהוא מביא עשרון ומביא לוג אחד אף עשיר שהוא

הגהות הגר"א ד) ובתער השני מיותר: הלכה ז ה) בו ביום צ"ל בתשיעי [כן דעת התוס' בנזיר דף מ"ד ע"ב והר"ש והרמב"ם כמו שהעתקתי בביאורנו]: הלכה ט ו) וכבשה אחת שתהא ברורה בת שנתה לא כו' והשאר מיותר [טעמו דדין שקרבן אחד מביא על נגעים הרבה ילפינן בכריתות דף ט' ממקרא אחר וגם דהא מצריכינן לשתהא ברורה]: ז) יכול אף תיבת אף מיותר:

ביאור

דכתיב לא יעבור לרבות כל המעבירים: והזקן. פי' השחתת הזקן אינו אסור במספרים ובתער כ"א בתער להוד. [והגר"א לא גריס ובתער ונכון הוא] וע"כ אי לא כתב אלא זקן להוד הו"א דבנזיר כיון דהחמירה בו התורה כ"כ בעלמא דאפילו במספריים אסור לא ניתן לדחות איסורו אף במצורע: הראש מותר בכל אדם. שאינו נוהג אלא בנזיר: (ה) ולא ריסי עינים. דאל"ה לכתוב ואת שער עיניו ויכלול תרווייהו: מה ת"ל יגלח. דהא בראשו דקרא כתיב יגלח את כל שערו את ראשו וגו' ואת כל שערו ומה ת"ל עוד הפעם יגלח: (ו) ותגלחתן מצוה. בגמרא מקשה פשיטא דהא קראי כתיב ומשני מהו דתימא משום עבורי שער הוא ואפילו סך נשא (סם המשיר השער) קמ"ל דעכ"ס הגילוח הוא מצוה: הנזיר. דכתיב וגילח את ראש שער נזרו: והמצורע, דכתיב וגלח את כל שערו: והלוים. דכתיב והעבירו תער על כל בשרם: וכולן שגלחו שלא בתער וכו'. בנזיר (דף מ.) מייתי לה ודריש התם מקראי דבעי תער ולעכב בשתים: (ז) מביא קרבנותיו. הר"ש בפי"ד משנה ז' גרס לא יביא וכן גם דעת הרמב"ם בפ"ו דנזיר בפירושו למשנה וכן הוא דעת התוספות שם בדף מ"ד ע"ב ד"ה ומגלח שאם גילח המצורע בשמיני יביא קרבנו בתשיעי וכן הוא ג"כ דעת הגר"א בהגהותיו. ועתה נבאר דברי הברייתא לא יביא קרבנותיו בו ביום אלא למחר בתשיעי כמו שאם גילח בשביעי קרבנותיו למחר: מה בין זה. לנזיר טמא ששמעתי ממך שאם גילח בשמיני יביא קרבנותיו בו ביום כדאיתא בנזיר פ"ו במשנה (מד:): טהרתו תלויה בימים, פי' שאם היזה בשלישי ובשביעי על טומאתו וטבל והעריב שמשו נטהר לגמרי מדכתיב וגילח ראשו ביום טהרתו משמע שטהרתו תלויה בימיו והגילוח אף דלכתחלה מצוה לגלח בשביעי אין הטהרה תלויה בכך ויכול לגלח בדיעבד ליום מחר וא"ל טבילה אחר תגלחתו וע"כ יביא תיכף קרבנותיו: ומצורע טהרתו תלויה בתגלחתו. שקודם שגילח הטבילה כמאן דליתא דמיא מדכתיב והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו והדר ורחץ את בשרו במים וטהר ולכן אם גילח בשמיני צריך לחזור ולטבול ולהעריב שמשו וע"כ אינו יכול להביא קרבנותיו בו ביום אלא בתשיעי: (ח) שיהו שוים. במראה ובקומה ובדמים וכמו גבי צפורי מצורע בפי"ד דנגעים משנה ה': (ט) וכבשה אחת. היינו דאותה שלישית שהוא מביא לחטאת תהא ברורה שתהיה מובחרת מאותם השנים: מלמד שהוא מביא אחת וכו'. אף דהאי קרא רק גבי חטאת כתיב באמת הוא רק אסמכתא בעלמא דעיקר אחת לאורויי שתהא ברורה ודין זה שמביא אחת על נגעים הרבה ילפינן בכריתות פ"ב מדכתיב זאת תהיה תורת המצורע תורה אחת לצרעת הרבה: לבהמה. פירוש מנחת נסכים הבאה עם הזבח שקרבנותיו של מצורע טעון נסכים ולזה מביא שלשה עשרונים לשלשה כבשים: ה"ג יכול למנחה. פי' שהצריך הכתוב למצורע מנחה בפ"ע של ג' עשרון והיא נקמצת כשאר מנחה אבל קרבנותיו של מצורע לא בעו נסכים: כשהוא אומר והעלה הכהן את העולה ואת המנחה המזבחה. משמע דהעלאה דמנחה כהעלאה דעולה שהיא כולה כליל ולא יתכן להיות זה במנחה הבאה לעצמה שהיא נקמצת ושיריה נאכלין ואין זה אלא בבאה עם הזבח שהיא כולה כליל: (י) ועדיין הדבר צריך. תלמוד. כלומר דלמא האי ואת המנחה על מנחה הבאה בפני עצמה קאמר ולא נאמר דהוא דומיא דעולה: כשהוא אומר. בפרשת נסכים: תעשה על העולה או לזבח. ותיבות אלו יתירים דהא לעיל איירי קרא בהם א הני ג' ריבויים על מצורע קאי וכדמסיים:

פרשתא ג (א) הרי הוא אומר וכו'. אף הוא מביא ראיה על המנחה שהיא מנחת נסכים לבהמות של מצורע: הא מה אני מקיים וכו'. ומשו"ה כי מייתי בדלות ולא מייתי אלא חד כבש לא מייתי נמי אלא חד עשרון דאי מנחה הבאה מחמת עצמה היא לא מצינו מנחה מתמעטת בדלות: (ב) ולוג אחד שמן שהיה בדין וכו'. פי' דלהכי כתב אחד ולא כתב ולוג שמן משום

דבוע

גמרו פרט לבית הסתרים: (ח) הין אם היקל בימי ספרו שאינו מטמא משכב ומושב ואינו מטמא בביאה ניקל בימי גמרו שהוא מטמא משכב ומושב ומטמא בביאה. הואיל והוא מטמא משכב ומושב ומטמא בביאה יגלח אף בית הסתרים ג) ת"ל כל שערו לגז"ש מה כל שערו האמור בימי ספרו פרט לבית הסתרים אף כל שערו האמור בימי גמרו פרט לבית הסתרים: (ט) ג) ורחץ אפילו במי מקוה. והלא דין הוא מה אם הזב שאינו טעון הזיית מים חיים טעון ביאת מים חיים מצורע שטעון הזיית מים חיים אינו דין שיטעון ביאת מים חיים ת"ל ורחץ במים אפילו במי מקוה: (י) ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל המחנה רחיצת גופו מעכבת ליכנס לפנים המחנה ד) ואין ציפרים מעכבים אותו ליכנס לפנים מן המחנה: (יא) וישב מחוץ לאהלו ה) יהא כמנודה. ויהא אסור בתשמיש המטה אהלו אין אהלו אלא אשתו שנאמר שובו לכם לאהליכם. ז' ימים ולא ימי החליטו דברי ר' ורבי יוסי ברבי יהודה אומר ק"ו לימי החליטו. א"ר חייא השבתי לפני רבי והלא למדנו רבי שלא היה יותם לעוזיה אלא בימי החליטו אמר ליה אף אני כך אמרתי:

פרק ב.

(א) בשביעי יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום ולא בלילה: (ב) יגלח את כל שערו יכול אף בית הסתרים ת"ל גבות עיניו מה גבות עיניו בנראה פרט לבית הסתרים אף כל שערו בנראה פרט לבית הסתרים: (ג) אי מה גבות עיניו מקום כינוס שער ונראה אף אין לי אלא מקום כינוס שער ונראה מנין לרבות כינוס שער שאינו נראה. א) פיזור שער בנראה. פיזור שער ואינו נראה. ת"ל את כל שערו יגלח: (ד) ראשו מה ת"ל לפי שנאמר תער לא יעבר על ראשו יכול ב) אף על המנוגע ת"ל ראשו. ג) וזקנו מה ת"ל לפי שנאמר פאת זקנם לא יגלחו יכול אף על המנוגע ת"ל זקנו. מה ת"ל ראשו ומה ת"ל זקנו לפי שיש בראש מה שאינו בזקן ובזקן מה

הגהות הגר"א הלכה ח ג) ת"ל כל שערו כל שערו לגזירה שוה כצ"ל: **הלכה ט** ג) ורחץ במים אפילו כו': **הלכה י"ד** ד) ואין כבום בגדים מעכבין כו' [טעמו דכיבוס בגדים כתוב ברישיה דקרא ומוטב למעטו ולא לימוד אחר]: **הלכה יא** ה) שיהא כמנודה מביתו ויהא כו' שנאמר אהלו [והכי מסיק בגמרא דתרי מילי נינהו]: **פרק ב הלכה ג** א) פזור שער בנראה ופזור שער ואינו נראה כל זה מיותר [לכאורה צע"ג מ"ם מחק כ"ז הלא בסוטה דף ט"ז ע"ב מוכח שם בהדיא דמרבינן שער שעל כל הגוף אף דהוא מפיזור ולולי יראתי הו"א דטנת הגר"א הוא רק למחוק תיבת ופזור שער ואינו נראה ופליט הקולמוס הוא שצירף גם תיבת פזור שער בנראה לזה וראיה לזה שבאדרת אליהו הנדפס עם החומש איתא שם פזור שער בנראה. ופזור שער ואינו נראה ליתא שם. ולענ"ד טעם הגר"א בזה דהוא ס"ל דטעם מה דמיעטה התורה בתוך החוטם משום דהוא פזור ואינו נראה כי טעם הראב"ד שכתב משום דאינו מצוי בכל אדם ס"ל לדוחק. אח"כ מצאתי בקרבן אהרן דגם רבינו הלל מחק תיבות ופזור שער ואינו נראה]: **הלכה ד** ב) אף על אף על תיבת על מיותר: ג) וזקנו צ"ל זקנו:

ביאור

ופרט וכלל שיהא דוקא בנראה אל תגלחת וכו' והא דאמרינן לקמן בפ"ב הלכה ג' דאף בתגלחת אחרונה מגלח אף בית הסתרים חוץ מתוך החוטם עיין בסוטה (דף טז) דמתרץ לה רב אשי שם דתלי זה בפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע [ראב"ד] א"נ האי בית הסתרים היינו רק השער שבתוך החוטם דזה לכו"ע נתמעט ע"ש בסוגיא: (ט) ה"ג ורחץ במים אפילו במי מקוה. דהאי במים יתר הוא להורות דכל מיני מים כשר לזה: טעון ביאת מים חיים. כדכתיב שם בהדיא: (י) ואין צפרים מעכבים וכו'. היינו שילוח צפרים אבל עלם הבאת צפרים בודאי מעכב דהא בעינן לטהרו בהזאת הדם כדלעיל וה"ה דאין כבוס בגדים מעכב כדלעיל בהלכה ד' ואף דכל זה ילפינן לעיל שם דרק דבר שבגופו מעכב אפשר דלעיל לבוא לפנים מן המחנה צריך עוד לימוד אחר: (יא) וישב מחוץ לאהלו יהא כמנודה. הברייתא מפרש סדר המקרא דמה שהצריכו לישב לחוץ היינו שיהא כמנודה שנבדל מן האנשים כן יהיה נבדל מביתו ומה שאמר לאהלו להורות שבאותן שבעת ימים אסור בתשמיש שנאמר אהלו וכו': ולא ימי החלטו. דקרא דוקא אמר אלו ז' ימים ולא יותר: ק"ו לימי חלוטו. ולא הוצרך הכתוב לומר לימי חלוטו דמק"ו נלמוד אותו ורבי סבר דאסור תה"מ למצורע חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו: שלא היה יותם לעוזיהו וגו'. כלומר לא נתעברה אמו ממנו אלא בימי חלוטו דעוזיהו מצורע היה עד יום מותו כדכתיב בקרא ועיין החשבון ברש"י בפירוש הכתוב במלכים שם ומקשה ר"ח מזה על דברי ר' יוסי בר' יהודה ור' יוסי סבר מאן לימא לן דכדין עבד או אפשר דנתעברה אמו קודם שהוחלט כי לא נולדו לו סימני טומאה תיכף. עיין בראב"ד:

פרק ב (ב) מה גבות עיניו בנראה וכו'. ומה דלא אמר כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ראשו וזקנו וגבות עיניו אין מידי אחרינא לא מסיק בסוטה (דף טז) דהאי תנא ר"ע היא דדריש כל התורה בריבה ומיעט ולא בכלל ופרט: (ג) אף אין לי אלא מקום כינוס שער ונראה. דהיינו מקום בית הערוה [רש"י בסוטה שם והראב"ד בביאורו ס"ל דהוא בכלל בית הסתרים ומפרש מה דאמר שם מקום הרגלים בענין אחר וכן לענין שוק וחזה ס"ל דהוא בכלל כינוס שער ונראה ומה דאמר בעניננו פזור שער ונראה היינו בצלעות ובכרס]: שאינו נראה. דהיינו מקום בית השחי: פיזור שער בנראה. דהיינו על השוק והזה וכוליה גופיה: פזור שער ואינו נראה. כגון שבבית הקמטים שבכרס ושבבין פרקי שוקיים. והנה אחרי דמרבינן הכל ע"כ מה דממעטינן לעיל בית הסתרים היינו שער שנמצא בחוטם לאיזה אנשים וכדאמרינן בסוטה דזה לכו"ע נתמעט והטעם דנתמעט זה לפי שאינו מצוי זה השער בכל אדם [ראב"ד] ועיין בהגהות הגר"א: (ד) ראשו מה ת"ל. פי' דדי הריבה ומיעט וריבה בגבות עיניו לחוד: לפי שנאמר. בנזיר תער וגו': ה"ג יכול אף מנוגע. וכן לקמיה: מה ת"ל ראשו ומה ת"ל זקנו. פי' הואיל וגילתה התורה דמלות גילוח המצורע דוחה הלאו דנזיר או הלאו דופאת זקנם ממילא נדע דה"ה באידך: הראש אסור במספרים ובתער. פי' הראש שבנזיר אסור בכל דבר

דכתיב

התולעת ואת האזוב. וטבל מה ת"ל יכול הואיל ולא היתה עמהם בכלל אגודה לא תהא בכלל טבילה ת"ל וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה החזיר את הציפור לכלל טבילה: (ז) השחוטה ולא המלוקה. והלא דין הוא הואיל ודרך הכשירו בפנים בעוף ודרך הכשירו בחוץ בעוף מה דרך הכשירו בפנים במליקה אף דרך הכשירו בחוץ במליקה ת"ל השחוטה ולא המלוקה. הציפור השחוטה על המים החיים אין כלי חרס על מים חיים:

פרשתא ב.

(א) **והזה** לאחר ידו של מצורע ויש אומרים על מצחו. והזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים המטהר מן הצרעת טעון שבע הזיות אין טמא מת טעון הזיות שבע: (ב) הלא דין הוא מה אם מצורע שאינו טעון הזייה בשלישי ובשביעי טעון הזיית שבע טמא מת שטעון הזיית שלישי ושביעי אינו דין שיטעון הזיית שבע ת"ל והזה על המטהר הטהר מן הצרעת טעון הזיית שבע ואין טמא מת טעון הזיית שבע: (ג) ק"ו למצורע שיטעון הזיית שלישי ושביעי מה אם טמא מת שאינו טעון הזיית שבע טעון הזייה בשלישי ובשביעי מצורע שהוא טעון הזיית שבע אינו דין שיטעון הזייה בשלישי ובשביעי ת"ל שבע פעמים וטהרו שבע הוא טעון ואינו טעון הזייה בשלישי ובשביעי: (ד) א) וטהרו בדברים הנעשים בגופו. יכול יהי מסולק ת"ל ושלח וגלח וכבס ורחץ. יכול יהיו כולם מעכבים אותו ת"ל וטהרו וטהר טהרה אמורה למעלה וטהרה אמורה למטה מה טהרה האמורה למעלה בדברים הנעשים בגופו אף טהרה האמורה למטה בדברים הנעשים בגופו: (ה) ושלח את הציפור החיה שלא יעמד ביפו וישלחנה לים. שלא יעמד בגבת וישלחנה למדבר. שלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה כלפי העיר. אל פני השדה הא אם שלחה וחזרה לתוך ידו תהא מותרת באכילה: (ו) וכבס המטהר את בגדיו אמר ר' שמעון מה זה בא ללמדנו אם ללמוד לטמא בגדים במגע והלא ק"ו הוא ומה אם בימי ספרו שאינו מטמא בביאה מטמא בגדים במגע בימי גמרו שמטמא בביאה אינו דין שיטמא בגדים במגע. א"כ למה נאמר וכבס המטהר את בגדיו מלטמא משכב ומושב מפני שהן שני כבוסי בגדים אחד מלטמא משכב ומושב ואחד מלטמא בגדים במגע: (ז) וגלח את כל שערו. יכול אף בית הסתרים ודין הוא נאמר תגלחת בימי ספרו ונאמר תגלחת בימי גמרו מה תגלחת האמורה בימי ספרו פרט לבית הסתרים אף תגלחת האמורה בימי

הגהות הגר"א פרשתא ב הלכה ד א) וטיהרו יכול יהא מסולק ובינתים מיותר [דהאיך אמר פה בדברים הנעשים בגופו הלא זהו כולל גם גילות ורחיצה ועדיין לא נזכרו בפסוק]:

ביאור

[הגר"א וזית רענן]. ופי' מלמד שמעכבין זה את זה: ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב. פי' הם שלשתן ג"כ לעצמן באגודה אחת: וטבל מה ת"ל. פי' מה הוסיף עוד לומר אותם ואת הצפור החיה היה לו לומר וטבל בדם הצפור השחוטה ואנא ידענא דאכולהו קאי: (ז) השחוטה ולא המלוקה. דהשחוטה מלה יתירה דכבר אמר ושחט את הצפור אלא לאשמועינן דבמליקה פסולה: והלא דין הוא. להכשירה במליקה ולהכי אצטריך קרא: הואיל ודרך הכשרו. של מצורע בפנים הוא בעוף כאשר יהיה דל ורך והכשרו בחוץ הוא ג"כ בעוף בצפרים וא"כ היה לנו לומר שיהיה אופן בהם שוים: אין כלי חרס על מים חיים. פי' משום דכתיב לעיל ושחט את הצפור האחת אל כלי חרס על מים חיים מהאי קרא הו"א שישחט את הצפור לכלי חרס ואותו הכלי חרס יעמידנו על מים חיים ואין כאן תערובת דם ומים כלל משו"ה כתב רחמנא האי קרא אחרינא בדם הצפור על המים החיים ולא כלי חרס על מים חיים דבעינן לערבן דוקא:

פרשתא ב (א) לאחר ידו. היינו על גב ידו לפי שמצינו טהרתו של מצורע על היד בכהן יד ורגל אף כאן על היד: ויש אומרים על מצחו. מפני שהוא מקום מועד לצרעת כדכתיב והצרעת זרחה במצחו: המטהר מן הצרעת טעון וכו'. דמן הצרעת יתר הוא דביה משתעי קרא ולזה אמרו שבא למעט ז' הזיות מטמא מת: (ב) הלא דין הוא. שיהא טעון שבע ולזה איצטריך קרא למעטו: (ג) ת"ל שבע פעמים וטיהרו. דמלת וטיהרו יתירה דכבר אמר למטהר ז' פעמים לזה אמרו דלא אתי לומר אלא שדי בו בזה לטהרו ואינו טעון שלישי ושביעי: (ד) וטיהרו בדברים הנעשים בגופו. כגון הזאת דם ומים שבא על גופו: מסולק. כהזאה להוד ולא יצטרך עוד: אף טהרה וכו'. היינו גילוח ורחיצת גופו במים ולאפוקי שילוח הצפור וכיבוס בגדים דאינן מעכבין: (ה) שלא יעמוד וכו' וישלחנה לים וכו' ולמדבר וכו' כלפי העיר. פי' דעל פני השדה משמע למקום זרע ולא לים ולא למדבר ולא לצידי העיר: גבת. חומתה למדבר ויפו חומתה לים: אל פני השדה הא אם וכו'. ר"ל דלא הקפידה התורה רק בשלוח אבל לאח"כ מותרת באכילה דלא אמרה תורה שלח לתקלה שהצודה אותה לא ידע שהיא מצפרי מצורע וכיון שהיא מותרת לאחרים שאין מכירין בה אף הוא עצמו אחר שלחה מותר בה: (ו) אם ללמוד. שהיה מטמא בגדים במגע ועל אותם בגדים שנגע אמר הכתוב שיכבס: אם בימי סיפורו, היינו מה שסופר השבעה ימים אחר הבאת לפרים: שאינו מטמא בביאה, כאשר בא אל הבית אינו מטמא את אשר בה: מטמא בגדים במגע. דהא כתיב ביה נמי וכבס בגדיו: מלטמא משכב ומושב. כלומר על בגדיו שהיו מונחין תחת משכבו קאמר אע"פ שלא נגע. והא דאמרינן הכא שמטמא משכב ומושב בימי גמרו לא לטמא אדם כדאמרינן בפסחים (דף סז) אלא לטמא אוכלין ומשקין: מפני שהם שני כיבוסי בגדים וכו'. רלה לומר שיש שני מיני כיבוסין וכיבוס האמור בעניננו לענין משכב ומושב א"ל לימי סיפורו שאינו מטמא משכב ומושב כלל וכיבוס שני האמור שם הוא לטהר בגדיו ממגע: (ז) מה תגלחת האמור בימי סיפורו פרט לבית הסתרים. דהא כתיב ביה ראשו וזקנו ודרשינן כיה

כאֹ

טובה. יוחנן בן דהבאי אומר ושני תולעת שני שבתולעת: (טו) כ) ומנין שאם טעמה פסלה ת"ל ושני תולעת: (טז) אזוב ולא אזוב יון ולא אזוב כחלית ולא אזוב רומי ולא אזוב מדברי ולא כל אזוב שיש לו שם לווי:

פרק א.

(א) **וצוה** הכהן ציווי בכהן ושחיטה בכל אדם דברי ר' יהודה ב"ר יוסי. ר' אומר אף שחיטה בכהן: (ב) ושחט את הציפור האחת הברורה שבשתים. האחת שאם מתה אחת מהם או שנעשה טרפה יקח זוג לשנייה: (ג) האחת אל כלי חרס ואין שתיהם אל כלי חרס. והלא דין הוא מה אם במקום שלא כשרו משם לשם כשרו לעירובים כאן שכשרו משם לשם אינו דין שיכשרו לעירובים ת"ל האחת אל כלי חרס ואין שתים אל כלי חרס: (ד) כלי יכול אחת מן הכלים ת"ל חרס אי חרס יכול מקידה ת"ל כלי הא כיצד זו פיילי של חרס. מים חיים ולא מים מלוחים ולא מים פושרים ולא מים מכזבים ולא מים מנטפים. ר' אליעזר אומר מה מים שלא נעשה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשה בהם מלאכה. רבי שמעון אומר מה מים הברורים שבמינן אף ציפור הברורה שבמינה זו קיפל: (ה) כיצד הוא עושה נוטל ארז ואזוב ושני תולעת וכורכן בשירי לשון. ומקיף להם ראשי גפיים וראש הזנב משל שנייה וטובל ומזה. בדם יכול בדם ודאי ת"ל מים חיים. אי מים יכול עד שיהא כולם מים חיים ת"ל דם. הא באיזה צד מים חיים שדם הציפור ניכר בהם שיערו חכמים רביעית: (ו) ומנין אם נשפך הדם תמות המשתלחת מתה המשתלחת ישפך הדם א) ת"ל את הציפור החיה. ב) יקח אותה מלמד שהוא מפרישה לעצמה. ואת עץ הארז ואת שני

הגהות הגר"א. **הלכה טו** כ) מנין שאם כו' צ"ל בהלכה י"ד קודם יוחנן בן דהבאי: **פרק א הלכה ו** א) ת"ל את הצפור החיה בדם הצפור השחוטה [הנה לפי גירסת הקרבן אהרן קשה מאוד לשון הברייתא אבל לפי הגהת הגר"א ניחא בפשיטות וכמו שכתבתי בביאורנו וכ"כ הזית רענן]: ב) יקח אותה כו' ואת כו' ואת האזוב כולן באגודה וטבל אותם ואת הצפור החיה מה ת"ל שיכול הואיל כו' ת"ל וטבל אותם כו' עד סוף ההלכה ובכאן צ"ל הלכה ח' כיצד הוא עושה נוטל כו' ואח"כ הלכה ז':

ביאור

שאינו מן הכח החזק שבו: (טו) ומנין שאם טעמה פסלה. פי' טעימה היא נסיון שלוקח אדם מעט צמר ומכניס לתוך הצבע לראות אם נתבשל כל צרכו ואותו הנסיון נקרא טעימה כמו טעימת התבשיל: ת"ל ושני תולעת. עיין בראב"ד ור"ש דהיה להם הגירסא ושני תולעת ואזוב מה אזוב בתחלתו אף שני תולעת בתחלתו שלא טעם וכתבו דהאי סיפא אתאן לת"ק וקאמר דאפילו לא נצבע באותו הצבע שום דבר ורק לנסיון בעלמא פסול: (טז) אזוב ולא אזוב יון כו'. מדכתיב בתורה אזוב סתם משמע דדוקא אזוב שאין לו שם לווי:

פרק א (א) ציווי בכהן ושחיטה בכל אדם. מדכתיב הכהן אצל הציווי ודעת רבי משום דכתיב תורת המצורע והובא אל הכהן משמע דעניני המצורע הוא שייך רק אל הכהן וכנ"ל בריש הפרשה בהלכה ג': (ב) הברורה שבשתים. היינו המובחרת מדכתיב האחת ולא כתיב אחת משמע המיוחדת: האחת שאם מתה וכו'. זה דרשו מעלם תיבת אחת דהוא יתר לאשמועינן דאפילו היכא שנבחרה אחת ששבני אליו מת או שנעשה טרפה אינה נדחית ויקח זוג אליה וא"צ ליקח שתי צפורים אחרים: או שנעשה טרפה!. פי' ר"ש לאחר לקיחה אבל אם נמצאת טריפה דהיינו שמקודם לקיחה היתה טריפה לא אצטריך למיתני יקח זוג לשניה דפשיטא כיון דלקיחתן בפסול אין מעכבות זו לזו אבל היכא דלקיחתן בכשרות ס"ד דקבעה הלקיחה ומעכבות זו לזו קמ"ל: (ג) ואין שתיהם אל כלי חרס. פי' שאין שוחטין שתי צפרים לשני מצורעים בכלי חרס אחד ואם נתערבו דמים בדמים פסולין: והלא דין הוא. שיהיו כשרים: ומה במקום שלא כשרו משם לשם. שאם שהע חטאת זה לשם בעלים אחרים פסול ואם נתערבו דמים בדמים כשר דתנן (זבחים דף פ) מתן ארבע במתן ארבע ינתנו מתן ארבע: כאן שכשרו משם לשם. כדאמרינן בפרקין דלעיל בהלכה י' אינו דין שיוכשרו לערובי דם בדם ת"ל האחת וכו': (ד) אי חרס יכול מקידה. שהיא גסתרא פי' שברי כלי חרס: זו פיילי, מזרק דתרגום השותים במזרקי יין בפיילין: ולא מים מלוחים ולא מים פושרים, דמים חיים משמע שהם בריאים ולאפוקי אלו והראב"ד כתב דמים פושרים היינו שכבר נתבשלו ולא מקרי חי כדכתיב ולא יקח ממך בשר מבושל כ"א חי: ולא מים מכזבין. הפוסקין כדכתיב ולא יכזבו מימיו ופסולין משום דאינן מים חיים: המנטפין. שיוצאין מן המעיין טיפין טיפין ואינם נמשכין שגם אלו אינם חיים: מה מים שלא נעשה בהם מלאכה. דאם נעשה אינם בכלל מים חיים: הברורים שבמינן. שהם מים חיים: זו קיפל. פי' הר"ש שהוא תואר למקום שנקרא שמו כך שהצפורים שיש שם הם הברורין שבמינם וראית ר"ש הוא מקרא דבתריה דכתיב הצפור השחוטה על המים החיים והקיש צפור למים: (ה) ושני תולעת. לשון של צמר צבוע שני: וכורכן בשירי לשון. כזנב הלשון דבעינן שיהו באגודה כדכתיב את הצפור החיה יקח אותה ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור וגו' הרי לקיחה לצפור בפני עצמה ולקיחה לעץ ארז ואזוב ושני תולעת לעצמה וטבל אותם ואת הצפור וגו' טבילה אחת לכולן אלמא שלשתן היו באגודה וצפור לבדה: ומקיף להם. סומך אותה להן [כדאמרינן מצוה לתרום מן המוקף]: ראשי כנפים וראש הזנב משל שניה. של צפור החיה: וטובל ומזה. אבל לא היתה באגודה עמהן: בדם יכול בדם ודאי. היינו שהטבילה יהיה בדם גרידא מבלי מים כלל: אי מים. כלומר ומקרא דאמר על המים שומע אני דיהיה כולו מים שיהיה הרבה מים שיהיה הדם בלוע בו ובלתי ניכר בו כלל: ת"ל בדם. דמשמע שהטבילה יהיה בדם: שיערו חכמים רביעית. מים ניכר בהם דם הצפור ואף דמראית דם ניכר אפילו ביותר מרביעית כדמוכח לקמן בפ"ו ניכר דקאמרינן הכא אינו מראה לחוד אלא ממשות הדם כדמשמע פשטיה דקרא וטבל אותם בדם [ק"א וכשם התוספות]: (ו) תמות המשתלחת. ולא נאמר דיביא אחרת וישחוט אותה והמשתלחת תשאר במקומה אלא יביא תרי אחריני וישחוט אחת וישלח השניה ואת שהיה לו מניחין אותה שתמות: ישפך הדם. היינו שיביא תרי אחריני והדם ישפך: ה"ג ת"ל את הצפור החיה וגו'. וטבל אותם בדם הצפור השחוטה

הגר"א

למחנה וראה הכהן מה ת"ל לפי שנאמר ויצא הכהן שיכול אין לי מטהר את המצורע אלא כהן שהיה לפנים מן המחנה היה בימים ובנהרות ובמדברות מנין ת"ל וראה הכהן. א"כ למה נאמר ויצא הכהן כהן שאיפשר לו ליכנס לפנים מן המחנה מטהר את המצורע ואין מצורע מטהר את המצורע: (ו) והנה נרפא שהלך לו נגעו. נגע שהלך לו שער לבן. צרעת שהלכה לה המחיה. אין לי אלא כולם ומנין אף מקצתם ז) ת"ל מן נגע אפילו מקצת שער לבן אפילו מקצת המחיה. ח) (מן) הצרוע להביא את שפרחה בכולם שיטען ציפרים: (ז) הלא דין הוא ומה אם מי שטיהר ואין סימנים מיטמים עמו טעון צפרים מי שטיהר וסימנים מטמים עמו אינו דין שיטען ציפרים. הרי שעמד בו שני שבועות יוכיח שטהר וסימנים מטמים עמו ואין טעון ציפרים: (ח) ואף אתה אל תתמה על שפרחה בכולו שאע"פ שטהר וסימנים מטמים עמו לא יטען ציפרים ט) ת"ל (מן) הצרוע להביא את שפרחה בכולו שטעון ציפרים: (ט) וצוה הכהן ולקח הציווי בכהן והלקיחה בכל אדם: (י) ולקח למיטהר לשם מטהר בין איש בין אשה בין קטן. מיכן אמרו לקח לאיש כשירות לאשה לאשה כשירות לאיש. לבית כשר למצורע למצורע כשר לבית: (יא) ולקח ציפרים מיעוט ציפרים שנים א"כ למה נאמר שתי שיהו שוות. ומנין שאע"פ שאינן שוות כשירות ת"ל ציפור ציפור ריבה: (יב) חיות ולא שחוטות. י) טהורות ולא טמאות. טהורות ולא טריפות. ועין יכול כל עין ת"ל ארז אי ארז יכול טרף ת"ל ועין הא כיצד בקעת של ארז. רבי חנניה בן גמליאל אומר ובראשה טרף: (יג) א"ר יהודה שבתי היתה והלכתי אחר ר"ט לביתו אמר לי יהודה בני תן לי סנדלי ונתתי לו. פשט ידו לחלון ונתן לי ממנה מקל אמר לי יהודה בזו טיהרתי שלשה מצורעים ולמדתי בה שבע הלכות. שהיא של ברות. ובראשה טרף. וארכה אמה. ועבייה כרביע כרע המטה אחד לשנים ושנים לארבעה. ומזים ושונים ומשלשים. ומטהרים בפני הבית ושלא בפני הבית. ומטהרים בגבולים: (יד) ושני יכול פיקס ת"ל תולעת. אי תולעת יכול אחד מן הצבעים ת"ל ושני. הא כיצד זו זהורית

הגהות הגר"א הלכה ו ז) ת"ל מן נגע תיבת נגע מיותר [דתיבת נגע כבר דריש]: ח) מן הצרוע תיבת מן מיותר [דהדרש הוא מתיבת צרוע]: הלכה ח ט) מן מיותר: הלכה יב י) טהורות ולא טמאות מיותר [עיין בחולין דף ק"מ]:

ביאור

לכתוב ויצא הכהן וראה והנה וגו': אלא כהן שהיה לפנים מן המחנה. ויצא אל מחוץ למחנה והכי מסתבר שהוא מיושב בדעתו: היה בימים וכו', שאינו מיושב בדעתו כ"כ מנין שיהיה מטהר את המצורע: ת"ל וראה הכהן. דהדר אמר הכהן לומר שאינו מדבר בכהן הנזכר שהוא היוצא אלא בכהן אחר שלא הוצרך לצאת מן העיר שיהיה חוץ: כהן שאפשר לו ליכנס וכו'. ויוכל להתקיים בו ויצא אל מחוץ למחנה מטהר את המצורע וכו': (ו) והנה נרפא שהלך לו נגעו. היינו אפילו השער לבן לא הוסר ממנו כיון שסר עצם הנגע: נגע וכו'. דאלו ד' תיבות נגע הצרעת מן הצרוע יתירים דהו"ל לכתוב והנה נרפא לחוד לכן דרש מכל תיבה בפ"ע: שהלך לו שער לבן וכו'. אפילו עצם הנגע לא סר כיון שהלכו ממנו סימני טומאה שער לבן או מחיה: ת"ל מן נגע. אף דמן כתוב בסוף מן הצרוע כיון דתיבת מן יתר הוא דהו"ל לכתוב והנה נרפא צרעת הצרוע שדייה לתיבת מן אנגע ואצרעת להורות דאפילו לא הלכו כל הסימני טומאה רק מקצתם כגון שנשר שער אחד מן השתי שערות או שנתקטן המחיה מכגרים ג"כ דיי: הצרוע להביא את שפרחה. היינו שפרח הנגע בכל גופו דג"ז בכלל נרפא הוא שנרפא מטומאת הנגע ודייקו זה מתיבת הצרוע דהוא יתר להורות דאפילו לאחר שנרפא עדיין צרוע הוא דהיינו כשפרח בכולו: (ז) והלא דין הוא, ולמה צריך קרא לזה: ואין סימנים מיטמים עמו. היינו שגם סימני טומאה סר ממנו: מי שטיהר וסימנים מיטמים עמו. היינו מי שפרח הצרעת בכולו דהוא טהור אף שיהיה סימני טומאה בו: הרי שעמד בו שני שבועות יוכיח וכו'. היינו כשנטהר מתוך הסגר שהוסגר שני שבועות ועמד הנגע בלא סימני טומאה שטהור ועם היות שעדיין נשאר לו סימני טומאה אשר בעבורו היה מוסגר כגון שאת או ספחת או בהרת ולא ניטהר אלא משום דלא פשה אבל הנגע עמד בעיניו ועם כל זה אינו צריך לטהרתו צפרין כדתנן בפ"ב דכריתות: (י) ולקח למיטהר לשם מטהר. פי' שא"צ

שיקח אותם לשם זה הפרטי המטהר אלא לשם מצורע המטהר ולזה בין איש בין אשה בין קטן ניטהר בהם דכולן צריכין לטהרה זו: מכאן אמרו לקח לאיש כשרות לאשה וכו'. כדכתיב ולקח למיטהר ולא כתיב ולקח המטהר דאי כתב הכי הוי משמע שהמטהר יקח לעצמו ולשמו והשתא דכתיב למיטהר משמע לכל מי שהוא מטהר אפילו מזה לזה וקמ"ל דאין כאן קפידא בשינוי בעלים. (יא) שיהו שוות. במראה ובקומה ובדמים [יומא סב:]: צפור צפור. דהדר אמר את הצפור החיה יקח אותה והו"ל לומר את החיה אלא דהוא לרבות: (יב) חיות לא שחוטות. פי' אפילו אותה השחוטה שבמצורע לא יביא אותה כך שחוטה אלא יביא את שתיהן חיות: ולא טריפות. שאסורות ולא נטהר לישראל לאכלה: יכול טרף. עלה של ארז: ובראשה טרף. כדי לקיים עץ וגם ארז: (יג) שבתי היתה וכו'. פי' שבת הראויה לי לדרוש כי היו דורשים לשבתות והלך ליטול רשות מר"ט רבו: שהיא של ברות. ברות הוא מין ארז כדאמרינן בפרק המוכר את הספינה עשרה מיני ארזים הן ואחד מהן ברוש ותרגום ברוש ברותא: ובראשה טרף. כדעת ר' חנניה בן גמליאל הנ"ל: וארכה אמה וכו'. מדכתיב עץ משמע שהוא למלאכה ושיערו בפחות ממשמשי כלים והוא יד הקרדום וכדכתיב אם בכלי עץ יד וגו': ועביה כרביע כרע המטה. דהיינו שחולקין עוביה לשנים ואח"כ חולקין השנים לארבעה: ומזים ושונים ומשלשים. הוא מה שאמר לעיל טיהרתי ג' מצורעים: ושלא בפני הבית וכו'. שזו המעשה היה בגבולין ושלא בפני הבית: (יד) ושני יכול פיקס. הוא צבע אדום הבא מן העץ שחותכין קיסמין ומרתיחין אותן והוא אדום יכול שיצבע בו הצמר: ת"ל תולעת. צבע הבא מתולעת: יכול אחד מן הצבעים. שבתולעת כגון תכלת הצבוע בדם חלזון: ת"ל ושני. המשונה שבצבעים להשיבות שאין אחר כיוצא בו וזו היא זהורית טובה: שני שבתולעת. אפילו אם כבר צבע באותו יורה שאר בגדים עתה יכול לצבוע בה צמר לטהרת מצורע אע"פ

(א) **תורת** המצורע לבית עולמים. זאת אינה נוהגת בבמה. תהיה בזמן הזה. תורת המצורע תורה אחת לכל המצורעין עד שיהיו מביאים קרבן זה. וכי מנין יצאו. לפי שמצינו שחילק הכתוב בטומאותיהם ובשבועותיהם יכול אף כן נחלוק בקרבנן ת"ל תורת המצורע תורה אחת לכל המצורעים שיהו מביאים קרבן זה: (ג) א) תורת המצורע ביום מלמד שטומאתו וטהרתו ביום. אין לי אלא טומאתו וטהרתו ביום מנין שחיטת ציפרים והזיית דם ציפרים ב) ותגלחתו ביום ת"ל תורת המצורע. יכול אף לקיחת ציפרים ושילוח ציפרים וכיבוס בגדיו ג) ורחיצתו ביום ת"ל תורת המצורע ביום: ד) והובא אל הכהן מלמד שטומאתו וטהרתו בכהן. אין לי אלא טומאתו וטהרתו בכהן מנין שחיטת ציפרים והזיית דם ציפור ותגלחתו בכהן ת"ל תורת המצורע בכהן. יכול אף לקיחת ציפרים ושילוח ציפרים וכיבוס בגדיו ורחיצתו בכהן ת"ל זאת. ביום טהרתו והובא אל הכהן שלא ישהא: (ד) ה) כשהיה מונבז דן לפני ר"ע אם משפטרתיו בעמידתו אחזתיו בהליכתו שבעה משאחזתיו בעמידתו שבעה אינו דין שאוחזנו בהליכתו שבעה. א"ל ר"ע מוסיף אני על דבריך וכי במה החמירה תורה בימי גמר או בימי ספר. חמורים ימי גמר מימי ספר שבימי ספר אינו מטמא משכב ומושב ואינו מטמא בביאה ימי גמרו מטמא משכב ומושב ומטמא בביאה ואם לימי ספר הקלים נתתה לו שבעה לימי גמר החמורים אינו דין שאתן לו שבעה. א"ל ר' כ"ש הוספת. א"ל ר"ע וכשנתתה לימי גמר שבעה נעשו אף הם ימי ספר ונמצאו אלו ואלו י"ד ואם לימי ספר הקלים נתת לו י"ד לימי גמר החמורים אינו דין שאתן לו י"ד נמצאת מרבה לו והולך עד לעולם. הא מפני הדין הזה צריך הכתוב לומר ביום טהרתו והובא אל הכהן שלא ישהא: (ה) ו) ויצא הכהן אל מחוץ

הגהות הגר"א פרשתא א **הלכה ג** א) תורת המצורע מיותר צ"ל ביום טהרתו מלמד וכו': ב) ותגלחתו ביום ת"ל תורת המצורע ביום: ג) ורחיצתו ביום ת"ל זאת [וכן הגירסא בראב"ד ובק"א]: ד) והובא אל הכהן מלמד כו' תורת תורת המצורע אל הכהן [פי' מאי דכתיב תורת מורה שתורת כל עניני מצורע יובא אל הכהן]: **הלכה ד** ה) כשהיה מונבז דן לפני ר"ע כו' א"ל ר"ע כשאתה נתתו לו לימי הלוכו שבעה כו' מרבה לו והולך עד כ"ח יום [הנה מה שהגיה לימי הלוכו פשוט שכך קורא אותו מונבז בתחלה ומה שהגיה עד כ"ח יום טעמו הוא מדמסיים מפני הדין הזה צריך הכתוב לומר דמשמע שהיינו יכולים לטעות בזה להרבות עד עולם א"כ אימתי יקויים מה שאמר הכתוב תגלחת שניה והבאת קרבנות וגם לשון שלא ישהא משמע רק שהטעות היה להשהות הקרבנות אבל לא עד עולם לכך הגיה הגר"א עד כ"ח יום]: **הלכה ה** ו) ויצא הכהן אל מחוץ למחנה. מיותר ג' תיבות אל מחוץ למחנה:

ביאור

פרשתא א (א) לבית עולמים. פי' בבית המקדש ששם נוהג כל ענין הקרבנות האמורות בפרשה לענין מצורע: זאת אינה נוהגת בבמה. פי' על הבאת קרבנות קאמר שאינן נוהגות בבמה לפי שאינן נידר ונידב ואפילו בבמה גדולה נמי לא נהיג דחובות שאין להם זמן קבוע הבא והבא לא קריב אבל טומאתו וטהרתו מפי כהן והבאת צפורים והזאתו ותגלחתו נוהגין בזה"ז וכ"ש בבמה כדדרשינן בסמוך תהיה בזה"ז וממעשה דר' טרפון לקמן בהלכה י"ג נמי שמעינן לה: וכי מנין יצאו. שאיצטריך לרבות: בטומאותיהן. בין סימני טומאה שלהן. דאיכא דמטמא בשער לבן ואיכא בצהוב וכיו"ב: ובשבועותיהן. דאיכא בשבוע אחת ואיכא בשתי שבועות: (ג) ביום. צ"ל ביום טהרתו מלמד וכו'. שתהא טומאתו וטהרתו ביום. טומאתו נקט דרך אגב דכבר למדנו אותו מוביום הראות בו וגו': מנין שחיטת וכו' ת"ל תורת המצורע ביום יכול אף לקיחת צפוריו ושילוח צפוריו וכבוס בגדיו ורחיצתו יהו צריכין ביום ת"ל זאת. כצ"ל. וה"נ דרשינן לקמן לענין כהן ומסתברא דכיבוס בגדיו ורחיצתו היינו טעמא דלא צריכי יום וכהן משום דבעלמא נמי הא לא בעינן. ושילוח צפרים נמי משום דלא מעכבא טהרה כדאיתא לקמן. ולקיחת צפרים נמי משום דאכתי לא מתסרי עד שעת שחיטה וכיון דאי בעי מחליף להו ועביד להו מאי דבעי לא בעי יום וכהן. ובשחיטת צפוריו פליג ר' יהודה לקמן משום דכתיב וצוה הכהן ושחט: ת"ל תורת המצורע בכהן. היינו הקרא והובא אל הכהן וקאי זה אמאי דכתיב מעיקרא תורת המצורע דריבה כמה דברים: שלא ישהא. כלומר שא"צ לשהות כלום משיתרפא אלא מיד הוא מטהרו ומגלח וסופר ומגלח שניה ומביא קרבנותיו ואינו ממתין שבעת ימים בחלטו כמו שהיה שוהה בהסגרו לפי שהיה מונבז דן לפני ר"ע להיפך כו': (ד) ומה מי שפטרתו בעמידתו וכו'. פי' עמידתו היא טהרתו בעומד לפנים מן המחנה הליכתו היא טומאתו שמשלחין אותו חוץ למחנה והיה דן ק"ו שהמוחלט כשיתרפא יהיה צריך לעמוד בחלוטו שלא יתחיל הכהן לטהרו עד שבעה ימים מק"ו ומה מצורע מוסגר כשהוא טהור מתוך הסגר טהור מיד לגמרי וא"צ ספירת שבעה והיינו מי שפטרתיו בעמידתו אפ"ה אחזתיו בהליכתו [דהיינו שאחזתיו בטומאתו] שבעה ימים מצורע מוחלט שאחזתיו בטהרתו שבעה דהיינו שבעה ימים שסופר לאחר תגלחתו הראשונה והם עמידתו שהוא נכנס לפנים מן החומה אינו דין שאחזתיו בחלוטו שבעה דהיינו הליכתו: בימי גמר או בימי ספר. ימי גמר הם ימי חלוטו ימי ספר הם ימי ספרו שבין תגלחת לתגלחת: ואינו מטמא בביאה. דהיינו כשבא אל הבית: כל שכן שהוספת. שאין בין ר"ע למונבז אלא שר"ע היה דן ק"ו מן המוחלט עצמו ומונבז היה דן מוחלט מן מוסגר וא"ל מונבז כ"ש שסייעת את דברי והוספת לי ראיות על כך: א"ל ר"ע. כשנתת לימי גמר שבעה והבאת אותם מק"ו מימי ספר אף הם עצמן נעשין ימי ספר דדיו לבא מן הדין להיות כנדון ואי אתה רשאי למשכן ולהחמיר עליהן יותר מימי סיפורו וא"כ ע"כ מיד הוא מביא צפוריו ומגלח ומטהר מן הטומאה החמורה ואח"כ סופר שבעה לגמור ימי החלטתו ושבעה לספר הרי שנוספו עוד שבעה על ימי הספר ונמצאו י"ד יום מבין שניהם. והם הכל ימי הספר שאין אמצעי בין ימי גמר לימי ספר אלא תיכף שסר ממנו הנגע אם ימנה שבעת ימים ימי ספר הם לו עם היות שלא טבל וא"כ יתחברו אלו עם אלו ותקרא אותם ימי ספר וא"כ תחזור עוד לדון ק"ו אם לימי ספר הקלים נתת י"ד יום עאכ"ו שניתן לימי גמר החמורים עוד י"ד ולא נתחיל למנות הי"ד עד שתוסיף עוד י"ד יום לימי גמר החמורים ובזה נמצאת עוד מרבה והולך עד עולם [אחר שכל מה שתדון להוסיף על ימי גמר יתחבר לימי ספר ויעשה הכל ימי ספר ותרצה לדון ממנו לידי גמר] שלא יגלח תגלחת שניה ולא יביא קרבנותיו עד עולם הא מפני הדין הזה צריך הכתוב לומר ביום טהרתו והובא שלא ישהא: (ה) ויצא הכהן וראה הכהן. מה ת"ל, פי' מה ת"ל וראה הכהן

לכתוב

ספרא

הנקרא

תורת כהנים

עם פירוש חדש בלשון קצר וצח.

המלוקט מן פירוש הראב״ד והר״ש משאנ״ץ והקרבן אהרן ויתר ספרים.

חלק שני.

וגם נלוה אליו חמדה גנוזה הגהות רבינו הגאון האמיתי אור העולם אשר אור תורתו וצדקתו זורח מסוף העולם עד סופו החסיד מהר״ר **אליהו** ז״ל **מווילנא** (אשר היה בכת״י עד הנה) ובחסד הש״י ביארתי אותם כיד ד׳ הטובה עלי:

כל אלה חוברו ע״י הצעיר שבכהונה (ובדיבוק חברים)

ישראל מאיר ב״ר ארי׳ זאב הכהן מעיר ראדין.

פיעטרקוב

בדפוס מרדכי צעדערבוים נ״י.

שנת תרע״א לפ״ק

СЕФЕРЪ ТОРАСЪ КОГАНИМЪ съ Коментаріемъ

Соч. И. М. КАГАНЪ.

Типографія М. Цедербаума въ Петроковѣ 1911 г.

ובמוכין: (י) וראה הכהן ד) והנה כהה (הנגע) כהה למראה שני. או כהה למראה ג' ת"ל והנגע. אי והנגע יכול במראיו ת"ל והנה כהה. הא כיצד למראה שני ולא כהה למראה שלישי:

פרק טז.

(א) **וקרע** יכול יקרע בו קרע קטן ויקיים בו מצות קריעה ת"ל אותו. אי אותו יכול ישצפנו וינחנו במקומו ת"ל מן הבגד ינתקנו מן הבגד: (ב) אי מן הבגד יכול יקרע וישליך את הקרעים לאשפות ת"ל באש תשרפנו את אשר בו הנגע לימד על כל הקרעים שהם טעונים שריפה: (ג) למדנו לכהה בסוף שבוע שני למראה שני שהוא קורעו ומנין לכהה בסוף שבוע ראשון למראה שני ולא למראה ג' שהוא מכבסו ה) (ת"ל נגע) נאמר כאן נגע ונאמר להלן נגע מה נגע האמור כאן כהה למראה שני ולא כהה למראה שלישי אף נגע האמור להלן כהה למראה שני ולא כהה למראה שלישי: (ד) ומנין שהוא טולה עליו מטלית ת"ל ואם תראה עוד ואין עוד אלא מקומו מלמד שהוא טולה עליו מטלית: (ה) ר' נחמיה אומר אין צריך מטלית. חזר נגע על הבגד מציל על המטלית חזר על המטלית שורף הבגד. הטולה מן המוסגר בטהור חזר נגע על הבגד שורף את המטלית חזר על המטלית הבגד ראשון ישרף והמטלית תשמש את הבגד השני בסימנים: (ו) אין לי אלא ג) מקומו מנין לרבות כל הבגד ת"ל בבגד. יכול כל שהו ת"ל עוד מה ראשונה כגרים אף שנייה

הגהות הגר"א הלכה יו"ד ד) והנה כהה הנגע. הנגע מיותר: פרק טז הלכה ג ה) ת"ל נגע מיותר: הלכה ו ג) מקומו צ"ל במקומו:

ביאור

(כי אותיות אחה"ע מתחלפין) שבגד החדש השער שלו גבוה [פסיקתא זוטרתי]: סגוס. בגד עב מאוד והוא כאדרת שער: כארוג ובמוכין. בגוף האדרת ובשערות הבולטין ממנה: (י) שכהה למראה שני. יירוק שבירוקים לירוקים או מאדום שבאדומים לאדום: או כהה למראה שלישי. כלומר דבעינן שיכהה לגמרי שלא יהא בו מראה אדום וירוק כלל: ת"ל הנגע. והנה כהה הנגע דמשמע אע"פ שהיא כהה מראה נגע עליה: יכול במראיו. שעומד במראהו הראשון והאי דהקילה לקרוע ולא לשרוף אפשר דמיירי בהפך הנגע את עינו מירוק לאדום וכזה גילה לנו הכתוב שדי בקריעה:

פרק טז (א) יכול ישספנו ויניחנו במקומו. ישספנו לשון ניתוח כמו וישסף שמואל את אגג. יכול ינתחנו משם ויניחנו במקומו שיהא דבוק במשהו ויהא תלוי בו: ת"ל מן הבגד ינתקנו. לגמרי: (ב) ת"ל באש תשרפנו את אשר בו הנגע לימד וכו'. דלשון אשר בו הנגע יתר הוא וגם דהלא כל הבגד צריך לשרפו וע"כ דקרא זה קאי גם אלמעלה שצריך לקרוע את מקום הנגע וקמ"ל דטעונין שרפה: (ג) שהוא מכבסו. פי' מכבסו ומסגירו כאילו עמד בעיניו: נאמר כאן נגע. והנה כהה הנגע: ונאמר להלן. בסוף שבוע ראשון וצוה הכהן וכבסו את אשר בו הנגע: מה הנגע האמור כאן כהה למראה שני ולא למראה שלישי אף נגע אמור להלן וכו'. כלומר מה כאן דיבר בכהה למראה שני אף להלן דיבר בכהה למראה שני וקאמרה התורה דיכבס ויסגיר וכיון שלמדנו מכאן וכאן לענין קריעה הוא דוקא במראה שני ממילא אף גם לענין כיבוס והסגר הוא רק דוקא במראה שני: (ד) ומנין שהוא טולה עליו מטלית. פי' במקום הקרע: אלא מקומו. שאז ידק לומר עוד דמשמע פעם אחרת ולא יאמר זה אלא אם בא במקומו ואם ישאר קרוע לא יתכן זה: (ה) א"ל מטלית. ולדעתו הא ליכא עוד הדר לבגד אשר היה בו הנגע אע"ג דלא חזר למקום הנגע: חזר הנגע לבגד. אם לאחר שטלה את הקרע במטלית מבגד אחר חזר הנגע ובא בבגד במקום אחר: מציל על המטלית. פי' בגד ישרף והמטלית מותר לפי שאינו מעיקר הבגד אלא כדי לראות אם ישוב בו הנגע: חזר הנגע על המטלית. שורף את הבגד ואת המטלית עמו שהרי עשאו הכתוב כאלו חזר על הבגד לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כ"ש: הטולה. לשון טלאי שחתך חתיכה מן הבגד המוסגר וחיברו בבגד טהור: חזר נגע על הבגד. קרוי חוזר מפני שהמטלית ההוא שהיה מתחלה מוסגר כל מקום שהוא הנגע הולך אחריו וכיון שבא נגע לבגד השני שנתחבר בו הרי הוא לו פשיון וכל פשיון שבא על הסגר שורף בין בשבוע ראשון ובין בשבוע שני והבגד יסגר. וכן אם חזר הנגע עוד לבגד הראשון לאחר קריעת מקום הנגע ממנו כמו ששורף הבגד הראשון כך שורף את המטלית שעדיין טומאת הבגד הראשון עליו ומשו"ה קתני סתם וחזר נגע ולא פירש אם בבגד ראשון או שני *) לפי שדינם שוה אגב שריפת המטלית: חזר על המטלית הבגד הראשון ישרף. מפני שעדיין טומאת בגד הראשון עליו ונחשב כאילו הוא עומד עדיין בתוך הבגד וכתב הראב"ד והוא שיהיה הנגע כגרים מפני שהוא בכלל פשיון הרחוק. עוד כתב הבגד השני נראה שהוא טהור שכיון שהמטלית מיד הוא נשרף מה יעשה עוד לבגד השני אם להסגיר הרי אין בו כלום ואפילו נראה בו נגע מכאן ולהבא יראה בתחילה לפי שזה הבגד לא הוסגר מעולם שבא עליו נגע: והמטלית תשמש את הבגד השני בסימנים. הוא ענין בפ"ע ור"ל כאשר תולין הטלאי מן המוסגר בבגד שני להשתמש בו צריך לעשות בו סימנים להיכרא שלא יתחלף באחר כי המטלית הזה יש עליו הומר כאילו הוא מחובר עדיין בבגד הראשון וכשיהיה עוד נגע בבגד הראשון הוא נשרף עליו משום פשיון וכן בשביל השני הוא נשרף שלא ניצל בפרידתו מן הטמא ועדיין הסגרו עליו לכך צריך לעשות בו סימנים להיכרא. והאי דקתני תשמש דמשמע שמותר להשתמש בו לאחר שעברו ימי הסגרו קאמר כגון שכהה הנגע מן הבגד הראשון למראה השני [בסוף שבוע ראשונה] וקרע ממנו מקום הנגע ועד שלא חזר בו הנגע עומד בחזקת היתר אבל בתוך ימי הסגרו אסור בהנאה כדלעיל בסוף פרק י"ד הלכה י"א: (ו) אלא מקומו. שחזר למקומו הראשון מנין אם חזר שלא במקומו שטעון

*) ואי קשיא לך היכי אמרינן הכא שאם חזר הנגע לבגד השני שורף את המטלית אלמא מניה חשבינן והא אמרינן לעיל חזר נגע בגד מציל את המטלית אלמא לא חשיב כגופיה לא קשיא מידי דהתם המטלית לא הוי ביה נגע מעיקרא ולא בא עליו הסגר מעולם ואמרה תורה לשרוף בגד בתחלה אפילו בבגד שבא עליו נגע אלא או לאחר שבוע כפשיון או לשני שבועות בעומד וזה המטלית אחת הלכך כשישרף הבגד שנתחבר עמו נמצא המטלית ניצל שאינו ראוי לא להסגר ולא לשריפה שהרי אין בו נגע אבל כאן המטלית מוסגר היה כיון שבא נגע לבגד השני שנתחבר בו הרי הוא לו פשיון וכל פשיון שבא על הסגר שורף בין בשבוע ראשון בשני [ראב"ד]:

כגרים: (ז) ג) אין לי אלא במראה שלא במראה מנין ת"ל פורחת במראה ושלא במראה: (ח) או אינו אומר פורחת אלא שלא תהא טמאה עד שתחזור ותפשה וכשהוא אומר היא הרי היא כמות שהיתה הא מה אני מקיים פורחת במראה ושלא במראה: (ט) קיטא שיש בה פסי פסים צבועים לבנים פוסים מזו לזו. שאלו את ר' אליעזר והרי הוא פספס יחידה. אמר להם לא שמעתי. אמר לו ר' יהודה בן בתירה אלמד בו. אמר לו אם לקיים דברי חכמים הין. אמר לו שמא יעמוד בו שני שבועות והעומד בבגדים שני שבועות טמא. אמר לו חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים. הפיסיון הסמוך כל שהוא. הרחוק כגרים: (י) והבגד או השתי או הערב או כל כלי העור אשר תכבס ד) יכול יקיים בו מצות כבוס ת"ל וסר מהם הנגע. אי וסר יכול מצד זה לצד זה ת"ל מהם עד שיעקר מהם מכולו: (יא) וכובס שנית וטהר השניה לטהרו והראשונה להסגיר את נגעו: (יב) ה) זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר או הפשתים מקישם לבית מה בית מטמא בביאה אף כולם מטמאים בביאה. או מה בית טעון ציפרים אף כולם יטענו ציפרים ת"ל זאת. ר' אומר הרי הוא אומר זאת התורה לכל נגע צרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית הקיש בגד לבית מה בית מטמא בביאה אף כולם מטמאים בביאה. אין לי אלא בגד מנין לרבות את כלם ת"ל זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר וגומר מקישן לבגד מה בגד מטמא בביאה אף כלם מטמאים בביאה. אי מה בגד מיטמי בכל הטמאות אף כולם יטמאו בכל הטמאות ת"ל זאת: (יג) לטהרו או לטמאו כשם שמצוה בארץ כך מצוה בחוצה לארץ. לטהרו או לטמאו כשם שמצוה לטהרו כך מצוה לטמאו. לטהרו או לטמאו כהן שהוא מטהרו מטמאו ואם מת כהן אחר רואהו:

חסלתא מגילתא חמישאה. ופרשיותיה ו'. ופרקיה כ':

הגהות הגר"א **הלכה ז** ג) אין לי אלא במראה ראשון שלא במראה ראשון: **הלכה יו"ד** ד) יכול לקיים בו מצות כיבוס ת"ל וסר הנגע [דמתיבת מהם דרש אח"כ גם הניה וכתב לקיים]: **הלכה יב** ה) זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר או הפשתים וגו' מה ת"ל לפי שנאמר זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק וגו' עד אין [לי אלא] בגד ואחר זה צ"ל אי מה בית טעון צפרים אף כולם טעון צפרים ת"ל זאת אין לי אלא בגד שמטמא בביאה שתי וערב ועור מנין ת"ל זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר או הפשתים וגו' מה בגד מטמא בביאה אף כולם מטמאין בביאה אי מה בגד מטמא בכל הטומאות כו'. [הנה לכאורה יהיה תימא לפני הקורא על הג"ה זו שמסדר כל הברייתא באופן אחר אבל כאשר נתבונן היטיב נראה כמה נאים דבריו וכמה מוכרחים הם דלפי גירסתנו אין הברייתא לא תחלה ולא סוף. ונבאר דברינו א) דלפי גירסתנו קשה מאוד לשון הברייתא הן לפירוש הראב"ד שהעתקתי בפנים החילוק בין רבי לת"ק דרבי חשש להפסק הפסוקים דהלא כתיב ולצרעת הבגד ולבית וי"ו המוסף על ענין ראשון והן לפירוש הקרבן אהרן דרק משמעות דורשין איכא בינייהו דהוי דוחק גדול. ב) דלפי גירסתנו שמתחיל הברייתא על הפסוק שלנו זאת תורת וגו' מקישם לבית מה בית וכו' אי מה בית טעון צפרים וכו' ת"ל זאת משמע דיליף זה מן זאת הכתוב בפסוק זה והוא דוחק גדול אחרי דבית לא נזכר כלל בענינינו יותר טוב שתכתוב התורה המיעוט במקום שנכתב בית. ג) דלפי גירסתנו הברייתא סותרת א"ע דמתחלה קאמר התנא הקיש בגד לבית מה בית מטמא בביאה אף כולם מטמאים בביאה ואח"כ אמר אין לי אלא בגד מנין לרבות את כולם אבל לפי הגהות הגר"א לא נזכר כלל דברי ר' שהוא הכל דעה אחת [וגם יתכן לומר שהוא הכל דברי ר'] והברייתא מתחלת לדרוש מן זאת התורה הכתוב בפרשת מצורע ומשם נדע דבין נגעי אדם ונגעי בתים ובגדים מטמאים בביאה וכתוב שם זאת למעט דלא נלמוד מבית לענין צפרים ואח"כ מסיים הברייתא בענינינו דנצרך עצם הכתוב ולאו יתירא הוא אף דכבר נכתב כמה פעמים שבא ללמד גם על שתי וערב ועור שמטמא בביאה ואח"כ דורש מלת זאת הכתוב בפרשה שלנו לענין שתי וערב שאינו מטמא בכל הטומאות ויתיישב הכל על נכון]:

ביאור

שטעון שריפה ולא אמרינן ה"ז נגע חדש ותראה כבתחילה: אף שניה כגרים. מאחר שהיא מרחוק: (ז) שלא במראה מנין. דהיינו מירקרק לאדמדם או להיפך: (ח) עד שתחזור ותפשה. יותר משיעורו הראשון: (ט) קיטא. וילון של בוץ: פספסין. כמין טבלאות של צבע ושל לבן: פוסין מזה לזה. פי' מלבנים ללבנים ופסיון רחוק הוא וצריך כגרים: והרי הוא פספס יחידי. פי' שאין בו פספס אחר לבן והוא כגרים שאין בו להיכן יפשה והשאר כולם צבועים וקי"ל לעיל דצבועים אין מטמא בנגעים מה תאמר בזה אי צריך הסגר כלומר מאחר שאין תועלת להסגרו: לא שמעתי. כלומר יסגיר אבל לא שמעתי טעם לזה: אלמד בו. אתבונן בזה: אם לקיים דברי חכמים. דהיינו לחפש טעם על דבריהם אבל לא לסתרם: שמא יעמוד וכו'. ולא יהיה כהה והעומד בבגדים שני שבועות אפילו לא פשה כלל טמא: (י) ה"ג יכול לקיים בו מצות כיבוס. פי' אי לא אמר וסר מהם הנגע הייתי אומר מה שאמר הכתוב וצוה הכהן וכבסו את אשר בו הנגע יקיים בו מצות כיבוס להוד מבלי שיספסף היטיב: ת"ל וסר, והיינו שיספסף וידקדק היטיב כדי שיסור מהם הנגע לגמרי או שיכהה למראה שלישי ואם יראה שלא סר יסגירו שבעת ימים שנית: (יא) השניה לטהרו. מענין טומאה והיינו טבילה כפירש"י בחומש: והראשונה. היינו מה שאמר הכתוב בפסוק נ"ד וצוה הכהן וכבסו וגו' להסגיר את נגעו ור"ל שיראו אם לא יסור הנגע יסגירנו כמו שמסיים הקרא והסגיר וגו' ומה דאמר בקרא אשר תכבס וסר מהם הנגע הוא קאי א[...] כבוס הראשון הזה וכמו שפירש"י בחומש: (יב) מקישם לבית היינו מה דכתיב בפרשת מצורע בסוף פרשת נגעי בתים. ד[...] שם זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק. ולצרעת הבגד ולבית הוקשו כולם לבית מה בית מטמא בביאה דכתיב והבא אל הב[ית] וגו' אף הבגד המנוגע אם הובא אל הבית או האדם המנוגע מט[מא] כל אשר בבית ואע"פ שהם שני פסוקים שהרי הפסיק המ[...] בסוף פסוק בין נגעי אדם לנגעי בגדים ובתים לא נחשוב [...] הפסק ונלמוד אותם זה מזה: אי מה בית טעון צפרים. [...] בפרשת מצורע: רבי אומר הרי הוא אומר כו'. פי' חשב[...] זה שזכרנו ואמר כי הבגד נלמד מן הבית שהוקש עמו בפס[וק] ושאר נגעים נלמד מן הבגד שהוקשו עמו בזה הפסוק הרא[שון] תורת נגע צרעת בגד הצמר וכו': בכל הטומאות. כגון ט[...] שרצים ושכבת זרע ושאר הטומאות: אף כולן. דהיינו שתי [...] דכתיב בחד קרא: ת"ל זאת. דממעט לשתי וערב דאינו מ[...] אלא בנגעים לחוד ורבנן נמי מודו בהאי מיעוטא וכן רבי [...] במיעוטא דצפרים וכולהו ממעטינן להו ממלת זאת: (יג) [...] בחוץ לארץ. דלא ייחד להו מקום: כך מצוה לטמאו. ד[...] והכל לטובת האדם כדי שיקח מוסר כמו שכתבו [...]

ת"ל בבגד. יכול כל שהוא נאמר כאן נגע ונאמר להלן נגע מה נגע האמור להלן כגרים אף כאן כגרים: (י) נמצאת אתה אומר הפיסון הסמוך כל שהוא והרחוק כגרים והחוזר כגריס: (יא) צרעת ממארת תן בו מאירה ולא תהנה בו. אין לי אלא מוהלט מוסגר מנין ו) ת"ל כי צרעת. או מה מוהלט ועשאו מוכין טמא ואסור בהנייתו יכול אף מוסגר ז) ת"ל כי צרעת:

פרק טו.

(א) **ושרף** את הבגד או את השתי או את הערב בצמר או בפשתים. יכול יביא גיזי צמר ואניצי פשתן וישרפם עמה ת"ל היא באש תשרף אינה צריכה ד"א לישרף עמה:

(ב) אם כן למה נאמר בצמר או בפשתים להוציא את האימריות: (ג) אוציא את האימריות של שיראים ושל זהב שאין מינן מיטמי בנגעים ולא אוציא את של ארגמן ושל זהורית טובה שמינן מיטמי בנגעים ת"ל אשר בו הנגע הראוי לקבל נגע: (ד) ואם יראה הכהן והנה לא פשה הנגע בבגד או בכל כלי עור זה העומד. וצוה הכהן וכבסו הצוואה בכהן והכיבוס בכל אדם: (ה) וכבסו הנגע יכול הנגע בלבד א) ת"ל וכבסו אשר בו הנגע הא כיצד יכבס מן הבגד עמו: (ו) והסגירו שבעת ימים שנית מלמד שיום שביעי עולה מן המנין בין מלפניו בין מלאחריו: (ז) וראה הכהן ב) אחרי הכבס ולא פשה טמא הא אם לא הפך ולא פשה טמא. הפך ולא פשה איני יודע מה יעשה לו ת"ל והסגירו שבעת ימים שנית דברי ר' יהודה. וחכ"א טמא אינו אלא משם עומד הא מה אני מקיים והנה לא הפך הנגע את עינו והנה לא פשה טמא (הפך טמא) בכל מין שהוא מטמא לו: (ח) פחתת שיהו כל מראיה שוקעין. או אינו פחתת אלא כמראה שני כשהוא אומר היא הרי היא כמות שהיתה הא מה אני מקיים פחתת שיהו ג) כל מראיה שוקעים. (ט) בקרחתו אלו השחקים: (ט) בגבחתו אלו החדשים. מיכן אמרו כגוס שנראה בו נגע. ר"א בן יעקב אומר עד שיראה באריג

הגהות הגר"א הלכה יא ו) ת"ל צרעת ממארת או מה מוהלט עשה מוכין טמא כו' כצ"ל: ז) ת"ל צרעת ממארת הנגע טמא הוא ולא מוסגר [מחק מלת כי דלא כתיב בקרא ובלי הגהתו אין שום ביאור בברייתא וכן מוכח בראב"ד כהגהתו]: פרק טו הלכה ה א) ת"ל את אשר בו הנגע [עיין בביאורנו]. הלכה ז ב) אחרי הכבס את הנגע והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא לא הפך ולא פשה טמא הא אם הפך ולא פשה יראה בתחלה דברי ר' יהודה וחכ"א טמא משום עומד הא מה אני מקיים והנה לא הפך למראה שאינו מטמא לו [הנה מה שהגיה בדברי ר' יהודא כן הוא לשון המשנה (פי"א דנגעים) ויתר דבריו לפי הגהתו מיושב מאוד לשון הברייתא והיינו דמיעט הכתוב רק אם הפך למראה שאינו מטמא לו אבל מירקרק לאדמדם כיון דשניהם מראות המטמאין מקרי לא הפך]: הלכה ח ג) כל מיותר:

ביאור

נטמא: את הרחוק. דהיינו שנתוסה עוד נגע בבגד אע"פ שבשאר נגעים נידון כנגע אחר וצריך רק הסגר עבורו אבל בעניננו נידון כפשיון ונטמא עי"ז: ת"ל בבגד. דמשמע בכל שטח הבגד אפילו ברחוק: (י) והחוזר כגרים. פי' לאחר שקרע הנגע מן הבגד ואם תראה עוד באותו הבגד נגע כגרים שורף לאלתר: (יא) מוסגר מנין שאסור בהנאה. בעת הסגרו: ה"ג או מה מוהלט עשאו מוכין. כצ"ל. ור"ל דאפילו אם הכהו וטרפו ונעשו כעין מוכין לא הועילו מעשיו ואסור בהנאה: יכול אף מוסגר כן. יהא אסור בהנאה אפילו לאחר שקצצו מחתיכת בגד ועשאו מוכין: ה"ג תלמוד לומר כי צרעת ממארת טמא הוא. משמע הוא טמא ולא המוסגר והיינו באופן זה:

פרק טו (א) ת"ל היא באש תשרף. דבאש תשרף יתר שכבר אמר ושרף את הבגד אלא דהדר לומר להסמיכו למלת היא לומר שהיא לבדה תשרף מבלי לערב דבר אחר: (ב) להוציא את האמריות. פי' עדי שאדם נותן על בית הצואר או על בתי ידים שאינן נשרפות עם הבגד: (ג) שמינן מטמא בנגעים. פי' אף שארגמן הוא צמר לבוע עכ"פ מינן מטמא בנגעים: אשר בו הנגע הראוי לקבל נגע. יצאו אלו שהן לבועים הלכך אינן נשרפות עמה: (ד) זה העומד. שעמד בשיעורו הראשון ולא ניתוסף בו כלום וכוונת הברייתא שלא נשעה לפרש פשיון בבגד היינו שניתוסף בו עוד נגע שגם זה הוא בבגד בכלל פשיון כנ"ל בפי"ד הלכה ט': (ה) ה"ג ת"ל את אשר בו הנגע. דמשמע המקום אשר בו הנגע והמקום הוא המקיף לנגע לא הנגע להוד: (ו) בין מלפניו בין מלאחריו. פי' יום השביעי שרואהו בו הוא יום ז' להסגר ראשון שהוא מלאחריו ויום א' להסגר שני שהוא לפניו דמקצת היום ככולו ועי"כ החלק ממנו אשר היה לו קודם ראיה עולה לו ליום ז' והחלק אשר יהיה אחר ההסגר שניה עולה לו ליום א' ונמצא ההסגר רק י"ג יום ויליף ליה מדכתיב שנית שאם הוא לומר שאלו ז' ימים שניים לא צריך לזה דפשוט הוא לזה אמרו דהדר הוא ליום השביעי שיחשב לו פעם שנית: (ז) הא אם וכו'. כמו הרי אם לא הפך ולא פשה כלומר שלא נתהפך המראה כלל בודאי טמא ואם נתהפך מירקרק לאדמדם: ת"ל והסגירו שבעת ימים שנית. מדאמר קרא שנית משמע דצריך עוד פעם הסגר והגר"א גורס כאן יראה בתחלה דברי ר' יהודה והוא לשון המשנה פי"א דנגעים והכונה דנחשב כנגע חדש דצריך להראות לכהן [ולפ"ז לדברי ר' יהודה יצטרך שני הסגרים לזה]: אינו טמא אלא משום עומד. פי' אינו כמו שאמרת שצריך רק הסגר אלא טמא משום עומד כעומד בסוף שבוע שני שצריך שריפה הא מה אני מקיים והנה לא הפך דמשמע הא אם הפך הוא דין אחר: בכל מין שהוא מטמא לו. אף דנשתנה מירוק לאדום כיון דהוא מין המטמא מקרי לא הפך אם לא דנכתיב למראה שאינו מטמא לו [כ"ז ביארתי לפי גירסת הראב"ד וכן זכין וכן משמע מהגהות הגר"א ועיין ברמב"ם פי"ב מהלכות טומאת צרעת הלכה א']: (ח) פחתת. שיהו כל מראיה שוקעין. וזהו ענ[illegible] ושי"ז נראה כמראה עמוקה שאילו כהה כלום ממראה עוה ומאת שורף אלא קורע הנגע מן הבגד ושורפו: או אינו פחתת אלא כי ועי' שני. פי' שנפחתו מראיו מעוז לכהה ואפ"ה שורף ומאי דכ[illegible] טמא בתריה והנה כהה היינו למראה שלישית כשהוא אומר היא מודה הרי היא כמו שהיתה: (ט) בקרחתו אלו השחקים. כי קרחת מגוה כל דבר שנמרט שערו והבגדים השחקים כמו כן נמרט זיקנו להדי מפני רוב תשמישן: (ט) בגבחתו אלו החדשים. כאילו כ[illegible] שבה"ק:

ולא אוציא עורות רצועות סנדלים שנעשה בהם מלאכה ת"ל כלי יצאו עורות רצועות סנדלים שאינן כלים: (יב) או יכול שאני מוציא עורות אהלים שאינם כלים תלמוד לומר לכל אשר יעשה העור למלאכה לרבות עורות אהלים:

פרק יד.

(א) **אי** מה צמר א) מן בהמה דקה בנאכל אף אין לי אלא מן בהמה דקה בנאכל מנין מן בהמה דקה ואינו נאכל בהמה גסה ונאכל בהמה גסה ואינו נאכל עד שתהא מרבה להביא עורות של שרצים מנין ת"ל בעור בעור ריבה. יכול יהו מיטמים בין צבועים בין שאינן צבועים ת"ל בגד מה בגד כולו לבן אף עורות כולם לבנים דברי ר"מ. ב) רבי יהודה אומר או בעור לרבות את הצבועים. ר"ש אומר כתוב אחד אומר בבגד וכתוב אחד אומר בעור הא כיצד צבועים בידי שמים מיטמים בידי אדם אין מיטמים: (ב) והיה הנגע ירקרק יכול כל מראה ירוק ת"ל ירקרק ירוק שבירוקים. אדום יכול כל מראה אדום ת"ל אדמדם אדום שבאדומים. ירקרק או אדמדם מלמד שאין מטמאים בפתוך. יכול כשם שאין מטמים בפתוך כך לא יצטרפו זה עם זה ת"ל והיה: (ג) ג) בבגד ולא בנימין. בבגד או בשתי או בערב או בכל כלי עור מה ת"ל שיכול אין לי אלא בגד שיש בו לעשיר ולעני. יש בו לעשיר אבל לא לעני לעני אבל לא לעשיר לא לעשיר ולא לעני מנין ת"ל נגע צרעת הוא והראה את הכהן לרבות את כולם: (ד) צרעת כגרים והלא דין הוא טימא כאן וטימא בעור הבשר מה עור הבשר כגרים אף כאן כגרים: (ה) או כלך לדרך זו טימא כאן וטימא בבתים מה בבתים כשני גריסים אף כאן כב' גריסים: (ו) נראה למי דומה דנים דבר שהוא מטמא בב' שבועות מדבר שמטמא בב' שבועות ואל יוכיחו בתים שהם מיטמאים בג' שבועות. או כלך לדרך זו דנים דבר שהוא מטמא בירקרק ואדמדם מדבר שהוא מטמא בירקרק או אדמדם ואל יוכיח עור ובשר שאינו מטמא בירקרק או אדמדם ת"ל צרעת כגרים: (ז) וראה הכהן את הנגע והסגיר (הכהן) את הנגע שבעת ימים ד) תחילה: (ח) בשביעי יכול ז' ימים בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום ה) אין ולא בלילה: (ט) כי פשה זה פיסיון הסמוך כל שהוא ומנין לרבות את הרחוק

הגהות הגר"א פרק יד **הלכה א** א) מן בהמה דקה ונאכל אף אין לי אלא עור מן בהמה דקה ונאכל: ב) ר' יהודה אומר או בעור תיבת או מיותר [וכן בילקוט איתא ת"ל בעור וכן מוכח מדברי ר' שמעון ור"ל דהו"ל למכתב או עור]: **הלכה ג** ג) בבגד ולא בנימין בבגד או בעור או בשתי כו' אין לי אלא בגד שראוי לעשיר או לעני לעשיר אבל לא לעני כו' ולא לעני ת"ל בבגד או בעור או בשתי או בערב או בכל כלי עור נגע צרעת הוא לרבות את כולם [הגיה תיבת הנימין וכתב בנימין בודאי הדין עמו. ומה שכתב שראוי לעשיר וכו'. דלגירסתנו שיש בו משמע דהיינו בשיעורו איך אמר לא לעשיר ולא לעני דהיינו פחות מג' אצבעות הא מוכח לעיל בפרק י"ג הלכה ו' דפחות מזה אינו מקבל טומאת לכך הגיה שראוי לעשיר וכמו שפירשתי בביאורנו והוא מפירוש הראב"ד. ומה שסיים ת"ל בבגד או בעור או בשתי או בערב וכו' ר"ל דיתר הוא דכפלו הכתוב כמה פעמים לרבות דבכל גווני נגע צרעת הוא]: **הלכה ז** ד) תחלה צ"ל זו תחלה: **הלכה ח** ה) אין מיותר:

ביאור

ומשמע עור אשר נגמר לו כל מלאכתו העשוי לו: (יא) עורות רצועות. עור העומד לעשות ממנו רצועות ועדיין לא עשאם והא דתנן בנגעים פי"א משנה י"א כל הראוי ליטמא טמא מת מטמא בנגעים כגון רצועות מנעל וסנדל התם מיירי ברצועות מתוקנות כבר אבל הכא בעור העומד לכך שעדיין מחוסר מלאכה הצריכה לעניננו: (יב) עירות אוהלים. המתוקנים למלאכת אוהלין: שאינם כלים. פי' שאינם עשויים לקבל כדרך הכלים: לרבות עורות אוהלים. וכ"ש עור שנעשה מהם כלי או עור האיצלא:

פרק יד (א) אי מה צמר וכו'. פי' כיון דהקיש עור לבגד צמר יכול אני לומר שיוקש לכל דבר מה צמר הוא צמר רחלים שהוא הנקרא צמר סתם והוא מן בהמה דקה הנאכל א"כ אף עור לא יטמא בנגעים אא"כ יהיה של בהמה דקה ומן המותר באכילה: ת"ל בעור בעור ריבה. דכתיב בעור שני פעמים לרבות כל מין עור: ת"ל בגד. הוא מה דכתיב בבגד או בעור וקרא יתירא הוא דהא אדכרינהו לכולהו בקרא קמא והוי ליה למכתב והיה הנגע ירקרק או אדמדם והראה אל הכהן ולמה ליה למכתב בבגד או בעור וגו' ש"מ לאקושי עור לבגד: או בעור לרבות את הצבועין. היינו דהו"ל למכתב או עור וכתיב בעור לרבות [כ"מ מהגהות הגר"א ועיין מה דדריש בשבת (דף כ"ז) עי"ש אלא דשם דרש מזה לרבות את הטמאים והכא כבר דרש זה בהלכה א' מן בעור בעור]:

ר"ש אומר וכו'. הכריע ואמר תרווייהו לדרשא בבגד לאקושי לעור ולמעוטי מצבוע בידי אדם או בעור לרבות צבוע בידי שמים: (ב) מלמד שאין מטמאים בפתוך. דהיינו מעורב ירוק ואדום ודרש זה מדכתיב או לחלק: יכול לא יצטרפו. לשיעור גרים: ת"ל והיה. הנגע משמע דשניהם מצטרפים לשיעור נגע: (ג) בבגד ולא בנימין. שאם נראה הנגע בנימי הבגד אשר נשארים בסופו הנימין טמאים מידי דהוי אשתי וערב אבל הבגד טהור והכי איתא בנגעים פי"א: בבגד או בשתי או בערב או בכל כלי עור מה ת"ל. פי' דהכתוב מסיים על כולם נגע צרעת הוא מה ת"ל: שיש בו לעשיר ולעני. דסתמא דקרא מיירי בבגד הבינוני שראוי להשתמש בו עשיר ועני ומנין כשיש בו לעשיר ולא לעני כגון שהוא בגד דק יותר מדאי שאינו לעני להשתמש בו מפני שהוא עסוק בטרחו ובמשאו א"כ יש בו לעני ולא לעשיר כגון שהוא עב מאוד ואין דרכו של עשיר ללבש כלל [ראב"ד]: לא לעני ולא לעשיר. כגון שהוא בלוי כ"כ שאינו חזי אף לעניים: (ד) צרעת כגרים. פי' דהו"ל למכתב נגע הוא וכתב צרעת ללמוד ממחית בשר הי דכתיב שם צרעת נושנת היא והתם שיעורו כגרים: הלא דין הוא. ולמה צריך קרא לזה: (ה) מה בבתים כשני גריסים. כדלקמן בפרשה מצורע ריש פ"ו: (ז) תחלה. עיין לעיל בפרשה ה' סוף פ"ח: (ט) זה פשיון הסמוך כל שהוא. שאם הנגע עצמו ניתוסף בשיעורו אפילו כל שהוא

נטמא

להיכן שיפשה בגד שאין לו להיכן שיפשה מנין ת"ל והבגד דברי ר"א. א"ל רבי ישמעאל הרי את אומר לכתוב שתוק עד שאדרוש. אמר לו רבי אליעזר ישמעאל דקל הרים אתה: (ג) יכול יהו מטמאים בין צבועים בין שאינן צבועים ת"ל בבגד צמר או בבגד פשתים מה פשתים כברייתו אף צמר כברייתו: (ד) אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים ת"ל לפשתים ולצמר מה פשתים לבנה אף צמר לבנה: (ה) או בשתי או בערב יכול שתי וערב של נפה ושל כברה יהו טמאין ת"ל בבגד צמר או בבגד פשתים. אוציא שתי וערב של נפה ושל כברה ולא אוציא את של שער ודין הוא מה הצמר שלא הוכשר לקבל שריפה ע"י טומאה במקום אחר הרי שתי וערב שלו טמא: (ו) שער שהוכשר לקבל שריפה ע"י טומאה אינו דין שיהא שתי וערב שלו טמא ת"ל לפשתים ולצמר ולא של שער: (ז) יכול יהו מיטמים מיד ת"ל בגד מה בגד משתיגמר מלאכתו אף כולם משתיגמר מלאכתם. איזהו גמר מלאכתם השתי משישלק והערב מיד והאונים של פשתן משיתלבנו דברי ר' יהודה. יכול יהו מטמאים בכל שהו ת"ל בגד מה בגד משיארג בו שלש על שלש שתי וערב ד) אף כולו משיארג בו שלש על שלש שתי וערב. אפי' כולה שתי. ואפי' כולה ערב. היתה פסיקות אינה מטמאה בנגעים ר' יודה אומר אפי' פסיקה אחת וקשרה אינה מטמאה בנגעים: (ח) עור יכול אף עורות שבים יהו טמאים ודין הוא טימא בשרצים וטימא בנגעים מה שרצים פטר בהם עורות שבים אף נגעים פטר בהם עורות שבים: (ט) ה) קל וחומר מה אם שרצים שטימא בהם צבועים פטר בהן עורות שבים נגעים שלא טימא בהם צבועים אינו דין שיפטור בהם עורות שבים. לא אם אמרת בשרצים שלא טימא בהם שתי וערב תאמר בנגעים שטימא בהם שתי וערב. הואיל וטימא בהם שתי וערב יפטור בהם עורות שבים ת"ל בגד מה בגד הגדל בארץ אף עור הגדל בארץ. או יכול שאני מוציא את שחיבר לו מן הגדל בארץ כל שהוא ו) ת"ל בעור להביא את שחבר לו מן הארץ כל שהוא אפילו חוט משיחה ובלבד שיחברנו לו כדרך חיבורו לטומאה: (י) יכול אף עור המצה ועור ז) האיפה במשמע ת"ל מלאכת עור יצאו עור המצה ועור האיפה שלא נעשה בהם מלאכה: (יא) אוציא את עור המצה ועור האיפה שלא נעשה בו מלאכה

הגהות הגר"א הלכה ז ד) אף כולם כצ"ל [ר"ל שתי וערב]: הלכה ט ה) ק"ו צ"ל ועוד ק"ו: ו) ת"ל בעור צ"ל או בעור: הלכה יו"ד ז) האיפה צ"ל חיפה:

ביאור

תנן בנגעים פי"ב ואפשר דתנאי נינהו והני תנאי סברי כר' ישמעאל דפליג על ר"א והגר"א גרים בסוגיין אין לי אלא בגד שארג בו שלשה על שלשה [היינו טפחים] שלש על שלש מנין ת"ל הבגד: בגד שאין לו להיכן שיפשה. כגון שעלה הנגע בכולו וליכא לקיומי ביה כי פשה וגו': ת"ל והבגד. וי"ו יתירא לרבות: שתוק עד שאדרוש. כלומר המתן אותי עד שאדרוש כל צרכי ומנין לך לדרוש כל אלו הדרשות: דקל הרים אתה, בילקוט גרים עוקר הרים אתה ועיין בהגהות הגר"א: (ג) מה פשתן כברייתו. שפשתן אין דרכו לצביעה אלא להשתמש ממנו כדרך ברייתו: (ד) ולא אוציא את הצבוע בידי שמים. שיש צמר שמברייתו הוא שחור: ת"ל לפשתים ולצמר. השוה אותם פעם שני שיהיו שוות כלובן: (ה) של נפה וכברה. פי' שעושין אותו מזנב הסוס והפרה ואף דממעטינן לעיל שאר מינים הו"א דהיינו דוקא בבגד: ולא אוציא את של שער. אדם: שלא הוכשר וכו'. פי' שלא מצינו שיצטרך צמר להשרף בשביל שנטמא מ"מ בעניננו מצינו ששתי וערב שלו שנטמא ע"י נגע צריך אח"כ שרפה כדכתיב ושרף את הבגד או את השתי וגו': (ו) שער שהוכשר וכו'. כגון שער של נזיר טמא אפילו גילח במקדש משלחו תחת הדוד של אשם וליכא דר"מ כדאיתא בנזיר (דף מה:) אינו דין ששתי וערב שלו דהיינו של שער יקבל טומאה וישרפנו ג"כ לבסוף: (ז) מיד. כלומר יכול יהיו שתי וערב של צמר ופשתים יטמאו מיד אחר שנטוו דאז אקרו שתי וערב אפילו לא נתלבן הפשתן ונשלק הצמר: ת"ל בגד. פי' דסמיך בגד צמר ובגד פשתן לשתי שכן אמר בבגד או בשתי להקישם להדדי: השתי משישלק. ששורין אותו במים חמין שישים אותו רך ונמשך: והאונין של פשתן. הוא מטוה של פשתן והוא ג"כ שתי וערב אלא דקרא להו אונין מפני שאין ניכר בהם שתי מהערב משא"כ בצמר ניכר ההבדל שהשתי החוט בו הוא דק מאוד והערב החוט עבה: משיתלבנו. נותנין היו האונין של פשתן לתוך התנור כדי שיהבלו ויתלבנו: בכל שהוא. כיון דלא פירש השיעור: משיארג בו שלש על שלש, דפחות מזה אינו חזי לא לעניים ולא לעשירים [ומזה סייעתא לגירסת הגר"א הנ"ל]: אף כולו. דהיינו שתי וערב אינו מטמא עד שיהיה שיעור בפקעת לארוג בו שיעור זה. אפילו כולה שתי וכו'. פי' שיהא בפקעת שיעור לעשות הכל ממנה גם שתי גם ערב וכן אם היא כולה ערב לחלק ממנה גם לשתי: היתה פסיקות וכו'. פי' פקעת זו יש בה כדי לארוג שלש על שלש אלא שהחוטין שבה מופסקין אינה מטמאה בנגעים לפי שאין ראוי לעשות מזה בגד אבל אם היו קשורים הוי חיבור ור' יהודה סבר דאפילו פסיקה אחת וקשרה שכל הפקעת לא נפסקה אלא במקום אחד וקשרה לא הוי חבור: (ח) ודין הוא. וא"ל קרא לזה: מה שרצים וכו'. כדילפינן בשמיני בפרשת שרצים: (ט) קל וחומר. ר"ל ועוד ק"ו: שלא טימא בהם שתי וערב. דרק בגד או עור או שק כתיב שם: תאמר בנגעים שטימא בהם שתי וערב. ר"ל הואיל ומצינו בהם חומרא זו יש להחמיר גם לענין זה שלא יפטור עורות שבים: יפטור בהם עורות שבים. בתמיה: ת"ל בגד. פי' דכתיב בבגד או בעור ומקשינן עור לבגד: ה"ג ת"ל או בעור [הגר"א]. ור"ל דאו ריבויא הוא: כדרך חיבורו לטומאה. כדרך חיבורי שני בגדים אשר ישיכם אחת לענין טומאה שאם נטמא זה יטמא האחר והוא בשתי תכיפות: (י) יכול אף עור המצה, שלא נעשה לו עדיין שום תקון דלא מליח ולא קמיח ולא עפיץ (שלא נמלח ובלא קמח ובלא שחיקת עפצים): ועור האיפה. צ"ל החיפה. דהיינו שמליח וקמיח ולא עפיץ: ת"ל מלאכת עור.

כל שהוא אילו פרחה בכלו יהא טהור ועל מה נחלקו על שקצצה מובאות ר"א אומר כשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו ט) וחכ"א עד שתפרח בכולו: (יב) בדד ישב אין לי אלא זה בלבד מנין לרבות שאר המנוגעים י) ת"ל בדד ישב: (יג) או מה זה מיוחד שבראשו נגעו אף אני אביא את הנתקים שבראשו נגעו ומנין לרבות שאר המנוגעים כ) ת"ל בדד ישב. יכול יהיו שנים טמאים עמו ת"ל הוא בדד ישב אין שני טמאים עמו: (יד) מחוץ למחנה חוץ לשלש מחנות. מושבו מושבו טמא. מיכן אמרו הטמא ל) יושב תחת האילן והטהור עומד טמא. הטהור יושב תחת האילן והטמא עומד טהור. ואם ישב טמא. וכן באבן המנוגעת טהור ואם מ) הסיט הרי זה טמא. ר' יוסי הגלילי אומר מחוץ למחנה מושבו והבגד לימד על הבגדים שהם טעונים שילוח חוץ לשלש מחנות:

פרק יג.

(א) **והבגד** יכול השיירים והסריקין והכלך וצמר גפן וצמר גמלים וצמר ארנביים ונוצה של עזים ת"ל בבגד צמר או בבגד פשתים: (ב) אין לי אלא צמר ופשתים המיוחדים א) מנין לרבות את הכלאים ת"ל והבגד. אין לי אלא אחד מן המינים הבא מקצתו ומנין לאחד מן המינים הבא בכולו. כלאים שבא בכולו כלאים שבא במקצתו מנין. ת"ל והבגד. ב) אין לי אלא בגד וארג בו ג' על ג' בגד ולא ארג בו שלש על שלש מנין ת"ל והבגד. בבגד ג) אין לי אלא בגד שיש לו

הגהות הגר"א ט) וחכ"א עד שתפרח צ"ל כשתפרח [דשיטת הגר"א דר"א ס"ל דפריחה לא מהני וע"ז פליגי רבנן ואמרי כשתפרח יהיה טהור ועיין בא"ר הנ"ל שמוכיח כן מן התוספתא]: **הלכה יב** י) ת"ל טמא הוא בדד ישב כצ"ל: **הלכה יג** כ) ת"ל יטמא טמא בדד ישב [טעמו דעל כל דבר יש ריבוי בפני עצמו]: **הלכה יד** ל) יושב צ"ל עומד עומד צ"ל עובר וכן בכל ההלכה [דכן איתא במשנה ז' פי"ג דנגעים עי"ש שעומד דינו כמו יושב וכן כתב הר"ש שם וכן משמע בביאורו של הראב"ד עי"ש]: מ) הסיט צ"ל הניח [עיין בביאורנו]: **פרק יג הלכה ב** א) מנין לרבות הכלאים הבא במקצתו ואחד מן שאר המינים הבא במקצתו כלאים שבא בכולו ואחד מן המינים הבא בכילוי ת"ל בגד [דלגירסתנו קשה מאוד מאי קאמר אין לי אלא אחד מן המינים הבא במקצתו מנין לו אפילו במקצתו כל זמן שלא הביא ראיה ע"ז גם מאי קאמר כלאים שבא בכולו כלאים שבא מקצתו מנין הלא כ"ש הוא ולפי גרסתו שכל בשאלתו מנין על הכל יתיישב הכל על מכונו]: ב) אין לי אלא בגד שארג בו שלשה על שלשה שלש על שלש מנין ת"ל הבגד [טעם גירסתו עיין בביאורנו וגם לפי גרסתו מיושב מה שדרש ג' הלכית מתיבת והבגד תחלה דרש מן בגד ואח"כ מן הבגד ואח"כ מן והבגד]: ג) אין לי אלא בגד שיש לו להיכן שיפשה בגד שאין לו להיכן שיפשה כדברי ר"א מנין ת"ל והבגד [נראה מה שאמר כדברי ר"א היינו מה שהסכים ר"א לעיל בפרשה ג' פ"ו הלכה זיי"ן שאמר שם שהיכן שפשה הנגע בכלו אעפ"כ צריך להסגיר שמא תכנס ותפשה וכאן דרש מקור לזה מן המקרא] כך דרש ר' ישמעאל א"ל ר"א ישמעאל דוקר הרים אתה [נראה דהיה קשה לו גירסתנו דהברייתא כולה דברי ר' אליעזר ור' ישמעאל מיאן לדרוש הרבה על תיבה אחת א"כ למה שיבח אותו לבסוף לאמר לו עוקר הרים אתה לכך גרס שכל אלו דברי ר' ישמעאל ור' אליעזר שיבח אותו ע"ז]:

ביאור

חי אשר סביבות הנגע: שאין לו טהרה עולמית. ולא מהני פריחה בכולו ולא כשיולד נגע אחר דקנסוהו רבנן מאחר דנתכוין לשרש אחריה: ושייר ממנה כל שהוא. לא קנסינן כולי האי ושני בפריחה לכו"ע: מובאות. היינו מלומלמת שלא שייר ממנה וגם לא נגע בבשר חי שסביבותיה: כשיוולד לו נגע אחר. פי' ופריחה לא מהני בזה לדידיה כיון דנתכוין לקצצה כולה [דבשייר מקצתה מודה ר"א דשני בפריחה]: וחכמים אומרים עד שתפרח בכולו. ולא שני במה שיוולד לו נגע אחר *) ס"ל דיותר טוב לקנסו בפריחה בכולו ור"א ס"ל דיותר טוב לקנסו כשיוולד לו נגע אחר: (יב) ה"ג ת"ל טמא הוא בדד ישב, פי' מאחר דכתיב ומעיקרא יטמא וחזר ואמר טמא הוא בדד ישב משמע דכל טמא מנגע בדד ישב: (יג) ת"ל יטמא טמא בדד ישב [הגר"א], פי' דאתי לרבות שאר מנוגעים: יכול יהיו שנים טמאים עמו, פי' יכול יהו שנים טמאים היינו זב וטמא נפש המיוחדים עמו במקום אחר דכתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש יהו משתלחים למחנה שלו ת"ל הוא בדד ישב שלא יהו שנים טמאים עמו: (יד) חוץ לשלש מחנות. דנמצא משתלח חוץ למחנה שכינה ומחנה לויה ומחנה ישראל: מושבו טמא. פי' שיהא מושבו טמא כלומר שאינו מטמא באהל אא"כ ישב או עמד אבל דרך העברתו אינו מטמא. ומצורע דמטמא באהל מדוכתא אחרינא נפקא לן מדכתיב אל נא תהי כמת מה מת מטמא באהל וכו' והכי איתא בספרי: וכן באבן המנוגעת טהור. פי' דאיהו נמי מטמא באהל מדכתיב והשליכו אתהן וכו' ומשמע דבהשלכה הן מטמאות ולא בהעברה בעלמא וע"כ אם אדם נושאן ועובר תחת האילן לא נטמא היושב שם ואם עמד שם טמא אפילו העובר: ואם הסיט. פי' שהאבן הסיט את האדם. נטמא. אכן באמת אין הדין כן כדאיתא בשבת (דף פג:) כל הטומאות המסיטות טהורות וכו' וכ"פ הרמב"ם בפ"א ממשכב ומושב וע"כ גרס הגר"א בהגהתו ואם הניח כלשון המשנה פי"ג דנגעים משנה ז': והבגד לימד וכו'. דוי"ו של והבגד מוסיף על ענין ראשון לומר דבגד שהוא מנוגע טעון ג"כ שילוח:

פרק יג (א) ת"ל בבגד צמר או בבגד פשתים. ואין קרוי צמר סתם אלא של רחלים דכתיב ומישע מלך מואב היה נוקד וגו' ומאה אלף אילים צמר: (ב) המיוחדים. כלומר צמר בפני עצמו ופשתן בפ"ע: ה"ג מנין לרבות הכלאים הבא במקצתו ואחד מן שאר המינים הבא במקצתו כלאים שבא בכולו ואחד מן המינים הבא בכולו ת"ל בגד. וה"פ הכלאים בגד של צמר ופשתים יחדיו: הבא במקצתו. שהיה כלאים רק במקצת הבגד: ואחד מן שאר המינים הבא במקצתו. פי' שנתערב צמר ארנבים או צמר גמלים במקצת הבגד של צמר ופשתים: כלאים שבא בכולו. היינו שכל הבגד היה של כלאים שאין ראוי ללבוש ולהתכסות בו: ואחד מן המינים הבא בכולו. כגון שטרפן זה בזה ועשה מהן בגד: ת"ל בגד. וריבה כל הני דלא נפקי מכלל בגד ונטמאו בנגעים: בגד ולא ארג בו שלש על שלש מנין ת"ל הבגד, קשיא דהא אמרינן בפרק במה מדליקין (דף כז.) דדוקא כשארג בו שלש על שלש וכן תנן

---

*) ועיין בפ"ז דנגעים משנה ה' בחידושי רע"א שכתב דר"א מודה בפריחה בכולו דמהני דבריו הוא רק על המשנה דהוא רישא דברייתא דידן בהלכה יו"ד אבל לדברי ר' אלעזר שאמר לא נחלקו וכו' דבשייר כל שהיא מודה ר"א דמהני פריחה ע"כ דבמכוין לא מהני פריחה לדידיה:

במחיה ומטמא כנגרים: (ח) לא אם אמרת בעור הבשר שהוא מטמא בג׳ סימנים תאמר בקרחת ובגבחת שאין מיטמא אלא בב׳. הואיל ואין מטמאות אלא בשנים לא יהיו כנגרים ת״ל צרעת כנגרים:

פרק יב.

(א) **איש** אין לי אלא איש מנין לרבות את האשה ואת הקטן ת״ל צרוע בין איש בין אשה בין קטן. אם כן למה נאמר איש לענין שלמטן האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת: (ב) יטמאנו הכהן מלמד שטומאתו בכהן. אין לי אלא זה בלבד מנין לרבות שאר המנוגעים ת״ל טמא יטמאנו הכהן: (ג) או מה זו מיוחד שבראשו נגעו אף אני מרבה את הנתקים שבראשם נגעם ומנין לרבות שאר המנוגעים א) ת״ל טמא יטמאנו הכהן: (ד) יכול אף שאר הטמאים תהא טומאתם בכהן ת״ל הוא. אוציא שאר הטמאים שאין טומאתם מגופם ולא אוציא הזב והזבה שטומאתם מגופם ב) ת״ל טמא הוא טמא יטמאנו הכהן זה טומאתו בכהן ואין שאר הטמאים טומאתם בכהן: (ה) והצרוע אע״פ כהן גדול לפי שנאמר ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם יכול אע״פ מנוגע מה אני מקיים בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע בכל אדם חוץ מכהן גדול ת״ל אשר בו הנגע אע״פ כ״ג: (ו) בגדיו יהיו פרומים יהיו קרועים. וראשו יהיה פרוע לגדל פרע דברי ר״א. ר״ע אומר נאמר הויה בראש ונאמר הויה בבגדים מה הויה אמורה בבגדים דברים שהם חוץ מגופו אף הויה האמורה בראש דברים שהם חוץ מגופו: (ז) ועל שפם ג) יעטה חופה ראשו כאבל. וטמא טמא יקרא אומר פרוש. אין לי אלא זה בלבד מנין לרבות שאר המנוגעים ת״ל טמא טמא יקרא: (ח) או מה זה מיוחד שבראשו נגעו. אף אני אביא את הנתקים שבראשו נגעו ומנין לרבות שאר המנוגעים ת״ל ד) טמא טמא יקרא: (ט) ומנין לרבות שאר הטמאין ה) ת״ל וטמא טמא יקרא. ארבה את הטמאים החמורים ולא ארבה הטמאים הקלים. טמא מת ובועל נידה וכל המטמאים את האדם מנין ו) ת״ל טמא טמא יקרא: (י) ימי אשר הנגע בו יטמא לא ימים שהיתה בו בהרת ונקצצה. יכול אפי׳ קצצה במתכוין ת״ל כל ימי. מאימתי היא ז) טהרתן ר״א אומר כשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו וחכמים אומרים עד שתפרח בכולו: (יא) א״ר אלעזר לא נחלקו ר״א וחכמים על שקצצה וקצין עמה בשר חי שאין לו טהרה עולמית ועל שקצצה ח) ושייר ממנה

הגהות הגר״א פרק יב הלכה ג א) ת״ל טמא הוא טמא יטמאנו [דלפי גרסתנו קשה הלא מהלכה ב׳ לא ידענו רק טומאת נתקים ולפיכך הוסיף הגר״א דהלימוד מטמא הוא]: **הלכה ד** ב) ת״ל הוא יטמאנו הכהן כצ״ל והשאר מיותר [דתרי מיעוטי הוא מדכתיב הוא ומדכתיב יטמאנו לזה ולא לאחר וכמו שביארתי בביאורנו]: **הלכה ז** ג) יעטה שיהא חופה וכו׳: **הלכה ח** ד) יטמאנו וטמא כו׳ כצ״ל [וכונתו כי מהכתיב וטמא טמא כבר דרשינן מקודם לטמאי נתקים ולכן הוסיף יטמאנו האמור בקרא מקודם דאתי לרבות שאר מנוגעים וע״ז מסיים הקרא וטמא טמא יקרא]: **הלכה ט** ה) ת״ל טמא יטמאנו וטמא כו׳ [כונתו ג״כ בזה דאתי לרבות עוד מיני טמאים לבד ממנוגעים וגם ע״ז מסיים הקרא וטמא טמא יקרא]: ו) ת״ל טמא הוא טמא יטמאנו וטמא כו׳ [היינו הוסיף עוד ריבוי לרבות גם הטמאים הקלים וגם ע״ז מסיים המקרא וטמא טמא יקרא]: **הלכה י** ז) טהרתן צ״ל טהרתו: **הלכה יא** ח) ושייר ממנו כל שהוא שהוא טהור שאילו פרחה כו׳ [הוסיף תיבות שהוא טהור משום דר״א ס״ל דפריחה לא מהני לטהרה כמו שביאר הגר״א ברהבה בא״ר ובתוספתא דנגעים לכן אמר דבזה גם הוא ס״ל שהוא טהור ע״י פריחה]:

ביאור

צריכה הנגע להיות יותר מכגרים נגד המחיה: (ח) שאין מטמאות אלא בשנים. הרי שהקילה כהן התורה ואפשר דצריך דוקא יותר מכגרים:
פרק יב (א) לענין שלמטן. היינו למה שכתוב בפסוק שלאחריו:
(ב) מלמד שטומאתו בכהן. שכל זמן שאינו אומר לו שהוא טמא אינו טמא: (ג) שבראשו נגעו. בקרחת ובגבחת: את הנתקים שבראשם נגעם. היינו טומאת נתק האמור בפרשה הקודם: ה״ג ת״ל טמא הוא טמא יטמאנו. [הגר״א]. ומרבינן לכולהו. קרחת וגבחת ושאר נתקים ושאר המנוגעים: (ד) אף שאר הטמאים. כגון טמא מת ושרץ יהיה תלוי באמירת הכהן: שטומאתם מגופו. ודומה למצורע שג״כ טומאתו מגופו: ת״ל טמא הוא טמא יטמאנו. פי׳ מדכתיב יטמאנו ולא כתיב יטמא משמע לזה ולא לאחר וכא להוציא אפילו זב וזבה: (ה) והצרוע אע״פ שהוא כה״ג. מדכתיב בתריה אשר בו הנגע שהוא מיותר להורות דכיון שבו הנגע אפילו כה״ג בגדיו וגו׳ וכדמסיים הברייתא בסוף: (ו) אף הויה האמורה בראש. ראשו יהיה פרוע משמע מגולה כעין דכתיב ופרע ראש האשה (במדבר ה) דבר שהוא חוץ מגופו דהיינו שיהיה מגולה ממצנפת שרגיל ללבוש בראשו אלא יהיה ראשו ושפמו מכוסה כאבל וכדמסיים לקמיה: (ז) אומר פרוש. משמיע שהוא טמא ויפרשו ממנו: ת״ל טמא טמא יקרא. אף דכבר דרש ליה בהלכה ז׳ אלא כיון דדרשינן לעיל מן יטמאנו דאתי לרבות שאר נגעים וע״ז מסיים הקרא וטמא טמא יקרא: (ט) מנין לרבות שאר הטמאים. שגם הם צריכין לומר פרוש: ת״ל וטמא טמא יקרא. פי׳ שגם זה סמך אדלעיל דכתיב מקודם טמא יטמאנו מרבינן מזה שאר הטמאים הקרא וטמא טמא יקרא: ארבה את הטמאים החמורים. כגון זב וזבה שטומאה יוצאה עליו מגופו: תלמוד לומר טמא טמא יקרא. פי׳ דכתיב לעיל עוד ריבוי שלישי טמא הוא טמא יטמאנו וע״ז מסיים הקרא וטמא טמא יקרא לרבות דאפילו טמאים הקלים צריכין להזהיר לאנשים שיפרשו מהם כיון שמטמאים את האדם. [ביאור זה למדתי מתורתו של הגר״א ז״ל בהגהתו]: (י) לא ימים וכו׳ ונקצצה. מדכתיב אשר הנגע בו ולמעוטי כשנרפא הנגע פשיטא אלא למעט היכא שנקצצה: ת״ל כל ימי. כתבו הר״ש והראב״ד דאע״ג דנסיב לה קרא אסמכתא בעלמא היא ומדרבנן הוא דקנסוהו כדי שלא יהנה בקצילתו והכי מפורש בבכורות (דף ל״ד): לכשיולד לו נגע אחר ויטהר הימנו. אז אמרינן אי הוי קמייתא מתסי נמי כי האי: עד שתפרח בכולו. אבל כשיוולד לו נגע אחר לא מהני דכיון דאיכוין ליטהר בהאי קצילה קנסוהו רבנן דלא ליהני מעשיו אבל כי פרח בכולו נגע אחר אז ליכא למיחש למידי דהא אי הוי ביה קמא השתא נמי הוי טהור: וקצץ עמה בשר חי. היינו שקצץ בשר

מנין אכל נשם סך נשם ת"ל קרחת קרחת ריבה: (ז) ט) ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבח הוא טהור הוא. פאת פניו אין לי אלא פאת פניו מנין לרבות הצדעין מיכן ומיכן ת"ל ואם מפאת פניו. איזהו קרחת ואיזהו גבחת מן הקדקד שופע לאחריו זו היא קרחת מהקדקוד שופע לפניו זו היא גבחת: (ה) וכי יהיה בקרחתו או בגבחתו מלמד שאין קרחת וגבחת מצטרפים זו עם זו. יכול לא יצטרפו זה עם זה אבל יפסו מזו לזו ת"ל בקרחתו או בגבחתו הא כשם שאין מצטרפים זה עם זה כך אין פוסות מזו לזו:

פרק יא.

(א) **נגע** לבן אדמדם מלמד שהוא מטמא בפתוך. צרעת מלמד שהוא מטמא במחיה. הלא דין הוא מה אם השחין והמכוה שהם מטמאים בשער לבן אין מטמאים במחיה קרחת וגבחת שאינן מיטמות בשער לבן אינו דין שלא יטמאו במחיה ת"ל צרעת מלמד שהוא מטמא במחיה: (ב) פורחת מלמד שהיא מטמאה בפיסיון. היא אינה מטמאה בשער לבן. הלא דין הוא מה אם השחין והמכוה שאינן מיטמאים במחיה מיטמין בשער לבן קרחת וגבחת שהם מיטמאים במחיה אינו דין שיטמאו בשער לבן ת"ל היא היא אינה מטמאה בשער לבן: (ג) וראה אותה הכהן והנה שאת הנגע לבנה אדמדמת למדנו לשאת שהיא מטמאה בפתוך. ומנין לרבות שאר המראות א) ת"ל נגע לבן אדמדם כמראה צרעת ב) עור הבשר בשני שבועות: (ד) הלא דין הוא טימא כאן וטימא בעור הבשר מה עור הבשר בב' שבועות אף כאן בב' שבועות: (ה) או כלך לדרך זו טימא כאן וטימא בשחין ובמכוה מה שחין ומכוה בשבוע אחד אף כאן בשבוע אחד: (ו) נראה למי דומה דנים דבר שהוא מיטמא במחיה מדבר שהוא מטמא במחיה ואל יוכיחו שחין ומכוה שאינן מיטמים במחיה. או כלך לדרך זו דנים דבר שהוא מטמא בב' סימנים מדבר שהוא מטמא בב' סימנים ואל יוכיח עור הבשר שהוא מטמא בג' סימנים ת"ל כמראה צרעת עור בשר בב' שבועות ג) הרי עור הבשר כזו מה זו מטמאה בפתוך אף עור הבשר מטמאה בפתוך. ר' אומר הרי היא כעור הבשר מה עור הבשר מטמא חלקה שלא פתוכה אף זו תטמא חלקה שלא פתוכה. צרעת כגרים הלא דין הוא טימא כאן וטימא בשחין ובמכוה מה שחין ומכוה כגרים אף כאן כגרים: (ז) לא אם אמרת בשחין ומכוה שהם מיטמים בשער לבן ואין מקום שער לבן צריך כלום תאמר בקרחת ובגבחת שהם מטמות במחיה ומחיה צריכה כעדשה. עור הבשר יוכיח שהוא מטמא

הגהות הגר"א **הלכה ז** ט) ואם מפאת פניו עד פאת פניו הכל מיותר: **פרק יא הלכה ג** א) ת"ל נגע לבן אדמדם כמראה כו' הרי עור בשר כזו מה זו מטמאה בפתוך אף עור בשר מטמא בפתוך ומה עור בשר מטמא חלקה שלא פתוכה אף זו תטמא חלקה שלא פתוכה: ב) עור בשר בשני שבועות הלא דין הוא כו' [טעם גירסתו בכל זה מבואר לקמיה]: **הלכה ו** ג) הרי עור הבשר עד צרעת כגרים ט"ס [נראה דהוקשה להגר"א על גירסתנו הרי עור הבשר וכו' כיון דסליק כמראה עור הבשר בשתי שבועות [ובביאורנו דחקנו קצת ליישב] ועי"כ נראה לו דקאי זה בתחלת המאמר על פסוק כמראה צרעת עור הבשר בהלכה ג' ודרש התנא כסדר תחלה דריש על תיבת כמראה ולמדין חד מהדדי לענין מראות (גם השמים רבי אומר דבודאי כו"ע ס"ל הכי) ואח"כ דרש תיבת עור בשר שהוא לענין שתי שבועות וממילא מחק בהלכה זו הרי עור בשר שכבר כתבו לעיל בהלכה ג']:

ביאור

דרכה שאינה מגדלת שער כדאמרן והיא קרחה הבאה בידי שמים ע"י פחד פתאום וכנ"ל: ומנין אכל נשם וסך נשם. שהוא דבר שהאוכלו או סך ממנו אין דרכו לגדל שער לעולם והוא בידי אדם מנין שמטמא בנגעי עור בשר: ת"ל קרחת קרחת ריבה. [וה"ה לגבחת שאם אכל הסם נשם ונמרט ראשו או סך ונמרט מקום שסך בקרחתו או בגבחתו מטמא בנגעי עור בשר]. כ"ז העתקתי מפירוש הראב"ד [ועיין בפ"י דנגעים משנה י' בר"מ ובר"ש שם ובתוי"ט ובקרבן אהרן ויש גירסות מחולפות ואריכות דברים מאוד ואכי לקצר באתי]: (ז) ואם מפאת פניו ימרט ראשו וגו' אין לי אלא פאת פניו. היינו מלפניו כל כנגד המצח והעינים נקרא פאת פניו והוא נקרא גבח: ת"ל ואם מפאת פניו. וי"ו ריבויא הוא דגם זה הוא בכלל פאת פניו: (ח) מלמד שאין מצטרפין. דהאי או לחלק ולומר שאין מצטרפין לכגרים: אבל יפסו מזה לזה. שאם היה על אחד מהם נגע עור הבשר כגרים ופשה לתוך חבירו יכול נחשב לפשיון: תלמוד לומר וכו'. עוד הפעם או לחלק ביניהם שגם אין פוסות מזו לזו:

פרק יא (א) בפתוך. שמעורב לובן ואודם: צרעת מלמד שהיא מטמאה במחיה. דמחיה נקראת ג"כ צרעת דכתיב

כה צרעת נושנת היא: אין מטמאים במחיה. כדלעיל בפרשה ד' סוף פ"ו: (ב) היא אינה מטמאה בשער לבן. דלמחיה ליכא למעוטי דכבר נתרבה מצרעת: הלא דין הוא. להיפך ולכך צריך קרא: (ג) ומנין לרבות שאר המראות. שהם מטמאות ג"כ בפתוך ת"ל בקרא הקודם נגע לבן אדמדם כולל שאר מראות נגעים שהם מטמאות ג"כ בעניננו בפתוך: (ד) הלא דין הוא. דיש לנו מה מלינו ולמה צריך היקשא: (ו) דנין דבר שהוא בשני סימנים. קרחת וגבחת נטמאים במחיה ופשיון ושחין ומכוה ג"כ בשני סימנים פשיון ושער לבן: שהוא מטמא בשלשה סימנים. שער לבן ומחיה ופשיון: ת"ל כמראה צרעת עור בשר בשני שבועות הרי עור הבשר כו'. פי' דכיון שהקישה התורה עניננו לעור הבשר ממילא הוקש עור הבשר ג"כ לעניננו שמטמאה בפתוך: רבי אומר. דרש כמראה להורות שמטמאה בקרחת וגבחת במראה חלקה כעור הבשר: צרעת כגרים. דהיה לו לכתוב כמראה עור בשר וכתב צרעת להורות דשיעור נגע בקרחת הוא ג"כ כגרים כמו דכתיב צרעת לענין מחיה דשיעורה כגרים כמבואר לעיל סוף פרשה ג': מה שחין ומכוה כגרים. כמבואר לעיל פרשה ד' סוף פ"ז: (ז) ואין מקום שער לבן צריך כלום: ומחיה צריכה כעדשה. ועי"ן נתמעט הנגע אפיכך

טהור כ) ואין הבהרת שיצת ממנו ושנסמך לה טהורה ג) אלא טמאה: (ב) מנין אתה אומר היה בו נתק כגרים ונתק כל ראשו טהור ת"ל ואיש כי ימרט ראשו ד) קרח הוא. יכול יהא הזקן מעכבו ודין הוא ומה אם עור הפנים ועור הבשר שיש דבר אחר מפסיק ביניהם מעכבים (ביניהם) זה את זה הראש והזקן שאין דבר אחר מפסיק ביניהם אינו דין שיעכבו זה את זה ת"ל ראשו ראשו טהור ואין הזקן מעכבו: (ג) או אינו אלא ניתק (את) ראשו טהור ניתק זקנו לא יהא טהור ת"ל ואיש להביא את הזקן: (ד) או אינו אומר איש אלא להוציא את האשה ואת הקטן ת"ל ה) הצרוע בין איש בין אשה בין קטן. א"כ למה נאמר איש להביא את הזקן. א"כ למה נאמר ראשו ראשו טהור ואין הזקן מעכבו דברי ר' יהודה: (ה) ו) ר' שמעון אומר ודין הוא ומה אם עור הפנים ועור הבשר שיש דבר אחר מפסיק ביניהם מעכבים זה את זה. הראש והזקן שאין דבר אחר מפסיק ביניהם אינו דין שיעכבו זה את זה. דבר אחר מצינו בכל הראוי ליטמא בנגע הבהרת מעכב את פריחת הבהרת אף כל שהוא ראוי ליטמא בנגע הנתק יעכב את פריחת הנתק ז) (ת"ל ראשו ראשו טהור ואין הזקן מעכבו): (ו) ח) יכול אפילו נמרט ראשו מחמת חולי יהא טמא תלמוד לומר קרחת וגבחת מה קרחת שאינה ראויה לגדל שער אף גבחת שאינה ראויה לגדל שער אי מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים

הגהות הגר"א כ) ואין הבהרת והפשיון שנסמך לה טהורה: ג) אלא טמאה מיותר [דבאמת א"צ רק הסגר קודם שנולדו לו סימני טומאה]: הלכה ב ד) קרח הוא טהור הוא כצ"ל: הלכה ד ה) הצרוע צ"ל צרוע [הוא מה שכתוב איש צרוע הוא וכדלקמן פי"ב]: הלכה ה ו) ר"ש אומר הזקן מעכבו ודין הוא [וכן איתא במשנה פ"י משנה ס']: ז) ת"ל ראשו ראשו עד הלכה וי"ו ט"ס [דהא ר"ש ס"ל דמעכבין כדאיתא במשנה ואיך מסיים בהיפך]: הלכה וי"ו ח) יכול כו' יהא טמא ת"ל בקרחת ובגבחת מה קרחת שאינה ראויה לגדל שער אף גבחת שאינה ראויה לגדל שער אי מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים מנין אבל נשם סך נשם ת"ל קרחת קרחת ריבה [בא לאפיקי מגירסת הקרבן אהרן וכפי גרסתו הדפסתי בפנים דכן הוא ג"כ גירסת הילקוט והר"ש בפ"י דנגעים והראב"ד]:

ב י א ו ר

מראה כהרת ולעיל דממעטינן מיירי שנפשיון היה לה ג"כ מראה בוהק: (ב) שאם היה בו נתק כגרים וניתק כל ראשו טהור. פי' אף שמתחלה היה בו רק נתק כגרים ויש עליו שם נגע שבראש אפ"ה כיון שאח"כ ניתק השער מכל הראש מפניו ומאחוריו טהור כדין פרח בכולו בצרעת עור בשר: ה"ג תלמוד לומר ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא. דפירוש הכתוב כי ימרט ראשו משמע כל ראשו א"כ קרח הוא מאחוריו לבד טהור היא וראשו דקרא אי לטהרו מטומאת נתקים בלבד אתא למה ליה למימר השתא קרחת דלאו אורחיה טהור כוליה רישיה מבעיא אלא שמע מינה להציל מטומאת נתק שבא עליו מתחלה קאמר רחמנא טהור: שיש דבר אחר מפסיק ביניהם. היינו שער הזקן מפסיק בין עור הפנים לשאר עור הבשר: מעכבים זה את זה. לענין כולו הפך לבן: אינו דין שיעכבו זה את זה. דנימא דראש וזקן כחדא חשיב וליבעי עד שיקרח הראש וגם הזקן: ת"ל ואיש כי ימרט ראשו. פשטי' דקרא מורה שבראשו לבד נטהר: (ג) או אינו וכו'. היינו מדבריך משמע דבא הכתוב להשמיענו דראשו וזקנו כל חד באנפיה נפשיה הוא ולפיכך אם נמרט ראשו לבד טהור וה"ה אם נמרט זקנו לבד ג"כ טהור או אינו כן אלא דבא הכתוב להורות דדין נמרט כולו טהור הוא רק בראש ולא בזקן וממילא נשמע דין שלמעלה דהזקן אינו מעכב לראש לענין מריטה אחרי דביה אין שייך מריטה כלל: ת"ל ואיש. וי"ו יתירה: להביא את הזקן. דביה שייך ג"כ אם ימעט זקנו טהור הוא וממילא מקשינן חדא לאידך דכי היכי דשם אשמועינן קרא דראש לבד אם נמרט טהור וה"ה ג"כ בזקן: (ד) או אינו אומר איש. פי' או נאמר דאינו אומר איש להביא את הזקן אלא למעט איש ואשה מתורת נגעי עור בשר בקרחת וגבחת: ה"ג תלמוד לומר צרוע. פי' דכתיב איש צרוע הוא ודרשינן לקמיה בפרק שאחר זה דבין איש ובין אשה ובין קטן בכלל זה: (ה) ר"ש אומר ודין הוא וכו'. ר"ש פליג אר' יהודה וס"ל דמעכבין זה את זה מפני דין ק"ו: דבר אחר. היינו דנוכל ללמוד ד"ז במה מצינו שכמו שבנגעי עור בשר שהפריחה מטהרת בהן כל הראוי ליטמא בנגע הצרעת מעכב את הפריחה שלא נקרא פרח בכולו כך בנתק דהמירוט מועיל בהן ליטהר כל שהוא מטמא בנתק מעכב וא"כ הזקן מעכב להראש: ת"ל לא גרסינן ליה [הגר"א]. ואי גרסינן ליה ע"כ דהתנא מסיים אף דר"ש קאמר בק"ו או במה מצינו מ"מ האמת עם ר' יהודה דקרא מסייע ליה: (ו) ה"ג ת"ל קרחת וגבחת מה קרחת שאינה ראויה לגדל שער אף גבחת שאינה ראויה לגדל שער אי מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים מנין אבל נשם. סך נשם ת"ל קרחה קרחה ריבה [כן היא גירסת הילקוט הראב"ד והר"ש בפ"י דנגעים וכן גרס הגר"א] וכן העתקתיה בפנים. והנה לזו הברייתא אקדים הקדמה קצרה והוא. התורה אמרה דבמקום שער נטמא בטומאת נתק ובכל הגוף נטמא בנגעי עור בשר ואם נמרט שער ראשו שוב אינו נטמא בטומאת נתק ונטמא בטומאת נגעי עור בשר ואתי הברייתא לאשמועינן דדוקא אם אינו ראוי לגדל שער לעולם אבל אם ראוי לגדל עוד שער כגון שנמרט מחמת חולי דאז דרכו לגדל עוד שער נקרא מקום זה מקום שער ואינו נטמא בנגעי עור בשר. ועתה אבוא לפרש הברייתא: יכול אפילו נמרט ראשו מחמת חולי. אע"פ שסופו לגדל שער יהא טמא בנגע לבן אדמדם: ת"ל קרחת וגבחת כו'. קרחת הוא השופע קרחתו מן הקדקוד לאחוריו עד העורף וענין זו דקרחה אין דרכה לבוא מחמת חולי הגוף שכל החליים המשירים שער ראשו של אדם לעולם לא ישירו אותו מאחוריו ושלפניו יהא עומד אלא או ימרט מלפניו דהיינו גבחת או ימרט כולו ומי שנמרט ראשו מאחוריו בידוע שלא בא עליו מחמת חולי הגוף שדרכו לגדל אח"כ השער אלא שמא נשר שערו מפני פחדו שראה את הנחש השרף ונמרט והדומה לו ומריטה זו אין דרכה לגדל שער לעולם הלכך גבחת גופיה או שנמרט כל שער ראשו אע"פ שאפשר להיות מחמת חולי והיא ראויה לגדל שער ילפינן לה מקרחת לענין זה שאם נמרטו מחמת חולי לא יהא מטמא בנגע לבן אדמדם מפני שראויה לגדל שער וכל מקום שראוי לגדל שער בראש הרי הוא כמקום שער בראש ואינו מטמא בנגע ואי קשיא לך הא דתנן בנגעים פ"י הראש והזקן שלא העלו שער בעור הבשר אלמא ראש וזקן אע"פ שסופן לגדל שער השתא מיהת נידון בעור הבשר איכא למימר שאני היכא דלא העלה שער כלל ממי שהעלה שער ונמרט שכיון שתחלתו לא היה ראוי לנגעי עור בשר ועדיין הוא ראוי לגדל שער הרי הוא כתחלתו ואינו מטמא בנגע עור בשר: אי מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים. פי' שהרי הקרחת

דרכה

האדום תלמוד לומר מ) ושער שחור צמח בו אעפ"י שאינו מבוצר בו. נ) אין לי אלא הצומח בסוף והמשואר בתחלה ומנין למשואר בסוף וצומח בתחילה ת"ל שער שער ריבה: (טו) ס) ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש כל נתק שטהור שעה אחת אין לו טומאה לעולם: (יז) נרפא הנתק. ע) הילל אומר לא שנתק נתק בתוך נתק. ר"ע אומר לא טיהרתי אלא הרפוי. טהור הוא. יכול יפטור וילך לו ת"ל וטהרו הכהן. אי וטהרו הכהן יכול אם אמר כהן על טמא טהור יהא טהור ת"ל טהור וטהרו הכהן. על הדבר הזה עלה הילל מבבל:

פרק י.

(א) **בוהק** טהור מלמד שבוהק טהור. יכול לא יטמא משום אום אבל יטמא משום פיסיון ת"ל פרח בעור טהור. יכול יטהר את הבהרת שיצת ממנו ת"ל הוא. יכול לא יטהר את הבהרת שיצת ממנו א) אבל יטהר את הבהרת שנסמך לה ת"ל בוהק הוא טהור הוא הוא

הגהות הגר"א מ) ת"ל ושער שחור תיבת שחור מיותר [וכן בילקוט ליתא]: נ) אין לי אלא המשואר בתחלה והצומח בסוף מנין לצומח בתחלה ומשואר בסוף ת"ל ושער ושער לגו"ש. [כונתו לאפוקי מגירסא אחרת שהיה כתוב אין לי אלא המשואר בסוף והצומח בתחלה וכו' וכבר הסכים הק"א כפי מה שהגיה הגר"א וכן הנהתי בפנים שגירסא אחרת דחוקה מאוד עיין בר"ש ובק"א]: **הלכה טו** ס) נרפא הנתק מי שהיה בו נתק ובו שער צהוב טמא ונולד לו שער שחור טהור אע"פ שהלך לו שער שחור טהור ר' שמעון אומר כל שער צהוב שטיהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש כל נתק שטיהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם [הוסיף הגר"א והתחיל נרפא הנתק דאל"ה אין שייך דברי ר"ש בן יהודא לכאן ועיין בפירוש המשנה להר"מ פ"י משנה ח' דתלתא תנאי פליגי בפירושא דנרפא הנתק ומה שההליף דברי ר"ש קודם לדברי ר"ש בן יהודה היפך ממה שנשנה במשנה בנגעים פ"י משנה א' הנ"ל עיין בא"ר שמבאר שם באריכות]: ע) טהור הוא הלל אומר לתוציא את שניתק נתק בתוך נתק שנאמר הוא אינו טהור אלא רפוי [השמים דברי ר"ע מכאן דמלשון המובא בדברי ר"ע משמע דר"ע למד זה ממקרא דנרפא הנתק ולאפוקי זה שעדיין לא נרפא ובאמת יליף ר"ע זה לעיל בפרשה ה' הלכה א' מקרא דואיש להביא נתק בתוך נתק וע"כ כלל הגר"א זה בדברי הלל דהלל יליף מקרא זה]: **פרק יו"ד הלכה א** א) אבל יטהר את הפשיון שנסמך לה כו' [טעמו דלשון בהרת הנסמך הכתיב בגירסתנו משמע שצמחה עוד בהרת סמוכה לה ומאיזה טעם תטהר ולכן גרס פשיון והיינו כשהבהק פשתה ומיירי שהיתה להפשיון מראה נגע ולכן שפיר מטעם התנא מפרת בעור טהור הוא לדיוקא דדוקא כשהפריחה היה לה ג"כ מראה בהק ולאפוקי באופן זה וכמו שפירשתי הכל בביאורנו].

ביאור

בתוך הנתק וכ"ז שנינו במשנה הצומח מליל מיד הלהוב ומיד הפשיון וכו' המשואר מליל מיד הלהוב ומיד הפשיון וכו': ת"ל ושער שחור. הוי"ו אתי לרבות: צמח בו אע"פ שאינו מבוצר בו. פי' אף דלגבי משואר *) אמרינן לעיל בפ"ח הלכה ז' דדוקא כשהוא מבוצר בו אבל כשצמח בו שער שחור אפילו אינו מבוצר דהיינו שמצד אחד אינו מקיף אותו הנתק ג"כ טהור הוא: ה"ג אין לי אלא צומח בסוף והמשואר בתחלה ומנין למשואר בסוף וצומח בתחלה ת"ל וכו'. [כן גירסת הק"א במסקנתו וכן הוא ג"כ דעת הגר"א בהגהתו]. ופי' תרי קראי כתיבי הכא בפרשה זו לענין שער שחור חד קודם הסגר וחד לאחר הסגר. קודם הסגר כתיב ושער שחור אין בו והמובן מזה הוא שלא נשאר שער שחור בתוך הנתק הא אם הוא משואר טהור. ובסוף הסגר כתיב ושער שחור צמח בו דמשמע שער חדש והיינו צומח וזהו שקאמר אין לי אלא צומח בסוף דהיינו לאחר הסגר בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני והמשואר בתחלה דהיינו בעת ביאתו לכהן ומנין למשואר בסוף כגון שהנתק היה כגרים והסגירו ובסוף שבוע שני פשה עד כסלע ובאותו פשיון נשארו שתי שערות בתוך הנתק וזהו משואר בסוף, וצומח בתחלה היינו קודם הסגר ראה הכהן שצמח שער שחור בנתק: ת"ל שער שער ריבה. דהו"ל לכתוב ושחור אין בו [ק"א] וקשה דהא בעינן למיעוט שער שתים ויותר נכון כגירסת הגר"א ת"ל ושער ושער לגז"ש. והיינו דילפינן חדא מאידך לתחלה וסוף: (טו) כל נתק שטיהר שעה אחת. כגון שצמח בו שחור אין לו טומאה לעולם אע"פ שנשר הצומח כיון שטיהרוהו שעה אחת: (יז) ה"ג לא שניתק נתק בתוך נתק [כן הוא גירסת הילקוט והפסיקתא והראב"ד והגר"א]. בא הלל להוציא מן הדרך שאמר ר"ש ואמר כי יש נתק שטהור שעה אחת שיחזור ויטמא כגון שצמח בו קבוצה של שער שחור ואח"כ ניתק אותו שער מתוכו ונעשה נתק בתוך נתק וזה חידוש גדול שאם הלך אותו שער כולו עדיין הוא טהור כי הנתק הראשון

חזר למקומו וכיון שטהר שוב לא יטמא אבל כשניתק מאמצעיתו הוא טמא מה טעם מפני שהוא נתק אחר ואינו אותו שטיהר: לא טיהרתי אלא הרפוי. פי' ר"ע לא להוסיף ולא לחלוק אלא לפרש הטעם לדברי הלל מ"ט נתק בתוך נתק טמא כי התורה אמרה נרפא הנתק טהור הוא לא טיהרה אלא הרפוי וזה השער הואיל וניתק מתוכו לא היה רפוי אלא נתק אחר הוא. ואל תתמה האיך בא הלל ור"ע להוציא מדברי ר"ש והלא הוא היה תלמידו דכולה מלתא המסדר התו"כ קאמר לה דהלל ור"ע קמפקי מהאי כללא דר"ש: יכול יפטור וילך לו. שלא ימתין לטהרת הכהן ת"ל וטיהרו הכהן עד שיטהרנו הכהן: על דבר זה עלה הילל מבבל לא"י. לשאול מפי שמעיה ואבטליון את מדרש הפסוק הזה:

פרק י (א) מלמד שבוהק טהור. וא"צ שום הסגר: יכול לא יטמא משום אום. אום נקרא עיקר הנגע ואינה מטמאה שהיא בהק ואף הסגר א"צ: אבל יטמא משום פשיון. אם פשתה הבהק תהא מטמאה ואפילו אם הפשיון ג"כ אין לה רק מראה בהק [שהוא למטה מארבע מראות] כמו שאר נגעים שהפשיון סימן טומאה אפילו אחר טהרתו שע"י הפשיון נתברר שהוא נגע ואף בזה כן: ת"ל פרח בעור. דיתירא הוא. ללמד שאף אם פשה טהור: יכול יטהר את הבהרת שיצאה ממנה. שאם קדם במראה בוהק ונתחזק הלובן עד שעלה למראה בהרת, יכול יהיה טהור מפני שקדם לו הבוהק: ת"ל הוא. בוהק הוא. ר"ל הוא בהק אבל לא הבהרת שיצאה ממנו: יכול לא יטהר את הבהרת שיצאה ממנו. כי הלא נשתנה לבהרת ואין עליו עתה שם בהק כלל: אבל יטהר את הבהרת שנסמך לה. ר"ל אם הבהק לא נשתנה למראה אחרת רק פשתה ממנה פשיון שהוא מארבעה מראות ושם בהרת על הפשיון הו"א כיון דלעיל אמרינן דפשיון של בוהק הוא טהור הוא בכל גווני ואף אם יש לו שיעור נגע ומראהו בהרת: ת"ל בוהק הוא טהור הוא. תרי מיעוטי למעט גם את הפשיון אם יש לו מראה

*) הקשו המפרשים מ"ש דלגבי משואר אמרינן מדכתיב ושער שחור אין בו דדוקא כשהוא מבוצר בתוך הנתק והכא הלא ג"כ כתיב בו ואמרינן אפילו אינו מבוצר אפשר לומר דהתם היה צריך לכתוב ושער שחור אין לו ומדכתיב בו היינו בתוכו והנתק מקיפו אבל הכא הלא כתיב ושער שחור צמח בו מוכרח לכתוב בו דהיינו בנתק באיזה מקום שהוא:

(ט) אחרי טהרתו אין לי אלא לאחר הפטור ומנין אף בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני ת"ל יפשה ואם פשה יפשה: (י) ו) החליטו בשער צהוב והלך שער צהוב וחזר וכן בפיסיון בתחילה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור אחר החליטו הרי הוא כמות שהיה ז) לכך נאמר יפשה ואם פשה יפשה. החליטו בפסיון הלך הפסיון וחזר הפסיון וכן שער צהוב בסוף שבוע ראשון בס"ף שבוע ב' ואחר הפטור הרי הוא כמו שהיה ת"ל פשה ואם פשה יפשה: (יא) ומנין לשער צהוב החוזר לאחר הפטור טמא ת"ל לא יבקר הכהן לשער הצהוב ח) טמא הוא: (יב) ומנין לשער צהוב שיטמא שלא בפיסיון. ומנין לפיסיון שיטמא שלא בשער צהוב. ת"ל לא יבקר הכהן לשער הצהוב טמא ט) הוא: (יג) ומנין אין מסגירים את המוסגר ואין מחליטים את המוחלט ואין מסגירים את המוחלט ואין מחליטים את המוסגר בנתקים ת"ל לא יבקר הכהן לשער הצהוב י) טמא: (יד) ואם כ) בעיניו אין לי אלא בעיני עצמו בעיני בנו בעיני תלמידו מנין ת"ל ואם בעיניו עמד הנתק. ל) ושער מיעוט שער שתי שערות. שחור אין לי אלא שחור מנין לרבות את הירוק ואת

הגהות הגר"א הלכה י ו"ד ו) מנין שאם החליטו בשער צהוב כו' [דאם הוא דבר שפסיקא לו לא שייך לומר בהלכה י"א מנין לשער צהוב וכו' א"ו דהוא שואל מנין לענין שער צהוב ומנין שאם החליטו בפסיון לכך נאמר ואם פשה יפשה והוזר בהלכה י"א ושואל ומנין לשער צהוב וכו']: ז) לכך נאמר אם יפשה ואם פשה יפשה הכל מיותר [דקרא זה לא נאמר רק גבי פשיון וגם שם עדיין לא הודיע התנא גבי פשיון לענין אם הלך וחזר רק אח"כ. וגם בילקוט ליתא לאלו התיבות]: **הלכה יא** ח) טמא הוא מיותר [שנצרך להלכה י"ב עיין בביאורנו]: **הלכה יב** ט) הוא מיותר [שתיבת הוא נדרש בהלכה י"ג וכמו שהגיה הגר"א לקמיה]: **הלכה יג** י) טמא צ"ל טמא הוא: **הלכה יד** כ) בעיניו צ"ל בעינו [עיין בביאורנו]: ל) ושער צ"ל שער מיעוט וכו' [דוי"ו אצטריך לרבות שאר מראות כדלקמיה]:

ב י א ו ר

לעיל שם: (ט) ומנין אף בסוף שבוע ראשון. דאף דשם כתיב והנה לא פשה ולא היה בו שער צהוב צריך הסגר לא הוי ידעינן דאם פשה הוי מוחלט אלא הוי מפרשינן דאו או קאמר והיינו דאחר הסגר לא נטמא ע"י שער צהוב צהוב או פשיון צהוב אלא ע"י שניהם דוקא: ובסוף שבוע שני, היינו כשבא הכהן לראותו ואף דשם כתיב ג"כ לא פשה הוי אמרינן דאם פשה אינו מטהרו אלא מסגירו עוד אבל להחליטו לא הוי ידעינן: ת"ל יפשה וכו'. ר"ל דהוי מצי למכתב יפשה וכתיב פשה יפשה לרבות: (י) החליטו בשער צהוב והלך וכו'. ונפטר ואח"כ חזר שער צהוב: וכן בפסיון. דהיינו אם מה שחזר הוא הפסיון אע"פ שלא חזר הצהוב שבו הוחלט: בתחלה וכו'. ר"ל אימתי החליטו בשער צהוב בתחלה כשבא אל הכהן להראות או בסוף שבוע ראשון לאחר הסגר או בסוף שבוע שני או לאחר הפטור: אחר החליטו. פי' אחר שהחליטו בכל אלו הזמנים הלך והזר עוד [ובילקוט לא גרס כלל אחר החליטו ונכון הוא דהיינו רישא]: הרי הוא כמות שהיה. כלומר הרי הוא בהחליטו כמו שהיה: לכך נאמר יפשה. הגר"א לא גרס זה דלענין שער צהוב החוזר יליף לקמיה בהלכה י"א: החליטו בפסיון הלך הפסיון וכו', כלומר שהזרו ולמחו שערות במקום שפשה והזר הפסיון שלאחר שנמחו חזרו וניתקו: וכן שער צהוב. דהיינו או שבא הסימן האחר והוא השער הצהוב: בסוף שבוע ראשון. ר"ל אימתי החליטו בפסיון בסוף שבוע ראשון וכו' דבתחלה לא שייך פסיון דאינו אלא לאחר הסגר: (יא) ומנין לשער צהוב החוזר אחר הפטור. דקרא לא ביאר אחרי טהרתו אלא בפסיון צהוב ת"ל לא יבקר הכהן לשער הצהוב משמע לא יבקרו אם חזר דדלמא אית ביה טהרה משום דהלך מתחלה אלא כיון דחזר טמא הוא [וממילא ילפינן אח"כ דה"ה אם הלך עוד הפעם וחזר ג"כ טמא הוא וכמו לענין פסיון דמרבינן מאם פשה יפשה אם החליטו בפסיון אחר הפטור והלך והזר עוד הפעם כן ה"ה לענין שער צהוב] ויהיה פירושא דקרא הכי וראהו הכהן והנה פשה הנתק בעור הוא טמא אף שהוא אחר טהרתו וה"ה לענין שער צהוב אם הוא לאחר טהרתו ג"כ טמא ולא יבקרנו הכהן להקל בו משום דהוא לאחר טהרתו: (יב) ומנין לשער צהוב שיטמא שלא בפסיון. אף דכתיב ברא"ש הפרשה דשער צהוב צהוב מטמא וכן בפסוק ל"ד מוכח דפסיון צהוד מטמא אפשר דהוא דוקא קודם טהרתו אבל לאחר שטיהרו הכהן וחזר אפשר דבעינן דוקא תרווייהו לטמאו ויהיה פירוש פסוק (ל"ט) כך וראהו הכהן והנה פשה הנתק בעור וגם היה בו שער צהוב שחזר לאחר טהרתו לא יבקר לשער הצהוב לומר שלאחר טהרתו כשחוזר שוב אינו סימן טמא וישאר פסיון צהוד ולא יטמא על ידו אלא טמא הוא אבל לעולם תרווייהו בעינן: ת"ל לא יבקר הכהן לשער הצהוב טמא. משמע פשטיה דקרא דכיון שיש בו פסיון א"צ לבקר ולחפש אחר שער צהוב אלא דבפסיון לבד נטמא ומדכתב טמא אחר שער צהוב משמע דשער צהוב הוא ג"כ סימן טומאה בענין דמיירי ביה דהוא לאחר טהרתו והוקשו להדדי לענין טומאה: (יג) ומנין אין מסגירין וכו'. כבר נבואר זה לעיל בפרשה א' פ"ב ברייתא ז' אלא דשם איירי לענין נגע בעור הבשר וכאן מיירי לענין נתקים וע"ש בביאורנו: ת"ל לא יבקר טמא הוא. הנה הפסוק לא יבקר מדסתם התורה מוכח שכלול בו כמה ענינים וכולהו בכלל לא יבקר ניגהו והוא מה שדרשנו בהלכות הקודמות וגם בהלכה זו: אין מסגירין את המוסגר, היינו אם נסגר פ"א ע"י נגע נתק ונראה בו נתק אחר לימדנו התורה שלא יסגירו לבקרו שמא יוולד לו שער צהוב וכן אין מחליטין את המוחלט אם נחלט ע"י נתק ונולד לו נתק במקום אחר עם שער צהוב אין מחליטין אותו על ידו וזהו שכתב לא יבקר הכהן לשער הצהוב החדש כי טמא הוא מכבר וכן אין מחליטין להמוסגר ואין מסגירין להמוחלט הכל בכלל לא יבקר הוא שכבר טמא הוא: (יד) ואם בעיניו. אף דפשטיה דקרא קאי על הנתק מ"מ דרשוהו על הכהן ג"כ שבעיני הכהן יראה שעומד על שיעורו הראשון מדלא כתיב לא פשה כמו בפסוקים הקודמים: בעיני עצמו. פי' אם הכהן הראשון יכול לראות בעצמו ולהתבונן שלא פשה הנגע: בעיני בנו וכו'. היינו שהכהן הראשון מסופק בפסיונו בסוף שבוע ראשון כשבא לראותו וראהו בנו ותלמידו עמו מתחלה והם אומרים שלא פשה אלא שעמד בעיניו יסגיר ולא יחוש לספיקו להעמידו בספק מוחלט לחומרותיו: ת"ל ואם בעיניו עמד וכו'. היינו מדלא כתיב בעינו אשמועינן קרא דרך אגב דאפילו אחר שמכיר שלא פשה משיעורו הראשון ג"כ סמך נן עליו. והנה האי קרא אסיף שבוע ראשון קאי דאמר לעיל שאם עמד בעיניו שמגלחו ומסגירו שבוע שני וקאמר הכא דההוא עמד בעיניו דאמרינן לעיל שהוא מגלח ומסגיר דוקא שלא צמח בו שער שחור אבל אם צמח בו שער שחור כבר נתרפא ואין זקוק לא לתגלחת ולא להסגר וה"ה שאם פשה בסוף שבוע או שהיה בו שער צהוב וצמח בו שער שחור שהוא טהור. ובאמת לאו דוקא כשצמח בתוך הנתק שער שחור מחדש דה"ה אם נשארו מתחלה בתוך הנתק איזה שערות שחורות ג"כ מטהרים אותו כמו דכתיב (בפסוק ל"א) ושער שחור אין בו לדיוקא דאם יש בו טהור ואפילו אם יש בו ג"כ שער צהוב או שפשה אח"כ וזהו הנקרא מסואר היינו שנשארו מתחלה

בתוך

בא ללמד על שער שחור שהוא סימן טהרה בנתק הא מה אני מקיים ושער שחור אין בו ואם יש בו פטור. והסגיר הכהן את נגע הנתק שבעת ימים ח) תחילה:

פרק ט.

(א) **בשביעי** יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום ולא בלילה: (ב) א) יכול עור הבשר שהוא מטמא בארבע מראות יהא צריך יום נתקים שאין מטמאים בד' מראות לא יהו צריכים יום ת"ל ביום ולא בלילה: (ג) והנה לא פשה הנתק ולא היה בו שער צהוב רבי יהודה אומר אינו אומר לא הפך בו השער צהוב אלא לא היה בו שער צהוב הא אם קדם את הנתק טמא. רבי יוחנן בן נורי אומר אינו אומר לא היה בו שער צהוב דק אלא לא היה בו שער צהוב ואפילו ארוך. ומראה הנתק אין עמוק מן העור לא ממשו: (ד) והתגלח בכל אדם. לפי שמצינו שתגלחת האחרונה בכהן יכול אף זו בכהן ת"ל והתגלח בכל אדם: (ה) והתגלח בכל דבר. לפי שמצינו שתגלחת אחרונה בתער יכול אף זו בתער ת"ל והתגלח בכל דבר: (ו) והתגלח אע"פ שהוא נזיר. לפי שנאמר תער לא יעבור על ראשו יכול אע"פ מנוגע ת"ל והתגלח אע"פ שהוא נזיר: (ז) יכול כשם שתגלחת הנגע דוחה לתגלחת הנזיר בזמן שהוא ודאי כך תהא תגלחת הנזיר דוחה לתגלחת הנתק ב) בזמן שהוא [ודאי] (ספק) ת"ל ואת הנתק לא יגלח. וכי מה יש בו וא"כ למה נאמר ואת הנתק לא יגלח אלא סמוך לנתק לא יגלח הא כיצד מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה. ומנין לתולש סימני טומאה מתוך נגעו ג) עובר בלא תעשה ת"ל ואת הנתק לא יגלח: (ח) וכבס בגדיו ד) מלטמא משכב ומושב ומלטמא בביאה. וטהר מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הציפרים. וכבס בגדיו ה) וטבל. יכול הרי הוא מסולק ת"ל ואם פשה יפשה טמא:

הגהות הגר"א הלכה ט ח) תחילה. צ"ל זהו תחלה [פי' הסגר ראשון]: **פרק ט הלכה ב** א) יכול. צ"ל שיכול: **הלכה ז** ב) בזמן שהוא ספק, צ"ל ודאי [וכן מסכים הראב"ד לגירסא זו]: ג) עובר. צ"ל שהוא עובר: **הלכה ח** ד) מלטמא משכב ומושב מיותר [עיין לעיל פרשה ב' פ"ב הלכה יו"ד מה שכתבנו שם על דבריו שגם שם כתב כן]: ה) וטבל צ"ל וטהר [כן הוא לשון הפסוק ועיין בביאורנו שפירשנו ע"פ הפסיקתא כפשוטו והגר"א מיאן בזה דהיה לו להברייתא לפרש כן לעיל בפרק ב' הלכה יו"ד על הפרשה ראשונה של נגעים שכתוב שם ג"כ וכבס בגדיו וכן בילקוט ליתא תיבת וטבל]:

ביאור

הנגע אבל הכא איירי בשער שחור שנשאר בו מקודם אפשר דבזה החמירה התורה שיטמא על ידם: הרי זה בא ללמד וכו'. פי' דבזה מוכח שהשער שחור סימן טהרה וע"כ אין סברא לומר דשערות שחורות שנשארות מקודם יהיה על ידם סימן טומאה וא"כ הא מה אני מקיים וכו' ע"כ דלהקל הוא בא: שבעת ימים תחלה. עיין לעיל פרשה א' סוף פ"א מה שכתבנו בשם הראב"ד:

פרק ט (א) יכול בין ביום ובין בלילה. שלפניו דגם הוא בכלל שביעי: (ב) יכול. פי' שיכול: מטמא בארבע מראות וכו'. וצריך להבחין אם הוא מכללם: שאין מטמאין בד' מראות. אלא בכל מראה שהיא: לא יהו צריכים יום. וע"כ לא היינו יכולים ללמוד זה במה מצינו מהתם: (ג) אינו אומר לא הפך וכו'. דולא הפך משמע דע"י הנתק שנתהוה בו נהפך השער להיות צהוב אלא נאמר לא היה בו מכלל דאם היה בו אפילו קודם לנתק ג"כ טמא: ר' יוחנן ב"נ אומר וכו'. התנא מביא עוד דרש שדרש ריב"נ על האי קרא ולא אתי למפלג אדלעיל: לא היה בו שער צהוב דק. היה משמע דשער צהוב דוקא כשהוא דק אלא נאמר סתם לא היה בו שער צהוב משמע דאם היה בו אפילו אינו דק אלא ארוך ג"כ בכלל שער צהוב הוא וטמא ועיין לעיל פרשה ה' הלכה ו': ומראה הנתק וכו' לא ממשו. פי' מדכתיב ומראהו ולא כתיב והנתק משמע דלענין ממשו לא איירי קרא כלל: (ד) והתגלח בכל אדם. ר"ל מדלא כתיב וגילחו והיה משמע דאכהן דאיירי ביה קרא לעיל קאי אלא והתגלח משמע דכל שהוא מגולח שפיר דמי ואצטריך ללמדנו זה לפי שמצינו וכו': שתגלחת האחרונה. דהיינו ביום טהרתו שהוא בכהן דוקא כדלקמן בפרשה מצורע פ"א הלכה ג': (ה) בכל דבר. דלשון והתגלח משמע דמשמיענו הכתוב דבכל אופן שנתגלח ע"י איזה דבר שהוא [וכן ע"י איזה אדם שהוא וכנ"ל] שפיר דמי: שתגלחת אחרונה בתער. כדיליף לה במסכת נזיר פרק ג' מינין (דף מ"ס): (ו) אע"פ שהוא נזיר. דלשון והתגלח משמע שלא יהא להמצורע שום עיכוב מלהתגלח דהיינו אפילו אם הוא עומד באמצע ימי נזירותו: לפי שנאמר תער לא יעבור על ראשו. וקי"ל דחייב בין בתער ובין במספרים וכל דבר מדכתיב לא יעבור לרבות כל המעבירים וא"כ בענינו אפילו אם יתגלח ע"י מספרים יהא חייב: (ז) בזמן שהוא ודאי. פי' בזמן שהנגע ודאי וגילתה התורה דמצות גילוח המצורע דוחה לאיסור תגלחת הנזיר: ה"נ כך תהא תגלחת הנזיר דוחה לתגלחת הנתק בזמן שהוא ודאי [הגר"א וכן הראב"ד מסכים על גירסא זו עי"ש] ופי' בזמן שהוא ודאי בזמן שהנזיר ודאי ופירוש הברייתא כן הוא יכול דבעת שהנזיר השלים ימי נזירותו וצריך לגלח אי איתרמי שהוא מנוגע ידחה מצות תגלחתו את איסור תגלחת הנגע היינו מה דכתיב ואת הנתק לא יגלח וזהו שיטה של שער שמניח סביבות הנגע וכדלקמיה בברייתא: ת"ל ואת הנתק לא יגלח. והיינו אפילו אם הוא נזיר מדרישא דקרא והתגלח איירי אפילו בנזיר כך סיפא דקרא ואת הנתק לא יגלח הוא אפילו בנזיר: וכי מה יש בו. פי' הלא נתק הוא שניתקו כל השער משם ומה הצריך הכתוב שלא לגלחו: מגלח חוצה לו. הוא מה דכתיב והתגלח: ומניח שתי שערות סמוך. היינו כל סביבות הנתק מניח שיטה של רוחב שתי שערות: כדי שיהא ניכר אם פשה. הנתק והיינו שיהא ניתק עוד שתי שערות מן השיטה מבפנים ואפילו רק במקום אחד כי אין שיעור לפשיון: ומנין וכו'. פי' אם את הנתק הוא סמוך לנתק למה לא אמר כך בהדיא אלא ללמדנו אגב אורחיה דבר אחר והוא שהתולש סימני טומאה והוא התולש שער צהוב מתוך נתקו שעובר בל"ת ואת הנתק לא יגלח והוא כל מה שבנתק: מלטמא משכב ומושב ומלטמא בביאה. דקודם לזה בעודנו מוסגר הוא מטמא משכב ומושב ומטמא בביאתו לבית כל אשר בבית ועיין לעיל בפרשה ב' פ"ב הלכה יו"ד מה שכתבנו שם: וטהר מן הפריעה וכו'. עיין לעיל בפרשה ב' פ"ב הנ"ל שבררנו הכל: וכבס בגדיו וטבל. הברייתא מבאר מה הוא הכיבוס טבילה וכן מוכח בפסיקתא: יכול הרי הוא מסולק וכו'. עיין לעיל

שלא יפה כוחו במקומו ליטמא בכל מראה תאמר בשער צהוב דק שיפה כוחו במקומו ליטמא בכל מראה. הואיל ויפה כוחו במקומו ליטמא בכל מראה יטמא הפוך ושלא הפוך ת"ל נגע נתק ג) הקיש נגע לנתק מה הנגע שער לבן שבו אינו מטמא אלא הפוך אף הנתק שער צהוב שבו לא יטמא אלא הפוך: (ג) ר' יהודה אומר כל מקום שצ"ל הפך אמר הפך אבל הנתק ד) שנאמר בו ושער צהוב מטמא הפוך ושלא הפוך: (ד) א"כ למה נאמר נגע נתק ה) הקיש נגע לנתק מה נגע אינו פחות מכגרים אף נתק אינו פחות מכגרים. וכשהוא אומר למטה נגע נתק הקיש נתק לנגע מה נתק שאין הפיסיון לתוכו אף הנגע שאין הפיסיון לתוכו: (ה) ו) ושער מיעוט שער שתי שערות. שחור אין לי אלא שחור ומנין לרבות את הירוק ואת האדום ז) ת"ל שער. א"כ למה נאמר שחור השחור מציל (והאדום) והצהוב אינו מציל: (ו) איזהו צהוב שאינו מציל הרי שקדם את הנתק טמא דברי ר' יהודה אלא שהיו בו שתי שערות אחת צהובה ואחת שחורה אחת צהובה ואחת לבנה הייתי אומר הואיל ואינן מצטרפים לטומאה יצטרפו לטהרה ת"ל שחור השחור מציל והצהוב אינו מציל. ר"א בן יעקב אומר שער צהוב שקדם את הנתק לא מטמא ולא מציל. ר"ש אומר כל שאינו סימן טומאה בנתק הרי סימן טהרה בנתק: (ז) אין בו עד שיהא מבוצר בו. מיכן אמרו ב' נתקים זה בצד זה ושיטה של שער מפסקת ביניהם נפרץ ממקום אחד טמא משני מקומות טהור. כמה תהא פירצה מקום שתי שערות. נפרץ ממקום אחד כגרים טמא מפני שלא כנס שער שחור לתוכו: (ח) שני נתקים זה לפנים מזה ושיטה של שער מפסקת ביניהם נפרץ ממקום אחד טמא משני מקומות טהור. כמה תהא פירצה מקום ב' שערות. נפרץ ממקום אחד כגרים טהור מפני שכנס שער שחור לתוכו: (ט) ושער שחור אין בו והסגיר ואם יש בו פטור. או אינו אומר אלא ושער שחור אין בו והסגיר ואם יש בו מטמא. כשהוא אומר ואם בעיניו עמד הנתק טהור הוא הרי זה

הגהות הגר"א הלכה ב ג) הקיש נתק לנגע צ"ל גם בבאן: הלכה ג ד) שנאמר בו ולא היה בו שער צהוב וכו' [וכן איתא בילקוט]: הלכה ד ה) הקיש נגע לנתק ואח"כ נתק לנגע צ"ל כהפך: הלכה ה ו) ושער. צ"ל שער: ז) ת"ל שער צ"ל ושער [דהריבוי הוא מהוי"ו]:

ביאור

ושער שחור צמח בו: שלא יפה כחו במקומו ליטמא בכל מראה. דבעינן שיהיה מקום הנגע אחד מן ד' מראות: ליטמא בכל מראה. כדאיתא בפרק הקודם בהלכה ז': (ג) ר' יהודה אומר כל מקום שצ"ל הפוך. פי' דכל מקום שצריך להתנות בהפוך אמר הכתוב בהדיא ולא בהיקש שכן אמר ושער בנגע הפך לבן והדר אמר והיא הפכה שער לבן ובשאין ובמכוה אמר ושערה הפך לבן ואחר שאמרו בכל המקומות ובמקום אחד לא אמרו בהדיא אין זה אלא שאין ההפוך תנאי בו: (ד) מה נתק שאין הפסיון לתוכו. מדכתיב והתגלח ואת הנתק לא יגלח ואיתא לקמן דהיינו שמשייר סביבות הנתק שיטה אחת שער כדי שיהא ניכר אם יפשה הנתק דהיינו שינתק עוד שער הרי שהפסיון מבחוץ הוא: אף נגע שאין הפסיון לתוכו. דאי הוי מחיה בתוך הבהרת ונתמעטה המחיה ופשתה הבהרת לתוך המחיה לא מקרי פסיון וכדתנן בפרק ו' דנגעים משנה ג' דעת חכמים שם: (ה) ה"ג מנין לרבות את הירוק ואת האדום ואת הלבן ת"ל ושער. [ר"ש וכן איתא בילקוט]. ו' ריבויא הוא: והצהוב אינו מציל. וכגון שקדם שתי שערות צהובות קודם הנתק דלמדנו לעיל בהלכה ב' דאינם סימן טומאה וקמ"ל הכא דאע"פ שהוא טהור אינו מציל מיד הצהוב הטמא. אבל שחור ושאר מראות מצילות אף אם קדמו קודם הנתק [והאדום לא גרסינן וכן בילקוט ובר"ש ליתא]: (ו) ה"ג איזהו צהוב שאינו מציל הרי שקדם את הנתק טמא לדברי ר' יהודה. פי' הציור שליירנו כגון שקדם את הנתק לא משכחת לה אלא לת"ק דר' יהודה בהלכה ב' דאמר דאם קדם הצהוב להנתק אינו מטמא אבל לדברי ר' יהודה דאמר שם דטמא היכי משכחת לה צהוב שהוא טהור דאצטריך למעוטי דאינו מציל: אלא. להכי אצטריך למעוטי כגון וכו': הואיל ואינן מצטרפים לטומאה. דשער צהוב אחד אינו סימן טומאה והו"א דהוא כשאר מראות של שער ויצטרף לטהרה. ונקט אחת צהובה ואחת לבנה דבשתיהם לבנות אמר לעיל דמצילות תלמוד לומר שחור ופו' למעוטי צהוב דאינו מצילו מן החלטתו שיהו לו ע"י הפסיון: לא מטמא.

דס"ל כת"ק דר' יהודה: ולא מציל. דנתמעט משחור וכנ"ל: הרי סימן טהרה בנתק. ומצילות אח"כ: (ז) אין בו. פי' דכתיב ושער שחור אין בו ובו משמע בתוכו דהיינו ששער שחור יהיה בתוך הנתק והנתק מקיפו כמבצר אבל אם עומד בתוך הנתק מן הצד אינן מצילות עד שיהא רחוק מן מקום השער המקיף את הנתק מקום שתי שערות דאז נחשבות כמבוצרות בתוך הנגע כדתנן בנגעים פ"י משנה ג': ושיטה של שער. שחור מפסקת ביניהם שנשארו מקודם והם אינם יכולים להציל את הנתקים דהרי בעינן שיהיו מבוצרות דהיינו שהנתק יקיפו מכל צד ובזה אין הנתק מקיפו מכל צד: נפרץ. זה אל תוך זה ממקום אחד טמא שעדיין אין השער שחור מבוצר: משני מקומות טהור. שהרי נשאר שער שחור בין שתי הפרצות והרי הן כנתק אחד והשחור מבוצר בו: מקום שתי שערות בכל פרצה וקמסיים הברייתא דדוקא כשיש שתי פרצות בשיטה אף שהם פרצות קטנות כשתי שערות אבל אם נפרץ במקום אחד אפילו פרצה גדולה כגרים טמא מפני וכו': (ח) ושיטה של שער מפסקת ביניהם. פירוש שהם כמו עיגול בתוך עיגול: נפרץ ממקום אחד טמא. הפנימי שהרי שער שחור בצדו ואינו מבוצר לתוכו אבל החצון טהור דהא שערות שחורות מבוצרות לתוכו: משני מקומות טהור. הפנימי וכ"ש החצון שנעשו שניהם ע"י הפרצות נתק אחד ובתוכן שתי שערות שחורות מבוצרות: כמה תהא הפרצה. משני מקומות ויהא טהור: מקום שתי שערות. אבל אם נפרץ במקום אחד כגרים שהוא שיעור גדול טהור והא דאמרן מקודם נפרץ במקום אחד טמא היינו בפחות מכגרים אבל מאחר דנפרצה כגרים אפילו ממקום אחד נעשו שתי הנתקים אחד ושערות הנשארים הרי הן מבוצרות. ולעיל בשתי נתקים זה בצד זה דאמרן אפילו נפרץ כגרים במקום אחד טמא דלא חשיבי מבוצרות כיון דבקצה השיטה דבוקות לשערות שברא חוץ לנגע: (ט) ואם יש בו מטמא. והאי דכתיב בסוף פרשה אם שער שחור צמח בו נרפא הנתק וטהור הוא התם הלא איירי בצמח השחור אחר שבא הנתק והשחור הוא לאות שנרפא

עמוק מנין לרבות את השוה ד) לגבוה ת״ל והנה אין מראהו עמוק מן העור וא״כ למה נאמרה מראהו עמוק יכול אם נתקו אדם יהא טמא ת״ל מראהו עמוק מה מראהו עמוק בידי שמים אף אין לי אלא בידי שמים: (ה) ובו להביא את שבתוכו ושוכב חוצה לו פרט לשחוצה לו ושוכב בתוכו. ושער מיעוט שער שתי שערות. צהוב לא ירוק לא אדום ולא שחור. אוציא את כולו ולא אוציא את שער לבן. ודין הוא ומה אם שער צהוב שאינו סימן טומאה בנגע הרי הוא סימן טומאה בנתק שער לבן שהוא סימן טומאה בנגע אינו דין שיהא סימן טומאה בנתק ת״ל צהוב צהוב ולא לבן. ולמה הוא דומה לתבנית הזהב: (ו) דק לקוי קצר דברי ר״ע. ר״י בן נורי אמר אפילו ארוך. א״ר יוחנן בן נורי ומה הלשון הוא אומר דק מקל זה. דק קנה זה. דק לקוי קצר. או דק לקוי ארוך. אמר לו ר״ע עד שאנו למידים מן הקנה נלמד מן השער. דק שערו של פלוני. דק לקוי קצר. לא דק לקוי ארוך: (ז) יכול יהיה מוסף על ארבע מראות שבעור הבשר ת״ל וטמא אותו הכהן נתק הוא: (ח) יכול אינו מוסף על ארבע מראות שבעור הבשר אבל יטמא מקום הבהרת ה) ת״ל נתק הוא הוא אינו מטמא מקום הבהרת: (ט) יכול לא יטמא מקום הבהרת אבל תהא הבהרת מטמאה בראש ובזקן ת״ל נתק הוא ו) צרעת הראש או הזקן הוא. אין לראש ולזקן ז) טומאתה אלא מטומאת נתקים בלבד:

פרק ח.

(א) **וכי** יראה הכהן את נגע הנתק. א״ר שמעון מה ת״ל נגע נתק א) הקיש נגע לנתק מה נגע שער לבן שבו אינו מטמא אלא הפוך אף הנתק שער צהוב שבו לא יטמא אלא הפוך. ג) שער צהוב דק: (ב) ק״ו. ומה אם שער לבן שאין שער אחר מציל מידו אינו מטמא אלא הפוך שער צהוב דק שיש שער אחר מציל אינו דין שלא יטמא אלא הפוך. לא אם אמרת בשער לבן

הגהות הגר״א **הלכה ד** ז) לגבוה צ״ל והגבוה: **הלכה ח** ה) ת״ל נתק [צ״ל] ת״ל צרעת הראש והזקן הוא בראש ובזקן הוא מטמא ואינו מטמא מקום הבהרת [דמתיבת נתק אין שום ראיה ומוכח ממנו דהוא מפרש מקום הבהרת היינו כל הגוף כפירוש הראב״ד וכמו שהעתקנו בביאורנו]: **הלכה ט** ו) צרעת הראש או הזקן הוא מיותר [פשוט דהא אדלעיל קאי וכי יהיה בו נגע בראש או בזקן וע״ז מסיים הקרא נתק הוא מוכח ממילא דטומאת הראש והזקן הוא רק בנתק בלבד ולא בד׳ מראות]: ז) טומאתה. צ״ל טומאה: **פרק ח הלכה א** א) צ״ל הקיש נתק לנגע [וכן איתא בילקוט]: ג) שער צהוב דק ק״ו הכל מיותר וצ״ל והלא דין היא מה אם שער לבן וכו׳ [אף שרחקנו בביאורנו מ״מ האמת עם הגר״א ועיינתי בילקוט גם שם ליתא תיבת שער צהב דק גם מה שמחק תיבת ק״ו ג״כ הדין עמו דמלשון זה משמע דגם ק״ו יש ע״ז הדין ובאמת קושיא היא דאם יש ק״ו א״צ היקש וגירסתו והלא דין הוא ר״ל וא״כ ל״ל היקש]:

ב י א ו ר

בהגהות הגר״א דהדרש הוא מתיבת בו [דהוא יתירא ואתי לרבות כל שיש בו נגע אפילו מראש או מזקן לחוד] דתיבת או כבר דרש מקודם להורות שאין מצטרפין זה עם זה: (ד) ת״ל והנה אין מראהו עמוק. פי׳ וע״ז מסיים התורה לבסוף דוקא כשלא היה בו שער צהוב ומשמע דאם היה בו שער צהוב אף בזה טמא: אין לי אלא בידי שמים. אבל בידי אדם לא מקרי נתק וטהור אף כשיש בו שער צהוב: (ה) ובו להביא את שבתוכו וכו׳. דעקרו בתוך הנתק אף שכל השער שוכב חוצה לו ולאפוקי אם הוא להיפך: ת״ל צהוב. פי׳ דכמה פעמים כתיב צהוב למעוטי כל שאינו צהוב: (ו) דק לקוי קצר דברי ר״ע. שאם היה ארוך כשאר שערות ראשו אינו סימן טומאה בנתק עד שיהא נקטף כשער הגלקה וכן אם היה עבה כשאר שערות ראשו אין זו סימן טומאה אלא שיהא דק בעובי וגם קצר וזהו לקותו [ראב״ד]: אפילו ארוך. כיון שהוא דק זהו לקותו. וטעמא דר׳ יוחנן בן נורי מפיק ליה לקמן בפ״ט מולא היה בו שער צהוב ולא כתיב דק ש״מ אפילו ארוך ואע״ג דלכו״ע דק בעינן אפ״ה מדלא כתיב ביה כי האיך ש״מ לאגמורי דאפילו ארוך מטמא כיון שהוא דק בעובי שם דק עליו: או דק לקוי ארוך. בודאי אפילו הוא ארוך כיון שהוא דק בעובי שם דק עליו וה״נ בעניננו: (ז) יכול יהא מוסף וכו׳. פי׳ יכול יהא נגע זה האמור בראש ובזקן מוסיף על ענין ארבע מראות שבעור הבשר כדאמרינן בעלמא וי״ו מוסיף על ענין ראשון וא״כ לא יהא הנתק מטמא ע״י שער צהוב אא״כ יש בו ג״כ מארבע מראות האמורים בעור הבשר: ת״ל וטימא אותו הכהן נתק הוא. הרי פירש מהו הנגע שהוא נתק ולשון נתק אינו אלא נשירת השער כאדם הניתק ממקומו: (ח) יכול לא יהיה מוסיף כו׳ אבל יהא מטמא מקום הבהרת, כלומר כיון שלמדנו לראש ולזקן דנשירת השער לבד אף אם אותו, המקום אין לה מארבעה מראות הוא ג״כ סימן טומאה מעתה אף בכל מקום כינוס שער שבגוף יהיה נתק מטמא. ושאר הגוף נקרא מקום הבהרת מפני שהבהרת מטמאה בו: ת״ל נתק הוא. וסומך התנא על סיפיה דקרא דכתיב צרעת הראש או הזקן הוא ותיבת הוא מיעוט הוא בראש ובזקן הוא מטמא ואינו מטמא הנתק על מקום הבהרת דהיינו על כל הגוף: (ט) יכול לא יטמא מקום הבהרת. פי׳ הנתק לא יטמא בשאר הגוף שהוא מקום הבהרת אבל תהא הבהרת מטמאה בראש וזקן אפילו במקום שער נמצאו ראש וזקן יתרים על שאר הגוף שמטמאים בארבע מראות כשאר עור בשר וגם מוספים על הגוף טומאת נתקים ת״ל נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא אין לראש וזקן אלא טומאת נתקים בלבד כי הוא האמור בקרא מיעוטי ניגהו: אלא מטומאת נתקים בלבד. דע דדעת הראב״ד דטומאת נתקים האמור בתורה הוא שאע״פ שאין בראש ובזקן שום נגע אחר אלא נשירת השער באמצע ראשו דהוא בא מחמת חולי ובו שער צהוב או פשיון שהוא טמא ודעת הרמב״ן דאע״פ דלא בעינן שיהיה על אותו מקום דנשירת השער אחד מארבעה מראות האמורים בעור הבשר כדמפרש בברייתא אבל שיהיה עכ״פ נגע באותו מקום דאז נקרא נגע הנתק:

פרק ח (א) מה ת״ל נגע נתק. דהיה לו לכתוב וכי יראה הכהן והנה וגו׳: אלא הפוך. מחמת הנגע שהנגע קדם לשער לבן דכתיב שם והיא הפכה שער לבן. וזהו שמסיים שער צהוב דק היינו שע״י הנגע נתהפך לשער צהוב דק: (ב) ק״ו. כלומר אי נמי לא צריך קרא דמק״ו נלמוד אותו: שאין שער אחר מציל מידו. שאם יש בו שתי שערות לבנות אפילו אם במקום הנגע יש עוד כמה שערות שחורות אעפ״כ טמא הוא: שיש שער אחר מציל. שאם יש בו שער שחור וצהוב טהור כדדרשינן לקמן מן

ושער

שתי שערות: (ז) ושפלה איננה מן העור והיא כהה זהו שאמרו לרבות את הכהה ג) לגבוה: (ח) וראה הכהן ביום השביעי ד) אם פשה תפשה בעור. שיכול אין לי פיסיון מטמא אלא בסוף שבוע מנין אף לאחר הפטור ת"ל תפשה אם פשה תפשה: (ט) החליטו בשער לבן הלך שער לבן וחזר שער לבן. וכן פיסיון בתחילה ובסוף שבוע לאחר הפטור החליטו בפסיון הלך הפיסיון וחזר. וכן בשער לבן בסוף שבוע לאחר הפטור לכך נאמר תפשה. ואם פשה תפשה. מה ת"ל צרעת צרעת צרעת ג' פעמים. צרעת כגריס. צרעת ליתן את האמור בשאת בבהרת ואת האמור בבהרת בשאת. צרעת ליתן את האמור בשחין במכוה ואת האמור במכוה בשחין. מה ת"ל היא היא היא ג' פעמים היא אינה מטמא' במחיה בתחלה ובסוף שבוע לאחר הפטור. היא פרט לשפשת' לבוהק בסוף שבוע לאחר הפטור. היא אין לה מראה חמישית. היא אין השחין והמכוה מצטרפים זה עם זה:

פרשתא ה.

(א) א) **איש** להביא את שניתק נתק בתוך נתק דברי ר"ע. איש ואשה אין לי אלא איש ואשה מנין לרבות טומטום ואנדרוגינוס ת"ל או. כי יהיה בו נגע בראש או בזקן מלמד שאין הראש והזקן מצטרפים זה עם זה: (ב) יכול לא יצטרפו זה עם זה אבל יפסו מזה לזה ת"ל צרעת הראש או הזקן כשם שאין מצטרפין זה עם זה כך אין פוסין מזה לזה: (ג) אין לי אלא בזמן שיש לו בראש ובזקן. יש לו בראש אבל לא בזקן בזקן אבל לא בראש ב) (לא בראש ולא בזקן) מנין ג) ת"ל ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן: (ד) מראה עמוק אין לי אלא מראה

הגהות הגר"א **הלכה ז** ג) לגבוה צ"ל והגבוה: **הלכה ח** ד) ואם ב' פעמים שניהם מיותרים [דהא עיקר הדרשא מריבוי דפשה תפשה]: **פרשתא ה הלכה א** א) איש צ"ל ואיש [דהא הריבוי הוא מוי"ו יתירא]: **הלכה ג** ב) לא בראש ולא בזקן מיותר [דאיה הוא הנגע של נתק שהוא מיוחד רק לראש וזקן כדלקמן בברייתא וכן הק"א מתקן]: ג) ת"ל כי יהיה בו נגע בראש או בזקן סבו דרש [עיין בביאורנו]:

ביאור

הכא: (ט) מה ת"ל צרעת ג"פ. גבי מכוה יכתוב חדא כדכתיב בשחין: צרעת כגרים. בנין אב הוא מצרעת דכתיב גבי מחיה וכדאמרינן בכולהו נגעים: צרעת ליתן את האמור בשאת בבהרת. פי' דגבי שחין כתיב שאת לבנה או בהרת לבנה אדמדמת ואין לי אלא דשאת מטמא חלקה ובהרת בפתוך מנין ליתן את האמור של זה בזה וזה בזה. ילפינן זה מיתורא דנגע צרעת דבין פתוך ובין חלק בכל אחד בכלל נגע צרעת הוא ואע"ג דיתורא דנגע צרעת גבי מכוה כתיב כיון דילפינן לקמיה שחין ומכוה בגז"ש למילף מהדדי כחדא ענינא חשיב להו ולכן האי צרעת דמכוה דמייתר אתי לאגמורי לשחין למילף שאת ובהרת חדא מאידך [וזהו דדרשינן לעיל בפרשה ד' בהלכה ג' ליתן את האמור בשאת בבהרת ואת האמור בבהרת בשאת מדכתיב נגע צרעת מהאי נגע צרעת יתירה דכתיב גבי מכוה הוא דדרשינן הכי]: צרעת, שלישי: ליתן את האמור בשחין במכוה. היינו דבשחין כתיב שאת ולמידין מגזירה שוה צרעת צרעת דגבי מכוה נמי מטמא בשאת [דמאי דאמרינן לעיל בהלכה ה' מנין לרבות שאר המראות הו"א דלא אתי לשאת רק לתולדות בהרת]: ואת האמור במכוה בשחין. פי' דיש דינים שמבוארין רק במכוה היינו מה שכתוב שם והנה אין בבהרת שער לבן ודרשינן בהלכה ו' לרבות חוט היוצא וכו' וכן מה דממעטינן לקמיה מדכתיב היא היא גבי מכוה למידין מגז"ש דגבי שחין נמי דינא הכי: מה ת"ל היא היא. היינו גבי מכוה צרעת היא נגע צרעת היא נגע צרעת היא: ג' פעמים. באיזה ספרים הגירסא ד' פעמים וכן מוכח בסוף ברייתא: היא אינה מטמאה במחיה. דאחר שזכר הכתוב תרי סימנין שער לבן ופשיון אמר דהיא היא הטמאה ולא אחרת ואיזה היא הבאה במחיה דמכוה אינה מטמאה במחיה: בתחלה וכו'. כלומר בשום זמן מהזמנים שהמחיה מטמאה בעור בשר הלא אינה מטמאה: היא פרט לשפשתה לבוהק. דה"ק היא אשר פשתה במכוה ושחין טמאה ולא אותה שפשתה לבוהק ולא איירי שהבוהק עומד חוץ לשחין ומכוה דזה פשיטא דהא ילפינן לעיל בפ"ז הלכה ט' דדוקא מקום שתחתיה היא פושה אלא איירי שהבוהק עומד בתוך השחין: בסוף השבוע לאחר הפטור, דאז הוא זמן הפשיון:

היא אין לה מראה חמישית. וה"ק נגע צרעת היא אדינה כשארי נגעים שמטמאין רק בארבעה מראות ולא יותר: היא אין השחין והמכוה מצטרפין וכו'. כתב הק"א זאת החלוקה יתירה דכבר למדנו זה למעלה בראש הפרק ועוד הקשה דאיה עוד תיבת היא דהיא דכתיב גבי טהרה לא נוכל לחשוב בחשבון וע"כ הסכים דיש לגרוס שלש פעמים אכן בראב"ד משמע דוהיא כהה ג"כ מצטרף לחשבון דהוא כתיב גבי הסגר ומוסגר ג"כ טמא הוא ולפ"ז צריך לגרוס בברייתא מה ת"ל היא היא היא ד' פעמים. ומה שהקשה דכבר למדנו זה למעלה בראש הפרק תירץ הראב"ד דמהתם הו"א דקרא לא אתי רק למעוטי כשבאו ואינו ידוע אם שחין הוא או מכוה אבל לא לענין צירוף. וע"ש דעתו בגירסת הברייתא ופירושו:

פרשתא ה (א) ה"ג ואיש להביא וכו'. נגעים שבראש או בזקן קרויים נתקים על שם שהשער ניתק ונופל ונושר. ואין קרוי נתק אלא כל שיש לו קרחה באמצע ראשו ושער בכל סביבותיה אבל אם נשר כל שער ראשו או שנשר ממול פניו או מאחוריו טהור הוא כדכתיבי קראי בהדיא ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא. ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבח הוא טהור הוא ודרשינן לקמן ימרט ראשו שניתק כל ראשו או נמי קרח הוא טהור הוא וכן גבח טהור ומפרש לקמן קרחת כשהקדקוד שופע לאחוריו גבחת מקדקוד שופע לפניו שכל אלו אין בכלל נתק. ודרש בברייתא מדכתיב ואיש וי"ו יתירה להביא את שניתק נתק בתוך נתק דהיינו שהיה לו נתק ושיטה של שער מקיפו מכל סביבו וחוץ לאותו השיטה מקיף עוד נתק וחוץ לאותו הנתק מקיף עוד שער מבחוץ: ת"ל או. דהו"מ למכתב ואיש ואשה והאו לרבות הוא אותם שיש בהם ספק אם הוא בכלל איש או אשה [ואפשר שזהו שאמר הכתוב ואיש או אשה]: מלמד שאין הראש והזקן מצטרפים וכו'. והאי או לחלק הוא: זה עם זה. שאם היה כחצי גריס בראש וחצי בזקן אין מצטרפים לכשיעור: (ב) כך אין פוסין מזה לזה. שאם יש לו נתק כגריס בראשו סמוך לזקן ולאחר הסגרו פשה בזקן לא חשיב פשיון: (ג) לא בראש ולא בזקן לא גרסינן דא"כ במאי יטמא [ק"א וגם הגר"א מתקן]: ת"ל ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן. עיין

הגהות

תפשה ואם פשה תפשה: (ח) וטמא אותו את הודאי הוא מטמא ואינו מטמא את הספק. כיצד ב׳ שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע ואין ידוע באיזה מהן פשתה בין באיש אחד בין בשני אנשים טהור. רע״א באיש אחד טמא בשני אנשים טהור. אמר לו והלא נאמר ז) נגע הוא א״כ למה נאמר וטמא אותו את הודאי הוא מטמא ואינו מטמא את הספק: (ט) ואם תחתיה תעמוד הבהרת לא פשתה מקום שתחתיה הוא פושה לא פושה לא בעור הבשר ולא בעור המכוה. צרבת שיהא מקומה צרוב ח) ושיהא מקומה ניכר. וטהרו את הודאי מטהר ואינו מטהר את הספק. כיצד שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע ועוד בזה כסלע ועוד שניהם טמאים. אע״פ שחזרו להיות כסלע וכסלע שניהם טמאים עד שיחזרו להיות כגרים לכך נאמר וטהרו את הודאי הוא מטהר ואינו מטהר את הספק:

פרק ז.

(א) **ובשר** כי יהיה בו בעורו שחין. או בשר כי יהיה בעורו מכות אש מלמד שאין שחין ומכוה מצטרפים זה עם זה: (ב) א) לא שבאו ואין ידוע אם שחין הוא אם מכוה היא אלא אפילו כחצי גרים שחין וכחצי גרים מכוה אין מצטרפים: (ג) מכות אש יכול מורדת ת״ל והיתה מחית המכוה. יכול עד שתעשה צלקת ב) ת״ל מכות אש. הא כיצד חיתה ולא היתה. וכן הוא אומר למטן צרבת המכוה היא עד שתקרום כקליפת השום: (ד) אין לי אלא בזמן שנכוה באור מנין נכוה בגחלת או ברמץ או בסיד רותח בגיפסים רותח וכל שהוא מחמת האש זו היא מכוה ת״ל מכוה מכוה ריבה. אין לי אלא מכוה שלאחר הדיבור שלפני הדיבור מנין. בע״א משנתגייר עד שלא נתגייר מנין. בקטן משנולד עד שלא נולד מנין ת״ל מכוה מכוה ריבה. אין לי אלא מכוה שיש לה להיכן שתפשה מכוה שאין לה להיכן שתפשה מנין ת״ל כי יהיה בעורו אפילו בכולו. אין לי אלא בזמן שמקצתה מכוה ומקצתה בהרת. מקצתה מכוה וכולה בהרת. מקצתה בהרת וכולה מכוה. כולה מכוה וכולה בהרת מנין ת״ל בעורו בעורו ריבה: (ה) בהרת לבנה אדמדמת מלמד שהיא מטמאה בפתוך ומנין שתטמא חלקה ת״ל לבנה. מנין לרבות שאר המראות ת״ל או לבנה: (ו) ואם יראנה כולה כאחת. והנה אין בבהרת שער לבן זהו שאמרו לרבות את החוט היוצא ממנו שיש בו רוחב

הגהות הגר״א **הלכה ח** ז) נגע הוא א״כ למה נאמר יטמא מיותר וכצ״ל אמרו לו והלא נאמר וטימא אותו וכו׳ [טעמו דמרישא דברייתא מוכח דמוטימא אותו לבד אנו למדין דאפילו באיש אחד טהור]: **הלכה ט** ח) ושיהא צ״ל ויהא [שהוא הכל דבר אחד וכן משמע ג״כ בראב״ד]: **פרק ז הלכה ב** א) לא לבד שבאו וכו׳ כצ״ל [דבאמת גם זה בכלל מה שחלקן הכתוב לענינים נפרדים וכן משמע ג״כ בראב״ד]: **הלכה ג** ב) ת״ל מכות אש מ״ס וצ״ל המכוה [משמע דלאחר שחיתה ג״כ שם מכוה עליה שלא נתרפאה לגמרי אבל ממכות אש אין שום ראיה לזה]:

ביאור

גרסינן בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני כי אין שייך זה בשאין וכן איתא לקמן כהדיא גבי מכוה כמו שכתבנו) דהיינו שהתחילה הברייתא לבאר אימתי החליטו בפסיון בסוף שבוע או לאחר הפטור. ועל כל אלו הפרטים מסיים הברייתא לכך נאמר פשה תפשה דבכל גווני הפסיון מטמאו ונלמוד מזה לשער לבן דהוא ג״כ סימן טומאה דאם הלך וחזר מחליטו: (ח) בין באיש אחד. שהיה לו שני נגעים בשני מקומות בגופו אחד בהרת כגרים ואחד בהרת כסלע ובסוף שבוע היו שניהם כסלע ואיני יודע איזה מהם פשה ואע״ג דממ״נ יש לו נגע אחד שפשה אפ״ה גזירת הכתוב הוא שידע הכהן באיזה נגע הוא מחליטו: באיש אחד טמא. דממ״נ נגע וקרא מוקים ליה בשני אנשים: א״ל והלא נאמר נגע הוא. משמע שיהיה נגע ודאי ולא מטמאינן מספקא א״כ ל״ל למכתב וטימא אותו לרבות דאפילו באיש אחד לא מטמאין עד שידע בבירור על איזה נגע הוא מטמאו: שיהא מקומה צרוב. רשום והוא מה שחזר לומר ושיהא מקומה ניכר כדפרשינן לעיל שיהא עדיין מכת השחין ניכר בו שאם נרפא לגמרי ונעשה מקומו צלקת הרי הוא נידון כעור הבשר: ה״ג ויהא מקומה ניכר. [הגר״א בהגהותיו וכן משמע מהראב״ד]. והוא פירוש על מה שאמר שיהא מקומה צרוב: וטיהרו את הודאי וכו׳. דהו״ל למכתב וטיהר הכהן וטיהרו משמע אותו שידוע לו שהוא טהור ולא מספיקא אע״פ שחזרו להיות כסלע וכסלע. וא״כ אותו שהיה בתחלה כסלע הלך לו הפסיון וא״כ הו״ל לטהרו מ״מ כיון דלא ידעינן איזהו לא נוכל לטהרו ושניהם טמאים והטעם בענינו דמשנוקק לטומאה הרי יש לו חזקת טומאה ולא מטהרינן מספיקא ואינו דומה. לכצ״ל: עד שיחזרו להיות כגרים. והלך הפסיון משניהם:

פרק ז (א) ובשר וכו׳ או בשר וכו׳ מלמד שאין שחין ומכוה מצטרפין זה עם זה. פי׳ מדחלקן הכתוב לשתי פרשיות ופירש משפט כל אחת ולא צירפם יחד שהרי משפטן שוה והיה לו לכתוב כי יהיה בו בעורו שחין או מכוה: (ב) לא שבאו וכו׳. פי׳ ולא תימא דהאי שחלקן ואשמועינן דאין ענינם אחד רק להכי הוא דאתא שאם בא עליו ולא ידע אם היה שחין או מכוה כגון שנכוה במים חמין ולא ידע אם בחמי האור או בחמי טבריה אינו יכול הכהן לטמאו [ואינו דומה לשאת ובהרת שאם היה ספק לו אם הוא מראה זו או זו מטמאו ממ״נ דהתם ענינם אחד] עד שיתודע לו בבירור מה הוא אלא למעוטי אפי׳ כחצי גרים וכו׳: (ג) יכול מורדת. פי׳ שהמכה מורד בו ומכאיבו שלא נתרפא כלל: ת״ל והיתה מחית המכוה. משמע שחיתה ונתרפא המכה: צלקת. היינו שנתרפאה לגמרי ובשרה קשה שם: ת״ל מכות אש. משמע שעדיין יש היכר שהוא מכות אש: צרבת המכוה. היינו שיש רושם שם באותו מקום: (ד) אין לי אלא וכו׳. עד סוף הברייתא כולה מבוארת לעיל בפ״ו הלכה ו׳ גבי שחין וה״ה כזה גבי מכוה: (ה) מנין לרבות שאר המראות. שאת וכה״ג שגם הם יטמאו בחלקה ובפתוך: ת״ל או לבנה. ואו לרבות הוא: הלכה ו׳ ז׳ ח׳ ט׳ עד מה ת״ל כולה מבוארת לעיל בפרשה ד׳ גבי שחין וה״ה

הכא

אמר לו אם לקיים דמרי חכמים הין. אמר לו שמא יוולד לו שחין אחר חוצה לו ויפשה לתוכו. אמר לו חכם אתה שקיימת את דברי חכמים:

פרשתא ד.

(א) **והיה** במקום השחין שאת שיקדום השחין לשאת ולא תקדום השאת לשחין. ר"א בן יעקב אומר קרוי הוא א) במקומו עד שלא בא לשם: (ב) כיצד היה בעור הבשר עד שלא נעשה שחין ב) והיה ר"א בן יעקב מטמא וחכמים מטהרים: (ג) שאת לבנה מלמד שהיא מטמא חלקה. בהרת לבנה אדמדמת מלמד שהיא מטמא בפתוך. יכול השאת תטמא חלקה ובהרת תטמא בפתוך ומנין ליתן את האמור בשאת בבהרת ואת האמור בבהרת בשאת ת"ל נגע צרעת: (ד) מראה שפל אין לי אלא מראה שפל ומנין לרבות את השוה ואת הגבוה ת"ל ושפלה איננה מן העור. בשחין פרחה אבל לא בעור הבשר. יכול לא תפשה בעור הבשר אבל תפשה בעור המכוה ת"ל ואם תחתיה תעמוד הבהרת לא פשתה ג) שתחתיה היא פושה אינו פושה לא בעור הבשר ולא בעור המכוה: (ה) ואם יראנה כולה כאחת. והנה אין בה ולא בחוט היוצא ממנה. יכול אפילו יש בו רוחב שתי שערות ת"ל והנה אין בבהרת שער לבן: (ו) ה) אם פשה תפשה בעור מה ת"ל לפי שנאמר וראהו הכהן ביום השביעי אם פשה תפשה בעור שיכול אין לי פיסיון מטמא אלא בשביעי בלבד שמיני תשיעי עשירי מנין ו) ת"ל תפשה ואם פשה תפשה: (ז) החליטו בשער לבן הלך שער לבן וחזר שער לבן וכן בפסיון בתחילה ובסוף שבוע לאחר הפטור. החליטו בפסיון הלך הפיסיון וחזר הפסיון וכן בשער לבן בסוף שבוע (ראשון ובסוף שבוע שני) לאחר הפטור לכך נאמר

הגהות הגר"א פרשתא ד **הלכה א** א) במקומו צ"ל מקומו: **הלכה ב** ב) והיה צ"ל והיה [וכן גרס הראב"ד דלפי גירסתנו אין שום רבותא במה שמפרש כיצד הלא נשמע זה מרישא (אם לא שנאמר דהרבותא דרבנן מטהרים לגמרי דאפילו הסגר לא בעינן וזה אין ברור עיין בר"ש) אבל לפי גירסא זו מסתברא דרבנן מטהרים אפילו אם השחין קדם לשאת אלא שלא היתה המכה עד אח"כ וכן מוכח מפשטא דקרא לדידהו דכתיב ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא והיה במקום השחין וגו' ומשמע דבעינן שיתרפא המכה מקודם וביאור הברייתא לפ"ז לאשמועינן רבותא לשניהם לראב"י דאפילו אם השאת קדם לשחין לגמרי הוא טמא ולרבנן דאפילו אם השחין קדם אלא שקודם שנתרפא המכה נעשית השאת ואח"כ נרפא המכה ג"כ טהור]: **הלכה ד** ג) מקום מיותר: ד) שתחתיה ט"ס וצ"ל תחתיה: **הלכה ו** ה) ואם מיותר (ר"ל דיש להתחיל פשה תפשה מה ת"ל דעיקר הדרשא מיתורא דפשה]: ו) ת"ל תפשה ואם תיבת ואם מיותר [דהא הכונה ת"ל תפשה דהי"ל למכתב תפשה וכתיב פשה תפשה]:

ביאור

יסגיר אבל הטעם לא אדע: אלמדנו. פי' אם רולה שאומר דברי טעם ע"ז: אם לקיים וכו'. פי' אם הטעם שיאמר יהיה לקיים דבריהם אמור ואם להלוק עליהם ולומר שאינו טעון הסגר לא אקבל ממך שאני שמעתי שאף בזה יסגיר: חולה לו. ויתחבר אלל זה ויהיה כאחד ואח"כ יפשה הבהרת לתוכו: חכם אתה וכו'. פי' שלא בלבלוך הקושיות לסתור דבריהם:

פרשתא ד (א) שיקדום השחין וכו'. פי' מאומרו והיה במקום השחין משמע שהשחין היה קודם לבהרת ובשביל זה נקרא זה המקום מקום השחין: ה"ג קרוי הוא מקומו וכו'. ס"ל דאין ראיה ממקום השחין דהכונה במקום אשר נראה עתה השחין לעינינו היה מתחלה שאת וכו': (ב) עד שלא נעשה שחין והיה. פי' והיה אח"כ השחין ויש גורסין והיה ועיין בהגהות הגר"א: (ג) חלקה. לובן מבלי עירוב אדמימות: בפתוך. שמעורב אדמימות בהלובן: ת"ל נגע לרעת. דהדר אח"כ וכלל את שניהם בשם אחד לומר שהם שוות ובשניהם מטמא חלק ופתוך: (ד) את השוה. לעור הבשר בגובה שאין מראה שפל מן העור ואת הגבוה שמראה עור הבשר נראה עמוק ממנה קצת: ת"ל ושפלה וכו'. פי' דכתיב אין בה שער לבן ושפלה איננה מן העור משמע הא אם יש בה שער לבן אף אם איננה שפלה טמא וכיון שגילה לנו הכתוב דשפלה לאו דוקא (ומה דנקט בקרא הקודם שפלה נקט דבר המלוי דברוב פעמים היא שפלה) משמע דהוא הדין אם אתרמי דגבוה מעור הבשר מעט, ויש ספרים שאינן גורסין ואת הגבוה וגורסין את השוה לגבוה היינו שוה לעור הבשר שהוא גבוה: בשחין פרחה ולא בעור הבשר. פי' אם בשחין בעלמו פרחה הנגע ופשתה אבל לא נקרא פשיון אם פשתה בעור הבשר חוץ לשחין: אבל תפשה בעור המכוה. פי' אם היה המכוה סמוך לה ופשתה הבהרת לתוכה: ת"ל ואם תחתיה תעמוד וכו'. דהו"ל למכתב ואם תעמוד הבהרת ולא תפשה ואמר תחתיה להורות דאינו פושה אלא תחתיה לבד בשחין ולא חולה לה: (ה) ואם יראנה. דהו"ל למכתב ואם יראה מאי יראנה כולה כאחת שאם היתה בראש אלבעו או בראש חוטמו שופעת אילך ואילך טהורה כדדרשינן בעור הבשר וראהו כולו כאחת: והנה אין בה ולא בחוט היולא ממנה. בה משמע דוקא בה אבל אם היה השער לבן בחוט היולא ממנה אינו טמא: יכול אפילו אם היה החוט רחב שתי שערות, ג"כ לא יהא נידון כגופה של בהרת: ת"ל. במכוה: והנה אין בבהרת שער לבן. ולא כתיב בה לרבות דאם יש בבהרת באיזה מקום שהוא טמא והיינו כשהחוט רחב שתי שערות דהוא שיעור חשוב א"נ כדי שיהו יכולין לעמוד ברחבו זו אלל זו: (ו) אם פשה תפשה בעור מה ת"ל. פי' דהו"ל למכתב ואם תפשה: אלא בשביעי בלבד. ר"ל קודם שפטרו ראהו הכהן שפשה אבל אם פטרו בשביעי ובשמיני או לאח"כ פשה הו"א דאין נחשב זה לפשיון קמ"ל הריבוי דפשה תפשה: (ז) החליטו בשער לבן. אפילו אחר הפטור הלך שער לבן שהשחיר השער ופטרו ואח"כ חזר השער לבן שחזרו ונתלבנו וכן בפשיון היינו הסימן דטומאה דשער לא חזר וחזר סימן טומאה אחרת דהיינו שפשה הנגע ואח"כ מבאר הברייתא אימתי החליטו בשער לבן בין בתחלה כשראהו הכהן מלאו שנהפך השער ללבן והחליטו או שמלאו בשער לבן בסוף שבוע לאחר ההסגר והחליטו או שפטרו ואח"כ נמלא בו השער לבן והחליטו. והוא על הדרך שפירשנו למעלה בפרשה ב' פ"ב הלכה י"ב בעור הבשר אלא שחסרה מכאן מחיה סימן טומאה שאינה מטמאה בשחין ומכוה וחסר מכאן בסוף שבוע שני שאין בשחין ומכוה יותר משבוע אחד שאם עמד בעיניו בסוף שבוע פוטרו מיד: החליטו בפשיון והלך הפשיון, שכנס בתוך הנגע ופטרו ואח"כ חזר הפשיון: וכן בשער לבן. היינו שלא חזר הפשיון אלא שנמלא שער לבן בתוך הנגע: ה"ג בסוף שבוע לאחר הפטור (ולא גרסינן

טומאה בתחילה תהא סימן טומאה בסוף ב) ת"ל ונהפך ללבן למראה בוהק: (ג) וראהו הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר את הנגע ג) טהור הוא מה ת"ל שיכול אין לי ראשי אברים שנתגלו והזרו ונתכסו שיהו טהורים אלא אחר חזרת פריחת החלט מחיה בתחילה מנין אחר הזרת פריחת החלט מחיה בסוף שבוע הראשון בסוף שבוע שני אחר הפטור. אחר חזרת פריחת החלט שער לבן בתחילה בסוף שבוע א' בסוף שבוע ב' אחר הפטור. אחר חזרת פריחת החלט הפיסיון בסוף שבוע א' בסוף שבוע ב' אחר הפטור. אחר חזרת פריחת הסגר ת"ל וראהו והנה נהפך טהור הוא לרבות כולם: (ד) יכול הבא בכולו לבן בתחילה יהא טהור ת"ל הוא הוא טהור ואין הבא בכולו לבן בתחילה טהור אלא טמא: (ה) שחין יכול מורד ת"ל ונרפא. אי ונרפא יכול עד שיעשה צלקת ת"ל שחין. הא כיצד נרפא ולא נרפא וכן הוא אומר למטה צרבת השחין הוא עד שתקרום כקליפת השום: (ו) אין לי אלא שחין שעלה מאליו מנין לקה בעץ ובאבן ובגפת ובמי טבריא ד) ובכל שאינו בא מחמת האש ה) הוא שחין ת"ל שחין שחין ריבה. אין לי אלא שחין שלאחר הדיבור שלפני הדיבור מנין. בע"א משנתגייר עד שלא נתגייר מנין. בקטן משנולד עד שלא נולד מנין ת"ל שחין שחין ריבה. אין לי אלא שחין שיש לו להיכן שיפשה שחין שאין לו להיכן שיפשה מנין ת"ל כי יהיה בו אפי' בכולו. אין לי אלא בזמן שמקצת שחין ומקצת בהרת ו) מקצת בהרת וכולו שחין כולו שחין וכולו בהרת מנין ת"ל כי יהיה בו אפילו בכולו. בעורו אפילו בכולו: (ז) שאלו את ר"א מי שעלה לתוך ידו בהרת כסלע ומקומה צרבת השחין מהו אמר להם יסגיר. אמרו לו למה לגדל שער לבן אינה ראויה ולפיסיון אינה פוסה ולמחייה אינה מטמאה. אמר להם שמא תכנוס ותפשה. אמרו לו והרי מקומה כגרים. אמר להם כך שמעתי יסגיר. אמר לו רבי יהודה בן בתירה אלמדנו.

הגהות הגר"א הלכה ב ב) ת"ל ונהפך ללבן אפילו וכו': הלכה ג ג) טהור הוא ב' פעמים מיותר [דוהנה נהפך הנגע ללבן ג"כ יתירא הוא דהול"ל וראהו הכהן וטיהר את הנגע דהא אדלעיל קאי וכן בסוף צ"ל ת"ל וראהו והנה נהפך לרבות כולם]:
הלכה ו ד) ובכל דבר שאינו: ה) שהוא שחין ת"ל כו' כצ"ל: ו) מקצת בהרת וכולו שחין מקצת שחין וכולו בהרת וכו' כצ"ל [וכן גרים הראב"ד והאמת אתם שכן איתא בפ"ז משנה ד' גבי מכוה וידוע דשחין ומכוה אחד הם ופירוש הברייתא עיין בביאורנו]:

ביאור

ת"ל ונהפך ללבן וכו'. דהיה צ"ל ונהפך לנגע מאי ללבן לרבות כל שיש בו מראה לובן אף שהוא למטה מד' מראות והוא הבוהק: (ג) וראהו הכהן וכו' טהור הוא מה ת"ל. דאם טיהרו הכהן פשיטא שהוא טהור: אלא אחר חזרת פריחת וכו'. הכל מבואר ממש"כ בפ"ה: (ד) יהא טהור. כמו שפרח אחר החלט או הסגר: אלא טמא, ר"ל דבעינן הסגר: (ה) שחין יכול מורד. שלא נקרם העור כלל: עד שיעשה צלקת. שנתקשה העור הרבה ונעשה כמקדם: ת"ל שחין. דהו"ל למכתב ובשר אשר היה בעורו שחין ונרפא ומדכתיב כי יהיה בעורו שחין ונרפא משמע שעדיין שחין הוא: צרבת השחין הוא. רושם השחין הוא משמע שעדיין לא נרפא לגמרי: עד שתקרום כקליפת השום. היינו קרום דק מאוד הא אם נעשה צלקת נדון כעור הבשר והכי איתא במסכת נגעים: (ו) ובגפת. פסולת זיתים שהוא חם מאוד: שלפני הדבור מנין. דבקרא כתיב כי יהיה בעורו שחין משמע כי יהיה מכאן ולהבא: עד שלא נתגייר מנין, דהוא דומיא לפני הדבור: ת"ל שחין ריבה. וכתב הראב"ד הא דגמרינן אפילו לפני הדבור הוא דוקא לענין שחין לבד אבל השאת והבהרת שנתהוו בשחין דוקא כשנתהוו אחר הדבור וכדלעיל ברים הפרשה: אלא שחין שיש לו להיכן שיפשה. דמדכתיב בתריה ואם פשה תפשה משמע דמיירי קרא בבהרת שלא נתפשט על כל מקום השחין ויכול הנגע להפשות בזה אמר קרא שצריך להסגירו: שחין שאין לו להיכן שיפשה. היינו שכל השחין נתמלא בבהרת באופן שלא נשאר בשחין מקום שיפשה בו הבהרת [אם לא שילא הבהרת חוץ למקום השחין על עור הבשר וקי"ל דאין הבהרת פושה לעור הבשר] מנין דאף בזה צריך להסגירו: ת"ל כי יהיה בו אפילו בכולו. היינו שכיסתה הבהרת כל השחין [כן איתא בר"ש פ"ט משנה ג']: ה"ג אין לי אלא בזמן שמקצת שחין ומקצת בהרת מקצת בהרת וכולו שחין מקצת שחין וכולו בהרת כולו שחין וכולו בהרת מנין ת"ל וכו' [כן הוא גירסת הראב"ד והגר"א]: שמקצת שחין ומקצת בהרת. היינו שמקצת הגוף שחין ומקצת מזה מכוסה בבהרת: ומקצת בהרת וכולו שחין, היינו שכל גופו לקה בשחין ומקצתו מכוסה בבהרת ובשתי אלו האופנים יוכל להיות בבהרת פשיון כפשיטות: מקצת שחין וכולו בהרת. היינו שנתמלא כל מקום השחין בבהרת ואף גם בזה יוכל להיות לפעמים פשיון בבהרת כגון שיולד לו שחין אחר הולך לו ויתחבר עם שחין זה ואח"כ יפשה הבהרת לתוכו: כולו שחין וכולו בהרת. היכא שכל גופו לקה בשחין וגם מכוסה כולו בבהרת שלא יצוייר שום פשיון כלל בבהרת זה [אם לא שיכנים לתוכו וכדלקמיה] מנין שאף בזה צריך הסגר: ת"ל כי יהיה בו אפילו בכולו. היינו מקצת שחין וכולו בהרת הנ"ל: בעורו אפילו בכולו. היינו כולו שחין וכולו בהרת הנ"ל שגם בזה צריך הסגר ותועלת ההסגר שמא יולד בו שער לבן: (ז) לתוך ידו. לכף ידו שהוא מקום שאינו ראוי לגדל שער: ומקומה צרבת השחין. פי' שנתפשט הבהרת על כל מקום הצרבת: אמרו לו למה. מה תועלת יבוא מזה ההסגר כיון דכל הסגר הוא רק עד שיראו אם יולד בו סימני טומאה וכאן אי אפשר: לפשיון אינו פושה. דהרי מילא הבהרת כל מקום השחין, ולומר שמא יפשה הבהרת חוץ למקום השחין זה אי אפשר דהא קי"ל דאין הבהרת פושה לעור הבשר ומטעם זה אין לחשוב ג"כ שמא יפשה לצרבת השחין ואח"כ יפשה הבהרת לתוכה דהא קי"ל דאין השחין יכול להפיס לעור הבשר כמו הבהרת: ולמחיה אינה מטמאה. דהא קי"ל דאין בשחין ומכוה משום מחיה: שמא תכנס. ביום השביעי ותשוב כגרים ונמצא שבכינוס פנה מקום מן השחין לפשיון ופוטרו הכהן ולאחר הפטור יחזור ויפשה הבהרת ויוחלט בזה דהא קי"ל דיש פשיון אחר הפטור. והא דאמרינן לעיל כנסה ופשתה הרי היא כמו שהיתה התם מיירי שכנסה ופשתה בתוך ז' אבל הכא מיירי שפשתה אחר הפטור: והלא מקומה כגרים. פי' הא תינח אם היה הבהרת כסלע כמו ששאלנו אבל אם היה הבהרת כגרים וכן הצרבת שתחתיה שאין לה מקום לכנוס ולפום מה אית לך למימר למה יסגיר. ולחשוב שמא יוגרע משיעור גרים ואח"כ יחזור ויפשה זה אינו דכיון דנגרע משיעור נגע פוטרו לגמרי ואח"כ אף אם יחזור ויפשה לשיעור גרים אין שם פשיון ע"ז דיוחלט בשביל זה אלא הרי הוא כמו נגע בתחלה: כך שמעתי יסגיר. ר"ל שאף בזה יסגיר

טומאה ומחיה סימן טומאה מה מחיה חוזרת טמא ז) אף שער לבן יחזור ויטמא. א"ל ר"ע אימתי יפה כוחו של שער לטמא בזמן ששימש החלט או בזמן שלא שימש החלט ח) א"ל בזמן ט) שלא שימש החלט. י) א"ל מה בזמן ששימש החלט אינו מעכב את הפריחה בזמן שלא שימש החלט אינו דין שלא יעכב את הפריחה. ועוד שנאמר בשר חי בשר חי ההוזר טמא ואין שער לבן החוזר טמא: (ה) בשר חי החוזר טמא ולא הבהק החוזר טמא. הלא דין הוא בוהק מעכב ומחיה מעכבת כ) מה מחיה חוזרת ומטמאה אף הבוהק יחזור ויטמא ת"ל בשר חי בשר חי החוזר טמא ואין הבוהק החוזר טמא: (ו) ל) וראה הכהן את הבשר החי וטמא מה ת"ל שיכול אין לי ראשי אברים שנתגלו שיהו טמאים אלא לאחר פריחת החלט מחיה בתחילה. מנין אחר פריחת החלט מחיה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. אחר פריחת החלט שער לבן בתחילה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. אחר פריחת החלט הפיסיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. אחר פריחת הסגר מ) ת"ל וראהו הכהן את הבשר החי וטמאו לרבות את כולו: (ז) יכול הבא בכולו לבן שחזרו בו בראשי אברים מתוך הפטור יהא טמא ת"ל הוא. אוציא את הבא בכולו לבן שחזרו בו ראשי אברים מתוך הפטור ולא אוציא את הבא בכולו לבן שחזרו בו ראשי אברים בין מתוך החלט בין מתוך הסגר ת"ל טמא הוא צרעת הוא הוא טמא ואין הבא בכולו לבן שחזרו בו ראשי אברים בין מתוך החלט בין מתוך ההסגר בין מתוך הפטור טמא אלא טהור:

פרק ו.

(א) א) **או** כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן הרי זה בא ללמד על ראשי אברים שנתגלו וחזרו ונתכסו שיהו טהורים. יכול פעם אחת ומנין אפי' מאה פעמים נתכסו טהור נתגלו טמא ת"ל ישוב או כי ישוב: (ב) ונהפך ללבן אפי' למראה בוהק. שהייתי אומר הואיל והוא סימן

הגהות הגר"א הלכה ד ז) אף שער לבן ההוזר טמא: ח) א"ל מיותר: ט) ושלא מיותר: י) וא"ל מיותר וכצ"ל בזמן ששימש החלט ומה בזמן ששימש וכו' [ובאבר גירסתו ואפרשה והיא מאירת עינים. א"ל ר"ע אימתי יפה כחו של שער לטמא בזמן ששימש החלט או בזמן שלא שימש החלט בזמן ששימש החלט ומה בזמן ששימש החלט אינו מעכב וכו' וה"פ ששאלו ר"ע אימתי יפה כחו של שער לטמא בזמן שאנו רואין שכחו חזק שכבר נגמר דינו של מצורע להיות טמא מוחלט על ידו או בזמן שלא שימש החלט עד עתה בודאי מודית דמי ששימש החלט יפה כחו וא"כ ק"ו ומה השער לבן שהיה מתחלה קודם פריחה שהוחלט על ידו אפ"ה כשפרחה הנגע על כולו נטהר אף שהשער לבן עמד במקומו וכמ"ש השער לבן שנתהוה אחר הפריחה בודאי לא יעכב את הפריחה]: **הלכה ה** כ) מה מחיה החוזרת כמטמאה אף בהק החוזר יטמא: **הלכה ו** ל) וראה הכהן את הבשר החי וטמאו הבשר החי טמא מה ת"ל כו': מ) ת"ל וראה הכהן את הבשר החי וטמאו הבשר החי טמא לרבות את כולם כצ"ל: **פרק ו הלכה א** א) או כי ישוב תיבת או מיותר [פשוט דהגר"א קאי על ריש הפרק דצריך להתחיל כי ישוב הבשר החי וכו' ואח"כ דרש הברייתא מתיבת או מנין אפילו וכו']:

ביאור

חד מסימני טומאה נקט: ה"ג אף שער לבן החוזר יטמא: יפה כחו, פי' כח טומאתו: בזמן ששימש החלט. ששימש להחליט את האדם כאשר היה בו הנגע ונהפך בו שער לבן והחליטו הכהן ואח"כ פרח בכולו ותאמר גם בשער לבן זה שאם נמצא בו עדיין מטמאו: או בזמן שלא שימש החלט. שנולד אחר הפריחה: א"ל מה בזמן וכו' אינו מעכב את הפריחה. אף שיפה כחו שמתחלה נטמא על ידו מ"מ הפריחה מתשת כחו ונטהר אף שעדיין הוא בו: בזמן שלא שימש החלט. שבא רק אחר הפריחה אינו דין שהפריחה דוחה אותו שלא יטמא: ועוד. אפילו אם תדחה ק"ו שלי הרי פשטיה דקרא מוכח דדוקא בשר חי ולא שער לבן: (ה) ולא הבהק החוזר. ר"ל הנולד וקרי ליה חוזר שחזר להיות במקום בשר חי ואין לו מראה צרעת ולא בשר חי וכיון דאינו בשר חי אינו טמא: בהק מעכב. בפריחה תחלה שאם היה בו מקום בהק טמא כאלו נשאר בו בשר חי: ת"ל בשר חי וכו'. שאע"פ שבפריחה מעכב בחוזר אינו מעכב: (ו) ראשי אברים שנתגלו שיהו טמאין. פי' שנתגלה הנגע מעליהם ונראה בהם בשר חי שיהו טמא: אלא לאחר פריחת החלט מחיה בתחלה. פי' שהחליטו במחיה בתחלה קודם הסגר ופרחה בכולו ונטהר ואח"כ חזרו בו ראשי אברים לבשר חי וטימאהו שכך הוא סדר המקראות: מנין וכו' בסוף שבוע ראשון. היינו שבסוף שבוע ראשון הוחלט ע"י מחיה ואח"כ פרחה בכולו ונטהר ואח"כ נתגלו בו ראשי אברים וכן אם היה באופן זה החלט בסוף שבוע שני או לאחר הפטור ואח"כ נתגלו בו ראשי אברים וכן כה"ג אחר פריחת החלט שער לבן או אחר פריחת החלט הפסיון בכל הני גווני או אחר פריחת הסגר ור"ל שלאחר הסגר פרח בכולו ואח"כ נתגלו בו ראשי אברים מנין שיהא טמא שאע"פ שנתרבו כולם לעיל בפ"ד לפריחת טהרה מוטיהר את הנגע טהור מ"מ אפשר לענין טהרה נתרבו לענין טומאה לא נתרבו: (ז) יכול וכו' יהא טמא. פי' שהסגירו ועמד בעיניו בסוף שבוע שני ופטרו ואח"כ נתגלה הנגע מעל ראשי אבריו יכול יהא טמא: ת"ל הוא. טמא הוא למעט אופן זה: שחזרו בו ראשי אברים בין מתוך החלט וכו'. פי' שהחליטו בשער לבן ובעוד שהוא נחלט נתגלו בו ראשי אברים ואח"כ הלך השער לבן שהשחירו והראשי אברים נשארו במקומן. ואם בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני נתגלו ראשי אברים היינו חזרו בו ראשי אברים מתוך הסגר ובכולן טהור: אלא טהור. ר"ל שנשאר באופן הראשון או להסגר או להפטר:

פרק ו (א) הרי בא זה ללמד על ראשי אברים וכו'. דהא קאי אדלעיל דמיירי בראשי אברים: ת"ל ישוב או כי ישוב. פי' הי"ל לומר וכי ישוב וכתב או הוא לרבות: (ב) אפילו למראה בהק. פי' אף שמתחלה אם היה מראה בוהק אינו חשוב כפריחה בכולו לבן כדדרשינן לעיל וכסתה הצרעת ולא הבהק אבל אם נעשה זה בחזרת ראשי אברים שנתגלו מן הנגע וחזרו ונתכסו אפילו במראה בהק טהור כמו שפרחה צרעת בכולו וה"ה לבאר הגוף:

ת"ל

בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני. לאחר החליט׳ שער לבן בתחילה בסוף שבוע א׳ בסוף שבוע שני לאחר הפטור. אחר החלט הפיסיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. ופריחת הסגר. ת״ל וטהר את הנגע. טהור לרבות את כולן: (ז) יכול הפורח מן הטהור יהיה טהור ת״ל הוא הוא טהור ואין הפורח מן הטהור טהור אלא טמא:

פרק ה.

(א) **וביום** הראות בו בא ללמד על ראשי אברים שנתגלו שיהו טמאים. יכול כל שהוא ת״ל כאן בשר חי ולהלן הוא אומר בשר חי מה בשר חי נאמר להלן כעדשה אף כאן א) כעדשה דברי ר׳ יוסי. רבי מאיר אומר וכי משום מחיה הוא מטמא והלא אין מחיה מטמא בראשי אברים אלא גזירת מלך הוא ואפי׳ כל שהן. א״ר יוסי וכי משום ראשי אברים הוא מטמא ב) והלא אם חזרה לאמצעיתו טמא ג) אלא נאמר כאן בשר חי ולהלן נאמר בשר חי מה בשר האמור להלן בכעדשה אף כאן בכעדשה: (ב) וביום מלמד שנותנים לו ב׳ ימים ב׳ ימים לביתו ב׳ ימים לכסותו דברי ר׳ יהודה. רבי אומר הרי הוא אומר וצוה הכהן וגו׳ אם ממתינים לדבר הרשות לא ימתינו לדבר מצוה. וכמה היא מצותו נראה בחתן נותנים ז׳ ימי המשתה לו ולביתו ולכסותו וכן ברגל נותנים לו כל ימי הרגל: (ג) בו מת״ל מנין אתה אומר פרחה בכולו אבל לא בראש ובזקן בשחין ובמכוה ד) ובקרחת המורדים חזר הראש והזקן ונקרחו והשחין והמכוה והקרחת ונעשו צרבת יכול יהא טמא ה) ת״ל בו בהופך ו) אם הפך טמא הא אם חזר לראש ולזקן ולשחין ולמכוה ולקרחת אינו טמא: (ד) בשר חי החוזר טמא. אין שער לבן החוזר טמא. רבי יהושע מטמא שרבי יהושע אומר שער לבן סימן

הגהות הגר״א פרק ה הלכה א א) כעדשה דברי ר׳ יוסי ר״מ אומר וכי וכו׳ [וכן הוא גרסת הר״ש והילקוט והראב״ד ולאפוקי מגירסת הק״א שהוא להיפך]: ב) והלא אף אם חוזרה וכו׳: ג) אלא מיותר [ולפי דבריו הוא כפשוטו והלא אף אם חוזרה לאמצעיתו טמא נאמר כאן בשר חי ולהלן נאמר בשר חי וכו׳ ור״ל משום דנאמר כאן וכו׳ וממילא ה״ה לראשי אברים וכמו שפירשתי בביאורנו]: **הלכה ג** ד) בקרחת צ״ל בקרח: ה) ת״ל בו בהופך. תיבת בהופך ט״ס וצ״ל בפורח: ו) אם הפך. צ״ל אם חזר:

ביאור

בתחלה. שזה הכתוב מדבר דכתיב והובא אל הכהן וראה הכהן ומחית בשר חי וגו׳ דמשמע דבתחלה כשראהו היה בו מחיה והחליטו וע״ז אמר קרא ואם פרוח תפרח: מנין וכו׳ בסוף שבוע ראשון וכו׳. כלומר מנין דפריחה מטהרת גם אם פרח אחר החלט מחיה שנמצאת בסוף שבוע ראשון או בהחלט מחיה בסוף שבוע שני שנמצאת בו מחיה או החלט מחיה אחר הפטור דפטרו בסוף שבוע שני מפני שעמד בעיניו ואחר הפטור נולד בו מחיה והחליטו ופרח מתוך החלט אחר הפטור. ה״ג בסוף שביעי שני לאחר הפטור: לאחר החלט שער לבן בתחלה וכו׳. פי׳ או שהיה הפריחה לאחר החלט שער לבן שהיה בו בתחלה או שהיה לאחר החלט שער לבן שנמצאת בו בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע ב׳ או לאחר החלט שער לבן שנמצאת בו אחר הפטור וכן כה״ג לענין פיסיון ורק לענין פסיון לא צייר בתחלה דפסיון לא משכחת בתחלה. ה״ג אחר החלט הפסיון וכו׳ בסוף שבוע שני לאחר הפטור: ופריחת הסגר. הפורח מן ההסגר דאחר ההסגר לא פשה אלא שמצאו שפרח בכולו דגם זה פורח מן הטמא יקרא דמוסגר טמא הוא כמ״ש לעיל: לרבות את כולן. כל מיני פריחות אשר יהיו אחר טומאה בכל זמן שתהיה: (ז) יכול הפורח מן הטהור. כגון שלאחר הפטור פרח בכולו או שהיה בו מראה בהק ואחר זה פרח בכולו מראה נגע וכה״ג: ת״ל הוא. למיעוטא הוא זה ולא אחר ולא מיעט אלא הפריחה אחר טהרה שאינו דומה לפריחה הכתובה כאן שהיא לאחר החלט טומאה:

פרק ה (א) ללמד על ראשי אברים שנתגלו. בתוך הפריחה דהיינו שסר מהם הנגע הרי הם כמחיה בבהרת שהיא טמאה ואע״פ שראשי אברים אינם מטמאין משום מחיה כדלעיל בפרשה א׳ פ״ב הלכה ט׳ עכשיו מטמאין וגזירת מלך היא. ובודאי בראשי אברים קאמר רחמנא דאי בשאר הגוף קאמר ל״ל למיהדר ביה קרא פשיטא דבשר חי מטמא ליה דמחיה החוזרת ופסיון החוזר ושער לבן החוזר כולהו נפקי מפשה תפשה כדדרשינן לעיל א״ו בראשי אברים קאמר דכי היכי דמעכבי מעיקרא בפריחה ה״נ אם פרח בהם וחזר הנגע וסר מעליהן ונתגלו הרי זה טמא מוחלט: וכי משום מחיה הוא מטמא. בראשי אברים המתגלים בתוך הפריחה והלא שאר מחיה אין מטמא וכו׳: א״ר יוסי וכי משום ראשי אברים וכו׳, פי׳ וכי כונת הכתוב וביום הראות בו בשר חי דוקא על ראשי אברים שתאמר גזירת מלך הוא והלא הכתוב כלל נמי אם חזר הבשר חי לאמצעיתו [דהיינו שאינו על ראש האבר] לטמאו והתם ודאי אתה מודה דבעינן כעדשה מ״ט דילפינן בשר חי דהכא מבשר חי דהתם הלכך כי חזר הבשר חי לראשי אברים נמי בעינן כעדשה דהקרא כולל תרי גווני: אלא נאמר כאן וכו׳. פי׳ אלא ע״כ אתה צריך לילף בשר חי דהכא מבשר חי דהתם לכעדשה וא״כ ה״נ לראשי אברים: (ב) וביום מלמד וכו׳. דהו״ל למכתב ובהראות בו בשר חי וכו׳ מאי ביום להורות דיש יום שאתה רואה בו ויש יום שאין אתה רואה דהיינו לחתן בשבעת ימי המשתה וברגל שהוא זמן שמחה אין הכהן נזקק לו וזהו שאמר ר׳ יהודה נותנים לו שני ימים היינו תרי גווני ימים יום המשתה ויום הרגל. וזה נותנים לו דהיינו לנגעי גופו וכן לנגעי ביתו וכן לנגעי כסותו: ר׳ אומר וכו׳. ס״ל דא״צ קרא לזה דהרי הוא אומר וצוה הכהן ופינו את הבית וגו׳ אם ממתינים לדבר הרשות וכו׳ דהיינו הפסד ממון שלא יטמא כל אשר בבית: (ג) מנין אתה אומר וכו׳ המורדים. דכל הני כולהו ודאי לא מעכבי בפריחה בתחלה שהרי אינן ראוין ליטמא בנגעי בהרת כדלעיל בפ״ד הלכה ב׳ ומנין אתה אומר שאם חזר הראש והזקן וקרחו והשחין והמכוה והקרחת (הוא ג״כ כעין שחין) ונעשו צרבת שנרפא העור שעליהן ונמשך כקרום שהם ראוים עכשיו ליטמא בנגע בהרת יכול יהא טמא כאילו נראה בו שאר בשר חי שהרי הם עכשיו בענין שאילו היו כן בתחלה קודם הפריחה היו מעכבין בפריחה ונאמר גם עתה אחרי שאין עליהן מראות נגע כאילו חזר בו בשר חי ויהא טמא: ת״ל בו בהופך. פי׳ אותו העור שהפך ללבן מתחלה ועיקרו הוא שאם חזר והפך בו בשר חי יטמא אבל ראש וזקן ושחין וכו׳ שלא הפכו מתחלה ללבן ולא עיכבו בפריחה כנ״ל אע״פ שבאו אחר כן לכלל עור הנגע אינן מטמאין: (ד) ואין שער לבן החוזר. אם אחר שפרח בכולו ונטהר נולד בו שער לבן אינו מטמא אותו דקרא דוקא אמר בשר חי ולא שער לבן: ור״י מטמא. סבר דבשר חי לאו דוקא אלא

המראות תלמוד לומר הצרעת. וכסתה הצרעת לא הבוהק שהייתי אומר הואיל והוא סימן טהרה בסוף יהא סימן טהרה ג) תחילה ת"ל וכסתה הצרעת לא הבוהק: (ב) את כל עור הנגע עור הראוי לקבל נגע פרט לשחין המורדת ולמכוה המורדת. או אינו אומר את כל עור הנגע עור הראוי לקבל נגע בגרים יעכב ושאינו ראוי לקבל נגע בגרים לא יעכב ת"ל כולו הפך לבן. אי כולו הפך לבן יכול תוך ראשו תוך רגליו ת"ל מראשו להוציא תוך ראשו עד רגליו להוציא תוך רגליו: (ג) לכל מראה עיני הכהן פרט לבית הסתרים. מיכן אמרו האיש נראה כעודר וכמוסק זתים. כעודר לבית הסתרים וכמוסק לבית השחי. האשה כעורכת וכמניקה את בנה. כעורכת לבית הסתרים וכמניקה את בנה תחת הדד. כאורגת בעומדים לשחי ליד הימנית. ר"י אומר אף כטוה פשתן לשמאלית. כשם שהוא נראה לנגעו כך נראה להתגלחתו: (ד) ד"א לכל מראה עיני הכהן פרט לכהן שחשך מאור עיניו. ד) מיכן אמרו כהן שחשך מאור עיניו והסומא באחת מעיניו או שכהה מאור עיניו לא יראה את הנגעים: (ה) וראה הכהן והנה כסתה הצרעת מה ת"ל שיכול אין לי פריחה מטהרתו אלא ה) מן השאת בלבד מנין לרבות שאר המראות ת"ל ו) את הצרעת. את כל בשרו להביא בין האצבעות ידים ורגלים. ד"א מה ת"ל את כל בשרו מנין אתה אומר פרחה בכולו אבל לא כחצי עדשה הסמוך לראש ולזקן לשחין ולמכוה ז) ולקרח. חזר תוך הראש והזקן ונקרחו. השחין והמכוה ח) והקרח ונעשו צרבת. יכול יהיה טהור. ת"ל את כל בשרו עד שתפרח בכולו: (ו) וטהר הנגע טהור מה ת"ל שיכול אין לי אלא פריחה מטהרת בתחילה מחיה אלא לאחר חליטה מנין אחר החלט מחיה

הגהות הגר"א ג) תחלה צ"ל בתחלה: **הלכה ד** ד) מכאן אמרו כהן הסומא כו' ושבינתיים מיותר [וכדבריו איתא בנגעים פ"ב משנה ג']: **הלכה ה** ה) מן השאת צ"ל בשאת [דכאן הלא מיירי מענין הכיסוי שיכול דבעינן שיהיה מראה הכיסוי דוקא ממראה הנגע שהוא השאת]: ו) את הצרעת צ"ל וכסתה הצרעת: ז) קרח צ"ל קרה [עיין בביאורנו לעיל בפרשה א' ריש פ"ב]: ח) והקרח צ"ל והקדח:

ביאור

דביה מכתעי קרא: מנין לרבות שאר המראות. בנגע הבהרת וה"נ דבהם נ"כ אם פרחו בכולם טהור: ולא הבוהק. שאם פרחה בכולו במראה בוהק שהוא מראה לובן למטה מד' מראות טמא דלא קרינן ביה פרחה בכולו אחר שאין זה ממראה נגע: הואיל והוא סימן טהרה בסוף. פי' שאם החליטו באחד מסימני טומאה ופרח בכולו ואח"כ חזרה בו מחיה טמא ואם חזרה המחיה ונהפכה אפילו למראה בוהק טהור כאילו פרח בכולו פעם אחרת נגע שהיא מד' מראות כדאיתא לקמן בפ"ו הלכה ב': ת"ל וכו' לא הבהק. שאע"פ שבפריחה שניה נחשב מראה בהק לפריחה בפריחה ראשונה לא נחשב בהק לפריחה: (ב) עור הראוי וכו'. ר"ל דאע"ג דבעינן שיהא מכסה את כל עור גופו הוא דוקא במקום הראוי לקבל נגע לאפוקי מקום שחין ומכוה כשעדיין לא נרפאו דהם אין מטמאין משום נגע כדכתיב בם ונרפא לא בעינן שיכסה הפורחת באלו המקומות: פרט לשחין המורד וכו'. היינו שלא נרפאו ועדיין הם במרדן: או אינו וכו'. פי' דלמא כונת הכתוב לא בא למעט שחין המורד רק בא לאשמועינן שלא ישייר הפורחת בעורו שיעור גרים שהוא שיעור נגע אבל אם שייר פחות מזה אינו מעכב ודינו כאילו פרה כולו: יכול תוך ראשו. היינו שבעינן שיפרח הנגע גם על ראשו ותוך רגליו הוא פרסת הרגל [דבין אצבעות רגליו יתרבה לקמן]: ת"ל מראשו ולא תוך ראשו. דתוך ראשו אינו מטמא בנגע אלא א"כ נקרח דכתיב וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן וכו' וממילא לא בעינן שיפרח על אותו מקום וכנ"ל. ומה דקאמר תוך ראשו למעוטי עור הפנים דמעכב מפני שהוא נידון כעור הבשר: להוציא תוך רגליו. דעד ולא עד בכלל: (ג) פרט לבית הסתרים. דלכל מראה משמע שצריך שיראהו להדיא ולא שיעמיק לראות: כעודר לבית הסתרים. עודר שוחה ומה שנראה ממנו באותו מקום הוא ראוי לקבל נגע: מוסק. זיתים הוא המריס זרועו ומלקט זיתים ולפי שהזית אינו גבוה כשאר אילנות והאדם מלקט אותן מן הקרקע בהרמת זרועותיו לפיכך שיער בזית תחת השחי משא"כ בשאר אילנות שאדם עולה בהם ומלקט אותם בלי הרמת זרועותיו: כעורכת. העיסה שהיא שוחה ומה שנתגלה אז לא נחשב לבית הסתרים וראוי לקבל נגע: תחת הדד. היינו לענין מה שיהיה לה מהנגע תחת הדד דמה שנראה בהיותה מניקה את בנה אינו בית הסתרים: כאורגת בעומדים לשחי וכו'. במגבהת ידה הימנית לארוג בעמידה ומגלה בית השחי שלה: כטוה פשתן. שדרך הטוה להגביה ידה השמאלית: כך נראה להתגלחתו. ביום טהרתו שצריך לגלח את כל שערו דמה שאינו מטמא בנגעים משום בית הסתרים א"צ גילוח כדדריש לקמן מגבות עיניו מה גבות עיניו נראה אף כל שערו הנראה פרט לבית הסתרים: (ד) פרט לכהן שחשך מאור עיניו. שהחליש ראיתו דלכל מראה משמע שכח ראיתו הוא בשלימות: באחת מעיניו. דעיני הכהן כתיב והם שתי עיניו: (ה) מה ת"ל. הצרעת: אלא מן השאת בלבד. ר"ל שמראית הפריחה היה כמראה השאת בעצמה מנין לרבות כשהיתה מראית הפריחה משאר ד' מראות: ה"ג ת"ל וכסתה הצרעת. משמע דלא בעינן רק שיהיה בכיסוי מראה צרעת: להביא בין האצבעות וכו'. ואשמועינן דלא נימא דהוא בכלל בית הסתרים: מנין אתה אומר פרחה בכולו וכו'. כדי להבין ענין הברייתא אקדים לזה איזה פרטים. א) שהפריחה שאינו בכולו אפילו כחצי עדשה מעכבת. ב) למעלה מבואר שהפריחה א"צ להיות על ראש וזקן כ"ז שלא נקרחו ואם נקרחו אחר הפריחה אינו מעכב את הפריחה, ג) אם נקרחו קודם הפריחה דינם כעור הבשר ומעכבים את הפריחה אם לא נמשך הפריחה גם עליהם. ד) אפילו אם היתה הפריחה קודם שנקרחו אלא שחסר ממנה חצי עדשה ואח"כ נקרחו הראש והזקן ואחר שנקרחו נמשך הפריחה במראות הנגע גם על החצי עדשה לא מהני הפריחה ולא מידי כ"ז שלא ימשך הפריחה גם על הראש והזקן דכיון שלא נגמר הפריחה בשלמות קודם שנקרחו מעכבים גם הם את הפריחה כשאר עור הבשר. ועתה נבוא לבאר הברייתא: אבל לא כחצי עדשה. פי' וזה מעכב את הפריחה מליטהר: חזר תוך הראש והזקן ונקרחו וכו' ונעשו צרבת. היינו שנמשך כקרום עליהן ונרפאו קצת דמאז והלאה דינם כעור הבשר ומעכבין את הפריחה: יכול יהיה טהור. היינו אם בינתיים נמשך הפריחה במראית נגע גם על החצי עדשה ת"ל את כל בשרו עד שתפרח בכולו וכיון שלא נגמר הפריחה קודם שנקרח נחשב כמו שנקרח קודם הפריחה: (ו) טהור מה ת"ל. היינו דכתיב אח"כ כולו הפך לבן טהור הוא **דכיון דאמר** וטיהר את הנגע פשיטא דטהור הוא: אלא **לאחר החלט מחיה** בתחלה

פרק ג.

(א) **צרעת** בנין אב לכל הצרעת שיהו כגרים. נושנת מלמד שהיא מטמא' שלא הפוכה. הלא דין הוא שער לבן סימן טומאה ומחיה סימן טומאה מה שער לבן אינו מטמא אלא הפוך אף מחיה לא תטמא אלא הפוכה ת"ל נושנת מלמד שהיא מטמא' שלא הפוכה: (ב) היא מלמד שהיא מטמא' הפוכה. הלא דין הוא מה אם שער לבן שאינו מטמא א) שלא הפוך מחיה שהיא מטמאה שלא הפוכה אינו דין שתטמא ב) הפוכה ת"ל היא מלמד שהיא מטמאה הפוכה: (ג) וטמאו הכהן לא יסגירנו מלמד שאין מסגירים את המוחלט. ג) מנין שאין מחליטים את המוסגר ולא מסגירים את המוחלט ת"ל לא יסגירנו כי טמא הוא כל שנקרא שמו ד) עליו טמא ה) ואין זקוק לו: (ד) ו) או אינו אלא לא יסגירנו כי טמא הוא שלא יסגירנו כהן אבל מוחלט יסגירנו ת"ל כי טמא הוא כנראה דברתי לך ולא דברתי לך ברואה: (ה) ז) ואם פרוח תפרח אין לי אלא בזמן שפרחה בכולו כאחת פורחת וחוזרת פורחת וחוזרת מנין ת"ל פרוח תפרח: (ו) אין לי אלא מלמטה למעלה מלמעלה למטה מנין תלמוד לומר תפרח ט) ואם פרח תפרח: (ז) אין לי אלא מטמאה לטהורה מטהורה לטמאה מנין ת"ל תפרח ואם פרח תפרח. רבי נחמיה אומר אם מתחילה פרחה מטמאה לטהורה טהור מטהורה לטמאה טמא:

פרק ד.

(א) א) **צרעת** מה ת"ל שיכול אין לי אלא פריחה מטהרת אלא ב) בשאת בלבד מנין לרבות שאר

הגהות הגר"א פרק ג הלכה ב א) שלא הפוך מטמא ההפוך מחיה כו': ב) הפוכה לא מה לשער לבן שכן מטמא כנוס ומפיזר [היינו אפילו שער אחר פונה למזרח ושער אחר למערב] מבוצר ושאינו מבוצר [ור"ל משא"כ במחיה שצריך להיות דוקא באמצע השאת והשאת מקיף אותו וכמו במבצר וכנ"ל וכ"כ הר"ש בפ"ד דנגעים משנה ג' שזו היא כונת הברייתא וכתב דכותה אשכחן מובא בש"ס עי"ש]: **הלכה ג** ג) מנין שאין מסגירין את המוסגר ואין מחליטין את המוסגר ת"ל לא וכו' [וכן הוא לעיל בפרשה א' פ"ב בברייתא עי"ש]: ד) עליו מיותר: ה) ואין צ"ל אין: **הלכה ד** ו) או אינו אלא לא יסגירנו כי טמא שלא יסגירנו כהן טמא אבל מסגירין את המוחלט ת"ל וכו': **הלכה ה** ז) ואם פרוח מיותר [היינו דצ"ל תפרח אין לי וכו' ור"ל דאם כתיב ואם תפרח ולא כתיב פרוח ומדכתיב פרוח תפרח הוא ריבוי מ"מ וכן מוכח באדרת אליהו שלו]: ח) פרוח יפרח צ"ל תפרח [ואנו תקננו כן בפנים]: **הלכה ו** ט) ואם צ"ל אם [איני יודע כונתו]: **פרק ד הלכה א** א) תפרח הצרעת מה ת"ל [אין כונתו על תיבת תפרח שזה אינו מיותר וכדלעיל בפרק ג' אלא שמתחלה דרשה הברייתא על הצרעת שכתובה אצל תפרוח להורות שלאו דוקא אם השאת פורחת דה"ה אם נגע אחרת פורחת ולזה הגיה הגר"א בשאת צ"ל מן השאת [דלשון בשאת משמע שכיסוי הפריחה הוא ממראה השאת ובאמת בענין זה אינה מיירי הברייתא כאן כ"א בהלכה ה' לקמיה] ואח"כ דרשה הברייתא על וכתה הצרעת דהיינו שהכיסוי יהיה ממראה צרעת ולא הבהק שהוא למטה מד' מראות]: ב) בשאת צ"ל מן השאת [דהיינו שהשאת התחיל לפרוח]:

ביאור

לא בבהק [כן הוא גירסת הראב"ד וכן משמע מהגהות הגר"א]. פי' שאין המחיה מטמא בשחין ומכוה ולא בבהק שהוא למטה מארבעה מראות דאע"פ שיש לו מחיה באמצע אינו טמא והק"א הוסיף עוד דאפילו אם המחיה עומד בתוך השאת והבהרת והם עומדים בתוך השחין אינו טמא ולא אדע מנין לו זה:

פרק ג (א) בנין אב לכל הצרעת. וכל מקום שנאמר בו צרעת נלמוד אותו מזה לשיעור גרים: נושנת וכו'. נושנת משמע שהיא קדמה לשאת וכל דבר המוקדם מחבירו נקרא ישן ממנו: הלא דין הוא. שיהיה צריך שיקדם לה הבהרת ואח"כ נתהפך ונעשה באמצע בשר חי ולזה אתא קרא למעוטי: (ב) היא מלמד שהיא מטמאה הפוכה. ואף דבעלמא היא מיעוטא וכאן הוא ריבוי אפשר דנושנת הוא ג"כ מיעוטא דהיינו שהמחיה קדמה לבהרת והיא ג"כ מיעוטא ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: הלא דין הוא. ולמה צריך קרא לזה: ת"ל היא וכו'. והנה ניכר שחסר באמצע ועיין בר"ש מה שכתב בזה ואפשר עוד לומר דאף דיש לנו ק"ו הוי ממעטינן מדכתיב נושנת דדוקא בשאינה הפוכה ולזה מסיים ת"ל היא וכו' ואף דבברייתא חסר באמצע דכוותה אשכחן טובא בקידושין (דף ד) ובתמורה (דף כח) ובחולין (דף קיד) ועיין בביאור הגר"א: (ג) לא יסגירנו מלמד וכו'. עיין לעיל פרשה א' פ"ב הלכה ו' בביאורנו: ה"ג מנין שאין מסגירין את המוסגר ואין מחליטין את המוחלט ולא מחליטין את המוסגר ת"ל לא כו' כל שנקרא שמו טמא אין זקוק לו. [הגר"א] וכן הוא לעיל שם בברייתא וע"ש בביאורנו: (ד) או אינו אלא וכו'. כלומר אילו אמר הכתוב כי טמא ולא אמר הוא הייתי אומר דקאי זה על כהן המסגירו ונאמר שהכונה שאם נטמא הכהן אין לו רשות אפילו להסגירו וכ"ש לטמאו אבל האיש המוחלט יסגירנו על נגע אחר אם נולד בו: ת"ל כי טמא הוא וכו'. מוכח דלא קפיד הכתוב על הכהן הרואה אלא על המוחלט הנראה: (ה) פורחת וחוזרת וכו'. ר"ל וחוזרת מלפרוח והיינו שפורחת רק מעט מעט עד שהלבין כולו ולא בבת אחת מנין שאף בזה נטהר ולא נימא דהוא בכלל פשיון: ת"ל פרוח תפרח. משמע שפורח וחוזר ופורח ומדברי הגר"א בהגהתו ובספרו אדרת אליהו משמע דהוא מדהו"ל לכתוב ואם תפרח וכתיב פרוח תפרח הוא ריבוי מ"מ וכן מבאר דכל הני דרשות לקמיה הוא הכל מריבוי פרוח תפרח מ"מ: (ו) מלמטה למעלה. כדרך הפריחה: ת"ל תפרח. היינו דהיה לו לומר תפרח וכתיב ואם פרוח תפרח הוא ריבוי מ"מ: (ז) מטמאה לטהורה. שהתחלת הפריחה היה מנגע טמא דהיינו באחד מד' מראות עד שנתכסה גם הנגע הטהור דהיינו בהק במראות הנגע וגם על כל גופו: מטהורה לטמאה מנין. פי' כי העיקר אצלנו שהפורח מן הטמא כגון בנגע שהיה בו אחד מסימני טומאה ואח"כ פרחה בכולו טהור והפורח מן הטהור כגון מראה בוהק שנתכסה במראה הנגע כל עור בשרו טמא כדלקמן בפ"ד ואמר בכאן אם הפריחה היה מן הטהורה לטמאה כגון שהיו לו שתי בהרות אחת מד' מראות ואחת למטה מד' מראות שזה הכל בכלל מראה בהק ופרחה הטהורה במראות הנגע טמא עד שהגיע לטמאה ואח"כ פרחה הטמאה משם ולהלן עד שנתפשטת על כל עורו במראית הנגע מנין שהוא טהור שלא תאמר תפרח הצרעת אמרה והבהק אינו מראה צרעת ת"ל אם פרוח תפרח מ"מ. ואינו דומה זה למאי דקי"ל הפורח מן הטהור טמא כיון שפרחה מן הטהורה לטמאה נעשית כולו כאחת ונטהר: רבי נחמיה וכו'. מטהורה לטמאה טמא. ס"ל דכיון דהתחלת הפריחה היה מן הטהורה הרי הוא בכלל פורח מן הטהור וטמא:

פרק ד (א) צרעת מה ת"ל. דבצרעת מבתעי קרא ולא הוי צ"ל אלא ואם פרח תפרח בעור: אלו בשאת בלבד.

הבהרת וחזר. אמרו לו כשם שביטלו דברי עקביא אף כך דבריך אינן מקויימים: (ה) והיא הפכה שהפכתו כולה ולא שהפכתו מקצתה כיצד בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות ונולדה בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת ד) ה"ז להסגיר: (ו) והיא הפכה שהפך כולה את כולו לא שהפכה כולה את מקצתו כיצד בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת נולדה בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת הרי זו להסגיר. בהרת כחצי גרים ואין בה כלום ונולדה בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות הרי זו להחליט מפני שהפכתו הבהרת: (ז) ה) ומחית בשר חי יכול כל שהוא ת"ל שער לבן ומחית מה שער לבן מקום שתי שערות אף מחיה מקום שתי שערות: (ח) יכול לא תהא בה עד שיהא בה שער לבן ומחית ת"ל צרעת נושנת היא היא טמאה ואינה צריכה דבר אחר לסעדה: (ט) ו) וא"כ למה נאמר שער לבן ומחית בשר חי מלמד שלא תהא טמאה עד שיהא בה כדי לקבל שער לבן ומחית: (י) יכול שער לבן מצד זה ומחית מצד זה ת"ל בשאת שתהא מבוצרת בשאת: (יא) הא כיצד מקום ז) שתי שערות משמאלה וכן למעלה הימנה וכן למטה הימנה מרובעות ונמצאו ל"ו שערות נמצא גופה של בהרת כגרים הקילקי מרובע. בשר חי לא השחין. בשר חי לא בוהק. ח) בשאת לא השחין. בשאת לא בוהק:

הגהות הגר"א הלכה ה ז) הרי זו להסגיר [איני יודע כונתו ואולי דקאי על סוף הלכה ד' אף דבריך אינן מקויימין והרי זו להסגיר כי כן הדין שם] והיא שהפכה שהפך כולה את כולה ולא שהפך כולה את מקצתה ומקצתה את כולה כיצד בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות נולד לה בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת הרי זו להסגיר בהרת כחצי גרים ואין בה כלום כו' [והנה הגר"א כלל הלכת ה' והלכה ו"ו בבת אחת וגם השמיט הבבא דהלכה ו"ו בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת וכו' ונראה פשוט שטעמו דלגירסתנו שחילקה הברייתא את הדרש לשתי הלכות דברייתא הראשונה השמיענו לא שהפכה מקצתה את כולה ובברייתא השניה אשמועינן לא שהפכה כולה את מקצתה א"כ מנין לברייתא הראשונה לומר דאם נולדה אח"כ בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת דהוא רק להסגיר והטעם הלא הוא משום ולא כולה את מקצתה הלא עוד לא נזכר מזה כלל עדיין כ"א בהלכה ו"ו וע"כ כלל הגר"א שתי הדרשות על הלכה ה' דשם נכללו שתי האופנים כולה את מקצתה ומקצתה את כולה וכמו שכתבנו. ומה שהשמיט הבבא דבהרת כחצי גרים ובה שערה אחת וכו' משום דלמדין זה בכש"כ דמה שם שהיה מקודם שתי שערות לא מהני משום דבעת שנולדו לא היה שיעור נגע כ"ש בזת שהיה רק שערה אחת]: **הלכה ז ס)** כאן צריך להיות וראה הכהן והנה שאת ומחית בשר חי שיהא רואה הנגע עם המחיה כולה כאחת שאם היה המחית בראש חוטמו כו' למעלה בפרשתא א בפ"ב הלכה ח' והלכה ט' הכל שייך לכאן [טעמו דהלא בתו"כ נדרש על כל תיבה ותיבה שבתורה כסדר וע"כ שייך ענין זה לכאן ודע עוד דהגר"א עשה בענינו מהלכה ה' והלכה ו' הלכה אחת ולכאורה חסר פה הלכה ו"ו אך לפי הגהתו שפת צריך להיות הלכה ח' וט' שכתובה שם וכללם בהלכה אחת א"כ יהיה עתה הכל על מכונו]: **הלכה ט י)** א"כ למה נאמר שער לבן ומחית מלמד וכו': **הלכה יא י)** ב' שערות מימינה וב' וכו': ח) בשאת ולא בשחין בשאת ולא בבהק כצ"ל [וכן הוא גירסת הראב"ד]:

ביאור

הבשר עד שתחזור למקומה והיא הבהרת הראשון וקרינן בה והיא הפכה: אף כך דבריך אינן מקויימין. דכיון שנתמעט הנגע משיעורו כמאן דליתא דמיא וזהו נגע חדש שקדמתו שער לבן: (ה) והיא הפכה וכו'. דלשון והיא משמע שהיא כולה הפכה השער ללבן ולא מקצתה: ובה שתי שערות. שהחצי גרים קדם לשתי השערות ונמצא דרק מקצת הנגע הפך לשער לבן ואפילו אם נולד לה בהרת עוד כחצי גרים ובה עוד שער אחת מ"מ יסגיר ולא יחליטו ואין מצטרפין השערות דשערות הראשונות כמאן דליתא דמיא שהרי הפכן מקצת הנגע: (ו) והיא הפכה כו' ולא שהפך כולו את מקצתו. דקרא ה"ק והיא שהיא כולה הפכה השער שהם שנים דמיעוט שער שנים אבל לא שהיא הפכה מקצת השער והוא אחד כדמפרש ואזיל: הרי זו להסגיר. ואע"פ שעכשיו נשלם שיעור הבהרת והפכה לשער האחרון לא מהני דבעינן שיוקדם שיעור הנגע לשתי שערות דוקא ולא חזי לאצטרופי השער הראשון דהוא נולד קודם שנשלם שיעור הנגע: (ז) תלמוד לומר שער לבן ומחית. דהוקשו להדדי לומר דשער לבן ומחיה שוים בשעור מקומם מה שער מקום שתי שערות דמיעוט שער שנים אף מחיה: (ח) יכול. פי' ועדיין יכול אני לומר דלא אתי קרא לאקושי להדדי אלא לומר שלא יהיה טמא עד שיהיו בה שניהם שער לבן וגם מחיה ואע"ג שכבר טמאו הכתוב בשער לבן לבדו בפרשה הראשונה וכן במחיה לבדה דכתיב וביום הראות בו בשר חי יטמא הו"א דאין זה אלא בבהרת שהיא עזה אבל שאת שהיא למטה ממנה צריך לשתי סימנים: ת"ל צרעת נושנת היא. אמחיה לבדה קאי דאי אתרווייהו הו"ל לומר הם ואמר היא לומר שהיא לבדה יטמאנו וא"ל לסיוע אחר: (ט) וא"כ למה נאמר שער לבן ומחית. ולא אמר או מחית. ללמדך שלא תהא טומאת השאת או שאר המראות עד שיהא בה מקום לקבל את שניהם ופי' הפסוק המרחק אשר יצטרך לשער לבן ומחית בשר חי צריך שיהיה בשיעור השאת: (י) שער לבן מצד זה, היינו שיהיה מקום ד' שערות זה בצד זה דהכי משמע מאומר שיהיה בה מקום לקבל כו': ת"ל בשאת. שירצה שיהיה היינו בשר חי בלא נגע באמצע השאת באופן שתהיה מבוצרת כמבצר שעומד באמצע העיר ולזה בכל צד מצידיה מעלה ומטה וימין ושמאל צריך שיהיה מקום שתי שערות שמכל צד שניקח אותה יהיה בה שיעור מקום למיחת שתי שערות ושיעור המחיה: (יא) ה"ג הא כיצד מקום ב' שערות מימינה ומשמאלה וכו': מרובעות. היינו כל מקום ומקום הוא שתי שערות על שתי שערות: ונמצאו ל"ו שערות. דריבוע המחיה שבאמצע הבהרת הוא ב' שערות על ב' שערות וכן מכל צד מעלה ומטה ימין ושמאל מקום שתי שערות על ב' שערות וכן בארבע קרנותיה נמצא דכי מרבעת לה כולה הוי שש שערות על שש שערות דהוו להו ל"ו שערות והיא על צורה זו:

נמצא גופה של בהרת. היינו עם המחיה שבתוכה: כגרים. חצי פול: הקילקי. שם מקום שהיו גריסיה גדולות: מרובע. דגרים הוא כתשעה עדשים וכל עדשה הוא כשתי שערות על שתי שערות וכס"ה הוא ל"ו. ושיעור המחיה שבאמצעה הוא כעדשה אחת והיקפה מכל צד הוא כשמנה עדשים [עיין ריש פ"ו דנגעים]: בשר חי לא השחין בשר חי לא בוהק. שאם נולד לו שחין כעדשה בתוך השאת או כעדשה בהק שהיא למטה מד' מראות אינו מטמא ואע"פ שאינו שאת ובהרת וע"כ אם יש בשאת לבדו כשיעור גרים יסגירנו ואם לאו יפטרנו שאין אותו מקום האמצעי עולה מן החשבון כלל: ה"ג בשאת לא בשחין בשאת

לא

בארבע מראות: (טז) או כלך לדרך זו שער לבן סימן טומאה ופסיון סימן טומאה מה שער לבן מטמא בכל מראות לובן אף פסיון יטמא בכל מראות לובן: (יז) נראה למי דומה דנים דבר שהוא מטמא בכל נגעים מדבר שמטמא בכל נגעים ואל יוכיח שער לבן שאינו מטמא בכל נגעים. או כלך לדרך זו דנים דבר שהוא סימן טומאה מדבר שהוא סימן טומאה ואל תוכיח האום שאינה סימן טומאה ת"ל וטמאו הכהן ט) צרעת (היא) הרי זה בא ללמד על הפיסיון שלא יטמא אלא בארבע מראות. היא פרט שפשה לבהק:

פרשתא ג.

(א) א) **נגע** צרעת כי תהיה באדם וראהו הכהן למדנו לשאת שהיא מטמא במחיה. ומנין לרבות שאר המראות. ודין הוא אם מצינו ששיוו כל המראות לשאת ליטמא בשער לבן ישוו כל המראות לשאת ליטמא במחיה. ב) ק"ו אם שיוו כל המראות לשאת ליטמא בשער לבן שאין שער לבן מיטמא בקרחת ובגבחת לא ישוו כל המראות לשאת ליטמא במחיה שהמחיה מטמא בקרחת ובגבחת. לא אם שוו כל המראות לשאת ליטמא בשער לבן ששער לבן מטמא בשחין ובמכוה ישוו כל המראות לשאת ליטמא במחיה שאין המחיה מטמאה בשחין ובמכוה ת"ל נגע צרעת ומה השאת אום אף הבהרת אום. ומנין לרבות שאר המראות הוא הדין והיא תשובה ת"ל נגע צרעת: (ב) כי תהיה מן הדיבור ואילך. באדם להביא את הבא בכולו לבן שתהא המהיה מטמאתו. והלא דין הוא בהרת קטנה מחיה מטמאתה בהרת גדולה לא כ"ש. לא אם אמרת בבהרת קטנה שהוא סימן טומאה תאמר בבהרת גדולה שאינו סימן טומאה. הואיל ואינו סימן טומאה לא תהא מחיה מטמאתה ת"ל באדם להביא את הבא בכולו לבן שתהא מחיה מטמאתה: (ג) קראו לו לראות נגע א' וצמח בו נגע אחר מנין שהוא זקוק לו ת"ל וראה הכהן והנה שאת. והיא הפכה שהפכתו היא ג) לא שהפכתו חבירתה: (ד) זהו שער פקודה שעקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרים. אמר ר"ע מודה אני בזה שהוא טהור איזהו שער פקודה מי שהיתה בה בהרת ובה שתי שערות הלך ממנו כחצי גרים והניח לשער לבן במקום

הגהות הגר"א הלכה יז ט) צרעת היא תיבת היא מיותר [וכן מוכח בברייתא]: **פרשתא ג הלכה א** א) נגע צרעת מה ת"ל לפי שנאמר והנה שאת לבנה למדנו לשאת וכו' כצ"ל והשאר מיותר: ב) קל והומר צ"ל ועוד ק"ו: **הלכה ג** ג) ולא שהפכתו חברתה כיצד מי שהיתה בו בהרת כגרים ובה שער לבן הלכה הבהרת והניחה שער לבן במקומו וחזרה זהו שער פקודה וכו' [כל דבריו הוא בנגעים פ"ה משנה ג' והוסיפה כאן דאל"ה לא שייך לומר עליה זהו שער פקודה וכו']:

ביאור

הוא, ולמה צריך קרא לזה: (טז) מטמא בכל מראה לובן. היינו אפילו מראית לובן שלהם הוא למטה מד' מראות: (יז) דנים דבר שהוא מטמא בכל נגעים. דהיינו שייך פסיון בנגעי בתים ובגדים ואדם: מדבר שהוא וכו', דהיינו האום שגם נגע שייך בכל דבר: שאין מטמא בכל נגעים. כ"א בעור הבשר: היא פרט לשפשה לבוהק. פי' אם היה לו בהרת הנקרא בוהק והיינו בהרות לבנות ופשתה בהן לא הוי טמא אפילו אם בפשיון היה מראה נגע ונפקא זה מדכתיב צרעת היא משמע שהפשיון יהיה דבוק דוקא לצרעת ולא לבוהק אם לא שיהיה בפשיון בעצמו שיעור נגע שהוא כגרים: **פרשתא ג** (א) נגע צרעת וגו'. פי' למה צריך לומר נגע צרעת לכתוב וכי יראה הכהן מחית בשר חי בשאת והוא מפני שלא למדנו רק לשאת שהוא מטמא במחיה ומנין וכו' ת"ל נגע צרעת כמו שמסיים בסוף: ודין הוא. וא"ל קרא לזה: ליטמא בשער לבן. דשער לבן כתיב גבי כולהו: ק"ו. ר"ל ועוד ק"ו לזה שהמחיה יטמא בכל המראות: שאין שער לבן מטמא בקרחת וגבחת. כדמייתי לקמן: לא אם שוו. פי' בבחינה אחרת השער לבן כולל יותר שהוא כולל השחין והמכוה משא"כ במחיה שאינו מטמא בשחין ומכוה כדאיתא לעיל בריש הספר בברייתא דר' ישמעאל ע"ש: ת"ל נגע צרעת. לרבות כולם בכלל זה: ומה השאת אום אף בהרת אום. פי' בתחלה מרבה לזה בהרת דהוא אב כמו השאת: ומנין לרבות שאר המראות, דהוא התולדות: הוא הדין והיא תשובה. ר"ל דגם בזה שייך ודין הוא כנ"ל וגם התשובה כנ"ל: ת"ל נגע צרעת. דסגי למכתב נגע וצרעת לרבות תולדות: (ב) כי תהי' מן הדבור ואילך. משמע שנאמרה הפרשה זו דכי תהיה לשון עתיד: באדם. מלה יתירה היא דהיל"ל כי תהיה בו: בכולו לבן. שפרח הנגע בכולו וזה משמע מאומרו באדם שמשמע בכל גוף האדם דאע"ג דטהור הוא כדכתיב כולו הפך לבן טהור הוא אי הוי ביה מחיה טמא משום מחיה: והלא דין הוא. ולא צריך קרא לזה: בהרת קטנה. כגרים: שאינו סימן טומאה. דאי הפך כולו לבן טהור הוא וא"כ מן הבהרת לא ילפינן ולהכי אתא קרא: (ג) וצמח בו נגע אחר. קודם שהסגירו או החליטו: מנין שזקוק לו. לומר לו מה דינו דהא כתיב נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן משמע שהיתה בו קודם שהובא אל הכהן אבל צמח בו לפני כהן מנין שזקיק לו ת"ל וכו': ת"ל וראה הכהן והנה שאת. מתיבת והנה משמע שנתהוה דבר חדש לעיניו: והיא הפכה שהפכתו היא וכו'. פי' שהפכתו השאת לשער לבן והוא שבהיות עדיין השאת בו הפכה זו השאת לשער לבן: ולא שהפכתו חברתה. שאם הלכה השאת דהוי ביה השער לבן ונשאר השער לבן לבד ובאה שאת אחרת בההוא מקום דאיכא שער לבן לא הוי טמא: (ד) זהו שער פקודה וכו'. מלשון פקדון שהפקידה הבהרת את השער לבן בעור הבשר והלכה לה וזהו טעם עקביא שמטמא אותו לפי שלכך נקרא שער פקודה שהבהרת הפקידה אותו והלכה לה עד שתחזור ולדעתו מה שאמר והיא הפכה לא הדר לזה הבהרת הפרטי אלא לבהרת בכלל ור"לה שבהרת הפכה אותו ולזה כאשר בא זה השני הוא טמא לפי שגם הראשון בהרת היה ובהרת הפכה אותו: וחכמים מטהרין. שהם סוברין שמלת היא קאי על הבהרת שאנו עוסקין בו עתה לטמאו על ידו: שהוא טהור. כיון שהבהרת הראשון הלך לו לגמרי וכשבא השני כבר היה שער לבן מקודם ולא מהני לטמאו: כחצי גרים וכו'. ס"ל דכוא כיון שלא נסתלק לגמרי מוכח שהניחה שם בפקדון השער לבן בעור הבשר

מטהרים: (י) ה) וכבס בגדיו. וכבס בגדיו מלטמא משכב ומושב. ומלטמא בביאה. וטהר מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפרים. וכבס בגדיו יכול הרי הוא מסולק ת"ל תפשה טמא: (יא) אין לי אלא כמראה שלא כמראה מניין ת"ל ו) (תפשה ואם) פשה תפשה: (יב) ז) החליטו בשער לבן הלך שער לבן וחזר שער לבן וכן המחיה והפיסיון בתחילה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור הרי הוא כמות שהוא. החליטו במחיה הלכה המחיה וחזרה המחיה וכן השער לבן והפסיון בתחילה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור הרי הוא כמות שהיא ת"ל (תפשה) ואם פשה תפשה: (יג) יכול יהיה הפסיון מטמא בתחילה ת"ל אחרי הראותו אל הכהן (לטהרתו). יכול אם ראהו כהן שהוא פושה והולך יזקק ת"ל לטהרתו אינו נזקק לו אלא משעה שהוא רואה אותו מטומאה לטהרה. ונראה שנית אל הכהן כהן שהוא רואהו בראשונה רואהו בשנייה ואם מת רואהו כהן אחר: (יד) וראה הכהן והנה פשתה המספחת ח) בעור הרי זה בא ללמד על הפיסיון שלא יטמא אלא בארבע מראות ובהם המראות שהאום מטמא הפסיון מטמא: (טו) הלא דין הוא האום מטמא והפסיון מטמא מה האום אינו מטמא אלא בארבע מראות אף פסיון אינו מטמא אלא

הגהות הגר"א הלכה י ה) וכבס בגדיו מלטמא בביאה והשאר שבינתיים מיותר [נראה שטעמי משום סוגיא דפסחים דף ס"ז דאיתא שם בהדיא דמצורע אינו מטמא משכבו ומושבו ועיין בקרבן אהרן שגם רבינו הלל לא גרים כ"א מלטמא בביאה]:
הלכה יא ו) תפשה ואם מיותר: הלכה יב ז) מנין החליטו בשער לבן כו' עד ת"ל תפשה ט"ס וצריך להיות החליטו בפשיון והלך הפשיון וחזר הפשיון וכן שער לבן והמחיה בסוף ש"ע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור הרי כמו שהוא ת"ל ואם פשה תפשה כו' [לא ניחא ליה בגרסתנו דא"כ חיסרה הברייתא הדין דהחליטו בפשיון דזה העיקר שע"ז סובב הדרש מואם פשה תפשה ומזה נקיש לשער לבן ומחיה ובנגעים פ"ב במשנה מבואר זה וע"כ הוסיף הגר"א זה בתחלת הברייתא שע"ז עיקר הדרש. והנה שם במשנה מוכח ג"כ הדין דאם נחלף הנגע מפשיון למחיה או לשער לבן ופה בברייתא לא נזכר זה בדברי הגר"א יען שע"ז אין לנו ראיה מקרא דאם פשה תפשה שמסיים בברייתא]:
הלכה יד ח) בעור וטמאו הכהן צרעת הרי זה בא ללמד על הפשיון שלא יטמא אלא בארבע מראות שהאום מטמא ושבינתיים ט"ס עד הלכה ט"ו [ועיין בביאורנו והגר"א סובר כ"ז לרוחק]:

ביאור

אם כהה למטה מארבעה מראות ואח"כ חזרה למקומה הרי הוא כמו שהלכה לגמרי וחזרה: (י) מלטמא משכב ומושב ומלטמא בביאה. משמע מזה דקודם לזה בעודנו מוסגר הוא מטמא משכב ומושב ומטמא בביאתו לבית כל אשר בבית אפילו כלים ובגדים שלא לבש אותן דוכבס בגדיו כולל כל בגדיו וכ"ש אם הוא מצורע מוחלט זו היא דעת הרמב"ם (בפי"א מהלכות טומאת צרעת) והראב"ד לקמן בפ' מצורע פרשה ב' הלכה ו'. והר"ש שם כתבו דאף מצורע מוחלט אינו מטמא משכב ומושב כדאיתא בפסחים (דף ס"ז) ומפרשים דמה דמשמע הכא דמקודם הוא מטמא משכב ומושב היינו רק לענין לטמא אוכלין ומשקין לחוד אבל לא לטמא אדם כדין משכב ומושב דעלמא: וטהר מן הפריעה ומן הפרימה, היינו דבמצורע מוחלט כתיב בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע אבל במצורע מוסגר אף בימי הסגרו אין טעון פריעה ופרימה וילפינן זה (במגילה דף ח) מדכתיב והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וגו' מי שצרעתו תלויה בגופו [שכל זמן שלא נתרפא מנגעו אינו נטהר] יצא מצורע מוסגר שטומאתו תלויה בימי הסגר שאם לא ימצא ביום השביעי סימן טומאה עליו שער לבן או פסיון יטהרנו ואע"פ שנגעו עומד עליו: ומן התגלחת ומן הצפרים. היינו שא"צ להתגלח ולהביא צפרים כשמטהרו הכהן לאחר הסגרו ונפקא לזה בגמרא שם מדכתיב וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת [וכתיב בתריה שתי צפרים חיות טהורות וגלח את כל שערו] מי שצרעתו תלויה ברפואות יצא זה שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים: מסולק. אותו מקום מן הטומאה לגמרי דאע"ג דירא בו סימני טומאה של פסיון אח"כ יהיה טהור מן הנגע כ"ז שלא ימצא בפסיון לבדו שיעור גרים: ת"ל תפשה טמא. דמשמע דאפילו אין בו לבדו שיעור גרים מצטרף עם הנגע שנטהר ונטמא: (יא) אין לי אלא כמראה. כגון שאם היה כשלג יהיה הפסיון נמי כשלג ואז מצטרף עם הנגע שמכבר שלא כמראה דהיינו שהיה לו מראה אחרת מהד' מראות מנין שאף בזה מצטרף ולא בעינן בו בעצמו שיעור גרים: ה"ג ת"ל פשה תפשה. לרבות בכל גווני: (יב) הלך שער לבן. שהוחלט בעבורו: וחזר שער לבן. אחר תחתיו: וכן המחיה והפסיון. פי' שלא חזר שער לבן אלא שנולדה בו מחיה שהיא ג"כ סימן ס מאה או שפשה הנגע: בתחלה בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני לאחר הפטור. כלומר בין שההחלט היה מתחלה כשהובא אל הכהן בין בסוף שבוע ראשון בין בסוף שבוע שני בין לאחר הפטור כגון שעמד בעיניו שני שבועות ופטרו ואחר הפטור בא שער לבן והחליטו בכל הני גווני אם הלך לו שער לבן וחזר שער לבן או מחיה או פסיון: הרי הוא כמות שהוא. כלומר נשאר בטומאתו הראשונה כמו שהיה בתחלה וכשיטהר אינו מביא אלא קרבן אחד [ולא אמרינן דהוא נגע אחר וכשיטהר יביא שני קרבנות] ואע"פ שאין זה אותו סימן שהיה בשעת החלט: החליטו במחיה וכו'. פי' ה"ה אם החליטו במחיה מתחלה והלכה המחיה וחזרה המחיה וכן אם חזר על אותו מקום שער לבן או פסיון: הרי הוא כמות שהוא. כמו שביארנו למעלה: ה"ג ת"ל אם פשה תפשה פי' ריבוי הוא שחזר ופשה אע"פ שהלך הפסיון הראשון וה"ה במחיה ובשער לבן כשחזר הרי הוא בטומאתו הראשונה וכן אם נתחלפו סימני הטומאה ס"ל לתנא מצד הסברא דלא אמרינן נגע חדש הוא: (יג) יכול יהיה הפסיון מטמא בתחלה. פי' קודם הסגר כמו שמטמא שער לבן או מחיה שאם בא לפני כהן ובתחלת נגעו היה כגרים ועד שלא בא לפני כהן חזר להיות כסלע יכול יהא הכהן מחליטו מיד ת"ל אחרי הראותו אל הכהן. ועדיין אני אומר אם ראהו הכהן מתחלה שהוא כגרים ועד שלא הסגירו ראהו שפשה וחזר להיות כסלע הריני קורא בו אחרי הראותו אל הכהן ויחליטנו ת"ל לטהרתו אינו נזקק להחליטו אלא משעה שהוא רואהו מתוך ימי טומאה לטהרה דהיינו לאחר הסגר שהכהן בא לראותו אם יטהרנו מטומאתו אבל קודם הסגר אין ראייתו מטומאה לטהרה אלא מטהרה לטומאה וע"כ ימתין לו עד שיפשה לגמרי ואז יסגירנו: (יד) וראה הכהן והנה פשתה המספחת בעור. פי' מספחת דקרא דכתיב בצרעת וכמו שמסיים בסוף ברייתא: אלא בארבע מראות, היינו שהפסיון יהיה עליו אחד מד' מראות דוקא אבל לא למטה מזה והיינו מדכתיב צרעת היא משמע שיהיה עליו מראה צרעת: ובהם המראות וכו'. פי' וכמו שהאום דהוא עצם הנגע מטמא בכמה מראות דהיינו פתוך וירקרק ואדמדם כן הפסיון מטמא במראות הללו. ומה שאמר ובהם ר"ל באלו הארבעה מראות שלג וצמר לבן וסיד וקרום ביצה אם כ"א מהם פתוך דהיינו מעורב לובן ואודם או ירוק נקרא נגע כן ה"ה בפסיון: (טו) הלא דין הוא

פרט לשחשך מאור א) עיניו: (ג) מיכן אמרו אין רואים את הנגעים בשחרית ובין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעונן לפי שכהה נראית עזה ולא בצהרים מפני שעזה נראית כהה. אימתי רואים בשלש בארבע בחמש בשבע בשמונה ותשע דברי ר"מ. ר' יהודה אומר בארבע בחמש ב) ובשש בשמונה ובתשע. ר' יוסי אומר בארבע וחמש בתשע בעשר ג) אבל אמר ד) רואה אני את דברי רבי: (ד) והנה הנגע עמד בעיניו שאם העז והכהה כהה והעז כאילו לא כהה. ולא פשה שאם כנס ופשה או פשה וכנס כאילו לא פשה. והסגירו שבעת ימים שנית מלמד שיום שביעי עולה לו מן המנין בין מלפניו בין מלאחריו. וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית כהן שרואהו בראשונה רואהו בשניה. ואם מת רואהו כהן אחר: (ה) והנה כהה יכול למטה מארבע מראות ת"ל הנגע. אי הנגע יכול כמראיו ת"ל והנה כהה. הא כיצד כהה ממראיו לא למטה מארבע מראות: (ו) והנה כהה שאם העז וכהה כאילו לא העז. הנגע שאם כהה והעז כאילו לא כהה: (ז) לא פשה שאם כנס ופשה כאילו לא כנס. הנגע שאם פשה וכנס כאילו לא פשה: (ח) אם נאמרו בשבוע ראשון למה נאמרו בשבוע שני אלא שבבגד העומד בראשון מסגיר ובשני שורף ובאדם העומד בראשון מסגיר ובשני פוטר. צ"ל בשבוע ראשון וצ"ל בשבוע שני: (ט) וטהרו הכהן מספחת אע"פ שלא נשתנו מראיה. או יכול אע"פ שהלכה וחזרה ת"ל היא. מה יעשה לה ר' יהודה אומר תראה כתחילה וחכמים

הגהות הגר"א פרק ב **הלכה ב** א) עיניו מ"ס וצ"ל היום [כי לשון עיניו אינו שייך ליום]: **הלכה ג** ב) ובשש מיותר: ג) אבל אמר תיבת אמר מיותר: ד) רואה אני את דברי ר' צ"ל ברבי [וכן גירסת הר"ש]:

ביאור

נראה בשלימות אם לא באור העין ובאור היום: (ג) בשחרית. שעדיין אין אור היום בשלימות: לפי שכהה נראית עזה וכו'. דהנה כל מראה לובן תראה לבינותו כפי ההצטרפות אל לובן אחר ואם יחשך היום יראה הכהה עזה בערך שחרות היום שלובן מעט יראה בו גדול ולהיפך בצהרים שהאור גדול יאיר הדבר כ"כ עד שכל לובן אע"פ שיהיה עזה יראה כהה: בשלש וכו'. שקודם שלש על היום עדיין אין האור בשלמות וכן אחר תשע מתחיל להעריב ונתמעט האור ודילג שש מפני שאז הוא שעת הצהרים: ר"י אומר בארבע וכו'. ס"ל דעד ארבע לא נשלם עדיין האור ומוסיף שש ופליג את"ק דאמר ולא בצהרים והוא דוחק גדול דכיון שר' יהודה השמיט שבע אלמא ס"ל דגם בשבע האור גדול ודומה לצהרים וכ"ש שש גופא ונכון דברי הגר"א שמוחק תיבת בשש אח"כ מצאתי בילקוט שגם הוא לא גרים אלא ר' יהודה שם: ר' יוסי אומר וכו' בעשר. ס"ל דעשר לענין אור שוה לתשע: רואה אני את דברי רבי. צ"ל ברבי [הגר"א וכן גירסת הר"ש] וביאורו אדם גדול: (ד) שאם העז והכהה. היינו שאם היתה עזה כשלג כשהסגירו והכהה בסוף שבוע ראשון שנעשית כסיד או כקרום או להיפך שהיתה כקרום בשעת הסגר ונעשית עזה כשלג בסוף שבוע ראשון [הר"ש והק"א]: כאילו לא כהה. וטעונה הסגר שני דכל זה הוא בכלל עמד בעיניו כל זמן שלא ירד למטה מארבע מראות כדאיתא בפ"ד דנגעים משנה ז': שאם כנס ופשה. פי' דהסגירה בבהרת כגריס ובתוך השבוע כנס ונתמעט מכגריס ואח"כ פשתה את מקום הכינוס ולא יותר כאילו לא פשה שאין אנו חוששין למה שהיה באמצע ההסגר אחרי שבעת שראהו הכהן בסוף שבוע לא היה בשיעורו יותר מעת ההסגר ודרשו זה מאומרו וראהו הכהן והנה עמד בעיניו ולא פשה משמע שתלוי בעת ראיתו וכן להיפך אם באמצע השבוע פשה מכגריס ואח"כ כנס מה שפשה ונתמעט ונשאר בשיעורו הראשון בעת שראהו הכהן בסוף שבוע הרי הוא כאילו מתחלה ועד סוף נשאר בשיעורו ויסגירנו הכהן פעם שנית: בין מלפניו בין מלאחריו. היינו שאם הסגירו ביום שני וראהו אח"כ ביום ח' שהוא השביעי מסגירו באותו היום ונחשב לו ליום אחד נמצא שזה היום עולה לו לפניו ולאחריו ודרשו זה מדכתיב שנית משמע שזה ההסגר שוה להסגר ראשון ששם בודאי נחשב יום ההסגר ליום אף זה הוא כן: כהן שרואהו בראשונה רואהו בשניה. דהאי שנית יתר הוא ודרשו דהכהן רואהו פעם שניה: (ה) ת"ל הנגע. דעדיין שם נגע עליו: אי הנגע. פי' אי לא כתב רק והנה הנגע לא פשה הו"א דעדיין עומד במראהו הראשונה בזה הוא דאמרינן שנפטור אותו אבל אם נשתנה למראה אחרת אימא נגע אחר הוא: לא למטה מארבעה מראות. ואפ"ה פוטרין אותו: (ו) שאם העז וכהה. כלומר שאם היה עזה כשראהו הכהן מתחלה והדרא למראה היותר כהה מהמראות דיינינן לה כאילו לא היתה עזה מעולם אלא כהה תמיד מתחלה ועד סוף: הנגע. השתא דרש מתיבת הנגע עוד ענין אחר דהיינו אם היתה כהה מתחילה דהיינו מקרום בילה והדרא להיות עזה אפילו כשלג דיינינן לה כאילו לא היתה כהה מעולם אלא עזה מתחלה ועד סוף וה"פ והנה כהה היינו אותה שהיתה כהה חזרה להיות הנגע דהיינו בהרת שהפרשה נדבר בה ובשתי החלוקות האלו קרינן ליה עומד בעיניו וטהור: (ז) לא פשה שאם כנס ופשה וכו'. היינו בתוך זמן ההסגר נתמעט משיעור כגריס ואח"כ פשה וחזר לשיעורו הראשון לא מקרי זה פשה והוי כאילו לא נתמעט מתחלה אחרי דבעת שראהו הכהן בסוף שבוע שניה לא היה יותר ממה שהיה בעת ההסגר: הנגע שאם פשה וכנס וכו'. הכל כמו למעלה בהלכה ד' דאין אנו דנין על מה שהיה בתוך ימי הסגרו ומתיבת הנגע דריש זה דמשמע דתלוי הדבר בעת ראית הכהן הנגע: (ח) אם נאמרו בשבוע ראשון למה וכו'. פי' אחרי שאמרנו שבשבוע שני ג"כ מה דכתיב והנה כהה הנגע ה"ה אם עמד בעיניו הו"ל לומר בקיצור וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית וטיהרו ואנא ידענא דאלא פשה קאי מדכתיב בתריה ואם פשה תפשה: שבבגד העומד בראשון. פי' בשבוע ראשון כשעמד בלא שינוי: ובשני. אם היה ג"כ בלי שינוי שורפו להבגד: ובאדם העומד. בלי שינוי בראשון מסגיר ובשני פוטרו: צריך לומר בשבוע ראשון וכו'. פי' כדי שלא נטעה ללמוד אדם מבגדים מה בגדים בשבוע שני שורפו אף באדם בשבוע שני מחליטו היכא דעמד ומה שנאמר וטיהרו הו"א דמיירי היכא דנרפא הנגע: (ט) אע"פ שלא נשתנו מראיה. פי' שלא נשתנו לירד מארבעה מראות רק נשתנה ממראה שלה למראה אחר מד' מראות: או יכול אע"פ שהלכה. מקלת הגריס לאחר הפטור וחזר למקומו יהיה טהור ת"ל היא: תראה בתחלה. פי' כאלו הוא נגע חדש: וחכמים מטהרין. קסברי רבנן כיון שעדיין מקלת הגריס עמד במקומו כשחזר הגריס למקומו חזר והיינו נגע בתחלה אח"כ הלך כולו וחזר דבזה לכו"ע תראה בתחלה כדמוכח במשנת נגעים פ"ד [ראב"ד]. עוד כתב דה"ר

אם

ביצה ולמעלה טמא א"ל לומר לך שמצטרפים זה עם זה א"ל ויאמרו כל שהוא מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה א"ל ה) מלמד שאם אינו בקי בהם ובשמותיהם לא יראה את הנגעים: (ז) ו) ושערה לא הפך לא שער מחייתה כיצד בהרת כגרים ובה מחיה כעדשה ושער לבן בתוך המחיה הלכה המחיה טמאה משום שער לבן הלכה שער לבן טמא משום המחיה. ר' שמעון מטהר מפני שלא הפכתו הבהרת. אמרו לו והלא כבר נאמר ושער בנגע ז) הפך לבן נגע זה בכל מקום: (ח) ושערה לא הפך לבן ולא שער מקצתה כיצד בהרת היא ומחייתה כגרים ושער לבן בתוך הבהרת הלכה המחיה טמאה משום שער לבן הלך שער לבן טמא משום המחיה. ר"ש מטהר מפני שלא הפכתו הבהרת כגרים. ומודים שאם יש במקום שער לבן כגרים שהוא טמא: (ט) ושערה לא הפך לבן והסגיר הא אם יש בה שער שחור אינו ממעטה. שאלו התלמידים את ר' יוסי בהרת ובה שער שחור חוששין אנו שמא מיעט ממקומו את הבהרת מכגרים. א"ל בהרת ובשער לבן חיישינן שמא מיעט מקומה את בהרת כגרים. אמרו לו אם אמרו בשער לבן שהוא סימן טומאה תאמר בשער שחור שאינו סימן טומאה. אמר להן הרי שיש בה עשר שערות לבנות כלום הם סימני טומאה אלא שתים חוששים אנו על המותר שמא מיעט ממקומו את בהרת מכגרים. אמרו לו לא אם אמרת בשער לבן שהוא מין טומאה תאמר בשער שחור שאינו מין טומאה. אמר להם אף שער שחור הופך והוא מין טומאה. ואומר ושערה לא הפך לבן והסגיר הא יש בה שער שחור אינו ממעטה. והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים תחילה:

פרק ב.

(א) **בשביעי** יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום ולא בלילה: (ב) יכול כל מראה היום יהו כשרים ת"ל לכל מראה עיני הכהן ומה כהן פרט לשחשך מאור עיניו אף היום

הגהות הגר"א ה) מלמד צ"ל ללמדך: **הלכה ז** ו) שערה לא הפך לבן שערה ולא שער מחיתה כצ"ל: ז) הפך לבן מ"מ כצ"ל:

ביאור

מקרום ביצה ולמעלה טמא. פי' למה הוצרכו לומר שיש אבות ותולדות: לומר לך שמצטרפין זה עם זה. כלומר כיון שלמדנו שהם אבות ותולדות למדנו שהאב והתולדה מצטרפין לשיעור נגע שהוא כגרים שאלמלא כך הייתי אומר דכל מראה שהוא מקרום ביצה ולמעלה בעינן כגרים שלם דוקא: ויאמרו כל שהוא וכו' ומצטרפין זה עם זה. וקשה אי אמר הכי הוי משמע דכולהו מצטרפי בהדי הדדי ואנן סבירא לן דתולדה דהאי לא מצטרף בהדי אב דהאיך ולא בהדי תולדה דאידך וי"ל משום דאכתי הוי מצי לאקשויי ליה ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה שלג וסיד וצמר וקרום ביצה ולמה הוצרכו לומר מי הוא אב ומי הוא תולדה שלו [הראב"ד]: כל כהן שאינו בקי בהם ובשמותיהם. לידע מאיזה נגע הוא מטמאה לא יראה את הנגעים ואם לא ידע האב ותולדתו לא ידע אם בהרת מטמאתו או בשאת: (ז) לא שער מחייתה. ר"ש הוא דדריש לה כדמפרש ואזיל: בהרת כגרים. בלא מקום מחיה דהיינו תשע עדשות בהרת ועדשה אחת מחיה והוא עשר עדשות בין הכל דגרים הן תשעה עדשות ומחיה אין פחות מכעדשה: הלכה המחיה. שהוסרה המחיה ונתפשט נגע הבהרת על מקומה ונמצא שכעת שער לבן הוא בתוך הבהרת טמאה מפני שער לבן: הלך שער לבן. שנשר או נהפך לשחור: טמאה מפני המחיה. וכידוע דכל אחד הוא סימן טומאה: שלא הפכתו הבהרת. ששער לבן קדם לבהרת של אותו מקום המחיה וזהו שדקדק מתחלה ושערה דהיינו שער של בהרת צריך להתהפך ללבן ולא מה שהמחיה הפכתה ללבן: והלא כבר נאמר ושער בנגע הפך לבן. והאי בנגע יתר הוא אלא דאתי להורות באיזה מקום שהוא אם הנגע הפכתה ללבן מועיל זה לטמאותה אף שהוסרה הנגע כיון שהיא עתה בתוך הבהרת: (ח) ולא שער מקצתה. גם זה ר"ש דריש לה דושערה בכינוי משמע שער הבהרת האמור שהוא כגרים אבל אם בשעת ההיפוך לא היה בה כגרים שהיה בה מחיה שהיא ממעטת אותו אין השער מטמא דנמצא שאין כל שער הבהרת הפכתה: ר"ש מטהר. בהלכה המחיה שאינו טמא משום שער לבן: שלא הפכתו בהרת כגרים. שהשער קדם לבהרת כגרים שבשעה שנהפך השער המחיה מיעטה הבהרת מכגרים: שאם יש במקום שער לבן כגרים. היינו לבד המחיה: שהוא טמא. הוא מלתא דפשיטא ועיין בתוי"ט דקמ"ל אע"ג דלא ידעינן אם קדם הבהרת או השער וכת"ק דר' יהושע לעיל בפ"ב משנה ב': (ט) ושערה לא הפך לבן. משמע שהיה שם שער אלא שלא הפך לבן עדיין ואמר ושערה בכינוי דהדר לבהרת הנזכר שהוא כגרים ואמר שעם היות בה שער שחור והסגיר למדנו דשער שחור אינו ממעט את שיעור הבהרת דאילו היה ממעט אותו לא הוי בעי הסגר: בהרת ובשער לבן חיישינן וכו'. בתמיה כלומר וכי אם היה בהרת כגרים ובה שער לבן מי אמרינן שהשער לבן מיעט את הגרים וטהרנו וכשם דלא ימעט השער לבן כך לא ימעט השחור: שהוא סימן טומאה. וצריך להזהיר לחשוב שמקום השער הוא בכלל הנגע משא"כ בשחור שעדיין אינו מוחזק לטמא: אלא שתים. ופשו לה עוד שמנה שאינם סימן טומאה וכי אנו חוששין שממעטין את הבהרת וכשם שאין אנו חוששין לאלו כך אין אנו חוששין לשחור: שהוא מין טומאה. ואע"ג שאין אנו צריכין אליהם לטמא זה הנגע עכ"ז חלק מהטומאה הם: אף שער שחור וכו'. כלומר שחור נמי מתהפך ללבן דהוי מין טומאה: ואומר ושערה וכו'. כלומר ואם לא יספיק זה לכם להשיב אתכם הרי קרא אמר זה בהדיא וכמו שמסיים: תחלה. כלומר זה ההתחלה למה שיעשה אח"כ [ק"א] ועיין בראב"ד מה שמבאר כפשוטו דהיינו רק בתחלה צריך הסגר פ"א או שני פעמים אבל לאחר שהחליטו בשער לבן או בפשיון והלך השער לבן והפשיון וחזר א"צ עוד הסגר שני וכן צריך לפרש לקמן פרשתא ה' סוף פ"א:

פרק ב (ב) ת"ל לכל מראה עיני הכהן ומה כהן וכו'. ר"ל דכיון שהקפיד הכתוב שעיני הרואה יהיה בשלימות דאפילו אם הוא רק סומא בעין אחת לא יוכל לראות הנגעים כדלקמן בפ"ד הלכה ד' וה"ה אם השך קצת מאור היום דאין המובש נראה

שמענו אבל שמענו עד שלא בא אצל הכהן טהור לאחר חלוטו טמא. התחלתי להביא להם ראיות מפני מה עד שלא בא אצל כהן טהור לא מפני שלא ראה כהן סימני טומאה אף בתוך הסגרו טהור עד שיטמאנו הכהן. ו) לישנא אחרינא אחד עומד לפני כהן ואחד עומד בתוך הסגירו טהור עד שיטמאנו הכהן. אמרו לי יפה אתה אומר. מאימתי הוא טהרתו. רבי אלעזר אומר כשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו. וחכ"א עד שתפרח בכולו או תתמעט בהרתו מכגרים:

פרשתא ב.

(א) **בהרת** לבנה אין לי אלא בהרת לבנה מנין לרבות את השאת ת"ל למטן שאת לבנה. ומנין לרבות שאר המראות ת"ל ואם בהרת: (ב) יכול כשם שהוא שלישי לכתוב כך תהא שלישי למראות ת"ל לבנה היא היא לבנה ואין למעלה הימנה. וכמה תהא לבנוניתה. כשלג. שנאמר והנה מרים מצורעת כשלג: (ג) יכול א) לכל מראה השלג יהיו טמאים ושאר כל המראות יהיו טהורים ב) ת"ל בוהק הוא בוהק טהור הוא ממנו ולמעלה טמא: (ד) מיכן אמרו מראות נגעים שנים שהם ארבעה. בהרת עזה כשלג שנייה לה כסיד ההיכל. השאת כקרום ביצה שנייה לה כצמר לבן דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים השאת כצמר ושנייה לה כקרום ביצה: (ה) הפתוך שבשלג ג) כיין המזוג. הפתוך שבסיד כדם המזוג בחלב דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים אלא של שלג עזה ושל סיד דיהא הימנה: (ו) רבי חנינא סגן הכהנים אומר מראות נגעים ששה עשר. רבי דוסא בן הרכינס אומר שלשים וששה. עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים. ד) (א"ר יוסי שאל רבי יהושע בנו של ר"ע אמר לו מפני מה אמרו מראות נגעים שתים שהם ארבעה אמר לו אם לאו מה יאמרו אמר לו יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפים זה עם זה). א"ר יוסי שאל ר' יהושע בנו של ר"ע את ר' עקיבא אמר לו מפני מה אמרו מראות נגעים ב' שהם ד' א"ל אם לאו מה יאמרו אמר לו יאמרו מקרום

הגהות הגר"א ו) לישנא אחרינא אחד עומד כו' עד אמרו לו כולה מיותר [ועיין בפ"ז דנגעים במשנה ז' שם נזכר רק באופן זה אלמא דלר"ע אפילו באופן זה טהור ואולי משום דבברייתא מיושב יותר אם לא יהיה כתוב הלישנא אחרינא]: **פרשתא ב** **הלכה ג** א) לכל צ"ל כל: ב) ת"ל בוהק הוא טהור הוא הוא טהור וממנה כו': **הלכה ה** ג) כיין המזוג בש"ג כצ"ל: **הלכה ו** ד) מאמר ר' יוסי עד אמר ר' יוסי שאל כולה מיותרת [עיין בביאורנו]:

ביאור

קנסינן ליה או דלמא הרי לא ראהו ולא טמאהו עדיין: לישנא אחרינא אחד עומד לפני כהן. היינו שבא לפניו וראה הכהן סימני טומאה אך שלא אמר לו טמא אתה ובתוך כך תלש את סימני טומאה שלו ואחד עומד בתוך הסגרו ותלשן בשניהם טהור כיון שלא טמאו הכהן עדיין והנה בלישנא אחרינא זה הוסיף דאפילו כבר עמד לפני הכהן וראה אללו סימן טומאה מ"מ טהור כיון שלא טמאו הכהן: מאימתי הוא טהרתו. פי' מי שתלש לאחר חלוטו דאמרינן שהוא טמא: כשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו. ואז טהור גם מן הראשונה דאיגלאי מילתא דאי הוי קמייתא מתסי נמי כי האי: עד שתפרח בכולו. נגע האחרון דליכא למיחש למידי דהא אי הוי קמא ביה השתא נמי הואי טהור כדכתיב וכסתה הצרעת את כל עור הנגע וגו' טהור הוא: או עד שתמעט בהרתו מכגרים. קודם שקצצה דלא נשתייר בו שיעור נגע וממילא היה טהור מתחלה ולא אהני מעשיו אבל אי בשעה שקצצה הוי ביה שיעור נגע אין לו טהרה עולמית דקנסינן ליה לעולם:

פרשתא ב (א) מנין לרבות השאת. שהיא לבנה: ת"ל למטן. היינו בפרשה שלמטה: שאר המראות. שהם לבנות: ת"ל ואם בהרת. ואם ריבויא הוא: (ב) שהוא שלישי לכתוב. שאת או ספחת או בהרת: (ג) ושאר כל המראות יהיו טהורים. דאף דרבינן לעיל עוד תולדה לבהרת ותולדה לשאת הו"א דוקא שיהיו כולן קרוב למראה שלג: בהק טהור. ושאר כל המראות ממנו ולמעלה טמאות. פי' בהק הוא בהרות כהות לבנות כלומר הכהות הם טהורות אבל כל הלבנות שאינם כהות טמאות וכל הטמאות הללו אפילו אותם שהיא כקרום ביצה לבנות הם במזגן ואינן כהות: (ד) השאת כקרום ביצה שניה לה כצמר לבן. אע"ג דבלובן הצמר לבן עזה לבנוניתה יותר מקרום ביצה. אפשר דקרא ר"מ לקרום ביצה בגדר אב משום דתניא בשבועות דף ו' שאת אין שאת אלא גבוה וכן הוא אומר על הגבעות הנשאות וכיון שהוא גבוה כמראה הצל שהוא גבוה מן החמה משמע שלבנינותה היא נמוכה מכולן [ר"ש]: ה"ג השאת כצמר לבן. שהוא לבן יותר מקרום ביצה תולדתה: (ה) הפתוך. הוא מעורב לובן עם אודם והוא מה שכתוב בתורה בהרת לבנה אדמדמת והוא ג"כ ממראה נגעים: שבשלג. המעורב בלובן ואודם שבבהרת העזה כשלג נראה: כיין המזוג בשלג. שלבנוניתו מרובה ואדמומית שבו מועט: והפתוך שבסיד. והמעורב שבנגע שהוא כסיד ההיכל נראה: כדם המזוג בחלב. שאדמימות שבו מרובה ואע"ג דלא תני פתוך אלא בבהרת ותולדתו ה"ה דיש פתוך נמי בשאת ותולדתו כדלקמן פ"ז משנה ה': שבזה ושבזה. שבשלג ושבסיד: כיין המזוג במים. ששכיבותיו לבן אבל דם בחלב מראהו לא אדום ולא לבן: דיהא הימנה. חסרה מן הלובן שאינה נאה בלבנינות כמותה. וכן בשאת ותולדתו כל שאינו לובן כ"כ ניכר האדמימות בו יותר והליבון אינה נאה כ"כ: (ו) מראות נגעים ששה עשר. ארבעה מראות חלוקות וארבע מראות פתוכות דעור ובשר וכנגדן בשחין ומכוה שאחין ומכוה אחד הן ולא הלקן הכתוב אלא לומר לך שאין מצטרפין: שלשים וששה. ששה עשר דהנ"ל והוסיף עוד כנגדן בנתקים הרי כ"ד וכנגדן בקרחת וגבחת עוד שמנה שקרחת וגבחת אחד הן הרי ל"ב מראות וירקרק ואדמדם דנגעי בגדים וירקרק ואדמדם דנגעי בתים הרי שלשים וששה: שבעים ושנים. הנך ל"ו הנ"ל בתחלה כשהובא אל הכהן ול"ו אחריני כנגדן בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני של הסגר או בסוף שבוע ג' דנגעי בתים להבחין בין מראה שלכתחלה למראה שבסוף הרי ע"ב. ועיין בתוי"ט פ"א דנגעים משנה ד': א"ר יוסי שאל וכו' עד אמר ר' יוסי השני כולה יתר [הגר"א וכן בילקוט אינו וכ"כ ש"א]: ויאמרו

מקרום

שהוא וחכ"א כשיעור. ר"מ אומר שלא יהא בני אדם מדמין ד) שבגולם הם נידונים אלא חוד שער לבן טמא ושאינו לבן טהור: (ד) לבן לא אדום ולא ירוק ולא שחור. אוציא את כולם ולא אוציא שער צהוב. ודין הוא ומה אם שער לבן שאינו סימן טומאה בנתק הרי הוא סימן טומאה בנגע שער צהוב שהוא סימן טומאה בנתק אינו דין שיהא סימן טומאה בנגע ת"ל שער לבן ולא צהוב: (ה) ה) ומראה הנגע עמוק אין ממשו עמוק. מראה הנגע עמוק אין מראה שער לבן עמוק. מראה הנגע לרבות לו מראה רביעי. הוא אין לו מראה חמישי: (ו) ו) ומראה הנגע עמוק מעור בשרו נגע צרעת הוא מה ת"ל לפי שנאמר וטמאו הכהן לא יסגירנו למדנו שאין מסגירין את המוחלט: (ז) מנין שאין מחליטין את המוסגר ואין מסגירין את המוסגר ואין מחליטין את המוחלט ת"ל לא יסגירנו כי טמא הוא כל שנקרא עליו טמא אין זקוק עליו: (ח) יכול לא יאמר הרי את מוסגר בזה ומוחלט בזה ז) מוחלט בזה ומוסגר בזה ומוחלט בזה ובזה ת"ל נגע וראהו צרעת וראהו. ח) כולו כאחת שאם היה בראש חוטמו שופע הילך הילך בראש אצבעו שופע הילך והילך אינו טמא: (ט) מיכן אמרו עשרים וארבעה ראשי אברים שבאדם שאינן מטמאים משום מחיה. ראשי אצבעות ידים ורגלים וראשי אזנים וראש החוטם וראש הגוייה וראשי דדים באשה. רבי יהודה אומר אף של איש. ר"א אומר היבולות והדלדולים והמסמרות אינן מטמאין משום מחיה: (י) וטימא אותו אותו הוא מטמא ואינו מטמא את ט) התלוש סימני טומאה מתוך נגעו עד שלא בא אצל הכהן. אמר ר"ע שאלתי את י) רבי ישמעאל ואת רבי יהושע בהולכים כ) לנדבת תוך הסגירו מהו אמרו לי לא

הגהות הגר"א הלכה ג ד) שבגולם צ"ל שבכולם [וכן הגירסא בזית רענן]: הלכה ה ה) ומראה עמוק ואין כו' כצ"ל [דדרש הראשון מתיבת מראה והשני מתיבת הנגע]: הלכה ו ו) ומראה הנגע עמוק מעור בשרו נגע צרעת כולה מיותרת וכצ"ל נגע צרעת וראהו מה ת"ל וכו' [ועיין בביאורנו]: הלכה ח ז) מוחלט בזה ומוסגר בזה ומוחלט בזה ובזה כצ"ל: ח) כולה כאחת שאם כו' והלכה ט' אין כאן מקומו ולקמן בפרשה ג' מקומן: הלכה י ט) התלוש צ"ל התולש: י) ר"י צ"ל ר"ג: כ) לנדבת צ"ל לגדור [כן איתא במשנה]:

ביאור

העיקר היוצא מן הנגע הוא אשר הפך ללבן ואז יהיה טמא: בלבנונית. היינו מן השער בלובן סמוך לעיקרו: כשיעור. היינו כדי שיקרון הזוג וכדעת ר"ש בפ"ד דנגעים והיינו שיהיה לו שיעור לאחוז בהם כשירצה ליטלו בזוג של מספרים [הראב"ד]: שבגולם הם נידונים. כלומר שצריך שיהיה כל גולמו של השער לבן אלא העיקר הוא בחודו דהוא עיקרו שאם העיקר הוא לבן טמא ואם העיקר אינו לבן אע"פ שנהפך כל הנשאר ללבן אינו טמא. והגר"א גרס שבכולם הם נידונין ור"ל שבכל השער אלא תלוי בחוד דהוא עקרו והיינו הך וכן גרס הזית רענן: (ד) לבן ולא צהוב. הרבה פעמים כתיב לבן ואין להקשות א"כ הו"ל מיעוט אחר מיעוט ולרבות י"ל דאצטריך למעט אדום וירוק ושחור [הר"ש]: (ה) אין ממשו עמוק. בעצם אלא לעין הרואה נראה כעמוק מצד לבנוניתו כמראה חמה העמוקה מן הצל: מראה הנגע עמוק אין מראה וכו'. השתא קמדייק תיבת הנגע דהוא יתר דהו"ל לכתוב ומראהו עמוק: שער לבן עמוק. דשער לבן מטמא בכל מראות לובן אפילו מראה שלמטה מד' מראות כדתנן בפ"ד דנגעים: ה"ג ומראה הנגע עמוק לרבות וכו' וכן איתא בילקוט: לרבות לו מראה רביעי. שבתורה כתיב שאת או ספחת או בהרת וכאן מרבה רביעית ומהכא נפקא לן טפילה לבהרת כדלעיל פ"א הלכה ד' עי"ש: הוא. נגע צרעת הוא דסד"א דמראה הנגע עמוק בא לרבות כל המראות להכי אצטריך הוא: (ו) ה"ג נגע צרעת הוא וראהו מה ת"ל. פי' היה לו לכתוב נגע הוא וראהו וכו' או צרעת הוא וראהו וכו' וכדמסיק בהלכה הי"ת עי"ש. ומה שנדפס בפנים ומראה הנגע עמוק מעור בשרו יתר הוא וכן הגיה הגר"א: לפי שנאמר. בשאת, וה"ה בכל מראות נגעים: שאין מסגירין את המוחלט. פי' דאי לנגע זה פשיטא דלמה יסגירנו הרי טמא מוחלט הוא אלא דאתי להורות שאם החליטו לנגע שיש בו שער לבן ואחר כך נולד בו נגע אחר בלא שער לבן אין מסגירו באותו הנגע ואם נרפא מן הנגע הראשון מיד לאלתר הוא מטהרו בצפרים ואינו נמנע ואח"כ יסגירנו בנגע השנית: (ז) שאין מחליטין את המוסגר. תוך ימי הסגרו אינו יכול להחליטו אע"פ שנולדו לו סימני טומאה לא לאותו נגע ולא לנגע אחר ואם הלכו סימני טומאה תוך הסגרו אין עליו תורת טהור מתוך החלט אלא תורת טהור מתוך הסגר ואינו טעון לפרים ואינו טעון עכשיו פריעה ופרימה: ואין מסגירין את המוסגר. שלא יעלה לו הסגר לנגע שני מתוך הסגרו הראשון כדפרשינן לעיל: ואין מחליטין את המוחלט. שאם הוחלט על נגע אחד ואח"כ נולד בו נגע אחר שראוי להחליטו אין טומאת החלט שני חלה עליו ואין נזקקין לו עד שיתרפא ויביא צפרים על הראשון וכ"מ לביני וביני שבין כך ובין כך טהור כדין מוחלט הנרפא ליכנס לפנים מן המחנה ומלטמא בביאה ומלטמא במשכב ומושב וגזירת מלך היא שאין טומאה חלה על טומאה [הראב"ד וע"ש מה שכתב עוד בזה]: כל שנקרא עליו טמא. והעיקר הללו שמוסגר ג"כ טמא הוא: (ח) יכול. שה"ה אם נולדו שניהם יחד כגון שנולד הנגע השני קודם שהסגירו על הראשון שגם בזה לא יהיה זקוק אלא לאחד מהם ולא יאמר לו הרי אתה מוסגר ע"ז ומוחלט ע"ז דהיינו שנגע אחד ראוי להסגר והשני ראוי להחלט או בהיפך שנולד לו מתחלה אותו שראוי להחליטו ועד שלא החליטו נולד לו אותו שראוי להסגר או שניהם ראוים להחלט לא ידין אותו אלא על אחד מהם: ת"ל נגע וראהו צרעת וראהו. פי' דכתיב נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטימא אותו ואמרינן דהאי וראהו קאי על שניהם אנגע ואצרעת דהיינו נגע וראהו ואם עם הנגע היה צרעת וראהו ג"כ יהיה נזקק לשניהם והטעם בכל זה לפי שלא נקרא עליו שם טומאה בתחלה. ואגב דאיירינן בהאי פסוקא דוראהו העתיקה הברייתא עוד הלכה דילפינן מוראהו דהיה לי' למכתב וראה הכהן ואמר וראהו לומר שבראיה אחת יראה כולו שיהיה הנגע בשטח אחד עד שיכלול כולו בראיה אחת לאפוקי אם היה בראש חוטמו וכו' שהוא שופע הילך והילך וצריך לשתי ראיות לראותו אינו טמא: (ט) שאינן מטמאין משום מחיה. הא דנקט משום מחיה ולא נקט משום שער לבן מפני שמקומות אלו אינן מקום גידול שער כלל: היבולות. לשון או חרוץ או יבלת (ויקרא כב): והדלדולים. בשר שפירש ונדלדל: והמסמרות. חתיכת בשר הבולטת כמו מסמר: אינן מטמאין משום מחיה. ס"ל שגם כהן אין יכול לראות הנגע כאחת: (י) אותו הוא מטמא וכו'. דהו"ל למכתב וטמאו מאי אותו למעוטי: עד שלא בא. ולא קנסינן ליה הואיל ולא ראהו ולא טמאהו: לנדבת. שם מקום: תוך הסגרו מהו. פי' שנולדו לו סימני טומאה בתוך הסגרו ותלשן עד שלא חזר לפני כהן ביום השמיני מי אמרינן כיון דנזקק לטומאה קנסינן

קנסינן

אותו שהוא מצטער ממנו ת"ל לנגע. צרעת כגרים. הלא דין הוא טימא כאן וטימא במחיה מה מחיה כגרים אף כאן כגרים: (ז) לא אם אמרת במחיה שהיא צריכה כעדשה תאמר בשער לבן שאין מקום שער לבן צריך כלום ת"ל צרעת כגרים: (ח) והובא אל אהרן אין לי אלא אהרן עצמו מנין לרבות כהן אחר ת"ל הכהן. מנין לרבות בעלי מומים ת"ל מבניו. או יכול שאני מרבה חללים ת"ל הכהנים יצאו חללים. ומנין לרבות כל ישראל ת"ל או אל אחד: (ט) אם סופינו לרבות כל ישראל מה ת"ל ח) (או אל אחד) מבניו הכהנים אלא ללמד שאין טומאה וטהרה אלא מפי כהן. הא כיצד חכם שבישראל רואה את הנגעים ואומר לכהן אע"פ שוטה אמור טמא והוא אומר טמא. אמור טהור והוא אומר טהור. דבר אחר מה ת"ל או אל אחד מבניו הכהנים לפי שנאמר ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע הקיש ריבים לנגעים מה נגעים ביום אף ריבים ביום: (י) מה ריבים שלא בקרובים אף נגעים שלא בקרובים. אי מה ריבים בשלשה אף נגעים בשלשה ט) ק"ו אם ממונו בשלשה אינו דין שלא יהא גופו בשלשה תלמוד לומר או אל אחד מבניו הכהנים מלמד שכהן אחד רואה את הנגעים:

פרק ב.

(א) **וראה** הכהן את הנגע שיהיו עיניו בו בשעה שהוא רואה אותו. א) בעור. בעור הבשר הבינוני. בעור הבשר שיהא רואה כל הבשר עמו כולו כאחד. ר' יוסי בר יודה אומר מה ת"ל בעור הבשר ב) שיהא כל החוצה לו סמוך לעור הבשר וראוי לפיסיון שאם היה סמוך לראש ולזקן ולשחין ולמכוה ולקרחת המורדין אינו טמא: (ב) ושער. מיעוט שער שתי שערות. בנגע להביא את ג) מה שבתוכו ושוכב חוצה לו פרט לשחוצה לו ושוכב בתוכו. בנגע הפך לבן לא הקודם. מיכאן אמרו אם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם שער לבן קדם לבהרת טהור ואם ספק טמא. רבי יהושע אומר כהה: (ג) ושער בנגע הפך לבן מכאן אמרו שתי שערות עיקרן משחיר וראשן מלבין טהור עיקרן מלבין וראשם משחיר טמא. וכמה יהא בלבנונית. רמ"א כל

הגהות הגר"א הלכה ט ח) או אל אחד הראשון מיותר: הלכה י ט) ק"ו צ"ל ועוד ק"ו: פרק ב הלכה א א) בעור הבשר בעור הבשר הבינוני: ב) ר' יוסי ברבי יהודה אומר שיהא חוצה לו עור הבשר [דלפי מה שכתוב אצלנו סמוך לעור הבשר אינו מדוקדק]: הלכה ב ג) מה מיותר:

ביאור

והראב"ד מסתפק דאפשר שהוא סימן לטומאה שאם אינו מרגיש בה אינו מין צרעת: צרעת כגרים. דצרעת יתירא הוא דדי במה שכתוב לנגע אלא ללמד על שיעורו שהוא כגרים דילפינן צרעת מצרעת האמור בנגע מחיה שהוא כגרים כדאיתא לקמן בפרשת שאת: הלא דין הוא. וצ"ל קרא לזה: (ז) שהיא צריכה כעדשה. פי' שצריכה להיות באמצע כעדשה לכן צריך הנגע להיות כגרים כדאיתא בפ"ו דנגעים: תאמר בשער לבן. היינו בהרת שסימן טומאה שלה שער לבן שאין צריך לזה שיעור מקום כלל ולזה הו"א דמטמאו אפילו בנגע כל שהוא: (ח) ת"ל הכהן. דהוא יתירא שידענו שהוא כהן אלא לרבות כל מי שיקרא כהן: ת"ל מבניו. דהוא יתירא דכבר רבינו כל כהן אלא אפילו בעל מום דאע"פ שאינו כהן לעבודה מ"מ בנו הוא: יצאו חללים. דהוא כזר ממש: ת"ל או אל אחד. דהאי אחד יתירא דהול"ל או אל בניו מאי אחד לומר אחד אע"פ שלא יהיה כהן: (ט) רואה את הנגעים. ומתבונן בדינו אם הוא טמא או טהור ואומר לכהן אע"פ שהוא שוטה פי' שהוא סכל שלא ידע להבדיל בין הטמא והטהור אלא ע"פ חכם שיודיענו עכ"ז יובא אל החכם שיודיענו אבל הגוזר עליה על הטומאה והטהרה הוא הכהן והא דאמרינן בפ"ק דשבועות כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה הנגעים היינו בפ"ע להורות ולהבדיל בין הטומאה והטהרה אבל אחר שיורנו חכם ישראל אומר הכהן אע"פ שאינו בקי בהם ובשמותיהם [קרבן אהרן]: ד"א מה ת"ל או אל אחד. האי ד"א פ"ל דאי לרבות כל ישראל די במלת או לחוד ומאי אחד: מה נגעים ביום. דכתיב וביום הראות בו בשר חי: (י) אי מה ריבים בשלשה. פי' יכול הייתי לטעות וללמוד מהיקש דבעינן גם שלשה לראות הנגע וכו' ת"ל או אל אחד:

פרק ב (א) שיהא עיניו בו. פי' שיהיה מסתכל בו כשהוא רואה אותו ולא יראנו דרך העברה כדי שיבחין המראה היטיב ונפקא לן ד"ז מדכתיב את הנגע דהוא יתירא: בעור בעור הבשר הבינוני. פי' אפילו הוא כושי רואין אותו כבינוני עיין לעיל בפ"א הלכה ה' ונפקא לן ד"ז מדכתיב בעור הבשר ולא כתיב בשרו וכנ"ל: בעור הבשר שיהא רואה כל הבשר וכו'. דרש דהאי וראה קאי גם על עור הבשר שסביבו שיתבונן בו היטיב עד איזה מקום הגיע הנגע כדי שיוכל להכיר אם פשה: ה"ג שיהא חוצה לו עור הבשר וכו' [הגר"א]. ופי' דהאי בעור הבשר קאי אתנאי הנגע דאימתי הנגע מטמא כשיש עור הבשר סמוך לו כדי שיהא ראוי לפסיון לאפוקי אם הוא סמוך לראש וכו' אינו מטמא והר"ש בפירושו מבאר שצריך שיהיה כל סביבו עור הבשר ולמעוטי אם במקום אחד סמוך לראש וכו': ולקרח המורדין. עיין פירושו לעיל ריש פ"א והיינו אפילו קרמו השחין והמכוה והקרח כקליפת השום מ"מ אין דיניהם שוה לעור הבשר ולכך אין פסיון שם [הר"ש]: (ב) ושער מיעוט שער שתי שערות. דכל הפחות כדכתיב את שער ראש נזרו אבל לאחת קורין שערה כמו קולע אל השערה ולא יחטיא [הר"ש]: בנגע להביא את שבתוכו וכו'. פי' מדכתיב בנגע משמע שעיקר השער צריך שיהיה בתוך הנגע ואע"פ שראש השער שוכב חוץ לנגע הוא טמא ופרט לשחוצה לו וכו' היינו שעיקרו עומד חוץ להנגע אף שכל השער הוא על הנגע הוא טהור: בנגע הפך לבן. משמע בעת שהיה כבר הבהרת נתהפך השער ללבן ולאפוקי אם נתהפך מקודם ואח"כ נעשה הבהרת סביבו טהור: מכאן אמרו. חכמים הראשונים [והוא אצלנו בפ"ד דנגעים]: ר' יהושע אומר כהה. ופרכינן במסכת נזיר [דף ס"ה] מאי כהה אמר רבא כהה וטהור כלומר סימנא דטהרה נקט שלא יחליטנו באותו שער אלא יסגירנו ושמא יהיה טהור ומפרש התם טעמא משום דספק נגעים להקל מדכתיב לטהרו או לטמאו פתח בו הכתוב לטהרה ובכתובות [עה:] מפרש טעמא משום דאוקי גופיה אחזקתו: (ג) מכאן אמרו וכו'. דשער בנגע משמע דהשער שהוא בנגע והוא הסמוך לנגע שהוא העיקר

טימא בזבים וטימא בנגעים מה זבים פטר בהם לפני הדיבור אף נגעים פטר בהם לפני הדיבור: (ג) ק״ו ומה אם זבים שטומאתן וטהרתן בכל אדם פטר בהם לפני הדיבור נגעים שאין טומאתם וטהרתן אלא בכהן אינו דין שיפטור בהם לפני הדיבור. לא אם אמרת בזבים שלא טימא בהם אנוסים תאמר בנגעים שטימא בהם אנוסים. הואיל וטימא בהם אנוסים יפטור בהם לפני הדיבור ת״ל כי יהיה מן הדיבור ואילך: (ד) בעור בשרו מה ת״ל לפי שנאמר ושער בנגע הפך לבן שיכול אין לי אלא מקום שהוא ראוי לגדל שער לבן מקום שאינו ראוי לגדל שער לבן מנין ת״ל בעור בשרו ריבה. שאת זו שאת. בהרת זו בהרת. ספחת זו שני לבהרת. ומראהו עמוק שני לשאת. מה לשון שאת ב) מובהקת כמראה הצל שהם גבוהים ממראה החמה. מה לשון עמוק עמוקה כמראה החמה שהם עמוקים מן הצל. מה לשון ספחת טפילה שנאמר ספחני נא אל אחת הכהונות. והיה מלמד שהם מצטרפים זה עם זה לפטור ולהחליט ולהסגיר. בעור בשרו בעור בשר של נראה. מיכן אמרו בהרת עזה נראית בגרימני כהה. והכהה בכושי עזה: (ה) רבי ישמעאל אומר ג) בית ישראל הריני כפרתן הרי הן כאשכרוע לא שחורים ולא לבנים אלא בינוניים, ר״ע אומר יש לציירים סממנים שהם צרים ד) עורות שחורות לבנות ובינוניות מביא סם בינונית ומקיפו מבחוץ ותראה כבינוני. ה) רבי יוסי אומר כתוב אחד אומר בעור בשרו וכתוב אחד אומר בעור הבשר ו) מצינו שמראות נגעים להקל אבל לא להחמיר. רואה הגרמיני בבשרו להקל נמצא מקיים בעור בשרו. והכושי בבינונית להקל נמצא מקיים בעור הבשר. וחכמים אומרים זה וזה בבינוני: (ו) ז) והיה בעור בשרו נגע מלמד שהוא מצטער ממנו. ומניין שאף אחרים מצטערים ממנו רואים

הגהות הגר״א הלכה ד ב) מובהקת ט״ס וצ״ל מוגבהת [וכן איתא בר״ש בפ״א דנגעים משנה א]: הלכה ה ג) בית ישראל צ״ל בני ישראל: ד) עורות צ״ל צורות [וכן איתא שם במשנה רפ״ב דנגעים]: ה) רבי יוסי צ״ל ר׳ יהודה [וכן איתא שם בפירוש הר״ש]: ו) מצינו צ״ל ללמדך [כמה מיושרת היא הג״ה זו דלפי שארי מפרשים דחוק מאוד]: הלכה ו ז) והיה בעור בשרו נגע תיבות בעור בשרו ט״ס וצ״ל נגע מלמד שמצטער בו:

ביאור

ישראל קודם מתן תורה היו כבני נח [הר״ש]: זכין פטר בהם לפני הדבור. לקמן דרש מכי יהי׳ זב: (ג) זבין טומאתן וטהרתן בכל אדם. טמא כשרואה וטהור כשמנה נקיים וטבל ומטומאתן הוא דאתא למידן אבל מטהרתן קולא היא שטהרתן בכל אדם ולא בכהן: שלא טימא בהם אנוסים. כדדרשינן מבשרו ולא מחמת דבר אחר ממאכל ומשתה או הרהור וכיו״ב: שטימא בהם אנוסים. כגון שנכוה באש או בתולדתו וכה״ג: (ד) מה ת״ל. היל״ל כי יהיה בו: מקום שאינו ראוי לגדל שער לבן. כגון בכף ידו שאינו ראוי לגדל שער כלל וממילא לא יצוייר להיות שער הפך לבן: זו שאת זו בהרת. כלומר הם בעצמם שמות מיוחדים לנגעים ואמר זה לפי שרצה לומר דספחת אינו שם לנגע אלא הוא נגזר מלשון ספחני נא שהוא על ההכור: ה״ג ספחת זו שני לשאת ומראהו עמוק שני לבהרת. ופי׳ דלמה לי לכתוב ומראה הנגע לכתוב ומראהו עמוק אלא לרבות תולדה לבהרת והכי איתא במסכת שבועות (דף ו) דספחת טפילה לשאת מיהו התם מייתי טפילה לבהרת בגזירה שוה דנאמר לבנה בשאת וכו׳ במתניתא תנא הטיל הכתוב ספחת בין שאת לבהרת טפילה לזו וטפילה לזו והכא מייתי טפילה לבהרת ממראה עמוק ותרתי ניהו איכא דמייתי לה מהכא ואיכא מהכא [ראב״ד]: מובהקת. צ״ל מוגבהת [הגר״א וכן מלדד בק״א] דשאת הוא לשון גובה כדכתיב על הגבעות הנשאות: כמראה הצל שהם גבוהים ממראה החמה. דדבר השחור נראה גבוה יותר ואף דשאת לבנה היא ונראה עמוקה מעור הבשר מ״מ נגד הבהרת היא שחורה קצת ונראית גבוה: מה לשון עמוק עמוקה וכו׳. אתולדה דבהרת קאי שהיא לבנה ביותר ונראית עמוקה מן הבשר: והיה מלמד שהם מצטרפים זה עם זה. דוהיה אכולהו קאי דאיבעי למימר והיו ומדכתב והיה משמע אפילו נגע אחד יהיה משניהם דהיינו חצי גריס מזה וחצי גריס מזה מצטרפין ומפרש בריש מסכת שבועות שאין תולדתו של זה מצטרפת לא עם אביו של זה ולא עם תולדתו של זה אבל האבות שניהן מצטרפות ותולדה מצטרפת עם אביה: לפטור ולהחליט ולהסגיר. פי׳ לפטור שאם היה כגרים בהרת וכגרים שאת זו בצד זו והסגירו וכשחוזר ורואהו בסוף שבוע נתמעטה אחת מהם מכגרים פוטרו והוא נאמר טהור ולא נאמר שהשוב אותו כשני נגעים ואע״פ שנתמעטה האחת עדיין השנית במקומה ויסגירנה אלא מטהרו מיד כאלו הוא נגע אחת שנתמעט: ולהחליט. כפשיון שאם היה הנגע בהרת ובסוף השבוע פשה ממראה שאת או מסיד ההיכל מחליטו: ולהסגיר. שאם היה פחצי גריס בהרת וכחצי גריס שאת מסגירו: בעור בשרו של נראה. מדלא כתיב בעור הבשר: בגרומני, הוא אדם לבן (תרגום עלם גרמא ועלם לבן הוא) והיינו באדם לבן נראית כהה לפעמים למטה מארבעה מראות שעור בשרו מסביב מכהה אותה ואין צריך להסגירו. והכהה באדם כושי שהוא שחור נראית עזה ולהחמיר שמסגירו מכאן נראה שהשחרורית מסביב נותן כח ללבנונית שנראית כשלג וכלמר א״כ כקרום ביצה ואם היה בשאר בשר לא היה הנגע לבן כ״כ וכן לבנונית הבשר שמסביב מכהה ליבון הנגע עד שנראה בוהק: (ה) ר׳ ישמעאל אומר וכו׳ הרי הן כאשכרוע. עץ הוא שאינו לא שחור ולא לבן אלא בינוני ותמונת בני ישראל כמוהו. ופי׳ דפליג ואומר שאין הגרמוני והכושי עמאין כלל מפני שאין אנו יכולין לעמוד בהם על תוכם למראה הנגע ורק הבינונים מטמאין בנגעים ובהם מיירי התורה ואיהו קדרים בעור בשרו לכבסמוך [ראב״ד ור״ש]: ה״ג שהם צרים צורות, כצ״ל [הגר״א]. קסבר רואין נגעים בכולן בענין זה שמביא סממנים בינונים ומצייר סביב הנגע ורואה הנגע מתוך הסממנים: מצינו שמראות נגעים להקל, כדאיתא בפרשת שאין וטימא אותו את הודאי ואין מטמא את הספק עד שלא נזקק לטומאה וכן מצינו שנותנין לו כל ימי הרגל וכל ימי המשתה כדאיתא לקמן והכי נמי בעניננו: והכושי בבינונית, היינו שאף שבבשרו היה נראה עזה לא יראה בעורו אבל מציירין לו מבחוץ סם בינוני כדי לעמוד על מתכונתו של נגע וזהו בעור בשרו להקל: זה וזה בבינוני. קשה הכמים היינו ר״ע וי״ל אומד מדעת איכא בינייהו דלדידהו א״צ ליור סממנים רק באומד: (ו) והיה בעור בשרו נגע מלמד וכו׳. דהוי מצי למכתב והיה בעור בשרו לצרעת אלא מדכתיב נגע אלמא הולי שמכאיבו ומצערו הוא ואיננו מראה בעלמא: ומנין שאף אחרים רואין אותו שהוא מצטער [כן הוא גירסת ר״ש]. ופי׳ שנוגע ממכאובו עד שאחרים יודעים ואינו יכול להתאפק ולפי גירסתנו פירושו שצערו ממכאובו גדול כ״כ עד שאחרים הרואין את צערו הגדול מצטערים הם ג״כ: ת״ל לנגע. מלמ״ד יתירא קדרים. והראב״ד

תביא עולתה ממין חטאתה מנין שאם הביאה עולתה תחילה שתביא חטאתה ממין עולתה ת"ל אחד לעולה ואחד לחטאת. הביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור. עולתה תור וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה. בן עזאי אומר הולכים אחר הראשונה. אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר מלמד שהכפרה בחטאת. וטהרה לאכול בזבחים:

חסלתא מגילתא רביעתה ופרשיותיה י' ופרקיה ט':

פרשת נגעים פרק א

(א) וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. אדם כי יהיה בעור בשרו. מה ת"ל לפי שנאמר ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרות בהרות טהורות א) אין צ"ל בהרות שאין בהם מראות נגעים ושלא באו לכלל אלא בהרות שבהם מראות נגעים שהיו בע"א ונתגייר. בקטן ונולד. בקמט ונגלה. בראש ובזקן בשחין ובמכוה בקדח המורדין. נשתנו מראיהם בין להקל בין להחמיר. ר"א בן עזריה מטהר. ר"א בן חסמא אומר להקל טהור ולהחמיר תראה כתחילה. ר"ע אומר בין להקל בין להחמיר תראה בתחלה לכך נאמר אדם כי יהיה: (ב) כי יהיה מן הדיבור והילך. והלא דין הוא.

הגהות הגר"א פרק א הלכה א א) אין צ"ל ט"ס וצ"ל אין לי אלא בהרות שלא באו לכלל מראות נגעים שהיו בנכרי ונתגייר [הגר"א ציין התיבות שראוי להיות בתורת כהנים זה אחר זה כדי שלא נטעה להוסיף עוד התיבות שבינתיים אבל הוא ענין בפני עצמו וכן דרכו בכמה מקומות בהגהותיו ולפ"ז פי' הברייתא הוא כפשוטו לפי שנאמר ואיש או אשה כי יהיה וכו' אין לי אלא בהרות שלא באו מעולם לכלל מראות נגעים כענין שנאמר שם בוהק הוא פרח בעור מנין אותו שיש לה כל סימני נגע אותו שצייר שנולד בנכרי ואח"כ נתגייר בקטן כשהיה במעי אמו ואח"כ נולד וכן כל אותם שצייר הברייתא ואפ"ה הוא טהור ומסיים הברייתא בסוף לכך נאמר כי יהיה וכמו שביארתי בביאורנו ולפי הגהתו לא דרשו כלל מהפסוק ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרות דלפי שארי מפרשים יקשה לר"ע תרי קראי ל"ל כאשר כתבנו בביאורנו ולפי הגהות הגר"א ניחא בפשיטות:

ביאור

הכתוב במה שהקדים בכל מקום לכתוב אחד לחטאת ואחד לעולה שאם עבר ושינה שהביא תור לחטאת ואח"כ בן יונה לעולה שצריך לחזור ולהביא תור לעולה ובענייננו שהקדים עולה לחטאת ללמדנו שכן אם עשה הדבר בהיפך שהביא תחלה בן יונה לעולה ואח"כ שינה והביא תור לחטאת צריך לחזור ולהביא ממין העולה לחטאת וזהו מה שסיים הברייתא ת"ל אחד לעולה ואחד לחטאת: ה"ג דבר אחר הביאה חטאתה וכו' וכן איתא בילקוט: עולתה תור וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה. פליג את"ק וס"ל דבכל גווני מקדמינן להטאת וטעמו דכתיב אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר עליה כלומר אחר הכפרה הכל הולך והיא החטאת בין מוקדמת בין מאוחרת [כן פי' הראב"ד טעם לברייתא זו]: הולכים אחר הראשונה. ס"ל כתנא קמא: ואחד לחטאת וכפר, דחטאת מכשירה לאכול בזבחים:

פרק א (א) אדם כי יהיה בעור בשרו מה ת"ל. פי' דהיה לו לכתוב אדם אשר בעור בשרו: לפי שנאמר ואיש או אשה. דאמר קרא שבהרות אלו הם טהורות שנאמר שם פרח בעור טהור הוא ואצ"ל זה כאשר היו אלו הבהרות כהות שאינם מד' מראות שהנגעים מיטמאין בהם שאלו לא באו לכלל טומאה מעולם אלא הוצרך הכתוב ללמדנו דאפילו בהרות שיש בהן מראות נגעים עם כל זה הויין טהורות כדמפרש ואזיל: בעכו"ם ונתגייר. דכיון דהו"ל הנגע מקמי דנתגייר דאז לא הוי מיטמא בנגעים אע"ג דנשאר הנגע במראיתו אחר שנתגייר טהור: בקטן. בעובר במעי אמו דאינו מיטמא בנגעים משום דלא חזי ליה כהן לטמויי וצריך שיהיה במקום שיכול הכהן לראות נגעו אם אח"כ נולד ונשאר הנגע בו במראה שלו טהור כיון שנולד בשעה שלא היה מיטמא: בקמט ונגלה. הם הקמטים אשר יעשו בבשר האדם בהיותו שמן שהנגעים שנולדו שם אינם מטמאים מפני שאינם נראים לעיני הכהן אם אח"כ כחש הבשר ונראה הנגע במראה שלו עכ"ז אינו מטמא כיון דבשעה שנתהוה לא היה מטמא: בראש ובזקן. פי' ואח"כ נקרחו כדאיתא במשנה פ"ז דנגעים והיינו שאין סימני נגע המטמאים בעור ובשר מטמא בראש וזקן דכתיב כי נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא לומר שהנתק הוא צרעת הראש והזקן ואין בהרת מטמא בהם בהיות השער בהם ולזה אם נולדו בראש או בזקן בהיות השער בהם ואח"כ נקרחו אע"ג דאז מטמא בהם הוא טהור כיון שנולד בשעה שאין הנגע מטמא בהם: בשחין ובמכוה. שחין בא בכל מה שיוכה האדם בין בעץ או באבן בין בברזל וזולת זה. ומכוה הוא הנכוה באש או בתולדות האש כגון בברזל שנתחמם באש והדומה לו. וקדח הוא הנגע ההיה מליחה שרופה נלהבת בגוף והם המורסות אשר ינקבו העור והוא נגזר מאש קדחה באפי ר"ל התלהבות: המורדים. אשחין ואמכוה ואקדח קאי ופי' המורדים שהיה עדיין הנגע לח שלא העלה ארכת שלא נתקשה הבשר אלא עדיין הוא בשר לח ויכאיב אותו לפי שאין לו עור [ולזה הושאל לו שם מורד שיזיק לו המישוש] וכל זה אינו מטמא בנגעים אם לא העלה מקודם עור כקליפת השום אע"ג דאית בהו בהרות שיש בהם מראה נגעים ולזה אם נולד הנגע באחד מאלו ואח"ז העלו ארכת על גבן כקליפת השום שראויין לטמא בהם אע"ג דעדיין הנגע במראהו טהור כיון דבשעה שנולד לא היה מטמא בהם. וכולהו הנך איתנהו בכלל בהך טהור דלהכי כתיב התם בהרות בהרות לבנות ולבסוף כתיב בהרות כהות לבנות כהות הם למטה מארבע מראות נגעים. ובהרות לבנות היינו שהיה בהם מראות נגעים רק שנולדו הנגעים במקום טהרה ואח"כ באו לכלל טומאה וככל הני שציירנו ואפ"ה טהורים [ראב"ד] וזה רמז הכתוב ג"כ בענינו כי יהיה בעור בשרו ספחת וגו' היינו בעת הוייתו ולידתו של הנגע יהיה במקום הראוי ליטמא לאפוקי בקטן ונולד או בעכו"ם ונתגייר וכל הנ"ל [הר"ש וש"מ]. והראב"ד פירש באופן אחר: נשתנו מראיהן. קאי אדלעיל שנולדו בפטור ובאו לכלל חיוב וטיהרנום ושוב נשתנו מראיהם: בין להקל. שנשתנה הנגע להקל שהיתה כשלג ונעשה כסיד ההיכל או שהיתה כצמר לבן ונעשה כקרום ביצה: ולהחמיר. כגון שהיתה כקרום ביצה ונעשית כצמר לבן היתה כסיד ונעשית כשלג: ר' אלעזר בן עזריה מטהר. דאע"ג דשינה להקל או להחמיר הכל מכח הנגע הראשון בא: להקל טהור. שהוא מן הנגע הראשון שמכהה והולך לו: להחמיר. דשינתה מסיד לשלג: תראה בתחלה. להכהן דכיון דנשתנית הוי לה נגע חדש: לכך נאמר אדם כי יהיה. לראב"ע למעוטי לכל הנ"ל גם בנשתנו מראיהן דכולהו מטהר ולר"א חסמא למעוטי כשהוא להקל ולר"ע למעוטי רק בשלא נשתנו מראיהן אבל בנשתנו מראיהן נגע השיבי. וק"ק הלא בלא נשתנו מראיהן נפקא לן זה מקרא דכי יהיה בעור בשרו בהרות לבנות הנ"ל ואולי ר"ע לא ס"ל הך דרשא: (ב) מן הדבור ואילך. ממתן תורה ולא קודם דלא כתיב אדם אשר בעור בשרו שאת וזהו ממש כעכו"ם ונתגייר הנ"ל שנס ישראל

וודאות וחמש זיבות וודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה. **מעשה שעמדו** קנים בירושלים בדינר זהב. אמר רשב"ג המעון הזה לא אלין הלילה עד שיהו בדינרים של כסף. נכנס לבית דין ולימד האשה שיש עליה חמש לידות ודאות וחמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה ועמדו קנין ביום ההוא ברביעתין:

פרק ד.

(א) **יכול** אף ללידה ולזיבה תביא קרבן אחד ת"ל זאת. לזכר או לנקבה להביא את המפלת סנדל או שיליא או שפיר מרוקם. ואם לא תמצא ידה די שה אין אומרים לה ללוות ולא לעסוק באומנותה. יש לה שה ואין לה צורכין מנין שתביא קרבן עני ת"ל די שה: (ב) ולקחה שתי תורים או שני בני יונה שנים היא מביאה ואינה מביאה ג'. והלא דין הוא זו מביאה מהשג יד ומצורע מביא מהשג יד מה מצורע מביא אחד תחת אחד אף זו תביא אחד תחת אחד. או כלך לדרך זו זו מביאה מהשג יד וטמא מקדש מביא מהשג יד מה טמא מקדש מביא שתים תחת אחד אף זו תביא שנים תחת אחד. נראה למי דומה דנים מחוסר כיפורים ממחוסר כיפורים ואל יוכיח טמא מקדש שאינו מחוסר כיפורים. או כלך לדרך זו דנים מי שאין העני שלו מביא בהמה ממי שאין העני שלו מביא בהמה ואל יוכיח מצורע שהרי העני שלו מביא בהמה ת"ל ולקחה שתי תורים או שני בני יונה שנים היא מביאה ואינה מביאה ג': (ג) אחד לעולה ואחד לחטאת כל מקום שנתחלפה חטאת הקדים חטאת לעולה וכאן שנתחלפה עולה הקדים עולה לחטאת. כל מקום שהיא באה על חטא הקדים חטאת לעולה כאן שאינה באה על חטא הקדים עולה לחטאת. כל מקום ששנים באים תחת חטא' הקדים חטאת לעולה כאן שאין שנים באים תחת חטא' הקדים עולה לחטאת. דבר אחר מה ת"ל אחד לעולה ואחד לחטאת לפי שנאמר את האחד חטאת ואת האחד עולה שאם הביאה חטאתה תחילה

ב י א ו ר

חטאת העוף הבאה על הספק: ואוכלת בזבחים. שהרי הקרבן הזה לטהרה בא והרי הוא כטבילה אם נטמאת האשה כמה טומאות טבילה אחת עולה לכולן אף קרבן זה כן: ואין השאר עליה חובה. לא הצריכוה חכמים להביאן שאף האחת בקושי התירו להקריבה ספק מליקת חולין למזבח ומשום שאל"כ אין לה תקנה ליטהר בקדשים: ה' לידות ודאות או ה' זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים. כמו שפירשתי: והשאר עליה חובה. כדאמרינן בפ"ב דכריתות (דף ט) יכול תביא על הלידה שלפני מלאת ועל הלידה שלאחר מלאת קרבן אחד לשניהם ת"ל זאת: קינין. שני קינין ד' תורין: בדינרי זהב. בשני זהובין קן לדינר זהב: המעון הזה. שבועה: נכנס לב"ד ולימד כו'. אע"פ שהיקל על ד"ת עת לעשות לד' הוא שאלמלא לא ימצאו יהדלו מלהביא אפילו אחד ויאכלו בקדשים בטומאת הגוף: קינין ברביעתים. שני קינין בשני רביעית דינר כסף לא'. ריבעתים לשון חצי הוא:

פרק ד (א) ה"ג יכול אף ללידה ולזיבה תביא וכו'. ובפ"ב דכריתות פריך אלא מעתה אכלה חלב וילדה ה"נ דאינה מביאה אלא קרבן אחד (פי' היכי ס"ד שיהיה לשניהן קרבן אחד הלא ענין אחר הוא) אלא אימא הכי יכול אף על הלידה שלפני מלאת ועל הלידה שלאחר מלאת ת"ל זאת ופי' אחר שאמרנו למעלה תורת היולדת ריבויא הוא ליולדת כמה ולדות דסגי בקרבן אחד יכול שנרבה להצטרף גם אלו שני הלידות לקרבן אחד ת"ל זאת דהוא מיעוט למעט באופן זה ואף דדרשו כבר לעיל בריש פ"ג לבן לחייב על כל בן ובן אתא הד-לריבויא דאפילו היה זה בחד עיבור שנתעברה בתאומים אלא שנשתהה הולד שני ונולד לאחר מלאת וס"ד דכחד ולד דמי קמ"ל [גמרא דף י.]: לזכר או לנקבה להביא וכו'. דהאי או יתירא הוא דהו"ל לומר לזכר ולנקבה ואתא לרבות לידה אחרת שאינו לא זכר ולא נקבה: סנדל וכו'. עיין לעיל בריש הפרשה הלכה ו': אין אומרים לה ללוות. דידה כתיב: ולא לעסוק באומנותה. שתרויח כדי שתביא הקרבן בעשירות דלא תמצא ידה משמע דכיון שעתה אינה יכולה להביא קרבן עשיר תביא קרבן עני: צורכין. היינו נכסים שלו: ת"ל די שה. דהו"ל לכתוב לשה וכתב די שה משמע כל העניים

הצריכין לשה: (ב) ואינה מביאה שלשה, דהיינו שתים שתי תורים אחד לחטאת ואחד לעולה תחת החטאת והעולה שמביאה כשהיא עשירה ועוד א' לעולה תחת הכבש בן שנתו שמביאה עשירה: והלא דין הוא. ול"ל קרא לזה: זו מביאה מהשג יד. פי' אם לא השיגה ידו: מה מצורע מביא א' תחת א'. שבעשירות מביא כבש לעולה וכבשה לחטאת ובהשג יד מביא תורים א' תחת א' אחד לחטאת ואחד לעולה אף זו וכו': טמא מקדש מביא שתים תחת אחד. עשיר כשבה לחטאת ועני שתי תורים אחד לחטאת ואחד לעולה: מחוסר כפורים ממחוסר כפורים. יולדת ומצורע דתרווייהו אסירי בקדשים קודם הבאת קרבן כי לא גמרה טהרתם עדיין: שאינו מחוסר כפורים. פי' שאע"פ שהוא חייב קרבן לכפרתו מ"מ אינו מעוכב לאכול זבחים בשביל זה: מי שאין העני שלו מביא בהמה. לאפס דהיינו יולדת וכן מטמא מקדש ולאפוקי מצורע דהוא מביא כבש לאפס אף בעניותו ולהכי הו"א דטוב יותר ללמוד יולדת ממטמא מקדש: ת"ל ולקחה שתי תורים וגו'. דהו"ל לכתוב ולקחה תורים ומיעוט תורים שנים אלא דהו"א דתביא שלשה ולהכי אצטריך קרא למעוטי: (ג) כל מקום שנתחלפה חטאת. כגון מטמא מקדש: הקדים חטאת לעולה, דכתיב ביה אחד לחטאת ואחד לעולה משום דעיקר חטאת היא: וכאן. ביולדת שנתחלפה עולת בהמה לעוף כתיב בה אחד לעולה ואחד לחטאת: כל שהיא באה על חטא. מטמא מקדש: כאן. ביולדת שאין באין על חטא ב"א לטהרה כמו שכתוב בקרא: ששנים באים תחת חטאת. במטמא מקדש ואנו שוקלים זה כנגד זה חטאת קודמת שהיא העיקר: וכאן. ביולדת שאין בא תחת הבהמה אלא עוף העולה דאלו בעשירות נמי היה באה עוף לחטאת עם עולת בהמה עולה קודמת וכל זה נתן הברייתא טעם למה כתב שם חטאת קודם וכאן כתב עולה קודם. ובפרק כל התדיר (זבחים צ.) מסיק דרק למקראה הקדימה הכתוב כלומר שכתוב בפסוק קודם אבל ודאי חטאת קריבה קודם וי"מ למקראה לקרות שם לעולה קודם להטאת כשמקדישה: ד"א מה ת"ל אחד לעולה. פי' והלא בכל מקום נאמר אחד לחטאת ואחד לעולה: לפי שנאמר וכו'. כלומר דקי"ל שצריך להביא שניהם החטאת והעולה ממין אחד או תורים או בני יונה כדתנן בפ"ב דקנים והשמיענו

שכתוב

טמאים ופטורה מן הקרבן אמרו להם בית הלל ב) כשהוא אומר או לבת להביא את המפלת אור לשמונים ואחד שתהא חייבת בקרבן: (ג) תביא כבש בן שנתו לעולה שנתו שלו לא שנה למנין עולם. ובן יונה או תור לחטאת או זה או זה. ג) הלא דין הוא מה אם במקום שלא כשרה חטאת העוף עם עולת בהמה כשרה חטאת בהמה עם עולת בהמה כאן שכשרה חטאת העוף עם עולת בהמה אינו דין שתכשר חטאת בהמה עם עולת בהמה ת"ל ובן יונה או תר לחטאת או זה או זה: (ד) אל פתח אהל מועד אל הכהן מלמד שהיא מיטפלת בהם ומביאה אותם אל פתח אהל מועד אל הכהן: (ה) והקריבו מה ת"ל לפי שהיא טעונה שנים יכול יהיו שנים מעכבים אותה ת"ל והקריבו אחד מעכבה ואין שנים מעכבים אותה. איני יודע אם חטאת אם עולה כשהוא אומר וכפר מה מצינו בכל מקום כפרה בחטאת אף כאן כפרה בחטאת: (ו) וטהרה לאכול בזבחים. ממקור מלמד שכל דמים שהיא רואה אינן אלא מן המקור. דמיה מלמד שדמים הרבה טמאים בה האדום והשחור וכקרן כרכום וכמימי אדמה וכמזוג. ב"ש אומר אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי וב"ה מטהרים. ד) תורת היולדת האשה שילדה וולדות הרבה והפילה בתוך שמונים לנקבה וחזרה והפילה בתוך שמונים לנקבה וכן המפלת תאומים מביאה קרבן אחד. רבי יהודה אומר מביאה על הראשון ואינה מביאה על השני מביאה על השלישי ואינה מביאה על הרביעי ה): (ז) ו) זאת תורת היולדת. האשה שיש עליה ספק חמש לידות וספק חמש זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה. המש לידות

הגהות הגר"א הלכה ב ב) וכשהוא אומר מיותר: הלכה ג ג) לחטאת ולא בהמה לחטאת והלא דין הוא כצ"ל [הוסיף תיבות אלו לחטאת ולא בהמה לחטאת וכן איתא בגמרא דאל"ה אין לו שום ביאור]: הלכה ו ד) תורת היולדת מלמד שהיא מביאה קרבן אחד על וולדות הרבה כיצד האשה כו' [הוסיף תיבות אלו שאיתא בגמרא דאל"ה אין לו שום שייכות מה שהקדימה הברייתא תורת היולדת]: ה) יכול אף לאחר מלאת ת"ל זאת [הנה ידוע מה שאמר הגמרא (בכריתות דף ט:) על ברייתא דריש פ"ד הכא לפנינו שצ"ל יכול שתביא על הלידה שלפני מלאת ועל הלידה שלאחר מלאת קרבן אחד ת"ל זאת וא"כ פשוט שהיא שייכא לכאן ולא אחר ברייתא ז' ולכן הוסיף תיבות אלו סוף ברייתא ו"ו]: הלכה ז ו) ד"א תורת היולדת כו' כצ"ל [טעמו שמפרש להברייתא כמו שמפרש הראב"ד עיין בביאורנו וא"צ להתחיל לדידיה מתיבת זאת כי הדרש הוא לדידי' מתיבת תורת להביא האשה וכו']:

ביאור

דמיה טמאין ופטורה מן הקרבן: כשהוא אומר או לבת להביא וכו'. ומה דאמרי לעיל טעם אחר לדבריהם דב"ש קאמרי לדידכו דלא סברי האי ריבויא אודו לן מיהת מצד הסברא ודהו את דבריהם: (ג) שנתו שלו וכו'. דהיינו מיום אל יום מעת לעת ולא שנה למנין עולם שלא תאמר נולד לו יום אחד לפני ר"ה תעלה לו לשנה וכשנכנס בו יום אחד אחר ר"ה תחשוב אותו לשנה שניה: או זה או זה. דכונת הכתוב לתת לו רשות באחד משתי אלו איזה שירצה אבל לא בהמה כלל: והלא דין הוא. שיוכל להביא חטאת בהמה: ומה אם במקום שלא כשרה וכו'. פי' כגון במצורע עשיר ובנזיר טהור או כה"ג ביוה"כ שמביאין חטאת ועולה של בהמה: כאן שכשרה חטאת העוף וכו'. אינו דין שאם תרצה להביא הכל בהמה חטאת ועולה שיהא כשרה ת"ל וכו': או זה או זה. אבל לא באופן אחר: (ה) והקריבו מה ת"ל. דהי"ל לומר והקריבם: מעכבין אותה. פי' מלאכול בזבחים: (ו) לאכול בזבחים. פי' אבל בתרומה מותרת לאכול מהעריב שמשה אתמול וביבמות (דף עד:) מייתי לה מקראי: שכל דמים שהיא רואה אינן אלא מן המקור. פי' כל דמים שהיא טמאה מהם בשאר הימים אינה טמאה מהם אא"כ באים מן המקור למעט דם המכה שבצדדין ודם העליה וכן אמרו (נדה דף יז:) משלו משל חכמים באשה החדר והפרוזדור והעליה דם החדר טמא שהוא דם המקור שהוא בא מבית הרחם: והשחור. ג"כ אדום הוא אלא שלקה והתם בגמרא מפרש להו להנך כולהו ומקראי: וכמזוג. מים ביין: כמימי תלתן. מים השורין בהם תלתן: וכמימי בשר צלי. מוהל היוצא ממנו: ה"ג תורת היולדת מלמד שהיא מביאה קרבן אחד על ולדות הרבה כיצד האשה שילדה ולדות הרבה. דכל היכא דכתיב תורת משמע רבים: ה"ג הפילה בתוך שמונים לנקבה וכו'. הוא חוזר ומפרש מה שאמר מתחלה ולדות הרבה וכגון שילדה נקבה ובתוך שמונים שלה חזרה והפילה נקבה ובתוך שמונים של השניה חזרה עוד והפילה ויצוייר כל זה כגון שטבלה לאחר שבועיים דטומאה ושמשה ונתעברה והפילה נקבה לאחר ארבעים של יצירת הולד דהיינו כ"ד ללידה ראשונה וחזרה והפילה לסוף כ"ד של זו ולהכי נקט נקבה דבעינן דוקא כשהפילה הולד בתוך מלאת של לידה הקודמת [דלאחר מלאת חייב על כל לידה ולידה] ובזכרים ליכא למימר הכי דמלאת דזכר הוא רק ארבעים יום ואם הפילה בתוך ארבעים שלו מיא בעלמא הוא האי שני דאין הולד נוצר עד יום מ' ולא נחשב לולד: וכן המפלת תאומים. אפילו זכרים כגון שנתעברה ג' והפילה אחד לאחר ארבעים יום והשני נשתהא ויצא בתוך ימי טוהר הראשון ושלישי בתוך ימי טוהר דשני על כולם מביאה קרבן אחד על האחרון ופטורה: ר' יהודה אומר וכו'. פליג בין אולדות בין אתאומין ואמר מביאה קרבן אחד על הראשון על הולד הראשון ולא על השני מפני שנולד בתוך מלאת של ראשון ומביאה על השלישי משום דהוא לא נולד תוך מלאת דלא חשבינן מלאת לשני דכמאן דליתיה דמי הואיל ונולד תוך מלאת של ראשון ושלישי הוי תחלת לידה ואינה מביאה קרבן על הרביעי הואיל ונולד תוך מלאת של שלישי אבל שלישי לא נולד תוך מלאת דראשון דהא עברו ימי טומאה דראשון ולידת שני וטומאתו ולידת שלישי דהוי טפי משמונים לראשון וגבי תאומים נמי דקפליג ר' יהודה כגון שנולד שלישי לאחר מלאת דראשון ועל מלאת דשני לא איכפת ליה דכמאן דליתיה דמי: (ז) זאת תורת היולדה האשה וכו', פי' תורת היולדת דמשמע קרבן אחד על ולדות הרבה להביא האשה וכו' דמביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים וכן חמש לידות ודאות או חמש זיבות ודאות שמביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים דלהכי רבייה רחמנא תורת לקרבן אחד להתירה בזבחים אבל לא לפטרו ידי חובתו דכיון שהן ודאות חייבות להביאן כדאמרן לעיל לבן להייב על כל בן ובן [ראב"ד] ואף דבמשנה שלפניה הביא מתורת היולדת לדרשה אחרת הוא כמו ד"א על הכתוב הזה ולפי הנראה זהו כונת הגר"א בהגיה ד"א תורת היולדת. אכן מדברי רש"י בכריתות (דף ח.) ונעתיקה לקמיה משמע דאכילת זבחים שמותרת ע"י קרבן אחד אפילו בודאות הוא מצד הסברא: ספק זיבה. כגון טועה שראתה ג' ימים ואינה יודעת אם בימי נדותה או בימי זיבה מביאה קרבן ואינו נאכל: ספק לידה. כגון שהפילה ואין ידוע מה: האשה שיש עליה ה' ספיקות של לידה או חמשה של ספק זיבה מביאה קרבן אחד.

חטאת

שכל דמים שהיא רואה טהורים עד שיצא הוולד. ור"א מטמא. אמרו לו לרבי אליעזר ומה אם במקום שהחמיר בשופי שלפני הוולד היקל בשופי שלאחר הוולד מקום שהיקל בקושי של לפני הוולד אינו דין שנקל בקושי של אחר הוולד. אמר להם דיו לבא מן הדין להיות כנדון ממה היקל עליה מטומאת זיבה אבל טמאה היא טומאת נידה. א"ל הרי אנו משיבים אותך בלשון אחרת מה אם במקום שהחמיר בשופי שלפני הוולד היקל בקושי מבשופי מקום שהיקל בשופי שלאחר הוולד אינו דין שניקל בקושי (מבשופי). אמר להם אפילו אתם משיבים אותי כל היום דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה קושי הראשון טמאה נידה אף קושי האחרון טמאה נידה. על דמי טהרה אף על פי שרואה:

פרק ג.

(א) **ובמלאת** אינה מביאה בתוך מלאת ואם הביאה בתוך מלאת לא יצא. יכול לא תביא בתוך מלאת על הוולדות הראשונות ת"ל תביא. לבן. לחייב על כל בן ובן. לבת. לחייב על כל בת ובת. וכשהוא אומר או לבת להביא את המפלת אור לשמונים ואחד שתהא חייבת בקרבן כדברי בית הילל שבית שמאי פוטרים מן הקרבן. א) אמרו להם בית הילל לבית שמאי אי אתם מודים לנו ברואה אור לשמונים ואחד שהיא טמאה. אמרו להם בית שמאי אי אתם מודים במפלת לשמונים ואחד שהיא חייבת בקרבן. אמרו להם בית הילל מה שנה אור לשמונים ואחד מיום שמונים ואחד אם שוה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן. אמרו להם בית שמאי לא אם אמרתם במפלת יום פ' ואחד שכן יצאה לשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן. אמרו להם בית הילל והרי המפלת יום שמונים ואחד שחל להיות בשבת תוכיח שלא יצאה לשעה שהיא ראויה [להביא] בה קרבן וחייבת בקרבן. אמרו להם בית שמאי לא אם אמרתם במפלת יום שמונים ואחד שחל להיות בשבת שאע"פ שאינו ראוי לקרבן יחיד ראוי לקרבן ציבור תאמרו במפלת אור פ' ואחד שהרי הלילות אין ראוים לא לקרבן יחיד ולא לקרבן ציבור: (ב) הרואה דם אינה מוכחת שהמפלת תוך מלאת דמיה

הגהות הגר"א פרק ג הלכה א א) אמרו להם בית הלל לב"ש עד אמרו להן ב"ה מיותר [טעמו דשאלה זו היא ממש השאלה ששואלים אח"כ אם שיוה לו לטומאה וכו' ובפרט מה שכתוב אח"כ אמרו להן ב"ש אי אתם מודים במפלת לשמונים ואחד שהיא חייבת בקרבן שאין לו שום ביאור]:

ביאור

טהורין. דכל תוך מלאת הוי דם טוהר: עד שילא הולד. ילא הולד טמאה לידה: ומה אם במקום שהחמיר. בשאר יולדת בדם שופי שלפני הולד דהיינו כשעומדת בימי זיבות ושפעה בשופי [היינו שלא בקושי] כרגילתה ושפעה ג' ימים קודם שילדה הויא זבה: היקל בשופי שלאחר הולד. בשופעת בימי טהרתה ואפילו עומדת בימי זיבות הקיל עליה שהדמים טהורין: מקום שהיקל בקושי שלפני הולד. אם עומדת בימי זיבות וקשתה ושפעה דמים מחמת ולד היקל עליה שאינה זבה: אינו דין שנקל בקושי שלאחר הולד. שאם קשתה מחמת לידה שניה ושפעה דמים שהן טהורין: דיו לבא מן הדין. כגון קושי של תוך מלאת שאנו למדים מקושי שלפני הלידה: להיות כנדון. כקושי שלפני הלידה: אבל טמאה טומאת נדה. פי' אם קשתה בימי נדה: הרי אנו משיבים אותך בלשון אחרת. שלא נלמוד קושי שלאחר הולד מקושי שלפני הולד דהכא הוא דאיכא למימר דיו בקושי שלאחריו להיות כקושי שלפניו שהרי ממנו אנו למדים אלא הכי גמרינן מקום שהיקל בשופי שלאחריו אינו דין שנקל בקושי שעמו שעם השופי דהשתא יליף בקושי שלאחריו דטהור לגמרי וליכא למימר ממה היקל מטומאת זיבה כדקאמר: דיו לבא כו', שהרי סוף סוף הק"ו אינו נידון אלא מכח קושי שלפניו כדקתני ומה במקום שהחמיר בשופי שלפני הולד היקל בקושי שעמו:

פרק ג (א) אינה מביאה בתוך מלאת. פי' כמו שיש מחוסר זמן בגופו של קרבן כגון בתוך שמונה כך בבעלים כשהם מחוסרי זמן אינם ראוים להביא קרבנם: יכול לא תביא על הולדות הראשונים. פי' שכבר ילדה ונתחייבה אלא ששהתה קרבנותיה שעברה ככר שנה ולא הביאה ועתה תרלה לשלחו בתוך מלאת של ולד אחרון יכול לא תביא ת"ל תביא ר"ל כיון שהוא לאחר מלאת של ולד ראשון קרינן בה ובמלאת תביא. והרמב"ם בפ"א ממחוסרי כפרה נראה שהיה לו גירסא אחרת בברייתא זו: לבן לחייב וכו'. פי' הו"ל למכתב רק ובמלאת ימי טהרתן וזכר או נקבה ככר כתוב למעלה: על כל בן ובן. היינו שאם ילדה עכשיו ולאחר השלמת ימי טהרתה הפילה או ילדה הרי היא חייבת קרבן על כל ולד וולד ועיין לקמן הלכה ו': אור לשמונים ואחד. פי' ליל שמונים ואחד שכבר ילאו כל שמונים של נקבה אלא שעדיין לא הגיע ליום של אחד ושמונים ואינה ראויה להביא קרבנה וקסברי לילה אין מקרי מחוסר זמן א"כ משום דקרבייה רחמנא דכתיב או לבת: שבית שמאי פוטרים מן הקרבן. מלידה שניה אע"ג דלאחר מלאת היא הואיל ולילה היא ולא יצתה שעה ראויה לקרבן דכתיב (ויקרא ז) ביום צותו הלכך לענין קרבן כתוך מלאת דמי: אי אתם מודים ברואה אור לשמונים ואחד שהיא טמאה. נדה מפני שכבר כלו ימי טוהר שלה וא"כ אחר מלאת הוא: אמרו להן ב"ש אי אתם מודים במפלת לשמונים ואחד שהיא חייבת בקרבן. הנה כל המפרשים נדחקו בפירוש ברייתא זו ורבינו שמשון משאנ"ן גורס אמרו להן ב"ש אבל [והוא לשון אמת וקבלת דברים כמו אבל שרה אשתך] וכל שאר הלשון אינו גורס: אמרו להן ב"ה מ"ש אור לשמונים ואחד מיום שמונים ואחד. פי' כמו ביום שמונים ואחד לכו"ע מקרי זה אחר מלאת וה"ה אור ליום זה נ"כ ויתחייב להביא קרבן שני: אם שוה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן. פי' כאילו אמר ועוד אם שיוה לו לטומאה ושתי קושיות הקשו ב"ה לב"ש וגם הם השיבו על שתיהן וכדלקמיה ופירושו אם שיוה לו דהיינו שדומה אור של שמונים ואחד ליום שמונים ואחד שהדמים שראתה בהן נטמאה עליידן לא ישוה לו לקרבן בתמיה: שכן יצאה לשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן. דיום הוא ראוי להקרבת קרבן ולא לילה וכל זמן שילדה ועדיין לא הגיע זמן הקרבת קרבן הכל בכלל ולד ראשון: שלא יצאה לשעה שהיא ראויה [להביא] בה קרבן. שאין קרבן יחיד קרב בו ומ"מ אתם מודים בזה שחייבת קרבן: ראוי לקרבן צבור. ומקרי זה שעה הראויה להביא קרבן: (ב) הרואה דם אינה מוכחת. פי' לקושיא שאמרתם למה לא נלמוד קרבן מן הטומאה תשובתכם דאין ללמוד זה מזה שהמפלת תוך מלאת לכו"ע

דמיה

יכול בין סמוכים בין מפוזרים ת"ל יום מה יום כולו אחד אף ל' כולם א'. יכול ל' סמוכים וג' בין סמוכים בין מפוזרים ת"ל ול' יום ושלשת ימים מה ל' סמוכים אף שלשת סמוכים. ול' יום ושלשת ימים מה ת"ל שיכול נקבה שימי טומאתה מרובים ימי טהרתה מרובים זכר שימי טומאתו מעוטים אינו דין שימי טהרתו מרובים ת"ל ול' יום ושלשת ימים. תשב להביא את המקשה בתוך י"א יום שתהא טהורה מן הזיבה. יכול שתהא טהור' מן הנידה ת"ל דוותה תטמא. בדמי טהרה אע"פ שהיא רואה: (ח) בכל קדש לא תגע יכול אף למעשר ת"ל ואל המקדש לא תבוא מה מקדש שיש בו נטילת נשמה אף קודש שיש בו נטילת נשמה יצא המעשר. אי מה מקדש הנכנס לו בטומאה ענוש כרת אף קדש האוכלו בתרומה ענוש כרת יצתה תרומה ת"ל בכל קודש לרבות תרומה. אי מה קודש משמע נגיעה אף מקדש משמע נגיעה ומנין שלא בנגיעה ת"ל ואל המקדש לא תבא. עד מלאת ימי טהרה לרבות יולדת נקבה:

פרק ב.

(א) **נקבה** אין לי אלא נקבה מנין לרבות טומטום ואנדרוגינוס ת"ל א) ואם נקבה תלד (וטמאה) אין הדבר תלוי אלא בלידה. וטמאה שבועים שני שבועות שהם ארבעה עשר יום:

(ב) שאלו תלמידיו את ר' יהודה בן רועץ שומעין אנו וטמאה שבעים יכול תהא טמאה שבעים. אמר להם טימא וטיהר בזכר טימא וטיהר בנקבה מה ימי טהרתה כפליים בזכר אף ימי טומאתה כפליים בזכר. לאחר שנפטרו יצא ומחזר אחריהם אמר להם לא הייתי צריך להזיקק לכם מפני שיש אם למקרא אלא זו תשובה לדבר טימא וטיהר בזכר טימא וטיהר בנקבה מה ימי טהרתה כפליים בזכר אף ימי טומאתה כפליים בזכר. או כלך לדרך זו זכר שימי טהרתו מעוטים ימי טומאתו מעוטים נקבה שימי טהרתה מרובים אינו דין שיהו ימי טומאתה מעוטים ת"ל וטמאה שבועיים כנידתה שני שבועות שהם י"ד יום: (ג) וששים יום יכול בין סמוכים בין מפוזרים ת"ל יום מה יום כולו אחד אף ששים כולן כאחד. יכול ששים סמוכים וששה בין סמוכים בין מפוזרים ת"ל וששים יום וששת ימים מה ששים סמוכים אף ששה סמוכים. ששים יום וששת ימים מה תלמוד לומר זכר שימי טומאתו מעוטים ימי טהרתו מעוטים נקבה שימי טומאתה מרובים אינו דין שיהיו ימי טהרתה מעוטין ת"ל וששים יום וששת ימים תשב: (ד) תשב להביא את המקשה בתוך שמונים של נקבה

הגהות הגר"א פרק ב הלכה א א) ואם נקבה תיבת [ואם] נקבה מיותר [דהא עיקר ראיה מתלד כדאיתא בנדה (דף מ"ם)]:

ב י א ו ר

אלא כוותיה כדאמר שם בגמרא] דכיון שהפסיקה ימי טוהר של הראשונה מפני ימי טומאת לידה שניה שוב אין מונין לה ימי טוהר לראשונה כלל דבעינן דוקא רצופים וליכא ובפרט לידה שניה לדעת ר' יהודה אין מונין דכמאן דליתא דמיא: וג' בין סמוכים בין מפוזרים. היינו שאם ספרה השלשים ונשארו השלשה וילדה ולד שני בתוך אותם השלשה יכול תחזור ותשלים ימי הטומאה אשר הפסיקה מחמת לידה השניה לימי טוהר שלה ת"ל ול' יום ושלשת ימים הוקשו שלשה לשלשים שאין צריך להשלים: ושלשים יום ושלשת ימים מה ת"ל. פי' כיון שמצינו בנקבה שכפל בה ימי טומאה מן הזכר וס"ו יום לימי טהרה ממילא ידעינן דימי טהרה של זכר חצי ימי טוהר של נקבה הם ודרשה של סמוכין נילף ג"כ משם כדלקמן פ"ב הלכה ג' וע"ז משני שיכול וכו': תשב להביא וכו'. דהאי תשב יתירא דהיה לו לומר ול"ג יום בדמי טהרה: המקשה. היינו דמים הבאים מפני חבלי לידה והיה הקישוי נמשך ג' ימים בתוך י"א יום שבין נדה לנדה כיון שבקושי ראתה אין זו יולדת בזוב ובתוך הקושי טהורה לבעלה: יכול תהא טהורה מן הנדה. כלומר אפילו קשתה בימי נדה: ת"ל דותה תטמא. דמלת דותה יתירא דהול"ל בימי נדתה תטמא ואמר דותה שכל מה שתהא דוה בימי נדה הכל טמא משום נדות: אע"פ שהיא רואה. דם דאל"כ הו"ל לומר תשב בטהרה ואמר בדמי להורות שהדמים בעצמם שהיא שופעת טהורים והוא שטבלה לסוף טומאת לידתה: (ח) יכול אף למעשר. שני דאקרי נמי קודש דכתיב בסוף בחוקותי וכל מעשר הארץ וגו' קודש הוא לד': מה מקדש וכו' נשמה. שהטמא הנכנס למקדש חייב כרת אף אזהרת הקודש הוא בתרומה שהאוכלה בטומאה חייב מיתה בידי שמים שנאמר ומתו בו כי יחללוהו: אי מה מקדש וכו' אף קודש. ר"ל דלמא כוונת הכתוב לאסור עליה דוקא מין קודש שעונשו כרת כמקדש והוא בשר קודש לאפוקי תרומה שהוא רק במיתה בידי שמים: אף מקדש משמע נגיעה. היינו דוקא בנגיעה לאפוקי הנכנס בארון שאין רגליו נוגעות ברצפה ולא בכותלים: ת"ל ואל המקדש לא תבא. והרי בא: עד מלאת ימי טהרה. דטהרה יתירא הוא דהול"ל עד מלאת הימים אלא לרבות יולדת נקבה שהיא כמו כן מוזהרת על ביאת מקדש ואכילת קדשים כיולדת זכר אף שלא נזכר בה:

פרק ב (א) נקבה אין לי אלא נקבה. ר"ל נקבה ודאית וה"ה זכר ודאי מנין לרבות טומטום ואנדרוגינוס לימי טומאה וטהרה: ת"ל ואם נקבה תלד. ופי' דהאי תלד יתירא דהיה לו לומר ואם נקבה וטמאה שבועים אלא להורות שאין הדבר תלוי אלא בלידה ואפילו טומטום ואנדרוגינוס ומחמת שהוא ספק נותנין לה ימי טוהר דזכר וימי טומאה דנקבה: (ב) שומעים אנחנו שבעים. מפני שהוא חסר ויש אם למסורת: לא הייתי צריך להזקק לכם. פי' לזה הטעם מפני שיש אם למקרא ושבועיים קרינן: אלא זו תשובה לדבר. פי' ולא עוד אלא שיש תשובה על הטעם שאמרתי לכם טימא וטיהר בזכר וכו': או כלך לדרך זו וכו'. פי' אם אנו באין לדון אחר דעתנו יש ק"ו שא"צ אלא שבעה ימים לימי טומאה ורק שגילתה לנו התורה וא"כ אין אנו יודעין כוונת התורה וע"כ אמיתת הדבר דהקריאה הוא שבועיים ואזלינן בתר המקרא: (ג) וששים יום יכול בין סמוכין וכו'. כולה כדפרשינן לעיל בפרק הקודם בהלכה ז' עי"ש: וששים יום וששת ימים מה ת"ל. פי' מעצמנו אנו יודעין זה כשם שטומאתה כפלים בזכר כך טהרתה כפלים בזכר ומשני שהייתי דן ק"ו בהיפך: (ד) תשב. על דמי טהרה: המקשה בתוך שמונים. שנשתהה הולד אחר חבירו שני חדשים וחצי אחד נגמרה צורתו בתחלת שביעי ואחד נגמרה לסוף תשיעי:

טהורין

לידה אינן ראויים לזיבה ואין ספירת שבעה מהם: (יד) דותה תטמא לרבות בועלה. דותה תטמא לרבות כל הלילות. דותה תטמא לרבות את היולדת בזוב שלא תהא טהורה עד שתשב שבעה נקיים:

פרק א.

(א) **בשמיני** יכול בין יום ובין לילה ת"ל ביום ביום ולא בלילה. אין לי אלא הנימול לשמונה שיהא ביום מנין לתשעה ולעשרה לאחד עשר ושאר כל הנימולים לא יהו אלא ביום ת"ל וביום: (ב) אמר תלמיד אחד לפני ר"ע צריך לאומרו אילו אמר וטמאה א) שבעת ימים ביום השמיני ימול יכול ז' וח' הרי ט"ו ת"ל וביום. א"ל ר"ע צללת במים אדירים והעלית חרס בידך והלא כבר נאמר ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם: (ג) וביום מלמד שכל היום כשר למילה אלא שהזריזים מקדימים למצות שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו. בשמיני ימול אפילו בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר כל המלאכות חוץ מן המילה. או מקיים אני מחלליה מות יומת אף במילה ומה אני מקיים בשמיני ימול חוץ מן השבת ת"ל וביום אפילו בשבת: (ד) ימול בשר ערלתו אף על פי שיש שם בהרת הא מה אני מקיים השמר בנגע הצרעת חוץ מן המילה. או מקיים אני השמר בנגע הצרעת אף במילה ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין שם בהרת ת"ל בשר אע"פ שיש שם בהרת: (ה) ערלתו ערלתו וודאי דוחה את השבת ואין הספק דוחה את השבת. ערלתו ערלתו וודאי דוחה את השבת ואין אנדרוגינוס דוחה את השבת. ר' יהודה אומר אנדרוגינוס דוחה את השבת וחייבים עליו כרת. ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת ואין נולד בין השמשות דוחה את השבת ערלתו ודאי דוחה את השבת ואין נולד מהול דוחה את השבת שבית שמאי אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ובית הילל אומרים אינו צריך: (ו) א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הילל על שנולד מהול שהוא צריך להטיף ממנו דם ברית מפני שהיא ערלה כבושה על מה נחלקו על גר שנתגייר מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ה אומרים אינו צריך: (ז) ושלושים יום

הגהות הגר"א פרק א הלכה ב א) שבעת ימים ובשמיני ימול [כן הוא בילקוט ועיין בביאורנו]:

ב י א ו ר

דהיינו אם היתה זבה קודם לידה וצריכה לספור ז' נקיים לזיבות וילדה ואינה שופעת דם בימי לידה אפ"ה אותן הימים אין עולין לה לזיי"ן נקיים לזיבתה דחשבינן לימי לידה כיון שהכתוב טימאן כאילו היתה שופעת דם כל הזמן ההוא אפילו אם היתה לידה יבישתא: (יד) דותה תטמא. קרא יתירא דהו"ל לומר כימי נדה ולשתוק: לרבות בועלה. בימי לידה דטמא ז' כבועל נדה והיינו אפילו היתה לידה יבשתא וגם לרבות כל הלילות שטמאה כנדה דאע"ג דכתיב וטמאה שבעת ימים הרי הוקשה לנדה וכנדה דרשינן תהא בנדתה לרבות הלילות: היולדת בזוב. שראתה ג' ימים רצופים מתוך י"א יום ואח"כ ילדה: עד שתשב שבעה נקיים. אחר ז' ימי הלידה דאין ימי הלידה עולין לה לספירת שבעה ואפילו לא ראתה דם בהן כדלעיל בברייתא הקודמת [ומ"מ איצטריך היקשא דלעיל דאל"ה הוי אמרינן דיצטרף ימי לידה לספירת ז' נקיים אם לא ראתה בהן דם ומה דאמרינן נקיים היינו נקיים מדם סגי]:

פרק א. (א) בשמיני, פי' היה לו להכתוב לכתוב ובשמיני ימול וגו' וכתב וביום להורות דדוקא ביום: מנין לתשעה ולעשרה וכו'. כגון אם נולד ביהש"מ נימול לתשעה שהרי מונין יום שמיני ממהרת ושמא ביהש"מ היה יום נמצא שנימול לט': ולעשרה. כגון שנולד בין השמשות של ערב שבת ואי אפשר למולו בשבת הבא דשמא ט' הוא והוי מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת וצריך להמתין עד אחר שבת שהוא עשירי: לי"א. אם חל יו"ט אחר השבת ומילה שלא בזמנה אין דוחה יו"ט וצריך להמתין על יום ב' שהוא ספק אחד עשר: ושאר כל הנימולים. שלא בזמנן כיון שהיה חולה ביום ח' וצריך להמתין עד שיבריא: ת"ל וביום. ר"ל נווי"ו יתירה: (ב) צריך לאומרו. האי וביום ואיננו מיותר לדרשא: ה"נ וטמאה שבעת ימים ובשמיני ימול. פי' אילו היה נאמר ובשמיני ימול הייתי אומר שאין שמיני זה לימים האמורים אלא לשמונה ימים אחרים וא"כ זמן מילה ליום ט"ו ת"ל וביום דאחר דאמר ימים וביום משמע דשמיני הוא לימים האמורים

מקודם: (ד) הא מה אני מקיים השמר בנגע הצרעת. שהוא לאו לקוצלת בהרת דכל השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה וקאמר קרא דהשמר שלא לקוצו כ"א לשמור מאוד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים וגו': בשר. ריבויא הוא ולדרשא: (ה) ואין הספק דוחה את השבת. דהאי ימול ערלתו על ביום השמיני קאי דמרבינן מניה לעיל אפילו בשבת וקאמר דדוקא אם הוא ודאי מצוה למול ערלתו אבל אם הוא ספק כגון שאין אנו יודעין אם הוא בן ז' חדשים או בן ח' דהרי הוא כמת ואין מילתו מצוה אינו דוחה: אנדרוגינוס. ספק הוא ונולד בין השמשות נמי ספק זמנו הוא ספק אינו זמנו וכן נולד מהול ספק שמא ערלה כבושה היא העור דבוק בבשר: אנדרוגינוס דוחה. דערל זכר קרינא ביה: וחייבים עליו כרת. אינו מדוקדק דעל האב אינו רק חיוב מ"ע. ובגמרא איתא וענוש כרת ועל עצמו קאי כשיגדיל ולא מל א"ע: ה"ג ולא נולד בין השמשות וכו': שב"ש אומרים צריך להטיף כו'. דחיישינן שמא ערלה כבושה היא ואפ"ה מודו דשבת לא דחי: (ו) א"ר שמעון ב"א לא נחלקו ב"ש ובית הילל וכו' שהוא צריך להטיף. היינו בחול ומפני שהיא ערלה כבושה ר"ל חיישינן שמא ערלה כבושה היא ובשבת לכו"ע א"צ להטיף [כן הוא דעת רבה ור"נ שבת דף קל"ה בגמרא]: על גר. דליכא שום ספק ערלה כגון ערבי מהול: (ז) ושלשים יום יכול בין סמוכין בין מפוזרין. פי' שאם הפילה תאומים האחד תחלה והשני הפילה משהתחילה ימי טהרה של הראשון ונמצא שהפסיק ביניהם ימי הטומאה של ולד השני ולר' יהודה דאמר בכריתות (דף ט) דולד ראשון הוא העיקר לקרבן יכול דלאחר השלמת ימי הטהרה של הראשון ימנה להשלים עוד לימי טהרה אותן הימים שהפסיקה בטומאה ע"י לידה השניה ונמצא שיהיה ימי טוהר שלה מפוזרין ת"ל יום מה יום כולו אחד אף שלשים כולן רצופין בעינן וכיון דנפסק א"צ להשלים עטר הימים שהפסיקה ביניהם [כ"ז פירשתי לדעת רש"י בכריתות (דף ט) אולם דעת הראב"ד בעניננו לפרש לדעת ר' יהודה [דהברייתא

אולא

אם טיהר החי את אמו יטהר המת את אמו ת"ל זכר לרבות את המת: (ו) אין לי אלא בן תשעה. בן שמונה בן שבעה בן ששה בן חמשה מנין ת"ל וילדה זכר כל שתלד. אי וילדה אין לי אלא הוולד מנין המפלת סנדל או שיליא ושפיר מרוקם והיוצא מחותך ת"ל כי תזריע וילדה כל זרע שתלד: (ז) ו) יכול המפלת כמין דגים וחגבים ושקצים ורמשים תהא טמא ת"ל זכר מה זה מיוחד שיש בו מצורת האדם יצאו אלו שאין בהם מצורת האדם: (ח) יכול המפלת בריית ראש שאינה התוכה בריית הגוף שאינו חתוך ושיש לו שני גבין ושני שדראות הואיל ויש בהם מצורת האדם יהא טמאה ת"ל וטמאה שבעת ימים וביום השמיני ימול מה זה מיוחד שהוא ראוי לבריית נשמה יצאו אלו שאין ראוים לבריית נשמה. וטמאה היא טמאה ואין הוולד טמא. ז) הלא דין הוא ומה אם שהולד גרם לה טומאה הרי היא טמאה הולד שגרם לטומאה אינו דין שיהא טמא שעיר המשתלח יוכיח שגרם לטומאה והרי הוא טהור. לא אם אמרת בשעיר המשתלח שאין לו טומאה תאמר בוולד שיש לו טומאה הואיל ויש לו טומאה יהא טמא ת"ל היא היא טמאה ואין הולד טמא: (ט) וילדה וטמאה שבעת ימים שתספור שבעה לוולד האחרון. הלא דין הוא מיטמאה בולד מה מצינו כשהיא מיטמאה במת ומיטמאה במת אינה סופרת שבעה אלא לטומאה האחרונה אף כשהיא מטמאה בולד לא תספור אלא לולד האחרון: (י) או כלך לדרך זו מיטמאה בדמים ומיטמאה בולד מה מצינו כשהיא מיטמאה בדמים אינה סופרת שבעה אלא לטומאה הראשונה אף כשהיא מיטמאה בולד לא תספור שבעה אלא לולד הראשון: (יא) נראה למי דומה דנים טומאה שהיא ממקום אחר מטומאה שהיא ממקום אחר ואל יוכיחו דמים שהם מגופה. או כלך לדרך זו דנים טומאה שהיא ממנה מטומאה שהיא ממנה ואל תוכיח טומאת המת שאין ממנה ת"ל וילדה וטמאה שבעת ימים שתספור שבעה לולד האחרון: (יב) שבעת ימים יכול בין סמוכים בין מפוזרים ת"ל כימי נידתה מה ימי נידתה סמוכים אף ימי לידתה סמוכים: (יג) ח) כימי נידתה הקיש ימי נידתה לימי לידתה מה ימי נידתה אינן ראוים לזיבה ואין ספירת שבעה עולה מהם אף ימי

הגהות הגר"א הלכה ז ו) יכול המפלת כמין בהמה חיה ועוף שאין בהם מצורת אדם וכמין דגים וכו' היא טמאה ת"ל כו' [דהא ההיא ברייתא אתיא כרבנן דר"מ בנדה דף כ"ד דתלוי בצורת אדם ולדידהו נתמעט אף בהמה חיה ועוף כדאיתא שם במשנה]: הלכה ח ז) והלא דין הוא כצ"ל [עיין בביאורנו]: הלכה יג ח) כימי נדתה הקיש ימי לידתה לימי נדתה [כרמסיים]:

ביאור

מת כמו כן תתן לו ימי טהרה ממנו: (ו) אין לי אלא בן תשעה. כזמן לידה של רוב נשים: ת"ל וילדה זכר כל שתלד. היינו כל מין לידה שתלד טמאה: סנדל. מפרש בגמרא חתיכת בשר עשויה כמין לשון של שור ומפני שיש לו צורת סנדל קרי ליה סנדל והוא רגיל לבוא עם ולד: שליא. כמין קרום שהולד מונח בתוכו וקבלו חז"ל שאין שליא בלא ולד: ושפיר מרוקם. שתראה בו צורת אדם אם יבדקוהו כפי מה שאפשר ואמרו בגמרא מאי מרוקם אבא שאול אומר תחלת ברייתו מראשו והוא כעדשה ושתי עיניו כשני טיפין של עיני זבוב ומרוחקין זה מזה ושני חוטמין כשני טיפי זבוב ופיו מתוח כחוט השערה וגופו כעדשה וחתוך ידים ורגלים אין לו: מחותך. אברים אברים: ת"ל כי תזריע וילדה. שסמך וילדה לכי תזריע לומר כל זרע שתלד: (ז) שיש בו מצורת האדם. בגמרא איתא דחכמים סברי דאפילו רק מקצת צורתו כגון חצי פרצופו דומה לצורת אדם ג"כ בכלל ולד הוא וטמא: (ח) בריית ראש שאינה חתוכה. אלא כלו שלם כעין דף ואין בו חתוך אברים וצורה: וטמאה היא טמאה ואין הולד טמא. דהיה לו לומר וטמאו שבעת ימים דיהיה קאי גם אולד דוגמת וביום השמיני דקאי אולד ומדכתיב וטמאה להורות דדוקא האם שהולידה היא שטמאה ולא הולד: והלא דין הוא. שיהא הולד טמא ולזה אצטריך למעוטי: שהולד גרם לה טומאה. שהוא הביא לה הטומאה ולא מעצמותה: שגרם לטומאה. כדכתיב והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו: שאין לו טומאה. פי' שאין טומאה יוצאה מגופו בעוד שהוא חי תאמר בולד שטומאה יוצאה מגופו שהרי אמרו תינוק בן יומו מטמא בזיבה ומטמא בנגעים ומטמא בטמא מת הואיל ויש לו טומאה יהא טמא טומאת לידה כאמו: ת"ל היא. היינו מה שדקדק בלשון וטמאה: (ט) שתספור שבעה לולד האחרון. שאם ילדה תאומים ויצא האחד ביום ראשון והשני למחר מן השני מונה בין לטומאה בין לטהרה: הלא דין הוא. ולמה לן קרא לזה: אלא לטומאה האחרונה. שנטמאה ע"י המת: (י) כשהיא מיטמאה בדמים. דהיינו בנדה דמדאורייתא אינה סופרת שבעה אלא לראיה הראשונה: (יא) שהיא ממקום אחר. שבא לה ע"י הולד מטומאת המת שהוא ג"כ ע"י מקום אחר: ת"ל וילדה וטמאה וכו'. היינו דהיה לו לומר ותלד זכר דומיא דתזריע שהוא לשון עתיד אלא כתיב וילדה שהוא לשון עבר אלא שהוי"ו הופכו לעתיד להורות שכבר ילדה הכל ואח"כ תספור שבעת ימים. ואע"ג דאמרינן דמולד שני מונה ימי טומאה וימי טהרה לאו משום דולד ראשון בטל לגמרי שאם ילדה נקבה בתחלה וביום שני ילדה זכר נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה של נקבה והכי מוכח בפרק המפלת [כה:] בשמעתא דסנדל [ראב"ד. וע"ש שהאריך בזה מסוגיא דכריתות (דף ט)]: (יב) יכול בין סמוכים וכו'. דס"ד אלו ז' ימים לנקיים וקאמר יכול בין סמוכים שעשתה נקיים כל שבעה זה אחר זה ובין מפוזרים פי' לאחר שפסקה עשתה שלשה ימים נקיים ושוב ראתה ושוב עשתה ד' ימים נקיים שבין כולם הפרישה ז' ימים נקיים ולאחר כן תטבול לישב על דמי טהרה ת"ל כימי נדת דותה תטמא מה ימי נדתה סמוכין דנדה משראתה ראיה ראשונה מונה ז' ימים סמוכין בין ראתה ובין לא ראתה וה"נ יולדת ולא מיירי בנקיים: (יג) מה ימי נדתה אין ראוין לזיבה. שאין זיבה אלא לאחר נדה כדכתיב בזבה בלא עת נדתה כך ימי לידתה אינן ראוין לזיבה שאפילו ילדה בתוך י"א יום שבין נדה לנדה וראתה כל ז"י"ן לא נעשית בהם זבה ומשבעה ואילך הרי היא בימי טהור בליל ז' וטהורה לבעלה: ומה ימי נדתה אין ספירת שבעה. של נקיים עולה בהן כי לעולם ספירת שבעה נקיים של זיבה אינן יכולין לבוא בימי נדה כי ימי נדה אין חלין עליה עד שתסתלק מזיבות ומספירת זי"ן נקיים א"כ אין ספירת ז' נקיים של זיבות עולה בימי נדתה דלא אפשר לימי נדה להיות. כל זמן שלא כלו ימי זי"ן נקיים של זיבות אף ימי לידתה אין ספירת שבעה מהם

דהיינו

(א) **בני** ישראל בענין הזה ואין הע"א בענין הזה. בני ישראל אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות את הגיורות ואת השפחות בין משוחררות ובין אין משוחררת ת"ל אשה. א) אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים מה ת"ל לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו בטומאתם בטמאם את משכני אשר בתוכם שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו ת"ל ביולדת ואל המקדש לא תבא: (ב) יכול יולדת הקלה תהא מטמאה אותו מתוכו ושאר כל הטמאים בין מתוכו בין מאחוריו ת"ל בני ישראל הרי בני ישראל כיולדת מה יולדת אינה מטמאה אותו אלא מתוכו אף כולם לא יטמאו אותו אלא מתוכו: (ג) אין לי אלא הבא מידי טומאה חמירה כיולדת. הבא מידי טומאה קלה ב) טמא מת ובועל נידה וכל המטמא את האדם מנין תלמוד לומר לא ימותו בטמאם את משכני אשר בתוכם לרבות את כולם: (ד) ג) וילדה פרט לשילדה לפני הדבור. או יכול שאני מוציא את שעיברה לפני הדבור וילדה לאחר הדבור ת"ל ואם נקבה תלד אין הדבר תלוי אלא ד) בלידה. וילדה עד שתצא ממקום שמזרעת פרט ליוצא דופן. רש"א יוצא דופן הרי הוא כילוד וחייבים עליו קרבן ובלבד שהוא פטור מחמש סלעים של בן: (ה) ה) אשה כי תזריע וילדה זכר מה ת"ל לפי שנאמר וטמאה שבעת ימים וביום השמיני ימול שומע אני ביוצא חי שהוא מטמא את אמו טומאת לידה מנין ליוצא מת שיטמא את אמו טומאת לידה. א"ר יהודה הריני דן ומה אם ביוצא חי שאינו מטמא את אמו ואת הבא עם עמו אל האהל טומאת שבעה הרי הוא מטמא את אמו טומאת לידה היוצא מת שהוא מטמא את אמו ואת הבא עם אמו אל האהל טומאת שבעה אינו דין שיטמא את אמו טומאת לידה. אמרו לו לרבי יהודה כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין

הגהות הגר"א פרשתא א **הלכה א** א) אשה כי תזריע עד לפי שנאמר מיותר וצ"ל דבר אחר לפי שנאמר [דלפירוש שארי מפרשים חסר כאן כמה תיבות ולדידיה קאי אדלעיל שאמר דבני ישראל למעוטי עכו"ם וקאמר השתא ד"א דבני ישראל אתא למאי דקאמר לקמיה דבני ישראל כיולדת]: **הלכה ג** ג) טמא מת צ"ל כטמא מת: **הלכה ד** ג) וילדה צ"ל [כי] תזריע וילדה פרט וכו' [והנה עיקר ראיה לזה הוא ממה שכתב דבר וגו' אשה כי תזריע וילדה כ[?]מע טעת שתדבר אליהם ומ"מ אי לא תיבת תזריע ג"כ אין ראיה דוילדת הוא בעצם לשון עבר ומצינו למימר דה"ק אשה שהורתה וילדה עד [?]ה זכר וטמאה וגו' אבל כי תזריע וילדה מוכח דהוא להבא וגם שע"י הגהתו ידוקדק מאד מה דמסיים הברייתא יכול שאני מוציא את שעיברה לפני הדבור והיינו משום תיבת תזריע]: ד) בלידה וילדה צ"ל בלידה תזריע וילדה: **הלכה ה** ה) אשה כי תזריע וילדה מיותר [דיש להתחיל זכר מה ת"ל כדמוכח בסוף ברייתא]:

ביאור

פרשתא א (א) ואין העכו"ם בענין הזה. היינו אפילו נתגיירה תיכף אחר הלידה בתוך ז' לזכר ושבועיים לנקיבה אין עליה טומאת לידה: ת"ל אשה. דשם אשה כולל לכל אשה מאיזה מין שיהיה בין בת ישראל ובין גיורת ושפחה דכולהו שייכי במצות: אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים מה ת"ל. פי' למה לו לכתוב אח"כ כאן פרטי דיני הטומאה ואל המקדש לא תבוא כיון שכתב וטמאה שבעת ימים ממילא ידעינן דאסורה לבוא למקדש: בין מאחוריו. ר"ל הנוגע במקדש מאחוריו: ת"ל ואל המקדש לא תבוא. משמע דוקא מתוכו היא מוזהרת ולא מאחוריו: (ב) יכול יולדת הקלה. שהקיל בה הכתוב בדם טוהר משא"כ בשארי רואי דם כגון זבה ונדה: (ג) הבא מידי טומאה חמורה כיולדת. וכן נדה וזב וזבה שטומאה יוצאת מגופן ועושין משכב ומושב עליהן הזהיר הכתוב בביאת מקדש: טמא מת וכו'. פי' כגון טמא מת וא"ע"ג דבפרשת חוקת כתיב בהדיא ואיש אשר יטמא ולא יתחטא את משכן ד' טמא התם לעונש והכא לאזהרה [ז"ר]: וכל המטמא את האדם מנין. היינו כגון אדם שנטמא ע"י שרץ ונבלה מנין שאף הוא הוזהר על ביאת מקדש: ת"ל ולא ימותו וכו' לרבות את כולם. ר"ל וכן הושוו לאזהרת והורתם האמור בתחלת המקרא וכן לאזהרת ואל המקדש לא תבוא האמור ביולדת: (ד) וילדה פרט לשילדה וכו'. דתיבת וילדה יתר הוא דהא כתיב כי תזריע אלא להורות דבר אל בני ישראל וילדה ר"ל מעת שתדבר ויצטוו על זה אבל מי שילדה מקודם איננה טמאה למפרע: או יכול שאני מוציא את שעיברה לפני הדבור. דהייתי דורש דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע שהזריעה גופא דהיינו תחלת היצירה צריך להיות אחר הדבור דוקא ואז היא טמאה: ממקום שמזרעת. מדכתיב אשה כי תזריע וילדה: פרט ליוצא דופן. שע"י סם נפתחו מעיה ונתרפאת: הרי הוא כילוד. לענין טומאת לידה והקרא דכי תזריע לדידיה אתא לאורויי דאפילו הולד נימוק כעין זריעה אמו טמאה לידה: שהוא פטור מחמש סלעים של בן. דפטר רחם אמר רחמנא: (ה) אשה וכו' זכר מה ת"ל. פי' דאפילו אי לא כתב זכר הוי ידעינן דאזכר קאי מדכתיב בתריה וביום השמיני וגו': מנין ליוצא מת וכו'. פי' להכי כתב זכר כל שהוא זכר בין חי בין מת: הריני דן. פי' מק"ו ידעינן זה ולא איצטרך קרא להכי: שאינו מטמא את אמו וכו' טומאת שבעה. פי' כי היא עצמה אע"פ שטמאה שבעה איננה צריכה הזאת שלישי ושביעי וכ"ש האדם והכלים שעמה באוהל ואעפ"כ מטמא את אמו טומאת לידה למשכב ולמושב ולקרבן: היוצא מת שהוא מטמא את אמו ואת הבא עם אמו אל האהל. כמאמר הכתוב כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים: כל דין שאתה דן וכו'. ודין זה יש בו להקל שאם אתה נותן לו ימי טומאה מן הולד

מת

כהן מחשבה ואעפ"כ מהני ההכשר ואשר ישתה יהיה לדרשא אחרינא דהיינו פרט לאוכל סרוח וכדלקמיה] וגרס ת"ל בכלי כנרכת הראב"ד למעוטי בורות וכו' דהוא מחובר יכול אפילו חישב שירדו לבורות וכו'. השתא חוזר למעלה בשם שאנו מרבים לגבל את הטיט כך נרבה אם חישב שירדו לבורות ומשום דהמחשבה היה בעודן תלושין ת"ל אשר ישתה דבעינן לצורך שתיה והיינו כיון שיש לנו עתה מיעוט למעט בורות וכו' מסתברא דאשר ישתה אתא לאפוקי כשחישב שירדו לבורות דבעינן דוקא לצורך שתיה ומה דמרבינן שם לגבל בהן את הטיט ולהדיח בהן את הכלים אפשר דהוא חשיב טפי תשמישי הבית כמו שתיה דטיט צריך לתקון תנורו וכן הדחת כלים משא"כ שירדו לבורות ולמערות. בכלי אין לי אלא בכלים מנין אפילו בעצים ואבנים ת"ל בכל לרבות כל דבר התלוש מן הקרקע. והוא ממש כמסקנת הילקוט ולא נוכל ללמוד זה ממה דרבינן לעיל לגבל בהן את הטיט והדחת כלים כמו שכתבנו דהתם הוא בכלל תשמישי הבית ודומה קצת לצורך שתיה משא"כ זה ומ"מ יותר מסתברא לרבות מתיבת בכל ד"ו מלרבות כשחישב שירדו לבור דכיון דכתיב בכל כלי בעינן עכ"פ שיהא דומה לכלי דהוא דבר תלוש משא"כ כשירדו לבור שהוא לצורך דבר מחובר:

קדושים כשם שאני פרוש כך אתם היו פרושים: (ד) ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ אע"פ שאין פרה ורבה. כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים על כן העליתי אתכם מארץ מצרים על תנאי שתקבלו עליכם עול מצות שכל המודה בעול מצות מודה ביציאת מצרים וכל הכופר בעול מצות כופר ביציאת מצרים. להיות לכם לאלהים בעל כורחכם. והייתם קדושים כי קדוש כשם שאני קדוש כך אתם קדושים כשם שאני פרוש כך אתם כמו כן פרושים: (ה) זאת תורת הבהמה והעוף באי זו תורה שוותה בהמה לעוף ועופות לבהמה. בהמה מטמא במשא ובמגע והעוף אינו מטמא במגע ובמשא. העוף מטמא בגדים אבית הבליעה ובהמה אינה מטמאה בגדים אבית הבליעה. באי זו תורה שוותה בהמה לעוף והעוף לבהמה. אלא לומר לך מה בהמה בשחיטה אף עופות בשחיטה. אי מה בהמה בשנים אף עוף בשנים וברוב שנים ת"ל זאת. ר' אלעזר אומר באיזו תורה שוותה בהמה לעוף ועוף לבהמה אלא לומר לך העוף הכשירו מן הצואר ובהמה הכשירה מן הצואר. אי מה העוף ממול ערפו אף בהמה ממול ערפו ת"ל ראשו ראשו של עוף ממול ערפו ואין ראשה של בהמה ממול ערפו: (ו) וכל נפש החיה הרומשת במים להביא את הדגים וכל נפש השורצת על הארץ להביא את החגבים ולמה בא להבדיל לא בלבד השונה אלא ביודע אי זה טמא ואי זה טהור: (ז) להבדיל בין הטמא ובין הטהור צ"ל בין פרה לחמור. והלא כבר הם מפורשים א"כ למה נאמר ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור בין טמאה לך לטהורה לך בין שנשחט רובו של קנה לנשחט חציו וכמה הוא בין רובו לחציו מלא שערה: (ח) בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל צ"ל בין צבי לערוד. והלא הם כבר מפורשים א"כ למה נאמר בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל בין טרפה כשירה לטריפה פסולה. אחרים אומרים בין החיה אשר לא תאכל בא ליתן אזהרה לחיה:

סליק פרשת שרצים

השמטה להגהת הגר"א לעיל פרשתא ח' הלכה ב' וג'.

וז"ל הגהתו שם אין לי אלא שמילאן מנין אפילו ירדו מאליהן ת"ל אשר יבוא עליו אי אשר יבוא עליו יכול אפילו לא חשב עליהן ת"ל אשר ישתה אין לי אלא שחישב לשתיה מנין אפילו חישב לגבל את הטיט ולהדיח את הכלים ת"ל אשר יבוא עליו מים יכול אפילו בבורות שיחין ומערות ת"ל בכלי יכול אפילו חישב שירדו לבורות שיחין ומערות ת"ל אשר ישתה. בכלי אין לי אלא בכלים מנין אפילו בעצים ואבנים ת"ל בכל לרבות כל דבר התלוש מן הקרקע עכ"ל. ואעתיק בכאן את ביאורי על כל הברייתא לפי הגהתו. מנין אפילו ירדו מאליהן ת"ל אשר יבוא עליו [הוצרך להוסיף דאל"ה אין להתהיל לומר יכול אפילו הם בבורות או כגירסת הגר"א יכול אפילו לא חישב] אי אשר יבוא עליו יכול אפילו לא חישב עליהן [לא רצה לגרום יכול אפילו הם בבורות שיחין ומערות כגירסת הראב"ד והילקוט דמה לו לתלות דבריו בענין מחובר אחרי דאפילו בדבר תלוש בעינן דוקא שחישב עליו מתחילה] ת"ל אשר ישתה [והוא כגירסת הילקוט דבעינן דוקא שיחשוב עליו מתחילה] אין לי אלא שחישב לשתיה מנין וכו' עד תיבת מים הכל כגירסת הילקוט. יכול אפילו בבורות שיחין ומערות ת"ל בכלי לא רצה לגרוס ת"ל אשר ישתה כגירסת הילקוט [אחרי שכבר אמר זה מתחילה ומה לו לחזור עוד הפעם וע"כ נראה דלדידיה הפירוש כך הוא אחרי שתירץ לרבות מדכתיב אשר יבוא עליו מים חזר ואמר יכול דהריבוי יהא לרבות אף בורות שיחין ומערות שבוראי לא היה בהן

ב י א ו ר

על מה שכתוב כי אני ד' אלהיכם והתקדשתם דהיינו כשם שאני קדוש שאני ד' אלהיכם כך והתקדשתם קדשו עצמכם למטה: כשם שאני פרוש ומובדל מגשמיות כך אתם תהיו פרושים מהנאות גשמיות אלא הוראת השכל לבד שזהו גדר הקדושה [ק"א]: (ד) ה"ג כי קדוש אני: כשם שאני קדוש וכו'. אף שכבר אמר הש"י זה למעלה בפסוק הקודם חזר לומר כאן להורות להם שהיציאה מארץ מצרים היה בשביל זה לקדש אותם ולפרוש אותם מכל טומאה ותאות העולם כשם שהוא קדוש: (ה) והעוף אינו מטמא במגע ובמשא. כדילפינן לעיל מקרא דנבילה וטרפה לא יאכל לטמאה בה אין לך אלא מה שכתוב בה לא יאכל לטמאה בה: בהמה אינה מטמאה בגדים אבית הבליעה. אם תחב לו חבירו בבית הבליעה [דאילו אם בעצמו אכל הרי נושא] כדתניא לעיל: מה בהמה בשחיטה. יוצאה מידי נבילה כדכתיב ושחט את בן הבקר וקרא ה"ק אחר שביאר ענין נבילות אמר זאת התורה המוציאה לבהמה מידי נבלות שוה לבהמה ולעוף: אי מה בהמה בשנים. בפ"ב דחולין (דף כז) ילפינן שם מקרא דדוקא בשנים והיינו לכתחלה ובדיעבד סגי ברוב שנים: ת"ל זאת. מיעוטא הוא לומר דנשתוה רק דבעינן שחיטה ובזה יצא מכלל נבילה ולא בשיעור השחיטה אלא בעוף סגי בסימן אחד או ברובו: העוף הכשרו מן הצואר. דהיינו מליקתו אף בהמה הכשרה דהיינו שחיטתה מן הצואר: ת"ל ראשו. ומלק את ראשו ממול ערפו דהי"ל לומר ומלק את הראש ואמר ראשו למעוטי בהמה: (ו) להביא את הדגים. שגם בהם צריך להבדיל וכן בחגבים: ולמה בא להבדיל. פי' בשלמא תורת הבהמה והעוף נכתב לכדאמרן לעיל בברייתא אבל אלו למה נכתבו כאן לא נכתבו אלא להבדלה בלבד שחייב אדם להכיר אותם ולהבדיל בין הטהורים והטמאים שלא לשנות בפיו בלבד אלא שידע ויכיר אותם איזה טמא ואיזה טהור וכ"ז כדי שלא יטעה כשיבוא לידי מעשה: (ז) והלא כבר הם מפורשים. סימניהם בתורה ולמה אמר להבדיל דמשמע שאנו הם המבדילים: בין טמאה לך. פי' שאינה טמאה מצד עצמה אלא טמאה לך בסיבתך שלא נשחט כראוי או טהורה לך בסיבתך שנשחט רובה ובזה טיהרת אותה ובזה צריך הכרה והתבוננות ולפיכך נאמר להבדיל: רובו של קנה. אחר שנשחט הוושט: לשנשחט חציו. אחר שחיטת הוושט שבזה היא נבלה: (ח) בין טרפה כשרה לטרפה פסולה. פי' טרפה כשרה מוכה היא בגופה אלא שהיא כשרה כגון נקובת הגרגרת נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח וכיוצא בהן ששנו חכמים כשרות בבהמה ובעוף: ליתן אזהרה לחיה. פי' לחיה טמאה אע"פ שחיה בכלל בהמה לסימנים בא הכתוב ליתן אזהרת לאו מיוחד לאכילתה:

ואין

הציפה ת"ל בגד. אי בגד יכול בגד גדול לבן המטמא בזב והמטמא בנגעים. מנין גדול צבוע. קטן לבן. קטן צבוע. עד שתהא מרבה להביא שבים של סבכה וגלגילין ה) (וגנגיליון) מנין ת"ל בגד ו) בגדים ריבה. מנין לעשות שאר כלים כבגדים ז) ת"ל טמא. יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגד הוא מטמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס:

פרק יב.

(א) בכל השרץ השורץ על הארץ להוציא את היתושים שבכליסים ואת הזיזים שבעדשים ואת התולעים שבתמרים ושבגרוגרות. לא יאכלו לחייב את המאכיל כאוכל. או לא יאכלו לאוסרם בהנאה ת"ל לא תאכלום. הא כיצד באכילה הם אסורים בהנאה הם מותרים. הא מה אני מקיים לא יאכלו לחייב את המאכיל כאוכל: (ב) הולך על גחון זה נחש. א) כל הולך על גחון להביא את השלשולים ואת הדומה לדומה. הולך על ארבע זה עקרב כל הולך להביא את החיפושית ואת הדומה לדומה. מרבה רגלים זה נדל עד כל מרבה להביא את הדומה ואת הדומה לדומה. לכל השרץ השורץ להביא את התולעים שבעיקרי זיתים ושבעיקרי תאינים. לא תאכלום יכול יאכילום לקטנים ת"ל לא יאכלו: (ג) אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על הארץ להביא את שפרשו לארץ וחזרו. ב) יכול יטמאו טומאה חמורה ת"ל ולא תטמאו בהם. יכול לא יהו פוסלים את הגוף ת"ל ונטמתם בם. יכול אף דמם וחלבם כיוצא בהם ת"ל בם בם אתה מיטמא ואי אתה מיטמא בדמם וחלבם. ולא תטמאו בהם ונטמתם בם ואם מיטמאים אתם בהם סופכם ליטמא בם. כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי ג) קדוש אני (ה') כשם שאני קדוש כך אתם

הגהות הגר"א הלכה ח ה) וגנגיליון מיותר: ו) בגדים מ"ס וצ"ל בגד בגדיו: ז) ת"ל טמא צריך להיות וטמא: **פרק יב הלכה ב** א) כל הולך להביא את השלשילים כצ"ל [דעיקר הריבוי מתיבת כל]: **הלכה ג** ב) מיכול יטמאו טומאה הטורה עד ולא תטמאו בהם ונטמתם בם כולה מוטעה וכצ"ל ולא תטמאו בהם אין לי אלא טומאת חמירה מנין לטומאה קלה שפוסל את הגוף ת"ל ונטמתם בם יכול דמם וחלבם כיוצא בהם ת"ל בם ולא בדמם וחלבם ואחר זה צ"ל ולא תטמאו בהם ונטמתם כו' [נ"ל פשוט דהוקשה לו לפי גרסתנו ע"כ נביא להפירוש שהבאתי בביאורנו [והוא מהק"א] ת"ל ולא תטמאו בהם היינו שלא יתטמאו אפילו כשיאכלו אותם וזה הפירוש הוא משונה מכל הפרשה דבכל מקום הפירוש להיפך אבל לגירסת הגר"א הפירוש כפשוטו ולא תטמאו בהם היינו דצריך ליזהר שלא ליטמא ע"י אכילת טמאים ואין לי אלא טומאה חמורה כגון נבלת עוף טהור שמטמא בבית הבליעה את הבגדים שעליו א"נ קרי טומאה חמורה לאכילת נבלת בהמה או נבלת שרצים שמטמא את האדם עכ"פ במגע מן התורה ורמז שנטמא באכילתן [היינו אפילו לא נגע בהן בידיו ותחב לו חבירו בבית הבליעה] ומנין לטומאה קלה כגון שאכל אוכלין שקבלו טומאה שנגעו בנבילה שגם מהם נפסל עכ"פ גופו מלאכול בתרומה וגם מזה צריך ליזהר ת"ל ונטמתם בם. יכול דמם וחלבם כיוצא בהם. היינו שהאוכלין לא נגעו בנבלת בהמה עצמה רק בדמן וחלבן יכול שיש עליהם ג"כ שם נבלת בהמה ואוכלין הנוגעין בהן טמאין ת"ל בהם [כצ"ל וכן איתא באדרת אליהו] ולא בדמם וחלבם ר"ל שדם וחלב של בהמה אין עליהם שם נבילה [דהאי קרא קאי גם אנבלת בהמה וטיעט רחמנא שעל דמן וחלבן אין על זה טומאת נבילות] וממילא אוכלין הנוגעין בהן טהורין כ"ז למדתי מספרו אדרת אליהו]: ג) כי קדוש אני כשם שאני קדוש כו':

ביאור

לעיל בסוף פ"ה דמיירי שם לענין נושא אבר מן החי וכאן מיירי לענין נושא נבילה ופירשנוה שם עי"ש: ת"ל בגד בגדים. צ"ל בגד בגדיו: ה"ג ת"ל בגד בגד הוא מטמא:

פרק יב (א) להוציא את היתושין שבכליסין. כלומר שהן מותרין דלאו שורץ על הארץ ניהו ומוקים לה בחולין (דף סז:) דאיתלע פרי לאחר תלישה אבל בעוד שהיא מחוברת אסורה מן התורה וכדלקמיה בסוף הלכה ב': את המאכיל. הקטן כאוכל הוא עצמו [ראב"ד] וכן משמע ביבמות (קיד.) אלא דשם נפקא ליה מלא תאכלום קרי ביה לא תאכילום וע"ש ברש"י: (ב) השלשולין. אותם התולעים הארוכין שיוצאין מן הארץ שאין להם לא יד ולא רגל: ואת הדומה לדומה. שיש מינין שאין הולכין על גחון ממש אלא שהם מתגלגלין על מעיהן כעין נחש והשלשולין: עקרב והחיפושית הולכים על ארבע רגלים ארוכים וחזקים והחיפושית יש לה יותר מארבע רגלים אלא שהעליונים אין משמשין כ"כ ויש מינין אחרים דומין להם אלא שאין רגליהם ניכרין כ"כ: מרבה רגלים זה נדל. שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן: עד כל מרבה להביא את הדומה וכו'. כי יש מינין שהן מרבה רגלים קרובים לנדל ויש אחרים מועטים מהם אבל מ"מ יש להם יותר מארבעה ומשו"ה תנא את הדומה ואת הדומה לדומה: להביא את התולעים שבעיקרי זיתים. פי' שהתליע הפרי בעוד שהוא בעיקרו במחובר: ת"ל לא יאכלו. הוא הפסוק שרמז עליו בראש הפרק: (ג) להביא את שפירשו לארץ וחזרו. פי' אפילו נולדו בתוך הפרי אחר תלישה כיון שיצאו ממנו ויצאו חוץ לפרי אע"פ שחזרו לתוכו כבר נאסרו דשורץ על הארץ קרינא בהו: יכול טומאה חמורה. אם אכלן דהיינו שיטמא אדם וכלים: ת"ל ולא תטמאו בהם. ר"ל שאינו נטמא על ידם: יכול לא יהו פוסלים את הגוף. פי' שאף גופו לא יפסל ע"י שאכלן ויהיה רשאי לאכול בתרומה ת"ל ונטמתם בם וכדי שלא יהא סתירה בפסוק שתחלה כתב ולא תטמאו בהם ואח"כ כתב ונטמתם לכך אמרינן דולא תטמאו היינו שאינו נטמא טומאה חמורה ונטמתם בם היינו שעכ"פ נפסל גופו מלאכול בתרומה וביומא (דף פ) מסיק דהוא אסמכתא בעלמא ועיקר קרא לכדלקמיה: יכול אף דמם וחלבם וכו'. אע"ג דבעלמא קי"ל דם שרץ כבשרו הכא לענין טומאת גויה שהוא דרבנן דמדאורייתא אין אוכל מטמא את הגוף אפשר שהקילו לענין דם וחלב ומיירי שתחב לו חבירו בבית הבליעה דאל"ה הלא נטמא בנגיעה ובאדרת אליהו ראיתי שהוא מפרש דעיקר קרא דאל תטמאו בהם כולל גם אכילת נבלת בהמה ובם מיעט רחמנא דאין על חלב ודם טומאת נבילה וממילא אוכלין הנוגעין בהן טהורין ואדם האוכל אינו נפסל גופו ולפי דבריו משמע דלא קאי כלל אשרצים ואדם האוכל דמו יהא נפסל גופו מלאכול בתרומה: סופכם ליטמא בם. היינו להיות נמאסים וטמאים לפני הקב"ה א"נ משום דעבירה גוררת עבירה וכמו שאמרו ביומא (דף לח) אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה ופירש"י מניחין אותו ליטמא ופירוש הפסוק אל תטמאו בהם משום דאם תטמאו נטמאתם תמיד בם: כשם שאני קדוש וכו'. הוא ביאור

על

דין הוא מה אם בהמה טהורה ששחיטתה מטהרתה מטמאת במשא בהמה טמאה שאין שחיטתה מטהרתה אינו דין שתטמא במשא השרץ יוכיח שאין שחיטתו מטהרתו ואינו מטמא במשא אף אתה אל תתמה על בהמה טמאה שאעפ"י שאין שחיטתה מטהרתה לא תטמא במשא ת"ל לכם להביא בהמה טמאה שתטמא במשא: (ה) לאכלה להביא את בן שמונה שלא תהא שחיטתו מטהרתו. ר' יוסי בר' יהודה ור"א בר' שמעון אומרים בן שמנה שחיטתו מטהרתו. בנבלתה לא בעצמות ולא בגידים ולא בקרנים ולא בטלפים. או יכול אפילו בשעת חיבורן ת"ל יטמא. בנבלתה ולא בקולית סתומה. או יכול אפילו נקובה ת"ל יטמא: (ו) בנבלתה ולא באלל המפוזר. או יכול אע"פ שהוא מכונס ת"ל טמא דברי ר' יהודה. א) בנבלתה ולא בעור. מפשיט לשטיח כדי אחיזה ולהמת עד שיוציא כל החזה. או יכול שאני מוציא פחות מכשיעור ת"ל טמא. בנבלתה לא בעור שאין עליו כזית בשר. או יכול שאני מוציא את הנוגע בעור שכנגד הבשר מאחוריו ת"ל טמא. בנבלתה לא בכשני חצאי זיתים שעל גבי העור. יכול לא יטמא במשא ת"ל והנושא יטמא דברי ר' ישמעאל. ר' עקיבא אומר הנוגע והנושא את שבא לכלל מגע בא לכלל משא לא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא. ב) ומודה ר' עקיבא בנושא חצאי זיתים שתחבן בקיסם או שהסיטם שהוא טמא. מפני מה ג) רבי עקיבא מטהר מפני שהעור מבטלו: (ז) יכול תהא נבלת בהמה מטמאה בגדים בבית הבליעה ת"ל נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה ד) בה את שאין לו טומאה אלא באכילתה יצתה נבלת בהמה שהיא מטמאה עד שלא יאכלנה. יכול נבלת עוף תטמא מן הכתוב ונבלת בהמה מק"ו ת"ל בה בה אתה מטמא בבית הבליעה ואי אתה מטמא בנבלת בהמה בבית הבליעה א"כ למה נאמר האוכל ליתן שיעור לנוגע ולנושא מה האוכל כזית אף הנוגע כזית: (ח) יכבס יכול אף

הגהות הגר"א פרשתא י הלכה ו א) בנבלתה ולא בעור שהפשיטו לשטיח כדי אחיזה ולהמת עד שהפשיטו את החזה [לפי הגהתי לשון הברייתא מכוונת מאוד דמתחלה ממעט כדי אחיזה ואח"כ מביא הריבוי לפחות מכדי אחיזה ומוכח דהוא סובר כשיטת והרמב"ם פ"א מאבות הטומאה הלכה יו"ד ודעת הר"י מאורליינש המובא בתוספות דרק עד כדי אחיזה חשיב כמחובר לעור אבל כדי אחיזה הוא טהור וע"ש בדף קכג: בגמרא ואולי דהיה לו להרמב"ם גירסא אחרת שם]: ב) ומודה ר"ע בשני חצאי זיתים שתחבן בקיסם והסיטן: ג) ר"ע מטהר בעור מפני שהעור מבטלו כצ"ל: **הלכה ז** ד) תיבת בה הראשון מיותר:

ביאור

למעלה ריבינו בהמה וחיה טמאה וטהורה לטומאת אברים וכאן ריבה לטומאת שאר בשר נבילה. ומה דאמר במשא משום דמגע נבילה של בהמה טמאה כתיב קרא בהדיא כל הנוגע בהם יטמא ואמרינן לעיל בריש פ"ו דאתא קרא לאשמועינן דאפילו שחיטה אין מועיל לה לטהרה: (ה) לאכלה להביא וכו'. ס"ל לת"ק דהו"ל אשר תאכלו אותו ובאמרו לאכלה משמע העומד לאכילה ואינו נאכל ר"ל שהיה מוכן לאכלו אילו נשחטה אמו: ר' יוסי ב"ר יהודה וכו' שחיטתו מטהרתו. אינהו מדמו ליה לטרפה ות"ק מדמה ליה למת ממש [שבת דף קל"ו]: או יכול אפילו בשעת חיבורן. לבשר: ת"ל יטמא. יו"ד יתירא קדרים דהו"ל לומר טמא ואמר יטמא לרבות בשעת חיבורן: בנבלתה ולא בקולית סתומה. פי' אע"פ שיש בה כזית מוח ואע"פ שהוא שומר למוח והטעם מפני שאינה מטמאה משום שומר אא"כ יכול ליגע בנבילה עצמה דהיינו נקובה כל שהוא משום דכתיב הנוגע בנבלתה את שאפשר לו ליגע טמא: (ו) ולא באלל המפוזר. פי' בשר שפלטתו סכין ויש כאן מעט שהעור מבטלו אע"פ שיש בכולו יותר מכזית: ת"ל טמא. נ"ל יטמא וכן בכל הענין: בנבלתה ולא בעור. ר"ל עור שהפשיטו דאם נגע בו אינו טמא: מפשיט לשטיח. הוא ענין בפני עצמו ור"ל דאם הפשיטו לעשות מן העור שטיח לצורך מטה ושולחן דמפשיטו פשוט כדרך שאנו עושין אז כשהפשיט כדי אחיזה הוי חבור יד להוציא טומאה מן הנבילה אם נוגע בו ולהכניס טומאה לבשר אם טהורה היא וטפי מהכי לא הוי יד להכניס ולהוציא טומאה ושיעור כדי אחיזה מפרש בגמרא (חולין קכ"ג) דהוא טפחיים: ולהמת. אם מפשיטו כפול לצורך המת כעין אותן שעושין לדבש ומתחיל מפיה והופכו כלפי זנבה: עד שיוציא את כל החזה. הוי חבור והנוגע בעור כנוגע בבשר בין ליטמא בין לטמא מפני שהחזה קשה להפשיט מכל האברים לפיכך קודם שיוציאנו מקרי העור מחובר לבשר: פחות מכשיעור. דהיינו פחות מכדי אחיזה הו"א דלא חשוב יד [כ"ז ביארנו לפי

דעת רש"י ורא"ב"ד וכפי גירסתנו בגמרא שם דף קכ"ג ע"ב ועיין בהגהות הגר"א]: ולא בעור שאין עליו כזית בשר. בין שנוגע בעור ובין שנוגע בבשר דבנבילה בעינן שיהיה בה שיעור נבילה והוא כזית ופחות מכזית לא הוי נבילה אף שהעור משלימו לכזית ואשמועינן דאין שומר מצטרף לטומאה המורה של טומאת נבילות: או יכול שאני מוציא וכו'. ומסיק בגמרא דהיינו אפילו יש בבשר גופא כזית הו"א דכיון שאין נוגע בבשר אלא בעור שכנגדו מאחוריו יהיה טהור ת"ל יטמא דכיון שיש בבשר שיעורא העור הוי שומר לו ומכניס ומוציא טומאה: לא בכשני חצאי זיתים שע"ג העור. היינו אפילו אם נגע בהבשר והטעם דלא קרינא ביה והנוגע בנבלתם (ויקרא י"א) דאין בכל נגיעה כשיעור נבילה ושתי נגיעות אין מצטרפות: ת"ל והנושא יטמא. והרי זה נושא את הנבילה: הנוגע והנושא. קראי גבי הדדי כתיבי בההיא נבילה דכתיב בה הנוגע יטמא אההיא קאי והנושא יטמא: ה"ג ומודה ר"ע בשני חצאי זיתים שתחבן בקיסם והסיטן וכו'. דאע"ג דלא הוי כזית מעורה במקום אחד מ"מ כיון דלאו עור הוא הוי חבור שהמסיט שני חצאי זיתים כיחד טמא: (ז) יכול תהא נבלת בהמה וכו'. דנפרש קרא כפשטיה דעל האכילה טעון כבוס בגדים שכן אמר והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו: בבית הבליעה. שתחב לו חבירו בבית בליעתו שלא נגע ונשאה מתחלה: ת"ל. בפרשה אמור: נבילה וטרפה לא יאכל לטמאה בה. וע"כ בנבלת עוף טהור מיירי שאינה מטמאה אלא באכילה דאי בנבלת בהמה למה הזהירם על האכילה משום טומאה הא במגע ובמשא נמי מטמאה אלא לאו בנבלת עוף טהור מיירי וממילא שמעת מינה שאין לך דבר שמטמא בבית הבליעה אלא נבלת עוף טהור בלבד שהרי לא דיבר הכתוב אלא במי שאין לו טומאה רק אכילה ואינו מדבר בנבלת בהמה שמטמאה מקודם: ת"ל בה. בה בגדים טמאים בבית הבליעה ולא באחרת: (ח) יכבס יכול וכו'. האי ברייתא איתא כולה

לעיל

נתן זרע על גבי מים מנין תלמוד לומר טמא. טמא הוא ג) לכם כל שהוא לצורכיכם לרבות ידות האוכלים. מיכן אמרו יד הפרכיד טפח מיכן וטפח מיכן ויד האשכול כל שהוא וזנב האשכול שריקנה ויד מכבד של תמרה ארבעה טפחים וקנה של שיבולת שלשה טפחים ויד כל הנקצרין שלשה ושאין דרכן להיקצר כל שהן ומלעין של שבולים. יכול אע"פ שבססן בגורן ת"ל הוא:

פרשתא י.

(א) וכי ימות מן הבהמה הרי מיתה ודאי. מן הבהמה יש מן הבהמה מטמא ויש מן הבהמה שאינו מטמא פרט לטרפה ששחטה. והלא דין הוא אם מצינו בבהמה טמאה שלא השם פוסלה מן האכילה מביאה לידי טומאתה אלא מיתתה אף טריפה לא השם פוסלה מן האכילה מביאה לידי טומאתה אלא מיתתה. או כלך לדרך הזו בהמה טמאה אסורה קודם למיתתה וטריפה אסורה קודם למיתתה מה בהמה טמאה אין שחיטתה מטהרתה אף טריפה לא תטהרנה שחיטתה ת"ל מן הבהמה יש מן הבהמה מטמאה ויש מן הבהמה שאין מטמאה פרט לטריפה ששחטה: (ב) דין אחר בהמה טמאה אסורה באכילה וטריפה אסורה באכילה מה בהמה טמאה אין שחיטתה מטהרתה אף טריפה לא תטהרנה שחיטתה: (ג) לא אם אמרת בבהמה טמאה שלא היתה לה שעת הכושר תאמר בטריפה שהיתה לה שעת הכושר. טול לך מה שהבאת הרי שנולדה טריפה מן הבטן מנין לא אם אמרת בבהמה טמאה שאין למינה שחיטה תאמר בטריפה שיש למינה שחיטה בן שמונה יוכיח שיש למינו שחיטה ואין שחיטה מטהרתו אף אתה אל תתמה על הטריפה שאע"פ שיש למינו שחיטה לא תטהרנה שחיטתה ת"ל מן הבהמה יש בהמה שאינה מטמאה ויש בהמה שמטמאה פרט לטריפה ששחטה. אשר היא היא מטמא במשא ואין השרץ מטמא במשא. הלא דין הוא ומה אם בהמה שלא עשה דמה כבשרה מטמא במשא השרץ שעשה דמו כבשרו אינו דין שיטמא במשא ת"ל אשר היא היא מטמא במשא ואין השרץ מטמא במשא: (ד) לכם להביא בהמה טמאה שתטמא במשא. הלא

הגהות הגר"א ג) לכם לכל שבצרכיכם [כן לשון הגמרא חולין קי"ח.]:

ביאור

מים מנין ת"ל ונפל מנבלתם עליו טמא [כן הוא גירסת הילקוט]. ופי' דהאי עליו יתירא הוא דהיה לו לכתוב ונפל מנבלתם והנא ידענא דעל זרע קאי [דהא כתיב מקודם וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע וגו'] אלא להורות דכיון שנפל מנבלתם עליו טמא בין מים ע"ג זרע ובין זרע ע"ג מים בכל אופן הוכשר הזרע ונטמא ע"י נפילת הנבילה: טמא הוא לכם. כל שהוא לצורכיכם. דהאי לכם יתירא הוא לרבות שכל שהוא לצורפיכם לאחוז בו האוכל מיטמא על ידו וכן אם נטמא היד מיטמא כל האוכל: יד הפרכיל. כמו פרכילי ענבים (שבת כב.) כשהענבים כרותים עם הזמורה נקראים כך: טפח מכאן וטפח מכאן. הזמורה שנקצצה והאשכולות תלוים בה טפח מן הזמורה מימין האשכול וטפח משמאל חשוב יד טפי לא: יד האשכול כל שהוא. אשכול תלוי בחתיכה אחת של זמורה ודי לו ביד כל דהוא ויד שלו הוא העוקץ שתלוי בזמורה: וזנב של אשכול שריקנה. מן הגרגרים נ"כ בכל שהוא [ראב"ד ור"ש בפ"א דעוקצים משנה ג' והרמב"ם פירש שם דאלמטה קאי שצריך בו ד' טפחים ע"ש טעמו]: ויד מכבד של תמרה. הוא אשכול שבו הסרביטין של תמרים תלויין בעינן לידו ד' טפחים וע"ש בפירוש הרמב"ם: ושאין דרכן להקצר. כגון הקטניות: ומלעין של שבולין. ססתא דשבולתא הוא זקן השבולת שיוצא כמין שערות של הזקן נ"כ בכל שהוא: שבססן בגורן. שדשן לידות ברגלי בהמה או במקלות מלשון והוא יבוס קמינו: ת"ל הוא. טמא הוא לכם דמשמע הוא לבדו ולא הדבוק עמו דכיון שדשן ודרכן תו לא חזו למיהוי ידות לאוכל ואין לגורן צורך לידות: כתב הראב"ד כל השיעורין שאמרו חכמים כל שהוא כמה שהם קאמרי שאם נאמר כל שהוא ממש מאי שיעורא קיהיב ותנא לשיעורא קמכוין וכל שהוא לאו שיעורא הוא שאם מוסיף על כל שהוא אפילו חוט השערה בטל השיעור:
פרשתא יו"ד (א) זו היא מיתה ודאי. לפי שמדבר למעלה באחר מן החי וכאן הוא מדבר בנבילה עצמה: מן הבהמה. דתיבת מן יתר הוא להראות דיש מן הנבילה שמתה שהיא מטמאה ויש מן המתה שאינה מטמאה ואיזו זו טרפה ששחטה שאע"פ שהיא מתה אינה מטמאה שהשחיטה טיהרה: והלא דין הוא. ולא צריך קרא: שלא השם פוסלה וכו'. פי' כמו בבהמה טמאה אין השם הפוסלה מידי אכילה מביאה לידי טומאה אלא מיתתה כי כל הטמאים אע"פ שנקראו טמאים בחייהם אינם מטמאים עד שימותו אף טרפה אע"פ שנפסלת מן האכילה בשביל טרפות אין לה טומאה עד שתמות וממילא אם שחטה טהורה: וטרפה אסורה קודם למיתתה. ר"ל דע"י שנטרפה קודם למיתתה נאסרה ואינו מועיל לה השחיטה להתירה באכילה: מה בהמה וכו' אף וכו'. ר"ל כמו שאין השחיטה מועלת לה להטרפה להיתר אכילה כך לא תועיל לה לטהרה ותשוה הטרפה לבהמה טמאה בשני הדרכים לאכילה ולטומאה ת"ל מן הבהמה וכו': (ג) שלא היתה לה שעת הכושר. שאסורה מעולם ולכך דין הוא שלא תועיל לה השחיטה לטהרה: שהיתה לה שעת הכושר. קודם שנטרפה: הרי שנולדה טרפה מן הבטן מנין. שאף באופן זה תהיה השחיטה מטהרתה ואי לא אשמועינן קרא לא הוי ידעינן: שיש למינה שחיטה. וא"כ דין הוא שיטהרנה השחיטה בכל גווני: בן שמנה יוכיח. ר"ל שנולד לשמנה חדשים חי שאף על פי שיש למינו שחיטה דהיינו אם לא היה נולד היה מועיל לו שחיטת אמו אף להתירו באכילה מ"מ השתא שילא ממעיה אין מועיל לו השחיטה כלל לטהרו מידי נבילה אף אתה וכו': אשר היא וכו'. דתיבת היא יתירא דהו"ל לומר אשר לכם לאכלה ולזה דרשו שהוא מיעוט למה שלמעלה דמיירי בשרץ: שלא עשה דמה כבשרה. דשיעור נבילה בכזית ודמה שיעורו ברביעית קודם שיקרוש: השרץ שעשה דמו כבשרו. לטמא בכעדשה וכדאיתא לעיל בפרשתא ה': (ד) לכם להביא וכו'. דמלת לכם יתירא דהו"ל לכתוב אשר היא לאכלה ודרשו דהוא ריבוי לבהמה טמאה ואף דכתיב לאכלה אשמועינן קרא דלא נימא להיפך והוי דרשינן מן הבהמה מקלת מן הבהמות דהיינו דוקא טמאה אבל טהורה אינה מטמאה כלל [ז"ר]: שתטמא במשא. פי'

למעלה

אם אומר אתה מחוברים טמאים ותלושים טהורים טמאת את הכל וכשאתה אומר מחוברים טהורים ותלושים טמאים טמאת מקצת וטהרת מקצת: (ד) אם אתה אומר בידי שמים טמאים ובידי אדם טהורים טמאת הכל וכשאתה אומר בידי שמים טהורים ובידי אדם טמאים טמאת מקצת וטהרת מקצת. ואם אומר אתה אוכלי בהמה טמאים ואוכלי אדם טהורים טמאת את הכל וכשאתה אומר אוכלי אדם טמאים ואוכלי בהמה טהורים טמאת מקצת וטהרת מקצת: (ה) וכי יתן מים על זרע. הרי זה בא ללמד על השרץ שלא יטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר. והלא דין הוא טימא כלי חרס וטימא בשרץ מה כלי חרס אינו מטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר אף השרץ לא יטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר. הין. אם הקל בכלי חרס הקל נקל בשרץ החמור אלא יטמא בהכשר ושלא בהכשר ת"ל וכי יותן מים טמא הרי זה בא ללמד על השרץ שלא יטמא את הזרעים אלא לאחר הכשר: (ו) אין לי אלא אחר הכשר מים מנין לרבות לעשות שאר משקים כמים. ודין הוא ומה אם כלי חרס הקל עשה בו שאר משקים כמים השרץ החמור אינו דין שנעשה בו שאר משקים כמים. או כלך לדרך זו חמור כלי חרס שהוא מטמא מאוירו ת"ל מים מים אמורים למעלה ומים אמורים למטה מה מים אמורים למעלה עשה בהם שאר משקים כמים אף מים האמורים למטה עשה בו שאר משקים כמים: (ז) דין אחר ומה מים שהם חוזרים לידי אביהן ליטהר מכשירים את הזרעים משקין שאין חוזרים לידי אביהן ליטהר אינו דין שמכשירים את הזרעים. לא אם אמרת במים שנעשין אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים תאמר במשקין שאין נעשים אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים. הואיל ואין נעשים אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים לא יכשירו את הזרעים ת"ל מים מים נאמר מים למעלה ומים אמורים למטה מה מים אמורים למעלה עשה בו שאר משקין כמים אף מים אמורים למטה עשה בה שאר משקין כמים: (ח) מנין לעשות את המחשבה כמתנה ודין הוא ומה אם כלי חרס הקל עשה בה את המחשבה כמתנה השרץ החמור אינו דין שנעשה המחשבה כמתנה. או כלך לדרך זו חמור כלי חרס שהוא מטמא מאוירו ת"ל מים מים מים אמורים למעלה ומים אמורים למטה מה מים אמורים למעלה עשה בהם המחשבה כמתנה אף מים האמורים למטה עשה בהם המחשבה כמתנה: (ט) א) אין לי אלא בזמן שנתן מים ע"ג הזרע

הגהות הגר"א פרק יא הלכה ט א) אין לי אלא בזמן שנתן מים ע"ג הזרע ועודן עליו נתנגבו מנין ת"ל ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם [דלפי מה שכתוב הנוסחא אצלנו הוא תמוה דמאי ראיה היא מדכתיב ונפל מנבלתם עליו ועיין בביאורנו שביארנו קצת והוא מהמפרשים אבל באמת גם זה הוא תמוה קצת. ולפי דברי הגר"א ניחא דמייתי ראיה לנתנגב מדכתיב ונפל מנבלתם עליו טמא היא לכם והיינו הזרע ובאמת גם המים נטמאו והו"ל למכתב טמאים המה אלא להורות דאף אם בעת שנפל השרץ כבר נתנגב המים מן הזרע מ"מ הוכשר ונטמא. ועיין ברש"י בחומש ומשמע קצת שהיה לו הגירסא בתורת כהנים כהגר"א]:

ביאור

מהם לטומאה ואיזה מהם לטהרה: אם אומר אתה מחוברין וכו' טמאת את הכל. פי' שכל הזרעים שבעולם מחוברין הם בתחלתן ומי ישמור אותן כל זמן שהן מחוברין וכמה שרצים מתים נמצאים בין הזרעים והירקות וא"כ אין לך פירות בעולם שלא יהו טמאים או ספק טמאים אלא על כרחך מכיון שטיהר הכתוב בזרעים מקצת שמע מינה על המחוברים טיהר וכן אתה אומר במוכשרין בידי שמים וכדמסיים: (ד) אם אתה אומר בידי שמים טמאים וכו' טמאת הכל. פי' אם כל המוכשרין בידי שמים מקבלין טומאה טמאת הכל שאי אפשר שלא נשאר עליהן כשנתלשו משקה טופח מן העת שהיו מחוברין או שירד עליהן הטל בעוד שהיו מונחין ע"פ השדה ליבש וכיון שאמר הכתוב וכי יותן מים על זרע מכלל שיש זרע שלא נתן עליו מים וע"כ מה שטיהר הוא המוכשר בידי שמים בלא שום מחשבת אדם [דאם היה שם מחשבת אדם דהיה ניחא ליה בההכשר הרי הוא כמו שהוכשר בידי אדם כדלקמן] וכן הוא לענין אוכלי בהמה ואוכלי אדם: דאם אומר אתה אוכלי בהמה טמאים ואוכלי אדם טהורים טמאת את הכל. דכולהו זרעים חזו לבהמה ואין חלוק כלל וע"כ כשטיהר אוכלי בהמה טיהר: (ה) והלא דין הוא. פי' ולמה איצטריך קרא: מה כלי חרס וכו' אלא לאחר הכשר. כדכתיב קרא מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים: הן. בתמיה: אם הקל בכלי חרס הקל. דהוא רק ראשון לטומאה דשרץ הוי אב והכלי הוא ראשון נקל בשרץ החמור דהוי אב הטומאה וא"כ הו"א דשרץ החמור יטמא הזרעים אע"פ שלא הוכשרו להכי אתי קרא: (ו) מנין לרבות לעשות שאר משקים כמים. פי' על שבעת משקין האמורים למעלה קאמר ולא על שאר מי פירות: או כלך לדרך זו. ותמלא טומאה חמורה בכלי חרס ולא תוכל ללמוד שרץ הימנו: שהוא מטמא מאוירו. למה שיהיה באוירו תלוי מבלי שיגע בו מה שאין כן בשרץ שאינו מטמא את האוכל בשאר כלים מאוירו עד שיגע בו: ה"ג ת"ל מים מים. לגז"ש נאמר מים למעלה מכל האוכל אשר יבוא עליו מים ומים אמורים למטה וכי יותן מים מה מים וכו' עשה בו שאר משקין כמים דכתיב וכל משקה וכל"ל: (ז) דין אחר. לעשות שאר משקין כמים ולא הוצרכנו ללמוד זה מגז"ש: שהם חוזרין לידי אביהם ליטהר. שהמים טמאים נטהרין במים שהוא אביהם ע"י השקה כדתנן במסכת יו"ט ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרם ועם כל זה הם מכשירים לאוכל ליטמא שאר משקין כגון היין והשמן והדבש והחלב שאין חוזרין ליטהר דאוכלין ומשקין לית להו טהרה במקוה אינו דין וכו': לא אם אמרת במים. שיכינו את הזרעים לקבל טומאה שהם עלולים לקבל טומאה חמורה שנעשים אב הטומאה והם מי הזייה שהנושאן מטמא אדם לטמא בגדים שעליו: (ח) ומה אם כלי חרס הקל עשה בה את המחשבה כמתנה. דהא לא כתיב ביה נתינה אלא אשר יבוא עליו מים יטמא מ"מ ומוכח מזה דאם רצה במים הרי הוא כמי שנתן כדכתיבנא לעיל: (ט) אין לי אלא שנתן מים וכו' זרע ע"ג

מים

מאיר ד) שהיה ר"מ אומר כל הפוסלו בשלשת לוגים פוסלים אותו בשינוי מראה מי כבשים ומי צבעים פוסלים אותו בשלשת לוגים מים ופוסלים אותו בשינוי מראה. ר' יוסי אומר כל הפוסל בשלשת לוגין אין פוסלין אותו בשינוי מראה: (ה) ונוגע בנבלתם יטמא. הילל אומר אפילו הם בתוך המים שהייתי אומר הואיל והארץ מעלה את הטמאים מטומאתן והמקוה מעלה את הטמאים מטומאתן מה הארץ מצלת את הטהורים מליטמא אף המקוה יציל את הטהורים מליטמא ת"ל ונוגע בנבלתם יטמא אפילו הם בתוך המים: (ו) ר' יוסי הגלילי אומר ונוגע בנבלתם יטמא במגע הם מטמאים ואין מטמאים במשא. והלא דין הוא ומה אם בהמה שלא עשה דמה כבשרה מטמא במשא שרץ שעשה דמו כבשרו אינו דין שיטמא במשא ת"ל ונוגע בנבלתם יטמא במגע הם מטמאים ואין מטמאים במשא: (ז) ר' עקיבא אומר ונוגע בנבלתם יטמא לרבות כלי עצם. והלא דין הוא מה אם העץ שאביו טהור כלים הנעשים ממנו מקבלים טומאה העצם שאביו טמא אינו דין שיהיו כלים הנעשים ממנו מקבלים טומאה. לא אם אמרת בעץ שהוא מכשיר בבית המנוגע תאמר בעצם שאינו מכשיר בבית המנוגע. הואיל ואינו מכשיר בבית המנוגע לא יהו כלים הנעשים ממנו מקבלים טומאה ת"ל והנוגע בנבלתם יטמא לרבות כלי עצם. ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר הרי הוא אומר וכל מעשה עזים לרבות כל העשוי מן העזים אפילו מן הקרנים ומן הטלפיים ה) ושאר בהמה וחיה מנין ת"ל וכל מעשה א"כ למה נאמר עזים פרט לעופות:

פרק יא.

(א) וכי יפול מנבלתם יש מנבלתם מטמא ויש מנבלתם שאינו מטמא פרט ליבשה שאין יכולה להשרות: (ב) מנין לזרעים טמאים שזרען טהרו ת"ל אשר יזרע טהור. או יכול אע"פ שלא השרישו ת"ל הוא: (ג) וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא. וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא. יש לי בענין הזה זרעים טמאים וזרעים טהורים מחוברים לקרקע ותלושין מן הקרקע מתן בידי שמים ומתן בידי אדם ואוכלי אדם ואוכלי בהמה יש לך לחילוק

הגהות הגר"א ד) שהיה ר' מאיר אומר מי כבשים ומי צבעים וכל הפוסל בשלשה לוגין פוסל אף בשינוי מראה ורבי יוסי אומר כו': [מחק מן תיבת מי כבשים עד ר' יוסי אומר משום דהיינו הך]: הלכה ז ה) ושאר צריך להיות שאר:

ביאור

ונפל לתוכו מי כבשים דהיינו מים שכבשו בהם ירקות ופירות או מי צבעים ושינו את מראיו והיינו שאפילו פחות משלשה לוגין שאין ג' לוגין לשינוי מראה: כל הפוסלו בג' לוגין. היינו מי כבשים ומי צבעים ומי שלקות והתמד השנוי בפ"ז דמקואות משנה ב' ורבותא קאמר אף דפוסלו בשלשה לוגין שאובין אלמא דמיא מיקרי אפ"ה פוסל אם היה שינוי מראה על ידן: פוסלים אותו בשינוי מראה. ר"ל אף בשינוי מראה: כל הפוסלו בשלשה לוגין אין פוסלין וכו'. דכיון שהן כמים אין פוסלין בשינוי מראה פחות משלשה לוגין והרי הן כמים ששרה בהן שמנים או שהדיח בהן סלי זתים וענבים ונשתנו מראיהן שהן כשרים הלכך מי צבעים פוסלים בשלשה לוגין שאובין דמיא דליבעא מקרו ואין פוסלין בשינוי מראה בפחות מג' לוגין [אבל ג' לוגין לא עדיפי משלשה לוגין שאובין דעלמא]. ראב"ד: (ה) ונוגע בנבלתם יטמא הלל אומר אפילו הן בתוך המים. פי' דקרא יתירא הוא דהא אמר לעיל כל הנוגע במותם יטמא ולזה אמר דבא לרבות אפילו יהיה הנוגע והשרץ בתוך המקוה מטמא אותו שהייתי אומר הואיל והארץ היא מעלה טמאים מטומאתם פי' בזריעה כדאיתא לקמן אשר יזרע טהור הוא ומקוה ג"כ מעלה האדם מטומאה לטהרה מה הארץ מעלה וכו' שכל דבר המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה אף מקוה כל דבר שהוא בתוכו לא יקבל טומאה כו': (ז) לרבות כלי עצם. הנוגע בהנבילה יטמא: ומה אם העץ שאביו טהור. כלומר עד שלא נעשה כלי העץ טהור ואע"פ כן כשנעשה כלי מטמא עצם מן הבהמה שאביו טמא שהרי הבשר שהוא אביו של עצם מקבל טומאה אינו דין שהכלים הנעשים ממנו יקבלו טומאה: שהוא מכשיר בבית המנוגע. פי' כגון עץ הארז וכיון שיש לו שייכות בענין טומאה דין הוא שיהו הכלים הנעשין ממנו מקבלין טומאה: ר' ישמעאל אומר. דאינו צריך הרי הוא אומר כל מעשה עזים תתחטאו אפילו מן הקרנים שהוא עצמות: פרט לעופות. היינו לעצמות העוף שכל הכלים הנעשים מהן טהורים לפי שלא ריבה אלא מין בהמה כעזים:

פרק יא (א) וכי יפול מנבלתם. דמ"ש יורה שאין כולם מטמאין: שאין יכולה להשרות. שהשרייה אינה מועיל לה להשיבה ללחותה ובפרק דם הנדה במשנה בעי וכמה שרייתן בפושרין מעת לעת והיינו דכל מאי דהדרא בהיותה במים פושרין מעל"ע עדיין היא לחה אבל אי בעי מים המין או זמן יותר ממעל"ע אע"ג דהדרא בזה יבשה היא ואינה מטמאה: (ב) ת"ל אשר יזרע טהור. דהוא יתר בקרא דהזרוע פשיטא שנזרע לזה אמרו שהוא סמוך למלת טהור וה"ק הטמא אשר יזרע טהור הוא מטומאתו דחבורו לקרקע בטל ליה מתורת אוכל: או יכול אע"פ שלא השרישו ת"ל הוא. בהווייתו יהא כבתחלה והיינו כשלא השרישו בקרקע לא נבטלו אגבו: (ג) וכי יפול מנבלתם וכו' וכי יותן וכו' יש לי בענין הזה זרעים טמאים וזרעים טהורים. כתב הראב"ד נראה כי על הפסוק השני עלינו דורש ולפי שהפסוק הראשון הוא מדבר בטהרתו כשאין הזרע מוכשר [דכן הוא פשטיה דקרא] ולפיכך הוא טהור כתיב בו כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא שלא חלק בשום זרע לטהרה בפירות שאינם מוכשרין אבל בפירות המוכשרין שכתב בהם טומאה לא פירש בהם כל זרע זרוע ומשמע שיש חילוק בפירות המוכשרין שיש מהן טמאים ויש מהן טהורים ויש בזרעים שני מינים מחוברין ותלושין מתן [מים] בידי שמים ומתן מים בידי אדם פי' הוכשר בידי שמים והוכשר בידי אדם אוכלי אדם ואוכלי בהמה ויש לך לחלק בין הזרעים הללו כמו שאמרנו למעלה שלא כלל הכתוב כל הזרעים לטומאה בהכשר כמו שכלל יותר לטהרה בלא הכשר. ומעתה יש לך לדעת ולהבחין איזה

מהם

מבפנים טמאה מבחוץ טהורה: (ט) יותין טמאים את שיש לו נתיצה יש לו טומאה ואת שאין לו נתיצה אין לו טומאה. מיכן אמרו האבן שהיה שופת עליה ועל התנור עליה ועל הבירה ועל הכופח טמאה מפני שיש לו נתיצה. עליה ועל האבן עליה ועל הסלע עליה ועל הכותל טהורה מפני שאין לו נתיצה. עליה ועל זיז רואים שאם ינטל הכותל והוא עומד בפני עצמו טמא ואם לאו טהור: (י) יותין יכול יתצם ודאי ת"ל וטמאים יהיו מקיימים אותם בטומאתם. יהיו לכם כל שהוא לצורכיכם לרבות ידות הכלים. מיכן אמרו האבן היוצא מן התנור טפח ומן הכירה ג' אצבעות חיבור. היוצא מן הכופח עשאו לאפייה שיעורו כתנור עשאו לבישול שיעורו כבירה. אמר רבי יהודה והלא אמרו האבן היוצא מן התנור כל שהן טמאה לא אמרו טפח אלא בין התנור לכותל. היו שני תנורים סמוכין זה לזה נותן לזה טפח ולזה טפח והשאר טהור או יכול שאני מרבה יתר מכשיעור ת"ל הם:

פרשתא ט.

(א) **אילן** אמר מקוה מים יהיה טהור יכול אפילו מילא בכתיפו ועשה מקוה בתחילה יהיה טהור ת"ל מעין מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים. אי מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם אף מקוה שאין בו תפיסת ידי אדם יצא המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ת"ל בור. אי בור יכול אף בור שבספינה יהא טהור ת"ל מעין מה מעין שעיקרו בקרקע אף מקוה שעיקרו בקרקע. אי מה מעין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא ת"ל אך מעין המעין מטהר בכל שהוא והמקוה בארבעים סאה: (ב) מנין אם טמא יטהרנו א) ת"ל מקוה ומעין יהיה טהור. א"ל אלא מעין את המקוה מנין מקוה את המקוה מקוה את הבור בור את הבור בור את המקוה מנין ת"ל מעין יהיה טהור בור יהיה טהור ומקוה מים יהיה טהור: (ג) ב) אי מה מעין מטהר בזוחלים אף מקוה מטהר בזוחלים ת"ל אך מעין המעין מטהר בזוחלים והמקוה באשבורן: (ד) מקוה מים לא נ"ק ה ג) כל משקים כולה פרט לשנפל לתוכו מי כבשים ומי צבעים ושינו את מראיו דברי ר'

הגהות הגר"א פרשתא ט **הלכה ב** א) מקוה ומעין ט"ס וצ"ל ת"ל יהיה טהור: **הלכה ג** ב) צ"ל קודם הלכה ב' [וכ"כ הק"א וש"א ועיין בביאורנו הטעם]: **הלכה ד** ג) כל המשקים כולם תיבת כולם מיותר:

ביאור

ומבשלין בתוך הכירה עצמה אלא מניחין בתוכה או על גבה הקדירה: מבפנים טמאה. שהטיט מועיל לה: (ט) עליה ועל התנור. והאבן מחוברת בטיט: ועל הכופה. היא ג"כ כעין כירה אלא שכירה היא מקום שפיתת שתי קדירות וכופה מקום שפיתת קדרה אחת: עליה ועל האבן. היינו אחת בטיט ואחת שלא בטיט [ר"ש. ומפירוש הרמב"ם משמע דשתיהן שלא בטיט]: ועל הסלע. המחובר מששת ימי בראשית: ועל זיז. היוצא מן הכותל: והוא עומד בפ"ע טמא. דנחשב כאלו הוא תלוש מן הכותל: (י) יכול יתצם ודאי. היינו שהוא מצות עשה שיתצם ואינו רשאי לקיימם: ת"ל וטמאים יהיו. דהוא קרא יתירא דכבר אמר טמאים הם אלא לרמז דאם רצה יכול לקיימם בטומאתם אלא שאם רוצה שיטהרו אין לו עצה אחרת כ"א בנתיצה ולא בטבילה כשאר כלים וכעין זה לעיל ספ"ח עי"ש: כל שהוא לצורכיכם. מתיבת לכם דייק: לרבות ידות הכלים. שהן צורך לכם לאחוז בהן את הכלים: האבן היוצא. רגילים לחבר אבן בתנור שבולטת ממנו לחוץ כדי שיהיה לו לבית אחיזה וכתנור דמיא ואם נטמא התנור נטמא האבן ונטמאת הפת שנגע בה מפני שהוא יד לתנור: טפח. אבל מה שיוסיף על טפח טהור מפני שאין התנור צריך אליו: הכופח. חומו רב מחום התנור ופעמים שנעשה לאפות בו הפת: לא אמרו. דיותר מטפח בתנור ומשלשה אצבעות בכירה לא הוי חבור אלא כשהאבן בין התנור ולכותל מפני שמעכבת שאין יכולין לקרב התנור לכותל ודוחק את הבית הלכך יותר מטפח עומדת ליטול היא אבל לצד הבית אפילו גדולה הרבה יד היא לתנור: סמוכים זה לזה. ואבן אחת היה מחברן: והשאר טהור. ואתאן לת"ק [תוי"ט בשם מהר"ם]: ת"ל הם. טמאים הם דמשמע הם בעצמם ולא היוצא מהם ואם הכתוב ריבה באומרו לכם נרבה רק מה שהוא צורך להכלי ונמעט מה שהוא יותר מכשיעור:

פרשתא ט (א) יצא המניח קנקנים בראש הגג וכו'. שהתחלת הפעולה היה על ידי אדם והוה אמינא שאף אם נשברו הקנקנים ונתמלאו בבור יתחשבו המים כשאובים ויפסלו: ת"ל בור. ויש בו תפיסת ידי אדם מתחלה שהרי חפר את הבור: בור שבספינה. בספינה עושים בתוכה ביר וממלאין אותה מים מתוקין לשתיה שמי הים מלוחין יכול אם נתמלאו מים שם מאליהן יקרא עליה שם מקוה מים ויהיה טהור מלקבל טומאה: ת"ל אך מעין. ייחד המעין והבדילו מן בור מקוה מים לומר שדינו משונה ממנו וזה במה שהוא מטהר בכל שהוא דהיינו שאין צריך שיעור ומ"מ בעינן שדבר הנטבל בו יהא יכול לעלות בו בבת אחת ולא לחצאין: (ב) מנין אם טמא יטהרנו. פי' אי לית ליה ארבעים סאה שהוא טמא דלא מטהר ימשיך בו מן המעין עד שיתחברו יחד ויהיה מטהר: ה"ג מעין ומקוה יהיה טהור. דהיה לו לומר ומקוה מים טהור אלא הכונה לומר דמקוה מים יהיה טהור אחר שלא היה טהור מתחלה שלא היה בו כשיעור ארבעים סאה שע"י המשכת המים מן המעין יטהר: אין לי אלא מעין. שהוא מטהר את המקוה מנין שהמקוה יטהר את המקוה דהיינו שימשיך מן המקוה השלמה לתוך החסרה עד שיתחברו יחד ויטהר: תלמוד לומר מעין יהיה טהור ובור יהיה טהור וכו'. פי' שכולם יהיו טהורים זה מזה אחר שלא היו טהורים מתחלה דיהיה טהור חוזר לכל אחד ואחד מהם: (ג) אי מה מעין וכו'. חוזר לדלעיל להלכה א' שהקיש מקוה למעין שיהא בידי שמים ואמר אולי נקיש גם לזה ויותר נכון כמו שכתב הקרבן אהרן וכן הסכים הגר"א בהגהתו שהלכה זו של אות ג' צריך להיות קודם אות ב': בזוחלין. פי' מים מהלכין כגון זוחלי עפר אף מי מקוה יטהרו בזוחלים ת"ל אך מעין אך מיעוטא הוא לומר דמעין מטהר אף בזוחלין ולא מקוה: והמקוה באשבורן. הם המים הנקווים במקום אחד ואינם נמשכים: (ד) לא מקוה כל משקים. דאין נעשין מקוה אלא ממים: פרט לשנפל וכו'. הוסיף עוד דין אחר דאפילו היה מקוה ממים

ונפל

אמרו תנור שבא מחותך מבית האומן עושה לו לימודים ונותנם עליו והוא טהור נטמא. סילק את הלימודים טהור החזירם לו טהור. מרחו בטיט מקבל טומאה ואינו צריך להסיקנו שכבר הוסק: (ה) תנור שומעני בין חדש בין ישן. ודין הוא טימא כלי חרס וטימא תנור מה כלי חרס משתיגמר מלאכתן אף תנור משתיגמר מלאכתו דברי רבי אליעזר. א"ל ר"ע דנים איפשר משאי איפשר. אמר לו ר' אליעזר אף שאיפשר ראייה גדולה היא: (ו) חזר ר"ע וחליף את הדין טימא כלי חרס וטימא תנור מה כלי חרס משתיגמר מלאכתו באור אף תנור משתיגמר מלאכתו באור. אי מה כלי חרס בשמו אף תנור בשמו תנור קודם שהוסק תנור שמו ת"ל אך. מאימתי מקבל טומאה משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנים. רבי יהודה אומר משיסיק את החדש כדי לאפות בישן סופגנים: (ז) ג) יותץ טמאים את שיש לו נתיצה יש לו טומאה את שאין לו נתיצה אין לו טומאה פרט לתנור של אבן ושל מתכת ולכירה של אבן ושל מתכת. מיכן אמרו תנור של אבן ושל מתכת טהור וטמא משום כלי מתכות. נקב נפגם נסדק עשה לו טפילה או מוסף של טיט טמא. וכמה יהיה בנקב כדי שיצא בו האור וכן בכירה: (ח) כירה של אבן ושל מתכת טהורה וטמאה משום כלי מתכות. נקבה נפגמה נסדקה עשה לה פטפוטים טמאה. מרחה בטיט בין מבפנים בין מבחוץ טהורה. רבי יהודה אומר

הגהות הגר"א הלכה ז ג) יותץ טמאים את שיש בו נתיצה טמא משום תנור וכיריים ואת שאין בו נתיצה אינו טמא משום תנור וכיריים פרט לתנור של אבן וכו': [פי' מה שרימז הכתוב אין בו נתיצה אין לו טומאה אדיני תנור וכיריים דאיירי ביה לבד קאי ולאפוקי טומאה אחרת של מתכות וע"כ יוצדק מה שסיים מכאן אמרו כו' וטמא משום כלי מתכות]:

ביאור

טמא הוא הגדול: (ד) ה"ג יטמא תנור [ראב"ד והגר"א]. פי' התנור מקבל טומאה אימתי אם הוא שלם דוקא ואם חותכו פי' שבא מבית האומן כשהוא מחותך אינו מקבל טומאה והגר"א גריס ואם מחותך והיינו הך: שבא מחותך מבית האומן. היינו שעשאו האומן דפים דפים מתחלתו לעשות מהן תנור ולחברן יחד ע"י לימודים הם מסגרות כדרך שעושים לחביות של עץ העשויות מנסרים: נראה שצריך לגרוס עשה לו לימודים ונתנן עליו והוא טהור נטמא. לאחר שנתן עליו הלימודים והיה התנור טהור מתחלה לפי שהיה דפים דפים ולא היה מחובר חזר להיות מקבל טומאה ע"י הלימודים הללו שמחברים אותו: סילק את הלימודים, ונתפרקו הדפין זה מזה אין לך נתיצה גדולה מזו ונטהר התנור ואע"פ שהחזיר הלימודים פעם שניה שוב אינו מקבל טומאה שאין הלימודים מביאין לו הטומאה אלא בפעם ראשונה בלבד כשבא מחותך מבית האומן: מרחו בטיט. לתנור זה לאחר שהחזיר הלימודים טמא ע"י מריחת הטיט וא"צ להסיקו כשאר כל תנורים שאין מקבלין טומאה עד שיסיקם לפי שכבר הוסק בפעם ראשונה כשבא מחותך מבית האומן [זה מפירוש הרמב"ם בפ"ה דכלים משנה ט' והראב"ד בענייננו פירש בפנים אחרים עי"ש ואופן אחד פירש ע"פ התוספתא וכעין זה פי' הגר"א בא"ר עי"ש]: (ה) בין חדש בין ישן. יהא טמא פי' חדש שלא הוסק אף שנתייבש כל צרכו בחמה וישן משהוסק אח"כ באור: ודין הוא. שכן צריך להיות: אף תנור משתגמר מלאכתו. פי' משנתייבש כל צרכו שהוא ראוי להשתמש בו את תשמישו אע"פ שלא הוסק בו אח"כ: דנים אפשר משאי אפשר. פי' הכלי חרס עשוי הוא לכל דבר לח וליבש ואין דרך להסיק בו אור אח"כ אבל התנור שאינו עשוי אלא לאפות בו את הפת ולא לתשמיש אחר ולאותו תשמיש אינו ראוי עד שיוסק בתוכו אור מסתברא דאינו מקבל טומאה עד שיוסק: ה"ג א"ל ר"א אע"פ שאי אפשר [ראב"ד וכן הוא גירסת הילקוט]: אע"פ שאי אפשר. ר"ל שאין דרך להסיק אור בכלי חרס: (ו) חזר ר"ע וחילף את הדין. היינו דחזר בו ר"ע מדבריו הראשונים שפשיטא ליה דכלי חרס נקרא כלי לקבל טומאה משתגמר מלאכתו ולא דנו רק אי נוכל ללמוד תנור ממנו ועכשיו ס"ל להיפך דכלי חרס נקרא רק משתגמר מלאכתו באור דהיינו משיוצרף בכבשן דמקודם שיוסק באור רק כלי יוצר נקרא ולא כלי חרס [וכן הוא אומר באגדה ככלי יוצר תנפצם ככלי חרס אין כתיב כאן אלא ככלי יוצר מה כלי יוצר אע"פ שנשבר יש לו תקנה שחוזר וכותשו ועושה אותו כלי אף אדם שמת יש לו תקנה מכאן לתחית המתים] אף תנור משתגמר מלאכתו באור דהיינו שיוסק בתוכו כדרכו: אי מה וכו'. ר"ל או שמא לא הושוו אלא לשם כלי חרס מה כלי חרס בשמו אף תנור בשמו ותנור שלא הוסק שמו תנור אבל כלי חרס מיהת בעינן שיוסק באור כדאמר שאין שמו כלי חרס עד שיוסק והקיש שם התנור לשם הכלי חרס זה משהוסק בשמו וזה בשמו: ת"ל אך. מעין ובור מקוה מים מדסמיך תיבת אך לכאן הוא מיעוט לומר דלא לטמא לתנור אף שמו עליו עד שיוסק. והנה מה מאוד דחק הק"א איך נדרש מתיבת אך ולענ"ד אפשר לומר לפי מה שידוע דמעין מטהר בכל שהוא ובור מקוה מים הוא עד שיהיה בו שיעור מקוה והוא מ' סאה והטעם דמעין אפילו כל שהוא שם מעין עליו וזהו שסמך הכתוב אך מעין אצל תנור וכירים לומר דרק במעין אמרינן כל ששם מעין עליו יש לו דין מעין ולאפוקי תנור אף ששם תנור עליו דתיכף משנגמר מלאכתו תנור שמו מ"מ אין לו עדיין דין תנור עד שיוסק בו: סופגנים. פי' דלא בעי היסק גדול כדי לאפות בו פת אלא סופגנים פת שבלילתה רכה העשויה כספוג דבהיסק מועט סגי ליה: משיסיק את החדש כדי לאפות בישן. דהחדש כדי לאפות בו סופגנים בעי היסק מרובה מן הישן ואם הוסק החדש היסק מועט דבהיסק כזה היה ישן ראוי לאפות בו סופגנים היינו גמר מלאכתו: (ז) תנור של אבן ושל מתכת טהור. של אבן טהור לגמרי ושל מתכות טהור מדין כלי חרס שאינו מטמא מאוירו ויש לו טהרה במקוה: וטמא משום כלי מתכות. שמטמא מגבו ונעשה אב הטומאה כאשר נגעה בו כזית מן המת ואם הוא מחובר לקרקע אינו מטמא דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע חוץ מתנור וכירים של חרס דכתיב בהו תנור וכירים יותץ את שיש בו נתיצה: ניקב נפגם נסדק, ועשה טיפול של טיט לסתום הנקב והפגם והסדק: או שעשה על פיו. תוספת של טיט: טמא. כדין תנור של חרס: וכמה יהיה בנקב. שיעור גדלו שיהיה חשוב הטפילה של טיט שעליו להקרא תנור של חרס: וכן בכירה. וכן שיעור נקב של כירה כדי שיצא ממנו האור: (ח) עשה לה פטפוטין. של חרס הכא לא תני ועשה לה טפילה שאין עושין טפילה לכירה שנקבה או נפגמה כמו שעושין לתנור אלא כשנקבה או נפגמה הכירה במקום מושבה רגילין במקום הנקב לעשות פטפוטין הן רגלי הכירה (כמין דרייפוס) שהכירה יושבת עליהן: מרחה בטיט וכו' טהורה. שאין מרוח של טיט מועיל אלא בתנור שאופין הלחם בתוכו אבל לא בכירה לפי שאין אופין

ומבשלין

אומר אין טומאת המשקה לכלים מן התורה אלא מדברי סופרים. א"ר יהושע בן קרחה אמרתי לו ליהודה מפני מה אין אנו רואים את דברי רבי יוסי ברבי שאמר שאין טומאת משקים לכלים מן התורה אלא מדברי סופרים שאין טומאה מן התורה עולין ידי טומאתן בו ביום וכלים שנטמאו במשקים עולים ידי טומאתן בו ביום. רבי אומר תדע שאין טומאת משקים לכלים מן התורה אלא מדברי סופרים שאין טומאה מן התורה מטמא כלי שטף מאחוריו שאין תוכו טמא וכלים שנטמאו במשקים תוכו טהור א"כ למה נאמר משקה בכל כלי יטמא מלמד שהכלים מטמאים את המשקים. ר' אליעזר אומר אין טומאה למשקים כל עיקר תדע לך שהוא כן שהרי העיד יוסי בן צרידה על בי מטבחיא שהם דכיין. ר"ע אומר השרץ מטמא את המשקים והמשקים מטמאים את הכלים והכלים את ד) האוכלים הא למדנו ששלשה טמאים בשרץ:

פרק י.

(א) **וכל** אשר יפול מנבלתם עליו יטמא במי הוא מדבר אם במיתתן הרי מיתתן אמורה אם באבר מן החי הרי אבר מן החי אמור למעלן הא אינו מדבר אלא באבר מן המת: (ב) מנבלתם לא מן העצמות לא מן השינים לא מן הצפורניים א) ולא מן השיער שלהם. יטמא. תנור אם שלם טמא אם חתכו טהור. מיכן אמרו תנור שנטמא כיצד מטהרים אותו חולקו לשלשה וגורר את הטפילה. עד שיהא בארץ. ר"מ אומר א"צ לגרר הטפילה ולא עד שיהא בארץ אלא ממעטו מבפנים ד' טפחים. ר"ש אומר צריך להסיעו: (ג) חלקו לשנים אחד גדול ואחד קטן הגדול טמא והקטן טהור. חלקו לשלש ב) אחד גדול לשנים ושנים קטנים הגדול טמא והשנים קטנים טהורים. הלקו לשנים והם שווים טמאים מפני שאי איפשר: (ד) נטמא תנור אם שלם טמא ואם חתכו הרי הוא טהור. מכאן

הגהות הגר"א הלכה ה ד) האוכלים והאוכלים את המשקים הא למדנו וכו' [כן איתא בפסחים (דף כ') בברייתא עי"ש]:

פרק י הלכה ב א) לא מן השיער שלהם. מכאן צריך להתחיל הלכה ד נטמא התנור אם שלם טמא ומ"ס צ"ל יטמא תנור וכיריים אם שלם טמא ואם מחותך טהור מכאן אמרו כו' עד סוף ההלכה ואחר זה צ"ל תנור וכירים יותץ אם שלם טמא ואם התכו טהור מכאן אמרו תנור שנטמא כיצד מטהרין כו': [טעמו דאין דרך התנא לבאר הפסוק האחרון קודם שמבאר הפסוק ראשון. והיינו דתחלה צריך להיות הלכה ד' והיא המתחיל יטמא תנור וקאי אקרא שאמר ונפל מנבלתם עליו יטמא שכלול בזה אף אם נפל מנבלתם על התנור [והראיה מדמסיים תנור וכירים יותץ] וביאר הברייתא דהיינו דוקא אם היה שלם אבל אם בא מחותך אינו מקבל טומאה ואח"כ מתחיל התנא בהלכה זו לבאר הפסוק שאחריו שאמר הכתיב תנור וכירים יותץ וביאר פרטי דין נתיצה. ולדבריו תיבת יטמא הכתוב בברייתא זו הוא מיותר]: **הלכה ג** ב) אחד גדול לשנים צ"ל כשנים:

ביאור

לטומאה ממש ומוקי להאי טמא אכלי עצמו: אין טומאת משקין לכלים מן התורה. שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה: אלא מדברי סופרים. גזירה משום משקה זב וזבה שהם מטמאים מן התורה: שאין וכו'. הוא כמו תדע ור"ל דכל טומאה מן התורה צריכה הערב שמש וקודם הערב שמש לא נטהר לגמרי מטומאתו: עולין מידי טומאתן כנ"ל: וכלים שנטמאו במשקין עולין מידי טומאתן בו ביום. היינו תיכף אחר טבילה: שאין וכו' שאין תוכו טמא, ור"ל כשנטמא מאחוריו ממילא נטמא גם תוכו והאוכל שנגע בו נטמא: תוכו טהור. דחכמים עשאו היכר בטומאת משקין לכלים להודיע שטומאת כלים מהמשקין הוא רק מדבריהם כי היכי דלא לשרפו עלייהו תרומה וקדשים: מלמד שהכלים מטמאים את המשקין. האי תנא נמי בטומאה ממש מוקים ליה לקרא אלא דקמפרש ליה על המשקה כלומר יטמא המשקה מחמת הכלי שנטמא בשרץ: כל עיקר. ר"א דריש האי יטמא אהכשר כדלעיל בהלכה ב': על בי מטבחיא שהם דכיון. היינו הדם והמים הנמצאים בבית המטבח [היינו בעזרה] שהם טהורים שאינם מקבלים טומאה והיינו משום שמן התורה אין משקים מקבלים טומאה אלא מד"ם והכא לא גזרו משום הפסד קדשים: ר"ע אומר השרץ מטמא את המשקין והמשקין מטמאים את הכלים. בסוף פ"ק דפסחים (דף כ) מסיק דהכי איבעי ליה למיתני השרץ מטמא את הכלים והכלים מטמאין את האוכלים והאוכלין מטמאין את המשקין: הא למדנו ששלשה טמאים בשרץ. היינו מטמאין ור"ע לטעמיה דאמר שני עושה שלישי בחולין:

פרק י (א) הרי מיתתן אמור. למעלה בתחלת הפרשה כל הנוגע בהם במותם יטמא: הרי אבר מן החי אמור למעלן. כל אשר יפול עליו מהם במותם ואוקימנא לעיל ברים פ"ו דקאי על אבר מן החי: אלא באבר מן המת. מפני שהוא נבילה ממש וכתיב מנבלתם משמע אבר אחד מנבלתם אבל אשר יפול עליו מהם במותם מהם משמע שהם בחיים אלא שהאבר מהם מת: (ב) יטמא תנור וכו'. הוא קאי על לשון התורה יטמא תנור וכיריים יותץ ומתחיל לבאר דכל זמן שהוא שלם הוא טמא ואין מועיל לו טבילה כמו לכלי שטף. תנור שבימיהם היה עשוי כמין קדרה ומיטלטל וכשבא לקובעו מעמידו בארץ ומדבק טיט ומעביהו בסביביו כדי שישמור חומו ולזה הטיט קרי טפילה שמטפלו ומחברו בו: אם התכו טהור. פי' דסתם תנור האמור במקרא שלם משמע וכשחותכו באופן שמסיים הוא בכלל נתיצה: הולקו לשלשה. דאם יחלקנו לשנים שניהם טמאים כדלקמן בהלכה ג': וגורר את הטפילה. ס"ל דכל זמן שהטפילה עומדת היא מחברתו: עד שיהא בארץ. פי' כשחולקו צריך לחלקו מלמעלה עד למטה לארץ שאע"פ שחתכו רובו לאו כלום הוא ועדיין כלי הוא: ר"מ אומר א"צ לגרור את הטפילה ולא עד שיהא בארץ אלא ממעטו מבפנים מד' טפחים. פי' מבפנים מפני שהטפילה נשאר מבחוץ וא"צ לחלקה ולא עד שיהא בארץ שאפילו מבפנים א"צ לחלקה עד למטה אלא עד רובו או עד שלא יהא מן החתוך ולמטה שלם כדי ארבעה טפחים [ראב"ד ועיין בפ"ה דכלים משנה א' ברא"ש שם]: ה"ג ממעטו מבפנים מארבעה טפחים וכן איתא בגמרא: צריך להסיעו. כלומר אפילו חתכו כולו מלמעלה עד למטה מפ"ה טמא עד שיסיענו ממקומו ויפריד השברים זה מזה ואח"כ אם ירצה יוכל לחבר אותם זה בצד זה והוא טהור: (ג) הגדול טמא. לפי שנשאר רובו ועדיין שם תנור עליו: ואחד גדול כשנים הגדול טמא, לפי שא"א לצמצם ושמא הגדול מרובה מעט מן השנים הקטנים והוא רוב: שאי אפשר, לצמצם וכל אחד הייענן שמא

יהיו מכשירין ת"ל אשר ישתה. ג) אין לי אלא שמלאן לשתיה מנין שמלאן לגבל בהם את הטיט ולכבס בהם את הכלים ת"ל אשר יבא עליו מים. יכול אפילו הם בבורות שיחין ומערות יהיו מכשירים ת"ל אשר ישתה מה שתיה מיוחדת שיש עמה מחשבה אף אני מרבה את שמלאן לגבל בהם את הטיט ולכבס בהם את הכלים שיש עמהם מחשבה ומוציא אני את שהם בבורות ובשיחין ובמערות שאין עמהם מחשבה: (ג) יכול אפילו חישב שירדו לבורות שיחין ומערות יהיו מכשירין ת"ל בכלי יטמא. א"ל אלא שמלאו בכלים מנין מלאן להדיח בהם עצים ואבנים ת"ל בכל יטמא. אי בכל יטמא אפילו חשב שירדו לבורות לשיחין ולמערות יהיו מכשירין ת"ל בכלי יטמא מה כלי מיוחד שתלוש מן הקרקע אף אני מרבה את שמלאן להדיח בהם עצים ואבנים שהם תלושים מן הקרקע ומוציא אני את שירדו לבורות שיחין ומערות שאינם תלושים מן הקרקע: (ד) ג) משקה זה היין. אשר ישתה זה הדם וכן הוא אומר מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש דברי ר' יהודה. ר' אליעזר אומר אשר ישתה פרט למשקה סרוח. אמרו לו אין משקים יוצאים לא לידי עופות ולא לידי פרה: (ה) וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מלמד שהמשקים מטמאים את הכלים דברי רבי יהודה. רבי יוסי

הגהות הגר"א הלכה ב וג ב) אין לי אלא שמילאן מנין אפילו ירדו מאליהן ת"ל אשר יבוא עליו אי אשר יבוא עליו יכול אפילו לא חישב עליהן ת"ל אשר ישתה אין לי אלא שחישב לשתיה מנין אפילו חישב לגבל את הטיט ולהדיח את הכלים ת"ל אשר יבוא עליו מים יכול אפילו בבורות שיחין ומערות ת"ל בכלי יכול אפילו חישב שירדו לבורות שיחין ומערות ת"ל אשר ישתה, בכלי אין לי אלא בכלים מנין אפילו בעצים ואבנים ת"ל בכל לרבות כל דבר התלוש מן הקרקע: [הנה באמת יש כאן שתי נוסחאות בברייתא זאת נוסחת הקרבן אהרן שהעתיקה מן הילקוט ונוסחת הראב"ד והם משונות זו מזו והגר"א עשה משניהן נוסחא אחת וביאורה לפי דבריו עיין בס"פ שמיני בהשמטה]: **הלכה ד** ג) משקה זה יין עד ר"א אומר מיותר וכצ"ל אשר ישתה פרט למשקה סרוח דברי ר"א אמרו לו אין משקים יוצאים לא מידי עופות ולא מידי פרה:

ב י א ו ר

טומאה: ת"ל אשר ישתה בכל כלי. והשתא ס"ד דה"ק שיהיו מוכנים לשתיה דהיינו שמלאן כבר לשתיה משא"כ במים אשר יהיו עדיין בבורות שאינם מוכנים כלל לשתיה: ת"ל אשר יבוא עליו מים. שהוא כלל לומר דלא חיישינן אלא למים ולכל דבר שמלאן נקראו מים: יכול אפילו וכו'. הוא חוזר ומבאר את דבריו דאילו הוי כתיב הריבוי דמים לחוד הייתי יכול לרבות גם אם יהיו בבורות וכו' דגם מים שבבור נקראו מים לכך הוצרך לומר המיעוט דאשר ישתה והשתא דכתיב תרוייהו הזינן דאין הכונה שיהיו מוכנין לשתיה דוקא אלא שיהיו מים דומים למים אשר ישתה האדם שקודם שישתה מלאן וחשב עליהם לדבר זה כיוצא בזה יהיו כל מים המכשירין שהם המים שקדם להם מחשבה ולזה מרבה אני כשמלאן לגבל שהרי קדם להם מחשבת הגיבול שמלאן לגבל או לכבס ומוציא אני את שבבורות שאין בהם מחשבה כלל שאין אדם חושב עליהם בהיותם בבור לשום דבר מיוחד: (ג) יכול וכו'. כיון דמחשבה אנו צריכים שתוקדם אליהם שאם חשב על הגשמים קודם שירדו לבורות להורידן לבורות שיהיו מכשירין גם כאשר הם בבורות שמה לי אם חשב לגבל או אם חשב להוריד לבור: ת"ל בכלי יטמא. דמשמע שאינו מכשיר אלא בהיותו בכלי ולא כאשר הוא בבורות והשתא ס"ד שהכונה שמילאן מן הבור והשימם בכלי ולהכי אמר שא"כ אין לרבות אלא כשיהיו בכלי מנין אם להדיח וגו' שאינם בכלי כלל אלא מדיח בהם העצים והכלים מנין שגם אז יוכשרו ת"ל בכל והיינו מה שכתוב בכל כלי ולא כתב בכלי ריבויא הוא דמשמע דבכל מקום שיהיו יכשירו: אי בכל יטמא וכו'. הוא חוזר ומבאר את דבריו דאילו היה לנו הריבוי דבכל לבד הייתי מרבה גם מי בורות אם קידם להם מחשבה שירדו לבורות ולזה הוצרך לנו המיעוט דבכלי ואילו הוי כתיב המיעוט דבכלי לחוד הייתי אומר דבעינן להכשר שיהיו בהיותם בכלי ולא כששפכן מן הכלי על עצים ואבנים והשתא דכתיב תרווייהו חזינן דבכלי הוא לאו שיהיו בכלי אלא שיחשוב עליהם לדבר שהוא ככלי והוא לדבר אשר יהיו תלושים מן הקרקע ובזה אוציא את אשר חשב עליהם להורידן לבורות שחשב לחברן לקרקע ולא לתלוש אותה ממנו: [כ"ז מפירוש קרבן אהרן ע"פ גירסת הילקוט שהסכים עמו והעתקתי בפנים. ויש עוד גירסא אחרת והעתקתיה תחת הקו]: (ד) וכן הוא אומר מנחל בדרך ישתה. למעלה מזה הוא אומר ידין בגוים מלא גויות וגו' מנחל בדרך ישתה כלומר שפך דם אויביו והיה יכול לשתות מהם בדרך כמו מן הנחל אלמא כמים משוה ליה לדם: ה"ג אין משקים יוצאים לא מידי עופות ולא מידי פרה. כלומר הרי אין העופות והפרות נמנעות מלשתות מהן הלכך כיון שלא נפסלו מן הבהמות ומן העופות אין נפסלין מהכשר כדאמרינן באוכלין עד שיפסל מאכילת כלב [הראב"ד]: (ה) שהמשקים מטמאים את הכלים דברי ר"י. ר"י לא דריש ליה להכשר כדאמרינן לעיל אלא לטומאה

שיש עמה מחשבה אף אני ארבה את שחישב להדיח בהם עצים ואבנים שיש עמהם מחשבה ומוציא את שהישב עליהם שירדו לבורות ולשיחים ולמערות שאין עמהם מחשבה עכ"ל הברייתא. וביאורה. ת"ל בכלי יטמא. היינו מה שכתוב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי ובעינן שיהו מקבלין אותם בכלי ומאי יטמא הכשר כדאיתא בפסחים (דף ט"ז.): אין לי אלא שמלאן בכלים. כלומר כלי הראוי לשתיה מדכתב אשר ישתה ומנין שאם מלאן לגבל בהם את הטיט או לכבס בהם את הכלים ואפילו בכלי שאין ראוי לשתיה [ראב"ד, ולפי גירסת רש"י לשתות א"ל לכל זה]: ת"ל בכל יטמא. היינו מה שכתוב בכל כלי אשר ישתה יטמא והאי בכל יתירא הוא לרבות: אי בכל יכול אפילו בבורות וכו' ת"ל כלי. פי' לא חזר כל זה אלא שרצה לפרש מה הפרש יש בין זה לזה ולומר שאלו תלושין ואלו מחוברין: יכול אפילו הישב עליהן שירדו לבורות וכו'. כלומר הגשמים הללו חישב עליהן בעוד שהם תלושים ויורדים מן העבים קודם שירדו לבורות וכיון שחשב עליהם בתלושים בכל מקום שהם יהו מכשירים ואפילו במחוברין ת"ל אשר ישתה כלומר את שחשב עליהן לשתיה ולא שחשב עליהן למחובר: או אשר ישתה אין לי אלא שמלאן לשתיה. פי' שחשב עליהם לשתיה ומנין כשחשב עליהם בעוד שהם יורדין להדיח בהם עצים או אבנים שהן מכשירין ואע"פ שנגעו בארץ קודם שנגעו לפירות ת"ל מים מכל מקום: מה שתיה מיוחדת שיש עמה מחשבה. פי' היינו שמחשב לצורך דבר תלוש דהיינו שתיה אף אני ארבה את שחישב להדיח בהם עצים ואבנים שהוא ג"כ לצורך דבר תלוש: ומוציא אני את שחישב עליהם שירדו לבורות שאין עמהם מחשבה. פי' לצורך דבר תלוש אלא לצורך דבר מחובר: [כ"ז הוא תמצית פי' הראב"ד ורש"י בחולין דף טז.]: ומדברי הרמב"ם פ"ד ממכשירין משנה ו' בפירושו שם משמע ג"כ שהיה לו נוסחא זו כתו"כ:

יכול יטמא לאחרים בכל שהוא ת"ל אשר יאכל הא אינו מטמא אלא בכביצה: (ב) ג) יכול המוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לתוך התנור יהא טמא ת"ל מכל האוכל ולא כל האוכל פרט למוקף צמיד פתיל. [יכול המוקף צמיד פתיל] בכלי שטף ונתון לתוך התנור יהא טהור ודין הוא ומה אם כלי חרס שלא הציל עצמו בלא צמיד פתיל באהל המת הציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל באהל המת כלי שטף שהציל עצמו בלא צמיד פתיל באויר כלי חרס אינו דין שיציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל ד) ת"ל מכל האוכל להביא את המוקף צמיד פתיל בכלי שטף ונתון לתוך התנור. ק"ו לכלי שטף שלא יציל על עצמו בלא צמיד פתיל באויר כלי חרס. ומה אם כלי חרס שהציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל באהל המת לא הציל את עצמו בלא צמיד פתיל באהל המת כלי שטף שלא הציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל באויר כ"ח אינו דין שלא יציל על עצמו בלא צמיד פתיל באויר כלי חרס ה) ת"ל מכל האוכל אוכלים מטמאים באויר כלי חרס ואין הכלים מטמאים באויר כלי חרס. קל וחומר לכלי חרס שלא יציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל באהל המת. ומה אם כלי שטף שהציל על עצמו בלא צמיד פתיל באויר כלי חרס לא הציל על מה שבתוכו באויר כלי חרס בצמיד פתיל כלי חרס שלא הציל על עצמו בלא צמיד פתיל באהל המת א"ד שלא יציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל באהל המת ת"ל וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הא יש צמיד פתיל עליו טהור:

פרשתא ח.

(א) **יכול** אף הדלעת שנפלה לאויר התנור ולא הוכשרה תהא טמאה ת"ל אשר יבוא עליו מים. א) אין לי אלא מים מנין הטל והיין והשמן והדם והדבש והחלב ת"ל וכל משקה. אי כל משקה יכול מי תותים או מי פירות או מי רימונים ושאר כל מיני פירות ת"ל מים מה מים מיוחדים שאין להם שם לווי אף אני מרבה הטל והיין והשמן והדם והדבש והחלב שאין להם שם לווי ומוציא מי תותים ומי רימונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לווי: (ב) *) יכול אפילו הם בבורות שיחין ומערות

הגהות הגר"א הלכה ב ג) יכול המוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לאויר התנור יהא טמא ת"ל מכל האוכל ולא כל האוכל פרט למוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון בתוך התנור יכול המוקף צמיד פתיל בכלי שטף כו': ד) ת"ל מכל האוכל צ"ל כל האוכל להביא כו': ס) ת"ל האוכל אוכל מטמא וכו' כצ"ל ותיבת מכל מיותר: **פרשתא ח הלכה א** א) אין לי אלא מים כו' והחלב ת"ל משקה זה היין אשר ישתה זה הדם וכן הוא אומר מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש שאר משקים מנין ת"ל וכל משקה אי כל משקה כו' ת"ל כו' [הכנים הלכה ד' לכאן דאל"ה מוקשה מאוד מאי אריי יין ודם הלא יש שבעה משקין]:

ב י א ו ר

אוכל יטמא מלמד שהוא מטמא בכל שהוא. ר"ל שלקבל טומאה מן הארץ א"ל שיעור כלל אלא אפילו כל שהוא דסתם אוכל מונה אפילו אכל שהוא: ת"ל אשר יאכל. ומשמע אוכל הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מבילת תרנגולת [יומא דף פ]: (ב) יהא טמא. ר"ל יהא מה שבתוכו טמא הואיל ואין פיו נתון למעלה מן התנור: אם כלי חרס שלא הציל עצמו בלא צמיד פתיל וכו'. כדכתיב בקרא וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא דהוא קאי על כלי חרס: כלי שטף שהציל עצמו בלא צמיד פתיל באויר כלי חרס. כדלעיל בהלכה א' דדוקא אוכלים מיטמאים ולא כלים: ה"ג ת"ל כל האוכל להביא את המוקף צמיד פתיל בכלי שטף וכו'. דבתיבת מכל יש ג"כ ריבוי דהו"ל למכתב מהאוכל ושדינן מיעוטא אכלי חרס וריבוי אכלי שטף וא"ת מה ראית לומר כן אימא להיפך וי"ל מפני שמצינו שכלי חרס ניצול באהל המת בצמיד פתיל וכלי שטף אינו ניצול ולפיכך מרבינן כלי שטף ושדינן מיעוטא אכלי חרס [ראב"ד]: ה"ג ת"ל האוכל אוכל מיטמא וכו' [הגר"א]: ת"ל וכל כלי פתוח וכו'. ואף שאין כלי חרס מפורש דייקינן ליה מדכתיב פתוח איזהו כלי שהטומאה קודמת לפתחו כלומר שעיקר טומאתו כתובה בו דרך פתחו הוי אומר זה כלי חרס דכתיב ביה אל תוכו אלמא שהרגילה התורה לבוא הטומאה לתוכו דרך פתחו [חולין דף כה.]: הא יש צמיד פתיל עליו טהור. היינו אפילו מה שבתוכו דהא דייקה התורה כלי פתוח משמע דעיקר הטומאה מה שנטמא הכלי וכל אשר בו הוא מפני שהוא פתוח ונכנס הטומאה דרך פתחו וכנ"ל וא"כ כשהוא מוקף צמיד פתיל טהור לגמרי:

פרשתא ח (א) מנין הטל וכו'. בתוספתא שבת פ"ח מפיק להו להנך ז' משקין מקראי שכולם קרויין משקין מנין לדם שהוא משקה שנאמר ודם חללים ישתה ומנין ליין שהוא משקה שנאמר ודם ענב תשתה חמר. דבש דכתיב ויניקהו דבש מסלע שמן דכתיב משתה שמנים חלב דכתיב ותפתח את נאד החלב ותשקהו טל דכתיב וימץ טל מן הגזה מלא הספל מים: ת"ל וכל משקה. סתם כאן ופירש קרא כר"א דלקמן דאין משקין לטומאה כלל מן התורה אפילו לעצמן ופירש קרא דאמר וכל משקה דהוא מחובר עם אמרו מים וירצה מים וכל מה שיהיה משקה אם יבוא על האוכל יטמא האוכל ע"י הכשר זה ופירושו וכל משקה כל מה שיקרא משקה: (ב) יכול אפילו הם בבורות וכו'. פי' שאם נפלו הפירות בבורות ומערות יהיו מוכשרין לקבל טומאה

*) זו היא נוסחת הק"א ע"פ גירסת הילקוט שהסכים עמה עד סוף משנה ג' ויש עוד נוסחא והיא נוסחת הראב"ד ורש"י בחולין ע"ז וז"ל יכול אפילו הם בבורות שיחין ומערות יהו מכשירין ת"ל בכלי יטמא אין לי אלא שמלאן בכלים [לשתות זו היא נוסחת רש"י] מנין אם מילאן לגבל בהם את הטיט ולכבס בהן את הכלים ת"ל בכל יטמא אי בכל יטמא יכול אפילו בבורות ובשיחין ובמערות ת"ל כלי מה כלי מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע אף כל תלוש מן הקרקע מרבה אני את שמלאן לגבל בהן ולהדיח בהם את הכלים שהם תלושים מן הקרקע ומוציא את שבבורות ובשיחים ובמערות שאין תלוש מן הקרקע: יכול אפילו חישב עליהם שירדו לבורות ולשיחים ולמערות יהו מכשירים ת"ל אשר ישתה אין לי אלא שמלאן לשתיה מנין שאם חישב עליהן להדיח עגים ואבנים ת"ל מים אי מים יכול אפילו חישב שירדו לבורות ולשיחים ולמערות יהו מכשירים ת"ל אשר ישתה מה שתיה מיוחדת שיש

אהלים יצילו אהלים מיד אהלים בכלי חרס הקל שאין חולקים כלי חרס. אמר רבי יוסי אמרתי לו לרבי יוחנן בן נורי תמיה אני אם קיבל ר' אליעזר ממך התשובה מפני שהוא הנדון אלא זו תשובה לדבר אם הצילו אהלים מיד אהלים במת החמור שכן עושה טפח על טפח על רום טפח בבית טהור יצילו אהלים מיד אהלים בשרץ הקל שכן העושה טפח על טפח על רום טפח בכלי חרס טמא. אמר לו הוא הנדון: (יב) כל אשר בתוכו יטמא ר' עקיבא אומר אינו אומר טמא אלא יטמא לטמא אחרים וללמד על ככר השני כד) שיטמא השלישי הא כיצד התנור תחילה והככר שני והנוגע בככר שלישי. אמר רבי יהושע מי יגלה עפר מבין עיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית אומר עתיד דור אחר לטהר הככר השלישי שאין לו מקרא מן התורה והרי עקיבא תלמידך הביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא שנאמר כל אשר בתוכו יטמא: (יג) אותו תשבורו יכול ישברנו ודאי כה) והרי הוא אומר בזב וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר יכול ישברנו ודאי ת"ל אותו תשברו אותו אתה שובר ואי אתה שובר כלי חרס של זב. ק"ו ומה אם הנוגע בזב החמור אינו טעון שבירה הנוגע בשרץ הקל אינו דין שלא יטעון שבירה. וא"כ למה נאמר אותו תשבורו מלמד שאין לו טהרה אלא שבירתו. ד"א אותו אתה שובר על טהרתו ואי אתה שובר אוכלים ומשקים לטהרתו:

פרק ט.

(א) **יכול** אף הכלים מטמאים באויר כלי חרס א) ת"ל האוכל אוכלים מיטמאים באויר כלי חרס ואין כלים מיטמאין באויר הכלי חרס. יכול אף אוכלי בהמה יהיו מיטמאים באויר כלי חרס ת"ל האוכל אוכלי אדם מיוחדים מטמאים באויר כלי חרס ואין אוכלי בהמה מטמאין באויר כלי חרס. או יכול שאני מוציא את אוכלי בהמה שחישב עליהם למאכל אדם ת"ל כל אוכל יטמא. ג) יכול כל אוכל ת"ל אשר יאכל פרט לאוכל סרוח, אוכל יטמא מלמד שהוא מטמא בכל שהוא.

הגהות הגר"א הלכה יב יד) לטמא שלישי בחולין כצ"ל: **הלכה יג** יה) והרי הוא אומר בזב וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר וכל כלי עץ ישטף במים מה כלי עץ לטהרה וק"ו וכו' א"כ למה נאמר תשברו מלמד שאין לו טהרה אלא שבירתו. אותו תשברו אותו אתה שובר על טהרתו וכו': [הנה המעיין בראב"ד ובקרבן אהרן וביתר המפרשים הברייתא דחוק מאוד לעיני כל רואה עד שכמעט לא נמצא בכעין זה גם מה שהקשו דלפי המסקנא הלא צריכין לאותו למעט זב וזהו ממילא כל פרי הלמוד לענינינו ומנ"ל למעט אח"כ אוכלין ואי מסברא בעלמא הלא לא צריכין למעט ד"ז מאותו ולדברי הגר"א הברייתא מבוארת מאוד בלי שום דוחק. אך צ"ע מאין לקח הלמוד הזה מה כלי עץ וכו' ואולי אף דבברייתא כתוב וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר הוסיף ד"ז מעצמו דכונת הברייתא מסוף פסוק וכל כלי עץ ישטף במים מה כלי עץ לטהרה אף כלי חרס לטהרה וכה"ג אשכחן בכמה מקומות: **פרק ט הלכה א** א) ת"ל כל האוכל וכל משקה אוכל ומשקה מטמאים כו' יכול אף אוכלי בהמה יהיו מטמאים ת"ל האוכל אוכלי אדם המיוחדין או יכול כו' ושבינתיים:מיותר ג) יכול אף אוכל סרוח כצ"ל:

ביאור

יצילו אהלים מיד אהלים בכלי חרס. פי' לר"א קאמר שהוא מחשיב לכוורת המשולשל בתנור כאילו היה אוהל בפ"ע ולזה אמר שאין כוורת זו יכולה להציל בכלי חרס לפי שאין חלוקת הכלי חרס במחילה מועלת כמו ששנינו התנור שהצלו וכו' וכצ"ל: אמר ר' יוסי וכו' מפני שהוא הנידון. כלומר ועליה אני דן אם הצילה מחילה במת החמור לא תציל בשרץ הקל ויכול הוא להעמידו על המקרא דכיון שיש שם מחילה אין זה תוכו: אלא התשובה לדבריו לא אם הצילו אהלים מיד אהלים במת החמור שכן העושה טפח על טפח ברום טפח בבית טהור. שהוא הל"מ שהכלים שבאותו טפח טהורים אבל יצילו בשרץ שכן העושה טפח על טפח ברום טפח בכלי חרס טמא ואפילו כולו סתום שהרי תוכו של כלי חרס הוא: אמר לו הוא הנידון. כלומר גם ע"ז יכול ר"א לדון ק"ו אם הציל במת החמור לא יציל בשרץ הקל מלטמא אוכלין שבתוכו מן השרץ שבתנור ועיין בפירוש הראב"ד שמאריך בזה: (יב) וללמד על ככר השני. להכי נקט ככר לפי שהוא מצוי בתנור שהוא כלי חרס: שיטמא השלישי. בתרומה ואפילו בחולין דקרא סתמא כתיב: עתיד דור אחר. מן העתידין לבוא שיטהר את השלישי אף בתרומה שאין לו מקרא מן התורה ואנן הוא דמטמינן ליה בתרומה מק"ו כדמפרש בגמרא [ומה טבול יום שמותר בחולין ובמעשר שני פוסל בתרומה ככר שני שפסול בחולין כדכתיב כל אשר בתוכו יטמא שכולל גם חולין והרי אוכלין ומשקין שם הם רק שני לטומאה שהתנור ראשון והאוכלין שם שניים וקראו הכתוב טמא אינו דין שפוסל בתרומה] ודור אחר פריך ליה לק"ו כדמפרש שם בגמרא: הביא מקרא מן התורה שהוא טמא. אף בחולין: (יג) יכול ישברנו ודאי. שהוא מצוה לשברו כמו שהוא בנותר דכתיב וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר דהתם ודאי מצוה ששבירתו הוא כמו שרפת הנותר שהוא מצוה והכא נמי אפשר שנאמר כן. וע"ז משיב דהנה בזב ג"כ נאמר וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר ושם ג"כ יכול ישברנו ודאי דהיינו שהוא מצוה לשברו מדכתיב ישבר ת"ל אותו תשברו דהיינו שלפיכך דקדק הכתוב בענינו וכתב אותו תשברו למעט בשל זב שאינו מצוה ומעתה יש לדון בענינו בק"ו שאינו מצוה ומה אם הנוגע וכו' אלא ודאי בין בשרץ ובין בזב אינו טעון שבירה ומאי תשברו דקאמר מלמד שאין לו וכו': אלא שבירתו. כלומר אם אתה רוצה לטהרו שברהו שאין לו טהרה אחרת אלא שבירה אבל אם רצה לקיימו בטומאתו מקיימו וכן ישבר דכתיב גבי זב נמי להכי אתא. ומעתה דהפסוק איירי לענין טהרה יש לנו לדעת דהאי אותו בא למעט אותו אתה שובר לטהרתו דהיינו שהוא נטהר ע"י שבירה ואין אתה שובר אוכלין לטהרתן שאע"פ שפררן לפירורים דקים נשארו בטומאתן [העתקתי מהראב"ד וכזה ממש איתא בשבת בשה"ג שביב המרדכי בפ"ג בהגהות בשם ר"ת ולדידהו מה שכתוב בפנים ד"א אותו האי ד"א אינו מדוקדק ואולי לא גרים הראב"ד ד"א גם הגר"א בהגהותיו לא גרים ד"א]:

פרק ט (א) יכול אף הכלים מטמאים באויר. פי' משום דנהוייה להאי תנור כמלא טומאה שהרי הוא מטמא מאוירו כאילו נגע בו: ואין כלים. בין כלים של עץ או של חרס: ת"ל האוכל. בה"א משמע אוכל המיוחד שהוא לאדם ולא כל אוכל: יכול כל אוכל. היינו אף אוכל סרוח וממילא לא יהיה לנו ריבוי לאוכלי בהמה שחישב לאכילת אדם ויותר טוב כגירסת הגר"א יכול אף אוכל סרוח: פרט לאוכל סרוח. שנפסל מאכילת כלב:

אוכל

ליטמא שהוא מטמא את אחרים מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו ומה מקום שמטמא מאחוריו לא יטמא את תוך תוכו מקום טו) שאין מטמא מאחוריו אינו דין שלא יז) יטמא מתוך תוכו. או מרובה ליטמא מלטמא שהוא מיטמא יח) מתוך שאור ואינו מטמא את השאור יט) אף הוא יטמא טמא שבתוך תוכו אע"פ כ) שלא יטמא את תוך תוכו ת"ל אל תוכו כשיפול לתוכו טמא ולא כשיפול לתוך תוכו: (ח) כל אשר בתוכו יטמא ולא מה שבתוך תוכו כיצד חבית שהיא נתונה בתנור ופיה למעלה מן התנור השרץ בתנור אוכלים ומשקים שבחבית טהורים. וכי איזו מידה מרובה מידת לטמא או מידת ליטמא. מרובה מדת ליטמא מלטמא שהוא כא) מטמא מבית שאור ואינו מטמא את השאור. ומה אם במקום שנטמא מבית שאור לא נטמא מתוך תוכו מקום שאין מטמא את השאור אינו דין שלא יטמא את תוך תוכו. או מרובה מידת לטמא מליטמא שהוא מטמא את אחרים מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו אף הוא יטמא את תוך תוכו כב) אע"פ שלא יטמא מתוך תוכו ת"ל כל אשר בתוכו יטמא ולא מה שבתוך תוכו: (ט) יכול אע"פ שניקבה ת"ל כל אשר בתוכו יטמא. ובמה הוא שיעורו של נקב כג) בכלי חרס בכונס משקה ובכלי שטף במוציא זיתים: (י) מיכן אמרו כוורת פחותה ופקוקה בקש ומשולשלת לאויר התנור השרץ בתוכה התנור טמא השרץ בתנור אוכלים ומשקים שבתוכה טמאים. ר"א אומר מצלת. אר"א אם הצילה במת החמור לא תציל בכלי חרס הקל. אמרו לו אם הצילה במת החמור מקום שמחיצה מצלת תציל בכלי חרס הקל שאין מחיצה מצלת: (יא) אמר רבי יוחנן בן נורי אמרתי לו לר' אליעזר אם הצילו אהלים במת החמור שכן חולקים

הגהות הגר"א טו) מקום שאין מיטמא כצ"ל: יז) יטמא מ"ס וצ"ל נטמא: יח) מתוך שאור. צ"ל מבית שאור: יט) אף הוא יטמא צ"ל נטמא: כ) שלא יטמא. צ"ל שאינו מטמא: **הלכה ח** כא) מטמא מבית שאור צ"ל נטמא מבית שאור: כב) אע"פ שלא יטמא צ"ל נטמא: **הלכה ט** כג) בכלי חרס בכונס משקה מ"ס וצ"ל המיוחד למשקה ככונס משקה והמיוחד לאוכלין כמוציא זיתים [שכמו פשוט דאין תלוי בכלי שטף אלא בכלי חרס אם הוא מיוחד לאוכלין שיעורו כמוציא זית וכדתנן בפ"ג דכלים משנה א' וכלי עץ שניקב שיעורו כרמונים כדתנן שם בריש פי"ז ואכלי עץ קאי כמו שפירש הגר"א שם בריש פ"ג עי"ש]:

ביאור

לקבל טומאה מאחרים: שהוא מטמא את אחרים מאחוריו. פי' כשנטמא התנור מתוכו ונגעו אוכלין ומשקין אפילו מאחוריו הרי הם טמאין שהרי כולו טמא והוא עצמו אינו מיטמא מאחוריו כדאמרן לעיל: ומה מקום שמטמא מאחוריו. שהיא מדת לטמא אעפ"כ לא טימא את תוך תוכו פי' שאם השרץ בתנור והאוכלין בחבית שבתוכו טהורים כדבעינן למימר קמן מקום שאין נטמא מאחוריו דהיינו מדת ליטמא שהיא מעוטה אינו דין שלא יתטמא התנור מן השרץ שבחבית שהוא מתוך תוכו וא"כ ל"ל קרא להכי וע"ז משני או מרובה ליטמא מלטמא כלומר פעמים מצינו להיפך דמדת ליטמא הוא יותר מרובה ממדת לטמא: ה"ג שהוא מיטמא מתוך בית שאור. ולבאר זה צריך להקדים שני שרשים. והוא. א) דמוקף צמיד פתיל כשם שהוא מציל באהל המת ככתוב בתורה כך מציל בשרץ דהיינו תנור שנמצא שרץ בתוכו ובאותו תנור היה כלי מוקף צמיד פתיל מציל על אוכלין שבתוכו שיהו טהורין. ב) מוקף צמיד פתיל אינו מועיל רק על אוכלין ומשקין שבתוך אותו הכלי שלא יתטמא אבל אם היה שרץ בכלי ומוקף צמיד פתיל והוא מונח בתוך כלי גדול אינו מועיל ההיקף כלל ונטמא על ידו כל מה שנמצא בכלי גדול. ועתה נבוא לבאר הברייתא דהיינו אם הבית שאור היה מונח בתנור (שכן היה דרכן) והיה מוקף צמיד פתיל ובאותו בית שאור נמצא שרץ בתוכו נטמא על ידו כל מה שבתנור שההיקף אינו חוצץ כנ"ל [גם אינו נידון משום תוך תוכו אחרי שכל אותו בית שאור נתון בתוך התנור ולא אמרו למעלה תוך תוכו אלא כשכל פי החבית למעלה מן התנור] וזה שאמרה הברייתא שהוא מיטמא מתוך בית שאור: ואינו מטמא את השאור. פי' שאם השרץ בתנור ובאותו תנור היה מונח בית שאור עם שאור והיה מוקף צמיד פתיל אין בכח השרץ לטמא את השאור אף שתוכו הוא כמו שאמרנו אעפ"כ טהור היא מפני שמוקף צמיד פתיל וכיון שמצינו מדת ליטמא מרובה מלטמא בכל זה דין הוא שיתטמא מתוך תוכו אע"פ שלא טימא את תוך תוכו ת"ל אל תוכו וכו': (ח) הברייתא הזאת מבוארת ממה שפירשו בברייתא הקודמת והכונה בשניהם לומר שהוצרך הכתוב ללמוד דין מה שבתוך תוכו בין במדת לטמא ובין במדת ליטמא לפי שא"א ללמוד זה מזה אחר שמצד אחד מרובה מדת לטמא ממדת ליטמא ומצד אחר מרובה מדת ליטמא ממדת לטמא: (ט) יכול אע"פ שניקבה. החבית והאוכלין בתוכה לא יתטמאו האוכלין דאע"פ שניקב נאמר שהוא תוך תוכו. או כשהשרץ בתוך החבית והאוכלין בתנור וניקבה החבית לא יתטמאו האוכלין: ת"ל כל. מלת כל מרבה מה שבתוך תוכו דכיון דניקב הו"ל מה שבחבית תוכו: בכונס משקה. דכיון שניקב בשיעור הזה אין דרך ב"א לתקנו עוד למשקה אלא שמייחדו לפירות ולדבר יבש נמצא שלענין משקה לעולם הוא פתוח אבל כלי עץ במוציא זיתים כי עד כאן דרך ב"א לתקנו ולקיימו לתשמישו הראשון: (י) מכאן אמרו כורת פחותה. להכי נקט פחותה דלאו כלי היא דאי היא שלמה מצלת על מה שבתוכה ואפילו כלי שטף מציל אבל השתא דלאו כלי היא הויא כמחיצה בעלמא: ופקוקה בקש. לרבותא נקט דאע"ג דפקוקה בקש לאו כלי היא ואפילו פיה למעלה מפי התנור אינה מצלת על מה שבתוכה: ומשולשלת. תלויה: התנור טמא. דכיון דהכורת פחותה הו"ל כאלו מונח השרץ בתוך התנור: אם הצילה במת החמור. שהוא מטמא אדם וכלים טומאת שבעה ומצלת כגון שהליגה ע"פ ארובה הרי הפקק חוצץ שכל דבר שאינו מקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה: בכלי חרס הקל. שהוא מטמא רק אוכלין ומשקין: מקום שמחיצה מצלת. פי' מפני שכוורת זו נידונית כמחיצה והמחיצה במת מצלת מן הטומאה ולזה מצלת אמנם בכלי חרס לא נאמר זה לפי שאין המחיצה מצלת בו דהכי תנן בפ"ז תנור שחלקו בנסרים או ביריעות ונמצא שרץ במקום אחד הכל טמא אפילו אוכלין שבעבר השני של מחיצה: (יא) אם הצילו אהלים מיד אהלים במת החמור. פי' היא הכורת הפקוקה בקש הנתונה ע"פ הארובה שנעשית אהל לעצמה ומצלת מן המת שבאוהל התחתון מפני שמצינו בו קולא אחרת: שכן חולקים אוהלים. ר"ל שמועלת חלוקת מחיצה באהלים שכן אמרו במסכת אהלות בית שחלקו בנסרים או ביריעות וטומאה בבית כלים שבתוך המחיצה טהורים וא"כ דין הוא שתציל במת החמור:

יגיע

הם ה) קרקרותיהם ודפנותיהם יושבים שלא מסומכים שיעורן בכדי סיכת קטן ו) ועד לוג מלוג ועד סאה ברביעית מסאה ועד סאתים בחצי לוג מסאתים ועד שלש ועד חמש סאים בלוג דברי ר' ישמעאל. ר"ע אומר אני איני נותן בהם מידה אלא הדקים שבכלי חרש הם ז) קרקרותיהם ודופנותיהם יושבים שלא מסומכים שיעורן בכדי סיכת קטן ח) ועד קדירות דקות מקדירות דקות ועד חביות לודיות ברביעית מלודיות ועד לחמיות בחצי לוג מלחמיות ועד חצבים גדולים בלוג, ט) נשתקע הדבר ולא נאמר עכשיו. ר' נחמיה ור"א בן יעקב אומר' חצבים גדולים שיעורן כב' לוגין הפכים הגלילים והחבינות שיעור קרקרותיהם כל שהם ואין להם דפנות: (ד) אל תוכו את שיש לו תוך טמא ואת שאין לו תוך טהור פרט למיטה ולכסא ולספסל ולשולחן י) ולספינה ומנורה של חרס. זאת עדות העיד חזקיה אבי עקש לפני רבן גמליאל ביבנה יא) שאמר משום רבן גמליאל הזקן כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים: (ה) יב) אל תוכו מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו. הלא דין הוא מה כלי שטף שאינו מטמא יג) מתוכו מטמא מאחוריו כלי חרס שמטמא יד) מתוכו א"ד שמטמא מאחוריו ת"ל מתוכו מתוכו הוא מטמא ואין מטמא מאחוריו: (ו) ק"ו לכלי שטף שיטמא מאוירו ומה אם כלי חרס שאינו מטמא מאחוריו מטמא מאוירו כלי שטף שמטמא מאחוריו א"ד שיטמא מאוירו ת"ל כלי חרס אל תוכו ואין כלי שטף אל תוכו: (ז) אל תוכו כשיפול לתוכו טמא ולא כשיפול לתוך תוכו כיצד חבית שהיא נתונה בתנור ופיה למעלה מן התנור השרץ בחבית טו) אוכלים ומשקים שבתנור טהורים. וכי איזו מידה מרובה מידת לטמא או מידת ליטמא מרובה מדת לטמא ממדת

הגהות הגר"א ה) וקרקרותיהם כצ"ל: ו) ועד צ"ל עד: ז) וקרקרותיהם כצ"ל: ח) ועד קדירות צ"ל עד: ט) מהצבים גדולים נשתקע הדבר כו' [והוא כפירוש רבינו הלל המובא בקרבן אהרן עי"ש]: הלכה ד י) ולספינה מיותר [דלא מהאי קרא מפיק ספינה שיש לה בית קיבול ועשויה לקבלה אלא מקרא אחרינא בשבת פרק ר"ע ע"ש]: יא) שאמר מיותר: הלכה ה יב) תוכו מלמד שמטמא מאוירו [הוסיף לנו דינא דברייתא המובא בחולין (דף כד:) תוכו אע"פ שלא נגע דאל"ה לא שייך להזכיר זה הדין בברייתא שאחריה אחרי שלא הזכירו כלל בתחלה דתוכו יכול לומר בנגיעה דוקא והוצרך לזה בגמרא לגז"ש] אל תוכו מתוכו כו' כצ"ל; יג) מתוכו מ"ס וצ"ל מאוירו: יד) מתוכו מ"ס וצ"ל מאוירו [ולדידיה נוסח הברייתא כך הוא תוכו מלמד שמטמא מאוירו אל תוכו מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו והלא דין הוא מה כלי שטף שאינו מטמא מאוירו מטמא מאחוריו כלי חרס שמטמא מאוירו אינו דין שמטמא מאחוריו ת"ל אל תוכו מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו והברייתא מאירה כשמש]: הלכה ז טו) אוכלין ומשקין שבתנור טהורים מ"ס וצ"ל התנור טהור [דהוא גופא נ"כ טהור וממילא האוכלין ומשקין שבתוך אוירו טהור דבעלמא מה שהן טמאי היינו דהתנור מטמא אותן כידוע דהוא ראשון והם שני]:

ביאור

שייכא לסוף משנה א' ואח"כ צריך להיות המשנה ב' [הגר"א וכן הוא בילקוט וכן נראה מהראב"ד] וזהו שאמרו מכאן אמרו ז"ל אחרי שאמר מתחלה לרבות שברי כלי חרס אמר שמכאן למדו לטמא שברי כלי חרס כשהם עדיין ראויין לקבל: הדקין שבכלי חרס. כלי חרס הדקין וקטנים: הם וקרקרותיהן. פי' בין שהן עצמן אין מחזיקין אלא כדי סיכת קטן בין שנשברו ונשארו קרקרותיהן פי' כמו קרקעותיהן דהיינו שוליים שכלפי הקרקע או נשארו דפנותיהן ויכולין לבדן לישב בלא סמיכה עדיין כלים הם ואם מחזיקין שמן כדי סיכת קטן כלומר כדי סיכת אצבע קטנה של קטן בן יומו טמאין והכי מפרש הגמרא במס' שבת (דף עח:): עד לוג. שיעור זה של סיכת קטן לשברי כלים שלא היה מתחלתו אלא לוג דאם היה מתחלתו יותר מלוג בעינן שיעור גדול לשבריו יותר מכדי סיכת קטן: מלוג עד סאה. כלי שהיה מתחלתו מחזיק מלוג ויותר מלוג עד סאה שיעור שבריו ברביעית הלוג וליתר מסאה עד סאתיים שיעור שבריו בחצי לוג וכן כולם: אני איני נותן בהם מדה. לפי גודל הכלי וקטנו אלא לפי המקומות שרגילין לעשותן ולפי צורת הכלים: אלא הדקין שבכלי חרס וכו'. שאין להם צורת קדרות והן קטנים ביותר שיעור שבריהן כדי סיכת קטן ומשהגיעו להיות כתבנית קדרות קטנות שיעורן ברביעית: חביות לודיות. שנעשות בלוד: לחמיות. שנעשות בבית לחם והן גדולות מאותן שנעשות בלוד: חצבין גדולים. כדות גדולות כל מה שאפשר: נשתקע הדבר וכו'. פי' ר' נחמיה וראב"י הם היו שאמרו לו נשתקע הדבר ולא נאמר כמו שמצינו שהם חולקין עליו: הפכין הגלילים. שנעשו בארץ הגליל: והחביונות. חביות קטנות והיינו דקין שבכלי חרס: ואין להן דפנות. לפי שצדיהן שוה השטח וכל מה שנשבר מהן נשאר דומה ללוח פשוט וע"כ הדפנות טהורות: (ד) ואת שאין לו תוך. אלא שהוא פשוט אינו מקבל טומאה: פרט למיטה וכו'. דכל אלו אע"פ שיש להם בית קבול אינם עשויים לקבלה ותרי מלתי אצטריך שיהיו מקבלין טומאה שיהיו ראויין לקבל ועשויים לקבלה וגם במדרס אינם טמאים לפי שאין מדרס בכלי חרס שאינו ראוי לישיבה שאם ישב עליו ישבר: והספינה. לא מהאי קרא מפיק ספינה שהספינה יש לה בית קבול והיא עשויה לקבלה אלא בשבת בפרק ר"ע תניא מנין לספינה שהיא טהורה וכו': אין לו אחוריים. דהנה חכמים גזרו על משקין טמאים שיטמאו כלי ואע"פ שלא נטמאו המשקין אלא מחמת שרץ דהשתא הם ראשון לטומאה מטמאים כלים מדברי סופרים ואם נגעו באחורי הכלי נטמא אחוריו ולא נטמא תוכו והשתא קמ"ל דאין טומאת אחוריים נוהגת אלא כשיש לו תוך אבל כל שאין לו תוך אין לו טומאת אחוריים ואם נגעו משקין טמאים מאחוריו דהיינו באותו צד שאין רגילין להשתמש בו לא נטמא אחורי הכלי: (ה) אל תוכו מתוכו והוא מטמא. פי' מאוירו ואע"פ שלא נגע ויליף במסכת חולין (דף כה.) בג"ש נאמר תוכו לטמא ונאמר תוכו ליטמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא וזהו ליטמא מה התם אע"פ שלא נגע בכל מה שבתוכו הרי הוא טמא שהתורה העידה על כלי חרס אפילו מלא חרדל אף תוכו האמור לטמא דהיינו כל אשר יפול אל תוכו אע"פ שלא נגע בו: (ה) מה כלי שטף. פי' כלי עץ וכלי מתכות דיש להם טהרה בשטיפת מים דכתיב וכל כלי עץ ישטף במים: שאינו מטמא מתוכו. פי' מאוירו דהיינו כשנתלה השרץ באוירו לא נטמא הכלי עי"ז וכדלקמיה וכן כל מתוכו היינו מאוירו: מטמא מאחוריו. אם נגע השרץ בגבו נטמא דכתיב וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ וגו': ה"נ ת"ל אל תוכו: (ו) ק"ו לכלי שטף שיטמא מאוירו. ר"ל שנתלה באוירו ולא נגע בו: ת"ל כלי חרס אל תוכו. דתנאי אל תוכו התנהו בכלי חרס לומר דבכלי חרס לחוד תוכו מטמא ולא כלי שטף: (ז) ופיה למעלה מן התנור. דאי למטה מן התנור מקרי זה תוכו של אויר התנור: השרץ בחבית. ואפילו היא של עץ: מידת לטמא. אחרים: או מדת ליטמא. היינו

לקבל

מרבה את העץ ואת העבות ת"ל אשר יעשה מלאכה בהם לא העושה מלאכה באחרים: (ז) או יכול שאני מרבה את חפויי כלים ת"ל בהם פרט לחפויי כלים: (ח) א) במים יובא כולו כאחת יכול מקצתו ב) ת"ל ובא השמש וטהר מה טהרה אמורה למטן ביאת שמש כלו כאחת אף כאן ביאת כלי כלו כאחת: (ט) וטמא עד הערב יכול לכל דבר ת"ל וטהר. אי וטהר יכול לכל דבר ת"ל וטמא עד הערב. הא כיצד טהור ג) לחולין מבעוד יום ולתרומה משתחשך:

פרשתא ז.

(א) **כלי** חרס אין לי אלא כלי חרס מנין לרבות כלי נתר ת"ל וכלי חרס. א) מנין לרבות את האהלים ודין הוא ומה אם כלי עץ שטימא פשוטים טיהר אהלים כלי חרס שטיהר פשוטים ב) אינו דין שנטהר אהלים ת"ל כלי חרס לרבות את האהלים. מנין לרבות שברי כלי חרס ת"ל וכל כלי חרס: (ב) אשר יפול מהם יש מהם לטמא ויש מהם שלא ג) לטמא פרט לתרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר התנור טהור ואם מת טמא: (ג) ד) מכאן אמרו הדקים שבכלי חרס

הגהות הגר"א פרק ח הלכה ח א) במים יובא יכול מקצתו [דלגירסתנו שאמר מתחלה כולו כאחת לא ניחא כ"כ דמשמע מזה דמפיק זה מלשון יובא גופא]: ב) ת"ל ובא השמש ומהר מה ביאה האמורה שם ביאת שמשו כולו כאחת כו' כצ"ל [דלגירסתנו הוא דחוק בכמה דברים ולדידיה פשוט דגמרינן ביאה האמורה פה במים יובא מביאה האמורה לענין ביאת השמש מה ביאה האמורה שם ביאת שמשו כולו כאחת אף כאן ביאת כלי דהיינו במים יובא כולו כאחת]: **הלכה ט** ג) לחולין ט"ס וצ"ל למעשר [וכן הוא ביבמות (דף עד) דלחולין מותר להשתמש בכלי אפילו קודם טבילה]: **פרשתא ז הלכה א** א) מנין צ"ל יכול שאני מרבה את האוהלים ודין הוא מה כו' ב) אינו דין שנטהר אוהלים לא אם טיהר אוהלים בכלי עץ שכן אוירו טהור יטהר אוהלים בכלי חרס שאוירו טמא ת"ל כלי להוציא את האוהלים *): **הלכה ב** ג) לטמא תרנגול שבלע כו' כצ"ל [לגירסתנו שכתוב פרט לתרנגול שבלע וכו' משמע דדמיעוט קאי רק לדין הראשון ובאמת הכתוב משמיענו ג"כ דאם מת נטמא כל מה שבתוכו עיין]: **הלכה ג** ד) צריכה להיות אחר הלכה א' [פשוט]:

ביאור

ואע"פ שאין עושין בהן שום מלאכה: את העץ. נ"ל העין [הגר"א] עין ועבות תשמישי העול הם שעושים מעור או של בגד בעגול הדומה לעין ונותנין אותו בצואר הבהמה ותחת העול שלא יכביד קושי העול על הצואר ואינם כלים משום שנאמר אשר יעשה מלאכה בהם ולא באחרים ואלו המלאכות נעשים ע"י הסוסים והם באים רק להקל והכי תנן בכלים פכ"א הנוגע בעול בעין ובעבות אפילו בשעת מלאכה טהור: (ז) חפוי כלים. כסוי כלים: ת"ל בהם. ובכיסוי אינו נעשה מלאכה שאינו אלא לכסות: (ח) יכול מקצתו. דהיינו שלא יהיה כולו כאחת אלא חלק אחר חלק: ת"ל ובא השמש וטהר. פי' בפרשת אמור כתיב כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר מקיש רחיצתו במים לביאת שמשו: ביאת שמש כולו כאחת. שלא יראה ממנו כלום אף כאן ביאת כלי כולו כאחת פרט לטובל לחצאין שבשעה שטובל חציו החצי השני נראה על המים: (ט) יכול לכל דבר. היינו אפילו להשתמש בכלי מעשר שני צריך להמתין עד הערב: ת"ל וטהר. דהוא לישנא יתירא אלא לאשמועינן דתיכף אחר טבילה נטהר: הא כיצד. יהיה טהור וטמא בשעה אחת: טהור לחולין. ט"ס וצ"ל למעשר [הגר"א וכן הוא ביבמות דף ע"ד דלחולין לא צריך ביאת מים כלל]:

פרשתא ז (א) ת"ל וכלי חרס. פי' הוי"ו דוכל דריש לרבות כלי נתר: מנין לרבות את האהלים. פי' שעשה אהל מכלי חרס דאית ליה בית קבול כגון שכפאו על השרץ והטומאה בתוכו ודין הוא שיטהר אהל זה ולזה צריך אני קרא לרבות אותו שיטמא: ומה כלי עץ שטימא פשוטים. היינו אותן דחזי למדרס הזב דכתיב ביה כל המשכב אשר ישכב עליו והיינו כל העשוי למשכב כגון שולחן וטבלא וכיוצא בו: טיהר אהליו. שאינו מטמא מאוירו כדלקמן: כלי חרס שטיהר פשוטים. שאינו מטמא אלא אם יהיה לו תוך דאל תוכו בעינן כדלקמן ומדרס כלי חרס טהור כדיליף מקראי בפרק ר"ע: ת"ל כלי חרס. והוא כמו וגו' אשר יפול מהם אל תוכו וזה נמי באויר שבתוכו מונח השרץ ועיין בביאורנו להגהות הגר"א: ת"ל וכל כלי חרס. דכל מרבה אף השברים אם יהיה עדיין שם כלי עליו והוא שיהיה עושין מעין מלאכתו ויש לו תוך לקבל: (ב) ויש מהם שלא לטמא. דמהם משמע מקצת מהם לומר שלא כל הנופלים מטמאים: ונפל לאויר התנור טהור. דטומאה בלועה אינה מטמאה: ואם מת. כשבלעו שלא שהה שיעור שיכול משעה שבלעו עד שמת התנור טמא: (ג) מכאן אמרו וכו'. משנה זו שייכא

---

*) הנה לכאורה מוקשה הנהתו מאוד דכל המפרשים פירשו כפשטות הברייתא שבא לרבות האהלים והוא בא להוציא. אכן כאשר נתבונן אין חולק כלל על כל המפרשים. והוא. דהנה על מימרא דהברייתא זו יש לנו שני ביאורים אחד מה שהעתקתי בביאורנו מקרבן אהרן והוא מרמב"ם בפי"ג מהלכות כלים הלכה ה' או ביאור הראב"ד שם שמרבה מכל כלי חרס שידה תיבה ומגדל של חרס אשר השרץ באוירו לטמא כל מה שבתוכה אם לא שהם מוקפים בצמיד פתיל דאע"פ שהיא כבית לענין הצלה באוהל המת שאין צריכין צמיד פתיל ומצלת על מה שבתוכה בכיסוי בעלמא אפ"ה אם השרץ באוירן נחשבין ככלי ולא נחשב אוירן כאויר בית והגר"א לא רצה לפרש כפירוש הרמב"ם דתוכו של כלי נקרא ולא אוהל וכקושית הראב"ד שם וגם כפירוש הראב"ד לא רצה לפרש דקאי על שידה תיבה ומגדל דלעיל בפרשה וי"ו משנה ה' קורא אותן שידה תיבה ומגדל וכאן משנה שמותן וקוראן בשם אוהלים. עוד דחוק הוא דלעיל ממעטינן להו שאלו אין נכנסין בכלל כלי דבעינן דומיא דשק דוקא וכאן מרבינן להו מדכתיב כל כלי ובאמת אצטריך וכל כלי לרבות שברי כלי חרס כדמסיים בברייתא. גם עצם דינו הוא דבר חדש כיון דלענין הצלה נחשב שידה תיבה ומגדל כבית כפ"ע שאין צריכין צמיד פתיל וכנ"ל ומנ"ל לחדש דלענין אויר שרץ יהיה נחשב ככלי בעלמא ולא כבית לכן הגיה הגר"א דהתנא בא להשמיענו באהל חרס ממש. וזה ביאורו יכול שאני מרבה את האוהלים [מריבוי זה] ודין הוא ומה כלי עץ שטימא פשוטין [היינו היכא דחזו למדרס הזב] טיהר אוהלים [אוהל ממש של עץ לא נטמאו הכלים שבתוכו על ידי השרץ שיש בתוכו] כלי חרס שטיהר פשוטין [דכלי חרס טהור ממדרס הזב] אינו דין שנטהר אוהלים. לא אם טיהר אוהלים בכלי עץ שכן אוירו טהור יטהר אוהלים בכלי חרס שכן אוירו טמא [כדאמרינן בחולין (דף כד:) אויר כלי חרס טמא אויר כל הכלים טהור] ת"ל כלי להוציא את האוהלים. והנה לפי מה שביארנו דינו מוסכם לכו"ע אשר אוהל של חרס אינו נטמא אוירו ע"י שרץ וכדאיתא בכלים פ"א משנה ד' חמיר מכולם המת שהוא מטמא באוהל מה שאין כולם מטמאין ול"א מפליג המשנה בין אוהל לאוהל ולענ"ד דין המשנה נובע מברייתא זו:

שלא טימא בהם צבועים תאמר בשרצים שטימא בהם צבועים הואיל וטימא בהם צבועים יטמא בהם עורות של ים ת"ל בגד מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ. או יכול שאני מוציא את שחיבר לו מן הגדל בארץ כל שהוא ת"ל בגד. אי בגד להביא את שחיבר לו מן הגדל בארץ כל שהוא אפי' חוט אפי' משיחה ובלבד שיחברנו לו כדרך חיבורו לטומאה: (יא) יכול אף עור מצה ועור האיפה שלא נעשה בהם מלאכה ת"ל אשר יעשה מלאכה. אוציא עור המצה ועור האיפה שלא נעשה בהם מלאכה ולא אוציא עורות רצועות וסנדלים שנעשה בהם ז) מלאכה ת"ל כלי יצאו רצועות סנדלים שאינן כלי. או יכול שאני מוציא עורות אהלים ח) שכן כלים ת"ל כל ט) כלי אשר יעשה מלאכה י) בהם לרבות עורות אהלים:

פרק ח.

(א) **שק** אין לי אלא שק מנין לרבות את הקלקלים ואת החבק ת"ל או שק. יכול יטמא הבלים ומשיחות ת"ל שק מה שק מיוחד טווי וארוג אף אין לי אלא טווי וארוג: (ב) והלא הוא אומר במת וכל מעשה עזים יכול יטמא חבלים ומשיחות ודין הוא טימא את המת וטימא השרץ מה השרץ לא טימא בו אלא טווי וארוג אף המת לא יטמא בו אלא טווי וארוג: (ג) הין אם היקל בשרץ הקל נקל במת החמור. אלא יטמא חבלים ומשיחות ת"ל בגד עור בגד עור לגזירה שוה מה בגד ועור אמורים בשרץ לא טימא בו אלא טווי וארוג אף בגד ועור אמורים במת לא יטמא בו אלא טווי וארוג ומה בגד ועור האמור במת טמא כל מעשה עזים אף בגד ועור האמור בשרץ טמא כל מעשה עזים: (ד) אין לי אלא שק העשוי מן העזים מן החזיר ומזנבה של פרה מנין ת"ל שק. אין לי אלא השרץ המת מנין ודין הוא ומה אם שרץ הקל עשה בו מעשה חזיר כמעשה עזים אף המת החמור לא נעשה בו מעשה החזיר כמעשה העזים: (ה) הין אם ריבה טומאת הערב מרובה ארבה טומאת שבעה מעוטה ת"ל בגד ועור בגד ועור לגזירה שוה מה בגד ועור אמורים בשרץ עשה בו מעשה חזיר כמעשה עזים אף בגד ועור אמורים במת נעשה בו מעשה חזיר כמעשה עזים: (ו) כל כלי לרבות הקלע והקמיע והתפילה. או יכול שאני

הגהות הגר"א הלכה יא י) מלאכה ת"ל אשר יעשה מלאכה [וביש ספרים הנירסא ת"ל מלאכת עור ולא כתיב כן בקרא]: ח) שכן צ"ל. שאינן: ט) כלי מיותר: י) בהם מיותר [דהריבוי הוא מתיבת כל ולאו מכלי ולאו מבהם שאין נכנסין כלל בסוג כלי דנהא נוכל לרבות אותם מתיבות כל כלי ותיבת כלי ובהם איצטריך לכדלקמן בפ"ח משנה וי"ז עיי"ש וצ"ל לדידיה ת"ל כל אשר יעשה מלאכה]

ביאור

לבן: הואיל וטימא בהם צבועים. הרי חזינן שהחמיר בהם הכתוב: שאני מוציא את שחיבר לו מן הגדל בארץ. כגון אם עשה כלים מעור הגדל בים וחבר לעור הים חלק קטן מעור הגדל בארץ: ה"ג ת"ל או עור. דמלת או עור ריבה לחלק קטן מהגדל בארץ אם יהיה מחובר לכלי שנעשה מעור הים: ובלבד שיחברנו, חיבור שלם: כדרך חיבורו לטומאה. כחבור אשר יצטרך לשני בגדים שיטמא האחד בהטמא האחר והוא בשתי תכיפות: (יא) יכול אף עור מצה ועור האיפה. כצ"ל. במסכת שבת (דף עט) מפרש מצה דלא מליח ודלא קמיח שלא נעשה לו שום תיקון כמו מצה שלא נתקנה כלל דלא מליח שלא נמלח ולא קמיח שלא השהו אותו במים וקמח ועור האיפה דמליח אבל לא קמיח: ה"נ ת"ל אשר יעשה מלאכה [הגר"א]. ובעינן שיעשה בו ממלאכות הנעשים בעור יצאו אלו דלא נעשה בהם גמר מלאכה הנעשים בעור. והנה שם בגמרא איתא עוד עור שלא תקנו אותו בשחיקת עפין כתב הראב"ד דזה לא נעשה אלא בקלף אבל שאר עורות במלח וקמח היא גמר מלאכתן: ולא אוציא עורות רצועות וסנדלים. פי' עור העומד לעשות ממנו רצועות או סנדלים אבל עדיין לא עשאום ועל זה מסיק דאינן מקבלין טומאה דאם עשאן כבר והם רצועות מתוקנות הא תנן במסכת נגעים פי"א דרצועות מנעלים וסנדלים מטמאין [ק"א ועיין בראב"ד וברמב"ם פכ"ו מכלים דין י"א ובפי' המשניות פכ"ד דכלים משנה י"א]: עורות אוהלים. שהן מתוקנים לעשות מהם אוהלים: שכן כלים. נ"ל שאינן כלים: ת"ל כל כלי אשר וכו'. והריבוי הוא מתיבת כל. ודוקא בזמן שאינם קבועים אהלים אלא שהן מתוקנים לצורך אהלים אע"ג שהם פרוסים לאהל ואינם קבועים לקרקע אבל בשעת קביעתן ודאי טהורים מפני שנעשים כבנין והכי איתא בכלים פ"א [ראב"ד]:

פרק ח קלקלים. מסרק של סוס: חבק. פירש"י צינגלא של סרג ואוכף ועושין אותה מגולה של עזים טווי וארוג: יכול. שאני מרבה חבלים ומשיחות שעושים למדוד וקולעים ועושים אותם מן הגולה כמו שנתלשה ואינו טווי: (ב) והלא הוא אומר. נ"ל וכן [הגר"א]. ר"ל דכן הוא במת וכל מעשה עזים לרבות הקלקלי והחבק דהוא נעשה מגולה של עזים: יכול. שאני מרבה במת חבלים ומשיחות דיטמא כיון דכתיב ביה כל: ודין הוא. שלא נרבה ולא איצטרך קרא למעוטי: (ג) הן. בתמיה כלומר וכי דברים אמתיים ומכוונים הם אלו: אם היקל בשרץ הקל. שטומאתו רק טומאת ערב נקל גם אנחנו בכגון אב זה במת שטומאתו חמורה טומאת שבעה וא"כ בודאי הו"א דבמת מטמו חבלים ומשיחות ולזה הוצרך גז"ש למעט: (ד) העשוי מן העזים. דסתם שק משער עזים הוא עשוי: ה"ג ת"ל או שק. ואף דכבר דרשנו אותו לרבות קלקלי וחבק אכן זהו מקמי דאתי גזירה שוה אבל אחרי דידענו אותה והוקש בה שרץ ומת אין אנו צריכים לקרא דאו לקילקלי וחבק דכי היכי דיליף מת משרץ בגזירה שוה למעט חבלים ומשיחות ה"נ יליף שרץ ממת לכל מעשה עזים לרבות קלקלי והבק: אין לי אלא השרץ. דאו שק בשרץ כתיב: (ה) אם ריבה. לטמא דבר הבא מזנב פרה ומחזיר: בטומאת ערב. הוא דריבה שהיא מרובה שכל המגעות טומאת ערב הן בין דשרץ ונבלה וש"ז ומגע הזב ומגע טמא מת ארבה אנכי בטומאת ז' שמועטת היא שאינה בכל המגעות אלא במגע המת בלבד: (ו) כל כלי לרבות הקלע. שזורקין בו אבנים ובית קיבול שלה של עור שהוא טמא ואע"פ שאינו משמש שום תשמיש אלא כמעשה מקל בעלמא ואע"פ שאין בעור ד' על ד': קמיע ותפלה. נ"כ מחופין בעור וקמ"ל דבכלל כלים הם ולא צריכי ארבעה על ארבעה ואע"פ

ואת משמשי האדם ומוציא אני את הסולם שהוא משמש את האדם ואינו משמש ד) משמשי האדם: (ה) כלי עץ יכול השידה תיבה ומגדל וכוורת קנים וכוורת קש ובור ספינה אלכסנדרית שיש להם שוליים והם מחזיקים מ׳ סאה לח שהם כוריים ביבש ת״ל מכלי עץ ולא כל כלי עץ. או יכול שאני מוציא דרור עגל וקסתות מלכים ועריבת העבדנים ובור ספינה קטנה והארון ת״ל כל כלי עץ ריבה. מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו. אחר שריבה הכתוב מיעט ת״ל שק מה שק מיוחד שהוא מטלטל במלואו אף אני ארבה דרדור עגלה וקסתות מלכים ועריבת העבדנין ובור ספינה קטנה והארון שהם מיטלטלים במלואם ומוציא אני השידה התיבה והמגדל וכוורת קש וכוורת קנים ובור ספינה אלכסנדרית שיש להם שוליים והם מחזיקים ארבעים סאה לח שהם כוריים ביבש שאינן מטלטלים במלואו: (ו) ר״מ אומר כל שמנו חכמים בטהרה טהור והשאר טמא. ר׳ יהודה אומר כל שמנו חכמים בטומאה טמא והשאר טהור. אין בין דברי ר״מ לדברי ר׳ יהודה אלא עריבת בעל הבית: (ז) רבי נחמיה אומר קופות הגדולות ה) וסאים גדולים יש להם שוליים והם מחזיקים מ׳ לח שהם כוריים ביבש שאע״פ שאין מטלטלים במלואם מטלטלים במה שנשתייר בהם: (ח) יכבס יכול אף הציפה ת״ל ו) בגד. יכול בגד גדול לבן המטמא בזב ומטמא בנגעים מנין גדול צבוע. קטן לבן. קטן צבוע. עד שתהא מרבה להביא שביין של סבכה וגנגלים ת״ל או בגד ריבה (מנין לעשות שאר כלים כבגדים תלמוד לומר טמא. יכול יטמא אדם כלי חרס ת״ל בגד בגד הוא מטמא ואין מטמא לא אדם ולא כלי חרס) מנין לרבות את הלבדים ת״ל או בגד: (ט) עור יכול אף עורות שבים יהו טמאים. ודין הוא טימא בנגעים וטימא בשרצים מה נגעים פטר בהם עורות של ים אף שרצים יפטור בהם עורות של ים: (י) ק״ו ומה אם נגעים שטימא בהם שתי וערב פטר בהם עורות של ים שרצים שלא טימא בהם שתי וערב אינו דין שיפטור בהם עורות של ים. לא אם אמרת בנגעים

הגהות הגר״א ד) משמשי האדם ואת הקולב ואת המנורה ואת הנרותה שהן משמשין משמשי האדם ואינן משמשין את האדם כצ״ל [כן הגירסא גם בראב״ד ובסמ״ג עשין רמ״ה]: **הלכה ז** ה) והסאים הגדולים שיש להם שוליים והם מחזיקין ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש טמאים שאע״פ כו׳ כצ״ל [ועיין בראב״ד ובר״ש פט״ו דכלים הוא כגירסת הגר״א]: **הלכה ח** ו) בגד יכול בגד גדול לבן כו׳ עד שתהא מרבה שבים של שבכה וגלגליון ת״ל או בגד ריבה ד״א או בגד לרבות את הלבדין כצ״ל והשאר מיותר:

ביאור

האדם. שלבד שמניחין עליהם כלים לפעמים סומכין א״ע ג״כ עליהם: ומוציא אני את הסולם שהוא משמש את האדם ואינו משמש משמשי האדם. פי׳ שדרך לעלות בעצמו עליו אבל אין דרך להשים עליו כליו: ה״ג ואת הקולב ואת המנורה ואת הנאותה שהם משמשין משמשי האדם ואין משמשין את האדם. [הגר״א וכן הוא בראב״ד ובסמ״ג עשין רמ״ה וכ״כ הזית רענן]. פי׳ קולב וכו׳ דרך להשים עליהן כליו וכל צרכיו אבל אינו רגיל בעצמו לסמוך עליהן שיקראו משמשי האדם ולא הוי דומיא דשק. וכאותן כלים שיש להם בית קיבול אין מחלקין בכך אלא כולם טמאים חוץ מן אותם שאין דרך לטלטלן כשהם מלאים וכדמפרש לקמיה: (ה) ובור ספינה אלכסנדרית. היא ספינה גדולה שפורשין בה לים הגדול וקרויה ספינה אלכסנדרית שפורשין בה מא״י לאלכסנדריה ומפני שמי הים מלוחים ואין ראויים לשתיה עושים בספינה כמו בור של עץ וממלאין בו מים מתוקים הראויים לשתיה: והם מחזיקים ארבעים סאה. שזהו השיעור שאין אדם יכול לטלטל הדבר כשהוא מלא: שהם כוריים ביבש. שביבש נוכל להוסיף גודש מלמעלה שליש יותר וכוריים הם ששים סאה: דדדור עגלה. מלשון דרי אכתפיה והיא גדולה שאין מוליכין אותה אלא בעגלה מ״מ אינה מחזקת ארבעים סאה בלח ואדם מוליכה ממקום למקום כשהיא מלאה וכן קסטות מלכים לגינים גדולים שמוליכין אותם על הגמלים בשיירות: (ו) ר׳ מאיר אומר כל שמנו חכמים בטהרה, דהיינו שידה תיבה ומגדל וכוורת הקש והקנים וכל אותן שפירשנו למעלה לענין טהרה: כל שמנו חכמים בטומאה. דרדור עגלה וקסתות מלכים ועריבת העבדן ובור ספינה קטנה וארון: אלא עריבת בעה״ב. דלדברי ר״מ שאמר דלבד מה שמנו במשנה הקודמת לטהרה הכל טמא ממילא עריבה של בעה״ב שלא מנו אותה לטהרה טמאה מפני שאינה מחזקת ארבעים סאה [ראב״ד] ודעת הר״מ בפירוש במשנה פט״ו דכלים דאפילו מחזקת ארבעים סאה ג״כ טמאה אחרי שלא נמנית עם הכלים הטהורים ולדברי ר׳ יהודה שסבר דאין לך לטמא אלא מה שמנו לעיל לטומאה טהורה מפני שהיא עבה וכבדה ואינה מטלטלת במילואה כ״כ הראב״ד ודעת הרמב״ם שם דאינה טהורה אא״כ מחזקת ארבעים סאה בלח: (ז) קופות הגדולות והסאים הגדולים. פי׳ שהן עשויות מן הזמורות והן קלות: ה״ג שיש להן שוליים והן מקבלין מ׳ סאה בלח שהם כוריים ביבש טמאים שאע״פ שאין מטלטלין במלואן מטלטלין במה שנשאר בהן. ומה שאמרו מטלטל מלא וריקן לאו דוקא מלא אלא אפילו מקצתו ודוקא הנך שמפני שהם קלים והזקים אדם יכול לטלטלן עם מקצת מה שבתוכן משא״כ בשידה תיבה ומגדל והדומה להן שמפני שהם כבדים אין דרך לטלטלם בזמן שיש בהם שום דבר וכוורת הקש והקנים אע״פ שהם קלים חלשים הם ואינם יכולים לקבל טורח הטלטול בזמן שיש בתוכן כלים [ראב״ד]: (ח) יכבס יכול וכו׳. הברייתא הזו שנויה לעיל גבי בהמה טמאה פרשתא ד׳ הלכה ט׳ ושם ביארנוה: מנין לעשות שאר כלים וכו׳ יכול יטמא אדם וכלי חרס ל״ג לה דהא בהדיא כתיב דשרץ מטמא אדם וכ״ח ושאר כלים והמדפיס טעה מברייתא דלעיל [ק״א וכן הגר״א מתקן]: ת״ל או בגד. דמלת או מורה על חלוקה אחרת קודמת אליה ואין זה אלא מה שאינו בגד ממש והם הלבדין ואף דברים הברייתא מרבה ג״כ מאו בגד אפשר דתרתי שמע מינה ויותר נכון כהגר״א דגרים ד״א או בגד לרבות את הלבדין ודינא דרישא ס״ל דילפינן מהא דגלתה התורה לעיל גבי בהמה טמאה בפרשתא ד׳: (ט) יהו טמאים. ר״ל יקבלו טומאה: טימא בנגעים. טימא הכלים בנגעים והוא נגעי בגדים וטימא אותם בשרצים מה נגעים פטר את של ים דכתיב לפשתים ולצמר או בעור ודרשינן מה צמר ופשתים מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ: (י) ק״ו. פי׳ ועוד נלמוד דבר זה דשרצים שאין עור של ים מטמא בהם מק״ו מנגעים: שטימא בהם שתי וערב. כדכתיב בקרא: שלא טימא בהם לבועים. כדילפינן לקמן מדכתיב לפשתים ולצמר מה פשתים לבן אף צמר לבן

בין בשני מינים: (ד) כל הנוגע בהם יטמא לרבות ידות הכלים. או יכול שאני מרבה יתר ג) משיעורה תלמוד לומר לכם לכל שהוא לצורכיכם דברי ר"ע. אמר לו רבי יוחנן בן נורי הכתוב אומר במטמא ואתה אומר במיטמא. אמר לו ר"ע אף אני אומר כל הנוגע בהם יטמא עד הערב אין האוכל אוכלים טמאים ולא השותה משקים טמאים מטמאים טומאת ערב: (ה) כל הנוגע בהם יכול בחייהם תלמוד לומר במותם. אי במותם יכול ד) לא בשחיטתן תלמוד לומר בהם אע"פ שחוטים. הא מה אני מקיים בהם במותם ולא בחייהם: (ו) כל הנוגע בהם יכול בכולם ת"ל מהם. אי מהם יכול במקצתם ת"ל בהם. הא כיצד שיגע במקצתו שהוא ככולו שיערו חכמים בבערשה שכן החומט תחילת ברייתו בכעדשה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר כזנב חלטאה:

פרשתא ו.

(א) **וכל** אשר יפול עליו מהם במותם יטמא במי הוא מדבר אם במיתתן הרי מיתתן אמור אם באבר מן המת הרי אבר מן המת אמור למטן הא אינו מדבר אלא באבר מן החי. הלא דין הוא מה אם בהמה שלא עשה דמה כבשרה אבר מן החי ממנה מטמא שרץ שעשה דמו כבשרו אינו דין שיהא אבר מן החי ממנו מטמא. לא אם אמרת בבהמה שהיא מטמאה במשא תאמר בשרץ שאינו מטמא במשא. הואיל ואינו מטמא במשא לא יהא אבר מן החי ממנו מטמא תלמוד לומר וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא לרבות אבר מן החי: (ב) יכול אפילו תלוי בו א) בשערה ת"ל אשר יפול הא אינו מטמא אלא כשיפול: (ג) יכול הבשר הפורש מן החי יטמא תלמוד לומר במותם מה מיתה שאין לה חליפים אף אבר מן החי שאין לה חליפים דברי רבי יוסי הגלילי. ר"ע אומר מה מיתה גידים ועצמות אף אבר מן החי גידין ועצמות. ר' אומר מה השרץ בשר גידין ועצמות אף אבר מן החי כברייתו בשר גידין ועצמות: (ד) כלי עץ יכול הסולם והקולב והנחותה והמנורה ת"ל ג) מכלי עץ ולא כל כלי עץ. ג) או יכול שאני מרבה השולחן והטבלא והדולפקי ת"ל לכל כלי עץ ריבה. מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו. אחר שריבה הכתוב מיעט ת"ל שק מה שק מיוחד שהוא משמש את האדם ואת משמשי האדם אף אני מרבה השולחן והדולפקי שהם משמשים את האדם

הגהות הגר"א הלכה ד ג) מכשיעור ת"ל בהם כצ"ל [וכן איתא בילקוט וכ"כ הקרבן אהרן]: הלכה ה ד) לא בשחיטתן צ"ל פרט לשחיטתן: פרשתא ו הלכה ב א) בשערה צ"ל כשערה: הלכה ד ג) מכלי מיותר וצ"ל מעץ ולא כל עץ [טעמו כי מכלי לא כתוב בקרא וגרס מעץ דהמ"ם של מכל קאי על עץ הכתוב אח"כ ותיבת כלי נדרש לקמיה בהלכה ה' על כלים שיש להם בית קבול]: ג) או יכול שאני מוציא כו' ת"ל כל עץ כצ"ל [ותיבת כלי נדרש לקמיה]:

ביאור

ועיין שם ברש"י ותוס' עוד ביאורים ע"ז: (ד) ידות הכלים. שאם נגעו בשרץ נטמא הכלי כולו ודריש ליה מדאמר כל הנוגע דהיינו כל הנוגע מהכלי או הוא או ידו יטמא הכלי: יכול שאני מרבה יתר מהשיעור. היינו שהיה היד יותר מהשיעור שצריך להכלי להשתמש בו: ה"ג תלמוד לומר בהם לכל שהוא לצרכיכם. פי' נוגע שהוא היד שאתם משתמשים בהם יהיה לצרכיכם ואז חשוב כמו הכלי בעצמו ומקרי שנגע בהם השרץ אבל מה שהוא יותר משיעור זה לא יקרא יד ואם נגע שרץ בזה המקום אין הכלי נטמא: הכתוב אומר במטמא. שהוא השרץ דבהם הדר לשרצים האמורין מקודם שהם המטמאין ואת דרשת אותו על הכלים המיטמאין: אף אני אומר וכו'. ר"ל גם אני מודה לדבריך דמה דכתיב בהם מיירי במי שנוגע בדבר המטמא דהיינו בשרץ ועי"ז מיעטנו להאוכל אוכלין טמאים שאינו מתטמא על ידם ומה שאמרתי דבהם אתי למעט בנגיעת השרץ ביותר מכשיעור הוא אסמכתא בעלמא מקרא ועיקר הדין הוא מסברא דאין ע"ז שם יד: אין האוכל וכו'. קמשמע לן הכא דטומאת גויה לאו דאורייתא ומשו"ה לא בעי הערב שמש ואפילו בתרומה וקדשים [ראב"ד] וכן איתא ביומא דף פ' ע"ב וטומאת גויה נקרא מה דקי"ל דהאוכל אוכלין טמאין נפסל גופו מלאכול בתרומה: (ה) אע"פ שהם שחוטים. לומר שאין שחיטתן מטהרתן: (ו) יכול בכולם. היינו בשרץ שלם ולא כשנגע בחתיכה ממנו: ת"ל מהם. וכי יפול עליו מהם דמשמע אפילו בחתיכה מהם: שיגע במקצתו שהוא ככולו. פי' דלפעמים כל השרץ אינו מחזיק יותר משיעור הזה: כזנב הלטאה. שהיא מפרכסת לאחר שנחתכה והיינו מקצתו שהוא חי ככולו והלכך בדידיה משערינן:

פרשתא ו (א) הרי מיתתן אמור. דכתיב כל הנוגע בהם במותם ורבינו לעיל דאפילו כלים בכלל: הרי אמור למטן. באמצע הפרשה דכתיב וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא תנור וכירים וגו': אלא באבר מן החי. ומאי במותם במיתת האבר: (ב) יכול אפילו תלוי בו בשערה. היינו שלא נחתך האבר מן השרץ החי לגמרי אלא תלוי בו עדיין כחוט השערה ג"כ יטמא במגע: (ג) שאין לה חליפים. שאינו יכול לחזור ולחיות: אף אבר מן החי וכו'. פי' מה דרבינו מהכתוב אשר יפול עליו מהם במותם היינו דוקא אבר שאין יכול לשוב ולחיות לאפוקי בשר שישוב ויתגדל באותו מקום ויש לו חליפין: אף אבר מן החי גידים ועצמות. ואיכא בינייהו ניב שפתים הנחתך דאין חוזרין ונגדלין ואין לו גידים ועצמות דלר"י הגלילי מטמא ולר"ע לא מטמא: רבי אומר מה השרץ וכו'. הוא מוסיף עליהם דבעינן שיהיה על האבר ג"כ בשר ואי לא"ה אף אבר לא מטמא: (ד) והקולב. הוא עמוד רחב מלמטה ודק מלמעלה ומיטלטל ומעמידין אותו לפני פתח חנות ותולין עליו הכלים [רש"י שבת דף ס']: והנחותא. הוא פשוטי כלי עץ כדאיתא במשנה דטבול יום פ"ד: ת"ל מכלי עץ. מכל כלי עץ דמשמע מקצתם ולא כולם: ה"ג או יכול שאני מוציא [הגר"א וכן הגירסא בראב"ד]: והדולפקי. הוא כלי עץ שמניחין עליו לוחית וכלים כדאיתא במשנה דכלים ריש פכ"ב: ת"ל כל כלי עץ ריבה. והגר"א גרס ת"ל כל עץ ריבה דתיבת כלי איצטריך למה דדרשינן לקמיה בהלכה ה': מה שק מיוחד שהוא משמש את האדם. שלפעמים מתכסה בו: ואת משמשי האדם. פי' שנותן לתוכו כליו: אף אני מרבה השולחן והדולפקי שהם וכו' ואת משמשי האדם

עכבר כמשמעו אף אני אביא עכבר שבים ששמו עכבר ת"ל על הארץ להוציא את שבים: (ה) או אינו אומר אלא על הארץ יטמא ירד לים לא יטמא ת"ל השורץ כל מקום שהוא שורץ יטמא: (ו) או אינו אלא השורץ יטמא עכבר שחציו בשר וחציו אדמה שאין שורץ לא יטמא. ודין הוא טימא חולדה וטימא עכבר מה חולדה כמשמעו אף עכבר כמשמעו. אי מה חולדה פרה ורבה אף עכבר פרה ורבה יצא עכבר שחציו בשר וחציו אדמה שאין פרה ורבה ת"ל בשרץ להביא את העכבר שחציו בשר וחציו אדמה הנוגע בבשר טמא ובאדמה טהור. רבי יהודה אומר אף הנוגע באדמה שכנגד הבשר מאחוריו טמא: (ז) צב זה הצב. למינהו לרבות מינים של צב חברבר ובן הנפילים וסלמנדרא. כשהיה ר' עקיבא מגיע לפסוק זה היה אומר מה רבו מעשיך ה' וגומר. יש לך בריות גדילות בים וגדילות ביבשה גדילות בים אם עלו ליבשה מתו והגדילות ביבשה אם עלו בים מתו. גדילות באור וגדילות באויר גדילות באור אם פרשו לאויר מתו גדילות באויר אם פרשו לאור מתו. מקום חיות של זה מיתתו של זה ומקום חיות של זה מיתתו של זה. ואומר מה רבו מעשיך ה' כולם וגו':

פרק ז.

(א) **טמאים** לרבות עורותיהם יכול עורות כולם ת"ל אלה אלו עורות הטמאים עור האנקה הכח והלטאה והחומט. ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה. ר' יוחנן בן נורי אומר שמונה שרצים יש להם עורות: (ב) טמאים לרבות ביצת השרץ א) וקליפת השרץ. יכול אעפ"י שלא ריקמה ת"ל בשרץ מה שרץ משירקם אף ביצה משתירקם. יכול אעפ"י שהיא סתומה ת"ל הנוגע יטמא את שאפשר לו ליגע טמא. עד כמה תינקב עד כשערה שכן אפשר לו ליגע בכשערה: (ג) הטמאים מלמד שמצטרפים זה עם זה. ג) יש דם בדם ובשר בבשר דם בבשר ובשר בדם בין במין אחד

הגהות הגר"א פרק ז הלכה ב א) וקליפת השרץ מיותר [דאותן שעורן רך כבר איתרבו ואותן שעורן קשה נטמאו ובראב"ד גרס קולית השרץ וכן איתא בגמרא דף קכ"ו]: **הלכה ג** ג) יש דם תיבת יש מיותר:

ביאור

לשם כמו שבחולדה כל מה שיקרא חולדה הוא טמא: ת"ל על הארץ. שהוא יתר דהול"ל בשרץ השורץ ובאמרו על הארץ אין זה אלא תנאי דמה שעל הארץ טמא ומה שבים לא: (ה) או אינו אומר. כלומר או אומר אני דאמרו על הארץ אינו למעט מין העכבר אלא המקום אשר בו יהיה בשעה שיטמא דהיינו שצריך שיהיה בארץ כאשר יטמא הנוגע בו וה"ק על הארץ ונגע בטהור איזה עכבר שהוא יטמאנו נפל בים ושם נגע בטהור לא יטמאנו: ת"ל השורץ וכו'. דהוה ליה למכתב בשרץ שעל הארץ וכתב השורץ אייתר ליה לומר כל מקום שהוא שורץ פי' כל מקום שהוא יכול לרחוש ולנענע והרי גם בהיותו בים הוא שט הלכך ע"כ על הארץ לא אתי אלא להראות המין: (ו) או אינו. כלומר או אינו אומר השורץ לדרשא זו אלא למעוטי עכבר הנוצר מאדמה ומלת השורץ מלשון פריה ורביה כמו פרו וישרצו ור"ל השורץ והוא הפרה ורבה יטמא שאינו שורץ לא יטמא ועל הארץ נדרוש לרמז דאם ירד לים לא יטמאנו: ודין הוא. דלא נמעט חציו עכבר וחציו אדמה מכלל טומאה הואיל ששמו עכבר כמו חולדה: אי מה חולדה פרה ורבה וכו'. וממילא נדרוש השורץ לרמז דעכבר שחציו בשר שאינו שורץ לא יטמא. ועל הארץ למעט שכשירד לים לא יטמא: ת"ל בשרץ. דקרא יתירא הוא דהא כתיב בתריה אלה הטמאים לכם בכל השרץ וע"כ אמרינן דאתי לרבויא דאפילו שרץ זו יטמא וממילא השורץ אתי לרבויי דעכבר היבשה אפילו ירד לים יטמא ועל הארץ אתי למעוטי עכבר של ים שאינו מטמא: שכנגד הבשר מאחוריו טמא, אפשר שטעמו דומיא דהנוגע בעור שכנגד הבשר מאחוריו שהוא טמא וכנ"ל: (ז) צב זה הצב. הידוע: חברבר. בגמרא גריס הערוד והוא בא מן הצב והנחש: הנפילים. שרץ מין צב: וסלמנדרא. פירש"י שרץ הבא מן האור מעצי הדס ע"י מכשפות וקים להו דמין צב הוא: לפסוק זה. משום דמיירי בסלמנדרא:

פרק ז (א) טמאים וכו'. כלומר טמאים הול"ל ואמר הטמאים לרבות עורות השרצים הרכין שיהיו מטמאין כבשרן ומאי ה' יתר מרבינן נמי צירן ורוטבן וקיפה שלהן ועור הרך נמי איתא בהדייהו דאיהו נמי אוכל הוא וה"א מרבה כל מה שהוא אוכל יחד: ת"ל אלה. אלה הטמאים והוא מיעוטא דלא לרבות כל מי שהוא טמא ומסתברא דאתי לרבות רק מי שעורו רך כבשר והוא אלו דקחשיב בברייתא: הלטאה כחולדה. ס"ל דעור של הלטאה יש לו ממש כעור של חולדה: יש להם עורות. דסבר הטמאים הוקשו זה לזה מה חולד ועכבר וצב ותנשמת יש להם עורות אף הנך נמי אית להו עורות אע"ג דהאי קלים והאי עב וה' דהטמאים אתי לרבות רק צירן ורוטבן וקיפה שלהן: (ב) טמאים. ה' יתירה דהטמאים נדרש לכמה דרשות לאסור צירן ורוטבן וקיפה ולעורות כבשרן ועכשיו דריש לה לביצתן דהה' מרבה להם טומאה לכל מה שיהיה אוכל ויוצא מהם: ביצת השרץ. יש שרץ שמטיל ביצים צב והלטאה והחומט: וקליפת השרץ. בראב"ד גרס וקולית השרץ: אף ביצה משריקמה. פי' ריקמה כמו שפיר מרוקם שיש עליו צורת שרץ והכי מפרש בתוספתא דחולין כמה הוא ריקמה כדי שיראה שרץ מתוכה: יכול אע"פ שהיא סתומה. פי' בין בביצה בין בקולית: ת"ל הנוגע יטמא. הקולית אינה מטמאה אלא מפני המוח שבה וכן הביצה מפני השרץ ומשו"ה בעינן שיהיה אפשר לו ליגע בהם מיהו אע"פ שלא נגע אלא במה שבחוץ טמא מפני שהם שומרים למה שבפנים דשומר מכניס ומוציא טומאה והוא שיש בפנים מוח כעדשה: שכן אפשר לו ליגע בכשערה. דהיינו שער ראשו וזקנו אם יכניסנו לתוכו הרי נגע וטמא שהשער המחובר הרי הוא כבשר בין שער טהור הנוגע בטומאה בין שער טמא שנגע בו הטהור נטמא: (ג) הטמאים מלמד שמצטרפין וכו'. היינו מדחברן כולם כאחד וקראן טמאים הנה הוא לומר דמצטרפין זה לזה: דם בבשר ובשר בדם. פי' בין שהוא רוב השיעור מן הדם ומיעוט מן הבשר וכן להיפך: בין במין אחד וכו'. כגון בשר עכבר זה או דמו עם של עכבר אחר וכן שהוא חצי שיעור מעכבר וחצי שיעור מחולד. מפרש במעילה פ' קדשי מזבח (דף יז) דוקא בכולן אבל במקצתן לא פי' כשיהיה כל דם השרץ משלים לכעדשה מן הבשר אז הוא מצטרף אפילו עם מין אחר אבל מקצת דמו אין מצטרף אלא עם בשרו ממש [ראב"ד]

ועיין

ואין מטמאים לא אוכלים ולא משקים ולא כלים במשא. הנושא ולא הנישא:

פרשתא ה.

(א) **וזה** לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ החולד והעכבר והצב למינהו והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת. אלה הטמאים לכם בכל השרץ מה ת"ל לפי שנאמר לא תטמאו בהם ונטמתם בם שומע אני טומאת הגויות וטומאת הקדשות א) ת"ל החולד והעכבר והצב למינהו. (טמאים) יכול יהו אלו מטמאים אדם וכלים ואלו יהו מטמאים אדם ולא כלים או כלים ולא אדם ת"ל אלה אין לך אלא אלו. או אינו מוציא ב) אלא אלו שלא היה בענין הפרט מה הפרט מפורש בעל עצמות ופרה ורבה אף אינו מוציא אלא כל ג) שאינו בעל עצמות ופרה ורבה מנין בעל עצמות ואינו פרה ורבה או אינו בעל עצמות ופרה ורבה ד) עד שאתה מרבה את בעל עצמות שהם פרים ורבים ת"ל אלה הטמאים לכם בכל השרץ אין לך מטמא בשרץ אלא אלו בלבד: (ב) ה) זה לכם הטמא להביא את דמו שיטמא כבשרו. והלא דין הוא ומה אם בהמה שהיא מטמאה במשא לא עשה דמה כבשרה שרץ שאינו מטמא במשא אינו דין שלא נעשה דמו כבשרו ו) תלמוד לומר זה טמא להביא את דמו שיטמא כבשרו: (ג) יכול יכשיר הזרעים ודין הוא ומה דם בהמה שאינו מטמא טומאה חמורה מכשיר את הזרעים דם השרץ שהוא מטמא טומאה חמורה אינו דין שיהא מכשיר את הזרעים ת"ל לכם הוא טמא ואינו מכשיר את הזרעים: (ד) מתוך שנאמר עכבר יכול אף עכבר של ים יטמא. והלא דין הוא טימא בחולדה וטימא בעכבר מה חולדה מין הגדל על הארץ אף עכבר מין הגדל על הארץ. או מה חולדה כמשמעו אף

הגהות הגר"א פרשתא ה הלכה א א) ת"ל וזה לכם הטמא החולד והעכבר והצב למינהו וגו': ב) [אלא אלו שהם כענין הפרט כצ"ל כן משמע באדרת אלי']: ג) שאינו צ"ל שהוא: ד) עד שאתה כו' עד ת"ל מיותר וצ"ל ואין פרה ורבה ואין בעל עצמות, [לפי הגהתו נוסח הברייתא כן הוא או אינו מוציא אלא אלו שהם כענין הפרט מה הפרט מפורש בעל עצמות ופרה ורבה אף אינו מוציא אלא כל שהוא בעל עצמות ופרה ורבה מנין בעל עצמות ואינו פרה ורבה או אינו בעל עצמות ופרה ורבה ואין פרה ורבה ואין בעל עצמות ת"ל אלה וכו']: **הלכה ב** ה) זה צ"ל וזה: ו) ת"ל זה צ"ל וזה:

ביאור

שטעונים כלים פשיטא שהם טמאים וגם לא היה צ"ל למי הם טמאים ולזה אמר שבא למעט שאם הם נשאו הנבילה לא יקבלו טומאה ופירוש הפסוק טמאים המה בעבורכם שע"י עצמכם הם טמאים במשא אבל אם הם נשאו את הנבילה לא: ואין מטמאים, היינו שאין מתטמאים אם הם נושאים כגון אם בכף שהם מונחים הכריעו הם את הנבילה וה"ה להיפך אם הנבילה הכריע אותם דהוו הם נישאים:

פרשתא ה (א) מה ת"ל. דהיה לו לכתוב מכל השרץ השורץ על הארץ אלה הם הטמאים לכם: שומע אני טומאת הגויות. כגון שאכל אוכלין טמאים ראשון לטומאה או שני דע"ז רמז הכתוב שנטמא גופו ע"י אכילתן וטומאת הקדשות היינו מעלות שעשו חז"ל בהקדש כדאיתא ספ"ב דחגיגה וכל הני אסמכינהו רבנן אלאו דלא תטמאו בהם וא"כ הו"א דכל זה הוא מדאורייתא ת"ל וזה לכם הטמא החולד והעכבר וגו' דוקא אם נגע באלו טמא מדאורייתא וקרא דלא תטמאו בהם ונטמתם בם לאו לאכילה אתא שאין לך דבר שמטמא אדם ע"י אכילה אלא נבלת עוף טהור ועיקר קרא דרשינן (יומא לט) אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה [זית רענן]: ואלו. פי' טומאת גויות והקדשות יהיו מטמאים אדם ולא כלים וכו': או אינו מוציא אלא אלו כל שאינו כעין הפרט כצ"ל: כל שאינו בעל עצמות ופרה ורבה. הך תיבות שאינו קאי גם על ופרה ורבה ופירושו שאינו בעל עצמות ואין פרה ורבה: מנין בעל עצמות ואין פרה ורבה. ר"ל שגם אותו נמעטנו מלטמא: עד שאתה מרבה את בעל עצמות שהם פרים ורבים. ר"ל שגם הם יהיו בכלל המיעוט מלטמא ת"ל אלה וכו'. [ועיין בהגהות הגר"א שגירסתו מכוונת מאוד בלי שום דוחק]: (ב) זה. צ"ל וזה [הגר"א]: להביא את דמו שיטמא כבשרו. בכעדשה ועיין בב"ר דפליגי פה רשב"י ור' אלעזר בר' יוסי דרשב"י יליף לה מן ה' דהטמא דאמר טמא הטמא כלומר היל"ל טמא ואמר הטמא ור' אלעזר בר' יוסי יליף לה מן ו' יתירא דוזה דהיל"ל זה ואמר וזה: לא עשה דמה כבשרה. דבשרה מטמא בכזית כדאיתא בתוספתא דשביעית פ"ק ודמה ברביעית: ה"ג ת"ל וזה: (ג) יכול יכשיר הזרעים. לקבל טומאה כמו בדם בהמה: שאינו מטמא טומאה חמורה. לטמא אדם וכלים רק אוכלין ומשקין ועל כל זה מכשיר הזרעים לקבל טומאה כדמייתי לקמן מקרא דם השרץ שמטמא טומאה חמורה אינו דין שיכשיר הזרעים: ת"ל לכם. דמשמע לכם הוא מטמא אבל אינו מכשיר הזרעים ליטמא דבדם הכתוב מדבר כמ"ש: (ד) עכבר שבים. דג הוא דומה לעכבר ועכבר שמו: ודין הוא. דלא מטמא וא"ל קרא: טימא בחולדה. עם העכבר שחיברן יחד החולד והעכבר להשוות אותם: מה חולדה מין הגדל על הארץ. ולא שבים שאין בים חולדה כדתניא בפ"ט דחולין כל מה שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה: אף עכבר. אע"פ שיש ממנו בים לא טימא אלא מין הארץ: אי מה חולדה. כלומר או נאמר שהשיווי אינו אלא לומר דהעכבר יהיה כולל כל מה שיקרא עכבר כי לא נשגיח למקומות אלא לשם

שתירצו דזה נפקא מעצם הכתוב המובא לעיל הנוגע בהם יטמא והכא מריבויא דכל אכן זה דוחק דמהמשך לשון הברייתא משמע דקאי על הכתוב הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב וע"כ נלענ"ד דצ"ל כל הנוגע בנבלתם יטמא בין אדם ובין כלים. והנה זה הענין מיירי באבר מן המת וכן צ"ל בפסוק כ"ד כל הנוגע בנבלתם שגם מיירי באבר מן החי התם נמי כל לרבויי שנטמאו כלים במגע באבר מן החי מחמת עצמם וכדאמרינן לעיל בהלכה ו' דהוצרך הכתוב לומר תרוייהו ע"ש וצ"ל ברור שמטעם זה הגיה הגר"א בפרשה ד' הלכה ה' שצ"ל ת"ל הנוגע וכו' ומחק תיבת כל משום דאיצטריך תיבת כל לרבות בנגעו מחמת עצמן באבר מן החי]:

מטהרתה: (ב) והלא דין הוא שרץ אסור באכילה ובהמה טמאה אסורה באכילה מה שרץ אין שחיטתו מטהרתו אף בהמה טמאה אין שחיטתה מטהרתה: (ג) או כלך לדרך זו טרפה אסורה באכילה ובהמה טמאה אסורה באכילה מה טריפה שחיטתה מטהרתה אף בהמה תטהרנה שחיטתה: (ד) נראה למי דומה דנין דבר שאין למינו שחיטה מדבר שאין למינה שחיטה ואל תוכיח טרפה שיש למינה שחיטה. או כלך לדרך זו דנין דבר שמטמא במשא מדבר שמטמא במשא ואל יוכיח שרץ שאינו מטמא במשא ת"ל כל הנוגע בהם יטמא להביא בהמה טמאה שלא תהא שחיטתה מטהרתה: (ה) א) וכל הולך על כפיו זה הקוף. ב) כל הולך להביא את הקפוד ואת הולדת הסנאים ואת אדני השדה ואת כלב הים. ג) זו חיה טהורה. חיה טמאה מנין ת"ל ההולכת על ארבע. ד) כל חיה להביא את הפיל: (ו) אם נאמרו למעלה למה נאמרו למטה אלא העליונים באבר מן החי והתחתונים באבר מן המת. והלא דין הוא ומה אבר מן החי שהבשר הפורש ממנו טהור הרי הוא מטמא אבר מן המת שהבשר הפורש ממנו טמא אינו דין שיהא טמא. לא אם אמרת באבר מן החי שאיסורו נוהג בבני נח כישראל תאמר באבר מן המת שא"ן איסורו נוהג בבני נח כישראל. הואיל ואין איסורו נוהג בבני נח כישראל לא יטמא תלמוד לומר הנוגע והנושא לרבות אבר מן המת: (ז) הנוגע יטמא עד הערב ואין הנוגע מטמא בגדים. והלא דין הוא ומה אם במקום שלא נטמאו מחמת עצמם במשא נטמאו מחמת הנושא מקום שיטמאו מחמת עצמן במגע אינו דין שיטמאו מחמת הנוגע ת"ל והנוגע יטמא עד הערב ואין הנוגע מטמא בגדים: (ח) והנושא יכבס בגדיו מלמד שהנושא מטמא בגדים. והלא דין הוא ומה אם במקום שנטמאו מחמת עצמם במגע לא נטמאו מחמת הנוגע מקום שלא נטמאו מחמת עצמן במשא אינו דין שלא יטמא מחמת הנושא ת"ל והנושא יכבס בגדיו מלמד שהנושא מטמא בגדים: (ט) ק"ו שלא יטמאו מחמת עצמם במגע. ומה אם במקום שנטמאו מחמת הנושא לא נטמאו מחמת עצמם מקום שלא נטמאו מחמת הנוגע אינו דין שלא יטמאו מחמת עצמם במגע ת"ל כל הנוגע בהם יטמא בין אדם בין כלים: (י) קל וחומר שיטמאו מחמת עצמם במשא. ומה אם במקום שלא נטמאו מחמת הנוגע נטמאו מחמת עצמם במגע מקום שנטמאו מחמת הנושא אינו דין שיטמאו מחמת עצמם במשא תלמוד לומר לכם לכם הם מטמאים

הגהות הגר"א פרק ו הלכה ה א) הולך על כפיו כצ"ל: ג) וכל הולך להביא כצ"ל: ג) החיה זו חיה כו' כצ"ל: ד) בכל חיה להביא את הפיל כצ"ל:

ב י א ו ר

שלם: ת"ל הם. עוד הפעם בקרא דהולך על כפיו דמיירי באבר מן המת כדלקמיה למעט דדוקא הם בעצמם ולא יצטרף חצי אבר מן החי עם חצי אבר מן הנבילה: שלא תהא שחיטתה מטהרתה. מטומאת נבילות דמקראי דלעיל הו"א דרק שהשחיטה לא מהני להתירה לאכילה משום דאין לה סימני טהרה אבל עכ"פ מהני להתירה מטומאת נבילות: (ב) מה שרץ אין שחיטתו מטהרתו. כדדרשינן לקמן בפ"ז הלכה ה' מקרא: (ד) דנין דבר שהוא מטמא במשא. פי' טרפה ראויה לטמא במשא כשתמות ובהמה טמאה מטמאה במשא כשמתה ואל יוכיח שרץ שאינו מטמא במשא לעולם: (ה) וכל הולך על כפיו. הנה למעלה אמר לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה וגו' ואף שהיא אינה מעלת גרה עכ"פ פרסה אית לה כגון חמור וחמורה וסוס וחזיר אבל חיה שאין לה פרסה כלל כגון הכלב והארי והדוב והנמר והקוף והקפוד שאין להם פרסה כלל אלא לפרנים ואצבעות כאדם והם דורסין על פס ידיהם ורגליהם כאדם עדיין לא במענו שהם בכלל כל הטומאות הללו ת"ל וכל הולך על כפיו. והנה בברייתא זו דרש כל הכתוב הזה כסדר הולך על כפיו זה הקוף ורבותא קאמר שאע"פ שדומה בצורתו לאדם ובאצבעות ידיו ורגליו כאדם אעפ"כ טומאתו כבהמה: וכל הולך להביא את הקיפוד. חיה קטנה מאוד ומפני שדומה לשרצים כגון החולד והעכבר לכך הוצרך לומר כי מין חיה הוא: והולדת הסנאים. פי' חולדה הגדלה בין הסנה והיא גדולה מן החולד אלא שהיא דומה לה בצורתה ולכך הוצרך לומר כאן שהיא מין חיה:

ואת אדני השדה. בירושלמי מפרש בר נש דטוריי והוא חי מטיבורו וכשנפסק טיבורו לא חיי: ואת כלב הים. פי' אע"ג דכל מה שבים טהור כלב הים שאני מפני שכשרוצין לתפשו בורח ליבשה ועיין כלים פי"ז משנה י"ג: ה"ג החיה זו חיה טהורה: ה"ג בכל חיה להביא את הפיל. מפני שהוא בריה משונה שמברכין עליו משנה הבריות הו"א דאינו בכלל בא' חיה: (ו) למה נאמרו למטה. פי' כל הנוגע בנבלתם יטמא והנושא את נבלתם יכבס למה החזירן הכתוב פעם אחרת כיון דאמר טמאים הם לכם ממילא ידעינן דבטומאה האמורה בפרשה זו קאמר שהרי פירש תחלה מגע ומשא ומפרש ואזיל דנוהגות אותן הטומאות על מפרסת פרסה ועל הולך על כפיו: והתחתונים באבר מן המת. ר"ל ואפילו אין בו כזית בשר דאי אית ביה כזית בלא"ה טמא משום כזית מן הנבילה דמטמא במגע ומשא: ת"ל הנוגע והנושא. פעם אחרת: (ז) ומה במקום שלא נטמאו מחמת עצמם במשא. פי' שאם היו הבגדים בכף מאזנים והנבילה בכף שניה והכריעו הבגדים את הנבילה לא נטמאו הבגדים במשאם את הנבילה מ"מ נטמאו הבגדים המחוברים על האדם בשעה שנושא את הנבילה: מקום שיטמאו מחמת עצמן במגע. אם נגעו הבגדים מאליהן בנבילה נטמאו אינו דין שיטמאו הבגדים המחוברים על האדם בעת שנוגע בנבילה: (ט) ת"ל כל הנוגע וכו'. והאי כל יתירא הוא לרבות שכלים שנגעו בנבילה נטמאו מחמת עצמם *): (י) ת"ל לכם. שאחר אומרו והנושא את נבלתם יכבס בגדיו אמר טמאים המה להם והוא יתר דאחר שטעונים

*) וק"ק מה שסיים הברייתא ת"ל כל הנוגע בהם דהא דרשינן לעיל להביא בהמה טמאה שאין שחיטה מטהרתה ויש שתירצו

והנושא לרבות אבר מן החי: (ו) יכול אף בשר הפורש מן החי יטמא ת"ל נבילה מה נבילה שאין לה חילופים אף אבר מן החי שאין לו חילופים דברי ר' יוסי הגלילי. ר"ע אומר מה נבילה גידים ועצמות אף אבר מן החי גידים ועצמות. רבי אומר מה נבילה כברייתו בשר גידים ועצמות אף אבר מן החי כברייתו בשר וגידים ועצמות: (ז) הנוגע יטמא עד הערב ואין הנוגע מטמא בגדים והלא דין הוא ומה אם משא מועט הרי הוא מטמא בגדים מגע מרובה אינו דין שיטמא בגדים ת"ל הנוגע יטמא עד הערב ואין הנוגע מטמא בגדים: (ח) הנושא יכבס בגדיו מלמד שהנושא מטמא בגדים. והלא דין הוא ומה אם מגע מרובה אינו מטמא בגדים משא מועט אינו דין שלא יטמא ת"ל הנושא יכבס בגדיו מלמד שהנושא מטמא בגדים: (ט) יכול אף הציפה ת"ל בגד. אי בגד יכול בגד גדול לבן ה) מטמא בזב ומטמא בנגעים. ומנין גדול צבוע קטן לבן קטן צבוע עד שאתה מרבה ו) שביין של סבכא ז) והגלגלים ת"ל ח) בגד בגדיו ריבה. מנין לעשות שאר כלים כבגדים ט) ת"ל טמא. יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגד. בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס. י) מנין לרבות הציב היוצא ממנו ושערה שכנגדו ת"ל טמא:

פרק ו.

(א) **לכל** הבהמה להביא את השליל שיהא אבר מן החי ממנו מטמא. טמאים מלמד שמצטרפים זה עם זה. יכול יצטרפו למתים ת"ל הם. יכול לא יצטרפו למתים החמורים אבל יצטרפו עם נבילות הקלות ת"ל הם. כל הנוגע בהם יטמא להביא את בהמה טמאה שלא תהא שחיטתה

הגהות הגר"א הלכה ט ה) שמטמא בזב כצ"ל: ו) שביץ צ"ל שבים: ז) גילגלין צ"ל: ח) בגדיו בגדיו ריבה [מחק תיבת בגד וגרס בגדיו והברייתא קאמר מדכתיב בגדיו ריבה כל הני]: ט) ת"ל טמא צ"ל וטמא: י) מנין לרבות הציב כו' עד סוף מיותר [טעמו דדין זה של הציב והשער לא שייך לענין נושא כ"א לענין נוגע וברייתא זו הלא איירי עד כה בענין נושא ובאמת לענין מגע בנבילה מבואר עיקר דין זה לקמן פרשתא יו"ד הלכה ו' ו' עיי"ש]:

ביאור

לאבר הפורש ממנו שלא יהא מטמא: (ו) יכול אף בשר וכו' ת"ל נבילה. ר"ל דאין לנו להרבות טומאה יותר ממה שנמצא בתורה: מה נבילה שאין לה חלופין. שהרי מתה: אף אבר מן החי וכו'. ר"ל שאין לנו לרבות מפסוק כל הנוגע בם יטמא רק דבר שאין לו חלופים ולאפוקי בשר מן החי שיש לו חלופין שהבשר חוזר וגדל במקומו: ר"ע אומר מה נבילה וכו'. הראב"ד גרים לכל הבהמה וגו' מה בהמה גידים ועצמות וכו' ואיתא בגמרא הנ"מ בין ר"י הגלילי ור"ע כוליא וניב שפתים הנחתכין מן החי דאין חוזרין וגדלין ואין בהם גידין ועצמות דלר"י הגלילי מטמאין ולר"ע דבעי דוקא גידים ועצמות טהורין: ר' אומר וכו'. הוא מוסיף דבעינן שיהא על האבר ג"כ בשר ואל"ה אין שם אבר עליו ואיכא בינייהו ארכובה הנמכרת עם הראש שאין עליה בשר כראוי אלא גידים ועצמות דלר"ע אבר היא אע"ג דלית בה בשר ולרבי אין שם אבר עליה: (ז) משא מועט. שאינה נוהגת בכל הטומאות דלא כל הטומאות המטמאות במגע מטמאות במשא: מגע מרובה. דכל טומאות שמטמאות במשא מטמאות ג"כ במגע ועודף עליהם המגע שיש מקומות דמטמאות במגע ולא במשא: (ט) יכול אף הציפה. אי גרסינן ציפי הוא המחצלת שיושב או שוכב עליו ואית דמפרשי ציפי צמר והיינו צמר שאינו טווי כדתניא בתוספתא דכלאים הפוקרין והציפין אין בה משום כלאים [ק"א]: ת"ל בגד. וזה לא מיקרי בגד: אי בגד יכול בגד גדול לבן שמטמא בזב [כצ"ל] ומטמא בנגעים. פי' בגד גדול של ג' על ג' טפחים שהוא ראוי למדרס הזב ושיהא לבן כדי שיהא ראוי ליטמא בנגעים כדדרשינן במסכת נגעים בבגד צמר או בבגד פשתים מה בגד פשתים כברייתו אף צמר כברייתו אבל בגד גדול צבוע שהוא מטמא בזב ואינו מטמא בנגעים או בגד קטן שהוא מטמא בנגעים אם יש בו שלש על שלש אצבעות ואינו מטמא במדרס הזב או בגד קטן צבוע שאינו מטמא בזב ולא בנגעים: עד שאתה מרבה שבים. כצ"ל: שבים של סבכה. כדכתיב השביסים והשהרונים והוא שעל הסבכה עושים ליופי ועומד על מצחה ומקיף מאוזן אל אוזן ועליו מניחין טסי זהב וחוליות של מרגליות כמה דכתיב את תפארת העכסים והשביסים: סבכה. שמונח שם שער ראשה כשהיא מתקשטת:

והגילגלין. והוא גילגולין הנזכר בפי"א ממסכת נגעים שהוא צלצול קטן נאמר או מפשתים: ת"ל בגד בגדיו. פי' דהיה יכול לכתוב בגד וכתב בגדיו לשון רבים כל מיני בגדים גדולים וקטנים לבנים וצבועים: שאר כלים. אע"פ שאינו לבוש כהן אלא שנוגע בהן בשעה שהוא נושא את אבר מן החי או הנבילה כי היכי דמטמא בגדיו: ה"ג ת"ל וטמא. דמילה יתירה היא דהרי בנוגע אמר יטמא עד הערב ולא היה לו לכתוב בנושא אלא מזה שניתוסף עליו שהוא טומאת בגדים: יכול יטמא אדם וכלי חרס. פי' כלי חרס הרי הוא כאדם מפני שהוא רחוק לקבל טומאה כאדם הואיל ואינו מטמא מגבו וניצול בצמיד פתיל באהל המת ומציל כל מה שבתוכו: מנין לרבות הציב וכו'. משנה היא בפרק העור והרוטב (דף קכד) עור שיש עליו כזית בשר [במקום אחד] הנוגע בציב היוצא ממנו ובשערה שכנגדו טמא ופירש"י ציב רצועה ותלתל היוצא מאותו בשר ותלוי ובאותו ציב ליכא כזית אבל מעורה הוא לכזית: ובשערה שכנגדו. היינו שער על העור שכנגד אותו בשר: טמא. דשער והעור הוי שומר לאותו בשר ועביד מעשה יד להכניס ולהוציא הטומאה ומפיק זה בגמרא (דף קיח) מדכתיב יטמא (היינו הפסוק ל"ט הנוגע בנבלתה יטמא) וזהו ששנינו בברייתא כאן מנין לרבות הציב היוצא היינו בציב היוצא מכזית בשר נבילה או בשער שכנגדו והנוגע קאי ולא אנושא וצ"ל ת"ל יטמא וכן איתא בראב"ד:

פרק ו (א) להביא את השליל וכו'. היינו שתחב ידו במעי בהמה בחייה וחתך אבר מן הולד מטמא משום אבר מן החי ולא אמרינן דאין שם אבר מן החי כ"ז שלא נולד: מלמד שמצטרפין זה עם זה. פי' חצי אבר מבהמה זו וחצי אבר מבהמה זו בין טמאים עם טמאים ובין טמאים עם טהורים [ראב"ד וע"ש שמאריך בזה]: יכול יצטרפו למתים. פי' חצי אבר מן החי מן הבהמה עם חצי זית מן המת לטמא עכ"פ טומאת אבר ת"ל הם דמשמע הם בעצמם ולא עם אחרים: למתים החמורים. ר"ל דבעצמא הם חמורים שמטמאים טומאת שבעה: עם הנבילות הקלות. שהרי שוה טומאתן ליום אחד ונאמר דיצטרף חצי אבר מן החי וחצי אבר מן הנבילה לשיעור

שלם

יכול יהיה אבר מן החי מטמא בכולם תלמוד לומר בהמה. אוציא את הדגים הגדלים בים שאין מקבלים טומאה ולא אוציא החגבים ת"ל מפרסת. אוציא את החגבים שאין למינן טומאה ולא אוציא את העופות שיש למינן טומאה ת"ל פרסה. אוציא את העוף הטמא ולא אוציא את העוף הטהור. ודין הוא ומה אם בהמה שאינה מטמאים בגדים א) אבית הבליעה אבר מן החי ממנו מטמא עוף שמטמא בגדים אבית הבליעה אינו דין שיהא אבר מן החי מטמא ת"ל שסע. אין לי אלא בהמה טהורה בהמה טמאה מנין ת"ל לכל הבהמה. חיה טהורה מנין ת"ל מפרסת. חיה טמאה מנין ת"ל פרסה. לשיסועים מנין ת"ל ושסע. לאין שיסועים מנין ת"ל איננה שוסעת. מעלת גרה ב) בבהמה מנין ת"ל מעלת גרה. לשאין מעלה גרה מנין ת"ל איננה מעלה. ג) והלא חזיר מפרים ומשוסע יכול לא יהא אבר מן החי מטמא הימנו ת"ל גרה איננה מעלה טמאים הם: (ב) במה הוא מדבר אם במיתתן הרי מיתתן אמורה אם באבר מן המת הרי אבר מן המת אמור למטה הא במה זה מדבר באבר מן החי: (ג) והלא דין הוא טימא באדם טימא בבהמה מה אדם אבר מן החי מטמא הימנו אף בהמה יהא אבר מן החי מטמא הימנה: (ד) הין אם החמיר באדם בטומאה חמורה נחמיר בבהמה בטומאה קלה. אני אדיננו מן שרצים הקלים טימא בבהמה טימא בשרץ מה שרץ אבר מן החי ממנו מטמא אף בהמה יהא אבר מן החי ממנו מטמא: (ה) הין אם החמיר בשרץ שעשה דמו כבשרו נחמיר בבהמה שלא עשה דמה כבשרה. אני אדיננו מן אבר מן המת שאין איסורו נוהג בבני נח כישראל הרי הוא מטמא אבר מן החי שאיסורו נוהג בבני נח כישראל אינו דין שיטמא. לא אם אמרת באבר מן המת שהבשר הפורש ממנו טמא תאמר באבר מן החי שהבשר הפורש ממנו טהור והואיל והבשר הפורש ממנו טהור לא יטמא ד) ת"ל כל הנוגע

הגהות הגר"א פרשתא ד הלכה א א) אבית צ"ל בבית: ב) בבהמה מיותר [דהא אסיק דה"ה בחיה]: ג) והלא חזיר עד הלכה ב' מיותר: **הלכה ה** ד) ת"ל הנוגע כו' כצ"ל [מחק תיבת כל כי לא מכל דרשינן זה כ"א מעצם הכתוב הנוגע שקאי על אבר מן החי ותיבת כל יצטרך על מה דדרשינן לקמן בפ"ו הלכה ט"ת ע"ש בביאורנו בהגה]:

ביאור

האלה קאי גם על אבר מן החי שיהא מטמא ולזה אמר דיכול שאלו הפסוקים קאי לכל האמור בענין למעלה שיהא אבר מן החי מהם מטמא: ת"ל בהמה. הוא מה שכתב לקמיה לכל הבהמה וגו': שאין מקבלין טומאה. כדאיתא לקמן או בגד או עור יכול אף עורות של ים יהיו טמאים ת"ל וכו' וה"ה שאין מטמאין אחרים כדאמרינן לקמן גבי שרצים על הארץ להוציא עכבר של ים ולכך אין אבר מן החי ממנו ג"כ מטמא ויותר נראה לפרש שהמקום שבים אינו עשוי לקבל טומאה שהדגים שגדלים באותו מקום אינם מקבלים טומאה ולאפוקי חגבים הגדלים בארץ שארץ הוא מקום לקבל טומאה: אוציא את החגבים שאין למינן טומאה. פי' שאין טומאה מפורשת בהן: שיש למינן טומאה. היינו שעוף טהור מטמא בגדים אבית הבליעה: ת"ל פרסה. דהיא מלה יתירה אלא דאתי לאפוקי עוף שאין לו פרסה: אם בהמה שאינה מטמאה בגדים אבית הבליעה, פי' אם תאב לו חבירו נבילה בבית בליעתו ובלעה אינו נטמא על ידי זה: שהוא מטמא בגדים. שהוא חידוש טומאה בו אינו דין וכו': ת"ל שסע. דלא שייך בעוף: חיה טהורה מנין ת"ל מפרסת. מעיקרא דריש מלות אלו מעוטין מדיוקא דדייקינן מפרסת אין שאינה מפרסת לא ולזה אמעיטו כל מאי דלא שייכי ביה ועכשיו דריש להו ריבויא מהמלות בעצמם שמרבים כל מאי דשייכא בהו אלו סימנים וידוע דחיה בכלל בהמה: לשסועים מנין. שסועים נקרא כשהיא סדוקת הפרסה ומובדלת מלמעלה ומלמטה בשתי לפרנים: ת"ל ושסע. דמלה יתירה היא דהי"ל לומר ואינה שוסעת ולזה אמרו דתרי מילי קאמר ושסע אמר על השסועים ואיננה שוסעת אמר על אינה שסועה שפרסותיו סדוקות מלמעלה ואינם שסועות ומובדלות לגמרי שמלמטה הם מחוברות וכן דרשו באומרו וגרה איננה מעלה דלא היה לו לומר אלא ואיננה מעלה גרה ולזה אמרו דגרה שהיא מעלת גרה ואינה גרה שאיננה מעלת גרה וכונת התנא לומר דאין סימנים אלו בבהמה אחת אלא כל חד נדרש לעצמו ור"ל בין שתהיה שוסעת בין אינה שוסעת בין מעלת גרה או לא בכולם אבר מן החי מהן מטמא: והלא חזיר מפרים ומשוסע וכו'. קשה דהא קאמר מתחלה לשאין מעלה גרה מנין וכו' וכאמת הגר"א בהגהותיו מחקו עד הלכה ב' וע"פ הדחק י"ל דהזור לבאר דמה שכתוב בתורה וגרה איננה מעלה הוא בשביל חזיר דהוא מפרים ומשוסע יכול וכו': (ב) אם במיתתן הרי מיתתן אמורה, פי' בפרשת וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה ומרבינן התם גם בהמה טמאה מדכתיב לכם וגם לעיל כתיב ובנבלתם לא תגעו [ק"א]: הרי אבר מן המת אמור למטה. בסוף פרשה זו פ"ו הלכה ו' דאיתא התם ת"ל הנוגע והנושא לרבות אבר מן המת: הא במה זה מדבר באבר מן החי. ומה דכתיב כל הנוגע בנבלתם כלול נמי האבר הניפול מן הבהמה כשהיא חיה דזה האבר כלה ממנו חיותו דומיא מה שכתוב בשרץ וכי יפול מנבלתם עליו מדבר באברים הנושרים מן השרץ: מה אדם אבר מן החי מטמא הימנו. כדאיתא בספרי בפרשת פרה על הפסוק או בעצם אדם ודרשינן ממנו בספרי זה אבר מן החי: (ד) אם החמיר באדם בטומאה חמורה. שטמא על ידו שבעה ימים: בטומאה קלה. אותו היום עד הערב: טימא בשרץ. הם שמונה שרצים המטמאים אדם וכלים וכדכתיב בפרשת אמור או אשר יגע בכל שרץ אשר יטמא לו: שרץ אבר מן החי ממנו מטמא. כדיליף לקמן: (ה) שעשה דמו כבשרו. כדיליף לקמן מדכתיב וזה לכם הטמא: אני אדיננו מן אבר מן המת, אני אדין שיהא אבר מן החי מן הבהמה מטמא מאבר מן המת ממנה דהיינו אבר שנחתך ממנה כאשר היא מתה: אבר מן המת שאין איסורו נוהג בבני נח, שהרי לא נצטוו על השחיטה אלא נוחר ואוכל: אבר מן החי איסורו נוהג בבני נח. שנצטוו עליו דכתיב אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו: שהבשר הפורש ממנו טמא. דהא איכא כזית נבילה: אבר לא נקרא כבשר בעלמא אא"כ יש בו גידים ועצמות: תאמר באבר מן החי שהבשר הפורש ממנו. מן החי וה"ה מן האבר ואפילו אם יש בו כזית טהור כדיליף לקמיה: והואיל והבשר הפורש ממנו טהור. נראה שאין חלק הנפרד ממנו חשוב כמת והו"א דה"ס

לאבר

אף כל כיוצא בו אסור. מה תורים ובני יונה מיוחדים שיש להם זפק ואצבע יתירה וקורקבנו ניקלף ואין דורסים ואוכלים אף כל כיוצא בהם מותר: (ז) כל שרץ העוף ההולך על ארבע שקץ הוא לכם יכול הכל יהא אסור ת"ל אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע. יכול הכל יהא מותר ת"ל ארבה וסלעם חרגול וחגב. אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות שאר המינים ת"ל למינהו למינהו ריבה הא כיצד הריני למד מן המפורש: (ח) מה ארבה מפורש יש לו ארבעה רגלים וארבע כנפיים ב) וקרסוליו וכנפיו חופים את רובו אף כל כיוצא בו מותר. רבי יוסי אומר ושמו חגב. רבי אלעזר ברבי יוסי אומר אשר ג) לו כרעים אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן: (ט) ארבה זה גובאי. סלעם זה חרשון. חרגול זה נפול. חגב זה נדיין. מה ת"ל למינהו למינהו ארבעה פעמים להביא צפורת כרמים ויוחנא ירושלמית ד) והצדיא ואת הערצוביא ואת הארזבונית: (י) רבי אומר כל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם אם יש לו חמש הרי זה טהור. שקץ הוא פרט לעירוביו מיכן אמרו חכמים חגבים טמאים שנכבשו עם חגבים טהורים לא פסלו את צירן. העיד רבי צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור:

פרשתא ד.

(א) **ולאלה** תטמאו יכול לכל האמור בענין ומה אמור בענין בהמה וחיה ועופות ודגים וחגבים

הגהות הגר"א **הלכה ח** ב) וקרצולין [ר"ל שלא בוי"ו]: ג) לו ס"ס וצ"ל לא: **הלכה ט** ד) והצדיא מיותר:

ביאור

למינו למינהו שגזירת הכתוב הוא שאע"פ שיש בהם סימן טהרה טמאים דעשרים מהם יש להם ג' סימני טהרה ובעורב שתים ובפרס ועזניה אחד והו"ל כאלו אמר הכתוב אלו שאמרתי לך טמאים אע"פ שיש בהם סימני טהרה אבל כל האחרים כולם אינם טמאים אא"כ כשיהיו דומים לנשר שאין בו סימן טהרה כלל אבל אם יהיה בו סימן טהרה טהור וכ"ז דוקא אם הוא מכיר המינים המפורשים בתורה ויודע שאינו מהם אבל אם אינו מכירם אפילו אם יש בו ג' סימנים חיישינן שמא הוא מהמינים הטמאים וכן שתים שמא הוא מהמין עורב וכן אחד שמא הוא פרס ועזניה ויש עוד שיטות בענין זה אך אנכי לקצר באתי: ואין לו אצבע יתירה. רש"י ז"ל פירש שהוא אצבע שאחורי הרגל והוא אצבע הגבוה שאחורי האצבעות והקשו עליו שהרי אצבע זו יש גם בנשר ולזה פירשו דאצבע יתירה היא אצבע שלפניו שהיא גדולה ויתירה מחברותיה ואצבע זו ליכא בנשר: ואין קורקבנו נקלף. מוכח בגמרא דסימן של קורקבן נקלף דוקא כשנקלף ביד וא"צ לסכין אבל אם לא נקלף אלא בסכין ספיקא הוי: ודורס ואוכל. רש"י פירש שאוחז בצפרניו בשעה שהוא אוכל ומגביה מן הקרקע מה שאוכל כדי שלא ינטל כולו לתוך פיו והקשו עליו דהא אפילו התרנגולת עושה כן ופירש ר"ת דדורס ואוכל הוא שבדריסה אוכל מהרה מחיים ואינו ממתין שתמות: מה תורים וכו'. בגמרא פריך ואלא תורים למה לי פי' הואיל דלא ילפינן מתורים אלא מנשר דאפילו אין לו אלא סימן אחד טהור למה כתבה רחמנא תורים ולגופייהו להתירם לא אצטריך דהא אפילו בסימן אחד טהור ומשני לקרבן שהם לבדם כשרים לקרבן ולא עוף אחר. ובזה נתיישבו דברי הברייתא דנראה לכאורה שהם סותרים זה את זה דמתחלה מכשיר אפילו בסימן אחד ובסיפא עד דאיכא כולהו אכן באמת ניחא דרישא דוקא וסיפא סימנא בעלמא אורי לן שאלו הם סימני טהרה אותם שהנשר והתורין הלוקין בהם והתורה לא כתבה אותם אלא להראות שהם לבדם כשרים לקרבן ולא עוף אחר: (ז) כל שרץ העוף וגו'. עכשיו מדבר במיני חגבים שהן נקראים שרץ העוף אודות סימני טהרתם: יכול הכל יהא מותר. ונפרש לקרא הכי אך את זה תאכלו וגו' כל אשר לו כרעים ממעל לרגליו וגו' דבזה הסימן לבד יהא מותר: אין לי אלא אלו בלבד. דהו"ל כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט: הא כיצד. פי' מנין נדע איזה הוא הטהור מהם הריני למד הסתום מהמפורש: (ח) מה ארבה. וסלעם וכו' המפורשים יש להם ארבע וכו': וקרסולין. הם שני רגלים ארוכים לבד הארבעה והם סמוך לצוארו ממעל לרגליו לנתר בהם כשהוא רוצה לקפוץ מתעלס בהם וקופץ. והנה ארבע סימנין אלו שנים מהם מפורשין בתורה והם רגלים וקרסולין דכתיב אשר לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהם והכרעים הם הקרסולין וד' כנפים וחופים את רובו ילפינן לה בגמרא מכלל ופרט וכלל שהפרטות האמור בתורה דהיינו ארבה וסלעם ואינך כולם יש בהם ד' סימנים אלו וכאן יליף לה מלמינהו שהוא יורה לנו שנלמוד מהמפורש עוד דברים כשיש ד' סימנים האלו אצלם: ר' יוסי אומר ושמו חגב. יש דעות בראשונים אי ר' יוסי נפרש דברי ת"ק דעוד יש תנאי אחר שצריך שיהיה שמו חגב ות"ק ג"כ מודה לו בזה וי"א דר' יוסי פליג את"ק דלת"ק לא בעי שיהיה שמו הגב ודי בארבע סימנין אלו (עיין בר"ן ס"פ אלו טרפות): אע"פ שאין לו עכשיו. דאשר לא כרעים כתיב באל"ף וקרינן בוי"ו שירצה אע"פ שאין לו עכשיו ועתיד להיות אחר זמן ג"כ מהני: (ט) ארבה זה גובאי. איתא בגמרא דמי ששנה ברייתא זו לא שנה ברייתא הקודמת דלברייתא הקודמת בעינן רק שיהיה לו ד' סימנין הנ"ל ואפילו אם הוא ראשו ארוך ג"כ מותר ולברייתא זו בעינן דוקא שלא יהיה ראשו ארוך לבד ד' סימנים הנ"ל והיינו דקאמר הכא ארבה זה גובאי למעוטי ראשו ארוך: חרגול זה נפול וכו'. כולן מיני הגבים הם: צפורת כרמים. מין ארבה דאין לו גבחת כמו לארבה: יוחנא. מין סלעם דיש לו גבחת: והצדיא. מיותר [הגר"א]. דהתנא לא חשב רק ד' דברים וגם בגמרא ליתא]: ואת הערצוביא. מין חרגול שיש לו זנב ולשנים הראשונים אין זנב: ואת הארזבונית. מין חגב: (י) אשר לו ארבע רגלים וגו'. קרא יתירא הוא דהא אמר זה לעיל ולזה דרש דאינו טמא במיני חגבים אלא אם יש לו ד' בלא סימנים הא יותר הוא טהור ועיין בראב"ד שמסיק דלתנא דבי רב המובא בגמרא הכל אסור בלא סימנים: שקץ הוא פרט לעירוביו. דהוא מיעוטא דמשמע הוא טמא כשיהיה הוא לבדו אבל אינו מטמא ואוסר הדברים המתערבים בו: לא פסלו את צירן. והכל מותר אבל ציר חגבים טמאים בפ"ע אסור ורבי צדוק העיד דאפילו הוא בפ"ע שהוא טהור לפי שהחגבים אינם מהבעלי חיים שיש בהם דם ומה ששותת מהם אינו אלא לחלוחית בלבד ועיין בראב"ד שהאריך בזה:

פרשתא ד (א) יכול כל האמור בענין. פי' דהנה לקמן בהלכה ב' ובהלכה ה' מוכיח הברייתא דהפסוקים

הפלג

סנפיר וקשקשת במים מה ת"ל שיכול אין לי אלא המעלה סימני טהרה שלו ליבשה השירו במים מנין ת"ל במים. שקץ הוא לכם שלא יעשה בהם סחורה: (יב) תשקצו לאסור צירם ורוטבם ואת הקיפה שלהם ואת ביציהם ואת עורותיהם ואת עירוביהם. הם ומן הרי אלו מיעוטים פרט לחרטום ולצפורניים ולכנפיים ולנוצה שלהם:

פרק ה.

(א) **לא** יאכלו לחייב את המאכיל כאוכל. או לא יאכלו לאוסרם בהנאה ת"ל לא תאכלו הא כיצד בהנאה מותרים באכילה אסורים הא מה אני מקיים לא יאכלו לחייב את המאכיל כאוכלו:

(ב) את הנשר ואת הפרס ואת העזניה. ר' ישמעאל אומר נאמר כאן נשר ונאמר להלן נשר מה נשר האמור כאן עשה את כל האמורים עם הנשר בל תאכיל כבל תאכל אף נשר האמור להלן נעשה את כל האמורים עם הנשר בל תאכיל כבל תאכל: (ג) ר"ע אומר נאמר כאן איה ונאמר להלן איה מה איה האמור להלן עשה את הראה מין איה אף איה האמור כאן עשה את הראה מין איה: (ד) עורב זו עורב. כל עורב להביא עורב העמקי ועורב הבא בראש יונים. א) למינו להביא את הזרזירים למינו להביא את הסנונית: (ה) נץ זה הנץ. למינהו להביא בר חריא. מה ת"ל למינהו למינהו ארבעה פעמים שיכול אלו יהיו אסורים והשאר יהיו מותרים ת"ל למינהו למינהו ריבה הא כיצד הריני למד מן המפורש: (ו) מה הנשר מפורש אין לו זפק ואין לו אצבע יתירה ואין קורקבנו נקלף ודורס ואוכל

הגהות הגר"א פרק ה הלכה ד א) למינו להביא מיותר [טעמו דהא פ"א למינו כתיב בעורב וגם דהא האי ברייתא הוא דעת ר"א המובא בחולין (דף סב.) ולדידיה אסרינן בזרזיר וסנינית מפני שהוא שוכן עם הטמאים אע"פ שאינו דומה להן במראת מחזיקין אותו ממינו כמו שכתב הר"ן ולא צריך לות שני ריבויין וכן משמע מהראב"ד]:

ביאור

על הארץ וקרינן ביה השרץ השורץ על הארץ אלא היינו תולעים הגדלים במים ועיין [ק"א בשם הרמב"ן]: (יא) מה ת"ל. דהא אמר זה כבר: ת"ל במים. לומר דלא קפיד בסימנין אלא בעוד היותם במים שאם היה להם במים אע"ג דנשרו מותרים: שקץ הוא לכם שלא יעשה בהם סחורה. דרש זה מיתורא דכבר ידענו דשקץ הם ולא בא אלא דאפילו לסחור בהם אסור והא דאיתא לעיל בהלכה ח' דמותרים הם בהנאה הק"א תירץ דקאי רק אצירן ורוטבן וקיפה ויותר נראה כמו שתירץ הראב"ד בפרשתא ב' סוף פ"ד דשם איירי בדיעבד אם נזדמנו כגון בצייד שנזדמנו לו טמאים וטהורים או שנפלו לו בירושה או שנתנו לו במתנה אבל לכתחלה אסור לעשות בהן סחורה: (יב) תשקצו. קאי על הפסוק דכתיב ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם והאי תשקצו. ושקץ יתר הוא דהיה לו לומר ואת אלה מהעוף לא יאכלו ולזה אמרו שבא להוסיף בהם איסור לאסור צירן וכו' ונראה שקאי הכל אקראי דלעיל. מניה דכתיב בפסוק יו"ד שקץ הם לכם ושקץ יהיו לכם ואמרינן בהלכה חי"ת וטי"ת דבא לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן ולאסור עירוביהן ולזה בא הכתוב לומר ואת אלה תשקצו גם מן העוף שקץ הם וכללו כמו ביצים ועורות דגם שם אסור הכל. ונראה דבשביל זה שנפו ברייתא זו לכאן ולא לפרק ה' משום דשייכא לדלעיל כמו שכתבנו: הם ומן. הם דכתיב שקץ הם ומן דכתיב מן העוף דמשמע מן העוף גופא. פרט לאלו: פרט לחרטום. פי' פיו של עוף ושל בהמה נקרא חרטום [ערוך ערך חרטום]: ולצפרניים ולכנפיים. פי' נוצה שעל הכנפיים: ולנוצה שלהם. היינו שעל שאר העוף:

פרק ה (א) לא יאכלו לחייב את המאכיל כאוכל. דמלת יאכלו יוצא לאחרים והכי משמע מינה לא יאכלו על ידיך לאחרים: ת"ל לא תאכלו. במשנה תורה ועיין בראב"ד ובקרבן אהרן שהאריכו בברייתא זו: (ב) מה נשר האמור כאן וכו' כל תאכיל כבל תאכל וכו'. פי' דבעניננו הוזהר אף להאכיל לאחרים כאוכל עצמו משא"כ במשנה תורה לא כתיב אלא לא תאכל: אף נשר האמור להלן נעשה את כל האמורים עם הנשר. היינו אף ראה ודיה שנאמרו שם שלא נאמרו בתו"כ גם בדידהו חייב המאכיל כאוכל: (ג) עשה את הראה מין איה. פי' כעין איה לאסור בבל תאכלו אף כאן נעשה את הראה כעין איה לאסור בבל תאכיל וה"ה שנלמוד דיה שנאמרה במשנה תורה ולא נאמרה כאן לאסור בבל תאכיל אלא שתפס הראה שהיא ראשונה. והני תנאי לית להו מאי דאמרינן בחולין ראה ואיה ודיה ודאה אחת היא [ראב"ד]: (ד) עורב זו עורב. פי' עורב שחור וכן הוא אומר שחורות כעורב: ה"ג בגמרא (חולין ס"ג) ואת כל עורב וכו'. פי' את כל שני ריבויין לרבות עורב העמקי שהוא לבן ולכך נקרא עמק כמה דכתיב אצל בהרת ומראהו עמוק וחד לרבות הבא בראש יונים והיינו דדמי רישיה ליונה [גמרא שם]: למינו להביא את הזרזירין וכו'. ר' אליעזר קתני לה בברייתא בגמרא (חולין סב) וטעמו משום דהוא שוכן אצלו לפיכך מחזיק אותו ממינו אע"פ שאינו דומה לו במראיתו ואיתא בגמרא דרבנן פליגי עליה וסברי דבעינן שיהא שוכן אצלו ונדמה לו במראיתו וע"כ לדידהו תרווייהו שרי ואיתא בגמרא בסנונית ירוקתא כו"ע לא פליגי דאסירא כי פליגי בחיוורתא ולרבנן שרי מפני שקורקבנה נקלף ולא ראו אותה דורסת ולרבנן יהיה הריבוי דלימני סנונית ירוקתא: (ה) נץ זה הנץ. פי' זה הנץ הידוע שקורין אותו נץ: להביא בר חריא. בגמרא בעי מאי בר חריא ומפרש שורינקא והוא מין עוף מהטמאין: ה"ג מה ת"ל למינה למינה למינו למינהו ד' פעמים שיכול וכו'. כלומר אילו לא כתב למינהו ד' פעמים הייתי יכול לומר שאלו שמנה הכתוב הם האסורים אבל השאר והם אותם שלא מנה כולם טהורים להכי כתב למינה וגו' ללמד שיש אחרים הדומים לאלו שהם גם כן טמאים ואיני יודע מי הם אלו אלא שעזב הכתוב מלפרש אותם מפני שנוכל ללמוד סתום שהם הכלולים במה שכתוב למינה וגו' מהמפורש שהוא הנשר כדמפרש ואזיל: (ו) מה הנשר וכו'. נשר יתר הוא בקרא דהשתא כל המנוים בקראי שיש בהם סימני טהרה עכ"ז הם אסורים הנשר שיש לו ד' סימני טומאה ואין בו סימן טהרה כלל לכ"ש ולזה ע"כ נשר שהוזכר בטמאים לא הוזכר אלא כדי שנלמוד ממנו בנין אב דמה נשר מיוחד דאין לו אחד מכל הסימנין הללו וטמא אף כל שאין לו אחד מארבעה סימנין הללו הוא טמא דמין נשר הוא אבל העוף אשר יהיה בו אחד מכל אלו הוא טהור וכ"ש שנים או ג' או כולם חוץ מעופות אלו המפורשים בתורה שהם כ"ד עשרים דכתיבי בהדיא וארבעה שרמזה התורה במה דכתיב ד' פעמים למינה למינו

מגינים תחתיו חדודי חרש. גאוה אפיקי מגינים אלו קשקשים. תחתיו חדודי חרש אילו סנפירים שלו: (ו) תאכלו לרבות את הטהור שבמעי הטמא. יכול אף טמא שבמעי הטהור ת"ל אותם. מה ראית לומר בבהמה שבמעי הטמא טמא שבמעי הטהור טהור ודגים שבמעי הטהור טמא שבמעי הטמא טהור לפי שאין גידוליו. תאכלו לרבות את הטהור שנכבש עם הטמא. יכול אע"פ שנימק ת"ל אותם: (ז) חיה זו חית הים. הנפש להביא את ח) הסילונית. יכול תהא מטמא באהל ט) כדברי רבי חנינא תלמוד לומר ואת: (ח) י) ושקץ לאסור את צירן ורוטבן ואת הקיפה שלהם. יא) ואם פרט לשאין בהם בנותן טעם. לכם מותרים הם בהנאה: (ט) ושקץ יהיו לכם לאסור את עירובם. כמה יהיה בו יב) ויהא אסור עשר זוז ביהודה שהן עשר סלעים בגליל בגרב שמחזיק סאתים. דג טמא צירו אסור ר' יהודה אומר רביעית בסאתים רבי יוסי אומר אחד בששה עשר בו: (י) מבשרם ולא מן העצמות ולא מן הסנפירים שלהם. ואת נבלתם תשקצו להביא יג) מן היבחושים שסיננן: (יא) כל אשר אין לו

הגהות הגר"א הלכה ז ח) הסילונית ט"ס וצ"ל הסירני [עיין באדרת אלי'] : ט) כדברי חנניא בן הכינאי ת"ל ושקץ כצ"ל ואת מיותר [הנה מה שהגיה בן הכינאי כן הוא גירסת הילקוט ומה שכתב ת"ל ושקץ ר"ל מדקריא רחמנא ושקץ ואדלעיל קאי ש"מ דלשום דבר אין לו שם אדם כלל וממילא תיבת ואת הכתוב בפנים מיותר ולא רצה הגר"א לומר מתיבת שקץ הכתוב קודם דאצטריך לדרשא הכתוב בהלכה חי"ת] : הלכה ח י) צ"ל שקץ : יא) ואם ט"ס וצ"ל הם : הלכה ט יב) ויהא אסור משקל עשר זוז ביהודה שהן חמש סלעים [וכן הוא במשנה דתרומות פ"י] : הלכה י יג) מן מיותר :

ביאור

לכוש. דגלית. ור"ל ונלמוד קשקשת מקשקשים שהם שתים ואע"פ שהם ד"ת מדברי קבלה מ"מ זכר לדבר איכא: (ו) הטהור שבמעי הטמא. היינו דג טהור שנמצא במעי דג טמא: ת"ל אותם. תאכלו והיינו אותם שיש להם סימנים לבד תאכלו ולא דגים טמאים הנבלע בהם: מה ראית לומר בבהמה שבמעי הטמא טמא. היינו טהור הנולד מן הטמא טמא ולהיפך טהור וכנ"ל בפ"ג הלכה ג' וד': לפי שאין גידוליו. אלא שהוא בולע אותו: לרבות את הטהור שנכבש עם הטמא. כתב הראב"ד כבישה זו אינה במי מלח דהא קיימא לן כבוש הרי הוא כמבושל אלא או ביין או בחומץ עי"ש שהאריך בזה אבל דעת הפוסקים בטוי"ד סימן פ"ד אינו כן אלא דאפילו במלח מותר מן התורה [ז"ר]: יכול אע"פ שנימוק. הטמא לתוך הכבישה יהא הטהור מותר: ת"ל אותם. משמע מזה דדוקא אותם לבדם מתירים הסימנים ולא האיסור הנבלע עמם: (ז) חיה זו חית הים. כגון עיזא דימא וכה"ג שכל מה שיש ביבשה יש בים ולפי שאמר מכל שרץ המים הו"א לא אסרה תורה בלא סימני טהרה אלא שרצי המים אבל אלה הנמצאים בים שכיוצא בהן נקראות חיות או בהמות ביבשה הייתי אומר שהן טהורות אפילו בלא סימני טהרה ת"ל מכל נפש החיה לרבות אותם לאיסורא וכסימנא של סנפיר וקשקשת שרי [כן מוכח מראב"ד ובהא ניחא מה דאמרינן בקידושין (דף מא) רבא מלח שיבוטא והוא עז של ים כדאמרינן בב"ק (דף נה.) הנהיג בעיזא ושיבוטא מהו דמיירי בסימנים]: להביא את הסילונית. בראב"ד הגירסא הסירונית ובהגהת הגר"א הסרני והיא מחציה ולמעלה כצורת אשה ומחציה ולמטה כצורת דג ומסתברא דאסרתו התורה אפילו אם יש לו סנפיר וקשקשת דאל"ה פשיטא: תהא מטמא באוהל כדברי וכו'. ושמא מפני שהוא נקרא אדם שבים קרינא ביה לכל נפש אדם: ת"ל ואת. ט"ס וצ"ל ת"ל זאת [כן הוא הגירסא בראב"ד] וביאורו ת"ל זאת בפרשה זאת חוקת התורה כתיב זאת התורה אדם כי ימות באהל בא למעט את הסירוני אע"פ שהוא נקרא בן אדם [ראב"ד] והגר"א גרים ת"ל ושקץ משמע דסוף סוף שקץ הוא ולא אדם וכן הוא ג"כ בקרבן אהרן: (ח) ושקץ. צ"ל שקץ לאסור כו'. [הגר"א]. דברייתא זו דרש הקרא כסדר דבאמת יתר הוא דכיון דכתיב מבשרם לא תאכלו ידוע דשקץ הם ודרש תחלה תיבת שקץ ואח"כ תיבת הם ואח"כ תיבת לכם ופסוק דבתריה ושקץ יהיו לכם דרש אח"כ בהלכה ט': קיפה. דק דק של בשר ותבלין המתאסף בשולי הקדירה: ואם. צ"ל הם: פרט לשאין בהם בנותן טעם, דאחר דאין שם לא הם ולא טעמם אינם הם כלל: (ט) לאסור את עירובן. אם נתערב דג טמא בתוך דגים טהורים ואינו ניכר: כמה יהיה בו ויהא אסור. פי' כמה יהיה בטמא שיאסור את הטהורים: ה"ג משקל עשר זוז ביהודה שהן חמש סלעים בגליל, שזוזי יהודה היו כבדים הרבה משל גליל: בגרב שמחזיק סאתים. פי' בחבית של דגים טהורים שמחזיק סאתים נמצא שם דגים טמאים כמשקל עשרה זוז שהוא לפי החשבון אחד מתתק"ס *) הכל אסור אבל אם הוא פחות משיעור זה מותר דהא דס"ל דבריה אינה בטלה היינו עד שיעור תתק"ס אבל בפחות מזה אף בריה בטלה. [זהו מפירוש הר"ש במשנה דתרומות פ"י הל' ח' והסכים עמו הק"א]: דג טמא צירו אסור. כנ"ל במשנה ח' וחזר לפרש כמה יהיה מהטמא בטהורים שיהיה אוסר הציר דהיינו שהיה ציר טמא עם ציר דגים טהורים וע"ז אמר ר' יהודה רביעית בסאתיים רביעית הלוג מציר של דג טמא בתוך סאתים של ציר דג טהור ושיעור זה קרוב למאתים שהוא אחד מן קצ"ב [דסאה הוא ששה קבין וכל קב ד' לוגין נמצא בכל קב ט"ז פעמים וממילא בכל סאה צ"ו רביעית הלוג וסאתים הוא קצ"ב רביעית הלוג] ובפרק גיד הנשה פריך והא ר"י ס"ל דמין במינו לא בטיל ומשני שאני ציר דזיעה בעלמא היא פי' ולא אסור בדגים אלא מדרבנן ולכך בטל בשיעור זה ור' יוסי מיקל יותר וס"ל דבטל בט"ז. והנה הך ברייתא לכאורה סותר להא דלעיל דאמר פרט לשאין בהם בנותן טעם והנה הבעל גור ארי' תירץ דבזה גופא פליגי כמה הוא נותן טעם בציר זה ס"ל בקרוב למאתיים וזה ס"ל בט"ז והק"א מסכים לתירוץ הרא"ש דרישא איירי במין בשאינו מינו והכא איירי במין במינו: (י) ה"ג להביא היבחושים שסיננן [הגר"א]. והוא כמין יתושים דקים הנמצאים בבורות ושיחין או במרתף של יין הגדלים במים וביין דאע"ג דשרו בלא סימנין כדלעיל אין זה אלא כשלא פירשו אבל אם פירשו כגון שסיננן הוו כשרץ השורץ על הארץ ואסירי ויליף זה מדכתיב ואת נבלתם תשקצו דהוא יתר דכבר כתיב שקץ הם ולזה אמרינן דפירושו הכי כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מבשרם לא תאכלו הא בבורות ושיחין או בכלים מותרים ופעמים יש דאת נבלתם תשקצו אפילו הגדלים בבורות והיינו כשפרשו. ואין אלו יתושין ממש שהמין הזה הוא פורח תמיד באויר ופורש מן היין וגם על

*) כילד סאה עבדה כ"ד לוגים וכל לוג ב' ליטרות וכל ליטרא מאה זוז נמצא דסאתים עולים צ"ו מאות זוז וצ' מאות הם עשרה פעמים ט' מאות ות"ר הם עשרה פעמים ששים אלמא איכא לעשרה זוזי בסאתים עשרה פעמים תתק"ס נמצא כל עשרה זוז אחד מתתק"ס:

נתיר בסתום אלא בכלים מנין אפילו הם בבורות בשיחים ובמערות ששוחה ושותה ואינו נמנע ת"ל תאכלו מכל אשר במים: (ב) ימים זה ים הגדול שנאמר ולמקוה המים קרא ימים. ובנחלים אלו הנהרות שנאמר ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. אין לי אלא ימים ונחלים שמושכים בימות החמה ובימות הגשמים ג) מנין לרבות שאר ימים ושאר נחלים שמושכים בימות הגשמים ואין מושכים בימות החמה עד שאתה מרבה מים שבבורות ת"ל במים: (ג) יכול לענין היתר עשה כל המים כימים וכנחלים מנין אף לענין איסור נעשה כל המים כימים וכנחלים ת"ל ימים ימים נחלים נחלים לג"ש. מה ימים ונחלים האמורים לענין היתר עשה את כל המים כימים וכנחלים אף ימים ונחלים האמורים לענין איסור נעשה כל המים כימים וכנחלים: (ד) אתה אומר לכך נאמר במים במים שהתרתי בהם הם מים שאסרתי או אינו אומר אלא במין שהתרתי בו באותו המין אסרת, ואי זה מין התרתי בעל עצמות ופרה ורבה אף לא אסרתי אלא בעל עצמות ופרה ורבה ומנין בעל עצמות ואין פרה ורבה ג) ואין בעל עצמות ופרה ורבה עד שאתה מרבה הגלים והצפרדעים ד) הגדילים בים והגדילים ביבשה ת"ל כל אשר אין לו ה) סנפיר וגו': (ה) אין לי אלא המרבה בקשקשים ובסנפירים כגון קיפונות מנין אפילו אין לו אלא סנפיר אחד ואין לו אלא קשקשת אחת ו) ת"ל קשקשת. רבי יהודה אומר ז) אף שני קשקשים ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ושריון קשקשים הוא לבוש. רבי יוסי בן דורמסקית אומר לויתן דג טהור הוא שנאמר גאוה אפיקי

הגהות הגר"א **הלכה ב** ג) מנין לרבות שאר ימים. מ"ס וצ"ל שאר מים [טעמו דבימים לא שייך לומר שמתייבשין ואין מושכין בימות החמה]: **הלכה ד** ג) ואין בעל עצמות ואין פרה ורבה כצ"ל: ד) הגדילים בים והגדילים ביבשה מ"ס וצ"ל במים [ר"ל דצ"ל הגדילים במים והגדילים ביבשה וכן מוכח באדרת אליהו ונכון הוא דהיפך מים הוא יבשה]: ה) סנפיר מ"ס [א"י כונתו ואולי דר"ל מה שסיים ת"ל כל אשר אין לו סנפיר וגו' דהאי סנפיר יתר דעיקר ראיה מתיבת כל כדאיתא בפירוש הראב"ד וכן מוכח באדרת אלי' ותיבת סנפיר אצטריך לדרשא האמור בברייתא שאחר זה שאפילו סנפיר אחד וכגירסת הגר"א שם]: **הלכה ה** ו) ת"ל כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת [ר"ל דמשמע מזה אפילו סנפיר וקשקשת אחת]: ז) אף מיותר:

ביאור

דמינ' שבכלים אפילו אין לו סימני טהרה אחד יותר מפורש בו להתיר והשני סתום קצת והוא דכתיב כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו ומשמע הנמצאים בימים ובנחלים צריכים סימני טהרה אבל הנמצאים במים שבכלים א"צ סימני טהרה ועוד קרא אחרינא בתריה וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים וגו' שקץ הוא לכם ומוכח מזה ג"כ דדוקא הנמצאים בימים ובנחלים אסור כשאין לו סימנים אבל במים שבכלים מותר אפילו בלא סימנים וקרא הראשון נקראהו מפורש להתיר במים שבכלים והשני סתום קצת [ויש אמורא דס"ל בגמרא להיפוך שמקרא השני יותר מבורר להתיר עי"ש] וזהו מה דקאמרה הברייתא הואיל והותר במפורש והותר בסתום היינו שני מקראות הנ"ל שבאו להתיר במים שבכלים מה כשהתיר במפורש לא נוכל ללמוד הימנו היתר אלא במים שבכלים שאינו דומה כלל למים שבנחלים אבל לא במים שבבורות שדומה קצת לימים ונחלים שגדלים ע"ג קרקע כמותם אף כשהתיר בסתום לא נוכל ללמוד הימנו היתר אלא לכלים כי שני המקראות צריכים לזה להורות שיש היתר בכלים כדאיתא בגמרא וא"כ מנין שאפילו נמצאים במים שבבורות להתיר בלא סימני טהרה לזה ת"ל תאכלו מכל אשר במים יתירא שאפילו בלא סימנים וכגון בשארי מימות שאינן בימים ונחלים. וכתב הראב"ד דוקא לשחות ולשתות מן הבור מותר אבל לשאוב בכלי ולשתות אסור דדלמא אגב דדלה להו קפריש אגבא דמנא ואסור וכעין זה מוכח מגמרא עכ"ל: (ב) ימים זה ים הגדול שנאמר ולמקוה המים קרא ימים. פי' למקוה אחד קרא ימים ואיזהו זה ים אוקינוס שרוב מי העולם נכנסים לתוכו. אכן באמת מאי שנא שאר ימים מים הגדול והלא אף הנחלים שוים לו אלא ה"ק אילו לא נאמר אלא בימים לבד הייתי אומר זה ים הגדול כענין שנאמר וכו' והשתא דכתיב בנחלים שהם הנהרות כענין שנאמר ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן שמעינן שכל הימים שוים לו לענין זה שמותרין ע"י סנפיר וקשקשת: שמושכים בימות החמה ובימות הגשמים. כלומר כעין ים הגדול שנקרא ימים וכעין נהר גדול מארבע נהרות היוצאים מעדן שאינם פוסקים: ואינם מושכין בימות החמה. שמתייבשין: עד שאתה מרבה מים שבביברין. כצ"ל [וכן איתא בילקוט וכ"א באדרת אלי' ובק"א] הם חפירות שעושין הציידין שמאספין בהם דגים והם זוחלין אבל אינם נובעין: ת"ל במים. היינו דכתיב במים במים תרי זמני לרבות כל אלו המקומות שמותרין ע"י סימני סנפיר וקשקשת [ומה דאיתא לעיל דבבורות ומערות מותר אפילו בלא סנפיר וקשקשת התם מפני שהם מים מכונסים במקום אחד ואינן זוחלין] ודע עוד דאיתא בגמרא דה"ה הנמצאים במים שבחריצין ובעיצין שהם מים נובעין ואינם זוחלין דינם כמו ימים ונחלים שמותרים ע"י סנפיר וקשקשת [ובלא זה אסורים]. וכתב הראב"ד דה"ה הנמצאים בבאר מים חיים אע"פ שהוא עמוק ואין מימיו הולכין דינו כימים ונחלים מפני שמימיו נובעין: (ג) יכול לענין היתר עשה כל המים וכו'. פי' זהו המקרא הראשון שאמר את שיש לו סנפיר וקשקשת אכול וכבר ריבינו לענין זה כל הימים ואפילו מי ביברין ומנין לענין איסור וזהו המקרא השני שאמר את שאין לו לא תאכל שיהו כל המים כימים ונחלים. והנה לענין איסורא מקרא קמא גופיה שמעינן ליה דאית ליה סנפיר וקשקשת אכול ודלית ליה לא תיכול אלא לענין לאיתויבי בלאו קמהדר הברייתא דמקרא קמא עשה הוא דאיכא לאו ליכא [ראב"ד]: (ד) ה"ג אתה אומר לכך נאמר בימים במים וכו'. ופי' אתה אומר לכך באתה גז"ש זו דימים ימים מהיתרא לאיסורא או לא בא לזה אלא להראות מה הם המינים הנאסרים לומר מה המינים המותרים הם מי שהוא בסנפיר וקשקשת אשר זה לא ימצא אלא בבעל עצמות ופרה ורבה גם המינים הנאסרים באשר אין להם סנפיר וקשקשת לא יהיה אסור אלא באופן זה שיהיה בעל עצמות ופרה ורבה מנין לבעל עצמות ואין פרה ורבה וכו' דה"נ אסורי משום דלית בהו סנפיר וקשקשת: ואין בעל עצמות ופרה ורבה ואין בעל עצמות ואין פרה ורבה כצ"ל [הגר"א]: ת"ל כל אשר אין לו וכו'. כל קדריש לרבות כל המינין הללו ואע"פ שאין דומין כלל למי שהתרנו לא בגדלים ולא בבעלי עצמות ופרה ורבה שהם בלאו: (ה) ת"ל קשקשת. צ"ל ת"ל כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת [הגר"א] דמשמע אפילו סנפיר וקשקשת אחת אין לו: ר"י אומר שני קשקשים. כצ"ל דמצריך דוקא שני קשקשים: ושריון קשקשים הוא
לבוש

החלב שאינו נוהג בכל ולא אוציא את הבשר שנוהג בכל ת"ל זה טמא הוא זה בלא תעשה על אכילתו ואין הבשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים בלא תעשה על אכילתם: (ה) ואת הגמל כי מעלה גרה הוא ואת השפן כי מעלה גרה הוא ואת הארנבת כי מעלת גרה היא מה ת"ל ג) אם לתיקון המקרא הרי כבר נאמר הגמל והארנבת והשפן כי מעלה גרה המה ולמה באו לרבות את הריבויי שאמרנו: (ו) ואת הגמל כי מעלה גרה הוא מת"ל שיכול יתירנו סימן אחד. ודין הוא ומה אם חזיר שמפרים פרסה טמא גמל שאין מפרים פרסה אינו דין שיהא טמא. אילו כן הייתי אומר מי אוסר את החזיר גרה היא תתיר גמל ת"ל ואת הגמל כי מעלה גרה הוא. יאמר בגמל וק"ו לחזיר ומה גמל שמעלה גרה טמא חזיר שאינו מעלה גרה אינו דין שיהא טמא: (ז) אילו כן הייתי אומר מי אוסר את הגמל פרסה והיא תתיר את החזיר ת"ל ואת החזיר כי מפרים פרסה ולא גרה טמא הוא: (ח) מבשרם ולא מן העצמות ולא מן הגידים ולא מן הטלפיים שלהם. ובנבלתם לא תגעו יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבילות ת"ל אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו הכהנים אין מטמאים למתים ישראל מטמאים למתים: (ט) ק"ו אם מטמאים למתים חמורים לא יטמא לנבילות הקלות. הא מה אני מקיים ובנבלתם לא תגעו ברגל: (י) אחרים אומרים ובנבלתם לא תגעו יכול אם נוגע אדם בנבילה ילקה את הארבעים ת"ל ולאלה תטמאו. יכול אם ראה אדם את הנבילה ילך ויטמא בה ת"ל ובנבלתם לא תגעו. הא כיצד הוי אומר רשות: (יא) טמאים מלמד שמצטרפים זה עם זה. בשר ובשר. חלב וחלב. בשר וחלב. בין בחייהם בין במיתתן: (יב) טמאים לאסור צירן ורוטבן ואת הקיפה שלהם. ג) הן פרט לשאין בהם בנותן טעם. לכם מותרים הם בהנאה:

פרשתא ג.

(א) ממשמע שנאמר אכול את שיש לו שומע אני לא תאכל את שאין לו וממה שנאמר אל תאכל את שאין לו שומע אני אכול את שיש לו למה נשנו ליתן עליהם עשה וליתן עליהם לא תעשה א) שיכול הואיל והתיר בסתום מה במפורש לא התיר אלא בכלים אף לא

הגהות הגר"א הלכה ה ג) אם לתקון המקרא מיותר: הלכה יב ג) הן ט"ס וצ"ל הם: פרשתא ג הלכה א א) תאכלו מכל אשר במים שיכול הואיל וכו' כצ"ל:

ביאור

אך את זה לא תאכלו: שאינו נוהג בכל. שאינו נוהג בזכרים: ת"ל זה טמא הוא. פי' תרי מיעוטי זה והוא דכתיב טמא הוא לכם חד למעוטי בשר וחד למעוטי חלב: (ה) מה ת"ל. פי' למה צריך להזכיר שמותיהן הו"ל לכתוב בקיצור את זה לא תאכלו את שהיא מעלה גרה ואינה מפרים פרסה או מפרסת פרסה ואינה מעלת גרה: ואם לתקון המקרא *). כדי שיהא בקי בהן ובשמותיהן הרי כבר נאמר במשנה תורה שמותיהן וטעמיהן לאיסור: לרבות הריבויים שאמרנו. לעיל בהלכה ג' גמל גמל חד לאסור בשרה וחד לאסור חלבה וכן הדרשה נשנה בהלכה ד' מתיבת זה והוא וכן הדרש שנשנה בפ"ג הלכה ג' לענין טהור הנולד מן הטמא שהוא אסור וארנבת ושפן דכתיבי שני פעמים איתא בגמרא דכל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה: (ו) מת"ל וכו'. פי' אי לא היה כתוב בפירוש לאסור את הגמל אף שיש בו סימן טהרה אחד הייתי מכשירו ומה דכתיב בתחלה כל מפרסת פרסה וגו' מעלת גרה בבהמה הייתי אומר דאו או קאמר: ודין הוא. ר"ל האיך יכול לטעות בזה ויכתוב חזיר לאיסור וילמוד זה בק"ו: (ח) ולא מן העצמות ולא מן הגידים וכו'. פי' שאינו עובר עליהם באכילתם. הגידים שאמרנו הן הגידים הקשים כמו גידי הצואר שאינן ראויין לאכילה: (ט) לא תגעו ברגל. מפני שהם חייבים בראיה ונכנסים לעזרה ולפיכך צריך אדם לטהר עצמו ברגל: (י) הא כיצד הוי אומר רשות. היינו שכל פסוק מלמד על חבירו וא"כ יהיה כונת הכתוב ובנבלתם לא תגעו היינו אם תרצו להיות טהורין הוו זהירין שלא תגעו בנבלתם כי לאלה תטמאו תהיו מקבלין טומאה: (יא) מלמד שמצטרפין זה עם זה. כל המינים יחד בין לענין טומאה בין לענין איסור אכילה: בשר בחלב. לפי שהחלב של בהמה טמאה הרי היא כבשר בין לענין טומאה בין לענין איסור אכילה דמשום טומאה אית ביה משום איסור חלב לית ביה כדאיתא בחולין פרק כל הבשר (דף קיז.): בין בחייהן. לענין אבר מן החי: ובין במיתתן. לענין איסור נבלות: (יב) טמאים לאסור וכו'. היינו טמאים הכתוב בפרשה ראה [כן מוכח באדרת אליהו]: צירן ורוטבן וקיפה. תבלין והכי איתא בחולין (דף קכ.) וכל אלו אסורים מפני תערובת איסור שבהן [ראב"ד]: הן. נ"ל הם: פרט לשאין בהם בנותן טעם. דהם משמע כפי מה שהם לאפוקי אם נכנס מהם באיזה דבר מעט מן המעט שאין בהם בנותן טעם לא חשיבי ובטלי: לכם מותרים הם בהנאה. ר"ל דיעבד אם נזדמנו כגון צייד שצד טמאים וטהורים או שנפלו לו בירושה או שנתנו לו במתנה אבל לכתחלה אסור לעשות בהם סחורה והכי איתא בפסחים פ"ב:

פרשתא ג (א) למה נשנו ליתן עליהם עשה וכו'. דכתיב כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים וגו' אותם תאכלו אותם משמע מיעוטא הא אם אין לו לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה ול"ת היינו קרא דבתריה וכל אשר אין לו סנפיר וגו' מבשרם לא תאכלו: שיכול הואיל וכו'. חסר כאן תחלת הברייתא המובאה בגמרא תאכלו אשר במים מה ת"ל שיכול הואיל וכו' ופי' והא מאותם תאכלו דסיפא דקרא נפקא לן היתרא ביש לו סימנים ואיסור עשה באין לו ותאכלו קמא למאי אתא [רש"י]: שיכול הואיל והותר במפורש והותר בסתום וכו'. הברייתא הזו קשה מאוד לבארה בקיצור ואבארה בעזה"י ע"פ מסקנת הגמרא. והוא. דיש שני מקראות המורות לנו להתיר הנמצאים במים

*) הגר"א לא גריס אם לתקון המקרא ולדידיה הברייתא כפשטה מה ת"ל הרי כבר נאמר הגמל וכו' במשנה תורה ולמה נאמר כאן ומשני לרבות הריבויים שאמרנו היינו גמל גמל וכנ"ל בהלכה ג' וכן כל יתר הדרשות ;

ודרוסת הזאב ז) (בדקה). ר"י אומר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת הארי בגסה. ודרוסת הנץ בעוף הדק ודרוסת הגס בעוף הגס. יכול אף נפחת הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח ח) ניקב הלב לבית הללו נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כזית המסס ובית הכוסות שניקבו זה לתוך זה: (ט) ניטלו הכליות ניטל הטחול ניטל להי התחתון ניטלה האם שלה והרותה בידי שמים ת"ל נבילה וטריפה מה נבילה שאין כמוה חיה אף טריפה שאין כמוה חיה יצאת זו שכמוה חיה: (י) יכול אפילו אכלה הרדופני או שאכלה צואת תרנגולים או ששתתה מים הרעים ת"ל נבילה וטריפה מה נבילה שאינה בת חיים אף טריפה שאינה בת חיים יצאת זו שהוא בת חיים. הגלודה רבי מאיר מכשיר וחכמים אוסרים ומודים שאם נשתייר עליה עור כסלע שהיא כשירה:

פרק ד.

(א) מנין לרבות חמש חטאות מתות ת"ל ממעלי הגרה טמא. מנין לרבות פסולי המוקדשים ת"ל וממפריסי הפרסה טמא. מנין לרבות חלב חמש חטאות מתות ת"ל ממעלי הגרה טמא. מנין לרבות חלב פסולי המוקדשין ת"ל א) מן השסועה טמא. מנין לרבות חלב בהמה טמאה ודין הוא אסר בהמה טמאה אסר ענבים בנזיר מה ענבים בנזיר עשה מה שיוצא מהם כמותם אף בהמה נעשה את שיוצא מהם כמותם: (ב) הין אם עשה את היין כענבים שהוא בגופן נעשה חלב בהמה כבהמה שאינה בגופה. רשב"ג אומר אם עשה את היין כענבים בנזיר שאסור בפסולתם נעשה חלב בהמה כבהמה שאין אסור בפסולתם תרומה תוכיח שאין אסור בפסולתה ועשו את שיוצא ממנה כמותה: (ג) הין אם החמיר בתרומה באיסור חמור נחמיר בבהמה באיסור הקל ת"ל גמל גמל שני פעמים אם אינו ענין לבשרה תניהו ענין לחלבה: (ד) יכול אף בשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים יהא בלא תעשה על אכילתו ודין הוא ומה אם בהמה שהקלת במגעה החמרת בחלבה מהלכי שתים שהחמיר במגען אינו דין שנחמיר בחלבם ת"ל זה זה טמא ואין חלב מהלכי שתים טמא. אוציא את

הגהות הגר"א הלכה ח ז) בדקה הראשון מיותר: ח) ניקב הלב ולא לבית הללו כצ"ל: פרק ד הלכה א א) מן השסועה ט"ס וצ"ל ממפריסי הפרסה השסועה:

ביאור

זה לחללו של זה: נפלה מן הגג. ושחטה מיד טרפה אע"פ שאין שבר נראה בה הושש שנתרסקו ונתפרקו אבריה ואין טעם לטרפות דהלכה למשה מסיני הס ובגמרא (דף נא) איתא שאם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה ואע"פ שלא עמדה: נשתברו רוב צלעותיה. בלא שום נפילה שיש לבהמה בשתי צלעותיה צלעות גדולות שיש בהם מוח י"א מכאן וי"א מכאן ואם נשתברו שש מכאן ושש מכאן או י"א מכאן ואחת מכאן זהו נשתברו רוב צלעותיה וטרפה: ודרוסת הזאב. שמכה בציפרניו בבהמה ומטיל ארס בה ושורפה: בדקה. דבגסה לא אלים זיהריה למקלייה ות"ק סבר דאלים זיהריה למקלייה אף בגסה [רש"י] ויש מפרשים דר"י לפרושי מילתיה דת"ק אתי: בעוף הדק. כגון יונים וצפרים: בעוף הגס. אווזים ותרנגולים: ניקב הלב ולא לבית הללו. כצ"ל: (ט) ניטל להי התחתון. מעל הבשר והסימנים מחוברים בבשר: ניטלה האם שלה. היינו השלחופית שהעובר מונח בה: והרותה. דהיינו שלקה הריאה שלה ויבשה כחריות של דקל: בידי שמים. כגון מקול רעם אבל בידי אדם כגון שהבעיתה אדם או שאר כל הבריות כגון שאגת ארי' וקול שחל טרפה: (י) הרדופני. עשב מר והוא סם המות לבהמה: צואת תרנגולים. הבהמות האוכלות ממנה מתות: מים הרעים. מים מגולים: יצאת זו שהיא בת חיים. מלד עצמה רק המאכל עתיד להמיתה והיא בכלל מסוכנת והראב"ד כתב דאי מבדרא לה סמא חיי: הגלודה. שהופשט עורה מעליה: עור כסלע. ע"פ השדרה כולה שנמצאו כל חוליות השדרה מכוסין:

פרק ד (א) מנין לרבות חמש חטאות מתות. וולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ושנתכפרו בעליה באחרת ושעברה שנתה דכל הני למיתה אזלי ולא מתאכלי: ת"ל ממעלי הגרה טמא. ופי' הגס שהוא ממעלי הגרה ומפריסי הפרסה אעפ"כ טמא הוא וכעין דדריש לעיל בפ"ג הלכה ג' לענין טהור הנולד מן הטמא אך גם דריש מההוא דכתיב בפרשה שמיני והכא דריש ממעלי הגרה דכתוב בפרשה ראה: מנין לרבות פסולי המוקדשין. בגמרא (בכורות ט"ז) גרס מנין לתמורת פסולי המוקדשין [ק"א וכן העתיק באדרת אלי"] ופי' כגון דלאחר שנפדו הקדשים התפיסו בתמורה דלא מלי למקרביה: ת"ל וממפריסי הפרסה טמא, ופי' יש לך מפריסי הפרסה טמא הוא אע"פ שיש לו סימני טהרה: מנין לרבות חלב וכו' ת"ל ממעלי הגרה, דהו"ל למכתב את זה לא תאכלו מעלה גרה וכתב ממעלי גרה והיינו דבר היוצא ונמשך ממעלה גרה והוא החלב שגם זה טמא ואסור באכילה: ה"ג ת"ל ממפריסי הפרסה השסועה. [הגר"א] וגם זהו מן המ"ם דממפריסי דריש דמשמע דבר הנמשך ויוצא מהם והוא החלב: (ב) שהוא בגופן. דיין היוצא מן הענבים הלא הוא גופן של הענבים בעצמן וראיה שכאשר ישחוט היין מהם לא ישאר בהם אלא הרצנים והזגים לבד ונתבטל צורתם ומהותם משא"כ חלב בהמה דאינה גופה אלא מהמות אכילה ושתיה של הבהמה קאתי ואינו דבר המתגדל מגופה: שאסור בפסולתם. דאסור לנזיר אף פסולתן של הענבים דהיינו הרצנים וזגים: שאין אסור בפסולתם. דפרשה מותר וכן מי רגלים שלה: תרומה תוכיח שאין אסור בפסולתה. שאם כהט ענבים או רמונים דתרומה לעשות מהם משקים אין הרצנים שלהם אסורים באכילה לזרים דלאו בני אכילה נינהו [וכמו דתנן בתרומות פי"א גרעיני תרומה בזמן שמכנסן אסורות ואם השליכן מותרות] ואפ"ה עשה את היין היוצא מן הענבים כמותן וכדאיתא בפ' העור והרוטב: (ג) באיסור חמור. דאית ביה חיוב מיתה לזר אשר יאכלנה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו: נחמיר באיסור הקל. שאינו אלא בלאו דלא תאכל: גמל גמל. חד כאן וחד בפרשה ראה: (ד) בשר מהלכי שתים. אדם שמהלך על שתי רגלים: וחלב מהלכי שתים. חלב של אשה: שהקלת במגעה. שאינה מטמאה מחיים: מהלכי שתים שהחמיר במגען. נדה: ת"ל זה.

אותה תאכלו אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה: (ב) אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין ת"ל הגמל והארנבת והשפן והחזיר מבשרם לא תאכלו. אין לי אלא אלו בלבד שאר בהמה טמא' מנין ודין הוא ומה אלו שיש בהם סימני טהרה הרי זה בלא תעשה על אכילתן שאין בהם סימני טהרה אינו דין שיהו בלא תעשה על אכילתם. נמצאו הגמל והארנבת והשפן והחזיר מן הכתוב ושאר בהמה טמאה מקל וחומר. נמצא מצות עשה שלהם מן הכתוב ומצות לא תעשה שלהם מק"ו: (ג) אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה ג) וממפריסי הפרסה השסועה יש לך במעלי הגרה שאין אתה אוכל ואיזה זה זה טהור שנולד מן הטמא: (ד) יכול אף טמא שנולד מן הטהור ת"ל גמל טמא הוא זה טמא ואין זה טמא. ר"ש אומר מה ת"ל גמל גמל שני פעמים אחד גמל שנולד מן הגמלה ואחד גמל שנולד מן הפרה: (ה) אך את זה לא תאכלו ד) ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה יש לך ה) במעלי הגרה ובמפריסי הפרסה שאי אתה אוכל ואלו הן הטריפות: (ו) נקובת הוושט. ופסוקת הגרגרת ברובה. נפסק חוט השדרה. וניקב קרום של מוח. ניקב הלב לבית חללו. ו) נשברה השדרה. ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום. הריאה שניקבה או שחסרה. רבי שמעון אומר עד שתינקב לבית הסימפונות. ניקבה הקיבה ניקבו הדקים. רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף ניקבה המרה פסולה: (ז) הכרס הפנימי שניקב או שנקרע רוב החיצונה. ר' יהודה אומר בגדולה טפח ובקטנה רובה: (ח) המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ. נפלה מן הגג נשתברו רוב צלעותיה.

הגהות הגר"א הלכה ג ג) וממפריסי הפרסה השסועה מיותר [דממפריסי הפרסה אתי לרבות טריפות בהלכה ה' ושסועה לא כתוב כלל בפרשת שמיני וע"כ דעת הגר"א דכאן הריבוי ממעלי גרה ושם ממפריסי הפרסה] ומנין לחלבן ת"ל אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה (השסועה) כצ"ל [וכונתו לרבות דבר היוצא ממעלה גרה דהיינו לאסור אף חלב של טהור הנולד מן הטמא יקשה דמתחלה הו"ל לרבות הלב של טמא גמור וכדלקמן בפ"ד סוף הלכה ג' ואח"כ לחפש דרש על טהור הנולד מן הטמא. וגם לא מצאתי דרש זה לא בילקוט ולא בפסיקתא. והנה כעין זה הוסיף הגר"א לקמן לענין חלב טריפה מדכתיב ממפריסי הפרסה ור"ל ג"כ מדבר היוצא ממפריסי הפרסה והיינו החלב [ולענין חלב של טהור הנולד מן הטמא עיקר הלימוד ממעלה גרה] והנה באמת שתי דרשות אלו שהעתיק הגר"א מוכרחות הן דכי היכי דדריש לקמן בפ"ד בהלכה א' לאסור חלב של חמש חטאות המתות וחלב של תמורת פסולי המוקדשין מקרא של ממעלי גרה וממפריסי הפרסה הכתובה במשנה תורה דמשמע מדבר היוצא מהן דהיינו החלב כן בודאי נוכל לדרוש כעין זה ממש לענין חלב של טהור הנולד מן הטמא והלב טרפה מקרא הכתוב בפרשה שמיני ובודאי מצא הגר"א כן באיזה תוספתא או בירושלמי]: **הלכה ה** ז) ממעלי הגרה השסועה מיותר: ה) במעלה הגרה מיותר וצ"ל ומנין לחלבן ת"ל וממפריסי הפרסה השסועה: **הלכה ו** ו) נשברה השדרה ט"ס וצ"ל למעלה גבי נפסק:

ביאור

דאין בה משום אבר מן החי וניתרת בשחיטת האם: יכול אפילו יצאת מקצתה ת"ל אך [הגר"א]. ר"ל מהא דכתיב בתריה אך את זה לא תאכלו ומקרא נדרש אלפניו וכנ"ל בהלכה ט' לענין אם יצא ראשו וה"ה הכא לענין שליא דאין שליא בלא ולד והייגן שמא באותה מקצת יצא ראשו ושם בהלכה ט' נלמד מן אך דכתיב בפ' ראה והכא מן אך דכתיב בהאי פרשה: אותה באכילה. פי' אותה שיש לה סימני טהרה: (ב) בלא תעשה מנין ת"ל הגמל וכו'. פי' מרישא דקרא דכתיב אך את זה לא תאכלו וגו' את הגמל וגו' [כן מוכח מהגר"א בספרו אדרת אליהו]: ומה אלו שיש בהם סימני טהרה, פי' שיש בהם מקצת סימני טהרה: ומצות ל"ת שלהם מק"ו. ועיין ברמב"ן בפרשה זו ובהרב המגיד רפ"ב ממאכלות אסורות ובק"א: (ג) ה"ג את זה לא תאכלו ממעלי הגרה, דהוא יתר דהו"ל לכתוב אך את זה לא תאכלו את הגמל וכו' אלא לרבות דיש לך דברים שיש לו סימני טהרה כגון עגלה שנולד מן חזירה ואעפ"כ אי אתה אוכלו: (ד) יכול אף טמא שנולד מן הטהור. כגון קלוט בן פרה ונפרס ממעלה גרה היינו שהוא בא ממעלי גרה ואעפ"כ אסור מפני שאין לו בעצמו סימן טהרה: ת"ל גמל טמא הוא. פי' ושתם גמל נולדים מן הגמלה וכתב הוא דמשמע זה הוא טמא ואין אחר שהוא גמל טמא וכגון שנולד מן הפרה: שני פעמים. אחד כאן ואחד במשנה תורה: (ה) ה"ג אך את זה לא תאכלו ממפריסי הפרסה. כצ"ל [הגר"א]. פי' דבהלכה ג' דרשו מתיבת מעלי גרה והכא דרשו מתיבת מפריסי פרסה דהוא ג"כ יתר: ה"ג יש לך במפריסי הפרסה שאי אתה אוכל וכו': ואלו הן הטרפות. שמנו חכמים אע"פ שהן חיות זמן ארוך שיכול לא אסר הכתוב את הטרפה אלא אותה שהיא מתה בשעתה שהיא סמוכה לנבלה אבל אלו הטרפות שמנו חכמים פעמים שהן חיות כל ימי הקיץ עד שתפגע בהן ליגה והן מתות יכול לא יהיו אסורות לכך הוצרכו לרבות. ונראה כי כל זה הוא אסמכתא דרבנן שהרי י"ח טרפות הלכה למשה מסיני הם והכי איתא במסכת חולין [הראב"ד]: (ו) נקובת הוושט. כל נקב במשהו: ופסוקת הגרגרת. דהיינו שנפסק לרחבה ברובה: נפסק חוט השדרה. עיין בהגהות הגר"א דל"ל נשברה השדרה ונפסק החוט, וכן הוא בריש פרק אלו טרפות במשנה וחדא היא וטרפות דידה משום חוט הוא ונשברה השדרה דקתני אורחא דמילתא נקט דפסיקת החוט ע"י שבירת שדרה היא [רש"י שם] ופירושו כמין חוט לבן יוצא מן המוח ועובר על פני אורך השדרה כולה וקרום מקיף את החוט ואם נפסק רוב הקיפו של קרום זה ברחבו טרפה ואפי' לא נשברה השדרה כלל וכדפירש"י לעיל דעיקר טרפות משום החוט הוא ולזה לא גרסינן לקמן נשברה השדרה: לבית חללו. ואם לא הגיע לחללו קתני לקמיה דכשרה: או שחסרה, כגון שחסר אחד מחמשה אונות שיש להריאה: סמפונות. קנוקנות קטנות המתפשטות בתוך הריאה שהדם נובע בה כשחותכים אותה: נקבה הקיבה. נקב מפולש לתוך חללה בכל שהוא: הדקין. בני מעיים: אף נקבה המרה. הכיס שלה: (ז) שניקב. במשהו: או שנקרע רוב החצונה. בגמרא מפרש דהוא בשר החופה את רוב הכרס ופירש"י זהו קרום עב העוכר על כל החלל ויש מן החזה עד הירכים והכרס מיעוטו נתבא בצלעות החזה ורובו תחת. אותו קרום ורוב החיצונה דקאמר מתניתין רואין כמה יש מן הקרום כנגד אותו רוב הכרס ואם נקרע שם רוב מה שיש מן הקרום כנגד הכרס טרפה: בגדולה טפח. בשור הגדול אם נקרע טפח אף דלא הוי רוב ובקטנה רוב אע"ג דלא הוי טפח: (ח) המסס ובית הכוסות. סוף הכרס עשוי ככובע וקרוי בית הכוסות והמסס מחובר בו וסביב סביב להכורן כשאתה מבדילן יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הם שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס ומהמסס להקיבה ומקיבה לדקין: שניקבו לחוץ. שהנקב נראה מבחוץ וכגון שניקבו זה או זה שלא במקום חיבורן לאפוקי כשניקבו במקום חיבורן בשתי דפנותיהן והנקב הולך מחללו של

זה

חיה מכ"מ ובהמה מכ"מ: (ו) יכול אף חיה ובהמת הים ת"ל על הארץ להוציא את שבים: (ז) או אינו אלא שעל הארץ תהא מותרת בסימנים. ושבים בין בסימנים בין שלא בסימנים. ת"ל זאת אשר על הארץ אין לך אלא שעל הארץ: (ח) זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ מלמד שבהמה בכלל חיה. מנין שאף חיה בכלל בהמה ת"ל זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים ושה עזים איל וצבי ויחמור אקו ודישון ותאו וזמר: (ט) ה) וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו ו) תאכלו לרבות את השליל. הוציא העובר את ידו והחזירה מותר באכילה. יכול אפילו הוציא את ראשו והחזירו יהא מותר ת"ל אך. מה ראית לומר הוציא העובר את ידו והחזירה מותר באכילה מפני שאינו כילוד. ומה ראית לומר הוציא העובר את ראשו והחזירו אסור מפני שהוא כילוד: (י) אתה אומר לכך בא הכתוב לחלק בין אברים לאברים או לא בא הכתוב לחלק אלא בין עוברים לעוברים לומר איזה עובר יהא מותר שאילו נולד היה מותר. ואיזה זה בן תשעה וחי בחולין מנין בן תשעה ומת בן שמונה חי או מת. במוקדשים בן תשעה ומת בן שמונה חי או מת. ולד מעושרת בן תשעה ומת בן שמונה חי או מת. ת"ל כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות מעלת גרה:

פרק ג.

(א) **בבהמה** א) אותה תאכלו לרבות את השליא יכול אפילו יצאת מקצתה ב) תלמוד לומר

הגהות הגר"א הלכה ט ה) (בפרשת ראה) וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות כו' כצ"ל וכן בסוף הפרשה: ו) תאכלו השני מיותר: **פרק ג הלכה א** א) כל בבהמה תאכלו כצ"ל [וכן איתא בחולין דף ע"ז]: ב) ת"ל אך כצ"ל [ועיין בביאורנו ולאפוקי מגירסתנו דהא יליף תיכף מקרא זה לעבור עליו בעשה]:

ביאור

שניהם מין חיה ובהמה מן בהמה שאביו ואמו היו שניהם מין בהמה: ה"ג מנין בהמה מן חיה. כגון צבי הבא על התיישה ונולד תיישה שהיא בהמה אבל אביה הוא צבי שהוא חיה [ונקט הברייתא דבר זה לדעת ר"א ומחלקותו בבכורות דף ז' שבהמה וחיה מתעברים זה מזה]: וחיה מן בהמה. כגון תייש הבא על הצביה וילדה צביה שהיא חיה אבל אביה היה בהמה מנין שאפילו כלאים כזו מותר באכילה: ת"ל חיה מכל מקום. וכו'. דמשמע כל ששם חיה עליו או שם בהמה עליו א"נ מדכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה וכו' משמע חיה הבא מן בהמה וה"ה להיפך: (ו) יכול אף חיה ובהמת הים. פי' *) יכול אף הבהמה הטהורה שילדה דמות בהמת הים או חית הים יהא מותר ת"ל על הארץ וכן אמרו השוחט בהמה ומצא בתוכה דמות יונה אסורה מ"ט בעינן פרסה וליכא והנה שם אסרו דמות עוף ואפי' במעי בהמה וכ"ש אם נולדה וכן כאן אסור דמות חית הים במעי חיה וכ"ש אם נולדה כגון עיזא דימא או תורא דימא וכיו"ב [ראב"ד]: ת"ל על הארץ להוציא את מה שבים. ומשמע דאין נ"מ בין אם יש לה סימנים או לא דאפילו אם יהיה לה סימנים של מפרים פרסה או סימני טהרה של דגים לא דבעינן אותה שעל הארץ תלד את מה שעל הארץ ולא מה שבים: (ז) או אינו ממעט אלא שעל הארץ מותרת בסימנים. פי' מפרסת פרסה ומעלת גרה אבל אם ילדה חית הים אינה צריכה סימנין הללו. ת"ל זאת אשר על הארץ אין לך וכו'. ר"ל דאשר על הארץ הדר לזאת אשר תאכלו וא"כ אשר על הארץ הוא תנאי לאכילה לא לסימנים: (ח) מלמד שהבהמה בכלל חיה. אמרינן בחולין (דף עא) נ"מ ליצירה דתנן המפלת כמין בהמה חיה ועוף ר"מ אומר תשב לזכר ולנקבה וטעמו הואיל ונאמר בו יצירה כאדם דכתיב ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה וגו' ומהאי קרא שמעינן דגם בהמה בכלל זה: מנין שאף חיה בכלל בהמה וכו'. נ"מ לסימנים דהיינו מפרסת פרסה ומעלת גרה שאם נמצא זה בחיה היא טהורה: (ט) וכל בהמה מפרסת וכו'. האי קרא בפרשת ראה אנכי ומלת בבהמה יתר הוא שם דהא אמר כל בהמה מפרסת פרסה ולזה דרשו דכוונת הכתוב לומר כל בהמה בבהמה דסדי בהמה דרישא דקרא אבבהמה דסיפא דקרא ודרוש הכי בהמה הנמצאת בבהמה אותה תאכלו וזהו שאמרו לרבות את השליל אע"פ שהוא כעין נבילה א"נ לענין להתירו בשחיטת אמו ואע"פ שהוא חי דהאי בבהמה הכי משמע במעי בהמה: מותר באכילה. פי' מותר בשחיטת אמו [והיינו רק הולד אבל ידו אסור משום בשר שיצא חוץ למחיצה] אבל אם הוציא ראשו והחזירו אינו מותר עוד בשחיטת אמו מפני שהוא כילוד: ת"ל אך. את זה לא תאכלו ומקרא נדרש לפניו דכתיב לעיל מיניה מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו אך את זה וגו': (י) בין אברים לאברים. בין הוציא ראשו להוציא ידו: אלא בין עוברים לעוברים. היינו אע"פ שלא הוציא לא יד ולא ראש שיש שליל שאינו ניתר בשחיטת אמו כגון בן תשעה מת או בן שמנה חי או מת שהרי אם נולד אסור הוא משום נבילה ומה שנקט בחולין משום דבקדשים לפעמים אפילו בן ט' חי נמי יהא אסור כגון ולד חטאת דבזה אפילו אם היה נולד ג"כ אסור כידוע דולד חטאת למיתה אזיל אבל בשאר קדשים כגון שלמים אם ימצא בן ט' חי בודאי יהיה מותר דהא אם היה נולד היה ג"כ נקרב בקודש כמוהו אבל בן ט' מת או בן שמנה חי או מת דאפילו אם נולד היה אסור משום נבילה אפשר דאפילו אם ימצא בתוכו ג"כ אסור: ולד מעושרת. היינו אם יצאת בעשירי מעוברת דהעובר קדוש עם אמו ומצאו בה כששחטוה בן ט' חי או בן שמנה חי או מת: ת"ל כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע וכו' בבהמה אותה תאכלו. וזה ג"כ בא לרבות שליל היינו אפילו אותן שאם נולד היה אסור ג"כ מותר כשנמצא בתוכו ומהגהות הגר"א משמע דהכל מקרא דפרשה ראה דהתם כתיב בהמה בבהמה דהוא מרמז על שליל ודרשא דהכא מתיבת כל:

פרק ג (א) ה"ג כל בבהמה תאכלו [הגר"א והכי איתא בחולין דף ע"ז]: לרבות את השליא. הנמצאת בבהמה

דאין

---

*) והנה סבור הייתי לפרש כפשטיה לפי מה שידוע דכל מה שיש ביבשה יש בים ואתי לאפוקי שור הנמצא בים או צבי הנמצא בים דאפילו יש לו סימנים האמורים בתורה ג"כ אסור והוא כעין מה שאמרו בע"ז (דף לט.) תורא דימא אסור אבל באמת זה אינו דהתוספות הוכיחו שם דרק תורא דימא אסור אבל עז הים שרי והכא קאמר סתמא דבהמת הים אסיר אם לא שנאמר דמה שאסרו הכא היינו דאינו מועיל להן הסימנים של מפרים פרסה אבל הסימנים של סנפיר וקשקשת מועיל ורבא דאכל הביבועא היה לה הסימנים ועדיין צ"ע:

שעשו שלא בעצה ונשטפו ומה ת"ל כאלה אמר אילו לא אלו בלבד קברתי אלא אפילו אלה קברתי עם אלו לא כך הייתי מבזה קדשי המקדש: (יא) ואכלתי חטאת היום היום אני אסור ומותר בלילה ולדורות אסור ביום ובלילה דברי ר' יהודה. רבי אומר אין האונן אסור לאכול בקדשים בלילה אלא מדברי סופרים תדע שהרי אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב: (יב) וישמע משה וייטב בעיניו הודה מיד ולא בוש לומר לא שמעתי. א"ר יהודה חנניה בן יהודה היה דורש כל ימיו קשה הקפדה שגרמה לו למשה לטעות אחר מיתתו הריני כמשיב על דבריו ומי גרם לו שהקפיד אלא שטעה:

פרשתא ב.

(א) **וידבר** ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם. לאמר א) להם לבנים לאלעזר ולאיתמר. או לאמר ב) להם לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל זו דיבור האמור לישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לאמר לבנים לאלעזר ולאיתמר: (ב) זאת החיה אשר תאכלו מלמד שהיה משה אוחז ג) החיה ומראה להם לישראל ואומר להם זו תאכלו וזו לא תאכלו. את זה תאכלו מכל אשר במים זה תאכלו וזה לא תאכלו. את אלה תשקצו מן העוף את אלה תשקצו ואת אלה לא תשקצו. זה לכם הטמא זה טמא וזה אינו טמא: (ג) זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה משמע מוציא מיד משמע מכלל שנאמר כירק עשב נתתי לכם את כל יכול הכל היה בכלל היתר ת"ל זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים ושה עזים איל וצבי ויחמור אקו ודישון ותאו וזמר: (ד) יכול תהא כל הבהמה כולה מותרת ת"ל אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו אסר אבר מן החי. על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אסר גיד הנשה. כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו אסר את החלב. וכל דם לא תאכלו אסר את הדם. יכול יהיו מותרים בזביחה ושלא בזביחה ת"ל וזבחת ואכלת: (ה) ד) אין לי אלא כבשים ועזים המיוחדים. מנין לרבות את הכלאים ת"ל חיה ובהמה. אין לי אלא חיה ובהמה מנין בהמה מן חיה בהמה מן חיה וחיה מן חיה וחיה מן בהמה ת"ל

הגהות הגר"א פרשתא ב הלכה א א) להם מ"ס וצ"ל אליהם: ב) להם מ"ס וצ"ל אליהם: **הלכה ב** ג) החיה צ"ל בחיה: **הלכה ה** ד) אין לי אלא שה כשבים ועזים המיוחדים כו' אין לי אלא כלאים חיה מן חיה בהמה מן בהמה מן חיה וחיה מן בהמה מנין ת"ל החיה מכל הבהמה חיה מ"מ ובהמה מ"מ:

ביאור

לאכול בשר חטאת. ור' יהודה לאו דס"ל דאנינות לילה מותר מן התורה דהא איהו גופיה ס"ל לקמיה דלדורות אסור ביום ובלילה אלא דבזה היה הוראת שעה דבלילה מותר מדכתיב ואכלתי חטאת היום היום אסור והלילה מותר ור"נ סבר דלא שנא לשעה ול"ש לדורות בקדשי שעה הותרה להם אנינות לגמרי אבל בקדשי דורות לא הותר להם כלל: מה ת"ל אלה. כלומר למה הזכיר המקרה שקרה אותו הואיל ומפני טומאה נשרף אלא כך אמר להם משה שמא מתוך טרדותיכם פשעיתו בו וטמאיתו ליה א"ל אהרן כך אני בעיניך שאני מבזה קדשי שמים ופושע בשמירתם וכי לא היה לי להסתכל באלו הבנים שכשעשו דבר שלא בעצה נשטפו בפשיעתם אלא טומאה באונס הוא כגון שנפל עליו שרץ מת וכזכאים [ק"א] מפרש מאי הן היום הקריבו את חטאתם וכו' שאמר להם משה שמא באנינות הקרבתם ופסלתם ואמר לו אהרן הן היום הקריבו את חטאתם [בתמיה] דפסלה בהו אנינות אני שאני כה"ג הקרבתי דמותר להקריב אונן ואפ"ה לא היינו יכולים לאכלה ושרפנו לת"ק כדאית ליה מפני אנינות שלקדשי שעה לא הותר ולר' יהודה מפני הטומא' שנגעה בו וזהו שמסיים ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ד': (יא) ולדורות אסור ביום ובלילה. קסבר יום מיתה תופס לילו מדאורייתא לדורות וכזבחים מפרש לה ר' יהודה במה תפס אהרן על משה וכמה טעה משה דקאמר ליה משה למה לא אכלתם אותה אע"פ שאתם אוננים שכך שמעתי באנינות יאכלוה ואמר לו אהרן ואכלתי חטאת היום כלומר שמא לא שמעת אלא באנינות לילה אבל באנינות יום ק"ו ממעשר הקל וע"פ הוכרחתי להניח אותו עד הלילה ובינתיים אירע טומאה באונס וכו"ל וע"כ נשרף: ר' אומר אין האונן אסור. מן התורה בשום מקום ותדע שכן הוא שהרי אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב ואי אמרת בשלמא דרבנן הוא משו"ה גבי פסח דכברת לא העמידו דבריהם אלא אי אמרת אנינות לילה דאורייתא מאי שנא פסח ומ"ש שאר קדשים: (יב) ולא בוש לומר לא שמעתי. אלא שמעתי ושכחתי: וכי מי גרם לו שהקפיד. פי' מכח שטעה וסבר דהיה להם לאכול החטאת לפיכך כעס וא"כ איך אמר מתוך כעס בא לכלל טעות:

פרשתא ב (א) הא למה אני מקיים וכו' לאמור לבנים לאלעזר ולאיתמר. ללמדך שנוהגין בהם כבוד שהם לומדים תחלה ואח"כ ישראל: (ב) מלמד שהיה משה תופס בחיה ומראה להם וכן בדגים וכן בעופות וכן בשרצים: (ג) משמע מוציא מיד משמע. משום דנראה דקראי סתרי אהדדי דבראשונה התירה התורה לאכול הכל שכן אמר כירק עשב נתתי לכם את כל ועכשיו אמר את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו וזה אמר דאינם דברים סותרים אלא משום דפרשה זו נאמרה לישראל ביארה בפירוש להוציא מכלל הפרשה שנאמרה לבני נח: ת"ל זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה וכו' ותאו וזמר. באמת היה לו לסיים ת"ל זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה וכו' אלא משום שכפה עדיין אין מבורר היטיב שמות בהמה וחיה המותרים רק שהתורה ביארה לנו הסימנים של דברים המותרים לכן נקטה הברייתא הפסוק של שמות בהמות וחיה המותרים דהני לישראל ותו לא: (ד) יכול וכו'. חשב עוד כמה דברים שמקרא אחד בא לאסור ולהוציא ממשמעות היתרו של מקרא ראשון: ושלא בזביחה. ר"ל בחניקה: (ה) אין לי. מותר באכילה: אלא שור שה כבשים ועזים המיוחדים. פי' דשה כבשים ושה עזים משמע שה הבא משני כבשים ושה הבא משני עזים משמע: מנין לרבות את הכלאים. הוא שה הבא מכבש ועז או מתאו וזמר: ת"ל חיה ובהמה. פי' להכי כתב הכא סתם חיה ובהמה בלא שם פרט מיוחד לרבות דכל שיש לה שם חיה או בהמה עם סימני הטהרה הרי זו מותרת לאכול: אין לי אלא חיה ובהמה. האמור למעלה אלא שהחיה נולד מן חיה דהיינו שאביו ואמו היו שניהם

איזה נשרף כשהוא אומר ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליכם איזה שעיר נושא את עון העדה זה שעיר של ראש חודש שנאמר ושעיר אחד לחטאת לכפר עליכם: (ג) ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן מלמד שנתן פניו כלפי בניו וכעס כנגד אהרן מלמד שאף אהרן היה בקיצפון. ח) הנותרים לא היה פינחס עמהם. לאמר השיבוני על דברי: (ד) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקודש וכי חוץ לקודש ט) נאכלת והלא נשרפה שנאמר והנה שורף א"כ למה נאמר מדוע לא אכלתם. אמר להם שמא חוץ לקלעים יצאת מפני שחטאת שיצא חוץ לקלעים פסולה. אין לי אלא זו בלבד מנין לרבות קדשי קדשים ת"ל קודש קדשים. מנין שאכילת קדשים כפרה לישראל ת"ל ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני ה' הא כיצד כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים: (ה) הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה אמר להם שמא נכנס מדמה לפנים מפני שחטאת שנכנס מדמה לפנים פסולה. י) ר' יוסי הגלילי אומר מיכאן לחטאת שנכנס דמה לפני ולפנים שתהא היא פסולה ואין חטאת פסולה עד שיכנס דמה לפנים. פנימה אין לי אלא לפניי ולפנים מנין אף בהיכל ת"ל אל הקודש: (ו) תאכלו אותה בקדש מלמד שאכילתה בפנים. מנין שאף שריפתה בפנים ת"ל אכל תאכלו אותה בקודש. יכול אף אם נטמאת בחוץ תהא שריפתה בפנים יא) ת"ל אותה מה זו מיוחדת טומאתה בפנים שריפתה בפנים יצאת זו שנטמאת בחוץ שלא תהא שריפתה אלא בחוץ: (ז) וידבר אהרן אל משה אין דיבור אלא לשון עז וכן הוא אומר וידבר העם באלהים ובמשה: (ח) הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם לפני ה' רבי נחמיה אומר מפני אנינות נשרף לכך נאמר אלה: (ט) ומה תלמוד לומר כאלה שיכול אין לי אסור באנינה אלא בנים מנין כל האמור בפרשה מוסיף עליהם אחיו ואחותו מאמו ואחותו נשואה לכך נאמר אלה כאלה. ר' יעקב אומר יכול יהיו הלוים אסורים באנינה בשיר ת"ל אותי אני אסור באנינה ואין הלוים אסורים באנינה לשיר: (י) ר' יהודה ורבי שמעון אומרים וכי מפני אנינות נשרפה והלא לא נשרף אלא מפני טומאה שאילו מפני אנינות נשרף היה להם לשלשתם לישרף. דבר אחר והלא מותרים לאוכלם לערב. דבר אחר והלא פינחס היה עמהם. מה ת"ל אלה לא היה לי להתכבל באלו

הגהות הגר"א פרק ב הלכה ג ח) הנותרים לא היה פנחס עמהם. לאמר השיבוני. זה דבר בפני עצמו: הלכה ד ט) נאכלת ב"ש וצ"ל אכלוהו: הלכה ה י) ר' יוסי הגלילי עד שהיא פסולה אין לי אלא לפני ולפנים מנין אף בהיכל ת"ל כו' [הוא מחק מן תיבת ואין חטאת עד אין לי אלא מפני שהמשך לשון הברייתא דחוק מאד לפי גרסתנו וגם תיבת לפנים הוא דחוק מאד]: הלכה יא) ת"ל אותה מה זו מיוחדת טומאתה בפנים ושריפתה בפנים יצאת שנטמאת בחוץ וכו':

ביאור

לשרוף כולם ואם אינכם חוששים היה לכם לאכול כולם: זה שעיר ר"ח. שהוא מכפר על טומאת מקדש כדאמר במסכת שבועות: (ג) וכעס כנגד אהרן. מדכתב בני אהרן דהוא יתר משמע שחשב שבניו עשו מדעת אביהם או שלא מיחה בהם אך מפני הכבוד הפך פניו כנגד בניו: הנותרים לא היה פינחס עמהם. ר"ל שרק הם נותרו אז בכהונה לא זולתם מבני אהרן שלא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי או ר"ל שעליו לא היה יכול לדרוש מפני מה נשרף זה ומפני מה נאכלו אלו וכנ"ל שהוא בודאי לא היה יכול לאכול ממנחה ומחטאת שהוא היה עדיין בבחינת זר: לאמר השיבוני על דברי. דהיינו שנתן להם רשות להשיב לבל יראו כמשיבים על דברי משה רבם: (ד) אמר להם וכו'. ר"ל כך אמר להם מדוע לא אכלתם את החטאת הואיל ובמקום קודש היתה ולא יצאת לחוץ: כהנים אוכלים. שירי הקדשים: (ה) אמר להם שמא וכו'. דמדהוכיח להם שלא הובא בודאי שבא' מהם ע"ז והשיבו לו שלא הובא וע"ז תמה ואמר הן לא הובא ומדוע לא אכלתם: שחטאת שנכנס דמה לפנים פסולה. נקט לפנים מפני המסקנא דיליף ר"י הגלילי לקמיה מואל הקדש שאפילו אם הכניס בהיכל נפסלה: שנכנס דמה לפני ולפנים וכו'. דתיבת פנימה משמע לפני ולפנים (עיין זבחים דף פב:): ואין חטאת פסולה עד שיכנס כל דמה לפנים. [כן גירסת הראב"ד וכן איתא בילקוט] והא דקתני לכתחלה מדמה הוא דעת רבנן דילפי עלה איסור הכנסת דם חטאת החיצונה לפנים ממה דכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל והתם הלא מדמה כתיב: מנין שאף שריפתה בפנים. אם נפסלה על ידי טומאה וכיוצא בה תלמוד לומר אכול תאכלו אותה בקודש אחד לאכילת אדם ואחד לאכילת אש אם נפסלה שתהא ג"כ בקודש: מה זו מיוחדת טומאתה בפנים. פי' דמה שריבה הכתוב לחטאת זו שלא יצאת חוץ לקלעים שאם היתה טמאה היתה נשרפת בפנים הלא לא מצינו רק בנטמאה בפנים כי לא יצאת לחוץ: יצאת שנטמאת בחוץ. כצ"ל [הגר"א]: (ח) מפני אנינות נשרפה. ואע"פ שנצטוה משה באנינות יאכלוה א"ל אהרן שמא לא שמעת אלא בקדשי שעה כגון מיתרי המנחות ושעיר של נחשון ושעיר של יום השמיני שהן לשעה אבל בקדשי דורות כגון בשעיר של ר"ח לא קל וחומר ממעשר הקל דכתיב לא אכלתי באוני ממנו ומפני כך לא שרפו אלא זו בלבד: (ט) אלא בנים. כמעשה אהרן: כל האמור בפרשה. היינו שהכהן מטמא להם: מוסיף עליהם וכו' ואחותו הנשואה, ריבה כזה לאסמכתא אף אלו שהוא אונן עליהם מדבריהם: יכול יהיו הלוים וכו' בשיר. פי' הואיל ושיר שהלוים משוררים נקרא עבודה כדכתיב לעבוד עבודת עבודה ואחז"ל איזהו עבודה לעבודה הוי אומר זה השיר: ת"ל אותי אני וכו'. פי' אותי ולא אותך שאתה לוי: (י) וכי מפני אנינות נשרפה. דהם סברי דקדשי שעה וקדשי דורות שוין ובאנינותם לא הותר לאכול ביום המיתה מפני האנינות אלא שהרבה להם הקב"ה הוראת שעה במנחה ושארי הקרבנות לאכול בלילה שאחר יום המיתה וגם זה החטאת היה דעתם להשהותו עד הלילה ולאכלו אלא שבינתיים נטמא באונס: היה להם לשלשתם לישרף. דלדידהו קדשי שעה וקדשי דורות שוין: דבר אחר והלא מותרים לאוכלם לערב. ור' נחמיה סבר אנינות לילה דאורייתא דהיינו תופס לילו עמו ופנחס לא נתכהן עד שהרג לזמרי ולא היה לו רשות לאכול

ציבור והיא מנחת מצות שעה ואין כיוצא בה לדורות לכך נאמר ואכלוה מצות: (ה) אצל המזבח ולא בהיכל לא על גבי המזבח. אין לי אלא זו בלבד מניין לרבות קדשי קדשים ת"ל קדש קדשים. היא ואותה והיא הרי אלו מיעוטי פרט לתודה וללחמה. לאיל נזיר וללחמו. לאיל המילואים וללחמו: (ו) ואכלתם אותה במקום קדוש מה ת"ל לפי שאמר אצל המזבח אין לי אלא סמוך למזבח מנין לרבות הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש ת"ל במקום קדוש: (ז) ה) כי חקך וחק בניך הוא חק לבנים ואין חק לבנות. מאשי ה' אין להם אלא לאחר מתן אישים: (ח) כי כן צויתי כאשר צויתי כאשר צוה ה'. כי כן צויתי לומר לכם בשעת אנינות יאכלוה. כאשר צויתי בשעת מעשה. כאשר צוה ה' ולא מעצמי אני אומר לכם: (ט) ואת חזה זה חזה. התנופה זה תנופת הסל. שוק זה שוק. התרומה זו תרומת תודה. תאכלו במקום טהור וכי הראשונים אינם במקום טהור א"ר נחמיה אלא ו) זו טהרה שאינה ממין טומאה לטהר מטומאת מצורע לומר שיהו נאכלים בתוך ירושלים: (י) אתה ובניך ובנותיך אתה ובניך בחלק ובנותיך במתנות. או יכול אתה ובניך ובנותיך בחלק כשהוא אומר כי חקך וחק בניך הוא אין חוק לבנות הא מה אני מקיים אתה ובניך ובנותיך אתה ובניך בחלק ובנותיך במתנות: (יא) נתנו מזבחי שלמי בני ישראל לרבות זבחי שלמי ציבור ז) שיהו שם באותו היום שנאמר ושור ואיל לשלמים לזבוח לפני ה'. שוק התרומה וחזה התנופה על אישי החלבים יביאו מלמד שהחלבים למטה:

פרק ב.

(א) **שעיר** זו שעיר נחשון. חטאת זה חטאת יום השמיני: (ב) דרוש דרש משה זה שעיר של ראש חדש. יכול שלשתם נשרפו ת"ל והנה שורף אחד נשרף ולא נשרפו שלשתם. מה ת"ל דרוש דרש משה שתי דרישות. אמר להם מפני מה נשרף זה ומפני מה נאכלו אלו. איני יודע

הגהות הגר"א פרק א הלכה ז ה) כי הקך וחק בניך לבנים ולא לבנות [עיין בביאורנו]: הלכה ט ו) צ"ל טהרה שאינה טומאה טהר מטומאת מצורע ובגמ' גרים טהר מכלל שהוא טהר מטומאת מצורע וטמא מטומאת זב לומר כו': הלכה יא ז) שיהו צ"ל שהיו

ביאור

שהיו מקריבין בכל ראשי חדשים מנחת נסכים הן וכולה כליל: והיא מנחת מצות שעה. היינו דזו המנחה גופא לא ניתנה אלא לאותה שעה ולא לדורות לכך הוצרך לפרש בה דין שאר מנחות: (ה) היא ואותה והיא. היא קודש קדשים היא ואותה והיא דכתיב בפסוק דבתריה ואכלתם אותה במקום קדוש כי חקך וחק בניך היא הרי אלו ג' מיעוטי פרט לתודה וללחמה לאיל נזיר וכו' דאע"פ שנאכלין ליום ולילה כקדשי קדשים והמורם מהם נאכל לכהנים אעפ"כ הן נאכלין בכל ירושלים כדדרשינן לקמן: (ז) כי חקך וחק בניך לבנים ולא לבנות. כצ"ל [הגר"א]. דאילו כגירסתנו ולא חק לבנות משמע דחלק אין להם אבל ליתן להם ולאכול רשאי כענין האמור לקמיה בהלכה יו"ד. ובאמת זה אינו דהוא אינו ניתן רק לזכרי כהונה ככתוב בתורה בפרשה קרח לכן גרס ולא לבנות דהיינו כלל לא: מאשי ד' אין להם אלא וכו'. ואף דזה כבר נתמעט לעיל בהלכה ג' אפשר דשם איירי לענין מנחה וכאן לשארי קדשי קדשים: (ח) כי כן צויתי. דיום השמיני דכתיב קחו את המנחה הנותרת וגו' כי כן צויתי. כאשר צויתי גבי שעיר חטאת אשר דרש דרש משה והנה שורף כתיב אכל תאכלו אותה בקודש כאשר צויתי. כאשר ציוה ד' גבי שוק התרומה וחזה התנופה כתיב תאכלו במקום טהור וגו' כאשר ציוה ד'. וכי כל הדברים שנאמרו למשה לומר לישראל חזר ואמר כי כן צויתי: כי כן צויתי לומר לכם באנינות יאכלוה. שהם היו אוננין על נדב ואביהוא וקדשים אסורין לאונן מק"ו ממעשר הקל דכתיב ביה לא אכלתי באוני ממנו והוא אמר להם לאכול המנחה הוזקק לומר כי כן צויתי באנינות תאכלום: כאשר צויתי בשעת מעשה אמר להם. כשמצא מה שעשה ששרפו שעיר החטאת והוא שעיר של ר"ח כדלקמיה אמר להם הן לא הובא את דמה וגו' הלא לא אירע בו פסול היה לכם לאוכלו בקדש כאשר צויתי אתכם במנחה שאמרתי לכם בה שמפי הקב"ה נצטויתי: כאשר ציוה ד' ולא מעצמי אני אומר. היו סומכין ע"פ הדבור ואכלו אותו אוננין ולא תטעו כאשר טעיתם בחטאת ומשה טעה בדבר שלא נאמר לו אלא במנחה וחזה ושוק ושעיר שמיני ושעיר נחשון שהיו קדשי שעה אבל שעיר ר"ח שהוא קדשי דורות לא הותר לאונן: (ט) התנופה זה תנופת הסל וכו'. לא שייך כאן סל ולא תודה אלא ממקרא יתירא באנו ללמד כי תנופת לחמי הסל של נזיר ושל מילואים ותרומת לחמי תודה המורם ממנה שהיו נאכלין בכל ירושלים דכתיב תאכלו במקום טהור: וכי הראשונים וכו'. שלא נאמר בהם במקום טהור בטומאה אכלום דהיינו קרבנות ראשונים שנאמרו תחלה בענין כגון שעירים ומנחה: זו טהרה שאינה ממין טומאה וכו'. ר"ל שאינה ממין טומאה גמורה דהיינו במקום מחנה ישראל שהוא טהור רק ממצורע שהוא משולח גם ממחנה ישראל אבל לא טהורה לגמרי שזב ובעל קרי מותר במחנה ישראל: (י) אתה ובניך בחלק. ר"ל הבנים נוטלים בחלוקה אבל הבנות אינן בחלוקה רק ברשאי ליתן להם לאכול אף דלזרים אסור להאכילם: (יא) לרבות זבחי שלמי צבור שהיו שם באותו היום. כצ"ל. ואף שכתוב מתחלה ואת חזה התנופה וגו' הו"א דקאי רק על שלמי יחיד של נחשון שהקריב באותו היום מעצמו ודינו כשאר שלמי יחיד שהחזה והשוק שייך לכהנים כדכתיב בפרשה קרח אבל השלמים של צבור שהוטל עליהם שהיה רק הוראת שעה עליהם להביא ביום זה בשלמים הו"א דלא הוי החזה ושוק לכהנים לכן גילה לנו הכתוב בהדיא דהוא ג"כ לכהנים: על אשי החלבים יביאו להניף. מלמד שהחלבים למטה בשעת תנופה. ועיין רש"י בפרשה זו (ז' פסוק ל'):

פרק ב (א) שעיר זה וכו'. דהו"ל למכתב ואת החטאת דרש משה וכתב ואת שעיר לכך דרשו דשעיר הוא שעיר נחשון של יום חנוכת המזבח שהיה ר"ח ניסן: חטאת זה חטאת של יום השמיני. והוא מה שנאמר קחו שעיר עזים לחטאת: (ב) דרש דרש משה זה שעיר של ר"ח. דמדכתב דרש דרש משמע שעוד דרישה אחרת היתה שם ג"כ והיא שעיר של ר"ח ונמצא דקרא משתעי בשלשה שעירים: מפני מה נשרף זה ומפני מה נאכלו אלו. פי' אם אתם חוששים לאנינות היה לכם לשרוף

שמוזהרין לבוא אל אהל מועד שתויי יין ולא שתויי יין אין חייבים מיתה על ההוראה אהרן ובניו שאין מוזהרין לבוא אל אהל מועד א״א שתויי יין אינו דין שלא יתחייבו מיתה על ההוראה יצאו ישראל מן הכתוב אהרן ובניו מק״ו: (ח) חקת עולם לדורותיכם לרבות יציקות ובלילות ותנופות והגשות וקמיצות והקטרות והמליקות והקבלות והזאות. מנין דשתוי יין שאם עבד עבודה פסולה ת״ל ולהבדיל בין הקודש ובין החול. ומנין למחוסר בגדים ושלא רחוץ ידים ורגלים ת״ל חקת עולם לחקת עולם חק עולם לגזירה שוה: (ט) ולהבדיל בין הקודש ובין החול ג) אלו הערכים. ובין הטמא ובין הטהור אלו הטמאות והטהרות. ולהורות את בני ישראל אלו ההוראות. את כל החוקים אלו המדרשות. אשר דבר ה׳ אליהם אלו ההלכות. ד) ביד משה זה המקרא. יכול אף התרגום תלמוד לומר ולהורות:

פרק א.

(א) **וידבר** משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו. בניו שקולים בו בכבוד ושקולים בו בדמימה. יכול אף הראשונים שקולים בו בכבוד ת״ל הנותרים הנותרים שקולים בו בכבוד ואין הראשונים שקולים בו בכבוד: (ב) רשב״ג אומר משום ר׳ אלעזר בן עזריה הרי הוא אומר וימת נדב ואביהוא לפני ה׳ בהקריבם אש זרה לפני ה׳ ובנים לא היו להם שאילו היה להם בנים היו קודמים לאלעזר ואיתמר שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד. א״כ למה נאמר הנותרים. אמר להם לא היה לכם להסתכל באלו שעשו דבר שלא בעצה ונשטפו. ר״א אומר קרובים היו לשטף אלא שריחם המקום על אהרן: (ג) קחו את המנחה זו מנחת נחשון. הנותרת זו מנחת יום השמיני. מאשי ה׳ אין להם אלא אחר מתן אישים: (ד) ואכלוה מצות מה ת״ל מפני שהיא מנחת

הגהות הגר״א הלכה ט ג) אלו הערכין והחרמים וההקדשות: ד) ביד משה זה הגמרא יכול אף המשנה ת״ל ולהורות כצ״ל:

ביאור

יצאו ישראל מן הכתוב. היינו כנ״ל בהלכה ו״ו: אהרן ובניו מקל וחומר. היינו מה שאמר ודין הוא: (ח) חקת עולם לדורותיכם לרבות יציקות ובלילות וכו׳. הנה לכאורה כונת הברייתא לומר שאיסור שתויי יין נוהג בכל ענינים אלו אף לחייב ע״ז מיתה אבל באמת זה אינו כדמוכח בזבחים (דף י״ח) דשתוי יין ומחוסר בגדים דינן שוה וכי היכי דמחוסר בגדים אין חייב מיתה ביוצק ובולל ומניף ומגיש וקומץ ומקבל כדתנן בפרק בתרא דזבחים ה״ה בשתויי יין אלא הכונה לענין חילול עבודה ור״ל דאף שאין חיוב מיתה בזה מ״מ נתחללה עבודתו וכדמסיק שם בגמרא דילפינן גז״ש חוקה חוקה ממחוסר בגדים דמחלל עבודה בכל גווני ועל מחוסר בגדים יליף שם בגמרא מקרא אחרינא אכן זה התנא סובר דלא צריכין למילף זה ממחוסר בגדים דמחוקת עולם דכתיב גבי שתויי יין גופא נוכל ללמוד זה דבא לרבות אף אלו דברים דמחלל עבודה והיינו דזו יהיה חוקה לעולם בכל העבודות שלא לעבות בשתויי יין. והקטרות והזאות אגב שיטפיה נקט דזו מעבודות שזר חייב ע״ז מיתה וה״ה שתויי יין וכ״כ הראב״ד דזו אגב שיטפיה נקט: ת״ל ולהבדיל בין הקדש ובין החול. אלמא אם שתה ועבד לא הבדיל הקודש מן החול שכבר חילל את הקודש: ומנין למחוסר בגדים וכו׳. היינו שגם שם אם עבד חילל: ת״ל חוקת עולם. בשתויי יין ובבגדי כהונה כתיב (שמות כט) והגרת אותם אבנט וגו׳ לחוקת עולם וברחיצת ידים ורגלים כתיב חק עולם: (ט) ולהבדיל בין הקודש ובין החול אלו הערכין והדמים והחרמין וההקדשות כנ״ל. [הגר״א וכן איתא בגמרא] דוי״ו דולהבדיל מוסיף על ענין ראשון וה״ק יין ושכר אל תשת בבואכם אל אוהל מועד ובבואכם להבדיל בין קודש לחול נמי אל תשת יין ושכר וכולל כל אלו הדברים דהיינו שאסורים שתויי יין לשום אותן לבעלים לפדותן דדילמא לא שיימי להו שפיר [רש״י] והראב״ד כתב כדי שידע להפריש בדיניהם איזה ענין הוא קודש ואיזה ענין הוא חול: אלו ההוראות. איזהו אסור ואיזהו מותר כגון איסור חלב ודם ושאר איסורין: אלו מדרשות. שדורשין בפרקא אסור לשתויי יין שיש בהן הוראה: אלו ההלכות. מה שהוא הלכה למשה מסיני אע״פ שהן דברים סדורים בפי החכמים שאין משיבין על ההלכה ואין דנין מהם ק״ו ולא בנין אב אפ״ה אסור להורות בהן ונפקא לן זה מאשר דיבר ד׳ היינו שדיבר ד׳ אלינו ביד משה ולא כתבם בתורה: ה״ג ביד משה זה גמרא. והיינו ללמוד ברבים כשהוא שתוי יין דאי אפשר שלא יבין ויורנו משם: יכול אף המשנה ת״ל ולהורות. כנ״ל [הגר״א] וכן איתא בגמרא. לאפוקי משנה שאין מורין הלכה מתוך משנה הלכך מותר לשתויי יין לשנות. וגירסתנו ביד משה זה המקרא טעות הוא דזה לכו״ע שרי כדאיתא בגמרא. ודע דבגמרא איתא דר׳ יוסי ב״ר יהודה מיקל אף בגמרא ואיפסקא כותיה:

פרק א (א) בניו שקולים וכו׳. דהאי בניו קרא יתירא ואתי לרמז דהם ראוים לכבדם כאהרן אביהם מפני שהם חסידים ושקולים בדמימה שלא הרהרו אחר מדותיו של הקב״ה: (ב) ה״ג ובנים לא היו להם ויכהן אלעזר ואיתמר וגו׳: היו קודמין לאלעזר ואיתמר. ליטול הכהונה: שכל הקודם בנחלה וכו׳. והם בודאי היו קודמין ליטול נחלת אביהן נדב ואביהוא וממילא קודמין ג״כ ליטול כבוד הכהונה של נדב ואביהוא ומזה נבין דאילו היו הם בחיים היו הם קודמין בכבוד מאלעזר ואיתמר: ה״ג אמר להם יש לכם להסתכל וכו׳ [ראב״ד]. כלומר שמרו את פי ואל תשנו דבר הזהרו ממה שאירע לאחיכם: שלא בעצה. שלא נטלו עצה ממשה ואהרן וכנ״ל במכילתא דמילואים בשמיני הלכה ל״ב: קרובים היו לשטף. כלומר נקראו נותרים לפי שגם הם היו ראויין לישרף בעון העגל אשר עשה אהרן: אלא שריחם המקום על אהרן. ועשה לו נחת רוח כמעט והשאיר לו פליטה: (ג) קחו את המנחה זו מנחת נחשון. דאילו של מנחת שמיני לבד היה לו לכתוב קחו את הנותרת מאשי ד׳ ואכלוה מצות והנא ידענא דקאי אדלעיל מניה בפרשה זו אלא לרמז על מנחת נחשון והנותרת קאי על מנחת שמיני בכתוב לעיל וימלא כפו ממנה וציוה משה אודות הנותר: (ד) ואכלוה מצות מה ת״ל. והלא כבר כתוב לעיל דין מנחה בפרשה צו פסוק ט׳: מפני שהיא מנחת ציבור. ואין בציבור מנחה כזה ומה

שהיו

משחת ה' עליכם]. ויעשו כדבר משה קיימו עליהם מצות משה רבן. וכן הכתוב משבח ישראל בפרשת שילוח טמאים ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה וכן הכתוב משבח את יהושע כאשר צוה ה' את משה כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע:

סליק מכילתא דמילואים: סליק דיבורא:

פרשתא א.

(א) **יין** ושכר אל תשת יכול כל שהוא יכול מגיתו ת"ל שכר לא אמרתי אלא א) כדי לשכר רביעית בן ארבעים א"כ למה נאמר יין מוזהרים עליו כל שהוא ומוזהרים עליו מגיתו: (ב) ר' יהודה אומר יין אל תשת אין לי אלא יין מנין לרבות כל המשכרים ת"ל שכר. א"כ למה נאמר יין על היין במיתה ועל שאר כל המשכרים באזהרה. ר"א אומר יין אל תשת ושכר אל תשת אל תשתהו ב) בדרך שכרותו הא אם נתן לתוכו מים כל שהוא פטור: (ג) אתה ובניך יכול חללים ת"ל אתך. אוציא חללים ולא אוציא את בעלי מומים תלמוד לומר אתה ובניך מה אתה כשר אף בניך כשרים יצאו חללים ובעלי מומים: (ד) בבואכם אין לי אלא בביאה מנין אף ביציאה תלמוד לומר אתה ובניך. מנין לעשות המזבח כאהל מועד תלמוד לומר אתה ובניך. ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה תלמוד לומר אתה ובניך. ר' אומר נאמר כאן בבואכם ונאמר להלן בבואם אל אוהל מועד מה בבואם אל אוהל מועד עשה את היציאה כביאה ואת המזבח כאוהל מועד ואינו חייב אלא בשעת עבודה אף בבואכם אל אהל מועד האמור כאן עשה יציאה כביאה ואת המזבח כאהל מועד ולא יהיה חייב אלא בשעת עבודה: (ה) א"מ אין לי אלא א"מ מנין לרבות שילה ובית עולמים ת"ל חוקת עולם. ולא תמותו מכלל לאו אתה שומע הין: (ו) יכול יהו ישראל חייבים מיתה על ההוראה ת"ל אתה ובניך ולא תמותו אתה ובניך במיתה ואין ישראל חייבים במיתה: (ז) יכול לא יהו ישראל חייבים על ההוראה במיתה אבל יהו אהרן ובניו חייבים על ההוראה במיתה. ודין הוא ומה אם ישראל

הגהות הגר"א פרשתא א הלכה א א) כדי לשכר וכמה כדי לשכר רביעית ובן ארבעים יום [כן הוא לשון הגמרא כריתות י"ג]:
הלכה ב ג) בדרך שכרותו הא אם הפסיק או נתן לתוכו מים כו' [כן הוא שם בברייתא]:

ביאור

ולשון משחת נופל על ריבוי בגדים ועל משיחה כדכתיב ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם ולמלא בם את ידם [ראב"ד] עוד כתב דמאי דנתרבה מרובה בגדים להלן בפרשה אמור מכי נזר שמן וכו' שם מרבינן להיתר שאם אינו יוצא ועובד אינו מחלל וכאן לעונש שאם יוצא ואינו עובד שהוא חייב מיתה עוד תירץ דשם הוקשו מרובה בגדים למשוח לענין אזהרה שבשניהם הוא עובר על ומן המקדש לא יצא וכאן לעונש מיתה אם עבר ויצא בשעת עבודה [ואולי שמפני זה הוסיף הגר"א על מה דאיתא בברייתא כי שמן משחת ד' עליכם תיבת להגיד מה גרם וכונתו כמו דאיתא לקמן בפרשה אמור הלכה וי"ו זה הלשון ממש לבאר הטעם על מה אנו מרבינן מרובה בגדים כמו משוח ת"ל כי נזר שמן משחת אלהיו עליו וענין קדושת דבר זה גרם לאסור היציאה עליו וממילא מרובה בגדים נמי בכלל זה שעי"ז נמלא ידו להיות כה"ג וכנ"ל]:

פרשתא א (א) אלא כדי לשכר. ששיעורו רביעית דוקא ובן ארבעים יום שעד ארבעים יום מתוק הוא:
א"כ למה נאמר יין. לכתוב שכר לבד ואנא ידענא שהוא יין דוקא ולא שאר משקה המשכר דגמרינן שכר שכר מנזיר [גמרא שם]: מוזהרים עליו. בלאו בעלמא אבל מיתה דוקא רביעית ובן מ' יום: (ב) מנין לרבות כל המשכרין. דהוא לא יליף שכר שכר מנזיר: א"כ למה נאמר יין. פי' וכי יין אינו בכלל שאר משכרין: ועל שאר כל המשכרין. ואפילו אם נשתכר ע"י דבש וחלב [גמרא]: באזהרה. ולמעוטי יין מגיתו וכל שהוא שמעינן לר' יהודה מדכתיב יין ושכר הוקש יין לשכר עד דמשכר [ראב"ד]: אל תשתהו בדרך שכרותו. היינו ששתהו להרביעית בבת אחת הא אם הפסיק בה או שנתן לתוכה מים כל שהוא פטור [כן איתא שם] וכתב הראב"ד דאפילו אזהרה אין בו. ואיתא בגמרא דדוקא ברביעית אבל ביותר מרביעית אפילו נתן בו מים חייב: (ג) יכול חללים ת"ל אתך. הבאים אתך לחלק בקדשים ויצאו חללים: ולא אוציא את בעלי מומים. שהם באים ג"כ לחלק בקדשים: ת"ל אתה ובניך. דומיא דאתה שיהיו כשרים ולפ"ז אימעטו שניהם וממילא אייתר ליה אתך להנך דרשות דדרשינן לקמיה: (ד) בבואכם אין לי אלא בביאה ביציאה מנין. פי' בשעת שגמר עבודתו בפנים בהיכל והוא יוצא ובא לו לצד חוץ אפ"ה אם ישתה יין דרך יציאתו והוא עובד שיהא במיתה: ת"ל אתה ובניך. ור"ל מאתך דקרא יתירא הוא ואם אינו ענין לביאה תנהו ענין ליציאה [כ"מ]: ומנין לעשות את המזבח כאהל מועד. פי' כבר למדנו שאם נכנס לאהל מועד ואז אפילו דרך יציאה אם שתה שהוא במיתה ומנין אפילו לא נכנס לאוהל מועד אלא שהוא רוצה להקריב על מזבח החצון אם שתה ועבד שהוא במיתה ת"ל אתה ובניך אתך פי' בדבר שאתה ובניך הלוקין משאר ישראל [סמ"ג]: אלא בשעת עבודה. כלומר אם שתה ועבד: ת"ל אתה ובניך. כלומר כי היכי דממעטינן חללין ובעלי מומין מאתה ובניך שאינן בני עבודה ה"נ ממעטינן שלא בשעת עבודה בכל כהן [ראב"ד] והזית רענן פי' ת"ל אתה ובניך אתך והיינו בשעת עבודה שכולן היו מתעסקין כאחד משום ברוב עם הדרת מלך כדאיתא בפ"ב דיומא: ונאמר להלן בבואם. בפרשת כיור בבואם אל אהל מועד: מה בבואם אל אהל מועד עשה את היציאה כביאה. דכתיב ברישא בבואם אל אהל מועד והדר כתיב בגשתם אל המזבח משמע דה"ה כשיוצא מאהל מועד למזבח [ז"ר]: ואינו חייב. בלא קידוש: אלא בשעת עבודה. דלשרת כתיב והיינו עבודה: (ו) יכול יהא ישראל חייבין על ההוראה. פי' אם הורו שתויי יין שהרי אף ישראל מוזהרין שלא להורות שתויי יין כדלקמיה: ת"ל אתה ובניך ולא תמותו. ר"ל מדלא כתב ולא תמותו לבסוף: (ז) יכול יהא אהרן ובניו חייבין וכו'. פי' הואיל וחייבין מיתה על ביאת האהל: ודין הוא. שלא נוכל לומר כן:

יצאו

עתים לכל עתים שאדם שותק עתים שאדם מדבר: (לז) ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עוזיאל דוד אהרן ממשמע שנאמר ובני קהת עמרם ויצהר וחברון ועוזיאל איני יודע שעוזיאל דוד אהרן מה ת"ל דוד אהרן מקיש מעשה עוזיאל למעשה אהרן מה אהרן רודף שלום בישראל אף עוזיאל רודף שלום בישראל. ומנין שאהרן רודף שלום בישראל שנאמר ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל ובמשה הוא אומר ויבכו בני ישראל את משה ומפני מה בכו את אהרן שלשים כל בית ישראל ומשה לא בכו אלא בני ישראל ולא כל בית ישראל שאהרן לא אמר לאיש ולא לאשה סרחת אבל משה מפני שהוכיחם נאמר בו ויבכו בני ישראל את משה. וכן הכתוב מפורש ע"י אהרן בקבלה בריתי היתה אתו החיים והשלום שהיה רודף שלום בישראל ואתנם לו מורא וייראני שקיבל עליו כל דברי התורה באימה וברתת ובזיע. מה ת"ל מפני שמי נחת הוא אמרו בשעה שיצק משה שמן המשחה על ראש אהרן נרתע ונפל לאחוריו אמר אוי לי שמעלתי בשמן המשחה השיבתו רוח הקודש הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד כשמן הטוב על הראש היורד על הזקן זקן אהרן שיורד על פי מידותיו כטל חרמון שיורד על הררי ציון מה הטל הזה אין בו מעילה אף שמן המשחה אין בו מעילה: (לח) תורת אמת היתה בפיהו שלא טימא את הטהור ולא טיהר את הטמא ועולה לא נמצא בשפתיו שלא אסר את המותר ולא התיר את האסור בשלום ובמישור הלך אתי שלא הירהר אחר המקום כדרך שלא הירהר אברהם ורבים השיב מעון שהשיב פושעים לתורה ואומר מישרים אהבוך: (לט) ויאמר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו רבי אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקלקלה מתחילין מן הקטן מנין שנאמר ויאמר ה' אל הנחש כי עשית זאת וגו' ואיבה אשית בינך ובין האשה ואל האשה אמר וגו' בתחילה נתקלל נחש ואח"כ נתקללה חוה ואח"כ נתקלל אדם: (מ) ראשיכם אל תפרעו אל תגדילו פרע יכול אל תפרעו מן הכובע הרי אתה דן נאמר כאן פריעה ונאמר להלן פריעה מה פריעה האמורה להלן גידול שיער אף פריעה האמורה כאן גידול שיער: (מא) ובגדיכם לא תפרומו לא תקרעו בגדיכם ולא תמותו ממשמע לאו אתה שומע הין. כב) ועל כל העדה יקצוף ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה' מה ת"ל את השרפה הרי אתה דן נאמר כאן שרפה כג) ונאמר להלן שרפה מה שריפה האמורה כאן שריפת נשמה וגוף קיים אף שריפה האמורה להלן שריפת נשמה וגוף קיים כד) שריפה האמורה בבת כהן והאמורה באשה ואמה: (מב) ומפתח אהל מועד לא תצאו יכול בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ת"ל ומן המקדש לא יצא ולא יחלל אימתי אינו יוצא ולא יחלל כה) הוי אומר בשעת עבודה. פן תמותו ממשמע לאו אתה שומע הין: (מג) כו) כי שמן משחת ה' עליכם [מה ת"ל יכול אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה אם יצאו בשעת עבודה חייבין מיתה מנין לכהנים של כל הדורות תלמוד לומר כי שמן

הגהות הגר"א **הלכה מא** כב) ועל כל העדה יקצוף מיותר: כג) ונאמר להלן צ"ל ונאמר באשה ובאמה ובבת כהן: כד) שריפה האמורה בבת כהן מיותר עד סוף הלכה: **הלכה מב** כה) הוי אומר בשעת עבודה אף לא תצאו האמור כאן בשעת עבודה: **הלכה מג** כו) כי שמן משחת ד' עליכם להגיד מה גרם [עיין בביאורנו ותבין כונתו]:

ביאור

תחת: (לז) אוי לי שמעלתי בשמן המשחה. שחשש שנשפך יותר מדאי ונהנה ממנו: שבת אחים גם יחד. היינו כשם שמשה לא מעל כך אהרן לא מעל: כטל חרמון וגו'. גם הפסוק הזה בשרו שלא מעל מה טל וכו': (לח) שלא הרהר אחר המקום. וכנ"ל באות ל"ו: כדרך שלא הרהר אברהם. שהבטיחו ליתן לו את הארץ ולבסוף לא מצא מקום לקבור את שרה עד שהשתחוה לבני חת: ואומר מישרים אהבוך. כלומר וכן הוא משבח במקום אחר מי שמוכיח את הבריות בדברי שלום ונחת כאהרן כדכתיב מישרים אהבוך בדברי מישרים אדם אוהב את בוראו ומקבל מצותיו יותר ממה שהוא מקבל בדברי זעף: (מ) יכול לא תפרעו מן הכובע. כלומר אל תגלו ראשיכם: (מא) ועל כל העדה יקצוף. לפני הראב"ד היה הגירסא זה המקרא מסורס ופי' הראב"ד מסורס פי' מהופך אין ראוי לומר אלא אחיכם יבכו ועל כל העדה יקצוף כלומר ואחיכם יבכו את השריפה ואם לא יבכו על כל העדה יקצוף המקום וכתב מהופך הוא שכתב תחלה קצף המקום עד שלא הודיענו למה יקצוף ולפני הגר"א לא היה גירסא זו וע"כ כתב בהגהתו ועל כל העדה יקצוף מיותר: ונאמר להלן שריפה. היינו האמורה בבת כהן ובאשה ואמה: מה שריפה האמורה כאן שריפת נשמה וגוף קיים. כדלעיל באות ל"ד: שריפה האמורה וכו'. מפרש התנא מה שאמר מעיקרא ונאמר להלן ודוחק ויותר טוב לגרוס כמו שכתב הגר"א ונאמר להלן צ"ל ונאמר באשה ואמה ובבת כהן: (מב) אימתי אינו יוצא ואינו מחלל הוי אומר בשעת עבודה. כלומר באיזה שעה הייתי סבור שהיה מחלל אם לא יצא שהכתוב אומר שאם לא יצא לא יחלל בעמידתו הוי אומר בשעת עבודה שהייתי סבור שאם הקריב אונן שיחלל עבודתו כשאר כהנים והוצרך לומר דכה"ג מקריב אונן ואינו מחלל: הוי אומר בשעת עבודה. ר"ל אף לא תצאו האמור כאן בשעת עבודה: (מג) מנין לכהנים של כל הדורות. היינו *) לכהנים גדולים אע"פ שאינם משוחים שאם יצאו מן המקדש בשעת עבודה שהן במיתה ת"ל כי שמן משחת ד' כ"ל דמשחת יתירא קדרים

*) ודעת הרמב"ם פ"ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ה' דדין זה שייך לכל הכהנים אפילו הדיוטים מוזהרים שלא לצאת בשעת עבודה וחייבין ע"ז מיתה בידי שמים:

היתה עכו"ם בעולם: (לב) ויקחו בני אהרן אף הם בשמחתם כיון שראו יח) אש חדשה עמדו להוסיף אהבה על אהבה ויקחו אין קיחה אלא שמחה. יט) נדב ואביהוא מה ת"ל בני אהרן שלא חלקו כבוד לאהרן. נדב ואביהוא לא נטלו עצה ממשה. איש מחתתו כ) איש מעצמו יצאו ולא נטלו עצה מזה ומזה. ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם רבי ישמעאל אומר יכול אש זרה ממש ת"ל אשר לא צוה אותם הכניסוה בלא עצה. ר"ע אומר לא הכניסוה אלא מן הכיריים שנאמר ויקריבו לפני ה' אש זרה א"כ למה נאמר אשר לא צוה אותם שלא נמלכו במשה רבן. ר"א אומר לא נתחייבו אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה: (לג) ומעשה שאירע בתלמיד אחד שהורה בפניו אמר לה לאימא שלום אשתו אינו מוציא שבתו ומת לאחר שבת נכנסו חכמים אצלו אמרו לו רבי נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך מקובלני מרבותי שכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה: (לד) ותצא אש מלפני ה' מלמד שיצא אש מבית קדש הקדשים ושרף נשמתם אבא יוסי בן דוסתאי אומר שני חוטים של אש יצאו מבית קדש הקדשים ונחלקו לארבעה ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים כא) בחוטמו של זה. ותאכל אותם נשמתם נשרפת ולא בגדיהם שנאמר ויקרבו וישאום בכתנותם בכתנות הנישאים. או יכול בכתנות הנושאים ת"ל ותאכל אותם ולא בגדיהם ואומר ולבני אהרן תעשה כתנות כתנות לכהנים ולא כתנות ללוים: (לה) וימותו לפני ה' ר"א אומר לא מתו אלא בחוץ מקום שהלוים מותרין ליכנס לשם שנאמר ויקרבו וישאום בכתנותם א"כ למה נאמר וימותו לפני ה' נגפן מלאך ודחפן לחוץ והוציאם. ר"ע אומר לא מתו אלא בפנים שנאמר וימותו לפני ה' א"כ למה נאמר ויקרבו וישאום בכתנותם מלמד שהטילו חנית של ברזל וגררום והוציאום לחוץ: (לו) ויאמר משה הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש זה דיבור נאמר בסיני למשה ולא ידעו עד שבא מעשה לידו. וכיון שבא מעשה לידו אמר לו משה אהרן אחי לא מתו בניך אלא על קדושת שמו של הקב"ה שנאמר ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי. כיון שידע אהרן שבניו ידועי המקום שתק וקיבל שכר על שתיקתו מיכן אמרו כל המקבל עליו ושותק סימן יפה לו ע"י דוד הוא אומר דום לה' והתחולל לו וע"י שלמה הוא אומר עת לחשות ועת לדבר

הגהות הגר"א הלכה לב יח) אש חדשה הוסיפו אהבה כו': יט) נדב ואביהוא ראשון מיותר: כ) איש מעצמו עשה ולא כו':
הלכה לד כא) בחוטמו של זה ושרפו אותם ולא בגדיהם שנאמר ותאכל אותם ולא בגדיהם ואומר ויקרבו וישאום בכתנותם בכתנות הנישאים או אינו אלא בכתנות הנושאים ת"ל ולבני אהרן תעשה כתנות כו'. [וגירסתנו נשמתן נשרפת מחק הגר"א דאיתא בגמרא בהדיא דאבא יוסי ס"ל דגם גופן נשרף וע"כ גרס ושרפו אותם ולא בגדיהם כמסקנת הגמרא ומפני זה לא נוכל לגרוס כגירסתנו בסוף הברייתא ת"ל ותאכל אותם ולא בגדיהם כי כבר גרס זה בתחלת הברייתא]:

ביאור

נח, שנאמר וירח ד' את ריח הניחוח: כשנות הבל וכו'. שנאמר בו וישע ד' אל הבל ואל מנחתו: שלא היתה ע"ז בעולם. אשנות הבל קאי כי רק בימי אנוש כתב אז הוחל לקרוא בשם ד': (לב) אהבה על אהבה. פי' תוספת דורון חדש מפני אהבת האל ית': אין קיחה אלא שמחה. אנו למדין ויקחו בני אהרן מן ויקחו את אשר צוה משה ויקרבו כל העדה ויעמדו האמור למעלה מה להלן בזריזות ובשמחה אף כאן: מה ת"ל בני אהרן, וכי אין אנו יודעין שהם בני אהרן אלא ללמד שלא חלקו כבוד לאהרן והתורה מרמז גנותם בדרך רמז שהם בני אהרן ולא שאלוהו: נדב ואביהוא וכו'. הברייתא דורש כל הקרא כסדר מתחלה על תיבת קיחה ואח"כ על בני אהרן ואח"כ על תיבת נדב ואביהוא שהוא ג"כ יתר דהו"ל לכתוב סתם כענין שנאמר אחרי מות שני בני אהרן וממילא אנו יודעים מדכתיב לקמיה אל אלעזר ואיתמר בניו הנותרים אלא לרמז שסמכו על דעתם בעצמם ולא שאלו לשום אדם ובפרט לדעת ר"ע שדרש לקמיה מאשר לא צוה אותם שלא נמלכו במשה רבן: יכול אש זרה ממש. דהיינו אש של הדיוט: ת"ל אשר לא צוה אותם. דמשמע שלא היה החטא אלא מצד שלא המתינו עד שיצוה אותם לעשותו אבל הדבר מצד עצמו ראוי והגון היה. דאילו היה אש זרה ממש איך היה מצוה אותם עליה: מן הכיריים. שהוא אש הדיוט ממש והזרות בה בעצמה: שלא נמלכו במשה רבן. דאילו נמלכו בו בודאי היה מוחה בם. והאי אשר לא צוה. קאי על משה דאילו יתר הדברים הנאמרים בפרשה היה הכל מה שצוה משה להם כמה דכתיב ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ד' וגו': לא נתחייבו אלא על שהורו וכו'. לדברי ר"א אע"פ שאש של הדיוט היה על המחתה מה שעשו כדין וכהלכה עשו אלא שכל חטאתם היה לפי שהורו המה בהלכה ולא המתינו למשה רבם שידרוש להם זה ומן הפסוק עצמו אין ראיה כ"כ דאפשר היכא שיש אש השמיימי מצוה להביא דוקא ממנו, ונפקא ליה לר"א דבר זה מדכתיב אשר לא צוה אותם דמשמע שהעון היה על אשר לא נטלו עצה לזה ממשה רבם אלא הם עשו ד"ז מעצמם: (לד) ושרף נשמתן. ולא גופן דכתיב כאן וימותו כעין מיתה [סנהדרין נ"ב.]: ואכלה אותם ולא בגדיהם. כצ"ל דהוא סובר דגם גופן נשרפו ולא נשאר אלא כתונתם [כן איתא בגמרא בהדיא]: או יכול בכתנות הנושאים. פי' אבל הנישאים נשרף אפילו כתונתם: ולא כתנות ללוים. פי' לפי שלא הוזקקו לעשות ללוים כתנות אע"פ שנמסרו לעבודת המשכן וא"כ למה הוזכרו כאן כתנות אלא ש"מ בכתנות של כהנים הכתוב מדבר: (לה) לא מתו אלא בחוץ. פי' חוץ לאוהל מועד בעזרת ישראל וכהנים: נגפם המלאך. ודחפן והוציאן לחוץ ועל שם שקבלו מכת מיתתן בפנים נאמר וימותו לפני ד' אבל לא מתו לגמרי עד שיצאו לחוץ: (לו) ולא ידעו וכו'. מדקאמר הוא אשר דיבר ד' ונקדש בכבודי. פי' במכובדי והיה קדושה על ידם שכל אדם מתיירא מגשת אליו שלא ברשות שכל אלו היו כהנים ומשוחים ועל שם שקרבו שלא ברשות טעו ונכשלו ומתו ק"ו לשאר בני אדם: שבניו ידועי המקום. כלומר מכובדים היו בעיניו: וקיבל שכר על שתיקתו. שנתייחד אליו הדיבור בפרשה של יין ושכר אל

תשת

הם נכסים והוא נגלה הם נגלים והוא נכסה. ויעשו כדבר משה צידקו עליהם את הדין ושתקו: (כט) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם זה מקרא מסורס ואין ראוי לומר אלא וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים וישא אהרן את ידיו ויברכם שבירידתו נשא את כפיו ובירך את העם. יג) ויברכם אתה אומר בעמידה ושלא בעמידה ת"ל לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו מקיש ברכה לשירות מה שירות בעמידה אף ברכה בעמידה וכן הוא אומר ויקומו הכהנים והלוים ויברכו את העם וישמעו את קולם ותבא תפלתם למעון קדשו השמימה. בדורו של חזקיהו מלך יהודה שהיו עוסקים בתורה מה נאמר בהם ותבא תפילתם למעון קדשו השמימה בדורות האחרונים שהיו עובדים ע"א מה נאמר ובפרשכם כפיכם: (ל) ויברכם זו ברכה סתומה שאין אתה יודע וחזר הכתוב ופירש להלן יברכך ה' וישמרך עד וישם לך שלום. ויבא משה ואהרן אל אהל מועד למה נכנס יד) משה ואהרן ביחד ללמד אהרן על מעשה הקטורת. או לא נכנס אלא לדבר אחר הריני דן ירידה טעונה ברכה וביאה טעונה ברכה מה יציאה מעין עבודה אף ביאה מעין עבודה. מנין לביאה שהיא טעונה ברכה ודין הוא ומה אם יציאה שאינה טעונה רחיצה טעונה ברכה ביאה שטעונה רחיצה אינו דין שטעונה ברכה. או חילוף ומה אם ביאה שאינה טעונה ברכה טעונה רחיצה יציאה שטעונה ברכה אינו דין שטעונה רחיצה. לא אם אמרת בביאה שכן יצא מחול אל הקודש תאמר ביציאה שכן יוצא מקודש לחול. בטל ההילוף וחזרנו לדין ירידה טעונה ברכה וביאה טעונה ברכה מה ירידה מעין עבודה אף ביאה מעין עבודה. הא למה נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטורת: (לא) טו) ותצא אש מלפני ה' כיון שראו אש חדשה שירדה טז) מן השמים וליחכה על המזבח את העולה ואת החלבים נפלו על פניהם ושיבחו לשמים. וכן בימי שלמה נפלו על פניהם שנאמר וכל בני ישראל רואים ברדת האש מן השמים וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו. ועל אותה שעה הוא אומר וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים יז) כימי עולם וכשנים קדמוניות כימי עולם כימי משה וכשנים קדמוניות כשני שלמה. רבי אומר כימי עולם כימי נח וכשנים קדמוניות כשנות הבל שלא

הגהות הגר"א הלכה כט יג) ואברכם בעמידה אתה אומר בעמידה או בעמידה ושלא בעמידה: הלכה ל יד) משה ואהרן ללמד לאהרן כצ"ל: הלכה לא טו) ותצא אש מלפני ד' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם:
טז) מן השמים מיותר: יז) כימי עולם כימי שלמה וכשנים קדמוניות כשני משה רבי אומר וכו' כצ"ל [הפך גירסתנו דשנים קדמוניות משמע זמן היותר מוקדם]:

ביאור

כל אבל יולך לבתינו לבכות אנו רשאים ולזה מסיים הלא פקדנו המקום *) שלא תצאו: הן נכסין והוא נגלה. כשהן יוצאין ממבוי זה ונכנסין למבוי אחר ונכסין ממבוי הראשון שאינו רואה אותן הוא נגלה ונכנס שם: הן נגלין והוא נכסה. ר"ל כ"ז שהן נגלין באותו מבוי הוא נכסה משם: (כט) זה מקרא מסורס. הוכרחו לזה דקרא אמר וירד מעשות החטאת וגו' ואילו בירך אותם קודם שירד היה לו לומר ומלברך את ישראל ולזה בהכרח לומר שאחר שירד בירך וא"כ הרי זה מקרא מסורס: אתה אומר בעמידה או אינו אלא בעמידה ושלא בעמידה כצ"ל: מה שירות בעמידה. דכתיב לעמוד לשרת בשם ד': בדורות האחרים. כצ"ל: (ל) וחזר הכתוב ופירש להלן. פי' גבי כהנים כה תברכו בנוסח זה אף כאן אהרן שהיה כהן מסתמא בירך בנוסח זה: ירידה טעונה ברכה. שכאשר ירד בירך אותם כמ"ש למעלה שאחר הירידה בירך אותם: וביאה. אל אהל מועד טעונה ברכה כדיליף לקמיה: ה"ג מה ירידה מעין עבודה. שהברכה באה אחר עבודה שכן אמר וירד מעשות החטאת וגו' ויברכם וכצ"ל אף הביאה אחר שטעונה ברכה כמו הירידה אינה אלא מעין עבודה והיינו עבודת הקטורת וא"כ לא נכנסו אלא להקטיר קטורת: אם יציאה שאינה טעונה רחיצה. כאשר יצא מאהל מועד: שטעונה ברכה. כדכתיב ויצאו ויברכו את העם: ביאה שטעונה רחיצה. דכתיב בבואם אל אהל מועד ירחצו וגו' או בגשתם אל המזבח וגו' ורחצו: או חלוף. שלא נלמוד הברכה מהרחיצה אלא בהיפך הרחיצה מהברכה ונאמר שאין ביאה טעונה ברכה: ומה אם ביאה שאינה טעונה ברכה. פי' שלא מצינו מקום מבואר ללמוד שתהא טעונה ברכה טעונה רחיצה יציאה שמצינו שטעונה ברכה אינו דין שטעונה רחיצה וא"כ נלמוד מזה רחיצה ליציאה מהברכה שמצינו בה מפורש אבל לא נלמוד ברכה לביאה וא"כ אין לנו מה מצינו מירידה: תאמר ביציאה שכן יוצא מקודש לחול. ר"ל ואין סברא להצריך בה רחיצה וא"כ נשאר הק"ו הראשון מיציאה לביאה על מקומו להצריך ברכה לביאה וא"כ חזר המה מצינו מירידה וביאה על מקומו וזהו שסיים הברייתא בטל החילוף וחזרנו לדין וכו': (לא) ותצא אש מלפני ד'. סמך אסיפא דקרא דכתיב ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם ותרגם אונקלוס וירונו ושבחו: כימי משה. כמו שנאמר בתורה שנתקבל ברצון וירד האש וליחכה על המזבח העולה והחלבים: כשנות שלמה. שנאמר (ד"ה ב' ז') וככלות שלמה להתפלל והאש ירדה מהשמים ותאכל העולה והזבחים וגו': כימי נח

*) ולכאורה ד"ז הוא כר' יהודא דאמר בסנהדרין דף י"ח אבל כה"ג אינו יוצא מביהמ"ק כל עיקר שנאמר ומן המקדש לא יצא ולבסוף מסיים מכאן אמרו הוא דעת ר"מ שם ואולי י"ל דסתם פה כר"מ והיינו לדורות והאי דקאמר מתחלה אנו פקדנו המקום הוא הוראת שעה להם לבד שלא להתאבל כל עקר אלא הבכיה יהיה לכלל ישראל כמו שנאמר ואחיכם כל בית ישראל יבכו וגו': מכאן אמרו כה"ג שמת לו מת וכו' הנה לכאורה בפסוק כתיב לא תצאו ומסיים דמותרין לצאת אמנם באמת יצאת עיין לקמן באות מ"ב דמשוינן פסוק זה דומפתח אהל מועד לא תצאו עם הפסוק דומן המקדש לא יצא ועיין בסנהדרין דף י"ט וכן הוא לקמן בתו"כ בפרשה אמור דלדעת ר"מ ומן המקדש לא יצא היינו שלא יצא עמהן בעת שמלוין אותו אבל הוא יוצא אחריהן וה"נ ומפתח אהל מועד לא תצאו היינו לא תצאו עמהן אבל הוא יוצא אחריהן:

יותר ממה שכבדתם אותי אתם הכנסתם לפני אש טמאה אני אשרוף אתכם באש טהורה: (כג) כיצד היתה מיתתן שני חוטים של אש יצאו מבית קדשי הקדשים ונחלקו לד' שנים נכנסו בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה ונשרף גופם ובגדיהם קיימים שנאמר ותצא אש מלפני ה'. היה אהרן עומד ותוהא אומר אוי לי כך עבירה בידי וביד בני שכך הגעתני. נכנס משה אצלו והיה מפייסו אמר לו אהרן אחי מסיני נאמר לי עתיד אני לקדש את הבית הזה באדם גדול אני מקדשו הייתי סבור או בי או בך הבית מתקדש עכשיו נמצאו בניך גדולים ממני וממך שבהם הבית נתקדש כיון ששמע אהרן כך צדק עליו את הדין ושתק שנאמר וידום אהרן. ולמודים צדיקים שמצדיקים עליהם את הדין אברהם צידק עליו את הדין שנאמר ואנכי עפר ואפר יעקב צידק עליו את הדין שנאמר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך: (כד) דוד צידק עליו את הדין שנאמר הבאישו נמקו חבורותי מפני אולתי: (כה) ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עוזיאל דוד אהרן ויאמר אליהם קרבו שאו את אחיכם: (כו) מיכן אמרו אין מטמאים למתים שהרי אלעזר ואיתמר כהנים היו ולא נטמאו להם. מי נטמאו להם הלויים: (כז) ויקרבו וישאום בכתנותם מלמד שחס המקום עליהם במיתתן יותר מבחייהם ש. יל נשרפו גופן ואין בגדיהם קיימים היו מפורסמים ומבוזים אלא נשרף גופם ובגדיהם קיימים והרי דברים ק"ו ומה אם שהכעיסו את המקום שנכנסו לפניו שלא כרצונו כך עשה להם ק"ו לשאר צדיקים: (כח) יב) ויאמר משה אל אלעזר ואל איתמר מיכן אמרו הרוגי ב"ד אין מתעסקין עליהם לכל דבר שמא תאמרו אנו הולכים לבתינו ומתאבלים ואוננים ובוכים הלא פקדנו המקום שלא תצאו מבית המקדש שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו מיכן אמרו כהן גדול שמת לו מת אינו יוצא אחר המטה

הגהות הגר"א הלכה כח יב) ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאיתמר וגו' ומפתח אהל מועד לא תצאו מיכן אמרו כ"ג כו' עד והוא נכנסה ואחר זה צ"ל שמא תאמרו עד לא תצאו (ת"ל) ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה ויעשו כו' [וכדי להסביר הגהתו נעתיק הנוסחא לפי הגהתו ואח"כ נבאר בעזה"י. ויאמר משה לאלעזר ואיתמר וגו' ומפתח אהל מועד לא תצאו מכאן אמרו כה"ג שמת לו מת אינו יוצא אחר המטה הן נכסין והוא נגלה הן נגלין והוא נכסה שמא תאמר אנו הולכין לבתינו ומתאבלין ואוננין ובוכין הלא פקדנו המקום שלא תצאו ואחיכם כל בות ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ד' ויעשו כו'. ע"כ לשון הברייתא. והנה מתחלה קאמר הברייתא כצם הדין היוצא מפסוק ומפתח אהל מועד לא תצאו היינו דאינו יוצא אחר המטה עמהן אלא הן נכסין והוא נגלה וכמו שביארתי בהג"ה אמר להם מרע"ה שמא תאמרו אנו הולכין לבתינו ומתאבלין ובוכין הלא פקדנו המקום שאתם לא תצאו אלא אחיכם כל בית ישראל יבכו, וזה הענין הוא רק הוראת שעה להם אבל בעלמא כל כה"ג שמת לו מת מותר לו לבכות ולהתאבל. והנה כ"ז הוא ניחא לפי גירסתו שמתחילה העתיק מכאן אמרו וכו' ואח"כ העתיק ההוראת שעה שאמר להם שלא לילך לבית לבכות ולהתאבל אבל לפי גירסתנו בברייתא זו שאמר להם מרע"ה שאפילו לילך לבית נצטוה מהמקום שלא לילך א"כ היאך מסיים הברייתא אח"כ מכאן אמרו דילך אחר המלווין. ומה שמחק הגר"א מגירסתו מכאן אמרו הרוגי ב"ד וכו' עיין בראב"ד שהקשה ג"כ ע"ז הלא הזהיר פה להאחרים להתאבל עליהם וכתב דהוא רמז בעלמא והגר"א לא ניחא ליה בזה]:

ביאור

לו שנכנסו לבית קדשי הקדשים ושמא משום דכתיב ויקריבו לפני ד' אש זרה וגו' וכתיב ותצא אש מלפני ד' שיצא האש מבית קדשי הקדשים מה זה מבית קדשי הקדשים אף זה כך וא"ת מהו ותצא אש הלא הם היו בפנים אפשר שלא נשרפו עד שיצאו לאהל מועד. עוד יש סעד לזה הלשון כי הקטורת שהקטירו בני אהרן מה היה אם ההקטרה שהקטירו בכל יום שהוא קרב על המזבח הזהב אותו כבר הכניסו אהרן שהרי שניהם קטורת של שחר היתה קריבה בין דם לאברים אלא ודאי קטורת אחרת היתה שנכנסו בה לפני ולפנים [ראב"ד. אכן מ"מ קשה שאלו וכי יש לך אדם שמבשל תבשיל בלא אש מה יועיל לזה מה שיקחו אש עם קטרת להכניסם לפני ולפנים וכי ע"ז יתאכלו העולה והחלבים על מזבח החצון ואולי חשבו שע"י שיכניסו קטורת לפני ולפנים כדרך שעושה הכה"ג ביום הכיפורים ימשיכו הם גלות ד' להשרות השכינה בישראל ולהוריד אש מן השמים והתחכמו המלאכה הדשה להשראת השכינה אשר לא נצטוו ע"ז וזהו שאמר הכתוב אשר לא צוה אותם ומרע"ה אמר זה הדבר אשר צוה ד' תעשו וירא אליכם כבוד ד' ואין צריכין לעצה אחרת. עיין ברמב"ן] וללשון הראשון נאמר שאע"פ שירדה האש על האברים שעל מזבח החצון ועל הקטרת שבפנים אמרו אעפ"כ מצוה להביא מן ההדיוט וחשבו בדעתם להכניס קטורת חדשה עם האש השני ולהקטיר על מזבח הזהב. עכ"ל הראב"ד: (כג) מבית קדשי הקדשים. שנאמר ותצא אש מלפני ד' ותאכל אותם. מלפני ד' זה בית ק"ק: שנאמר ותצא אש מלפני ד'. אסיפא דקרא סמיך דכתיב ותאכל אותם משמע ולא בגדיהם ועיין לקמיה: היה אהרן עומד ותוהא וכו'. מרומז דרש זה מדהשיב לו משה הוא אשר דיבר ד' לאמר בקרובי אקדש וגו' וידום אהרן מכלל דבתחלה לא השב אהרן כן: (כו) מכאן אמרו וכו'. הראב"ד גרים מכאן שאין הכהנים מטמאים למתים ופירש שנרמז להם מעט מכאן שאין הכהנים מטמאין למתים מיהו כבר אנו רואין שהכהן הדיוט מטמא לאחיו אבל עתה נמשלו לכה"ג שאינו מטמא לשום מת: (כז) מלמד וכו' במיתתן יותר מבחייהן. פי' שעל חייהן לא חס כדי שיקבלו עונשן ויהא להם כפרה אבל אחר פטירתן חס עליהן שלא יתבזו [ק"א]: שאילו נשרפו גופן. וגם בגדיהן היו מפורסמים וניכרים לבזיון אבל השתא שבגדיהם נשארו עליהם דגופן ג"כ נשרף ואף דהיה שלדו קיימת מכפנים להבגדים אין הבזיון ניכר מלמעלן כ"כ. ומשמע דהאי תנא ס"ל דנשמתן וגם גופן נשרף ויש תנא לקמן באות ל"ד דס"ל דרק נשמתן בלבד נשרף ולא גופן כלל: (כח) מכאן אמרו הרוגי ב"ד וכו'. כל אלה רמוזים הם שהם הרוגי ב"ד של מעלה ואין זה דמיון ממש לפי שהרוגי ב"ד לא הקרובים ולא הרחוקים מתאבלין עליהם אבל הלו רק אהרן ובניו הוזהרו אבל כל ישראל בכו אותם: שמא תאמרו אנו הולכין לבתינו ומתאבלין וכו'. פי' נהי דהוזהרו על פריעה ופרימה והכל כדי שלא להראות על אבילות

לכל

המלאכה וגו׳ ויברך אותם משה. מה ברכה ברכן אמר להם תשרה השכינה במעשה ידיכם ר"מ אומר כך בירכן ה׳ אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים והם אמרו לו ויהי נועם ה׳ אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ועל אותה שעה הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון בנים המצויינים במלך שלמה במלך שהשלום שלו בעטרה שעטרה לו אמו זה אהל מועד שמצוייר בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש. אמו אין אמו אלא ישראל שנאמר ולאומי אלי האזינו יה) : (טז) ביום חתונתו ביום ששרתה שכינה בבית וביום שמחת לבו ביום שירדה אש חדשה ממרום וליחכה על המזבח את העולה ואת החלבים: (יז) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם באותה שעה זכה במתנות כהונה וזכה בנשיאת כפים לו ולדורותיו עד שיחיו המתים: (יח) וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים משנפנה מקורבנותיו ירד לו מן המזבח בשמחה: (יט) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל היה עומד אהרן ומצטער אמר יודע אני שכעס עלי המקום בשבילי לא ירדה שכינה לישראל כך עשה לי משה אחי שנכנסתי ונתביישתי ולא ירדה שכינה לישראל מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל לכך נאמר ויבא משה ואהרן אל א"מ: (כ) ותצא אש לפני ה׳ כיון שראו אש חדשה שירדה משמי מרום וליחכה על המזבח את העולה ואת החלבים פתחו פיהם ואמרו שירה ועל אותה שעה הוא אומר רננו צדיקים בה׳ לישרים נאוה תהלה: (כא) באותה שעה קפצה פורענות על נדב ואביהוא. ויש אומרים מסיני נטלו להם שראו את משה ואת אהרן שהיו מהלכים תחילה הן באים אחריהם וכל ישראל אחריהם אמר לו נדב לאביהוא עוד שני זקנים הללו מתים ואנו ננהוג את הקהל אמר הקב"ה נראה מי קובר את מי הם קוברים אתכם ויהיו הם מנהיגים את הקהל: (כב) דבר אחר כיון שראו בני אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל אמר לו נדב לאביהוא וכי יש לך אדם שמבשל תבשיל בלא אש מיד נטלו אש זרה ונכנסו לבית קדשי הקדשים שנאמר ויקחו שני בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהם אש אמר להם הקב"ה אני אכבד אתכם

הגהות הגר"א הלכה טו יה) אל תקרי לאומי אלא לאמי כצ"ל:

ב י א ו ר

דמילואים הלכה ל"ג ע"ש. אך קשה למה לא חשב הקטרה וצ"ע: (טו) מה ברכה בירכן א"ל תשרה השכינה במעשה ידיכם. הביא הענין הזה בכאן לומר שהברכה שבירכן משה נתקיימה בהם שכבר שרתה שכינה עליהם בשמיני כמה דכתיב [שמיני פסוק כ"ג] וירא כבוד ד׳ אל כל העם: ר"מ אומר כך בירכן ד׳ אלקי אבותיכם וגו׳. טעמו דכיון שאמר כאן ויברך אותם משה ואין אנו רואין שום ברכה למשה על ישראל אלא במקום אחד והוא אותו הפסוק שנאמר ד׳ אלהי אבותיכם יוסף עליכם וגו׳ שבמשנה תורה [לבד הברכות שבירכן לפני מותו]: שנאמר ולאומי אלי האזינו. ואומה לשון אמי והגר"א גרס אל תקרי לאומי אלא לאמי ומצאתי כן בילקוט פ׳ פקודי דהכתיב הוא לאמי: (טז) ביום ששרתה שכינה בבית. המקדש: ביום שירדה אש חדשה ממרום. כ"ז היה במקדש וכיוצא בו היה במשכן ומה שאמר בתחלה על אותה שעה הוא אומר צאינה וראינה וכו׳ שלמה המלך אמרו ברוה"ק על המשכן ועל המקדש: (יז) זכה במתנות כהונה וזכה בנשיאת כפים וכו׳. פי׳ כדכתיב בסדר שופטים וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם וגו׳ ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה ראשית דגנך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו כי בו בחר ד׳ אלקיך גו׳ לשרת בשם ד׳ הוא ובניו כל הימים ואחז"ל איזהו שירות שהוא בשם ד׳ הוי אומר זו ברכת כהנים נמצא שבשכר אשר מברכים את ישראל זכו במתנותיהם בגבולין: (יח) משנפנה מקרבנותיו וכו׳. דאל"ה האי פסוק יתירא הוא דהעליה היתה כדי להקריב ואחר שגמר פשיטא שירד אלא השמיענו כיון שנפנה מקרבנותיו והתבונן בכל פעולותיו של החטאת והעולה והשלמים שהיה הכל כדין ולא נכשל בשום דבר ירד מן המזבח בשמחה. ועוד נ"ל לפרש לפי מה דאיתא לקמן באות כ"ע שמקרא זה מסורס הוא וראוי להכתב וירד מעשות וגו׳ וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם ואיתא בשו"ע או"ח סימן קכ"ח סמ"ד שנשיאת כפים ראוי להיות בשמחה ועיין שם בביאור הגר"א שכן איתא בזוה"ק בכמה מקומות וזהו הכונה כאן משנפנה מקרבנותיו ירד לו מן המזבח בשמחה לברך את ישראל: (יט) יודע אני שכעס עלי המקום. ע"י עון העגל ובשבילי לא נתקיים מה שאמר משה זה הדבר אשר צוה ד׳ תעשו וירא אליכם כבוד ד׳: (כא) באותה שעה קפצה פורענות וכו׳. על דבר שחטא באותה שעה: ויש אומרים מסיני נטלו להם. כלומר מסיני חטאו וזהו שהביא להם החטא הגדול שנענשו מיתה עליו: הן באים אחריהם וכל ישראל אחריהם וכו׳ עוד שני זקנים הללו מתים וכו׳. אנשים גדולים כאלו א"א שיהיה דבריהם כאנשים פחותי ערך ולע"ד הכונה במה שאמרו מסיני שבעת שאמר הקב"ה עלה אתה ואהרן עמך והכהנים היינו שהכהנים מחיצה בפ"ע והעם אל יהרסו לעלות אל ד׳ פן יפרץ בם [במי שאינו ראוי לאיזה מדרגה גבוה הוא נזוק על ידה] א"ל נדב לאביהוא עוד שני זקנים הללו ר"ל הנה כבר הזקינו ובמשך קטן בודאי ימותו ובע"כ אנו נהיה מוכרחים להנהיג הקהל ולשאול במשפט האורים לפני ד׳ כמו שהיה לבסוף ע"י אלעזר הכהן [וכמו דכתיב וימת נדב ואביהוא וגו׳ ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם ואחז"ל שאם היו הם בחיים היה צריך רק להם] ואיני יודע אם נהיה ראוים למדרגה זו. והנה לשון זה עוד שני זקנים הללו מתים הוא לשון גרוע מאוד והיה להם לומר פן ח"ו ימותו ולכן אף שמחשבתם היה לטובה הדבור לא היה יפה ולכן השיב הקב"ה נראה מי קובר מי: (כב) דבר אחר כיון שראו בני אהרן שקרבו כל הקרבנות ולא ירדה שכינה וכו׳. פי׳ הלשון הראשון אומר כי משירדה שכינה וירדה אש ממרום וליחכה ואח"כ חטאו בני אהרן וקפצה עליהם פורענות ועכשיו בלשון הזה הוא אומר שקודם שירדה שכינה וקודם שירדה האש חטאו ובאותה שעה ירדה שכינה וירדה האש וליחכה הקרבנות ושרפה אותם וזה אינו על סדר המקראות [דבקרא כתיב תחלה ותצא אש וגו׳ ואח"כ ויקחו בני אהרן] ועוד איני יודע מאין לו

בצד המזבח וזורק אף זו עומד בצד המזבח וזורק מה עולה פקעו אברים מעל המזבח מחזירם למערכה אף זו פקעו אברים מעל המזבח מחזירם למערכה: (יא) ויקרב את המנחה וימלא כפו ממנה נאמר כאן מילוי ונאמר להלן מילוי מה מילוי האמור להלן מלא קומצו אף מילוי האמור כאן מלא קומצו ומ"ה מילוי האמור להלן קמין ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קורט של לבונה פסול אף מילוי האמור כאן קמין ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קורט של לבונה פסול: (יב) ויקטר על המזבח מלבד עולת הבוקר ח) מה זה בא ללמדנו אם ללמד שאם לא מצא מנחה יביא בהמה כבר נאמר ויקרב את העולה ויעשה כמשפט א"כ למה נאמר ויקטר על המזבח מלבד עולת הבוקר מלמד ששתי מנחות היו שם אחת עם העולה ואחת בפני עצמה: (יג) וישחט את השור ואת האיל זבח השלמים אשר לעם מכאן למדו שלמים ט) לציבור. ואת החזות ואת שוק הימין הניף אהרן תנופה להגיד גדולתו של אהרן ושל בניו שבשעה קלה למדו שבעה עבודות שחיטה וקבלה זריקה והזאה וחיטוי יציקה י) וכפרה: (יד) ויהי ביום השמיני הוא יום שמיני לקדושת אהרן ובניו. או יכול שמיני בחודש כשהוא אומר ויהי בחודש הראשון בשנה השנית [באחד לחודש] הוקם המשכן מלמד שבראש חודש הוקם המשכן. יכול הוקם בראש חודש ושרתה שכינה בשמיני בחודש ת"ל וביום הקים את המשכן כסה הענן מלמד שביום הוקם המשכן בו ביום שרתה שכינה על מעשה ידי אהרן שכל מעשה שבעת ימי המילואים היה משה משמש ולא שרת' שכינה על ידו עד שבא אהרן ושימש בבגדי כהונה גדולה ושרתה שכינה על ידיו שנאמר כי היום ה' נראה אליכם: (טו) מה ת"ל ויהי מלמד שהיתה שמחה לפניו במרום כיום שנבראו בו שמים וארץ במעשה בראשית הוא אומר ויהי ערב ויהי בוקר וכאן הוא אומר ויהי. וכיון שכילו ישראל את מלאכת המשכן בא משה וברכם שנאמר וירא משה את כל

הגהות הגר"א הלכה יב ח) מה בא זה ללמדנו אם ללמד על מנחת התמיד הרי נאמר ועשירית האיפה וגו' אם ללמד על מנחת העולה הרי נאמר ויקרב את העולה וגו' א"כ כו' מלמד ששתי מנחות קריבין זה אחר זה: הלכה יג ט) לציבור מיותר [וטעמו דהא שלמי ציבור טעון תנופה חיים וכאן לא היה תנופה כ"א חזה ושוק כשאר שלמי יחיד]: י) וכפרה מ"ס וצ"ל תנופה:

ביאור

שמיני ועיין ברא"ד]: מה הראשון. היינו עגל שלו: אף זו עומד בצד המזבח וזורק. למטה מחוט הסקרא משא"כ בחטאת שנותן למעלה על הקרנות ובאצבע ולא בזריקה: מעל המזבח. לארץ: (יא) להלן מילוי. מלא קומצו בויקרא: מה מילוי האמור להלן קמץ ועלה בידו כו'. פי' דהתם כתיב מלא קומצו תרי זימני וילפינן מזה דהוא לעיכובא: (יב) מה זה בא ללמדנו כו'. הרבה עמלו המפרשים ע"ז הברייתא ואעתיק בזה מה שפירש הרמב"ן בחומש וז"ל דהוה ליה לומר ויקרב את העולה מלבד עולת הבוקר ולמה כתוב גבי מנחה מלבד עולת הבוקר ואם בא ללמד שאם לא מנחה יביא בהמה ולכן קאמר במנחה מלבד עולת הבוקר כלומר שלא הקריבו מנחה לתמיד של שחר ולא לעולה רק זו המנחה לבד הרי כבר נאמר וכו' ויעשה כמשפט משמע שהקריבוה כדינה במנחה ונסכים אלא בא ללמד ששתי מנחות וכו' פי' שמנחה זו אינה מנחת נסכים אלא מנחת נדבה של ישראל *) עכ"ל: (יג) זבח השלמים אשר לעם מכאן למדו שלמים לצבור. אע"ג דשלמי צבור מפורשין במקרא בפרשה אמור מ"מ אהרן למד מכאן סדר עבודה כמ"ש ס"פ לו [ז"ר]. אכן קשה דהא שלמי צבור טעונין תנופה חיים וכאן לא היה כ"א לאחר שחיטה תנופת חזה ושוק כשאר שלמי יחיד ואפשר דה"ק מכאן למדנו תנופת שחוטים בשלמי צבור לפי שלא מצינו בכבשי עצרת אלא תנופת חיים וכיון שמצינו באלו שהיו שלמי צבור והוטענו תנופה שחוטים בחזה ושוק הרי הוא דוגמא לכבשי עצרת ולהטעינם כן [וכדעת רבנן דסברי כן עיין במנחות דף ס"ב.] ואע"פ שאין דינן שוה בתנופת החיים מ"מ במה שהשוו מעשיהם למדנו אלו מאלו [הרא"ד]: להגיד גדולתו וכו'. קשה מה ענין זה למקרא זה ויש לומר מדכתיב כאשר ציוה משה משמע שעשה הכל כאשר ציוה משה: שבשעה קלה למדו וכו'. ואף שבשבעת ימי המילואים למדו סדר עבודה מכל מקום לא היה בקי כל כך כיון שלא שימש עדיין במעשה אבל עתה הורגלו מיד בפעם ראשון ועשו בזריזות ולא פשעו בשום דבר: שבעה עבודות. שחיטה וקבלה והוא ממה דכתיב וישחט ויקריבו בני אהרן את הדם דהוא קבלה. זריקה היינו שתים שהן ארבע מאיל העולה ומשלמים. הזאה על ד' קרנות המזבח. וחיטוי היינו ממה שכתוב ויחטאהו כראשון וכפירוש הרא"ד שנתן על המזבח מתנה יתירה כדי לטהרו או מה שנתן באצבע על הקרן חשיב הדבר לעבודה בפ"ע. וכפרה אפשר שגם בשמיני נתן מתנה יתירה על המזבח כמו בהשבעה ימים ועיין ברא"ד שהקשה למה לא חשב תנופה הנאמר במקרא זה והגר"א הגיה במקום כפרה תנופה ואזיל לשיטתו דס"ל דגם בשבעת ימי המילואים לא ניתן כפרה יתירה בפ"ע כמו שמוכח מהגהתו במכילתא דמילואים

*) ומ"מ גם לפירוש זה דחוק מאוד לשון הברייתא דהכתוב ישמיענו שאם לא מנחה יביא בהמה דלכאורה הוא מלתא דפשיטא מאוד. ועיין בהגר"א שהגיה ודבריו מאירין העינים וז"ל מה בא זה ללמדנו אם ללמד על מנחת התמיד והרי נאמר ועשירית האיפה וגו' אם ללמד על מנחת העולה הרי נאמר ויקרב את העולה וגו' א"כ כו' מלמד ששתי מנחות קריבין זה אחר זה. עכ"ל. וביאורו אם ללמד על מנחת התמיד היינו מלבד עולת התמיד ומנחתה הרי נאמר אצל התמיד ועשירית האיפה סלת וגו' ובודאי כשהקריב עולת התמיד הקריב גם המנחה ואם ללמד על מנחת העולה דהיינו עולת הבקר קרא הכתוב להעולה שהקריב מקודם וקיי"ל קרא דאותה המנחה הוא לבד מנחת העולה שהקריב מקודם הרי נאמר ויקרב את העולה ויעשה כמשפט והיינו כמשפט שאר עולה וידוע שכל עולה צריך להקריב מנחת נסכים א"כ למה נאמר ויקטר על המזבח מלבד עולת הבוקר מלמד ששתי מנחות קריבין זה אחר זה ור"ל דלעולם כונת הכתוב מלבד עולת התמיד ומנחתה והכתיב קמ"ל דמנחה זו צריך להקריב אחר מנחת התמיד ולא תימא דצריך להקריב העולה ומנחתה מקודם ואח"כ מנחה זו קמ"ל שאין שום מנחה אחרת מפסיק בינה לבין מנחת התמיד. כנלענ"ד ביאור דבריו הק':

ישראל צריכים כפרה שנאמר ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן. אלא אמר להם אתם יש בידכם בתחלה ויש בידכם בסוף. יש בידכם בתחילה וישחטו שעיר עזים ויש בידכם בסוף עשו להם עגל מסכה. יבא שעיר עזים ויכפר על מעשה עזים יבא עגל ויכפר על מעשה עגל: (ד) ושור ואיל לשלמים לפי שנדמית עבירה לשני מינים שנאמר עשו להם עגל מסכה ולהלן הוא אומר וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב. יבוא שור ויכפר על מעשה שור יבוא עגל ויכפר על מעשה עגל. תדעו שנתרצה המקום לכפר על עונותיכם עבירה שאתם מיראים ממנה כבר נזבחה לפני המקום שנאמר לזבוח לפני ה'. אמרו ישראל לפני משה וכי היאך מקלסת מדינה את המלך ואינה רואה פני המלך. אמר להם ע"מ כן כי היום ה' נראה אליכם: (ה) ויקחו את אשר צוה משה בזריזות. ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה' קרבו כולם בשמחה ויעמדו לפניו. ומשל למלך שכעס על אשתו והוציאה. לאחר ימים נתרצה לה מיד חגרה מתניה קשרה כתפיה והיתה משמשת אותו יותר מדאי. אף כך ישראל כיון שראו שנתרצה המקום לכפר על עונותיהם קרבו כולם בשמחה ויעמדו לפניו לכך נאמר ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה': (ו) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו אמר להם משה לישראל אותו יצר הרע העבירו מלבכם ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם מפני מה כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה': (ז) ויאמר משה אל אהרן זהו שאמר הכתוב משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם בעמוד ענן ידבר אליהם מלמד ששלשתן שקולים זה כזה: (ח) קרב אל המזבח משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שנשא אשה והיתה מתביישת מלפניו ונכנסה אחותה אצלה אמר לה על מה נכנסת לדבר זה אלא שתשמשי את המלך הגיסי דעתיך ובואי ושמשי את המלך כך אמר משה לאהרן אהרן אחי על מה נתבחרת להיות כ"ג אלא שתשרת לפני הקב"ה הגיס דעתך ובוא ועבוד עבודתך. ויש אומרים היה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתיירא ממנו וא"ל משה ה) אחי לא ממה שאת מתיירא ממנו הגיס דעתך וקרב אליו לכך נאמר קרב אל המזבח: (ט) ויקרב אהרן אל המזבח בזריזות. וישחט את עגל החטאת אשר לו בקרבנו התחיל תחילה. ויקרב את קרבן העם משנפנה מקרבנותיו בא לו לקרבן העם. תדע שקרבנו מכפר יותר מקרבן העם שקרבן העם אינו מכפר ו) על הכהנים וקרבנו מכפר על ידו ועל יד העם שנאמר ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם. וישחטהו ויחטאהו כראשון מה הראשון טעון חטוי אף זה טעון חיטוי מה הראשון טעון ז) שתי מתנות שהם ארבע אף זה טעון ב' מתנות שהם ארבע. ויקרב את העולה ויעשה כמשפט מה עולה טעונה הפשט ונתוח אף זה טעון הפשט ונתוח מה עולה כולה כליל לאישים אף זו כולה כליל לאישים מה עולה עובד

הגהות הגר"א הלכה ח ה) אחי אל תתירא קרב וכו' כצ"ל [ומשמע דלא גריס הגיס דעתך לפי דלהי"א לא היה מתבייש אלא היה מתיירא מן המזבח]: הלכה ט ו) על הכהנים ס"ס וצ"ל אלא על העם: ז) ב' מתנות שהן ארבע ס"ס וצ"ל מה הראשון טעון ד' מתנות אף זה טעון ד' מתנות:

ביאור

נ"ל אף והוא תשובת מרע"ה: יש בידכם בתחלה וישחטו שעיר עזים. היינו עון מכירת יוסף: (ו) אותו יצה"ר. של עון ע"ז: עבודתכם מיוחדת לפניו. שכל הפעולות שתעשו בעולם לא תהיה לשום הנאת עצמכם כ"א יהיה הכל מיוחד לשמו כי באמת כאשר נתבונן היטיב נוכל לקיים בכל פעולה גשמיות רצון ד' לדוגמא כשהולך לאכול יכוין לקיים ושמרתם את נפשותיכם כשעושה איזה מסחר להרויח יכוין שיהיה לו במה לשלם שכר למוד בניו שהוא מ"ע של פעולת שכיר או לפרנס אשתו שהוא ג"כ מן התורה שארה כסותה לא תגרע או לשלם חובותיו שהוא ג"כ מצוה מן התורה או לפרנס בניו הקטנים שהם ג"כ בכלל עניים. כללו של דבר כאשר ירצה האדם באמת יוכל למצוא בכל פעולה שהוא עושה מצוה דאורייתא ממש ויכוין לשמו. ונוכל לומר שזהו כונת הכתוב זה הדבר אשר צוה ד' תעשו והיינו שכל הפעולות שעולה במחשבתו לעשות יתבונן אם הוא רצון ד' וכאשר ימצא שהוא רצון ד' יעשנה ויייחד הפעולה לשם ד': (ז) זהו שאמר הכתוב משה ואהרן בכהניו וגו'. כלומר על אותה שעה נאמר לפי שבכל שבעת ימי המלואים היה משה לבדו משמש והיה כהן ועכשיו כשאמר לו קרב אל המזבח גם אהרן כהן וכיון שהביא אותו פסוק דרש ממנו שגם שמואל היה שקול כאחד מהם: (ח) למה הדבר דומה וכו'. כלומר לפי שהיה אהרן מתבייש לעבוד לפני ממ"ה הקב"ה כאשה חדשה שמתביישת לשמש את המלך לכך א"ל משה קרב: וי"א היה אהרן רואה וכו'. פי' היה אהרן מתבייש ג"כ מן המזבח ומתיירא ממנו שהיה רואה אותו בקרנותיו כתבנית שור בקרניו [ור"ל שהיה נדמה לו בדעתו] והיה זוכר המזבח שבנה לעגל ולפיכך היה מתירא ממנו ולכן א"ל משה אל תירא ממנו קרב [ראב"ד] אחי אל תתירא ממנו כצ"ל: (ט) תדע שקרבנו מכפר יותר מקרבן העם. פי' תדע שכך היה מדת הדין לעשות שהרי קרבנו מכפר עליו ועל העם דכתיב ועשה וגו' בעדך ובעד העם אבל של העם לא כיפר על הכהנים: חיטוי. על הקרן באצבע: מה הראשון טעון ב' מתנות שהן ד'. ט"ס וצ"ל מה הראשון טעון ד' מתנות אף זה טעון ד' מתנות [הגר"א וק"א וכן מוכח מפירש"י בחומש פ'

עד שיחיו המתים: (לח) ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת ה' והרי דברים ק"ו ומה אם מקיים דברי בשר ודם המקום מקבלו המקיים דברי המקום על אחת כמה וכמה. ויעש אהרן ובניו ששים ושמחים ששומעים דברים לקבל מפי משה כשומעים מפי הקב"ה לכך נאמר ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ה'. ביד משה כדיי השליח לשולחיו כדי המצוה למי שנצטוה:

פרשת שמיני

(א) **ויהי** ביום השמיני קרא זה אחד מן הכתובים שצריך לדרוש נאמר כאן ויהי ביום השמיני ונאמר להלן ויהי ביום השלישי אין אנו יודעים אם שלישי א) לשבת אם שלישי למניין כשהוא אומר כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר הוי אומר שלישי למניין ב) שהוא בחודש. וכאן נאמר ויהי ביום השמיני אין אנו יודעים אם שמיני למניין אם שמיני לחודש. כשהוא אומר כי שבעת ימים ימלא את ידכם הוי אומר שמיני למניין ולא שמיני לחודש. אותו היום נטל י' עטרות. ראשון למעשה בראשית. ראשון לנשיאים. ראשון לכהונה. ראשון לעבודה. ראשון לירידת האש. ראשון ג) לאכילת קדשים. ראשון לאיסור הבמות. ראשון לראשי חדשים. ראשון לשכון שכינה בישראל. ראשון לברך את ישראל: (ב) קרא משה לאהרן ולבניו. ולפי שכיבדו המקום תחילה לאהרן אף משה כיבדו בסוף. ומניין שכיבדו תחילה לאהרן שנאמר ועלית אתה ואהרן עמך אף משה כיבדו בסוף שנאמר קרא משה לאהרן ולבניו ואח"כ לזקני ישראל: (ג) ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת מלמד שאמר לו משה לאהרן אהרן אחי אע"פ שנתרצה המקום לכפר על עונותיך צריך אתה ליתן לתוך פיו של שטן שלח דורון לפניך עד שלא תיכנס למקדש שמא ישנאך בביאתך למקדש ושמא תאמר א"צ כפרה אלא אני ד) והלא אף

הגהות הגר"א פרשת שמיני הלכה א א) לשבת ט"ס וצ"ל לחודש: ב) שהוא בחודש ט"ס וצ"ל שאינו בחודש: ג) לאכילת קדשים ט"ס וצ"ל לשחיטת צפון: **הלכה ג** ד) והלא מיותר:

ביאור

עורא זהו רק כעין חנוכת המזבח] והנה לעיל בפרק י"ח על הפסוק זאת משחת אהרן ומשחת בניו ר' יהודה אומר יכול יהיו אהרן ובניו צריכין לשמן המשחה לע"ל ת"ל זאת משחת אהרן ומשחת בניו וכו' ולא דמו לדרש זה שלמדנו כאן מלכפר עליכם דמכאן לא היינו למדין רק לדורות הבאים מזרעו של אהרן עד שיחיו המתים אבל אחר התחיה שכבר נעשים עפר והוא כעין בריאה חדשה הו"א דאז יוצרך שמן המשחה ומילואים כמקדם אבל זה לא יהיה עליהם שום קדושת כהונה קמ"ל קרא דאין צריכין קדושה אחרת: (לח) ומה אם מקיים דברי בשר ודם. היינו הדיבורים ששמעו מפי משה שהוא בשר ודם שאמר בשם ד': המקום מקבלו. כנראה מסמיכת הכתובים שאמר ולא תמותו כי כן צוותי ויעש אהרן ובניו וגו' משמע שבשביל שקיימו דברי משה בשביל זה נשארו בחיים: המקיים דברי המקום. כגון עשרת הדברות או עכ"פ אנכי ולא יהיה לך ששמעו מפי הקב"ה בעצמו עאכ"ו שיוסיפו לו חיים בשביל זה: כשומעים מפי הקב"ה. נראה דדייק מגוה דכתיב אשר צוה ד' הלא משה ציוה אותם והי"ל לומר כאשר ציוה משה ע"פ ד' אלא היו ששים ושמחים לקבל מפי משה כשומעים מפי הקב"ה וע"ז אמר לכך נאמר וכו' אשר ציוה ד': ביד משה. כדאי השליח לשולחיו. זה המקום ור"ל אף דכל נבראי שבעולם אין נחשב לגבי הקב"ה מ"מ איש אלהים כזה הגון הוא להיות שלוחו של הקב"ה כד"א בכל ביתי נאמן הוא: כדאי המצוה. בחירק] ור"ל שאף האיש שנצטווה והוא אהרן קדוש ד' כדאי למצות אלו שהוסיפו עליו:

פרשת שמיני (א) אם שלישי לשבת. הגר"א גרים אם שלישי לחדש וכ"מ מסוף דברי הברייתא: אם שלישי למנין. היינו למנין ימי הפרישה: כשהוא אומר כי ביום השלישי. פי' מתחלה כתב היו נכונים לשלשת ימים וגו' כי ביום השלישי ירד ד' וגו' מוכח שזה אמר משה ביום שציוה שיפרשו ג' ימים כי ביום השלישי ש"מ שזהו שלישי למנין ועל כן מה שכתב אח"כ ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ע"כ שלישי למנין ימי הפרישה: שהוא בחודש. ט"ס וצ"ל שאינו בחודש [הגר"א] ר"ל שאינו לחשבון ימי החודש ולא רצה להגיה שהוא ששה בחודש משום דאית בזה פלוגתא אם היה בששי או בשביעי: אם שמיני למנין. ימי המילואים: ראשון למעשה בראשית. באחד בשבת היה ר"ח ניסן ובניסן נברא העולם: ראשון לנשיאים. אותו היום התחילו להקריב קרבניהם: ראשון לכהונה. כי מקודם היה העבודה בבכורות ובשבעת ימי המילואים היה משה עובד עבודה: ראשון לעבודה. באותו היום התחילו להקריב תמידין וכל קרבנות צבור: ראשון לאכילת קדשים. רש"י פירש [שבת פ"ז:] היינו במקום מיוחד ועד עכשיו [ר"ל קודם שהוקם המשכן שלא היו אז דין ג' מחנות] היו נאכלין בכל מקום. ולשון לאכילת קדשים דחוק דמשמע לעצם אכילה והראב"ד פירש דהיינו לאכילת ק"ק מבשר חטאות ושירי מנחות דזה לא קרבו בבמות מתחלה. והגר"א גרס לשחיטת צפון דמתחלה כשקרבו בבמות הלא ידוע דאין צפון בבמה (עיין זבחים דף ק"כ וכן היה גירסא זו לפני התוספות בתו"כ עיין שבת דף פ"ז: בתוספות שם): (ב) ולפי שכיבדו וכו'. דמלשון הכתוב משמע שקרא תחלה לאהרן ואח"כ לזקני ישראל דאל"ה היה לו לומר וזקני ישראל ומדקאמר ולזקני משמע שקראם אח"כ וקאמר הטעם דלאו משום קורבה הוא אלא שלממד כן מהקב"ה: (ג) ויאמר אל אהרן קח לך וכו' מלמד שאמר וכו'. ממלת לך מדייק דהוא יתירא משמע לטובתך: שמא ישנאך וכו'. הרמב"ן בחומש גרס שמא ישטינך. ומה שאמר לתוך פיו של שטן אולי הכונה לאברים ופדרים של חטאת נהנין מהן הסטרא אחרא כדאיתא בזוהר [זית רענן]: ושמא תאמר אין צריך כפרה אלא אני. בתמיה קאמר: והלא אף

נ"ל

בבניו וי"א ט"ו שלש באהרן ושתים עשרה בד' בניו שנאמר אלה שמות בני אהרן המשוחים אשר מילא ידם לכהן וטעון זריקה לגבי מזבח: (לד) וטעון שש הזאות שלש באהרן ושלש בבניו וי"א תשע שלש באהרן ושש בבניו וי"א ט"ו שלש באהרן י"ב בבניו. ויז על אהרן ועל בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו הא למדת שלא נשלם קידוש אהרן ובניו אלא בהזאת הדם: (לה) ויאמר משה אל אהרן ואל בניו בשלו את הבשר פתח אהל מועד כמה שנאמר להלן ואכל אהרן ובניו את בשר האיל ואת הלחם אשר בסל וכתיב והנותר בבשר ובלחם באש תשרפו מלמד שהמילואים מותרים לשריפה: (לו) ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים מיכן אמרו בכ"ג באדר קרבו מילואים עשרים ושלשה ושבעה הרי שלשים באחד בניסן שלמו מילואים. כי שבעת ימים ימלא את ידכם כל שבעת ימי המילואים היה משה מעמיד את המשכן כל בוקר ובוקר ומקריב קרבנותיו עליו ומפרקו בשמיני העמידו ולא פירקו ר' יוסי בר' יהודא אומר (כה) אף בשמיני העמידו ופירקו: (לז) כאשר עשה ביום הזה צוה ה' מיכן אמרו שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין. וכשם שמפרישים כ"ג מביתו כך מפרישים כהן השורף את הפרה מביתו. ולמה מפרישים שבעה שמא המצא את אשתו ספק נידה וידחה כל שבעת הימים. צוה ה' לעשות לכפר עליכם אמר להם כפרה זו תכפר עליכם

הגהות הגר"א הלכה לו (כה) אף בשמיני שחרית העמידו ופירקו ערבית העמידו ולא פירקו:

ביאור

בני אהרן דאפשר שלא הזה על הכהונות כ"א על הגדולים והחשוב שבבניו והם נדב ואביהוא וכדכתיב וימת נדב ואביהוא ויכהן אלעזר ואיתמר משמע שקודם לכן לא כיהנו: וטעון זריקה. לגבי מזבח כמו שנאמר ויזרוק משה את הדם על המזבח סביב. והנה עד כאן חשב ששה מתן בהונות שלו ושל בניו (וכדעת הראשונה) וזריקה אחת על המזבח ושש הזאות שעל אהרן ועל בניו וכדלקמיה בברייתא הרי י"ג: (לד) טעון הזאה. היינו מה דכתיב אצל איל המלואים ויקח משה משמן המשחה ומן הדם אשר על המזבח ויז וגו': שלש באהרן. פי' מה דכתיב ויז על אהרן ס"ל להברייתא דזה היה ג"כ נתינתו על בהן יד ובהן רגל ותנוך אוזן כמו הנתינה הראשונה שהיה מן הדם לבד ולכך חשבו בשלשה. והזאת הבגדים לא קחשיב בברייתא: הא למדת שלא שילם. היינו אף שהתחלת הקידוש היה ע"י יציקת השמן לבד כדכתיב בפסוק י"ב ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו מ"מ לא נשלם הקידוש אלא בהזאת הדם ג"כ כדכתיב ויז על אהרן וגו' ויקדש את אהרן: (לה) בשלו את הבשר פתח אהל מועד וגו'. גרסינן דסיפא דקרא אתי לפרושי דכתיב כאשר ציויתי לאמור אהרן ובניו יאכלוהו: כמה שנאמר להלן. בפרשת תצוה ואכל אהרן וגו' והיינו שאינן כשאר שלמים שנאכלין לנשיהם ולעבדיהם: שהמילואים מותרים לשריפה. ר"ל כמו שנאמר שם בפ' תצוה ואם יותר עד הבקר ושרפת וגו' ואינם כשאר שלמים שנאכלין לשני ימים ולילה אחד: (לו) באחד בניסן שלמו המילואים. והוא היה השמיני. והנה הא דקתני מכאן אמרו אין לנו ראיה מכן שהשמיני היה באחד בניסן אלא הראיה לכך מדכתיב בשעיר הנשרף ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה ושמענו מכאן שהוא היה שעיר של ר"ח שהוא בא לכפרה כשאר שעירי הרגלים שכתוב בהן לכפר עליכם [אבל שעיר החטאת אשר לעם שקרב בשמיני ושעיר נחשון שהקריב לחנוכת המזבח לא מצינו בהם כפרת עון] אלמא שמיני למילואים ר"ח היה ומדכתיב ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים ש"מ בכ"ג באדר התחילו המילואים ובאחד בניסן שהיה שמיני שלמו ואדר חסר היה: ולקמן בפרשת שמיני מפיק להא מילתא מקרא אחרינא: כי שבעת ימים וגו'. כל שבעת ימי המילואים היה משה מעמיד וכו'. ענין זה אינו יוצא לנו מכאן אלא מכיון שראינו שכל המילואים התחילו בכ"ג באדר וכתיב ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד ואי אפשר להקריב שבעת ימי המילואים אלא א"כ הוקם המשכן ומה ת"ל ביום החדש הראשון תקים את המשכן אלא שהקימו הקמה גמורה שלא פרקו עד שעה שנסעו משם מכלל דשבעת ימי המילואים

הקמתו לא היתה הקמה גמורה שהיה מעמידו בכל יום ומפרקו: ר' יוסי ב"ר יהודה אומר אף בשמיני וכו'. א"א לומר שר' יוסי סבר שלא נשאר המשכן בנוי ביום ח' אחר דקרא אמר שבזה היום כלו הקמותיו ובכ"ל אלא ר' יוסי סבר כר' חייא בר יוסף שאמר בגמ' רבה פי"ב ששני פעמים בכל יום היה מעמידו ומפרקו אחת לתמיד של שחר ואחת לתמיד של בין הערבים דלדעת זה המילואים היה מקריבן בעת הקמתו לתמיד של שחר ולזה אמר ר' יוסי ב"ר יהודה כאן דאף בשמיני העמידו ופרקו היינו שבבקר העמידו לתמיד של שחר ומילואים ופרקו וכשהעמידו לתמיד של בין הערביים אז הוקם ולא פרקו עוד [וגם יוכל לסבור כדעת ר' חנינא הגדול שאמר שם ששלשה פעמים בכל יום היה מקימו אחת לתמיד של שחר ואחת למילואים ואחת לתמיד של בין הערבים] וזהו שכוון הגר"א ז"ל בהגהתו אף בשמיני שחרית העמידו ופרקו ערבית העמידו ולא פרקו: (לז) כאשר עשה ביום הזה צוה ד' לעשות לכפר עליכם גרסינן מכאן אמרו שבעת וכו'. וכונתו כמו שדרשו חז"ל [יומא דף ג':] לכפר אלו מעשה יוה"כ והכונה כמו במילואים היה אהרן בפתח אהל מועד שבעת ימים והיה מכין עצמו לעבודה וביום השמיני שירת אהרן בעצמו לפני ד' כן קודם יוה"כ היו מפרישין כה"ג מביתו ללישכת פרהדרין להכין עצמו לעבודה ולהנכו בזה וביוה"כ ישרת לפני ד' בקדש הקדשים: כך מפרישין כהן השורף את הפרה. שבעת ימים קודם שריפתה. ועיין ביומא דף ב' ובדף ג' הטעם לזה: ולמה מפרישין שבעה. במסכת יומא פריך מה שאלתו למה מפרישין הרי אמר הטעם מן המקרא כאשר עשה וגו' ומשני מביתו למה פירש דהיינו מאשתו ישמש מיטתו ויטבול סמוך לערב ויישן בלשכת פרהדרין ויקיים ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים: שמא תמצא אשתו ספק נדה. היינו לאחר שיבוא עליה דהיינו שתמצא דם על הסדין שקנחה בו ואין ידוע אם בשעת ביאה היה דם זה או לאחר שבא עליה ובועל נדה טמא שבעת ימים ויהא אסור לבוא במקדש ביוה"כ וזה שאמר וידחה כל שבעת הימים: כפרה זו תכפר עליכם עד שיחיו המתים. דהאי עליכם יתירא הוא ודרשו מזה דהכפרה זו דהיינו משיחת השמן המשחה וקרבנות המילואים יועיל עד שיחיו המתים והכונה דלא נימא דמכיון שנתבטל המקדש ועבודתו איזה משך רב כגון בבנין הבית שלישי יצטרך כפרה אחרת משיחת השמן וקרבנות המילואים ז' ימים קמ"ל קרא דהכפרה זו תועיל עד שיחיו המתים [וזה אין שייך למה דכתיב ביחזקאל (מ"ג י"ח) אלה חוקת המזבח ביום העשותו ונתת אל הכהנים ואל הלוים פר בן בקר לחטאת וגו' וענין זה היה ג"כ בימי

עזרא

ויקח את החלב ואת האליה ואת שוק הימין היתה תרומתן למזבח: (כח) כ) ויתן את הכל על כפי אהרן ועל כפי בניו. וכי כל הקרבנות ניתנים לידי הבעלים אלא ללמדך היאך משקים את הסוטה ומטהרים את היולדות ומטהרים את המצורעים: (כט) וינף אותם כא) אהרן תנופה לפני ה' הוא הדין ללמדך תנופות הקרבנות. ויקח משה מעל כפיהם הוא הדין ללמדו היאך נוטל מנחה מעל ידי סוטה ומניפה: (ל) מילואים הם לריח ניחוח מלמד שהמילואים קרואים ריח ניחוח והלא דברים ק"ו מלך בשר ודם קונה לו אוהב ועושה לו י"ט. מלך מלכי המלכים הקב"ה שהעמיד לו כהן על אחת כמה וכמה: (לא) ויקח משה את החזה ויניפהו תנופה לפני ה' מלמד שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה וכן הוא אומר מי גם בכם כב) ויסגור דלתים ולא תאירו מזבחי חנם: (לב) מאיל המילואים למשה היה למנה והרי דברים ק"ו ומה אם מי ששימש בכהונה גדולה שעה אחת נוטל לו חלק בכהונה גדולה המשמש בכהונה לעולם על אחת כמה וכמה: (לג) ויקח משה מן הדם אשר על המזבח ומשמן המשחה ג' דמים האמורים בפ' אין דומים זה לזה הראשון טעון שש מתנות והשני שתים והג' י"ג. הראשון טעון זריקה ומתן סביב כג) הזאה וחיטוי יציקה וכפרה. והשני שתים זריקה ומתן סביב. כד) השלישי י"ג טעון שש מתנות בהונות שלש באהרן ושלש בבניו וי"א תשעה שלש באהרן ושש

הגהות הגר"א **הלכה כח** כ) כולה מיותרת עד הלכה כט [נראה דהגר"א מפרש הברייתא כפשטיה דקמתמה וכי זה אתי ללמד על תנופת הקרבנות [היינו תודה ואיל נזיר ושלמים] שיהיו ניתנים לידי הבעלים וכאומר הלא כתיב בכל אחד בהדיא אלא לרמז על השקיית סוטה וטהרת המצורע ששם לא כתיב בהדיא בקרא שהסוטה והמצורע היו ג"כ מניפין עם הכהן ולזה בא הגר"א להשיג דהלא בהלכה כ"ט איתא בהדיא דה"ה ללמדך על תנופת הקרבנות ובאמת כבר איתא לעיל בהלכה י"ד ושאר הלכות דמשה רבינו לימדו בכל הענינים למעשה וכבר אחז"ל גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה]: **הלכה כט** כא] אהרן מיותר [דהא בתורה לא כתיב אהרן ועל משה קאי כדמוכח בפרשה תצוה]: **הלכה לא** כב] ויסגור דלתים בכאן חסר ועיין בפ' צו בפרק ט"ו הלכה יו"ד וע"ש בהגה על הלכה הנ"ל: **הלכה לג** כג] הזאה וכפרה מיותר [ובעצמו בפשיטות דאם נאמר דהזאה קחשיב מה שלקח אחר הקרבת איל המילואים משמן המשחה ומדם שעל המזבח ושם היה גם דם הפר כמו שכתב הראב"ד בפירושו א"כ תקשי אמאי לא חשב גם זה אצל שני שהוא איל העולה שהיה דמו ג"כ מעורב שם וליחשוב שם ג' הזאה וזריקה ומתן סביב (וכמו שהקשה הראב"ד בעצמו ע"ש בפירושו והוצרך מחמת זה להגיה הגירסא שם) וכפרה ס"ל ג"כ להגר"א שלא היה מתנה יתירה בשביל זה ומה שכתב ויקדשהו לכפר עליו לאו מתנה אחריתא היא אלא כמו שפירש"י ויקדשהו בעבודה זו לכפר עליו מעתה כל הכפרות. ולפי דבריו מה שאמר טעון שש מתנות היינו מה שנתן הדם על ארבע קרנות המזבח חשיב לארבע ויציקה וחיטוי הרי שש וכן פירש הזית רענן ומה שאמר זריקה מתן סביב דבר אחד הוא היינו מה שנתן הדם סביב המזבח בארבע קרנותיו ולדעתו מה שאמר אח"כ בברייתא והשני שהוא איל העולה שתים זריקה ומתן סביב הוא כפשוטו שהיה נותן שתי מתנות בחודו של קרן בשתי זויות המזבח באלכסון שהם שתים שהן ד' דעי"ו נקרא סביב כדאיתא בגמרא]: כד) והשלישי י"ג ט"ס וצ"ל י"ב [איני יודע כונתו ואולי ט"ס הוא וצ"ל י"ו וקאי הברייתא לפי דעת היש אומרים בתרא דס"ל חמש עשרה מתן בהונות וזריקה אחת ע"ג המזבח הרי י"ו וכן הגירסא בפסיקתא זוטרתי]:

ב י א ו ר

חוץ מן הדם והאימורים שהוא למזבח וחזה ושוק לכהנים: זו היתה תרומתם למזבח. במילואים ובשלמים דעלמא היה חזה והשוק לכהנים: (כח) ויתן את הכל וכו'. וכי כל הקרבנות ניתנין לידי הבעלים. דתיבת הכל יתר הוא דהו"ל למכתב ויתן אותם וא"א לומר דמרבה גם חטאת ועולה הכתובים למעלה דהא חטאת ועולה בודאי לא בעינן תנופה וזהו דקמתמה וכי כל הקרבנות היינו חטאת ועולה וכן לדורות ג"כ לא מצינו תנופה כ"א בשלמים ותודה ואיל נזיר שהם ג"כ שלמים [הראב"ד] ומה שאמר לידי הבעלים שבמילואים היו אהרן ובניו הבעלים ומשה היה כהן: אלא ללמדך וכו'. היינו שבא לרמז כאן לתנופה אחרת שהיא על כפי בעלים ואינה בשלמים כזו והיא תנופת מנחת סוטה ותנופת אשם מצורע לכך אמר ומטהרים המצורעים ומש"כ ואת היולדות הסכימו המפרשים שהוא ט"ס שאין לו בכאן שום שורש דבר. ודע דמה שכתוב בתורה ועל כפי בניו הסכים הראב"ד שהוא הוראת שעה דמדינא בקרבן השותפים אסורים להיות הכל מניפין לא בבת אחת ולא בזה אחר זה אלא אחד מן השותפים מניף בשביל כולם כדאיתא במנחות דף צ"ד: (כט) מניפה. איני יודע דהא התנופה היה ביחד האשה עם הכהן וצ"ע: (ל) מלמד שהמילואים קרויים ריח ניחוח. כלומר כל קרבן זה קרוי ריח ניחוח אף מה שאכלו אהרן: ועושה לו יו"ט. לאוהב אף כאן מפני שקנה לו הקב"ה אוהב והוא אהרן ובניו היה לפניו יו"ט גדול וריח ניחוח במה שאכלו לפניו: (לא) ויניפהו תנופה לפני ד' מאיל המילואים למשה היה למנה. מלמד שאין הקב"ה מקפח וכו': וכן הוא אומר מי גם בכם וגו'. עיין לעיל פרק ט"ז הלכה יו"ד בביאורנו שם והכונה דהוא לראיה שהקב"ה נותן שכר אפילו על כל טרחה קלה וכ"ש על עבודה: (לב) המשמש בכהונה לעולם. כגון אהרן בעצמו שעשה העבודה כל ימי חייו כמה חלקו גדול: (לג) שלשה דמים האמורים בפרשה. היינו פר החטאת ואיל העולה ואיל המלואים: טעון שש מתנות וכו'. כדלקמיה: הראשון. הוא דם הפר וניתן ממנו ע"ג המזבח בזריקה וקשה דהא לא כתיב זריקה בפר וגם הוא חטאת שאין טעון אלא הנתינה באצבע על הקרנות וי"ל מדכתיב סביב ילפינן מעולה דכתיב ג"כ סביב והיה בזריקה שתים שהן ד' אף כאן מלבד הנתינה על ד' קרנות צריך ג"כ זריקה שתים שהן ד' כמו עולה: ומתן סביב. הוא על הקרנות ארבעה: הזאה. הוא מה שכתוב שהזה מן הדם ומן השמן אשר על המזבח על אהרן על בגדיו וכו': וחיטוי. פי' שנתן על גג המזבח מתנה יתירה כדי לטהרו וכן הוא אומר בפרשה תצוה וחטאת על המזבח בכפרך עליו משמע דחיטוי לחוד וכפרה לחוד: [וי"מ חיטוי היינו מה שמחטא באצבע על הקרן קרוי חיטוי כדאיתא ביומא מחטא ויורד ולא נהירא כ"כ בענינו מדחשיב לזה בחשבון המתנות]: יציקה. היא ליסוד: וכפרה. דכתיב ויקדשהו לכפר עליו והיא כפרה יתירה שניתן ע"ג המזבח בשבעת ימי המילואים לכפר עליו שמא בא עליו דבר מן הגזל וכדלעיל בהלכה ט"ו [כל זה מפירוש הראב"ד]: והשני. הוא איל העולה: שתים. זריקה ומתן סביב היינו שהיה מתן סביב שתים שהן ד' כמו בכל עולה וגם לכך זה היה זורק עוד שתים שהן ד' והקשה הראב"ד מנין זה ומסיק דאפשר צ"ל הזאה ומתן סביב שגם דם העולה היה מעורב עם השמן ומהם היה מזה על אהרן ועל בגדיו וכו': והשלישי. שהוא איל המלואים: שלש באהרן. על בהן יד ובהן רגל ותנוך אזנו: ושלש בבניו. קחשיב לכולהו בניו כחדא: וי"א תשעה. דחשב שני

בני

חוץ מהפשט ויש אומרים אין נתוח בלא הפשט: (יח) ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר כמה שנאמר להלן ונתח אותו לנתחיו את ראשו ואת פדרו מיכן למדו את הקרב ואת הכרעים רחץ במים כמה שנאמר להלן וקרבו וכרעיו ירחץ במים מיכן למדו ויקטר משה את כל האיל המזבחה כמה שנאמר להלן והקטיר המזבחה מיכן למדו עולה היא לריח ניחוח (אשה לה') כמה שנאמר להלן אשה ריח ניחוח לה' אשה הוא לה' מיכן שכולם ניתנים לאישים: (יט) ויקרב את האיל השני והלא כבר זיווג הכתוב שני אילים זה כנגד זה א"כ למה נאמר ויקרב את האיל השני שאם הביא פר ואחד מן האילים לא יצא ידי קידושם. שני אילים ולא הביא פר לא יצא ידי קידושם. שני אילים ופר ולא הביא סל המצות לא יצא ידי קידושם: (כ) איל המילואים שמושלם על הכל מלמד שהמילואים שלמים לאהרן ולבניו ויסמכו את ידיהם על ראש האיל סמכו ידיהם עליו בשמחה ועשו י"ט. משל למי שפרע חובו ועשה י"ט אף כך אהרן ובניו כיון שהשלימו יז) עבודת י"ט וקידושיו עבודת כלים וקידושיו והביאו איל וסמכו ידיהם עליו בשמחה ועשו י"ט: (כא) וישחט ויקח משה מדמו ג' דמים האמורים בפ' אין דומים זה לזה הראשון טעון שש מתנות והשני שתים והג' י"ג לכך נאמר וישחט ויקח משה מדמו. ויתן על תנוך אוזן אהרן הימנית זה גדר האמצעי ועל בהן ידו הימנית זו פרק האמצעי: (כב) ויקרב את בני אהרן ויתן משה מן הדם על תנוך אזנם הימנית זה גדר האמצעית ועל בהן ידם הימנית זה פרק האמצעי: (כג) ויקח את כל החלב אין לך כל דבר ודבר שאין בו מצוה למקום. פי' יש בהם מצות הרבה תרומות ומעשרות חלה וביכורים הלקט והשכחה והפיאה. שערי בתים ושערי מדינות יש בהם מצוה למקום שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך: (כד) בגדים יש בהם מצוה למקום שנאמר לא תלבש שעטנז. טלית יש בה מצוה למקום שנאמר גדילים תעשה לך: (כה) בהמה טהורה יש בה מצוה למקום שנאמר כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלהיך: (כו) בהמה טמאה יש בה מצוה למקום שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. חיה גדילה במדבר והעוף הפורח באויר הזהיר עליהם הכתוב כשיבואו לידך לא יהו מחוסרים מצוה שנאמר איש איש מבית ישראל אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר ושאר בהמה וחיה שלא פרט הכתוב שמם עשאם כלל שלא יהו מחוסרים מצות שנאמר אך כל חרם יח) אשר יחרים איש לה' קדשי מקדש קודשי גבולים יש בהם מעלות ע"ג מעלות כיצד פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים אמר הכתוב יהיו יט) דמם ואימוריהם למזבח: (כז) עולה כולה כליל אמר הכתוב יהי עורה מתנה לכהנים שלמים הנאכלים לבעלים אמר הכתוב יהי דמם ואימוריהם למזבח לכך נאמר

הגהות הגר"א הלכה כ יז) עבודת יום וקידושיו: הלכה כו יח) אשר יחרים וגומר זה קדשי גבולין קדשי מקדש: יט) דמם ואימורם למזבח והבשר ועורם ישרף:

ביאור

עולת נדבה שאע"פ שלמדנו שחיטת לפון לעולת חובה בפרשת חטאת בתחלת סדר צו [ר"ל שתלה שם התורה חטאת בעולה] הזריקה והסמיכה והניתוח וההקטרה לא למדנו בפירוש אלא מכאן שזו ודאי היתה חובה לאהרן: ויש אומרים אין ניתוח בלא הפשט. פי' לא מצינו במוקטרים על המזבח נתוח בלא הפשט אבל בנשרפים ודאי מצינו כדאיתא בפרק כהן משיח: (יח) ויקטר משה וגו' כמה שנאמר. היינו בעולת נדבה ונתח אותו לנתחיו מכאן למדו לעולת חובה: ואת הקרב ואת הכרעים רחץ וכו', כמו שנאמר להלן בעולת נדבה של בן בקר וקרבו וכרעיו ירחץ: מכאן. למדו: שכולם נתנים לאישים. שכל אברי עולה נתונים לאישים שכולה כליל: (יט) והלא כבר וכו'. פי' למה נאמר השני אם ללמד שיהיו שניהם שוים הלא כבר זיווג הכתוב שני האילים זה כנגד זה דכתיב לעיל ואת שני האילים משמע שיהיה שניהם שוים: לא יצא ידי קידושם. פי' לפי שקרבנות הללו נעשו לקדש המזבח ולקדש אהרן ובניו לכך הוא לעיכובא: (כ) שמושלם על הכל. שממנו היה חלק לאהרן ובניו ולמזבח ולמשה והוא החזה שניתן למשה ומדמו היה כמו כן למזבח ולאהרן ובניו בכהונות וזהו שסיים מלמד שהמילואים וכו': סמכו ידיהם עליו בשמחה. והלא סמיכה בזה אחר זה שני ומדכתיב ויסמכו משמע שכולם כאחד סמכו ואין זה אלא מחמת רוב שמחתם לא הספיקו להמתין זה על זה וסמכו כולם כאחד: עבודת יום וקידושיו. כצ"ל [הגר"א]: וסמכו ידיהם. נראה שצ"ל סמכו ידיהם: ועשו יו"ט. דוגמת יוה"כ שעשה כה"ג לאחיו הכהנים יו"ט בשעה שיצא בשלום מן הקודש: (כא) שלשה דמים האמורים בפרשה וכו'. מבואר לקמיה בהלכה ל"ג: לכך נאמר וישחט ויקח משה מדמו. ולא כתיב את הדם משמע שדמו המיוחד שלא כדמו של ראשון: זה גדר האמצעי. שאינו נותן על אלי' של אזן ולא על שפת האזן המקפת כל האוזן שהם רכים וגם אינו נותן תוך נקב האזן אלא הקשה של אזן שהוא אמצעי בין המקיף הרך ובין נקב האזן [הרמב"ם פי"ד דנגעים]: זו פרק האמצעי. שהאגודל יש בו ג' פרקים פרק אחד שבו הצפורן ופרק אחד שבסוף היד ואינו נותן לא ע"ז ולא ע"ז אלא על פרק האמצעי שביניהם ויליף לה מדאתקש לתנוך ועיין לקמן בפרשת מצורע פ"ג הלכה ה': (כג) אין לך דבר ודבר שאין בו מצוה למקום. כלומר כמו שמצינו בשאר דברים שכל המתנות שהקב"ה נותן לאדם צוה עליו שיעשה ממנו מצוה למקום כך השלמים אע"פ שהן נאכלין לבעלים הפריש מהם חלק לעצמו שיהיו מקטירין לפניו ובפסיקתא מסיים לפיכך צריך אדם שיהא ממנו מצוה למקום בכל יום ויום: (כו) אשר יחרים וגו'. זה קדשי גבולין קדשי מקדש יש בהם מעלות ע"ג מעלות. כצ"ל [הגר"א וכן נראה שהיה גירסת הראב"ד]: ה"ג כיצד פרים הנשרפים ושעירים הנשרפי' אמר הכתוב יהי דמם ואימוריהם למזבח והבשר ועורם ישרף. [הגר"א] פי' המקודש שבהם חשב תחלה כי אלו היו מקודשים מכולם שלא היה מהם כלום לכהנים ולא לבעלים והעולה אע"פ שכולה כליל עורה לכהנים: (כז) שלמים וכו'. היינו שהיא למטה מהם שכולם נאכלים לבעלים

חוץ

להם לקדש אותם לכהן לי לקח פר אחד בן בקר ואילים. כשהוא פורט את מעשיו היה נקרא פר החטאת שנאמר ואת בשר הפר ואת עורו ואת פרשו תשרף באש מחוץ למחנה חטאת הוא. אין אנו יודעים אם חטאת אהרן ובניו היה אם חטאת הציבור היה כשהוא אומר קח את אהרן ואת יא) בניו אתו הוי אומר חטאת אהרן ובניו ולא חטאת ציבור היה: (יג) ויסמוך אהרן ובניו את ידיהם יב) על ראש פר החטאת וכי אהרן ובניו סומכים על כל הקרבנות אלא מפני שהן קרבנותיהם סמכו עליו מקיש קרבנות ציבור לקרבנותיהם מה קרבנותיהם טעונים סמיכה אף קרבנות ציבור טעונים סמיכה מה הוא סומך על קרבנותיו אף הוא סומך על קרבנות ציבור אבל יחיד כל אחד ואחד סומך על קרבנו שנאמר וסמך ידו על ראש קרבנו: (יד) וישחט ויקח משה את הדם כל שבעת ימי המילואים היה משה משמש בכהונה גדולה הוא היה שוחט יג) הוא היה זורק הוא היה מזה הוא היה מחטא הוא היה יוצק הוא היה מכפר לכך נאמר וישחט ויקח משה. משל למה הדבר דומה לבת מלכים שנישאת כשהיא קטנה ופסקו עם אמה שתהא משמשת עד שעה שתלמוד בתה אף כך אהרן תחילה היה לוי שנאמר הלא אהרן אחיך הלוי כשנבחר להיות כהן גדול אמר לו הקב"ה למשה אתה תשמשני עד שילמוד אהרן היה משה שוחט ואהרן רואה אותו זורק ואהרן רואה אותו מזה ורואה אותו מחטא ורואה אותו יוצק ורואה אותו מכפר ורואה אותו: (טו) וישחט ויקח משה את הדם ויקדשהו לכפר עליו כפרה זו איני יודע מהו יד) מנין אתה אומר שלא היה כפרה זו אלא שאמר משה בשעה שצוה ארון העולם להתנדב בדבר המקדש דחקו ישראל איש איש והביאו שלא בטובתם. תהא כפרה זו טו) שלא יתנדב אדם גזל למקדש. וכן הוא אומר כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה: (טז) ויקח את כל החלב אשר על הקרב טז) למדנו משתי פרשיות אלו מנהג לדורות מפני שהייתי אומר פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים הואיל ואין נאכלים יהיו כולם נשרפים ולא יהא מהם למזבח כלום לכך נאמר ויקח את החלב זאת היתה תרומתן למזבח ושאר הפר שרף שנאמר ואת הפר ואת עורו ואת בשרו שרף באש מחוץ למחנה: (יז) ויקרב את איל העולה מיכן למדנו סמיכה לעולה. וישחט ויזרוק משה את הדם מיכן למדנו זריקה לעולה. ואת האיל נתח לנתחיו כל המפורש בעולת יחיד מפורש כאן

הגהות הגר"א הלכה יב יא) בניו אתו ואת פר החטאת הוי אומר כו': הלכה יג יב) על ראש פר החטאת מצינו אהרן ובניו סומכין על כל הקרבנות אלא מפני שהן קרבנותיהן סמכו עליו מקיש קרבנות שותפים לקרבנותיהם מה קרבנותיהם טעון סמיכה לכל אחד ואחד אף קרבנות שותפים כל אחד ואחד סומך ואח"ז צ"ל הלכה י"ד: הלכה יד יג) הוא היה זורק מיותר [א"י כונתו ואולי דס"ל דהתנא קחשיב כל העבודות שעשה משה בפר הנאמרים בקרא זה וזריקת הדם בכלי לא היה בפר החטאת אלא בעולה וכתיב לקמיה בהלכה י"ז ומזה דקחשיב התנא הוא מה שכתיב ויתן על קרנות המזבח ומחטא הוא מה שכתיב ויחטא את המזבח ויציקה וכפרה ג"כ כתיב בקרא זה]: הלכה טו יד) מנין עד אלא מיותר: טו) שלא יהי' גזל במקדש כצ"ל: הלכה טז טז) מכאן למדו לדורות מפני וכו' [כונתו דתיבת למדנו משמע דעל כלל ישראל קאי ובאמת זה הפרשה היה ללמד לאהרן ובניו):

ביאור

בכאן בפרשה זו בתחלתו קראו פר החטאת כדכתיב קח את אהרן וגו' ואת פר החטאת: כשהוא אומר קח את אהרן ואת בניו אתו. ואת פר החטאת: הוי אומר חטאת אהרן ובניו. שאילו היה חטאת הצבור היה לו להזכירו אחר ואת כל העדה הקהל וגו' ללמד שהם וקרבנם הקריב כאחד: (יג) ויסמוך וגו'. פי' וגם נלמוד זה מן הסמיכה שנאמר ויסמכו אהרן ובניו וגו' אלא מפני שהן קרבנותיהן סמכו עליו: מקיש קרבנות צבור וכו'. הנה כל המפרשים נדחקו בפירוש הברייתא והגיהו בה כמה נוסחאות ואחר כל הנוסחאות אין לה ביאור נכון והגר"א ז"ל האיר עינינו בהגהותיו על ברייתא זו וז"ל מקיש קרבנות שותפין לקרבנותיהם מה קרבנותיהם טעון סמיכה לכל אחד ואחד אף קרבנות שותפין כל אחד ואחד סומך ואח"ז צ"ל הלכה י"ד עכ"ל וביאורו שידוע שפרשה זו של מילואים נלמדה לשעתה ונלמדה לדורות והקרבן של אהרן ובניו היה כדלעיל ולכך הוצרך אהרן וגם בניו לסמוך. עליו ומזה נלמוד לדורות בקרבן של שותפין שכל אחד ואחד צריך לסמוך עליו וכדאיתא בויקרא פרק יז: (יד) הוא היה שוחט, ולא חשיב קבלה שבעת השחיטה היה מוכרח מרע"ה לקבל ג"כ תיכף שעדיין לא היו כהנים בעולם משא"כ ביום השמיני חשיב קבלה: הוא היה זורק. פי' זריקה מדם האילים שנאמר בהם זריקה: הוא היה מזה. הזאה נאמר בשמן המשחה שנאמר ויז ממנו על המזבח שבע פעמים א"כ ויקח משה משמן המשחה ומן הדם וגו': הוא היה מחטא. מדם הפר ליתן על קרנות המזבח סביב כמו שנאמר ויחטא את המזבח: יוצק. ואת הדם יצק וגו': הוא היה מכפר.

נ"ל כי מתנה יתירה היה נותן מן החטאת על המזבח לכפר כפרת המזבח עצמו שמא נעשה בו דבר שלא מדעת המתנדבים וכדלקמיה בברייתא [ראב"ד]: לכך נאמר וישחט ויקח. כלומר לכך סידר בפרשה זו בפרט בציווי ובעשייה לומר כי משה היה עושה הכל כדי ללמד את אהרן ובניו ומשלו משל לבת מלכים וכו': (טו) מנין אתה אומר שלא וכו'. הלשון דחוק מאוד והגר"א הגיה שצ"ל איני יודע מהו אלא שאמר משה וכו' וכן איתא בפסיקתא זוטרתי: שלא בטובתם. אלא מחמת הבושה שלא היו יכולים להשיב פני השואלים מהם ורחמנא אמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו: תהא כפרה זו. דעת הראב"ד שמתנה יתירה ניתנה על המזבח בשביל זה לכפר עליו ומרש"י בפרשה תצוה (פסוק לו) משמע דלא היתה מתנה יתירה בשביל זה רק ע"י פר החטאת גופא נתכפר זה: שלא יתנדב אדם. הלשון דחוק דהכפרה הוא על העבר והגר"א הגיה שלא יהי גזל במקדש והיינו מחמת שהביאו שלא ברצונם יש בזה חשש גזל: (טז) משתי פרשיות אלו מנהג לדורות. היינו מן הצוואה שבפרשת תצוה ומן העשייה שבפרשה זו ואף שכבר נאמר זה בפרשת ויקרא פרשת המילואים נאמר מקודם שפרשת ויקרא נאמר אחר שהוקם המשכן וזה נאמר בשבעת ימי המילואים וכן בענין סמיכה וזריקה המבואר לקמיה: יהיו כולם נשרפים וכו'. פי' כמו שהעולה כולה כליל כך פרים הנשרפים למקום שהבשר הולך שם יהיו האימורים הולכים: (יז) כאן למדנו סמיכה וכו' זריקה לעולה. עיין במש"כ מקודם ועוד פירש הראב"ד בשם יש מפרשים כי מכאן למדנו מעשה עולת חובה שאיה כמעשה

עלת

למטה וחזר משה והפשיט את אהרן את הבגדים כסידרן והלביש את אלעזר בגדים כסידרן: (ז) וישם עליו את החשן פרשה זו נלמדה בשעתה ונלמדה לדורות נלמדה לשירות יום ולשירות יום הכפורים. בכל יום משמש בבגדי זהב וביה"כ בבגדי לבן: (ח) ז) וישם את המצנפת על ראשו ולא כסדר האמור להלן אמורים כאן להלן הסדיר את הקרבנות כסידרן וכאן הוא מסדר את הבגדים. להלן הסדיר את הקרבנות תחילה ואח"כ הסדיר את הבגדים וכאן הסדיר את הבגדים תחילה ואח"כ הסדיר את הקרבנות: (ט) ויקח משה את שמן המשחה ר' יהודה אומר שמן המשחה שעשה משה במדבר מעשה ניסים נעשו בו מתחילתו ועד סופו שמתחילה לא היה אלא שנים עשר לוג שנאמר שמן זית הין לסוף בו ח) עצים לא היה מסתפק. עד כמה האור שורף. עד כמה ט) העצים בולעים. עד כמה יורה בולעת. ממנו נמשחו אהרן ובניו י) כל שבעת ימי המילואים. ממנו נמשחו כהנים גדולים ומלכים. ואפילו כהן גדול בן כ"ג טעון משיחה. ואין מושחים מלך בן מלך. ומפני מה משחו את שלמה מפני מחלוקתו של אדוניהו. ואת יואש מפני מחלוקתו של יהויקים שהיה גדול ממנו שתי שנים. וכולו קיים לעתיד לבא שנאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם: (י) וימשח את המשכן ואת כל אשר בו לא כמשחת אהרן ובניו שלאחר שמלביש היה מושחם וכן הוא אומר כשמן הטוב על הראש יכול שמשחם עד שלא הלבישם ת"ל שיורד על פי מידותיו אבל משחת כל הכלים כל כלי וכלי בפני עצמו טעון משיחה שנאמר וימשח את המזבח ואת כל כליו ואת הכיור ואת כנו לקדשם הא למדת שכל כלי וכלי טעון משיחה בפני עצמו: (יא) ויקרב משה את בני אהרן וילבישם כתנות כשם שנעשה משה סגן לאהרן כך נעשה סגן לבניו כשם שפיקדו על בגדי אהרן כך פיקדו על בגדי בניו שנאמר ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת ואומר ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות: (יב) ויגש את פר החטאת מתחילה לא נקרא פר החטאת שנאמר וזה הדבר אשר תעשה

הגהות הגר"א **הלכה ח** ז) כולה מיותרת [אפשר שטעמו מפני שכבר אמר זה למעלה בהלכה ג' עי"ש]: **הלכה ט** ח) צ"ל עיקרים: ט) צ"ל העיקרים: י) כל ז' ימי המילואים וממנו נמשח המשכן וכל כליו:

ביאור

והתיבות שבינתיים ט"ס ומחמת זה נשתבשו איזה אחרונים בדבריו והשיגו עליו] ועיין בהגהת הגר"א דעתו בענין זה: (ז) נלמדה בשעתה ונלמדה לדורות. פי' מה שהתורה ביארה סדר לבישה היה מזה הלימוד לשעתו וגם לדורות הבאים דהיינו לשירות יום יום [שיהיה לבישת הבגדים על זה הסדר האמור כאן; ואם חיסר אחד מהם עבודתו פסולה] ולשירות יוה"כ [דהיינו לפרישת שבעה לכה"ג והוא עוסק בידיו בכל ימי הפרישה כדי להיות רגיל בעבודה כמו שעשה אהרן בשבעת ימי המילואים שהיה רואה ומסייע למשה כדי להרגיל את ידיו ובשמיני עבד אהרן לבד דוגמת יוה"כ שאין עבודה כשרה אלא בו] בכל יום משמש בבגדי זהב וכו' פי' אלא שבזה יש כ"מ בענינו בכל יום משמש בבגדי זהב ואפילו אהרן ביום השמיני וביוה"כ משמש הכה"ג דוקא בבגדי לבן לפני ולפנים: (ח) ולא כסדר האמור להלן אמורים כאן. פי' בסדר ואתה תצוה מצנפת וציץ קודם לאבנט וכאן אבנט קודם למצנפת ומעיל ואפוד: להלן הסדיר את הקרבנות כסידרן וכאן הוא מסרגן כצ"ל [כן הוא ברהב"ד וכן הוא בפסיקתא זוטרתי] ופירושו להלן בואתה תצוה איל העולה ניתוחו ורחילתו ואח"כ כל סדר הקטרתו וכאן ניתוחו והקטרת נתחיו ואח"כ רחילתו להלן הזאת הדם והשמן על אהרן ובניו לקדשם ואח"כ תנופת האימורין והקטרתם וכאן תנופת האימורין והקטרתם ואח"כ הזאת הדם והשמן על אהרן ובניו וזה אינו כסדר שבתחלה נתקדשו אהרן ובניו בדם ובשמן ואח"כ הניף על ידיהם ועוד הואיל ופתח בדם דין הוא שיגמור כל מעשה הדם תחלה וזהו סירוג ללמד שאין עיכוב בהקדמה זו: להלן הסדיר את הקרבנות תחלה ואח"כ הסדיר את הבגדים וכאן הסדיר את הבגדים תחלה ואח"כ את הקרבנות. פירוש בהגשת הקרבנות והלחם לפתח אוהל מועד קאמר שבצוואה נצטוה להגיש תחלה הקרבנות לפתח אוהל מועד ואח"כ להגיש אהרן ובניו ולהרחיצם ולהלבישם כדכתיב לקח פר אחד בן בקר ואילים שנים תמימים, ולחם מצות וחלות מצות ונתת אותם על סל אחד והקרבת אותם בסל ואת הפר ואת שני האילים והקרבה זו לפתח אהל מועד וכאן הקריב אהרן ובניו והרחיצם והלבישם ואח"כ ויגש את פר החטאת וכו' ויקרב את איל העולה וזו היא ההגשה אל פתח אהל מועד: (ט) לסוף בו עצים. דהיינו עקרי הבשמים שיש בהן רק ריח ואין בו טעם כעץ ויש גורסין עקרים: ה"ג ממנו נמשח המשכן וכל כליו. ממנו נמשחו אהרן ובניו כל שבעת וכו'. כל שמועה זו בהוריות פרק בתרא [יא:]: צ"ל ואת יואש מפני מחלוקתו של עתליה ואת יהואחז מפני מחלוקתו וכו'. שנאמר שמן וכו' יהיה זה לי לדורותיכם וזה בגימטריא י"ב דהיינו י"ב לוגין [גמרא]: (י) לא כמשחת אהרן ובניו. היה משיחת המשכן וכליו כי שם באהרן ובניו לאחר שמלבים היה מושחם ר"ל שלא היתה משיחת השמן על הבגדים בפ"ע אלא משיחה שלהן יורדת מאליה על הבגדים משא"כ במשכן כל כלי וכלי טעון משיחה בפ"ע ולא היה מועיל אם ירד מן המשכן על איזו כלי: יכול שמשחם עד שלא הלבישם. אע"ג דקרא כתיב שמשח אהרן אחר שהלבישו הכא אבגדים קאי ור"ל שמשח הבגדים קודם שהלבישן: ע"פ מדותיו. מלשון מדו בד פי' שהשמן ירד על בגדיו ע"פ כמו והיה פי ראשו בתוכו כלומר בשעת משיחתו היה השמן יורד מראשו לזקנו ומזקנו לפתח בית הצואר על בגדיו: אבל משיחת וכו'. פי' קודם שנשתמשו בכלי היה כל כלי טעון משיחה בפני עצמו: (יא) כך נעשה סגן לבניו, שהלבישם בעצמו ולא ע"י ציוויו: בגדי קודש וגו'. וסיפא דקרא ועשו בגדי קודש לאהרן ולבניו: ואומר ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות. תירץ בזה האיך היה מרע"ה רשאי להשפיל כבודו כ"כ נגד בני אהרן ולא הספיק עצמו ע"י ציוויו ולזה אמר דכן ציוה לו ד' שאמר ואת בניו תקריב ולא אמר תלבישם משמע שיקריב אותם ויהיה בעצמו המלביש לא ע"י ציוויו ולזה סיים הפסוק בענינו כאשר ציוה ד' את משה: (יב) מתחלה לא נקרא פר החטאת פי' בפרשה תצוה לא נקרא מתחלתו פר החטאת עד לאחר שהוא פורע את כל מעשיו היה נקרא פר החטאה שנאמר וכו' ור"ל אבל כבאן

עליהם שנאמר ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד וגו'. ואת שמן המשחה זה שמן המשחה שפקדתיך עליו שנאמר ועשית אותו שמן משחת קודש וגו'. ואת פר החטאת כמה שנאמר והקרבת את הפר לפני ה'. ואת שני האילים כמה שנאמר ואת האיל האחד תקח ולקחת את האיל השני. ואת סל המצות שלא כסדר האמורים להלן אמורים כאן: (ד) ואת כל העדה הקהל עשה במעמד כל העדה שיהיו נוהגים קדושה בכהונה. ויעש משה כאשר צוה ה' אותו כשם שהסדיר משה עבודת מקדש כך הסדיר עבודת כהונה ולויה בגדי כל אחד ואחד לפי מה שהוא ב) מקריב: (ה) ויקרב משה את אהרן ואת בניו וירחץ אותם במים באותה שעה זכו לקידוש ידים ורגלים. באותה שעה זכו ג) בטבילת יום הכפורים: (ו) ויתן עליו את הכתונת ויחגר אותו באבנט מלמד שנעשה משה סגן ד) הכהנים לאהרן ה) והוא היה מפשיטו והוא היה מלבישו וכשם שנעשה לו סגן בחייו כך נעשה לו סגן במותו שנאמר קח את אלעזר בנו והפשט את אהרן את בגדיו ומנין שעשה משה כן שנאמר ויעש משה כאשר צוה ה' ויעלו אל הר ההר ויפשט משה את אהרן את בגדיו ו) וכי היאך היה משה יכול להפשיט את בגדיו כסידרן והעליונים הן עליונים לעולם והתחתונים הן תחתונים לעולם אלא אלו מעשה ניסים ועשה לו הקב"ה במיתתו יותר מבחייו והעמידו משה על הסלע והפשיטו בגדי כהונה ובגדי שכינה נלבשים תחתיהם וילבש אותם את אלעזר בנו וכי היאך היה יכול משה להלביש את אלעזר בגדים כסידרן אלא כבוד גדול חלק לו המקום במיתתו יותר מבחייו שלבשו בגדי שכינה תחילה

הגהות הגר"א הלכה ד ב) מקריב מיותר: הלכה ה ג) לטבילת יום הכיפורים: הלכה ו ד) הכהנים מ"ס וכצ"ל סגן לאהרן: ה) והוא עד וכשם מ"ס וצ"ל אצל סגן במותו והוא היה מלבישו והוא היה מפשיטו שנאמר וכו'. [וכפירש"י בפרשה חקת שהיה מלבישו מקודם]: ו) וכי האיך כו' כסדרן ולהלביש את אלעזר כסדרן והלא העליונים הן עליונים כו' עד מעשה נסים ואח"ז צ"ל *) ד"א שחלק לו המקום כבוד גדול במיתתו יותר מבחייו והעמידו משה על הסלע כו' תחתיהם והפשיט לאהרן בגדיו והלביש לאלעזר כסדרן ואח"ז הלכה ז: *) [דע דליתר המפרשים מעשה נסים הוא מה שנתלבש בבגדי שכינה והוא הכל ד"א אבל הגר"א בהגהתו חלק הברייתא לשני ענינים וטעמי דפשטות הברייתא משמע דזו תשובה על מה שהקשה וכי האיך יכול להפשיט כסדרן והעליונים וכו' ע"ז השיב דמעשה נס היה שהופשט תחתונים קודם לעליונים ומה שאמר אח"כ דבבגדי שכינה נתלבש הוא פירש ד"א]:

ביאור

ואיזה שמן המשחה אלא סתם אמר לו את הבגדים ואת שמן המשחה אלא לפי שכבר נצטוה עליהם לעשותם לכך נאמר לו סתם וידע משה כי עליהם נאמר לו וכן בפר החטאת וכן בשני האילים על הכל נצטוה בפרשת ואתה תצוה: ואת סל המצות שלא כסדר האמורים להלן אמורים כאן. פי' אעפ"כ כולם אחד הוא. וביאורו דלעיל בפ' תצוה כתיב והקרבת אותם בסל ואת הפר ואת שני האילים משמע דלענין לקיחה לפתח אוהל מועד הלחם קודם דאין שוחטין הקרבן עד שיאפה הלחם כדאיתא בפרק התודה וכאן נאמר פר החטאת ושני האילים וסל המצות: (ד) שיהו נוהגים קדושה בכהונה. כי בראותם רצון האל ית' עם אהרן ומה שצוה לעשות להקריבו אליו ינהגו כבוד בכהונה אחר שהוא שירות ועבודה אליו ית': כשם שהסדיר וכו'. דקשה ליה למה צריך למכתב ויעש משה כאשר צוה וגו' הלא מפרש ואזיל בתר הכי ויקרב משה את אהרן ואת בניו ויקח משה את שמן המשחה וגו' ויקרב את איל העולה וגו' וכתיב בכל פרט כאשר צוה ד' את משה ויעש משה דכתב רחמנא ל"ל להכי דריש דכשם שהסדיר עבודת המקדש בכל פרטיו כאשר נתפרש בפרשה כך סידר עבודת כהונה ולויה כל דבר שייך לכהן וכל דבר שייך בעבודה ללוי ובעבודת הלוים גופא יש דבר שייך לשוערים ויש דבר שייך למשוררים וכבר אמרו משורר ששיער במיתה: בגדי כאו"א לפי מה שהוא מקריב. והכהנים קאי דלתרומת הדשן היו בגדים יותר חשובים מהוצאת הדשן כדכתיב ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים ואחז"ל דהיו פחותין מהן אך הלשון מקריב קשה קצת לפ"ז ובאמת הגר"א מחק תיבת מקריב והקרבן אהרן פירש הכונה דכה"ג צריך להיות לו שמנה בגדים בכל השנה לבד מיוה"כ ד' בגדים ובכהן הדיוט ד' בגדים בכל השנה [דבאמת יש ספיקות בכל דבר כגון אם כהן משוח מלחמה צריך ד' בגדים או שמונה עיין ס"פ בא לו וכן איזה אבנט היה לובש הכהן הדיוט אם של כלאים או לא ויש בזה פלוגתא בין ר' ובין ראב"ש והכל סידר מרע"ה בפירוש] ולפ"ז היה ניחא קצת הגירסא לפי מה שהוא מקריב: (ה) לקידוש ידים ורגלים. אע"ג דלא הוזכר כאן קידוש ידים ורגלים מ"מ קי"ל דכל טבילה טעון קידוש ידים ורגלים כדאיתא ביומא פ"ג: ובאותה שעה זכו בטבילת יוה"כ. פי' התחילו בטבילת פרישת שבעה ליוה"כ שהיו מפרישין כה"ג שבעת ימים קודם יוה"כ והיו מטבילין אותו כן עשה לאהרן ולבניו שהרי מכאן למדנו פרישת שבעה כדאיתא ביומא וכדאיתא לקמן בסוף הפרשה [הראב"ד] והגר"א גריס לטבילת יוה"כ ואפשר דלדידיה הכונה בזכות מצוה זו זכו אח"כ שנתן להם דין קידוש ידים ורגלים וטבילת יוה"כ: (ו) ה"ג מלמד שנעשה משה סגן לאהרן (הגר"א]. כמשנה המשמש למלך: והוא היה מפשיטו. במותו כסמוך: והוא היה מלבישו. בימי המלואים: וכי האיך היה משה יכול להפשיט את הבגדים כסדרן והלא העליונים וכו' תחתונים לעולם. פי' לפי שראינו מן המקרא שלא מת אהרן עד שראה אלעזר לבוש בגדי כהונה וכי אפשר שיהא אהרן עומד ערום עד שלבש אלעזר כל שמונה בגדים. וא"ת ראשון ראשון שהיה אהרן פושט היה אלעזר לובש. נמצא א"כ הבגד שהיה עליון לאהרן היה תחתון לאלעזר וא"א לעשות כן שהעליונים צריכין להיות עליונים לעולם אלא מעשה ניסים עשה לו המקום שבגדי שכינה נלבשים תחתיהם כדמסיים בברייתא: אלא אלו מעשה נסים שעשה לו הקב"ה, כצ"ל. ותיבת שעשה משה נמחק וגם בילקוט ליתא: וילבש אותם את אלעזר בנו וכי האיך היה יכול משה להלביש את אלעזר בגדים כסדרן, פי' הלא מוכרח עי"ז אהרן להמתין ערום עד שילביש לאלעזר כל השמנה בגדים: שלבשו. ר"ל לאהרן: בגדי שכינה תחלה למטה. היינו קודם שפשטן לבשו תחלה בבגדי שכינה למטה מבגדיו כדי שלא יעמוד ערום. ובאמת היינו הך דלמעלה בברייתא שמפרש הפסוק של ויפשט משה עד וילבש אותם והן שתי נוסחאות ובטעות נכתבו שתיהם [וביש ספרים לא כתיב רק הנוסחא הראשונה לבד עד וילבש אותם] אכן יש קצת נ"מ בין שתי הנוסחאות לנוסחא הראשונה לא נזדמן לו בגדי שכינה אלא לאחר שהפשיטו נתלבש תחתם בבגדי שכינה ולנוסחא השניה נתלבש בבגדי שכינה תחלה למטה מבגדיו קודם שהפשיטן [כ"ז מפירוש הראב"ד וידע הקורא שיש ט"ס בסוף דבריו וצ"ל שם וכך נראה לי ומ"מ לכו"ע לא נלבשו וכו'

והתיבות

יוחנן בן ברוקה אומר הרי הוא אומר ויקח משה חצי הדם וישם באגנות למדנו לעולת סיני שהיא טעונה כלי: (ח) ומנין לעולת דורות שטעונה כלי ת"ל ד) עולת תמיד לדורותיכם עולת תמיד העשויה בהר סיני מקיש עולת הדורות לעולת הר סיני מה עולת הר סיני טעונה כלי אף עולת הדורות תטעון כלי: (ט) אין לי אלא עולה מנין לרבות את כלם ת"ל זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים לרבות את כולם שטעונין כלי: (י) אשר צוה ה' את משה בהר סיני למדנו לדברות מדבר סיני שלא נאמרו ה) אלא ביום ומנין לדברות הר סיני שלא נאמרו אלא ביום ת"ל אלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני ומנין לדברות אהל מועד שלא נאמרו אלא ביום ת"ל במדבר סיני באהל מועד מקיש דברות אהל מועד לדברות מדבר סיני מה דברות מדבר סיני ביום אף דברות אהל מועד ביום:

חסלת מגילתא תליתאה ופרשיותיד י"ג ופרקיה י"ח:

סליק דיבורא

זו היא מכילתא דמילואים

(א) **פרשה** וידבר ה' אל משה קח את אהרן ואת בניו מה ת"ל לפי שהוא אומר ויגף את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן היה במשמע שנתרחק אהרן א) כשהוא אומר קח את אהרן ואת בניו אתו היה במשמע שנתקרב אהרן. מנין שידע משה שנתרחק אהרן שנאמר ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא ולא נאמר בו וישמע ה' אלי גם בפעם ההוא כשהוא אומר קח את אהרן ואת בניו אתו ידע משה שנתקרב אהרן. מנין שהיה בלבו של אהרן שנתרחק נאמר בסוף הענין קרב אל המזבח והלא כבר הסדיר משה לפניו כל העבודה אלא שלא יהיה לבו לדבר אחר כשהוא אומר קח את אהרן ואת בניו אתו ידע אהרן שנתקרב: (ב) דבר אחר קח את אהרן ואת בניו אתו מה ת"ל והלא בכמה מקומות נאמרו בו במשה לקיחה בבני אדם שנאמר ולקחת את הלוים לי אני ה' ולקחת אותם אל אהל מועד ויקח משה את האנשים האלה אשר נקבו בשמות קח לך את יהושע בן נון וכי מפשיל היה משה בני אדם לאחריו אלא אמר לו הקב"ה קחם בדברים שלא יהיה לבם לדבר אחר: (ג) את הבגדים אלו בגדים שפקדתיך

הגהות הגר"א הלכה ח ד) עולת תמיד לדורותיכם מיותר [דמהפסוק עולת תמיד העשויה בהר סיני ג"כ נשמע דנעשה לדורות כמו העשויה בהר סיני]: **הלכה י** ה) אלא ביום ומנין לדברות מצרים שלא נאמרו אלא ביום שנאמר ויהי ביום דבר ד אל משה בארץ מצרים:

מכילתא דמלואים הלכה א א) כשהוא אומר קח את אהרן ואת בניו אתו ידעו הכל שנתקרב:

ביאור

ונספיהם אפילו בלילה (תמורה יד.): (י) אשר צוה ד' את משה בהר סיני. ביום צוותו את בני ישראל וגו' במדבר סיני ומזה למדנו לדברות מדבר סיני וגו'. היינו מה שדיבר עמו הקב"ה שלא בהר סיני וכמו שנאמר ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה וירד עמוד הענן ועמד פתח האהל ודבר עם משה ויש דברות שדיבר עמו הש"י על הר סיני והם כל הדברות שדיבר עמו ממתן תורה עד הקמת המשכן ויש דברות שדיבר עמו באהל מועד. והנה לפי גירסתנו נמצא שדיבר הש"י עם משה בשלשה מקומות. ודעת הגר"א שהר סיני ומדבר סיני ענין אחד הוא והיינו ההר אשר הוא במדבר סיני. וגירסתו הוא כך למדנו לדברות מדבר-סיני שלא נאמרו אלא ביום ומנין לדברות מצרים שלא נאמרו אלא ביום שנאמר ויהי ביום דיבר ד' אל משה בארץ מצרים. ופשוט דטעמו שנד מגירסא שלנו אחד דאמאי דילג הברייתא הדיבורים שהיה בארץ מצרים שנית דהלא איתא לעיל ברים ויקרא פ"ב הלכה ד' ר' יוסי הגלילי אומר בשלשה מקומות נאמרו בתורה דבור למשה בארץ מצרים בהר סיני באהל מועד ואם איתא כגירסתנו ארבעה הוו:

מכילתא דמילואים (א) קח את אהרן ואת בניו מה תלמוד לומר. פי' היה לו לומר דבר אל אהרן ואל בניו ויעמדו פתח אהל מועד אלא לפי שישראל היו סבורין שנתרחק אהרן ע"י מעשה העגל לעולם וגם משה היה סבור כן וגם אהרן בעצמו היה סבור כן לפיכך נאמר קח את אהרן ואת בניו אתו ידעו ישראל שנתקרב וכן משה ידע שנתקרב וכן אהרן בעצמו נודע לו שנתקרב זהו תוכן דברי הברייתא: שנתרחק אהרן. מלפני המקום שהרי תלה בו שרחק העגל ומשה במצות הבורא ית' כתב פסוק זה: כשהוא אומר קח את אהרן. שהוא לשון קירוב ידעו הכל שנתקרב עתה ונתרצה לפני המקום. וה"ג כשהוא אומר קח את אהרן ואת בניו אתו ידעו הכל שנתקרב אהרן [הגר"א]: מנין שידע משה שנתרחק אהרן. עד שמפני זה הוצרך לומר לו קח את אהרן: ולא נאמר בו וישמע ד' אלי וגו'. פי' כי על ישראל נאמר למעלה מזה הפסוק שהועיל תפלתו מלמד שלא נתקרב עד כאן: נאמר בסוף הענין קרב אל המזבח. אחר שסידר לפניו בפרשה הקודמת כל העבודות כדי שילמוד אותם ויעשה ומה היה צריך עוד לציווי הזה: אלא שלא יהיה לבו לד"א. פי' מוכח מזה שהיה אהרן מתפחד שמא לא יהיו מעשיו רצויין לפני המקום ושלא יתקבלו קרבנותיו: כשהוא אומר קח את אהרן ואת בניו אתו. ועי"ז אמר לו משה קרב אל המזבח וגילה לו שהקב"ה אמר לו אודותו בלשון קיחה שהוא לשון קירוב ידע אהרן שנתקרב: (ב) ולקחת אותם אל אוהל מועד. כשמינה השבעים זקנים: אשר נקבו בשמות. תחלת פ' במדבר שסייעו לפקוד את ישראל: קח לך את יהושע בן נון. להיות רועה ישראל: לאחריו. על כתפו: קחם בדברים שלא יהיה לבם לד"א. לומר עכשיו אנו נכנסים לכל הטורח הזה והוא מפיים אותם בדברים ואומר להם אשריכם שאתם זוכים לעבודת המקום ושאתם זוכים למקום ובחר בכם: (ג) את הבגדים אלו הבגדים שפקדתיך וכו'. פי' לפי שלא פירש איזה בגדים ואיזה

לא זכו בשמן המשחה תלמוד לומר זאת משחת אהרן ומשחת בניו כדיי אהרן בעצמו וכדיי בניו בעצמם. ר' יהודה אומר יכול יהו אהרן ובניו צריכים לשמן המשחה לע"ל ת"ל זאת משחת אהרן ומשחת בניו. הא מה אני מקיים אלה שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ זה אהרן ודוד. מאישי ה' מלמד שאף האישים סייעו. ביום הקריב אותם לכהן לה' מלמד שאף היום סייע: (ב) אשר צוה ה' לתת להם א"ר שמעון מנין שהיו ישראל מפרישין מתנות כהונה מהר סיני ולא זכו בהם אהרן ובניו עד שזכו בשמן המשחה ת"ל אשר צוה ה' לתת להם ביום משחו אותם. מאת בני ישראל מרצון ישראל. חקת עולם לבית עולמים. לדורותם שינהוג הדבר לדורות: (ג) זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים מה מילואים נאמרו כללותיהם ודקדוקיהם בסיני אף כולן נאמרו כללותיהם ודקדוקיהם בסיני: (ד) אי מה מילואים קרבן ציבור אף אין לי אלא קרבן צבור קרבן יחיד מנין ת"ל ולאשם. אי מה אשם קרבן יחיד אף אין לי אלא קרבן יחיד קרבן צבור מנין ת"ל ולמלואים. כשתמצי לומר לעולה לעולת יחיד ולעולת צבור למנחה למנחת יחיד ולמנחת צבור ב) ולחטאת יחיד ולחטאת צבור ולזבח השלמים לזבחי שלמי יחיד ולזבחי שלמי צבור: (ה) אשר צוה ה' את משה בהר סיני ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם זה הבכור והמעשר והפסח. ג) לה' לרבות את כולם שכולם נאמרו כללותיהם ודקדוקיהם מסיני: (ו) אשר צוה ה' את משה בהר סיני ביום צותו למדנו לכל הקרבנות שאין כשרים אלא ביום: (ז) ר' ישמעאל בנו של ר'

הגהות הגר"א הלכה ד ב) ולחטאת צ"ל ולחטאת לחטאת יחיד כו': הלכה ה ג) לה' צ"ל לאחר קרבניהם [דעתו דהא דאמר לרבות את כולן קאי אבכור ומעשר ופסח וע"כ כתב דתיבת לה' צ"ל אחר תיבת קרבניהם]:

ביאור

דאילו כתיב משחת אהרן ובניו הוה אמינא דלא זכו להמשח בשמן המשחה אלא אהרן בזכות בניו עמו ובניו בזכות אביהם עמהם: ת"ל זאת משחת אהרן. לומר דכדאי אהרן בזכות עצמו לבד להמשח בשמן המשחה: ומשחת בניו. שהבנים בעצמם כדאיי למשיחה: לעתיד לבוא. בתחיית המתים: ת"ל זאת. מיעוטא הוא זאת לאהרן ובניו ואין אחרת להם אלא עומדים בקדושתם ממשיחה הראשונה וא"צ משיחה אחרת: הא מה אני מקיים אלה שני בני היצהר. כלומר אם על אהרן ובניו נאמר שמשחתן קיימת הרי שלשה הם אלא זה אהרן ודוד שנמשחו ביצהר וקמ"ל שאף דוד א"צ משיחה אחרת. יצהר זה השמן והראהו המלאך שתשוב העבודה ע"י זרעו של אהרן ותשוב המלוכה לזרעו של דוד: מאשי ד' מלמד שאף האישים סייעו. קדושת האש שהיתה עתידה לירד מן השמים על המזבח סייעו לאהרן להיות זוכה להמשח בשמן המשחה וכן לבניו: ביום הקריב וגו'. יתירא הוא: מלמד שאף היום סייעו. כי קדוש היום כדאמרינן לקמן בפרשה שמיני אותו היום נטל עשר עטרות: (ב) לתת להם. וקרא יתירא הוא דכבר כתיב נתינת חזה ושוק לכהנים וכתיב זאת משחת אהרן וגו' אר"ש הא קמ"ל דלא תימא משנמשחו אהרן ובניו הוא שהתחילו להפריש חזה ושוק של שלמיהן ומקמי הכי לא הפרישו כלל: מנין שהיו ישראל מפרישין מתנות כהונה. ונותנין אותן לבכורות. ועל שם סופן קרי להו מתנות כהונה היינו הניתנות עכשיו לכהן [דאל"ה מהר סיני עד הקמת המשכן היה קרוב לעשרה חדשים ואיך לא הסריח הבשר וגם הלא נעשה נותר]: מהר סיני. שאז התחילו ישראל להקריב שלמים וכדכתיב ויזבחו זבחים שלמים לד' פרים: ולא זכו בהן אהרן ובניו. כלומר לענין זכות אהרן ובניו לחוד הוא דנתחדשה הלכה לאחר משיחתן אבל לא לענין עיקר ההפרשה: תלמוד לומר אשר צוה ד' לתת להם ביום משחו אותם, פי' אתי קרא לאשמועינן דוקא לענין לתת להם שיהו חזה ושוק ניתנים לאהרן ובניו הוא דתלי ביום משח אבל עיקר הפרשה משבאו לסיני נהגה והיו ניתנים לבכורות שהן היו כהנים באותה שעה וכמ"ד וגם הכהנים הניגשים אל ד' יתקדשו זו פרישת בכורות (זבחים קטו:): מאת בני ישראל מרצון ישראל. היינו הך דרשה גופה דלעיל (סוף פי"ז) ותלתא מאת בני ישראל חד לגופיה וחד לכשנתחייבו ניטלו מהם וחד לרצון ישראל וכבר פירשנא לעיל עיי"ש: לבית עולמים. בביהמ"ק דהו"א לא זכו בהן אלא אהרן ובניו שהיו בעת הקמת המשכן:

לדורות. אפילו בבית שני דהו"א לא זכו בחזה ושוק אלא כהנים שנמשחו בשמן המשחה כגון כהנים גדולים שבבית ראשון אבל כהנים הדיוטי' לא וכ"ש בבית שני דלא היה שמן המשחה כלל דנגנז השמן לא קמ"ל דכיון שנמשחו אהרן ובניו זכו להם ולדורותיהם אחריהם: (ג) זאת התורה, היקשא הוא: ולמילואים. הוקשו כולם למילואים: מה מילואים נאמרו כללותיהם ודקדוקיהם בסיני. עד שלא הוקם המשכן שכל פרטי דיני המלואים נתפרשו בואתה תצוה: אף כולם וכו' בסיני. וכל הקרבנות שהקריבו בכורות בסיני כולם קרבו כמשפט המפורש בהן באהל מועד בספר ויקרא וס"ל להאי תנא עולת סיני היתה טעונה הפשט ונתוח ובפרק בתרא דזבחים (קטו:) פליגי בה ר' ישמעאל ור"ע וס"ל לר"ע שם כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באוהל מועד ונשתלשו בערבות מואב והיינו מהאי קרא דהכא דאתקוש כולהו קרבנות למילואים: (ד) אף אין לי. להקיש למלואים: קרבן יחיד מנין. שנאמר בסיני כללותיהן ודקדוקיהן: ת"ל ולאשם. דהוי קרבן יחיד שאין אשם בצבור ואשמועינן קרא דקרבן יחיד כעין אשם נמי אתקש למלואים: אין לי אלא קרבן יחיד. דאימא כיון דכתיב אשם לא ילפינן ממלואים אלא אשם וכיו"ב שהוא קרבן יחיד: : ת"ל ולמילואים. פי' כיון דממלואים ילפינן כ"ש דאית לן למילף מינייהו קרבנות הצבור דדמו למלואים גופייהו והאי לאשם לרבויי נמי קרבנות יחיד: כשתמצא לומר. כשתתבונן במה שאמרנו נמצאת אומר לעולה וכו' למנחת יחיד וכו': לעולה. דכתיב בקרא דאתקש למילואים וכן למנחה ולחטאת דכתיבי וכן לזבח השלמים כולהו בין דצבור ובין דיחיד נאמרו בסיני כללותיהם ודקדוקיהם: ה"ג ולחטאת לחטאת יחיד ולחטאת צבור: ולזבחי שלמי צבור. כבשי עצרת ואפילו למ"ד לא קרבו כבשים במדבר (מנחות מה:) נאמרו הלכותיהם מסיני ללמדם על העתיד לכשיבואו לא"י א"נ היינו שלמי סיני דכתיב וישלח את נערי וגו' ויזבחו זבחים שלמים והני שלמי צבור הוו כדאמרינן בס"פ דם חטאת (לד:): (ה) ה"ג להקריב את קרבניהם לד'. יתירא הוא: זה הבכור והמעשר והפסח. דלא כתיבי בקרא קמא ואתי האי לאשמועינן דהני נמי איתקש למילואים: לרבות את כולן. להגר"א קאי זה אבכור ומעשר ופסח: שכולן נאמרו וכו'. שהוקשו למילואים: (ו) ביום צוותו. יתירא הוא: אלא ביום. ולא בלילה חוץ מהקטר חלבים ואברים דכתיב על מוקדה על המזבח כל הלילה וחוץ ממנחת נסכים הבאה בפ"ע דאמר מר מנחתם ונסכיהם

פרק יז.

(א) **רבי** אלעזר ב"ר שמעון אומר בא טבול יום ואמר לכהן תן לי מן המנחה שאוכל. אמר לו ומה אם במקום שיפה כחך בחטאתך דחיתיך מחטאת ישראל מקום שהורע כחך במנחתך אינו דין שאדיחך ממנחת ישראל היום. אמר לו ומה לדחיתני מחטאת ישראל שהרי יפה כוחך בחטאתך תדחני ממנחת ישראל שהרי הורע כוחך במנחתך. אמר לו לכהן המקריב אותה לו תהיה בוא והקרב ואכול: (ב) אמר לו אם לאו תן לי מן החטאת שאוכל. אמר לו ומה במקום שהורע כוחי במנחתי דחיתיך ממנחת ישראל מקום שיפה כוחי בחטאתי אינו דין שאדיחך מחטאת ישראל. א"ל לא אם דחיתני ממנחת ישראל שהרי הורע כוחי במנחתי תדחיני מחטאת ישראל שהרי יפה כוחי בחטאתי. אמר לו הכהן המחטא אותה יאכלנה בא חטא ואכול: (ג) א"ל ואם לאו תן לי מחזה ושוק של שלמים ואוכל. א"ל ומה אם במקום שיפה כוחך בקדשי קדשים שכולן שלך דחיתיך מהם מקום שהורע כוחך בקדשים קלים שאין לך בהן אלא חזה ושוק אינו דין שאדיחך מהם. אמר לו ומה אם דחיתני מקדשי הקדשים שהרי הורע כוחי בהן באכילת נשיי ועבדיי תדחיני מקדשים קלים שהרי יפה כוחי בהם באכילת נשיי ועבדיי. אמר לו הכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה בוא זרוק ואכול: (ד) יצא טבול יום בקוליו וחומריו על ראשו אונן מימינו ומחוסר כיפורים משמאלו: (ה) חזה זה חזה. התנופה זה תנופת הסל. שוק זה שוק. התרומה זו תרומת תודה. לקחתי מאת בני ישראל ראוים היו לישראל וכשנתחייבו ניטלו מהם ונתנו לכהנים. יכול כשם שנתחייבו ניטלו מהם כך אם זכו ינתנו להם ת"ל ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם נתונים לכהן מתנה לעולם: (ו) יכול אף הקדשים יהו חייבים במתנות ודין הוא ומה אם חולין שאין חייבים בחזה ושוק חייבים במתנות קדשים שחייבין בחזה ושוק אינו דין שיהו חייבים במתנות ת"ל ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו אין לך אלא מה שאמור בענין. מאת בני ישראל מרצון כל ישראל:

פרק יח.

(א) א) **זאת** משחת אהרן ומשחת בניו א"ר שמעון יכול עד שנצטרפה זכות אהרן ובניו כאחת

הגהות הגר"א פרק יח הלכה א א) זאת משחת אהרי ובניו כצ"ל [פי' אילו כתיב זאת משחה אהרן ובניו א"ר שמעון יכול עד כו']:

ביאור

פרק יז (א) ר' אלעזר בר"ש. אתי למיעבד צריכותא בתלתא קראי דכתיב במנחה לכהן המקריב אותה פרט לטבול יום ולמחוסר כפורים ואונן ובחטאת כתיב (פרשה ג' הלכה ג') הכהן המחטא אותה יאכלנה פרט לטבול יום כו' וגבי שלמים כתיב לכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה פרט לטבול יום כו' ואשמועינן ראב"ש דחד מחבריה לא אתי והיינו דקאמר: בא טבול יום ואמר לכהן. חבירו הטהור של בית אב שלו: תן לי. חלק מן המנחה של ישראל שאוכל לערב: אמר לו. טהור לטבו"י כלומר כן יש להשיבו: ומה אם במקום שיפה כחך בחטאתך. דכהן המחוייב חטאת מביאו ומקריב אפילו במשמר שאינו שלו ועבודתה ועורה שלו בפרק הגוזל (קט:) מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה תלמוד לומר ובא בכל אות נפשו ושרת ומנין שעבודתה ועורה שלו ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו: דחיתיך מחטאת ישראל. דטבול יום אינו חולק בה דכתיב המחטא: מקום שהורע כחך במנחתך. שאם התנדבת מנחה והקרבת אפילו אתה טהור אי אתה אוכלה כדכתיב כל מנחת כהן כליל תהיה וגו': אינו דין שאדיחך היום. שאתה טבול יום ואינך ראוי להקריב מנחת ישראל: לכהן המקריב וגו'. במנחה כתיב: (ב) אמר לו. טבול יום לטהור: אם לאו. אם אי אתה נותן לי מן המנחה שהורע כחי בה: תן לי מן החטאת. שלא הורע כחי בה: אמר לו ומה במקום כו'. טהור קמהדר ליה לטבו"י הכי שלא יחלוק עמו: אמר לו. טבול יום: לא אם דיחיתני ממנחת ישראל שהרי הורע כחי במנחתי. כשם שהורע כחך במנחתך: תדחני מחטאת ישראל. בתמיה: (ג) תן לי מחזה ושוק. חלק כמוך ואוכל לערב: שהרי הורע כחי אצל נשיי ועבדיי. אף כשאני טהור שאיני רשאי להאכילם להם: (ד) יצא טבול יום. בפחי נפש: בקוליו וחומריו. שהיה דורש קל וחומר להגאתו ואומר למה דחיתני וכו': אונן מימינו וכו'. שאף הם נדחים מן מקראות הללו שאינם ראויים לעבודה: (ה) חזה. פי' דכתיב כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה. והנה הוה זה חזה והי"ל למכתב כי את החזה והשוק לקחתי וגו' מאי התנופה והתרומה ולזה אמר התנופה זו תנופת הסל של איל נזיר דכתיב ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחד וגו' והניף אותם ולא נתפרש בלהם שהם מתנה לכהן וריבה לך הכתוב תנופה לרבות דבר המינף באיל נזיר שאף הוא מתנה לכהן: התרומה זו תרומת תודה. היינו תרומת הארבע חלות שבלחמי תודה ומפני שהכל מתנה לכהן מן השלמים ומן הבא עמהם ואחר התנופה לכך כלל את כולם: ראוים היו לישראל. אילו לא עשו את העגל היתה עבודה בבכורות של כל ישראל והם נוטלים חזה ושוק ושאר מתנות כהונה: יכול כשם שכשנתחייבו וכו'. פי' כיון שלא איבדו זכותם אלא משום חטא כך אם יזכו דהיינו לע"ל שימחה חטא העגל לגמרי יהיו הם חוזרים לעבוד העבודה ולזכות במתנות: (ו) יכול וכו' במתנות. זרוע ולחיים וקיבה: ודין הוא. אע"ג דכי כתיב ונתן לכהן הזרוע וגו' בענינא דחולין הוא דכתיב דלעיל מניה כתיב דגנך וגו' גז צאנך וראשית הגז אינו נוהג אלא בחולין כדאיתא בפרק ראשית הגז אפ"ה הו"א נילף קדשים מחולין בק"ו: חולין שאין חייבין בחזה ושוק. דכתיב וזה יהיה משפט הכהנים (דברים יח) זה אין מידי אחרינא לא: ת"ל ואתן אותם לאהרן וגו'. אותם מיעוטא הוא לומר אין לך אלא מה שאמור בענין חזה ושוק אין זרוע ולחיים וקיבה לא: מאת בני ישראל מרצון ישראל. דהאי מאת וגו' יתירא הוא דהא כתיב במקרא הקודם אלא לדרוש שאין הכהנים רשאין ליטול מהן בזרוע אלא כמו מתנה הם משלמים של בני ישראל שהם נותנים אותם לכהן:

פרק יח (א) אר"ש לכך נאמר משחת שני פעמים משום דאילו

ו) שוק שנוהג זרוע חולין מנין ת"ל תתנו. זרוע ז) מוקדשים מנין ת"ל מזבחי שלמיכם זהו שאמרנו לרבות זבחי שלמי ציבור שיטענו תנופה שחוטים: (ז) מנין טמא בשעת זריקה וטהור בשעת הקטר חלבים שאינו חולק ת"ל המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן: (ח) אבא שאול אומר מנין טהור בשעת זריקת דמים וטמא בשעת הקטר חלבים שאינו חולק בבשר ת"ל המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן: (ט) ח) וא"ר שמעון כל מי שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה אמר ר"ש לא זו בלבד אלא יציקות ובלילות ופתיתות והמליחות והתנופות וההגשות וההקטרות והקמיצות והמליקות והקבלות וההזאות והשקאות סוטות ועריפת עגלה וטהרת מצורע ונשיאות כפים בפנים ובחוץ ת"ל מבני אהרן כל עבודה שהיא מסורה לבני אהרן: (י) וכן היה ר"ש אומר הרי הוא אומר מי גם בכם ויסגור דלתיים ולא תאירו מזבחי חנם אמר ה' צבאות ומנחה לא ארצה מידכם ב' דברים המשמשים את הגוף אין נמנעים לעשותן ואין נוטלים עליהם שכר ט) שאומר אדם לחבירו הדליק לי את הנר הזה ואנף לי את הדלת י) אחריך אין נמנעים לעשותם ואין נוטלים עליהם שכר לא עשיתם יא) עמי שכר והלא דברים ק"ו אם דברים שאין נוטלים עליהם שכר לא עשיתם עמי חנם דברים שנוטלים עליהם שכר על אחת כמה וכמה:

הגהות הגר"א הלכה ו ו) אלא שוק שה א ימין זרוע חולין מנין: ז) מוקדשין מנין ת"ל תרומה מזבחי כו': **הלכה ט** ח) ר' שמעון אומר המקריב את דם השלמים ואת החלב כל מי כו' בכהונה אין לי אלא אלו בלבד יציקות ובלילות כו' וההקטרות מיותר ובחוץ מנין ת"ל מבני אהרן לרבות כל עבודה כו' [כל הגהתו מוכח מלשון הגמרא בחולין דף קל"ב ובמנחות דף יח ע"ש]: **הלכה י** ט) שאומר אדם צ"ל שאדם אומר לחבירו: י) אחריך צ"ל אחרי: יא) עמי שכר צ"ל עמי חנם:

ביאור

ימין זרוע חולין מנין ת"ל תתנו זרוע מוקדשין מנין ת"ל תרומה [הגר"א] וכן הוא בחולין דף קל"ד ע"ב: זרוע חולין מנין. שאינו נוהג אלא בשל ימין: ת"ל תתנו. תרומה לכהן לרבות נתינה אחרת שהוזכרה בשחוטי חולין שאף הוא של ימין נתינת לכהן: זרוע מוקדשין. של איל נזיר: ת"ל תרומה, פי' לרבות תרומה אחרת דהיינו זרוע בשלה של איל נזיר שאף הוא של ימין: מזבחי שלמיכם זהו שאמרנו. לעיל בפרק ט"ו הלכה טי"ת: (ז) וטהור בשעת הקטר חלבים. שהוא כל הלילה כגון שטבל וטהר בהערב שמש: ת"ל המקריב את דם השלמים. דהיינו שטהור בשעת זריקה שהיה ראוי לזרוק לו תהיה שוק הימין למנה: (ח) אבא שאול. הקטר חלבים נמי בעי. ות"ק סבר לו תהיה שוק הימין למנה אהמקריב את דם השלמים לבד קאי כדאשכחן קרא אחרינא לכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה ולא כתיב מקטיר חלבים והכא דכתיב את החלב לא לראוי אתי אלא למודה בעבודות כדדריש ליה ר"ש לקמיה שצריך שיהיה מודה בכל עבודות אף בהקטרת חלבים וא"ל אין לו חלק בכהונה וכן הביא רש"י בשם ר"ש בהדיא בזבחים (דף קב:) ומשמע דהיה לו גירסא אחרת בחולין דף קל"ב ע"ב: (ט) א"ר שמעון. ר"ש כת"ק ס"ל דטמא בשעת הקטרה חולק ומשו"ה מוקי לקרא למילתא אחריתא: *) שאינו מודה בעבודה. שאומר בלבו דברי הבל הן ולא ציוה המקום להקריב לו קרבנות אלא משה בדה מלבו [רש"י בחולין דף קל"ב]: אין לו חלק בכהונה. אינו חולק בקדשים דה"ק קרא המקריב את דם השלמים ואת החלב המודה בהקרבת הדם והחלב לו תהיה שוק הימין למנה שאינו מודה לא: לא זו בלבד. הקרבה דהיינו הולכה דשייכא בדם ובחלב בעינן מודה בה אלא ה"ה לשאר עבודות המסורות לבני אהרן: יציקות ובלילות. שנותן שמן בכלי קודם לעשייתה ונותן סולת וחוזר ונותן שמן ובולל וחוזר ונותן שמן לקיים מצות יציקה ויצק עליה שמן כדלעיל בפרשה ויקרא ולית לי' לר"ש מקמיצה ואילך מצות כהונה דדריש ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה והביאה אל בני אהרן וא"ו דוהביאה מוסיף על ענין ראשון מה קמיצה בכהן אף יציקה ובלילה בכהן הכי מפרש בהקומץ רבה (י"ט א'):

ופתיתות. מנחת מחבת ומרחשת ומנחת מאפה תנור שהיו נקמצות לאחר אפיה פותתן ומחזירן לסלתן וקומץ דכתיב פתות אותה פתים וגו': והמליחות. במלח תמלח: והתנופות. בקרבנות הטעונים תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד: וההגשות. במנחות הטעונות הגשה מגיעה בקרן דרומית מערבית כחודה של קרן: וההקטרות. של חלבי' ואימורים [והגר"א בהגהותיו כתב וההקטרות מיותר וטעמו דהא קאמר מתחלה לא זו בלבד וקאי על הפסוק המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן ומה דחשיב אח"כ הזאות קסבר האי תנא דהמקריב היינו הולכת הדם כפירש"י אבל את החלב בודאי הקטרה היא דסמיך ליה והקטיר החלב א"כ לדברי הגר"א להכי קחשיב הזאות משום דכלל נמי הזאת שמן של מצורע]: והקמיצות. של מנחות: והמליקות. של תורים ובני יונה: והקבלות. דם במזרק: וההזאות. מתן דמים של קרבנות והזאות שמן של מצורע: ועריפת עגלה. בכהנים הוא כדכתיב ונגשו הכהנים בני לוי: וטהרת מצורע. הצפרים: וג"כ בפנים. במקדש כדכתיו וישא אהרן את ידיו וגו' (ויקרא ט'): ובחוץ. בגבולין בביהכ"נ: ת"ל מבני אהרן לרבות כל עבודה שהיא מסורה לבני אהרן. כהן שאינו מודה בה אינו חולק בקדשים ולאפוקי שחיטה והפשט וניתוח שהיא אינה מסורה לבני אהרן: (י) וכן היה רש"א. איידי דאיירי בדרשא דר"ש דכל כהן שאינו מודה מייתי נמי אידך דר"ש דדריש בקרא דמלאכי שהוכיח את בני דורו וזירזם על עניני עבודה: המשמשים את הגוף. שהגוף מקבל הנאה מהם: אינם נמנעים לעשותם. אדם לחבירו: ואין נוטלים עליהם שכר. אלא עושהו בחנם: הדלק לי את הנר הזה. מנרך שזה נהנה וזה לא חסר: ואנף לי את הדלת אחרי [כצ"ל]. עם יציאתי שהוא דבר שאין בו טורח: לא עשיתם עמי חנם. כצ"ל [הגר"א] וביאורו הלא הגפת הדלת של בהמ"ק וכן להאיר על המזבח הוא דברים קטנים שעשיתם עתיד אני לשלם שכר ועאכ"ו דברים שדרך העולם לשלם שכר בודאי לא יקופח שכרכם וא"כ מנחה בודאי לא ארצה מידכם בחנם וע"כ יש לכם להיות זהיר מאוד בעבודה ומש"כ אין לי הפן בכם ג"כ על בחנם קאי אלא עתיד אני לשלם שכר עבור הכל:

ר'

*) שאינו מודה בעבודה. עיין פירש"י שהעתקנו בביאורנו דהיינו שכופר שהוא מפי ד' וקשיא דא"כ כופר גמור הוי והוא בכלל האפיקורסים וכידוע שאפילו האומר כל התורה מן השמים חוץ מפסוק אחד או אות אחת שמשה מפי עצמו אמרו אינו בכלל ישראל ומורידין ולא מעלין ומאי אין לו חלק בכהונה דקאמר, ולולא דברי רש"י הייתי מפרש דלאו בכפירה מיירי אלא שאינו מקבל עליו נעסיק בעניני עבודה וכ"מ בבכורות דף ל' ע"ש שז"ל הגמרא שם עכו"ם שבא לקבל ד"ת חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו וכן בן לוי שבא לקבל עליו דברי לויה (לשורר ולשרת ולהיות שוער) וכהן שבא לקבל דברי כהונה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו שנאמר המקריב את דם השלמים וגו' העבודה מסורה לבני אהרן כל כהן שאינו מודה בה אין לו חלק בכהונה, עכ"ל הגמרא:

התנופה ואת שוק התרומה אשר הונף ואשר הורם אלא זה בנין אב כל שטעון תנופה טעון הרמה:

פרק טז.

(א) **או** אינו מביא אלא כיוצא בזה מה זה מיוחד איל קשה בן שתי שנים וטעון לחם אף אין לי אלא איל קשה בן שתי שנים וטעון לחם מנין קשה ואין טעון לחם רך וטעון לחם רך ואין טעון לחם עד שאתה מרבה בבקר בכשבים ובעזים ת"ל כי תרומה היא ותרומה יהיה מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם תרומתם לה' לרבות את כולן: (ב) נטמאו כולם ונשתייר אחת מהם מנין שיטעון תנופה א) ת"ל החזה. להניף אותם אפילו כוליא אחת. תנופה ולא תנופות: (ג) ב) לפני ה' במזרח. כיצד הוא עושה ג) יביא את החלבים וחזה ושוק למעלה מהם. שתי כליות ויותרת הכבד למעלה מהם. אם שם לחם לחם נותן למעלה מהם. מוליך ומביא מעלה ומוריד שנאמר אשר הונף ואשר הורם. תנופה היתה במזרח והגשה במערב. תנופות ד) קודמות להגשות: (ד) מנין שאין אהרן ובניו זכאים בחזה ושוק אלא לאחר הקטרת חלבים ת"ל והקטיר את החלב המזבחה ואח"כ והיה החזה לאהרן ולבניו: (ה) נטמאו אמורים או שאבדו יכול לא יהיו אהרן ובניו זכאים בחזה ושוק ת"ל והיה וכן הוא אומר בבני עלי גם בטרם יקטירון את החלב וכו' ה) כי אם חי. מה נאמר בהם ותהי חטאת הנערים גדולה מאד לפני ה' כי נאצו האנשים את מנחת ה': (ו) שוק הימין אין לי אלא

הגהות הגר"א פרק טז הלכה ב א) ת"ל את החזה להניף אותו ואפי' כוליא אחת או יניף ויניף ת"ל התנופה ולא תנופות: **הלכה ג** ב) לפני ד' במזרח מיותר: ג) יביא את החלבים על ידי הבעלים ואת שתי הכליות ואת היותרת הכבד למעלה מהם [טעמו דשתי הכליות והיותרת שייך להאימורים ובגמרא אמר דהאימורים הם למטה] וחזה ושוק למעלה מהם ואם יש שם לחם נותן לחם למעלה מהם כו': ד) קודמות להגשות לפני ד' במזרח: **הלכה ה** ה) כי אם חי מיותר:

ביאור

אלא שוק בהרמה וכולן בתנופה מנין ליתן את של זה בזה וזה בזה ת"ל וקדשת וגו' שאין ת"ל אשר הונף ואשר הורם אלא זה בנה אב כל שטעון תנופה טעון הרמה וכל שטעון הרמה טעון תנופה [הגר"א וש"מ] וה"פ כיון דלא כתיבא הרמה גבי אימורים וחזה וגבי שוק לא כתיבא תנופה אימא לא בעינן למיעבד אלא כדכתיב שוק בהרמה מעלה ומוריד וכל האימורים והחזה בתנופה מוליך ומביא ותו לא: מנין ליתן וכו'. הרמה דכתיב בשוק ליתן באימורים והזה ותנופה דכתיב באימורים וחזה ליתן בשוק: ת"ל וקדשת וגו' בפרשה תלוה שאין תלמוד לומר אשר הונף ואשר הורם. דאי אשר הונף אחזה קאי ואשר הורם אשוק לשתוק קרא מניה שהרי כבר נאמר חזה התנופה ושוק התרומה אלא ודאי אתרווייהו קאי וללמד שכל אחד מהם טעון תנופה והרמה: אלא זה בנין אב. פי' אע"ג דהאי קרא במילואים כתיב זה בנין אב למילף מניה נמי בעלמא דכל שטעון תנופה דהיינו אימורים וחזה של שלמים טעון נמי הרמה וכל שטעון הרמה דהיינו השוק טעון נמי תנופה כיצד הוא עושה מוליך ומביא מעלה ומוריד:
פרק טז (א) או אינו מביא. בהאי בנין אב: אלא כיוצא בזה. דדמי לאיל המלואים: איל קשה. איל לשון חוזק כמו ואת אילי הארץ לקח (יחזקאל יז) שהוא חזק וקשה דהיינו בן ב' שנים: אף אין לי. ללמוד תנופה והרמה כאחד אלא במביא איל לתודה דדמי למלואים: קשה ואין טעון לחם. איל לשלמים: רך וטעון לחם. כבש בן שנתו לתודה: רך ואין טעון לחם. כבש לשלמים: בכשבים. בכדי נקטיה אלא כלומר מנין לרבות בקר ועזים ככבשים דהיה במלואים ממין זה: לרבות את כולן. שכולן צריכין תנופה והרמה כאחד וכנ"ל סוף הפרק: (ב) ת"ל החזה וכו'. החלב על החזה יביאנו את החזה להניף להכי הדר וכתב את החזה לאשמועינן שאין מעכבות זו את זו במלות תנופה ואי ליכא אלא חזה מניף וה"ה לכולהו דאי נשתייר אחד מהן טעון תנופה: אותו ואפילו כוליא אחת. דהו"א אע"ג דלא מעכב חלב לכליות ולא הלב וכליות לחזה דכל חד באפי נפשיה כתיב אבל כליות אהדדי מעכבי קמ"ל אותו לשון יחיד ואאיפי ד' קאי דהיינו שתי כליות דאפילו אותו דהיינו כוליא אחת טעון תנופה אע"פ שנטמאת השנית: תנופה ולא תנופות. פי' אף דשייך שם תנופה אפילו בכוליא אחת היינו דוקא בנטמאו השאר ונשתייר כוליא אחת אבל בלא נטמאו אין לו רשות להניף מקלת ולחזור ולהניף דתנופה אחת אמר רחמנא ולא שתי תנופות והגר"א גריס בהדיא ואפילו כוליא אחת או יניף ויחזור ויניף התנופה ולא תנופות וכדבריו איתא בהדיא לקמן בפרשת מצורע פרשה ג' פסקא ז' ועיין שם בקרבן אהרן דמשמע דהוא רק לכתחלה: (ג) לפני ד' במזרח. כלומר אפילו במזרחו של מזבח יכול להניף וכ"ש במערבו דקרוב יותר להיכל [רש"י] ודעת הראב"ד כיון דאפשר למיעבד כלפי חוץ אינו מן הדין שיכנס אדם לפנים שלא לצורך. [ודע דהגר"א כתב לפני ד' במזרח מיותר וטעמו דלא היה לו להפסיק במקום ההנפה ואח"כ לבאר כילד הוא עושה את עלם ההנפה ומקומו בסוף משנה ג' שאמר שם מתחלה שהתנופה במזרח ומבאר שהיא קודמת להגשה והטעם דכתיב והניף את המנחה לפני ד' והדר והקריב אותה אל המזבח ואגב מבאר את סוף הפסוק לפני ד' במזרח]: כילד הוא עושה. כלומר הא דכתיב החלב על החזה לא תימא דאשעת תנופה קאי אלא היינו בשעת הבאה מבית המטבחיים דכי מייתי כהן חלב על החזה מייתי להו אבל כי יהיב להו על יד בעלים להניף והופכן מידיו לידי בעלים נמצאו עליונים למטה ותחתונים למעלה: החלבים ע"י הבעלים. על פיסת ידיהם ממש: וחזה ושוק כו' כדלקמן פרשת שמיני סוף פ"א שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו מלמד שהחלבים למטה: אם יש שם לחם. כגון תרומות להמי תודה ואיל נזיר ומלואים: לחם נותן למעלה מהם. דכתיב במלואים ומסל המלות אשר לפני ד' לקח חלת מלה אחת וגו' וישם על החלבים ועל שוק הימין (ויקרא ח): תנופות קודמות להגשות. תחלה מניף ואחר כן מגיש ובמנחת העומר ומנחת קנאות קאמר שיש בהם תנופה והגשה. ומנין שהתנופה קודמת דכתיב במנחת סוטה והניף את המנחה לפני ד' והדר והקריב אותה אל המזבח (במדבר ה כה): (ה) ת"ל והיה. ריבויא הוא דהו"מ למכתב והחזה לאהרן ולבניו ומדכתיב והיה משמע מ"מ לרבות נטמאו אימורים או שאבדו: וכה"א. ארישא קאי דאם לא נטמאו אימורים אין כהנים זכאין קודם הקטרה כדאשכחן בבני עלי: גם בטרם יקטירון וגו'. והתם באיתנהו לאימורים הוי דכתיב בתריה ואמר אליו האיש קטר יקטירון כיום וגו': (ו) ה"ג שוק הימין. אין לי אלא שוק שהוא ימין

ג) התנופה בכהן ומה ת"ל בני ישראל בני ישראל מניפים ואין בנות ישראל מניפות: (ג) ואין לי אלא בני ישראל מנין לרבות הגרים העבדים המשוחררים ד) ת"ל המקריב. או אינו אומר המקריב אלא זה כהן המקריב כשהוא אומר ידיו תביאנה לרבות ידי בעלים הא כיצד כהן מניח תחת יד בעלים: (ד) יכול כל הקרבנות כולן יטענו תנופה ת"ל זבח יצאו עופות ומנחות שאינן זבחים: (ה) אוציא עופות ומנחות שאינן זבחים ולא אוציא את הבכור והמעשר והפסח שהם זבחים ת"ל מזבח ולא כל זבחים: (ו) אוציא הבכור הפסח והמעשר שאין טעונים סמיכה ולא אוציא חטאת ואשם שהם טעונים סמיכה ת"ל שלמיו. אוציא חטאת שאין למינה תנופה ולא אוציא אשם שיש למינו תנופה. אוציא את כל אשמות ולא אוציא את אשם מצורע. ודין הוא ומה אם שלמי יחיד שאין טעונים תנופה חיים טעונים תנופה שחוטים אשם מצורע שטעון תנופה חי אינו דין שיטעון תנופה שחוט ת"ל שלמיו ולא אשם מצורע: (ז) ה) או אינו אומר שלמיו אלא לרבות זבחי שלמי צבור ושלמים הבאים מחמת הפסח שיטענו תנופה שחוטין וכשהוא אומר מזבחי שלמיכם לרבות זבחי שלמי ציבור שיטענו תנופה שחוטים: (ח) והלא דין הוא ומה אם שלמי יחיד שאין טעונים תנופה חיים טעונים תנופה שחוטים זבחי שלמי ציבור שטעונים תנופה חיים אינו דין שיטענו תנופה שחוטים: (ט) אשם מצורע יוכיח שטעון תנופה חי ואין טעון תנופה שחוט אף אתה אל תתמה על זבחי שלמי ציבור שאע"פ שטעונים תנופה חיים לא יטענו תנופה שחוטים כשהוא אומר מזבחי שלמיכם לרבות זבחי שלמי ציבור שיטענו תנופה שחוטים: (י) יכול כל הזבח כולו יטעון תנופה תלמוד לומר חלב. אין לי אלא חלב מנין לרבות את החזה ת"ל ו) חלב חזה. כשהוא אומר יביא לרבות את האליה. מאשי ה' לרבות שתי הכליות. יביאנו לרבות יותרת הכבד: (יא) למדנו שטעונים כולן תנופה מנין שיטעננו הרמה ת"ל שוק התרומה. ז) שאין ת"ל שיכול ח) אין לי אלא שוק מנין לרבות את כולו ת"ל וקדשת את חזה

הגהות הגר"א הלכה ב ג) התנופה צ"ל שהתנופה: הלכה ג ד) ת"ל המקריב דבר אחר המקריב זה כהן כשהוא אומר כו': הלכה ז ה) או אינו עד כשהוא אומר מיותר: הלכה י ו) ת"ל חלב חזה מיותר [ר"ל תיבת חלב]: הלכה יא ז) שאין ת"ל שיכול מיותר: ח) אין לי אלא שוק בהרמה וכולן בתנופה מנין ליתן את של זה בזה ואת של זה בזה ת"ל וקדשת כו' ואשר הורם שאין ת"ל אשר הונף ואשר הורם אלא זה כו'. טעון הרמה וכל שטעון הרמה טעון תנופה:

ביאור

זה אף שמיעטתים לנשים מסמיכה לא הייתי ממעט אותם מהתנופה [וטעם להפרש זה בין קרבן עכו"ם לקרבן נשים כבר הסבר לנו הראב"ד מפני שנתרבו הנשים בענין תנופה במקום אחד במנחת סוטה והנזירה הלכך הייתי סבור שיש הפרש כאן בתנופת כהן בין קרבן עכו"ם לקרבן נשים] לפיכך ת"ל בני ישראל בני ישראל מניפין ולא בנות ישראל לומר שקרבן עכו"ם ונשים שוים הם ואין בהם תנופה כלל. ולפי זה לא גרסינן ומה ת"ל אלא ת"ל [קרבן אהרן בביאורו הראשון כפי פשטות הברייתא ואף שכתב אח"כ שלפי זה הוא נגד מסקנת הגמרא וע"כ בחר לו דרך אחרת מ"מ בחרתי יותר בביאור הזה שהוא כפשטות הברייתא ואף שהוא שלא כמסקנת הסוגיא דילן דלפי הנראה תרי תנאי הוא אליבא דר' יוסי כמו שמסיק הראב"ד בביאורו עי"ש]: אמר רבי נ"ל ר' יוסי דכן הוא במנחות דף ס"א: התנופה. נ"ל שהתנופה: (ג) הגרים וכו'. הא לאו מזרע ישראל הם: ת"ל המקריב. כל דהוא ומסתברא דאית לן לרבויי הני שחייבים בכל המצות כישראל: או אינו אומר המקריב אלא זה כהן המקריב. אין זה ככל האו אינו שבתו"כ דלא קאי כן והכא קאי כן במסקנא. וע"כ הנכון כגרסת הגר"א דגרס דבר אחר המקריב זה כהן המקריב. דלדרשה קמייתא מפרשינן המקריב דהיינו בעלים ותנופת כהן לא הוזכרה כאן אלא מגזירה שוה יד יד מביכורים נפקא לן כתיב התם ולקח הכהן הטנא מידך וכתיב הכא ידיו תביאנה מה התם כהן אף כאן כהן וכדעת ר' אליעזר בן יעקב (במנחות ס"א עי"ש): כשהוא אומר ידיו תביאנה. דקרא יתירא הוא לרבות ידי הבעלים לתנופה: הא כיצד. יתקיימו שני המקראות המקריב דמשמע תנופה בכהן וידיו תביאנה בבעלים: כהן מניח תחת יד בעלים. ר"ל שמניח ידיו תחת יד בעלים ומניף: (ד) יצאו עופות. שאינן בזביחה אלא במליקה וכן מנחות שאינן זבחים אין טעונין תנופה ואע"ג דשתי הלחם ומנחת העומר ומנחת קנאות טעונין תנופה הני תנופה בהדיא כתיב בהו אבל שאר מנחות דלא כתיב בהו תנופה ממעטינן הכא מזבח: (ה) ולא אוציא את הבכור וכו'. והאי דכתיב זבח שלמיו ה"ה לכל הקרבנות שהם בכלל זבח: ת"ל מזבח. בסיפא דקרא למעוטי: (ו) שהם טעונים סמיכה. כשלמים: ת"ל שלמיו. דהוא כלל ופרט שלמים אין וקרבן אחר לא: שיש למינו תנופה. והוא אשם מצורע שטעון תנופה חי דכתיב ולקח הכהן את כבש האשם וגו' ולכן אין להוציא גם שאר אשמות מתנופת חלביהם: אוציא את כל אשמות. פי' אפילו אם מוציא שאר אשמות עכ"פ לא מוציא את אשם מצורע עצמו שיהא טעון תנופה לאחר שחיטה: ת"ל שלמיו. עוד זמנא אחריתא כדי שלא תדון ק"ו זה: (ז) או אינו אומר שלמיו אלא לרבות. הגר"א לא גריס ליה עד וכשהוא אומר וכן בדין דאי ס"ד דשלמים לא אתי למעוטי אלא לרבויי ולא ממעט ליה אשם מצורע דטעון תנופה מק"ו כדאמרן א"כ זבחי שלמי צבור נמי לא צריכי קרא לרבויי דמהאי ק"ו גופא נפקא כדבסמוך בהלכה ח"ת וכן שלמים הבאין מחמת פסח נמי לא צריכי שלמיו לרבויי דכבר נפקא ליה לעיל (ויקרא דד"נ פי"ה. הלכה ד) מקרא אחרינא עיי"ש אלא ודאי ל"ג להא מילתא כלל ופשיטא לן דשלמיו למעוטי אתי כנ"ל: מזבחי שלמיכם. דכתיב תרומה לכהן מזבחי שלמיכם. דהוא לשון רבים לרבות על שני כבשי עצרת: (ט) ואין טעון תנופה שחוט. כדממעטינן לעיל משלמיו: (י) יכול. אי לא פרט קרא את אשי ד' את החלב על החזה יביאנו יכול כולו זבחא בעי תנופה: ת"ל חלב. ולא בשר: ה"נ ת"ל על החזה. ללמד שהחלב והחזה שניהם טעונים תנופה: כשהוא אומר יביא. היינו יביא את קרבנו ואת קרבנו יתירא קדרים [ק"א]: לרבות את האליה. של שלמי כבשים דכיון שקרב כמו חלב רבייה קרא דטעון תנופה: ה"נ את אשי ד' לרבות שתי הכליות. דאשי לשון רבים משמע תו שנים הקרבים לגבוה ומאי ניהו כליות: יביאנו. יתירא ריבויא הוא: לרבות יותרת הכבד. הרי נתרבו כל האימורים והחזה לתנופה: (יא) טעונין תנופה. מולכה ומביאה לד' רוחות העולם: הרמה. מעלה לרום ומוריד: ת"ל שוק התרומה. לשון הרמה: שאין ת"ל שיכול. לא גרסינן [הגר"א וכ"כ שארי מפרשים]: ה"נ אין לי אלא

מהלכי שתים שאין בו טומאה קלה דם שרצים שאין בו טומאה חמורה דם בצים שאין מין בשר דם חגבים ודם דגים שכולו מותר. ה) לעוף ולבהמה מה עוף שאין בו כלאים אף בהמה שאין בה כלאים ת"ל ולבהמה. או מה בהמה שאין בה באם על הבן אף עוף שאינו באם על הבן ת"ל ולעוף:

פרשתא יא.

(א) **בני** ישראל מניפים ואין העכו"ם מניפים וכי איזו מידה מרובה מידה סמיכה מרובה או מידת תנופה מרובה מידת סמיכה מרובה ממידת תנופה שהסמיכה נוהגת בכל החוברים ותנופה אינה נוהגת בכל החוברים. א) (סמיכה נוהגת בקרבנות היחיד בקרבנות הציבור התנופה אינה נוהגת אלא בקרבנות היחיד) אם מיעטתים מסמיכה מרובה לא אמעטם מתנופה מועטת. אתה אומר בצד זה נתרבה סמיכה ונתמעטה תנופה או בצד זה נתרבה תנופה ונתמעטה סמיכה שהתנופה נוהגת בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר ב) שאין בו רוח חיים וסמיכה אינה נוהגת אלא בדבר שיש בו רוח חיים. אם מיעטתים מסמיכה מועטת אמעטם מתנופה מרובה. הא מפני שיש בסמיכה שאין בתנופה ובתנופה שאין בסמיכה צ"ל בני ישראל סומכים ואין העכו"ם סומכים: (ב) בני ישראל מניפים ואין בנות ישראל מניפות. אמר רבי אם מצינו שלא חלק הכתוב בין קרבנות עכו"ם לקרבנות נשים לסמיכה לא נחלוק לקרבנות עכו"ם לקרבנות נשים לתנופה. מה לי לא חלק בין קרבנות עכו"ם לקרבנות נשים לסמיכה שאין הסמיכה אלא בבעלים לא נחלוק בין קרבנות עכו"ם לקרבנות נשים לתנופה

הגהות הגר"א הלכה יא ה) לעוף ולבהמה אי מה עוף כו' כצ"ל: פרשתא יא הלכה א א) סמיכה נוהגת עד אב ציותר: ב) שאין בו רוח חיים בחיין ובשחוטין וסמיכה כו' רוח חיים ובחיים בלבד תנופה נוהגת בקרבנות היחיד ובקרבנות ציבור וסמיכה אינה נוהגת אלא בקרבנות יחיד אם מעטתים כו':

ביאור

מטמאה במשא: יש בהם איסור. קודם שחיטה והיתר לאחר שחיטה [הגס דאיסור דם הוא אפילו בטמאין כדתנן בכריתות בפ' דם שחיטה מ"מ במין בהמה ועוף איכא איסור והיתר. תוספות שם]: יצא דם מהלכי שתים שאין בהם טומאה קלה. הנוגע במת נטמא בגדים שעליו: שאין בו טומאה חמורה. שאינו מטמא במשא: דם ביצים. פי' שנתחממו ליצירת אפרוח ונוצר בהם דם: שכולו מותר. שאין צריכין שחיטה: לעוף ולבהמה. צ"ל אי מה עוף: שאין בו כלאים. בגולה שלו: אף בהמה. כגון שור ועז חמור וסוס מרבינן מניה כעין הפרט של עוף אבל כאן שיש בגמרו כלאים אין בכלל זה: ת"ל ולבהמה. מרבינן מזה כל מין בהמה: או מה בהמה. כלומר אי כתיב בהמה ולא כתיב עוף הו"א מה בהמה שאין בה מצות שילוח אם על הבנים אף עוף כגון עוף טמא שאין טעון שילוח חייבין על דמו לאפוקי עופות טהורין דלא: ת"ל ולעוף. לרבות כל מיני עוף: **פרשתא יא** (א) בני ישראל מניפין. דבר אל בני ישראל קדרים דקרא יתירא הוא אלא למעוטי עכו"ם מתנופת חזה ושוק של שלמים שבו הענין מדבר: ואין הגוים מניפין. שהם נודרים נדרים ונדבות כישראל כדלעיל (לו פרשה ז' הלכה ב): וכי איזה מדה מרובה. לעיל ברים ויקרא פרשה ב' בראשה דרים נמי כה"ג לענין סמיכה דבר אל בני ישראל וסמך ואין הנכרים סומכין ואתי תנא לאצרוכי תרוייהו דלא אתיין הד מחבריה והיינו דקאמר וכי איזה מדה מרובה כלומר נחזי אנן איזה מדה מרובה ונילף אידך מינה: שהסמיכה נוהגת בכל החוברין. השותפין שכולן צריכין לסמוך ואין אחד סומך בשביל כולן כדתניא (פי"ז הלכה ב') קרבנו לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה: תנופה אינה נוהגת בכל החוברין אלא אחד מניף בשביל כולם דהיכי ליעבד ליניפו כולהו בהדדי הוי חצילה ליניף והדר ליניף תנופה אמר רחמנא ולא תנופות (מנחות דף לד): סמיכה נוהגת בקרבנות היחיד עד תיבת אם לא גרסינן [הגר"א וקרבן אהרן] שהוא נגד משנתנו שם דתנן בהדיא איפכא: אם מיעטתים מסמיכה מרובה. לעיל ברים ויקרא: לא אמעטם מתנופה מעוטה. בתמיה הא איכא למילף ק"ו: אתה אומר בצד זה. ואמירא לך סמיכה וקשיא לך. או בצד זה: איכא לאשכוחי גוונא אחרינא שתהא תנופה חמירא מסמיכה ואיכא למיפרך: ה"ג שהתנופה נוהגת בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים בחיין ובשחוטין וסמיכה אינה נוהגת אלא בדבר שיש רוח חיים ובחיים בלבד תנופה נוהגת בקרבנות היחיד ובקרבנות צבור וסמיכה אינה נוהגת אלא בקרבנות יחיד אם מעטתים כו' [הגר"א והוא ממשנה שם דקאשיב האומר שיש באחד מה שאין בחבירו] וה"פ בדבר שאין בו רוח חיים. כגון מנחת העומר ומנחת קנאות שתי הלחם ולוג שמן של מצורע: בחיין ובשחוטין. כדתנן (שם בדף ס"א) זבחי שלמי צבור טעונין תנופה חיים ושחוטין: ובחיים בלבד. היינו דכלפי שאמר שתנופה נוהגת אף בשחוטין קאמר בסמיכה שאינה נוהגת אלא בעודה בחיים אבל כשנשחטה שוב אין סמיכה נוהגת בה: בקרבנות היחיד. כגון חזה ושוק של שלמי יחיד: ובקרבנות הצבור. כגון כבשי עצרת: וסמיכה אינה נוהגת אלא בקרבנות היחיד. כדתנן (שם צ"ב) כל קרבנות הצבור אין בהן סמיכה חוץ מפר הבא על כל המצות ושעיר המשתלח ואפילו הני דאית בהו סמיכה אין כל ישראל סומכין עליהן אלא או זקני העדה או אהרן הכהן: הא מפני וכו'. והד מחבריה לא אתי: ה"ג צ"ל ב"י סומכין ואין הגוים סומכין בני ישראל מניפין ואין הגוים מניפין: (ב) בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות. ממלת בני דייק למעוטי בנות וממלת ישראל דייק למעוטי עכו"ם: אם מצינו וכו'. כלומר אין אנו צריכין קרא למעט בנות ישראל מתנופה דכשם שמצינו בסמיכה דלא חלק הכתוב בין קרבנות עכו"ם לקרבנות נשים ומיעט שניהם ממנו: לא נחלוק וכו'. כלומר כן לא נחלוק בין קרבנות עכו"ם לקרבנות נשים לתנופה אלא ששניהם אין טעונים תנופה דמה מצינו בסמיכה שכשם שמיעט את העכו"ם ממנו כך מיעט את הנשים תנופה נ"כ כאשר נמצא שמיעט את העכו"ם נמעט את הנשים ול"ל קרא דבני למעט בנות: מה לי כו'. חזר והשיב מה לי כלומר לא נלמוד מהסמיכה דמה לי בסמיכה שלא חלק והשוה אותם ששניהם אינם טעונים סמיכה יש טעם גדול לזה לפי שהסמיכה צריכה לבעלים שדינה בבעלים ונשים ועכו"ם כולם שוים שאינם יכולים לבוא לעזרת נשים לסמוך ולזה מיעט את שניהם ממנה: לא נחלוק וכו' לתנופה. בתמיה כלומר ומזה האם נלמוד שלא נחלוק בתנופה שהיא בכהן ולא בבעלים ואחר שאחר מניף ולא המה למה לא נחלוק ונאמר דעל של עכו"ם לא יניף הכהן אבל על של נשים יניף הכהן וא"כ כפי

זה

מכזית שאינן בכלל עונש לא יהיו בכלל אזהרה ת"ל כל חלב: (ה) וחלב נבילה וחלב טריפה בנבלת בהמה טהורה הכתוב מדבר. ב) יכול בנבלת בהמה טמאה במשמע ודין הוא טיהר מכלל חלב טיהר מכלל נבילה מה מצינו שטיהר מכלל נבילה בטמאה אף לא טיהר מכלל חלב אלא בטמאה. או כלך לדרך זו טיהר מכלל חלב וטיהר מכלל שחוטה מה מצינו שטיהר מכלל שחוטה בטהורה אף לא טיהר מכלל חלב אלא בטהורה. כשאתה כלך לדרך זו אין כאן אלא בהמה טהורה וכשאתה כלך לדרך זו אין כאן אלא בהמה טמאה ת"ל טריפה יצאת בהמה טמאה שאין לה טריפה: (ו) ממשמע מוציא את בהמה טמאה שאין לה טרפה ומביא חיה טהורה שיש לה טריפה ת"ל חלב לא תאכלוהו חלב שאסור באכילה טיהרתו יצא חלב היה טהורה שמותר באכילה: (ז) לא תאכלוהו יכול לא יאכילנו לאחרים ת"ל ואכל מאכילו אתה לאחרים. או ואכל יכול חלב שמותר בהנאה יהא טהור חלב שור הנסקל ועגלה ערופה שאינו מותר בהנאה לא יהיה טהור ג) ת"ל כל חלב: (ח) יעשה לכל מלאכה מה ת"ל לכל מלאכה ר׳ יוסי הגלילי אומר יכול במלאכת הקודש יהיה מותר במלאכת חולין לא יהיה מותר ת"ל לכל מלאכה. רבי עקיבא אומר יכול למלאכת הולין יהיה טהור במלאכת הקודש לא יהיה טהור ת"ל לכל מלאכה: (ט) כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה אשה לה׳ אין לי אלא חלב תמימים שכשר ליקרב חלב בעלי מומין מנין ת"ל מן הבהמה. חלב חולין מנין ת"ל כי כל אוכל חלב. א"כ למה נאמר אשר יקריבו ממנו אשה לה׳ חלב שכמותו כשר ליקרב אמרתי יצא חלב דפנות שאין כשר ליקרב: (י) ונכרתה הנפש ולא ציבור. הנפש להביא את השותה. האוכלת ולא המאכלת אוכלת ד) כדי אכילת כזית מעמיה ועמיה בשלום: (יא) כל דם לא תאכלו יכול אף דם מהלכי שתים דם שרצים ודם ביצים דם חגבים ודם דגים הכל בכלל ת"ל לעוף ולבהמה מה עוף ובהמה מיוחדים יש בהם טומאה קלה ויש בהם טומאה חמורה יש בהם איסור ויש בהם היתר והם מין בשר יצא דם

הגהות הגר"א הלכה ה ב) יכול בנבלת צ"ל נבלת: הלכה ז ג) ת"ל כל חלב צ"ל וחלב וחלב: הלכה י ד) כדי אכילה צ"ל שיעור אכילת:

ב י א ו ר

היא ולא מבלאי בהמה וחיה הוא בא דס"ל להאי תנא אין חיה מתעברת מבהמה ולא בהמה ממנה: שאינן בכלל עונש. דגבי עונש מן הבהמה כתיב וכוי ברי׳ בפ"ע היא ואין מין בהמה ולא מין חיה: לא יהיו בכלל אזהרה. ויהא מותר: ת"ל כל חלב. לרבות כוי וחצי שיעור ומ"מ אינו לוקה על חצי שיעור והריבוי הוא רק לאיסורא בעלמא: (ה) בנבלת בהמה טהורה הכתוב מדבר. פי׳ שהחלב טהור מנבלה שאין עליו תורת בשר אבל חלב נבלת בהמה טמא כבשר שאין חלבה חלוק מבשרה לכל דבר: יכול נבלת בהמה טמאה במשמע. פי׳ ולא בטהורה כי כמו שנתמעט טמאה מכרת דחלב לענין טומאה נמי שמא נתמעט מטומאה: טיהר כאן מכלל חלב. שאין עליו טומאת נבילה כדכתיב יעשה לכל מלאכה ואפילו מלאכת הקדש: וטיהר במקום אחר מכלל נבילה. פי׳ שכל הבשר טיהר במקום אחר ומאי ניהו נבלת עוף טמא שאין לה שום טומאה בעולם כדנפקא לן מקראי בפרק כסוי הדם (דף פ"ה): מה כשטיהר מכלל נבילה. לא טיהר אלא בטמאה [אבל טהורה מטמא את האוכלה מכיון שבלעה] אף כשטיהר מכלל חלב הוא דוקא בבהמה טמאה לבד: וטיהר מכלל שחוטה. טיהר טומאת נבילה ע"י שחיטה שאם מהה בשחיטה טהורה אבל בהמה טמאה אפילו נשחטה לא מהניא לה שחיטה לטהרה מנבילתה ולקמן תני כל הנוגע בהם במותם אפילו בשחיטה יטמא: אף לא טיהר מכלל חלב. הוא ג"כ דוקא בבהמה טהורה ולא בטמאה: כשאתה בא כלך לדרך זו. פי׳ כשאתה בא לדון בדרך זו אין כאן אלא בהמה טהורה דחלבה טהור מנבילה: וכשאתה וכו׳. ומעתה מדינא לא נפקא דיש פנים לכאן ולכאן: ת"ל טריפה. יצאת בהמה טמאה דלא שייך בה טריפה: (ו) ומביא את חיה טהורה. שיש לה מיני טרפה ויהיה חלבה טהור מטומאת נבילה: ת"ל חלב לא תאכלהו. סיפא דקרא הוא ואכל לא תאכלהו חלב שאסרתי לך באכילה דהיינו מבהמה טהורה טיהרתי לך מנבילה ולאפוקי חיה דחלבה מותר: (ז) לא יאכילנו לאחרים. לנכרים ת"ל ואכל דיתירא הוא להורות דמותר להאכיל להם: יכול חלב שמותר בהנאה טהור. פי׳ ע"ז אמר קרא דיעשה לכל מלאכה אבל חלב של שור הנסקל דאסור בהנאה [כדאיתא בב"ק דף מא.] וכן עגלה ערופה שמתה ולא נעשית מצותה דהשתא היא נבילה ואסורה בהנאה שגם קודם עריפתה נאסרה [אבל אם נערפה אפילו בשרה טהורה מטומאת נבילה דכפרה כתיב בה כקדשים] יכול שלא יהיה חלבה טהור: ת"ל כל חלב. הנה באמת הריבוי דכל חלב כבר נדרש בהלכה ד׳ וכן כל אוכל חלב נדרש בהלכה ב׳ והנכון כגרסת הגר"א ת"ל וחלב וחלב. ר"ל דכתיב וחלב נבילה וחלב טריפה והיה לו לכתוב וחלב נבילה וטריפה לרמז דכל חלב שהוא יעשה לכל מלאכה והיינו רק לענין זה שאין עליה טומאת נבילה אבל מ"מ אסורה בהנאה [הראב"ד]: (ח) יכול במלאכת הקדש יהא מותר וכו׳. למשוח בו עורות קדשים כמו שציוה להקריב החלב לשמים אבל למלאכת חולין לא יהיה מותר ואף דכתיב או מכור לנכרי ס"ל דכשהותרה נבילה היא לבדה הותרה אבל חלבה וגידה לא הותרו ולהכי אילטריך קרא למשרי: ר"ע אומר יכול למלאכת חולין יהיה טהור. כלומר לטומאה ולטהרה אילטריך קרא אבל לאיסור ולהיתר לא צריך קרא למישרייה שכשהותרה נבילה למוכרה לעכו"ם היא וחלבה וגידה הכל הותרו כי אילטריך האי קרא לטהרת מלאכת קדש כגון למשוח עורות לתוך הכלים ובמשכן למכסה עורות האלים והתחשים: (ט) חלב בעלי מומין מנין ת"ל מן הבהמה. משמע איזה בהמה שהיא: חלב חולין מנין ת"ל כי כל אוכל חלב. הנה מתיבת כל דרשינן לעיל במשנה ב׳ לרבוי והכא מריבוי דכי ואע"ג דקרא באוכלין מיירי כיון דליכא לריבויי עוד מידי באוכלין תנהו לנאכלין דאפילו חלב חולין חייב [פסחים מ"ג]: חלב שכמותו כשר לקרב. דבר העומד להקרבה: יצא חלב דפנות וכו׳. שהרי נתפרש בסדר ויקרא את החלב המכסה את הקרב וגו׳: (י) ולא הצבור. שאין נענשין ע"י היחיד: להביא את השותה. היינו שהמחה את החלב וגמעו כדאיתא בחולין דף ק"כ ופירש"י שם דנפש דריש כל דבר המיישב נפשו של אדם: ולא המאכלת. היינו שתחב בבית הבליעה של חבירו אף דבודאי עובר בלפני עור מ"מ אין עליו עונש כרת: כדי אכילת. הגר"א גריס שיעור אכילה: (יא) יכול אף דם מהלכי שתים. היינו דם האדם שמהלך בשתי רגלים: מיוחדין שיש להם טומאה קלה, טומאת אוכלין: טומאה חמורה. כשהיא נבלה

טומאת שבשתי ידיעות ובעולה ויורד והותרה מכללה אינו דין שלא תנהוג אלא בדבר שיש לו מתירין ומנין הקומץ והלבונה והקטורת מנחת נסכים מנחת כהנים ומנחת משיח ת"ל אל הקדשים אשר יקדישו לרבות את כולם: (ה) יכול יהיו חייבים עליו ת"ל אשר יקרב. א"ר אלעזר וכי יש נוגע חייב א"כ למה נאמר אשר יקרב לומר שאין חייבים עליו עד שיוכשר ליקרב הא כיצד את שיש לו מתירים משיקרבו מתיריו את שאין לו מתירים משיקדש בכלי: (ו) אחר שרבינו דברים שהן כשלמים ודברים שאינם כשלמים למה נאמרו שלמים מעתה ב) ר' ישמעאל אומר מה שלמים מיוחדים שהם ראויים לאכילה אף כל שראויים לאכילה יצאו עצים ולבונה וקטורת שאינן ראויים לאכילה: (ז) אתה אומר לכך בא הכתוב לחלוק בין ג) טמאות לטומאות או לא בא אלא לחלוק בין קדשים לקדשים לומר על ק"ק חייבים עליהם לאחר זריקת דמים ועל קדשי קדשים חייבים בין לפני זריקת דמים בין לאחר זריקת דמים ת"ל ואכל בשר ואכל זבח ואכל שלמים ונכרתה הנפש ולא הציבור ההוא ולא אנוס ולא מוטעה מעמיה ועמיה בשלום:

פרשתא י.

(א) בני ישראל מוזהרים על החלב ואין העכו"ם מוזהרים על החלב והלא דין הוא ומה אם אבר מן החי שאין חייבים עליו כרת איסורו נוהג בבני נח כישראל חלב שחייבים עליו כרת אינו דין שיהא איסורו נוהג בבני נח כישראל ת"ל בני ישראל בני ישראל מוזהרין על החלב ואין העכו"ם מוזהרין על החלב: (ב) אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות הגרים והמשוחררים ת"ל כי כל אוכל חלב. כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו פרט לבהמה טמאה ולחיה ולעופות: (ג) והלא דין הוא ומה אם הדם שאין חייבים עליו משום פיגול נותר וטמא הרי הוא נוהג בבהמה טמאה ובחיה ובעופות חלב שחייבים עליו משום פיגול ונותר וטמא אינו דין שינהוג בבהמה טמאה ובחיה ובעופות ת"ל כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו פרט לבהמה טמאה ולחיה ולעופות: (ד) אין לי אלא חלב שור וכשב ועז המיוחדים מנין לרבות את הכלאים ת"ל שור וכשב ועז דברי ר"ע. ואם נפשך לומר מן הבהמה לרבות את א) הכלאים שיכול כל שהיה בכלל עונש הרי הוא בכלל אזהרה כוי ופחות

הגהות הגר"א הלכה ו ב) ר' ישמעאל צ"ל ר' שמעון [שכן הוא דעת ר' שמעון בזבחים דף מה:]: הלכה ז ג) טמאות צ"ל טומאות: פרשתא י הלכה ד א) הכלאים כל חלב מה ת"ל שיכול כל כו' כצ"ל:

ביאור

אינו נוהג אלא בדבר שיש לו מתירים. כנ"ל בפרק י"ג: ומנין הקומץ וכו'. דכל הני אין בהן משום פגול כנ"ל בפי"ג: ת"ל אל הקדשים אשר יקדישו. פי' דאשר יקדישו בא לרבות הכל: (ה) יכול יהיו חייבים עליו. מיד אם אכלו בשר בטומאה קודם שנזרק הדם: ת"ל אשר יקרב. ר' אלעזר מפרש לה ואזיל וכי יש נוגע חייב והלא אינו חייב אלא א"כ אכל כדכתיב איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל וגו': שיוכשר ליקרב. והקדשים קאי וה"ק איש אשר יקרב מתירי קדשים ואח"כ יאכלם וטומאתו עליו כדמפרש אכילה בקרא דבתריה: יש לו מתירין. כגון אימורים ובשר שהדם מתירן ושירי מנחה שהקומץ מתירן: ואת שאין לו מתירין. כגון מנחת כהנים ומנחת כהן משיח: משקדשו בכלי. שהוא המכשירו לאכילת מזבח האמורה בהן: (ו) אחר שרבינו וכו'. השתא מסיק למלתיה לפרושי קרא דואכל מבשר זבח השלמים דפתח ביה בברייתא ג' למאי איצטריך אחרי דאתרבי מקרא דאשר יקרב מכל הקדשים: דברים שהן כשלמים. כגון בכור ומעשר: ודברים שאינן כשלמים. חטאות ועולות עופות ומנחות ולוג שמן של מצורע כולהו איתרבו מכללא דקרא דפרשת אמור: למה נאמרו שלמים מעתה. דהיינו קרא דואכל למה נאמר: פרט לדם. שאין חייבין עליו משום טומאה דדומיא דשלמים בעינן מה שלמים אין בהם איסור מצד עצמו יצא דם שיש בו איסור מצד עצמו: יצאו עצים ולבונה וקטרת. סד"א כיון דקי"ל (פסחים כד:) והבשר לרבות עצים ולבונה שאם אכלן בטומאת עצמן לוקה הו"א דה"ה אם אכלן בטומאת הגוף חייב כרת דכיון דקרינן בהו והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל קרינן ביה נמי וטומאתו עליו ונכרתה דהא גבי הדדי כתיבי קמ"ל: (ז) בין טומאות לטומאות. פי' בין טומאת בשר לטומאת דם לת"ק או בין דברים הנאכלים לדברים שאינן נאכלין לדברי ר"ש: על קדשים קלים חייבים עליהם לאחר זריקת דמים. שהם דומיא דשלמים ובהם גילתה התורה דחיובם דוקא לאחר זריקה כדאיתא לעיל (פרשה ט' הלכה ח') הניתר לטהורים חייבין עליהן משום טומאה וכו': ועל קדשי קדשים בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה. ואשר יקרב לא אתי למעט דוקא משהוכשר אלא לרבות הקרב לאכילת קדשים מ"מ [הראב"ד]: ת"ל ואכל בשר ואכל זבח ואכל שלמים. דהו"ל לומר ואכל שלמים ואמר בשר וזבח לרבות גם ק"ק דכולם שוים דלא מחייב בהו משום טומאה אלא לאחר זריקת דמים: ונכרתה הנפש וכו'. פירשתי לעיל ספי"ד:

פרשתא י' (א) בני ישראל. היינו מדכתיב בני ישראל: והלא דין הוא. שיהיו בני נח מוזהרים על החלב ולזה אתי קרא למעטינהו: איסורו נוהג בבני נח. דכתיב אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו: (ב) פרט לבהמה טמאה וכו'. דהו"ל לכתוב כל חלב בהמה אלא למעוטי אתי: (ג) שאין חייבין עליו משום פגול וכו'. כדאמרינן בזבחים (דף מו) מקראי: (ד) המיוחדים. שבאים ממין אחד: את הכלאים. דהיינו הבאים מכשב ועז שעיבורן שוה דאלו משור ועז אין יכול להולד כלאים שאין עיבורן שוה ואין מתעברין זה מזה: ואם נפשך לומר. להקשות על מדרש זה דקרא דשור וכשב ועז מצריכין למלתא אחריתא בפ"א דכריתות (דף ד'): מן הבהמה. דכתיב כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו לאתויי כל שהוא מין בהמה: את הכלאים. שחלבו ענוש כרת והא דכתיב אשר יקריבו לא מין הראוי להקרבה קאמר אלא חלב שכמותו קרב בקרבן כשר קאמר ולמעוטי חלב דפנות וכדלקמן (הלכה ט'): ה"ג כל חלב מה ת"ל. כן הוא גירסת הגר"א וכן מוכח מסוף הענין וקפריך כל לאתויי מאי: שיכול כל שהיה בכלל עונש. כגון חולין ובעלי מומין וכלאים דאתרבו בכרת הוא דישנן בכלל אזהרה דלא תאכלו: כוי. בריה בפ"ע

היא

בטומאת בשר: (ה) ר' חייא אומר נאמרו קדשים על שם רבים ונאמר טומאתו על שם היחיד והא מה אני מקיים וטומאתו עליו בטומאת הגוף דיבר ולא בטומאת בשר: (ו) ואחרים אומרים לא דבר אלא במי שהטומאה פורחת הימנו יצא בשר שאין הטומאה פורחה הימנו: (ז) ונכרתה הנפש ולא הציבור. ההוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה. מעמיה ועמיה בשלום:

פרק טו.

(א) יכול יהא טמא מטמא את הטהור לקדש במשא ת"ל כי תגע במגע מטמא ואין מטמא במשא: (ב) בכל טמא ואפילו טומאת מת. בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא אם נאמרו קלות למה נאמרו חמורות שאילו נאמרו קלות ולא נאמרו חמורות הייתי אומר על הקלות יהא חייב על טומאת הגוף אבל לא על טומאת בשר ועל החמורות יהיה חייב על טומאת הגוף ועל טומאת בשר צריך לומר חמורות. אילו נאמרו חמורות ולא נאמרו קלות הייתי אומר על החמורות יהיה חייב ועל הקלות יהיה פטור צ"ל קלות וצ"ל חמורות: (ג) ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' (וטומאתו עליו) ונכרתה א) מה ת"ל לפי שהוא אומר והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו יכול אין חייבים כרת משום טומאה אלא על השלמים בלבד מנין לרבות כל הקדשים ת"ל לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים. אין לי אלא כיוצא בשלמים מה שלמים מיוחדים הנאכלים לב' ימים ולילה אחד הנאכלים ליום אחד מנין ת"ל בשר. אין לי אלא ששיריו נאכלים עולה שאין שיריו נאכלים מנין ת"ל זבח. אין לי אלא זבחים העופות והמנחות שאין מיני זבחים עד שתהא מרבה לוג שמן של מצורע מנין ת"ל כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים: (ד) יכול לא יהו חייבים משום טומאה אלא על דבר שחייבים עליו משום פיגול ודין הוא אם פיגול שהוא בקבועה ובידיעה אחת ולא הותר מכללו אינו נוהג אלא בדבר שיש לו מתירים

הגהות הגר"א פרק טו הלכה ג א) מה ת"ל עד יכול מיותר [ובאמת כל המפרשים נדחקו לפרש הדברים]:

ביאור

כתיב ואכלה אלמא אורחיה דקרא לאשתעויי הכי וכיון דלשון זכר דנקט קרא לא מכרע מידי הדרינן לסברא קמא דכתיבנא לעיל דמסתברא שבטומאת הגוף מדבר שבו הוא עוסק והולך שכבר פסק מלדבר בטומאת בשר והתחיל לדבר בגופו של אוכל שאם הוא טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל ואינו טהור אלא טומאתו על גופו ונכרתה: ואכל וטומאתו עליו. ה"פ מדכתיב בקרא שני ואכל ידעינן דטומאתו עליו נמשך למטה אוהנפש. ואי קשיא שני כריתות בטומאת הגוף למה שלש כריתות הן בטומאת הגוף ולקמן פרק ט"ו מפרש למאי איצטריך: (ה) ר' חייא אומר. עוד ראיה אחרת: נאמרו קדשים על שם רבים. שלמים לשון רבים הם: וטומאתו על שם יחיד. ואי בטומאת שלמים משתעי קרא הו"ל למכתב וטומאתם עליהם: (ו) אחרים אומרים וכו'. ממקומו הוא מוכרע דטומאתו עליו משמע שעדיין הטומאה על הטמא שעוד לא נטהר מכלל שהכתוב מדבר רק במי שהטומאה פורחת ממנו שיש לו טהרה: יצא בשר שאין הטומאה פורחת ממנו. שאין לו טהרה: (ז) ולא הצבור. שאין הצבור נכרתים ע"י ואפילו היה ביכולתם למחות שנענשים ע"ז אבל כרת אין חייבים. וי"מ ולא הצבור היינו אם עבר הצבור ע"ז העון אף שבודאי נענשים מ"מ אין נכרתים: ההוא. משמע שיהא בהוייתו וביישוב דעתו: ולא מוטעה. היינו אומר מותר דקרוב למזיד הוא אימא אי לא מייתי קרבן ליהוי בכרת קמ"ל: בשלום. ואין עליהם עונש של כלום. והיינו כשאין בידם למחות:

פרק טו (א) מטמא את הטהור לקדש. פי' שאם הסיט טהור את הטמא או טמא את הטהור יהא טהור מביא קרבן אם אכל קודש או נכנס למקדש ומיירי זו הברייתא דוקא בטמאים שאין מטמאין בעלמא במשא כגון טמא מת ובועל נדה ורק לענין קדשים הו"א דהמירי אבל זב וזבה ונדה ומשכב ומושב הזב דמטמאין בעלמא במשא בזו לא מיירי הברייתא: ואין מטמא במשא. ואף דכבר ילפינן זה לעיל דאפילו בשר קודש אין נטמא במשא י"ל דהו"א דהתם הוי דיעבד שלא ישרפו הקדשים אבל הכא לכתחלה לא יאכל אדם ההוא קודש או לא ישתמשו בכלי זה קדשים קמ"ל קרא זה [ז"ר]: (ב) ואפילו טומאת מת. שאינו טמא אלא מפני מגעו ואין הטומאה יוצאה עליו מגופו: בטומאת אדם או וכו'. שנגע בזב או בנבילה או בשרץ: אם נאמרו קלות. מגע זב ונבילה ושרץ: למה נאמרו חמורות. טומאת מת: הייתי אומר על הקלות יהא חייב על טומאת הגוף וכו'. דהו"א כי ממעטינן בקרא קמא דאינו מדבר בטומאת בשר כדלעיל בפי"ד ה"מ באותן טומאות קלות דמשתעי בהו הקרא דבתריה דהיינו שנגע הבשר בזב ובנבילה ובשרץ שמגען קל הוא לגבי מגע מת אבל בשר שנגע בטומאת מת לא ממעטינן ובטומאת בשר נמי דיבר הכתוב ועל שניהם הוא אומר בקרא קמא ונכרתה בין על זב ובעל קרי האוכל קדש בין על האוכל בשר שנטמא במת: צריך לומר חמורות. בכל טמא דאוקימנא בטמא מת וכיון דעניינא בחמורות נמי משתעי ואיירי הקרא רק בטומאת הגוף ה"ה הקרא קמא נמי איירי רק בכה"ג: אילו נאמר חמורות. דהוי כתיב בכל טמא בטומאת אדם: ולא נאמרו קלות. נבילה ושרץ: הייתי אומר. על החמורות יהיה חייב כרת על טומאת הגוף: ועל הקלות יהא פטור. אם נגע בנבילה או בשרץ ואכל קדש יהא פטור מכרת: (ג) מה תלמוד לומר לפי וכו'. הגר"א לא גרים מן מה תלמוד לומר עד יכול: ת"ל אמור אליהם לדורותיכם בפרשה אמור: אין לי אלא כיוצא בשלמים. מתחלה בא התנא לומר דלא נרבה אלא כיוצא בשלמים דהיינו בכור ומעשר ומוסיף והולך עד שלבסוף אמר דהקרא מרבה את כולן דהוא כעין כלל מוסיף על הפרט ומרבה הכל: ת"ל בשר. היינו הקרא דמבשר זבח השלמים [וכ"מ בזבחים דף מד]: (ד) על דבר שחייבין עליו משום פגול, דהיינו דברים הניתרים ולא דברים המתירים: ודין הוא. לומר כן: שהוא בקבוע. שצריך להביא על שגגתו חטאת קבוע ולא בטומאה שהוא בעולה ויורד: ובידיעה אחת. באחרונה אע"ג דקודם שאכלו לא ידע מעולם שזה היה פגול חייב ומשא"כ בטומאה בעינן שיהיה לו ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתיים כדאיתא לעיל בויקרא: ולא הותר מכללו. דפגול אפילו בצבור אסור משא"כ בטומאה שהותר בצבור:

שהוא מותר: (ז) מיכן אמרו אבר שיצא חוץ לחומה בפסחים הותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק ומתירו מן הפרק וחותך ובמוקדשים הותך בקופיץ כל מקום שירצה ט) אין בו משום שבירת עצם: (ח) כל טהור יאכל בשר מה ת"ל לפי שנאמר ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלהיך והבשר תאכל יכול לא יאכלו אלא בעליו ק"ו י) לפסח לכך נאמר כל טהור יאכל בשר. יכול יהיו חייבים עליו משום טומאה לפני זריקת דמים ת"ל כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר המותר לטהורים חייבים עליו משום טומאה לפני זריקת דמים הואיל ואין מותר לטהורים לא יהיו חייבים עליו משום טומאה. אתה אומר לכך נאמר או אינו נאמר אלא הנאכל לטהורים חייבים עליו משום טומאה יוצא לאחר זריקת דמים הואיל ואינו נאכל לטהורים לא יהו חייבים עליו משום טומאה ת"ל אשר לה' לרבות היוצא והלן: (ט) או יכול שאני מרבה את הפיגול ואת הנותר ת"ל מזבח השלמים מיעט. מה ראית לרבות את היוצא ואת הלן ולהוציא את הפיגול ואת הנותר אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את היוצא ואת הלן שהיתה להם שעת הכושר ומוציא אני את הפיגול ואת הנותר שלא היתה להם שעת הכושר: (י) אם תאמר נטמא לפני זריקת דמים יא) מפני מה (אין) חייבים עליו לאחר זריקת דמים משום טומאה מפני שהציץ מרצה עליו:

פרק יד.

(א) רבי יהושע אומר הפסח שבא בטומאה ואכלו ממנו זבים וזבות נדות ויולדות יכול יהו חייבים ת"ל כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר הנישחט לטהורים חייבים עליו משום טומאה הנשחט לטמאים אין חייבים עליו משום טומאה: (ב) ר' אליעזר אומר דחקו זבים ומצורעים ונכנסו לעזרה יכול יהו חייבים ת"ל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש בשעה שטמאי נפש חייבים זבים ומצורעים חייבים ובשעה שאין טמאי מתים חייבים אין זבים ומצורעים חייבים: (ג) וטומאתו עליו טומאת הגוף. או יכול טומאת בשר ת"ל וטומאתו עליו טומאתו לג"ש מה טומאה להלן בטומאת הגוף מדבר ולא דיבר בטומאת בשר אף טומאתו האמור כאן בטומאת הגוף מדבר ולא בטומאת בשר: (ד) רבי אומר ואכל וטומאתו עליו בטומאת הגוף דיבר ולא דיבר

הגהות הגר"א הלכה ז ט) אין בו צ"ל שאין בו: הלכה ח י) לפסח צ"ל מפסח: הלכה י יא) מפני מה חייבין עליו:

ביאור

והכי פירושו והבשר שילא כל טהור יאכל בשר המוזכר בו: (ז) וקולף. הבשר מן המקום ההוא שאינו רשאי להתוך בו העלם: הותך בקופיץ. אפילו במקום העלם: שאין בו. כצ"ל: (ח) מה ת"ל כל: יכול לא יאכלו אלא בעליו. דתאכל הוא לנוכח ואבעלים קאי: וק"ו לפסח. עיין בהר"ש שנדחק מאוד בזה והגר"א הגיה דצ"ל מפסח וכן הוא הגירסא בהראב"ד והיינו מה פסח שאין טעון סמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק אינו נאכל אלא לבעלים דהיינו למנויין ק"ו לשלמים: לכך נאמר כל טהור. לרבות אפילו מי שלא הזמינו עליו מתחלה: ת"ל כל טהור יאכל בשר והנפש וכו'. קדרים סמוכין ואפשר עוד דאף מאן דלא דריש בעלמא סמוכין הכא דריש דאל"ה הו"ל לכתוב תחלה אזהרה שלא יאכל טמא בשר קודש ואח"כ יכתוב העונש ולא למסמך על דיוקא כל טהור ולא טמא אלא ודאי להך דרשא סמכינהו: ושאינו ניתר לטהורין. דקודם זריקת דם עדיין אינו ניתר לטהורין דזריקה היא המתרת: או אינו. אלא הכי דרשינן שאינו נאכל לטהורין אין חייבין משום טומאת הגוף אף שכבר ניתר לטהורין וא"כ יוצא לאחר זריקת דמים וה"ה לן הבשר הואיל שאירע בו פסול שע"ז אינו נאכל לטהורין לא יתחייב האוכלו בטומאת הגוף: ת"ל אשר לד'. מזבח השלמים אשר לד' דיתירא הוא לרבות שכל מי שעלה לד' ונזרק דמו לד' אע"פ שאירע אח"כ בו פסול האוכלו חייב כרת: (ט) את הפגול ואת הנותר. בגמרא פריך היינו לן היינו נותר וכבר איתרבי לן ומשני דה"ק את הפגול כנותר והוא אם חשב עליו באחת מד' עבודות לאכלו שלא בזמנו כמו שרבית הנותר: ת"ל מזבח השלמים. מזבח ולא כל הזבחים: אחר שריבה הכתוב מיעט. כלומר הואיל ומלינו ריבוי ומיעוט: שהיתה להן שעת הכושר. שהרי זריקתו היה בהכשר: ואת הנותר. לאו דוקא ונקט איידי דרישא: (י) אם תאמר נטמא לפני זריקת דמים. פי' ואכלו בטומאת הגוף לאחר זריקה: מפני מה חייבין עליו לאחר זריקת דמים. כצ"ל. ר"ל הא לא היתה לו שעת הכושר ואנן רק פיגול הוא דממעטינן דאין חייבין אבל נטמא אפילו קודם זריקה ואכלו לאחר זריקה חייב: מפני שהציץ מרצה עליו. למיהוי זריקה מעלייתא וניתר לטהורים קרינא ביה ואע"פ שלא נאכל:

פרק יד (א) ואכלו ממנו זבים וזבות. ר"ל אע"ג דאסורים לאכול ממנו אפילו אם היה רוב הצבור זבים דלא הותר למי שהטומאה יולא עליו מגופו אפ"ה אם אכלו אין חייבים: (ב) יכול יהו חייבים. כרת על ביאה זו כמו שחייבים כרת ע"ז בזמן אחר: (ג) טומאת הגוף. והאי עליו אוהנפש קאי דהכי ריהטיה דקרא כל טהור יאכל בשר דמשמע הא גופיה טמא לא יאכל ועלה קאמר והנפש אשר תאכל בטומאת הגוף ונכרתה: או יכול בטומאת בשר. ואדלעיל קמהדר דכתיב אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף ובא במקרא הזה לחייב כרת על טומאת בשר ועליו אבשר קאי דהא עליו לשון זכר הוא והאוכל הנזכר בלשון נקבה והנפש אשר תאכל ולא כתיב אשר יאכל: ת"ל וטומאתו עליו. ועוד כתיב קרא אחרינא בפרשה חקת עוד טומאתו בו: ה"ג מה טומאתו האמור להלן בטומאת הגוף מדבר. כדכתיב ברישא דקרא כל הנוגע במת וגו' מי נדה לא זורק עליו: ולא בטומאת בשר. כרת אלא מלקות משום לא יאכל באש ישרף: (ד) רבי אומר ואכל בטומאת הגוף דיבר. רבי מקרא דבתריה קמייתי וה"ס רבי אומר לא צריך גז"ש דבלא"ה לית לן לפרושי דקאי עליו אבשר אלא אוהנפש ואע"ג דוהנפש לשון נקבה ועליו לשון זכר אין מזה הכרע דכה"ג אשכחן בקרא דבתריה בפתח הכתוב בלשון נקבה וסיים בלשון נקבה נפש כי תגע וגו' ונכרתה הנפש ההיא מעמיה ואפ"ה כתב באמצע לשון זכר דכתיב ואכל ולא כתיב

פרשתא ט.

(א) יכול יהא טמא מטמא בשר הקדש במשא ודין הוא ומה אם אפר חטאת שאין טבול יום מטמא במגע הטמא מטמאו במשא בשר הקודש שטבול יום מטמא במגע אינו דין שיהא טמא מטמאו במשא ת"ל אשר יגע במגעו מטמא ואינו מטמא במשא: (ב) אין לי אלא טמאות הקלות. טמאות חמורות טמא מת ובועל נידה וכל המטמאים את האדם מנין א) ת"ל בכל ב) אשר יטמא ג) בכל טמא ואפילו במחוסר כיפורים א"ר יוסי מנין לרביעי בקודש שהוא פסול ודין הוא ומה אם מחוסר כיפורים ד) שאין בתרומה פוסל בקודש שלישי שפוסל בתרומה אינו דין שיפסול בקודש. למדנו לשלישי מן הכתוב ולרביעי מק"ו: (ג) לא יאכל באש ישרף אין לי טעון שריפה אלא הטמא והנותר בשל שלמים ובחטאת שנכנס ה) כל דמה לפנים ו) מנין לרבות הנותר ת"ל ואם יותר מבשר המילואים ושרפת את הנותר באש שאין ת"ל את הנותר באש אלא זה בנין אב כל שנותר טעון שריפה: (ד) אין לי אלא נותר מנין לשנשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיצא חוץ לקלעים והלן והיוצא והנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושקבלוהו פסולים וזרקו את דמם והניתנים למטה שנתנן למעלה והניתנים למעלה שנתנן למטה והניתנים בפנים שנתנם בחוץ והניתנים בחוץ שנתנם בפנים והפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן וחטאת העוף הבא על הספק ואשם תלוי ת"ל לא יאכל כי קדש הם כל שהוא קודש טעון שריפה: (ה) יכול אף שמתו ושהפילו ונטמאו בחוץ ישרפו ת"ל הוא. ר' יהודא אומר יכול חטאת העוף הבאה על הספק ואשם תלוי וחולין שנשחטו בעזרה ישרפו ת"ל הוא: (ו) והבשר לרבות בשר הפנימי שיהא מותר שהיה בדין הואיל והיוצא פסול והטמא פסול מה הטמא אם נטמא מקצתו נטמא כולו ז) פסול ח) אף היוצא אם נטמא מקצתו יהא כולו פסול ת"ל והבשר לרבות בשר הפנימי

הגהות הגר"א פרשתא ט **הלכה ב** א) ת"ל בכל טמא כצ"ל [וכן הגירסא בראב"ד ובר"ש]: ב) אשר יטמא מיותר: ג) בכל טמא ואפי' כו': ד) שאין צ"ל שמותר [כן הוא הגירסא בגמרא]: **הלכה ג** ה) כל מיותר [דקי"ל אפילו מקצת דמה]: ו) מנין לרבות הנותר בשאר קדשים: **הלכה ו** ז) פסול מיותר: ח) אף היוצא אם יצא מקצתו כו' כצ"ל:

ביאור

פרשתא ט (א) מטמא בשר הקדש במשא. כגון שהסיטו במקל והיינו אפילו אותו שבעלמא אינן מטמאין במשא הכא משום חומר הקדש טמא: שאין טבול יום מטמא במגע. שהרי אף לכתחלה כשר להתעסק בפרה כדאמרינן ביומא (דף מג) שטבול יום כשר בפרה: הטמא מטמא במשא. כדתנן בפרה כל הטעון ביאת מים מטמא את מי חטאת ואפר פרה במשא ומגע: בשר קדש שטב"י מטמא במגע. שאפילו טבל והעריב שמשו אסור בקדשים כ"ז שלא הביא כפרתו כדתנן טבל ועלה וכו' הביא כפרתו אוכל בקדשים וכ"ש טבול יום: (ב) אין לי אלא טומאות קלות. כגון טמא שרץ או נבילה שאין מטמאין את האדם: וכל המטמאין את האדם. אלא שאין מטמאין במשא בחולין מנין שאף בקדש אין מטמאין במשא ת"ל אשר יגע בכל טמא ואפ"ה דוקא נגיעה ולא משא. מיהו באותן שמטמאין בעלמא במשא כגון זב וזבה ונדה ויולדת בודאי מטמאים בשר קדש במשא: בכל טמא אפילו במחוסר כפורים. אם נגע בו בשר קדש נטמא דכתיב התם עוד קרא אחרינא ביולדת וכפר עליה הכהן וטהרה מכלל שעד כאן קרויה טמאה: שאין פוסל בתרומה. דקי"ל העריב שמשו אוכל בתרומה: פוסל בקדשים. בנגיעתו וכנ"ל מדכתיב וכפר וטהרה: לשלישי מן הכתוב. דהיינו מן מה דכתיב בתורה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בשני [ועי"ז נעשה שלישי] וקאמר רחמנא לא יאכל [גמרא]: ורביעי מק"ו. היינו הך ק"ו דאמרן ועניינו הוא כך ומה מחוסר כפורים שאין טומאתו רבה עליו שאין בו שום סרך טומאה לענין תרומה שהתרומה שנגעה בו טהורה היא אפ"ה לענין קודש קראו הקב"ה טמא ופוסל התרומה שלישי שבא מכח שני שיש בו שם טומאה לענין תרומה שתרומה שנעשתה שלישי פסולה היא כ"ש שלישי זה יפסול הקודש דהלא חמור הוא ממחוסר כפורים ומה דלא אמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון ומה שלישי בתרומה אינו עושה רביעי אף ה"נ לענין קודש תירץ רש"י [בפסחים דף י"ח:] משום דמיפרך ק"ו דלענין שלישי לא צריכין לק"ו דמן הכתוב הוא כנ"ל וכל היכא דמיפרך ק"ו לא אמרינן דיו: (ג) אין לי. טעון שריפה: אלא וכו'. היינו אותם שהוזכר בכתוב בהדיא דהיינו בטמא ונותר בשל שלמים ולענין חטאת שנכנס מדמה לפנים ומנין לרבות נותרות של שאר קדשים שיטענו שריפה: וחטאת העוף הבאה על הספק. כגון אשה שהפילה ספק ולד ספק אינו ולד כיון דחטאת יולדת מן העוף היא כדכתיב ובן יונה או תור לחטאת מביאתה על הספק [ואין בזה משום חולין לעזרה דהואיל ואינה נקטרת על המזבח לא איכפת לן מה דזריק דם על הספק] ואינה נאכלת דשמא לא ולד היה וחולין היא זו ונבילה היא דאין חולין נאכלין ע"י מליקה ותשרף דהוי לה כשאר קדשים פסולין: ואשם תלוי. כגון ששחטו וקודם זריקת דמו נודע לו שלא חטא והשתא הוי כזבח פסול אבל אם לא נודע לו יאכל כשאר אשמות דאשם קרייה רחמנא בפרשת ויקרא לכפר על הספק ולהגין מן היסורים עד שיודע לו אם ודאי חטא ויביא חטאת כדאמרינן בפרק בתרא דכריתות (דף כו:): ת"ל לא יאכל וכו'. היינו הקרא הנ"ל ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הם: (ה) יכול אף שמתו. אחר שהפרישן או שהפילו שהנפל ישרף גם הוא: ונטמאו בחוץ. כ"ז הוא בכלל שפסולן שלא בקדש ואינן בשריפה אלא בקבורה ואף דמבואר לעיל בספ"ח דאם נטמא בחוץ ישרף מבחוץ אפשר דשריפה בחוץ שלא בקודש כקבורה חשיבה ויש גורסין שנשחטו בחוץ: ת"ל הוא. כי קודש הוא. משמע דוקא אותם שפסולן בקדש לאפוקי אלו: ר' יהודה אומר יכול חטאת העוף וכו'. טעמו משום דכולהו פסולי הקדש מנותר דמילואים קמרבינן להו דהאי לא יאכל כי קדש הוא במילואים כתיב הלכך דומיא דמילואים בעינן דודאי קדשים נינהו ולמעוטי הנך דעל הספק באו מתחלתן: וחולין שנשחטו בעזרה. לאו קדש נינהו ות"ק ס"ל כיון שנשחטו בעזרה בזבח פסול מיחלפי וכדעת ר"ש בתמורה ס"פ בתרא: (ו) והבשר. מלה יתירה היא דהי"ל לומר כל טהור יאכל בשר ותו לא: לרבות בשר הפנימי. פי' שאם יצא מקצת האבר חוץ למחיצתו אע"פ שנפסל מה שבחוץ מה שבפנים לא נפסל: אף היוצא אם יצא מקצתו. כנ"ל: ת"ל והבשר.

והפני

הנאכלים לשני ימים הנאכלים ליום אחד מנין ת"ל בשר. אין לי אלא כששיריו נאכלים עולה שאין שיריה נאכלים מנין ו) ת"ל זבח מיני זבחים העופות והמנחות שאין מיני זבחים עד שאתה מרבה להביא לוג שמן של מצורע מנין ז) ת"ל אל הקדשים אשר הם מקדישים לי אני ה' לרבות את כולן: (ה) אחר שרבינו דברים שהם כשלמים ודברים שאינן כשלמים למה נאמרו שלמים מעתה אלא מה שלמים מיוחדים שיש להן מתירים בין לאדם בין למזבח אף איני מרבה אלא את שיש לו מתירים בין לאדם בין למזבח כגון חטאת העוף שיש לה מתירים לאדם ואין לה מתירים למזבח וכגון עולת העוף שיש לה מתירים למזבח ואין לה מתירים לאדם וכגון פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שיש להם מתירים למזבח ואין להם מתירים לאדם את מה אני מוציא את הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים והדם שאין להם מתירים לא לאדם ולא למזבח. רבי שמעון אומר מה שלמים המיוחדים שהם על מזבח החיצון ח) יצאו פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שאינן על מזבח החיצון: (ו) ר' אלעזר אומר משום רבי יוסי פיגל בנעשה מהם בחוץ פיגל. בנעשה בהם בפנים לא פיגל. ט) שחט וקיבל ע"מ לזרוק את הדם למחר לא פיגל שמחשבה בחוץ בדבר הנעשה בפנים: (ז) זרק את הדם על מנת להקטיר אימוריו למחר לא פיגל שמחשבה בפנים בדבר שנעשה בחוץ: (ח) אבל שחט וקיבל ע"מ לשפוך שירי הדם ולהקטיר אימורים למחר פיגל שמחשבה בחוץ בדבר הנעשה בחוץ: (ט) הנפש ולא הציבור. האוכלת ולא המאכלת. אוכלת אכילה כזית. עונה תשא עונו ישא לגז"ש מה עונו ישא האמור להלן כרת י) אף עונו ישא האמור כאן בכרת:

הגהות הגר"א ו) ת"ל זבח ואפילו עופות שהן מיני זבחים המנחות שאין מיני זבחים מנין עד שאתה מרבה כו': ז) ת"ל אשר יקדישו לה' כו' [נראה מבורר ממה דציין מתחילה רק איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וכאן ציין ת"ל אשר יקדישו לה' דהשאלה ששאל התנא או אינו מביא אלא כיוצא בשלמים ולא דחה דהלא אנו למדין מטומאה משום דאז היינו סבורין דגם בטומאה אינו חייב על כל הקדשים דהיינו למרין טומאה מפיגול בגז"ש עד לבסוף דלמד לענין טומאה דחייב על כל הקדשים מתיבת אשר יקדישו חדר אנו למידין פיגול משם וכעין זה פירש הראב"ד]: **הלכה ה** ח) מוציא אני פרים וכו' [איני יודע כונתו ואולי על ר"ש קאי]: **הלכה ו** ט) כיצד שחט וקיבל ע"מ כו': **הלכה ט** י) אף עונה תשא האמור כאן בכרת:

ב י א ו ר

עלייהו כרת בפיגול ונותר דלמא לא מרבינן אלא דומיא דשלמים דהיינו בכור ומעשר ומפרש בזבחים בפרק ב"ש (דף מ"ד) דמרבינן להו בכלל ופרט דהאכל יאכל הוו להו שני כללות הסמוכות זה לזה והטל שלמים דהוא הפרט ביניהם ודינם בכלל ופרט מה הפרט שהוא נאכל לשני ימים אף בכור ומעשר אבל שאר קדשים הנאכלין ליום אחד מנין: ת"ל בשר. פי' מבשר זבח שלמיו: מיני זבחים העופות. מפרש הגר"א דהעופות אדלעיל קאי דאף דלאו זבח ממש הוא מ"מ מין זבח מקרי. ומדברי הראב"ד משמע דבכלל העופות עם המנחות משום שאינו בזביחה אלא במליקה: עד שאני מרבה. כלומר אחרי שאני מרבה ארבה עמהם אף לוג שמן של מצורע אם פיגל בדם האשם נתפגל הלוג: תלמוד לומר. לענין טומאה אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל וטומאתו עליו והתם הלא כלול כל הקדשים ואתי נותר חילול מטומאה [דבטומאה כתיב וינזרו ולא יחללו ובנותר כתיב בפרשה קדושים כי את קדש ה' חילל] מה התם כל הקדשים אף בנותר כל הקדשים שייך בהם שם נותר ואה"כ יליף פגול עון עון מנותר דבפגול כתיב והנפש האוכלת עונה תשא ובנותר כתיב ואוכליו עונו ישא מה נותר שייך בכל הקדשים אף פגול כן [זבחים מד.] ועיין בראב"ד שהאריך בביאור דברי הברייתא: (ה) שלמים מיוחדים שיש להם מתירים. לאדם באכילת בשר וכן אימוריהם למזבח ומתיר שלהם הוא הדם שניתן על המזבח: חטאת העוף. דמה המזה על המזבח מתיר לכהנים לאכלו: פרים הנשרפים וכו' יש להם מתיר למזבח. דם הזיית פנים מתיר אימוריהן למזבח: ומוציא אני את הקומץ והלבונה וכו'. אפילו אם חשב בשעה שקמץ או בשעה שנתן הקומץ בכלי [שהיא נגד קבלה] או בשעת הולכה למזבח להקטיר הקומץ חוץ לזמנו [אף דהשיריים נתפגלו עי"ז] וכן באינך כולהו אפ"ה אין כהן משום פגול: ומנחת כהנים. שהיא כולה כליל ואינה נקמצת: מנחת כהן משיח. חביתי כה"ג שמקריב בכל יום מחציתה בבקר ומחציתה בערב (ויקרא ו): ומנחת נסכים. מוקים לה בזבחים (דף מד:) בנסכין הבאים בפני עצמם קאמר דאין בהן משום פגול וזה דקמרבה למעלה לוג שמן של מצורע לפגל מיירי כשהוא בא עם האשם שדם האשם מתירו [פי' מוציאו מידי מעילה ומתירו לכהונות] וע"כ כשנתפגל האשם נתפגל הלוג ג"כ אבל כשהוא בא בפ"ע כמו שאמרו אדם מביא אשמו היום והלוג למחר אין בו משום פגול: והדם. הוא המתיר: שאין להם מתירין. אחרים פדי להקריבן למזבח ע"י מתיר שלהם והאי דנקט הכא לא לאדם בכדי נקט שהרי לית מינייהו לאדם: ר' שמעון אומר וכו'. אפרים הנשרפים פליג וס"ל דבעינן שיהא דומה לשלמים גם במקום עבודתן כגון במזבח החצון: (ו) ר' אלעזר אומר משום ר' יוסי כו'. כעין מכריע הוא בפרים הנשרפין: פיגל בדבר הנעשה בחוץ. העבודה שהיה עוסק במחשבה והאכילה שחישב עליה אם מעשה עזרה הם פיגל ואם מעשה היכל הם לא פיגל: ה"ג בפרק ב"ש [זבחים מד:] הריני שוחט להזות דמו למחר. ששחיטה היא בעזרה שהיא חוץ דכל חוץ דהכא עזרה היא וחישב על הזאה שנעשה בפנים על הפרוכת או על מזבח הפנימי והיא האכילה שלפנים והכא גרסינן בספרים לשון זריקה והכונה ג"כ הזאה. וה"נ כילד שחט וקבל: (ז) זרק את הדם. ג"כ הכונה הזאה וכן איתא בגמרא. והכונה שהזה על הפרוכת או על מזבח הפנימי ע"מ להקטיר אימוריו למחר בעזרה: (ח) אבל שחט או קיבל ע"מ לשפוך השיריים למחר או להקטיר אימוריו למחר פיגל שהמחשבה היא בעבודת חוץ ובדבר הנעשה בחוץ. ובגמרא יליף לטעמיה מקראי: (ט) הנפש ולא הצבור. פי' אע"פ שמצינו מקצת כריתות עונו נפקד בו ובמשפחתו מיעט הכתוב בזה שאין הצבור נענשין עליו [ראב"ד]: ולא המאכלת. אין חיוב כרת על המאכילו אבל עובר משום לפני עור: האוכלת אכילת כזית. שהוא שיעור אכילה בכל מקום: עונו ישא. אמור בפרשה קדשים לענין נותר. ואמרינן גז"ש עון עון מה עון האמור להלן בנותר כרת דכתיב ביה ונכרתה אף עון זה דפגול הוא כרת:

מטמא

אכילתם: (ט) הין אם פסלה מחשבה בשלישי שאינו כשר לאכילת כל זבח תפסול מחשבה בשני שהוא כשר לאכילת ק"ק ת"ל אם האכל יאכל לרבות זבחים הנאכלים ליום אחד שתהא מחשבה פוסלת בהם בשני:

פרק יג.

(א) **יכול** אין מחשבה פוסלת אלא בחוץ לזמנו חוץ למקומו מנין ודין הוא זמן פוסל ומחיצה פוסלת מה הזמן מחשבה פוסלת בו אף מחיצה תהא מחשבה פוסלת בה: (ב) הין אם פסלה מחשבה בזמן שהזמן נוהגת בבמה תפסול מחשבה במחיצה א) שאין מחשבה נוהגת בבמה ת"ל בפ' קדשים ואם האכל יאכל ביום השלישי פיגול הוא לא ירצה שאין ת"ל אלא אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו ענין לחוץ למקומו. יכול יהו חייבין עליו כרת ת"ל בשלמים עונו ישא חוץ לזמנו בהכרת ואין חוץ למקומו בהכרת. יכול אף השוחט לעכו"ם ולטמאים יהיה בלא ירצה ת"ל אותו אותו בלא ירצה ואין השוחט לעכו"ם ולטמאים בלא ירצה: (ג) יכול אין לי בלא ירצה אלא שנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו מנין לנשחט בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה חוץ לקלעים חלן והיוצא ושקיבלו פסולים וזרקו את דמן והניתנים למטה שנתנם למעלה והניתנים למעלה שנתנם למטה והניתנים בפנים שנתנם בחוץ והניתנים בחוץ שנתנם בפנים והפסח והחטאת ששחטן שלא לשמם ב) ת"ל לא ירצה ולא יחשב לאוכל. יכול יהו חייבים עליו כרת ת"ל אותו הוא ואוכליו בהכרת ואין הללו בהכרת: (ד) ג) אתה אומר לכך נאמרו מיעוטים הללו (לא ירצה ולא יחשב לאוכל) או לא נאמרו אלא ללמד שאין ד) עליו כרת אלא לשלמים בלבד מנין לרבות כל הקדשים ה) ת"ל וינזרו מקדשי בני ישראל. או אינו מביא אלא כיוצא כשלמים מה שלמים המיוחדים הנאכלים לשני ימים אף כל

הגהות הגר"א פרק יג **הלכה ב** א) שאין מחשבה צ"ל שאין מחיצה: **הלכה ג** ב) ת"ל לא ירצה ולא יחשב כצ"ל ותיבת לאוכל מיותר: **הלכה ד** ג) אתה אומר לכך נאמרו מיעוטים הללו או לא נאמרו כו' כצ"ל: ד) עליו ט"ס: ה) ת"ל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים:

ביאור

חישב להאכילן חוץ לזמנו: (ט) ת"ל אם האכל יאכל לרבות וכו'. באדרת אלי' משמע דהריבוי הוא מואם דדרשא הראשונה דהלכה וי"ו הוא מהאכל יאכל וכראב"ד משמע דהריבוי כאן מביום דהו"ל לכתוב בשלישי:

פרק יג (א) חוץ למקומו מנין. שפוסלת בקדשים כגון שמחשב על אימורין להקטירן חוץ למקומן או על בשר קדשי קדשים לאכלן חוץ לקלעים ועל קדשים קלים לאכלן חוץ לחומה: זמן פוסל. אם נשאר מבשר שלמים עד יום השלישי נפסלו וכן אם יצאו חוץ לחומה: (ב) שאין מחשבה וכו'. צ"ל שאין מחיצה [הגר"א] דבמה אינה צריכה מחיצה והכל הוא חוץ: ת"ל בפרשה קדושים אם האכל יאכל והאי קרא ג"כ במחשב לאכול ביום השלישי ולא בנותר ממש מדסיים בסיפא דקרא פגול הוא לא ירצה ואי בנותר לאחר שהוכשר יחזור ויפסל והשתא כיון דבפגול איירי אם אינו ענין וכו': ת"ל בשלמים. בפרשה צו והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ועון זה הוא כרת דילפינן לה ג"ש דעון עון מנותר נאמר כאן עונה תשא ונאמר להלן גבי נותר ואוכליו עונו ישא מה להלן כרת דכתיב שם כי את קדש ד' חילל ונכרתה אף כאן כרת ואמר והנפש האוכלת ממנו והאי ממנו יתירא הוא ולמעט בא ממנו ולא אחר דהיינו ממנו דהוא חוץ לזמנו דאיירינן בה חייב כרת ולא אחר דהיינו חוץ למקומו. וא"ת הא בהאי קרא דחוץ למקומו ג"כ פרת כתיב דכתיב ואוכליו עונו ישא וגו' ונכרתה הנפש ההיא ע"ז תירצו בפ"ב דזבחים (דף כז.) ובירו שם דהאי ואוכליו עונו ישא דכתיב שם הוא מיירי באוכל נותר ממש [דקרא הקודם מיירי במחשב בשעת עבודה לאכול חוץ לזמנו (ורק באם אינו ענין אמרינן דאתי לרבות חוץ למקומו) וזה המקרא מיירי באוכל ממש הנותר חוץ לזמנו] ולא קאי אאוכל קרבן שחשב עליה תחלה מחשבת חוץ למקומו [ודע דלפי פירוש הקרבן אהרן שהעתקנו צריך לגרוס בפנים ת"ל בשלמים ממנו עונה תשא חוץ וכו']: לערלים ולטמאים. היינו שיאכלוהו או שיקריבו את האימורים: ת"ל אותו. לא ירצה המקריב אותו והאי אותו קרא יתירא הוא לדרשא אותו בלא ירצה שאם הקטיר אימורים לאחר שנפסלו ע"י חוץ לזמנו וחוץ למקומן קאי בל"ת אבל אין השוחט וכו': (ג) הלן. שלן הדם או האימורים: והיוצא. שיצאו האימורים חוץ לעזרה דאי כדם הא תני מקודם: והפסח והחטאת וכו'. מנין בכל אלו שאם עבר והקטיר לוקה משום לא ירצה: ת"ל לא ירצה ולא יחשב. דחד מהני לאוי דלא איצטריך לגופיה לרבויי שאר פסולים הוא דאתי: תיבת לאוכל מיותר [הגר"א. והז"ר כתב שצ"ל לאוכלם והיינו מי שאוכלם יהיה בלא ירצה ודוחק] ובעזרת כהנים כתב שצ"ל תיבת לאוכל אח"כ יכול יהו חייבים עליו כרת לאוכל. והיינו אם אכל בשר מזבח שנפסל באחד מכל הפסולין הללו יהא ענוש כרת כיון דכולהו אתרבי ללא ירצה וכתיב בסיפא דקרא עונה תשא דהיינו שהיא בכרת כנ"ל אימא האי עונה תשא על כל הני פסולים קאי ובכולן אני קורא והנפש האוכלת עונה תשא: ת"ל אותו הוא ואוכליו. תלתא מיעוטי כתיבי הכא כתיב לא ירצה המקריב אותו וגו' עונה תשא דמשמע אותו דהיינו חוץ לזמנו היא בעונה תשא בכרת שאר פסולין לא. וכתיב הוא יתירא בקדושים תהיו פגול הוא ועוד כתיב שם מיעוט ואוכליו עונו ישא ונכרתה ואנותר קאי ומיעט קרא הוא בכרת ולא פסול אחר ואוכליו דהיינו אוכל נותר בכרת לאפוקי אוכל משאר פסולים שאינן בהכרת אלא בל"ת דכל שבקדש פסול נתן הכתוב ל"ת על אכילתו [פסחים כ"ד]: (ד) לכך נאמרו. למעט שאר פסולים מכרת: לא ירצה ולא יחשב לאוכל מיותר [הגר"א וכ"כ ש"א]: או לא נאמרו. המיעוטין אלא ללמד שאין חייבין פרת על הפיגול ועל הנותר אלא בשלמים בלבד: ת"ל וינזרו מקדשי ב"י. בפרשת אמור אל הכהנים לענין טומאה מה להלן יש בכללן גם שאר קדשים אף כאן נמי שאר קדשים [והגר"א גרים ת"ל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים דמיירי התם לענין טומאה והיא היא וטעמו משום דהתו"כ מסיים לבסוף מן המקרא הזה והראב"ד מתרץ דתרוייהו קראי צריכי לענין זה ע"ש]: או אינו מביא אלא כיוצא בשלמים. פי' אע"ג דמהלימוד וינזרו גלי על הנך מיעוטי דפגול ונותר דלאו למעוטי שאר קדשים אתו אלא למעוטי שאר פסולים מפרת מיהו מנ"ל דבכולהו קדשים מיחייב עלייהו

וכשראו סתרו אף זה שהיה בחזקת היתר אם אכל ממנו ביום השלישי יהיה פסול ת"ל המקריב בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל ביום השלישי: (ב) או אינו אומר המקריב אלא זה כהן המקריב ת"ל אותו בזבח הוא מדבר ולא בכהן: (ג) בן עזאי אומר מת"ל אותו לפי שנאמר כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו יכול המאחר נדרו בלא ירצה ת"ל אותו אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה אחרים אומרים לא יחשב במחשבה הוא נפסל ואין נפסל בג': (ד) יכול אין מחשבה פוסלת אלא בזריקה מנין לרבות שחיטה וקיבול הדם ת"ל אם האכל יאכל לרבות שחיטה וקיבול הדם. יכול שאני מרבה שירי הדם והקטר חלבים (ואכילת בשר) ת"ל המקריב זריקה בכלל היתה למה יצאת להקיש אליה מה זריקה מיוחדת שמעכבה כפרה אף אני מרבה שחיטה וקיבול הדם שמעכבים את הכפרה ומוציאני את שירי הדם והקטרת חלבים (ואכילת בשר) שאין מעכבים את הכפרה: (ה) ר' מאיר אומר פוסלת בהילוך שאי איפשר בה לעבודה בלא הילוך. [ור' שמעון אומר אין מחשבה בהילוך שאי אפשר לעבודה שלא בשחיטה ושלא בקבלה ושלא בזריקה אבל אפשר לה שלא בהילוך שוחט בצד המזבח וזורק. ר' אלעזר אומר המהלך במקום שצריך להלך המחשבה פוסלת מקום שאין צריך להלך אין מחשבה פוסלת ג) שאין מחשבה פוסלת אלא בדבר הראוי לעבודה ובמי שראוי לעבודה ובמקום שהוא כשר לעבודה: (ו) יכול אין מחשבה פוסלת אלא באכילת בשר מנין לרבות זריקה והקטר חלבים ושפיכת שירים ת"ל אם האכל יאכל אכילה לאדם ואכילה למזבח: (ז) למדנו לזבחים הנאכלים לשני ימים שמחשבה פוסלת בהם בשלישי מנין לזבחים הנאכלים ליום אחד ודין הוא זבחים נאכלים לשני ימים זבחים נאכלים ליום אחד מה זבחים הנאכלים לשני ימים מחשבה פוסלת בהם אף זבחים הנאכלים ליום אחד מחשבה פוסלת בהם בשני. דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה אלו לג' אף אלו לשלשה: (ח) אני אדיננו דין אחר זבחים נאכלים ליום אחד זבחים נאכלים לשני ימים מה זבחים הנאכלים לשני ימים אחר זמן אכילתם מחשבה פוסלת בהן בשלישי אף זבחים הנאכלים ליום אחד תהא מחשבה פוסלת בהם בשני אחר זמן

הגהות הגר"א הלכה ה ג) שאין צ"ל אין:

ב י א ו ר

עשר יום וטבלה ביום שלאחריו ושמשה מגען ובעילתן תלויין וזהו תלייתן אם תראה היום יהיו טמאין למפרע וחייבין בקרבן אלמא אשכחן כה"ג דלאחר שהוכשר ונשלמה טהרתו ועלתה לו טבילה אם ראה אח"כ בטלה טהרתו: אף זה שהיה בחזקת היתר. כשנזרק דמו בהכשר: יהיה פסול. ויתבטל הכשרו למפרע. והיינו דכיון שבאכילת בשר ג"כ קצת כפרה יש בזה כדכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים וכיון שאכלוהו חוץ לזמנו פסלוהו להקרבן [הראב"ד] ומשמע מניה דה"ה בעניננו דאיירינן בשלמים ששייך הבשר להבעלים ג"כ יש קצת כפרה באכילתן הואיל דמצוה לאכלן בתוך העיר שהן קדשים: ת"ל המקריב. בגמרא איתא דהשיב לו כן ר"א ת"ל המקריב אותו לא יחשב לו בשעת הקרבה הוא נפסל. כשמחשב שלא כהוגן ואינו נפסל ביום השלישי אם אכל ממנו שלא כהוגן כל שלא חישב ע"מ כן בשעה שהיה מקריב: (ב) אלא זה כהן המקריב. ואמר לך הכתוב שלא יהא כשר לכהונה וש"מ מינה תרתי שעת הקרבה ופסול כהן: ת"ל אותו. דא"כ לכתוב המקריב לא יחשב השתא דכתיב אותו הזבח בלא יחשב ואין המקריב בלא יחשב: (ג) יכול המאחר נדרו וכו'. נקט פסול זה דדמי למאחר בשר זבחו ודרש אותו פרט למאחר נדרו: במחשבה הוא נפסל. מקרא זה מפורש מן הראשון דהמקריב לא משמע להו שעת הקרבה עד דגמר קרא למילתיה ואמר המקריב אותו לא יחשב. במחשבה זאת דהאי לא יחשב לדרשא הוא דאתי דהא כתיב מתחלה לא ירצה: (ד) אלא בזריקה. דהיינו שחישב בשעת זריקה לאכול חוץ לזמנו דהא ילפינן לעיל מן המקריב אותו בשעת הקרבה הוא נפסל והקרבה הוא זריקה: ת"ל אם האכל יאכל וכו'. בדברים המביאין לידי אכילה הכתוב מדבר [גמרא] שהשחיטה וקבלה הלא הם מהדברים המביאים את הקרבן לידי היתר אכילה: שירי הדם והקטר חלבים. אם חישב בהן ע"מ לאכול הבשר חוץ לזמנו. ובכלל דברים המביאין לידי היתר אכילה הם דהא כן הוא המצוה לכתחלה לשפוך השיריים אל מקומן ולהקטיר החלבים ואח"כ לאכול הבשר: ואכילת בשר לא גרסינן בגמרא: ת"ל המקריב. דהוא הזריקה והלא זריקה בכלל דברים המביאין לידי אכילה דנפקא לן מואם האכל יאכל: שמעכבים את הכפרה. שבלתם לא יוכל לבוא לידי כפרה: שירי הדם והקטרת חלבים שאין מעכבין. כצ"ל. דאפילו אם לא שפך השיריים ליסוד הורצה הקרבן וכן אם היסר הקטרת אמורין דכתיב הדם הוא בנפש יכפר: (ה) פוסלת בהילוך. פי' שהמחשבה פוסלת אף אם חישב בשעת הולכת הדם למזבח: בלא הילוך. הדם מן העזרה למזבח ועל כן חשיבה עבודה: אבל אפשר לה שלא בהילוך. והלכך לא חשיבה עבודה למיפסל בה: במקום שהוא צריך להלך. הולכה זו מחשבה פוסלת בה אם חישב בה מחשבת פגול. ואיתא בגמרא כיצד קבלו בחוץ והכניסו לפנים [דהיינו שקבלו להלן מן המזבח והכניסו בפנים לצד המזבח זהו הילוך שצריך להלך קבלו בפנים והוציאו לחוץ [כלומר ריחקו מן המזבח. הנך חוץ ופנים כולהו בעזרה] זהו הילוך שאין צריך להלך: שאין מחשבה וכו'. צ"ל אין דהוא מלתא באנפי נפשיה: בדבר הראוי לעבודה. כגון מנחת חטים אבל מנחת העומר של שעורים הוא אינה ראויה אלא לעבודה זו בלבד להתיר חדש ולא משום קרבן אתיא: ובמי שראוי לעבודה. לאפוקי אם חשב בה כהן בעל מום אין מחשבתו מועלת לפגל הקרבן: ובמקום שהוא כשר לעבודה. לאפוקי כשחישב בעת שנפגם המזבח לא נעשה הקרבן פיגול ע"י מחשבתו [כ"ז מבואר במנחות דף ה:]: (ו) אלא באכילת בשר. היינו על אכילת בשר לאכול חוץ לזמנו: מנין לרבות זריקה וכו'. פי' אם חשב בשעת שחיטה וקבלה לזרוק או להקטיר חלבים או לשפוך שיריים ליסוד חוץ לזמנו מנין דהוי פיגול עי"ן: אכילה לאדם ואכילה למזבח. בשתיהן נעשה פיגול אם

חישב

(ט) ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת. אין לי אלא אכילתן לב' ימים מנין שאף תחילת זביחתן לא תהיה אלא על מנת להאכל לב' ימים ת"ל וכי תזבחו זבח שלמים לה' ביום זבחכם יאכל וממחרת שאין ת"ל אלא אם אינו עניין לאכילה תנהו עניין לזביחה שאף תחילת זביחתן לא תהא אלא ע"מ להאכל לשני ימים: (י) אין לי אלא שלמים מנין לכל הנאכלים לב' ימים שלא תהא זביחתן אלא ע"מ להאכל לב' ימים ו) ת"ל (תזבחו זבח שלמים) וכי תזבחו זבח שלמים לרבות כל הנאכלים לב' ימים שלא תהא תחילת זביחתן אלא ע"מ להאכל לשני ימים: (יא) ביום הקריבו את זבחו יאכל מצוה לאכול ממנו ז) ביום הראשון. יכול לשני ימים ת"ל וממחרת. אי ממחרת יכול מצוה לאוכלו לשני ימים ת"ל והנותר אם הותיר הותיר: (יב) או והנותר יכול אם הותירו כולו יהא פסול ת"ל יאכל ואפילו כולו: (יג) יכול יהיה נאכל אור לשלישי ודין הוא זבחים נאכלים ליום אחד וזבחים נאכלים לשני ימים מה זבחים הנאכלים ליום אחד לילו אחריו אף זבחים הנאכלים ח) לשני ימים לילו אחריו ת"ל עד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלישי: (יד) יכול ישרף מיד ודין הוא זבחים נאכלים ליום אחד זבחים נאכלים לב' ימים מה זבחים הנאכלים ליום אחד תכף ט) זמן אכילתן שריפתן אף זבחים הנאכלים לב' ימים תכף לאכילתן שרפתן ת"ל ביום ביום הוא נשרף ואין נשרף בלילה. או אינו אומר בשלישי ישרף עבר שלישי לא ישרף ת"ל ישרף אפילו לעולם: (טו) מבשר ולא העצמות ולא מן הגידין ולא מן הקרניים ולא מן הטלפיים. זבח פרט לעובר ולשיליא. ביום השלישי באש ישרף בנה אב לכל הנשרפים שלא יהיו נשרפים אלא ביום:

פרשתא ח.

(א) **ואם** האכל יאכל ביום השלשי לא ירצה א"ר אליעזר כוף אזנך לשמוע א) שהשוחט את זבחו ע"מ לאוכלו ביום השלישי הרי זה בלא ירצה. אמר ר"ע שומע אני אם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה אם אכל ממנו ביום השלישי יהיה פסול וא"א לומר כן מאחר שהוכשר יחזור ויפסל הן ב) אם מצינו בזב וזבה ושומרת יום כנגד יום שהן בחזקת טהרה

הגהות הגר"א הלכה י ו) ת"ל וכי תזבחו זבח לרבית כו' כצ"ל [וכן העתיק לקמן בפרשה קדשים ובאדרת אליהו דהריבוי הוא מזבח: הלכה יא ז) ביום הראשון יכול לשני ימים כו' כצ"ל (איני יודע כונתו ואולי ט"ס הוא וצ"ל יכול ליום אחד וכו' וכן איתא באדרת אליהו): הלכה יג ח) לשני ימים ולילה אחריהם כצ"ל: הלכה יד ט) זמן צ"ל לזמן: פרשתא ח הלכה א א) שהשוחט צ"ל במחשב לאכול מזבחו ביום השלישי כו': ב) אם מיותר וצ"ל הן מצינו בזב וכו':

ב י א ו ר

(ט) ת"ל וכי תזבחו. בפרשה קדשים שאין ת"ל שהרי כבר כתב בפרשה לו: (י) ת"ל וכי תזבחו זבח. כצ"ל. וכן איתא לקמן בפ' קדשים וכן גרס הגר"א ומתיבת זבח קדייק דהוא יתירא: (יא) ביום וכו' מצוה לאכול ממנו ביום הראשון. דאל"ה הו"ל לומר ביום הקריבו את זבחו וממחרת יאכל ומשו"ה אמר דלהורות בא דעיקר מצוה היא לאכול ביום הראשון: יכול לשני ימים. הרבה מפרשים יגעו על הברייתא הזו והניחו אותה זה בכה וזה בכה ולפי הגרסא מהגר"א באדרת אלי' שגירסתו יכול ליום אחד ויעלה הכל כהוגן וזהו ביאורו יכול ליום אחד היינו שלעיכובא הוא יום אחד ואח"כ יהיה עליו שם נותר ת"ל וממחרת אי ממחרת יכול מצוה לאוכלו לשני ימים היינו דהמ"ע הוא יום שני כמו יום הראשון והאי דכתב יאכל וממחרת היינו רק משום דזריזין מקדימין למצות ת"ל והנותר משמע מזה דרק אם הותיר רשות לאכלו גם ביום שני אבל עיקר המצוה הוא ביום הראשון: (יב) אי והנותר יכול אם הותירו כולו וכו'. דהו"א והנותר היינו הנותר מאכילתו שלא אכלו כולו ביום הראשון כעין מה שכתוב ותאכל ותשבע ותותר אבל אם לא אכל כלל ביום הראשון לא מצי לאכלו ביום שני: ת"ל יאכל ואפילו כולו. דהאי יאכל קרא יתירא הוא דהו"ל לכתוב וממחרת הנותר ממנו: (יג) אף זבחים הנאכלים לשני ימים לילה אחריהם. כצ"ל: ת"ל עד יום. בפרשה קדשים דהו"ל לכתוב והנותר ליום השלישי: (יד) תיכף לזמן אכילתן. כצ"ל: אף זבחים וכו' תיכף לאכילתן שריפתן. היינו באור שלישי שכבר נגמר אכילתן. והכא לא קאמר הברייתא זמן אכילתן דעלם זמנו הוא רק ביום הראשון כנ"ל: ת"ל ביום. היינו בפרשה שלנו: לא ישרף. אלא יקבר: ת"ל ישרף אפילו לעולם. פי' הראב"ד מדקרינא ישרף ולא קרינא ישרוף: (טו) מבשר ולא העצמות וכו'. דלאו בכלל בשר נינהו ואין בהן משום נותר: פרט לעובר ולשליא. דשליא פירשא בעלמא הוא ועובר קסבר וולדות קדשים בהווייתן הן קדושים ולא במעי אמן לפיכך אינן בכלל קדשים שניתותרו [הראב"ד] ועיין בסוף תמורה: בנה אב לכל הנשרפים וכו'. כמה מצינו מנותר וזו היא מדה בתורה:

פרשתא ח (א) כוף אזנך לשמוע וכו'. היינו שלא תפרש המקרא כפשוטו דמיירי במי שעשה העבודה כדין אלא שאח"כ אכל הקרבן שלא בזמנו דזה א"א לומר דאחר שהוכשר בעבודת דמו כתקונו יחזור ויפסל אלא הכתוב מיירי במחשב בשעת עבודה לאכול מזבחו ביום השלישי. ומאי דנקט שהשוחט לאו דוקא דה"ה בכל ד' עבודות הדם. ועיין בהגהות הגר"א דגרס במחשב לאכול כו' כגרסת הגמרא משום דלקמן בה"ד קאמר יכול אין מחשבה פוסלת אלא בזריקה וכו': הרי זה בלא ירצה. שנפסל הקרבן לאפוקי אם עשה העבודות כדין ואח"כ קלקל שאכלו שלא בזמנו או שלא אכלו כלל לא נפסל הקרבן: אמר ר"ע שומע אני וכו'. פי' שכונת הכתוב כפשוטו וכונתו היתה לפרש דבריו כמו שאמר אח"כ הן מצינו אלא שר"א הפסיקו ואמר לו וא"א לומר כן דמאחר שהוכשר יחזור ויפסל בתמיה: הן מצינו. כצ"ל ופי' השיב ר"ע לפרש דבריו הן מצינו בזב וזבה בשביעי שלהן וכן בשומרת יום כנגד יום באחד עשר יום שבין נדה לנדה בשני שלה: שהן בחזקת טהרה. שכבר כלה מנינם דמקצת היום ככולו וטבילתן ביום וכשראו אחר טבילתן בו ביום סתרו טהרתן ואדם וכלים שנגעו בהן היום אחר טבילתן טמאים למפרע כדתנן בפ"ק דזבחים משנה ב' גבי זב ראה זוב אפילו יום שביעי סותר שלפניו וה"נ תנן גבי שומרת יום בפרק בתרא דנדה ושוין ברואה היום אחד

עשר

ליום אחד. ג) ואין לי אלא תודה מנין לרבות את הלחם ת"ל קרבנו. מנין לרבות הוולדות והתמורות ת"ל ובשר. מנין לרבות חטאת ואשם ת"ל זבח. מנין לרבות שלמי נזיר ושלמים הבאים מחמת פסח ת"ל שלמיו: (ב) ביום קרבנו יאכל אין לי אלא אכילתם ליום אחד ומנין אף תחילת זביחתן לא תהא אלא על מנת לאכול ליום אחד: (ג) ת"ל וכי תזבחו זבח תודה לה' לרצונכם תזבחו ביום ההוא יאכל שאין ת"ל אלא אם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לזביחה שאף תחילת זביחתה לא תהא אלא ע"מ להאכל ליום אחד: (ד) אין לי אלא תודה מנין לרבות לכל הנאכלים ליום אחד שלא תהא זביחתן אלא ע"מ להאכל ליום אחד ת"ל וכי תזבחו זבח לרבות כל הנאכלים ליום אחד שלא תהא זביחתן אלא ע"מ להאכל ליום אחד: (ה) לא יניח ממנו עד בוקר אבל אוכל הוא כל הלילה א"כ למה אמרו חכמים עד חצות להרחיק מן העבירה אבל אין מחשבה פוסלת בהם ואין חייבין עליה משום נותר עד שיעלה עמוד השחר: (ו) ואם נדר או נדבה זבח קרבנו הרי זה בא ללמד על הנאכלים לשני ימים שנאכלים לשני ימים. אין לי אלא שלמים ג) מנין לרבות את החגיגה. ארבה את החגיגה הבאה בזמנה מנין חגיגה הבאה מחמת פסח חגיגה הבאה תשלומים שלמים הבאים בתוך המועד שלמים הבאים לאחר המועד ת"ל נדר ואם נדר או נדבה: (ז) ד) מתוך שנאמר לא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר לימד על חגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד. יכול ליום ולילה אחד ת"ל לבקר הרי בקר שני אמור. או אינו אלא בקר ראשון ומה אני מקיים חגיגה הנאכלת לשני ימים חוץ מזו ת"ל נדר ואם נדר או נדבה: (ח) ומנין לרבות את התמורות ואת הוולדות ת"ל נדר ואם נדר או נדבה. מנין לרבות את הבכור ואת המעשר ה) ת"ל אם זבח:

הגהות הגר"א ג) ואין לי אלא תודה צ"ל חליפין ותמורות וולדות מנין ת"ל ובשר חטאת ואשם מנין ת"ל זבח ומנין לרבות שלמי נזיר ושלמים הבאים מחמת הפסח ת"ל שלמיו לחמי תודה וחלות ורקיקין שבנזיר מנין ת"ל קרבן [כן הוא לשון הברייתא המובאת בגמרא שנדרש הקרא כסדר ודרשא אחרונה הוא מקרבנו]: **הלכה ו** ג) מנין לרבות את החגיגה ארבה את החגיגה הבאה בזמנה חגיגה הבאה תשלומין שלמים כו' עד הלכה ז'. **הלכה ז** ד) צ"ל חגיגה הבאה מחמת פסח מנין מתוך שנאמר לא ילין כו' [דלפי מה שאיתא בגירסתנו הוא סותר למה שדרש בהלכה ז' מקרא אחרינא]: **הלכה ח** ה) ת"ל אם זבח צ"ל ת"ל זבח [דאם לא כתיב בתורה וכ"כ הק"א]:

ביאור

[הגר"א וכן איתא בזבחים ל"ו.]: ת"ל קרבנו. לרבות לחמי תודה שקרויים קרבן והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה. ובגמרא איתא דחלות ורקיקין שבנזיר ג"כ ילפינן מניה דזמנו ליום ולילה. ובאמת חלות ורקיקין שבנזיר אתקוש לעיל בספי"א ללחמי תודה לענין שיעור הבאת הקמח לזה וה"ה לענין זמן אכילתן: הולדות והתמורות. ולד תודה ותמורת תודה כולן קרבין כדאמרינן בבכורות (דף יד) מקרא: ת"ל ובשר. דהוי ליה למכתב ותודתו ביומו יאכל הוי ליה קרא יתירא לדרשא. והנה בגמרא שם מרבינן מזה גם החילופים [דהיינו במפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה הויא שניה חליפי תודה וקריבה כדילפינן לעיל פי"א] וכן הגיה הגר"א כאן: ת"ל זבח. ושאר קדשי קדשים הנאכלין ילפינן מנייהו: שלמי נזיר. לפי שטעון לחם כמותה: ושלמים הבאים מחמת פסח. היינו מותר הפסח דקימא לן מותר הפסח קרב שלמים כדלעיל (ויקרא דיבורא דנדבה פרק י"ח הלכה ד') ולפי שבאה מחמת פסח זמן אכילתה כפסח: (ג) ת"ל וכו'. ויקרא כ"ב פסוק כ"ט ל': אם אינו ענין לאכילה. דנפקא לן מקרא קמא: שלא תהא אלא וכו'. ר"ל שלא יחשב בזביחה מחשבת חוץ לזמנו: (ה) להרחיק מן העבירה. שלא יבוא לאכלו אחר עלות השחר ויתחייב כרת: אבל אין מחשבה פוסלת. שאם חישב לאכול אחר חצות לא פסלו: ואין חייבין וכו'. אם עבר ואכלן אחר חצות אינו חייב כ"א מכות מרדות מדרבנן: עד שיעלה עה"ש. שאז נעשה נותר גמור מדאורייתא וחייבים עליו ואם חישב לאכול משיעלה עה"ש פיגל: (ו) אין לי אלא שלמים. דבשלמים משתעי דכתיב בתריה ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו: הבאה בזמנה. ביו"ט ראשון: מנין חגיגה הבאה תשלומין. כצ"ל [הגר"א. ותיבת חגיגה הבאה מחמת פסח (שהוא חגיגת י"ד) מחקו ומקומה בתחלת הלכה ז' לקמיה] כגון אם לא חג ביו"ט א' שיש לו תשלומין כל שבעה: שלמים הבאים בתוך המועד. הם שלמי שמחה שחייב אדם להקריב שלמים נוספים על שלמי חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם: שלמים הבאים אחר המועד. שהפרישן לשלמי שמחה ונותרו עד אחר המועד: ת"ל נדר ואם נדר או נדבה. ר"ל דהו"ל לומר נדר וכתב ואם נדר בא לרבות אלו: (ז) מתוך שנאמר וכו'. נ"ל מתחלה חגיגה הבאה עם הפסח מנין מתוך וכו' אשר תזבח בערב. בחגיגת י"ד מיירי שנשחטת עם הפסח בערב דהא ליכא למימר בערב של יו"ט הראשון עצמו קאמר קרא דא"כ מאי בערב הלא שחיטתן כל היום כולו: לשני ימים. דהאי בקר בקר של ששה עשר הוא: יכול ליום ולילה אחד. דהאי בקר בוקרו של ט"ו קאמר: ת"ל לבקר. פי' כשהוא אומר ביום הראשון לבקר מכלל דנאכלת כל יום הראשון של יו"ט וקאמר לבקר דלא תלין עד בקר שני: או אינו אלא בקר ראשון. מפרש בגמרא [פסחים עא:] דה"ק דלמא בשתי חגיגות הכתוב מדבר אחת בחגיגת י"ד ואחת בחגיגת ט"ו ולא ילין אתרוייהו קאי. והכי משמע קרא לא ילין מבשר חגיגת י"ד אשר תזבח בערב והיינו עד הבקר דסתם לינה הוא עד בקר וגם אשר תזבח ביום הראשון דהיינו חגיגת ט"ו לא ילין לבקר של ששה עשר: ומה אני מקיים. פי' דהדר אמר תנא אם נאמר דעל שתי החגיגות אמר קרא דנאכלות ליום ולילה באיזה חגיגה חוץ מזו אקיים מה שאני מוצא בקרא אחרינא דנאכלות לשני ימים הרי השוית את כולן וא"ת היכן אני מוצא זה ת"ל אם נדר האי אם בא לרבות עוד דבר דנאכל לשני ימים והוא על החגיגה וא"כ ע"כ האי אם נדר בא לרבות על חגיגת ט"ו וקרא דלא ילין אתי לחגיגת י"ד דנאכלת לשני ימים והאי לבקר היינו בקר שני וכנ"ל: (ח) התמורות. של הנאכלות לשני ימים: ת"ל נדר ואם נדר או נדבה. בק"א פירש דהריבוי מן הוי"ו דואם נדר והגר"א באדרת אלי' פירש מן או דלגבי נדבה: ת"ל אם זבח. נ"ל ת"ל זבח. דהאי זבח יתירא הוא ואתי לרבות:

ת"ל

לדרך זו נאמר כאן תרומה ונאמר בביכורים תרומה מה תרומה ביכורים אין לה שיעור אף זו אין לה שיעור: (ג) נראה למי דומה דנים תרומה שאין אחריה תרומה מתרומה שאין אחריה תרומה ואל תוכיח תרומת בכורים שיש אחריה תרומה. או כלך לדרך זו ג) דנים תרומה הנאכלת במקום תרומה מתרומה הנאכלת במקום תרומה ואל תוכיח תרומת מעשר שאינה נאכלת במקום תרומה ת"ל ממנו תרומה לה' לג"ש מה ממנו תרומה לה' האמור להלן אחד מעשרה אף ממנו תרומה לה' האמור כאן אחד מעשרה: (ד) למדנו לתרומה שהיא אחד מעשרה אבל איני יודע מכמה היא חלה הריני דן נאמר כאן לחם חמץ ונאמר להלן חמץ בשתי הלחם מה חמץ האמור בשתי הלחם עשרון לחלה אף לחם חמץ האמור כאן עשרון לחלה: (ה) או כלך לדרך זו נאמרו כאן חלות ונאמרו חלות בלחם הפנים מה חלות האמור בלחם הפנים שני עשרונים לחלה אף חלה האמור כאן שני עשרונים לחלה: (ו) נראה למי דומה דנין מנחה שהיא באה חמץ ובאה עם הזבח ממנחה שבאה חמין ובאה עם הזבח ואל יוכיח לחם הפנים שאינו בא חמץ ואינו בא עם הזבח: (ז) או כלך לדרך זו דנים מנחה שהיא באה מהארץ ומחוצה לארץ מן החדש ומן הישן ממנחה שהיא באה מן הארץ ומן ח"ל ומן החדש ומן הישן ואל יוכיחו שתי הלחם שאינן באות אלא מן הארץ ואין באות אלא מן החדש ת"ל ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שאין ת"ל תביאו אלא מה שאתה מביא ממקום אחר הרי הוא כזה מה זו עשרון לחלה אף מה שאתה מביא ממקום אחר עשרון לחלה: (ח) או מה אלו שני עשרונים אף חללו שנים עשרונים: (ט) למדנו לחמץ שהיא עשרה עשרונות ומנין למצה שהיא עשרה עשרונות ת"ל על חלת לחם חמץ כנגד חמץ הביא מצה מה חמץ עשרה עשרונים אף מצה עשרה עשרונים. יכול עשרה עשרונים שבמצה לא יהו כולן אלא קרבן אחד ת"ל והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן וסלת מרבכת חלת בלולות בשמן ואומר והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' נמצאו שלשה עשרונים ד) ושליש קרבן אחד לכל מין ונמצאו שליש עשרון ונמצאו לחמה של תודה מ' חלות נוטל אחד מהם מכל מין הרי ארבע חלות ונותן לכהן והכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה והשאר נאכל לבעלים:

פרק יב.

(א) **ובשר** זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל הרי זה בא ללמד על הנאכלים ליום א' א) שאכילתם

הגהות הגר"א **הלכה ג** ג) דנין תרומה הנאכלת במקום המיוחד מתרומה הנאכלת במקום המיוחד כו' שאינה נאכלת במקום המיוחד כצ"ל: **הלכה ח** ג) ת"ל תהיינה אלו שני עשרונים מ"ס [ר"ל דמוחק התיבות אלו שני עשרונים וכן הגירסא בילקוט ובגמרא]: **הלכה ט** ז) ושליש לכל מין ומין ושליש חלות לעשרון ונמצאו לחמי תודה מ' כצ"ל: **פרק יב הלכה א** א) שאכילתן ליום ולילה:

ביאור

(ב) ונאמר בבכורים תרומה. דאמר מר ותרומת ידך אלו הבכורים: מה תרומה דבכורים אין להו שיעור. דכמה שירצה מביא כדאיתא בפ"א דפאה: (ג) מתרומה שאין אחריה תרומה. דכיון שנטל תרומת מעשר אין מפרישין שוב ממנה תרומה אחרת: שיש אחריה תרומה. שהרי עדיין יש לו להפריש כל תרומותיו: במקום תרומה. אין לו ביאור והגר"א הגיה במקום המיוחד והוא ירושלים מתרומה הנאכלת במקום המיוחד, דהיינו בכורים שג"כ נאכל בירושלים: ואל תוכיח תרומת מעשר שאינה נאכלת במקום המיוחד כנ"ל. אלא בכל מקום: (ד) שהיא אחד מעשרה. וממילא צריך לעשות מכל מין עשר חלות שלא יטול פרוס כנ"ל: איני יודע מכמה. קמח הוא עושה החלה של חמץ: מה חמץ וכו' עשרון לחלה, דכתיב שתים שני עשרונים: תודה ושתי הלחם באין מנחת חמץ עם הזבח: אף לחם האמור כאן עשרון לחלה. נמצא לעשר חלות עשרה עשרונים: (ה) מה חלות וכו' שני עשרונים לחלה. כדכתיב שני עשרונים יהיה החלה האחת: (ו) ובאה עם הזבח. כמותה דחמץ בגלל תודה ושתי הלחם בגלל כבשים: שאינו בא חמץ. כדתנן כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם (מנחות נב:): ואינו בא עם הזבח. אלא בגלל עצמו: (ז) או כלך לדרך זו. היינו דהדר פריך דאדרבה יותר הו"ל למילף מלחם הפנים: דנים וכו' ממנחה וכו'. כדתנן כל קרבנות הצבור והיחיד באין מן הארץ ומחו"ל מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושתי הלחם: שאינן באות אלא מן הארץ. דכתיב בהו ממושבותיכם: ואין באות אלא מן החדש. דכתיב מנחה חדשה (ויקרא כג): שאין ת"ל תביאו. שהרי כבר נאמר והקרבתם מנחה חדשה ומאי למימר ממושבותיכם תנופה אלא בא לרבות חמץ שבתודה לומר לך שכל מה שאתה מביא ממקום אחר שהוא כעין זה דהיינו חמץ ועם הזבח יהיה דינו ג"כ כזה: (ח) אי מה להלן. בשתי הלחם שני עשרונים ותו לא אף כאן שתי עשרונים ותו לא: ת"ל תהיינה. בשני יודין ויו"ד יתירא לרבויי ואע"ג דכתיב בשתי הלחם יליף לתודה באם אינו ענין לשתי הלחם תנהו ענין לחמץ שבתודה דליהוו עשרה עשרונים: [ותיבת אלו שני עשרונים מחקו הגר"א וכן בגמרא ובילקוט ליתא]: (ט) יכול וכו'. יהו כולן קרבן אחד. פי' רצה חלות מביא רצה רקיקין מביא רצה רבוכה מביא כדאשכחן במנחת מאפה רצה זה מביא רצה זה מביא ולעולם רק מין אחד מביא כמו שהחמץ שלו מין אחד: ת"ל והקריב וכו' חלות בלולות בשמן. הרי כאן ארבעה מינין: ואומר והקריב ממנו אחד מכל קרבן. שהוא אחד מעשרה כנ"ל הרי כאן ארבעים חלות שלשים מהן מצה וע"ז היה עשרה עשרון נמצא כל מין ומין דהיינו חלות או רקיקין או רבוכה היה בו ג' עשרונים ושליש עשרון וזהו שסיים נמצא ג' עשרונים וכו': ונמצא שלש לעשרון. כנ"ל. דהיינו שלש חלות לעשרון:

פרק יב (א) שאכילתן ליום אחד. נ"ל שאכילתן ליום ולילה כגר"א

וי"א יום שבין נידה לנידה הלכה למשה מסיני: (ז) סולת מורבכת למדנו לרבוכה שהיא סולת. מנין לכולן שיהו סולת ג) ת"ל סולת חלות מה חלות האמורות ברבוכה סולת אף חלות האמורות בכולן סולת: (ח) והלא רקיקים לא נאמר בהם חלות ומנין שיהיו סולת ת"ל מצות מצות מה מצות האמורה בחלות סולת אף מצות האמורות ברקיקים סולת: (ט) אם נפשך לומר ד) סולת מורבכת הרי הוא כמוסיף על רבוכה מה רבוכה סולת אף כולם סולת: (י) על חלות לחם חמץ כנגד חמץ יביא מצה מה חמץ עשרה עשרונות אף מצה עשרה עשרונות. על חלות לחם חמץ מלמד שאין הלחם מתקדש עד שיקרמו פניה בתנור. יקריב קרבנו על זבח מלמד ה) שאין הזבח מתקדש אלא בשחיטה. על זבח תודת מלמד שאין הלחם מתקדש עד שתהא שחיטתה לשום תודה. ו) מיכן אמרו שחטה לשמה וזרק דמה שלא לשמה הלחם מקודש. ר"א ברבי שמעון אומר אין הלחם מקודש: (יא) שלמיו לרבות שלמי נזיר. יכול לכל האמור בענין ת"ל בו מצות מצות הוא בא ז) ואינו בא חמץ. הא מה אני מקיים שלמיו לרבות שלמי נזיר לעשרה קבים ירושלמיות ולרביעית שמן:

פרשתא ז.

(א) **והקריב** ממנו מן המחובר. אחד שלא יטול פרוס. מכל קרבן שיהו כל הקרבנות שוים א) שלא יטול מן הקרבן על חבירו. תרומה לה' איני יודע כמה הריני דן נאמר כאן תרומה ונאמר תרומה בתרומת מעשר מה תרומת מעשר אחד מעשרה אף כאן אחד מעשרה: (ב) או כלך

הגהות הגר"א **הלכה ז** ג) ת"ל חלות חלות כצ"ל [וכן הוא לשון הגמרא בזבחים דף נ']: **הלכה ט** ד) סולת צ"ל וסולת: **הלכה י** ה) שאין הזבח צ"ל שאין הלחם: ו) מכאן אמרו שחטן לשמן וזרק דמן לשמן קדש הלחם שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן לא קדש הלחם שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן קדוש ואינו קדוש דברי רבי ר' אליעזר ברבי שמעון אומר לעולם אינו קדוש עד שישחוט ויזרוק דמן לשמן כצ"ל: **הלכה יא** ז) ואינו בא חמץ מ"ס וצ"ל אינו בא רבוכה ומפרש בגמרא רב פפא ותנא דבי ר' ישמעאל כלל ופרט: **פרשתא ז הלכה א** א) ושלא יטול מן הקרבן על חברו כצ"ל [נראה שדעתו שהם ענינים נפרדים וכן ביאר באדרת אליהו]:

ביאור

ואחד עשר יום שבין נדה לנדה. בין סוף נדה לתחלת נדה שמשכלו ימי נדה אינה חוזרת להיות נדה לישב לראיה אחת ששה והוא בין ראתה בהן בין לא ראתה עד שיכלו י"א יום ואותן י"א יום דין אחד להם שהרואה בהן ג' ימים רצופים ה"ז זבה וצריכה שבעה נקיים והרואה בהן יום אחד או ב' ימים שומרת יום אחד: (ז) למדנו לרבוכה. חלות מבושלות במים תחלה שבאה סלת ולא קמח: מנין לכולן. חלות ורקיקין ולחם חמץ: ת"ל סלת חלות. גבי רבוכה דהכי כתיב סלת מורבכת חלות וילפינן חלות חלות לגז"ש: אף חלות האמורות בכולן. חלות מצות בלולות בשמן על חלות לחם חמץ: (ח) והלא רקיקין לא נאמר בהם חלות. אימא יכשרו לבוא קמח: מה מצות האמורות בחלות סלת. דככר ילפינן ליה מגז"ש דרבוכה: (ט) ואם נפשך לומר. דלא ניחא לך לימודנו שהם תחלה בפסוק וסלת מורבכת כתב בסוף ומדשבקיה עד הכא אלמא הוא דהוי סולת אבל הנך לא להכי אמר וסלת מורבכת מדכתיב בוי"ו מוסיף על ענין ראשון ללמד עליון מתחתון: סלת מורבכת. צ"ל וסולת. [הגר"א] ופשוט: הרי הוא כמוסיף על רבוכה. פי' הרי הוא כמוסיף שאר הנזכרים למעלה על רבוכה. וחלת לחם חמץ דכתיב בסוף ילפינן ליה דהוא סלת מגז"ש דחלות חלות: (י) כנגד חמץ. היינו כפי שיעור שהביא סלת לצורך לחם חמץ כן הבא לצורך מצה: מה חמץ עשרה עשרונות. כדיליף לקמיה: מלמד שאין הלחם מתקדש. היינו דלקמיה ילפינן דהלחם מתקדש קדושת הגוף [ליפסל ביוצא ובטבו"י ובמחוסר כפורים ובלינה] בשחיטת הזבח ואשמועינן הכא דאין שם לחם עליו להתקדש ע"י השחיטה כ"ז שלא קרמו פניו בתנור מדכתיב לחם ואין לחם אלא האפוי בתנור כדכתיב ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד: יקריב קרבנו על זבח מלמד וכו'. קרבנו דהיינו לחם מתקדש ע"י זבח: שאין הלחם מתקדש. כצ"ל: על זבח תודת. משמע זבח לשם תודה שצריך לשוחטו לשמו ואז מתקדש הלחם: הלחם מקודש. דעיקר תלוי בשחיטה מדכתיב זבח. ועיין בהגהות הגר"א וכדבריו איתא בתוספתא למנחות פ"ה משנה ג' בגירסת אור הגנוז שם וכ"מ בפסחים דף יג ע"ב בגמרא ע"ש דמדמה תודה לכבשי עצרת ועיין ברא"ב"ד ומשמע ג"כ דהיה לו הגירסא כמו שכתב הגר"א: אין הלחם מקודש. כלל ואפילו ביוצא אינו נפסל אבל לדעת רבי נפסל ביוצא וע"ש בדף מ"ז דאף לדעת רבי אינו מקודש גמור כיון שנזרק שלא לשמה ולכו"ע בין לאביי בין לרבא שם אינו ניתר באכילה דהא ממעות תרומת הלשכה בא וזריקת דם לא הותי לשמה דתשתרייה באכילה: (יא) שלמיו. יתירא הוא: לכל האמור בענין. שיטעון אף רבוכה: ת"ל בו. באיל נזיר: מצות. דכתיב מצות סלת חלות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן ופריך הגמרא (דף עח) מאי תלמודא היכי ממעט ממצות ומשני דבר שנאמר בו מצות בתודה דהיינו חלות ורקיקין להיות אתקש המצות האמורות בנזיר אבל לרבוכה דאין כתיב בה מצות לא הוקשו לחם נזיר: ואינו בא חמץ. צ"ל ואינו בא רבוכה [הגר"א] וכן מוכח מגמרא הנ"ל: לעשרה קבין ירושלמיות. שיטענו שיעור סלת זה להשני מינין חלות ורקיקין דכל השלשה מינין מצה של תודה היו ט"ו קבין ירושלמיות כדאיתא במשנה שם ונזיר דלא היה בו אלא שני מינין חלות ורקיקין ולא רבוכה צריך עשרה קבין: ולרביעית שמן. מפני שהמצה כולה של תודה לא היה לה אלא חצי לוג שמן שהוא שתי רביעיות ונותן רביעית אחד לרבוכה ורביעית השני מתחלק לחלות ורקיקין כנ"ל נמצא לנזירות שאין לו רבוכה אין לו אלא רביעית שמן:

פרשתא ז (א) מן המחובר. דבעינן שיהא כל החלות ביחד בשעת תרומה: שלא יטול פרוס. שאם נפרס מקצת הלחם אחר זריקת הדם לא יטול מן הפרוס אלא מן השלם משום דכתיב אחד אבל אם נפרס קודם הלחם פסול כדאיתא במנחות דף מ"ו: שיהא כל הקרבנות שוים שלא וכו'. דהיינו שיטול אחד מכל מין ולא יטול ממין אחד שנים וממין השני לא יטול כלום: איני יודע מכמה. חלות הוא נוטל אחת:

ונאמר

(י) יכול יבא מחיטי ד) (בכסף) מעשר שני ת"ל שלמים אשר יקריב מה שלמים מן הלקוח בכסף מעשר אף לחם מן הלקוח בכסף מעשר: (יא) ומנין לאומר הרי עלי שלמים שלא יביא אלא מן החולין ת"ל וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים א"כ למה נאמר צאן ובקר להקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח מה פסח שהוא בא בחובה ואינו בא אלא מן החולין אף כל דבר שהוא בא בחובה לא יביא אלא מן החולין. הרי עלי תודה הרי עלי שלמים הואיל והם באים חובה לא יביא אלא מן החולין ונסכים בכל מקום לא יבואו אלא מן החולין:

פרק יא.

(א) מהו תודה יקריב מנין אתה אומר המפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה והרי שתיהם עומדות מנין שיביא איזו מהם שירצה ויביא עמה לחם א) שנייה יביא בלא לחם ת"ל תודה יקריב. יכול יהיו שתיהם טעונות לחם ת"ל יקריבנו אחת טעונה לחם ואין שתיהם טעונות לחם: (ב) ומנין לרבות את הולדות ג) ואת התמורות ת"ל אם על תודה. יכול יהיו כולן טעונות לחם ת"ל התודה התודה טעונה לחם ואין ולדה טעונה לחם ולא חילופה ולא תמורתה טעונה לחם: (ג) והקריב על זבח לחייב על כל זבח וזבח. והלא דין הוא ומה במקום שמיעט בלחם ריבה בכבשים כאן שריבה בלחם אינו דין שירבה בכבשים ת"ל והקריב על זבח לחייב על כל זבח וזבח: (ד) והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן. מה ת"ל בשמן שני פעמים. אמר ר"ע אילו נאמר בשמן אחד הייתי אומר הרי היא ככל המנחות ללוג כשהוא אומר בשמן ריבה ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט: (ה) מיעטו לחצי לוג יכול ישליש לחצי לוג שלשת מינים לחלות ולרקיקים ולרבוכה ת"ל סולת מורבכת חלות בלולות בשמן ריבה ואין ריבוי אחר מיעוט אלא לרבות: (ו) כיצד הוא עושה נותן רביעית לרבוכה ורביעית לשני מינים מחצה לחלות ומחצה לרקיקים. ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש מושח את הרקיקים כמין כי ומחזיר את השאר לחלות. אמר לו ר"א בן עזריה לר"ע אפילו אתה אומר כל היום כולו בשמן למעט בשמן לרבות איני שומע לך אלא חצי לוג שמן לתודה ורביעית שמן לנזיר

הגהות הגר"א הלכה י ד) בכסף מיותר: פרק יא הלכה א א) שנייה יביא בלא לחם מיותר [דזה נלמד לבסוף]: הלכה ב ג) ואת התמורות שקריבין תודה ת"ל כו' כצ"ל:

ביאור

אינו בא אלא מן החולין לכן אע"פ שפירש לחמה מן המעשר מיהדר הוא דבעי ולא מלי מיהדר ביה אפילו תוך כדי דיבור דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט: (י) יכול יביא מחטי מעשר שני. היינו שיביא לחמי תודה מן חטי מעשר שני בעלמא: (יא) ומנין לאומר הרי עלי שלמים וכו'. דמהם למדנו לתודה כנ"ל וקאתי לפרושי אנהו גופייהו מנלן: מה פסח וכו' ואינו בא אלא מן החולין. דילפינן מפסח מצרים שהרי לא היה להם עדיין לא הקדשות ולא מעשר: הרי עלי תודה וכו'. כלומר לפיכך האומר הרי עלי שלמים ותודה סתם שמיד נתחייב להביא הרי הוא ככל דבר שבחובה שאינו בא אלא מן החולין: ונסכים בכל מקום. היינו אפילו פירש ואמר הרי עלי שלמים ונסכים מן המעשר לפי שהנסכים לא הוקשו לשלמים כמו שהוקשו לחמי תודה:

פרק יא (א) מהו תודה יקריב. דבקרא קמא כתיב יקריב לד' והדר כתיב אם על תודה יקריבנו והו"מ למכתב וזאת תורת זבח השלמים אשר לד' אם על תודה והקריב למה לי יקריב ולמה לי יקריבנו אלא היקריב בא לרבות דאיזה מהן שירצה יקריב עם הלחם: ת"ל תודה יקריב. מכל מקום איזה תודה שיא [ומה שכתוב בגירסתנו ושניה יביא בלא לחם הוא מיותר [הגר"א] ואגב גררא נקטיה דזה לא נפיק כלל מיקריב]: ת"ל יקריבנו. מיעוטא הוא לאחד ולא לשנים והואיל וריבה הכתוב ומיעט ריבויא להקרבה ומיעוטא מלחם הלכך שניה תיקרב בלא לחם. ועיין במנחות דף ע"ט ע"ב ובליקוטי הלכות שם: (ב) ומנין לרבות וכו'. ואפילו נתכפר בראשונה הויין הני בני הקרבה: אם על. ריבה דכל אלו קרבין תודה: ת"ל התודה. דיתירא הוא דהוי מצי למכתב והקריב על זבח חלות וגו': ולא חילופה. היינו שאבדה והפריש אחרת חילוף תחתיה ונמצאת הראשונה אם קדם והקריבה שוב השניה שהיתה חילופה אינה טעונה לחם: (ג) והקריב על זבח. הו"מ למכתב והקריב התודה ואתי זבח לרבויי לחייבו על כל זבח דהיינו שאם הביא שלש בהמות לתודה חייב לחם על כל אחת ואחת: והלא דין הוא. היינו דאי לאו קרא הו"א למילף מדינא דסגי ליה בהארבעים חלות לכולן: שמיעט בלחם. בעצרת שאינו מביא אלא שתי לחם: ריבה בכבשים. שמביא שני כבשים: כאן שריבה בלחם. ארבעים חלות: אינו דין שירבה בכבשים. היינו שיהיה דיי בזה הלחם על כמה כבשים: (ד) מה ת"ל בשמן בשמן ב"פ. הי"ל לכתוב חלות מצות בלולות ורקיקי מצות משוחים בשמן: ואין ריבוי אחר ריבוי. בגמרא (דף פט.) פריך האי ריבוי אחד הוא דהאחד בשמן צריך לגופיה ומתרץ ה"ק אילו לא נאמר בשמן בלול כלל אלא חלות מצות בלולות בלבד ג"כ הייתי אומר לוג ככל המנחות והשתא שנאמר ב"פ בשמן הוו תרי ריבויי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט: (ה) יכול. אי לא כתיב אלא הני תרי בשמן הו"א: ישליש. יחלוק: חצי הלוג לשלשה מינים. בשוה כבילה לכל מין ומין: ת"ל סולת מורבכת חלות בלולות בשמן. דהאי בשמן יתירא הוא דלא אילטריך דממילא ידעינן שהרבוכה בשמן כדאשכחן בחביתין בשמן תעשה מורבכת: ריבה. להוסיף שמן לרבוכה: ואין ריבוי אחר מיעוט. דתרי בשמן קמאי מסקינן מעיקרא דהוא למעוטי: (ו) מחצה לחלות. לבוללן: ומחצה לרקיקין. למשיחה ומושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה שמינית הלוג שלה: כמין כי. כ"ף יוונית קרויין בלשוננו כי וטובל אצבעו בשמן ומושח על הרקיק: לתודה. היינו חציו לרבוכה וחציו לחלות ורקיקין [רש"י בפרק שתי מדות]: ורביעית שמן לנזיר. לחלות ורקיקין שבו:

ולהד

אינו נוהג בבמה אף הלן לא ינהוג בבמה: (ב) והלא דין הוא ומה העוף שאין המום פוסל בו זמן פוסל בו קדשי במה שהמום פוסל בהן אינו דין שיהא זמן פוסל בהן. לאו מה לעוף שאע"פ שאין המום פוסל בו זמן פוסל בו שכן הזר פוסל בו ג) תאמר בקדשים שהואיל שהמום פוסל בהם שיהא הזמן פוסל בהם שכן אין הזר פוסל בהם. הואיל ואין הזר פוסל בהם לא יהא זמן פוסל בהם ת"ל תורת זבח השלמים אם על תודה לעשות זמן בבמה בזמן אהל מועד: (ג) תורת זבח השלמים אם על תודה מלמד שהתודה נשחטת לשום תודה ולשום שלמים. יכול אף שלמים יהיו נשחטים לשום שלמים ולשום תודה ת"ל זאת: (ד) תורת זבח השלמים אם על תודה מה שלמים טעונה סמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק אף תודה תטעון סמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק: (ה) ג)דברי רבי ישמעאל. אמרו לו מפני שיצאת לידון בדבר החדש יכול אין לה אלא חידושה ת"ל תורת זבח השלמים אם על תודה מה שלמים טעונים סמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק אף תודה טעונים סמיכה ותנופה וחזה ושוק: (ו) תורת זבח השלמים אם על תודה מה שלמים באים מן המעשר אף תודה באה מן המעשר: (ז) אמר הרי עלי סתם יכול יביא מן המעשר ת"ל תורת זבח השלמים מה שלמים פירש מן המעשר מביא מן המעשר לא פירש מן המעשר אין מביא אלא מן החולין אף תודה פירש מן המעשר מביא מן המעשר לא פירש מן המעשר אין מביא אלא מן החולין: (ח) מנין ללחם שמביא מן המעשר ת"ל אשר יקריב מה שלמים באים מן המעשר אף הלחם יביא מן המעשר: (ט) אמר הרי עלי תודה מן המעשר ולא פירש לחמה מן המעשר יכול יביא היא ולחמה מן המעשר ת"ל שלמים אשר יקריב מה שלמים פירש מן המעשר מביא מן המעשר לא פירש מן המעשר אין מביא אלא מן החולין אף הלחם פירש מן המעשר מביא מן המעשר לא פירש מן המעשר אין מביא אלא מן החולין. אמר הרי עלי תודה מן החולין ולחמה מן המעשר הואיל ופירש זה יכול יביא ת"ל שלמים אשר יקריב בזמן שאמר הרי עלי תודה היא ולחמה מן המעשר יביא תודה ולחמה מן המעשר אבל בזמן שאמר הרי עלי תודה מן החולין אע"פ שפירש לחמה מן המעשר לא יביא אלא מן החולין:

הגהות הגר"א הלכה ב ג) תאמר בקדשי במה כצ"ל: הלכה ה ג) דברי ר' ישמעאל מ"ס וצ"ל משום ר"י אמרו מפני כו':

ב י א ו ר

זמן לאכילת קדשים בבמה בשעת היתר הבמות כמו שיש זמן באהל מועד שלמים לשני ימים ולילה אחד ותודה ליום ולילה ושייך בזה שם נותר וגם מחשבת פיגול: הלן. דהיינו שנותר לאחר זמנו: והיוצא. חוץ למחיצתו ותרוייהו בשריפה כדלקמן (פרשה ט' הלכה ג' ד') ואית לן למילפינהו מהדדי: מה היוצא וכו'. דבמה לית לה מחיצה כלל: אף הלן. דהיינו פסול זמן לא ינהוג בבמה: (ב) והלא דין הוא. מק"ו איכא למילף דגם בבמה איכא פסול זמן: שאין המום פוסל בו. דקי"ל תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות: זמן פוסל בו. דלקמן פי"ג הלכה ד' מרבינן עופות לפגול: קדשי במה שהמום פוסל בהן. דכתיב לא תזבח לד' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום ומוקמינן להאי קרא בפ"ב דבכורות (יד ע"ב) דאתי לבמת יחיד: לאו. פי' מהאי דינא לא תילוף להחמיר: שכן הזר פוסל בו. דכתיב הכהן ומלק ולא זר: תאמר בקדשים. היינו בקדשי במה: הואיל ואין הזר פוסל כו'. ר"ל מאי חזית להחמיר מטעם פסול מום אימא להקל בזמן מטעם שכשר בזר כדתניא לקמן (אחרי פ"ע הלכה ז') וזרק הכהן את הדם על מזבח ד' זריקת כהן במזבח ואין זריקת כהן בבמה: ת"ל תורת וכו'. תורת ריבוייא היא לרבות תורה אחת לכל הקדשים בין קדשי אה"מ בין קדשי במה לכל האמור שם בענין דהיינו זמן לתודה זמן לשלמים ומחשבת פגול ונותר נמי מגז"ש יליף מפגול עון עון כדאיתא בכריתות (דף ה): (ג) לשם תודה ולשם שלמים. דהכי אמר רחמנא תודת שלמיו שדי על תודה שם שלמים: תלמוד לומר זאת. מיהו אף דמיעט רחמנא דלא ישחוט לשם תודה משום דהא לא על תודה הביאה ומ"מ בדיעבד אם שחטו לשם תודה כשר אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה: (ד) תורת זבח השלמים אם על תודה. כלומר תו אהני הא דקרי לתודה שלמים דדינה כשלמים: מה שלמים טעונים סמיכה וכו'. כמפורש הכל בקרא: והתנופה וחזה ושוק. משמע דמילי מילי קאמר תנופה באימורים וחזה ושוק ועוד דחזה ושוק יתנן לכהן ומדברי הרב ק"א נראה דגרס ותנופת חזה ושוק: (ה) דברי ר' ישמעאל אמרו לו מפני וכו'. אין לו שום ביאור והגיה הגר"א דל"ל משום ר' ישמעאל אמרו מפני וכו' והיינו דאתי לפרושי למה איצטריך קרא להכי מהיכא תיתי לומר דתודה לאו שלמים היא הרי יש בה לשם ולבעלים ולכהן וכמו גבי שלמים כדתניא לעיל (ויקרא דיבורא דנדבה פט"ז ה"ב) דמה ואימורים למזבח ולחמי התרומה לכהן והעור והבשר לבעלים: מפני שיצאת תודה לידון בדבר החדש. פי' שטעונה לחם משא"כ בשלמים: יכול אין לה אלא חידושה. שכך היא המדה כל דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש וכו' כדלעיל ברים מכילתין: (ו) מה שלמים באים מן המעשר. פי' בזמן שפירש בשעה שנדר להביא שלמים שיביאם ממעות מעשר שני וכדלקמיה ובמנחות פרק התודה (דף פב.) מפיק לה מקראי דאתו שלמים שם שם ממעשר דכתיב וזבחת שלמים ואכלת שם וכתיב במעשר ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו' ואכלת שם לפני אלהיך מה להלן מן המעשר וכו': (ז) אמר הרי עלי. תודה סתם שלא פירש להביאה ממעות מעשר: ת"ל תורת זבח השלמים. כלומר עיקר מילתא דתודה באה מן המעשר הרי למדנו משלמים א"כ דינה כשלמים: אין מביא אלא מן החולין. דהו"ל דבר שבחובה ואינה באה אלא מן החולין כדבסמוך בהלכה י"א אף תודה כן: (ח) ת"ל אשר יקריב. דקרא יתירא הוא להביא לחמי תודה שאף הן כשלמים להביא מן המעשר: (ט) יכול יביא היא ולחמה. פי' אחרי דלחם הוא טפל להתודה יכול שרשאי אף להביא לחם ממעשר: ת"ל שלמים אשר יקריב וכו'. פי' אשר יקריב הרי אתי ללחם כנ"ל והשוהו הכתוב לשלמים: יכול יביא. לחמה מן המעשר כמו שפירש: ת"ל שלמים אשר יקריב. לחם דומיא דשלמים שלא נתחייב להביא מן החולין כלום כשפירש ואמר הרי עלי שלמים מן המעשר הכל בזמן שאמר וכו' שמיד נתחייב בה ובלחמה שאין תודה בלא לחם וכל דבר שבחובה

לאוכלן אוכלים אותן ואת עורותיהם. אבל העולה לפי שנאמר בה והפשיט את העולה צריך הכתוב לומר עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה ד) ונתן לכהן פרט לטבול יום ולמחוסר כיפורים ולאונן ה) יכול לא יחלקו בבשר שהוא לאכילה אבל יחלקו בעורות שאינו לאכילה ת"ל עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה פרט לטבול יום ולמחוסר כיפורים ולאונן:

פרק י

(א) **כל** המנחה אשר תאפה בתנור אמר רבי יוסי ברבי יהודה מנין לאומר הרי עלי עולת מנחה מאפה תנור א) שיביא מחצה חלות ומחצה רקיקים ת"ל כל המנחה אשר תאפה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה מה כל וכל האמור למטה ב' מינים אף כל וכל האמור כאן ב' מינים. וכל נעשה במרחשת ועל מחבת על שום כליין נקראו ולא על שום מעשיהם מה תנור כלי אף מחבת ומרחשת כלי: (ב) לכהן המקריב אותה לו תהיה יכול לו לבדו ת"ל לכל בני אהרן תהיה. יכול לכולן ת"ל לכהן המקריב אותה. הא כיצד זה בית אב המקריבים אותה: (ג) ג) מנין שאין חולקים מנחות כנגד זבחים. ת"ל כל המנחה אשר תאפה בתנור לכל בני אהרן תהיה: (ד) יכול לא יחלקו מנחות מאפה תנור כנגד זבחים אבל יחלקו שאר מנחות כנגד זבחים ת"ל כל נעשה במרחשת ועל מחבת לכל בני אהרן: (ה) יכול לא יחלקו מנחות כנגד זבחים אבל יחלקו עופות כנגד מנחות ת"ל ועל מחבת לכל בני אהרן תהיה: (ו) יכול לא יחלקו עופות כנגד מנחות אבל יחלקו מנחות כנגד מנחות ת"ל וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן: (ז) יכול לא יחלקו מחבת כנגד מרחשת ומרחשת כנגד מחבת אבל יחלקו מחבת כנגד מחבת ומרחשת כנגד מרחשת ת"ל וחרבה לכל בני אהרן תהיה: (ח) יכול לא יחלקו בקדשי קדשים אבל יחלקו בקדשים קלים ת"ל איש כאחיו וסמיך ליה אם על תודה כשם שאין חולקים בקדשי קדשים כך אין חולקים בקדשים קלים: (ט) איש כאחיו האיש חולק אע"פ שבעל מום ואין הקטן חולק אע"פ שהוא תם:

פרשתא ו.

(א) **מנין** לעשות זמן בבמה בזמן אהל מועד הואיל ואמרה תורה א) הלן והיוצא ישרף מה היוצא

הגהות הגר"א ד) ונתן לכהן מיותר וצ"ל אשר הקריב לכהן לו יהיה פרט לטבול יום: ה) יכול צ"ל שיכול:
פרק י הלכה א א) שלא יביא מחצה כצ"ל: הלכה ג ג) מנין שאין חולקין עיין במנחות דף ע"ג:
פרשתא ו הלכה א א) לן ישרף וטמא ישרף מה טמא פסול בבמה אף לן פסול בבמה או כלך לדרך זו לן פסול ויוצא פסול מה יוצא כו' כצ"ל: [נ"ל דדחקו גירסתנו שמתחיל מנין לעשות זמן ומסיים הואיל ואמרה תורה הלן והיוצא וכו' מה היוצא אינו נוהג וכו' אבל קשה מנין לנו דטמא פסול כל זמן דלא ידעינן בלן ועיין זבחים ק"כ ע"ב ברש"י ד"ה לעשות וכו' וצ"ע]:

ביאור

(ה) לפי שנאמר בה והפשיט. והבשר למזבח ועל העור שהזקיקו להפשיט לא אמור מה תהא עליו ולמזבח אינך יכול להביאו דבהדיא פרט הקטר באברים מופשטין ולא פרט לך העור עמהם: ה"ג אשר הקריב לכהן לו יהיה פרט לטבול יום. כצ"ל ותיבת ינתן לכהן מיותר [הגר"א וכן בגמרא ליתא]: לו יהיה. רישיה דקרא המקריב את עולת איש ועליה קאי לו יהיה: פרט לטבול יום וכו'. דלא חזו להקרבה: יכול. כמו שיכול לא יזכו בבשר וכלומר אע"פ שנתמעטו מלחלוק בשר מלאכול לערב הוצרכו למעטן מן העורות: שהוא לאכילה. והן אינן ראוין לאכילת היום: ת"ל עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה. שגם העור ינתן דוקא למי שראוי להקרבה:

פרק י (א) שיביא. צ"ל שלא יביא: מה כל וכל וכו'. בילקוט איתא מה כל וכ"מ במנחות דף ע"ג דהוי"ו של וכל איצטריך לדרשא אחרינא: האמור למטה ב' מינים. דמרחשת ומחבת שני מינין הם ואם הביא מנחה מזה ומנחה מזה לא יצא וכן בלולה בשמן וחריבה שני מינין הן: אף כל האמור כאן. דהיינו חלות ורקיקין של מאפה תנור האמור בויקרא שני מינין הן ואין מצטרפין להדדי: על שום כליין נקראו וכו'. שיש כלי ששמו מרחשת ויש ששמו מחבת והו"ל כאלו אמר קרא מנחה של מרחשת ומנחה של מחבת: ולא על שום מעשיהן. דמרחשת מעשיהן רוחשין שהיה הכלי עמוק ומתקבץ השמן במקום אחד וכשמניח אדם אצבעו על המנחה רוחש ומנענע ומחבת מעשיה קשין שאינה עמוקה אלא שוליה צפין אלא אוגניה ולזה היא קשה. וכ"מ מכל זה דהאומר הרי עלי מחבת אמרינן דכונתו לא היתה למנחה אלא התנדב להביא כלי ששמו מחבת לבית המקדש. והביא ראיה לזה מקרא דכתיב מתחלה בקרא תנור ואח"כ מחבת ומרחשת וילמד תחתון מעליון מה תנור כלי וכו' ובגמרא (דף סג:) הביאו עוד ראיה אחרת מקרא ע"ש: (ב) זה בית אב. שבאותו היום: המקריבים אותה. שמוטל עליהם היום להקריב אע"פ שלא הקריבה אלא אחד מהם: (ג) כנגד זבחים. שלא יאמר הכהן לחבירו טול אתה זבחים ואני מנחות: לכל בני אהרן תהיה. שלא יחלקו זה כנגד זה אלא בין כולם יחלקו המנחות: (ד) יכול לא יחלקו מנחת מאפה תנור וכו'. הגר"א ציין עיין במנחות עג. ור"ל דשם ליתא להאי בבא ובאמת לכל הבבות שאמר יכול וכו' יש שם סברא לזה כדלקמיה משא"כ בזה: (ה) יכול לא יחלקו מנחות כנגד זבחים. שהרי לא קמו תחתיהן בדלות: אבל יחלקו עופות כנגד מנחות. שהמתחייב קינין ואין לו יכול להביא מנחה: ת"ל ועל מחבת וגו'. בגמרא איתא ת"ל וכל נעשה במרחשת: (ו) עופות כנגד מנחות. שהללו מיני קמחין והללו מיני דמים: אבל יחלקו מנחות כנגד מנחות. בגמרא איתא אבל יחלקו עופות כנגד זבחים שהללו והללו מיני דמים: ת"ל וכו'. עיין בגמרא: (ז) מחבת כנגד מרחשת. שזו מעשיה קשין וזו מעשיה רכין: (ח) ת"ל איש כאחיו וסמיך ליה ואם על תודה. [גמרא] וכתוב זה בתר וזאת תורת זבח השלמים לומר שאין חולקין תודה נגד שלמים: (ט) איש חולק אע"פ שהוא בעל מום. זה כבר כתוב למעלה ועיקר אתי למעוטי דאין קטן חולק:

פרשתא ו (א) זמן בבמה כזמן אהל מועד. דהיינו שיהיה

נאמר פסח הוא. אמר להם אף נאמר אשם הוא: (ט) כל זכר לרבות בעלי מומים. למה אם לאכילה כבר אמור אם למחלוקת כבר אמור ואם בעלי מומים קבועים כבר אמורין ואם בעלי מומים עוברים כבר אמורים. אם כן למה נאמר כל זכר לרבות בעלי מומים. שיכול אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום נולד בעל מום ממעי אמו מנין ו) ת"ל בכהנים: (י) יאכלנו כשר ולא פסול. קודש קדשים לרבות זבחי שלמי צבור שלא יהו נאכלים אלא לזכרי כהונה. הוא פרט לתודה ואיל נזיר:

פרק ט.

(א) כחטאת כאשם מה חטאת מן החולין בידו הימנית וביום אף אשם מן החולין ובידו הימנית וביום. תורה אחת להם לסמיכה. הכהן אשר יכפר בו לו יהיה פרט לטבול יום ולמחוסר כיפורים ואונן. והכהן המקריב את עולת איש פרט לעולת הקדש דברי רבי יהודה. א) רבי יוסי ב"ר יהודה אומר אף עולת הגר. עולת איש אין לי אלא עולת איש עולת גרים נשים ועבדים מנין ת"ל עור העולה ריבה א"כ למה נאמר עולת איש עולה שעלתה לאיש פרט לשנשחטה חוץ למקומה: (ב) יכול ב) שאני מרבה אף אם נשחטה שלא לשמה הואיל ולא עלתה לבעלים לשום חובה לא יהיו הכהנים זכאים בעורה ת"ל עור העולה ריבה. אין לי אלא עור העולה עורות קדשי קדשים מנין ת"ל אשר הקריב. יכול שאני מרבה אף עורות ק"ק ת"ל העולה מה עולה מיוחדת קדשי קדשים יצאו קדשים קלים: (ג) רבי ישמעאל אומר עור העולה אין לי אלא עור העולה עורות קדשי קדשים מנין ודין הוא ומה אם במקום שלא זכו כהנים בבשר זכו בעורות כאן שזכו בבשר אינו דין שיזכו בעורות מזבח יוכיח שזכה בבשר ולא זכה בעורות: (ד) לא אם אמרת במזבח שלא זכו במקצתם תאמר בכהנים שזכו במקצתם הואיל וזכו במקצתם יזכו בכולן. רבי אומר כל עצמינו לא הוצרכנו אלא לעור העולה בלבד שבכל המקום העור מהלך אחר הבשר פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים עורותיהם נשרפים עמהם שנאמר ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם: (ה) חטאת ואשם וזבחי שלמי ציבור ניתנים מתנה לכהן ג) לעולה רצו להפשיט מפשיטים רצו

הגהות הגר"א הלכה ט ו) ת"ל כל זכר בכהנים כצ"ל: פרק ט הלכה א א) רבי יוסי ברבי יהודא אומר אף מיותר וצ"ל פרט: הלכה ב ב) שאני ראשון מיותר: הלכה ה ג) לעולה מיותר:

ביאור

זמנו קבוע. אמר להם החטאת פסולה שלא לשמה שנאמר בה היא. ופסח פסול שלא לשמו שנאמר בו הוא אף באשם נאמר בו הוא. א"ל פסח והחטאת נאמר הוא בשחיטה ואשם נאמר בו הוא לאחר הקטרה והוא עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר א"כ למה נאמר הוא הוא קרב ואין תמורתו קריבה [סוף דברי הגר"א הוא מתמורה דף יז]: נאמר בו הוא לאחר הקטרה. ולא ילפינן מיניה דהוא לא נאמר בו אלא לאחר הקטרת אימורין וליכא למימר בו דליבעי לשמו לעכב דהוא עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר דאין כפרה בדם: (ט) כל זכר וכו'. ביארתיה לעיל פרשה פ"ג ברייתא ה': ת"ל בכהנים. צ"ל כל זכר בכהנים [הגר"א]: (י) ולא פסול. אם הקרבן פסול כגון נשחט בלילה או בדרום ואע"ג דיש לאו על אכילת פסול כדאמרינן (פסחים כד.) כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו סד"א ניתי עשה דאכילת קדשים ונידחי הל"ת קמ"ל המיעוט דיאכלנו: לרבות זבחי שלמי צבור. דקדשי קדשים נינהו כדאמרינן בפרק איזהו מקומן (נ"ה) על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם מה עולה ק"ק אף זבחי שלמי צבור דהיינו כבשי עצרת קדשי קדשים: הוא פרט לתודה ואיל נזיר. אף לאשם דנאכלין ליום ולילה מ"מ נתמעטו מהוא: פרק ט (א) מה חטאת מן החולין וכו'. ביארתי לעיל פרשתא ב' פ"ג הלכה ג': תורה אחת לסמיכה. שלא פירש בו בהדיא: אשר יכפר בו. הראוי לכפרה חולק פרט לטבול יום וכו' דלאו בני כפרה נינהו: פרט לעולת הקדש. מפרש בזבחים [דף קג] פרט לעולה הבאה מן המותרות שהיא לקיץ המזבח ועורה להקדש עוד מוקי לה פרט למתפים עולה לבדק הבית ושחטה קודם פדייה דלא קרינן ביה את עולת איש ועורה לבדק הבית עוד מוקי לה במקדיש נכסים וכר' יהושע דאמר כרים יקרבו עולות והנהו עולות הם להקדש ולא לכהן: אף עולת הגר. היינו גר שמת ואין לו יורשים דעולתו צריכה להקריב דעולה באה אף לאחר מיתה מ"מ הלא אין לו בעלים ולא מקרי עולת איש וע"כ עורו לבדק הבית ומאי דקאמר אף אדר' יהודה קאי דאמר פרט לעולת הקדש והוא מוסיף אף עולת הגר למעט דנ"ז לאו עולת איש הוא וכן איתא בתוספתא דקרבנות. והגר"א גרים פרט לעולת הגר כלשון הגמרא וכונתו דלא ניטעי לומר דר' יוסי בר"י סבר דאף עולת הגר צריך להנתן לכהן: עולת איש וכו'. הוא דעת הכמים דפליגי אר' יוסי ב"ר יהודה וכן אר' יהודה כדאיתא בתוספתא: עולת גרים. היינו גר שמת ואין לו יורשים ופליגי אר' יוסי בר"י [ראב"ד וכ"מ בתוספתא הנ"ל דבזה הגר איירינן]: עור העולה ריבה. קרא יתירא הוא דלא אצטריך למכתב אלא העור לכהן אלא לרבות בא: פרט שנשחטה חוץ למקומה. וחוץ לזמנה ודינן שאין עורותיהן לכהנים אלא נשרפת עם עורן וכדאיתא בזבחים (דף פ"ה) דפסולה לאו בת הפשט וניתות היא אלא נשרפת עם עורה: (ב) יכול אף אם נשחטה. כצ"ל [הגר"א] דתיבת שאני מרבה אין לו ביאור: הואיל ולא עלתה וכו'. לא יהיה נקרא עולת איש ויהיה שייך העור לבדק הבית: יצאו קדשים קלים. ודינן לבעלים: (ד) לא וכו' שלא זכו במקצתן. לא מצינו בתורה שום זכיה למזבח דהיינו אף בעולה שנתנה התורה זכות למזבח הוא רק בבשר ולא בעור לאפוקי כהנים מצינו שזכו בעור העולה ק"ו שיזכו בעורות שאר קדשי קדשים: כל עצמו וכו'. אין לנו להביא ראיה לשאר עורות מעולה בק"ו מפני שלא הוצרכנו ללמוד על שאר עורות מה תהא עליהן אלא על של עולה בלבד ולפיכך פרט בה הכתוב: שבכל המקום העור וכו'. ר"ל ופשיטא דעורות ק"ק לכהנים כמו הבשר: פרים הנשרפים וכו'. וכן בהלכה ה' סיום דברי רבי היא: ניתנים מתנה לכהן רצו וכו'. כצ"ל [הגר"א]:

לפי

מה חטאת דמה ניתן למעלה אף אשם יהיה דמו ניתן למעלה ת"ל ק"ק ואת דמו יזרוק לרבות כל אשמות ואשם מצורע שיהא דמם ניתן למטה. מנין לדם האשם שנתערב בדם שלמים יזרק ת"ל קודש קדשים ואת דמו יזרוק. יכול אפילו נתערבו חיים ת"ל הוא. מה יעשה להם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא מדמי היפה ממין זה ומדמי היפה ממין זה ויפסיד מותר מביתו. רבי שמעון אומר אשם שנתערב בשלמים שניהם ישחטו בצפון זה יקרב לשום שהוא וזה יקרב לשום שהוא ויאכלו כחמור שבהם. אמרו לו והלא שלמים טעונים תנופה ואין אשם טעון תנופה. אמר להם ומה בכך ויניף אשם. אמרו לו א) אין מביאים לבית הפסול. ב) קדש קדשים הוא הוא קרב ואין תמורתו קריבה: (ג) ישחטו ריבה כאן שוחטים הרבה אף הגרים ואף הנשים ואף העבדים. אין לשון שחיטה אלא משיכה שנאמר זהב שחוט. ר"א אומר מיכן לעולת ציבור שלא תהא שחיטתה אלא בצפון. ג) קודש קדשים לרבות זבחי שלמי ציבור שלא תהא שחיטתן אלא בצפון. הוא פרט לתודה ואיל נזיר: (ד) והקטיר אותם הכהן המזבחה ד) אשה לה'. יכול אף על פי שלא שחטו בצפון ת"ל הוא: (ה) אשה ר"א אומר אשה לשום אישים אשם אע"פ שלא סמך עליו. יכול אע"פ ששחטו שלא לשמו ת"ל הוא: (ו) אמר ר"א חטאת באה על חטא ואשם בא על חטא מה חטאת פסולה שלא לשמה אף אשם פסול שלא לשמו: (ז) אמרו לו לא אם אמרת בחטאת שדמה נתון למעלה תאמר באשם שדמו נתון למטה. אמר להם הפסח יוכיח שדמו ניתן למטה ה) אם שחטו שלא לשמו פסול: (ח) אמרו לו והלא

הגהות הגר"א פרשתא ה הלכה ב א) אין מביאין קדשים לבית הפסול כצ"ל: ב) קודש קדשים עד הלכה ג' ט"ס: הלכה ג ג) קודש קדשים עד הלכה ד ט"ס: הלכה ד ד) אשה לד' ר"א אומר אשה לשם אישים וכו' ומיכול עד ר"א אומר שבהלכה ה' ט"ס: הלכה ז ה) אם שחטו שלא לשמו פסול אמרו לו מה לפסח שכן זמנו קבוע אמר להם חטאת פסול שלא לשמו שנאמר בו הוא ופסח פסול שלא לשמו שנאמר בו הוא אף באשם נאמר בו הוא אמרו לו פסח וחטאת נאמר הוא בשחיטה ובאשם נאמר בו הוא לאחר הקטרה והוא עצמו שלא הקטיר אמוריו כשר א"כ למה נאמר הוא הוא קרב ואין תמורתו קרבה:

ביאור

דמצרכת תורה לריבויי: מכלל שנאמר. גבי אשם מצורע כי כחטאת האשם הוא לכהן אימא איתקש אשם לחטאת: מה חטאת דמה ניתן למעלה. על קרנות המזבח באצבע אף אשם כן: ה"ג ת"ל תורת האשם ואת דמו יזרק [וכן הוא בילקוט פרשה מצורע: שיהא דמם ניתן למטה. היינו שאף הוא בזריקה מן הכלי מחוט הסיקרא ולמטה: שנתערב בדם שלמים. דאידי ואידי ניתנין למטה: יזרק. לשם מה שהוא ושניהם כשרים: ת"ל קדש קדשים ואת דמו יזרוק. הרי אלו שני מיעוטין א') קדש קדשים למעוטי זה שנתערב בו גם דם קדשים קלים ב) ואת דמו יזרוק ולא כתיב ואת הדם משמע דוקא דמו ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: יכול אפילו נתערבו חיים. איל אשם באיל של זבחי שלמים יקרבו: ת"ל הוא. משמע של המבורר וידוע שהוא אשם יקרב: שיסתאבו. שיוממו שא"א לחללן בעודן תמימין: ויביא מדמי היפה וכו'. דשמא היפה אשם היה וכן מדמי היפה שלמים דשמא היפה שלמים היה: מותר מביתו. היינו אותו מותר שהוא צריך להוסיף מחמת ספק: ישחטו בצפון. כחומר אשם: כחומר שבהם. כאשם שדינו ביום ולילה: ויניף אשם. טעמו כיון דמשום ספיקא קעביד אין כאן בל תוסיף א"כ יכוין בפירוש דאי אשם הוא הולכה והבאה בעלמא היא ולא לשם מצוה: לבית הפסול. את השלמים שממעט בזמן אכילתן ושורף הנותר עד בקר שלא כדין וגם ממעט באוכליהן שאינו נאכל לזרים ובאים לידי נותר הלכך מוטב ירעו ויאכלו כמשפטן ור"ש ס"ל מוטב להביאן לבית הפסול מלתקן לרעיה: קדש קדשים הוא הוא קרב ואין תמורתו קרבה. הגר"א מחקה מכאן וקבעה על משנה א' על הפסוק אשם הוא והיינו הפסוק הכתוב אחר הקטרת אימורין והאי קרא (ויקרא ז פסוק ז) כבר דרשינן ליה לעיל במשנה ב' למעט נתערבו חיים: (ג) ישחטו. הו"מ למכתב ישחט: ריבה כאן שוחטים הרבה. ואף דלעיל בפרשת ויקרא (פרשה ד') תניא מכלל שנאמר ואתה ובניך וכו' מקבלה ואילך מצות כהונה סד"א כהונה לא בעינן אבל להכשיר בגרים בנשים ועבדים אין לנו קמ"ל: אלא משיכה. דבעינן הולכה והבאה שלא יתיז הראש בבת אחת: שנאמר זהב שחוט. לשון משיכה זהב רק שנמשך: ר"א וכו'. היינו דלפיכך נאמר ישחטו לשון רבים להורות לעולת צבור שגם היא דוקא בצפון ולפי שבפרשת ויקרא מיירי רק בעולת יחיד הוצרך לרבות כאן: קדש קדשים לרבות וכו'. הגר"א מחק עד תיבת והקטיר כי ברייתא זו ממש כולה הובא לעיל בפרשה ג' בהלכה ב' מן קודש קדשים היא הכתובה בפרשת חטאת ואיזה מפרשים תירצו דשם למצוה וכאן לעיכובא אישתמיט להו דבענינו ליכא קרא כלל דקודש קדשים הוא הכתוב בפסוק א' כבר נדרש כאן בהלכה ב' לענין אחר וקדש קדשים הוא הנאמר בפסוק ו' הוא רק לענין אכילה ונדרש לענין זה לקמן בהלכה יו"ד ולא לענין צפון כלל: (ד) יכול אע"פ שלא שחטו בצפון. ר"ל דנימא דשחיטת צפון באשם הוא רק למצוה ונרבינן אותו מתיבת אשם כמו דרבינן לקמיה לענין סמיכה ת"ל הוא ותיבת אשם לרבות הוא רק לענין סמיכה אבל קשה דמדקאמר לקמן ר' אליעזר אומר משמע דרישא רבנן היא ולדידהו הלא ס"ל דאשם הוא שנאמר אחר הקטרת אימורין לא נוכל לומר דהוא לעיכובא אחרי דהקטרת אימורין הוא רק למצוה בעלמא כדאיתא בזבחים (דף יו"ד וגם הלא צריכינן לתיבת הוא להוא קרב ואין תמורתו קריבה וכדלקמיה או כדמסיק במנחות דף ה' לכדרב הונא אמר רב ואולי דמפני זה לא גרסו הגר"א וגרס אשה לד' ר"א אומר אשה לשם אישים וכו' ומיכול עד ר"א אומר שבהלכה ה' ט"ס: (ה) אע"פ שלא סמך עליו. דתיבת אשם יתר הוא אלא לרבות דסמיכה הוא רק למצוה: יכול אע"פ ששחטו שלא לשמו. נרבה אותו מתיבת אשם דיהיה כשר בדיעבד כמו שאר קדשים: ת"ל הוא. דמשמע כשהוא בהוויתו שלא עקר שמו הוא דמיקרי אשם ואי לא לא: (ו) אמר ר' אליעזר חטאת וכו'. הברייתא באה לבאר את דברי הראשונים שלמד פסול שלא לשמו מן הוא דמתחלה אמר ר"א דלא צריך קרא להכי דממה מצינו איכא למילף דבר זה עד לבסוף דפריך ליה ר' יהושע את המה מצינו והוצרך למילף מתיבת הוא: (ז) תאמר באשם שניתן דמו למטה. פי' ויש לנו ללמוד אותו מעולה שדמה למטה כמותו ואל יוכיח עליו החטאת שדמה למעלה: אמר להם הפסח יוכיח. עיין בהראב"ד שברייתא הזו קיצרה הדברים שנאמרו בה בגמרא מה שהשיבו לו ומה שהשיב הוא ומפני שכבר הוא מפורש במקום אחר ומפני זה העתיק הגר"א דברי הגמרא כאן. וז"ל א"ל מה לפסח שכן

זמנו

א"מ שילה ובית עולמים מנין ת"ל לכפר בקודש. הנכנס לכפר אע"פ שלא כיפר פסל דברי ר"א אמר רבי אליעזר נאמר כאן וכיפר ונאמר להלן וכיפר מה וכיפר האמור להלן שלא כיפר אף וכיפר האמור כאן שלא כיפר. ר"ש אומר נאמר כאן לכפר בקודש ונאמר להלן לכפר בקודש מה לכפר בקודש האמור להלן שכבר כיפר אף לכפר בקודש האמור כאן שכבר כיפר. ואם הכנים שוגג כשר: (ה) בקודש באש תשרף מלמד ששריפתה בקודש. אין לי אלא זו בלבד מנין לרבות פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים ת"ל כל בקודש באש ג) ישרף: (ו) מיכן אמרו בשר קדשי קדשים שנטמא בין באב הטומאה בין בולד הטומאה בין בפנים בין בחוץ בית שמאי אומרים הכל ישרף בפנים וב"ה אומרים הכל ישרף בחוץ חוץ שנטמא בולד הטומאה בפנים דברי ר"מ. רבי יהודה אומר ב"ש אומרים הכל ישרף בפנים חוץ שנטמא באב הטומאה בחוץ ובית הלל אומרים הכל ישרף בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים: (ז) רבי אליעזר אומר את שנטמא באב הטומאה בין בפנים ובין בחוץ ישרף בחוץ את שנטמא בולד הטומאה בין בחוץ בין בפנים ישרף בפנים. ר"ע אומר נטמא בחוץ בין באב הטומאה בין בולד הטומאה ישרף בחוץ נטמא בפנים בין באב הטומאה בין בולד הטומאה ישרף בפנים. ר"א אומר לא תאכל באש ג) ישרף כל שטעון שריפה בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו: (ח) ר' יוסי הגלילי אומר כל הענין הזה אינו מדבר אלא בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים ליתן ל"ת על אכילתן ללמד שפסוליהם נשרפים לפני הבירה. אמרו לו מנין לחטאת שנכנס דמה לפנים שהיא תהיה פסול. אמר להם הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה:

פרשתא ה.

(א) **זאת** תורת האשם לבית עולמים. זאת אינה נוהגת בבמה. תורת האשם תורה אחת לכל אשמות שיהא דמם ניתן למטה: (ב) וכי מאין בא מכלל שנאמר כי כחטאת האשם הוא לכהן

הגהות הגר"א הלכה ה ג) ישרף ט"ס וצ"ל תשרף: הלכה ז ג) ישרף ט"ס וצ"ל תשרף:

ביאור

דנדמה מיעוטא היא דמה של מובאת ולא דמה של יוצאת: (ד) נ"ל אמר ר"א נאמר כאן לכפר בקודש ונאמר להלן לכפר בקודש: האמור להלן. גבי וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש [ויקרא ט"ז י"ד] שמזהיר לפרוש מן ההיכל בשעת הקטרה: בשלא כיפר. דבבואו לכפר משמע מתחלת ביאת המכפר הוזהרו חביריו לפרוש: אף לכפר בקדש האמור כאן. בדם שנכנס נמי מתחלת הבאתה ע"מ לכפר משמע שנפסל: ונאמר להלן לכפר בקודש. דר' שמעון גמר מקרא ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר בקודש: מה וכו' שכבר כיפר, הכתוב מדבר דהא שריפה בתר כפרה היא: אף לכפר בקדש האמור כאן שכבר כיפר. שנתן ממנו על המזבח הוא דמיפסל אבל בהכנסה גרידא לא מיפסל וע"ש בגמרא טעם לכ"א אמאי לא אמר כחבירו: ואם הכנים שוגג כשר. פי' אע"פ שכיפר [גמרא]: (ה) בקדש באש תשרף מלמד וכו', דלגופיה ללמד דטעונה שריפה לא אצטריך דמדכתיב דרש משה והנה שורף וגו' הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה איכא למישמע הא הובא את דמה שפיר עביד דשרפוה אלא ללמד ששריפתה במקום הקדש בעזרה דמוהנה שורף לא הוי שמעינן מקום שריפתו היכן הוא: פסולי כל שאר קדשי קדשים. כגון מנחה ועולה ואשם שנטמאו או שנשפך דמן ואימורי קדשים קלים שנטמאו ולהכי נקט אימורין דאי נטמא בשרן של קדשים קלים דנאכל בכל העיר שריפתן נמי בכל העיר כדתנן גבי פסח (דף פ"א): כל בקדש וכו'. דוכל דכתיב ברישא דקרא קאי אסיפיה: (ו) מכן אמרו. מזה שאמרנו שכל פסולי קדשי קדשים נשרפין בעזרה נולד מחלוקת לענין פסול טומאה כדמפרש ואזיל: הכל ישרף בפנים. אפילו נטמא באב הטומאה בחוץ דאיכא תרתי לריעותא חדא שאירעה לה טומאה בחוץ וצריך להכנים טומאה בידים לעזרה ועוד שטומאתה חמורה שנגע באב הטומאה אפ"ה סברי ב"ש שמכניסו לעזרה ושורפו בקודש: וב"ה אומרים הכל ישרף בחוץ. לא מיבעי נטמא באב הטומאה בחוץ אלא אפילו נטמא בולד הטומאה בחוץ א"נ באב הטומאה בפנים דחדא לריעותא הוא דאיכא נמי ישרף בחוץ שלא להכנים טומאה בידים לעזרה ואפי' טומאה קלה ושלא להשהות טומאה המורה בעזרה ואפילו אירעה בפנים: חוץ שנטמא בולד הטומאה בפנים. דאיכא תרתי למעליותא שבפנים אירעה הטומאה ולא מעייל לה בידים וא"נ משהי לה עד דשרף לה לא משהי אלא טומאה קלה משו"ה מוטב לשורפה בפנים לקיים בקדש באש תשרף: ר' יהודה. ס"ל דבתרתי לריעותא אפילו ב"ש מודו דישרף בחוץ שלא להכנים טומאה חמורה בידים לעזרה ובחדא לריעותא הוא דפליגי דלב"ש ישרף בפנים ולב"ה בחוץ: (ז) ר' אליעזר. לא אזיל בתר מקום שאירעה הטומאה כלל אלא בתר הטומאה אי המורה אי קלה: ר' עקיבא. ס"ל מקום שאירעה הטומאה לא שנא קלה לא שנא חמורה שם שריפתן: כל שטעון שריפה וכו'. וכל דרישא דקרא קאי אסיפיה: (ח) ר' יוסי הגלילי אומר. אין הענין הזה מדבר בפסולי חטאות החיצוניות אלא בפרים הנשרפין. שמלוה להזות דמם לפנים ליתן לא תעשה על אכילתן ולומר על פסוליהן שהן נשרפין לפני הבירה שאותן שהן נשרפין כמצותן שלא נפסלו חוץ לשלש מהנות הן נשרפין וכאן הוא אומר בקדש באש תשרף משמע בשריפתן בקדש אלא ודאי בפסוליהן קמיירי שהן נשרפין בבית הבירה: ליתן לא תעשה על אכילתן. בין כשרין בין פסולין דבמקומן לא נאמר לאו על אכילתן וכתבו כאן: לפני הבירה. פעמים בעזרה פעמים בהר הבית עיין בזבחים (קד:): אמרו לו מנין. פי' לדבריך מנין לחטאת חיצונה שנכנס דמה לפנים וכו': אמר להם מהן לא הובא את דמה וגו'. ומתמה משה על ששרפוה בני אהרן משמע שאם היכא בדין שרפוה: **פרשתא ה** (א) לבית עולמים זאת אינה נוהגת בבמה. כעין זה לעיל ריש פרשה ב' וריש פרשה ג' עיי"ש: תורה אחת לכל אשמות. היינו אפילו לאשם מצורע: שיהא דמם ניתן למטה. כדכתיב בהאי ענינא ואת דמם יזרוק אלמא דם אשם בזריקה מן המזרק ולא במתנה באצבע וממילא שמעת מינה שמקומו למטה מחוט הסיקרא כשאר כל הנזרקין שכולן ניתנין למטה: (ב) וכי מאין באת, להוציא מקלת אשמות מכלל

דמערכת

(ו) כל זכר לרבות כל בעלי מומין. למה אם לאכילה כבר אמור אם למחלוקת כבר אמור א״כ למה נאמר כל זכר שיכול אין לי אלא בעלי מום עובר בעלי מום קבוע מנין תלמוד לומר כל זכר בכהנים יאכל. אותה קדושה ולא פסולה. קודש קדשים מה תלמוד לומר שיכול אין לי שטעונה מריקה ושטיפה אלא חטאת בלבד מנין לרבות כל הקדשים ת״ל קודש קדשים. יכול אף התרומה תלמוד לומר אותה פרט לתרומה דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר קודש קדשים קדשים טעונים מריקה ושטיפה ואין ק״ק טעונים מריקה ושטיפה: (ז) אוציא את אלו ולא אוציא את התודה ואיל נזיר שנאכלים ליום אחד כקדשי קדשים תלמוד לומר הוא. בישל בו קדשים וחולין וקדשי קדשים וקדשים קלים אם יש בהן בנותן טעם הרי הקלים נאכלים כחמורים ג) ואין טעונים מריקה ושטיפה ופוסלים במגע:

פרק ח.

(א) **חטאת** אין לי אלא חטאות מנין לרבות כל הקדשים ת״ל וכל חטאת דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יוסי הגלילי עקיבא אפילו אתה מרבה כל היום אין כאן אלא חטאת אם כן למה נאמר וכל שיכול אין לי אלא חטאת יחיד חטאת ציבור מנין תלמוד לומר כל. אין לי אלא חטאת זכר חטאת נקבה מנין ת״ל וכל חטאת. רבי אליעזר אומר אף האשם שנאמר כחטאת כאשם: (ב) אשר יובא מדמה אפילו מקצת דמה. מיכן אמרו חטאת שקיבל דמה בב׳ כוסות יצא אחד מהם לחוץ הפנימי כשר. נכנס אחד מהם לפנים רבי יוסי הגלילי מכשיר בחיצון וחכמים פוסלים. אמר רבי יוסי הגלילי ומה אם במקום שמחשבה פוסלת בחוץ לא פסל הדם שבחוץ את הדם שבפנים מקום שאין מחשבה פוסלת בפנים אינו דין שלא יפסול הדם שבפנים את הדם שבחוץ. א) ת״ל מדמה אפילו מקצת דמה: (ג) אמר להם ק״ו ליוצא מעתה ומה אם במקום שאין מחשבה פוסלת בפנים פסל הדם שבפנים את הדם שבחוץ מקום שמחשבה פוסלת בחוץ א״ד שיפסול הדם שבחוץ את הדם שבפנים. ת״ל אשר יובא הנכנס פוסל ואין היוצא פוסל: (ד) אל אהל מועד אין לי אלא

הגהות הגר״א הלכה ז ג) ואין פוסלין במגע ואין טעונין מריקה ושטיפה ועיין בגמרא דמפרש הכי קאמר כו׳ [עיין בביאורנו]:
פרק ח הלכה ב א) ת״ל מדמה צ״ל אמרו לו ת״ל מדמה וכן בהלכה ג׳ צ״ל אמרו לו ת״ל כו׳:

ביאור

קדשים כדי ליתן טעם בקדשים קלים: הרי אלו הקלים נאכלים כחמורים. לפנים מן הקלעים ליום ולילה וכן חולין שקבלו טעם מן הקדשים נאכלין כקדשים במקום אכילתן ובזמן אכילתן: וטעונים מריקה ושטיפה. משום הק״ק: ופסולה במגע. היינו אם היו החמורים פסולין והקלין כשרים נעשו הקלין כחמורים ונפסלו כמוהם לפסול את הנוגעים בהם כמ״ש למעלה אם פסולה תפסל. הגר״א כתב דכולה הך משנה מיותר. דבאמת מקומה סוף פרקין דשם שייך המשך המשנה זו עי״ש: (ו) כל. ריבויא הוא: ופריך למה. לענין מאי אצטריך האי ריבויא: אם לאכילה. שיהא בעל מום מותר לאכול בקדשים: כבר אמור. מן הקדשים יאכל (ויקרא כ״א כ״ב): אם למחלוקת. שיקבל חלק כאחד הכשרים: כבר אמור. גבי מנחה כל זכר לרבות בעלי מומין למחלוקת כדלעיל פרק ג׳ הלכה ה׳: אלא בעל מום עובר. שאע״פ שאינו ראוי לעבוד עכשיו יהיה ראוי לאחר זמן: בעל מום קבוע. שלא יהיה ראוי לעבודה עולמית מנין שאף הוא חולק ת״ל כו׳: אותה פרט לתרומה. אבל קדשים קלים ס״ל דבעו מריקה ושטיפה וק״ק לאו דוקא דאי קדשי קדשים דוקא ל״ל דכתב רחמנא אותה למעוטי תרומה השתא קדשים קלים לא בעו מריקה ושטיפה וכ״ש תרומה: ואין קדשים קלים וכו׳. ס״ל דקדשי קדשים דוקא והאי אותה מיבעי ליה למעוטה פסולה אפילו היכא דהיתה לו שעת הכושר ונפסלה דהכי סבירא ליה לר״ש לעיל במשנה ה׳ [גמרא]: (ז) בישל בו וכו׳. כבר ביארתי מקלתו לעיל במשנה ה׳: ואין טעונים מריקה ושטיפה. בגמרא [דף נז.] פריך מאי קאמר הרי יש בהן בנותן טעם ופשיטא דבעינן מריקה ושטיפה ומתרצינן לה דהך סיפא אאין בהן בנותן טעם קאי וה״ק אם יש בהן בנותן טעם הרי הקלין נאכלין כחמורין וטעונין מריקה ושטיפה ופוסלין במגע אין בהן בנותן טעם אין הקלין נאכלין כחמורין ואין טעונין מריקה ושטיפה ואין פוסלין במגע ור״ש היא דאמר קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה ואיכא דמוקי לה התם כר׳ יהודה והא דקתני קדשי קדשים וק״ק אין טעונין מריקה ושטיפה כלומר אין טעונין מריקה ושטיפה בזמן אכילת קדשי קדשים אלא בזמן אכילת קדשים קלים: ה״ג ואין פוסלים במגע. [הגר״א] וכן הוא במשנה שם וקאי נמי אשאין בהן בנותן טעם שאם היה החמור שנתבשל עם הקל פסול הואיל ומיעוט הוא ואין בו כדי ליתן טעם בקלין לא נעשו הקלין כמוהו לפסול הבולע מהן שהרי אף הם לא נפסלו ואיידי דקתני רישא פוסלין נקט סיפא אין פוסלין [רש״י]:

פרק ח (א) אין לי אלא חטאת יחיד. דהא כתיב פסוק זה אצל פרשת אשם ושלמים ותודה שהן של יחידים: חטאת צבור. כגון שעירי ר״ח ושל רגלים: חטאת נקבה מנין. בזבחים (דף פב.) מפיך לה להא מילתא דהא כולהו חטאות נקבות נינהו חוץ משעיר נשיא וגם קרא בנקבה קמיירי דהא כתיב אשר יובא את דמה אלא הכי קתני אין לי אלא חטאת נקבה חטאת זכר מנין כגון שעיר נשיא ת״ל וכל חטאת: ר״א אומר אף האשם. גם הוא ס״ל כר׳ יוסי הגלילי דלא נוכל לרבות מהאי קרא כל הקדשים ורק באשם ס״ל דדינו כחטאת מהיקשא: (ב) יצא אחד מהם לחוץ. חוץ לעזרה: הפנימי כשר. ונותן ממנו מתנותיו והקרבן עולה לו: נכנס אחד מהן לפנים. להיכל: מכשיר בחיצון. לתת ממנו מתנותיו והקרבן כשר: ומה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ. כלומר מה בחוץ שהיא מקום שהמחשבה פוסלת שאם חישב בשחיטה ע״מ לזרוק דמה בחוץ פסול: לא עשה. אגב מוליא מקלת הדם בחוץ את המשוייר בפנים כיוצא כדאמריתו הפנימי כשר: מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים. כלומר היכל שהוא מקום שאין מחשבה פוסלת בפנים שאם שחט ע״מ ליתן את הניתנין בחוץ בפנים כשר כדאמרינן בפ׳ כל הפסולין: צ״ל אמרו לו ת״ל מדמה [הגר״א]: (ג) א״ל ק״ו ליוצא מעתה. מהשתא דאוקימתון קרא להכי: צ״ל אמרו לו ת״ל אשר יובא. [הגר״א וכן הוא בגמרא]: הנכנס פוסל ואין היוצא פוסל.

ונכנס ומכבסו במקום קדוש. כלי חרש שיצא חוץ לקלעים נכנס ושוברו במקום קדוש. נטמא חוץ לקלעים נוקבו ונכנס ושוברו במקום קדוש. ה) כלי נחשת שיצא חוץ לקלעים נכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש:

פרק ז.

(א) **כלי** חרש אין לי אלא כלי חרש מנין לרבות כלי נתר ת"ל וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר. אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל אשר תבושל בו ישבר. אין לי אלא כלי חרש שעירה לתוכו רותח כלי נחשת שעירה לתוכו רותח מנין ת"ל אשר תבושל בו ישבר: (ב) ואם בכלי נחשת אין לי אלא כלי נחשת מנין לרבות כל שאר מתכות ת"ל ואם בכלי נחשת. בושלה מלמד שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה מורקו ושוטפו. אין לי אלא כלי נחשת שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה מורקו ושוטפו ומנין לכלי חרש שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה שוברו ת"ל ישבר ואם בכלי נחושת בושלה. רבי טרפון אומר בישל בו תחילת הרגל מבשל בו כל הרגל וחכמים אומרים עד זמן אכילה. מריקה ושטיפה מריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס. מריקה ושטיפה בצונן. השפוד והאסכלא מגעילן בחמין: (ג) ומורק ושוטף יכול כזה שטיפה האמורה להלן בארבעים סאה אף כאן במ' סאה ת"ל במים. במים כל שהן במים ולא ביין במים ולא במזוג. במים להכשיר את כל המים ק"ו למימי הכיור: (ד) יכול אף הפסולה תהא טעונה מריקה ושטיפה ת"ל ומורק ושוטף במים כל זכר בכהנים יאכל אותה הכשרה טעונה מריקה ושטיפה ואין הפסולה טעונה מריקה ושטיפה. ר' יעקב אומר היתה לה שעת הכושר ונפסלה טעונה מריקה ושטיפה ושלא היתה לה שעת הכושר ונפסלה אינה טעונה מריקה ושטיפה: (ה) ר"ש אומר אע"פ שהיתה לה שעת הכושר ונפסלה אינה טעונה מריקה ושטיפה. א) בישל בו קדשים וחולין וקדשי קדשים וקדשים קלים אם יש בהם בנותן טעם הרי אלו נאכלים כחמורים וטעונים מריקה ושטיפה ופסולה במגע:

הגהות הגר"א ה) כלי נחושת שיצא כו' וששטפו במקום קדוש נטמא חוץ לקלעים פוחתו נכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש:
פרק ז הלכה ה א) בישל בו כו' עד כל זכר שבהלכה ו מיותר:

ב י א ו ר

בו כלי מעפורת דמטומאה טהור כיון שנקרע רובו וכשנשייר בו כלי מעפורת שהוא רוחב סודר שאינו מבדיל את הקרע ע"פ כולו לחלוק את הקרע לשתים עדיין ראוי להכרו ושמו עליו וכנגד קרינן ביה: נטמא חוץ לקלעים נוקבו וכו'. בגמרא פריך כלי אמר רחמנא והאי לאו כלי הוא. ומשני דנקיב ליה בשורש קטן דעדיין כלי הוא לכמה דברים כדאיתא בשבת [דף נה:]: נכנס ומורקו ושוטפו וכו'. דכתיב ואם בכלי נחשת בושלה וגו' וי"ו מוסף על ענין ראשון: ה"ג נטמא חוץ לקלעים פוחתו ונכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש. כן הוא במשנה וכן היה גירסת הראב"ד והר"ש והק"א וכן הוא בהגהות הגר"א והטעם שאמר כזה פוחתו דכלי מתכות אינו נטהר מטומאתו בנקב כל דהו אלא בנקב גדול והכא פריך נמי בגמרא דהא בעינן כלי בשעת מריקה ושטיפה וליכא ומשני דרליף לי' מרליף פי' שחוזר ומרדדו עד שיסתם הפתח ואעפ"כ טהור מן התורה:

פרק ז (א) מנין לרבות כלי נתר. לטעון שבירה: ת"ל וכלי חרש. וי"ו יתירא לרבות: עירה וכו' מנין. שטעון שבירה: ת"ל אשר תבושל בו ישבר. מדסמיך ישבר אצל בו ולא כתב אם בכלי חרש תבושל ישבר למדרש אם נבלע בו מ"מ ישבר: ה"ג אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחשת. [הגר"א בקילור תו"כ שלו] ור"ל דמדסמיך ליה דינא שוה בזה: (ב) ת"ל ואם בכלי נחשת. וי"ו יתירא לרבויי שאר כלי מתכות למריקה ושטיפה: בושלה. מלה יתירא היא דכיון דאמר מתחלה אשר תבושל בו הו"ל למימר ואם בכלי נחשת ומורק וגו' אלא ללמד שעד שיגיע זמן הנותר יכול לבשל בו כמה פעמים ובאחרונה כשיגיע זמן הנותר מורקו ושוטפו: ת"ל ישבר ואם בכלי נחשת בושלה. וילמד עליון מתחתון: ר' טרפון אומר אם בשל בו מתחילת הרגל יבשל בו כל הרגל. בגמרא [זבחים צ"ז] מפרש שכל יום נעשה גיעול לחבירו דמתוך שהשלמים מצוין ברגל אין בילוע שלהם נעשה נותר שהרי זמן שלמים לשני ימים וכי מבשל בו שלמים האידנא ביום ראשון והדר מבשל בו שלמים חדשים שנשחטו ביום המחרת פולט ביום שני מה שבלע אתמול ועדיין לא נעשה נותר ובולע מן האחרונים נמצא שאינו בא לידי נותר וכן בכל יום ויום מימי הרגל שמבשל שלמים חדשים בכל יום. ואם בא לבשל חטאת יזהר לבשל אחריו שלמים שנשחטו בו ביום ופולט את החטאת ובולע את השלמים: עד זמן אכילה. הרבה ראשונים גרסי כל זמן אכילה [רש"י ותוס' והראב"ד] והוא דאם בישל בשר חטאת ממתין עד למחר בעמוד השחר שנעשה נותר וכן כל קרבן ממתין לפי זמן אכילתו כדי שיחול על הבליעה שבתוכו שם נותר והדר מקיים בו מצות מריקה ושטיפה ודעת הרמב"ם דאין להמתין עד סוף הזמן שמותר לאכלו אלא בכל אכילה ואכילה בכלות אכילתו מצוה לקיים מריקה ושטיפה בכלי מתכות ובכלי נחשת שבירה: מריקה כמריקת הכוס. מבפנים ככוס של ברכה דקי"ל שטעון הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ: ושטיפה כשטיפת הכוס. מבחוץ: מריקה ושטיפה בצונן. והם שניהם אחר הגעלה שהיא בחמין וזו דעת רבי אבל חכמים אומרים מריקה בחמין ושטיפה בצונן ע"ש בדף צ"ז ע"א: מגעילן בחמין. ואין צריך ליבון ועיין במסכת ע"ז דף ע"ו: (ג) יכול מה שטיפה האמורה להלן בארבעים סאה. דכתיב גבי זב וידיו לא שטף במים ולקמן ממעטינן מיניה בית הסתרים שאין צריכין ביאת מים בשעת טבילה אלמא במי מקוה מיירי: במים. צריך לעשות הכיבוס ולא ביין: ולא במזוג. מים ויין כאחד: להכשיר את כל המים. ואפילו אינן מים חיים: ק"ו למימי הכיור. היינו מים חיים שראויין אף למי הכיור כדאיתא בפ"ב דזבחים (דף כב): (ד) ומורק ושוטף וגו' יאכל אותה הכשרה ולא הפסולה. דאינה בת אכילה: ר' יעקב אומר וכו' ר"ש אומר וכו'. ואזלי לטעמייהו דלעיל דגבי כיבוס פליגי נמי כהאי גוונא ולעיל גבי כיבוס מפרש טעמא בגמרא (זבחים לג.) וי"ל דילפי מריקה ושטיפה מכיבוס: (ה) קדשים וחולין וקדשי קדשים וק"ק. או או קאמר או קדשים וחולין בכלי אחד או קדשי קדשים וק"ק וכן הוא במשנה (לז.): אם יש בהן. בקדשים כדי ליתן טעם בחולין א"נ בקדשי קדשים

קדשים

ונפסלה דמה טעון כיבוס שלא היתה לה שעת הכושר ונפסלה אין טעון כיבוס. ורבי שמעון אומר אע"פ שהיתה לה שעת הכושר ונפסלה אין דמה טעון כיבוס: (ב) מדמה ולא מדם קדשי קדשים. והלא דין הוא ומה אם חטאות הפנימיות שלא שוו לחטאות החיצונות למריקה ולשטיפה שוו להם לכיבוס קדשי קדשים ששוו לחטאות החיצונות למריקה ולשטיפה א"ד שישוה להם לכיבוס א) ת"ל מדמה ולא מרוטבה. והלא דין הוא ומה אם הדם שאין טעון מריקה ושטיפה טעון כיבוס הרוטב שטעון מריקה ושטיפה א"ד שטעון כיבוס ת"ל מדמה ולא מרוטבה: (ג) על הבגד ניתז על מקצתו של בגד יכול יהא בגד כולו טעון כבוס ת"ל אשר יזה עליה תכבס מקום הדם טעון כיבוס ואין הבגד כולו טעון כיבוס: (ד) ניתז מן הצואר על הבגד יכול יטעון כיבוס תלמוד לומר ואשר יזה עליה מדמה תכבס במקום קדוש מקום שכשר להזות עליה טעון כיבוס ושאין כשר להזות עליה אין טעון כיבוס: (ה) ניתז מידו של מזה עד שלא הזה טעון כיבוס משהזה אין טעון כיבוס. נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו טעון כיבוס. ג) מצואר בהמה אין טעון כיבוס. מן הקרן ומן היסוד אין טעון כיבוס: (ו) בגד אין לי אלא בגד מנין לרבות העור משהופשט ת"ל אשר יזה עליה תכבס. יכול שאני מרבה את העור עד שלא הופשט ת"ל בגד מה בגד ראוי לקבל טומאה אף כל ראוי לקבל טומאה פרט לעור עד שלא הופשט דברי ר' יהודה. ר"א אומר בגד אין לי אלא בגד מנין לרבות את השק וכל דבר שמקבל טומאה ת"ל אשר יזה עליה תכבס. ג) יכול שאני מרבה את העור עד שלא הופשט ת"ל בגד. מה בגד מיוחד לקבל טומאה וראוי לכיבוס אף כל המקבל טומאה יצא דבר שאין ראוי לקבל טומאה ואין ראוי לכיבוס: (ז) תכבס במקום קדוש מלמד שהכיבוס במקום קדוש. הא כיצד הבגד שיצא חוץ לקלעים נכנס ומכבסו במקום קדוש. אין לי אלא כיבוס במקום קדוש מנין אף שבירת כלי חרס במקום קדוש ת"ל תכבס במקום קדוש וכלי חרש ד) ישבר: (ח) מכאן אמרו בגד שיצא חוץ לקלעים נכנס ומכבסו במקום קדוש. נטמא חוץ לקלעים קורעו

הגהות הגר"א פרק ו הלכה ב א) ת"ל מדמה מדמה ולא מרוטבה כצ"ל: הלכה ה ג) מצואר בהמה על הרצפה ואספו כצ"ל: הלכה ו ג) יכול שאני מרבה את העור משהופשט ת"ל בגד מה בגד מקבל טומאה טעון כיבוס אף כל המקבל טומאה טעון כיבוס יצא דבר שאין מקבל טומאה אין טעון כיבוס כצ"ל: הלכה ז ד) ישבר מריקת כלי נחושת מנין ת"ל ואם בכלי נחושת:

ביאור

ונפסלה. כגון שלן דמה ונטמא דמה: טעון כבוס. ולא מיעט קרא אלא שלא היתה לה שעת הכושר כגון שנפסלה בשחיטתה או בקבלת דמה שלא היה לה שעת היתר להזאה: אין דמה טעון כבוס. דבתר קרא דמריקה ושטיפה כתיב כל זכר בכהנים יאכל אותה דמשמע מיעוטא וכתיב מדמה חד לשלא היתה לה שעת הכושר וחד להיתה לה שעת הכושר ור"ע מוקי להאי אותה פרט לתרומה שאין טעון מריקה ושטיפה [גמרא לג.]: (ב) מדמה ולא מדם קדשי קדשים, כגון דם זבחי ש"ל ואשם אם ניתז על הבגד אין טעון כבוס: והלא דין הוא. להיפך ולכך אצטריך למעוטי: שלא שוו לחטאות החצונות למריקה ושטיפה, דדבר זה אין שייך אלא בדבר הנאכל: שוו להם לכבוס, דאתרבו מדכתיב תורת החטאת כנ"ל בריש הפרשה: ק"ק ששוו כו' למריקה ושטיפה, כדלקמן בפרק ז': ת"ל מדמה. לאפוקי מק"ו ואע"ג דאוקימנא לעיל מדמה למעוטי פסולה תרתי ש"מ: ה"ג מדמה ולא מרוטבה. שאם ניתז רוטבה על הבגד אין טעון כבוס דהו"א תיתי בק"ו מדם: שאין טעון מריקה ושטיפה. דאינו נאכל: הרוטב שטעון מריקה ושטיפה. דרוטב כבשר שויה רחמנא דכתיב כל אשר יגע בבשרה יקדש להיות כמוה: (ד) ניתז מן הצואר. עד שלא נתקבל בכלי: ת"ל ואשר יזה וכו'. דריש לשון הזאה ומתן דמים: מקום שכשר וכו'. שנתקבל בכלי: ושאין כשר. מצואר בהמה: (ה) מידו של מזה. על הבגד: עד שלא הזה. ר"ל שלא יצאת הזאה מידו מתחלה על הקרן הזה קודם הזאה זו טעון כבוס: משהזה, ר"ל שיצאת הזאה מידו וזה ניתז מן השיריים שבאצבעו אין טעון כבוס לפי שהשיריים שבאצבעו אינן ראויין להזאה כדדרשינן בסדר ויקרא בפרשה כהן משוח: נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו. ומשם ניתז על הבגד טעון כבוס דעדיין ראוי לזריקה הואיל ונתקבל מתחלה בכלי כדתנן בריש פ"ג דזבחים: מצואר בהמה. היינו שנשפך על הרצפה ואספו ומשם ניתז על הבגד אין טעון כבוס דאין ראוי להזאה הואיל ולא נתקבל מתחלה בכלי: מן הקרן וכו' אין טעון כבוס. דכתיב ואשר יזה מדמה ולא שכבר הוזה: ומן היסוד. אפילו רק מן הראוי ליסוד דאין בשיריים כיבוס [גמרא זבחים לט.]: (ו) ת"ל אשר יזה. משמע על איזה דבר שיזה צריך כבוס: פרט לעור עד שלא הופשט. דחסר עדיין מלאכת הפשטה ובעינן ראוי לקבל טומאה בלא חסרון מלאכה אבל משהופשט אף דעדיין אינו מקבל טומאה כ"ז שלא חשב עליה ליעשות כך מ"מ ראוי לקבל טומאה מקרי דאין חסר רק מחשבה ולא בעי חשיב עלה: יכול שאני מרבה את העור משהופשט. כצ"ל [הגר"א וכן גירסת ק"א בשם ראשונים]. ס"ל לר"א דאף משהופשט כל זמן שלא ניתקן להיות כלי אין טעון כבוס דבעינן דבר המקבל טומאה שאין מחוסר אפילו מחשבה: מה בגד מיוחד לקבל טומאה. היינו שאין חסר לו שום דבר לקבל טומאה [ומיעט בזה מטלית שהוא פחות מג' על ג' דאינו מקבל טומאה כ"ז שלא חשב עליה לתקן הלוקו ומשא"כ לר' יהודה ג"ז ראוי לקבל טומאה מקרי. גמרא]: וראוי לכבוס. לאפוקי אם ניתז דם על כלי דאין שייך בו כבוס רק גרירה בזה לא איירי קרא ודין זה הוא לכו"ע אף לר' יהודה ונקטו רק דרך אגב. ובאמת דוחק הוא והגר"א מחקו דאין שייך לעניננו: יצא דבר שאין מקבל טומאה. כצ"ל. [הגר"א] ופשוט: (ז) הא כיצד. דאי כמשמעו פשיטא דלמה יוליאנו לחוץ אלא ודאי להשמיענו היכא דיצא איצטריך: שיצא חוץ לקלעים. לאחר שניתז עליו הדם: וכלי חרס ישבר. וי"ו מוסיף על ענין ראשון: ה"ג מריקה ושטיפה בכלי נחושת מנין ת"ל ואם בכלי נחושת בושלה. כצ"ל [הגר"א]. וכן הוא בגמרא והיינו שגם המריקה ושטיפה דוקא במקום קדוש: (ח) נטמא חוץ לקלעים. ואין להכניס דבר טמא לעזרה: קורעו ונכנס וכו'. ופריך בגמרא בגד אמר רחמנא שיהא שם בגד עליו בשעת כביסה ומשני דמשייר

כו

במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני ה׳ זהו שאמר לרבות כל חטאת שלא תהא שחיטתן אלא בצפון. ור״א אומר מכאן לעולת חובה שלא תהא שחיטתה אלא בצפון. קדש קדשים לרבות זבחי שלמי ציבור שלא תהא שחיטתן אלא בצפון. היא פרט לתודה ואיל נזיר: (ג) הכהן המחטא אותה יאכלנה פרט לטבול יום ולמחוסר כפורים ולאונן. אותה כשירה ולא פסלה. אותה א) שיתן דמה למעלה ושלא יתן דמה למטה. וכי מאין באת מכלל שנאמר ודם זבחך ישפך על מזבח ה׳ אלהיך והבשר תאכל שומע אני חטאת שניתן דמה למטה כשירה והא מה אני מקיים על קרנות המזבח מצוה. ב) יכול כשם שטעון ארבע מתנות ואם נתנם מתנה אחת כיפר כך תהא מעונה דמים למעלה ואם נתנם למטה כשירה: (ד) והלא דין הוא דמים ניתנים למטה ודמים ניתנים למעלה מה הניתנים למטה אם נתנם למעלה לא הורצו אף הניתנים למעלה אם נתנם למטה לא הורצו. מה לתחתונים אם נתנם למעלה לא הורצו שאין מהם קרב למעלה תאמר בעליונים אם נתנם למטה לא הורצו שיש מהם קרב למטה. הפנימיים יוכיחו שיש מהם קרב לחוץ ואם נתנם בחוץ לא הורצו. מה לפנימיים אם נתנם בחוץ לא הורצו שאין מזבח הפנימי ממרקן תאמר בעליונים שהרי קרנות ממרקות אותם הואיל וקרנות ממרקות אותם אם נתנם למטה כשירה ת״ל אותה שניתן דמה למעלה ולא שניתן דמה למטה: (ה) במקום קדוש יכול במחנה לויה תלמוד לומר בחצר אוהל מועד. אין לי אלא חצר אהל מועד מנין הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש תלמוד לומר במקום קדוש תאכל: (ו) כל אשר יגע בבשרה יקדש. יכול אעפ״י שלא בלע תלמוד לומר בבשרה עד שיבלע. יכול אף נגע במקצתו יהיה כולו פסול ת״ל אשר יגע יקדש הנוגע פסול הא כיצד חותך מקום הבלע. בבשרה ולא בעצמות ולא בגידים ולא בקרנים ולא בטלפיים. יקדש להיות כמוה אם פסולה תפסל ואם כשירה יאכל כחמור שבה:

פרק ו.

(א) **אשר** יזה מדמה מדם הכשירה ולא מדם הפסולה. ר׳ עקיבא אומר היתה לה שעת הכושר

הגהות הגר״א פרשתא ד הלכה ג א) שיתן צ״ל שניתן דמה למעלה ולא שניתן דמה למטה: ב) יכול צ״ל שיכול:

ב י א ו ר

בנשחטות הכתוב מדבר ולא בנמלקות ומה דדרשינן תורה אחת היינו לכל הנשחטות דמיירי בהו קרא בין נאכלות בין פנימיות וע״ש בסוגיא דמאריך בזה: במקום אשר תשחט וגו׳. יתירא הוא: זהו שאמרנו וכו׳. פי׳ לעיל בפרשת ויקרא (דיבורא דחטאת פ״ח פסקא ג׳ ד׳): מכאן לעולת חובה וכו׳. דעולה דהאי קרא בעולת חובה מיירי דומיא דחטאת דסד״א האי דכתיב לפון בריש ויקרא היינו בעולת נדבה דוקא: אלא בצפון. והרי הוא בא ללמד על החטאת ונמצאת למידה הימנה: זבחי שלמי צבור. כבשי עצרת: אלא בצפון. דהיא נמי קדש קדשים כדכתיב על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם ואמרינן בזבחים (ד׳ נה) מה עולה ק״ק אף זבחי שלמי צבור קודש קדשים [ואף דאמרינן התם מה עולה בצפון אף זה בצפון אולי הוי אמרינן דהיקשא אתי רק למצוה עיין בתוספות שם ד״ה מה או דהוי ממעטינן זבחי שלמי צבור נ״כ מדכתיב היא]: היא פרט לתודה ואיל נזיר. דס״ד הואיל ודמו לשלמי צבור שטעונין לחם ונאכלין ליום ולילה הו״א דליבעי נמי צפון כוותייהו קמ״ל דלא דמ״מ קדשים קלים הוא: (ג) הכהן המחטא וכו׳ פרט לטבול יום וכו׳. פי׳ מחטא מכפר ואלו אין ראויין לכפר ומשו״ה אינם אוכלים ממנה: ולא פסולה. כגון שיצאה או נטמאה: אותה שיתן וכו׳ ולא שיתן. צ״ל שניתן. ושלא ניתן: למטה. שנעשית שלא כדין: וכי מאין באתה. לומר שהיא כשרה במתן דמים למטה: יכול. כמו שיכול: ואם נתנם מתנה אחת כיפר. דארבע קרנות אינו אלא למצוה: (ד) דמים ניתנים למטה. מחוט הסקרא והוא בחטאת העוף דכתיב ביה והזה מדם החטאת על קיר המזבח ודרשינן לעיל זה קיר התחתון ונאמרו דמים למעלה מחוט הסקרא בחטאת בהמה דכתיב ביה קרנות: אם נתנם למעלה לא כיפר. דכתיב בהזאת דם חטאת העוף והזה וכר חטאת היא לומר שאם שינה בהזאות פסול: שאין מהם קרב למעלה. פי׳ שאין סופן לעלות למעלה: תאמר בעליונים וכו׳ ר״ל תאמר מפני זה שאף בעליונים אם נתנם למטה לא הורצו הרי יש מהן קרב למטה דהיינו שסופן קרב למטה וגם שיריהן נשפכין לכתחלה למטה ואפשר שמפני זה אף אם זרק עיקר הדם למטה עכ״פ בדיעבד הורצה: שיש מהם קרב לחוץ. והוא שירי הדם שהיה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון ועם כל זה אם עשה הזאותיו בחוץ לא כיפר דמרבינן ביה לעיכובא מועשה כאשר עשה: שאין מזבח הפנימי ממרקן. שאין שם גמר מתן דמים שעדיין צריכין עבודה אחרת ומפרש בגמרא (זבחים נב:) שאין מזבח הפנימי לבד ממרקן אלא צריך הזאה על הפרוכ׳ תחלה ולכך נ״כ חמירי לעכב אם עשאן בחוץ: שהרי קרנות ממרקות אותם. שאין צריכין לעבודה אחרת: ת״ל אותה וכו׳. קשה הא איצטריך אותה למעט פסולה ככ״ל אכן בחטאת איכא לדייק אמאי אצטריך למעט פסולה שלא לאכול הלא ידוע דבשר שיצא חוץ למחיצה נאסרה וכן הבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ואפשר דהאי דרשא כשרה ולא פסולה הוא אסמכתא בעלמא ועיקר המיעוט אותה לאשמועינן שיתן דמה למעלה דוקא ותדע דבזבחים (דף נב:) העתיק הגמרא ברייתא זו ושם לא נזכר כלל אותה ולא פסולה: (ה) יכול במחנה לויה. בהר הבית שגם שם מקום קדוש הוא שנשאים משלהים משם: ת״ל במקום קדוש תאכל. וגם הם בכלל זה שע״י הפתח גם תוכן קדוש: (ו) כל אשר יגע וכו׳. פירשתי לעיל פרשתא ב׳ פ״ג פסקא וי״ו: בבשרה ולא בעצמות וגידין. אפילו אם התיך לחלוחית שלהן באוכל אחר לית ביה משמא [הר״ש]: יאכל כחמור שבה. אם נבלע בשלמים ממנה יאכל ליום ולילה וכפרק דם חטאת (זבחים צז:) יליף גם לשאר קדשים דמקדשין בבליעה דכתיב זאת התורה לעולה למנחה וגו׳:

פרק ו (א) ולא מדם הפסולה. אין טעון כבוס ואח״כ מבאר הברייתא איזה פסולה מיעט קרא: שעת הכושר ונפסלה

מביא הצאים אף בניו יהו מביאים חצאים ת"ל זה. מה אהרן מביא שלשת לוגים לעשרון אף בניו יהו מביאים שלשת לוגים לעשרון ת"ל זה. מה אהרן מביא רבוכה אף בניו מביאים רבוכה ת"ל זה:

פרק ה.

(א) **משיח** אין לי אלא משוח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ת"ל והכהן המשיח. יכול שאני מרבה אף משוח מלחמה ת"ל תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו מביא עשירית האיפה יצא משוח מלחמה שאין בנו עומד תחתיו. ומנין שאין בנו עומד תחתיו ת"ל שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבוא אל אהל מועד לשרת בקודש את שבא אל אהל מועד לשרת בקודש בנו עומד תחתיו יצא משוח מלחמה שאינו בא אל אהל מועד לשרת בקודש: (ב) מבניו יעשה אותה מלמד שיהא בן קודם לכל שבעולם. יכול אע"פ שאינו ממלא מקום אביו ת"ל אשר ימלא את ידו בזמן שימלא את מקומו של אביו הוא קודם לכל אדם ואם אינו ממלא מקום אביו יבוא אחר וישמש תחתיו: (ג) מנין לכ"ג שמת ולא מינו כהן אחר תחתיו שתהא מנחתו קריבה משל יורשים ת"ל מבניו יעשה. יכול יביאוה לחצאים ת"ל אותה כולה אמרתי ולא מקצתה דברי רבי יהודה. ר"ש אומר אינה באה אלא משל ציבור שנאמר חק עולם משל עולם. כליל תקטר כליל להקטרה: (ד) וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל [א] מנחת כהנת נאכלת מנחת כהן אינה נאכלת. אין לי אלא מנחת חובתו מנחת נדבתו מנין ת"ל כל מנחת כהן. אין לי אלא כולה מקצתה מנין ת"ל תהיה ואפילו כל שהוא. אין לי אלא העליונה בכליל תקטר והתחתונה בלא תאכל. מנין העליונה בלא תאכל והתחתונה בכליל תקטר ת"ל כליל לגז"ש. רבי אליעזר אומר כליל תהיה לא תאכל כל שבכליל ליתן לא תעשה על אכילתן:

פרשתא ד.

(א) **זאת** תורת החטאת זאת אינה נוהגת בבמה. תורת החטאת תורה אחת. לכל חטאות שיהיה דמם טעון כיבוס. וכי מאין יצאה. מכלל שנאמר הכהן המחטא אותה יאכלנה ואשר יזה מדמה תכבס יכול אין לי אלא חטאות החיצונות שיהיה דמם טעון כיבוס חטאות הפנימיות מנין ודין הוא ומה אם קדשי קדשים ששוו לחטאות החיצונות למריקה ולשטיפה לא שוו לכיבוס חטאות הפנימיות שלא שוו למריקה ושטיפה אינו דין שלא ישוו להם לכיבוס ת"ל תורת החטאת תורה אחת לכל חטאות שיהא דמם טעון כיבוס: (ב) יכול אף חטאת העוף יהא טעון כיבוס ת"ל זאת.

הגהות הגר"א פרק ה הלכה ד [א] צ"ל כהן ואחר כך כהנת אין לי כו':

ביאור

מביאין אלא עשרון ולוגה כמו שאר מנחת כהנים: מה אהרן מביא רבוכה וכו' ת"ל זה. דדוקא הוא בעצמו אבל בניו מנחת חינוכם כשתם מנחת נדבתם:

פרק ה (א) מרובה בגדים מנין. שמביא מנחת חביתין בכל יום: ת"ל והכהן. דיתירא הוא דהו"מ למכתב והמשוח תחתיו וכו': מנין שאין בנו עומד תחתיו. להיות נ"כ משוח מלחמה תחתיו: (ב) יכול אע"פ שאינו ממלא מקום אביו. בחכמה וביראה: ת"ל. כדאיתא גבי יוה"כ: ואשר ימלא את ידו. ודרשינן ידו מקומו ואביו קאי: (ג) קריבה משל יורשים. כ"ז שלא מינו אחר להיות כה"ג: ת"ל מבניו יעשה. אף שלא נתמנה להיות כה"ג: יכול יביאוה לחצאין כמו אביהן: ת"ל אותה כולה. היינו שמקריבה כולה עם תמיד השחר: חק עולם ממי שהברית שלו. והיינו של צבור שהקב"ה כרת ברית עמהם. ובגמרא הגירסא חק עולם משל עולם תהא: כליל להקטרה. שלא יקטירנה לחצאין כ"ז שהיא קריבה משל צבור והאי אותה דר' יהודה דריש ליה לדרשא אחרינא עיין בגמרא: (ד) מנחת חובתו. כעין מנחת חביתין האמורה למעלה: אלא כולה. כשהיא כולה עובר עליה בלא תאכל: מנין אף מקצתה. כגון שאבדה מקצתה שהוא בלא יאכל וגם צריך להקטיר: אלא עליונה בכליל תקטר. מנחת חביתין הכתובה למעלה שנאמר בה כליל תקטר: והתחתונה בלא תאכל. שאר מנחת כהנים הכתובה למטה נאמר בה לא תאכל [ואף שנאמר בה נ"כ כליל תהיה אפשר שהוא רק לישרף על בית הדשן ולא להקטיר על המזבח. ראב"ד]: מנין העליונה בלא תאכל. היינו מנחת חביתין שיהיה בלאו העובר ואוכלה: כל שבכליל. אפילו עולה ואימורין שמצותן להיות כליל על המזבח העובר ואוכלן עובר בלא תאכל דקרי ביה נמי כל כליל לא תאכל [והכי איתא במנחות דף עד:]:

פרשתא ד (א) זאת אינה נוהגת בבמה. בבמת לא אצטריך קרא להכי דלאו בר נידר ונידב הוא אלא אסמכתא בעלמא היא ועיקר קרא איצטריך למעט חטאת העוף כדלקמיה בברייתא ב': לכל חטאות בין נאכלות בין פנימיות: טעון כבוס. כדכתיב בענינא אשר יזה עליה תכבס: וכי מאין יצאת. מקלת חטאת מדין כבוס דאיצטריך קרא לריבויא ומשני מכלל שנאמר הכהן המחטא אותה יאכלנה. אלמא בחטאות הנאכלות לכהנים הכתוב מדבר ועלייהו קאי ואשר יזה מדמה וגו' תכבס ומשו"ה יכול וכו': החיצונות. שהן נאכלות: הפנימיות. שהן נשרפות: ודין הוא. כלומר ועוד דאי לאו ריבויא מק"ו נמי איכא למעוטי חטאות הפנימיות מכיבוס: ומה אם קדשי קדשים אשמות ששוו לחטאות החיצונות למריקה ושטיפה הכלים שנתבשלו בהן: לא שוו לכיבוס. שדם אשם אינו טעון כיבוס: חטאות הפנימיות שלא שוו למריקה ושטיפה. דאין נאכלות ואין מתבשלות: (ב) יכול אף חטאת העוף. כשמלקה תהא טעון כיבוס. שגם היא נקראת חטאת: ת"ל זאת. ובגמרא זבחים (צג.) פריך ואי תורה אחת לכל חטאות אפילו חטאת העוף נמי ומשני א"ק תשתא ראוי

מחצה ומחצה אבד. נמצאו שני חצאים קריבים ושני חצאים אובדים:

פרק ד.

(א) **על** מחבת בשמן א) מלמד שטעונה כלי. בשמן להוסיף לה שמן ב) אחר. ואיני יודע כמה. הריני דן זו טעונה שמן ומנחת נסכים טעונה שמן מה מנחת נסכים ג׳ לוגים לעשרון אף זו ג׳ לוגים לעשרון: (ב) או כלך לדרך זו זו טעונה שמן ומנחת נדבה טעונה שמן מה נדבה טעונה לוג אחד לעשרון אף זו לוג אחד לעשרון: (ג) נראה למי דומה דנין מנחה שהיא באה תמיד ודוחה את השבת ואת הטומאה ואל תוכיח מנחת נדבה שאינה באה תמיד ואינה דוחה את השבת ואינה דוחה את הטומאה: (ד) או כלך לדרך זו דנין מנחת יחיד שהיא באה בגלל עצמה וטעונה לבונה ממנחת יחיד שהיא באה בגלל עצמה וטעונה לבונה ואל תוכיח מנחת נסכים שאינה באה בגלל עצמה ואינה טעונה לבונה: (ה) רבי ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה אומר כשהוא אומר מנחה תמיד הרי היא לו כמנחת תמידים מה מנחת תמידים שלשת לוגים לעשרון אף זו שלשת לוגים לעשרון. ור״ש אומר ריבה שמן במנחת חביתים וריבה שמן במנחת כבשים מה מנחת כבשים שלשת לוגים לעשרון אף זו שלשת לוגים לעשרון. או כלך לדרך זו ריבה שמן במנחת חביתים וריבה שמן במנחת אילים מה מנחת אילים שני לוגים לעשרון אחד אף זו שני לוגים לעשרון אחד. נראה למי דומה דנים מנחה שכולה עשרון ממנחה שכולה עשרון ואל תוכיח מנחת אילים שאין כולה עשרון: (ו) תעשה מורבכת מלמד שנעשית ברותחים כל צורכה. אין לך רבוכה בתורה אלא זו ורבוכה שבתודה ושבמילואים. תביאנה ג) יכול לפני המוספין כשהוא אומר תקריב אף לאחר המוספין. תופיני תאפה נא. ר׳ יהודה אומר תופיני תאפה נאה. ד) רב אסי אמר תאפינה נא. ר׳ יוסי אומר תאפה ה) ריבה. מנחת פיתים מלמד ו) שכופל א׳ לשנים ושנים לארבעה ומבדיל. תקריב ריח ניחוח לה׳ יכול ז) מה אהרן מביא בכל יום אף בניו מביאים בכל יום ת״ל זה. יכול מה אהרן דוחה את השבת ואת הטומאה אף בניו יהיו מביאים ודוחים את השבת ואת הטומאה ת״ל זה. מה אהרן

הגהות הגר״א פרק ד הלכה א א) מלמד שהיא כלי כצ״ל: ב) אחר מיותר: **הלכה ו** ג) יכול לפני צ״ל יכול לאחר נסכין ת״ל תקריב לפני נסכין כצ״ל: ד) רב אסי אמר תאפינה נא מיותר [וכן בראב״ד ור״ש ליתא]: ה) ריבה צ״ל רבה: ו) שכופל לשנים ואינו מבדיל ומנחת כהן הדיוט כופל א׳ לב׳ וב׳ לד׳ ואינו מבדיל: ז) מה אהרן מביא כו׳ עד הפרק מיותר [נראה דאינו בא למחוק לגמרי רק דכונתו דיש לכלול כל המיעוטים בבת אחת מתיבת זה וכן מוכח באדרת אליהו שלו דאל״ה קשה מנא ליה להתו״כ למעט כל הני מתיבת זה]:

ביאור

פרק ד (א) מלמד שטעונה כלי. הגר״א גרים מלמד שהיא כלי ועיין לעיל בפרשה ויקרא בדיבורא דנדבה פסקא א׳ בביאורנו שם איך שהגהתו נכונה מאוד: בשמן להוסיף לה שמן. דלקבוע לה שמן לא צריך דלא גריעא ממנחת מחבת של ישראל: מה מנחת נסכים ג׳ לוגין לעשרון והם נסכי כבש הפחותים: (ב) מה נדבה. אם כה״ג נדב מנחה מביא עשרון ולוג אחד: (ג) ממנחה שהיא באה תמיד. מנחת נסכים באה בכל יום עם קרבן התמיד: (ד) דנים מנחת יחיד. מנחת מחבת של כה״ג. ממנחת יחיד. מנחת נדבתו: ה״ג ואל תוכיח מנחת נסכים שאינה מנחת יחיד ואינה באה בגלל עצמה וכו׳. שהיא באה עם הזבח. ובגמרא (מנחות נא.) מקשה אמרת בשמן להוסיף לה שמן [יתר מכפי הרגיל בשאר מנחת נדבה] והדר אמרת נילף ממנחת נדבה שילטרך רק לוג אחד כשאר מנחת נדבה וא״כ בשמן למה לי ויש ע״ז כמה תירוצים בגמרא ע״ש: (ה) רבן שמעון אומר לא צריך קרא להכי: ריבה שמן במנחת חביתים. דכתיב בשמן וריבה שבזה ילטרך יותר שמן משאר מנחת מחבת ישראל: וריבה שמן במנחת כבשים. שבשאר עשרון של מנחה טעון רק לוג אחד שמן ולעשרון של נסכים ג׳ לוגין: מנחת אילים שני לוגין לעשרון אחד. דכתיב בפרשת שלח לאיל תעשה מנחה סלת שני עשרונים בלול בשמן שלישית ההין דהיינו ד׳ לוגין: ממנחה שכולה עשרון. דהיינו מנחת כבשים: שאין כולה עשרון. ר״ל שצריכה שני עשרונים סלת: (ו) ברותחין כל צורכה בעודה בלק קודם אפייה: אלא זו. דכתיב בה מורבכת תביאנה ושבתודה דכתיב סולת מורבכת חלות בלולות בשמן ושבמילואים שהיה בימי משה דכתיב לקח חלת מצה אחת וחלת לחם שמן אחת וגו׳ ואחז״ל דחלת לחם שמן הוא רבוכה: יכול לפני וכו׳. רבו בזו הנוסחאות והגר״א גרס יכול לאחר הנסכים ת״ל תקריב לפני נסכין והוא כמסקנת הגמרא (יומא דף לד.) וכעין זה משמע בגירסת הר״ש עיי״ש: תאפה נא. בשעת אפייתה תהא נא כמו (שמות יב) אל תאכלו ממנו נא כך תהא מבושלת קלתו ואינה מבושלת כל צורכה והיינו טיגון מתחלה דבהא מודו כו״ע דתרווייהו בעינן כדכתיב על מחבת בשמן וכתיב תופיני: תאפה נאה. בשעת אפייתה בתנור תהא נאה ולפ״ז הטיגון צריך להיות אחר האפייה דאם מטגנה מתחלה הרי היא שחורה מן השמן ומן המחבת: ה״ג תאפה רבה. [הגר״א וכלשון ראשון שברש״י] פי׳ שיהיה בה אפיות רבה וזה שאופה ומטגנה ואח״כ אופה דאית ליה לר״י דדרשינן שניהם תאפה נאה ולהכי אמר שאופה תחילה ותאפה נא ולהכי אמר שחוזר ואופה אותה אחר הטגון [רש״י]: שכופל וכו׳ היינו כל חצי חלה. ושנים לארבעה וכו׳ ע״ש הוא דהוא דלא כמאן (עיין מנחות דף עה:) וגירסת הראב״ד כן הוא גם כן גירסת הגר״א שכופל אחד לשנים ואינו מבדיל והוא כמסקנת הגמרא שם אלא שהגר״א הוסיף ומנחת כהן הדיוט כופל א׳ לשנים ושנים לארבעה ואינו מבדיל ועיין בפירוש הר״ש והוא כדברי המשנה שם וביאור הלכה זו עיין לעיל בפרשה ויקרא בדיבורא דנדבה פי״ג הלכה ד׳ בהבריגו שם: אף בניו. משנכנסים לחינוך: אף בניו. כשנכנסים לחינוך וכן בכולהו: אף בניו יהיו מביאים חצאים. ותהא מנחת חנוכם קריבים בשתי פעמים: מה אהרן מביא ג׳ לוגין ועשרון. כדאמרינן לעיל: ת״ל זה. דאין מביאין

כשירה ולא פסולה. חק עולם לבית עולמים. לדורתיכם שינהוג הדבר לדורות. מאישי ה׳ אין להם אלא אחר מתן אישים: (ו) כל אשר יגע בהם יקדש יכול אע״פ שלא בלעו ת״ל בהם משיבלע יכול אם נגע במקצתו יהא כולו פסול ת״ל כל הנוגע בהם יקדש הנוגע פסול. הא כיצד חותך מקום הבלע. יקדש להיות כמוהו אם פסול יפסל ואם כשר יאכל כחמור שבו:

פרשתא ג.

(א) **זה** קרבן אהרן ובניו יכול יהו אהרן ובניו מביאים כאחד את הקרבן הזה ת״ל בניו אשר יקריבו הא כיצד אהרן מביא לעצמו ובניו מביאים לעצמם: (ב) בניו אלו כהנים הדיוטים. או בניו הרי כהנים גדולים כשהוא אומר הכהן המשיח תחתיו מבניו הרי כ״ג אמור הא מה אני מקיים בניו אלו כהנים הדיוטים: (ג) כשהכהן מתקרב בתחילה לעבודה מביא עשירית האיפה משלו ועובדה בידו. אחד כ״ג ואחד כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביא עשירית האיפה משלו עבודתם פסולה: (ד) ביום המשח אותו אין כהן גדול נמשח אלא ביום. אותו. אין מושחים שני כהנים גדולים כאחד. ביום המשח מיום שנמשח מביא עשירית האיפה עד עולם. או אינו אומר ביום המשח אותו ביום שנמשח מביא עשירית האיפה ומפסיק ת״ל מנחה תמיד. הא מה אני מקיים ביום המשח ביום שנמשח מביא עשירית האיפה עד עולם. עשירית האיפה אחד מי׳ בשלש סאים שהם שבעה רבעים ועוד: (ה) סולת מה סולת האמור להלן חיטים אף סולת האמור כאן חיטים. מנחה הרי היא ככל המנחות ללבונה. תמיד אף בטומאה תמיד אף בשבת: (ו) א) אילו נאמר מחציתה בבקר ומחציתה בערב. יכול יביא שני עשרון בבקר וחצי עשרון בערב ת״ל מחציתה בבקר ומחציתה בערב משלם מביא מחציתה בבקר ומחציתה משלם בערב: (ז) כיצד הוא עושה מביא עשרון שלם וחוצהו. מקריב מחצה בבקר ומחצה בערב. נטמא חציו של בין הערבים יכול יביא חצי עשרון מתוך ביתו בערב ב) ת״ל ומחציתה בערב משלם: (ח) כיצד הוא עושה מביא עשרון שלם וחוצהו מקריב מחצה ומחצה אבד. כהן שהקריב מחצה שחרית ומינו כהן אחר תחתיו ג) יכול יביא עשרון מביתו ת״ל מחציתה בבקר ומחציתה בערב מחציתה משלם מביא בערב: (ט) כיצד הוא עושה מביא עשרון שלם וחוצהו מקריב

הגהות הגר״א פרשתא ג הלכה ו א) אילו נאמר מחצית בבוקר ומחצית בערב יכול יביא חצי עשרון בבוקר וכו׳ ת״ל מחציתה מחצה משלם הוא מביא ואח״ז הלכה ז׳ כיצד וכו׳: **הלכה ז** ב) ת״ל ומחציתה בערב מחצית משלם הוא מביא כצ״ל: **הלכה ח** ג) יכול יביא עשרון צ״ל יכול יביא חצי עשרון:

ב י א ו ר

שחולקין לאכול: ה״ג. יאכלנה כשירה וכו׳. דהו״ל למימר יאכל יאכלנה משמע כמו שהיא וכתב הר״ש דהוא לחייב על הפסולה גם בלאו הבא מכלל עשה: חק עולם לבית עולמים. דאכילת זכרי כהונה וחלוקתם נוהגת לבית עולמים: שינהוג הדבר לדורות. לבית שני ולעתיד: אין להם אלא אחר מתן אישים, ואע״ג דכבר יליף לעיל בריש [..]א ב׳ הכא אתא לאורויי דאפילו אם עברו והלקו קודם אסור באכילה [זית רענן]: (ו) יקדש. דהיינו שצריכין ליאכל כחומר שבהם וכדלקמיה: יכול אע״פ שלא בלע. משמעותו ורק נגיעה בעלמא יש לנהוג בה הומרא זו: יהא כולו פסול. אם היא פסולה: להיות כמוה. דהיינו אם היא פסולה וכן בשאר קרבנות אם הקרבן פסול יפסל: כחמור שבו. כגון אם נגע בשלמים דנאכלין לשני ימים ולילה אחד ואם במנחה כחומר שבה לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה ליום ולילה וכן כתוב בחטאת ובסוף פרק דם חטאת [זבחים לח.] מצריך להו:

פרשתא ג (א) ת״ל בניו אשר יקריבו. קרא יתירא הוא דהוי מצי למימר זה קרבן אהרן ובניו ביום המשח: ובניו מביאין לעצמם. ביום המוכן לעבודה כדמפרש ואזיל: (ב) או בניו הרי כהנים גדולים. פי׳ או נאמר דבניו דאמר הם הדומים לו בכהונה גדולה וה״ק זה קרבן אהרן ובניו הבאים אחריו להיותם כ״ג: הרי כה״ג אמור. פי׳ הרי כה״ג הבא מבניו אחריו אמור דה״ק קרא הכהן המשיח שיעמוד מבני אהרן תחתיו לאחר מותו יקריב קרבן זה: (ג) תחלה לעבודה. היינו תחלת עבודתו יהיה בקרבן שיביא משלו והוא ביום חנוכו: ועובדה בידו. הוא בעצמו עובד: עבודתו פסולה, אפשר דיליף ד״ז מדכתיב זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו דמשמע דקרבן זה מועיל אשר על ידו יוכל להקריב עוד ובלאתם לא יצוייר דיוכל להקריב: (ד) עד לעולם. בכל יום כל זמן שהוא כהן גדול: אחד מעשרה בשלש סאין. כי איפה הוא שלש סאין: שהם שבעה רבעים ועוד. הוא שבעה לוגין ובילה וחומש בילה כי סאה הוא ששה קבין וג׳ סאין הוא י״ח קבין וכל קב הוא ד׳ לוגין נמצא עשירית מן ט״ו קבין הוא ששה לוגין ועוד ג׳ קבין הרי י״ב לוגין וכל לוג הוא ששה ביצים נמצא מן י״ב לוגין הוא לוג ובילה וחומש בילה ס״ה ז׳ לוגין ובילה וחומש בילה: (ה) האמור להלן. בפרשה תצוה סלת חטים תעשה אותם: תמיד אף בטומאה ותמיד אף בשבת. היינו דהביתי כה״ג שהיו מקריבין בכל יום הוא אפילו בשבת ובטומאה ככל קרבן שזמנו קבוע אף שהוא קרבן יחיד. וקרבן של כהן הדיוט ביום חינוכו לעבודה אינו דוחה שבת וטומאה: (ו) ה״ג אילו נאמר מחצית בבקר ומחצית בערב יכול יביא חצי עשרון בבקר וחצי עשרון בערב ת״ל מחציתה בבקר מחצה משלם הוא מביא. כיצד הוא עושה וכו׳. [הגר״א וכן הוא במנחות דף נ. וכ״כ ק״א]. וביאורו אילו נאמר מחצית בלא ה״א הייתי אומר יביא חצי עשרון מביתו שחרית ומקריב וכן יביא חצי עשרון בערב ומקריב אבל כשהוא אומר מנחה תמיד מחציתה בבקר משמע מחציתה של שלימה זו שלפניה דהיינו שיביא מנחה שלימה של עשרון דאין מנחה פחותה מעשרון ואח״כ חולהו לחצאין ומקריב מחצית א׳ בבקר ומחצית אחרת בערב: (ז) ת״ל ומחציתה בערב משלם. היינו שה[..]חצית שבערב ג״כ צריך להביא דוקא ממנחה שלמה וע״כ מסיים הברייתא כיצד הוא עושה: (ח) כהן שהקריב מחצה שחרית. ומת או שנעשה בעל מום ומינו כהן אחר תחתיו קודם בין הערבים: יכול יביא חצי עשרון מביתו. כצ״ל [הגר״א וכן הוא במנחות דף נ]:

מלמד

ותרומה בזמן שהיא מועטת: (ח) לאהרן ולבניו לאהרן תחילה ואח"כ לבניו. לאהרן שלא במחלוקת ולבניו במחלוקת. מה אהרן כ"ג יאכל שלא במחלוקת אף בניו כהנים גדולים יאכלו שלא במחלוקת: (ט) מצות תאכל מצוה לפי שהיתה בכלל היתר ונאסרה וחזרה והותרה יכול תחזור להיתרה הראשון ת"ל מצות תאכל מצוה: (י) וכיוצא בה יבמה יבוא עליה מצוה לפי שהיתה בכלל היתר ונאסרה וחזרה והותרה יכול תחזור להיתרה הראשון ת"ל יבמה יבא עליה: (יא) מצות תאכל מה ת"ל לפי שנאמר יאכלוה אין לי אלא כולה מנין אף מקצתה ת"ל תאכל אפילו כל שהוא: (יב) במקום קדוש תאכל יכול במחנה לויה ת"ל בחצר אהל מועד יאכלוה. אין לי אלא בחצר אהל מועד מנין לרבות הלשכות הבנויות בחול ופתוחות בקדש ת"ל במקום קדוש. יאכלוה שלא יאכל עמה חולין ותרומה בזמן שהיא מרובה:

פרק ג.

(א) לא תאפה חמץ מה ת"ל לפי שנאמר לא תעשה חמץ יכול לאו אחד על כולם ת"ל לא תאפה חמץ אפייה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה מה אפייה מיוחדת ומעשה יחידי וחייבים עליה בפני עצמה אף אני מרבה את לישתה ואת עריכתה ואת כל מעשה ומעשה שיש בה שחייב על כל אחד לאו בפני עצמו: (ב) חלקם נתתי אותה מאישי אינן רשאים ליטול אלא מותר מן האישים. אין לי אלא בו בלבד מנין לרבות את כל הקדשים ת"ל כי קודש קדשים. א) יכול אף הפסולה במחלוקת ת"ל מאישי הכשירה ולא הפסולה. ב) יכול אף חלקוה תהא פסולה ת"ל היא הרי היא בקדושתה: (ג) כחטאת מה חטאת מן החולין וביום ובידו הימנית אף זו מן החולין וביום ובידו הימנית. אי מה חטאת אם נשחטה שלא לשמה פסולה אף זו אם נקמצה שלא לשמה פסולה ת"ל כאשם מה אשם אם נשחט שלא לשמו כשר אף זו אם נקמצה שלא לשמה כשרה: (ד) ר"ש אומר יש מהם כחטאת ויש מהם כאשם מנחת חוטא הרי היא כחטאת לפיכך אם נקמצה שלא לשמה פסולה. מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך אם נקמצה שלא לשמה תהא כשירה: (ה) כל זכר לרבות בעלי מומים. למה אם לאכילה כבר אמור א"כ למה נאמר כל זכר לרבות בעלי מומים למחלוקת. ג) יאכלוה

הגהות הגר"א פרק ג הלכה ב א) יכול אף הפסולה במחלוקת ת"ל אותה הכשירה כו' • ב) יכול אף אם חלקוה כו' כצ"ל: הלכה ה ג) יאכלוה צ"ל יאכלנה:

ביאור

דתרומה טמאה להסיקה תחת תבשילו: יאכלו תאכל יאכלוה. זכר שם אכילה ג' פעמים והיה די באחד מהם לכתוב יאכלו אהרן ובניו מצות בחצר אהל מועד אלא ריבה אכילתה בכל מאכל שירצה מטוגנת מבושלת ואפויה ובפרק כל התדיר [דף נא] דורשו מלמשחה בהם כדרך שהמלכים אוכלין: יאכלו. כצ"ל [הגר"א]. פי' דקשה ליה לברייתא דמתחלה אמר יאכלו אהרן ובניו ובסוף קאמר בחצר אהל מועד יאכלוה לכן חילק הברייתא דבזמן שהמנחה מועטת וכדי שתהא נאכלת על השובע יאכלו עמה חולין ותרומה [ולאו ביחד דהא היא נאכלת בעזרה והם אינם נכנסים לעזרה אלא הם במקומן מתחלה חוץ לעזרה והיא בעזרה] ובזמן שהמנחה מרובה לא יאכלו עמה חולין ותרומה כדי שלא יאכלו המנחה אכילה גסה או שמא יביאוה לידי נותר ובזה אמר הכתוב יאכלוה דהיינו היא לבדה וזהו שסיימה הברייתא בהלכה י"ב יאכלוה שלא יאכל עמה כו': (ח) לאהרן ולבניו וכו. פירשתי לעיל בפ' ויקרא בדיבורא דנדבה בריש פי"א: (ט) מצות תאכל מצוה. שיאכלנה הכהן המרים והמקריב ומפרש בגמרא (יבמות דף מ.) הכי לפי שהיתה בכלל היתר בתחלה קודם שהוקדשה רצה אינו אוכלה ונאסרה משהוקדשה וחזרה שותרה הנותרת ממנה לאחר קמיצתה יכול תחזור להיתרה הראשון רצה הוא יאכלנה רצה שלא לאכול בעצמו הרשות בידו [והיינו שכהן אחר יאכלנה דשלא לאכול כלל אי אפשר דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים] ת"ל מצות תאכל מצוה ופירש הראב"ד שמצוה על המקריב בעצמו לאכלה מפני שהוא מקרא יתר דהא כתיב במנחת המילואים ואכלוה מצות ולהכי תנא ביה קרא הכא לומר שמצוה על העובד לאכלה. ודעת הר"ש משנ"ץ דלכל בית אב קורא הוא עצמו אוכלה לאפוקי בית אב אחר שאין לו לאכול: (י) יבמה יבא עליה מצוה. לייבם יותר מלחלוץ לפי שבתחלה היתה בכלל היתר רצה כונסה רצה אינו כונסה נאסרה וחזרה והותרה יכול תחזור להיתרה הראשון רצה מייבם רצה חולץ ת"ל יבמה יבוא עליה מצוה לייבם: (יא) מנין אף מקצתה. ולא שנפסלה אלא אם נאבד מקצת שירים מצוה עכ"פ שיאכל הנותר: (יב) יכול במחנה לויה. שגם שם מקום קדוש הוא דאסור לכנס בו זבין: ת"ל בחצר אהל מועד. בעזרה: ופתוחות לקודש. דאזלינן בתר פתחן: בזמן שהיא מרובה. כדי שלא תהיה נאכלת על הגסה: **פרק ג** (א) לא תאפה חמץ ל"ל. היינו שכבר נאמר זה בפרשה ויקרא לא תעשה חמץ ועיין לעיל בויקרא פרשתא י"ב משנה ג' ובביאורנו שם: (ב) אינן רשאין לחלק אלא מותר. פי' אין להם לחלק את המנחה ביניהם עד לאחר מתנת קומץ לאישים: את כל הקדשים. כגון חטאות ואשמות שלא יחלקו קודם מתנות האישים: יכול אף הפסולה במחלוקת. יחלקוה ביניהם וכל אחד ישרוף חלקו [הר"ש]: ת"ל אותה. כצ"ל [הגר"א], וכן איתא בפסיקתא זוטרתי וגם בפרשתא ב' לעיל ברייתא ד' איתא אותה כשירה ולא פסולה]: הכשירה ולא הפסולה. דהאי אותה אדלעיל קאי דאיירי הפרשה במנחה כשירה: יכול אף אם חלקוה תהא פסולה. כצ"ל. ור"ל דהיינו שחלקוה קודם מתנת האישים: (ג) מן החולין. ולא ממעשר דכתיב בפר כה"ג ביוה"כ והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו ודרשינן משלו ולא משל מעשר: וביום. דכתיב בפר יוה"כ כי ביום הזה יכפר עליכם ועיין במנחות בפרק התודה (ד' פג): ובידו הימנית. דכתיב ביה ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו וקי"ל דכל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינו אלא ימין: (ד) ר"ש אומר. לפיכך כתבה התורה כחטאת וכאשם להורות לנו דפעמים דינו כחטאת ופעמים דינו כאשם: (ה) כבר אמור. דכתיב לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל: למחלוקת.

ביום הכפורים אחת מערכה גדולה ואחת מערכה לקטורת ואחת לקיום האש ואחת שמוסיפים לי"ה. ר"מ אומר ד' מערכות בכל יום וחמש בי"ה אחת מערכה גדולה ואחת לקטורת ואחת לקיום האש ואחת לאברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב ואחת שמוסיפים ליום הכפורים:

פרשתא ב.

(א) **זאת** תורת המנחה לבית עולמים. זאת אינה נוהגת בבמה. תורת המנחה תורה אחת לכל המנחות שיהו טעונות שמן ולבונה: (ב) וכי מנין יצאו מכלל שנאמר ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו. יכול אין טעונה שמן ולבונה אלא מנחות ששיריהם נאכלים מנחות שאין שיריהם נאכלים מנין ת"ל תורת המנחה תורה אחת לכל המנחות שיהו טעונות שמן ולבונה: (ג) אמר ר' עקיבא מה מצינו שלא חלק הכתוב בין מנחת חוטא של ישראל למנחת חוטא של כהנים א) ללתיתין לא נחלוק בין מנחת נדבה של ישראל למנחת נדבה של כהנים ב) ללתיתין. אמר לו רבי חנניה בן יהודה וכי מה ראיה לאו להין עשה ללא תעשה ת"ל תורת המנחה תורה אחת לכל המנחות שיהו טעונות שמן ולבונה: (ד) ג) והקריב אותה כשירה ולא פסולה. אותה כולה כאחת. בני אהרן ולא בנות אהרן. לפני ה' יכול במערב ת"ל אל פני המזבח. אי אל פני המזבח יכול בדרום ת"ל לפני ה'. הא באיזה צד מגישה בקרן דרומית מערבית: (ה) רבי אליעזר אומר יכול יגישנה בדרומה של קרן או במערבה. אמרת לאו שני כתובים אחד מקיים עצמו ומקיים את חבירו ואחר מקיים עצמו ומבטל חבירו תופסים זה שמקיים עצמו ומקיים את חבירו ומניחים זה שמקיים עצמו ומבטל חבירו. כשאתה אומר לפני ה' במערב ביטלת אל פני המזבח בדרום וכשאתה אומר אל פני המזבח בדרום קיימת לפני ה' במערב הא באיזה צד מגישה בדרומה של קרן. והרים ממנו מן המחובר שלא יביא עשרון אחד בשני כלים. בקומצו שלא יעשה מידה לקמיץ. מסולת המנחה ולא מסולת חבירתה. ומשמנה ולא משמן חבירתה שלא יביא שתי מנחות בכלי אחד. מסלת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה שתהא שם לבונה בשעת קמיצה. ואת כל הלבונה אשר על המנחה והקטיר שילקוט את הלבונה ויעלה לאישים: (ו) והקטיר המזבח לריח ניחוח אזכרתה לה' נזכרים בה ונזכרים בקמיצתה ונזכרים בלבונתה: (ז) והנותרת ממנה כשרה יאכלו תאכל יאכלוה ד) אהרן ובניו ה) ריבה אכילתה בכל מאכל שירצה. יאכלוה שיאכלו עמה חולין

הגהות הגר"א פרשתא ב הלכה ג א) ללתיתין צ"ל ללא תתן: ב) עוד ללתיתין צ"ל להתן: הלכה ד ג) צ"ל הקרב אותה: הלכה ז ד) אהרן ובניו מיותר: ה) ריבה כו' יאכלו שיאכלו עמה:

ביאור

במחתה. וכל הך ברייתא דריש להו מקראי ביומא (ד' מה): **פרשתא ב** (א) זאת תורת המנחה לבית עולמים. כלומר תורה אחת נוהגת לבית עולמים כמו במשכן: זאת אינה נוהגת בבמה. היינו דממעט במה מזאת והיא דעת ר' יהודה בזבחים פרק בתרא ובגמרא שם (קיט:) קאמר המיעוט זבחים ולא מנחות עיי"ש: לכל המנחות שיהו טעונות שמן ולבונה. היינו אפילו מנחת כהנים ומנחת כהן משיח שהוא כליל: (ב) וכי מנין יצאו. ומה צריך לרבויי: (ג) אר"ע מה מצינו. היינו כשם שמצינו שלא חלק הכתוב וכו': ללתיתין. צ"ל ללא תתן [הגר"א וכן איתא בילקוט ובפירוש הר"ש]. כלומר בשניהם נאמר לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי לא מצינו שחילק ביניהם ועוד שתלה הכתוב בחטאת שנאמר כי חטאת היא ומשמע בין של כהן ובין של ישראל: לא נחלוק. ר"ל דין הוא ג"כ שלא נחלוק בין מנחת נדבה של ישראל לשל כהן לתתן. כצ"ל. היינו למצות נתינה של שמן ולבונה דשניהם צריכין לזה ול"ל הדרש של תורת לזה: וכי מאי ראיה לאו להן. אם השוה אותם הכתוב ללא יתן שבשניהם שוים דנקרא חוטא כילד נשוה אותם להן לומר מאותה הטענה גם במנחת נדבה שיהיו שניהם שוין במצות נתינת שמן: ת"ל תורת המנחה. כלומר לכך צריך קרא: (ד) והקריב אותה. צ"ל הקרב אותה: ולא פסולה. פי' דהו"א כיון שהקדישה אף שנפסלה ביוצא או בטומאה יגישה למזבח ויקמוץ אותה ואח"כ ישרפנה ולבית הדשן קמ"ל דלא דהקרב אותה משמע הראויה להקרבה: כולה כאחת. שלא יעשה הגשה לחצאין: בני אהרן ולא בנות אהרן. היינו שאינן מגישות בעצמן מנחתן אבל גם מנחתן טעון הגשה כדתנן במנחות (דף ס) [הראב"ד]: לפני ה' יכול במערב. המזבח שם הוא לפני ההיכל: ת"ל אל פני המזבח. זה הדרום שהכבש שם: בקרן דרומית מערבית. של מזבח ששם מתקיים תרווייהו והיינו בחודה של קרן וכן הגירסא בגמרא (מנחות יט:): (ה) ר' אליעזר אומר. מאחר שפרט לך הכתוב בהגשתה שתי רוחות יכול יגישנה באיזה שירצה: אמרת לאו. היינו א"א לומר כן דשני כתובים וכו': קיימת לפני ה' במערב. פריך בגמרא הנ"ל היכן קיימת ומשני רב אשי קסבר האי תנא כולא מזבח בצפון העזרה קאי ופתח ההיכל היה מכוון נגד אמצע העזרה נמצא דרומו של מזבח היה כולו לפני ה' נגד פתח ההיכל: בדרומה של קרן. ולא בחודה כדקאמר ת"ק: מן המחובר. שיהא הקומץ מחובר לכל העשרון ולאפוקי כשחלקו מתחלה אין הקומץ מחובר לכולו: שלא יעשה מדה לקומץ. ויקמוץ בו והוא מדכתיב בקומצו משמע שלא בכלי: ולא מסלת חבירתה וכו'. והוא כדמפרש ואזיל שלא יביא שתי מנחות בכלי אחד ויתערבו בהדדי דנמצא הקומץ מעורב משתיהן: שתהא שם לבונה. בכלי בשעת קמיצה דאף שאינה נקמצת עמה מ"מ היא צריכה להיות בכלי דאל"ה למה סמכה להרמת הקמיצה: שילקוט את הלבונה. ולא יקמצנה בקומץ דאילו היתה נקמצת היה לו לומר מסלת המנחה ומשמנה ומלבונתה ולפי שלא פירש זה בויקרא אלא באחת מן המנחות הוצרך לאמרו כאן לכלול כל המנחות כמשפט. ובפ"ב דסוטה (דף יד) קאמר ונותנה ע"ג קומץ ומקטיר: (ו) נזכרים בה. במה שמניח המנחה כולה לפני ה' וכן בקומצה ובלבונתה כשמקטירן על המזבח: (ז) והנותרת ממנה כשירה. ולא פסולה דאין כהן זוכה בה דס"ד שיהא שלו דומיא

דתרומה

שיהו כשירים להוציא את הדשן: (ז) והאש על המזבח תוקד בו א"ר יהודה מנין להצתת האש שלא תהא אלא בראשו של מזבח ת"ל והאש על המזבח תוקד בו. אמר ר' יוסי מניין לעשות מערכה אחת לקיום האש ת"ל והאש על המזבח תוקד בו. מנין שכל המכבה עובר בלא תעשה ת"ל לא תכבה: (ח) ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר נאמר כאן בבקר בבקר ונאמר בתמיד בבקר איני יודע אי זה יקדים דבר שנאמר בו בבקר בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בבקר אחד. נאמר בעצים בבקר בבקר ונאמר בקטורת בבקר בבקר איני יודע מי יקדים את מי. מי מכשיר את מי עצים מכשירים הקטורת הם יקדימו את הקטורת: (ט) נאמר בקטורת בבקר בבקר ונאמר בנרות בבקר בבקר איני יודע איזה יקדים כשהוא אומר בהטיבו את הנרות יקטירנה ה) סמכו עניין לקטורת אף הם יקדימו את הקטורת. מניין שיעשה את המערכה גדולה כדי שתקבל את כל העולות ו) ת"ל עליה. מנין לאימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי ק"ק ת"ל עליה חלבי השלמים. מנין הקומץ והלבונה ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים ת"ל עליה ז) והקטיר כל הקטרות יהיה עליה. יכול אף הקטורת תהא עליה ח) ת"ל ובער עליה וערך עליה עשה הבערה אחת לקטורת עשה מערכה אחת לקטורת: (י) מנין שלא יהיה דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל עליה העולה. מנין שלא יהיה דבר מתעכב אחר תמיד של בין הערבים ת"ל עליה השלמים. אש תמיד תמיד אף בשבת תמיד אף בטומאה. לא תכבה אף במסעות. מה עושים לה כופים עליה פסכתר דברי ר"י. ר"ש אומר ט) אף בשבת ומסעות מדשנים אותה שנאמר ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן: (יא) ר"י אומר ב' מערכות בכל יום וג' בי"ה. ר' יוסי אומר ג' בכל יום וד'

הגהות הגר"א **הלכה ט** ה) סמכו ענין לקטרת מיותר: ו) ת"ל עליה העולה כצ"ל: ז) והקטיר יכול כו' ושבינתים נמחק: ח) ת"ל וערך עליה העולה והקטיר עליה עשה הבערה אחת למערכה ועשה הבערה **אחת** לקטורת: **הלכה י** ט) רבי שמעון אומר אף בשבת טעות סופר וצריך להיות בשעת:

ביאור

עבודות דס"ל דהוצאה לאו עבודה היא ולא בעי בגדי כהונה: (ז) להצתת האש וכו'. היינו קיסמין דקין להצית בהן אור מערכה גדולה ואין לו להציתם על הרצפה ולהעלותם על המזבח כשהן דולקים: מערכה אחת לקיום האש. שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיף עליו מזה: ת"ל והאש וכו'. והצתה בראש המזבח נפקא ליה לר' יוסי מקרא אחרינא עיין יומא דף מה: (ח) ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר. בשני גזרי עצים מוקי לה הגמרא [יומא לג.] שלאחר סידור המערכה גדולה היו מביאין ונותנין שם שני גזרי עצים: ונאמר בתמיד בבקר. את הכבש אחד תעשה בבקר: איזה מהן יקדים. אם גזרי עצים ואח"כ ישחוט התמיד או למפרע: יקדים דבר שנאמר בו בבקר בבקר. דהיינו שני גזירין דמשמע בקרו של בקר שצריך השכמה יותר: ונאמר בקטרת בבקר בבקר. דכתיב בבקר בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה: עצים מכשירים הקטרת. ובגמרא פריך והא אמרת שני גזרי עצים למערכה גדולה אזלי ובהנהו לא מקטרא קטרת אלא יש לה מערכה אחרת בפני עצמה ומשני שום עצים היינו דאע"ג דהני לאו לקטרת אזלי שמם עצים ועצים מכשירי קטרת הם: (ט) ונאמר בנרות בבקר בבקר. היינו בהטבת נרות דכתיב והקטיר וגו' בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה והאי בבקר בבקר קאי אקטרת וקאי אהטבת נרות: סמכו ענין לקטורת. כלומר עשאו יסוד וענין לקטרת כאמרו בהטיבו את הנרות יקטירנה דמשמע דקטרת בא על הטבת הנרות וא"כ הטבת הנרות קודם. ובגמרא קאמר בקיצור א"ק בהטיבו את הנרות והדר יקטירנה: מנין למערכה גדולה שתקבל את כל העולות. פי' אע"פ שרבינו מערכה אחת על מזבח החיצון מדכתיב היא העולה על מוקדה ואחז"ל (יומא לג.) דזו היא המערכה גדולה מנין שיהיו כל העולות בין עולת מוספין בין עולת נדבה קריבה ע"ג עולה של תמיד: ת"ל עליה העולה. כנ"ל. פי' סתם קאמר ומשמע דעל כל העולות: ומנין לאימורי חטאת וכו'. שיקריבו כולם על המערכה גדולה: ואימורי ק"ק. של שלמי צבור: ת"ל עליה חלבי השלמים. וה"ה של שאר קרבנות: מנין הקומץ והלבונה וכו'. שגם הם יהיו נקטרין עליה: ת"ל והקטיר. עליה כל הקטרות יהיו עליה. [ומאי דכתיב לבסוף השלמים ידוע מה שאמרו שהוא לשון השלמה עליה השלם כל הקרבנות]: יכול אף הקטורת תהא עליה. פי' אם שהיה בכל יום מכנים ממזבח העולה לפנימי להקטרת קטורת יכול יהא נוטלו ג"כ מן המערכה זו: ת"ל ובער עליה וערך עליה וכו'. הרבה נוסחאות יש בברייתא זו ועמלו עליה המפרשים מאוד וגירסת הגר"א הוא כך ת"ל וערך עליה העולה והקטיר עליה עשה הבערה אחת למערכה ועשה הבערה אחת לקטורת. ומשני פעמים עליה קדרים ובאמת כדבריו איתא בירושלמי דיומא פ"ד הלכה וי"ו בענין מנין המערכות וערך עליה העולה זו מערכה גדולה והקטיר עליה זו קטורת (היינו מערכה שניה של קטורת) והביאו הגר"א בהדרת אליהו שלו: (י) עליה העולה. אמרינן בגמרא (פסחים נח:) דהדיוק הוא מדכתיב העולה משמע העולה המיוחדת והיא התמיד: ת"ל עליה שלמים. ואמר רבא בגמרא דהוא לשון השלמה עליה השלם כל הקרבנות כולן ופירוש הכתוב והקטיר עליה חלבי השלמים אותן החלבים שבהן יהיה נשלם כל ההקטרות ולא תעזוב דבר מהם לאחר תמיד של בין הערבים וכתב הקרבן אהרן דלפיכך הוציא הכתוב מפשוטו דהוקשה לו ה"א דהשלמים דשלמים לא נזכרו כאן עד שיאמר השלמים דמשמע השלמים הנזכרים ולזה אמר דאין שלמים כפשוטו אלא מלשון השלמה: תמיד אף בשבת. שעושים מערכה לתמידין ומוספין: תמיד אפילו בטומאה. פי' אף בזמן שהתמיד קרב בטומאה אברים כמו כן יקרבו בטומאה והכהנים הטמאים כמו כן יסדרו המערכה להקטירם עליה: פסכתר. כלי גדולה של נחושת היא שמה כך: אף בשעת מסעות. כנ"ל [הגר"א]. והכא איתא בירושלמי ס"פ טרף בקלפי ובילקוט כאן: מדשנין אותה. מסירין האש מעל המזבח ונותנין אותה בכלי עד שעת הניתן ולשון אף קשה וי"ל משום דר' יהודה קאמר אף אמר הוא ג"כ בלשון אף [ר"ש]: שנאמר ודשנו את המזבח. שהיו מסירים אף הדשן. ובירושלמי איתא ומה מקיים ר"י ודשנו את המזבח דרוי כההיא ואכל ושבע ודשן כלומר שהיה שבע ממה שעליו שהאש היה מכוסה עליו פסכתר: (יא) ושלש ביוה"כ. שמוסיפין מערכה בשביל גחלי אש שנוטל במחתה

א) ת"ל ומכנסי בד ילבש על בשרו. ומה ת"ל ילבש להביא את המצנפת ואת האבנט דברי רבי יהודה. רבי דוסא אומר להביא בגדי כהן גדול שיהו כשרים לכהן הדיוט. ר' אומר שתי תשובות בדבר וכי אבנטו של כהן גדול זהו אבנטו של כהן הדיוט ב) ד"א בגדים ששמשו קדושה חמורה יחזרו וישתמשו בקדושה קלה א"כ מה ת"ל ילבש אפילו הם שחקין: (ב) רש"א ממשמע שנאמר בד שומעני ד' כלים שנאמר ולבש את בגדי הבד בגדי הקודש א"כ למה נאמר מדו בד כמידתו: (ג) מכנסי בד ילבש על בשרו ולא רטייה על בשרו. כשהוא אומר להלן מכנסי בד יהיו על בשרו שלא יהיה דבר קודם למכנסים: (ד) והרים את הדשן אשר תאכל האש יכול עצים ת"ל עולה אי עולה יכול אברי עולה ת"ל אשר תאכל האש הא כיצד חותה מן המאוכלות הפנימיות ויורד. ושמו בנחת ושמו כולו ושמו שלא יפזר. אצל המזבח סמוך למזבח. מנין לאברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב שמסלקן לצידי המזבח ואם אין הצדדים מחזיקם סודרם על הסובב או על הכבש עד שסודר את המערכה ומחזירם למערכה ת"ל אשר תאכל האש את העולה על המזבח: (ה) מנין לאברים שפקעו מעל המזבח קודם לחצות יחזיר ומועלים בחם ת"ל אשר תאכל האש את העולה על המזבח: (ו) ופשט ולבש יכול כמצות יום הכפורים יהיה פושט בגדי קודש ולובש בגדי חול ת"ל בגדיו בגדים ג) מקיש בגדים שפושט לבנדים שלובש מה בגדים שלובש הראוים למלאכתו אף בגדים שפושט הראוים למלאכתו א"כ למה נאמר אחרים פחותים מהם. ד) ר' אלעזר אומר והוציא את הדשן לימד על בעלי מומים

הגהות הגר"א פרק ב הלכה א א) ת"ל ומכנסי מ"מ וצ"ל ת"ל בד: ב) ד"א, מ"מ וצ"ל ועוד: הלכה ו ג) מקיש בגדים שלובש לבגדים שפושט מה בגדים שפושט בגדי קודש אף בגדים שלובש בגדי קדש א"כ וכו' [וכן הוא בגמרא יומא כ"ג]: ד) ר"א אומר אחרים והוציא כו' כצ"ל:

ביאור

וכו'. דמשמע דמין דידי' קממעט: ת"ל ומכנסי בד וגו'. הגר"א גרים ת"ל בד [וכדבריו איתא בזבחים בדף י"ח ע"ב] ור"ל דבד משמע שלא יוסיף דבר עמהן כלל ויותר נראה דדרש התו"כ הוא מדכתיב הכא שני פעמים בד ובפרשה אחרי כתיב שם ד' פעמים בד כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד וגו' הרי שטה ומהני מרבה כל אלו. וכן משמע קצת בראב"ד דכתב מדכתיב בד יתירא דרשינן לכל הני ואח"כ מצאתי בתו"כ גופא להלן בפרשה אחרי על הפסוק כתונת בד קדש ילבש כעין דברי [ודע דמה שכתב שם ומה ת"ל ד' פעמים הוא כמו ד"א וכן מוכח בפסיקתא זוטרתי]: להביא את המצנפת וכו'. קסבר דהרמת הדשן עבודה היא ובעיא ד' בגדים: ר' דוסא אומר להביא וכו'. ס"ל דהרמה לאו עבודה היא וא"צ ד' בגדים ור' יוחנן ס"ל [ביומא דף כג:] דסברת ר' דוסא דלא צריך קרא לריבויא דודאי עבודה היא אלא האי ילבש יתירא להביא שהכהן הדיוט יכול ללבוש לעבודתו הארבעה בגדי בד שלבשן הכהן גדול ביוה"כ דגמרינן ילבש ילבש מהתם דכתיב בפרשה אחרי כתונת בד קדש ילבש ובהנהו בגדים מיירי הכא: וכי אבנטו וכו'. והלא של כה"ג ביוה"כ של בוץ לבדו כדכתיב ובאבנט בד יחגור ואבנט של כהן הדיוט של כלאים תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר: ד"א. צ"ל ועוד [הגר"א ופשוט]: קדושה חמורה. כהן גדול בפנים: אפילו הם שחקין, ומאי דאמרינן לעיל בד שיהיו חדשים היינו למצוה [זבחים יח:]: (ב) ממשמע שנאמר בד שומעני ד' כלים, אר' יהודה קאי דא"ל ילבש לרבות עוד שני כלים דמגופיה דקרא מוכח דכיון שנאמר בהן בד שומע אני כל הד' בגדים שנאמר בפרשה אחרי ולבש את בגדי הבד והתם הלא היו כל הד' בגדים: א"כ למה נאמר מדו בד. פי' א"כ למה פרט הכתיב מדו בד [ומכנסי בד] יכתוב ולבש בגדי בד ויכלול בזה כל הארבע בגדים וע"ז משני דמדו לאורויי שיהא כמדתו ומכנסי בד כבסמוך: (ג) ולא רטייה על בשרו. שהיא חוצצת: להלן. בפרשה אחרי: ומכנסי בד יהיו על בשרו. משמע יהיו כבר קודם הכתונת וכן בהרמת הדשן צריך להיות כן וילבש לא דריש ר"ש ואפשר דס"ל לרבות שחקים וכנ"ל: (ד) יכול עצים ת"ל עולה. פי' יכול אפר העצים בלבד ת"ל עולה שאף מן העולה היה מרים [הראב"ד] והקרבן אהרן פי' שהיה נזהר שלא ליטול מאפר העצים אלא מן נאלים של העולה בלבד: יכול אברי עולה. היינו אפילו לא נשרפו לגמרי בכלל דשן הם: ת"ל אשר תאכל האש. לומר שלא ירים אותם עד שיתעכלו ותאכלם האש: מן המאוכלות הפנימיות. שאותם בודאי נתאכלו לגמרי: ושמו בנחת. מדלא כתיב והשליך כמו במוראה ונוצה: ושמו כולו. מדלא כתיב ושם אלמא צריך שישים את כולו אצל המזבח: ושמו שלא יפזר. פי' שנצברו במקום אחד ולא יתננו בשנים או שלשה מקומות מדכתיב ושמו משמע כולו כאחד: ומחזירם למערכה ת"ל אשר תאכל האש את העולה על המזבח. כלומר אפילו עיכולי עולה אתה מחזיר על המזבח: (ה) שפקעו מעל המזבח. לארץ ואשמועינן דאפילו הכי יחזיר מדכתיב אשר תאכל האש את העולה על המזבח קרי לה עולה אחר אכילת האש: קודם לחצות יחזיר וכו'. בגמרא פריך אי דאית בהו ממש שלא נתאכלו אפי' לאחר חצות נמי יחזיר ואי דלית בהו ממש שנתאכלו לגמרי אפילו קודם לחצות נמי לא יחזיר ומשני בשרירי ופירש"י אברים קשים שנתקשו מחמת האש שלטה האש בכולן ונשרפו אלא שלא נעשו פחם וכעצים יבשים הם מתיכן ובהם אמר דקודם חצות לא חשיבי כמעוכלין וצריך להחזירן ולאחר חצות חשיבי כמעוכלין ולא יחזיר ויליף שם (בזבחים ד' פו) זה מקרא: ומועלין בהן. דעדיין לא נעשית מצותן: (ו) יכול כמצות יוה"כ וכו'. כלומר יכול שמטיל עליו חובה לשנות בגדיו בין תרומת הדשן להוצאתו אם בא להוציא את הדשן לאחר הרמה מיד כדרך שהוא חובה על כה"ג בחמש עבודות שביוה"כ שמשנה בגדיו בכל העבודות בין זו לזו ראשונה בבגדי זהב שניה בבגדי לבן וכן כולם והכא שהוא כהן הדיוט ס"ד ישנה מבגדי קודש שהרים בהן הדשן ויפשוט אותם וילבש בגדי חול ויוציא את הדשן: ת"ל בגדיו בגדים. ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים: מקיש בגדים שלובש לבגדים שפושט. כנ"ל: מה בגדים שפושט הראוים למלאכתן. דהיינו בגדי קודש אף בגדים שלובש הראוים למלאכתן דהיינו בגדי קודש והגר"א גרים מה בגדים שפושט בגדי קודש אף בגדים שלובש בגדי קודש כלשון הגמרא: פחותים מהם. ובפ"ב דיומא (כג) מפרש כדתנא דבי ר' ישמעאל בגדים שבישל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו פי' לפי שנתעשנו ונתלכלכו בבישול הקדרה אף כאן לענין הוצאת הדשן אין כבוד לשרת בהן שירות אחר: ר"א אומר אחרים והוציא וכו'. [הגר"א וכן הוא בגמרא] ס"ל דהאי אחרים קאי אדלבתריה אהוצאה וללמד שכשר בהן כהנים אחרים המרוחקין משאר

עבודות

והלבונה והעצים ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים שמעלן מבוא השמש והן מתעכלין כל הלילה ת"ל יא) זאת תורת העולה ריבה: (יד) אתה אומר לכך נאמר כל הלילה שיהא נותנן מבוא השמש והם מתעכלים והולכים על גבי המזבח כל הלילה או אינו אלא שיהו מעלים מן הארץ לגבי מזבח כל הלילה כשהוא אומר לא ילין חלב חגי עד בקר יב) זה הוא האמור לימד שיהו מעלים מן הארץ למזבח כל הלילה: (טו) יג) הא מה אני מקיים כל הלילה שיהא נותנן מבוא השמש והם מתעכלים והולכים יד) כל הלילה על גבי המזבח. מה ת"ל עד הבוקר אם אינו ענין לעיכול אברים תניהו ענין לתרומת הדשן לימד שיהו תורמים את המזבח כל הלילה עד הבקר: (טז) ואש המזבח תוקד בו. ומנין לאש המזבח הפנימי שלא תהא אלא ממזבח החיצון ת"ל אש המזבח תוקד בו. אש מחתה ומנורה מנין ודין הוא נאמר תן אש במזבח הפנימי ונאמר תן אש במחתה ובמנורה מה אש מזבח הפנימי ממזבח החיצון אף אש מחתה ומנורה ממזבח החיצון. או כלך לדרך זו נאמר תן אש במזבח הפנימי ונאמר תן אש במחתה ומנורה מה אש מזבח הפנימי ממזבח חוצה לו אף אש מחתה ומנורה ממזבח חוצה להם ת"ל אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה אף אש שאמרתי לך תהא תמיד לא תהא אלא ממזבח החיצון. למדנו אש למנורה למחתה מנין ודין הוא נאמר אש במנורה ונאמר אש במחתה מה להלן על מזבח החיצון אף כאן על מזבח החיצון. או כלך לדרך זו נאמר אש בקטרת ונאמר אש במחתה מה להלן בסמוך לו אף כאן בסמוך לו ת"ל ולקח מלא המחתה טו) גחלי אש מלפני ה' איזה הוא דבר שמקצתו לה' ואין כלו לה' הוי אומר זה מזבח החיצון:

פרק ב.

(א) **ולבש** הכהן מדו בד מדו כמידתו. בד שיהו של בוץ. בד שיהו חדשים. בד שיהו כפולים. בד שלא ילבש עמהם בגדים אחרים. יכול לא ילבש עמהם בגדי פשתן אבל ילבש עמהם בגדי צמר תלמוד לומר בד. יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש אבל ילבש עמהם בגדי חול

הגהות הגר"א הלכה יג יא) זאת מיותר [דהריבוי הוא מתורת]: הלכה יד יב) זה הוא האמור מיותר: הלכה טו יג) הא מה אני מקיים היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה וכו': יד) כל הלילה מה ת"ל עד הבוקר כו' כצ"ל:
הלכה טז טו) גחלי אש מעל המזבח מלפני ד' מזבח שמקצתו לפני ד' ואין כולו לפני ד':

ביאור

דכל הקרבנות אין קרבין אלא ביום ולא יצא מאותו הכלל אלא אברים של עולה וחלבים של שאר קרבנות: והעצים. כגון שאחד התנדב קרבן עצים: ומנחת נסכים. שבאין עם הזבח דהזבח קדשן והרי הם כמוהו דדוקא ביום לאפוקי בנסכים הבאים בפני עצמן שקרבין אף בלילה [תמורה דף יד:]: שמעלן מבוא השמש, בגמרא פריך והא אמרת דרכו ליקרב ביום ומשני לא תימא מבוא השמש אלא עם בוא השמש דהיינו רגע אחת קודם שקיעה שימשול בו האור ומיד קולטו המזבח שלא יפסל בלינה: ת"ל זאת תורת העולה. ריבה לכל העולין אפילו אותן שדרכן ליקרב ביום שמונחין על המוקד כל הלילה אכן אלו צריך ליתנן קודם שקיעה: (יד) או אינו וכו'. פי' שאין כאן מצוה לכתחלה שמניחן אחר השקיעה כדי שיהיו מונחין כל הלילה על המזבח אלא שיהיו יכולים להעלות אותן מן הרצפה למזבח כל הלילה ולא מיפסלי אלא אם נשארו עד שעלה עמוד השחר: כשהוא אומר לא ילין חלב חגי עד בקר. דמשמע עד בקר לא ילין הא כל הלילה ילין: זה הוא האמור לימד וכו'. ר"ל הלא הכתוב הזה אמר ולימד לנו שיהו מעלים וכו'. והגר"א כתב דתיבות זה הוא האמור מיותר: (טו) הא מה אני מקיים כל הלילה. היינו הכתוב היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה: מה ת"ל עד הבקר. דכל הלילה משמע ג"כ עד בקר: לתרומת הדשן. דכתיב בתריה והרים את הדשן וגילה לנו הכתוב שכל הלילה עד הבקר כשר לתרומת הדשן ומשום הכי אמרינן ביומא (דף כ) דזמנין דמקדמינן ליה קודם חצות דהיינו ברגלים: (טז) לאש המזבח הפנימי. גחלים של קטורת שהם על המזבח הזהב: אלא ממזבח החיצון. ולא יביא מן ההדיוט כמו שמביאין למזבח החיצון אם כבתה האש שלו: ת"ל אש המזבח וגו'. דהאי המזבח יתירא הוא דביה קיימינן אלא לרמוז בו דאש של המזבח הפנימי תוקד בו ותניא ילפינן ביומא (דף לג) דהיו עושין מערכה בכוון בשביל זה על מזבח החיצון: אש מחתה. היינו הגחלים שמביא לפני ולפנים להקטיר עליהן הקטורת ביוה"כ ואש של מנורה להדליק בהיכל בכל יום: תן אש במזבח הפנימי. דכתיב יקטירנה ואין הקטרה בלא אש: ממזבח חוצה להם. והוא מזבח הפנימי הסמוך למנורה וחוצה לה שהוא משוך קצת לצד פתח ושולחן ומנורה לפנים הימנו כדמוכח ביומא (דף לג:): ת"ל אש תמיד תוקד וגו'. יתירא שכבר כתיב מוקדה ברישא אלא ללמד אש שנאמר בה תמיד והוא של מנורה שנאמר בה להעלות נר תמיד אף היא מעל המזבח החיצון תוקד: מה להלן בסמוך לו. דהיינו ממזבח החיצון שהוא סמוך לפנימי: אף כאן. שהוא נוטל גחלים למחתה להכניס לפני ולפנים יטול ממזבח הפנימי שהוא סמוך לו ולא ממזבח החיצון שהוא רחוק ממנו: הוי אומר זה מזבח החיצון. פי' איזה מזבח שיש לחלק בו מה ממנו לפני ה' שהוזקק הכתוב לומר מלפני ה' הוי אומר זה מזבח החיצון ויטול ממנו מצד מערבי דאילו הפנימי כולו לפני ה' הוא שעומד בהיכל: ואין כולו לה'. צ"ל ואין כולו לפני ה'. [הגר"א כלשון הגמרא]:

פרק ב (א) כמדתו. של הכהן שלא יחסר ושלא יותיר: בד שיהו של בוץ וכו'. לאו ממשמעותא דבד נפקא לן כולהו אלא ה"ק בגדים שנאמר בהן בד צריכין שיהיו של בוץ וצריכין שיהו חדשים וצריכין שיהיו כפולים ושלא ילבש עמהן בגדים אחרים (של קודש או של חול) יש מהן למצוה ויש מהן לעכב כדמפרש בזבחים דף י"ח וביומא (דף עא:) עי"ש: שיהו חדשים. דבעינן שיהא לכבוד ולתפארת: שיהו כפולים. שיהא חוטן כפול ששה: שלא ילבש עמהן בגדים אחרים. יתור בגדים דבד הוא כמו לבדו ומשמע לבדו ילבש: בגדי פשתן. דמשמע דלא יוסיף עוד של בוץ עמהן: לא ילבש עמהן בגדי קודש אבל וכו'

עלה לא ירד: (ו) אין בין דברי רבן גמליאל לדברי ר׳ יהושע אלא הדם והנסכים שרבן גמליאל אומר לא ירדו ורבי יהושע אומר ירדו: (ז) ר׳ יהודה אומר זאת היא העולה הרי אלו מיעוטים פרט לנשחט בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה חוצה לקלעים. ר״ש אומר עולה אין לי אלא ג) כשירה שנשפך דמה ושנשחטה בלילה ושיצא דמה חוצה לקלעים ד) מנין להלן והיוצא והטמא ה) והנשפך והנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושקיבלוהו פסולים וזרקו את דמו והניתנים למטה שנתנם למעלה והניתנים למעלה שנתנם למטה והניתנים בפנים שנתנם בחוץ והניתנים בחוץ שנתנם בפנים והפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן. ו) ת״ל זאת תורת העולה תורה אחת לכל העולים שאם עלו לא ירדו: (ח) יכול אף הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר והכלאים והטריפה והיוצא דופן ובעלי מומין אם עלו לא ירדו. ז) ת״ל זאת היא העולה הרי אלו מיעוטים. ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את אלו שהיה פסולן בקודש ומוציאני את אלו שלא היה פסולן בקודש: (ט) שתמצא לומר כלל ח) שרבי עקיבא אומר כל שפסולם בקודש הקודש מקבלו לא היה פסולם בקודש אין הקודש ט) מקבלו חוין מבעל מום שבעוף כשר. רבי חנניה סגן הכהנים אומר דוחה היה אבא בעלי מומין מעל המזבח. יכול אף הנסכים אם עלו לא ירדו ת״ל עולה מה עולה מיוחדת שהיא באה בגלל עצמה יצאו נסכים שאינן באים בגלל עצמם: (י) מיכן אתה אומר הזבח כשר והנסכים פסולים הזבח פסול והנסכים כשירים אפילו זה וזה פסול שהזבח לא ירד והנסכים ירדו: (יא) מתוך שנאמר כל הנוגע במזבח יקדש למדנו שהמזבח מקדש את הראוי לו. מנין אף הכבש מקדש את הראוי למזבח ת״ל י) אל המזבח לא יעלו לריח ניחוח. מנין שאף הכלים מקדשים את הראוי להם ת״ל וקדשת אותם והיו קדש קדשים כל הנוגע בהם יקדש: (יב) כלי הלח מקדש את הלח. מידת היבש מקדש מידת היבש. ואין כלי הלח מקדש את היבש. ואין מידת היבש מקדש את הלח. כלי הקודש שניקבו אם עושים בהם מעין מלאכתם שהיו עושים כשהם שלימים מקדשים ואם לאו אין מקדשים וכולם אין מקדשים אלא בקודש: (יג) היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר שיהא נותנן מבוא השמש והם מתעכלים והולכים על המזבח כל הלילה. אין לי אלא דברים שהם ראוים לקרב בלילה שיהא נותנם מבוא השמש והם מתעכלים והולכים על גבי המזבח כל הלילה. מנין דברים שהם ראוים לקרב ביום כגון הקומץ והקטורת

הגהות הגר״א הלכה ז ג) כשירה מנין לנשפך: ד) מנין להלן ט״ס וצ״ל והלן: ה) והנשפך מיותר: ו) ת״ל זאת תורת ט״ס וצ״ל ת״ל תורת [וכן איתא בגמרא דבאמת זאת מיעוטא הוא ולא ריבויא]: הלכה ח ז) ת״ל זאת צ״ל ת״ל זאת ומה ראית כו׳: הלכה ט ח) שר׳ עקיבא צ״ל שרבי שמעון: ט) מקבלו ר׳ עקיבא מכשיר בבעל מום שכן כשר בעוף: הלכה יא י) ת״ל אל צ״ל ת״ל את המזבח:

ביאור

ראוי למזבח מיהו מר דריש לה מעל מוקדה ומר דריש ליה מעל המזבח ואיכא בינייהו דם ונסכים פסולין שהן ראויין למזבח ואינן ראויין לאישים כדמפרש ואזיל: (ז) זאת היא העולה. הרי אלו ג׳ מיעוטים וממעטינן להנך תלת ובגמרא אמרינן דלהכי ממעטינן לאלו ולא מרבינן להו מזאת תורת העולה כשאר פסולין משום דהנך יש להו הכשר במקום אחר כלתניא מפני מה אמרו לן בדם כשר שהרי לן כשר בבשר [שלמים] יוצא שהרי יוצא כשר בבמה טמא הואיל והותר בצבור וכו׳. ומסתברא דמריבויא מרבינן מאי דאית ליה הכשרא בדוכתא אחריתא והמיעוט לאלו השלשה דלית להו הכשר בשום מקום: שנשפך דמה. צ״ל מנין לנשפך דמה וכו׳ חוץ לקלעים והלן והיוצא וכו׳ כצ״ל [הגר״א] וכן איתא בגמרא: והנשפך. מיותר [הגר״א] וטעמו דכבר חשבו מקודם: והניתנים למטה. מחוט הסקרא כגון עולה ושלמים: והניתנים למעלה. כגון חטאת: (ח) והמוקצה. לעכו״ם לעבדה: ת״ל זאת היא העולה הרי אלו מיעוטים. הנה מלשון זה משמע דיש ע״ז ג׳ מיעוטים ובאמת לר״ש א״צ לזה רק מיעוט אחד וממעט לכולם מטעם שלא היה פסולן בקודש וכן בגמרא איתא ת״ל זאת ומה ראית וכו׳ וכן הגיה הגר״א: שהיה פסולן בקדש. אחר שבאו לעזרה ומש״כ כל אלו נפסלו מקודם שבאו לעזרה: (ט) שתמצא לומר. כמו נמצאת אומר: שר״ע אומר. צ״ל שר״ש אומר: חוץ מבעל מום שבעוף כשר. ור״ל לכך אפילו בבהמה אם עלה לא ירד. והאי דפוסל למעלה בבעל מום מיירי במחוסר אבר שגם בעוף פסול והכא מיירי בדוקין שבעין או שאר מום שאין מחוסר אבר שכשר בעוף. והגם דזה איתא בגמרא דלכו״פ אין להכשיר כ״א בדוקין שבעין מ״מ קשה דהו״ל לגמרא להוכיח דבר זה מן ברייתא זו וע״כ יותר נכון כגירסת הגר״א וכל שאין פסולו בקודש אין הקודש מקבלו ר״ע מכשיר בבעל מום מפני שכשר בעוף: דוחה היה אבא בעלי מומין. היינו כלאחר יד אבל בידים לא ופליג את״ק דאמר מורידין בכל מומין מע״ג המזבח [גמרא]: (י) הזבח פסול והנסכים כשרין. מאחר שהנסכים באין בגלל זבח נפסלו עמו ונתבטלה קדושתן: (יא) ת״ל אל המזבח לא יעלו וגו׳. על שאור ודבש קאמר דאם העלה מהם לכבש לוקה דכתיב ואל המזבח לא יעלו זה הכבש שעולין בו למזבח ומדלענין מלקות כבש כמזבח לענין קידוש נמי כבש כמזבח ואם עלו למזבח המזבח מקבלן [הראב״ד והוא נמנחות דף נז:] וגירסת הגר״א ת״ל את המזבח [והוא מזבחים דף פז. וטעמו דיותר טוב ללמוד מקרא דמיירי לענין קדוש גופא ופירש״י ומשחת את המזבח לרבות את הכבש: (יב) כלי הלח. קערות ומזרקות לדם ולייו ולשמן: מדות היבש. שתי מדות של יבש היו שם עשרון והצי עשרון עשרון למדידת כל המנחות והצי עשרון להלות בו מנחת חביתי כה״ג מחליתה בבקר ומחליתה בערב: ואין כלי הלח וכו׳. עיין בזבחים (פח.) בגמרא: אלא בקודש. בעזרה: (יג) שיהא נותנן מבוא השמש. שמצוה לכתחלה [אם לא הקריבן ביום] ליתנן תיכף אחר שקיעת החמה ויהיו על מוקד של המזבח כל הלילה: דברים שהם ראוים ליקרב בלילה. כגון אברים ופדרים של העולה ופדרים של שאר קרבנות: דברים שהם ראוים ליקרב ביום כגון הקומץ וכו׳. דנפקא לן מביום צוותו

בגל

ואחת: (ג) יכול מפני שהן חמשה מנין ג) אמר לו תן לי פיקדון ותשומת יד וגזל ג) ואבידה מנין שחייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת: (ד) יכול מפני שהן מיני תביעות מנין אפילו אמר לו תן לי חיטים ושעורים ד) וכוסמים מנין שחייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת: (ה) יכול מפני שהן מינים הרבה מנין אפילו אמר לו תן לי חיטים שהפקדתי לך אמש ושלפניו ושלפני פניו. שבועה שאין לך בידי חטים שהפקדתה לי אמש ושלפניו ושלפני פניו מנין שחייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת: (ו) מנין אחת על דברים הרבה ת"ל על אחת מכל אשר יעשה: (ז) כיצד היה תובעו אמר לו תן לי חטים שהפקדתי לך אמש ושלפניו ושלפני פניו שבועה שאין לך בידי כלום מנין שאינו חייב אלא אחת ת"ל על אחת אשר יעשה: (ח) יכול מפני שהוא מין אחד מנין אפילו אמר לו תן לי חיטים ושעורים וכוסמים שיש לי בידך. שבועה שאין לך בידי כלום מנין שאינו חייב אלא אחת תלמוד לומר על אחת אשר יעשה: (ט) יכול מפני שאינו מיני תביעות מנין אפילו אמר לו תן לי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה שיש לי בידך. שבועה שאין לך בידי כלום מנין שאינו חייב אלא אחת ת"ל על אחת מכל אשר יעשה: (י) יכול מפני שהוא אדם אחד מנין אפילו אמרו לו חמשה תן לנו פיקדון ותשומת יד וגזל ואבידה שיש לנו בידך שבועה שאין לכם בידי כלום מנין שאינו חייב אלא אחת ת"ל על אחת מכל אשר יעשה. לאשמה בה פרט לפחות משוה פרוטה:

חסלת פרשת ויקרא. תהלות ותשבחות לאל הגדול הגבור והנורא:

פרשת צו פרק א

(א) **אין** צואה אלא זירוז מיד ולדורות. א) אמר רבי שמעון ביותר כל מקום שיש חסרון כיס: (ב) רבי יוסי הגלילי אומר מתוך שנאמר כל הנוגע במזבח יקדש שומע אני דברים הראוים למזבח ודברים שאינן ראוים למזבח ת"ל כבשים מה כבשים המיוחדים שהם ראוים למזבח יצא דבר שאין ראוי למזבח: (ג) רבי עקיבא אומר מתוך שנאמר כל הנוגע במזבח יקדש שומע אני דברים הראוים למזבח ודברים שאינן ראוים למזבח ת"ל עולה מה עולה מיוחדת שהיא ראוי למזבח אף כל דבר שראוי למזבח יצא דבר שאין ראוי למזבח: (ד) ב) רבי יהושע אומר כל הראוי לאישים אם עלה לא ירד. היא העולה על מוקדה מה עולה שהיא ראויה לאישים אם עלתה לא תרד כך כל דבר שהיא ראויה לאישים אם עלתה לא תרד: (ה) רבן גמליאל אומר היא העולה על מוקדה על המזבח מה עולה שהיא ראויה למזבח אם עלתה לא תרד כך כל דבר שהוא ראוי למזבח אם

הגהות הגר"א **הלכה ג** ג) אמר לו אחד כצ"ל: ג) ואבידה צ"ל שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה: **הלכה ד** ד) וכוסמין צ"ל שבועה שאין לך בידי חיטין ושעורין וכוסמין: **פרשת צו פרק א הלכה א** א) אר"ש ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס: **הלכה ד** ב) ר' יהושע אומר היא העולה וכו' וכל הראוי עד היא העולה מיותר [טעמו דכאן קאי על מתוך דר"י הגלילי והר"ע מתוך שנאמר כל הנוגע וכו' ת"ל היא העולה וכו' וכמו בר"ג]:

ביאור

חמשה וחל שבועתו על כל אחד כפ"ע ואפילו אם לא תבעו אותו רק אחד מהארבעה דברים: (ג) מנין אמר לו אחד: תן לי פקדון וכו' ואבידה שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה. כצ"ל [הגר"א] וכן איתא במשנה [שבועות ל"ו:]: מנין שחייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת. כלומר כשם שהוא חייב על כל איש ואיש כך הוא חייב על כל תביעה ותביעה. ודע דהא דקאמר יכול וכו' ת"ל לאחת לאו משום דיש יתורא דקרא על כל ענין בפ"ע אלא דהברייתא מבאר כל הפרטים שיש לטעות בזה ואח"כ מסיים האמת כאשר הוא דיש דברים שמסברא האמיתית הוא לחייב על כל אחת בפ"ע ובזה קרינן לאחת ויש דברים שהשבועה אחת היא וע"ז כתיב על אחת וכעין זה כתב הק"א: (ד) וכוסמין. צ"ל שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין. [הגר"א] ופשוט: לאחת. לחייב על כל אחת ואחת. שהשבועה חלה על כל מין בפ"ע: (ה) מנין שחייב על כל אחת ואחת. שהשבועה חלה על כל זמן בפ"ע: (ז) שבועה שאין לך בידי כלום. מדלא פרט בשבועתו את הזמנים וכן לקמן בהלכה ח' ט' ויו"ד חדא שבועה אכולהו קאי:

פרק א (א) אלא זירוז מיד ולדורות. זירוז שיהא מהיר וזריז בדבר ונוהג מיד ונוהג לדורות. זירוז דכתיב צו את יהושע וחזקהו ואמצהו. מיד ולדורות דכתיב (במדבר טו) מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם [קידושין כט.]: חסרון כיס. דכתיב על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואם המזבח תוקד בו שיש כאן חסרון ממון כשפיך עצים: (ב) מתוך שנאמר (שמות כט): כל הנוגע במזבח. אפילו פסולין יקדש ולא ירד: ודברים שאינם ראויים. כגון שאור ודבש ואיל ולבי וחולין [רש"י סנהדרין לד:]: ת"ל כבשים. דסמיך ליה וזה אשר תעשה על המזבח כבשים וגו': (ג) ת"ל עולה. בההיא פרשתא נמי כתיב עולת תמיד: מה עולה וכו'. ואיכא בין ר"ע לר' יוסי הגלילי עולת העוף פסולה דלר"י הגלילי דמייתי מכבשים כבשים או שאר בהמה אין עולת העוף לא ולר"ע דמייתי מעולה אפילו עולת העוף לא ירד [זבחים פג:]: (ד) ר"י אומר וכו' ר"ג ור' יהושע דרשי לה להא מילתא מהיא העולה על מוקדה על המזבח משמע היא העולה על המזבח בהווייתה תהא על המזבח בין כשרה בין פסולה מ"מ בראויה למזבח ילא דבר שאין

אלא לאחר שבועה זה שאין משלם תשלומי כפל אינו דין שאינו משלם אלא לאחר שבועה. לא אם אמרת בטוען טענת גנב שאין משלם חומש ואשם תאמר בזה שמשלם חומש ואשם. הואיל ומשלם חומש ואשם ישלם לפני שבועה ולאחר שבועה ת"ל ז) עליו ושילם ואין משלם אלא לאחר שבועה: (ט) ושלם אותו אותו הוא משלם ואינו משלם תשלומי כפל. והלא דין הוא ומה אם הטוען טענת גנב שאין משלם חומש ואשם משלם תשלומי כפל זה שמשלם חומש ואשם אינו דין שישלם תשלומי כפל. תלמוד לומר ושלם אותו אותו הוא משלם ואינו משלם תשלומי כפל: (י) אוציא את תשלומי כפל ולא אוציא תשלומי ארבעה וחמשה. ת"ל בראשו. בראשו הוא משלם. ואינו משלם תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה: (יא) ק"ו לטוען טענת גנב שישלם חומש ואשם ומה אם זה שאין משלם תשלומי כפל משלם חומש ואשם הטוען טענת גנב שמשלם תשלומי כפל אינו דין שישלם חומש ואשם. ת"ל בראשו וחמישתו יוסיף עליו המשלם בראש מוסיף חומש ואין משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה מוסיף חומש: (יב) וחמישיתיו מלמד שמוסיף חומש על חומש עד שתתמעט הקרן משוה פרוטה. יוסיף עליו שיהא הוא וחומשו חמשה. לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ולא יתננו לשלוחו שיוליך לו. יכול לא יתן לשליח בית דין וליורש ת"ל יתננו: (יג) ביום אשמתו בית שמאי אומרים ילקה בחסר ויתר ובית הלל אומרים כשעת הוצאה ר"ע אומר כשעת התביעה: (יד) ח) את אשמו אף אחר יום הכפורים. איל קשה בן שתי שנים. צאן לרבות ט) כל משמע צאן אף חרשת אף שוטה אף הננסת. מן הצאן ולא מן הפלגס. בערכך מה ערכך האמור להלן בכסף י) אף ערכך האמור כאן בכסף שקלים לאשם שהוא מפריש מעות לשום אשם:

פרק כג.

(א) **וכפר** עליו הכהן לפני ה' ונסלח לו על אחת מכל אשר יעשה מנין שחייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת: (ב) כיצד היו חמשה תובעים אותו אמרו לו תן לנו פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה שיש לנו בידך שבועה שאין א) לכם בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה לא לך ולא לך ולא לך מנין שחייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת לחייב על כל אחת

הגהות הגר"א ז) ת"ל עליו צ"ל אשר ישבע עליו וגו': **הלכה יד** ח) את אשמו יביא כצ"ל: ט) כל משמע צאן צ"ל כל צאן משמע וכמה פעמים יש טעות זה בפרשת ויקרא: י) בערכך בכסף צ"ל בכסף שקלים: **פרק כג הלכה ב** א) לכם ט"ס וצ"ל לך:

ביאור

גנב. דמשלם כפל הוא דוקא לאחר שבועה כדיליף בפרק מרובה [ב"ק סג:]: ה"ג ת"ל ישבע עליו ושלם: (ט) ואינו משלם תשלומי כפל. דס"ד דחומש דחייבו הכתוב הוא לבד מן הכפל ואף דכבר יליף לעיל דלא ישלם שניהם התם שניהם בתורת קרן והכא בתורת כפל ממש שהוא קנס כצ"ל: (י) ולא אוציא תשלומי ד' וה'. כגון שטבחו או מכרו להגזילה ושנה בחטא. ומיהו אגב אורחיה נקט ליה דכיון שאין כאן כפל אין כאן ד' וה' אלא ג' וד' וזה לא חייבתו התורה כדאיתא בפרק מרובה (עה:) [ר"ש משנ"ץ ובספר ז"ר מייסבו ע"ש]: (יא) שישלם חומש ואשם. עם הכפל: (יב) שמוסיף חומש על חומש. אם כפר ונשבע על החומש נעשה הוא כמו קרן ומוסיף חומש עליו: עד שיתמעט הקרן של חומש: יוסיף עליו שיהא וכו'. דלשון עליו משמע שיהא החומש מלבר ולא מלגאו: לא יתננו לשלוחו שיוליך לו. דהיינו שאינו יוצא ידי השבה בכך ואם נאנסו מידו עדיין הוא חייב באחריותו אם לא שעשה הנגזל שליח לקבלה דאז הוא כמו שנתן לידו ממש: ת"ל יתננו. דיתירא הוא דהוי מצי למכתב ושלם אותו בראשו לאשר הוא לו ומסתברא דב"ד הוא כמו ידו של המקבל וכן היורש אחר מיתת המורישו: (יג) ב"ש אומרים ילקה בחסר ויתר. פי' ביום אשמתו זהו יום הגזילה שנאשם בו וסברי ב"ש שאם כיחש יתן כשעת הגזילה וכן אם ניתוסף שייך להנגזל: וב"ה אומרים כשעת הוצאה, מבית הבעלים [דאז הוא יום גזילתו] בין לחסר שיצטרך להשלים ובין ליתר שהוא שייך להגזלן ולענין פקדון משעה ששלח בה יד דאז נעשה גזלן עליו וחייב באונסין יהיה שעת הגזילה שלו לחסר וליתר. וע"כ אם נטענה אללו אחר כך בגיזות או נתעברה אצלו וגזזה וילדה הגיזות והולדו' שלו ואינו משלם אלא כשעת הגזילה ואם היתה באותה שעה מעוברת ואח"כ נתרוקנה משלם כאותה שעה והיינו ביום אשמתו: ר"ע אומר כשעת התביעה. ס"ל דהפקדון נחשב כגזילה משעה שיתבענו בב"ד ויכפור בו ואע"פ שלא שלח בו יד וכן אם שלח בו יד עד שלא תבעו אינו נעשה גזלן עד שיתבענו דכתיב ביום אשמתו ובי דינא הוא דמחייב ליה. אשמה פי' חיוב תשלומין. ולענין דינא הלכה כב"ה: (יד) ואת אשמו יביא [כצ"ל] אף אחר יוה"כ. דאין יוה"כ מכפר ע"ז: צאן לרבות כל צאן משמע. דאינה בכלל בעלת מומין עי"ז: האמור להלן. דהיינו אשם מעילות: בכסף שקלים. כצ"ל:

פרק כג (א) על אחת וכו' ת"ל לאחת. הרבה עמלו המפרשים על המשנה הזו ושיבשו אותה. ובאמת א"צ לשבש כלל. והוא. דבענין שבועת העדות כתיב והיה כי יאשם לאחת מאלה ומשמע מזה דחייבו על כל אחת ואחת ובענייננו גבי שבועת הפקדון כתיב וכפר עליו הכהן וגו' על אחת מכל וגו' ומשמע מזה דאינו חייב אלא אחת וידוע דדינם אחד וע"כ גמרינן חדא מחבירו דפעמים אף גבי שבועת העדות אינה אלא שבועה אחת ואינו חייב אלא אחת ופעמים אף גבי שבועת הפקדון קרינן בה לאחת וחייב על כל אחת ואחת ובזה נבין כל הפרק הזה היטיב כ"ז למדתי מתורת רבינו הגר"א ז"ל בפרק ט"ז ע"ש בביאורנו: (ב) כיצד היו חמשה וכו'. ועתה התחיל התו"כ לבאר האופנים שמחוייב על כל שבועה בפרט וקרינן בה לאחת ואח"כ ממשנה ו' והלאה מבאר האופנים דאינו חייב אלא אחת וקרינן בה על אחת: שבועה שאין לכם בידי צ"ל שאין לך בידי. [הגר"א] דהא מסיים אח"כ לא לך ולא לך: מנין שחייב על כל אחת ואחת, פי' מחמת שהיו התובעין

ממשה

מכל הרי אלו מיעוטים. מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את אלו שאין נידונין עליהם בנפשן ומוציא אני את אלו שנידון עליהם בנפשן: (יא) רש"א יכול האומר לחבירו אנסת ופתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי. ז) המית שורך את שורי והוא אומר לא המית. המית שורך את עבדי והוא אומר לא המית. אמר לו עבדו הפלת את שיני וסימיתה את עיני והוא אומר לא הפלתי ולא סימיתי. יכול יהיה חייב. ת"ל וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר מה אלו מיוחדים שאינן קנסות יצאו אלו שהם קנסות:

פרשתא יג.

(א) והיה מיד מה יעשה והשיב ת"ל ושילם יכול יהיה משיב ומשלם ואל תתמה שהרי הגנב משלם תשלומי כפל אם טבח ומכר משלם ד' וה'. ת"ל גזילה גזילה הוא משלם ואין משיב ומשלם: (ב) והשיב את הגזילה אשר גזל מה ת"ל אשר גזל שיכול ישלם אשם ב) על מה שגזל אביו: (ג) יכול לא ישיב כל עיקר ת"ל את העושק. מה ת"ל אשר עשק שיכול ישלם חומש ואשם על שעשק אביו ת"ל אשר עשק על מה שעשק הוא משלם ולא על מה שעשק אביו: (ד) יכול לא ישיבנו ג) כל עיקר ת"ל את הפקדון. מה ת"ל אשר הפקד אתו כל זמן שעמו ישיבנו אין עמו משיב לו דמיו: (ה) ועדיין אני אומר אימתי אינו משלם חומש ואשם על מה שגזל אביו בזמן שלא נשבע לא הוא ולא אביו. נשבע הוא ולא אביו. אביו ולא הוא. הוא ואביו מנין. ת"ל אשר גזל ואשר עשק ואשר הפקד אתו אשר מצא: (ו) עדיין אני אומר ד) עד מתי הוא משלם קרן על גזל אביו בזמן שנשבע הוא ואביו. הוא ולא אביו. אביו ולא הוא. לא הוא ולא אביו מנין. ת"ל הגזילה והעושק והפקדון והאבידה ישתלמו מכל מקום: (ז) מנין ליתן את האמור למעלה למטה ת"ל מכל אשר ישבע עליו לשקר עד שיהא מתכוין לו. מכאן אתה אומר שחייב על זדון שבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון ואינו חייב על שגגתה. מה הוא חייב על זדונה אשם בכסף שקלים: (ח) ה) עליו לשקר ושלם ו) ואין משלם אלא לאחר שבועה. והלא דין הוא ומה אם הטוען טענת גנב שמשלם תשלומי כפל אין משלם

הגהות הגר"א הלכה יא ז) המית שורך את שורי הבל מיותר עד המית שורך את עבדי [וכן בגמרא [כתובות מ"ב] ליתא והדב דלמ"ד פלגא נזק ממונא ע"כ ט"ס הוא]: **פרשתא יג. הלכה א** א) אי והשיב יכול והשיב דוקא ת"ל ושלם: **הלכה ב** ב) על מה שגזל אביו ת"ל אשר גזל על גזילו הוא משלם ולא על מה שגזל אביו יכול לא ישיב כל עיקר ת"ל אשר גזל את העושק וכו': **הלכה ד** ג) כל עיקר ת"ל את העושק כצ"ל מה ת"ל אשר הפקד אתו: **הלכה ו** ד) עד מתי ט"ס וצ"ל אימתי: **הלכה ח** ה) עליו צ"ל אשר ישבע עליו לשקר ושלם וגו' חמישתו: ו) ואין ט"ס וצ"ל אין:

ביאור

שהשב אה"כ: ת"ל אחת. נ"ל אחת מכל: שנידון עליהם בנפשו. ואינו משלם ממון. אפילו אם היה מודה: (יא) אנסת ופתית את בתי. בכתובות [דף מ"ב] מוקי לה כשעמד בדין דומיא דרישא דתני תשלומי כפל וכו' דמיירי כשעמד בדין וכנ"ל ורישא רבנן אע"ג שבאו מקנס כיון שהוא לאחר שעמד בדין חייב ור"ש סובר דאף כשעמד בדין פטור כדקתני הטעם בסיפא מה אלו מיוחדין שהן ממון ולא קנס אף כל וכו' יצאו אלו שהן קנס היינו שעיקרן קנס על כן פטור מקרבן שבועה והפלת את שיני נ"כ חירותו קנס הוא שהרי הוא ממונו כשורו וחמורו:

פרשתא יג (א) והיה מיד מה יעשה והשיב. כלומר כשירצה שחטא יש לו מיד להתעסק בחזירתו גזילתו ולא יאחר הגזל בידו: אי והשיב ת"ל ושלם. אין לו ביאור וגירסת הגר"א אי והשיב יכול והשיב דוקא ת"ל ושילם. וביאורו דוהשיב את הגזילה משמע כשהגזילה קיימת אבל אם אינה בעין יכול שאין בו דין השבה ת"ל אה"כ ושילם אותו בראשו שצריך לשלם בממון: יכול יהא משיב. בעין ועל כל זה ישלם דמים אחרים כעין תשלומי כפל: (ב) ה"ג שיכול ישלם אשם על מה שגזל אביו ת"ל אשר גזל על גזילו הוא משלם ולא על מה שגזל אביו. [הגר"א] וכן הוא בילקוט: (ג) יכול לא ישיב כל עיקר ת"ל אשר גזל. כצ"ל [הגר"א]. ופי' כל עיקר היינו אפילו אם הגזילה בעין אלא דמיו: ת"ל אשר גזל. ואשר ריבויא הוא. את העושק וכו' זה ענין אחר: (ד) יכול לא ישיבנו כל עיקר ת"ל את העושק. כצ"ל [הגר"א]. ור"ל דאת ריבויא הוא [ועיין תוס' שאנך מה שנדחק מאד בפירושו לפי גרסתנו וגרסת הגר"א הוא כפשוט ומאיר עינים]: הפיקדון. מיותר: מה ת"ל אשר הפקד אתו מתחיל ענין אחר: כל זמן שעמו ישיבנו. ואינו יוצא במה שיחזיר לו דמיו: (ה) לא הוא ולא אביו. כדי נשבה שאפילו על גזל עצמו אינו משלם חומש ואשם אם לא נשבע: הוא ואביו מנין. היינו שנשבעו שניהם על אותו הגזילה: ת"ל אשר גזל ואשר עשק וכו'. כלומר כל הני ל"ל אי גלי בחד או בתרי מנייהו נ"כ הוי ילפינן לאחריני שאינו משלם חומש ואשם על מה שגזל אביו אלא ע"כ דאתי לאגמורי שאפילו נשבע הוא ואביו הואיל דהוא לא גזל ולא עשק אינו משלם חומש ואשם על גזל אביו: (ו) עד מתי. נ"ל אימתי: ת"ל הגזילה והעושק וכו'. פי' מריבויא דאת דכתיב בכולהו והוי שני בחד למילף שבכולם אתו הוא צריך להחזיר וכנ"ל אלא למילף שצריך להחזירו אפילו לא נשבע לא הוא ולא אביו: (ז) את האמור למעלה למטה. פי' על תשומת יד קאמרינן שלא החזירו הכתוב לדין השבה מנין שיהא דינו כדין האחרים לכל דבר: עליו לשקר עד שיהא מתכוין לו. פי' עד שיתכוין לכפור בפקדון פרט למי ששכח את הפקדון ונשבע לו עליו: שחייב על זדון שבועה. אם כפר ונשבע במזיד: ועל שגגתה. שאינו יודע ששבועה זו אסור אבל הוא מזיד על הפקדון: אשם בכסף שקלים. יליף כערכך כערכך כדאמר בפרק דם שחיטה: (ח) ה"ג אשר ישבע עליו לשקר ושלם וגו' והמיביתו אין משלם אלא לאחר שבועה [הגר"א] ואהומש קאי: אין משלם אלא לאחר השבועה. ולא בכפירה בלא שבועה: טוען טענת

אמרתי אלא כיחש שקדמו חטא. יצא כיחש שלא קדמו חטא: (ב) רבי אומר וכיחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר מה אלו מיוחדים שהם של ממון יצאו אלו שאינן של ממון: (ג) ומעלה מעל בה׳. ר׳ יוסי הגלילי אומר להביא את קדשים קלים. בן עזאי אומר להביא את השלמים. אבא יוסי בן דוסתאי אומר לא היה בן עזאי אומר אלא בבכור בלבד. ר"ש אומר אחד קדשים ואחד קדשי קדשים קלים שחייב באחריותן קורא אני בהם וכחש בעמיתו ושאין חייב באחריותן קורא אני בהם בה׳ וכחש: (ד) רע"א מה ת"ל ומעלה מעל בה׳ לפי שהמלוה ולוה. והנושא והנותן. אינו מלוה ואינו לוה. ואינו נושא ואינו נותן אלא בשטר ובעדים. לפיכך בזמן שהוא מכחיש מכחיש בעדים. ובשטר. אבל המפקיד אצל חבירו אינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם בזמן שמכחיש מכחיש בשלישי שביניהם: (ה) וכחש בעמיתו יכול בדברים ת"ל בפקדון שהוא של ממון. יצא דבר שאינו של ממון: (ו) או מה פקדון מיוחד שאין לו רשות להוציאו מלוה שיש לו רשות להוציאו מנין ת"ל או בתשומת יד. או מה אלו ואלו מיוחדים דברים שיש בהם מתנת יד גזל שאין בו מתנת יד מנין ת"ל או בגזל. או מה אלו ואלו מיוחדים דברים הנטלים מרשות בעלים הכובש שכר שכיר שאינו ניטל מרשות בעלים מנין ת"ל או עשק את עמיתו. או מה אלו ואלו מיוחדים דברים שדעת שנים יודעת אבידה שאין דעת שניהם יודעת מנין ת"ל או מצא אבידה. וכחש בה ולא במוצאה. בן עזאי אומר ג׳ אבידות הן היודע בה ולא במוצאה. במוצאה ולא בה. לא בה ולא במוצאה: (ז) או מה אלו ואלו מיוחדים דברים שאפשר לדעתן דברים שא"א לדעתן כגון המערב מים ביין. גלוביא בשמן. מי מעיין בדבש. חלב חמור בקטף. קימום במור. חול בפול. עלי גפנים בפילון. מנין. ת"ל על שקר. על כל דבר שיש שקר: (ח) או מה אלו מיוחדים שאין נזיקים ב) של ממון דברים הנזיקים כגון חובל אדם באדם קניין בקניין אדם בקניין קניין באדם מנין. ת"ל על אחת מכל אשר יעשה ג) לאשמה בה: (ט) או מה אלו ואלו מיוחדים דבר שמשלמים עליהם את הקרן תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. האונס והמפתה ד) והמוציא שם רע מנין ת"ל ומעלה מעל בה׳ ריבה: (י) ה) אחת בה ובהנה או הרי אלו מעוטים. פרט לאומר לחבירו חבלת בי בשבת והוא אומר לא חבלתי. הדלקת גדישי בשבת והוא אומר לא הדלקתי. אמר לו אביו חבלת בי. עשית בי חבורה. והוא אומר לא חבלתי בך לא עשיתי בך חבורה. ו) ת"ל אחת בה ובהנה זו

הגהות הגר"א הלכה ח ג) של ממון ט"ס: ג) לאשמה בה ט"ס וכצ"ל האדם לחטוא בהנה [דהוא קרא קמא דאיירי [illegible]]:
הלכה ט ד) הביצ"א שם רע עיין בגמרא דכתובות: הלכה י ה) אחת כו׳ צ"ל אחת מכל בה ובהנה או מכל וכו׳:
ו) ת"ל אחת צ"ל אחת מכל:

ביאור

ט"ס וצ"ל יכול האומר לחבירו [הגר"א וכן הוא בילקוט] והוא מדכתיב או מכל אשר ישבע עליו לשקר: שקדמו חטא. ומאי ניהו שבועת כפירת ממון שאפילו קודם שנשבע לו משעת כפירה נמי קם ליה בחטא: (ג) להביא את קדשים קלים. אם כפר בהן ונשבע חייב שהן ממון בעלים: להביא את השלמים. למעוטי מעשר בהמה דלא חשוב כממונו דתניא מעשר אינו נמכר לא חי ולא שחוט: שחייב באחריותן וכו׳. דקסבר דבר הגורם לממון כממון דמי: (ד) אלא שלישי שביניהם. דהיינו המקום ית׳: (ה) יכול בדברים. שאמר ליתן לו חפץ ואינו נותן: (ו) או מה וכו׳. רצה הת"כ לבאר למה פרט התורה כל הני אופני הכחשה: מלוה שיש לו רשות להוציאו. שיש לו רשות ללוה להוציאה לצרכו שע"מ כן הלוה לו: מנין. שאם כפר ונשבע שחייב: שיש בהם מתנת יד. שנתן המפקיד והמלוה ברצונו: גזל וכו׳ מנין. וא"ת מכ"ש שבא לידו בעבירה ואפשר דבזה הו"א דלא יועיל להתכפר לו אפילו כשיביא אשם: אבידה שאין דעת שניהם יודעת. אלא המוצאה מנין: וכחש בה ולא במוצאה. שהוא עצמו מצאה וכחש בה ולא שמצאו אותה אחרים וזה ראה וכחש: בן עזאי אומר שלש אבדות הן. היינו שיש ג׳ גווני שבועה לענין אבידה: היודע בה ולא במוצאה. פי׳ שראה אותה באותה שכונה ולא ידע מי מצאה ונשבע שלא ראה אותה וגורם לממון הוי שאם אמר לו היה שואל באותה שכונה ומוצאה וכן הכיר במוצאה ולא בה שלא ראה סימניה היטיב אבל הכיר וראה מי מצאה ומסתמא אם היה אומר לו מי מצאה היה בא ומוצא׳ בידו וגרם לו הפסד לא הכיר בה ולא במוצאה ונשבע והתם בב"ק [ק"ה] פריך א"כ קושטא אישתבע שלא הכירם וקאמר אימא בה ובמוצאה ונשבע שלא הכירם וע"ש בב"ק דאיכא מאן דאמר התם כל שבועות של בן עזאי לפטור דקסבר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי: (ז) המערב מים ביין. והרויח בכך פרוטה ונשבע שלא עשה: גלוביא בשמן. שמין עשב הוא ומים העוצרים ממנו דומה לשמן: מי מעיין בדבש. עשב הוא ש"א מי מעיין: חלב חמור. דומה הוא לקטף: חול בפול. הוא מין קטנית ועוקצין אותו והחול מצוי בהם וזה עירב בו מחול אחר: וקימוס. הוא מין גרוע ודומה לו: עלי גפנים בפילון. יש עלין של פילון שהוא מין בושם דומה לעלי גפנים וזה מערב בהן ומוכרן כמו הזמרתא דפילון: (ח) או מה אלו שאין נזיקים. שכופר דבר שאין שייך בו נזק: של ממון. מיותר [הגר"א] ונכון: דברים הנזקים. שכופר דברים שהזיק ונתחייב ונשבע כגון חבלה של אדם באדם: ושל קנין בקנין. שור בשור: (ט) תשלומי כפל וכו׳. כל אלו אינו ממין ממון אלא קנס ומפרש בפרק נערה שנתפתתה [מ"ב] כגון שעמד בדין ונתחייב וא"כ כפר ונשבע דאי לא עמד בדין כפילא מי אית ליה: (י) אחת בה ובהנה או. צ"ל אחת מכל בה ובהנה או מכל [הגר"א] והיינו מכל משמע ולא הכל הרי זה מיעוט אחת [בה הוא ג"כ מיעוט אלא שהוא נדרש מקודם בה ולא במוצאה והוא כתיב קודם לאחת אלא שתפס סדר שלו באלף בי"ת] ובהנה ג"כ מיעוט בהנה ולא יותר או מכל הוא ג"כ מיעוט מכל ולא הכל הרי אלו ג׳ מיעוטי למעט ג׳ דברים באחד

ידע ונסלח לו הא אם ידע אין מתכפר לו. הא למה הדבר דומה לעגלה ערופה שאעפ"י שנתערפה ואח"כ נמצא ההורג הרי זה יהרג: (ג) אשם הוא אשום ד) אשם מה ת"ל מנין אתה אומר הביא אשם תלוי שחטו וזרק את דמו ואח"כ נודע לו שחטא או נודע לו שלא חטא מנין שמותר באבילה ה) ת"ל אשם אשם. יכול אע"פ שלא נזרק הדם ת"ל הוא. מה יעשה לו הדם ישפך והבשר יצא לבית השריפה. נזרק הדם יאכל הבשר. ר' יוסי אומר אפילו הדם בכוס יזרק והבשר יאכל: (ד) יכול אעפ"י שלא נשחט ו) ת"ל אשם. מה יעשה לו יצא וירעה בעדר דברי ר"מ. והכמים אומרים ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. רבי אלעזר אומר יקרב שאם אינו בא על חטא זה הרי הוא בא על חטא אחר: (ה) אשם לה' ז) יכול אפילו כולו לבדק הבית ת"ל אשם לכהן. ח) אי אשם לכהן יכול ינתן כולו לכהן ת"ל אשם לה'. הא כיצד מותר אשמות נופל לנדבה וילקח בהם עולות הבשר לשם והעורות לכהנים: (ו) אין לי אלא מותר אשמות ומנין מותר חטאות מותר עשירית האיפה מותר קיני זבים קיני זבות וקיני יולדות ומותר קרבנות נזיר ומצורע והמקדיש נכסיו ויש בהם דברים ראוים למזבח יינות שמנים סלתות ועופות. מנין שימכרו לצרכי אותו המין ויביאו בדמיהם עולות ט) ת"ל אשם אשם. זה הכלל כל שהוא בא משום חטא ומשום אשמה ילקח עולות. הבשר לשם ועורות לכהנים. זה מדרש דרש יהוידע כ"ג אשם הוא אשום אשם לה' נמצאו ב' כתובים קיימים אשם לה' ואשם לכהן. ואומר כסף אשם כסף חטאות לא יובא בית ה' לכהנים יהיו: (ז) מנין לאשם שפחה חרופה לא יביא אלא בכסף שקלים ת"ל אשם אשם. יכול שאני מרבה אף אשם נזיר ומצורע ת"ל הוא. ומה ראית לרבות אשם שפחה חרופה ולהוציא אשם נזיר ואשם מצורע. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני שפחה חרופה שהוא איל ומוציא אני אשם נזיר ומצורע שאינו איל:

פרק כב.

(א) **מזה** ת"ל עמיתו עמיתו ב' פעמים עמיתו פרט לגבוה עמיתו פרט לאחרים. א) וכחש פרט לאומר לחבירו אכלתי היום והיום לא אכל. הלכתי לעיר פלוני והוא לא הלך. ת"ל כי תחטא וכחש לא

הגהות הגר"א **הלכה ג** ז) אשם מה ת"ל מנין אתה אומר וכו' כצ"ל: ה) ת"ל אשם יכול וכו' כצ"ל: **הלכה ד** ו) ת"ל אשם מ"ס וצ"ל ת"ל הוא: **הלכה ה** ז) אשם לה' לרבות המותרות [והדין עמו דהא קאמר בסמוך הא כיצד מותר אשמות וענין זה ג"כ פירש כהראב"ד פי"ש] יכול לבדק הבית ת"ל אשם הוא כצ"ל: ח) אי אשם הוא יכול ינתן כולו לכהן וכו' כצ"ל: **הלכה ו** ט) ת"ל אשם אשם ואחר זה צ"ל זה מדרש דרש יהוידע כהן גדול אשם הוא אשם אשם לה' זה הכלל וכו' עד עורות לכהנים ואחר זה צ"ל נמצאו שני כתובים: **פרק כב הלכה א** א) וכחש פרט מ"ס וצ"ל יכול האומר לחבירו:

ביאור

הפסוק כתיב גבי חיוב חטאת ואם מועיל זה לענין ידיעה ודאית ע"י אחרים לחייבו בחטאת כ"ש שמועיל זה לענין ידיעת ספק לחייבו באשם והגר"א גריס ת"ל ולא ידע ור"ל דהכא לא כתיב ונודע ומשמע כל שיש לו ידיעה אפילו מפי אחרים שהעידו לו שהוא ספק חייב ובאמת גירסתו נכונה מאד למילף מעניננו גופא: הא אם ידע. ידיעה ודאית לאחר שהביא האשם התלוי אין מתכפר לו וצריך להביא חטאת: (ג) ה"ג אשם מה ת"ל [הגר"א]. דתיבת אשם אשם נדרש לקמיה בברייתא וי"ו: מנין שמותר באבילה. פי' ואין זה כחולין שנשחטו בעזרה: ת"ל אשם. כצ"ל: אפילו הדם בכוס וכו'. קסבר כלי שרת מקדשין את הפסול בתחלה ליקרב [כריתות כד:]: (ד) יכול אע"פ שלא נשחט ת"ל הוא. כצ"ל [הגר"א וכ"כ הק"א]. ופי' יכול ישחטנו לכתחלה אע"פ שא"צ לזרוק דמו: ת"ל הוא. דוקא אשם שצריך לו יצא זה שא"צ: וירעה בעדר. כשאר בהמות דחולין גמור הוא. ובגמרא שם קאמר טעמייהו דר"מ סבר כיון דלא צריך ליה לא מקדש ליה וכאלו מקדישו על תנאי והשתא הלא א"צ לו ורבנן סברי מתוך שלבו נוקפו גמר ומקדישו: ירעה עד שיסתאב וכו'. מפני שהוא כמותר אשמות שהם באים נדבה כדלקמיה: (ה) אשם לה' יכול יפול כולו לבדק הבית כצ"ל. פי' מותר אשמות דהא במותרות איירי הכא כדלעיל [הראב"ד] ויכול שיפול כולו לבדק הבית שהוא כולו לה' ואין לכהנים חלק בו: ת"ל אשם לכהן, פי' דכתיב לעיל בערכך לאשם אל הכהן אי אשם לכהן וכו'. והגר"א גרס ת"ל אשם הוא אי אשם הוא יכול ינתן וכו' והדין עמו דמלשון אשם הוא משמע ג"כ דדין שלו כמו אשם ממש כדמייתי לקמיה דרשת יהוידע הכהן ע"ש: **יכול ינתן כולו לכהן.** כדין אשם שהבשר והעור שייך לכהנים: מותר אשמות. כגון הפריש מעות לאשמו ונותרו מהן כגון שהוזל בהמות או כגון הנך דאזלי לרעיה דקי"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה: (ו) ומנין מותר חטאות. באמת מותר חטאות כבר נפקא לן לעיל בפרשה יו"ד משנה ד' אלא אגב גררא משום שאר דברים שחשב בה וכן המקדיש נכסיו והיו בהן וכו' לא מהאי דרשא נפקא דהא לית בהו חטא ואשמה ובראש הסדר מפיק ליה להאי מילתא מכבשים [הראב"ד] וע"ש מה שתירץ עוד: זה הכלל וכו' זה מדרש דרש וכו'. הגר"א מהפך הגירסא וג"ל כך ת"ל אשם אשם זה מדרש דרש יהוידע כהן גדול אשם הוא אשם אשם לה' [ור"ל דאשם הוא משמע שהמותר יעשה אשם וכתיב אשם לה' משמע שיהיה כולו לה' וע"כ דיקח בדמיהן עולות ויקויים תרווייהו כנ"ל] זה הכלל וכו' הבשר לשם ועורות לכהנים נמצאו שני כתובים קיימים אשם לה' ואשם לכהן. ובאמת כדבריו כן משמע בזבחים דף ק"ג: לכהנים יהיו. פי' למותר חטאות ולמותר אשמות לא יפול לבדק הבית אלא חלק יהיה לכהנים ומאי ניהו עורות: (ז) מנין לאשם שפחה חרופה וכו'. דלא כתיב בה כסף שקלים כמו שכתוב באשם מעילות וגם לא כתיב ביה בערכך כמו דכתיב באשם תלוי למילף ג"ש מאשם מעילות: ת"ל אשם אשם. שהשוה כל האשמות שיהיה ערכם אחד והוא כסף שקלים: אף אשם נזיר ומצורע. אע"פ שהם באים בני שנתן יהא צריך לחזר אחר כבש גדול דשוה דמיו שתי סלעים: ת"ל הוא. אשם הוא גבי אשם תלוי כתיב למעט שאר שא"צ כסף שקלים:

פרק כב (א) עמיתו. פרט לגבוה. שאין צריך להביא אשם על כפירתו: פרט לאחרים. לעכו"ם: וכחש פרט מ"ס

(ט) ר׳ מנחם בר׳ יוסי אומר הנהנה שוה פרוטה מן הקודש מביא מעילה וחומשה ומביא אשם בשתי סלעים. צא וחשוב כמה פרוטות בשתי סלעים קרוב לאלפים ז) אם כך ענש הכתוב את השוגג על אחת כמה וכמה שיענוש את המזיד: (י) רבי יוסי אומר אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא צא ולמד מאדם הקדמוני שלא נצטוה אלא מצוה אחת בלא תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף דורותיו וכי אי זו מידה מרובה מידת הטובה או מידת פורענות הוי אומר מידת הטובה. אם מידת פורענות מועטת הרי כמה מיתות נקנסו לו ולדורות ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. השב מן הפיגול ומן הנותר והמתענה ביוה״כ על אחת כמה וכמה שמזכה לו ולדורות ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות: (יא) רבי עקיבא אומר הרי הוא אומר על פי שנים עדים או שלשה אם מתקיימה עדות בשנים למה פרט לך הכתוב שלשה אלא להביא השלישי להחמיר עליו לעשות דינו כיוצא באלו. אם כך ענש הכתוב את המטפל ח) לעוברי עבירה על אחת כמה וכמה שישלם ט) שכר לעושי מצוה כעושי מצוה: (יב) רבי אומר הרי הוא אומר ואשר יבוא את רעהו ביער לחטוב עצים ונדחה ידו בגרזן לכרות העץ ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו ומת הוא ינוס קבע הכתוב פיקוח נפש למי שבא לידו ספק נפש ולא ידע. אמור מעתה המגבה הצדקות והמפרנס את העניים והגומל חסדים על אחת כמה וכמה י) תינתן לו נפשו: (יג) רבי אלעזר בן עזריה אומר הרי הוא אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך ה׳ אלהיך קבע הכתוב ברכה לפי שבא לידו מצוה בלא ידיעה אמור מעתה היתה סלע צרורה לו בכנפיו ונפלה ממנו מצאה העני ומתפרנס בה הרי הכתוב קובע לו ברכה כשוכח עומר בתוך שדהו: (יד) והביא איל קשה בן שתי שנים צאן לרבות כל משמע צאן אף השוטה אף הנכנסת מן הצאן ולא מן הפלגס בערכך מה ערכך האמור להלן בכסף שקלים אף ערכך האמור כאן בכסף שקלים. יא) אשם שיהא מפריש מעותיו לשם אשם:

פרק כא.

(א) **וכפר** עליו הכהן מה ת״ל א) מנין אתה אומר שאם בא לפניו ספק חלב ודם פיגול בהעלם אחד מנין שחייב על כל אחת ואחת. ת״ל שגגתו. בא לפניו ולא ידע מנין שאינו חייב אלא אחת ת״ל אשר שגג. בא לפניו ספק חלב וידע ספק חלב וידע. ב) רבי אומר כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת: (ב) רבי אלעזר בר׳ שמעון ורבי שמעון בר׳ יהודה אמרו משום ר׳ שמעון אינו חייב אלא אחת שנאמר על שגגתו אשר שגג. והוא לא ידע פרט לשאמרו לו אחרים. יכול אעפ״י שאינו מכחיש ג) ת״ל או הודע אליו חטאתו והביא והוא לא

הגהות הגר״א הלכה ט ז) אם כך כו׳ נתחלף מהלכה ח׳: הלכה יא ח) לעוברי עבירה כעוברי עבירה כצ״ל: ט) שכר לנטפל לעושי מצוה: הלכה יב י) תנתן צ״ל שתנתן: הלכה יד יא) אשם צריך להיות לאשם: פרק כא הלכה א א) מנין אתה אומר שאם בא לפניו ספק חלב ולא ידע ספק חלב ולא ידע מנין שאין חייב כו׳: ב) רבי אומר מנין כשם שמביאו כו׳ ת״ל על שגגתו כצ״ל: הלכה ב ג) ת״ל או הודע אליו חטאתו והביא מיותר וצ״ל ת״ל ולא ידע:

ב י א ו ר

אם מחוייב הוא לעשות אותה ואעפ״כ מזרז א״ע לעשותה אולי הוא מחוייב בזה. ודוחק. והגר״א גרים פה האם כך דסעיף ט׳ ובסעיף ט׳ גרים האם כך דס״ח ומה שקראו ספק עבירה אפשר דר׳ מנחם סבר כר״ע דעל ספק מעילה מביא נ״כ אשם תלוי: (ט) קרוב לאלפים. עיין בקידושין דף י״ב. בגמרא: (יא) לעוברי עבירה כעוברי עבירה. כצ״ל: שישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כצ״ל: (יד) אף השוטה וכו׳. וכן הוא לעיל פ״ב ברייתא וי״ו: האמור להלן. במעילה:

פרק כא (א) וכפר עליו הכהן מה ת״ל. אסיפא דקרא קאי דכתיב על שגגתיו אשר שגג והוא מיותר. שהרי בחטאת לא כתיב כן אלא וכפר עליו ונסלח לו אלא לרבות שאם בא לידו ספק חלב וכו׳ בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת אשם תלוי אחד מדלא כתיב שגגותיו ש״מ על כל אחת צריך כפרה בפ״ע: בא לפניו וכו׳. היינו שבא לפניו ספק חלב ולא נודע לו כלל [לא ידיעה ודאית ולא ידיעת ספק] ובא לפניו עוד פעם אחת ספק חלב ואח״כ נודע לו על שתיהן ידיעת ספק מנין שאין חייב אלא אחת ת״ל אשר שגג פי׳ ריבויא הוא לכל השגגות שיתכפרו כולם בכפרה אחת ומסתברא לאוקמי הכתוב על אופן זה משום שהוא בשם אחד: בא לפניו ולא ידע ובא לפניו ולא ידע. כצ״ל. [ודע דהגר״א גרים ברישא דברייתא מנין אתה אומר שאם בא לפניו ספק חלב ולא ידע ספק חלב ולא ידע מנין שאין חייב כו׳: רבי אומר מנין כשם שמביא כו׳ ת״ל על שגגתו. כצ״ל. וטעמו שחיסר רישא דברייתא וגם מה שגורס בדברי רבי ת״ל על שגגתו כבר כתבתי לעיל בפרשה י״ב משנה ג׳ דהיכא דהוי שמות מחולקין נפקא שם בברייתא מדכתיב ועשתה אחת לחייב על כל אחת ואחת וממילא אייתר ליה לרבי הדרש דשגגתו לחייב על כל אחת היכא דהוי שם אחד וידיעת ספק בינתיים]: כשם שמביא חטאת על כל אחת. מסיק ר׳ יוחנן בכריתות (דף יח) דה״ק כשם שאם היתה ידיעה ודאי בינתיים היו חלוקות לחטאות כן על ידיעות ספק שביניהם חלוקות לאשמות: (ב) והוא לא ידע פרט לשאמרו לו אחרים. פי׳ כשנודע לו לעצמו ידיעת ספק אז הוא חייב אשם תלוי אבל אם ידיעת ספק הוא מפי אחרים והוא מכחישן אינו מביא כלום ודוקא דברייתא הוא מדכתיב והוא: ת״ל או הודע אליו חטאתו והביא. זה

הפסו

ואשם ונשא עונו והביא איל: (ד) ר' יהודה אומר אשתו נדה ואחותו בבית ושגג באחת מהם ואין ידוע באיזו מהם שגג. שבת ויום הכפורים ועשה מלאכה בין השמשות ואין ידוע באי זו מהם עשה. חלב ונותר לפניו אכל אחד מהם ואין ידוע אי זה מהם אכל. ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר. א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי שנאמר כי תחטא ולא ידע פרט לזה שידע שחטא. רש"א זה הוא עצמו שמביא אשם תלוי שנאמר כי תחטא ועשתה ולא ידע ג) ועשה ואינו יודע מה עשה אבל ספק לא עשה צא ובקש מנין שיביא אשם תלוי: (ה) ולא ידע פרט להודע. יכול לא הודע של קלות ולא הודע של חמורות. הכל בכלל הין אם את הודע שלהם פטרתי אינו דין שיפטר את לא הודע. או חילוף אם את לא הודע שלהם חייבתי אינו דין שנתחייב את הודע. הודע פטרתו הודע של חמורות שיצא לידון בחטאת: (ו) ג) והלא דין הוא ומה אם במקום שחייב את הודע של חמורות חטאת פטר את לא הודע שלהם מחטאת מקום שפטר את הודע של קלות מן האשם אינו דין שיפטור את לא הודע שלהם מן האשם. או חילוף ומה אם במקום שפטר את לא הודע של חמורות מן החטאת חייב את הודע שלהם חטאת מקום שחייב את לא הודע של קלות אשם אינו דין שנחייב את הודע שלהם אשם. ודין אחר מה אם במקום שחייב את הודע של חמורות חטאת פטר את הודע של קלות מן האשם מקום שפטר את לא הודע של חמורות מן החטאת אינו דין שנפטר את לא הודע של קלות מן אשם. או חילוף ומה במקום שפטר את לא הודע של חמורות מן חטאת חייב לא הודע של קלות אשם מקום שחייב את הודע של חמורות חטאת אינו דין שנתחייב את הודע של קלות אשם. תלמוד לומר ואשם ואשם לגזירה שוה מה ואשם האמור להלן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ד) וספיקו אשם תלוי אף ואשם האמור כאן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ה) וספיקו אשם תלוי: (ז) ולא ידע ואשם ונשא עונו ר' יוסי הגלילי אומר הרי הכתוב ענש את מי שאינו יודע. אם כך ענש הכתוב למי שאינו יודע על אחת כמה וכמה שיענוש למי שיודע: (ח) ר' עקיבא אומר האוכל חלב מביא חטאת בסלע. ספק אכל ספק לא אכל מביא אשם תלוי בשתי סלעים. ו) אם כך ענש הכתוב למי שבא לידו ספק עבירה על אחת כמה וכמה שישלם שכר לעושה מצוה:

הגהות הגר"א הלכה ד ג) ועשה צ"ל שעשה: הלכה ו ג) והלא דין הוא צ"ל דין אחר: ד) וספיקו אשם תלוי מיותר: ה) וספיקו אשם תלוי מיותר: הלכה ח ו) אם כך כו' וכן בהלכה ט ו) אם כך כו' נתחלפו וצ"ל בחילוף אם כך של הלכה ט"ת שייך להלכה ה"ת ואם כך של הלכה ח"ת שייך להלכה ט"ת:

ב י א ו ר

לאו דוקא וכן במשנה בכריתות (יז) ליתא ואפשר דנקט בין השמשות משום דבלא"ה אין דרך לטעות: (ד) ר' אליעזר מחייב חטאת. דממ"נ עביד איסורא: ור' יהושע פוטר. מחטאת דכתיב אשר חטא בה עד שיודע לך במה חטא כדאיתא לעיל ור' יהודה הביאה הכא משום אשם תלוי: זה הוא עצמו מביא. היינו דבזה הוא עיקר דין דאשם תלוי הכתוב בפרשה שנאמר ועשתה ולא ידע ומשמע שודאי חטא ולא ידע מה עשה אבל באיסור והיתר לפניו שהוא ספק אם חטא ספק לא חטא לא ושאל עליו אם מביא אשם תלוי כלומר דמהאי קרא לא משמע שמביא והתם בגמרא פשט דבהא ובהא אמר ר"ש שמביא אשם תלוי: ועשה ואינו יודע. צ"ל שעשה ואינו יודע: (ה) ולא ידע פרט להודע. שאם נתודע לו אח"כ שחטא צריך להביא רק קרבן חטאת שמחוייב עליו: של קלות. כגון נבילה וכיוצא בה מחייבי לאוין שאין בזדונן כרת: חמורות. חייבי כריתות: הכל בכלל. שיביא אשם תלוי עליהן שאע"פ שאינו מביא על הודע שלהן חטאת אבל על לא הודע שלהן יכול יביא אשם תלוי: אם את הודע שלהם פטרתי. שהרי כתיב ולא ידע פרט להודע שאין בה אשם: או חילוף וכו'. היינו אימא דהכל בכלל לחייב גם בחייבי לאוין באשם תלוי בלא הודע וק"ו לחייבו בזה בהודע ואיזה הודע פטרתו הכתוב הודע של חמורות [חייבי כריתות] שפטרו מאשם משום שיצא לידון בחטאת. אבל חייבי לאוין שאין בהן חטאת מחוייב על כל פנים באשם: (ו) [והלא דין הוא. המפרשים פירשו דקאי אדלעיל וכלשון הברייתא והלא דין הוא וזה הפירוש בדוחק גדול כמבואר להמעיין [שאמר במקום שפטר את הודע והלא אנו עומדין בדין שאם הודע חייב בחייבי לאוין כנ"ל] אכן הגר"א לא גרים והלא דין הוא אלא כך הוא גירסתו דין אחר ופו' והנראה דמפרש כפשוטו דאין שייך זה כלל לק"ו דלעיל אלא דהדר מביא לשון ק"ו אחר והדר מביא עוד ודין אחר וכו' וכל אלו אין חילוק ביניהם אלא בשינוי אופן לשון הק"ו בלבד [כמו שכתב הראב"ד] דהיינו מתחלה בברייתא ראשונה של הלכה ה' מביא ק"ו לפטור לא הודע דחייבי לאוין מהודע דחייבי לאוין עצמו מצד הסברא והדר בהלכה וי"ו הביא ק"ו שלא בסברא רק בהוכחה מדין חטאת שהודע חמור מלא הודע וכיון דחייבי לאוין בהודע פטור מאשם כ"ש בלא הודע ודין השלישי עדיף ליה למילף לא הודע מלא הודע אע"פ שהוא קלות מחמורות ואשם מחטאת וע"ז השיג בכל אלו ואמר או חילוף שאפשר לעשות ק"ו בהיפוך ועל כולם מסיק לבסוף ואמר ת"ל אשם אשם לגז"ש]: במקום שפטר את הודע של קלות מן האשם. כדכתיב לא ידע למעוטי הודע דאין בו אשם: אינו דין שנחייב וכו'. ומה דכתיב לא ידע למעוטי הודע יהיה קאי רק על חמורות ומשום שיצא לידון בחטאת וכנ"ל בהלכה ה': ודין אחר וכו' אינו דין שנתחייב וכו'. והפטור דהודע יהיה קאי רק על החמורות וכנ"ל: ת"ל ואשם ואשם. כתיב הכא ואשם וכתיב בחטאת יחיד ואשם מה להלן מיירי בדבר שזדונו כרת אף כאן מיירי בדבר שזדונו כרת אז מחייב על ספיקו אשם תלוי ולא בחייבי לאוין וכיון דאין לנו ק"ו ממילא גם בהודע פטור מאשם: וספיקו אשם תלוי. מיותר וכן אח"כ ג"כ מיותר [הגר"א ופשוט]: (ז) שיענש למי שיודע. ועובר במזיד: (ח) מביא בשתי סלעים. כי התורה החמירה עליו כדי שלא יקל הדבר בעיניו ויבקש לעצמו צדדין לומר כי לא חטא כלל: שישלם שכר לעושה מצוה. היינו ג"כ שאינו יודע

אשם

(ז) ואשר חטא מן הקודש ישלם לאותו שעל הקודש. מנין לרבות פחות משוה פרוטה שיכול שאין חייבים עליו משום מעילה לא יהו חייבים עליו בתשלומים. ת"ל מן הקודש לרבות פחות משוה פרוטה. מנין שמשלם חומש ואשם על התשלומים האלו ז) ת"ל הקודש ישלם: (ח) וחמישתו יוסיף עליו שיהא הוא וחומשו חמשה. ונתן אותו פרט לחמש חטאות מתות. ונתן אותו לכהן והכהן מה ת"ל שיכול הואיל ומעילה באה על ידי כהן לא יהא הכהן מועל ת"ל ונתן אותו לכהן והכהן מלמד שהכהן מועל: (ט) והכהן יכפר עליו מה ת"ל. מנין אתה אומר הביא מעילתו ולא הביא אשמו ח) לא יצא ת"ל באיל האשם. הביא אשמו ולא הביא מעילתו לא יצא ט) ת"ל לאשם. יכול כשם שאיל אשם מעכב כך יהא חומש מעכב תלמוד לומר באיל האשם ונסלה לו איל האשם מעכב ואין החומש מעכב.
ונסלח מלמד שאין משיירין לו ליום הכפורים יכול אע"פ י) ששב ולא הביא תלמוד לומר לו:

פרשתא יב.

(א) **ואם** הרי מוסיף על ענין ראשון לומר שספק מעילות באשם תלוי דברי ר"ע. אמר לו ר' טרפון מה לזה שמביא שתי אשמות אלא מביא מעילה וחומשה. ומביא אשם בשתי סלעים ויאמר אם ודאי מעלתי זו היא מעילתי וזו היא אשמי. ואם ספק מעות לנדבה ואשם תלוי. שממין שמביא על הודע מביא על לא הודע: (ב) אמר לו ר"ע נראים דבריך במעילה המעוטה. הרי שבא לידו ספק מעילה במאה מנה לא יפה לו שיביא אשם בשני סלעים ולא יביא ספק מעילה במאה מנה א) ומודה ר"ע לר"ט במעילה המעוטה: (ג) ועשתה אחת לחייב על כל אחת ואחת שאם בא לפניו ספק חלב ודם ונותר ופגול בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. חלב ושומן לפניו ואכל את אחד מהם ואין ידוע איזה מהן אכל. אשתו ואחותו עמו בבית שגג באחת מהם ואינו יודע באיזו מהם שגג. שבת ויום חול עשה מלאכה באחת מהם בין השמשות ואינו יודע באיזו מהם עשה. מנין שמביא אשם תלוי ת"ל אם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע

הגהות הגר"א הלכה ז י) ת"ל הקדש ישלם וחמישתו: כצ"ל וחמישתו וכו' ונתן אותו לכהן מלמד שנתינתה לכהן מקרשה [נ"א כגונא וזה כלשון לא מצאתי בשום מקום ונ"ל שדבריו אלו הם דברי עצמו ושייך לקודם דלעיכך מוסיף חומש ואשם על התשלומין מפני שנתינתן לכהן מקדשן ולכך חייב עוד קרן וחומש]:
הלכה ט ח) לא יצא ת"ל באיל האשם מיותר: ט) ת"ל באיל אשם כצ"ל: י) ששב טס"ס וצ"ל שישב: **פרשתא יב הלכה ב** א) ומודה צ"ל הא מודה:

ביאור

(ז) לאותו הקדש. כל"ל. והיינו אם נהנה מקדשי בה"ב ישלם לבה"ב ואם מקדשי מזבח ישלם לקדשי מזבח: שיכול הואיל ואינו חייב משום מעילה. דכתיב ונתן אותו לכהן ואין נתינה בפחות מש"פ: מנין שמשלם חומש ואשם על התשלומין האלו. ר"ל שהתשלומין נעשו קדש גמור וכל מי שנהנה מהן משלם עליהן חומש ואשם כתחלת הקדש ת"ל הקדש ישלם וחמישתו מלמד שאף על התשלומין מוסיף חומש ומביא אשם. וכי אמרינן בעלמא על הקדש ראשון מוסיף חומש על הקדש שני אין מוסיף חומש התם בדרך חילול אבל הכא בדרך מעילה שאם נהנה זה מן התשלומין מביא עליהם חומש ואשם [הראב"ד וכן משמע מגירסת הגר"א]: (ח) שיהא הוא וחומשו חמשה. שאם מעל בסלע יוסיף דינר שהוא רביע הקרן מלגאו וחומשו מלבר והוא מדכתיב יוסיף עליו משמע שהחומש יהא תוספת על הקרן:- ונתן אותו. משמע שיש להן שום דמים פרט לחמש החטאות מתות שאין להם שום דמים שאם נהנה מהן אינו מביא קרבן מעילה ואינו מוסיף חומש: והמעילה באה ליד כהן. פי' להשלימה ליד הגזבר ואם היא מקדשי מזבח הוא עצמו נעשה עליה גזבר ולוקח בה מאותו המין שמעל בה המועל: לא יהא הכהן מועל. במוקדשים ת"ל וכו': (ט) ה"ג מנין אתה אומר הביא מעילתו ולא הביא אשמו הביא אשמו ולא הביא מעילתו לא יצא ת"ל באיל האשם. [הגר"א] וכן הוא בגמרא [ב"ק קיא.]. וה"פ מעילתו היינו הקרן דהקדש שמעל בו: ת"ל באיל האשם ונסלה. משמע אין סליחה אלא בשניהם איל כמשמעו והאשם קרן דומיא דאשם דכתיב בגזל הגר דהוא הקרן כדכתיב והשיב את אשמו בראשו ואין החומש מעכב. את הכפרה: מלמד שאין משיירין וכו' יכול אע"פ שישב. כצ"ל. ופירשתיו לעיל בפרשה וי"ו סוף פ"ט:
פרשתא יב (א) מוסיף על ענין ראשון. דסליק מניה דאיירי במעילה וילמד עליון מתחתון: לומר שספק מעילות באשם תלוי. הקדש וחולין לפניו ואינו יודע איזה מהם אכל מביא אשם תלוי להגן מן היסורין עד שיודע לו ויביא אשם ודאי: מביא מעילה וחומשה. דאל"ה לא מצי לאתויי אשם ודאי דהא קי"ל לעיל הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו לא יצא וכתר הכי מביא אשם בשתי סלעים: אם ודאי מעלתי. היינו אם יודע לי שמעלתי: ואם ספק. היינו אם בספקי אעמוד לעולם וא"כ אני חייב בתשלומי קרן וחומש: מעות לנדבה. היינו אם מעילתו בקדשי מזבח יאמר מעות לנדבה לקדשי מזבח ואם בקדשי ב"ה לבה"ב: ואשם. יהא תלוי להגן מן היסורין עד שיודע: שממין שמביא על הודע. דהיינו אשם מעילות ודאי: מביא על לא הודע. דהיינו ספק מעילות: (ב) במעילה המעוטה. שאע"פ שע"י ריוח זה הוא זקוק להביא עכשיו קרן וחומש על הספק נוח לו להפסיד עכשיו ספק הפסד של קרן וחומש המועט כדי שאם יוודע לו שמעל לא יצטרך להביא אשם אחר ויהיה הפסדו שתי סלעים: לא יפה לו. בתמיה: שיביא אשם. אחר כשיוודע לו שלא יהיה הפסדו במה שלא התנה מתחלה אלא שני סלעים: ולא יביא ספק מעילה במאה מנה. בשביל להתנות להרויח שני סלעים אם יודע לו: במעילה מעוטה. דמייתי ומתני ולא אמר ר"ע אלא לקולא במעילה מרובה דבאשם תלוי סגי ליה: (ג) ועשתה אחת לחייב על כל אחת ואחת שאם בא לפניו ספק חלב ודם וכו'. והטעם משום שהם שמות מחולקין ואף דבפרק כ"א יליף זה מקרא אחרינא אפשר דחד מינייהו הוא אסמכתא [ואפשר עוד דמטעם זה גרים הגר"א לקמן בפרק כ"א באופן אחר דהתחלת הברייתא שם הוא מחלב וחלב בהעלם אחד והדרש של שגגתו הוא כשהיה לו ידיעת ספק בינתיים]: חלב ושומן לפניו וכו'. אח"כ מתחיל הברייתא לבאר דין דאשם תלוי דהוא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת בזה מביא על ספיקו אשם תלוי ולא על ספק ל"ת דעלמא: באחת מהם בין השמשות.

קשה בן שתי שנים ואל תוכיח חטאת נקבה בן שנתה תלמוד לומר בשגגה פרט למזיד:

פרק ב.

(א) **מקדשי** ה׳ המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים שאינם לשם אין לי אלא פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שכולם לשם מנין לרבות עולה שעורה מתנה לכהן קדשי קדשים בשרם ואימוריהם לפני זריקת דמים ואמורים קדשים קלים לאחר זריקת דמים ת״ל קדשי ה׳ ריבה: (ב) מנין לרבות את החלב למעילה ת״ל קדשי ה׳ ריבה. יכול שאני מרבה את הדם ת״ל מקדשי ה׳ מיעט. מה ראית לרבות את החלב ולהוציא את הדם. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את החלב ששוה לבשר בפיגול ובנותר ובטמא ומוצא אני את הדם א) שוה לבשר בפיגול ובנותר ובטמא: (ג) מנין לרבות קדשי בדק הבית למעילה ת״ל קדשי ה׳ ריבה. אין לי אלא בזמן שהקדיש למזבח דברים הראוים למזבח. לבדק הבית דברים הראוים לבדק הבית. הקדיש לבדק הבית דברים הראוים למזבח הקדיש למזבח דברים הראוים לבדק הבית הקדיש לזה ולזה דברים שאינן ראוים לזה ולזה כגון ציר וחומץ דגים וחגבים מנין ת״ל קדשי ה׳ ריבה: (ד) הקדיש תרנגולת ב) למזבח מועלים בה ובביצתה. חמורתא ג) למזבח מועלים בה ובחלבה. תורים לבדק הבית מועלים בהם ובביצתם. בור מלא מים אשפה מלאה זבל שובך מלא יונים אילן מלא פירות שדה מלאה זרעים ד) ומנין שמועלים במה שבתוכו ת״ל קדשי ה׳ ריבה: (ה) יכול אפילו הקדיש תורים למזבח יהו מועלים בביציהם הקדיש בור ואח״כ נתמלא מים אשפה ואחר כך נתמלא זבל שובך ואח״כ נתמלא יונים אילן ואח״כ נשא פירות שדה ואח״כ נתמלא עשבים ה) יכול יהו מועלים בהם ובמה שבתוכן תלמוד לומר מקדשי ה׳ מיעט. רבי יוסי אומר המקדיש את השדה ואת האילן מועלים בהם ובגידוליהם מפני שהם גידולי הקדש: (ו) והביא אף אחר יה״כ. איל קשה בן ב׳ שנים. צאן לרבות כל משמע צאן אף חרשת אף שוטה אף הננסת. מן הצאן ולא מן הפלגס. בערכך כסף יכול דינרים ו) ת״ל שקלים. יכול שקלי נחשת ת״ל שקלים. יכול בבליות מדיות קפוטקיות ת״ל בשקל הקדש סלעים של קודש סלעים של צורית. לאשם שהוא מפריש מעות לשום אשם:

הגהות הגר״א פרק ב הלכה ב א) שוה צ״ל שאינו שוה: הלכה [illegible]) למזבח צ״ל לבדק הבית: ד) מנין שמועלין במה שבתוכן צ״ל בהן ובמה שבתוכן: הלכה ה ה) יכול יהיו מועלין במה שבתוכן כצ״ל: הלכה ו ו) ת״ל שקלים ט״ס וצ״ל ת״ל כסף:

ביאור

קשה. דכתיב איל והוא לשון קשה דכתיב ואת אילי הארץ לקח והוא כשנתקשה ונתחזק. הגר״א לא גרים קשה אלא זכר וכן מוכיח לשון הברייתא:

פרק ב (א) שאינן לשם. דממון בעלים הם הלכך לית בהו מעילה לא בבשר ולא באימורים לפני זריקת דמים:

(ב) מנין לרבות את החלב למעילה. אימא כיון דאית ביה איסור כרת לא אתי איסור מעילה וחייל: יכול שאני מרבה את הדם. של ק״ק לפני זריקה דדם נמי בכלל קדשי ד׳ המיוחדין לשם: ת״ל מקדשי ד׳. מ״ם מיעוטא הוא ללמד שאין מעילה בדם אפילו של קדשי קדשים לפני זריקה ואצ״ל לאחר זריקה דאין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו: שוה לבשר וכו׳. היינו דאף על חלב שייך שם פיגול ונותר וטומאה הלכך מרבינן אותו גם למעילה משא״כ בדם וכדאיתא בזבחים דף מ״ו ע״ש: דברים הראויין למזבח. כגון בהמה ותורים וסלתות וכיו״ב: הראויים לבה״ב. כגון אבנים או קורות דאלימא קדושתן כיון דחזו גופן למה שהוקדשו: הקדיש לבה״ב דברים הראויין ל[illegible]. דאע״פ שהוא בל״ת מה שעשה עשוי כדאמרינן ריש תמורה [ו׳ א׳] וימכרו לצרכי מזבח ויפלו דמיהן לבה״ב: הקדיש למזבח דברים הראויין לבה״ב. למכרן וליקח בדמיהן קרבנות המזבח:

(ד) תרנגולת למזבח. לא חזיא אלא לדמי: מועלין בה ובביצתה. דביצה נמי חזיא לדמיה למזבח וה״ה בהקדישה לבדה״ב והא דקתני למזבח אפשר דרבותא קמ״ל דאע״ג דקדושת מזבח היא כיון דלא חזו אלא לדמי מועלין בה ובביצתה וכ״ש בהקדישן לבדק הבית דעיקרה אינו אלא לקדושת דמים וה״ה בכל זה לענין תמורה. והגר״א גרס הקדיש תרנגולת לבדק ה[בי]ת וכן לענין המורתא וכ״מ במשנה [דף יב:]: תורים לבדק הבית. דוקא לבדק הבית דקדושת דמים היא אבל אי אקדשינהו למזבח מועלין בהן ואין מועלין בביציהן כדקתני סיפא משום דכיון דלקדושת הגוף אקדשינהו אינהו דחזו לגופן למזבח אית בהו מעילה ביצים שלהן דלא הוו לגופן אע״ג דחזו לדמי לית בהו מעילה דלדמי לא אקדיש משא״כ בהקדישה לבה״ב דעיקר הקדישה לדמי היה: בור מלא מים. דחזו לגבל בהן טיט לבה״ב: אשפה מלאה זבל. דלא חזו כלל אלא לדמי: ומנין שמועלין בהן ובמה שבתוכן. כצ״ל [הגר״א]. ופשוט: (ה) שדה וכו׳. יכול יהא מועלין במה שבתוכן כצ״ל [הגר״א] וס״ל דאין מעילה בגידולין ור׳ יוסי ס״ל דיש מעילה בגידולים: (ו) והביא אף לאחר יוה״כ. לפי שמצינו באשם תלוי שיוה״כ מכפר כפרתו כדאיתא בכריתות (דף כה.) יכול אף באשם כן לכך הוצרך לומר והביא אף לאחר יוה״כ: ולא הפלגס. ואע״פ שכבר עברה שנתו כ״ו בלא עבר עליו חדש י״ג עדיין אינו כשר וה״נ תנן בפ״ק דפרה בן י״ג חדש אינו כשר לא לאיל ולא לכבש: בערכך כסף. אי הוי כתיב הכי ולא כתיב שקלים: יכול דינר. שהוא הפחות שבמטבעות של כסף: ת״ל שקלים. דבעינן שיהא שוה משקל שני שקלים: יכול שקלי נחושת ת״ל כסף. כצ״ל [הגר״א]. דבעינן שיהא שוה משקל שני שקלים מן הכסף: תלמוד לומר בשקל הקודש. ללמדך דבעינן סלעים של קודש שהיו בימי משה דהיינו סלעים של צורים היוצאים במדינת צור ששם נשארו כל המשקלות של משה: לשם אשם. פי׳ ולא לשם חטאת ולא לשם קרבן אחר שאם הפרישן לשם קרבן אחר אינו רשאי לשהותן עוד לאשם אלא ע״י חילול מפני שהמעות ג״כ נתפסין בקדושתן כמו הבהמה:

ומעלה בו מעל: (ב) כי תמעול מעל מקדשי ה׳ יכול נהנה ולא פגם או פגם ולא נהנה במחובר לקרקע א) ובשליח שעשה שליחותו תלמוד לומר וחטאה. נאמר כאן חטא ונאמר חטא בתרומה: (ג) מה חטא האמור בתרומה פגם ונהנה ב) מה שפגם נהנה בדבר שפגם בו נהנה פגמו והנאתו כאחד בתלוש מן דקרקע ובשליח שעשה שליחותו: (ד) אף חטא האמור כאן פגם ונהנה ג) מה שפגם הוא נהנה ובדבר שפגם הוא נהנה ופגמו והנאתו כאחד בתלוש מן הקרקע ובשליח שעשה שליחותו: (ה) אי מה חטא האמור בתרומה אוכל ונהנה אף אין לי אלא אוכל ונהנה מנין אכילתו ואכילת חבירו והנאתו והנאת חבירו אכילתו והנאת חבירו הנאתו ואכילת חבירו מצטרפים זה עם זה ד) ואפילו לזמן מרובה ת״ל כי תמעול מעל ריבה: (ו) או מה חטא האמור בתרומה לא יצרף שתי אכילות כאחת אף כאן לא יצרף שתי אכילות כאחת מנין אכל היום ואכל למחר נהנה היום נהנה למחר נהנה היום ואכל למחר אכל היום ונהנה למחר אפילו לאחר ג׳ שנים בהעלם אחד מצטרפים זה עם זה ת״ל תמעול מעל ריבה: (ז) אי מה חטא האמור בתרומה המוציא מהקודש לחול אף כאן המוציא מהקודש לחול. מנין המוציא מהקודש לקדש כגון ה) קיני זבות וקיני יולדות הביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש והשוקל שקלו מן ההקדש כיון שהוציא מעל דברי ר״ש וחכ״א לא מעל עד שיזרקו דמם ת״ל כי תמעול מעל ריבה: (ח) בשגגה פרט למזיד. והלא דין הוא ומה אם שאר מצות שזדונן כרת פטר בהם את המזיד מעילה שאין זדונה כרת אינו דין שיפטור בהם את המזיד. לא אם אמרת בשאר מצות שאינם ו) מעון מיתה תאמר במעילה שהיא בעון מיתה הואיל והיא בעון מיתה לא יפטור בה את המזיד ת״ל בשגגה פרט למזיד: (ט) אמר רבי אלעזר זה בא על חטא והחטאת באה על חטא מה חטאת אינה באה על הזדון כשגגה אף זה לא יבוא על הזדון כשגגה: (י) או כלך לדרך זו זה קרוי אשם ושאר אשמות קרויים אשם מה שאר אשמות באים על זדון כשגגה אף זה יבוא על זדון כשגגה: (יא) נראה למי דומה דנים דבר שהוא עון מיתה מדבר שהוא עון מיתה ואל יוכיח שאר ז) חטאות שאין בהם עון מיתה. או כלך לדרך זו דנים אשם ח) קשה בן שתי שנים מאשם

הגהות הגר״א פרשתא יא הלכה ב א) ובשלית שעשה צ״ל בשליח שלא עשה: הלכה ג ב) מה שפגם צ״ל מי שפגם: הלכה ד ג) מה שפגם צ״ל מי שפגם: הלכה ה ד) ואפילו לזמן מרובה מיותר: הלכה ז ה) כגון הביא קיני זבים וכו׳ יולדות וחטאתו כו׳ כצ״ל: הלכה ח ו) מעון צ״ל בעון: הלכה יא ז) חטאות צ״ל אשמות: ח) קשה צ״ל זכר:

ביאור

אף כאן אם נתכוין להוציא את ההקדש מרשות שהוא לרשות אחר הרי זו מעילה: (ב) כי תמעול מעל מקדשי ד׳. הו״מ למכתב ל״ל למכתב והטאה ומשני יכול נהנה ולא פגם נמי הוי מעילה ואפילו בדבר שיש בו פגם כגון לבש בחלוק או בקע בקרדום של הקדש דאורחייהו לאיפגומי על ידי תשמיש והוא לא פגמוס אפ״ה הוי אמינא דהוא חייב כיון שנהנה משל הקדש: או פגם ולא נהנה. כגון שיבר כלי של הקדש: במחובר לקרקע. נמי יהא חייב כגון דר במערה של הקדש: ובשליח וכו׳. היינו שיכול לחייב שליח שעשה שליחותו של בעה״ב כמו שחייב בשאר עבירות מטעם דאין שליח לדבר עבירה כדאמרינן בפ״ב דקידושין [מב:]: ונאמר חטא בתרומה. ולא תשאו עליו חטא לומר שענין שנוהגת בתרומה באותו ענין נוהגת נמי מעילה: (ג) מה חטא האמור בתרומה פגם ונהנה. שפגם התרומה ונהנה ממנה באכילתה: בתלוש מן הקרקע. שאין התרומה חלה על המחובר שהרי גורן ויקב כתיבי בתרומה: ובשליח שעשה שליחותו. אל השליחות כמו שעשה בעה״ב בעצמו [ולאפוקי אם תרם שלא מדעת בעה״ב אינו הל]: (ד) פגם ונהנה, ולאפוקי שבר כלי או קרע שיראין של הקדש דפגם ולא נהנה: ומי שפגם הוא נהנה. למעוטי מי שנטל קרדום של הקדש ובקע בו עצים של חבירו ונפגם בשוה פרוטה שהמבקיע הוא הפוגם אבל לא נהנה: ובדבר שפגם בו נהנה. למעוטי בקע בקרדום ונהנה בפרוטה [והוא לא נפחת בפרוטה] וקרע שירייס של הקדש בפרוטה: ופגמו והנאתו כאחד. למעוטי בקע בשוה פרוטה ולא פגמו ואח״כ פגמו בפרוטה שלא ע״י בקיעה שאע״פ שהנאה והפגימה בד״א אינו כאחד: ובתלוש מן הקרקע. למעוטי שנהנה מן אילן של הקדש וכיו״ב: ובשליח שעשה שליחותו. דהל השליחות כמו שעשה בעלמו וחייב המשלח [והנה פירשתי את הביאור לפי גירסתנו בהלכה ב׳ ובשליח שעשה שליחותו

והוא דוחק קצת דבין בס״ד ובין במסקנא הלשון אחד ורק דצריך לפרש בתחלה הכונה לענין שיתחייב השליח ובסוף הכונה להתחייב המשלח והגר״א גרים בהלכה ב׳ ובשליח שלא עשה שליחותו ולדבריו הוא כפשוטו יכול אף שלא עשה שליחותו יתחייב המשלח [דהוא גרס שילא ההקדש להולין] ויליף מתרומה דאין שליחות אלא א״כ כשעשה שליחותו כדאמרינן בקידושין (דף מ״א) מכן תרימו גם אתם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם ואח״כ מצאתי בביאור ר״ש משנ״ץ שנדחק ג״כ בגירסתנו ובאיפן אחד כתב יש לגרוס בתחלה ובשליח שלא עשה שליחותו]: (ה) אי מה חטא האמור בתרומה אוכל ונהנה, פי׳ הוא עצמו אכל התרומה בפרוטה ונהנה ממנה דכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו ואם האכילה לפועליו ולאורחיו אינו משלם כלום אלא הן משלמין קרן וחומש והוא משלם להם דמי סעודתם [תרומות פ״ו מ״ג]: מנין אכילתו ואכילת חבירו. שיצטרפו להדדי לשיה פרוטה: הנאתו וכו׳. כגון שסך מהשמן: ואפילו לזמן מרובה. מיותר [הגר״א] דזה מקומו במשנה וי״ו: (ו) לא יצרף שתי אכילות כאחת. פי׳ דבעינן אכילת כזית בכדי אכילת פרס ומנין שאפילו בענין הזה מצטרפין ת״ל תמעול וכו׳: (ז) מנין לקח קיני זבים. צ״ל כגון הביא קיני זבים וקיני יולדות חטאתו וכו׳ [הגר״א]: לא מעל עד שיזרקו דמם. ס״ל דמכיון שהוא מקודש לקודש לא מקרי שינוי כ״כ כל זמן שלא עשו מעשה בהבהמה עצמה: (ח) תאמר במעילה שהיא בעון מיתה. דאף דכרת חמור ממיתה שגם בניו נענשין ע״י אבל גם במיתה יש חומרא שעל עון כרת מת בחמשים שנה ובעון מיתה אין ממתינין לו כל כך [הראב״ד]: (י) מה שאר אשמות. כגון אשם גזילות אשם שפחה חרופה. (יא) מדבר שהוא עון מיתה. כגון חטאת חלב דמיתה וכרת שניהם קרויים עון מיתה: ואל יוכיח שאר חטאות. צ״ל אשמות: אשם

קשה

נתן פסל. לא יתן עליה לבונה יכול אם נתן פסל ת"ל כי חטאת. או כי חטאת יכול אפילו נתן עליה שמן תהא כשיר' ת"ל היא. ומה ראית להכשיר בלבונה ולפסול בשמן אחר שריבה הכתוב מיעט מפני מה אני מכשיר בלבונה שהוא יכול ללקטה ופוסל בשמן שאין יכול ללקטו: (ו) ב) או אינו מדבר אלא בב' כהנים ת"ל עליה עליה בגופה של מנחה הוא מדבר אינו מדבר בב' כהנים: (ז) ג) או אינו אומר אלא שלא יתן כלי על גבי כלי תלמוד לומר עליה. עליה בגופה של מנחה הוא מדבר לא שיתן כלי על גבי כלי: (ח) כי חטאת היא אמר ר' יהודה הא מנחת כהן גדול אינה חטאת וטעונה לבונה: (ט) והביאה אל הכהן וקמץ הכהן ממנה מלא קומצו את אזכרתה והקטיר המזבחה שיהא מקטיר לאישים ומתכוין לשם. חטאת שיהו כל מעשיה לשם חטאת. היא פרט לשנקמצה שלא לשמה: (י) וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה מה ת"ל שיכול החמורים שבהן יהיו בכשבה ושעירה הקלים יהיו בעוף הקלים שבקלים יהו בעשירית האיפה ת"ל מאחת מאלה להשוות את הקלים לחמורים לכשבה ושעירה ואת החמורים לקלים לעשירית האיפה: (יא) והיתה לכהן ד) כמנחה שתהא עבודת מנחת של כהן ה) כשרה. או אינו אומר אלא להתיר עשירית האיפה של כהן. מה אני מקיים וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל מנחת נדבתו אבל עשירית האיפה שלו תאכל ת"ל לכהן כמנחה הרי היא לכהן כמנחת נדבתו מה מנחת נדבתו אינה נאכלת אף עשירית האיפה אינה נאכלת. ר"ש אומר והיתה לכהן כמנחה הרי עשירית האיפה של כהן כעשירית האיפה של ישראל מה עשירית האיפה של ישראל נקמצת אף זו נקמצת. ו) הקומץ קרב בעצמו והשירים קרבים בעצמם:

פרשתא יא.

(א) **נפש** לרבות כהן משיח למעילה. כי תמעול מעל אין מעילה אלא שינוי וכן הוא אומר וימעלו בה' אלהי אבותם ויזנו אחרי הבעלים. וכן הוא אומר בסוטה איש כי תשטה אשתו

הגהות הגר"א הלכה ו ב) או אינו מ"ס וצ"ל יכול שאינו: **הלכה ז** ג) או אינו מ"ס צ"ל יכול שאינו: **הלכה יא** ד) והיתה לכהן כצ"ל כמנחה מיותר: ה) כשירה בו כצ"ל: ו) הקומץ קרב וכו' בכאן חסר וכצ"ל אי מה מנחת חוטא של ישראל נקמצת ושיריה נאכלין אף מנחת חוטא של כהן תהא נקמצת ושיריה נאכלין ת"ל לכהן כמנחה ולא לאישים כמנחה הא כיצד כו' [ר"ל צריך לפרש הה"ו הא כשאמר הקומץ קרב לעצמו והשירים קרבין לעצמן]:

ביאור

המנחה הנאכלת לכהנים אם ירצו לתת בה שמן יתנו: ת"ל כי חטאת. ומה חטאת בהמה אינה נפסלת בלבונה אף ה"נ אינה נפסלת בלבונה: שהוא יכול ללקטה. שאינה נדבקת בהמנחה ומשא"כ בשמן: (ו) או אינו וכו'. הגר"א גרים יכול שאינו דלשון או אינו משמע שבא לסתור הדרשה דלעיל ובאמת הוא ענין בפ"ע: שאינו מדבר אלא בשני כהנים. שלא יתחייבו שני הלאוין עד שיהיו שם ב' כהנים אחד נותן שמן ואחד לבונה אבל חד כהן לא מיחייב אלא חד לאו על שניהם: בגופה של מנחה. שהקפידה הוא שעל מנחה כזו לא יתן בה שמן ולא לבונה לא שנא חד ולא שנא תרין: (ז) או אינו. הגר"א גם בזה גרים יכול שאינו דזה הוא גם כן ענין בפ"ע: שלא יתן כלי ע"ג כלי. היינו שלא יתן כלי עם שמן או לבונה ע"ג הכלי של המנחה: ת"ל עליה. שלא יערב שמן בגוף המנחה: (ח) הא מנחת כה"ג. עשירית האיפה של מנחת חביתין שכה"ג מביא בכל יום: אינה חטאת. אין דינה כחטאת לענין לבונה ואע"ג דאקרייא חטאת כדדרשינן בפרק ואלו מגלחין וביום בואו יקריב חטאתו (יחזקאל מד) זו עשירית האיפה שלו: (ט) שיהו מקטיר לאשים. וסיפא דעל אשי ד' קדרים: ומתכוין לשם. מדכתיב על אשי ד' צריך שיתכוין לשם מי שעשה את העולם: חטאת. סיפא דקרא חטאת היא: כל מעשיה לשם חטאת. קמיצתה וקידוש קומצה בכלי שרת והולכתה והקטרתה: היא, פרט לשנקמצה שלא לשמה, וה"ה לכל עבודותיה: (י) מה ת"ל. מאלה: החמורים שבהם וכו'. שיש בהם ג' מינים של עברות. טומאת מקדש וקדשיו חמורה מכולן שזונה כרת ושמיעת הקול קלה ממנה שאין זדונה כרת ומיהו אית בה חומרא שחייב על המזיד כשוגג ושבועת ביטוי קל מכולן שאין זדונה כרת ולא עשה בה מזיד כשוגג ושלשה קרבנות כתובים כאן כשבה או שעירה ועוף ומנחה: החמורים שבהן. דהיינו טומאת מקדש וקדשיו: יהו בכשבה ושעירה. בעשירות ובדלות לייתי עוף אבל דלי דלות לאתויי מנחה לא וכי כתיב ואם לא תשיג ידו לשתי תורים וגו' אשמיעת קול הוא דכתיב דבדלות לייתי מנחה אבל בטומאת מקדש וקדשיו לא: הקלים. דהיינו שמיעת הקול יהיו בעוף אפילו בעשירות כדלות דטומאת מקדש וקדשיו וכי כתיב ואם לא תגיע ידו די שה וגו' דאלמא דוקא בעניות מייתי עוף ולא בעשירות אטומאת מקדש וקדשיו הוא דכתיב אבל שמיעת הקול בעשירות עוף ובדלות עשירית האיפה: הקלים שבקלים, דהיינו שבועת ביטוי: יהו בעשירית האיפה. לעולם ואפילו בעשירות כדלות דשמיעת הקול: לכשבה ושעירה. כשמשיג ידם: לעשירית האיפה. כשאינו משיג ידם: (יא) והיתה לכהן שתהא וכו'. כצ"ל [הגר"א]. ותיבת כמנחה נדרש לקמיה: כשרה בו. כצ"ל [הגר"א]. והיינו שאם הכהן הוא החוטא יכול בעצמו להקריבה ולכפר בה על עצמו: להתיר עשירית האיפה של כהן. חוטא שיהיו שיריה נאכלים: אבל עשירית האיפה שלו. דהיינו מנחת חוטא: ר"ש אומר והיתה לכהן כמנחה. מדלא כתיב כמנחתו משמע דלא קאי אמנחה שלו אלא אמנחת חוטא של ישראל שהוזכרה כאן: אף זו נקמצת אי מה מנחת חוטא של ישראל נקמצת ושיריה נאכלין אף מנחת חוטא של כהן תהא נקמצת ושיריה נאכלין ת"ל לכהן כמנחה ולא לאישים כמנחה הא כיצד הקומץ וכו'. כצ"ל [הגר"א]. וכן הוא בגמרא ופירושה דלעבודת כהן דהיינו הקמיצה דינה כמנחת ישראל אבל להקטרת האישים אינה כן אלא גם השיריים נקטרין:

פרשתא יא (א) לרבות כהן משיח. דמהו דתימא אשר יתן ממנו על זר והאי לאו זר הוא דאימעט בגויה קמ"ל [גמרא]: אלא שינוי. שמשנה מקודש לחול: וימעלו באלהי אביהם. ששינו עצמם מעבודת המקום לעבודת אלהי עמי הארץ

בין חטאת העוף עם עולת בהמה בין חטאת בהמה עם עולת בהמה חטאות קודמות לעולות הבאות עמהן: (ז) ומלק את ראשו ממול ערפו ממול הרואה את העורף וכן הוא אומר והוא ישב ממולי. לא יבדיל ואם הבדיל פסול: (ח) והזה מדם החטאת מעצמה של חטאת על קיר המזבח לא על קיר הכבש ד) לא על קיר היסוד לא על קיר ההיכל על קיר התחתון יכול על קיר העליון ודין הוא מה אם בהמה שעולתה למטן חטאתה למעלן עוף שעולתו למעלן אינו דין שתהא חטאתו למעלן ת"ל והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח ששירי הדם שלו מתמצים על היסוד ואיזה זה קיר התחתון: (ט) חטאת שיהו כל מעשים לשם חטאת הוא פרט לשמלקו שלא לשמו: (י) ואת השני יעשה עולה כמשפט כמשפט חטאת בהמה או יכול כמשפט חטאת העוף וכשהוא אומר והקריבו חלק עולה מן החטאת שתמצא אומר כמשפט כמשפט חטאת בהמה מה חטאת בהמה מן החולין וביום וביד ימנית אף עולת העוף מן החולין וביום וביד ימנית. ר' ישמעאל אומר כמשפט כמשפט חטאת העוף מה חטאת העוף ממול ערפו אף עולת העוף ממול ערפו. רבי אלעזר ב"ר שמעון אומר כמשפט כמשפט חטאת העוף מה חטאת העוף אוחז בראש ובגוף ומזה אף עולת העוף אוחז בראש ובגוף ומזה. אי מה להלן בסימן אחד אף כאן בסימן אחד ת"ל והקריבו:

פרק יט.

(א) **ואם** לא תשיג ידו לשתי תורים או לשני בני יונה והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה רבי יהודה אומר חביבה מצוה בשעתה שמיד הוא מביא עשירית האיפה ואין ממתינין לו עד שיעשיר ויביא כשבה או שעירה: (ב) רבי אליעזר אומר חביבה מצוה בשעתה שמיד בערכין הוא מביא סלע ואין ממתינין לו עד שיעשיר ויביא חמשים סלעים: (ג) רבי שמעון אומר חביבה מצוה בשעתה שהקטר חלבים כשרין כל הלילה ודוחין את השבת בשעתן ואין ממתינין להן שיקרבו עד מוצאי שבת: (ד) והביא את אשר חטא עשירית האיפה אין לי אלא קרבן חובתו עשירית האיפה מנין לקרבן נדבתו עשירית האיפה ת"ל קרבנו עשירית האיפה: (ה) עשירית האיפה אחד מעשרה לשלש סאין שהן שבעה רביעים ועוד. סלת מה סלת אמורה להלן מן החטים אף כאן מן החטים. לחטאת שיהא הפרש מעות לשם חטאת. לא ישים עליה שמן נותן הוא על שירי' א) לא ישים עליה שמן ואם

הגהות הגר"א הלכה ח ז) ולא על קיר היסוד מיותר [וגם בגמרא היינו]: פרק יט הלכה ה א) לא ישים עליה שמן ואם נתן פסל מיותר:

ביאור

עם עולת בהמה. פירוש ביולדת ואע"ג דבהמה עדיפא מעוף מ"מ מפני שהיא חטאת היא קודמת. הגר"א גרים מתחלה חטאת העוף עם עולת העוף ואח"כ חטאת בהמה עם עולת בהמה ואח"כ חטאת העוף עם עולת בהמה. ונכון הוא: (ז) מול הרואה את העורף. העורף ידעינן שהוא מה שיש מן העורף אחורי הפנים דכתיב כי פנו אלי עורף ולא פנים ומול הרואה את העורף הוא למטה מזה מה שהוא נגד הצואר: ממולי. מנגדי: לא יבדיל. דהיינו שימלוק רק סימן אחד ולא יותר: (ח) מעצמה של חטאת. שלא יזה בכלי או באצבע אלא אוחז בעוף עצמו ומזה [רש"י] והראב"ד פירש עוד דצריך להזות מגוף החטאת דהוא מעכב בהזאה שלא יזה מדם הראש ודם הגוף יתמצה אלא בהיפוך דדם הנפש בעינן בהזאה ודם הראש דם האברים הוא (והא דאיתא בזבחים פ' ק"ק אוחז בראש ובגוף ומזה הראש לאו לעיכובא אלא לפי ששניהם מחוברים אי אפשר שלא יזה משניהם): התחתון. ולא על קיר העליון דהיינו למטה מן הסקרא ולא למעלה: חטאתה למעלה. דקרנות כתיבי בה: עוף שעולתו למעלן. כדילפינן לעיל (בדיבורא דנדבה פרשתא ח' פסקא ז): ת"ל והנשאר בדם ימצה. ולא כתיב תמצה אלא ימצה משמע מאליהן מתמצה מן הקיר אל היסוד וזהו קיר התחתון: (י) כמשפט. משמע שקלוט המשפט במקום אחר ואהיכא קאי אחטאת בהמה דפרשה דלעיל קאי שהרי עולה זו באה אליפין לה הלכך לה אקשה ויליף מינה כדמפרש לקמיה דאינה באה אלא מן החולין וכו': כמשפט חטאת העוף. שלא תטען הבדלה במליקתה: כשהוא אומר והקריבו. בעולת העוף של נדבה בויקרא והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו וגו' ומדלא כתיב והקריב אלא והקריבו משמע דחלוקה הקרבתו של זה מהקרבת אחרים גילה לך הכתוב שלא תלמד מליקת עולה ממליקת חטאת: כמשפט חטאת בהמה וכו' מן החולין. ולא ממעות מעשר שני ויליף לה שם בחולין (דף כב) מדכתיב והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו משלו ולא ממעות מעשר שני: וביום. שאין חטאת קרבה אלא ביום כדכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם וגו': וביד הימנית. שאין עבודותיה כשרות אלא בימין כדכתיב ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו וקי"ל במנחות (דף י) כל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינה אלא ימין: כמשפט חטאת העוף. דסליק מניה ולהכי איתקש משום דבחטאת כתיב ממול ערפו ובמליקת עולת נדבה לא כתיב אלא ומלק את ראשו והקטיר: אוחז בראש ובגוף ומזה. מסיק שם בחולין דה"ק כשהוא אחוז הראש בגוף מזה. דהיינו שמחובר הראש בגוף בשעת הזאה דהא כתיב ולא יבדיל: ת"ל והקריבו. שחלקו הכתוב ממליקת אחרים גילה לך שחלוקה מליקתו ממליקת אחרים והיינו דלא סגי בסימן אחד:

פרק יט (ב) הוא מביא סלע. ודוקא נקיט סלע דבציר מהכי לא מיפטר כדתנן ברים פ"ב דערכין נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום פחות מסלע והעשיר נותן נ' סלעים: (ה) אחד מעשרה לג' סאין שהן שבעה רבעים ועוד, לפי שהאיפה ג' סאין וכל סאה הוא שש קבין וכל קב הוא ד' לוגין שכל לוג הוא רובע הקב נמלא באיפה יש י"ח קבין שהם ע"ב לוגין נמלא עשירית האיפה הוא שבעה רביעי הקב מן השבעים לוגין ועוד עשירית משני לוגין הוא חומש הלוג וזהו מה שאמר שבעה רבעים ועוד: להלן. גבי מלואים (שמות כ"ט ב'): מן החטים, דכתיב סולת חטים תעשה אותם: על שיריה. פי' שירי המנחה

חטאתו מה ת"ל מנין אתה אומר מביאין מהקדש כשבה שעירה מהקדש שעירה כשבה מהקדש כשבה ושעירה תורין ובני יונה מהקדש תורין ובני יונה עשירית האיפה: (י) כיצד הפריש לכשבה או לשעירה העני יביא עוף העני יביא עשירית האיפה הפריש לעשירית האיפה העשיר יביא עוף העשיר יביא כשבה ושעיר' הפריש כשבה או שעיר' ונסתאבה אם רצה יביא בדמיה עוף הפריש העוף ונסתאב לא יביא בדמיו עשירית האיפה שאין לעוף פדיון לכך נאמר מחטאתו מחטאתו על חטאתו:

פרק יח.

(א) **ואם** לא תגיע ידו די שה אין אומרים לו ללוות ולא לעסוק באומנותו יש לו שה ואין לו צרכיו מנין שיביא קרבן עני ת"ל די שה והביא את אשמו אשר חטא שתי תורים או שני בני יונה שנים הוא מביא אינו מביא אחד: (ב) הלא דין הוא זה מביא מהשג יד ומצורע מביא מהשג יד מה מצורע מביא אחד תחת אחד אף זה הואיל והעשיר שלו מביא אחד יהא העני שלו מביא אחד ת"ל שתי תורים או שני בני יונה שנים הוא מביא אינו מביא אחד: (ג) אחד לחטאת ואחד לעולה שתקדום חטאת לעולה א) שממין חטאת תביא עולה שאם הפריש חטאתו ומת יביאו יורשים עולתו דבר אחר מה ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה שיכול הואיל ושנים באים תחת חטאת יהו שניהם חטאת ת"ל אחד לחטאת אין שניהם חטאת אחד לעולה אין שניהם לעולה: (ד) ב) אחד לחטאת ואחד לעולה והביא שיפרישם הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה ומנין אם הפרישם הוא יהא הפרשו הפרש ת"ל אחד לחטאת ואחד לעולה והביא אותם אל הכהן: (ה) והביא אותם אין לעוף פדיון. אל הכהן מלמד שהוא חייב בטיפול הבאתן. והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה בא זה ללמדנו אם ללמד שתקדום חטאת לעולה בכל מעשיה והלא כבר נאמר ואת השני יעשה עולה כמשפט א"כ למה נאמר והקריב את אשר לחטאת ראשונה בניין אב לכל החטאות הבאות עם העולות: (ו) ג) בין חטאת העוף עם עולת העוף

הגהות הגר"א פרק יח הלכה ג א) דבר אחר שממין חטאתו כצ"ל: הלכה ד ב) אחד לחטאת ואחד לעולה שיפרישם הבעלים אחד לחטאת ואחד לעולה ומנין שאם הפרישם הכהן שהפרשו הפרש ת"ל וכו': הלכה ו ג) חטאת העוף עם עולת העוף ואח"כ חטאת בהמה עם עולת בהמה ואח"כ חטאת העוף עם עולת בהמה:

ביאור

מחטאתו וגבי עשירית האיפה על חטאתו: מביאין מהקדש כשבה שעירה. אף שהפריש מעות לקנות כשבה יכול לקנות שעירה: (י) הפריש לכשבה וכו'. שהפריש מעות לקנות כשבה והעני יכול לקנות מהן עוף והשאר חולין בידו וזהו שנאמר מחטאתו: העני. עוד יביא עשירית האיפה והשאר חולין בידו וע"כ נאמר גם בעוף מחטאתו: העשיר יביא עוף. ר"ל יוסיף עוד מעות ויקנה עוף וכן אם העשיר עוד יוסיף עוד ויקנה כשבה או שעירה וזהו שנאמר בו על חטאתו: יביא בדמיה עוף. והשאר חולין בידו וגם זהו בכלל מחטאתו: לא בדמיו. אלא יביא מביתו כפי השגת ידו או עוף או עשירית האיפה: שאין לעוף פדיון. כדילפינן לקמן (בחוקותי פרשה ד' פסקא ה) והעמיד את הבהמה לפני הכהן בהמה נפדית ואין העוף נפדין: לכך נאמר. אדלעיל קאי ולא על הפריש עוף ונסתאב דזה לא ילפינן מקרא זה אלא מסברא:

פרק יח (א) ידו. משמע מעצמו ואינו מחוייב ללוות אע"פ שמוצא ממי ללוות: ולא לעסוק באומנותו. עד שירויח ויביא קרבן עשיר דחביבה מצוה בשעתה כדלקמן ריש פי"ט: ואין לו צרכיו. של שה כגון שהוא רחוק מירושלים והוא אין לו אלא דמים שצריך ליתן בעד שה ועדיין צריך הוא למעות להוצאת הדרך ולזון את השה כמה ימים עד שיביאנו לעזרה: ת"ל די שה. שהיה יכול לכתוב ואם לא תגיע ידו לשה די משמע כל הצריך לשה עד שיוכל להקריבו: שתי תורים וכו'. יתירא הוא דהיה לו לכתוב תורים ומיעוט תורים שנים וגם דהא כתיב בתריה אחד לחטאת ואחד לעולה: אינו מביא אחד. פי' לעיכובא [ז"ר]: (ב) מביא אחד תחת אחד. שאינו מביא יותר בהיותו עני מהיותו עשיר אלא תחת חטאת מביא חטאת ותחת עולה מביא עולה: מביא אחד. כשבה לחטאת לבד גם בעני לא יביא אלא חטאת תחת חטאת: (ג) אחד לחטאת ואחד לעולה. קרא יתירא דהא כתיב בתריה והקריב את אשר לחטאת ראשונה וגו' והו"מ למכתב והקריב אשר לחטאת ראשונה וגו': שתקדים חטאת לעולה. היינו בשעת הקדשה שיקדים החטאת קודם לעולה: ה"ג ד"א שממין חטאת יביא עולה [הגר"א]. שאם הביא חטאתו תור לא יביא עולתו בן יונה אלא תור ממין החטאת וכן אם הביא חטאתו בן יונה ונפקא זה מדכתיב שתי תורים משמע דתרווייהו יביא ממין התורים או מבני יונה אי מייתי מינייהו: יביאו יורשים עולתו. ואע"ג דהך עולה לכפרה אתיא ואין כפרה לאחר מיתה אפ"ה קרבה לאחר מיתה ועיין בפ"ק דקידושין (דף יג:) בפלוגתא דשמואל ור' יוחנן ומשמע שם דלתרווייהו נפק דין זה מסברא ולא צריך קרא ולפ"ז ברייתא זו אסמך דין זה אקרא דאחר שהביא חטאת יביאו אח"כ עולה אבל לא מיתורא: הואיל ושנים באים. שתי הפרידות: תחת חטאת. במקום חטאת בהמה שיש לו להביא בעשירות: יהא שניהם חטאת. והא דכתיב ואת השני יעשה עולה אימא האי למצוה ואי אייתי שניהן לחטאת שפיר דמי: ת"ל אחד לחטאת. לעיכובא: (ד) אחד לחטאת ואחד לעולה שיפרישם הבעלים אחד לחטאת ואחד לעולה ומנין שאם הפרישם הכהן שהפרשו הפרש ת"ל וכו'. כצ"ל [הגר"א] וכן הוא בילקוט. והנה מה שאמר מתחלה שיפרישם הבעלים היינו בשעת לקיחה ומה שאמר מנין שאם הפרישם הכהן היינו שאם הבעלים לא זכרו בשעת לקיחתן איזו לחטאת ואיזו לעולה והביאום לכהן להקריבם מועיל דיבורו מה שהוא מיחד בשעת עשייה איזו לחטאת ואיזה לעולה ת"ל וכו' והוא כמו שאחז"ל [יומא מא.] אין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן אכן לפי זה צריך לסיים תלמוד לומר ועשה אותם הכהן אחד חטאת והאחד עולה האמור לקמן בפרשת זבים דמזה הכתוב מפיק בגמרא הנ"ל דבעשיית כהן מתפרשות וכן הוא לקמן בפרשת מצורע פרשתא ג' פ"ה פסקא ע"ו: (ה) והביא אותם אין לעוף פדיון. דהאי והביא אותם יתירא הוא דהא אומר מקודם והביא אלא קמ"ל דאותם דוקא יביא ולא אחרים בדמיהם דהיינו שאם הפריש עוף ונסתאב שנשברו אגפיו וכיוצא אין יכול לפדותו ולהביא בדמיו עוף אחר: (ו) בין חטאת העוף עם

שיאמר שבועה באחרונה. רבי שמעון אומר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. רבי עקיבא אומר מאלה יש מאלה חייב ויש מאלה פטור: (ב) מתוך שנאמר ובנבלתם לא תגעו יכול יהו ישראל חייבין על מגע נבילות ת"ל מאלה יש מאלה חייב יש מאלה פטור: (ג) אוציא את ישראל שאינן מוזהרין על אבות הטומאה כל ימות השנה ולא אוציא את הכהנים שהן מוזהרין על אבות הטומאה כל ימות השנה שנאמר אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם ת"ל מאלה וגו': (ד) ר"א בן יעקב אומר מתוך שנאמר לא אכלתי ממנו ולא בערתי ממנו בטמא יכול ישראל שאכלו את המעשר אוננים או בטומאה יהו מביאין קרבן זה ת"ל וגו': (ה) אוציא את המעשר שאינו בעון מיתה ולא אוציא את התרומה שהיא בעון מיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו ת"ל מאלה יש מאלה חייב ויש מאלה פטור:

פרשתא י.

(א) והיה מיד מה יעשה והביא מנין שהוא טעון וידוי ת"ל והתודה ומנין שוידוי על החי נאמר כאן וידוי ונאמר להלן וידוי מה וידוי שנאמר להלן וידוי על חי אף וידוי שנאמר כאן וידוי על חי: (ב) מנין שהוא טעון סמיכה ת"ל עליה ולהלן אמר עליו מה עליו האמור להלן טעון סמיכה אף עליה האמור כאן טעון סמיכה: (ג) והביא אף לאחר יום הכפורים א) אשמו נאמר כאן אשמו ונאמר להלן אשמו מה אשמו אמור להלן מותריו נדבה אף אשמו אמור כאן מותריו נדבה: (ד) אשמו על חטאתו ב) מה חטאת מותרו נדבה אף אשם מותרו נדבה: (ה) נקבה לא טומטום ואנדרוגינוס צאן לרבות כל משמע צאן אף השוטה אף החרשת אף הננסת מן הצאן לא הפלגס כשבה או שעירת עזים לחטאת מה בא זה ללמדנו אם ללמד שאם לא מצא כשבה יביא שעירה. והלא ק"ו הוא מה אם החטאת הבאה על כל המצות שאין לה חילופין עוף יש לה חילופין שעירה זו שיש לה חילופין עוף אין לה חילופין שעירה: (ו) חטאת מצורע תוכיח שיש לה חילופין עוף ואין לה חילופין שעירה: (ז) לא אם אמרת בחטאת מצורע שאין לה חילופין עשירית האיפה תאמר בזו שיש לה חילופין עשירית האיפה אם ירדה לעשירית האיפה לא תרד לשעירה א"כ מה ת"ל כשבה או שעירת עזים לחטאת שהיה בדין שיבוא עמה עולה: (ח) הלא דין הוא זה מביא מהשג יד ומצורע מביא מהשג יד מה מצורע מביא ג) שנים תחת אחת אף זה הואיל והעני שלו מביא שנים יהא העשיר שלו מביא שנים ת"ל כשבה או שעירת עזים לחטאת אחת הוא מביא ואינו מביא שתים: (ט) מחטאתו מחטאתו על

הגהות הגר"א פרשתא יו"ד הלכה ג א) מיותרת: הלכה ד ב) צ"ל מה אשמו אף חטאתו כו': הלכה ח ג) שתים תחת שתים:

ב י א ו ר

לך וכו'. סבירא ליה לר' יהודה דכוי"ו פרטא הוי ובלא וי"ו כללא הוי [קרבן אהרן ע"ש שהאריך בזה]: על שיאמר שבועה באחרונה. דאז אמרינן דשבועה אכל חדא קאי: ר"ע אומר מאלה וכו'. הנה בכתוב כתיב כי יאשם לאחת מאלה ועד כה דרשו וביררו מה דכתיב בתורה לאחת ופעמים כתיב על אחת ועתה דרשו על תיבת מאלה: (ב) ובנבלתם לא תגעו. שקאי על כל ישראל ברגל שמוזהרין ע"ז מתוך שצריכין לעלות לעזרה: (ג) שהן מוזהרין על אבות הטומאה וכו'. יכול אם עברו ע"ז חייבין קרבן אע"פ שלא אכל קודש ולא נכנס למקדש: ת"ל מאלה. כלומר על טומאת מקדש וקדשיו יש בהן כרת משא"כ במגעות וכן אתה אומר באכילת מעשר ותרומה בטומאה הואיל ואין בהם כרת שריכן מיעוטא עלייהו ואכילת קדשים בטומאה ודאי חמור יותר מאכילת תרומה כדאיתא בכמה דוכתי:

פרשתא י (א) והיה מיד כו'. פי' דבקרא כתיב והיה כי יאשם והתודה אשר חטא והביא והו"א דברישא יתודה ואח"כ יביא קרבן קמ"ל דמיד יביא קרבן ואח"כ יתודה עליו: ונאמר להלן. בשעיר המשתלח: (ב) ת"ל עליה. והתודה אשר חטא עליה ולהלן בשעיר המשתלח נאמר והתודה עליו: טעון סמיכה. כדכתיב שם וסמך אהרן וגו': (ג) אף לאחר יוה"כ. שאין יוה"כ מכפר אלא על עונות שאין נודעים עליו כדאמרן לעיל: ונאמר להלן אשמו. דכתיב אשם הוא אשם אשם לד' דהוא יתר ואתיא לגז"ש מה להלן מותריו נדבה שאם הפריש מעות ליקח אשם זה ונותר מהמעות המותר נדבה [לקיץ המזבח] כדיליף לקמן מקרא [ק"א]: ובהגהות הגר"א כתב שהלכה זו מיותרת ונראה טעמו בפשיטות לפי מה דגרס לקמיה מה אשם מותרו נדבה אף חטאת מותרו נדבה א"כ לא צריך לעניננו גז"ש אשמו אשמו ולומר דשם לשאר חטאות וכאן לחטאת זה הוא דוחק גדול דמאי כ"מ חטאת זו משאר חטאות: (ד) אף אשם מותרו נדבה. ע"כ הוא דעיקר דין דמותרו נדבה יליף לקמן פרק כ"א באשם עי"ש וכתב בהגהות הגר"א של"ל מה אשם מותרו נדבה אף חטאת מותרו נדבה וכ"כ הקרבן אהרן: (ה) נקבה. ודאית לא טומטום וכו' שהוא רק ספק: כל משמע וכו'. כל דבר שהוא בכלל צאן: אף החרשת וכו'. דאף במין אדם אין רשאי לעבוד עבודה באלו בבהמה כשר כדתנן בבכורות (דף מה:): לא הפלגס. דחטאת בת שנתה כדלעיל פ"י פסקא ב' וכל חודש י"ג קרוי פלגס וסד"א כיון דעדיין לא נכנס חודש שלש קרוי בת שנתה קמ"ל: החטאת הבאה וכו'. ר"ל חטאת קבוע שאיננה בעולה ויורד: שאין לה חלופין עוף. אפילו בדלות שהרי חטאת קבוע היא: יש לה חלופין שעירה. כדכתיב והביא את קרבנו שעירת עזים וגו' ואם כבש יביא קרבנו: אין לה וכו'. בתמיה: (ו) ואין לה חלופין שעירה. כדכתיב וכבשה אחת בת שנתה וגו' (ויקרא י"ד י) וכל תהיה עכובא כדאמרינן ביומא (דף סב:): (ז) שהיה בדין וכו'. ואשמועינן דאין צריך רק חטאת: (ח) מהשג יד. בעולה ויורד כפי השגת ידו: מה מצורע מביא שנים תחת שנים. כצ"ל [הגר"א וקרבן אהרן]. ר"ל שמביא בדלות שתי תורים או ב' בני יונה תחת כבש לעולה וכבשה לחטאת: יהא העשיר שלו מביא שנים, כבש לעולה מלבד כשבה שמביא לחטאת: (ט) מחטאתו וכו'. גבי כשבה מחטאתו וגבי עוף מחטאתו

יד וגזל ואבדה מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת וגו': (ב) יכול מפני שהן חמשה ומנין אפילו אמר לו אדם אחד בוא והעידני שיש לי ביד פלוני פקדון ותשומת יד גזל ואבו"ה שבועה שאיני יודע לך עדות שיש ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבדה. מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת וגו': (ג) יכול מפני שהן הרבה מיני תביעות. מנין אפילו אמר לו בא והעידני שיש לי ביד פלוני חטין ושעורין וכוסמין. שבועה שאיני יודע לך עדות שיש לך ביד פלוני חטין ושעורין וכוסמין מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת וגו': (ד) יכול מפני שהן מינין הרבה מנין אפילו אמר לו בוא והעידני שיש לי ביד פלוני חטין שהפקדתי אצלו אמש ושלפניו שבועה שאיני יודע לך עדות שיש לך ביד פלוני חטין שהפקדת אצלו אמש ושלפניו מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת וגו': (ה) יכול שמיעת הקול שעשה בה את המזיד כשוגג חייב על כל אחת ואחת. שבועת ביטוי שלא עשה בה את המזיד כשוגג לא יהא חייב אלא אחת. תלמוד לומר לאחת לחייב על כל אחת ואחת: (ו) כיצד שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין ואכל מנין שהוא חייב וגו': (ז) שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש ושתה מניין שהוא חייב וגו':

פרק טז.

(א) ומנין שהוא מביא אחת על דברים הרבה א) ת"ל אחת על חטאתו אשר חטא: (ב) כיצד שבועה שלא אשתה ושתה משקים הרבה מנין שאינו חייב אלא אחת ת"ל אחת על חטאתו: (ג) שבועה שלא אוכל ואכל אוכלים הרבה מנין שאינו חייב אלא אחת וגו': (ד) יכול שבועת ביטוי שלא עשה בה את המזיד כשוגג אין חייב אלא אחת שמיעת הקול שעשה בה את המזיד כשוגג יהא חייב על כל אחת ואחת ת"ל אחת וגו': (ה) ב) כיצד היה אחד תובעו ואומר לו בא והעידני שיש לי ביד פלוני חטים ושעורין וכוסמין שבועה שאיני יודע לך עדות מנין שאינו חייב אלא אחת וגומר: (ו) כיצד היה אחד תובעו ואומר לו בא והעידני שיש לי ביד פלוני חטין שהפקדתי אצלו אמש ושלפניו שבועה שאיני יודע לך עדות מנין שאין חייב אלא אחת וגומר: (ז) יכול מפני שהוא מין אחד מנין אפילו אמר לו בא והעידני שיש לי ביד פלוני חטין ושעורין וכוסמין שבועה שאיני יודע לך עדות מנין שאינו חייב אלא אחת ת"ל וגומר: (ח) יכול מפני שהם מיני תביעות מנין אפילו אמר לו בא והעידני שיש לי ביד פלוני פיקדון ותשומת יד וגזל ואבידה שבועה שאין אני יודע לך עדות מנין שאין חייב אלא אחת ת"ל וגו': (ט) יכול מפני שהוא אדם אחד מנין אפילו אמרו לו חמשה בא והעידנו שיש לנו ביד פלוני פיקדון ותשומת יד וגזל ואבדה שבועה שאין אני יודע לכם עדות מנין שאין חייב ונומר: (י) יכול שמיעת הקול וביטוי שפתים שאינן בהכרת אינו חייב אלא אחת טומאת מקדש וקדשיו שהם בהכרת יהא חייב על כל אחת ואחת וגו': (יא) כיצד נטמא וידע ונעלמה ממנו טומאה אכל את הקודש ולא ידע ג) ובאחרונה ידע מנין שאינו חייב וגו': (יב) נטמא וידע ונעלמה ממנו טומאה נכנס למקדש ויצא נכנס למקדש ויצא ולא ידע ובאחרונה ידע מנין שאין חייב אלא אחת וגומר:

פרק יז.

(א) זה הכלל כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת דברי ר"מ ר"י אומר לא לך ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת ר"א אומר לא לך ולא לך ולא לך שבועה עד

הגהות הגר"א פרק טז הלכה א א) ת"ל אחת צ"ל על אחת חטאתו אשר חטא מיותר: הלכה ה ב) כולה מיותרת: הלכה יא ג) צ"ל ב' פעמים אכל את הקודש ולא ידע:

ביאור

על כל אחת מפני שהם חמשה וכן הוא בילקוט כגירסת הגר"א]: במשנה ב' החיוב מפני שהוא הרבה מיני תביעות וקאי שבועה על כל הדא וחדא: במשנה ג' מפני שהוא הרבה מינין בעלם ובמשנה ד' מפני שכל תביעה הוא בזמן אחר: (ה) שעשה בה את המזיד כשוגג. דלא כתיב בה ונעלם: לא יהא חייב אלא אחת. אפילו היה השבועה על כמה מינים כדלקמיה:

פרק טז (א) על דברים הרבה. כדמפרש בסמוך: ת"ל אחת על חטאתו אשר חטא. מוקשה מאוד דזה הכתוב לא נמצא כלל וגירסת הגר"א ת"ל על אחת וכונתו להא דכתיב בשבועת הפקדון על אחת מכל אשר יעשה עיין לקמן פרק כ"ג שהוא ממש כענינו וה"ה לענין שבועת ביטוי ושבועת העדות וכן גמרינן מענינו לשם היכא דפרט בשבועתו לכל אחד בפני עצמו לחייב על כל אחד מתיבת לאחת עיין שם בראש הפרק [ובהגס דחקו עצמן שם המפרשים ושבשו הגירסא]: הלכה ה' כולה מיותרת [הגר"א] שכתובה לקמיה: (ו) שבועה שאיני יודע לך עדות. מדלא סיים בדבריו את הזמנים שבועה הדא אכולהו קאי וכן בהלכות דלקמיה: (ו) אכל את הקודש ולא ידע אכל את הקודש ולא ידע ובאחרונה ידע. כצ"ל:

פרק יז (א) כלל אינו חייב וכו'. כגון הגי דפרקין דבסמוך: פרט. כגון הנך דפרק ט"ו: ר"י אומר לא לך לא לך

שלא עשה בה לאו כהין: (ח) להרע או להטיב אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין ב) ת"ל לבטא אין לי אלא לבא לשעבר מנין ת"ל לכל אשר יבטא דברי רבי עקיבא רבי ישמעאל אומר להרע או להטיב לבא אמר לו רבי עקיבא אם כן אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין אמר לו מרבוי הכתוב אמר לו אם ריבוי הכתוב לכך רבי הכתוב לכך: (ט) האדם בשבועה פרט לאנוס. ונעלם ממנו פרט למזיד. ונעלם ממנו ג) ונעלמה ממנו שבועה. או יכול ונעלם ממנו החפץ תלמוד לומר בשבועה ונעלם ממנו על העלם שבועה הוא חייב אינו חייב על העלם החפץ:

פרק יד.

(א) **ומנין** שהוא חייב על כל אחת ואחת תלמוד לומר לאחת לחייב על כל אחת ואחת: (ב) יכול טומאת מקדש וקדשיו שהן בהכרת חייב על כל אחת ואחת שמיעת הקול וביטוי שפתים שאינן בהכרת לא יהא חייב אלא אחת תלמוד לומר לאחת לחייב על כל אחת ואחת: (ג) יכול על טומאת מקדש וקדשיו לא יהא חייב אלא אחת מנין על טומאת מקדש בפני עצמו ועל טומאת הקודש בפני עצמו אפילו בהעלם אחד מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת: (ד) א) (יכול על כל טומאת מקדש וקדשיו לא יהא חייב אלא אחת מנין על המקדש בפני עצמו ועל כל טומאת הקודש בפני עצמה אפלו בהעלם אחד מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת וגו') יכול על כל טומאת מקדש לא יהא חייב אלא אחת ב) תלמוד לומר לאחת לחייב על כל אחת ואחת: (ה) כיצד נטמא וידע ונעלמה ממנו הטומאה ונכנס למקדש ויצא וידע מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת. יכול על כל טומאת הקודש לא יהא חייב אלא אחת ג) ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת וגומר: (ו) ד) נטמא וידע ונעלמה ממנו טומאה ואכל את הקודש וידע מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת: (ז) יכול על טומאת מקדש וקדשיו שהן בהכרת חייב על כל אחת ואחת שמיעת קול וביטוי שפתים שאינן בהכרת לא יהא חייב אלא אחת ה) ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת:

פרק טו.

(א) **כיצד** היו חמשה תובעין אותו ואומרים לו בא והעידנו שיש לנו ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבדה שבועה שאיני יודע א) לכם עדות שיש ב) לכם ביד פלוני פקדון ותשומת

הגהות הגר"א הלכה ח ב) ת"ל אשר יבטא כצ"ל: **הלכה ט** ג) ונעלם כגון שנתעלמה ממנו שבועה או יכול כו' כצ"ל:
פרק יד הלכה ד א) מיכול עד יכול השני מיותר: ב) מתיבת ת"ל עד הלכה ה' מיותר: **הלכה ה** ג) מת"ל השני עד הלכה ויו נטמא מיותר: **הלכה ו** ד) צ"ל כיצד נטמא: **הלכה ז** ה) מת"ל עד פרק ט"ו כיצד מיותר: **פרק טו הלכה א** א) לכם ס"ג וצ"ל לך: ב) עדות שיש לך ביד כו' ואבידה ואחר זה צ"ל ולא לך ולא לך:

ביאור

בילייר בו אוכל ולא אוכל: שלא עשה בה לאו כהן. דאם נשבע שלא לאכול מצה הרי הוא עובר על המצוה: (ח) שאין בהן הרעה והטבה. כגון שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק: ת"ל לבטא. כל שעבר על ביטוי שפתים: לשעבר מנין. כגון אכלתי ולא אכלתי: ת"ל לכל אשר יבטא. הגר"א גרים ת"ל אשר יבטא וכונתו דלאו מלכל דרים לרבות הכל אלא מאשר יבטא דהוא ריבוי כמו לבטא קמא וכריבוי מיעוט וריבוי דרים כדמוכח בגמרא ונוה דאמר שם ת"ל לכל אשר יבטא נ"כ הכונה מאשר יבטא: (ט) פרט לאנוס. שהיה סובר שנשבע באמת: פרט למזיד. ושב דאינו מביא קרבן: ה"ג שנתעלמה ממנו שבועה. אבל החפץ הוא זכור כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין וסבר שאוכל קאמר: או יכול ונעלם ממנו החפץ. כגון שאמר שבועה שלא אוכל פת חטין ואכלו מחמת שסבר שבשבועתו היה על של שעורין השבועה היה זוכר אבל החפץ היה נעלם ממנו ובגמרא מסיק דבזה נמי איכא העלם שבועה כיון שאינו זוכר על מה נשבע [ועיין בריטב"א שדעתו דמ"מ הוא פטור דלא חייבה התורה רק בהעלם שבועה לחוד ולא בהעלם שבועה וחפץ]:

פרק יד (א) שהוא חייב על כל אחת ואחת. פי' דהו"א שלא יהא חייב אלא אם עשה שלשתן שמיעת הקול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו: ת"ל לאחת. והיה כי יאשם לאחת מאלה: (ב) שמיעת וכו'. היינו שעל אלו השתים יהיה חייב אחת ועל טומאת מקדש וקדשיו אחת ת"ל לאחת וכו' ואגב למוד זה וכן כל הפרק דרים להו מהדא תיבה כיון דסתם הקרא לאחת כל הדא והדא הוי בכלל לאחת ומחייב עלייהו: (ג) יכול על טומאת מקדש וקדשיו. שאם נטמא ונכנס למקדש וגם אכל קודש: אלא אחת. על שתיהן: מנין על טומאת מקדש וכו'. מפרש מה שאמר מתחלה יכול: אפילו בהעלם אחד שהוא חייב. כצ"ל: (ד) מן יכול עד יכול השני מיותר [הגר"א וכן בילקוט ליתא]: יכול על כל טומאת מקדש. אפילו נכנס וחזר ונכנס ונודע לו בינתים כדמפרש בסמוך: (ה) ונכנס למקדש ויצא וידע. ונעלם ממנו טומאה ונכנס למקדש: (ו) נטמא וידע. צריך לומר כיצד נטמא וידע: ואכל את הקודש וידע. ונעלם ממנו טומאה ואכל את הקודש וידע: (ז) שהן בהכרת חייב על כל אחת. היינו אם כפל אותן כמה פעמים וכנ"ל: לא יהא חייב אלא אחת. היינו אפילו כפלן כמה פעמים: מן ת"ל עד סוף מיותר [הגר"א] שהרי הוא מסיים לבסוף בהלכה ה' בפרק ט"ו ת"ל לאחת וכו':

פרק טו (א) שאיני יודע לך עדות שיש לך ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה ולא לך ולא לך. כצ"ל. [הגר"א והדין עמו דלכו"ע לכם כללא הוי והיכי קתני דחייב

על

דמו צירופו עירובו מנין ת"ל טמא: (ז) ונעלם ממנו ונעלמה ממנו טומאה או יכול ונעלם ממנו מקדש ת"ל ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה הוא חייב אינו חייב על העלם מקדש דברי ר' ע. רבי אליעזר אומר השרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ הוא חייב אינו חייב על העלם מקדש. רבי ישמעאל אומר ונעלם ממנו ונעלם ממנו שני פעמים לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש: (ח) או כי יגע בטומאת אדם. אדם זה המת. בטומאת אדם זה טמא מת. טומאתו לרבות זבים וזבות נדות ויולדות אין לי אלא ימי זומרן ימי קולן מנין ת"ל לכל טומאתו. אשר יטמא לרבות בועל נדה. בה לרבות הבולע נבלת העוף הטהור: (ט) אם נאמר הקלות למה נאמר החמורות אילו נאמרו הקלות הייתי אומר על הקלות עולה ויורד ועל החמורות בקבוע צריך לומר החמורות או אילו נאמרו החמורות ולא נאמרו הקלות הייתי אומר על החמורות יהא חייב ועל הקלות יהא פטור צריך לומר הקלות וצריך לומר החמורות: (י) ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו הזהיר וענש ע"י טומאה וחייב קרבן על הטומאה מה עונש ואזהרה אמורין להלן ע"י טומאה בטומאת מקדש וקדשיו אף קרבן שחייב כאן ע"י טומאה בטומאת מקדש וקדשיו: (יא) ומנין שאינו חייב עד שיהא בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים ת"ל ונעלם ממנו ונעלם ממנו שני פעמים דברי רבי עקיבא ה) רבי אומר ונעלם ממנו מכלל ידיעה והוא ידע הרי שתי ידיעות:

פרשתא ט.

א) **יכול** הנודר בנזיר ובקרבן יהא מביא קרבן זה ת"ל כי תשבע על שבועה הוא חייב לא שנדר בנזיר ובקרבן: (ב) יכול המהרהר בלב יהא חייב ת"ל בשפתים לא בלב או יכול שאני מוצא את הגומר בלב ת"ל לבטא: (ג) יכול הנשבע להרע לאחרים יהא חייב ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא הנשבע להרע לאחרים: (ד) יכול הנשבע להרע לעצמו יהא פטור ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות אף אני אביא הנשבע להרע לעצמו שיהא חייב: (ה) יכול שאני מוצא אף הנשבע להטיב לאחרים וכשהוא אומר או להטיב להטיב אף לאחרים: (ו) או יכול הנשבע לעבור על המצוה יהא חייב ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא הנשבע לעבור על המצוה: (ז) אוציא את הנשבע לעבור על המצוה ולא אוציא את הנשבע לקיים את המצוה שהיה בדין שיהא חייב א) דברי ר' יהודה בן בתירה אמר ר' יב"ב מה אם הרשות שאין מושבע עליה מהר סיני הרי הוא חייב עליה מצוה שהוא מושבע עליה מהר סיני אינו דין שיהא חייב עליה אמר לו לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה לאו כהין תאמר בשבועת מצוה

הגהות הגר"א הלכה יא ה) רבי אומר ונעלם ממנו מכלל שהיה לו ידיעה והוא ידע וכו' [וכן הוא בגמרא]: פרשתא ט הלכה ז א) דברי ר' יהודא ט"ס וצ"ל כדברי ר' יהודא:

ב י א ו ר

כביאת מקדש פשיטא דאפילו טמויי לא מטמא כלל: דמו. דדם השרץ כבשרו: צירופו. חצי עדשה משרץ זה וחצי עדשה משרץ אחר דתנן כל השרצים מצטרפין זה עם זה: עירובו. היינו שנתערב ההוא שרץ במיני אחריני: (ז) או יכול ונעלם ממנו מקדש. נעלם ממנו שזה מקדש וידע שהוא טמא: על העלם שרץ הוא חייב. ואמרינן בשבועות (יח:) דלר' אליעזר צריך שידע מקודם במה נטמא אם בשרץ או בנבילה ואח"כ יתעלם ממנו ולר"ע א"צ רק שידע שנטמא הגם שלא ידע במה ואח"כ יהא נעלם ממנו: שני פעמים. דהיה לו לומר כל הטומאות ביחד ולומר פ"א על כולם ונעלם ממנו. ור"ע ור"א דרשי ליה להא דלקמן במשנה י"א: (ח) ימי הזמרן. הן ימי הראיה: ימי קולן. הן ימי הלבון ואף שקודם טבילה אין נ"מ כלל מיירי שאחר ימים שבעה היו טובלות קודם ספירת שבעה נקיים וכמ"ש ר"ת בשבת (דף יג:) שהיו נוהגות לטבול ב' פעמים [הגהות מהרי"ד]: (ט) אם נאמרו הקלות. טומאת שרץ ונבילה שהן קלות חייב עליהן קרבן כ"ש על מת זב וזבה שהן חמורות: הייתי אומר על הקלות בעולה ויורד ועל החמורות בקבוע. פי' הואיל וטמאת מקדש הוא בכרת ככל חייבי כריתות שבתורה אם לא היו מפורשין אלא הטומאות הקלות כיון שקרבן עולה ויורד חידוש הוא בחייבי כריתות אין לך בו אלא חידושו קלות שנתפרשו בו אבל חמורות הן בכלל חייבי כריתות שהן בקרבן קבוע: ועל הקלות יהא פטור. פי' הואיל ובחמורות עצמן הקל לדונן בעולה ויורד הייתי אומר שעל קלות יהא פטור לגמרי: (י) אלא בטומאת מקדש וקדשיו. פי' אבל אם נטמא ולא נכנס אח"כ למקדש ולא אכל קדשים אינו חייב: אמורין להלן. בפרשת אמור: (יא) שני פעמים. משמע שידע מקודם וידע בסוף: רבי אומר וכו' מונעלם אחת ג"כ יש ללמוד זה דמדכתיב ונעלם מכלל שהיה לו ידיעה והוא ידע הרי שתי ידיעות ובגמרא מסיים דונעלם שני הוא לחייבו על העלם טומאה ועל העלם מקדש וכדעת ר' ישמעאל במשנה ז':

פרשתא ט (א) יכול הנודר בנזיר וכו'. פי' יכול על כל ביטוי שפתים אם לא יקיים יביא קרבן והמחלל נדרו יהא בכלל זה: לא שנדר וכו'. ואינו עובר אלא בלא יחל דברו: (ב) את הגומר בלב. מסיק בגמרא (שבועות כו:) דהיינו שנתכוון וגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם דאשמועינן קרא דאזלינן בתר מחשבתו: (ג) להרע לאחרים. דהיינו להכות את פלוני: מה הטבה רשות. דהיינו אוכל: (ד) להרע לעצמו. דהיינו שלא לאכול ואיכא דמפרש לה [בב"ק לא:] דהיינו לחבול בעצמו גם זה בכלל להרע לעצמו: (ה) וכשהוא אומר או להטיב. או רבויא הוא: (ז) ולא אוציא הנשבע לקיים וכו'. כגון לאכול מצה בליל פסח וכהאי גוונא: שכן עשה לאו כהן.

פיגוייר

השביע עליהן חמשה פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין כפרו חייבים על כל אחת ואחת ג) אמר ר' שמעון מה הטעם מפני שהן יכולין לחזור ולהודות: (ז) כפרו שניהן כאחד שניהן חייבין זה אחר זה הראשון חייב כפר אחד והודה אחד הכופר חייב. היו שני כיתי עדים כפרה הראשונה ואחר כך כפרה השנייה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן:

פרק יג.

(א) **אך** נפש אשר תגע בכל דבר טמא. הזקנים הראשונים היו אומרים יכול אפילו אם נגע אדם במגע טמאות יהא חייב. ת"ל בנבלת חיה בנבלת בהמה בנבלת שרץ מה אלו מיוחדין שהן אבות הטומאה יצא דבר שאין אב הטומאה: (ב) רבי עקיבא אומר יכול אפילו נגע באוכלים במשקים ובכלי חרס יהא חייב ת"ל בהמה מה בהמה מיוחדת שהיא אב הטומאה יצאו אלו שאינן אבות הטומאה: (ג) או דבר שאת למידו בדרך אחד את למידו בכל דרכים שיש בו מה בהמה טמאה מיוחדת שחלק מגעה ממשאה ועשאה אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים אף איני מרבה אלא את כיוצא בה ואת מה אני מרבה את א) מעוט מי חטאת והמרכב שחלק מגען ממשאן ועשאן אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים כשהוא אומר בכל טמא ב) לרבות את רוב מי חטאת. והמשכב ששוה מגען למשאן ועשאן אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים כשהוא אומר ג) בכל טמא לרבות השורף הפרה ופרים והמשלח את השעיר ד) שהן מטמאין במשא וכשהוא אומר בכל דבר טמא לרבות הסככות והפרעות והקרי דברי רבי יהודה: (ד) בנבלת חיה מה ת"ל טמאה שיכול אין לי אלא כולה כזית ממנה מנין ת"ל טמאה: (ה) בנבלת בהמה מה ת"ל טמאה שיכול אין לי אלא נבלה עצמה קרנה שערה חיבורה מניין ת"ל טמאה: (ו) בנבלת שרץ מה תלמוד לומר טמא שיכול אין לי אלא בשרו

הגהות הגר"א ג) אמר ר"ש בכאן חסר וכצ"ל השביע עליהם בפני ב"ד חמשה פעמים וכפרו אינן חייבין אלא אחת א"ר שמעון מה טעם מפני שאין יכולין לחזור ולהודות: **פרק יג הלכה ג** א) מיעוט צ"ל רוב: ב) לרבות את רוב מי חטאת מ"ס וצ"ל לרבות מושב ומשכב: ג) בכל טמא צ"ל טמא: ד) שהן מטמאין במשא מ"ס וצ"ל שלא במגע:

ביאור

לב"ד וכפרו חייבין. כיון דכפירה בב"ד היא: השביע עליהן ה' פעמים. סיפא אצטריכא ליה: כפרו. בב"ד: חייבין על כל אחת ואחת. דכפירה אכולהו קיימא וילפינן מקרא דכתיב והיה כי יאשם לאחת מאלה לחייב על כל אחת ואחת: ה"ג הגר"א וכן הוא במשנה (לא:) השביע עליהן ה' פעמים בפני ב"ד וכפרו אינן חייבין אלא אחת אר"ש מה טעם מפני שאינן יכולין לחזור ולהודות. וה"פ אינן חייבין אלא אחת אפילו שתקו וכפרו לבסוף ולא אמרינן בזה דכפירה קיימא אכולהו כמו ברישא: שאינן יכולין לחזור ולהודות. אילו כפרו בראשונה הואיל ובב"ד הם שוב לא היו ראוין להעיד שכבר הגידו שאינן יודעין לו עדות ושוב אינו חוזר ומגיד הלכך אע"ג דלא כפרו אלא לבסוף כל השבועות היו לבטלה חוץ מן הראשונה שאם שתיקתן בראשונה כפירה היא שוב אינם ראויין להשביען ואם אינה כפירה הרי מושבעין ועומדין ומה זה שבועה על שבועה: (ז) כפרו שניהן כאחת. בתוך כדי דיבור: הראשון חייב. אבל השני פטור שכיון שכפר הראשון שוב אין עד יחידי ראוי להגיד: הכופר חייב. ע"ש בגמרא דף ל"ב: שתיהן חייבות. ע"ש בגמרא:

פרק יג (א) במגע טומאות וכו'. היינו שנגע בדבר שנגע בטומאה יהא חייב אה"כ כשנכנס למקדש או אכל קדש: יצא דבר שאין אב הטומאה. ולדידהו אפילו משכב ומושב ומרכב שהם אב הטומאה אבל אינן מצד עצמן רק קיבלו טומאתן מאחרים [הראב"ד] אבל ר"ע מרבה להו כדמפרש ואזיל ואינו ממעט אלא אוכלין ומשקין וכלי חרס לפי שאין נעשין אב הטומאה שהרי מדרס כלי חרס טהור כדנפקא לן במסכת שבת [דף פ"ד:]: (ג) אתה למידו בכל דרכים שיש בו. כלומר אם בבנין אב אתה למידו אין אתה יכול ללמוד אלא מה שהוא דומה לו לגמרי אבל מסקנא בכלל ופרט אתה למד וכעין הפרט אתה מרבה אע"פ שאינו דומה לפרט לגמרי: שחלק מגעה ממשאה. שע"י מגע אין נטמא הבגדים שעליו משא"כ במשא: את מיעוט מי חטאת. היינו שאין בהן כדי הזייה. ולפי זה קשה מהו שמסיים שחלק מגעה ממשאה הלא במיעוט מי חטאת אין מטמא במשא כלל והגורסים כך דחקו עצמן דקאי רק אמרכב והוא דוחק גדול ויותר נכון כגרסת הגר"א [וכן גרס ג"כ הזית רענן] את רוב מי חטאת והיינו שיש בהן כדי הזייה דאז על נגיעה אינו מטמא בגדיו שלבוש בהן משא"כ כשנושאן וכן הדין במרכב הזב: כשהוא אומר בכל לרבות משכב ומושב. כצ"ל [הגר"א והשמיט מיעוט מי חטאת שהלא אין שוה מגעו למשאו דאינו מטמא במשא]: ששוה מגען למשאן. היינו דשניהן הדין דמטמא אדם לטמא בגדים: ופרים. פר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור ופר יוה"כ: שהן מטמאין במשא. היינו שהן מטמאין בגדים שעליהן כשנושאין אותן ואע"פ שאין מטמאין במגע וקרא בטומאת מגע איירי דכתיב נפש כי תגע בכל טמא אפ"ה מריבויא דקרא מתיבת טמא מרבינן להו דהנכנס למקדש או אכל קודש חייב. והגר"א גריס בהדיא שלא במגע [והיינו דכל הדברים איירי שנגע בהטומאה ונכנס למקדש וזה לא איירי כשנגע בהן אדם שהן אינן מטמאין אדם: וכשהוא אומר בכל דבר טמא [היינו מתיבת דבר כן משמע מהגר"א] לרבות הסככות. אילן המיסך על הארץ ויש טומאה תחת נוף אחד מהן ואין ידוע לאדם והלך אדם תחתיהן ונכנס למקדש חייב: והפרעות. אבנים הפרועות והיוצאות מן הגדר הסמוך לבית הקברות ונפל תחת אחת מהן ואם הלך תחתיהן ונכנס למקדש חייב לר' יהודה: והקרי. היינו שנגע בקרי דהנס דאינו מטמא רק במגע ולא במשא מ"מ ריבה בהו קרא דחייב כשנכנס למקדש: דברי ר' יהודה. אבל לר"ע לא מחייב על סככות ופרעות כי אין הנזיר מגלח עליהן ור"ע סבר לה כר' יהושע דכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת מקדש והכי איתא בנזיר [דף נו:]. הראב"ד: (ד) בנבלת חיה מה ת"ל טמאה. דהא אפילו טהורה כיון שנתנבלה מטמאה כדמפורש בקרא: ת"ל טמאה. שירצה מה שיפול עליו שם טומאה אפר הוא כזית ממנה: (ה) מה ת"ל טמאה. ולכזית הלא נילף זה מחיה: קרנה שערה חיבורה. פי' כשהן מחוברין עמה: (ו) מה ת"ל טמא. אי לאשמועינן אתי דדוקא אשמונה שרצים הוא דמיחייב אאחר שרצים לא מיחייב

בביאת

דרוצח יוכיחו שהן אואין ואינו מדבר בתביעת ממון: (ט) דנין אואין שיש עמהן שבועה מאואין שיש עמהן שבועה ואל יוכיחו אואין רוצח שאין עמהן שבועה אואין דסוטה יוכיחו שהן אואין ויש עמהם שבועה ואינו מדבר בתביעת ממון: (י) דנין אואין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן מאואין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן ואל יוכיחו אואין רוצח שאין עמהן שבועה ואל יוכיחו אואין דסוטה שאע"פ שיש עמהן שבועה יש עמהן כהן:

פרק יב.

(א) רבי יוסי הגלילי אומר מה ת"ל והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו לא אמרתי אלא בעדות שאפשר לה להתקיים בראיה ושלא בידיעה בידיעה ושלא בראיה ואי זו זו תביעת ממון א) ר"ע אומר מאלה יש מאלה חייב ויש מאלה פטור בדבר שהוא של ממון חייב ובדבר שאינו של ממון פטור: (ב) ר"ש אומר חייב כאן וחייב בפקדון מה בפקדון אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף כאן לא ידבר אלא בתביעת ממון: (ג) ועוד ק"ו ומה אם הפקדון שעשה בו נשים כאנשים קרובים כרחוקין פסולין כבשרין וחייב על כל אחת ואחת בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד אינו מדבר אלא בתביעת ממון כאן שלא עשה בו נשים כאנשים קרובים כרחוקים פסולים כבשרים ולא חייב אלא אחת בפני ב"ד אינו דין שלא ידבר אלא בתביעת ממון. לא אם אמרת בפקדון שלא עשה בו את המושבע כנשבע ואת המזיד כשוגג תאמר כאן שעשה בו את המושבע כנשבע ואת המזיד כשוגג. הואיל ועשה בו את המושבע כנשבע ואת המזיד כשוגג ידבר בתביעת ממון ושלא בתביעת ממון תלמוד לומר כאן נפש כי תחטא ולהלן נאמר נפש כי תחטא מה נפש כי תחטא אמור להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף נפש כי תחטא האמור כאן לא ידבר אלא בתביעת ממון: (ד) משביעני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן הרי זו תביעת ממון. יכול יהו חייבין ת"ל נפש כי תחטא נפש כי תחטא לג"ש מה נפש כי תחטא אמור להלן תובע ממון ויש לו אף נפש כי תחטא אמור כאן תובע ממון ויש לו: (ה) השביע עליהם חמשה פעמים חוץ לבית דין ובאו לפני ב"ד והודו יכול יהו חייבין. תלמוד לומר והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו. לא אמרתי אלא במקום שאין מגיד שיתחייב זה בממונו ואי זה זה ב"ד: (ו) ג) מכאן אמרו השביען בחוץ וכפרו ובאו לב"ד והודו פטורים בחוץ והודו ובאו לב"ד וכפרו חייבין.

הגהות הגר"א פרק יב הלכה א א) רע"א אחת מאלה יש מאלה חייב ויש מאלה פטור הא כיצד תבעו ממון חייב תבעו דבר אחר פטור: הלכה ו ג) מכאן אמרו השביען בחוץ וכפרו ובאו לב"ד והודו פטורין בחוץ כו' כצ"ל:

ביאור

דרוצח או באיבה הכהו או השליך עליו בצדיה. דסוטה או עבר עליו רוח קנאה או איש אשר תעבור עליו: (י) ואל יוכיח אואין דרוצח כצ"ל ואל יוכיחו אואין דסוטה כצ"ל:

פרק יב (א) בראיה שלא בידיעה. כגון שאמר לו מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני שראו זה אבל לא הודעתים אם הם מתנה או הלואה או פקדון ואמר לו השבע יבואו פלוני ופלוני ויעידו שמניתם לי בפניהם ואני פורע לך: בידיעה ושלא בראיה. כגון שאמר לו מנה הודית לי בפני פלוני ופלוני והלוה משיב יבואו פלוני ופלוני ויעידו ואני פורע לך: ר"ע אומר וכו'. ר"ע אינו חולק על דרשת ר"א או ר"י הגלילי רק הוסיף דאפילו בדבר של ממון יש שהוא פטור דהיינו שאינו של ממון רק תביעת קנס. [גמרא שבועות דף לד]. והגר"א גורס כאן כגירסת הגמרא תבעו ממון חייב תבעו דבר אחר פטור: (ב) חייב כאן. קרבן בשבועת העדות: וחייב בפקדון. קרבן על השבועה: (ג) קרובים ברחוקים פסולים ככשרים. שאם היה זה שהפקדון אצלו קרוב לבעל הפקדון או שהיה פסול לעדות חייב בשבועת הפקדון דלענין זה ליכא לפלוגי בקרוב ופסול מידי: וחייב על כל אחת ואחת, כדתנן (בשבועות דף לה) השביע עליו ה' פעמים וכפר חייב על כל אחת ואחת: ושלא בפני ב"ד. שאפילו כפר חוץ לב"ד נמי חייב דכתיב וכחש בעמיתו כל דהו: שלא עשה בו נשים וכו'. כדלעיל פרשה ח' פסקא ה': ולא חייב אלא אחת. כדלקמן בפסקא וי"ו ותנן לה בפרק שבועת העדות השביע עליהם חמשה פעמים בפני ב"ד וכפרו אינן חייבין אלא אחת: בפני ב"ד. שאינן חייבין עד שיכפרו כאן בב"ד דכתיב אם לא יגיד במקום שאילו היה מגיד היה מועיל וזו היא בב"ד דוקא: לא אם אמרת בפקדון. היינו אי לא כתיב גזירה שוה דמסיים לבסוף ליכא למילף מדינא משום דאיכא למיפרך מה לפקדון: שלא עשה בו את המושבע. מפי אחרים ולא ענה אמן: כנשבע. מפי עצמו דגבי שבועת הפקדון אשר ישבע עליו לשקר כתיב דמשמע מושבע מפי עצמו אבל מפי אחרים אין לנו: ואת המזיד כשוגג, דמזיד בשבועת הפקדון פטור דילפינן ממעילה נאמר בשבועת הפקדון ומעלה מעל ונאמר במעילה כי תמעול מעל מה להלן מזיד פטור אף כאן מזיד פטור: שעשה בו את המושבע כנשבע. דבהדיא כתיב ושמעה קול אלה דהיינו מושבע מפי אחרים וכ"ש מפי עצמו דחייב: ואת המזיד כשוגג. מדכתבה רחמנא לעדות גבי שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו ובכולן כתיב ונעלם ובשבועת העדות לא כתיב ונעלם לחייב על המזיד ג"כ: ולהלן. בשבועת הפקדון: מה נפש כי תחטא אמור להלן. בפקדון ובתשומת יד וגזל ואבידה: (ד) תובע ממון ויש לו. זכות עליו לתבעו: אף נפש וכו' ויש לו. יצא זה שהוא תובע ממון שאין לו כאן מדינא זכות שיכול לחזור בו: (ה) חוץ לב"ד. וכפרו על כל שבועה: לא אמרתי כו'. דכיון דהגדה קפיד קרא ע"כ במקום הראוי להגדה קאי: זה ב"ד. שאילו היה מגיד שם היה זה מתחייב ממון בעדותו לאפוקי כפירה שחוץ לב"ד שאפילו היה מגיד שם לא היה מועיל כלום: (ו) ה"ג מכאן אמרו השביען בחוץ וכפרו ובאו לב"ד והודו פטורין בחוץ כו': בחוץ. השביען והודו: ובאו

למעלן מה דמין אמורין למטן אם נתנן מתנה אחת כיפר אף דמין אמורין למעלן אם נתנן מתנה אחת כיפר: (ו) או כלך לדרך הזו נאמרו דמים בפנים ונאמרו דמים בחוין מה דמין אמורין בפנים אם חיסר אחת מן המתנות לא כיפר. אף דמים אמורים בחוין אם חיסר אחת מן המתנות לא כיפר: (ז) נראה למי דומה דנין דמין שבחוין ואל יוכיחו הפנימיים שהן בפנים. או כלך לדרך הזו דנין דם חטאת על הקרנות מדם חטאת על הקרנות ואל יוכיחו התחתונים שאין דם חטאת על הקרנות ת"ל וכפר עליו אעפ"י שלא נתן אלא ג׳ וכפר עליו אע"פ שלא נתן אלא ב׳ וכפר עליו אע"פ שלא נתן אלא אחת:

פרשתא ה.

(א) **אילו** אמר ושמעה יכול האומר לחבירו נלך ונעבוד עבודת אלילים יהא חייב. הין אם האומר אינו חייב השומע חייב. זה יוכיח שהאומר אינו חייב והשומע חייב: (ב) אף אתה אל תתמה על האומר לחבירו נלך נעבוד ע"א שאעפ"י שהוא אינו חייב השומע חייב ת"ל ושמעה קול אלה ואין אלה אלא שבועה וכן הוא אומר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה. אין לי אלא שבועה שיש עמה אלה מנין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה ת"ל ושמעה אלה ושמעה קול לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה: (ג) ר"ע אומר א) אין לי אלא מפי עצמו מזיד מנין מפי עצמו שוגג. מפי אחרים מזיד מפי אחרים שוגג ת"ל והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו לרבות את כולן: (ד) שלח להן ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו או שאמר להן הנתבע משביעני עליכם אם יודעין אתם לו עדות שתבואו ותעידוהו ב) יכול יהו חייבין ת"ל ושמעה קול אלה והוא עד עד שישמעו מפי התובע: (ה) אמר לשנים משביעני עליכם איש פלוני ופלוני אם יודעין אתם לי עדות שתבואו ותעידוני והן שיודעין לו עדות עד מפי עד או שהיה אחד מהן קרוב או פסול יכול יהו חייבין ג) ת"ל ושמעה קול אלה והוא עד בזמן שהן כשרים לעדות לא בזמן שהן פסולין מן העדות: (ו) עמד בבית הכנסת ואמר משביע אני עליכם אם יודעים אתם לי עדות שתבואו ותעידוני יכול יהו חייבין ת"ל ושמעה קול אלה והוא עד שיהא מתכוין להן: (ז) משביעני אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני יכול יהו חייבין. ת"ל ושמעה קול אלה והוא עד בזמן שקדמה עדות לשבועה ולא בזמן שקדמה שבועה לעדות: (ח) ומנין שאינו מדבר אלא בתביעת ממון א"ר אליעזר נאמר כאן אואין ונאמר אואין בפקדון מה אואין אמורים בפקדון אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף אואין אמורים כאן לא ידבר אלא בתביעת ממון. אואין

הגהות הגר"א פרשתא ה הלכה ג א) אין לי אלא מפי אחרים מזיד מפי אחרים שוגג ומפי עצמו שוגג מנין ת"ל והוא עד או ראה או ידע לרבות את כולן כצ"ל ומתי-ת ידע עד לרבות מיותר: הלכה ד ב) יכול יהו חייבים ת"ל אם לא יגיד עד שישמעו מפי התובע: הלכה ה ג) ת"ל ושמעה מ"ס וכצ"ל ת"ל אם לא יגיד בראויין להגדה:

ביאור

למטן. מהוט הסקרא דהיינו עולה ושאר קרבנות: למעלן. דהיינו חטאת דכתיב ביה על קרנות המזבח: מה דמים וכו׳ במתנה אחת כיפר. כדתניא בר"פ ב"ש (ל"ז:) מנין לניתנין על מזבח החצון שנתנן במתנה אחת כיפר ת"ל ודם זבחיך ישפך וחטאת מהאי קרא לא מצינן למילף דלא שייך בה לשון שפיכה שהיא במתנה באצבעו: (ו) בפנים. בחטאות הפנימיות: בחוץ. בחטאת החצונות: לא כיפר. כדלעיל פרק וי"ו פסקא ה׳: (ז) מדמים שבחוץ. דהיינו חטאת מעולה: ת"ל וכפר עליו. מכל מקום: אע"פ שלא נתן וכו׳. דתלת וכפר חד להיסר אחת מן המתנות וחד דאפילו חיסר שתים וחד דאפילו היסר שלש ולא נתן אלא אחת כשרה:

פרשת ה (א) אילו אמר ושמעה. היינו אילו הוי כתיב נפש כי תחטא ושמעה קול ולא הוי כתיב אלה הו"א דהקרא איירי כששמע מאחד נלך ונעבוד עכו"ם והוא עד דהיינו שהיה יכול לילך ולהעיד בבית דין על זה או ראה שראה מרחוק שמסית אדם ע"י קריצות ורמיזות או ידע כגון שכתב הסתה לשום אדם והוא מכיר כתב ידו אם לא יגיד לב"ד ונשא עונו שחייב בקרבן עולה ויורד: יהא חייב. על שלא הגיד לב"ד: אם האומר אינו חייב כדתנן בפרק ד׳ מיתות העובד עכו"ם ודייקינן שם בגמרא עובד אין אומר לא ולא הוי בכלל מסית דבעינן שיאמר כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה: זה יוכיח. היינו שומע קול אלה יוכיח שהמשביע עצמו פטור אפילו אם מכיר בחבירו שיקבל שבועה ויעבור עליה יגרס לי חטא והשומע חייב: (ב) ת"ל ושמעה קול אלה. מלמד שאין הכתוב מדבר אלא בשמיעת קול דשבועת העדות: (ג) אין לי אלא מפי עצמו מזיד. והגר"א הגיה אין לי אלא מפי אחרים מזיד [דעיקר קרא במושבע מפי אחרים כתיב וכ"כ הקרבן אהרן] מפי אחרים שוגג ומפי עצמו שוגג מנין [דהיינו שלא השביעו חבירו אלא בעצמו אמר שבועה שאני יודע לך עדות] ת"ל וכו׳: ת"ל והוא עד או ראה או ידע לרבות את כולן. כצ"ל: (ד) שלח להן. התובע ביד בנו שיבוא ויעיד לו עדות: ת"ל ושמעה קול אלה וכו׳. ע"ס וצ"ל ת"ל אם לא יגיד ונשא עונו [הגר"א] וכן הוא בגמרא (שבועות דף לה.) ומפרש שם דכתיב אם לא יגיד מלא [דהיינו לוא] למדרש היה לו אם לא יגיד ונשא עונו הא לאחר אם לא יגיד פטור: (ה) יכול יהו חייבין. כיון דקבלינהו נתבע עליה דאל"ה פשיטא דכפירת דברים בעלמא הוא: לא בזמן שהן פסולין. דאע"ג דקבלינהו עליה ואיכא כפירת ממון מ"מ כיון דלא בכח עדות היה מועיל לא קרינן בהו והוא עד ופטורין: (ו) בבית הכנסת. בלבור שעדיו ביניהן: יכול יהו חייבין. עדיו אם כפרו בב"ד: ת"ל וכו׳ והוא עד. הוא משמע המיוחד שיחדו בשעת שבועה: (ח) נאמר כאן אואין וכו׳. או ראה או ידע. דפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו.

דרולה

אמרו שחט בצפון וקיבל בדרום בדרום וקיבל בצפון פסול עד שישחט בצפון ויקבל בצפון: (ד) ואת כל דמה ישפוך ולמעלן הוא אומר ואת דמו ישפוך מיכן אמרו חטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות נתן מזה אחת ומזה אחת ומזה אחת ומזה אחת מנין שכולן נשפכין על היסוד ת"ל ואת כל דמה ישפוך: (ה) יכול אפילו לא נתן אלא מאחד מהן מתן ד' יהו כולן נשפכין על היסוד. ת"ל ואת דמו ישפוך. הא כיצד הוא נשפך על היסוד והן נשפכין לאמה: (ו) רבי אלעזר בר' שמעון אומר ומנין אפילו לא נתן אלא מאחד מהן מתן ארבע יהו כולן נשפכין על היסוד ת"ל ואת כל דמו ישפוך. הא כיצד הוא נשפך על היסוד והן נשפכין לאמה: (ז) ואת כל חלבה יסיר כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים. מה פרש בזבח השלמים חלב תותב וקרום נקלף ושתי כליות ויותרת אף כאן חלב תותב וקרום נקלף ושתי כליות ויותרת: (ח) וכפר עליו שתהא כפרה לשמו שלא יכפר לשנים כאחת שיהא כהן מכפר ע"י עצמו. ונסלח אין משיירין לו ליום הכפורים. או יכול אע"פ שישב ולא הביא ת"ל לו: (ט) אם כבש יביא קרבנו לחטאת ר"ש אומר כבשים קודמין לעזים בכ"מ. יכול מפני שהן מובחרין מהן. ת"ל אם כבש יביא קרבנו לחטאת מלמד ששניהם שקולים: (י) תורין קודמין לבני יונה בכ"מ יכול מפני שהן מובחרין מהן ת"ל ובן יונה או תיר לחטאת מלמד ששניהן שקולין. האב קודם לאם בכל מקום יכול מפני שכבוד האב עודף על כבוד האם ת"ל איש אמו ואביו תיראו מלמד ששניהם שקולין. אבל אמרו חכמים האב קודם לאם בכל מקום מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו:

פרק יא.

(א) מזה ת"ל יביא יביא מנין אתה אומר המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואחר כך נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות מנין שיביא אי זו מהן שירצה ת"ל יביא יביא. יכול יביא שתיהן תלמוד לומר יביאנה אחת הוא מביא ואינו מביא שתים: (ב) יכול לא יביא שתיהן על שני חטאים אבל יביא שתיהן על חטא אחד ת"ל יביאנה אחת הוא מביא אינו מביא שתים: (ג) וסמך ידו על ראש החטאת לרבות חטאת נזיר וחטאת מצורע וחטאת מטמא מקדש לסמיכה. ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטתה לשם חטאת. ולקח הכהן מדם החטאת שיהא קיבול דמה לשם חטאת. וכפר עליו הכהן מחטאתו שתהא כפרה לשם חטאת. מכאן אמרו שחט שלא לשמה קיבל שלא לשמה הוליך שלא לשמה זרק שלא לשמה פסל: (ד) ואת כל חלבה יסיר כאשר הוסר חלב הכבש מזבח השלמים ומה פרש בכבש זבח השלמים חלב תותב וקרום נקלף ושתי כליות ויותרת ואליה אף כאן חלב תותב וקרום נקלף ושתי כליות ויותרת ואליה: (ה) וכפר עליו וכפר עליו מה תלמוד לומר מפני הדין שיכול נאמרו דמים למטן ונאמרו דמים

ביאור

את החטאת ומדסמיך במקום העולה לולקח משמע במקום העולה יקח: (ד) ולמעלן. בפרשה בשיריים דשעיר נשיא: מזה אחת ומזה אחת. על ארבע קרנות: שכולן נשפכין על היסוד. כהלכות שיריים ולא אמרינן מתנה קמייתא עיקר דהא קי"ל דחטאת שנתן מתנה אחת כיפר ומילא אדחו להו אידך כוסות וישפכו לאמה: ת"ל ואת כל דמה ישפוך. דלמלוה מיהא ד' כוסות בעינן וכי יהיב מינייהו לקיים מלות נתינה תורת שיריים יש להן ליטען יסוד: (ה) הוא. אותו הכוס שנתן ממנו: והן. שאר הכוסות שלא נתן מהן כלום: נשפכין לאמה. לאמת המים שבעזרה ככל דמים הפסולים: (ו) ר' אלעזר בר"ש וכו' כולן נשפכין וכו'. ומה דכתיב ואת דמו ישפוך אתי למעוטי רק דם הנשאר בלואר בהמה דכיון שהמתנות נותן מדם שנתקבל בכלי אדחי ליה האי דם [גמרא]: הא כיצד הכתוב בספרים במלתא דראב"ש לא גרסינן וכן הוא בגמרא: (ז) ואת כל חלבה יסיר כו'. פסקא זו ופסקא שלאחריה עד ת"ל לו פירשתי לעיל בפרק ט' בסופו: (ט) בכל מקום. שהוזכרו דהיינו ויקרא א' יו"ד במדבר ט"ו י"א: יכול מפני שהן מובחרין מהן. ולפ"ז אם אמר הרי עלי עולה ויש לו כבש ועז יביא כבש דוקא: ת"ל אם כבש. ולעיל מיניה כתיב והביא קרבנו שעירת עזים כאן הקדים עז לכבש: (י) בכל מקום. בויקרא א' י"ד שם ה' ז': ת"ל ובן יונה או תור. גבי יולדת עשירה כתיב: האב קודם לאם בכל מקום. שמות כ' י"א שם כ"א ט"ו י"ז דברים ה' ט"ו: ת"ל איש אמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לאב: אבל אמרו חכמים וכו' מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו. ולא משום דכבוד האב עדיף ונ"מ להיכא דנתגרשה אמו ואביו אומר השקני ואמו אומרת השקני דאיזה שירצה יקדים [גמרא פ"ק דקידושין דף ל"א]:

פרק יא (א) מזה ת"ל יביא יביא. דכתיב אם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה לכתוב אם כבש קרבנו לחטאת: שיביא איזה מהן שירצה. ולא אמרינן מלוה בראשון: ת"ל יביא יביא. מכל מקום: יכול יביא שתיהן. אי הוי כתיב נמי בסיפא נקבה תמימה יביא ולא הוי כתיב יביאנה הו"א דהריבוי הוא שיקריב שתיהן: ואינו מביא שתים. אלא האחרת תדהה. ר' יהודה אומר תרעה ר"ש אומר תמות [תמורה ט"ו ע"א]: (ב) על שתי חטאים. כגון אם הופרשו הראשונות לשם חלב ונתכפר באחת לא תקרב האחרת לשם דם: אבל יביא שתיהן על חטא אחד. כגון אם הופרשו הראשונות לשם חלב שאכל אמש ונתכפר באחת מהן אימא יביא האחרת על חלב שאכל היום: ת"ל יביאנה. דהו"מ למכתב יביאה וכתיב יביאנה לאלומי מיעוטא דאפילו על חטא אחד לא יביאנה: (ג) על ראש החטאת. על ראשה הו"מ למכתב וכתיב החטאת: הוליך שלא לשמה. דהולכה היא בכלל קבלה: (ה) וכפר כו'. פי' ג' פעמים כתיב וכפר בשעיר נשיא ובשעירת יחיד ובכבשת יחיד דיתירא הוא דהא כתיב ונסלח לו: מפני הדין. שהייתי סבור לומר שמעכב: והלא דין הוא. שאינו מעכב ולמה צריך קרא לזה: [למטן]

אשר לא תעשינה בשגגה היושב לו מידיעתה חייב על שגגתה ויצא מומר שאין יושב לו מידיעתה: (ח) ג) בעשותה התולה בעצמו חייב והתולה בבית דין פטור כיצד הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו או תלמיד שהוא יושב לפניהן וראוי להורייה כשמעון בן עזאי והלך ועשה על פיהן יכול יהא פטור ת"ל בעשותה התולה בעצמו חייב והתולה בב"ד פטור: (ט) בעשותה אחת העושה כולה לא העושה מקצתה כיצד שנים אוחזים במלגז ולוגזים בכרכר ושובטים בקולמוס וכותבין בקנה והוציאוהו לר"ה יכול יהו חייבין ת"ל בעשותה אחת העושה כולה ולא העושה מקצתה: (י) בעיגול של דבילה והוציאוהו לר"ה בקורה והוציאוהו לר"ה ר' יהודה אומר אם אין אחד יכול להוציאו והוציאוהו שנים חייבין רבי שמעון אומר אף עפ"י שאין אחד מהן יכול להוציא והוציאוהו שנים פטורין ת"ל בעשותה אחת יחיד שעשה חייב שנים שלשה שעשו יהו פטורין: (יא) מצות ה' לא מצות המלך לא מצות ב"ד. מצות האמורות במשיח ובעדה ובנשיא הן מצות האמורות כאן. ממצות ה' לא כל מצות ה' פרט לשמיעת הקול ולביטוי שפתים ולטומאת מקדש וקדשיו. אשר לא תעשינה ואשם מלמד שהוא מביא אשם תלוי:

פרק י.

(א) **או** הודע אליו לא שיאמרו לו אחרים או יכול אע"פ שאינו מכחיש א) ת"ל או הודע אליו חטאתו והביא: (ב) והביא את קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה מנין שתבא בת שנתה ודין הוא זה מביא חטאת ומצורע מביא חטאת מה חטאת מצורע בת שנתה אף זו בת שנתה. לא אם אמרת בחטאת מצורע שהיא טעונה נסכים תאמר בזו שאינה טעונה נסכים. חטאת נזיר תוכיח שאין טעונה נסכים ובאה בת שנתה. לא אם אמרת בחטאת נזיר שיש עמה דמים אחרים תאמר בזו שאין עמה דמים אחרים חטאת ע"א תוכיח שאין עמה דמים אחרים ובאה בת שנתה. לא אם אמרת בחטאת עבודת אלילים שהיא קבועה תאמר בזו שאינה קבועה. הואיל ואינה קבועה לא תבא בת שנתה. ת"ל תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה הרי כל העושה בשגגה בעבודת אלילים מה חטאת ע"א באה בת שנתה אף זו באה בת שנתה. או מה חטאת עבודת אלילים בשעירה אף זו בשעירה. כשהוא אומר יהיה לרבות שעירי רגלים לכם לרבות שעירי עבודת אלילים לעושה לרבות שעיר נשיא: (ג) וסמך את ידו על ראש החטאת לרבות חטאת עבודת אלילים לסמיכה ושחט את החטאת במקום העולה שלא תהא שחיטתה אלא בצפון במקום העולה ולקח שלא יהא קיבול דמה אלא בצפון מיכן

הגהות הגר"א הלכה ח ג) בעשותה. כל ההלכה מיותרת [שכבר מבואר לעיל במשנה ג']: פרק י הלכה א א) ת"ל או הודע כצ"ל:

ביאור

לא תעשינה אם היה יודע שהוא אסור אבל שגגה היתה לו והטא ואשם הוא יביא: היושב לו מידיעתה. היינו אם היה יודע שהוא עבירה היה יושב ובטל מעבירה זו: ויצא מומר שאין יושב לו מידיעתה. שאפילו היה יודע שהוא חלב לא היה נמנע מחמת הידיעה מלאכול במזיד: (ט) בעשותה אחת. מכל מצות ד' וגו': העושה כולה. דאתא מכל מצות כולה מצוה משמע: כיצד שנים אוחזין וכו'. דלמעוטי זה עוקר וזה מניח לא אצטריך דמנפש נפקא והמיעוט יתירא למעוטי גם זה כיון דבלתו ג"כ היה נעשה מקרי דעשה מקצתו: מלגז. כמו מזלג והוא כלי בת שלש שינים ומהפכין בה תבואה בגורן: ולוגזין. מאספין השבלים והו מעמר: בכרכר ושובטין. הוא מיסך [שבת ד' ע"ה:]: (י) בעיגול. עיגול וקורה גדולים הם ואין אחד יכול להוציאו כיון דאי לאו איהו לא היתה המלאכה נעשית אית לן למימר דכל חד מינייהו כולה קעביד: תלמוד לומר בעשותה וכו'. ס"ל דאופן זה גם כן מקרי עושה מקצתה ונתמעט מקרא: (יא) לא מצות המלך ולא מצות ב"ד. פירשתי לעיל פרשה א' פסקא ה': מצות האמורות במשיח ובעדה ובנשיא. שכולם הם דוקא על דבר שזדונו כרת כדלעיל בכל חדא מינייהו ע"ש: הן מצות האמורות כאן. ביחיד דכתיב בעכו"ם תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה הוקשה כל התורה לעכו"ם מה עכו"ם דבר שחייבין על זדונו כרת אף כל דבר שחייבין על זדונו כרת הוא דשגגתו חטאת והא דתלי יחיד במשיח ועדה ונשיא לאו דמינייהו קא יליף אלא משום דאינהו כתיבי ברישא וכבר נתפרשו כל חד בדוכתיה משו"ה כי מטא לפרשת יחיד קתני דהאי נמי הכי דיניה: וממצות ולא כל מצות פרט לשמיעת הקול וכו'. לכאורה הכונה דהני לא מייתו עלייהו חטאת קבועה אלא הרי הן בעולה ויורד כמפורש בסמוך והקשה הראב"ד לא ידעתי לאיזה דבר מיעט אותם הרי למטה הכתיב לזה פרשה בפני עצמה שהן בעולה ויורד עוד הקשה על מה שאמר בסמוך מלמד שהוא מביא אשם תלוי למה איצטריך קרא זה הרי יש לזה פרשה בפ"ע ואפשר דהא דקאמר פרט לשמיעת הקול וכו' היינו דבאלו אינו מביא אשם תלוי על לא הודע והיינו דמסיים ואשם מלמד שהוא מביא אשם תלוי ר"ל דוקא בעניננו וכדעת חכמים בפ"א דכריתות דאשם תלוי הוא דוקא על דבר שזדונו הוא חטאת קבועה ואף דשם בגמרא יליף רבא מדרשא אחרת האי תנא יליף ממצות ולא כל מצות [זית רענן]:

פרק י (א) ה"ג ת"ל או הודע. [הגר"א]. היינו הודע משמע מפי אחרים מדלא כתיב נודע: (ב) שיש עמה דמים אחרים. עולה ושלמים. וכן בחטאת מצורע מביא עמה אשם ועולה: תאמר בזו שאינה קבועה. שהרי יכול לשנותה בכבשים: מה חטאת ע"ז בשעירה אף זו בשעירה. ר"ל דכשם דהנאי בת שנתה בעבודת כוכבים הוא בשעירה אף זו דבענינינו שהיא בשעירה דוקא לאפוקי מי שיהיה שעיר זכר: כשהוא אומר יהיה. דקרא יתירא הוא דהו"מ למכתב תורה אחת לשגגה יהיה לכם ל"ל: לרבות שעירי רגלים. וה"ה לשעירי ר"ח: לכם. לרבות שעירי עכו"ם. של צבור הפנימיים דזכרים נינהו: לעושה לרבות שעיר נשיא. דלכם לשון רבים עדיף טפי לרבויי חטאת צבור ולעושה לשון יחיד אתי לשעיר נשיא: (ג) לרבות וכו'. דעל ראשה הו"מ למכתב: חטאת עכו"ם. היינו שעירה דיחיד: במקום העולה ולקח וכו'. דהו"מ למכתב ושחט במקום בשלה

פרשתא ז.

(א) **נפש** כי תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא הרי אלו מיעוטים העושה על פי עצמו חייב ולא העושה על פי הוראת ב"ד: (ב) כיצד הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם בין שעשו ועשה עמהם בין שעשו ועשה אחריהם ובין שלא עשו ועשה יכול יהיה חייב ת"ל נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא הרי אלו מיעוטים העושה על פי עצמו חייב ולא העושה על פי הוראת בית דין: (ג) ור' שמעון מוסיף הורו בית דין וידעו שטעו וחזרו בהם בין משהביאו כפרתן בין שלא הביאו כפרתן והלך היחיד ועשה על פיהם הרי זה פטור. ור"מ מחייב. ור' אליעזר אומר ספק. סומכוס אומר תלוי בעשותה התולה בעצמו חייב התולה בב"ד פטור כיצד הורו ב"ד וידע אחד מהם שטעו או שהיה תלמיד וותיק יושב לפניהם וראוי להוראה כשמעון בן עזאי והלך ועשה על פיהם יכול יהיה פטור ת"ל בעשותה התולה בעצמו חייב: (ד) אתה אומר לכך נאמר המעוטין הללו נפש תחטא אחת תחטא בעשותה או אינו אומר אלא יחיד שעשה חייב שנים שלשה שעשו פטורים ת"ל עם הארץ אפילו הן מרובין: (ה) עדיין אני אומר מעוט הקהל שעשו חייבין שאין בית דין מביאין עליהם פר אבל רוב הקהל שעשו יהו פטורין שכן ב"ד מביאין עליהם פר ת"ל עם הארץ אפילו רובו אפילו כולו: (ו) א) עם הארץ פרט לנשיא מעם הארץ פרט למשיח. א"ת כבר יצא משיח לידון בפר והנשיא בשעיר שיכול על העלם דבר עם שגגת המעשה יביא פר ועל שגגת המעשה יביא כבשה ושעירה ב) תלמוד לומר עם הארץ פרט לנשיא מעם הארץ פרט למשיח: (ז) מעם הארץ פרט למומר רבי שמעון בן יוסי אמר משם ר"ש מה תלמוד לומר

הגהות הגר"א פרשתא ז הלכה ו א) עם הארץ פרט לנשיא מעם הארץ פרט למשיח מ"ס וצ"ל פרט לנשיא ופרט למשיח: ב) ת"ל עם הארץ פרט לנשיא ופרט למשיח:

ביאור

מכפר קמ"ל דלגמרי נמחל לו: אע"פ שישב ולא הביא. יצא הישראל במה שמסר הקרבן לכהן להקריב דמה הו"ל למיעבד יותר אם הכהן פושע ויתכפר לו ע"י יוה"כ או בתשובה בעלמא: ת"ל לו. לזה שהביא עליו הכפרה ונסלח:

פרשתא ז (א) נפש תחטא. דכתיב ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת וגו' והו"מ למכתב ואם תחטא בשגגה מעם הארץ באחת מכל מצות ל"ל למכתב נפש אחת בעשותה הרי כאן ג' מיעוטים ובפרק המצניע (דף צ"ג) מפרש דכולהו צריכי חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי שנים אוחזין במלגז ולוגזין דאף דכל חדא מסייע בכולהו אפ"ה שניהם פטורין וחד למעוטי תולה בב"ד כדמפרש ואזיל: העושה ע"פ עצמו. שנתחלף לו חלב בשומן או שטעה וסבר חלב מותר ואכלו חייב: (ב) יכול יהא חייב. להביא כשבה או שעירה קמ"ל דאנוס חשבינן ליה ופטור: תלמוד לומר נפש וכו'. ר"ל כתיב ג' מיעוטים ואשתייר חד מיעוט לדין זה וכנ"ל: (ג) ור"ש מוסיף. דאפילו עשה אחר שחזרו בהן נמי משכחת לה דתולה בב"ד הוי: הורו ב"ד. ועשו רוב לצבור על פיהם: וחזרו בהן. מהוראתם: ועשה על פיהם. לאחר שידעו שטעו כי הוא לא היה יודע שחזרו בהן וסובר ר"ש דזה מקרי תולה בב"ד: ור"מ מחייב. מאחר שכבר חזרו בהן ב"ד תולה בעצמו מקרי: ספק. הלכך מביא אשם תלוי: סומכוס אומר תלוי. דין אוכל ספק חלב לאחר שהביא אשם תלוי יש לו שהוא תלוי מן היסורין אף זה בלא הבאת קרבן תלוי הוא ואין לו לדאוג מן היסורים: בעשותה התולה וכו'. עד השתא פריש דין התולה בב"ד והשתא פריש דין התולה בעצמו: וידע אחד מהם. מב"ד: יושב לפניהם. וידע שטעו: והלך. אותו אחד או אותו תלמיד: ועשה על פיהן. דידע שאסור וטעה במצוה לשמוע דברי חכמים דכסבור אפילו למיעבד איסורא הלך אחריהן: יכול יהא פטור. כיון שע"פ ב"ד עשה: ת"ל בעשותה. כל שחטאו תלוי בעשייתו: התולה בעצמו חייב. וזה לא תלה בב"ד ממה שהרי ידע שטעו אלא בעצמו תלה כסבור מותר לעשות כטעות ב"ד: (ד) המיעוטין הללו כו'. למדרש בעשותה תחטא פרט לתולה בב"ד: או אינו אומר. לך דרשה כלל: אלא. למעוטי מרובים אתי לאשמועינן: פטורין. ודרוש ליה הכי בעשותה כשנפש יחידית תחטא חייב לאפוקי מרובין דפטורין: ת"ל עם הארץ. קרא יתירא הוא לרבויי דאפילו מרובין שעשו חייבין כ"א להביא כשבה או שעירה: (ה) ועדיין אני אומר וכו'. נהי דלישנא דבעשותה לאו דוקא וה"ה למרובין אכתי לא ידענא אי דוקא היכא דלא הוו הנך מרובין רוב צבור הוא דחייבין: מיעוט הקהל שעשו. בשגגת מעשה: חייבין. להביא כ"א כשבה או שעירה: שאין ב"ד מביאין עליהן פר. בהוראה דבהוראה דב"ד בעינן הקהל ועשו וליכא ונידונין כיחיד הלכך לענין שגגת מעשה נמי כיחיד דיינינן להו לחייב כ"א מהם קרבן יחיד: אבל רוב הקהל שעשו. בשגגת מעשה: יהו פטורין. לגמרי: שכן ב"ד מביאין עליהן פר. בהוראה שאם הורו ב"ד ועשו רוב הקהל על פיהם ב"ד מביאין עליהן פר והן פטורין [והאי תנא כר"מ ס"ל דאמר לעיל (פרשה ד' פסקא ג) ב"ד מביאין ולא צבור] הלכך לענין שגגת מעשה מהיכא תיתי לחייבינהו: ת"ל עם הארץ. מדלא כתיב מאנשי הארץ אלא עם משמע אפילו רוב העם או כולו: (ו) מעם הארץ. מ"ם קדריש דמשמע מיעוטא למעוטי נשיא ומשיח ומומר וכולהו מחד קרא נפקי דשקולין הן ויבואו כולן: ה"ג עם הארץ פרט לנשיא ופרט למשיח. שאין מביאין כשבה או שעירה כהדיוט: אם תאמר כבר יצא. ל"ל מעם הארץ למעוטי הני והלא כבר יצא משיח מכלל יחיד לידון בפר והנשיא יצא מכלל יחיד לידון בשעיר: שיכול על העלם דבר עם שגגת מעשה. דהיינו ששגג בהוראה ואח"כ עשה מעשה ע"י הוראה זו יביא פר כדכתיב לאשמת העם וכדלעיל (פרק ב' פסקא א) אבל על שגגת מעשה גרידא דהיינו שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו נהי דפר לא מייתי דבעינן לאשמת העם מיהו יביא כשבה או שעירה כהדיוט: ה"ג ת"ל מעם הארץ פרט לנשיא ולמשיח. שאין משיח מביא בשגגת מעשה להודה כלום אלא פטור לגמרי. יעוין בהוריות (דף יא) פריך הגמרא תינח משיח אלא נשיא בשגגת מעשה הוא דמייתי שעיר ובמאי ממעטו דקאמר פרט לנשיא ע"ש באורך: (ז) מעם הארץ. ולא כל עם הארץ פרט למומר והא נמי ממ"ם דמעם קממעט כנ"ל בהלכה ו"ו: פרט למומר. לאותה עבירה ששגג בה דאם הביא עליה קרבן אין מקבלין ממנו אבל מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם מקבלין ממנו: ר"ש וכו'. מכאן אתה למד: מה ת"ל אשר לא תעשינה בשגגה. דסמיך ליה או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא וגו' דמשמע אשר

לא

חטאת קבוע אלא מכפרת: (ד) אחר שריבינו דברים שהם כיוצא בו ודברים שאינן כיוצא בו ולמה יצאת מעתה לקובע שאם לא נשחט בצפון פסול: (ה) יכול זה בלבד אם לא נשחט בצפון יהא פסול אבל כל שאר חטאות מצוה לשוחטם בצפון ואם לא נשחטו בצפון יהיו כשירות. ת"ל ושחט את החטאת במקום העולה בנין אב לכל חטאות שאם לא נשחטו בצפון יהו פסולות: (ו) חטאת שיהו כל מעשיו לשום חטאת. הוא פרט לששחטו שלא לשמו:

פרק ט.

(א) **באצבעו** ולקח שיקבל בימין. באצבעו ונתן שיתן בימין. אמר ר"ש וכי נאמר בו יד הואיל ולא נאמר בו יד קיבל בשמאל כשר. ונתן על קרנות מזבח העולה ולא על קרנות מזבח הפנימי. והלא דין הוא משיח מוצא מכלל יחיד ונשיא מכלל יחיד מה משיח דם חטאתו נכנס לפנים אף נשיא יהא דם חטאתו נכנס לפנים. ת"ל ונתן על קרנות מזבח העולה ולא על קרנות מזבח הפנימי: (ב) ואת דמו ישפוך אל יסוד מזבח העולה ולא על יסוד מזבח הפנימי. אל יסוד מזבח העולה תן יסוד למזבח של עולה. אמר רבי ישמעאל ומה אם שירי חטאת שאין מכפרים ניתנים ע' היסוד תחילה עולה שהיא מכפרת א"ד שתנתן על היסוד. אר"ע מה שירי חטאת שהן מכפרין ואין ראוין לכפר ניתנין על היסוד תחלה העולה שהיא מכפרת וראוייה לכפר א"ד שתנתן על היסוד. א"כ למה נאמר אל יסוד מזבח העולה שיהא יסוד במזבחה של עולה. אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד זה יסוד דרומית: (ג) יכול זה יסוד מערבי אמרת לאו מה מצינו ביציאתו מן ההיכל אינו נותן את הדמים אלא אל יסוד הסמוך לו אף בירידתו מן המזבח אינו נותן את הדם אלא אל יסוד הסמוך לו ואיזה זה זה יסוד דרומי: (ד) ואת כל חלבו יקטיר המזבחה כחלב זבח השלמים. מה פירש בזבח השלמים. חלב תותב וקרום ונקלף שני כליות ויותרת. אף כאן חלב תותב וקרום ונקלף ושתי הכליות ויותרת: (ה) וכפר עליו שתהא כפרה לשמו שלא יכפר לשנים כאחד שיהא כהן מכפר על ידי עצמו. ונסלח לו אין משיירים לו ליום הכפורים יכול אע"פ שישב ולא הביא ת"ל לו:

ביאור

דומים וע"כ פי' אתא קרא לרבות חטאת מצורע שאינו דומה לשעיר אלא במה שהוא חטאת הבאה מן הצאן אבל אינו זכר שהיא כבשה בת שנתה ואינו קבוע דאם דל הוא מביא תור או בן יונה לחטאת ואינו בא על חטא ידוע אלא שמכפרת על עונו. ויש גורסין ולא מכפרת ור"ל דקרבנו הוא רק לאשתרויי בקדשים ועל עונו אתכפר ליה בנגעים שלו: (ד) ולמה יצאת מעתה. ר"ל אחר שבסוף רבינו את הכל דטעונות צפון למה אצטריך לכתוב בשעיר נשיא שישחטוהו במקום אשר ישחט את העולה לקובע וכו': (ו) הוא. משמע בהווייתו יהא עיכובא ואם לאו פסול:

פרק ט (א) באצבעו ולקח כו'. דכתיב ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות וגו' הטילו הכתוב לאצבע בין לקיחה לנתינה וקסבר האי תנא מקרא נדרש לפניו ולאחריו הלכך דרשינן באצבעו אתרוייהו אולקח דהיינו קבלה ומשכחת לה קבלה באצבע כגון דעבד אוזן לשפת מזרק ומקבל בה: שיקבל בימין. דכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא ימין דגמרינן ממצורע דכתיב וטבל הכהן את אצבעו הימנית: באצבעו ונתן. היינו לאחריו: שיתן בימין. מתן דמו למזבח: אמר ר"ש וכי נאמר בו יד. כלומר אילו נאמר יד בקבלה או אצבע כדאמריתו מודינא דאי בעינן ימין דאיכא למגמר יד יד מידו הימנית דמצורע (ויקרא י"ד י"ד) א"נ אצבע אצבע מאצבעו הימנית אבל השתא שלא נאמר בו יד בקבלה אין לנו דהאי באצבעו לא דרשינן ליה אקבלה דס"ל לר"ש מקרא נדרש לאחריו ולא לפניו: הואיל ולא נאמר בו יד. ה"ה דהו"ל למתני הואיל ולא נאמר בו אצבע אלא דהיא הא ואורחא דמלתא נקט דסתם קבלה ביד היא ולא באצבע: והלא דין הוא. אי לא אשמעינן קרא סד"א דיצטרך ליתן על הפנימי: משיח מוצא מכלל יחיד. לידון בפר: ונשיא מוצא מכלל יחיד. לידון בשעיר: (ב) תן יסוד למזבחה של עולה. לפי שלא נאמר שפיכת שיריים ליסוד אלא בחטאת אבל בעולה לא שמענו שאם נשאר במזרק כלום מן הדם לאחר שזרק שתי מתנותיו יהא טעון שפיכה ליסוד קמ"ל העולה יתירא לרבויי ודרוש ביה הכי אל יסוד ישפך מזבח של עולה דהיינו הנשאר מעיקר מתנותיו: אמר ר' ישמעאל ק"ו וכו'. בגמרא גרס מקודם או אינו אלא מזבחה של עולה יהא ליסוד א"ר ישמעאל ק"ו וכו'. וה"פ או אינו בא ללמד כלום על שפיכת שיריים של עולה ושל שאר דמים אלא בא ללמד על הלכות המזבח במתן דמה של עולה שיתן שתי מתנותיה כנגד היסוד ולמעוטי קרן מזרחית דרומית שלא היה לו יסוד כדאמרינן בזבחים (דף נד:) וע"ז משני' ר' ישמעאל דלא צריך קרא להכי דאיכא ק"ו: אמר ר"ע וכו'. ועיין בזבחים (דף נב.) הנ"מ שיש בין ר' ישמעאל לר"ע: אל יסוד מזבח העולה זה יסוד דרומי. כצ"ל. ול"נ אשר פתח אהל מועד דהאי בחטאות הפנימיות הוא דכתיב שטעונין יסוד שכנגד פתח אהל מועד דהיינו מערבי אבל הכא לא כתיב אלא אל יסוד מזבח העולה סתמא ואשמועינן תנא דזהו יסוד דרומי: (ג) יכול זה יסוד מערבי. כדאשכחן בפנימים: ביציאתו מן ההיכל. ושירי דמים הפנימים בידו: אף בירידתו מן המזבח. בחצונות ושירי הדם בידו: זה יסוד דרומי, דכי נחית בהאי פגע בו בריישא שהכבש בדרום: (ד) חלב תותב קרום ונקלף. דבשלמים כתיב החלב המכסה את הקרב ותניא לעיל (דיבורא דנדבה פרשתא י"ד פסקא ז) דזהו תותב קרום ונקלף: אף כאן. דכתיב סתמא כל חלבו דוקא חלב זה לאפוקי חלב הדפנות וחלב הקיבה וסתמא כר"ע: ושתי הכליות ויותרת דגם הם קרבים עמו: (ה) לשמו. דהיינו לשם הבעלים שהביאוהו: שלא יכפר לשנים כאחד. דהיינו שלא יערב דם שני חטאות במזרק אחד ויזרוק לשם שניהם דעליו על אחד משמע: שיהא כהן מכפר ע"י עצמו. דהו"א כי היכי דבזר גזרה התורה שאחר יביא עליו הקרבן ה"נ בכהן החוטא בעינן שעכ"פ כהן אחר יקריב בשבילו קמ"ל דעליו על עצמו נמי משמע כמו ונשא השעיר עליו: אין משיירין לו ליוה"כ. דלא תימא קרבנו תלה ויוה"כ מכפר

היה רבי שמעון אומר חמש חטאות הן מתות. ולד חטאת. ותמורת חטאת. וחטאת שמתו בעליה. ושכיפרו בעליה. ושעברה שנתה. אי אתה יכול לומר ולד חטאת בצבור שאין הצבור מביאן נקיבה. ואין תמורת חטאת בצבור שאין הצבור ממירין. ולא חטאת שמתו בעליה בצבור שאין צבור מתים, שכיפרו בעלים ושעברה שנתה יכול יהו מתות בצבור. אמרת לאו. ילמדו סתומות ממפורשות. מה מפרשות ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ביחיד דברים אמורים ולא בצבור. אף שכיפרו בעלים ושעברה שנתה ביחיד דברים אמורים ולא בצבור: (י) ושחט אותו במקום אשר ישחט העולה היכן עולה נשחטת בצפון אף זה בצפון וכי מכאן אני למד והלא כבר נאמר במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני ה'. ולמה יצא מעתה לקובעו שאם לא נשחט בצפון פסול: (יא) ה) אתה האומר לכך יצא או לא יצא אלא ללמד שאין טעון צפון (תלמוד לומר במקום אשר ישחט. אין לי) אלא זו בלבד מניין לרבות כל חטאות תלמוד לומר ושחט את החטאת במקום (אשר ישחט את) העולה לרבות כל החטאות שלא תהא שחיטתה אלא בצפון:

פרק ח.

(א) אך אינו מביא אלא כיוצא בזה. מה זה מיוחד חטאת זכר קבוע מכפר ובא מן הצאן ובא על חטא ידוע אף אני איני מרבה אלא את כיוצא בו ואת מה אני מרבה את שעירי עבודה זרה שהם חטאת זכרים קבועים ומכפרים ובאים מן הצאן ובאים על חטא ידוע. או פרים הנשרפים שהן חטאת זכרים קבועין מכפרין ובאין על חטא ידוע אבל אינן באין מן הצאן. או שעירי רגלים שהן חטאת זכרים קבועין מכפרין ובאין מן הצאן אבל אינן באין על חטא ידוע. שקול הוא שיבאו כולן: (ב) וכשהוא אומר תשחט לרבות חטאת עבודת עכו"ם שהיא חטאת קבוע מכפרת ובאה מן הצאן ובאה על חטא ידוע אבל אינה באה זכר. או שעיר יום הכפורים שהוא חטאת זכר קבוע מכפר ובא מן הצאן אבל אינו בא על חטא ידוע. שקול הוא שיבואו שתיהן: (ג) כשהוא אומר תשחט לרבות חטאת מטמא מקדש שהיא חטאת מכפרת ובאה מן הצאן ובאה על חטא ידוע אבל אינה באה זכר ואינה באה קבוע. או חטאת נזיר שהיא חטאת קבועה ומכפרת ובאה מן הצאן אבל אינה באה זכר ואינה באה על חטא ידוע. שקול הוא שיבואו שניהם. כשהוא אומר תשחט לרבות חטאת מצורע שאינה

הגהות הגר"א הלכה יא ה) אתה אומר לכך כו' עד אלא ללמד שאין טעון צפון אלא זו בלבד ת"ל ושחט את החטאת במקום כו' והשאר נמחק:

ביאור

היא: הן מתות. שמכניסן לכיפה ונועל דלת בפניהן ומתות ברעב: שמתו בעליה. דאין כפרה למתים: ושכיפרו בעליה. היינו חלופה דפריסית בסמוך: ושעברה שנתה. דבת שנתה בעינן דיליף משעירה דעכו"ם כדלקמן (פרק יו"ד פסקא ב): אי אתה יכול לומר וכו'. ר"ש שמעיה לר' יהודה דאמר חטאת צבור מתה (בפ"ב דתמורה דף ט"ו) וקאמר ליה ר"ש אי אתה וכו': שאין הצבור מביאין נקבה. כדתנן (שם יד.) קרבנות הצבור אין נוהגין אלא בזכרים: שאין הצבור ממירין. דקרבן צבור אין עושה תמורה כדלקמן בפ' בחוקותי (פ"ד פסקא ד'): שכיפרו בעליה ושעברה שנתה. דמצינן לאשכחינהו בצבור: אמרת לאו. ע"כ אית לן למימר דאינן מתות דילמד סתום מן המפורש: סתומות. שכיפרו בעליה ושעברה שנתה: מפורשות. ולד ותמורה ושמתו בעליה שמפורש לנו דאינן בצבור: אף וכו' ביחיד דברים אמורים ולא בצבור. דמדאורייתא חטאת צבור שכיפרו בעליה מקרב נמי קרבה על חטא אחר וכן בעברה שנתה תרעה עד שתסתאב ויביאו בדמיה חטאת אחרת אלא דרבנן גזור בה משום חטאת יחיד: (י) וכי מכאן. צריך ללמד לשעיר נשיא בפ"ע והלא כל החטאות בכלל תורת החטאת במקום אשר תשחט העולה וגו': ולמה יצא מעתה. למכתב ביה צפון: לקובעו. לשנות עליו לעכב קיבועו בכך: (יא) אתה אומר לכך יצא. לעכב: או לא יצא. לעכב ואם שחטו בדרום יהא כשר ולא איצטריך הכא במקום העולה אלא למכתביה גבי אותו למדרש מניה מיעוטא אותו טעון צפון למצוה אבל יש לך חטאות אחרות שאין טעונות צפון כלל והקרא דכתיב במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת יהיה קאי רק על שעיר נשיא וכן בשעירה וכשבה דיחיד דלא אמעטו מאותו דכתיב בשעיר נשיא דהא גלי בהו קרא בהדיא דטעונות צפון ואפקינהו מהך מיעוטא. וה"ג אתה אומר לכך כו' אלא ללמד שאין טעון צפון אלא זו בלבד ת"ל ושחט את החטאת במקום העולה לרבות כל וכו' [הגר"א]: ת"ל ושחט את החטאת במקום וגו'. בשעירה דיחיד דלא צריך למכתב החטאת דהו"ל לכתוב אותה אלא ללמד כל שמו חטאת:

פרק ח (א) אלא כיוצא בזה. פי' דאהני ריבויא ואהני מיעוטא אהני ריבויא לרבות כל שהוא דומיא דשעיר ואהני מיעוטא דאותו למעוטי כיוצא בו: חטאת זכר קבוע. פי' חטאת זה הוא זכר קבוע שאינו בעולה ויורד: מכפר. שאינו רק מכשיר לאישתרי בקדשים אלא שהוא מכפר על חטא: חטא ידוע. שנודע לו שחטא. ושעירי הרגלים אין באין על חטא ידוע שהם באים על חטא מקדש וקדשיו שלא היה לו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף: שעירי עכו"ם. של צבור: או פרים הנשרפים. כלומר או ארבה ג"כ פרים הנשרפים לפי שעם היות שאינם דומים בכל הצדדים הם דומים בכולם חוץ מאחד: או שעירי הרגלים. שיש להם ג"כ כל המעלות וחסר להם רק פרט אחד ובקולים הם שהם שוים במעלות: (ב) וכשהוא אומר תשחט. החטאת דהוא יתר דלכתוב במקום אשר תשחט העולה תשחט וממילא משמע דאחטאת קאי דהא כתיב ברישא דקרא וזאת תורת החטאת ואמר החטאת לרבות חטאת עכו"ם של יחיד שהיא שעירת עזים או שעיר יוה"כ שג"כ אינו נבדל אלא בד"א שאינו בא על חטא ידוע ומסיים הברייתא שגם זה שקול הוא ואינו צריך לקרא: (ג) ואינה באה קבוע. שהיא בעולה ויורד: שקול הוא שיבואו שניהם. ר"ל ואעפ"כ אינו צריך לרבות אחרי שבשלשה דברים שהם הרוב הם דומים

בקרבן אביו: (ג) יכול לא יצא בקרבן אביו בבהמה שהפריש מן הקלה לחמורה ומן החמורה לקלה ומן החמורה לחמורה ומן הקלה לקלה שכן אין מגלח על בהמת נזירות אביו אבל יצא בקרבן אביו במעות שהפריש מן הקלה לחמורה ומן החמורה לקלה ומן הקלה לקלה ומן החמורה לחמורה שכן הוא מגלח על מעות אביו בזמן שהם סתומים ולא בזמן שהם מפורשים ת״ל קרבנו בקרבנו הוא יוצא ואינו יוצא בקרבן אביו: (ד) יכול לא יצא בקרבן אביו א) אבל יוצא בקרבן עצמו ת״ל על חטאתו עד שיהיה קרבנו לשם חטאתו: (ה) יכול לא יצא בקרבן עצמו בבהמה שהפריש מן הקלה לחמורה ומן חחמורה לקלה ומן החמורה לחמורה ומן הקלה לקלה שכן אם הפריש לחלב והביא לדם לדם והביא לחלב הרי זה מעל וכיפר ת״ל קרבנו על חטאתו עד שיהא קרבנו לשום חטאתו: (ו) שעיר ולא שעירת עזים ולא חילופים והלא דין הוא ומה אם היחיד שלא שוה על כל המצות לקרבן יוה״כ שוה על כל המצות לקרבן מצות יחידות. נשיא ששוה קרבנו על כל המצות לקרבן יוה״כ. אינו דין שישוה קרבנו לקרבן מצות יחידות. משיח יוכיח ששוה קרבנו לקרבן יוה״כ ולא שוה קרבנו על כל המצות לקרבן מצות יחידות: (ז) לא אם אמרת במשיח שאין מביא זה וזה מן הצאן תאמר בנשיא שמביא זה וזה מן הצאן הואיל ומביא זה וזה מן הצאן ישוה קרבנו על כל המצות לקרבן מצות יחידות ת״ל שעיר ולא שעירה עזים ולא חילופי ב) זכר ולא נקבה תמים ולא בעל מום: (ח) וסמך ידו על ראש השעיר לרבות שעיר נחשון לסמיכה דברי רבי יהודה. ר׳ שמעון אומר לרבות שעירי עבודת אלילים לסמיכה שהיה רבי שמעון אומר כל חטאת צבור שדמה נכנס לפנים טעון סמיכה: (ט) ושחט אותו ולא תמורתו. כשהוא אומר למטה ושחט אותה ג) ולא חילופה ולא ולדה. ד) ולא תמורתה. מיכן

הגהות הגר״א פרשתא ו הלכה ד א) יכול לא יצא כו׳ בכאן חסר הרבה וכצ״ל יכול לא יצא בקרבן אביו ואפילו במעות שהפריש אביו ואפילו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה אבל יוצא בקרבן שהפריש לעצמו אפילו מן החמורה על הקלה או מן הקלה על החמורה ת״ל קרבנו על חטאת עד שיהא לשם חטאת יכול לא יצא בקרבן עצמו בבהמה שהפריש לעצמו אפילו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה שכן אם הפריש בהמה על החלב והביא על הדם או על הדם והביאה על החלב שהרי לא מעל ולא כיפר אבל יוצא במעות שהפריש לעצמו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה שכן אם הפריש מעות לעצמו על החלב והביאן על הדם או על הדם והביאן על החלב שהרי מעל וכיפר ת״ל קרבנו על חטאתו עד שיהא קרבנו לשם חטאתו (ובזה נכלל הלכה ד׳ וה׳): **הלכה ז** ב) זכר ולא נקבה ט״ס וצ״ל ולא טומטום ואנדרוגינוס: **הלכה ט** ג) ושחט אותה ולא חילופה ט״ס וצ״ל אותה ולא ולדה: ד) אותה ולא תמורתה גם כן ט״ס:

ב י א ו ר

שחטא הכן חמור כגון שאכל חלב או דם או חילל שבת וכן בהיפך: (ג) שכן אינו מגלח על בהמת נזירות. על בהמת אביו שהפריש אביו לנזירותו: בזמן שהם סתומים. שלא פירש אלו לקרבנות חטאת ואלו לקרבנות עולה: (ד) יכול לא יצא כו׳. בכאן חסר הרבה וכצ״ל יכול לא יצא בקרבן אביו ואפילו במעות שהפריש אביו ואפילו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה אבל יוצא בקרבן שהפריש לעצמו אפילו מן החמורה על הקלה או מן הקלה על החמורה ת״ל קרבנו על חטאתו עד שיהא לשם חטאת יכול לא יצא בקרבן עצמו בבהמה שהפריש לעצמו אפילו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה שכן אם הפריש בהמה על החלב והביא על הדם או על הדם והביאה על החלב שהרי לא מעל ולא כיפר אבל יוצא במעות שהפריש לעצמו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה שכן אם הפריש מעות לעצמו על החלב והביאן על הדם או על הדם והביאן על החלב שהרי מעל וכיפר ת״ל קרבנו על חטאתו עד שיהא קרבנו לשם חטאתו [הגר״א וכן הוא בכריתות דף כז:] ובזה נכלל הלכה ד׳ וה׳. ומאי דקאמר שהרי לא מעל ולא כיפר מפרש שם בגמרא דה״ק כיון דלא מלי מעיל דהקדש שאינו בעל מום לא יצא לעולם לחולין ואינו יכול לשנותה לכן אף דמשני לה בקדושתה קיימא וכפורי נמי לא מכפר אבל מעות דשייכא בהו מעילה ונפקי לחולין וכפר אם עבר אימא בתחלה ניתי ת״ל קרבנו על חטאתו. ואיתא שם במשנה דאפילו הפריש על חלב שאכל היום לא יביאנו על חלב שאכל אתמול: (ו) שעיר ולא שעירת עזים. היינו אפילו אם לא מצא שעיר אינו יכול להביא שעירה: והלא דין. דיביא שעירה ולזה אצטריך קרא למעוטי: ולא חילופה ל״ג שהוא כתוב אח״כ: שלא שוה וכו׳ לקרבן יוה״כ. שהוא מביא כשבה או שעירה וביוה״כ מביאין שעיר לד׳ בשביל כלל ישראל: שוה על כל המצות לקרבן מצוה יחידות. [יחידות נקרא קרבן שהוא מביא על איסור ע״א שהוא כנגד יחידו של עולם] דבכל המצות מביא שעירה ואף על ע״ז מביא שעירה:

נשיא שוה קרבנו וכו׳. דגם הוא מביא שעיר: אינו דין שיהא קרבנו וכו׳. שיהיה יכול להביא שעירה אם לא ימצא שעיר: ששוה קרבנו לקרבן יוה״כ. שעל חטאתו מביא פר כמו כה״ג ביוה״כ: ולא שוה קרבנו על כל המצות כו׳. דבע״ז מייתי שעירה ובשאר מצות אינו יכול להתכפר בשעירה כדממעטינן לעיל (פרשה ג׳ פסקא ג): (ז) שאין מביא זה וזה מן הצאן. וכיון שהם חלוקים בסוג דין הוא שלא יוכל להביא אם ירצה שעירה שהשינוי בהם רב שצריך להחליף פר בשעירה תאמר בנשיא שקרבנו על כל המצות יש בו שינוי אחד ששניהם מן הצאן ואין חילוף ביניהם אלא מזכר לנקבה ולזה הו״א שאם ירצה להביא שעירה על כל המצות יביא להכי אתי קרא למעט זה: ולא חלופין. שאם החליף קרבנו לאחר אחר שהפרישו לא יקריב האחר ויליף מאומרו עזים דהוא יתר להורות שהשעיר עזים אשר הפריש לקרבנו הוא אשר יקריב ולא חליפין: ולא נקבה. דשעיר ולא שעירה הו״א דהוא רק למצוה אבל בדיעבד כשר קמ״ל לעיכובא [ק״א]. ודוחק. והגר״א הגיה דל״ל ולא טומטום ואנדרוגינוס: (ח) השעיר. יתירא הוא דהוי מצי למכתב על ראשו: לרבות שעיר נחשון. שעיר חטאת שהביאו נחשון וה״ה שאר נשיאים לסמיכה דמסתברא קאי בנשיא מרבה נשיא: לרבות שעירי עכו״ם. של צבור שטעונין סמיכה בזקנים: (ט) ולא תמורתו. שאם המיר בו שעיר אחר אינו קרב לא על חטא אחר ולא על אותו חטא: כשהוא אומר למטה. בכבשה דיחיד: ושחט אותה. דמייתר נמי למעוטי: ולא חלופה. שאם הפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואח״כ נמצאת הראשונה דמתכפר באיזה מהן שירצה והשניה קרויה חלופה של הנקרבת. ולקמן ריש פ״א מפיק זה מקרא אהרינא יביאנה אחת ולא שתים ואפשר דהכא אגב גררא מיתני. והגר״א בהגהותיו לא גרים ליה כלל: ולא ולדה. שאם הפריש חטאת ונתעברה וילדה אין הולד קרב: ולא תמורתה. לא גרסינן דכבר אמעוט [הגר״א]: מכאן היה ר״ש אומר. לאו דוקא דעיקרן מהלכה למשה מסיני היא

אני פטור: (ד) ר' מאיר אומר אם אמר מתחילה מזיד אני שומעים לו. אבל אם היה דן עמהם כל היום ולבסוף אמר מזיד אני אין שומעים לו: (ה) כיוצא בו א"ר מאיר אמרו לו נזיר אתה ואמר תנאי היה בלבי שומעים לו. אבל אם היה מיגען כל היום ובאחרונה אמר תנאי היה בלבי אין שומעין לו: (ו) אשר חטא בה מה ת"ל מניין אתה אומר אשתו נדה ואחותו עמו בבית שגג באחת מהן ואין ידוע באיזו מהם שגג. שבת ויה"כ ועשה מלאכה בין השמשות באחד מהם ואין ידוע באיזה מהם עשה. חלב ונותר לפניו ואכל אחד מהם ואין ידוע איזהו מהם אכל. ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר: (ז) אמר לו ר"א מה נפשך אשתו נדה בעל חייב אחותו בעל חייב. שבת חילל חייב יום הכפורים חילל חייב. חלב אכל חייב נותר אכל חייב. אמר לו רבי יהושע אשר חטא בה לימד שאין חייב עד שתתודע לו חטאתו: (ח) אמר ר' יוסי לא נחלקו על העושה מלאכות ה) שפטור שאני אומר מקצתה עשה היום ומקצתה עשה למחר. על מה נחלקו על העושה בתוך היום שאין יודע אם בשבת עשה אם ביוה"כ עשה. או על העושה מלאכה ואין יודע מעין איזו מלאכה עשה. ר"א מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. אמר ר' יהודה פוטר היה ר' יהושע אף משום אשם תלוי: (ט) ו) רבי ישמעאל ורבי שמעון שזורי אומרים לא נחלקו על דבר שהוא משם אחד שהוא חייב. על מה נחלקו על דבר שהוא משום שני שמות. שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. ורבי יהודה אומר אף על דבר שהוא משום שם אחד היה רבי יהושע פוטרו: (י) כיצד שתי נשיו נדות ושתי אחיותיו עמו בבית נתכוון לבוא על זו ובא על זו. תאינים וענבים לפניו נתכוון ללקוט תאינים וליקט ענבים ענבים וליקט תאינים. שחורות וליקט לבנות לבנות וליקט שחורות. רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. תמיה אני אם פוטר בה רבי יהושע אם כן למה נאמר אשר חטא בה פרט למתעסק:

פרשתא ו.

(א) **והביא** אף לאחר יום הכפורים. קרבנו בקרבנו הוא יוצא ואין יוצא בקרבן אביו: (ב) יכול לא יצא בקרבן אביו שהפריש מן הקלה לחמורה ומן החמורה לקלה אבל יוצא בקרבן אביו שהפריש מן הקלה לקלה ומן החמורה לחמורה ת"ל קרבנו. בקרבנו הוא יוצא ואינו יוצא

הגהות הגר"א **הלכה ח** ה) אמר ר' יוסי לא נחלקו על העושה מלאכה בין שני בין השמשות שפטור וכו' [דאפשר שבוודאי אף בכל חלק בין השמשות הוא מאיסור הפ"ה אין מצטרף]: **הלכה ט** ו) ר' ישמעאל ור' שמעון שזורי צ"ל ר' שמעון ור' שמעון שזורי:

ביאור

חייב חטאת: (ד) ר"מ אומר. לר"ש קמהדר דאמר דמגו דאי בעי אמר מזיד הייתי מעיקרא מהימן השתא נמי דאמר לא אכלתי מהימן לתרולי דיבוריה ולמימר דלכך נתכוון ואתי איהו למימר דלא היא: אם אמר מתחילה כו'. כשאמרו לו אכלת חלב לא הכחישן אלא השיב כן אכלתי אבל מזיד הייתי בהא מודינא לך דמהימן: אבל אם היה דן עמהם. לאמור לא אכלתי: אין שומעין לו. לתרץ דבריו הראשונים: (ה) נזיר אתה. ונטמאת ואתה חייב להביא קרבן טומאה: ואמר תנאי היה בלבי. תנאי התניתי קודם לכן שאם אדור בנזיר ואטמא תפקע נזירותי ואותו תנאי היה בלבי בשעה שאמרתי הריני נזיר לומר על דעת הראשונה נזרתי: אבל אם היה מיגען כל היום. מתעצם והולך עמהן לומר לא נדרתי בנזיר ובאחרונה הוא בא לתרץ דבריו לומר מה שאמרתי לא נדרתי לפי שהיה על תנאי תו לא מהימן: (ו) אשתו נדה ואחותו עמו בבית. בא על האחת וכסבור זו אשתו וכסבור שטהורה היא ונמצא שאשתו היתה נדה ועוד ספק על איזה מהן בא: באחד מהם, וכסבר שכבר עבר יוה"כ והוא לילה: חלב ונותר לפניו. וכסבור שניהן שומן דהיתרא: (ז) עד שתתודע לו חטאתו. היינו שידע באיזה עון חטא: (ח) ומקצת עשה למחר. וכתיב כל העושה בו מלאכה ודרשינן במכילתין בו ולא בו ובחבירו: ואיני יודע מעין איזה מלאכה עשה. אם חרש או זרע: אף מאשם תלוי. היינו דלא נימא שיביא אשם תלוי עד שיתודע לו איזה מלאכה עשה ויביא חטאת: (ט) לא נחלקו. ר"א דאמר לא בעינן שידע במה חטא ור' יהושע דאמר בעינן שידע במה חטא: על דבר שהוא משום שם אחד, כגון שתי אילנות של מין אחד לפניו ולא ידע אם מזה לקט או מזה שהוא חייב שהרי ידע במה חטא איזה מלאכה עשה: בלקיטת תאנים חטא: על מה נחלקו על דבר שהוא משום שני שמות. כגון ספק קצר ספק טחן א"נ ספק תאנים ספק ענבים וכן בנתכוון בזו ועשה את זו דבה דכתיב בקרא בין אידיעה בין אטעאת היא לר' יהושע עד שיתכוון לחטוא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא ולר"א כיון שנתכוון לדבר שיש בו חטא ולעת הידיעה נודע לו שחטא שני: אף על דבר שהוא משום שם אחד וכו'. ס"ל כשמואל דאמר בגמרא דאפילו השני היה מאותו המין כל שלא נתכוון לו פטור דאינה מלאכת מחשבת והאי דנקט א"כ תאנים וענבים דהוא שני מינים משום ר"א נקטיה דאפילו בזה מיחייב: (י) שתי נשיו נדות נתכוון לבוא על זו ובא על זו. הקשה הראב"ד היכי פטר בהו ר' יהושע דומיא דתאנים וענבים דפטר משום דמתעסק שלא בבקשתו והא קי"ל המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה וע"ש שהאריך ומתקשה בזה מאוד ויש שאינם גורסים זה כלל שכן במשנה בכריתות ליתא דנדה ואחיות כלל ודע דדברי ר' יהודה דאף על שם אחד היה ר' יהושע פוטרו ג"כ ליתא שם במשנה: אם פוטר בה ר' יהושע. כלומר על מה פטר בה ר' יהושע הלא נתכוון על דבר האסור: א"כ. דמתעסק כי האי גוונא חייב למה נאמר בה: פרט למתעסק. בהיתרא כגון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אבל זה המתעסק באיסור חייב:

פרשתא ו (א) והביא. יביא הו"ל למכתב דתחלת דבור הוא ומדכתב והביא וי"ו יתרא לרבויי: אף לאחר יוה"כ דאין יוה"כ פוטרו בשעיר שהביאו אף דחטאו הוא ג"כ בשעיר: קרבנו. ג"כ כתיב קרבנו גבי חטאת חד הכא בנשיא ותרין בשעירה ובכשבה וכולהו יתירא נינהו: ואינו יוצא בקרבן אביו. על חיוב שלו: (ב) שהפריש מן הקלה. כגון אם חטא אביו חטא קל כגון שבועת עדות ושבועת פקדון ושבועת ביטוי: על החמורה.

חט:

מביא אשם תלוי נשיא שמביא על הודעו זכר אינו דין שיביא אשם תלוי. משיח יוכיח שמביא על הודעו זכר ואין מביא אשם תלוי: (ח) ואף אתה אל תתמה על הנשיא שאעפ״י שמביא על הודעו זכר לא יביא אשם תלוי ת״ל ואשם מלמד שמביא אשם תלוי: (ט) דין אחר יחיד מוצא מכלל צבור ונשיא מוצא מכלל צבור מה יחיד מביא אשם תלוי אף נשיא מביא אשם תלוי: (י) או כלך לדרך זו משיח מוצא מכלל צבור ונשיא מוצא מכלל צבור מה משיח אין מביא אשם תלוי אף נשיא לא יביא אשם תלוי: (יא) נראה למי דומה דנין מי שמביא על שגגת מעשה ממי שמביא על שגגת מעשה ואל יוכיח משיח שאין מביא על שגגת מעשה. או כלך לדרך זו דנים מי שמביא על הודעו זכר ממי שמביא על הודעו זכר ואל יוכיח יחיד שאין הודעו זכר ת״ל ואשם מלמד שמביא אשם תלוי:

פרק ז.

(א) א) **הודע** לו ולא שאמרו לו אחרים. אין לי אלא שאמרת לו שפחה מניין אפילו אמרה לו אשה. אוציא את שאמרה לו אשה שאין אשה כשירה לעדות מניין אפילו אמרו לו קרובים. אוציא את שאמרו לו קרובים שאין כשירים להעיד בו מניין אפילו אמר לו עד א׳. אוציא את שאמר לו עד א׳ שאין מחייבו אלא שבועה מניין אפילו אמרו לו שנים ב) ת״ל הודע לו ולא שיודיעוהו אחרים: (ב) יכול אע״פ שאינו מכחיש ג) ת״ל או הודע אליו והביא. אביא את שאמרו לו שנים שכן מחייבים אותו מיתה מניין אפילו אמר לו עד א׳. אביא את שאמר לו עד א׳ שכן מחייבו שבועה מניין אפילו אמרו לו שנים קרובים. אביא את שאמרו לו קרובים שכן כשירים להעיד במקום אחר מנין אפילו אמרה לו אשה אפילו אמרה לו שפחה ד) ת״ל או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו: (ג) א״ר מאיר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל. אמר לו ר׳ יהודה האיך אומרים לו עמוד והתודה והוא אומר לא חטאתי. א״ר שמעון אם אמר מזיד

הגהות הגר״א פרק ז הלכה א א) הודע לו תיבת לו מיותר: ב) ת״ל הודע לו תיבת. לו ט״ס וצ״ל הכל הודע אליו: הלכה ב ג) ת״ל או הודע אליו והביא תיבות אליו והביא מיותר: ד) ת״ל או הודע אליו חטאתו וכו׳ הכל מיותר וצ״ל רק ת״ל או הודע ותו לא:

ביאור

נקיבה כשבה או שעירה: מביא אשם תלוי. שהוא זכר על לא הודע: נשיא שמביא על הודעו זכר. שעיר: משיח יוכיח. היינו דאי לאו קרא הו״א משיח יוכיח שלא כל המתכפר בזכר על הודע מביא אשם תלוי: שמביא על הודעו זכר. פר: ואין מביא אשם תלוי. כדילפינן ברפ״ב דהוריות מקרא ע״ש: (ח) ת״ל ואשם. היינו דאצטריך קרא: (ט) דין אחר. נהי דק״ו ליתא כדאמרינן משיח יוכיח מיהו מדין מה מצינו איכא למילף ולא צריך קרא: יחיד מוצא מכלל צבור. דמביא אשם ודאי וצבור אינן מביאין כדתנן בהוריות אשם ודאי יחיד ונשיא ומשיח חייבין וב״ד פטורין: (י) משיח מוצא מכלל צבור. דגם הוא חייב באשם ודאי משא״כ צבור כנ״ל: (יא) ממי שמביא וכו׳. דנשיא ויחיד שניהם מביאים בשגגת מעשה: מי שמביא על הודעו זכר ממי שמביא וכו׳. נשיא ומשיח שניהן מביאין זכר זה פר וזה שעיר משא״כ יחיד כשבה או שעירה:

פרק ז (א) ה״ג הודע אליו ולא שאמרו לו אחרים. דאליו משמע לו לעצמו נודע לו שחטא פרט לשהודיעוהו אחרים שאינו מביא על פיהן וכשהוא מכחישן קאמר כדמפרש בסיפא וקמפרש ואזיל הי ניהו אחרים דאצטריך קרא למעטינהו: וקאמר אין לי. אי לאו קרא לא הוי ידענא למעוטי. אלא שאמרה לו שפחה. שאינה ראויה לבוא בקהל וסברא היא דלא מהימנא להוכיה הטאת ולא צריך קרא: מנין אפי׳ אמרה לו אשה. שראויה לבוא בקהל ואיכא להימנוה טפי: אוציא את שאמרה לו אשה. נמי מסברא ולא צריכא קרא: שאין אשה כשרה לעדות. הלכך פשיטא דלאו כל כמינה להיוכי הטאת ובאופן זה צריך לפרש כל הברייתא: ת״ל הודע אליו [כצ״ל] ולא שיודיעוהו אחרים. כלומר להכי הוא דאצטריך קרא דה״מ למכתב הודע הטאתו וכתיב הודע אליו לאשמועינן דאפילו שנים אין מחייבין אותו קרבן: (ב) יכול אע״פ שאינו מכחיש. אין מחייבין אותו כיון דהוא גופיה לא ברירא ליה שחטא: ת״ל או הודע. משמע מפי אחרים מדלא כתיב נודע: אליו והביא. מיותר [הגר״א]: שכן מחייבין אותו מיתה. וכ״ש שהן נאמנין לחייב קרבן ולומר לו עמוד והתודה שאנו יודעין שחטאת והוא אינו יודע להכחישן: אביא את שאמר לו עד אחד. והוא שותק מסברא וגם בזה לא צריך קרא: מנין אפילו אמרו לו שנים קרובים. שאין מחייבין אותו אפילו שבועה: להעיד במקום אחר. למי שאינם קרובים הלכך מסתברא גם בזה דשתיקתו הודאה היא להם: מנין אפילו אמרה לו אשה. שאינה כשרה להעיד בשום מקום דאפ״ה אמרינן שתיקתו הודאה היא: ת״ל או הודע. ולהכי הוא דאצטריך קרא לרבויי דמהימנא: חטאתו אליו עד קרבנו מיותר [הגר״א] ופשוט: (ג) א״ר מאיר כו׳. ר״מ פליג אהא דקממעט ת״ק לעיל אפילו אמרו לו שנים והוא מכחישן והוא ס״ל דחייב מק״ו: לידי מיתה חמורה. כגון שהעידו בו שהרג הנפש: האיך אומרים לו עמוד והתודה. ויתכפר עונך לטוב לך: והוא אומר לא חטאתי. ואינו רוצה להתכפר וכיון דמלתא דנפשיה הוא נאמן על עצמו יותר ממאה איש דמה לנו בכך מאחר דלכפרה דידיה קאתי אם אינו רוצה להתכפר אל יתכפר: א״ר שמעון. תשובה לדברי ר״מ דיליף מק״ו דשנים מחייבין אותו קרבן ואתי ר׳ שמעון למימר דשאני קרבן אם אמר מזיד אני פטור כלומר ואיכא מיגו דמצי לתרוצי דיבוריה ולמימר מה שאמרתי לא אכלתי לא אכלתי שוגג אלא מזיד ועדים לא ידעי לאכחושי בהא ומהימן בהך טענה למיפטר נפשיה מקרבן דמזיד לאו בר אתויי קרבן הוא ואיכא בינייהו בין ר׳ יהודה לר׳ שמעון היכא דליכא לתרוצי לדיבוריה כגון אמרו לו שנים נטמאת ונכנסת למקדש והוא אומר לא נטמאתי דלטעמיה דר׳ יהודה ל״ש טומאה הדשה ל״ש טומאה ישנה פטור דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים ולטעמיה דר״ש דלא מיפטר אלא משום מיגו ליכא למיפטר אלא בטומאה ישנה שא״ל מאתמול נטמאת והיום נכנסת דמצי לתרוצי דיבוריה מאי לא נטמאתי לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי אבל בטומאה חדשה דליכא בזה מגו דטבלתי ליכא למימר דהא א״ל בשעת טומאה נכנסת וא״נ טבלת לא העריב שמשך וטבול יום הנכנס במקדש בשוגג חייב

אם על שגגתו מביא חטאת צ״ל מהו על זדונו. ואם נשיא שלו מביא חטאת צ״ל מהו הדיוט. נשיא יכול נשיא שבט כנחשון ת״ל ועשה אחת מכל מצות ה׳ אלהיו ולהלן הוא אומר למען ילמד ליראה את ה׳ אלהיו מה אמור להלן נשיא שאין על גביו אלא ה׳ אלהיו אף נשיא האמור כאן שאין על גביו אלא ה׳ אלהיו: (ב) נשיא יחטא מה ת״ל שיכול יביא על הקידמות ודין הוא ומה אם משיח שמביא חטאתו משעבר אין מביא על הקודמות. נשיא שאין מביא חטאתו משעבר אינו דין שלא יביא על הקודמות. לא אם אמרת במשיח שאין מביא על שגגת מעשה תאמר בנשיא שמביא על שגגת מעשה הואיל והוא מביא על שגגת מעשה יביא על הקודמות ת״ל יחטא לכשיחטא והוא נשיא ולא כשיחטא ועודיהו הדיוט: (ג) ר׳ שמעון אומר אם נודע לו עד שלא נתמנה ואחר כך נתמנה חייב אם משנתמנה פטור. א) נשיא יכול גזירה ת״ל יחטא כשיחטא: (ד) ועשה אחת להייב על כל אחת ואחת כיצד חלב וחלב משם אחד בשנים העלמות או משני שמות בהעלם אחד חייב שני חטאות חלב ודם בין בהעלם א׳ בין בשני העלמות חייב ב׳ חטאות: (ה) ב) סקילה וסקילה משם אחד בשני העלמות או משני שמות בהעלם א׳ חייב ב׳ חטאות סקילה ושריפה בין בהעלם א׳ בין בשני העלמות חייב שתי חטאות: (ו) מצות ה׳ ולא מצות המלך ולא מצות ב״ד מצות האמורות במשיח מצות האמורות בעדה הן מצות האמורות כאן מכל מצות ה׳ ולא כל מצות ה׳ פרט לשמיעת הקול ולביטוי שפתים ולטומאת מקדש וקדשיו אשר לא תעשינה בשגגה מלמד שמביא על שגגת מעשה ואשם מלמד שמביא אשם תלוי: (ז) והלא דין הוא ומה אם היחיד שאין מביא על הודעו זכר

הגהות הגר״א פרשתא ה הלכה ג א) נשיא יחטא יכול גזרה ת״ל אשר יחטא כשיחטא: הלכה ה ב) סקילה וסקילה פ״ס וצ״ל שריפה ושריפה [איני יודע כונתו]:

ביאור

צ״ל על זדונו. בתמיה כלומר אם על שגגתו מרגיש להביא חטאת כ״ש שמרגיש על זדונו וחוזר בתשובה: ואם נשיא שלו. היינו כשההדיוט רואה שהנשיא שאין לבו כפוף מרגיש על חטאו ומביא חטאת על שגגתו לוקח מזה מוסר על עצמו: יכול נשיא שבט כנחשון. שחטא יביא שעיר: מכל מצות ה׳ אלהיו. דה״מ למכתב מכל מצות ה׳ כדכתיב בכולהו אלא לגז״ש אצטריך: ולהלן. בפ׳ מלך: אלא ה׳ אלהיו. דבמלך משתעי שם קרא דכתיב שום תשים עליך מלך (דברים יז טו): אף נשיא האמור כאן. שאין על גביו שלטון אחר אלא ה׳ הוא שנדון בשעיר אבל נשיא שבט שהוא כפוף למלך הרי הוא כהדיוט ומייתי כשבה או שעירה: (ב) מה ת״ל. דה״מ למכתב אשר נשיא יעשה אחת מכל וגו׳ יחטא ל״ל: שיכול יביא על הקודמות. אם חטא בעודו הדיוט ולא הספיק להביא כפרתו או שלא נודע לו עד שנתמנה למלך יביא שעיר קמ״ל נשיא יחטא שחטא בעת נשיאותו יצא זה שאינו מביא אלא כשבה או שעירה כהדיוט: ופריך ודין הוא. ולמה לי קרא: משעבר. ממשיחותו כדמרבינן לעיל (פ״ב פסקא וי״ו) מדכתיב על חטאתו: אינו מביא על הקודמות. פר אלא כהדיוט כדלעיל (פרשתא ב׳ פסקא וי״ו): נשיא שאין מביא חטאתו. שעיר: משעבר. מנשיאותו שהרי אין כאן נשיאות לא בשעת החטא ולא בשעת הכאה ובמשיח הוא דרבי רחמנא מדכתיב על חטאתו אבל נשיא דלא כתיב בו ריבויא אם חטא משעבר לא מייתי אלא כהדיוט: לא אם אמרת במשיח. שאינו מביא פר על הקודמות: שאינו מביא על שגגת מעשה. בלחוד אלא על העלם דבר [דהיינו שהורה ע״ז מקודם ותלה עכשיו עצמו בהוראתו] עם שגגת מעשה (כדלעיל פרשתא ב׳ פרק ב׳) הלכך על הקודמות כיון דבשעת החטא הוי דינו בשגגת מעשה לאו בר אתויי פר הוא כיון דלאו על מה שתלה בהוראתו מחייבינן ליה ההיא שעתא לית לן לחיוביה לאתויי פר דהא אלו חטא השתא נמי לא מייתי אי לאו דתלה בהוראתו: תאמר בנשיא שמביא על שגגת מעשה. כמו קודם שנתמנה וכיון דאשתני דיניה ממשיח לענין שגגה אימא זיל בתר שעת הקרבה ולייתי שעיר קמ״ל: (ג) ר״ש. פליג את״ק דממעט לקודמות משעיר וס״ל דלעולם מייתי כהדיוט אפילו לא נודע לו חטאו עד שנתמנה ור״ש ס״ל דחטא וידיעה בעי: חייב. בכשבה או שעירה: פטור. לגמרי דכהדיוט לא מייתי כיון שלא נודע לו בעודו הדיוט וכנשיא נמי לא דהא בשעת החטא הדיוט הוי [הוריות דף יו״ד]: יכול גזירה. דבר ברור הוא שהכתוב מהליט שעתיד הנשיא לחטוא: ת״ל יחטא. כלומר דגמרינן הך יחטא מיחטא דכתיב גבי כהן משיח והתם כתיב אם יחטא דהיינו במקרה [גמרא]. והגר״א גרים ת״ל אשר יחטא כשיחטא וג״כ הכונה מגז״ש זו אנו למדין דאשר יחטא היינו כשיחטא: (ד) ועשה אחת. הי״ל למכתב ועשה מכל מצות ד׳ אחת ל״ל: חלב וחלב. שני זיתי חלב: משם אחד. חלב הכליות או חלב הדקין: בשני העלמות. שנודע לו בינתיים דהוו להו שתי שגגות דהטאת בידיעה תלה רחמנא דכתיב או הודע אליו: או משני שמות. כזית משל כוליא וכזית משל דקין אפילו אכל שתיהן בהעלם אחד חייב: שני חטאות. ובפ״ק דכריתות פריך אמאי חייב שתים הא בעינן העלמות מחולקין וליכא דאע״ג דזה חלב הכליות וזה חלב הדקין מ״מ שם חלב אחד הוא ואזהרתן מכל חלב לא תאכלו ומשני הב״ע כגון שאכלן בשני תמהויין ואליבא דר׳ יהושע דאמר התמהויין מחלקין: חלב ודם. כזית מזה וכזית מזה אפילו בתמהוי אחד ובהעלם אחד חייב שני חטאות דשמות מוחלקין כל חלב וכל דם לא תאכלו. חייב שני חטאות ה״ג וכן איתא במשנה בכריתות (דף יא:): (ה) סקילה וסקילה משם אחד. כגון קצר וקצר בשבת אך שנודע לו בינתיים: משני שמות. כגון קצר וטחן ה״נ בא על אמו שהיא אשת אביו: סקילה ושריפה. כגון בת אשתו דבשריפה ונעשית כלתו דבסקילה חייב על כל אחת ואחת לפי שחלוקין במיתה: (ו) לא מצות המלך וגו׳. כדי נקטיה דהכא במלך קיימינן וסירכא דלישנא דגבי משיח ועדה ויחיד נקט: ולא מצות ב״ד. אם שגג ועבר על מצותן שאף המלך מוזהר בלא תסור מן הדבר וגו׳: מצות האמורות במשיח וכו׳. דהיינו מעשה שחייבין על זדונו כרת: הן מצות האמורות כאן. דילפינן לעיל (פרשה א פסקא ז) מהיקשא דכתיב תורה אחת והאי היקשא גבי שעירה דעכו״ם כתיב ואחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח שוין בה: פרט לשמיעת הקול כו׳. דכל הני כיון דאין הדיוט מביא עליהן חטאת קבוע אלא בעולה ויורד אין הנשיא מביא עליהן שעיר: מלמד שמביא על שגגת מעשה. דהו״א נלמוד אותו ממשיח דאינו מביא על שגגת מעשה: ואשם. יתירא הוא: מלמד שמביא אשם תלוי. על לא הודע והאשם תלוי זכר הוא איל מן הכבשים: (ז) שאין מביא על הודעו זכר. הלא נקיבה

לרבות שעירי ע"א. או יכול שאני מרבה את שעירי רגלים ג) ת"ל לו החטאת. מה ראית לרבות שעירי ע"א ולהוציא שעירי רגלים. אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני שעירי עבודת אלילים שהן באין על עבירת מצוה ידועה. ומוציא שעירי רגלים שאין באין על עבירת מצוה ידועה: (ז) וכפר עליהם אע"פ שלא סמכו. ונסלח להם אע"פ שלא נתן בשירי הדם. מה ראית להכשיר בסמיכה ובשירי הדם. ולפסול בהזיות. אחר שריבה הכתוב מיעט. מפני מה אני מכשיר בסמיכה ובשירי הדם שאין מעכבין את הכפרה. ופוסל אני בהזיות שהן מעכבות את הכפרה: (ח) והוציא את הפר אל מחוץ למחנה חוץ לג' מחנות. ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון. הא מיכן את אומר פר משיח ופר עדה עומדים. פר משיח קודם לפר עדה בכל מעשיו: (ט) יכול אף שעירי ע"ז יקדמוהו. ודין הוא אם פר יחיד קודמו ד) פר ושעיר לא יקדמוהו ת"ל פר. פר ראשון ואין שעירי ע"א ראשונים: (י) או אינו אומר אלא פר ישרף ואין שעירי ע"א נשרפין ת"ל חטאת הקהל בנין אב לכל חטאות הקהל שישרפו: (יא) והלא שעירי רגלים שהן חטאות הקהל יכול ישרפו ת"ל הוא. ומה ראית לרבות שעירי ע"א ולהוציא שעירי רגלים אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את שעירי ע"א שהן באין על עבירת מצוה ידועה ומוציא שעירי רגלים שאין באין על עבירת מצוה ידועה: (יב) והלא פר יום הכפורים אינו בא (אלא) על עבירת מצוה ידועה וטעון שריפה מה זה מיוחד שדמו נכנס לפנים ה) יצאו אלו שאין דמן נכנס לפנים. חטאת שיהו כל מעשיה לשם חטאת. הוא ו) פרט לששרפו שלא לשמו:

פרשתא ה.

(א) **אשר** נשיא יחטא אמר רבן יוחנן בן זכאי אשרי הדור שהנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו.

הגהות הגר"א הלכה ו ג) ת"ל לו החטאת תיבת החטאת מיותר: הלכה ט ד) פר ושעיר לא יקדימוהו מ"ס וצ"ל שעירי ע"ז של ציבור לא יקדימוה: הלכה יב ה) אף כל שדמו נכנס לפנים יצאו אלו וכו' כצ"ל: ו) פרט לששרפו צ"ל לששחטו:

ב י א ו ר

פאחיר) לא הויא אצילה דאתרבו מאת אבנטו. בדם שיהא בדם כדי טבילה. וטבל ולא המספג (כדלעיל פרשה ג' פסקא א' ט') והכי משמע קרא ועשה לפר יוה"כ כאשר עשה לפר כהן משיח דכתיב ביה וטבל הכהן את אצבעו בדם: כאשר עשה לפר. ה"נ לאו מכאשר עשה קדריש שהרי כבר פרשו ודרשו אלא לפר קדריש: לרבות פר כהן משיח. האמור בפרשה העליונה ולא נכפל שם לכך חזר והקישן יחד שילמד עיכוב היסור מתנותיו מזה: החטאת. לרבות שעירי עכו"ם. להביאן בדין פר העלם דבר ליטען הזייה על הפרוכת ועל מזבח הזהב ולישרף חוץ לשלש מחנות לפי שבמקומו בפרשת שלח לא נתפרשו הלכותיו: יכול שאני מרבה את שעירי רגלים. להיות פנימיים ונשרפים: ת"ל לו. כצ"ל. כן יעשה לו לזה ולא לאחר: ופריך מה ראית כו' ומשני אחר שריבה הכתוב החטאת מיעט דכתיב לו: מרבה אני שעירי עכו"ם. לתורת פר העלם דבר שמכפרין על עבירת מצוה ידועה כמותו שעניהם באין על העלם הידוע ומוציא אני של רגלים שלא יהיו שוין לו שאין דומין לו בכפרתו שהן באין על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שנטמא ונכנס למקדש ואינו מכיר ולא הודע לו לא טומאתו ולא כניסתו: (ז) וכפר עליהם. דוכפר משמע מכל מקום: אע"פ שלא סמכו. עליו זקנים: ונסלח להם. אע"פ שלא נתן בשיריים ליסוד מזבח החצון: שאין מעכבין את הכפרה. בעלמא כדלעיל (בדיבורא דנדבה בפ"ד פסקא א' ט') וכן שירי הדם לא מעכבא בכל מקום: שהן מעכבות את הכפרה. בעלמא דמתן ז' אשכחן דמעכבי בפרה ובנגעים ואפילו מתן ד' דמזבח החצון חדא מינייהו מיהא מעכבא בכל מקום הלכך מסתברא לרבויינהו וכולהו לעיכובא: (ח) אל מחוץ למחנה חוץ לשלש מחנות. לעיל פרק ה' פסקא ד' יליף להו שפיר: הפר הראשון. משמע פר כהן משיח האמור בפרשה שלמעלה הוא יהיה ראשון: בכל מעשיו. ואפי' בשריפה: (ט) יכול אף שעירי עכו"ם יקדמוהו. לפר הבא על שאר מצות: ודין הוא. שיקדמו שעירי עכו"ם: אם פר כהן משיח שהוא פר יחידי ואין קרבן עולה עמו קודם לפר העדה כדאמרן: פר ושעיר לא יקדמוהו. בתמיה הא האי שעיר עדיף טפי דאיכא פר לעולה בהדיה [והגר"א גרים שעירי ע"ז של צבור לא יקדמוהו ולפי דבריו הק"ן הוא מיחד לצבור וקשה דהא פר העדה ג"כ של צבור]: ת"ל פר. דה"מ למכתב כאשר שרף את הראשון הפר ל"ל למעוטי: פר ראשון. וקודם לישרף ואין שעירי עכו"ם קודמין ליקרב ולישרף: (י) ופריך או אינו אומר. הפר למעוטי שעירי עכו"ם לענין קדימה אלא לענין שריפה: ת"ל חטאת הקהל. תלה טעם השריפה לפי שהוא חטאת הקהל: לכל חטאת הקהל שישרפו. ואתרבי להו שעירי עכו"ם נמי לשרפה וע"כ כי כתיב הפר למעטינהו שלא קדמו ולאפוקי מק"ו: (יא) מרבה אני שעירי עכו"ם. בכללא דחטאת הקהל דדמו טפי לפר העלם: שמכפרין על עבירת מצוה ידועה. כמותו: ומוציא שעירי רגלים שאין באין. וכדפירשנו לעיל בפסקא ו"ו: (יב) והלא פר יוה"כ אינו בא על עבירת מצוה ידועה. כצ"ל. ור"ל שפר יוה"כ בא לכפר על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף וטעון שריפה וא"כ איכא למימר נמי דחטאת הקהל כייל שעירי הרגלים כי היכי דכייל פר יוה"כ ומיעוטא דהוא לשעירי עכו"ם אתי: ומשני מה זה מיוחד שדמו נכנס לפנים אף כל שדמו נכנס לפנים. כצ"ל [הגר"א]. כלומר לית לן לאתויי בכללא דחטאת הקהל אלא פנימיים דהיינו שעירי ע"ז דדמו לפר העלם ולפר יוה"כ ולאפוקי שעירי רגלים שאין דמן נכנס לפנים דהא מיעט רחמנא לו כנ"ל בפסקא ו"ו: כל מעשיו. שחיטה וקבלה והולכה וזריקה: הוא פרט לששרפו שלא לשמו. ולאו למימרא דשרפו שלא לשמו פסול דמאחר שהוכשר יחזור ויפסל ועוד דהוא עצמו שלא נשרף כשר אלא ארישא קאי דקתני שיהיו כל מעשיו לשם חטאת ואם שחט וזרק שלא לשמו פסול והוא קאמר דלא תימא ה"ה לשריפה אלא פרט לששרפו שלא לשמו פי' אע"פ שכל מעשיו לשמו שריפה לא בעינן לשמו אבל באמת כ"ז דוחק והנכון כגירסת הגר"א פרט לששחטו שלא לשמו וכן הוא הגירסא בילקוט ואף דממעטינן מעיקרא מהטאת אפשר דאי לא ממעטינן מהוא הו"א דמהטאת ממעטינן רק מקבלה ואילך דהקפידה התורה להיות בכהנים משא"כ בשחיטה:

פרשתא ה (א) אשר נשיא יחטא. מדשני קרא בדיבוריה דבכולהו כתיב אם. אם הכהן המשיח. ואם כל עדת ישראל. ואם נפש אחת. והכי נמי הוה ליה למכתב ואם נשיא יחטא וכתב אשר: אשרי הדור. אשר כמו אשרי: נ"ל

חטאו מביאין על ידיהן פר שאף אלו שלא חטאו מביאין ע"י החוטאין ג) לכך נאמר הקהל לחייב על כל קהל וקהל דברי ר' יהודה: (טו) ר"ש אומר שבעה שבטים שחטאו מביאין שבעה פרים וב"ד מביאין עליהן פר. שנאמר כאן קהל ולהלן נאמר קהל מה קהל אמור להלן ב"ד אף כאן ב"ד: (טז) ר' מאיר אומר חטאו שבעה שבטים או רובן וב"ד מביאין עלידם פר כלם פטורין שנאמר כאן קהל ולהלן נאמר קהל מה קהל אמור להלן ב"ד אף כאן ב"ד: (יז) ר"ש בן אלעזר אומר משמו חטאו ששה והן רובו או שבעה אע"פ שאינן רובו הרי אלו חייבין:

פרק ו.

(א) **וסמכו** זקני יכול זקנים מן השוק ת"ל זקני עדה אי זקני עדה יכול כל הזקנים שבעדה ת"ל העדה המיוחדים שבעדה: (ב) וכמה הן וסמכו שנים זקני שנים אין ב"ד שקול הרי חמשה דברי ר' יהודה. ר"ש אומר וסמכו זקני שנים אין ב"ד שקול הרי שלשה: (ג) א) ידיהם ידי כל יחיד ויחיד ידיהם על ראש הפר פר טעון סמיכה ואין שעירי ע"א טעונין סמיכה דברי ר' יהודה. ר"ש אומר פר טעון סמיכה בזקנים אין שעירי ע"א טעונין סמיכה בזקנים. שר' שמעון אומר כל חטאת צבור שדמה נכנס לפנים טעונה סמיכה: (ד) ושחט את הפר לפני ה' בצפון. נאמר כאן פני פרכת ונאמר להלן פני פרכת מה פני פרכת אמור להלן פני פרכת הקדש אף פני פרכת האמור כאן פני פרכת הקדש: (ה) ועשה כאשר עשה וכפר מה תלמוד לומר לכפול את ההזיות ללמד שאם חיסר אחת מן המתנות לא עשה כלום ג) יכול אף מתן שבע שאם חיסר אחת מהן לא עשה כלום שכן מתן שבע מעכבות בכל מקום ומנין למתן ארבע אם חיסר אחת מהן לא עשה כלום ת"ל כן יעשה: (ו) ועשה לפר לרבות פר יום הכפורים. כאשר עשה לפר לרבות פר כהן משיח. החטאת

הגהות הגר"א הלכה יד ג) לכך נאמר הקהל לחייב על כל קהל וקהל הכל מיותר וצ"ל ע"י החוטאין דברי ר' יהודא:
פרק ו הלכה ג א) ידיהם ידי כל יחיד ויחיד צ"ל ידי כל אחד ואחד: הלכה ה ג) יכול אף מתן שבע ס"ס וצ"ל אין לי אלא מתן שבע:

ביאור

פר לכל שבט ושבט דשבט אחד אקרי קהל דכתיב בדה"י ויעמוד יהושפט בקהל יהודה וירושלים: מביאין על ידיהן. ע"י אותן שחטאו ע"פ הוראת ב"ד הגדול נגררין גם שאר השבטים שלא חטאו להביא אף הן: פר. בברייתא בגמרא גרים פר פר כלומר פר לכל שבט ושבט דהוו להו י"ב פרים וקא מפרש טעמא ואזיל מנ"ל גרירה לכך נאמר הקהל בה"א דה"מ למכתב והקריבו קהל לחייב להביא כפרה על כל קהל וקהל דהיינו אפילו על אותן שלא חטאו. וכי רבינהו קרא דומיא דחוטאין רבינהו דכתיב בהו אשר חטאו והקריבו ה"נ הנגררין עמהן צריכין להביא פר לכל שבט ושבט: (טו) מביאין שבעה פרים. פר לכל שבט ושבט דלית ליה לר"ש גרירה וה"א דוהקריבו הקהל מוקי לה ר"ש לחייב על כל קהל וקהל דשבט אחד אקרי קהל: וב"ד. הגדול שהורו להם מביאין עליהן פר וה"ה לשבט אחד שעשה בהוראת ב"ד הגדול דמביאין שני פרים פר לאותו שבט ופר לב"ד כדאמרינן בגמרא והא דנקט ז' לרבותא דאפילו בשבעה שבטים אין השאר נגררין על ידיהן לחייבן: שנאמר כאן. גבי הקרבה קהל: ולהלן. גבי העלם דבר נאמר קהל דכתיב ונעלם דבר מעיני הקהל וגו' והקריבו הקהל: מה קהל אמור להלן ב"ד. דהא הוראה תלויה בב"ד דכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו וע"כ ה"ק קרא ונעלם דבר מעיני ב"ד: אף כאן. והקריבו הקהל ב"ד צריכין להקריב ומיהו צבור נמי חייבין דהא דכתיב אשר חטאו והקריבו לחיובי לצבור אתי: (טז) חטאו שבעה שבטים. דהוו רובא דשבטים: או רובן. רוב כל אחד ואחד משבעה שבטים דרוב השבט ככל שבט ורוב השבטים ככולן ואקרי כאן כי לכל העם בשגגה: וכולן פטורין. אפילו כי עשו כולן על פיהן: מה קהל אמור להלן ב"ד. ולא צבור שאין העלם דבר תלוי בצבור אלא בב"ד: אף כאן ב"ד. חייבין ולא צבור: (יז) והן רובו. של צבור דגברי נמי ב"ד חייבין דבהדא מינייהו סגי או רובא דשבטים או רובא דגברי ופלגא דשבטים:

פרק ו (א) ת"ל זקני עדה. והם הסנהדרין: יכול כל הזקנים. המופלאים בעדה והם הסנהדרי קטנה: המיוחדים שבעדה. הם הסנהדרי גדולה היושבים בלשכת הגזית: (ג) ידי כל יחיד ויחיד. פי' בשתי ידים של כל יחיד ויחיד והוא מדלא אמר וסמכו זקני העדה ידם ואמר ידיהם לרבות: פר טעון וכו'. הפר מלה יתירא היא דהיה לו לומר על ראשו להכי אמר ר"י שבא למעט שעירי עבודת כוכבים: אין שעירי עכו"ם טעונין סמיכה בזקנים. אלא בכהן ובפרק שתי מדות [במנחות לב] פריך על הברייתא הזו והא בעינן סמיכה בבעלים והבעלים הם הב"ד שע"י הוראתם בא זה ע"ש במסקנא דר"ש סבר לה דשעירי ע"ז טעון סמיכה בזקנים: (ד) לפני ד' בצפון. דילפינן ליה מדכתיב בעולה לפני ד' צפונה: ונאמר להלן. בפר כהן משיח: פני פרוכת הקדש. שצריך לכוין בהזאתו כנגד הבדים ולא כנגד הפרוכת כולו: (ה) ועשה כאשר עשה וכו'. האי קרא ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת וכו' קרא יתירא הוא שהרי כל עבודתו נתפרשו בו חוץ מיותרת הכבד ושתי כליות שהוא צריך ללמוד מפר כהן משיח האמור למעלה הימנו והא ליכא למימר דלהכי הדר ואקשינהו להא מילתא דהאי קרא כתיב ביה כפרה וכפר עליהם ואימורין לא מעכבי כפרה הלא כוליה לדרשא אתי ודרשהו ועשה כאשר עשה לכפול באזהרת הזאות שלו והכי משמע כאשר עשה כאשר כתבתי לך כל עשיותיו ושנה עליהם לעכב שאם חיסר וכו': יכול אין לי אלא מתן שבע. כצ"ל. דהיינו השבע שמזה על הפרוכת: שכן מתן שבע מעכבת בכל מקום. בפרה דכתיב בה והזה אל נוכח פני אהל מועד (במדבר יט ד) וכתיב חוקה לעיכובא. ובלוג שמן של מצורע דכתיב והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים (ויקרא יד טז) וכתיב זאת תהיה תורת המצורע וכל הויה עיכובא: ומנין למתן ארבע. בקרבנות מזבח הפנימי שמעכבות שאין מעכבין בחטאת החצונה כדלקמן בפרק יא: ת"ל כן יעשה. חזר וכפל ואם אינו ענין למתן שבע תנהו ענין מתן ארבע: (ו) ועשה לפר. לפר ריבויא הוא: לרבות פר יוה"כ. פרש בגמרא דלעכב לא אצטריך דחוקה כתיב ביה אלא לאת. בדם. וטבילה. והיינו דבפר יוה"כ לא כתיב את ולא כתיב בדם ולא כתיב טבילה דהכי כתיב ולקח מדם הפר והזה באצבעו ואקשי' הכא ללמד הימנו הלכות ריבויא של את. והלכות בדם. וטבילה. את להכשיר אמין שבאצבע. שאם עלתה לו אם באצבעו (שקורין

פאתיר

ועם שגגת המעשה אף מעיני האמור כאן העלם דבר ועם שגגת המעשה: (ז) ונעלם דבר לא שתעלם מצוה כלה. כיצד אמרו אין נדה בתורה אין שבת בתורה אין ע"א בתורה. יכול יהו חייבים ת"ל ונעלם דבר לא שתעלם מצוה כלה: (ח) אבל אמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור יש שבת בתורה אבל המוציא מרשות לרשות ומרשות היחיד לרשות הרבים פטור יש עבודת אלילים בתורה אבל המשתחוה פטור יכול יהו פטורים תלמוד לומר ונעלם דבר לא כל הגוף: (ט) מתוך שיצאת עבודת אלילים לידון בעצמה יכול יהו חייבים על העלם מצוה כלה תלמוד לומר כאן מעיני ולהלן נאמר מעיני. מה מעיני אמור כאן פרט לכל גוף אף מעיני האמור להלן פרט לכל הגוף: (י)הורו ב"ד ועשו יכול יהיו חייבים ת"ל הקהל ועשו ההוריה תלויה בב"ד והמעשה תלוי בקהל: (יא) מצות ה' לא מצות המלך ולא מצות ב"ד. מצות האמורים במשיח הן מצות האמורות כאן מכל מצות ה' לא כל מצות ה' פרט לשמיעת הקול ולבטוי שפתים ולטומאת מקדש וקדשיו. אשר לא תעשינה ואשמו כשם שנפרעים מן היחיד כך נפרעין מן הצבור: (יב) ידעו שהורו וטעו ולא ידעו מה הורו יכול יהו חייבים ת"ל ונודעה החטאת לא שיודעו החוטאים: (יג) אשר חטאו והקריבו חטאו שני שבטין מביאין שני פרים. חטאו ג' מביאים שלשה. או אינו אומר אלא חטאו שני יחידין מביאין שני פרים. חטאו ג' מביאין שלשה. ת"ל הקהל הקהל חייב. וכל קהל וקהל חייבין: (יד) הכיצד חטאו שני שבטין מביאין שני פרים חטאו שלשה מביאין שלשה ושאר שבטים שלא

ביאור

דבר: אף מעיני האמור כאן. בעכו"ם בעינן שיהו העלם דבר עם שגגת מעשה שעשו הקהל ע"י שתלו בב"ד: (ז) לא שתעלם מצוה כולה. דמשמע ליה דמלת דבר מורה על חלק מהמצוה לא על כולה ולקמן נבאר היכי משמע זה מקרא: אין נדה בתורה. כלומר אין איסור נדה מהתורה דעקר כל גוף האיסור לגמרי: אין שבת בתורה. אין איסור מלאכה בשבת מן התורה: אין עכו"ם. אין איסור העבודה וההשתחויה לעכו"ם מן התורה: לא שתעלם וכו'. שכיון שגוף הדבר מפורש בתורה לאיסור שגגתם עולה זדון שהיה להם ללמוד ולא למדו: (ח) אבל אמרו וכו'. מסקנא דמלתא דלעיל היא וה"ק לא שהורו בהעלם מצוה כולה שאמרו אין נדה בתורה אלא כך אמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום [היינו דאחד עשר יום שבין נדה לנדה ימי זיבה הן ואם ראתה בהן דם יום אחד או שני ימים דינה לשמור יום אחד בטהרה וטובלת וטהורה וביום שאחר ראיתה נקראת שומרת יום] פטור ולאו דוקא אלא שאמרו דזה מותר. והנה בגמרא אמרינן דאם ההוראה היה בדבר שהצדוקין מודין בו לאיסור לאו הוראה היא וקפריך הגמרא הא נמי הא כתיב וספרה לה מלמד שסופרת אחד לאחד אלא כגון דאמרי זבה לא הויא אלא ביממא דכתיב כל ימי זובה (ויקרא ט"ו כ"ו): אבל המוציא מרשות לרשות. שאמרו מותר להוציא מרה"י לרה"ר דרך ר"ה בדיוטא אחת: ומרה"י לר"ה. היינו ע"י זריקה דאי הוצאה נמש הא כתיבה אל יצא איש ממקומו ביום השביעי וכן לענין השתחואה לאו דעקרו לכולה מילתא דהשתחואה דהא כתיב לא תשתחוה לאל אחר והוי דבר שהצדוקין מודין בו אלא דאמרו אין השתחואה אלא בפשוט ידים ורגלים הא השתחואה שלא בפשוט ידים ורגלים שריא: יכול יהו פטורין. כלומר אימא איפכא דלא מחייבו אלא בעקירת כל הגוף אבל בקיום מקצת ובטול מקצת יהו פטורין דדבר כולה מלתא משמע: ומשני ת"ל דבר ולא כל הגוף. בגמרא מפרש מאי משמע ומשני יליף דבר דבר בגז"ש מזקן ממרא דכתיב שם כי יפלא ממך דבר וגו' לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך מה להלן מן הדבר ולא כל הדבר אף כאן דבר ולא כל הגוף: (ט) לידון בעצמה. להיות הלוקה בקרבנה משאר מצות לידון בפר לעולה ושעיר לחטאת: מה מעיני אמור כאן. בשאר מצות: פרט לכל הגוף. דכתיב ונעלם דבר כדאמרן: אף מעיני האמור להלן. בע"ז דכתיב בה מעיני העדה: פרט לכל הגוף. והא דקתני לעיל אמרו אין עכו"ם בתורה פטור אגז"ש דמעיני מעיני דהכא סמיך: (י) הורו ב"ד ועשו. הם עצמם ע"פ הוראתם ולא עשו הקהל: יכול יהו חייבין. להביא פר: ת"ל הקהל ועשו. דהו"מ למכתב ונעלם דבר מעיניהם הקהל ל"ל: ההוראה תלויה בב"ד. דכתיב ונעלם דבר מעיני. דהיינו ב"ד שהורו לעבור: והמעשה תלויה בקהל, דהקהל נדרש לאחריו דבעינן הקהל ועשו שיעשו רוב צבור ע"פ ב"ד בין שעשו ב"ד עמהן בין לא עשו: (יא) מצות ה'. מיעוטא הוא: לא מצות המלך ולא מצות ב"ד. שאע"פ שאסור לעבור על ציווי המלך כדכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך וכן בב"ד כתיב לא תסור מכל הדברים אשר יגידו לך אפ"ה אם הורו ב"ד לעבור על מצות המלך או על מצוה שתקנו וגזרו ב"ד שלפניהם שגדולים בחכמה ובמנין ועשו הקהל על פיהם פטורים להביא קרבן: מצות האמורות במשיח. דבעינן מעשה שחייבין על זדונו כרת: הן מצות האמורות כאן. כדילפינן לעיל מדכתב נפש בני ישראל דאתקש צבור ליחיד: פרט לשמיעת הקול וכו'. דכל הני בעולה ויורד נינהו ולא מייתו עלייהו צבור קרבן בהוראה: ואשמו. יתירא הוא: כשם שנפרעין מן היחיד. דכתיב ביה ואשם: כך נפרעין מן הצבור. אם לא הביאו קרבנם סד"א כיון דע"פ ב"ד עשו לא ליענשו קמ"ל: (יב) ידעו שהורו וטעו. אם נודע להם שטעו בהוראה בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת: ולא ידעו מה הורו. אם בחלב אם בדם. כגון שהורו ב"ד היתר באחד מהם ועשו הקהל על פיהם ואכלו שוגגין חלב ודם חד בשגגת מעשה בלבד והד בהוראה ואח"כ ידעו שהורו שלא כראוי אכן לא נודע להם באיזה מהן הוא שהורו היתר אם על החלב או על הדם: ת"ל ונודעה החטאת. דצריך שיוודע החטא שידעו על מה הורו אם על החלב או על הדם: לא שיוודעו החוטאים. דלא סגי בידיעה דהוטאים. דאע"ג דנמ"כ הטאו בהוראה אפ"ה כיון שלא נתברר להם אותו החטא שעשו בהוראה מה הוא פטורין ועיין בהוריות דף ה' בגמרא: (יג) אשר הטאו. יתירא הוא דהו"ל למכתב ונודעה החטאת ולשתוק אלא אדבתריה קאי אשר חטאו והקריבו לאשמועינן דכמנין השבטים החוטאים כך מנין הפרים: או אינו אלא חטאו שני יחידים וכו'. לאו דוקא שני יחידים דהא בעינן הקהל ועשו וכ' וג' יחידים לאו קהל הן אלא כלומר אימא כל יחיד ויחיד מהקהל שחטאו יביא פר בפ"ע דהא אשר חטאו והקריבו שיקריב כל אחד במשמע: ת"ל הקהל. והקריבו הקהל: הקהל חייב. להביא פר אחד לכולן ולא פר לכל אחד ואחד: וכל קהל וקהל חייבין. דכתיב אשר חטאו: (יד) הכיצד. יתקיימו שתיהן דמשמע מאשר חטאו פר לכל חוטא וחוטא והקריבו הקהל דמשמע פר אחד לכולן: חטאו שני שבטים וכו'. שאם חטאו הרבה שבטים דהיינו קהלי טובא יקריבו כל קהל וקהל פר לעצמו דהיינו

פר

אחת. וכשהוא אומר בערה אל מחוץ למחנה שאין ת"ל שכבר נאמר ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון וא"כ למה נאמר אל מחוץ למחנה ליתן לו מחנה שנייה: (ד) וכשהוא אומר בדשן אל מחוץ למחנה שאין ת"ל שכבר נאמר אל מקום טהור אל שפך הדשן. וא"כ למה נאמר אל מחוץ למחנה ליתן לו מחנה שלישית: (ה) א) אל מקום טהור שיהא מקומו טהור ואם טמא יטהרנו שיהא מקום מתוקן להם לכך. אל שפך הדשן שיהא שם דשן שיקדום את הדשן ששם יהו נותנין את הדשן. ר"א בן יעקב אומר שיהא מקומו משופך: (ו) ושרף אותו כשר לא הפסול. על עצים באש מה ת"ל שיכול הואיל ונאמרה שריפה בפנים ונאמר שריפה בחוץ מה שריפה אמורה בפנים בעצים כשרין למערכה אף שריפה אמורה בחוץ בעצים כשרין למערכה ת"ל עצים לרבות כל משמע עצים אפילו בקש אפילו בתבן אפילו בגבבה. באש ולא בסיד ולא ברמץ. ישרף אף עפ"י שאין שם דשן. ישרף עד שמצית האור בגופו:

פרשתא ד.

(א) **ואם** הרי זה מוסף על ענין הראשון שתימצא אומר פר משיח ופר עדה עומדין פר משיח קודם לפר עדה לכל מעשיו: (ב) עדת ישראל יכול בכל העדה הכתוב מדבר ת"ל כאן עדה ולהלן נאמר עדה מה עדה אמורה להלן ב"ד אף כאן ב"ד. או מה עדה אמורה להלן בכ"ג אף כאן בכ"ג ת"ל עדת ישראל העדה המיוחדת שבישראל ואי זו זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית: (ג) היה א' מהם גר או ממזר או נתין או זקן שלא ראה לו בנים יכול יהו חייבים ת"ל כאן עדה ולהלן נאמר עדה מה עדה אמורה להלן כלם ראויים להוריה אף עדה אמורה כאן עד שיהיו כלם ראויים להורייה: (ד) לא היה מופלא של בית דין שם או אמר אחד מהם איני יודע או שאמר להם טועין אתם יכול יהו חייבין תלמוד לומר עדת ישראל ישגו עד שיורו כלם: (ה) ישגו יכול יהו חייבין על שגגת המעשה תלמוד לומר ישגו ונעלם דבר הא אינן חייבין אלא על העלם דבר א) על שגגת המעשה: (ו) מתוך שיצאת ע"א לידון בעצמה יכול יהו חייבין על שגגת המעשה שלה. ת"ל כאן מעיני ולהלן נאמר מעיני מה מעיני האמור להלן ב"ד אף כאן ב"ד. ומה מעיני האמור להלן העלם דבר

הגהות הגר"א פרק ה הלכה ה א) אל מקום שיהא מקום מתוקן לכך טהור שיהא מקומו טהור: פרשתא ד הלכה ה א) ע' שגגת המעשה צ"ל עם שגגת מעשה:

ביאור

בעורו ובשרו בעורו: (ה) אל מקום שיהא מקום מתוקן להם לכך טהור שיהא מקומו טהור. [כן הוא גירסת הגר"א והוא כסדר המקרא]: שיהא מקום מתוקן. פי' מיוחד לכך מדקריה מקום טהור: אל שפך הדשן וכו'. תלת מילי ניהו וכולהו ממשמעותי' דקרא קדרים שיהא שם דשן היינו שיהא שם דשן של הנשרפין ושיקדים את הדשן שאם אין שם דשן יתן שם מדשן המזבח או מדשן הנשרפין אחרים והשלישי שיהא מקום שנותנין שם את הדשן זה דישון מזבח העולה כדכתיב והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה ונפק זה מדכתיב אל שפך הדשן דמשמע מקום ששופכין שם את הדשן האחר: שיהא מקום משופך. היינו שיהיה מקומו מקום מדרון מדלא כתיב אל מקום הדשן וכתיב שפך הדשן ש"מ לשון מדרון קאמר שדשנו משתפך שם: (ו) ושרף אותו כשר לא הפסול. פי' הכשר נשרף חוץ לשלש מחנות אבל הפסול נשרף בבית הבירה כדאיתא בזבחים פרק טבול יום [קד:]: הואיל ונאמר שריפה בפנים וכו'. היינו חטאת פסולה כדכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' באש תשרף לימד על חטאת פסולה שתהא שריפתה בקודש והיא שריפה ודאי בעצים של מערכה היא: ונאמר שריפה בחוץ. היינו פרים הנשרפים ששריפתן חוץ למחנה: לרבות כל עצים במשמע. כל"ל דעצים קרא יתירא הוא דלכתוב ושרף אותו באש: אפילו בקש ואפילו בתבן וכו'. דכולהו בכלל עצים ניהו: ישרף אע"פ שאין שם דשן. דלא תימא הדשן לעיכובא הוא ואם נטל משם הדשן לא ישרפנו שם קמ"ל ישרף מ"מ: עד שמצית האור בגופו. היינו בכולו שאע"פ שהצית האור ברובו יתעסקו בו עד שתגמר שריפתן [פסחים עה ע"ב ורש"י שם]: **פרשתא ד** (א) ואם הרי זה מוסף וכו'. דכיון שהוא בגדר הוספה הרי הוא רק כמו תוספת על העיקר והעיקר קודם: (ב) ולהלן נאמר עדה. ושפטו העדה והצילו העדה:

(ג) אמורה להלן כולן ראויים להוראה. וכל אלו אין ראויים להיות בסנהדרין כדתנן בסנהדרין ד' ל"ב ובדף ל"ג עי"ש: (ד) לא היה מופלא של ב"ד שם. לא היה ממנין הסנהדרין דאי הוי ממנינא מאי איריא מופלא אפילו אחר נמי ממעטינן כדקתני או שאמר אחד מהם איני יודע אלא כר' יהודה אתיא דאמר [בסנהדרין דף כ'] לא היה סנהדרי גדולה אלא של שבעים ואחד ממונה על כולן. דהיינו מופלא שבב"ד וקמ"ל דבעינן שאף הוא יהיה עמהן בהוראה: ת"ל כל עדת ישראל. כצ"ל: (ה) ישגו. אי כתב ישגו ולא כתב ונעלם: יהו חייבין. להביא פר: על שגגת המעשה. שלא טעו בהוראה אלא שנתחלף לב"ד ורוב הקהל חלב בשומן ואכלו דישגו שגגת מעשה משמע: ת"ל ישגו ונעלם דבר. כלומר שב"ד גרמו לשגגת מעשה ע"י העלם דבר: על העלם דבר עם שגגת המעשה. כצ"ל. שבשגג הקהל או רובן במעשה ע"י שתלו בהוראת ב"ד שהורו וטעו אבל אם לא תלו בהוראה כיחידים בעלמא דמו וכל יחיד ויחיד מביא כשבה או שעירה: (ו) מתוך שיצאת עכו"ם. מכלל כל המצות: לידון בעצמה. שאין מביאין בה פר לחטאת אלא פר לעולה ושעיר לחטאת: יכול יהו חייבין כו'. דהא לא כתיב בה ונעלם וכי היכי דחלוקה משאר מצות לענין קרבן חלוקה נמי בדין שגגתה: ת"ל כאן. גבי עכו"ם. פרשת עכו"ם קרי כאן משום דהשתא בעניינא דעכו"ם קאתי: מעיני. אם מעיני העדה נעשתה לשגגה (במדבר ט"ו כ"ד): ולהלן נאמר מעיני. גבי שאר מצות דכתיב ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו וגו' דקרא יתירא הוא דהו"ל למכתב ונעלם דבר ועשו הקהל וגו' וכן גבי עכו"ם הוי מצי למכתב אם מהעדה נעשתה וגו': מה מעיני האמור להלן. בשאר מצות: ב"ד. סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית דכתיב בהו עדת ישראל וכצ"ל: אף כאן. בעכו"ם אין חייבין אלא על הוראת ב"ד הגדול: להלן העלם דבר וכו'. דכתיב ונעלם

דבר

יכול אף זה כן ת"ל. מזבח קטרת הסמים לפני ה' ואין הכהן לפני ה': (יב) ואת כל דם הפר ישפך לרבות דם פר יום הכפורים לשפיכה. ישפך לא יטיף. ישפך ולא יזה. ישפך ולא יזרק. אל יסוד מזבח העולה לא על יסוד מזבח הפנימי. הלא דין הוא מזבח החיצון זכה במתן דמים ומזבח הפנימי זכה במתן דמים מה מזבח החיצון מקום מתן דם קרניו שם מתן דם יסודו אף מזבח הפנימי מקום דם קרניו שם מתן דם יסודו: (יג) כשהוא אומר בערה אל יסוד מזבח העולה שאין ת"ל אלא ללמד שאין יסוד לפנימי עצמו. וכשהוא אומר בנשיא אל יסוד מזבח העולה שאין ת"ל אם את שיריו לא קבל מזבח הפנימי שירי מזבח החיצון הוא מקבל. דבר אחר וכי יש יסוד לפנימי עצמו וא"כ למה נאמר אל יסוד מזבח העולה שיהא יסוד מזבח של עולה. אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד זה יסוד מערבי:

פרק ד.

(א) **ואת** כל חלב פר לרבות חלב פר יום הכפורים לשתי כליות וליותרת הכבד. החטאת לרבות שעירי ע"א לכל האמור בענין. ירים ממנו מן המחובר: (ב) כאשר יורם משור זבח השלמים וכי מה מפורש בזבח השלמים שאין מפורש כאן. אלא מה שלמים לשמן אף זה לשמו. מה שלמים מביאין שלום לעולם אף זה מביא שלום לעולם: (ג) או מה שלמים טעונים הפרש אליה אף זה יטען הפרש אליה ת"ל משור זבח לשלמי שור הקשתיו לא הקשתיו לשלמי כבש. ר' יהודה בן שמעון אומר מה שלמים מביאים שלום לעולם אף זה מביא שלום לעולם: (ד) או מה זבחי שלמי צבור דוחין את השבת ואת הטומאה אף זה ידחה את השבת ואת הטומאה ת"ל משור זבח לשלמי שור הקשתיו לא הקשתיו לשלמי כבש: (ה) והקטירם הכהן על מזבח העולה לא על מזבח הפנימי. הלא דין הוא מזבח החיצון זכה במתן דמים ומזבח הפנימי זכה במתן דמים. מה מזבח החיצון מקום דם קרניו שם הקטר חלביו. אף מזבח הפנימי מקום מתן דם קרניו שם הקטר חלביו: (ו) מה אני מקיים לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה בקדשין שלא זכה במתן דמן אבל קדשים שזכה במתן דמן הואיל וזכה במתן דמן יזכה בהקטר חלבם תלמוד לומר והקטירם הכהן על מזבח העולה לא על מזבח הפנימי:

פרק ה.

(א) **ואת** עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא. מלמד שהוא מוציאו כלו כשהוא שלם: (ב) יכול יוציאנו שלם וישרפנו שלם ת"ל ראשו וכרעיו. מה ראשו וכרעיו אמורים להלן ע"י נתוח אף כאן ע"י נתוח. או מה ראשו וכרעיו אמורין להלן ע"י הפשט אף כאן ע"י הפשט ת"ל וקרבו ופרשו: (ג) והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה חוץ לג' מחנות או יכול חוץ למחנה

ביאור

שאם חסר אחת מהן כאלו לא נתקן. שמים יתירא קדריש דמלי למכתב מזבח הקטורת: יכול אף זה כן. פי' בשעה שהוא מזה על הפרוכת יעמוד לפנים מן המזבח: ת"ל מזבח וכו' ואין הכהן לפני ד'. אלא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת באותו מקום שיהיה אח"כ בשעת מתן הקרנות והיינו שמרחוק היה מזה על הפרוכת ואם נגעו נגעו ואם לאו אין בכך כלום אלא שהיה מכוין כנגד הארון מבחוץ: (יב) ישפך לרבות וכו'. דמלת הפר יתירה דדמו היל"ל לזה אמרו שבא לרבות פר אחר שיהא שירי דמו נשפכין והוא פר יוה"כ: ולא אל יסוד מזבח הפנימי. שלא תאמר במקום מתן הקרנות יהיה שם שפיכת שיריו: אף מזבח הפנימי וכו'. ר"ל ולזה אתא קרא למעט שלא יותן על מזבח הפנימי: (יג). מזבח העולה שאין ת"ל. דהא אתקיש להדדי אלא ללמד שאין יסוד לפנימי עצמו והכי מדריש יסוד יהיה אל מזבח העולה ולא' אל מזבח הפנימי: אם את שיריו וכו'. דהיינו כשהוא זורק ומזה על קרנות מזבח הפנימי אפ"ה שיריו דוקא על מזבח החצון: דבר אחר. היינו קושיא אחריתא: שיהא יסוד למזבח של עולה. כל"ל כלומר הן תורת שפיכת שיריים ליסוד להלכות מזבח של עולה שיהיה המזבח טעון בעולה ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת שיריים אל היסוד אם נשאר בכלי לאחר שזרק ממנו שתי זריקות לשתי קרנות ישפכנו ליסוד ומשום דבעולה לא כתיבי שפיכת שיריים יצטרך למילף מהכא: זה יסוד מערבי. של מזבח שהוא כנגד פתח ההיכל:

פרק ד (א) ואת כל חלב פר. מלת פר יתירא דאת כל חלבו היל"ל: לשתי כליות וכו'. דחלבים כתיבי שם וזה לא הוזכר שם: לכל האמור בענין. היינו לחלבים ולכליות וליותרת. ולענין שיהא טעון הזאה על הפרוכת ועל מזבח הזהב דרשינן ליה לקמן מקרא אחרינא [דכתיב בפר העדה ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת ודרשינן כאשר עשה לפר זה פר כהן משיח החטאת לרבות שעירי ע"א ופרש"י [בזבחים פ"ד] אלו שעירי ע"א להביאן כדין פר העלם דבר לטעון הזאה על הפרוכת ועל מזבח הזהב]: מן המחובר. היינו שלא ינתח הקרבן קודם שיטול אימוריו אלא שיטול אותם בהיותו מחובר כולו: (ב) מה שלמים לשמן. כדאיתא בזבחים (דף ד') דעיקר דינא דלשמה כתיב בשלמים לענין שחיטה ולענין קבלה ולענין זריקה עי"ש במסקנא: (ג) ת"ל משור זבח. ולא כתיב כאשר יורם מזבח: ר' יהודה בן שמעון אומר מה שלמים וכו'. זה כבר נאמר מתחלה ועיקרו לא בא אלא לסיים או מה זבחי וכו': (ה) והלא דין הוא. שיקטיר על מזבח הפנימי ולזה אצטריך קרא:

פרק ה (ב) ה"ג ראשו וכרעיו ונאמר להלן ראש וכרעים כצ"ל. והיינו בעולה מה להלן ע"י ניתוח שכן כתוב שם מתחלה ונתח אותה לנתחיה: ת"ל וקרבו ופרשו. מפרש ביומא (דף סח) מה פרשו בקרבו אף בשרו בעורו כלומר עור הפר ובשרו איתקש לקרבו ופרשו מה פרשו מוציאו בקרבו ושורפו אף בשרו מוציאו

בשורו

לכל מצות לקרבנו למצות יחידית. נשיא יוכיח ששוה קרבנו לכל מצות לקרבנו ליום הכפורים ולא שוה קרבנו לכל מצות לקרבנו למצוה יחידית: (ג) אף אתה אל תתמה על המשיח שאע"פ ששוה קרבנו לכל מצות לקרבנו ליוה"כ לא ישוה קרבנו לכל מצות לקרבנו למצוה יחידית אלא לפי שנאמר והביא יכול יביא חלופין ת"ל פר פר הוא מביא ואינו מביא חלופין: (ד) וסמך ידו על ראש הפר לרבות פר יוה"כ לסמיכה. הלא דין הוא מה אם זה שאין טעון שני וידויין ואינו טעון אנא טעון סמיכה פר יום הכפורים שהוא טעון שני וידויין וטעון אנא אינו דין שיטעון סמיכה. לא אם אמרת בזה שהוא בא על עבירת מצוה ידועה תאמר בפר יום הכפורים שאין בא על עבירת מצוה ידועה הואיל ואין בא על עבירת מצוה ידועה לא יטען סמיכה ת"ל וסמך ידו על ראש הפר לרבות פר יום הכפורים לסמיכה. ושחט את הפר לפני ה' בצפון: (ה) ולקח נאמרה כאן לקיחה ונאמרה להלן לקיחה מה לקיחה אמורה להלן בכלי אף כאן בכלי: (ו) ולקח המשיח אין לי אלא המשוח בשמן המשחה המרובה בבגדים מנין ת"ל הכהן. אם סופנו לרבות כהן אחר מה ת"ל ולקח הכהן המשיח אלא מצוה שיקבל כהן משיח ואם קבל כהן אחר עבודתו כשרה: (ז) מדם הפר מדם הנפש לא מדם הבשר ולא מדם התמצית. מן הפר יקבל. והביא אותו כשר ולא פסול. אל אהל מועד למעט קרבנו למצוה יחידית שלא יתן מדמו על מזבח הזהב: (ח) וטבל לא המספג. וטבל והזה על כל הזייה טבילה. אצבעו נאמר כאן אצבעו ונאמר להלן אצבעו מה אצבעו אמורה להלן הימנית המיומנת שבימין אף אצבעו אמורה כאן הימנית המיומנת שבימין: (ט) בדם שיהא בדם כדי טבילה. והזה לא המטיף והזה לא הזורק. מן הדם מן הדם שבענין. שבע פעמים לא שבע טיפים. שבע פעמים שיהא מונה שבע פעמים לא אחת ושבע: (י) לפני ה' יכול על כל הבית ת"ל אל פני הפרכת או אל פני הפרכת יכול אל פני הפרכת כלה ת"ל הקדש מלמד שהוא מכוון כנגד הבדים: (יא) ונתן הכהן מן הדם. מן הדם שבענין. על קרן קרנות הרי שתים ולמטן הוא אומר על קרן קרנות הרי ארבע דברי רבי שמעון. ר' יהודה אומר אשר באהל מועד לרבות כל קרנות שבאהל מועד. מזבח הקטרת שיתחנך המזבח בקטרת. קטרת שתהא משל צבור. סמים שיהו סממניה לתוכה. לפני ה' מה ת"ל אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר הבא ביום הכפורים שהוא עומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה.

ב י א ו ר

כשעבר יכול ג"כ להביא שעירה וא"כ משיח שהשוה התורה קרבנו לכל מצות לקרבנו ליוה"כ שבשניהם הדין שמביא פר אינו דין שיכול להשוות קרבנו דהיינו שיהיה הרשות בידו להביא שעירה כמו למצוה יחידית שהיא ע"ז: נשיא יוכיח ששוה קרבנו וכו'. שעל חטאתו מביא שעיר כמו ביוה"כ ואפ"ה לא נתנה לו התורה רשות להביא שעירה כמו לקרבן של מצוה יחידית וא"כ לפ"ז לא צריך קרא למעוטי חליפין אלא לפי שנאמר והביא יכול שהוא ריבוי על חליפין ת"ל את הפר דהוא קרא יתירא דהא כתיב מתחלה והקריב וגו' פר אלא דשנה הכתוב לעכב וממילא אייתר והביא למה שדרש מתחלה אף לאחר יוה"כ: (ד) על ראש הפר לרבות וכו'. דעל ראשו הו"ל לומר ואמר הפר לרבות פר אחר שלו שהוא פר יוה"כ: שאין טעון שני וידויין. כ"א ווידוי אחד על עונו בשעת סמיכה: ואינו טעון אנא. שהוא דברי הוידוי שהיה אומר בוידוי יוה"כ: שני וידויין. אחד עליו ואחד עליו ועל אחיו הכהנים: וטעון אנא. דילפינן כפרה כפרה מחורב דכתיב אולי אכפרה בעד חטאתכם מה להלן באנא כו' [הכי איתא ביומא (לו)]: שאין בא וכו'. פר יוה"כ מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בסוף או שאין בה ידיעה בתחלה ובסוף: לפני ד' בצפון. ככל החטאות דדינן בצפון: (ה) נאמרה להלן לקיחה. פי' ויקח משה את הדם וישם באגנות מה להלן לקיחה בכלי והיינו קבלה: (ו) המרובה בבגדים מנין. דאע"פ דאינו מביא פר בהוראה כדמייתינן לעיל מ"מ כשר הוא לקבל הדם של פר כהן משיח ומן הדין כשר אפילו כהן הדיוט לזה אלא אינו בדין שיכפר הדיוט על כה"ג אלא כה"ג שכמותו: (ז) מדם הפר מדם הנפש. דהו"ל מדמו אלא אתא לאורויי שיהא הדם מעצם חיותו של הפר דהיינו כ"ז הקילוח: מן הפר יקבל. אתא למעוטי שנשפך על הרצפה ואספו. ועיין בזבחים (כה.) דיליף שם מקרא: והביא אותו כשר ולא פסול. היינו דההולכה צריך להיות ג"כ בכהן כשר: למעט קרבנו למצוה יחידית. היינו השעירה של ע"ז שמביאה כה"ג כשאר יחיד על מזבח החיצון לבד: (ח) לא המספג. שלא יקנח באצבעו בדופן המזרק אלא שיעשה דרך טבילה: על כל הזייה טבילה. ולא טבילה אחת לכל הזיות: ונאמר להלן. גבי לוג שמן של מצורע: מה אצבעו וכו' המיומנת שבימין. תרתי קאמר חדא שיהיה אצבעו המיומן ר"ל היותר רגיל במלאכות כולם והוא האצבע הסמוכה לגודל שהיא מזומנת לתשמיש האדם יותר משאר אצבעות והשני שיהי' מידו הימנית וזהו המיומנת שבימין ר"ל האצבע המיומן שביד ימין: (ט) שיהא בדם כדי טבילה. היינו כדי שיעור טבילה לכל שבע הזיות [מנחות דף ז: ע"ש]: והזה לא המטיף. פי' בהתזה ולא שיטיף אצבעו מאליו: והזה לא הזורק. פי' שלא יזרוק במזרק כדרך שעושה בעולה: מן הדם שבענין. דהיינו מן הדם שבמזרק ולא מן הדם הנשאר באצבע אחר הזאה: ולא שבע טיפין. שיהיו שבע הזאות שלמות מן הדם ולא שבע טיפין בלבד: לא אחת ושבע. כדרך שמונה ביוה"כ: (יא) מן הדם שבענין. היינו ממה שנשאר בכלי ולא ממה שנשאר באצבעו: על קרן קרנות. פי' הוי ליה למכתב קרן וכתיב קרנות הרי כאן שתים ולמטן בפר העלם דבר של צבור כתיב ג"כ קרנות ואיתקוש להדדי כדאיתא לקמן לומר שטעון נותן דמים על ארבע קרנות ור' יהודה נפקא ליה זה מדרשא אחריתא ועיין בהראב"ד ובק"א מאי בינייהו: שיתחנך המזבח בקטורת. כדאיתא במנחות [דף נ.] שאין מחנכין מזבח הזהב אלא בקטורת: שתהא משל צבור. ולאפוקי אם נתחנך בקטורת של יחיד כאלו לא נתחנך: שיהא סממניה לתוכה.

ואין מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים יביא פר לעצמו ת"ל אשר חטא. הא כיצד חטא לעצמו מביא לעצמו חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור:

פרק ג.

(א) **פר** יכול זקן תלמוד לומר בן אי בן יכול קטן ת"ל פר הא כיצד בן שלש א) כדברי חכמים. ר' מאיר אומר אף בני ארבע ובני חמש כשרין אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד: (ב) רבי יוסי הגלילי אומר מה ת"ל פר שני בן בקר תקח לחטאת אם ללמד שהן שנים והלא כבר נאמר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לה' א"כ למה נאמר ופר שני בן בקר תקח לחטאת בן ב' שנים: (ג) ר' אומר מה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת אם ללמד שהם שנים הרי כבר נאמר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לה' אם כן למה נאמר ופר שני בן בקר תקח לחטאת אלא לפי שנאמר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עלה לה'. יכול תקדום חטאת לעולה ב) בכ"מ ובכל מעשיה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת. אי ופר שני בן בקר לחטאת יכול תקדים עולה לחטאת בכל מעשיה ת"ל ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לה'. הא כיצד דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהיא מרצה אברי עולה קודמין לאימורי חטאת מפני שהן כליל לאישים: (ד) רבי שמעון אומר מה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת אם ללמד שהן שנים והלא כבר נאמר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לה' א"כ למה נאמר ופר שני תקח לחטאת שיכול שתהא נאכלת חטאת זו ת"ל ופר שני שני לעולה מה עולה לא נאכלת אף חטאת זו לא נאכלת: (ה) כיוצא בו אמר רבי יוסי הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות לאלהי ישראל פרים שנים עשר על כל ישראל אילים תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה צפירי חטאת שנים עשר הכל עולה לה' אפשר חטאת עולה אלא מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת. ר' יהודה אומר על ע"א הביאום: (ו) רבי שמעון אומר כל מקום שנאמר עגל בתורה כתם בן שנה שנאמר ועגל וכבש בני שנה בן בקר בן שתי שנים שנאמר קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל ג) תמים תמימים לעולה אף בשנים פר סתם בן שלש אף בני ארבע ובני חמש כשרים אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד:

פרשתא ג.

(א) **והביא** אף לאחר יום הכפורים פר פר הוא מביא ואינו מביא חלופין: (ב) הלא דין הוא מה אם היחיד שלא שוה קרבנו לכל מצות לקרבנו ליום הכפורים שוה קרבנו לכל מצות לקרבנו למצוה יחידית משיח ששוה קרבנו לכל מצות לקרבנו ליום הכפורים אינו דין שישוה קרבנו

הגהות הגר"א פרק ג הלכה א א) כדברי חכמים צ"ל כדברי ר"מ וחכמים אומרים כו': הלכה ג ב) בכל מקום ובכל מעשה תיבת בכל מקום מיותר: הלכה ו ג) תמים מיותר וצ"ל מה איל בן שתי שנים אף עגל בן בקר בן ב' שנים:

ביאור

מתכפר בכל כפרותיו עם הצבור שהרי טומאת מקדש וקדשיו צבור מתכפרין בשעירים ומשיח בפר ולא הושוו בכפרה אחת כדאיתא בשבועות [דף ב:]:

פרק ג. (א) פר יכול זקן. דהכי אשכחן קרא דכתיב ופר השני שבע שנים: אי בן יכול קטן. פי' בן שנתו או בן שנתים דהוא נמי נקרא עגל בן בקר: בן שלש כדברי חכמים. קסברי רבנן בעינן פר שהוא סמוך לבן בקר דהיינו שנה שלישית ולא יותר: ר"מ אומר וכו'. קסבר לא בעינן בפר שיהא סמוך לבן בקר דוקא אלא דמאז והלאה כשר אפילו בן ה' שנים. [והגר"א מהפך הגירסא שצ"ל בתחלה בן שלש כדברי ר"מ וחכמים אומרים אף בני ארבע וכו' ולדבריו מיושב הקושיא שהקשו התוספות מר"ה דף י' דר' מאיר אדר"מ]: (ב) מה ת"ל ופר שני וכו'. בפר הלוים בסדר בהעלותך: ופר שני. היינו שני בשנים: (ג) יכול תקדום חטאת לעולה בכל מעשיה. כצ"ל ותיבת בכל מקום מיותר [הגר"א] ופשוט: (ה) ר' יהודה אומר על ע"ז הביאום. לא פליגי מידי אלא טעמא קאמר מה טעם לא נאכלו מפני שהן שעירי ע"ז ושעירי ע"ז ילפינן לקמן שהן בשריפה אבל הא' דלוים הוראת שעה היתה [הראב"ד]: (ו) כל מקום שנאמר בתורה וכו'. כתב הראב"ד הא דקאמר כל מקום משום פר להודיה קחשיב ליה דאי משום עגל סתם ומשום עגל בן בקר לא אשכחן בכל התורה בר מהנך דקמייתי הכא וקמפרש בהו קרא יאפשר דמשום עגלה ערופה קחשיב דכתיב עגלת בקר וקאמר נמי דבעינן שתהא בת שתי שנים כדאיתא בריש מסכת פרה: עגל סתם. היינו שלא נאמר בו בן בקר: ואיל לעולה תמימים. כצ"ל [ותיבת תמים מיותר. הגר"א וכן מוכח בראב"ד]: אף בשנים. דמשמע דהקיש הכתוב העגל לאיל שיהיו שוים לגמרי אף בשנים ואיל בן שתי שנים הוא מדכתיב בעלמא כבש בן שנתו מכלל דאיל בן שתים הוא:

פרשתא ג. (א) והביא אף לאחר יוה"כ. קרא יתירא קדריש. דכתיב והביא את הפר אל פתח אוהל מועד דלא הוי צריך למכתביה אלא ללמד שאין יוה"כ מכפר על חייבי חטאות ואשמות וודאין כדאיתא בפרק בתרא דכריתות [כה:]: ואינו מביא חלופין. פי' יחיד בשאר מצות מביא כשבה ואם רצה להביא שעירה מביא כדכתיב קרא ומשוח נמי אע"ג דמביא פר יכול אם רצה להביא חליפין שעירה יביא ופר דקאמר רחמנא הוא למצוה בעלמא: (ב) אם היחיד שלא שוה וכו' לקרבנו ליוה"כ. שביוה"כ מביאין שעיר המשתלח לכפר משא"כ כל המצות בכל השנה לא יכול להביא שעיר ואפ"ה נתנה לו התורה רשות להשוות קרבנו לכל המצות להקרבן שצריך להביא על ע"ז דהיינו בע"ז צריך היחיד להביא שעירה כדכתיב בפרשה שלה [והיא נקראת מצוה יחידית שנאמרה שם עליה פרשה בפני עצמה] ולכל המצות

בעבר

יכול זה המלך ת"ל הכהן אי כהן יכול המרובה בבגדים ת"ל משיח ג) אי אף משיח על משיח מלחמה ת"ל המשיח שאין על גביו משיח. משיח יחטא מה ת"ל שיכול יביא על הקודמות ודין הוא מה אם הנשיא שהוא מביא על שגגת המעשה אינו מביא על הקודמות משיח שאין מביא על שגגת המעשה אינו דין שלא יביא על הקודמות. לא אם אמרת בנשיא שאין מביא חטאתו משעבר תאמר במשיח שהוא מביא חטאתו משעבר הואיל והוא מביא חטאתו משעבר יביא על הקודמות. ת"ל משיח יחטא כשיחטא והוא משיח לא כשיחטא ועודנו הדיוט: (ז) ר"ש אומר אם נודע לו עד שלא נתמנה ואחר כך נתמנה חייב. ואם משנתמנה נודע לו פטור. משיח יחטא יכול גזרה עליו שיחטא ת"ל אם יחטא כשיחטא:

פרק ב.

(א) **לאשמת** העם הרי משיח כציבור מה צבור אינו מביא אלא על העלם דבר ועם שגגת המעשה אף משיח לא יביא אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה. הלא דין הוא צבור מוצא מכלל היחיד ומשיח מוצא מכלל היחיד מה ציבור אינו מביא אלא על העלם דבר ועם שגגת המעשה אף משיח לא יביא אלא על העלם דבר ועם שגגת המעשה: (ב) או כלך לדרך הזו נשיא מוצא מכלל היחיד ומשיח מוצא מכלל היחיד. מה נשיא מביא על שגגת המעשה אף משיח יביא על שגגת המעשה: (ג) נראה למי דומה אם דומה לצבור נלמדנו מן הצבור ואם דומה לנשיא נלמדנו מן הנשיא. צבור בפר ואינו מביא אשם תלוי ומשיח בפר ואינו מביא אשם תלוי. מה צבור אינו מביא אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה אף משיח לא יביא אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה: (ד) אי כלך לדרך הזו נשיא מביא שעירה לע"א ומביא אשם ודאי ומשיח מביא שעירה לע"א ומביא אשם ודאי. מה נשיא מביא על שגגת המעשה אף משיח יביא על שגגת המעשה. ת"ל לאשמת העם הרי משיח כצבור ומה צבור אינו מביא אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה אף משיח לא יביא אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה: (ה) אי מה צבור אם הורו ועשו אחרים על פיהם חייבין יכול אף משיח אם הורה ועשו אחרים על פיו יהא חייב ת"ל אשר חטא על מה שחטא הוא מביא ואינו מביא על מה שחטאו אחרים: (ו) והקריב על חטאתו מלמד שהוא מביא חטאתו משעבר. הלא דין הוא מה אם הנשיא שהוא מביא על שגגת המעשה אינו מביא חטאתו משעבר משיח שאין מביא על שגגת המעשה אינו דין שלא יביא חטאתו משעבר ת"ל והקריב על חטאתו מלמד שהוא מביא חטאתו משעבר: (ז) יכול חטא עם הצבור יביא פר לעצמו ודין הוא נשיא מוצא מכלל הצבור ומשיח מוצא מכלל הצבור. מה נשיא חטא לעצמו מביא לעצמו חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור אף משיח חטא לעצמו מביא לעצמו חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור: (ח) לא אם אמרת בנשיא שמתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים. תאמר במשיח שאין מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים. הואיל

הגהות הגר"א הלכה ו ג) אי אף מ"ס וצ"ל אי כהן משיח יכול אף כהי' משיח מלחמה ת"ל המשיח שאין וכו':

ב י א ו ר

מדכתיב באשמות נפש למעט צבור: (ו) אי אף. ע"ס וצ"ל אי משיח יכול אף כהן משוח מלחמה: יחטא מה ת"ל. פי' לכתוב אם הכהן המשיח חטא כדכתיב בסיפא דקרא והקריב על חטאתו אשר חטא: שיכול יביא על הקודמות. פי' על מה שחטא קודם שנתמנה: ודין הוא. ר"ל שא"צ קרא לזה: אינו מביא על הקודמות. כדתנן ריש פ"ג דהוריות: בנשיא שאין מביא חטאתו משעבר. היינו כשעבר מגדולתו ואח"כ חטא הרי הוא כהדיוט משא"כ משיח שעבר ממשיחותו ואח"כ חטא מביא פר וכדאיתא כ"ז במשנה שם: (ז) ר"ש אומר וכו'. דהוא בעי חטא וידיעה בגוף אחד דוקא: ואח"כ נתמנה חייב. פי' כהדיוט: ואם משנתמנה וכו'. פטור מכלום דכהדיוט לא מייתי מפני שלא הודע לו עד שנתמנה וככהן לא מייתי מפני שחטא והוא הדיוט ולרבנן בתר חטא אזלינן ולא בתר ידיעה ואם חטא והוא הדיוט ואח"כ נתמנה ונודע לו מביא כהדיוט:
פרק ב (א) מה צבור וכו' העלם דבר ועם שגגת המעשה. דהיינו שנעלם דבר מב"ד בהוראה ועשו הקהל בשגגה על פיהם: אף משיח לא יביא אלא על העלם דבר וכו'. דהיינו שהורה מתחלה היתר לעצמו בשגגה ואח"כ עשה מעשה ע"פ היתר זה: צבור מוצא וכו'. שאין קרבנם שוה לשל יחיד וכן ג"כ במשיח: (ב) נשיא מוצא מכלל היחיד. שאין קרבנו שוה לשל יחיד וכן בנשיא: מה נשיא מביא על שגגת המעשה. לחוד: (ג) ואינו מביא אשם תלוי. פי' בפרשה אשם תלוי כתיב על שגגתו אשר שגג מי שחטאו בשגגה יצאו צבור שאין חטאם בשגגה אלא בהוראה: ומשיח בפר ואינו מביא אשם תלוי. במסכת הוריות [דף ז.] מתרץ אשם תלוי כדי נסבה דהא אכתי לא ברירא לן דין זה עד לבסוף דמסקינן דמשיח לא יביא אלא בהוראה: (ד) נשיא מביא שעירה לע"ז וכו' ומשיח מביא שעירה לע"ז. דכתיב בפרשת ע"ז ואם נפש אחד היחיד ואחד הנשיא ואחד המשיח במשמע: ומביא אשם ודאי. דכתיב באשם גזילות ואשם מעילות נפש ונשיא ומשיח בכלל נפש משא"כ צבור אינו נפש יחיד: (ה) ת"ל אשר חטא. דהוא יתירא דהא כתיב והקריב על חטאתו: (ו) והקריב על חטאתו וכו'. דהוא ג"כ יתר דהא כתיב מעיקרא אם הכהן המשיח יחטא: מלמד וכו' משעבר. היינו לאחר שהעבירוהו ממשיחותו הורה לעצמו וחטא בהוראתו מביא פר: הלא דין הוא. היינו שאם לא גילתה התורה היינו דנין ק"ו להיפך: אינו מביא חטאתו משעבר. לאחר שנסתלק ממשיחותו אם חטא דינו כהדיוט: (ז) יכול חטא עם הצבור יביא פר לעצמו. פי' שישב עם ב"ד והורה לצבור והלך היא בעצמו ועשה ע"פ ההוראה ואח"כ נודע להם שטעו יכול יביא פר בפני עצמו: (ח) תאמר במשיח. שאין

מתכפר

אחת ואחת מק"ו מה אם הנדה שאין בה תוצא֗ת הרבה וחטאות הרבה חייב על כל אחת ואחת שבת שיש בה תוצאות הרבה וחטאות הרבה אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת. אמרתי לו לא אם אמרת בנדה שיש בה שתי אזהרות שהוא מוזהר על הנדה והנדה מוזהרת עליו תאמר בשבת שאין בה אלא אזהרה אחת. אמר לי הבא על הקטנות יוכיח שאין בהן אלא אזהרה אחת וחייב על כל אחת ואחת. אמרתי לו לא אם אמרת בבא על הקטנות שאע"פ שאין בהן עכשו יש בהן לאחר זמן. תאמר בשבת שאין בה לא עכשיו ולא לאחר זמן. אמר לי הבא על הבהמה יוכיח ואמרתי לו הבהמה כשבת:

פרשתא ב.

(א) **נפש** בני ישראל הרי ציבור כיחיד מה יחיד אינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת אף ציבור לא יביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת: (ב) הלא דין הוא מה אם היחיד שהוא מביא על שגגת המעשה אינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת צבור שאין מביא על שגגת המעשה אינו דין שלא יביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. לא אם אמרת ביחיד שאין מביא חטאת על לא הודע תאמר בצבור שהוא מביא חטאת על לא הודע. משיח יוכיח שהוא מביא חטאת על לא הודע ואינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת: (ג) לא א"א במשיח שאין מביא חטאת על לא הודע במזבח החיצון תאמר בצבור שהוא מביא חטאת על לא הודע במזבח החיצון. הואיל והוא מביא חטאת על לא הודע על מזבח החיצון יביא על דבר שזדונו כרת ועל דבר שאין זדונו כרת ת"ל נפש בני ישראל הרי ציבור כיחיד. מה יחיד אינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת אף ציבור לא יביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת: (ד) הוא הדין למשיח הלא דין הוא מה אם היחיד שהוא מביא על שגגת המעשה אינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת א) משיח שאין מביא אלא על שגגת המעשה אינו דין שלא יביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. לא אם אמרת ביחיד שאין מביא חטאת על לא הודע תאמר במשיח שהוא מביא חטאת על לא הודע. צבור יוכיח שהוא מביא חטאת על לא הודע ואינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת: (ה) לא אם אמרת בציבור שאין מביא אשם ודאי תאמר במשיח שהוא מביא אשם ודאי. נשיא יוכיח שהוא מביא אשם ודאי ואינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. לא אם אמרת בנשיא שאין מביא חטאת על לא הודע תאמר במשיח שהוא מביא חטאת על לא הודע הואיל והוא מביא חטאת על לא הודע יביא על דבר שזדונו כרת ועל דבר שאין זדונו כרת ת"ל נפש אם הכהן המשיח הרי המשיח כיחיד מה יחיד אינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת אף משיח לא יביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת: (ו) משיח

הגהות הגר"א פרשתא ב הלכה ד א) משיח שאין מביא על שגגת כצ"ל ותיבת אלא מיותר:

ביאור

וכן לכל שבת ושבת: ומה אם הנדה. כשבא על ה' נשים נדות בהעלם אחד: שאין בה תוצאות הרבה. היינו שאין בה ענינים הרבה כשבת שיש בה אבות ותולדות ונדה אין בה רק איסור ביאה: וחטאות הרבה. היינו שאין בה הרבה מיני חטאת אבל בשבת לבד שיש לכל אב כמה תולדות יש כמה מיני אבות: אינו דין וכו'. מיהו מהך ק"ו לא מיפשט רק כשעשה מלאכה אחת בזדונות הרבה דחייב על כל שבת ושבת אבל בעשה בשבת אחת תולדות הרבה שמאב אחד לא מיפשט מנדה דהרי אין בנדה תולדות רק מסברא קאמר שחייב גם בזה חטאת על כל תולדה ותולדה: והנדה מוזהרת עליו. לפיכך חשובה כל ביאה להיות כחטא אחר: אזהרה אחת. שהרי הקטנה פטורה כשבעלה בנדתה: הבא על הבהמה יוכיח. שחייב על כל ביאה וביאה ואף דאין שייך עליה שם אזהרה כלל (ומה דהיא נהרגת הוא רק משום שלא יהא קלון לחוטא שלא יאמר זו היא שנכשל פלוני בה): בהמה כשבת. שאף בה מיבעי לי כמו לענין שבת:

פרשתא ב (א) נפש בני ישראל הרי הצבור וכו'. היינו מדכתיב דבר אל בני ישראל לאמר נפש וכו' הא נפש אבני ישראל קאי דכולל נמי צבור דאל"ה לא היה לו להזכיר כלל בני ישראל: מה יחיד אינו מביא וכו'. כדלעיל בפרשה א' הלכה ז': אף צבור. שטעו ב"ד להורות באיזה דבר וצבור עשו על פיהם: (ב) צבור שאינו מביא על שגגת מעשה. לבד דבעינן העלם דבר מב"ד עם שגגת מעשה דצבור: תאמר בצבור שמביאין חטאת על לא הודע. כגון שעירי הרגלים וראשי חדשים שמכפרין על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף: משיח יוכיח שהוא מביא וכו'. דהיינו פר יוה"כ שכה"ג מביא שהוא מכפר עליו על טומאת מקדש וקדשיו על לא הודע: ואינו מביא אלא על דבר וכו'. כדלקמן בסמוך ברייתא ה': (ג) לא אם אמרת במשיח שאינו מביא וכו', דפר כה"ג שהוא מכפר על לא הודע בפנים הוא: תאמר בצבור שהוא מביא וכו' במזבח החיצון. היינו מה שמביאין שעירי הרגלים ור"ח על מזבח החיצון וראינו שהתורה מרבה בו להביא חטאות אפשר שמרבה בו התורה לענין העלם דבר אף בדבר שאין בזדונו כרת: (ד) שאינו מביא על שגגת מעשה. כנ"ל. ור"ל על שגגת מעשה לחוד כ"א כשהוא שגג מתחלה בהוראה לעצמו ועשה אח"כ בשגגה ע"פ הוראתו וכדאיתא בריש פ"ב דהוריות: תאמר במשיח שהוא מביא וכו'. כגון בפר יוה"כ וכנ"ל: (ה) בצבור שאין מביא אשם ודאי. כגון אם טעו ב"ד בהוראה בדין מעילה ועשו הצבור שוגג על פיהם כדאיתא בהוריות דף ט' ופירש"י [illegible]

מדכתיב

תלמוד לומר ועשה אחת. הכיצד עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת. ג) רבי יוסי אומר ועשה אחת ועשה שני פעמים שהוא חייב אחת על כלם ופעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת: (ז) הכיצד מי שאין יודע עקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אע"פ שמענין אבות מלאכות עשה אינו חייב אלא חטאת אחת כל ימיו והיודע עקר שבת ועשה ואמר אין זו שבת אין זו שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת. והיודע שהוא שבת וטעה ואמר אין זו מלאכה אין זו מלאכה ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אם מענין אבות מלאכות עשה חייב על כל מלאכה ומלאכה ואם מעין מלאכה אחת חייב על כל העלם והעלם: (ח) אמר רבי עקיבא שאלתי את ר"ג ואת רבי יהושע באטליז של אמאום שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו בהעלם אחד מהו חייב אחת על כלם או אחת על כל אחת ואחת. אמרו לו לא שמענו אבל שמענו בבא על חמש נשים נדות בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחת ואחת ורואים אנו שהדברים ק"ו: (ט) ג) שאלו רבי עקיבא אבר המדולדל בבהמה מהו אמרו לו לא שמענו אבל שמענו באבר המדולדל באדם שהוא טהור וכך היו מוכי שחין שבירושלים עושין הולך לו ערב פסחים אצל הרופא וחותכו עד שהוא מניח בו כשערה ותוחבו בסירה ונמשך ממנו והלה עושה פסחו והרופא עושה פסחו ורואין אנו שהדברים ק"ו: (י) ד) ועוד שאלו ר"ע השוחט חמשה זבחין בחוץ בהעלם אחד מהו חייב אחת על כלם או אחת על כל אחת ואחת אמרו לו לא שמענו. א"ר יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחוין בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה ורואה אני שהדברים ק"ו: (יא) א"ר שמעון וכי מה ראייה האוכל לשוחט אלא כך שאלן באוכל נותר מחמשה זבחין בהעלם אחד מהו חייב אחת על כלם או אחת על כל אחד ואחד א"ל לא שמענו. א"ר יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחוין בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחד ואחד משום מעילה ורואה אני שהדברים ק"ו: (יב) א"ר עקיבא אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה א"ל השב א"ל לא אם אמרת במעילה שעשה בה את המאכיל כאוכל ואת המהנה כנהנה צרף את המעילה לזמן המרובה תאמר בנותר שאין בו אחת מכל אלו: (יג) א"ר עקיבא שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד מהו חייב אחת על כלם או אחת על כל אחת ואחת. אמר לי חייב על כל

הגהות הגר"א הלכה ו ג) ר' יוסי אומר ועשה אחת ועשה שני צ"ל הנה: הלכה ט ג) צ"ל ועוד שאלם ר"ע: הלכה י ד) צ"ל ועוד שאלם ר"ע:

ביאור

כותב וכו'. ולכן אפילו לא היה ע"י האותיות שם כלל כגון א' ס' דלא גרע מרושם בעלמא: (ו) ועשה שני. נ"ל ועשה הנה שכן איתא בגמרא וביאורו שפעמים נחשב הרבה מלאכות כמלאכה אחת ופעמים שהוא חייב על כל מלאכה ומלאכה ומבואר דיוקו מהמקרא בפרק כלל גדול (דף ע'): (ז) שאין יודע עיקר שבת. כסבור שאין שבת בתורה: שמענין אבות מלאכות עשה. ר"ל מאבות מלאכות חלוקות: כל ימיו. שהדא שגגה היא: חייב על כל שבת ושבת. חטאת אחת שהטעות היה בשבתות אף שעשה בכל שבת ושבת מלאכות הרבה דהדא שגגה היא בכל שבת: חייב על כל מלאכה ומלאכה. דכל חדא שגגה בפני עצמה היא: חייב על כל העלם. דהתולדה והאב נחשב לחדא אלא א"כ היה לו ידיעה ביניתיים: (ח) הבא על אחותו וכו'. בגמרא (כריתות דף ט"ו) מפרש דשאלתו היתה באחותו שהיא אחות אביו והיא גם אחות אמו (ומשכחת לה ברשיעא בר רשיעא עי"ש) ומיבעי ליה אי דיי במה שהם שמות מחולקין דיש על כל אחת לאו בפ"ע או בעינן שיהא גופין מחולקין: זו לא שמענו. כלומר זו של גוף אחד וג' לאוין לא שמענו אבל שמענו גופין חלוקין ולאו אחד ומק"ו נידון דאזלינן בתר שמות מחולקין אף על גב דאין גופין מחולקין דס"ל דזה עדיף טפי: (ט) ועוד שאלם רבי עקיבא. כצ"ל: אבר המדולדל. תלוש רובו ומעורה קצת: מהו. אם נחשוב אותו כאלו כבר נטל לגמרי ומטמא טומאת נבלה משום אבר מן החי: המדולדל באדם. שגם שם אם היה נתלש לגמרי מטמא כמת ומפני שלא נתלש לגמרי אמרו שהוא טהור וק"ו לענין בהמה דבלאו הכי: מוכי שחין עושין. שהיו רוצין שלא יהיה מאוס כרגל כאבר המדולדל אף שהוא עדיין חבור: כשערה. דאם היה הרופא חותכו לגמרי היה מטמא לרופא: ותוחבו. החולה בעצמו בסירה המחובר לקרקע או לכותל והחולה נשמט ממנו והוא מעצמו נשמט לגמרי ולא יצטרך ליגע בו: שהדברים ק"ו. ומה אדם שמטמא מחיים (כגון זב או מצורע) אבר המדולדל בו טהור ק"ו לבהמה: (י) המשה זבחים בחוץ. היינו ג"כ גופין מוחלקין בשם אחד ולא פשט ליה מה' נידות בהעלם אחד דחייב דאפשר דבהמות לא חשיב כ"כ בשם גופין (הראב"ד) ופשט ליה מק"ו דאם ה' תמחויין מזבח אחד חשיב ליה גופין מחולקין כ"ש בהמות חלוקות: (יא) וכי מאי ראיה מאוכל לשוחט. דמה לאוכל שכן נהנה מכל תמחוי ותמחוי הנאה מחודשת והשוב לחלק משא"כ בשוחט: (יב) המאכיל כאוכל. המאכיל הקדש לחבירו חייב כאוכלו בעצמו: והמהנה כנהנה. בדבר שאינו בר אכילה: לזמן מרובה. שאם נהנה בחצי פרוטה היום וחצי פרוטה לאחר זמן מצטרף לענין מעילה: שאין בו אחת מכל אלו. דבעינן דוקא שיאכל בעצמו ושיהא בו כזית בכדי אכילת פרס: (יג) בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת וכו'. שעשה הרבה תולדות שמאב אחד בשבת זו וחזר ועשה אותן התולדות עצמן בכל שבת ושבת שאה"כ והכל היה בהעלם אחד מה דינו ותרתי שאל ממנו א) אם כל התולדות שעשה בשבת אחת בהעלם א' מהשבו כאלו קצר וקצר בהעלם אחד וחייב רק חטאת אחת או דלמא דתולדות חלוקים הו"ל כאבות מחולקין וחייב על כל אחת ואחת. ב) שאל ממנו אם ימים שביניתיים בין שבת לשבת הויין כידיעה וחייב על כל שבת ושבת לבד או דלמא מדהיה הכל בהעלם אחד מחייב על כל השבתות רק חטאת אחת: א"ל חייב על כל אחת. פשט ליה תרוייהו לחומרא דחייב על כל תולדה ותולדה שעשה חטאת לבד

וכן

חמותו ואם חמיו: (יא) וכשהוא אומר מכל מצות ה' לרבות נערה מאורסה והמחלל את השבת. אלא שיש בנערה מאורסה מה שאין בשבת ובשבת מה שאין בנערה מאורשה. נערה מאורשה יש לה היתר והשבת אין לה היתר. השבת הותרה מכללה נערה מאורשה לא הותרה מכללה: (יב) וכשהוא אומר מכל מצות ה' לרבות אשת איש והנדה. אלא שיש באשת איש מה שאין בנדה ובנדה מה שאין באשת איש. אשת איש חייבין עליה מיתות ב"ד והנדה אין חייבין עליה מיתות ב"ד. אשת איש מותרת לבעלה והנדה אסורה לכל אדם: (יג) וכשהוא אומר מכל מצות ה' לרבות אשת אחיו ואשת אחי אביו. אלא שיש באשת אחיו מה שאין באשת אחי אביו ובאשת אחי אביו מה שאין באשת אחיו. אשת אחיו אם יש לו בנים אסורה אין לו בנים מותרת. ואשת אחי אביו בין שיש לו בנים ובן שאין לו בנים אסורה. אשת אחיו עשה בה אח מן האם כאח מן האב ואשת אחי אביו לא עשה בה אח מן האם כאח מן האב: (יד) וכשהוא אומר מכל מצות ה' לרבות אחותו ואחות אביו ואחות אמו שלא היה להם שעת היתר כע"א. וכשהוא אומר מכל מצות ה' לרבות אחות אשתו:

פרק א.

(א) **אחר** שריבינו דברים שהן כע"א ודברים שאינן כע"א ולמה נאמר ע"א מעתה אלא מה ע"א מיוחדת מעשה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כל מעשה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת: (ב) או מה ע"א מיוחדת וחייבים עליה מיתת ב"ד אף אינו מרבה אלא את מחוייבים מיתת ב"ד. הא מה אני מרבה את המקלל אביו ואמו המסית והמדיח והמכשף ונביא השקר והעדים הזוממין תלמוד לומר ועשה. יצאו אלו שאין בהם מעשה: (ג) אוציא את אלו שאין בהן מעשה ולא אוציא את המכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא על פי בית דין ובן סורר ומורה והרוצח א) ת"ל תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה הרי כל העושה בשגגה כעבודת אלילים מה עבודת אלילים מיוחדת מעשה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כל מעשה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת: (ד) ועשה אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג את כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה תלמוד לומר מאחת. אי מאחת יכול אפילו כתב אות אחת אפילו ארג חוט אחד אפילו עשה בית אחד בנפה ובכברה תלמוד לומר ועשה אחת. הכיצד עד שיכתוב שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל ונח מנחור ודן מדניאל וגד מגדיאל: (ה) רבי יהודה אומר אפילו כתב שתי אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח א"ר יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא איננו חייב אלא משום רושם שכן רושמין על קרשי המשכן לידע אי זהו בן זוגו לפיכך אם שרט שריטה אחת על שני נסרין או שתי שריטות על נסר אחד חייב: (ו) רבי שמעון אומר ועשה אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג את כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה ת"ל מאחת. אי מאחת יכול אפילו כתב אות אחת אפילו ארג חוט אחד אפילו עשה בית אחד בנפה ובכברה

הגהות הגר"א פרק א הלכה ג א) ת"ל וכו' עד בשגגה צ"ל בשגגה ונכרתה

ביאור

אף על פי כן לא כללן יחד לפי שאלו כתובין בתורה בפירוש ואם חמותו ואם חמיו מדרשא אתו כדאיתא בסנהדרין באלו הן הנשרפין ונקט חמותו אף דכתיב בקרא משום דהיא המקור אשר ממנו בא האיסור לאם חמותו: (יא) לרבות נערה המאורסה וכו'. דאע"ג דאלו בסקילה כע"ז מ"מ הם קלות שיש היתר להן לנערה המאורסה יש לה היתר ע"י גט ומיתת הבעל ושבת יש לה היתר במקדש: יש לה היתר. לגמרי ע"י גט ומיתת הבעל אבל שבת אין לה היתר עולמית: הותרה מכללה. דשבת מותר בהקרבת תמידין ומוספין אבל נערה מאורסה שהוא בחיי בעלה לא הותרה כלל: (יב) לרבות אשת איש והנדה. דאלו קילי טפי דאינם בסקילה ועוד דא"א אע"ג דאסורה לכל אדם מותרת לבעלה ונערה מאורסה אסורה גם לבעלה עד שתכנס לחופה ושבת נמי אסורה לכל אדם חוץ מעבודת בהמ"ק ונדה קילא נ"כ מתרווייהו דאין בה מיתת ב"ד ויש לה היתר אחר איסורה: (יג) לרבות אשת אחיו ואשת אחי אביו. דהני קילי מא"א ונדה דאלו מותרות לכל אדם חוץ מן הקרובים: (יד) לרבות אחותו וכו'. דקילי טפי מן אשת אחיו ואשת אחי אביו לפי שהם עכ"פ יש בהם מיתת ב"ד בחיי אוסרן ונאסרו אז לכל אדם משא"כ באלו: לרבות אחות אשתו, דקילי מכל הנך לפי שהיא מותרת אף לו במיתת אשתו:

פרק א (א) אחר שריבינו וכו'. היינו אחר שריבתה התורה הרבה דברים שאינן דומין לע"ז בפרטיהן ואעפ"כ חייבה להן חטאת בשגגה א"כ למה כתבה התורה תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה אלא שגגת ע"ז ע"כ לענין זה דמה ע"ז מיוחדת וכו': (ב) או מה ע"ז וכו'. ר"ל דמרבינן לעיל אף חייבי כריתות לבד אף שאין בהן מיתת ב"ד אימא דהאיקש אתא לרבות רק מיתת ב"ד לבד: (ג) ת"ל תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה ונכרתה כצ"ל [הגר"א] והיינו הכתוב שאחר זה והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' ונכרתה ובא להורות לנו דמה דמרבינן מתורה אחת היינו דבר שחייבין על זדונו כרת או חייבין על שגגתו חטאת משא"כ באלו אין בזדונו כרת אלא כשהיה בהן התראה חייב מיתת ב"ד: (ד) ועשה אחת. פי' אילו כתיב ועשה אחת יכול וכו': ת"ל ועשה אחת. היינו בשאר הפרשיות לבד שבהן המשיח: (ה) וכי משום

טתב

בשעיר מה שאין בשעירה ובשעירה מה שאין בשעיר. שעיר נתרבה בצבור ושעירה לא נתרבה בצבור. שעירה נתרבה בע"א ושעיר לא נתרבה בע"א. הא לפי שיש בשעיר מה שאין בשעירה ובשעירה מה שאין בשעיר צריך לומר בשגגה בשעיר וצריך לומר בשגגה בשעירה: (ה) מצות ה' ולא מצות המלך ולא מצות ב"ד. מכל מצות ה' ולא כל מצות ה' פרט לשמיעת קול ולבטוי שפתים ולטומאת מקדש וקדשיו: (ו) מצות ה' שומע אני עשה ולא תעשה ת"ל אשר לא תעשינה. אוציא מצות עשה הקלה ולא אוציא מצות עשה החמורה ת"ל אשר לא תעשינה. אוציא את מצות שאין חייבין עליהן כרת ולא אוציא את הפסח ואת המילה שחייבין עליהם כרת ת"ל אשר לא תעשינה. אוציא את הפסח שאין תדיר ולא אוציא את המילה שהיא תדירה תלמוד לומר אשר לא תעשינה. או יכול שאני מוציא את מצות עשה שבנדה ת"ל מכל מצות ה' ריבה מה ראית להוציא את כל המצות ולהביא מצות עשה שבנדה אחר שריבה הכתוב ומיעט מפני מה אני מוציא את כל המצות שאין בהן בלא תעשה ומביא את מצות עשה שבנדה שיש בה בלא תעשה: (ז) אשר לא תעשינה יכול דברים שזדונן כרת ודברים שאין זדונן כרת ת"ל תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה הרי כל העושה בשגגה כעבודת אלילים מה עבודת אלילים מיוחדת מעשה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתו חטאת אף כל מעשה שחייבין על זדונו כ"ת ועל שגגתו חטאת: (ח) או דבר שאתה לומדו בדרך אחת אתה לומדו בכל דרכין שיש בו מה עבודת אלילים מיוחדת שמשנאסרה לא הותרה ולא הותרה מכללה וחייבים עליה מיתת ב"ד ואיסורה נוהג בבני נח כישראל אף אני איני מרבה אלא כיוצא בה ומה אני מרבה את משכב זכור והבהמה שמשנאסרו לא הותרו ולא הותרו מכללן וחייבין עליהן מיתת בית דין ואיסורן נוהג בבני נח כישראל. אלא שיש בזכור מה שאין בבהמה ובבהמה מה שאין בזכור. הזכור בין במינו בין שלא במינו אסור והבהמה במינה מותרת ושלא במינה אסורה. הזכור לא עשה בו את הקטן כגדול והבהמה עשה בה את הקטנה כגדולה: (ט) וכשהוא אומר מכל מצות ה' לרבות את האם ואת אשת אב ואת הכלה שהן בסקילה כעבודת אלילים ומוסף עליהם בתו ובת בתו ובת בנו: (י) וכשהוא אומר מכל מצות ה' לרבות בת אשתו ובת בתה ובת בנה שמשנאסרו לא הותרו כעבודת אלילים ומוסף עליהם חמותו ואם

ב י א ו ר

דהיינו שעירת יחיד ור"ל שנלמוד אחד מחבירו: שעיר נתרבה בצבור. במוספי ר"ח ושל מועדות ושל יה"כ ובע"א דמביא בכולם שעיר משא"כ בשעירה ולהכי אילו לא נכתב בשגגה לגבי שעיר למעוטי זדון לא הייתי יכול ללמוד משעירה דמה לשעירה שאין כפרתה מרובה שאין לה כח לכפר בצבור תאמר בשעיר שכן כפרת הצבור על ידו: נתרבה בע"ז. ביחיד שכל יחיד שחטא בע"ז מביא שעירה בין נשיא או הדיוט או כה"ג הכל שוים בהבאת שעירה ולזה אינו יכול ללמוד משעיר דמה לשעיר שאין כהו גדול בע"א שהיא עבירה חמורה ולזה אין לו כח לכפר על הזדון כשאר מצות משא"כ בשעירה: (ה) ולא מצות המלך וכו'. דאם המלך ציוהו לעשות דבר ועבר בשגגה אינו חייב קרבן אף דהעובר על דבריו חייב מיתה וכן ב"ד אף דהעובר על דבריהם חייב מיתה בידי שמים: פרט לשמיעת קול וכו'. דעל אלו כולם אין מביאין קרבן קבוע אלא קרבן עולה ויורד ומשיח כהדיוט בזה לכל דבריו: (ו) שומע אני עשה ולא תעשה. שבין אם עבר על עשה שבתורה שלא עשה אותה או שעבר על ל"ת ת"ל אשר לא תעשינה דוקא על ל"ת ולא על עשה: החמורה. כגון ונתצתם את מזבחותם האמור בע"ז החמורה: ת"ל אשר לא תעשינה וכו'. היינו מדכתיב ארבעה פעמים אשר לא תעשינה במשיח ובצבור ובנשיא וביחיד אתא למעוטי. מ"ע הקלה ומ"ע החמורה ופסח ומילה: מצות עשה שבנדה. שצריך לפרוש מן הנדה סמוך לווסתה דכתיב והזרתם את בני ישראל מטומאתם וסמיך ליה והדוה בנדתה ועבר ע"ז בשגגה ולא פירש. ונטמאה: שיש בה בלא תעשה. דכתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב: (ז) ת"ל תורה אחת וכו'. בפרשת ע"ז דכתיב שם כי דבר ד' בזה וזו דיבור ראשון של אנכי ולא יהיה לך: מעשה שחייבין על זדונה כרת. דכתיב שם והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה: ועל שגגתו חטאת. דצבור מביאין שעיר לחטאת [מלבד פר לעולה] ויחיד מביא שם שעירה לחטאת: אף כל מעשה שחייבין על זדונו כרת. הוא אשר יביא על שגגתו חטאת ולא על מה שאין בו כרת: (ח) או דבר וכו'. ר"ל אתה לומדו מע"ז צריך אתה ללמוד בכל הפרטים שיהיה דומה לו: שמשנאסרה לא הותרה. פי' שאין היתר לאיסורה כמו שתמצא בנדה לאחר נדותה ע"י טבילה ובאשת איש ונערה המאורסה ע"י גט: ואיסורן נוהג בבני נח. דמצווין על ע"ז כישראל ולאפוקי מקצת עריות שאין נוהגות בבני נח: אלא שיש בזכור וכו'. כלומר אע"פ שרבינו את שתיהן מ"מ אינן דומין זה לזה ובכל זה כיון שיש בהן הדרכים הללו הנמצאים בע"ז רבינו שתיהן: הזכור בין במינו וכו'. במינו ישראל על ישראל שלא במינו ישראל על נכרי או נכרי על ישראל: בהמה במינה. כגון סוס על סוסיא שלא במינה כגון סוס על חמורה אע"פ שאינו אדם וכ"ש בהמה עם אדם: את הקטן כגדול. פי' לא עשו משכב קטן שאינו בן תשע כגדול דמקשינן משכב לשוכב: את הקטנה. הנרבעת קטנה כגדולה: (ט) כשהוא אומר מכל מצות ד' וכו'. הנה שבעה פעמים דרשי בתו"כ קרא דמכל מצות ד' ולא תמצא אותו זולת ג' פעמים והוא במשיח ובצבור ובנשיא. וביחיד לא כתב מכל אלא אחת ממצות ד' אכן כיון שמצות כתיב ד' פעמים הוו להו ד' ריבויים ושלשה מכל הוו להו ז' ורבוינה מרבים היותר חמור והיותר דומה לע"ז ואח"כ מרבים היותר קל ובלתי דומה כי כל עוד שמוסיף ברבוי נוסיף היותר קל: לרבות את האם ואשת אב והכלה. שיש להן כל הפרטים שבעכו"ם אלא שבאשת אב וכלתו אין איסורן נוהג בבני נח. ואם אע"ג דאסורה לב"נ אפשר משום דהותרה לאחרים ולא דמיא לע"ז: ומוסף עליהם בתו וכו'. ונחית חד דרגא שהיא בשריפה ולא בסקילה כע"ז ומ"מ נוכל לרבותם מפני שאר פרטים יש בה כע"ז: (י) שמשנאסרו לא הותרו. לא בגט ולא במיתת אשתו ואע"פ שאינם שארו כאמו ואשת אב וכלתו ועוד שיש להן היתר אצל אחרים משא"כ בע"ז: מוסיף עליהם חמותו ואם חמיו. אע"ג דאלו שוו בכל מילי ולא נחתי דרגא מבת אשתו ובת בתה

אף

שיכול יתמעט מכלם. ודין הוא מה מצינו בבן הצאן שנתרבה באליה נתרבה בכלם אבל בן העז הואיל ונתמעט באליה יתמעט מכלם בן הבקר יוכיח שנתמעט באליה ונתרבה בכלם: (ג) לא אם אמרת בבן הבקר שנתרבה בנסכין תאמר בבן העז שנתמעט בנסכין הואיל ונתמעט בנסכין יתמעט מכלם ת"ל את החלב המכסה את הקרב ואת החלב אשר על הקרב ואת שתי הכליות וגומר לרבות את כלם: (ד) והקטירם כלם כאחת לחם אשה לריח ניחוח כל חלב לה' לחייב על חלב מעילה: (ה) משם רבי ישמעאל אמרו והרי הוא אומר אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמם תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר למדנו לבכור שהוא טעון דמים וחלבים למזבח. למעשר ולפסח מנין. כשהוא אומר ודם זבחיך ישפך על מזבח יי' אלהיך ב) והבשר תאכל שיכול אין לי אלא דמן חלבן מנין ת"ל כל חלב לה': (ו) חקת עולם לבית העולמים. לדורותיכם שינהוג הדבר לדורות. בכל מושבותיכם בארץ ובחוצה לארץ כל חלב וכל דם לא תאכלו. רבי יהודה אומר ג) חלב ודם ד) הקיש החלב לדם מה חלב בשני לאוין אף הדם בשני לאוין וחכ"א אין בו אלא אזהרה אחת: (ז) יכול אף דם פסולי המוקדשים יהו חייבים עליהם משום שני לאוין ת"ל רק הדם לא תאכלו אין בהן אלא אזהרה אחת. אין לי אלא דמן חלבן מנין ת"ל חלב ודם הקיש חלב לדם מה הדם בלאו אחד אף החלב בלאו אחד: (ח) ה) שמתוך שיצא הבכור מכלל פסולי המוקדשין יכול יהו חייבין על דמו משם שני לאוין ת"ל רק את דמו לא תאכלו אין בו אלא אזהרה אחת אין לי אלא דמו חלבו מנין ת"ל חלב ודם הקיש החלב לדם מה הדם בלאו אחד אף החלב בלאו אחד:

חסלת מגלתא ראשונה דאית בה ט"ו פרשיות ועשרים פרקים:

סליק דיבורא דנדבה ונתחיל דבורא דחטאות:

פרשתא א.

(א) א) **נפש** כי תחטא. בני ישראל מביאין חטאת ואין הע"א מביאין חטאת. ואין צ"ל מצוה שלא נצטוו עליהם בני נח אלא אף מצוה שנצטוו עליהם ב) בני נח ואין מביאין עליהם חטאת. בני ישראל אין לי אלא בני ישראל ומנין לרבות את הגרים ואת העבדים תלמוד לומר נפש כי תחטא: (ב) בשגגה על השגגה הוא מביא ואינו מביא על הזדון. הלא דין הוא מה אם ע"א החמורה לא עשה בה את הזדון כשגגה מצות הקלות אינו דין שלא נעשה בהן את הזדון כשגגה הין אם הונח זדונה של ע"א ליום הכפורים שהיא חמורה יונח זדונן של מצות ליום הכפורים שהן קלות אלא יביא חטאת ויכפר מיד ת"ל כי תחטא בשגגה על השגגה הוא מביא אינו מביא על הזדון: (ג) ק"ו לע"א מעתה מה אם מצות הקלות הונח זדונן ליום הכפורים ע"א החמורה אינו דין שיונח זדונה ליום הכפורים. הין אם הקלתה במצות הקלות נקל בע"א החמורה אלא יביא חטאת מיד ותתלה לו עד יום הכפורים ת"ל בשגגה במצוה בשגגה בע"א: (ד) מה ת"ל בשגגה בשעיר ומה ת"ל בשגגה בשעירה לפי שיש

הגהות הגר"א **הלכה ה** ג) והבשר תאכל שיכול מיותר: **הלכה ו** ג) חלב ודם מיותר: ד) הקיש הדם לחלב כצ"ל: **הלכה ח** ה) שמתוך שיצא. צ"ל מתוך: **סליק דיבורא דנדבה**
פרשתא א הלכה א א) נפש כי תחטא מ"ס וצ"ל דבר אל בני ישראל בני ישראל מביאין חטאת וכו': ב) בני נח אין כצ"ל:

ב י א ו ר

האימורין כאן אחר שכבר אמר בבקר ובצאן: (ד) כולם כאחת. שלא יפסיק בהקרבתם: לחייב על חלב מעילה. פי' אע"פ שאין מעילה בקדשים קלים דלא קרינן בהו קדשי ד' אבל בחלב מועלין דהא כתיב כל חלב לד': (ו) לבית העולמים. דקרא דקודם כתיב לפני אוהל מועד ואשמועינן דה"ה במקדש צריך להקטיר החלב לד': לדורותיכם וכו'. השתא מהדר הקרא על איסור חלב דכתיב בתריה: מה חלב בשני לאוין. הדא הא ואידך כל חלב שור וכשב ועז דכתיב בפרשה צו [ועיין בכריתות דף ד:]: (ז) יכול אף דם וכו'. סיומא דדברי ר' יהודה היא: משום שני לאוין. לאו דדם ולאו דזר האוכל קדשים: אף החלב בלאו אחד, היינו שאין בו רק איסור חלב ולא לאו דזרות: (ח) מכלל פסולי המוקדשין. שהוא נאכל במומו ואין לו פדיון: משום שני לאוין. דהיינו גם משום לאו דזרות: אף החלב בלאו אחד. היינו לאפוקי לאו דזרות:
פרשתא א (א) נ"ל דבר אל בני ישראל נפש כי תחטא: בני נח אין מביאין כנ"ל: (ב) ומה אם עכו"ם החמורה. שהיה בדין שלא יפאר בעונו אלא יבוקש לו תקנה כשעשה תשובה עכ"ז לא עשה בה את הזדון כשגגה דהא כתיב בפרשה שלח ואם נפש אחת תחטא בשגגה: מצות הקלות. והם המצות שחייבין על זדונן כרת דקלות נינהו לגבי ע"ז אינו דין וכו' וא"כ למה הוצרך קרא למעט זדון: הן. ר"ל אמת שע"ז יש לה חומר אבל בזה נופא יש לסתור הק"ו שלך: אם הונח זדונה של ע"ז. שלא התרו בו ליוה"כ מפני שהיא חמורה וע"כ לא יספיק לכפר עליה קרבן חטאת אלא ימתין עד יוה"כ: (ג) ק"ו לע"א מעתה. ר"ל א"כ למה הוצרך הכתוב למעט זדון בע"ז: הונח זדונן ליוה"כ. ולא יוכל להתכפר בקרבן: הן. אמת שע"ז חמורה ולא תוכל להתכפר בקרבן אבל עכ"פ יביא קרבן שיהיה תלוי לו העון עד יוה"כ משא"כ בשאר מצות אין העון חמור כל כך לירא ממנו ביני וביני שיהיה צריך לתלות: (ד) בשעיר. דהיינו שעיר נשיא: בשעירה.

שכשרו לבא כל מין זכרים וכל מין נקבות. המעשר יוכיח שכשר לבא כל מין זכרים וכל מין נקבות ולא כשר לבא טומטום ואנדרוגינוס. לא אם אמרת במעשר שהוא אחד מעשרה תאמר בשלמים שהן אחד מאחד הואיל והן אחד מאחד יכשרו לבא טומטום ואנדרוגינוס ת"ל זכר או נקבה הזכר ודאי והנקבה ודאי לא טומטום ואנדרוגינוס: (ד) כשב ולמה נאמר כשב לרבות את הפסח לאליה וכשהוא אומר אם כשב לרבות פסח שעובר זמנו ושלמים באין מחמת הפסח לכל מצות שלמים שיטענו סמיכה ונסכין ותנופת חזה ושוק. שיכול הואיל ומה אם אביו אינו טעון סמיכה ונסכין ותנופת חזה ושוק הבאים מכחו אינו דין שלא יטענו סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק. וכשהוא אומר אם כשב לרבות פסח שעבר זמנו א) חלב ושלמים הבאין מחמת הפסח לכל מצות שלמים שיטענו סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק אבל אינן נאכלין אלא ליום ולילה כתחלת הקדשן. בן עזאי אומר אינן נאכלין אלא בלילה ואינן נאכלין אלא צלי: (ה) הוא היחיד מביא שלמים נדבה ואין הצבור מביא שלמים נדבה. אם תאמר כבר מיעטתים מבן הבקר שיכול לא יביא צבור מן הבקר שלמים נדבה שכן אינו מביא כיוצא בהם חובה אבל יביא צבור מבן הצאן שלמים נדבה שכן הוא מביא כיוצא בהן חובה ת"ל הוא. היחיד מביא שלמים נדבה ואין הצבור מביא שלמים נדבה:

פרק יט.

(א) **והקריב** מזבח אע"פ ששחטן שלא לשמו. שלמים אע"פ שלא סמך עליהם. אשה לשם אישים. לה' לשם מי שעשה את העולם: (ב) חלבו האליה להביא את החלב הסמוך לאליה זה החלב שבין הפקוקלות דברי ר"ע ר' יהודה אומר חלבו האליה הקיש החלב לאליה מה החלב בשני לאוים אף אליה בשני לאוים: (ג) אליה יכול יקיים בה מצות אליה ת"ל תמימה אי תמימה יכול ישלנה עם השדרה ת"ל לעומת העצה אי לעומת העצה יכול לא יכנס לפנים מן העצה ת"ל יסירנה יכנס לפנים מן העצה: (ד) את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב מה ת"ל שיכול יתרבה בחלב דפנות. ודין הוא מה אם בן הבקר שנתרבה בנסכים נתמעט בחלב דפנות בן הצאן שנתמעט בנסכין אינו דין שיתמעט בחלב דפנות. לא אם אמרת בבן הבקר שנתמעט באליה תאמר בבן הצאן שנתרבה באליה הואיל ונתרבה באליה יתרבה בחלב דפנות. ת"ל את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב ואת שתי הכליות וגו' אין לך אלא מה שאמור בענין משום רבי ישמעאל אמרו לפי שיצא לידון בדבר החדש החזירו הכתוב לכללו: (ה) והקטירו שלא יערב חלבים בחלבים לחם אשה לה' לימד על החלבים שהן קרוין לחם:

פרק כ.

(א) א) **ואם** עז קרבנו הפסיק הענין שלא תהא העז טעונה אליה: (ב) והקריב ממנו מן המחובר. קרבנו אשה לה' את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב מה ת"ל

הגהות הגר"א פרק יח הלכה ד א) חלב מיותר: פרק כ הלכה א א) ואם עז קרבנו. תיבת קרבנו מיותר:

ב י א ו ר

כבש משמע תרוייהו: (ג) כל מין זכרים. דלא מצינו חטאת זכר אלא שעיר נשיא ופר העדה ופר כהן משיח: וכל מין נקבות. דהטאת יחיד אינה באה רק כשבה או שעירה: ולא כשר לבוא וכו'. דילפינן מעשר מבכור העברה העברה ובבכור כתיב הזכרים למעוטי טומטום ואנדרוגינוס: שהוא אחד מעשרה. שאינו חייב בו אלא כשיהיה לו עשרה ולזה דין הוא שיקח היותר טוב זכר ודאי ונקבה ודאית משא"כ בשלמים אם נדר להביאו אף שאין לו אלא אחד חייב להביאו ולכן לא נחמיר עליו כ"כ ויכול להביא אף הספק: (ד) למה נאמר כשב. דכיון דכתיב לעיל מניה ואם מן הצאן קרבנו וכפרשה שתחתיה כתיב ואם מן העז קרבנו נכלל דעד השתא בכבש מיירי: לרבות פסח. שבא מן הכבש שתקרב אליתו עם שאר אימורין: ושלמים הבאין מחמת פסח. כגון תמורת פסח או שנתכפרו בעליו באחר [תוספות בזבחים פ"ק]: ומה אם אביו. היינו פסח שבאין מכחו: פסח שעבר זמנו ושלמים כצ"ל: כתחלת הקדשן דהיינו הפסח: (ה) הוא. מלה יתירה היא דהו"ל למכתב אם כשב מקריב ולזה אמר דבא להורות דוקא הוא היחיד מקריב נדבה ולא הציבור: שכן הוא מביא וכו'. והם שלמי כבשי עצרת וכיון דמביאין צבור מהן חובה הו"ל שיביאו מהן נ"כ נדבה:

פרק יט (ב) חלבו האליה. א"א לפרש חלב האליה דאליה קריבה כולה ולא חלבה לבד לזה אמר ר"ע חלב הסמוך לאליה: מה חלב בשני לאוין. כל חלב וכל דם לא תאכלו וכל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו: אף אליה וכו'. פי' מאן דאכל אליה של מוקדשין עובר בשני לאוין של אוכל חלב: (ג) מצות אליה. ר"ל שיחתוך במלוא האליה לבד: ת"ל תמימה. משמע דמה שמחובר להאליה נ"כ יחתוך: עם השדרה. שחוליות השדרה מדובק לאליה: העצה. היינו נגד מקום שהכליות יועצות: ת"ל יסירנה. שהוא יתר דכיון שמקטירו פשיטא שיסירו אלא בא לרבות הסרה אחרת שיכנס לפנים מן העצה והוא כמו זרת למעלה מן האליה והראב"ד אמר שחוליה אחת מן השדרה יטול: (ד) מה ת"ל. היינו למה לא נלמד בלאו מבן הבקר: לידון בדבר החדש. היינו באליה: (ה) לימד על החלבים וכו'. וכנ"ל סוף פרק י"ז:

פרק כ (א) הפסיק הענין. בפרשה בפני עצמו אף שהוא נ"כ בכלל צאן: (ב) מן המחובר. שיטול את האימורין בהיותם מחוברים לשה לאפוקי שלא ינתח הבשר מקודם: מה ת"ל. האימורין

(ה) מה אם השלמים שאין כל מינן טעון אליה טעונין חלב ושתי כליות אשם שכל מינו טעון אליה דין שיטען חלב ושתי כליות ואם כן למה נאמר חלב ושתי כליות באשם נלמד ממנו מה חלב ושתי כליות אמורין באשם מוצא מכלל השליל אף חלב ושתי כליות אמורין כאן מוצא מכלל השליל: (ו) את כל החלב אשר על הקרב רבי ישמעאל אומר להביא את החלב שעל הקיבה. ר' עקיבא אומר להביא את החלב שעל הדקים: (ז) ואת שתי הכליות לא בעל כליא אחת ולא בעל שלש. ואת החלב אשר עליהן לא הבשר שעליהן. אשר על הכסלים זה החלב ה) שבין הפקוקלות דברי רבי עקיבא. רבי יוסי הגלילי אומר להביא את החלב שעל העוקץ. ר' ישמעאל אומר מה החלב המכסה את הקרב ו) קרום נקלף אין לי אלא קרום נקלף. רבי עקיבא אומר מה החלב המכסה את הקרב תותב וקרום ונקלף אף אין לי אלא תותב וקרום נקלף: (ח) ואת היותרת על הכבד דבר שקול שיטול מן הכבד על היותרת ז) ומן היותרת על הכבד ח) וכשהוא אומר ואת היותרת על הכבד ומן החטאת והקטיר המזבחה שיטול מן הכבד על היותרת: (ט) יסיר יותרת אע"פ שאין כליות ט) יסיר כליות אע"פ שאין יותרת יסירנה אפילו כוליא אחת: (י) והקטירו אותו והקטירו והקטירם מה תלמוד לומר והקטירו אותו כשר לא הפסול. והקטירו שלא יערב חלבים בחלבים. והקטירם כלם כאחת. נאמר כאן אשה ולא נאמר לחם נאמר למטן לחם ולא נאמר לריח ניחוח נאמר למטן ריח ניחוח ולא נאמר לשם ומנין ליתן את האמור בכלן בכל אחד ואחד ת"ל אשה אשה לגזירה שוה:

פרק יח.

(א) ואם ת"ל שלמים מבן הבקר ומה ת"ל שלמים מבן הצאן לפי שיש בבן הבקר מה שאין בבן הצאן ובבן הצאן מה שאין בבן הבקר. בן הבקר נתרבה בנסכין ובן הצאן נתמעט בנסכין. בן הצאן נתרבה בצבור בן הבקר נתמעט בצבור. הא לפי שיש בבן הבקר מה שאין בבן הצאן ובבן הצאן מה שאין בבן הבקר צריך לומר שלמים מבן הבקר וצ"ל שלמים מבן הצאן: (ב) זכר או נקבה הזכר ודאי והנקבה ודאי לא טומטום ואנדרוגינוס. הלא דין הוא מה אם עולה שכשרה לבא מן העוף לא כשרה לבא טומטום ואנדרוגינוס. שלמים שלא כשרו לבא מן העוף אינו דין שלא יכשרו לבא טומטום ואנדרוגינוס. לא אם אמרת בעולה שלא כשרה לבא נקבות כזכרים תאמר בשלמים שכשרו לבא נקבות כזכרים. חטאת תוכיח שכשרה לבא נקבות כזכרים ולא כשרה לבא טומטום ואנדרוגינוס: (ג) לא אם אמרת בחטאת שלא כשרה לבוא כל מין זכרים וכל מין נקבות תאמר בשלמים

הגהות הגר"א הלכה ז ה) שבין הפקוקלות דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר להביא את החלב שעל הדקין: ו) קרום נקלף צ"ל ונקלף:
הלכה ח ז) ומן היותרת צ"ל או מן היותרת: ח) וכשהוא אומר ואת היותרת מן הכבד ומן החטאת הקטיר המזבחה:
הלכה ט ט) יסיר השני מיותר:

ב י א ו ר

מאזהרה: (ה) שאין כל מינן טעון אליה. דאין אליה אלא מכבש ושלמים באים מבקר ועז ג"כ אבל אשם אינו בא אלא איל ואיל טעון אליה: נלמד ממנו. היינו שהוא בא ללמד: באשם מוציא מכלל השליל. דבאשם לא שייך שליל דאינו בא רק זכר ולא נקבה. כ"ז העתקנו לפי פי' המפרשים אבל קשה דא"כ לפי המסקנא דילפינן מאשם בנ"ש אייתר ליה חלב ושתי כליות ויותר נכון כפי גירסת הגר"א דמוחק מן ת"ל הראשון עד ת"ל השלישי וכמו שציינתי בפנים: (ו) להביא את החלב שעל הקיבה. שהוא קרום ונקלף כמו חלב הקרב וכ"ש חלב שעל הדקין: שעל הדקין. דבעינן ג"כ שיהיה תותב (פרוש כשמלה) כמו חלב הקרב אבל חלב שעל הקיבה שאיננו תותב אלא חתיכות חתיכות לא: (ז) לא בעל כוליא אחת. דכתיב תמים יהיה לרצון תמים אין חסרון לא: ולא בעל שלש. דכל יתר כנטול דמי: לא הבשר שעליהן. דהבשר מותרות באכילה ואינם נקרבות: הפקוקלות. רבו בו הפירושים ועיין בקרבן אהרן: שעל העוקץ. וזהו תרבא דקליבוסתא האמור בגמרא (חולין נ"ג) הראב"ד ומרבי ליה שזהו ג"כ בכלל חלב שעל הכסלים [הר"ן]: קרום נקלף. צ"ל ונקלף: אין לי אלא כו'. ר"ל דלא בעינן רק שיהא קרום ונקלף וקאי לפרושי טעמי דפלוגתייהו דלעיל: (ח) דבר שקול וכו'. היינו שאין אנו יודעין אם כונת הכתוב שיחתוך מקצת מן הכבד עם היותרת להקטיר או להיפך שיחתוך מעט מן היותרת עם הכבד והשאר יסירנה: ואת היותרת מן הכבד. כצ"ל: (ט) אע"פ שאין כליות. שנחסרו לאחר קבלת הדם [בכורות ל"ט]: אפילו כוליא אחת. דהו"א דזה ניכר חסרון יותר שמקריב השנית: (י) והקטירו אותו והקטירו והקטירם. בבן הבקר ובכבש ובעז, כל אחד בשינוי לשון ובא ללמד: אותו כשר. קאי אדלעיל דמיירי בכשר: חלבים בחלבים. היינו חלבים של קרבן זה בחלבים של קרבן אחר: כולם כאחד. שלא יפסיק בהקטרתם: נאמר כאן אשה. בבן בקר: נאמר למטן לחם. בכבש כתיב גם לחם ללמד שגם אימורין קרויין לחם וכ"מ לבעל מום המקריב שעובר בלאו את לחם אלהיו לא יגש להקריב: נאמר למטן ריח ניחוח. היינו בעז כתיב לחם אשה וגם ריח ניחוח אבל לא נאמר בו לד' כמו בכולן: לגזירה שוה. שבין בבקר ובין בכבש ובין בעז בעינן בהקטרת אימורין שיהא לשם אישים לשם ריח לשם ניחוח לשם השם [כמו דדרשינן בזבחים דף מ"ו ע"ב לענין זביחה ע"ש] וגם שכולן קרויין לחם:
פרק יח (א) ומה ת"ל שלמים מבן הצאן. נלמוד אחד מחבירו ואף דבכבש כתיב אליה נלמוד מפרשת מלואים דכתיב ואת החלבים מן השור ומן האיל האליה [הראב"ד]: לפי שיש וכו'. לכך לא הוי ילפינן אחד מחבירו: נתרבה בנסכין. כמבואר בשלח בפרשת נסכין: בן הצאן נתרבו בצבור. שבכל יום מביא שני כבשים ובמוסף שבת שני כבשים ובר"ח ז' כבשים וכן בכל המועדים והו"א דהם החביבים ולזה מביא מהם שלמים משא"כ בבן הבקר: (ב) זכר ודאי וכו'. דאל"ה לשתוק קרא ובמלת כבש

יתירות טעונות סמיכה הפסח שריבה בו הכתוב מצוות יתרות אינו דין שיטען סמיכה ת"ל קרבנו לא הפסח: (ז) ושחטו ושחט אותו ושחט אותו מה ת"ל לפי שנאמר וכי ירחק ממך המקום וזבחת ברחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקרוב מקום פרט לחולין שלא ג) נשחטו בעזרה: (ח) אין לי אלא תמימים שהן כשרין לקרוב ומנין לרבות את בעלי מומין. ארבה את בעלי מומין שהן ממין הכשר ומנין לרבות את החיה ארבה את החיה שהיא בשחיטה כבהמה. ומנין לרבות העופות ת"ל ושחטו ושחט אותו ושחט אותו: (ט) יכול לא ישחוט ואם שחט יהא מותר באכילה ת"ל כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת מה שאתה זובח ברחוק מקום אתה אוכל. ואין את אוכל מה שאת זובח במקום קרוב פרט לחולין שנשחטו בעזרה: (י) יכול לא יאכלנו אבל יטילנו לכלב ת"ל לכלב תשליכון אותו אותו אתה משליך לכלב אין אתה משליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה: (יא) פתח אהל מועד לפני א"מ לפני א"מ להכשיר כל הרוחות ק"ו לצפון. הלא דין הוא מה אם שאר הרוחות שלא כשרו לשחיטת קדשי הקדשים כשרו לשחיטת קדשים קלים צפון שכשר לשחיטת קדשי קדשים אינו דין שיכשר לשחיטת קדשים קלים. ר"א אומר לפני אהל מועד להכשיר בצפון: (יב) הלא דין הוא מה אם שלמים שכשרו לישחט בכל ד) הרוח לא כשר מקומן לשחיטת קדשי קדשים עולה שלא כשרה לישחט אלא בצפון אינו דין שלא יכשר מקומה לישחט קדשים קלים. ת"ל לפני אהל מועד להכשיר בצפון:

פרשתא יד.

(א) **והקריב** א) המזבחה אע"פ ששחטו שלא לשמו. ב) שלמים אע"פ שלא סמך עליהם. אשה לשם אישים. לה' למי שעשה את העולם: (ב) מיכן אמרו לשם ששה דברים הזבח נזבח. לשם זבח. לשם זובח. לשם ג) שם. לשם אישים. לשם ריח. לשם ניחוח. חטאת ואשם לשם חטא. אמר רבי יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו כשר שהוא תנאי בית דין. ואין המחשבה הולכת אלא לאחר העובד: (ג) את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב מה ת"ל לפי שנאמר כל חלב לה' וכל חלב וכל דם לא תאכלו כי כל אוכל חלב מן הבהמה ונכרתה יכול אף חלב דפנות בכלל. תלמוד לומר את החלב המכסה את הקרב. יכול לא יהא בכלל עונש אבל יהא בכלל אזהרה ת"ל את החלב המכסה את הקרב. אוציא את חלב החולין ולא את חלב המוקדשין. ת"ל את החלב המכסה. יכול לא יהא בכלל עונש אבל יהא בכלל אזהרה ת"ל את החלב המכסה את הקרב. יכול לא יהא בכלל אזהרה אבל יהא בכלל הקרב ת"ל את החלב המכסה את הקרב: (ד) אוציא את כלם ולא אוציא ד) את חלב השליל המכסה את הקרב (תלמוד לומר חלב ושתי כליות. יכול לא יהא בכלל עונש אבל יהא בכלל אזהרה ת"ל חלב ושתי כליות. יכול לא יהא בכלל אזהרה אבל יהא בכלל עומד והקרב) ת"ל חלב ושתי כליות באשם שאין ת"ל שכבר ק"ו הוא:

הגהות הגר"א **הלכה ז** ג) נשחטו צ"ל ישחטו: **הלכה יב** ד) הרוח צ"ל הרוחות: **פרשתא יד הלכה א** א) והקריב מזבח כצ"ל: ב) שלמים צ"ל השלמים: **הלכה ב** ג) שם צ"ל השם: **הלכה ד** ד) את חלב שליל המכסה את הקרב ת"ל חלב ושתי כליות באשם שאין ת"ל שכבר ק"ו הוא מה אם שלמים וכו והשאר נמחק מבינתיים:

ביאור

דמה לשלמי' שכן טעונין מתן ארבע ונסכים ותנופת חזה ושוק וקראי דמייתי הכא אסמכתא בעלמא היא: (ח) שהן כשרין לקרב. לכן מיעטו התורה דהיה אפשר לו להקדישו ולהקריבו: העופות. שדינן בסימן אחד: ת"ל ושחטו וכו'. חד בכן בקר וחד בכבש וחד בעז: (י) ת"ל לכלב וגו' גבי בשר בשדה טרפה כתיב: (יא) הלא דין הוא. היינו דלא צריך קרא להכשיר צפון ואתי לאפוקי מדר"א ור"א ס"ל דצריך קרא שהיה בדין לומר בהיפוך כדלקמיה: (יב) הרוח, צ"ל הרוחות:

פרשתא יד (א) המזבחה. צ"ל מזבח והאי מזבח קרא יתירא הוא דהול"ל מהשלמים אלא לרמז אע"פ ששחט מזבח אחר את השלמים כשר בדיעבד (ואגב רמוז בזה מה שאמר רבא בריש זבחים דשם שלמים נשאר עליה): השלמים אע"פ שלא סמך. דקרא יתירא הוא דהו"ל למכתב והקריב ממנו אלא לרמז כיון שנקרא שם קודש של שלמים עליו צריך ליתן ממנו אשה לד': לשם אישים. להקטירם ולא לעשותם צלי: (ב) מכאן אמרו וכו'. אע"פ דמזה הפסוק לא נלמד כ"א איזה דברים (ויתר הדברים יליף מקרא בספ"ג דזבחים) נקט בזה לשון המשנה שם: לשם זבח. היינו לשם אותו הזבח: לשם זובח. היינו לשם בעליו: לשם השם. כמו שאמר מתחלה מקרא דלד': לשם ריח. לאפוקי אברים שצלאן והעלן דכיון שצלאן מתחלה שוב אין בהם ריח: לשם ניחוח. לנחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רצונו: לשם חטא. לשם אותו החטא: מכל אלו. אלא ששחט סתם: שהוא תנאי ב"ד. אתנו ב"ד דלא לימא לשמו דלמא אתי לומר שלא לשמו: לאחר העובד. ולא בבעלים בין להקל ובין להחמיר: (ג) ת"ל את החלב וכו'. דהמכסה פעמים כתיב בתורה ג' כאן בשלמים בבקר ובצאן ובעז וחד בפר כהן המשיח וחד באשם בפרשת צו להשמיענו דאין חלב אסור באכילה אלא זה בלבד ואין ע"ז לא עונש ולא אזהרה לא בחולין ולא במוקדשין ולמעטו מהקרבה: אבל יהא בכלל הקרב. שאם רצה להקריב יקריבנו אע"פ שהוא מותר באכילה מידי דהוי איותרת וב' כליות שהם מותרים באכילה ונקרבים ע"ג המזבח: (ד) ולא אוציא את חלב השליל. ונאמר שגם הוא בכלל חלב חלב ושתי כליות. ואם כאסור גם חלב השליל כמלא שאסרנו בבהמה ד' כליות: ת"ל חלב ושתי כליות. סוד הפעם בקרא למעט גם מאזהרה

צבור. לא אם אמרת במנחה שאין באה נדבת שנים תאמר בשלמים שהן באין נדבת שנים. עולת העוף תוכיח שהיא באה נדבת שנים ואינה באה נדבת צבור: (ז) לא אם אמרת בעולת העוף שאין באה חובת ציבור תאמר בשלמים שהן באין חובת ציבור הואיל והן באין חובת צבור יבואו נדבת צבור. ת"ל הוא היחיד מביא שלמים נדבה אין הצבור מביא שלמים נדבה: (ח) זכר. לרבות את הולד. ונקבה לרבות את התמורה. זכר לרבות את הולד הלא דין הוא מה אם תמורה שאינה גידולי הקדש כשרה ליקרב הוולד שהוא גידול הקדש אינו דין שיכשר ליקרב. לא אם אמרת בתמורה שהיא נוהגת בכל הקדשין תאמר בוולד שאין נוהג בכל הקדשין הואיל ואינו נוהג בכל הקדשין לא יכשר ליקרב. ת"ל זכר לרבות את הוולד: (ט) נקבה לרבות תמורה. הלא דין הוא מה אם הוולד שאינו נוהג בכל הקדשין כשר ליקרב. תמורה שהיא נוהגת בכל הקדשין אינו דין שתכשר ליקרב. לא אם אמרת בוולד שהיא גדול הקדש תאמר בתמורה שאינה גדול הקדש. הואיל ואינה גדול הקדש לא תכשר ליקרב. ת"ל נקבה לרבות את התמורה: (י) אין לי אלא ולדות ותמורות של תמימים ולדות ותמורות של בעלי מומין מנין תלמוד לומר ג) זכר לרבות ולד בעלי מומין. אם נקבה לרבות תמורת בעלי מומין. אלו הן בעלי מומין כל שקדם הקדשן את מומן הא אם קדם מום קבוע להקדשן ונפדו הרי אלו כהקדש נכסין. ר' יהודה אומר הרי הוא אומר ארי ודוב הכה עבדך אין לי אלא ארי ודוב ד) ומנין לרבות את הארי עם הדוב ואת הדוב עם הארי ת"ל גם את הארי וגם הדוב הכה עבדך:

פרק יז.

(א) **וסמך** ידו לא יד עבדו ולא יד שלוחו ידו לא יד אשתו. ידו על ראש לא ידו על גב. ידו על הראש לא על הצואר. על ראש לא על הגביין. אוציא את כלם ולא אוציא את החזה. ודין הוא מה את הראש שאין טעון תנופה טעון סמיכה החזה שהוא טעון תנופה אינו דין שיטען סמיכה ת"ל על ראש לא על החזה: (ב) קרבנו קרבנו קרבנו לרבות כל בעלי קרבן. הלא דין הוא מה אם תנופה שהיא נוהגת בחיים ובשחוטין נתמעטה בחוברין. סמיכה שאינה נוהגת אלא בחיין אינו דין שתתמעט בחוברין ת"ל א) קרבנו קרבנו קרבנו לרבות כל בעלי קרבן: (ג) ב) קרבנו לא קרבן אביו קרבנו לא קרבן אחר קרבנו לא קרבן הגר שר' יהודה אומר אין היורש סומך: (ד) קרבנו לא הבכור. הלא דין הוא ומה אם שלמים שאין קדושתו מרחם טעונין סמיכה. הבכור שקדושתו מרחם אינו דין שיטען סמיכה. ת"ל קרבנו לא הבכור: (ה) קרבנו לא המעשר. הלא דין הוא מה אם שלמים שאינן בעמוד והבא טעונין סמיכה המעשר שהוא בעמוד והבא אינו דין שיטען סמיכה. ת"ל קרבנו לא המעשר: (ו) קרבנו לא הפסח הלא דין הוא מה אם שלמים שלא ריבה בהן הכתוב מצוות

הגהות הגר"א הלכה י ג) זכר צ"ל אם זכר: ד) ומנין לרבות את גוריהן ת"ל גם כו' ושבינתיים נמחק: **פרק יז הלכה ב** א) ת"ל קרבנו כצ"ל קרבנו קרבנו מיותר: **הלכה ג** ב) קרבנו ולא קרבן אחר קרבנו ולא קרבן הגוי קרבנו ולא קרבן אביו דברי ר"י שר' יהודא אומר כו':

ביאור

הבקר מקריב: (ו) שאינה באה נדבת שנים. ואחר שהשתוף גשלל ממנה דכתיב בה נפש לזה גם הצבור לא יביאו אותה: (ז) תאמר בשלמים שהן באין חובת צבור. שהם שתי כבשי עצרת הבאים עם לחם התנופה וא"כ אחר שהוא קרבן צבור כמו שמביאין אותה חובה יביאו אותה נדבה. ת"ל וכו': (ח) זכר ונקבה. קרא יתירא הוא דשם בקר כולל שניהם וא"כ לכתוב בקר ולשתוק ואתא זכר לרבות ולד שלמים שאם ילדה בהמת שלמים ולד יקרב כמוה ונקבה לרבות תמורת שלמים שקרבה כמוה: הלא דין הוא. ולמה הוצרך לרבות שניהם: שהוא גידול הקדש. שנולדה מבהמת הקדש: תאמר בולד וכו'. דהא עולה ואשם זכרים נינהו ואין להם וולד: (י) של תמימים. דהכתוב מדבר בתמימים כדכתיב בקרא: ת"ל אם זכר. כצ"ל דהאי אם יתר הוא: כל שקדם הקדשן את מומן. דחל עליהן שם קדושת הגוף וילדו קודם פדיון אבל אם קדם מומן להקדשן ולדן מותר ואין עושין תמורה דאין קדושתן קדושת הגוף אלא קדושת דמים: הרי הוא אומר וכו'. ר"ל דגם שם מרבינן מגם יותר ממה דכתיב בקרא. ולפי גרסת הגר"א מתיישב יותר דהוא כמו לעיל לרבוי ולד ובפסיקתא זוטרתי משמע כוותיה:

פרק יז (א) וסמך ידו וכו'. תלתא ידו כתיבי בשלמים בבקר ובכבש ובעז וכן ראשו: על גב. היינו על גב השדרה אף דקאי בגובהו בשוה עם הראש: לא על הצואר. היינו כנגד בית השחיטה: הגביין. היינו מול העורף [ראב"ד]: (ב) תלתא קרבנו דכתיב גבי צאן דריש ואם מן הצאן קרבנו ואם כשב הוא מקריב את קרבנו וסמך ידו על ראש קרבנו: לרבות כל בעלי קרבן. דהמשה שהביאו בשותפות כולן סומכין זה אחר זה: בחיים ובשחוטין. כגון כבשי עצרת ואשם מצורע דכתיב בהו הנאה בעודם חיים ובשחוטין כגון חזה ושוק של שלמים ותודה: נתמעטה בחוברין. שרק אחד מניף בשביל כולם [מנחות לד.]: ת"ל קרבנו. כצ"ל ואידך שני קרבנו מיותר [הגר"א] וכן איתא במנחות צ"ג דדרשא זו מחד קרבנו נפקא: (ג) לא קרבן אביו. הוא דעת ר' יהודא וכדמסיים לקמיה שר' יהודא אומר וכו' ובגמרא איתא דרבנן פליגי ע"ז וסברי דיורש סומך: לא קרבן אחר. אפילו ע"י שלוחו דסמיכה בבעלים בעינן: לא קרבן הגר. צ"ל העכו"ם [הגר"א] וכן איתא בגמרא דאין סומכין על קרבנן: שר' יהודא וכו'. אבל באידך דרשא גם רבנן מודו: (ד) ת"ל קרבנו לא הבכור. בגמרא מסיק דעיקר מיעוטא דתלתא קרבנו קאי אדרש דלעיל ובכור ומעשר ופסח לא צריך קרא למעוטינהו דמשלמים ליכא למילף

אין זו בכורים לה׳. דברין מחוסרין כאן אמרן הכתוב להלן: (ג) ונתת עליה שמן לא על לחם הפנים. הלא דין הוא מה אם מנחת נסכין שאינה טעונה לבונה טעונה שמן לחם הפנים שהוא טעון לבונה אינו דין שיטעון שמן תלמוד לומר עליה עליה שמן לא על לחם הפנים: (ד) עליה לבונה לא על מנחת נסכין הלא דין הוא מה אם לחם הפנים שאין טעון שמן טעון לבונה מנחת נסכים שהיא טעונה שמן אינו דין שתטען לבונה ת״ל עליה לבונה לא על מנחת נסכים: (ה) מנחה לרבות מנחת יום השמיני ללבונה. היא פרט לשתי הלחם שלא יטענו לא שמן ולא לבונה: (ו) הלא דין הוא אם מעטתים מן השמן שהוא נוהג במנחת נסכין לא אמעטם מן הלבונה שאינה נוהגת במנחת נסכין אם מעטתים מן הלבונה שהיא נוהגת בלחם הפנים לא אמעטם מן השמן שאינו נוהג בלחם הפנים. הוא הדין אם מיעטתים מן השמן שאינו נוהג בלחם הפנים אמעטם מן הלבונה שהיא נוהגת בלחם הפנים. הין אם מיעטתים מן הלבונה שאינה נוהגת במנחת נסכין אמעטם מן השמן שהוא נוהג במנחת נסכין. תלמוד לומר היא פרט לשתי הלחם שלא יטענו לא שמן ולא לבונה:

פרק טז.

(א) **ואם** זבח שלמים קרבנו. ר׳ יהודה אומר כל המביא שלמים מביא שלום לעולם אין לי אלא שלמים ומנין לרבות את התודה. ארבה את התודה שהיא באה א) מן השלמים. ומנין לרבות את העולה ארבה את העולה שהיא באה בנדר ובנדבה. ומנין לרבות את הבכור ואת המעשר ואת הפסח ארבה את הבכור ואת המעשר ואת הפסח שאינן באין על חטא. ומנין לרבות חטאת ואשם ת״ל זבח. ומנין לרבות את העופות והמנחות והיין והלבונה והעצים ב) ת״ל שלמים קרבנו. הא כל המביא שלמים מביא שלום לעולם: (ב) דבר אחר שלמים שהכל שלום בהן הדם והאימורין למזבח החזה ושוק לכהנים העור והבשר לבעלין: (ג) ר״ש אומר מי שהוא שלם מביא שלמים דאין האונן מביא שלמים. אין לי אלא שלמים שהן של שמחה ומנין לרבות את התודה ארבה את התודה שהיא באה שלמים. ומנין לרבות את העולה ארבה את העולה שהיא באה בנדר ובנדבה. ומנין לרבות את הבכור ואת המעשר ואת הפסח ארבה את הבכור׳ ואת המעשר ואת הפסח שאינן באין על חטא. ומנין לרבות חטאת ואשם ת״ל זבח. ומנין העופות והמנחות והיין והלבונה והעצים ת״ל שלמים קרבנו. הא כל קרבן שהוא מביא היה שלם מביא היה אונן אינו מביא: (ד) בקר לרבות את אחד עשר מן הבקר להוציא את התשיעי מה ראית לרבות את י״א ולהוציא את התשיעי אחר שריבה הכתוב מיעט שתמצא אומר אימתי הקדש עושה תמורה לפניו או לאחריו הוי אומר לאחריו. מרבה אני את י״א שהן לאחר הקדושה ומוציא את התשיעי שהוא לפני הקדושה: (ה) הוא. היחיד מביא שלמים נדבה אין הצבור מביא שלמים נדבה. הלא דין הוא עולת בהמה באה בנדר ובנדבה. ושלמים באין בנדר ובנדבה. מה עולת בהמה שהיא באה בנדר ובנדבה הרי היא באה נדבת צבור. אף שלמים שהן באין בנדר ובנדבה יבואו נדבת צבור: (ו) מנחה תוכיח שהיא באה בנדר ובנדבה ואינה באה נדבת

הגהות הגר״א פרק טז הלכה א א) מן השלמים מ״ס וצ״ל ממין שלמים: ב) ת״ל שלמים קרבנו מ״ס וצ״ל ת״ל קרבנו:

ב י א ו ר

עומר גופא לשון רבים דכתיב והבאתם את עומר ראשית קצירכם ואם תרצה לדחות ולומר דכאן מיירי לענין יחיד שרוצה להביא בכורים מתבואתו ושם מיירי לענין צבור שמביאין זה אי אפשר דאם היחיד מביא מקודם אין של צבור נקרא ראשית קציר ואם של צבור מקודם אין של יחיד נקרא בכורים אלא ע״כ דזו וזו איירי בשל צבור. זו פי׳ המפרשים וגירסת הגר״א יפה הרבה יותר: דבריו מחוסרין כאן. דהיינו תנופה ושהיא מתרת חדש: (ו) והלא דין הוא אם מעטתים וכו׳. כלומר למה הוצרך לומר היא בסוף פסוק כדי שיכלול שמן ולבונה למעט משניהם הל״ל המיעוט בחד מהם או בשמן או בלבונה ואני אמעט אותם מאחד מהם וממילא יתמעט גם השני דאם מעטתים כלומר אם יאמר המיעוט לגבי שמן ממילא נלמוד מקל וחומר לענין לבונה והוא הדין אם יאמר המיעוט לגבי לבונה ממילא נלמוד מק״ו לענין שמן: הוא הדין אם מיעטתים וכו׳. ר״ל באותו הדין יוכל לומר בהיפך אם כתב המיעוט לגבי שמן הייתי אומר דהתורה השוה לגמרי ללחם הפנים וממילא נוהג בלבונה כמו בלה״פ ואם כתב המיעוט לגבי לבונה הייתי משוה לגמרי למנחת נסכין וממילא נוהג בשמן כמו שם: **פרק טז** (א) שהיא באה ממין השלמים. כצ״ל [הגר״א] וכדכתיב וזאת תורת זבח השלמים אם על תודה יקריבנו: ת״ל שלמים קרבנו. מתיבת קרבנו דייק: הא כל המביא קרבן. כצ״ל [ק״א]: (ד) לרבות את אחד עשר. דקי״ל גבי מעשר בהמה בהכניס לדיר והוא מונה אחת אחת ובעת הוצאתו טעה וקרא לאחד עשר עשירי שהוא קדוש וקרב שלמים וטעון נסכים ותנופת חזה ושוק כשלמים ולזה אמר דמדאמר הבקר בה״א ולא אמר בקר אתא לרבות הי״א דקרב שלמים: להוציא את התשיעי. היינו אם קרא לתשיעי עשירי אף דהוא נ״כ מקודש מ״מ אינו קרב שלמים אלא נאכל במומו: הוי אומר לאחריו. היינו כשכבר נתקדש הבהמה שייך אח״כ שם תמורה על אחרת וע״כ טוב יותר לרבות י״א שהוא לאחר שנתקדש העשירי ונמשך הקדושה תניה גם אדבתריה: (ה) הוא. מלה יתירה היא דהי״ל לומר אם מן

הבקר

עליכם כאילו לא הבאתם אותה אלא לצורך עצמכם: (ד) א) וכן הוא אומר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם. ואם תקריב מנחת ביכורים לה׳ זו מנחת העומר מנין היא באה מן השעורין. או יכול מן החטין. א״ר אליעזר נאמן כאן אביב ונאמר אביב במצרים מה אביב אמור במצרים שעורין אף כאן שעורין. ר״ע אומר נאמר לציבור הבא ביכורים בפסח והבא ביכורים בעצרת מה מצינו שממין שהיחיד מביא חובתו ממנו יהא הצבור מביא ביכוריו בעצרת. אף ממין שהיחיד מביא חובתו ממנו יהא הצבור מביא ביכוריו בפסח. מאיזה מין היחיד מביא חובתו מן השעורין אף צבור לא יביא אלא מן השעורין. אם תאמר מן החטין אין שתי הלחם בכורים: (ה) ר׳ ישמעאל בנו של ר״י בן ברוקה אומר יכול תבוא מן הכוסמין ושבולת שועל ושיפון ודין הוא מה אם החטין שכשרו לשאר כל המנחות לא כשרו למנחת העומר כוסמים ושבולת שועל ושיפון שלא כשרו לשאר כל המנחות אינו דין שלא יכשרו למנחת העומר השעורין יוכיחו שלא כשרו לשאר כל המנחות וכשרו למנחת העומר. לא אם אמרת בשעורים שמנחת סוטה באה מהם תאמר בכוסמין ושבולת שועל ושיפון שאין מנחת סוטה באה מהם. יצאו החטין מן הכתוב. וכוסמין ושבולת שועל ושיפון מק״ו: (ו) אביב קלוי באש גרש כרמל מלמד שמהבהבין אותו באור כדי לקיים בו מצות קלוי דברי ר״מ. וחכ״א אין לשון קלוי אלא לשון אבוב של קלאים היה שם ומנוקב כמין נפה כדי שיהא האור שולט בבולו: (ז) אביב אלו נאמר אביב קלוי גרש הדבר שקול אפשר יקלנו גרש ב) כשהוא אומר אביב קלוי באש גרש ת״ל באש הפסיק הענין ויקלנו אביב: (ח) כרמל רך מל וכן הוא אומר ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים לחם שעורים וכרמל בצקלונו כרמל רך ומל בצקלונו בא ויצק לנו ג) ואכלנו ונאוה היה: (ט) וכן הוא אומר כנף רננים נעלסה נושא ועולה ומתחטא. וכן הוא אומר נתעלסה באהבים נישא וניתן ונעלה ונתחטא באהבים. וכן הוא אומר כי ירט הדרך לנגדי יראתה ראתה נטתה:

פרק טו.

(א) **תקריב** מנחת בכוריך מה ת״ל לפי שנאמר כרמל מצוה להביא רך מל מנין לא מצא רך מל יביא יבש ת״ל תקריב את מנחת בכוריך א) מצותו לבא מן הקציר לא מצא מן הקציר מנין אף מן העליה ת״ל תקריב מנחת בכוריך מ״מ: (ב) ג) בכוריך בכורי כל יחיד ויחיד מלמד שאינה באה אלא משל צבור דברי ר״ע. ר״ש אומר נאמר כאן בכורים לה׳ ונאמר להלן בכורים לה׳. מה בכורים לה׳ אמורים להלן משל צבור אף בכורים אמורים כאן משל צבור. אם תאמר זו משל יחיד והלן משל צבור אמרת לאו אם זו בכורים לה׳ אין הלן ראשית קציר ואם הלן ראשית קציר

הגהות הגר״א פרשתא יג **הלכה ד** א) וכן הוא אומר מיותר וצ״ל שנאמר: **הלכה ז** ג) כשהוא אומר אביב קלוי באש באש הפסיק כצ״ל: **הלכה ח** ג) ואכלנו מיותר: **פרק טו הלכה א** א) מצותו לבוא מן הקציר כו׳ וגרסת הגמרא הוא כך מצותו לבוא מן הקמה לא מצא מן הקמה מנין שיביא מן העומרין ת״ל תקריב מצותו לקצור בלילה ומנין שאם נקצר ביום כשר ת״ל תקריב מ״מ תקריב אפילו בשבת תקריב ואפילו בטומאה: **הלכה ב** ג) בכוריך וכו׳ יש בכאן ט״ס וכצ״ל בכוריך יכול מן היחיד נאמר כאן בכורים ונאמר להלן בכורים מה בכורים האמור להלן משל ציבור אף בכורים האמור כאן משל ציבור דברי ר״ע ר״ש אומר יכול משל יחיד ת״ל והבאתם את העומר וכו׳ אם תאמר משל יחיד וכו׳:

ביאור

פרשתא יג (ג) אלא לצורך עצמכם. דהיינו כדי שתהיו רשאין לאכול חדש וע״ז מסיים שנאמר ולחם וגו׳ (כפי גרסת הגר״א) שעד הקרבה אסורין לאכול חדש ומשקרב אפילו בבקר מותרין תיכף לאכול: (ד) אמור במצרים שעורים. שנאמר שם כי השעורה אביב: נאמר לצבור וכו׳. כלל דין זה הוא שכמו שהיחיד מביא חובתו משתי מינין מן החטין כגון סתם מנחה כשנתחייב בה ומביא חובתו ג״כ מן השעורין כגון מנחת קנאות אף הצבור יביאו חובתן משתי מינין ואחר דבעצרת מביאין השתי הלחם מן החטין כדכתיב סלת תהיינה ואין סלת אלא מן החטין וע״כ בפסח שמביאין העומר יביאו מן השעורין: אם תאמר מן החטין. הוא כמו ד״א (וכן איתא בגמרא): אין שתי הלחם ביכורים. שכבר הקריב למזבח מזיעי שנה זו ורחמנא קרינהו בכורים דכתיב וביום הבכורים: (ה) מן הכתוב. כצ״ל: (ו) וחכ״א אין לשון קלוי וכו׳. דעתם דאם היו מהבהבין אותן ממש באור אינו לשון קלי אלא ע״י דבר אחר נקרא קלי: אביב של קלאים. מוכרי קליות: (ז) הדבר שקול. אם קאי הקלוי על האביב דעד שלא יטחן נעשה קלוי או על גרש דלאחר טחינה נעשה קלוי וזהו דקמסיים קתו״כ אפשר יקלנו גרש: כשהוא אומר אביב קלוי באש באש הפסיק הענין (כן הוא גירסת הגר״א וכ״מ בגמרא). הפסיק הענין דלא קאי אגרש: (ח) רך ומל. נמלל ביד: וכן הוא אומר. דדרשינן נוטריקון: בצקלונו. ב׳ בא צ״ק וילוק לנו וי״ו ואכלנו כ״ו ונאוה היה נאה היה הלחם והגר״א אינו גורס תיבת ואכלנו ומתיישב טפי הנוטריקון ע״פ המקרא: (ט) נעלסה. נושא ביצתו עולה למעלה ונתחטא ומורידו בקינו שאינו מטיל ביצתו עד שיעלה בקן המיוחד לו נ׳ נושא ע׳ עולה ל׳ למעלה ואי חטוי לשון הורדה עיי״ש ברש״י: נתעלסה באהבים. במנאפת כתיב שאומרת למנאף נישא וניתן ביננו ונעלה למטה ונשמח: ונתחטא. נטייל כמו בן המתחטא לפני אביו: ירט. הוא נוטריקון יראה וכו׳:

פרק טו (א) תקריב מנחת בכוריך מה ת״ל. שאחר שאמר מתחלה ואם תקריב לא היה צריך לשוב לומר תקריב: לבוא מן הקציר. דכתיב ראשית קצירך: מן העליה. שכבר קצר והניחו בעליה: (ב) בכורי כל יחיד ויחיד. היינו שיש לכולם חלק בו: ונאמר להלן. בשתי הלחם בכורים לה׳ וגם בודאי משל צבור דכתיב ממושבותיכם תביאו לשון רבים: אם תאמר זו משל יחיד וכו׳. הוא כמו ראיה אחרת דבפרשה אמור כתיב לענין

עומר

מנחתך לא מעל דמך. אי מעל מנחתך יכול תהא מנחה כולה טעונה מלח ת"ל קרבן הקומץ טעון מלח ואין מנחה כלה טעונה מלח: (ג) אין לי אלא הקומץ ומנין לרבות את הלבונה ג) ת"ל על כל קרבנך תקריב מלח. ארבה את הלבונה הבאה עם המנחה מנין לבונה באה בפני עצמה ולבונה הבאה עם ג) לחם הפנים ואימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים. מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים ואברי עולה ועולת העוף מנין ת"ל על כל קרבנך: (ד) ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר ומה קרבן מנחתך דבר שיש בו טומאה ועולה לאישים על מזבח החיצון יצא העצים שאין בהם טומאה ד) יצא הדם שאינו עולה לאישים יצאת הקטורת שאינה על מזבח החיצון. במלח יכול תבונהו ת"ל תמלח אי תמלח יכול במי מלח ת"ל במלח. לא תשבית מלח להביא מלח שאינה שובתת ואי זו זו סדומית. ומנין אם לא מצא סדומית יביא אסטורקנית תלמוד לומר תקריב מלח ריבה. יכול המתנדב מנחה מביא עמה מלח כדרך שהוא מביא לבונה מתוך ביתו ודין הוא נאמר הבא מנחה והבא לבונה הבא מנחה והבא מלח מה לבונה משל בעל המנחה אף המלח משל בעל המנחה: (ה) או נלך לדרך הזו נאמר הבא מנחה והבא עצים הבא מנחה והבא מלח. מה עצים משל ציבור אף המלח משל ציבור: (ו) נראה למי דומה דנים דבר שהוא קרב עם כל הזבחים מדבר שהוא קרב עם כל הזבחים. ואל תוכיח לבונה שאינה קרבה עם כל הזבחים. או כלך לדרך הזו דנין דבר שהוא קרב עם מנחה עצמה מדבר שהוא קרב עם מנחה עצמו ה) ואל יוכיחו עצים שאינן קרבין מנחה לעצמן ת"ל ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך ולהלן הוא אומר מאת בני ישראל ברית עולם מה ברית אמורה להלן משל צבור אף כאן משל צבור: (ז) תקריב אף בשבת תקריב אף בטומאה תקריב מלח כל שהוא תקריב מלח מכל מקום:

פרשתא יג.

(א) **ואם** תקריב מנחת בכורים לה' ר' יהודה אומר עתידה מנחת בכורים לפסוק ולחזור. וכן הוא אומר ואם יהיה היובל לבני ישראל עתיד היובל לפסוק ולחזור: (ב) ר"ש אומר ואם תקריב מנחת בכורים לה' זו מנחה באה חובה יכול נדבה כשהוא אומר והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן לימד שאינה באה אלא חובה: (ג) וא"כ למה נאמר ואם לומר אם אתם מביאים אותה לרצון מעלה אני עליכם כאילו נדבה הבאתם אותה. ואם אין אתם מביאין אותה לרצון מעלה אני

הגהות הגר"א **הלכה ג** ב) ת"ל על כל קרבנך תקריב מלח מיותר: ג) לחם הפנים וקטרת ואימורים וכל הלכה: **הלכה ד** ד) יצא הדם צ"ל ג"כ והיין שאינם כו': **הלכה ו** ה) ואל יוכיחו עצים שאינם קרבין עם המנחה עצמה כצ"ל:

ביאור

דמך. שאין אחרים באין חובה לו: כולה. גם השיריים: ת"ל קרבן. וכל קרבן מנחתך דמשמע הקרב מן המנחה לאשים דהיינו הקומץ: (ג) ומנין לרבות את הלבונה. של מנחות דלאו מינה דמנחה היא [ומה שכתוב באמצע ת"ל על כל קרבנך תקריב מלח לא גרסינן ליה עד לבסוף] וחוזר ואומר דהא לאו קושיא היא ארבה את הלבונה הבאה עם המנחה שכן באה עמה בכלי אחד ואף היא קרויה קרבן מנחה שהרי היא קריבה לאשים מן המנחה להתירה ומנין לבונה הבאה בפני עצמה (כדתניא לעיל (בפרשה ח) קרבן מלמד שהיחיד מתנדב לבונה): עם לחם הפנים. בשני בזיכין. והגר"א הגיה כאן והקטרת וכן הוא בגמרא: קדשי קדשים. דהיינו כבשי עצרת דקדשי קדשים הן: מנחת כהנים. מנחת נדבות הן דכליל הן: כהן משיח. חביתין: מנין. שאף הן טעונין מלח: (ד) ה"ג יצא הדם והיין. וכן איתא בגמרא: שאינו עולה לאשים. שאין לך דם ויין עולה לאשים אלא הדם לזריקה והיין לספלים: יצא הקטורת שאינה על מזבח החיצון. שאינה טעונה מלח ות"ק דלעיל דממעט רק דברים שאין אחרים באין חובה לה ממילא הקטורת טעונה מלח וכ"ז בשעת הקטרה אבל בשעת עשיית הקטורת לכו"ע טעונה מלח כדאמרינן מלח סדומית רובע הקב [ראב"ד]: יכול תבונהו. בהקומץ רבה מפרש תבונהו לשון בינה דהיינו כל דהו מלח עד כדי להבין שיש בו טעם מלח [ערוך והראב"ד]: ת"ל תמלח. כילד הוא עושה מביא האבר ונותן עליו מלח וחוזר והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו [גמרא]: אי תמלח. ולא כתיב במלח: יכול כמי מלח. כמי סני: ת"ל במלח. דמלח ממש בעינן: שאינה שובתת. שמצויה בקיץ ובחורף ומלח סדומית הים מפליכה לאגפיו: אסתרוקנית. מין הקרקע נעשית בידי אדם: תקריב מלח ריבה. דמלח כל דהו משמע בין סדומית בין אסתרוקנית: מביא עמה מלח. משלו: לבונה מתוך ביתו. דכתיב ונתן עליה לבונה והדר והביאה אל בני אהרן: (ה) או כלך לדרך הזו. ונילף דמלח משל צבור ולא צריך קרא: והבא עצים. דאין הקטרה בלא עצים דכתיב על העצים אשר על האש: מה עצים משל צבור. כדלעיל (פרק ו' פסקא ה) על העצים אשר על האש אשר על המזבח מה מזבח משל צבור אף אש ועצים משל ציבור: (ו) דנין דבר וכו'. עצים ומלח נוהגין בכל הזבחים הלכך דין הוא שיהיו משל צבור: עם מנחה עצמה. כלומר בכלי אחד שהמלח בא עם הקומץ בכלי אחד וכן לבונה באה עם המנחה בכלי אחד הלכך דין הוא שיהיו משל בעל המנחה: ה"ג שאין קרבין עם המנחה עצמה. וכן הוא בגמרא והיינו שאין באין עם המנחה בכלי אחד: ולהלן הוא אומר. גבי לחם הפנים: להלן משל צבור. דכתיב מאת בני ישראל: אף כאן. גבי מלח דכתיב בה ברית משל צבור היא: (ז) תקריב. יתירא הוא דלא הו"ל לכתוב אלא על כל קרבנך ותו לא: אף בשבת אף בטומאה. אם קרבן צבור הוא ואשמועינן דמליחתן עבודה היא ודחי שבת וטומאה כשאר עבודות: כל שהוא. בין סדומית בין אסתרוקנית: מכל מקום. ואפילו מחוץ לארץ. ואית דמפרשי כל שהוא ממש דאע"ג דלכתחלה בעי מ'יחה משני לדין על פני כל האבר וכה"ל זהו רק למצוה ובדיעבד סגי בכל שהוא:

תעשה תלמוד לומר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' הא כל שיש ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו: (ז) קרבן ראשית שיהא ראשית לכל המנחות וכך הוא אומר והקרבתם מנחה חדשה לה' שתהא חדשה לכל המנחות אין לי אלא מנחת חטין מנחת שעורין מנין וכשהוא אומר וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועתיכם אם אינו ענין למנחת הטין תנהו ענין למנחת שעורין: (ח) ומנין שיקדימו לבכורים ת"ל בכורי קציר חטים אין לי אלא של חטין של שעורים מנין ת"ל אשר תזרע. אין לי אלא שיזרע עלה מאליו מנין ת"ל אשר בשדה. אין לי אלא שבשדה שבגג ושבחצר ושבחרבה מנין ת"ל בכורי כל אשר בארצם ומנין שיקדימו לנסכין ולפירות האילן ת"ל בכורי מעשיך ואומר באספך את מעשיך מן השדה: (ט) יכול אם קדמן ד"א לא יקרבו ת"ל תקריבו. יכול אם לא קרבו בעצרת יקרבו לאחר עצרת ת"ל אותם. יכול יביא היחיד כיוצא בהן נדבה ת"ל אותם. יכול לא יביא היחיד כיוצא בהן נדבה שכן אינו מביא כיוצא בהן חובה אבל יביא צבור כיוצא בהן נדבה שכן הוא מביא כיוצא בהן חובה ת"ל אותם. המזבח אין לי אלא המזבח ומנין לרבות ;ת הכבש ת"ל ואל המזבח לא יעלו יכול לעבודה ושלא לעבודה ת"ל לריח ניחוח לא אמרתי אלא לעבודה:

פרק יד.

(א) א) **אלו** אומר וכל קרבן וכו' תקריב מלח יכול אף על העצים אף על הדם ת"ל קרבן מנחתך מה קרבן מנחתך דבר שאחרים באין חובה לו יצאו העצים והדם שאין אחרים באין חובה להן: (ב) אי מה קרבן מנחתך דבר שהוא מתיר אף אני אביא את הדם שהוא מתיר ת"ל מעל

הגהות הגר"א פרק יד הלכה א א) אלו אומר וכל קרבן תקריב מלח מ"ס וצ"ל אלו אומר וכל קרבן במלח יכול וכו':

ביאור

כמו שעובר על השאור והדבש: לא תקטירו ממנו אשה לד'. והאי ממנו יתירא הוא ודרשו בו שהזהירה שלא להקטיר דבר שנטלו ממנו לד' ובשר הקרבנות שכבר עלו חלב וכליות ומן המנחה הקומץ ומשתי הלחם שכבר עלו כבשי עצרת שהם באים עמהם ומלחם הפנים עלו בזיכי לבונה ואף דלגבי הגשה אמרנו למעלה דשתי הלחם ולחם הפנים אין מהם לאישים היינו דאין מגופן לאשים ולזה לא דמו לשאר מנחות: (ז) קרבן ראשית וכו'. קרא דא בשתי הלחם ובכורים משתעי ופי' מה יש לך להביא מן שאור ומן דבש קרבן ראשית שתי הלחם משאור ובכורים מדבש כגון בכורים של תמרים ולזה אמרו דלמה קרי לשתי הלחם ראשית שיהא ראשית וכו' [דבכורים טעם קראו אותה ראשית מבואר ולזה לא בעי טעמא]: שיהיה ראשית לכל המנחות. ולא יקדם להביא שום מנחה מן החדש עד דמקרבי שתי הלחם ברישא: אלא מנחת חטין. דוגמת שתי הלחם שהיה של חטין ולזה אמר קרא שתהיה חדשה וראשונה לכל המנחות של חטין: מנחת שעורין. כגון מנחת קנאות מנין שלא יקריב אותה קודם לשתי הלחם: וכשהוא אומר וביום הבכורים וגו'. בפרשה פנחס: (ח) ומנין שיקדימו. אותם לבכורים שלא יביא בכורים עד שיקריבו שתי הלחם: ת"ל בכורי קציר חטים. בקרא כתיב חג שבועות תעשה לך בכורי קציר חטים וה"ק מה שאתה עושה בחג שבועות דהוא זמן הבאת שתי הלחם יהיה בכורים לכל קציר חטים: אלא של חטין. לבכורים הבאים משל חטים: ת"ל אשר בשדה. ופי' הכתוב אשר תזרע אתה או אשר יעלה בשדה מבלי זריעה: שבגג וכו'. היינו שיהיו קודמין שתי הלחם לבכורים אשר יביא ממה שיעלה בגג וחצר: ת"ל בפ' קרח בכורי כל אשר בארצם. שרצה שיהיו שתי הלחם בכורים וראשונים לכל מה שבארצם וזהו דהוקשו כל הבכורים זה לזה: ומנין שיקדימו לנסכין ולפירות האילן. שלא יביא נסכים מן החדש ולא פירות ביכורים מן התמרים וזיתים קודם לשתי הלחם. והנה פירות האילן מבכורי כל אשר בארצם נפיק אלא כיון דבעי נסכים בעי נמי פירות האילן: ת"ל בכורי מעשיך. בפרשה משפטים גבי חג הקציר: ואומר. גבי חג הסוכות בסיפי דהאי קרא וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך דמשמע כל מעשיך ועוד דבאותו זמן מאספין יין ופירות האילן מה להלן מעשיך כלל יין ופירות האילן אף כאן בחג הקציר אע"ג דכתיב אשר תזרע יין ופירות האילן במשמע דשתי הלחם קודם להם: (ט) אם קדמן ד"א. כגון שעבר והביא מנחה מן החדש קודם לשתי הלחם לא יקריבו עוד שתי הלחם דבעינן מנחה חדשה וליכא: ת"ל תקריבו. מ"מ דהו"ל לכתוב תקריב וכתב וי"ו יתרא לרבויי דאפילו אינה חדשה נמי יקריב ולא בעינן חדשה אלא למצוה: ת"ל אותם. משמע אותם המפורשים במקום אחר שזמנן עצרת אבל אחר עצרת שעבר יומו בטל קרבנו: יכול יביא היחיד וכו'. שיהיה היחיד מתנדב בחול כשירצה שתי הלחם כעין שמביא שאר מנחות נדבה: ת"ל אותם. בגמרא גרים ת"ל תקריבו דמשמע צבור ולא יחיד. והוא כעין דרשא אחרת מן תקריבו אותם וס"ל דממילא משתמע דאחר עצרת לא יוכל להביא השתי הלחם וכן דין הראשון דחדשה אינה אלא למצוה כ"ז דלא ידעינן דאתי לעיכובא: יביא צבור כיוצא בהן נדבה. ממעות שופרותיהן יביאו שתי הלחם באיזה זמן אם ירצו: שכן הוא מביא כיוצא בהן חובה. בעצרת: ת"ל אותם. של חובה הצבור מביאין ולא אחרים של נדבה: את הכבש. שאף עליו לא יעלו שאור ודבש: ת"ל ואל המזבח. דה"מ למכתב ולהמזבח וכתיב ואל יתרא לרבות הכבש: ושלא לעבודה. אלא לשם עצים נמי עובר בל"ת: ת"ל וכו' אלא לעבודה. אבל מותר להעלותן לשם עצים:

פרק יד. (א) ה"ג אלו אומר וכל קרבן במלח יכול כו'. וה"פ דכתיב וכל קרבן מנחתך במלח תמלח וקשיא ליה לתנא מנחתך ל"ל כיון שסופנו לרבות כל הנקטרים כדבסמוך להכי קאמר דאלו נאמר וכל קרבן במלח תמלח ולא כתיב מנחתך יכול אף על העצים שנקרא קרבן שנאמר והגורלות הפלנו על קרבן העצים והמתנדב עצים יהא טעון מלח: אף על הדם. שנקרא קרבן שהוא עיקר הזבח: ת"ל קרבן מנחתך. לאשמועינן שאין טעון מלח אלא כעין קומץ דמנחה: שאחרים באין חובה לו. שצריכין עצים להקטרה אף כל שצריכין עצים להקטרה טעונין מלח: יצאו העצים והדם שאין אחרים באין חובה להן. שאין צריכין עצים להבעיר אותן העצים וכן הדם הוא לזריקה על המזבח ולא צריך עצים לזה אין טעונין מלח: (ב) אי מה קרבן מנחתך דבר שהוא מתיר. דקרבן מנחתך היינו קומץ דמנחה להודיה כדבסמוך והוא מתיר להשיריים אף אני אביא את הדם שהוא מתיר אימורים למזבח ובשר לכהנים והכי פריך או אימא כי היכי דמרבית כל דדמי ליה בהאי צד שאחרים באין חובה להן תרבי נמי דם דדמי לאידך גיסא בחד צד דמתיר כמותה: ת"ל. מיעוטא אחרינא למעוטי צד דמתיר כמותה ולא תרבי אלא הני דדמו בצד דאחרים באין חובה: מעל מנחתך ולא מעל

דמך

בגלל עצמן ויש מהן לכהנים יצאו שתי הלחם ולחם הפנים שאין מהן לאישים יצאת מנחת נסכים שאינה באה בגלל עצמה יצאו מנחת כהנים ומנחת כהן משיח שאין מהם לכהנים. והרים יכול בכלי ת״ל להלן בקמצו מה הרמה אמורה להלן בקמצו אף כאן בקמצו:

פרשתא יב.

(א) א) **אלו** אשר תקריבו לה׳ לא תעשה חמץ יכול אין לי בלא תעשה חמץ אלא הקומץ בלבד ומנין לרבות ב) את המנחה ת״ל מנחה. ג) ומנין לרבות את כל המנחות ת״ל כל המנחה:

(ב) אין לי אלא מנחות ששיריהן נאכלין. מנחות שאין שיריהן נאכלין מנין ת״ל כל המנחה. אשר תקריבו לה׳ לא תעשה חמץ ר׳ יוסי הגלילי אומר להביא את לחם הפנים ר״ע אומר להביא מנחת נסכים: (ג) לא תעשה חמץ יכול לאו אחד לכלם תלמוד לומר לא תאפה חמץ אפייה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש לה ולומר מה ד) אפייה מיוחדת ומעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה אף אני ארבה לישתה ועריכתה וכל מעשה ומעשה שיש בה לחייב עליו בפני עצמו: (ד) שאור לא תקטירו אין לי אלא המרובה הממועט מנין ת״ל כל שאור אין לי אלא הוא עצמו עירובו מנין תלמוד לומר כי כל שאור. יכול מנחות שהן במצה תהיה יהו בבל תקטירו חמץ מנחות שאינן במצה תהיה לא יהו בבל תקטירו המין תלמוד לומר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו אין לי אלא המרובה הממועט מנין ה) תלמוד לומר וכל דבש אין לי אלא הוא עצמו עירובו מנין ת״ל וכל דבש אין לי אלא דברים שאין הדבש יפה להן דברים שהדבש יפה להן מנין שהפטמין אומרין יפה הדבש לקטורת מנין ו) ת״ל וכל דבש: (ה) מה ת״ל כל שאור ומת״ל וכל דבש לפי שיש בשאור מה שאין בדבש ובדבש מה שאין בשאור שאור הותר מכללו למקדש ודבש לא הותר מכללו למקדש דבש הותר בשירי מנחות שאור לא הותר בשירי מנחות הא לפי שיש בשאור מה שאין בדבש ובדבש מה שאין בשאור צ״ל כל שאור וצ״ל כל דבש: (ו) ומנין המעלה מבשר חטאת ומבשר אשם ומבשר קדשי קדשים ומבשר קדשים קלין ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות ז) והקטירם. מן השאור ומן הדבש עובר בלא

הגהות הגר״א פרשתא יב הלכה א א) אלו מיותר: ב) את המנחה. צ״ל כל המנחה: ג) מנין לרבות את כל המנחות שיכול אין וכו׳: **הלכה ג** ד) אפייה שהיא מיוחדת כצ״ל: **הלכה ד** ה) ת״ל וכל רבש צ״ל ת״ל כל דבש: ו) ת״ל וכל דבש צ״ל כי כל דבש: **הלכה ו** ז) והקטירם שבר בל״ת ומה שבינתיים מיותר:

ביאור

את כולם וע״כ לא מוקמינן ריבויא אלא להני דדמו לגמרי להנך מנחות האמורין בפרשה: מה אלו מיוחדות וכו׳. אף כל שיש בהן השלשה מעלות ונתרבה בזה מנחת עכו״ם ונשים: יצאו שתי הלחם ולה״פ. דכתיב מאלה: יצאת מנחת נסכים. דכתיב והקריבה: יצאו מנחת כהנים וכו׳. דכתיב והגישה: יכול בכלי. שיהא רשאי לעשות כלי למדת קומצו וימדוד בו קומץ מן המנחה: ה״ג ת״ל להלן והרים ממנו בקומצו. בלו את אהרן (ויקרא ו׳ ה) ושם במנחת סולת מיירי כדכתיב התם מסלת המנחה: להלן. במנחת סולת: בקומצו. לא בכלי דכן משמע לשון בקומצו: אף כאן. במנחות האפויות אע״ג דעבודה קשה היא אפ״ה ביד ולא בכלי:

פרשתא יב. (א) ה״ג אלו אומר אשר תקריבו לד׳ וגו׳ ולא כתב כל המנחה: אלא הקומץ בלבד. שקרב לד׳: את כל המנחה. קודם קימולה שהוא בל״ת על הימולה: מנין לרבות את כל המנחות. דהאי קרא בעניגא דמרחשת כתיב: (ב) מנחות שאין שיריהן נאכלין. כגון מנחת כהנים וכהן משיח: ת״ל כל המנחה. דכל הוא כולל כל המנחות כדלעיל ואפילו מנחות שאין שיריהן נאכלין והגר״א בהגהותיו גרים במשנה א׳ ומנין לרבות את כל המנחות שיכול אין לי אלא מנחה ששיריהן נאכלין וכו׳ ת״ל כל המנחה [ולדידיה לא אצטריך לרבויי שאר מנחות חוץ ממרחשת (כדפירש״י) דידוע דכל המנחות דין אחד להם ואצטריך רק מנחות שאין שיריהן נאכלין ומיושב הכל בפשיטות: להביא את לחם הפנים. לאימוץ דכיון דאיכא בזיכי לבונה בהדיה דקרבי לגבי מזבח אשר תקריבו קרינא ביה: ר״ע אומר להביא מנחת נסכים. לאימוץ אע״פ שאין שיריהן נאכלין אבל בלחם הפנים פליג על ר״י הגלילי וטעם פלוגתייהו עיין בגמ׳ (מנחות נז): (ג) יכול לאו אחד לכולם. שאפילו עשה כל הפעולות שבה כדלקמיה לא יעבור אלא בלאו אחד: ת״ל לא תאפה חמץ. (בפרשה לו): מיוחדת. הגר״א גרים שהיא מיוחדת. ור״ל שהיא פעולה בפני עצמה: ומעשה יחידי. היינו שהוא מעשה השוב [רש״י]: וכל מעשה ומעשה שיש בה. לאתויי קיטוף [גמרא]: (ד) המרובה. שהקטיר כל הקומץ שנתחמץ: הממועט מנין. שהקטיר חצי קומץ חמץ [גמרא]: עירובו מנין. שנתערב חצי קומץ חמץ עם חצי קומץ מצה והקטירם: שהן במצה תהיה. היינו כל המנחות שצותה התורה עליהן ואמרה מצה תהיה (ויקרא ב׳ ה׳) עליהן צותה התורה בלאו לא תקטירו חמץ אבל מנחות שאינן במצה תהיה כגון המנך שבתודה ושתי הלחם אף שאינן בכי הקטרה מ״מ אם עבר והקטיר יכול דלא יעבור ע״ז בלאו דלא תקטירו: ת״ל כי כל שאור וכל דבש. הקיש השאור לדבש מה הדבש נוהג בכולם כן איסור הקטרת השאור בכולם [ק״א]. ולענ״ד דלא נצרך כאן להיקש דכי כל שאור כולל הכל ואף דלמעלה ילפינן מזה עירובו תרתי ש״מ: וכל דבש לא תקטירו. הוא ענין בפני עצמו שמתחיל הספרא לפרש דיני דבש: אין לי אלא המרובה. שהקטיר מלא קומצו דבש תמרים: ת״ל וכל דבש. צ״ל ת״ל כל דבש [הגר״א] והריבוי מתיבת כל וכן הגירסא בילקוט: עירובו מנין ת״ל וכל דבש. והיינו מריבויא דוי״ו: שהפטמין וכו׳ ת״ל וכל דבש. הגר״א הגיה ת״ל כי כל דבש והוא מפני שהיה קשה לו הא וכל דבש כבר נדרש לענין עירובו לכך הגיה כי כל דבש וכונתו דתיבת כי הכתוב בראש הקרא קאי גם אדבש: (ה) מה ת״ל כל שאור ומה ת״ל וכל דבש. לאסור בכל אחד המועט ועירובו כנ״ל לכתוב באחד ונילף אידך מניה: שאור הותר מכללו למקדש. בשתי הלחם שהם חמץ והותר ליקרב עליהם שני כבשי עצרת הקרבים עם הלחם: דבש הותר בשירי מנחות. שהכהן ברשותו לאכל השיריים בדבש: (מן השאור ומן הדבש מיותר) הגר״א: עובר עליהם בבל תקטירו.

אמרת במנחת נדבה שהיא טעונה שמן ולבונה. מנחת סוטה תוכיח שאינה טעונה שמן ולבונה וטעונה הגשה: (ד) לא אם אמרת במנחת סוטה שהיא טעונה תנופה תאמר במנחת חוטא שאינה טעונה תנופה הרי את דן מבנין אב לא מנחת נדבה שהיא טעונה שמן ולבונה כהרי מנחת סוטה שאינה טעונה שמן ולבונה לא מנחת סוטה שהיא טעונה תנופה כהרי מנחת נדבה שאינה טעונה תנופה: (ה) הצד השוה שבהן ששוו לקמיצה ושוו להגשה אף אני אביא מנחת חוטא ששוו להן לקמיצה שתשוה להם להגשה: (ו) או מה להצד השוה שבהן ששוו לבא בעשיר כבעני וטעונות הגשה ת"ל ב) מנחה אחד מנחת נדבה וא' מנחת חוטא ג) זו וזו טעונות הגשה. ר' שמעון אומר והבאת לרבות מנחת העומר להגשה שנ' והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה שנא' והקריב אותה אל המזבח:

פרק יג.

(א) **הלא** דין הוא מה אם מנחת חוטא שאינה טעונה תנופה טעונה הגשה מנחת סוטה שהיא טעונה תנופה אינו דין שתטעון הגשה לא אם אמרת במנחת חוטא שהיא מן החיטין תאמר במנחת סוטה שאינה מן החיטין מנחת העומר תוכיח שאינה באה מן החיטין וטעונה הגשה: (ב) לא אם אמרת במנחת העומר שהיא טעונה שמן ולבונה תאמר במנחת סוטה שאינה טעונה שמן ולבונה הרי את דן מבנין אב לא מנחת חוטא שהיא מן החטים כהרי מנחת העומר שאינה מן החטין לא מנחת העומר שהיא טעונה שמן ולבונה כהרי מנחת חוטא שאינה טעונה שמן ולבונה: (ג) הצד השוה שבהן ששוה לקמיצה ושוו להגשה אף אני אביא מנחת סוטה ששוה להן לקמיצה שתשוה להן להגשה: (ד) או מה הצד השוה שבהן שלא כשרו לבא קמח אלא סולת וטעונות הגשה יצאת מנחת סוטה שכשרה לבא קמח שלא תטען הגשה תלמוד לומר והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה: (ה) רבי יהודה אומר והבאת לרבות מנחת סוטה להגשה שנאמר והביא את קרבנה עליה. או אינו אומר והבאת אלא שיהא היחיד מתנדב אחרת חוץ מאלו שבענין. ודין הוא ציבור מביא מנחה מן החטים חובה ויחיד מביא מנחה מן החטים נדבה מה צבור שהוא מביא מנחה מן החיטים חובה מביא מנחה מן השעורין חובה אף יחיד שהוא מביא מנחה מן החיטין נדבה יביא מנחה מן השעורין נדבה ת"ל אלה אין לך אלא אלה בלבד. או אינו אומר אלה אלא האומר הרי עלי מנחה יביא המשתן ת"ל מאלה יש מביא אחת מהן ויש מביא חמשתן: (ו) רבי שמעון אומר מנחה לרבות את כל המנחות להגשה. יכול אף שתי הלחם ולחם הפנים ת"ל מאלה. מה ראית לרבות כל המנחות ולהוציא שתי הלחם ולחם הפנים אחר שריבה הכתוב מיעט מה אלו מיוחדות שיש מהן לאישים אף כל שיש מהן לאישים יצאו שתי הלחם ולחם הפנים שאין מהן לאישים: (ז) והלא מנחת נסכין כלה לאישים יכול תטען הגשה ת"ל והקריבה. מה ראית לרבות כל המנחות ולהוציא מנחת נסכין אחר שריבה הכתוב מיעט מה אלו מיוחדות שהן באות בגלל עצמן יצאת מנחת נסכים שאין באה בגלל עצמה: (ח) והלא מנחת כהנים ומנחת כהן משיח באות בגלל עצמן יכול יטענו הגשה ת"ל והגישה. מה ראית לרבות את כל המנחות ולהוציא מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אחר שריבה הכתוב מיעט. מה אלו מיוחדות שיש מהן לאישים ובאות

הגהות הגר"א הלכה ו ב) מנחה צ"ל המנחה: ג) זו וזו מיותר:

ביאור

ת"ל המנחה שיפול וכו'. [וכן משמע מסוף ברייתא דמתיבת המנחה נתרבה מנחת חוטא]: (ג) שהיא טעונה שמן ולבונה. הלכך חשיבה לטעון הגשה לגבי מזבח: וטעונה הגשה. כדלקמן (פרק יג פסקא ה) והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה: (ד) שהיא טעונה תנופה. דכתיב והניף את המנחה לפני ד' (במדבר ה' כ"ה): תאמר במנחת חוטא שאינה טעונה תנופה, כדתנן בפרק כל המנחות (דף ס.): (ה) ששוו לקמיצה. דבתרוייהו כתיב והקטיר הכהן את אזכרתה והלכך חשיבי לטעון הגשה אף אני אביא וכו': (ו) ששוו לבוא בעשיר כבעני. תאמר במנחת חוטא שלא הוכשרה לבוא אלא בעני דכתיב ואם לא תשיג ידו (ויקרא ה יא) וכיון דלאו קרבן חשוב הוא לבוא בעשיר לא תטעון הגשה: ת"ל המנחה. גרסינן מה"א יתירא קדריש איזה מנחה שהיא:

פרק יג. (א) שאינה מן החטין. ואינה מאכל אדם לזה אינה ראוי להגישה אל המזבח: (ד) שלא כשרו לבוא קמח. דבמנחת חוטא כתיב עשירית האיפה סלת ובעומר בפרשת ואם מנחת בכורים כתיב גרש דהיינו סלת משא"כ במנחת סוטה כתיב קמח:

(ה) חוץ מאלו שבענין. שאלו החמשה מנחות כולם מסולת חטים והוא יביא מן השעורין: מנחה מן החטין חובה. שתי הלחם בעצרת: מן השעורים חובה. מנחת העומר: אין לך אלא אלה בלבד. דהיינו מן החטין: או אינו אומר אלה. להך דרשא אלא ללמד על האומר הרי עלי עולה מנחה סתם שיביא כל אלו חמשתן בעל כרחו: ת"ל מאלה. מקצת אלה: יש מביא אחת מהן. כגון שאמר הרי עלי מנחה סתם כדתנן ר"פ בתרא דמנחות עי"ש: ויש מביא חמשתן. כדתנן התם פירשתי ואיני יודע מה פירשתי יביא המשתן: (ו) את כל המנחות. כגון מנחת עכו"ם מנחת נשים: מאלה. משמע מיעוטא כלומר אין טעון הגשה אלא הדומה לאלו: מה אלו, חמש מנחות המפורשות בענין: (ז) ת"ל והקריבה, דאי לרבות מנחת סוטה לחוד אתי כדלעיל הו"ל לכתוב והקריב מאי והקריבה דמשמע זו ולא אחרת למעוטי מנחת נסכים: שאין באה בגלל עצמה. אלא בגלל זבח ולא דמיא לה: (ח) ת"ל והגישה. דהו"ל לכתוב והגיש והגישה משמע לזו ולא לאחרת: אחר שריבה הכתוב. וכתב מנחה: מיעט. דכתיב הני תלתא מיעוטי וצריכין אנו לקיים

את

ופותתה ונותן עליה שמן ובוללה וחוזר ונותן עליה שמן וקומץ. מצה יכול מצוה ת"ל תהיה הכתוב קבעה חובה: (ג) פתות יכול שתים ת"ל פתים אי פתים יכול יעשנה כפירורים ת"ל אותה אותה לפתים ואין פתיה לפתים: (ד) מכאן אמרו מנחת ישראל כופל אחד לשנים ושנים לארבעה ומבדיל מנחת כהנים כופל אחד לשנים ושנים לארבעה ואינו מבדיל. מנחת כהן משיח לא היה מכפלה. ר"ש אומר מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהן פתיתה מפני שאין בהו קמיצה וכל שאין בה קמיצה אין בה פתיתה. וכל פתיתין בכזיתים: (ה) פתות אותה פתים מנחה לרבות את כל המנחות לפתיתה. יכול אף שתי הלחם ולחם הפנים ת"ל אותה מה ראית לרבות כל המנחות ולהוציא שתי הלחם ולחם הפנים אחר שריבה הכתוב מיעט מה אלו מיוחדות שיש מהן לאישים אף כל שיש מהן לאישים יצאו מהן שתי הלחם ולחם הפנים שאין מהם לאישים: (ו) ויצקת עליה שמן מנחה לרבות את כל המנחות ליציקה יכול אף מנחה מאפה תלמוד לומר עליה. אוציא את החלות ולא אוציא את הרקיקין ת"ל היא: (ז) ואם מנחת מרחשת קרבנך מה בין מחבת למרחשת אלא שהמרחשת יש לה כסוי והמחבת אין לה כסוי דברי ר' יוסי הגלילי ר' חנניה בן גמליאל אומר מרחשת עמוק ומעשיה רוחשין ומחבת צפה ומעשיה קשים. סלת בשמן תעשה מלמד שהיא טעונה מתן שמן בכלי קודם לעשייתה:

פרשתא יא.

(א) **אלו** אומר והבאת אשר יעשה מאלה לה' א) והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח. יכול אין לטעון הגשה אלא הקומץ בלבד ומנין לרבות את המנחה ת"ל מנחה מנין לרבות את כל המנחות ת"ל את המנחה: (ב) יכול אין לטעון הגשה אלא מנחת נדבה מנחת חובה מנין ודין הוא נאמר הבא מנחת נדבה והבא מנחת חובה מה מנחת נדבה טעונה הגשה אף מנחת חוטא תטען הגשה: (ג) לא אם

הגהות הגר"א פרשתא יא הלכה א א) והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח יכול אין טעון הגשה אלא הקומץ בלבד מנין לרבות כל המנחה ת"ל מנחה ומנין לרבות מנחת חוטא ת"ל המנחה שיכול כו':

ביאור

אליבא דרבי: ה"ג ונותנה ונותן שמן עליה. שנותן הסלת לתוך השמן שנתן בכלי והוזר ונותן מתנה שניה של שמן עליה ובוללה בו בעודה סלת ואופה במחבת או במרחשת: ונותן עליה שמן. לקיים מצות יציקה: ופותתה ונותן עליה שמן ובוללה. דקודם פתיתה אין זו בלילה אי יהיב שמן לתוך החלות השלימות שאין השמן נבלל ומתערב עמהן הלכך ברישא פותת והדר מערב הפתיתין ומגבלן עם השמן דהיינו בלילה: יכול מצוה. שתהיה כולה מצה אבל בדיעבד אם החמיצו שיריה אע"ג דקאי גברא בלאו דכתיב לא תאפה חמץ חלקם וגו' מ"מ איפסולי לא מפסלא ומקטיר קומץ עליהן: ת"ל תהיה. דהויה עיכובא הוא: (ג) פתות יכול שתים. ישברנה לשנים ודי בזה: ת"ל פתים, דיתירא הוא לרבויי דבעינן פתיתין הרבה: אי פתים. כלומר אי לא כתב אלא פתות פתים ולא כתב אותה: יכול יעשנה כפרורים, דפתות פתים הוי משמע שכל מה שיוכל לפתות יותר ויותר עד שתעשה כפירורים הוא יותר טוב: ת"ל אותה. מיעוטא הוא: (ד) ושנים לארבעה. והיינו דאמר קרא פתות אותה והיינו כל חלה הולק אותה לשנים ואח"כ מאלו השנים יעשה פתים והם שנים מכל חלק הרי לך ארבעה: ומבדיל. כשכופלה משברה עד שיבדיל בכל עוביה של חלה: מנחת כהנים. שאין בה קמיצה כופל אותה לשנים ושנים לארבעה לקיים מצות פתיתה דתורה אחת לכל המנחות לפתיתה אבל אינו מבדיל שההבדלה הוא בעבור הקמיצה והיא כולה כליל: ואינו מבדיל. בכל עוביה של חלה: מנחת כהן משיח. דהיינו מנחת חביתין שכה"ג מקריב בכל יום עשירית האיפה ועושין ממנה י"ב חלות ומקריב מהן י"ב חצאין בבקר וי"ב חצאין בין הערבים: לא היה מקפלה. אותן י"ב חצאין לא היה מקפלה ובגמרא מפרש שלא היה מקפלן אשנים לארבעה קאי אבל מ"מ מקפלן אחד לשנים לקיים בהן מצות פתיתה אלא לפי שלא היה מקריב בכל פעם אלא חצי החלות לא היה מקפלן אלא לשנים וממילא הוו להו ארבע פתיתין בכל חלה וחלה: אין בהן פתיתה. כלומר א"צ לקפלן כלל שאין מצות פתיתה נוהגת אלא במנחות הנקמצות: אין בה פתיתה. וקא דכתיב במנחת כהן משוח תופיני מנחת פתים (ויקרא ו) האי לאו למצות פתיתה אתי אלא לומר שיקריבנה חצאין י"ב חצאין שחרית וי"ב בין הערבים: וכל פתיתין בכזיתים. דהיינו אחר שנשברה אחד לשנים ושנים לארבעה משבר עוד את הפתיתין עד שיעמידם על כזיתים אבל לא יפחות משיעור זה דהו"ל בכלל פירורים. וזו המשנה אתיא לד"ה [כן משמע מפירוש רש"י שלפנינו ומפירוש רגמ"ה וכן מהרמב"ם שהעתיקו בהלכותיו] וי"א דזה הכל דברי ר"ש היא אבל לת"ק אינו חולק רק לארבעה [מפירוש רש"י כת"י שם בדף ע"ה]: (ה) פתות אותה פתים מנחה. בתר זה כתיב ויצקת עליה שמן מנחה היא ויתירה היא לרבויי שאר מנחות לכל מאי דכתיב בהאי קרא: ת"ל אותה. עיין לעיל במשנה ג' ותרתי ש"מ: שאין מהן לאשים. דהיינו מגופן אלא כולן נאכלין לכהנים: (ו) כל המנחות ליציקה. פי' לאתויי מנחת כהנים מנחת העומר מנחת נסכים: ולא אוציא את הרקיקין. דהא בחלות איירינן וחלות דכוותיהו אבל רקיקין לא נמעט מיציקה: ת"ל היא. והויא שני מיעוטין לשני המינין חלות ורקיקין: (ז) אלא שהמרחשת וכו'. גמרא גמיר לה מרביה [ש"ס]: עמוקה ומעשיה רוחשין. שמתוך שהיא עמוקה לא היה שורף השמן כל כך: מחבת צפה. שלא היו דפנותיה גבוהין ומתוך כך מעשיה קשין פי' נגובין מפני שהאור שורף את השמן שבה:

פרשתא יא (א) אלו נאמר והבאת אשר וגו' ולא כתב את המנחה: אלא הקומץ בלבד. דאשר יעשה לד' משמע החלק הגבוה שנעשה לד': ת"ל המנחה. מלמד שההגשה בכל המנחה קודם קמיצה: מנין לרבות את כל המנחות. דמקרא לא משתמע אלא אשר יעשה מאלה דהיינו ה' מנחות האמורות בענין מנחת סולת וחלות ורקיקין ומחבת ומרחשת אבל שאר מנחות כגון מנחת כהן וכהן משוח ונכרים ונשים מנ"ל: ת"ל את המנחה. את יתרא לרבות כל הני דטעונה הגשה: (ב) יכול אין לי טעון הגשה אלא מנחת נדבה מנחת חובה מנין. [וי"ג מנחת חוטא וניא היא] והנה לפי גירסתנו המשנה השנייה הוא ענין אחר אבל הגר"א הגיה אותה והעמידה על גירסתנו בש"ס והכל משנה אחת היא. וה"ג מנין לרבות כל המנחה ת"ל מנחה ומנין לרבות מנחת חוטא ת"ל

הלא דין הוא מה אם החלות שאינן טעונות בלילה רקיקין שהן טעונין משיחה א"ד שיטענו בלילה ת"ל חלות בלולות ואין רקיקין בלולין: (ה) רקיקין משוחין ואין חלות משוחות. הלא דין הוא מה אם הרקיקין שאינן טעונין בלילה טעונין משיחה חלות שהם טעונות בלילה אינו דין שיטענו משיחה. ת"ל רקיקין משוחין ואין חלות משוחות: (ו) סלת חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן. מה ת"ל בשמן בשמן ב' פעמים להכשיר בשמן השני ולהכשיר בשמן הג'. ר"א בן יעקב אומר מושח את הרקיקין כמין כי שאין רבוי אחר רבוי אלא למעט ר' יהודה אומר מצות מצות ג) למצות שוו לא שוו לבלילה: (ז) וכיוצא בו אמר ר' יהודה ועשית כיור נחשת וכנו נחשת לרחצה יכול כשם שמרחיצין מן הכיור כך מרחיצין מן הכן. ג) ת"ל נחשת לנחשת שוה לו לא שוה לו לרחיצה. כיוצא בו א"ר יהודה ועשית חשן משפט מעשה חושב כמעשה אפוד תעשנו יכול כשם שזה כפול זה כפול ת"ל זהב. לזהב שוה לו לא שוה לכפילות:

פרק יב.

(א) **ואם** מנחה על המחבת א) מלמד שהיא טעונה כלי. קרבנך קרבנך לג"ש מה קרבנך אמור כאן טעונה יציקה ובלילה אף קרבנך אמור למטן טעונה יציקה ובלילה מה קרבנך אמורה למטן טעונה מתן שמן בכלי קודם לעשייתה אף קרבנך אמורה כאן טעונה מתן שמן בכלי קודם לעשייתה: (ב) סולת בלולה מלמד שהוא בוללה סלת. רבי אומר חלות בוללן שנאמר חלות בלולות. אמרו לו והלא לחמי תודה נאמר בהן חלות ואי אפשר לבוללן כשהם חלות אלא סלת כיצד עושה נותן מתן שמן בכלי קודם לעשייתן ונותן שמן עליה ובוללה ולשה ואופה ופותתה ונותן עליה שמן וקומץ. רבי אומר חלות בוללן שנא' חלות בלולות בשמן כיצד עושה נותן שמן בכלי קודם לעשייתן ונותנה ולשה ואופה

הגהות הגר"א הלכה ו ג) למצות שוו ולא למשיחה ובלילה כצ"ל: הלכה ז ג) ת"ל נחושת נחושת לנחושת כצ"ל:
פרק יב הלכה א א) מלמד שהיא טעונה כלי ס"ס וצ"ל מלמד שהיא כלי:

ביאור

משא"כ ברקיקין שאין בהן בלילה בשמן אלא לש אותן במים ואופה אותן בלא שמן כלל: ופריך הלא דין הוא. שאף הרקיקין יהיו טעונין בלילה מלבד המשיחה שאחר אפייתן: אם החלות שאינן טעונות משיחה. שלא מצינו מקרא מפורש להטעינן משיחה: אינו דין שיטעני בלילה. ואימא דבלולות דקרא ארקיקין דלבתריה נמי קאי: ת"ל חלות בלולות וכו'. כלומר מדלא איפשמיט קרא בשום דוכתא [כגון בלחמי תודה ובמלואים ובלחמי נזיר ובהני דהכא] להזכיר בלילה אלא גבי חלות ש"מ דוקא קאמר חלות בלולות ולא רקיקין: (ה) אינו דין שיטענו משיחה. וניפא דמשוחים דקרא אתרווייהו קאי: ת"ל רקיקין משוחין. בכל דוכתא ולא איפשמיט לאדכורי בחד דוכתא משיחה גבי חלות ש"מ אין משיחה אלא ברקיקין ולא בחלות: (ו) בשמן בשמן שני פעמים. ותרווייהו מייתרו דאי לקבוע לה שמן פשיטא דהרי היא ככל מנחות ללוג: להכשיר בשמן השני ולהכשיר וגו'. תרי קראי חד לרבויי שמן שני וחד לשמן שלישי וכדתנן במנחות (פו.) ג' זיתים הן ובהן שלשה שמנים הראשון מגרגר בזית ונותן לתוך הסל טען בקורה זהו שני חוזר וטוען זהו ג' הראשון למנורה והשאר למנחות: כמין כי. כף יוונית שבלשוננו קורין לכף שלהן כי: אלא למעט. שאינו מושחן אלא מעט והשאר נאכל לכהנים: ר' יהודה אומר וכו'. אדלעיל קאי אמאי דאמר חלות בלולות ואין רקיקין בלולות רקיקין משוחין ואין חלות משוחות והוא מדלא אדכר בשום דוכתא באופן אחר ואמר ר"י דא"ל לזה אלא מדהוצרך לומר בשניהם מצות דהוי ליה לכתוב בחד והאחר יליף מיניה משמע דאינן שוות אלא במה שבשניהם מצות אבל לא במשיחה ובלילה: (ז) כשם שזה כפול. החושן כתיב ביה רבוע יהיה כפול שלאחר שארגו כולו היה ארכו פי שנים ברחבו וכפלו לשנים כדי שיהא זרת ארכו וזרת רחבו: זה כפול. שיארוג האפוד פי שנים מכשיעור הצריך לו ויכפלנו: ת"ל זהב. ואי לאקשינהו בעי לכל מילי ל"ל לפרושי זהב הא נמי ניתי בהיקשא אלא ש"מ לא בעי קרא דניתי בהיקשא אלא למאי דפרים ותו לא: לזהב שוה לו. ה"ה דשוה לענין מעשה חשב ולתכלת וארגמן ותולעת שני שש משזר המפורשין בקרא אלא מאי דאתי קרא להשוותו לאפוד העיקר בשביל זהב דלשאר מילי דמי נמי לפרוכת ויריעות המשכן:

פרק יב (א) ואם מנחה על המחבת מלמד שהיא טעונה כלי. הגר"א גרים מלמד שהיא כלי והיינו דאילו היה כתיב ואם מנחת מחבת קרבנך הייתי אומר דהמנחה עצמה קרויה מחבת אבל השתא דכתיב על מחבת משמע דהכלי קרויה מחבת וכ"מ דאם אמר הרי עלי מחבת צריך להביא כלי ששמו מחבת לביהמ"ק אם לא שאמר מנחת מחבת וכן איתא במנחות דף ס"ג דעת בית הלל שם ע"ש וע"ש עוד דה"ה מרחשת ג"כ כלי הוא ששמו כך מדכתיב קרא אהרינא וכל נעשה במרחשת ועיין בביאור הראב"ד שמלדד ג"כ כראית התו"כ דהוא כלי: קרבנך קרבנך לגז"ש. במחבת ובמרחשת בתרווייהו כתיב קרבנך ויתירי נינהו: האמור כאן. במחבת: טעונה יציקה ובלילה. דכתיב בלולה בשמן וגו' ויצקת עליה שמן: למטן. במנחת מרחשת: ומה קרבנך אמור למטן. במנחת מרחשת: טעונה מתן שמן בכלי קודם לעשייתה. דכתיב סלת בשמן תעשה וכדלקמן בפרקין בסופו: (ב) מלמד שהוא בולל סלת. דהכי משמע סלת בלולה שתהא בלילתה בעודה סלת וכתיב במחבת וה"ה לשאר מנחות: רבי אומר חלות בוללן. שאחר אפיית החלות מפרכן עד שמחזירן לסלתן ונותן בה שמן ובולל כדמפרש ואזיל: שנאמר חלות וכו'. במנחת מאפה כתיב וה"ה לשאר מנחות האפויות: נאמר בהן וכו'. דכתיב חלות מצות בלולות וגו' וסלת מרבכת חלות בלולות בשמן: וא"א לבוללן כשהן חלות. מפני מיעוט שמנן שאפילו ברבוכה אין בה אלא רביעית שמן כדתניא לקמן נותן רביעית לרבוכה ורביעית לשני מינין מחצה לחלות ומחצה לרקיקין ולאחר אפייתן יבשות הן מחמת האור ובולעות שמן הרבה וברביעית שמן לא ספקא להו וע"כ סלת צריך לבוללן וכיון דבלחמי תודה חלות בלולות ע"כ הכונה שהיו בלולות כבר בעודן סלת גבי מאפה תנור נמי איכא למימר הכי: כיצד עושה. הוא מפרש והולך איך נוהגין במחבת ומרחשת אליבא דרבנן והדר מפרש אליבא

מנחות ישראל. וכי מנין יצאו מכלל שנאמר כל האזרח יעשה ככה את אלה להקריב אשה ג) שאם רצה לרבות ירבה. או אינו אומר אלא שיהו מנחות ישראל ניתנות על גבי האישים ומה אני מקיים והנותרת מן המנחה של גרים ושל נשים ושל עבדים ת"ל לאהרן ולבניו קדש קדשים להתיר מנחת ישראל: (ג) אין לי אלא מנחותיהן מלוקותיהן מנין אר"ש קורא אני נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה ת"ל לאהרן ולבניו קדש קדשים להתיר מלוקות ישראל: (ד) אין לי אלא מלוקות ישראל מלוקות כהנים מנין אר"ש ודין הוא מה אם במקום שהתיר סלת רשות אסר סלת מצוה מקום שאסר מלוקת רשות א"ד שנאסר מלוקות מצוה מלוקות ישראל יוכיחו שאסר בהן מלוקות רשות והתיר בהן מלוקת מצוה: (ה) מה התיר מלוקת מצוה של ישראל שהרי התיר סלת מצוה שלהם נתיר מלוקת מצוה של כהנים שהרי אסר סלת מצוה שלהן. הואיל ואסר סלת מצוה שלהן נאסר מלוקת מצוה שלהן ת"ל לאהרן ולבניו קדש קדשים ג) מאשי ה' להתיר מלוקות הכהנים. מאישי ה' אין להן אלא לאחר מתנת האישים:

פרשתא י.

(א) **וכי** תקריב כשתקריב לעשות הדבר רשות. קרבן מנחה. א"ר יהודה מנין לאומר הרי עלי מנחת מאפה לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין. ת"ל קרבן. קרבן אחד הוא מביא. ואינו מביא חלות ורקיקין: (ב) אמר ר"ש וכי נאמר קרבן קרבן ב' פעמים. הא לא נאמר אלא קרבן אחד ונאמר בו חלות ורקיקין. מעתה רצה להביא חלות יביא. רקיקין יביא. מחצה חלות ומחצה רקיקין יביא. וכשהוא קומץ בולל וקומץ משניהם. הא אם קמץ ולא עלה בידו אלא אחד משניהם דיו: (ג) מאפה תנור לא מאפה כופח לא מאפה רעפין ולא מאפה יורות הערביים. רבי יהודה אומר מה ת"ל תנור תנור שני פעמים להכשיר את הכופח. ר"ש אומר מה ת"ל תנור תנור ב' פעמים שיהא הקדשה בתנור א) וכל מעשיה בתנור: (ד) סלת מה סלת אמורה להלן מן החטין אף כאן מן החטין. חלות בלולות ואין הרקיקין בלולין.

הגהות הגר"א הלכה ב ג) שאם רצה לרבות ירבה ט"ס וצ"ל אם רצה להביא יביא או אינו וכו': **הלכה ה** ג) מאשי ד' הוא מיותר: **פרשתא י הלכה ג** א) וכל מעשיה צ"ל ומעשיה:

ב י א ו ר

וכו'. דקודש קדשים יתירא הוא דהא כתיב בפרשה קרא לכל מנחתם וגו' קודש קדשים וע"כ דרשו להתיר מנחת ישראל שיהא שיריהם נאכלין לכהנים דהיינו כל שהוא קודש קדשים יהיה לאהרן ולבניו לאכילה: ופריך וכי מנין יצאו. כלומר מנין יצאו לאסור שיהא צריך קרא להתיר ומשני מכלל שנאמר (בפרשת נסכים) כל האזרח יעשה ככה את אלה להקריב אשה ריח ניחוח לד' שאם רצה לרבות ירבה והגר"א הגיה שצ"ל שאם רצה להביא יביא ופירושו דמקרא זה ילפינן [במנחות ק"ד] שמתנדבין נסכים אף בלא קרבן דקרא יתירא הוא דהא לעיל מניה כתיבי כל דין נסכים וע"ז קאמר דאו אינו אומר וכו' היינו דאי לא כתב רחמנא קדש קדשים לרבויי להתיר מנחת ישראל הייתי אומר דהאי קרא אינו בא לרבות שיכול לנדב נסכים בלא קרבן ורק ללמד שיהא מנחת ישראל נתונות אף השיריים לגבי אישים והוי דרשינן קרא הכי כל האזרח דהיינו ישראל הזכרים יעשה ככה כמנחת נסכים שכולה כליל כך יעשה את אלה מנחת נדבה להקריב אשה וגו' ועיין בק"א שמגיה ג"כ הגירסא באופן אחר וגירסת הגר"א מתיישב יותר: של גרים. ט"ס דמהיכא תיתי למעטינהו וצ"ל של עובדי כוכבים וכן איתא בראב"ד: (ג) אלא מנחותיהן. שאין בהם שום איסור חוץ מקדושתן: מלוקותיהן. דהיינו חטאת העוף מנין שיהא נאכל לכהנים: א"ר שמעון וכו'. דמשום זה הוי ס"ד דלא יאכלו הכהנים דהא בעלמא מליקה נבילה היא: ת"ל וכו' קדש קדשים. עוד פעם את יתירא גבי מנחת מרחשת: (ד) מלוקת כהנים מנין. כהן שהביא חטאת העוף ונמלקה מנין שתהא נאכלת: ודין הוא. מדין ק"ו הוי לן למילף עוף שנמלק מסלת דמנחה לאיסורא ומשו"ה אצטריך קרא כדלקמיה: שהתיר סלת רשות. דהיינו בסתם סולת שכל סולת מותר לאכול: אסר סולת מצוה. של מנחת כהן כדכתיב וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל: מקום שאסר מליקת רשות. דשלא במקום קרבן מליקת העוף הוי נבילה: אינו דין שנאסור מלוקת מצוה. שאם המצוה אוסרת דבר המותר באכילה כ"ש שלא יותר בה דבר האסור: (ה) שהרי התיר סלת מצוה שלהן. שמנחת ישראל נאכלת לכהנים כדלעיל: ת"ל וגו' מאשי ד'. קרא יתירא הוא לרבות כל שהוא מאשי ד' הוא לאהרן ולבניו. והגר"א כתב מאשי ד' מיותר והיינו דיש ג"פ בקרא קודש קדשים תרי בענינו וחד בפרשה צו פסוק יו"ד חד אתי למנחת ישראל וחד למלוקת ישראל וחד למלוקת כהנים כ"כ באדרת אליהו הנדפס מחדש עם הגהותיו מה שתיקן הגר"א בעצמו וזהו שכתב בענינו מאשי ד' מיותר והיינו מאשי ד' קמא. והדין עמו דהא צריכין ליה לדרשא בתרא:

פרשתא י (א) כשתקריב. דכי משמע בלשון אי: קרבן מנחה. ה"מ למכתב וכי תקריב מנחה קרבן ל"ל: קרבן אחד מביא. קרבן שלם והוא מין אחד ולא חלות ורקיקין בשביל שנדר קרבן אחד וס"ל לר' יהודא דשני מיני קרבן כתיבי בהאי קרא והא דפריך ליה ר"ש והלא לא כתיב אלא קרבן אחד ס"ל לר"י כיון דכתיב בשמן יתירא דכתיב חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן כמאן דכתיב קרבן קרבן דמי ור"ש ס"ל דלכך כתיב בשמן לומר לך בנודר מאפה תנור רצה חלות יביא רצה רקיקין יביא אבל אי לא כתיב אלא חד בשמן הו"א מחצה רקיקין ומחצה חלות דוקא [מנחות סג.]: (ב) בולל. מערב דלאחר אפייתן פותתן עד שמחזירן לסלתן כדאמר באלו מנחות (דף עה:) ואח"כ מערבן כאחד וקומץ משניהם יחד: הא אם קמץ. נ"ל ואם קמץ [שם בגמרא]: דיו. הואיל וקרבן אחד הוא: (ג) כופח. מין תנור קטן מקום שפיתת קדרה אחת ולא מקרי תנור: יורות הערביים. של אותו מקום ומסיקין אותו ואופין בהם חלות: ר' יהודה אומר מה ת"ל וכו' שני פעמים. חד הכא וחד בצו את אהרן וכל מנחה אשר תאפה בתנור דהו"מ למכתב וכל מנחה אשר תאפה ולשתוק: להכשיר את הכופח. דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: ר"ש אומר. לעולם מאפה כופח לא יביא וחד שיהא הקדשה בתנור כלומר לשם תנור שכשיקדישנה לסלת יאמר ע"מ לאפות בתנור אני מקדישה וחד שכל מעשיה בתנור לאפוקי כופח ורעפים ויורות הערביים דלא יביא: (ד) להלן. בפרשת מלואים (שמות כ"ט) וחלות מצות ורקיקי מצות וגו' סלת חטים תעשה אותם: ואין ברקיקין בלולות. שהחלות בעודן סולת יוצק בהן שמן ובוללן

תחלה

בגודלו באצבעו מלמעלן ולמטן: (ז) מלא קמצו סלת יכול מקום הקמיצה יהא סלת והשאר יהא קמח תלמוד לומר מסלת אי מסלת יכול מקום הקמיצה והצדדין יהא סולת השאר יהא קמח ת"ל מסלתה שתהא כלה סלת ומשמנה שתהא כלה שמן: (ח) מסלתה ומשמנה שתהא הסלת בלולה בשמן. דבר אחר מסלתה שאם חיסר סולתה כל שהיא פסולה. ומשמנה שאם חסר שמן כל שהוא פסל: (ט) מסלתה לא מסלת חברתה. ומשמנה לא משמן חברתה. שלא יביא שתי מנחות בכלי אחד. מכאן אמרו שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה כשרות ואם לאו פסולות: (י) מלא קמצו מסלתה ומשמנה שאם קמץ ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קורט של לבונה פסל. מסלתה ומשמנה על כל לבונתה שתהא שם לבונה בשעת הקמיצה. על כל לבונתה. והקטיר שילקט לבונה ויעלה לאישים: (יא) והקטיר הקומץ אעפ"י שאין שירים. נטמא הקומץ או אבד. יכול יאכלו הכהנים בשירים. ודין הוא מה אם במקום שהורע כח המזבח בשתי הלחם ובלחם הפנים יפה כח הכהנים בהם מקום שיפה כח המזבח בקומץ אינו דין שיפה כח הכהני' בשיריין. ג) מה אני מקיים והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי ה'. אין להם אלא לאחר מתנת האישים: (יב) אזכרתה נזכרים בה נזכרים בקמיצה ונזכרין בלבונתה. רבי שמעון אומר ד) נאמר כאן אזכרה ונאמר להלן אזכרה מה אזכרה אמורה להלן מלא קומץ אף כאן מלא קומץ:

פרק יא.

(א) **והנותרת** אע"פ שלא הומלחה אע"פ שלא הוגשה ה) אע"פ שלא הקטיר את כל לבונתה. מן המנחה פרט לשחסרה היא פרט לשחסר קמצה ולא הקטיר מלבונתה כלום. לאהרן ולבניו לאהרן תחלה ואח"כ לבניו. לאהרן שלא במחלוקת ולבניו במחלוקת. מה אהרן כהן גדול אוכל שלא במחלוקת אף בניו כהנים גדולים אוכלין שלא במחלוקת: (ב) לאהרן ולבניו קדש קדשים להתיר

הגהות הגר"א הלכה יא ג) מה אני מקיים צ"ל כשהוא אומר מאשי ד' כצ"ל: הלכה יב ד) נאמר להלן ונאמר כאן צ"ל
פרק יא הלכה א ה) אע"פ שלא הקטיר מ"ס וצ"ל פרט שלא הקטיר מלבונתה כלום:

ב י א ו ר

מוחק. כצ"ל היינו דבהם מעשיהם אפויים ולאחר האפייה פותת וקומץ ולזה א"א לפותתו לפתיתים דקים כ"כ ולפיכך כשהיה קומץ היה יוצא מהקומץ הלכך מוחק אבל בסולת יזדמן שא"ל מחיקה שמאליו הוא נופל: ומוחק בגודלו ובאצבעו וכו'. היינו בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה והגר"א הגיה כן בהדיא מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה כמו דאיתא בגמרא: (ח) שאם חיסר סולתה כל שהוא. משיעור עשרון וכן שמנה משיעור לוג: (ט) שלא יביא שתי מנחות בכלי אחד. שאם אמר הרי עלי שתי מנחות של עשרון לא יביא שתיהן בכלי אחד שנמצא קומץ מאחת על חברתה: אם יכול לקמוץ מזו בפ"ע וכו'. שנפלו זו בצד זו ונשאר מזו כדי קומץ שלא נתערב בו כלום משל חברתה לא סלת ולא שמן: (י) שאם קמץ ועלה בידו וכו'. דהו"ל קומץ חסר: מסלתה ומשמנה על כל לבונתה. לא הו"ל לכתוב על כל לבונתה הכא גבי וקמץ כיון דאין הלבונה בכלל קמיצה אלא הו"ל לכתוב וקמץ וגומ' מסלתה ומשמנה והקטיר הכהן על כל לבונתה: שתהא שם לבונה. בשעת קמיצה בכלי: שילקט לבונה. כולה מעל המנחה אחר שקמץ ונתן בכלי שרת הוא נותנה ע"ג הקומץ ומעלה אותן לאישים: (יא) אע"פ שאין שיריים. כגון שנאבד השיריים קודם הקטרה: שהורע כח המזבח בשתי הלחם וכו'. שאין למזבח בהם כלום: יפה כח הכהנים בהם. שהם זוכין בלחם הפנים ובשתי הלחם: אינו דין שיפה כח הכהנים בשיריים. דאף שאין למזבח חלקו מ"מ יאכלו הכהנים: מה אני מקיים וכו' מאשי ד'. תירוצא הוא כלומר אי ילפת ק"ו לא מקיימת מאשי ד' דהא משכחת לה דאכלי כהנים ואע"פ שאין קומץ לאשים ואתי קרא ואפקיה מק"ו והגר"א גרים בקיצור כשהוא אומר מאשי ד' אין להם וכו': (יב) אזכרתה נזכרים בה. כשהכהן עושה בה מצות הגשה למזבח נזכרים בה הבעלים לטובה שמחפשים זכיותיו ומכריעים אותו לכף זכות: נזכרים בקמיצה. במצות הקטרת קמיצה וכן בהקטרת לבונתה: ר"ש אומר וכו' מה אזכרה אמורה כאן מלא הקומץ אף להלן מלא הקומץ כן הוא גירסת הראב"ד ופירושו פשוט דגבי לחם הפנים כתיב אזכרה ולא כתיב שיעור ילפינן מהכא בגזירה שוה דהוא מלא הקומץ והנה הגר"א כתב נאמר להלן ונאמר כאן כצ"ל ואין לו שום ביאור ואולי נאמר דהיה קשה לו להגר"א לומר דר"ש שנה דבריו בכפלים דבענינו אמר מה כאן מלא הקומץ אף להלן בלחם הפנים מלא הקומץ וכשבא בלימודו בלחם הפנים אמר מה להלן מלא הקומץ אף כאן בלחם הפנים מלא הקומץ דהכי איתא לקמן פרק י"ח פסקא ז' [זיי"ן] בפרשה אמור ר"ש אומר נאמר כאן אזכרה ונאמר להלן אזכרה מה להלן מלא קומץ אף כאן מלא קומץ וכו' וע"כ הגיה הגר"א דצ"ל נאמר להלן ונאמר כאן והוא הוא הברייתא דפרשה אמור ואך שהמסדר הספרא העתיקה בכאן:
(מפי חתני הרה"ג ר' לבי נ"י):

פרק יא. (א) והנותרת. כתב באדרת אלי' ג"פ כתיב והנותרת שנים בפרשה זו ואחד בפרשת צו פסוק ט' להורות על אלו השלשה לא הומלחה ולא הוגשה והיסר מלבונתה ולא גרס אע"פ שלא הקטיר מלבונתה כלום דבאופן זה בודאי פסול הוא: אע"פ שלא הומלחה. הקטיר קומץ בלא מלח והרי חיסר מצוה אפ"ה השיריים מותרים באכילה [ועיין במנחות י"ח ובדף כ']: מן המנחה. דריש ג"כ למעט ג' דברים לפי שכתוב ג' פעמים כצ"ל: פרט לשחסרה היא. המנחה אחר קמיצה שחסרו שיריים בין קמיצה להקטרה [דאי לחסרה קודם קמיצה לא אצטריך דהא כבר כתיב מסלתה שאם חסר כל שהוא פסול כדלעיל פרשה ט' פסקא ח'] ודעת ר' יוחנן בגמרא דף ט' דמקטיר קומץ עליהן וקרא אתי לאסור באופן זה השיריים לאכילה וע"ש בגמרא הלימוד לזה מקרא: פרט לשחסר קומצה. היינו בין קמיצה להקטרה: ולא הקטיר וכו'. צ"ל פרט שלא הקטיר מלבונתה כלום [הגר"א] ואלו תרי פרטים הוא לעיכובא דפסול המנחה: לאהרן ולבניו. ג"כ תלתא כתיבי להנך תלתא דרשות: לאהרן תחלה. שהוא נוטל חלק בראש: שלא במחלוקת. שאינו חולק עם אחיו הכהנים חלק כחלק לפי ריבוי הכהנים ומיעוטם אלא נוטל כמו שירצה שאם אמר מנחה זו אני אוכל כולה שומעין לו: (ב) קודש קדשים להתיר וגו'

ויצק עליה שמן על כלה ונתן עליה לבונה על מקצתה שאין רבוי אחר רבוי בתורה אלא למעט: (ח) דבר אחר ויצק עליה שמן על כלה מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה ונתן עליה לבונה על מקצתה שאינה לא נבללת עמה ולא נקמצת עמה: (ט) א) ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה ואיני יודע כמה הרי אני דן טעונה קמיצה וטעונה לבונה מה קמיצה מלא הקומץ אף לבונה מלא הקומץ רבי יהודה אומר אם מיעט לבונתה כשרה: (י) ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה והביאה מלמד שיציקה ובלילה כשרים לכל אדם:

פרשתא ט.

(א) **והביא** והביאה שלא יביאנה חציים הא אם אמר הרי עלי מנחה של שני עשרונות לא יביאנה בשני כלים אלא בכלי א׳. אל בני אהרן אפי׳ הן רבואות. וכך הוא אומר ברב עם הדרת מלך. הכהנים וקמץ מלמד שהקמיצה מצות כהונה. הלא דין הוא מה אם שחיטה שקבע לה צפון לא קבע לו כהן. קמיצה שלא קבע לה צפון. אינו דין שלא יקבע לה כהן. מליקה תוכיח. שלא קבע לה צפון וקבע לה כהן. לא אם אמרת במליקה שקבע לה מזבח תאמר בקמיצה שלא קבע לה מזבח. הואיל ולא קבע לה מזבח לא יקבע לה כהן ת״ל הכהנים וקמץ מלמד שהקמיצה מצות כהונה: (ב) יכול מצוה שיקמצנה הכהן ואם קמצה זר תהא כשרה. ת״ל שוב והרים הכהן קבעה שאם קמצה זר תהא פסולה: (ג) וקמץ קומץ אחד לעשרון א׳ קומץ א׳ לששים עשרון או וקמץ קומץ א׳ לעשרון אחד ששים קומץ לששים עשרון הוי אני דן טעונה קמיצה וטעונה לבונה מה לבונה קומץ א׳ לעשרון א׳ קומץ א׳ לששים עשרון אף קמיצה קומץ א׳ לעשרון א׳ קומץ א׳ לששים עשרון: (ד) או כלך לדרך זו טעונה קמיצה וטעונ׳ שמן מה שמן לוג א׳ לעשרון א׳ ששים לוג לששים עשרון אף קמיצה קומץ אחד לעשרון א׳ ששים קומץ לששים עשרון: (ה) נראה למי דומה דנין דבר שכלו עולה לאישים מדבר שכלו עולה לאישים. ואל יוכיח השמן שאין כלו עולה לאישים. או כלך לדרך הזו דנין דבר שמעוטו מעכב את רובו מדבר שמעוטו מעכב את רובו. ואל תוכיח לבונה שאין מעוטה מעכב את רובה. ת״ל וקמץ קומץ א׳ לעשרון א׳ קומץ א׳ לששים עשרון. וקמץ משם ממקום שרגלי הזר עומדות. בן בתירא אומר מנין אם קמץ בשמאל יחזיר ויחזור ויקמוץ בימין ת״ל משם ממקום שקמץ כבר: (ו) מלא קמצו יכול א) מלא קומצו מבורץ ת״ל בקמצו אי בקמצו יכול יקמוץ בראשי אצבעותיו ת״ל מלא קמצו ג) הא כיצד חופה את פס ידו במחבת ובמרחשת ומוחק

הגהות הגר״א פרק י׳ הלכה ט א) ויצק עליה שמן מיותר: פרשתא ט הלכה ו א) מלא קומצו יכול מבורץ כצ״ל: ג) הא כיצד חופה ג׳ אצבעותיו על פס ידו. במחבת ובמרחשת ומוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה:

ביאור

עליה שמן על כולה. דמשמע עליה על כולה: (ח) ולא נקמצת עמה. דכתיב על כל לבונתה שלאחר שקמץ מלקט הלבונה כולה מעליה ומקטירה משום הכי אי יהיב לה על מקצת המנחה סגי: (ט) אם מיעט לבונתה כשרה. היינו שנתמעט לאחר הפרשה אבל בשעת הפרשה צריך קומץ גם לדידיה [כן מוכח במנחות דף יא:]: (י) ונתן עליה לבונה. והדר והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ וגו׳ מלמד שכל עבודות עד הקמיצה כשרים בזר:

פרשתא ט. (א) והביא. יכול לכתוב וכתיב והביאה שלא יביאנה חציים דאף שכה״ג מקריב חביתין בחצאין נדבה אינו יכול להביאה לחצאין לא הוא ולא אחרים: הא אם אמר. כלומר מעתה למדת דאם אמר הרי עלי מנחה של שני עשרונים לא יביאנה בשני כלים מאחר שקבעם במנחה אחת קרינן ביה והביאה כולה ביחד: אפילו רבואות וכן וכו׳. כלומר כל מה שהם יכולים לעסוק במנחה עוסקים ומצוה בכך כגון אחד מגיש ושלשה יכולים לעסוק בקמיצה אחד אוחז הכלי שהמנחה בתוכו ואחד קומץ ואחד תופש את הכלי שרת שמקדש בו את הקומץ כדאמרינן במנחות דף זיין ואחד נותנו לחבירו וחבירו לחבירו עד שמגיע למזבח ואחד מולחו ואחד מקטירו [ר״ש משאנץ]: שהקמיצה מצות כהונה. ואינה כשרה בזר: שלא קבע לה צפון. שמליקת העוף היה מולק בקרן דרומית מזרחית כדתנן בפרק ק״ק [זבחים דף סד:] אף קמיצה אע״ג דלא קבע לה צפון דכתיב וקמץ משם ממקום שרגלי הזר עומדות ג״כ צריך כהן: שקבע לה מזבח. שמולק ונותן דמה למזבח משא״כ בקמיצה שמקדש קומץ בכלי שרת: (ב) והרים הכהן. מן המנחה את אזכרתה דהיינו קמיצה: (ג) קומץ אחד לששים עשרון. אם הביא בכלי אחד: מה לבונה קומץ אחד לס׳ עשרון. הוא מסברא הואיל ואינה מגופה דמנחה: (ה) דבר שכולו עולה לאשים. קומץ ולבונה כולו עולה לאשים: שאין כולו עולה לאשים. שרק מעט נכנס בקומץ והשאר כולו נאכל לכהנים עם השיריים: דבר שמיעוטו מעכב את רובו. קומץ ושמן תרוייהו מיעוטו מעכב את רובו כדתנן במנחות (דף כו.): שאין מיעוטה מעכב את רובה. סתמא כר׳ יהודה דאמר לעיל (פ״י פסקא ט׳) אם מיעט לבונתה כשרה: ת״ל וקמץ. מדלא כתיב וקומץ דהוי משמע הרבה פעמים מהרבה עשרונים: ממקום שרגלי הזר עומדות. דאף דהגשה צריך להיות בקרן דרומית מערבית של מזבח הקמיצה יכולה להיות בכל מקום בעזרה: אם קמץ בשמאל. וה״ה לכל הפסולים זר ואונן וכה״ג: יחזיר. מה שקמץ לתוך הכלי: ויקמוץ בימין. ולא אמרינן נתחלל עבודה ואין לה תקנה: כבר. בפסול ות״ק מיבעי ליה האי משום למקום שרגלי הזר עומדות: (ו) מלא קומצו יכול מבורץ. כלומר אילו אמר מלא קומצו ולא אמר בקומצו כמו שאמר בפרשה צו הייתי אומר דבעינן מבורץ גדוש ומבצבץ ויוצא מכל צד: אי בקומצו. היינו אילו אמר בשניהם בקומצו הייתי אומר שדי שיקמוץ בראשי אצבעותיו ולא בעינן שיגיע עד פס ידו: ת״ל מלא קומצו. ובשניהם יפורש שרצה שיהיה בקומצו בתוך קומצו ולא יבצבץ לחוץ ויהיה מלא קומצו: חופה את פס ידו. בגמרא איתא חופה ג׳ אצבעותיו על פס ידו וכך הגיה הגר״א והיינו שפושט שלש אצבעותיו אצבע אמה וקמיצה על פס ידו כל מה שיוכל שזהו קומץ במשמע לשון העברית ומה שבתוכן הוא שיעור הקמיצה: ובמחבת במרחשת מוחק

משלשת לוגין: (ז) ומנין שהיחיד מתנדב שמן הוא הדין והיא התשובה ת"ל קרבן דברי ר"ט. א"ר טרפון מה מצינו ביין שהוא בא חובה ובא נדבה אף השמן שהוא בא חובה יבוא נדבה. א"ל ר"ע לא אם אמרת ביין שכן הוא קרב חובתו בפני עצמו תאמר בשמן שאין קרב חובתו בפני עצמו. ומנין שהיחיד מתנדב עצים ת"ל קרבן מלמד שהיחיד מתנדב עצים מכמה לא יפחות משני גזירין: (ח) רבי יוסי אומר קורא אני קרבן יכול יהא היחיד מתנדב קטורת וקורא אני עליו מוצא שפתיך תשמור ועשית מה אני מקיים לא תעלו עליו קטרת זרה א) ועולה יכול יתנדב ויבא על המזבח החיצון ת"ל את שמן המשחה וקטורת הסמים לקדש ואין שמן המשחה וקטרת סמים קרבין אלא בפנים:

פרק י.

(א) מנחה ליתן את האמור כאן בכל המנחות ואת האמור בכל המנחות כאן. סלת מה סלת האמורה להלן מן החיטין אף כאן מן החיטין. סלת קרבנו סלת יהיה שלא יתנדב ויביא אלא מן החיטין. הלא דין הוא צבור מביא מנחה מן החיטין חובה ויחיד מביא מנחה מן החיטין נדבה. מה צבור שהוא מביא מנחה מן החיטין חובה מביא מנחה מן השעורים חובה. אף יחיד שהוא מביא מנחה מן החיטין נדבה יביא מנחה מן השעורים נדבה. ת"ל סלת קרבנו סלת יהיה שלא יתנדב ויביא אלא מן החיטין: (ב) הא אם אמר הרי עלי מנחה מן השעורין יביא מן החיטין. קמח יביא סלת. שלא שמן ולבונה יביא עמה שמן ולבונה. חצי עשרון יביא עשרון שלם. עשרון ומחצה יביא שנים. רבי שמעון פוטר שלא נתנדב כדרך המתנדבין: (ג) קרבנו היחיד מביא מנחה נדבה ואין השותפין מביאין מנחה נדבה. הלא דין הוא עולת בהמה באה בנדר ובנדבה ומנחה באה בנדר ובנדבה מה עולת בהמה שהיא באה בנדר ובנדבה הרי היא באה נדבת שנים אף מנחה שהיא באה בנדר ובנדבה תבא נדבת שנים: (ד) לא אם אמרת בעולת בהמה שהיא באה נדבת צבור תאמר במנחה שאינה באה נדבת צבור. עולת העוף תוכיח שאין באה נדבת צבור ובאה נדבת שנים: (ה) אף אתה אל תתמה על המנחה שאע"פ שאינה באה נדבת צבור תבוא נדבת שנים תלמוד לומר קרבנו היחיד מביא מנחה נדבה ואין השותפין מביאים מנחה נדבה: (ו) כשם שאין שנים מביאין מנחה נדבה כך אין מביאין לא יין ולא לבונה ולא עצים אבל מתנדבין עולה ושלמים ובעוף אפילו פרידה אחת: (ז) ויצק עליה שמן על כלה ונתן עליה לבונה על מקצתה מה ראית לומר כן

הגהות הגר"א פרשתא ח הלכה ח א) ועולה יכול מיוחר תיבת יכול וכצ"ל קטרת זרה ועולה על מזבח הפנימי אבל יתנדב ויביא על מזבח החצון ת"ל קטרת הסמים לקודש אין קטורת סמים קרבים אלא בפנים:

ביאור

מג' לוגין. כפחות שבנסכים דהוא רביעית ההין: (ז) הוא הדין. שעשינו בלבונה יש לעשות בשמן נאמר הבא בהמה והבא מנחה חובה לה הבא מנחה והבא שמן חובה לה מה מנחה שבאה חובה עם הבהמה באה נדבה בפ"ע אף שמן שהוא בא חובה עם המנחה יבוא נדבה בפ"ע: והיא התשובה. שהשבנו בלבונה יש להשיב בשמן מה למנחה שכן באה חובה בפ"ע תאמר בשמן שאינו בא חובה בפ"ע: ת"ל קרבן. וילפינן מניה נמי שמן שאף הוא קרוי קרבן מנחה שהרי הוא קרב בגלל המנחה שאם רצה להביא בפ"ע יביא: א"ר טרפון מה מצינו וכו'. בא לחזק לימודו שתיבת קרבן כולל נמי שמן: מה מצינו ביין וכו'. שעל יין יש עוד לימוד שמתנדבין יין בפ"ע כדתניא במנחות (דף ק"ז) אזרח מלמד שמתנדבין יין: שכן הוא קרב חובתו בפ"ע. דאע"פ שהוא בא חובה בגלל הזבח עם המנחה אינו מעורב במנחה: שאינו קרב חובתו בפ"ע. אלא בלול עם הסולת וכיון דלא אשכחן ליה דליתי בכלי בפ"ע השתא נמי לא ליתי: מתנדב עצים. למערכה: ת"ל קרבן. ודרוש נמי עצים שקרויין קרבן מנחה לפי שהמנחה קריבה ע"ג עצים: לא יפחות משני גזירין. שתי בקעיות גדולים כמדת רוחב המערכה שכן המערכה טעונה בכל יום שני גזירין בשחר ושנים בין הערבים: (ח) קורא אני קרבן. ואיכא למימר דקרא אתי לאתויי כל דבר הקרב לגבוה יביא נדבה: וקורא אני עליו מוצא וכו'. דכיון שבא בנדבה חייב לקיים נדרו להביא: ומה אני מקיים לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה על מזבח הפנימי אבל יתנדב ויביא על מזבח החצון כצ"ל [הגר"א] דהיינו דומיא דעולה דלא הקפידה התורה רק שלא להעלות על מזבח הפנימי: וקטורת הסמים לקודש. דהיינו להקטירו בהיכל שהוא קודש מזה ילפינן שאין קטורת קרב על מזבח החצון ועל כן ע"כ כי כתיב קרבן לאו לאתויי כל מידי דקרב אתי אלא לאתויי כל מידי דקריב בהדי מנחה כגון לבונה ואינך דאייתינן לעיל: אין שמן המשחה וכו'. לאו דוקא דשמן המשחה לאו בר הקרבה הוא אלא לישנא דקרא נקט. והגר"א הגיה אין קטורת הסמים קרבים אלא בפנים:

פרק י. (א) מנחה ליתן וכו'. שכל המנחות הוקשו זו לזו דכתיב בפרשת צו זאת תורת המנחה תורה אחת לכל המנחות: את האמור כאן. שמן ולבונה ליתן בכל המנחות ואפילו במנחת כהן שאין שיריה נאכלין וכן ליתן הגשה ובלילה שאמור בשאר מנחות כאן: אמורה להלן מן החטים. במלואים כתיב סלת חטים תעשה אותם: סלת קרבנו. הו"ל למיכתב וכתיב סולת יהיה לעיכובא: צבור מביא מן החיטין חובה. מנחת נסכים ושתי הלחם ולחם הפנים: מה צבור וכו' מביא מנחה מן השעורין חובה. כגון מנחת העומר: (ב) יביא מן החיטין. בפרק המנחות והנסכים [קג:] מוקי לה באומר אלו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר אלא כך וכן בכל הני דלקמיה: יביא סולת. בא מן החטים שלתתו אותן והסירו קליפה עליונה שלהן: ר"ש פוטר. אכולהו קאי: (ג) הרי היא באה נדבת שנים. דכתיב תקריבו (לעיל פרשה ג' פסקא ג'): (ד) שהיא באה נדבת צבור. דכתיב קרבנכם (שם פסקא ז): במנחה שאינה באה נדבת צבור. דהא ממעטינן לעיל מדכתיב נפש (פרשתא ח' פסקא ב'): (ו) כך אין מביאין לא יין וכו'. דכל הני ילפינן (בפרשתא ח) מדכתיב קרבן מנחה ואתקש קרבן למנחה מה מנחה אינה באה בשותפות אף כל וכו': (ז) ויצק

עליה

אם במקום שהכשיר בית הראוי פסל את העור כאן שפסל בית דראוי אינו דין שיפסול את העור ת"ל בכנפיו להכשיר את העור: (ו) ולא יבדיל יכול ג) אם יבדיל פסל ת"ל והקטיר אי והקטיר יכול אף ע"פ שמלקו בסכין ת"ל אותו מה ראית להכשיר בהבדלה ולפסול במליקה אחר שריבה הכתוב מיעט מפני מה אני מכשיר בהבדלה שהוא לאחר הרצייה ופוסל במליקה שהוא לפני הרצייה: (ז) עולה אע"פ שמיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש או יכול אע"פ שמיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף ת"ל הוא. עולה לשם עולה אשה לשם אישים ריח לשם ריח ניחוח לשם נחת רוח לה' לשם מי שעשה את העולם. נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח. בעולת העוף אשה ריח ניחוח. במנחה אשה ריח ניחוח. ללמד שאחד מרבה ואחד ממעט ובלבד שיכוין את דעתו לשמים:

פרשתא ח.

(א) **ונפש** לרבות כהן משיח שיביא מנחת נדבה. הלא דין הוא מה אם היחיד שאינו מביא מנחת חובה בכל יום מביא מנחת נדבה. משיח שהוא מביא מנחת חובה בכל יום. אינו דין שיביא מנחת נדבה. לא אם אמרת ביחיד שהוא מביא מנחה על טומאת מקדש וקדשיו תאמר במשיח שאין מביא מנחה על טומאת מקדש וקדשיו הואיל ואינו מביא מנחה על טומאת מקדש וקדשיו לא יביא מנחת נדבה ת"ל ונפש לרבות כהן משיח שיביא מנחת נדבה: (ב) הוא הדין לציבור. הלא דין הוא מה אם היחיד שאין מביא מנחת חובה בכל יום מביא מנחת נדבה. ציבור שהוא מביא מנחת חובה בכל יום אינו דין שיביא מנחת נדבה. לא אם אמרת ביחיד שהוא מביא מנחה על טומאת מקדש וקדשיו. תאמר בציבור שאין מביא מנחה על טומאת מקדש וקדשיו. משיח יוכיח שאין מביא מנחה על טומאת מקדש וקדשיו ומביא מנחה נדבה. אף אתה אל תתמה על הציבור שאעפ"י שאין מביא מנחה על טומאת מקדש וקדשיו יביא מנחה נדבה ת"ל נפש. היחיד מביא מנחת נדבה ואין הציבור מביא מנחת נדבה: (ג) נפש תקריב יכול גזירה ת"ל כי תקריב אינה אלא רשות. קרבן מנחה. מלמד שהיחיד מתנדב לבונה. והלא דין הוא נאמר הבא בהמה והבא מנחה חובה לה הבא מנחה והבא לבונה חובה לה מה מנחה שהיא באה חובה עם הבהמה באה נדבה בפני עצמה אף לבונה שהיא באה חובה עם המנחה תבא נדבה בפני עצמה: (ד) מה למנחה באה נדבה בפני עצמה שכן היא באה חובה בפני עצמה תבוא לבונה נדבה בפני עצמה שכן אינה באה חובה בפני עצמה הואיל ואינה באה חובה בפני עצמה לא תבא נדבה בפני עצמה ת"ל קרבן מלמד שהיחיד מתנדב לבונה. מכמה לא יפחות מקומץ: (ה) ומנין שהיחיד מתנדב יין נאמר הבא בהמה והבא מנחה חובה לה הבא בהמה והבא יין חובה לה מה מנחה שהיא באה חובה עם הבהמה באה נדבה בפני עצמה אף היין שהוא בא חובה עם הבהמה יבא נדבה בפני עצמו: (ו) מה למנחה באה נדבה בפני עצמה שכן באה חובה בפני עצמה. יבא יין נדבה בפני עצמו שכן אינו בא חובה בפני עצמו. הואיל ואינו בא חובה בפני עצמו לא יבא נדבה בפני עצמו ת"ל קרבן מלמד שהיחיד מתנדב יין. מכמה לא יפחות

הגהות הגר"א הלכה ו ג) אם יבדיל צ"ל אם הבדיל:

ביאור

שכן העור: (ו) ת"ל והקטיר. וי"ו קדריש: ת"ל אותו. משמע מיעוטא שלא יקטיר אלא אותו דמשתעי ביה קרא שהיתה מליקתו בעצמו של כהן כנ"ל: שהוא לאחר הרציה. דדם שעיקר ריצוי הקרבן בדם הוא: (ז) ת"ל הוא. מיעוטא הוא שאם לא מיצה כל דמה פסול ומסתברא כי מיעט קרא דפסול בדם הגוף הוא דרוב דמים בגוף שכיחי [גמרא, בדף סו.]: לשם עולה. פירשתיו לעיל גבי עולת בקר סוף פ"ו: ואחד ממעט. מפני שאין ספוק בידו מאחר שעשה כפי השגת ידו הרי עשה נ"ר ליוצרו כמו המרבה:

פרשתא ח (א) משיח שהוא מביא וכו'. דהיינו מנחת חביתין: אם אמרת ביחיד. שמתנדב מנחה: שהוא מביא מנחה. בדלי דלות: על טומאת מקדש וקדשיו. וה"ה לשמיעת קול וביטוי שפתים: תאמר במשיח שאינו מביא מנחה על טומאת מו"ק. לאו דוקא דה"ה דלא מייתי אשמיעת קול וביטוי שפתים כדילפינן בהוריות [ט' ב'] דכתיב במנחת חביתין זה קרבן אהרן וגו' זו באה חובה לו ואין מנחה אחרת באה חובה לו: (ב) הוא הדין לצבור. דאיכא נמי למילף ק"ו מיחיד שיביאו מנחת נדבה: לצבור שהוא מביא מנחה חובה. מנחת נסכים הבאה עם התמיד: שאינו מביא מנחה על טומאת מו"ק. אלא פטורים לגמרי כדילפינן בפ"ב דהוריות (דף ח' ע"ב) בג"ש ע"ש: ומביא מנחת נדבה. דכתיב ונפש וכדלעיל: ת"ל נפש. לשון יחיד משמע: (ג) נפש תקריב. אילו נאמר נפש תקריב ולא כתב כי תקריב: יכול גזירה. על כל יחיד להקריב מנחה: קרבן. יתירא הוא דה"מ למכתב כי תקריב מנחה וגו': מתנדב לבונה. אם רצה מתנדב לבונה בפ"ע ונקטרת ע"ג המזבח: והבא מנחה חובה לה. מנחת נסכים (במדבר ט"ו): מה מנחה וכו' באה נדבה בפ"ע. דכתיב ונפש כי תקריב וגו' וה"ה למנחת נסכים כדאמרינן ס"פ המנחות והנסכים: (ד) שכן היא באה חובה בפ"ע. כגון מנחת חוטא וסוטה ומנחת חביתין: לא יפחות מקומץ. כשיעור לבונה הבאה בהדי מנחה דהויא מלא הקומץ: (ה) והבא יין חובה לה. לנסך חצי ההין לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש: (ו) ת"ל קרבן מלמד וכו'. דיין נמי איכא לרבויי מקרבן מנחה מפני שלנסכי בהמה היין קרב תמיד בהדי מנחה: מתנדב יין. ומנסכו לשיתין או שמזלפו ע"ג אישים (עיין זבחים ד' נא:): לא יפחות

מוצה אלא מולקו כדרך הקטרתו מה מצינו בהקטרה] הראש לעצמו והגוף לעצמו אף מליקה הראש לעצמו והגוף לעצמו: (ו) ומנין שהקטרת הראש לעצמו כשהוא אומר והקטיר אותו הכהן המזבחה הרי הקטרת הגוף אמורה. ה) הא אינו אומר כן את ראשו והקטיר אלא זו הקטרה לראש לעצמו. מה מצינו בהקטרה הראש לעצמו והגוף לעצמו אף מליקה הראש לעצמו והגוף לעצמו: (ז) ונמצה דמו דם כלו אוחז בראש ובגוף ומוצה משניהם על קיר המזבח. לא על קיר הכבש. לא על קיר היסוד. לא על קיר ההיכל. על קיר העליון. יכול על קיר התחתון דין הוא בהמה שחטאתה למעלן עולתה למטן עוף שחטאתו למטן אינו דין שתהא עולתו למטן. תלמוד לומר ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבחה המזבחה האמור לענין הקטרה אמור לענין מצייה מה הקטרה למעלן אף מצייה למעלן: (ח) כיצד הוא עושה עלה לכבש ופנה לסובב בא לו לקרן דרומית מזרחית היה מולק את ראשה ממול ערפה ומבדיל ומוצה את דמה על קיר המזבח ואם עשאה למטה מרגליו אפי' אמה אחת כשרה. ר' נחמיה ור"א בן יעקב אומר כל עצמה אינה נעשית אלא בראשו של מזבח: (ט) והסיר את מראתו ו) בנוצתה זה הזפק יכול יעקור בסכין ויטלנו ת"ל בנוצתה יטלנה עם הנוצה אבא יוסי בן חנן אומר נוטל את הקרקבנין עמה:

פרק ט.

(א) **והשליך** אותה כשרה לא פסולה אותה לא חטאת העוף אותה אותה בהשלכה ואין עולת בהמה בהשלכה: (ב) הלא דין הוא מה אם במקום שהכשיר את העור פסל א) בית הראוי מקום שפסל את העור אינו דין שיפסול בית הראוי. ת"ל אותה אותה בהשלכה ואין עולת בהמה בהשלכה: (ג) אצל המזבח סמוך למזבח. קדמה למזרחו של כבש. אל מקום הדשן ששם יהו נותנין את הדשן. רבי חנניה בן אנטיגנוס אומר שתי בתי דשנין היו שם אחד במזרחו של כבש ואחד במזרחו של מזבח. זה שבמזרחו של כבש שם היו נותנין מוראות העוף ודשון מזבח הפנימי והמנורה וזה שבמזרחו של מזבח שם היו שורפין פסולין קדשי קדשים ואמורי קדשים קלים: (ד) ושסע אותו כשר לא הפסול אותו אותו בשסוע ואין עולת בהמה בשסוע הלא דין הוא מה אם עולת העוף שאינה טעונה נתוח טעונה שסוע עולת בהמה שהיא טעונה נתוח אינו דין שתטען שסוע. ת"ל ושסע אותו אותו בשסוע ואין עולת בהמה בשסוע: (ה) בכנפיו להכשיר את העור הלא דין הוא מה

הגהות הגר"א הלכה ו ה) הא מה אני מקיים את ראשו והקטיר זו הקטרת הראש כצ"ל ומתיבת הא אינו אומר כן עד הלכה ז מיותר: הלכה ט ו) בנוצתה הראשון מיותר: פרק ט הלכה ב א) בית הראוי ט"ס וצ"ל בית הרעי וכן בכל הפרשה:

ביאור

כולו שאוחז בראש ובגוף ומזה כדבסמוך בהלכה ז' וי"ן: (ו) כשהוא אומר והקטיר. לאחר שפיסע אותו בכנפיו כתיב והקטיר אותו וכו': כן. בפתח וקיצר לשונו והוא כמו כאן באלף: מה מצינו וכו' עד סוף הברייתא מיותר [הגר"א] ופשוט: (ז) דם כולו. מדלא כתיב ונמצה מדמו והיינו שאוחז בראש ובגוף וכו': לא על קיר היסוד. בגמרא לא גרס לה דאפילו למעלה מן היסוד פסול דבעינן קיר העליון וכדלקמיה: על קיר העליון. בעליונו של קיר המזבח: יכול על קיר התחתון. בתחתונו של קיר לצד הרצפה: בהמה שחטאתה למעלה דכתיב קרנות: עוף שחטאתו למטה. דכתיב בה והנשאר בדם ימצה אל יסוד וזהו קיר התחתון שהשיריים מתמצין ליסוד: המזבח האמור וכו'. דאיתקש מצייה להקטרה: (ח) עלה לכבש. לפי שכל מעשיה למעלה כדאמרן: בא לו לקרן דרומית מזרחית. לפי שקרובה לבית הדשן להשליך שם מוראה ונוצה [גמרא]: ומבדיל. בשני סימנין כדלעיל בהלכה ה': למטה מרגליו. היינו למטה מן הסובב: אפילו אמה אחת. שחוט הסקרא החוזר באמצע המזבח להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים הוא למטה מן הסובב אמה: כשרה. כיון שהוא למעלה מן החוט מתקיים שפיר מה הקטרה בראש אף מיצוי בראש דקסבר האי תנא הרוצה לעשות מערכה ע"ג סובב ולהקטיר עושה הלכך מיצוי שתחת הסובב סמוך למקום הקטרה הוא אבל מן החוט ולמטה לא דהו"ל קיר התחתון: אלא בראשו של מזבח. דס"ל אין הקטרה אלא בראשו של מזבח ובעינן מיצוי בקיר הסמוך למקום הקטרה [גמרא זבחים בדף ס"ה]: (ט) והסיר את מוראתו זה הזפק. דמוראתו היינו מקום הרעי כמו ושמתיך כרואי [נחום ג' ו']: יכול יעקור בסכין ויטלנו. לזפק לבדו בלא עור ובלא נוצה כמו שגולי עוף עושין: נוטל את הקורקבן. דנוצה היינו קורקבן דלשון פרש ודבר מאוס הוא כמו כי נצו וגם נעו [רש"י]:

פרק ט. (א) אותה כשרה ולא פסולה. כגון שמלקה חוץ לזמנה אין טעונה השלכת מוראה ונוצה לבית הדשן אלא מורידם למטה ושורפן ככל פסולי המוקדשין [עזרת כהנים]: לא חטאת העוף. דאם רצה הכהן לאכול את הזפק אוכל: ואין עולת בהמה. כגון כרס והמסס ובית הכוסות שהם כנגד זפק וקורקבן בעוף אינן בהשלכה אלא מדיחן ומקריבן: שיכול והלא דין הוא. כצ"ל [ר"ש משאנץ]: (ב) במקום שהכשיר את העור. בעוף שאינו מפשיטו: פסל בית הרעי. כצ"ל וכן לקמיה: מקום שפסל את העור. בבהמה: (ג) אל מקום הדשן ששם יהו נותנין את הדשן. תרומת הדשן כדתנן פ"א דתמיד: שם היו שורפין פסולי ק"ק. שמחילת אכילתן בעזרה: ואימורי ק"ק. היינו פסולי אימוריהן דהואיל שהקטרתן בעזרה אף שריפת פסוליהן בעזרה: (ד) ושסע אותו כשר לא הפסול. שאם מלק חוץ לזמנו דקי"ל שאם עלה לא ירד קריבה שלימה בלא שיסוע: אותו בשיסוע. שצריך לשסעו מגבו כנגד כל השדרה ונשאר מחובר מלפניו: ואין עולת בהמה בשיסוע. אלא מנתחה אבר אבר מן השלימה ואין פותחה אלא מלפניה כדי להוציא בני מעיים להדיחן ולהוציא את הפדר ליתנו על בית שחיטת הראש: (ה) בכנפיו להכשיר את העור. פי' מדלא קאמר בין כנפיו משמע שבעור והכנפים היה מקטיר ואם הכנפים שריפן רע כל שכן

בפנים אינו דין שיכשרו לכפר בחוץ. ת"ל קרבנו תורים ובני יונה ואין הכשרו תורים ובני יונה: (ז) ק"ו לצפרין שיכשרו לכפר בפנים מה אם תורים ובני יונה שלא כשרו לכפר בחוץ כשרו לכפר בפנים צפרים שכשרו לכפר בחוץ אינו דין שיכשרו לכפר בפנים ת"ל והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו. אין לך בעוף אלא תורים ובני יונה: (ח) אמר רבי יהודה מה אם במקום ששוה המכשיר שבפנים למכפר שבפנים חלק המכשיר שבחוץ מהם. מקום שלא שוה המכשיר שבפנים למכפר שבפנים אינו דין שנחלוק המכשיר שבחוץ מהן. הא דין דין לעני לעשיר מנין ת"ל קרבנו תורים ובני יונה אין הכשרו תורים ובני יונה:

פרשתא ז.

(א) **והקריבו** מה תלמוד לומר לפי שנאמר והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו יכול אין פחות מב' פרידין תלמוד לומר והקריבו אפילו בפרידה אחת: (ב) א) והקריבו אל המזבח מה תלמוד לומר והקריבו הכהן ומלק מלמד שלא תהא מליקה אלא בכהן הלא דין הוא מה אם בן הצאן שקבע לו צפון לא קבע לו כהן מליקה שלא קבע לה צפון אינו דין שלא יקבע לה כהן תלמוד לומר הכהן ומלק מלמד שלא תהא מליקה אלא בכהן: (ג) יכול ימלקנו בסכין ודין הוא מה אם שחיטה שלא קבע לה כהן קבע לה כלי מליקה שקבע לה כהן אינו דין שיקבע לה כלי תלמוד לומר הכהן ומלק אמר רבי עקיבא וכי עלת על לב שהזר קרב על גבי המזבח ב) ואם כן למה נאמר ומלק מלמד שלא תהא מליקה אלא בעצמו של כהן: (ד) יכול ימלקנו ג) בין מלמעלן בין מלמטן ודין הוא בהמה שחטאתה מלמעלן עולתה למטן עוף שחטאתו למטן אינו דין שתהא עולתו למטן תלמוד לומר ומלק את ראשו והקטיר המזבחה המזבחה אומר לענין הקטרה ולענין מליקה מה הקטרה למעלן אף מליקה למעלן: (ה) ד) ומלק מליקה ממול העורף יכול מכל מקום הרי אני דן נאמרה כאן מליקה ונאמרה להלן מליקה מה מליקה אמורה להלן ממול העורף אף כאן ממול העורף. אי ומה מליקה אמורה להלן מולק ואינו מבדיל אף כאן ימלוק ולא יבדיל ת"ל ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר. וכי איפשר לומר כן מאחר שהוא מקטיר הוא

הגהות הגר"א פרשתא ז הלכה ב א) והקריבו אל המזבח מה ת"ל הכל מיותר: הלכה ג ב) למה נאמר ומלק צ"ל למה נאמר הכהן ומלק: הלכה ד ג) בין מלמעלן בין מלמטן צ"ל ת"ל וכו' ומה שבינתיים נמחק: הלכה ה ד) ומלק יכול כו' כצ"ל ומה שבינתיים נמחק:

ביאור

אלא תורים וב"י: לכפר בחוץ. היינו לטהר בם את המצורע דהכשרו מחוץ למחנה: (ח) ומה אם במקום. דהיינו במצורע עשיר: ששוה מכשיר שבפנים למכפר. שבשניהם בהמות אשם להכשירו לאכול בקדשים וחטאתו לכפר: חלק המכשיר שבחוץ מהם. דפשיטא שאין הכשרו בהמה דבעי ושלח ע"פ השדה: מקום שלא שוה המכשיר שבפנים למכפר. כגון קרבן מצורע עני שמכשירו לאכול קדשים הוא אשם ומכפר קן תורים או ב"י: אינו דין שנחלוק המכשיר שבחוץ מהן. שלא יהא יכול לבוא תורים וב"י כמכפר שלו בפנים: הא דין לעני. היינו לעני למדנו מן הדין שאין יכול להביא תורים וב"י להכשיר בחוץ ככפרתו בפנים אבל לעשיר אפילו אם יביא תורים וב"י להכשיר בחוץ ג"כ אין זה ככפרתו בפנים שהוא חטאת בהמה אימא שיכול להביא תורים וב"י להכשיר בחוץ מק"ו דלעיל (בפסקא ז') ת"ל קרבנו וכו' דאפילו עשיר לא יכול להביא להכשיר תורים ובני יונה כ"א לפרים:

פרשתא ז. (א) והקריבו. יתירא הוא דהוי מצי למכתב והקריב מן התורים וגו' ומלק הכהן את ראשו על המזבח: יכול אין פחות משתי פרידין. כדאשכחן בחובה שלא מצינו בכל התורה פרידה אחת שתקרב עולה בלא חטאת בהדה והו"א דה"ה לנדבה אין פחות משתי פרידין קמ"ל קרא: (ב) והקריבו אל המזבח מה ת"ל והקריבו הכהן ומלק. המפרשים דחקו עצמן בפירושו. וגירסת הגר"א והקריבו הכהן ומלק מלמד וכו' ומה שכתב מתחלה והקריבו אל המזבח מה ת"ל הכל מיותר: שקבע לו צפון. לשחיטתו: לא קבע לו כהן. דשחיטה בזר כשרה: מליקה שלא קבע לה צפון. דמדינא כל הרוחות כשרים לה: (ג) קבע לה כלי. דנפקא לן מויקח את המאכלת [זבחים לז:]: ת"ל הכהן ומלק אמר ר"ע וכו'. כולה ר"ע קאמר לה: וא"כ למה נאמר הכהן ומלק. כיון דלאפוקי זר לא איצטריך ולא ס"ל מה דאמר בפסקא ב' דהכהן אתי למעוטי זר אלא ללמד וכו': בעצמו של כהן. בצפורנו ולא בסכין: (ד). ימלקנו בין מלמעלן ובין מלמטה. חוט של סיקרא היה חוגרו באמצע המזבח להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים ויכול הייתי לומר דמותר לעשות המליקה אפילו למטה מחוט הסיקרא: בהמה שחטאתה למעלה. דקרנות כתיב בה: עולתה למטה. מחוט הסיקרא דכתיב בחטאת בהמה הכהן המחטא אותה אותה דמה למעלה ואין אחרת דמה למעלה: עוף שחטאתו למטה. כדכתיב והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח ודרשינן לקמן איזה קיר שהשיריים שלו מתמצין ליסוד הוי אומר זה קיר התחתון: אף מליקה למעלן. היינו דבשעת מליקה היה עומד למעלה מחוט הסקרא כדתנן בזבחים (דף סד:) עולת העוף וכו' עלה בכבש ופנה לסובב וכו' היה מולק את ראשה וכו'. ודע דגירסת הגר"א הוא בקיצור יכול ימלקנו בין מלמעלן ובין מלמטן ת"ל וכו' ומה שבינתיים נמחק וטעמו פשוט כמו שמתמיה בספר עזרת כהנים על גירסתנו דבחטאת העוף רק ההזאה היתה למטה מחוט הסיקרא אבל מליקה לא נקבע לה מקום ובכל מקום במזבח כשרה כמבואר בזבחים [דף סג:] בהדיא וכן ה"ה בעולת העוף כ"כ דלא גילתה התורה לקבוע לה מקום צריכה להיות כשרה בכל מקום ולמה נצריך ללמדה מחטאת העוף וכן בגמרא דף ס"ה איתא בקיצור יכול ימלקנו בין מלמעלה ובין מלמטן ת"ל וכו' ובאמת בעניננו לא שייך כלל האי ודין הוא רק לקמן בהלכה זיי"ן ע"ש: (ה) ומלק יכול מכל מקום כצ"ל [הגר"א] ופשוט: יכול מכל מקום. היינו אף מן הצואר: ונאמרה להלן מליקה. בחטאת העוף שכתוב בה ממול ערפו: מולק ואינו מבדיל. בחטאת כתיב ולא יבדיל שמולק בסימן אחד: מאחר שהוא מקטיר הוא מולה. בתמיה וא"ת דהאי ונמצה דמו קאי על מיצוי הגוף א"א לומר כן דהא בעינן ונמצה דמו דם כולו

ונקבה אין טומטום ואנדרוגינוס פוסלין בו: (ו) קרבנו היחיד מביא עוף ואין הצבור מביא עוף. והלא דין הוא עולת בהמה באה בנדר ונדבה ועולת העוף באה בנדר ונדבה מה עולת בהמה שהיא באה בנדר ובנדבה הרי היא באה נדבת צבור אף עולת העוף שהיא באה בנדר ונדבה תבוא נדבת צבור: (ז) ג) מנחה תוכיח שהיא באה בנדר ונדבה ואינה באה מנחת צבור. לא אם אמרת במנחה שאינה באה מנחת שנים תאמר בעולת העוף שהיא באה מנחת שנים שלמים יוכיחו שהן באין נדבת שנים ואינה באה נדבת צבור: (ח) מה לשלמים שאינן באין נדבת צבור שהרי נתמעטו בתמות ובזכרות תאמר בעוף שהרי נתרבה בתמות ובזכרות הואיל ונתרבה בתמות ובזכרות יבא נדבת צבור ת"ל קרבנו היחיד מביא עוף ואין הצבור מביא עוף: (ט) דין אחר מה אם עולת בהמה שמיעט הכתוב בהבאתה ד) ואינה באה נקבות כזכרים ובעלי מומים כתמימים הרי היא באה נדבת צבור עולת העוף שריבה הכתוב בהבאתה ה) ובאה נקבות כזכרים ובעלי מומין כתמימים אינו דין שתבא נדבת צבור ת"ל קרבנו היחיד מביא עוף ואין הצבור מביא עוף:

פרק ח.

(א) **יכול** כשם שאינה באה נדבת צבור כך לא תבא נדבת שנים ת"ל והקריב מלמד שהיא באה נדבת שנים: (ב) רבי אומר הרי הוא אומר אשר יקריב קרבנו לכל נדר ולכל נדבה אשר יקריבו לה' לעולה כל הקדשים באין בשותפות א) אלא שסלק הכתוב את המנחה: (ג) יכול כל עוף כולו יהא כשר ת"ל והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו אין לך בעוף אלא תורין ובני יונה. תורין גדולים ולא קטנים הלא דין הוא ומה אם בני יונה שלא כשרו לבא גדולים כשרו לבא קטנים תורין שכשרו לבא גדולים אינו דין שיכשרו לבא קטנים ת"ל תורים גדולים ולא קטנים: (ד) בני יונה קטנים ולא גדולים הלא דין הוא ומה אם התורין שלא כשרו לבא קטנים כשרו לבא גדולים בני יונה שכשרו לבא קטנים אינו דין שיכשרו לבא גדולים ת"ל בני יונה קטנים ולא גדולים: (ה) יכול כל התורים יהו כשרין וכל בני יונה יהו ב) פסולים ת"ל מן התורים לא כל התורים מן בני יונה ולא כל בני יונה פרט לתחלת הצהוב שבזה ושבזה. מאימתי תורים כשרים משיזהיבו ומאימתי בני יונה פסולין משיצהיבו: (ו) קרבנו תורים ובני יונה ואין הכשרו תורים ובני יונה הלא דין הוא מה אם הצפרין שלא כשרו לכפר בפנים כשרו לכפר בחוץ. תורין ובני יונה שכשרו לכפר

הגהות הגר"א הלכה ז ג) מנחה תוכיח שהיא כו' צ"ל מנחה נדבת צבור תוכיח שהיא וכו': הלכה ט ד) ואינה באה מ"ס וצ"ל שאינה באה: ה) ובאה נקבות צ"ל שבאה: פרק ח' הלכה ב א) אלא שסילק הכתוב את המנחה שנאמר נפש כצ"ל: הלכה ה ב) פסולים מ"ס וצ"ל כשרים:

ביאור

דהכל כשרים: (ו) קרבנו. יתירא הוא דהוי מצי למכתב ואם מן העוף עולה לד' והקריב וגו': (ז) שהיא באה בנדר ונדבה. דכתיב כי תקריב אינה אלא רשות [לקמן פרשתא ח' פסקא ג]: ואינה באה נדבת צבור. כצ"ל דכתיב נפש היחיד מביא מנחת נדבה ולא הצבור [לקמן שם פסקא ב']: שאינה באה נדבת שנים. דכתיב נפש: שהיא באה נדבת שנים. כדמרבינן בסמוך מוהקריבו וכיון שנתרבית לבוא בשותפות כעולת בהמה ולא כמנחה גם לענין נדבת צבור אית לן למילף מעולה ולא ממנחה להכי אצטריך קרא למעט: שהם באים נדבת שנים. כדרבינן לקמן [בפרשת אמור פרשה ז' פסקא ז] מומים: ואין באין נדבת צבור. כדלקמן (שם) היחיד מביא שלמי נדבה ואין הצבור מביא וא"כ ה"ה עולת עוף אף שבאה בשותפות לא תבוא נדבת צבור וקרא ל"ל: (ח) שהרי נתמעטו בתמות. שבעל מום פסול בהן דבעינן תמים: ובזכרות. כלומר דפסול בהן טומטום ואנדרוגינוס דבעינן זכר ודאי נקבה ודאית משא"כ בעוף וכר"א דלעיל: (ט) דין אחר. היינו באופן אחר היינו למדים דעוף יוכל לבוא בנדבת צבור ולכך אצטריך קרא: שמיעט הכתוב בהבאתה שאינה באה וכו' כצ"ל: שריבה הכתוב בהבאתה שבאה וכו' כצ"ל:

פרק ח. (א) כך לא תבא נדבת שנים. דקרבנו של יחיד משמע: ת"ל והקריב. יתירא הוא דהוי מצי למכתב ואם מן העוף עולה קרבנו לד' מן התורים ומשמע והקריב בכל ענין: (ב) הרי הוא אומר אשר יקריב וגו' אשר יקריבו. דפתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים ללמדך דבכל הקדשים אע"ג דכתיב בלשון יחיד ה"ה לשותפים: את המנחה. דכתיב נפש: (ג) אלא תורים ובני יונה, דהו"ל עוף כלל ותורים ובני יונה פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט: תורים גדולים. דכיון דלא כתיב בהו בני גדולים משמע: (ד) בני יונה וכו'. הנה תורים ובני יונה שני מינים נינהו במין תורים לא הכשירה התור' אלא גדולים ובמין בני יונה לא הכשירה התורה אלא קטנים: ת"ל בני יונה קטנים ולא גדולים. ולא מצינן למימר דבבני יונה גילתה התור' דמכשרת לקטנים וה"ה גדולים ובתורים גילתה התורה להכשיר גדולים וה"ה קטנים ונילף חד מחבריה ע"ז מתרץ רבא בגמרא לא ליסתמיט קרא בכל הני דמייתי עוף [כגון האי דנדבה ובשמיעת הקול וביולדת ובזב וזבה ובמצורע] ולכתוב מן בני התורים או מן היונים ש"מ דתורים דוקא גדולים ויונה דוקא קטנים: (ה) כל התורים יהו כשרים. משיצאו מכלל קטנות: וכל בני יונה יהו כשרים. כצ"ל כל זמן שלא באו לכלל גדולים: לתחלת הציהוב. כשמתחילין לזהב כנפים שסביבות צוארם פסולין בזה ובזה דיצאו מכלל קטנים ונפסלו מבני יונה ולכלל גדולים לא באו שיוכשרו בתורים: משיזהיבו. שיהיה כנפי נוצן גדולים ואדומים ומזהיבים כזהב: משילהיבו. שיתחילו לזהב: (ו). קרבנו תורים ובני יונה. קרבנו דסיפא דקרא קדריש דכתיב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו: ואין הכשרו תורים. דאין יכול להביאן במקום צפורי מצורע להכשיר גופו לבוא אל המחנה: שיכול והלא דין הוא. כצ"ל [ר"ש משאנ"ץ]: שלא כשרו לכפר בפנים. שלא הוכשרו להקריבן בפנים

אלא

ואין נתחיו לנתחיה. ואת ראשו ואת פדרו מלמד שהראש והפדר קודמין לכל האברים. וערך הכהן אותם כסדרן על העצים אשר על האש אשר על המזבח שלא ישנה בהם מקום המערכה: (ד) והקרב ירחץ והכרעים ירחץ אפי' נתערבו קרבי עולה בקרבי עולה או בקרבי תמורה. יכול אפילו נתערב בפסולין ב) ת"ל והקרב אוציא את שנתערב בפסולין ולא אוציא את שנתערב בקדשי קדשים ובקדשים קלים ג) ת"ל וקרבו. ירחץ יכול מה רחיצה אמורה להלן במ' סאה אף כאן במ' סאה. ת"ל במים במים כל שהן. במים ולא ביין במים ולא במזוג במים להכשיר את כל המים קל וחומר למי הכיור: (ה) והקריב הכהן את הכל לכבש והקטיר אע"פ שפסול אע"פ שיוצא אע"פ שפגול אע"פ שנותר אע"פ שטמא יכול כשהיא למטן ת"ל המזבחה כשהן בראש המזבח אמרתי לא כשהן למטן: (ו) עולה אע"פ שלא הפשיט אע"פ שלא נתח או יכול אע"פ שלא שחט בצפון ת"ל הוא. מה ראית להכשיר בהפשט ונתוח ולפסול בצפון. אחר שריבה הכתוב מיעט. מפני מה אני מכשיר בהפשט ונתוח שהן לאחר הרציה. פוסל בצפון שהוא לפני הרציה: (ז) עולה אע"פ שלא סמך והלא סמיכה קודמת להרציה אע"פ שלא סמך כשר מה ראית להכשיר בסמיכה ולפסול בצפון אחר שריבה הכתוב מיעט מפני מה אני מכשיר בסמיכה שאין סמיכה נוהגת בכל העולות ופוסל בצפון שהצפון נוהג בכל העולות: (ח) עולה לשם עולה. אשה לשם אישים. ריח לשם ריח. ניחוח לשם נחת רוח. לה' לשם מי שעשה את העולם:

פרשתא ו.

(א) **עוף** עולה ואין העוף זבחי שלמים. והלא דין הוא ומה עולה שלא כשרה לבא נקבות כזכרים כשרה לבא מן העוף. שלמים שכשרו לבא נקבות כזכרים אינו דין שיכשרו לבא מן העוף. ת"ל עוף עולה ואין העוף זבחי שלמים דברי ר"ש: (ב) אמר ר' יהודה מה אם נקבות שבבהמה שלא כשרו לבא עולה כשרו לבא שלמים נקבות שבעוף שכשרו לבא עולות אינו דין שיכשרו לבא שלמים תלמוד לומר העוף עולה ואין העוף שלמים: (ג) מן העוף ולא כל העוף לפי שנ' תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים תמות זכרות בבהמה ואין תמות זכרות בעוף יכול שיבש גפו א) ושנסמה עינו ושנקטעה רגלה ת"ל מן העוף ולא כל העוף: (ד) ב) א"ר שמעון מה אם המוקדשים שהמום פוסל בהם אין אתנן ומחיר חל עליה העוף שאין המום פוסל בו אינו דין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליו ת"ל לכל נדר להביא את העוף: (ה) ר' אליעזר אומר כל מקום שנא' זכר ונקבה טומטום ואנדרוגינוס פוסלין בו. העוף שלא נאמר בו זכר

הגהות הגר"א הלכה ד ג) ת"ל והקרב פ"ס וצ"ל וקרבו: ג) ת"ל וקרבו וכרעיו כצ"ל: **פרשתא ו הלכה ג** א) ניסמת צ"ל נחטטת: **הלכה ד** ג) א"ר שמעון יכול יהא אתנן ומחיר כשר בעוף והלא דין הוא ומה אם המוקדשין כו' כצ"ל:

ביאור

למה אצטריך תרווייהו: ואת ראשו ואת פדרו וכו'. כבר פרשנוהו לעיל פרק ו"ו פיסקא ד' והכא עיקר והתם אגב גררא נסבה: כסדרן. שהיה מכוון בזריקתו שיהיו האברים נופלים מסודרים כשוה: שלא ישנה בהם מקום המערכה. שלא יעשה להם מערכה אחרת רק המערכה שמקריבין עליה קרבן התמיד: (ד) והקרב ירחץ וכו'. יכול אפילו נתערב בפסולין ת"ל וקרבו כצ"ל [הגר"א]: ובקדשים קלים ת"ל וקרבו וכרעיו כצ"ל [הגר"א]. והנה עד סוף הברייתא כבר פירשנוהו לעיל בפרק ו"ו פסקא ו"ו: (ה) והקריב הכהן את הכל. לכבש דיתירא הוא דהא כתיב בתר הכי והקטיר ופשיטא דאין הקטרה בלא הקרבה למזבח אלא האי והקריב בהולכה לכבש מיירי שכשבאו להקטיר האברים היו נותנין אותן מתחלה ע"ג הכבש ואח"כ חוזרין ומעלין אותן משם למערכה: והקטיר אע"פ שפסול. ע"ש במשנה חית שפירשנו הכל: (ו) עולה. ריבויא הוא: אע"פ שלא הפשיט. דהפשט וניתוח לא מעכבי: אחר שריבה הכתוב מיעט. לא מסרו אלא לחכמים: שהן לאחר הרציה. שכבר נורק הדם ונרצה: שהוא לפני הרציה. שהפסול בשחיטה וקבלה שעדיין לא נזרק הדם הלכך כשזרק לא הורצה: (ז) שאין סמיכה נוהגת בכל העולות. ומשו"ה אע"פ שלא סמך קרינן ביה עולה כיון דאיכא עולה שאין טעונין סמיכה כגון עולת צבור: שהצפון נוהג בכל העולות. וזו ששחטה בדרום איכא למעטה דלא מתרביא מעולה דאיכא למימר ששחטה בדרום לאו עולה מקריא כיון דאין לך עולה שאין טעונה צפון: (ח) עולה לשם עולה. פירשתיו לעיל סוף פ"ו גבי עולת בקר:

פרשתא ו. (א) עולה שלא כשרה וכו'. שמיעט הכתוב בהבאתה זכר ולא נקבה: (ב) א"ר יהודה מה נקבות וכו'. והנ"מ בין דידיה לדר"ש דלר"ש כיון דתחלת דינא מעולה אמרינן דיו ולא יוכשרו לשלמים אלא עוף זכר לכן אמר ר"י דילפינן מנקבה [ראב"ד]: (ג) תמות זכרות בבהמה ואין וכו'. הכי דרשינן האי קרא לקמן [אמור פרשה ז' פסקא ד']: נסמית. נ"ל נחטטית [הגר"א] וכן מייתי הגמרא בפ"ק דקידושין (דף כד) דהיינו שנחטטה להוי דהוי מחוסר אבר: מן העוף ולא כל העוף. למעוטי מחוסר אבר: (ד) א"ר שמעון מה אם וכו'. אין לו שום ביאור ואמאי קאי והגר"א גורס אמר ר"ש יכול יהא אתנן ומחיר כשר בעוף והלא דין הוא ומה אם המוקדשין וכו' ונכון הוא: שהמום פוסל בהם. אף משהוקדשו: אין אתנן ומחיר חל עליהם, שמשהוקדשו לאו ממונם הוא לתתם באתנן ומחיר: העוף. תורים ובני יונה של חולין: שאין המום פוסל בו. מלהקדישו דאין תמות בעופות כדבסמוך: אינו דין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליו. כיון שהקלנו בעוף דחולין אפילו לענין מום דחמיר דפוסל בבהמה אפילו במוקדשין כ"ש שיש להקל בו אפילו לענין אתנן ומחיר הקל: ת"ל לכל נדר. גבי אתנן ומחיר כתיב (דברים כג): להביא את העוף. בכלל פסול דאתנן ומחיר ולא אצטריך הך מיעוטא דמן העוף אלא למעוטי מחוסר אבר כנ"ל [ולהכי אתייה הך מימרא דר"ש הכא כדי לתרוצי למה נאמר למעוטי מחוסר אבר ולא נאמר דאתי למעוטי דלא נביא עוף שהוא באתנן זונה]: (ה) כל מקום שנאמר זכר ונקבה וכו'. דטומטום התורה זכר ודאי נקבה ודאית ולא זה דאל"ה לא לכתיב כלל זכר ונקבה כיון

דבכל

משלו ואם היה כהן עבודתה ועורה שלו אבל בזמן שהיא באה נדבה אינו סומך עליה ואינו מביא עליה נסכים ונסכיה משל צבור ט) אבל אם היה כהן עבודתה ועורה של אנשי המשמר: (ה) ושחט אותו. אותו בצפון ואין העוף בצפון. והלא דין הוא ומה אם בן הצאן שלא קבע לו כהן קבע לו צפון עוף שקבע לו כהן אינו דין שיקבע לו צפון. ת"ל ושחט אותו אותו בצפון ואין העוף בצפון: (ו) ר"א בן יעקב אומר אותו בצפון ואין הפסח בצפון. והלא דין הוא ומה אם עולה שלא קבע לו זמן שחיטה קבע לו מקום שחיטה. הפסח שקבע לו זמן שחיטה אינו דין שיקבע לו מקום שחיטה. ת"ל ושחט אותו אותו בצפון ואין הפסח בצפון: (ז) ר' חייא אמר אותו בצפון ואין השוחט צריך להיות עומד בצפון. לפי שמצינו שהמקבל צריך להיות עומד בצפון ומקבל בצפון ואם עמד בדרום וקבל בצפון פסול. יכול אף השוחט. ת"ל אותו אותו בצפון ואין השוחט צריך להיות עומד בצפון: (ח) על ירך המזבח צפונה שהירך בצפון י) והיכן הן פנים לדרום הא למדנו שהכבש בדרום. ר' יהודה אומר ומעלתהו פנות קדים שיהא העולה לו פונה לימינו למזרח הא למדנו שהכבש בדרום: (ט) המזבח צפונה שהמזבח כולו ראוי להיות צפונה. שאם שחט בראשו ק"ק כשרים דברי ר' יוסי. ר' יהודה אומר מחצי המזבח ולצפון כצפון ומחצי המזבח ולדרום כדרום:

פרק ז.

(א) **צפונה** לפני ה' שהצפון פנוי דברי ר' אליעזר בן יעקב. המזבח מכוון כנגד חצי פתחו של היכל וכנגד א' מן הדלתות משוך כלפי הדרום. ר' יהודה אומר המזבח ממצע באמצע העזרה ל"ב אמה י' אמות כנגד פתחו של היכל י"א אמה מן הדרום וי"א אמה מן הצפון נמצא המזבח מכוון כנגד היכל וכותליו: (ב) איזהו צפון מקירו של מזבח צפוני ועד כותל העזרה הצפוני וכנגד המזבח דברי ר' יוסי בר' יהודה. ר"א ברבי שמעון מוסיף אף מכנגד בין האולם ולמזבח ועד כותל העזרה הצפוני. רבי מוסיף אף מכנגד מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל ועד כותל העזרה הצפוני אבל מכנגד בית החלפות ולפנים הכל מודים שהוא פסול: (ג) א) ונתת אותו כשר לא הפסול. אותו אותו לג' חיו

הגהות הגר"א ט) אבל אם ט"ס וצ"ל אם ותיבת אבל מיותר: הלכה ח י) והיכן הוא הפנים כצ"ל: פרק ז' הלכה ג' א) ונת; ט"ס וצ"ל ונתח:

ביאור

של היחיד להקריבה: עבודתה ועורה שלו. שהוא מקריבה ונוטל את העור ואפילו אינו מאותה משמר כדתניא בב"ק (דף קט): אינו סומך עליה. דקרבן צבור אין בו סמיכה חוץ מפר העלם דבר של צבור ושעיר המשתלח: אבל אם היה כהן. ט"ס וצ"ל ואם היה כהן עבודתה ועורה וכו': (ה) ואין העוף. מליקת תורים ובני יונה: והלא דין הוא. כלומר אי לאו קרא הו"א מק"ו דטעונה צפון: (ו) הפסח שקבע לו זמן לשחיטה. בין הערבים: (ז) ואין השוחט וכו'. אלא אם רצה עומד בדרום ושוחט בצפון: (ח) ירך המזבח. רגלי המזבח: והיכן הן פנים לדרום. כאדם השוכב ארצה ורגליו לצפון נמצא ראשו ופניו לדרום. והגר"א גרים והיכן הוא הפנים: שהכבש בדרום. שהכבש נקרא פני המזבח שהוא בית כניסתו שבית הכניסה קרוי פנים כמו אל מול פני האהל (שמות כו ט): ומעלתיהו פונות קדים. ביחזקאל (מג יז) כתיב גבי מזבח ומעלותהו כבש שעולים בו היה ברוח שהעולה בו פונה למזרח וכל פינות היו לימין וכשאתה נותן כבש בצפון אין העולה בו פונה בדרך ימין אלא למערב אבל כשאתה נותן כבש בדרום העולה בו ופונה דרך ימין פונה למזרח: פונה לימינו. שכל פינות אינם אלא לימין כדיליף בגמרא (זבחים סב) מקרא: למזרח. דכתיב קדים וקדים היינו מזרח: (ט) שהמזבח כולו וכו'. היינו שהמזבח כולו ולמעלה דינו כאלו נשחט בצפון העזרה דהוא ס"ל דכל המזבח עומד בצפון העזרה וגם יליף מקרא דכתיב וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך דהוא כולו כשר לעולה וכשר לשלמים: מחצי המזבח ולצפון וכו'. דמשמע לי' את עולותיך ואת שלמיך היינו חציו לעולה [השטח שהוא לצד צפון] וחציו לשלמים:

פרק ז (א) צפונה לפני ה' שהצפון פנוי. מדהוה לי' למכתב צפון וכתיב צפונה לדרשא אתי ואסמוכה ללפני ה' אתי ולמימר צפון העזרה יהיה לפני ה' אויר פנוי שלא יהא בו שום דבר ואפי' מזבח: המזבח מכוון וכו'. סיומא דמלתא דראב"י היא לפרושי דמקום המזבח כולו בדרום והצפון פנוי: כנגד חצי וכו'. פתחו של היכל רחב עשר אמות ובו שתי דלתות כל אחד חמש אמות והפתח חציו היה בצפון העזרה וחציו בדרום וכן שתי הדלתות והיה המזבח מתחיל במקום שנגמרת שתי הדלתות בחצי הפתח ועומד כנגד חצי הדרומי של פתח דהיינו כנגד אחד מן הדלתות ומשם והלאה כלפי הדרום והצפון פנוי מכלום: ר' יהודה אומר וכו'. ס"ל מזבח חציו בצפון וחציו בדרום כדמפרש ואזיל: יו"ד אמות. האמצעיות של מזבח: נמצא המזבח מכוון כנגד ההיכל. שהללו עשרים אמה: וכותליו. שהן שש שש הרי ל"ב והיה המזבח מכוון ועומד כנגדם ממש: (ב) איזהו צפון. הכשר לשחיטת ק"ק: ועד כותל העזרה הצפוני. זהו ברוחב מן הצפון לדרום: וכנגד המזבח. באורך מן המזרח למערב הוא כנגד כל צפונו של מזבח אבל מן המזבח והלאה לצד מזרח או לצד מערב לא דבעינן על ירך המזבח וליכא: אף בין האולם ולמזבח. שהוא מערבי של מזבח ובלבד שיהא בחלק צפוני של עזרה אבל מזרחו של מזבח לצד שער נקנור שבו נכנסין לעזרה לא מכשר אפילו חלק צפוני דקילא קדושתיה דהוא מקום דריסת ישראל והכהנים י"א אמה מקום דריסת רגלי ישראל מן השער ולפנים וי"א אמה עד המזבח מקום דריסת רגלי הכהנים: רבי מוסיף. אף צפון שבאותן כ"ב אמה של צד מזרח שהן דריסת ישראל והכהנים. בזבחים (דף כ) הגירסא מקום דריסת רגלי הכהנים וישראל. ונכון הוא: ועד כותל העזרה, כצ"ל: אבל מכנגד בית החלפות וכו'. תא שבצפון אולם ובדרומו קורה בית החלפות. ששם גנוזים הסכינים ולפני בית החלפות לצד צפון פסול שם לד"ה לשחיטת קדשי קדשים דהתם לא מתרמה המזבח ולא קרינן ביה על ירך המזבח: (ג) ונתח אותו כשר ולא הפסול. שא"ל ניתוח וה"ה הפשט דאיתקשו גבי בן בקר ולעיל בפ"ה ברייתא ז' נמי נידרש כה"ג גבי בקר ועיין בד"ר

למה

אף על פי שיוצא אף על פי שפגול אע"פ שנותר אף ע"פ שטמא יכול כשהן למטה ת"ל המזבחה כשהן בראש המזבח אמרתי ולא כשהן למטה: (ט) את הכל. לרבות העצם והגידים והקרנים והטלפים והצמר שבראשי כבשים השער שבזקן תישים יכול אפילו פרשו ת"ל ועשית עולותיך הבשר אי ועשית עולותיך הבשר והדם יכול יתלשו הגידים והעצמות ויעלה הבשר ת"ל את הכל ריבה. הביצד בזמן שהן מחוברין יעלו. פרשו אף ע"פ שהן בראשו של מזבח ירדו. עולה לשם עולה אשה לשם אישים ריח לשם ריח ניחוח לשם נחת רוח לה' לשם מי שעשה את העולם:

פרשתא ה.

(א) **ואם** הרי זה מוסף על ענין ראשון ולמה הפסיק ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין והרי דברים ק"ו ומה מי שהוא שומע מפי הקדש ומדבר ברוח הקדש צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין עאכ"ו הדיוט מהדיוט: (ב) מן הצאן ומן הכבשים ומן העזים הרי אלו מעוטים פרט לחולה ולזקן ו) ולמוקצה ולמזוהם. קרבנו להוציא את הגזול ז) כבשים ועזים להוציא את הכלאים. אתה אומר לכך נאמר מעוטים הללו או לא נאמרו אלא להוציא את שנעבדה בו עבירה שחרש בשור ובחמור והן מוקדשין וכלאים בכרם ושביעית וי"ט ויום הכפורים ושבת ת"ל כבשים לעולה ועזים לעולה לרבות את כלם דברי ר' יהודה: (ג) ר' שמעון אומר מה ת"ל כבשים לעולה ועזים לעולה לרבות תמורה. והלא דין הוא ומה אם שלמים שלא כשרו לבא מן העוף כשרה תמורתן עולה שכשרה לבא מן העוף אינו דין שתכשר לבא תמורתה. לא אם אמרת בשלמים שכשרו לבא נקבות כזכרים תאמר בעולה שלא כשרה לבא נקבות כזכרים הואיל ולא כשרה לבא נקבות כזכרים לא תכשר תמורתה תלמוד לומר כבשים ועזים לעולה לרבות תמורתה: (ד) ר"א אומר מה ת"ל כבשים לעולה ועזים לעולה לרבות ח) תמורה שיכול אין לי שיקרב עולה אלא מותר עולה בלבד מנין לרבות מותר חטאות מותר אשמות מותר עשירית האיפה מותר קיני זבים קיני זבות וקיני יולדות מותר קרבנות הנזיר והמצורע. המקדיש נכסיו והיו בהם דברים ראויים על גבי המזבח יינות ושמנים ועופות מנין שימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהם עולות. ת"ל כבשים לעולה ועזים לעולה לרבות את כולן. וחכ"א יפלו לנדבה. והלא אף הנדבה עולות הוא. מה בין דברי ר"א לדברי חכמים. אלא בזמן שהיא באה חובה הוא סומך עליה ומביא עליה נסכים

הגהות הגר"א פרשתא ה הלכה ב ו) ולמוקצה מיותר: ז) כבשים או עזים כצ"ל: הלכה ד ח) תמורה מ"ס וצ"ל מותר:

ביאור

שיוצא. שיצא הבשר חוץ לעזרה: אע"פ שטמא. דוהקטיר ריבויא הוא דיקטיר מכל מקום דהיינו כשעלו: יכול כשהן למטה. היינו כשירדו ג"כ יעלו: ת"ל המזבחה. נמי קרא יתירא הוא גבי כן לאן דבבקר כתיב המזבחה גבי בן בקר: ולא כשהן למטה. שאם ירדו לא יעלו: (ט) פירשו אע"פ שהן בראשו של מזבח ירדו. דהא כתיב הבשר למעוטי: עולה לשם עולה. שיעשה כל עבודותיה לשמה ולא לשם זבח אחר: לשם אישים. מפרש בזבחים [דף מו ע"ב] לאפוקי כבבא דלא שלא ישחטנו ע"מ לעשותו חתיכות לצלויות בגחלים אלא ע"מ שתאכלם האש: לשם ריח. שלא יצלה באברים תחלה ואח"כ יעלה למערכה דעי"ז לא מסקי תו ריחא: לשם נחת רוח. לפני הקב"ה שאמר ונעשה רצונו: לה'. לשם מי שעשה את העולם. דהיינו לשמו המיוחד לו ית' בלבד דהיינו שם הוי"ה ית' ולא שם אחר ועיין סוף מנחות במימרא דבן עזאי:

פרשתא ה (א) ואם. וא"ו קדרים: מוסיף על ענין ראשון. וילמד תחתון מעליון לכל מילי כגון לסמיכה ולהפשטה וכה"ג ועליון מתחתון לענין לפון כדאיתא בזבחים [דף מח.]: (ב) ולמוקצה. לא גרסינן [הגר"א] והדין עמו דמוקצה כבר נתמעט לעיל גבי בן בקר וכן בגמרא ליתא: ולמזוהם. שריח רע יוצא ממנו ומשום דמאיס. וכל הני פסולין ה"ה לבן בקר וכן רובע ונרבע וכה"ג כל פסולין דגבי בן בקר ה"ה גבי בן לאן דילפי מהדדי וכנ"ל: קרבנו. קרא יתירא הוא: להוציא את הגזול. כגון שגזל בהמה ונתיאשו הבעלים ואח"כ הקדישה דאע"ג דהו"ל יאוש ושנוי השם דמעיקרא חולין והשתא הקדש אפ"ה קמ"ל קרא דפסול להקרבה: כבשים ועזים. יתירא נינהו דהא איתנהו בכלל לאן. [והגר"א גרים כבשים או עזים ואתי שפיר טפי להוציא את הכלאים שבא משניהם]: כגון שחרש בשור ובחמור. והשתא אותו שור יהיה פסול להקדישו לעולם ואם הקדישו יהא אסור להקריבו: והן מוקדשין. היינו כגון שהקדיש בהמה ואח"כ עבד בה עבודה. ויש ע"ז לאו בתורה לא תעבוד בבכור שורך ומרבינן בספרי דה"ה לכל קדשי מזבח: וכלאים בכרם. שחיפה כלאים בחרישתו ומחפה כזורע ומחייב משום לא תזרע כרמך כלאים: ושביעית. נמי כגון שחיפה זרעים בחרישתו ועבר על שדך לא תזרע: ויו"ט. לוקה משום חרישה וכל הני חייבי לאו נינהו: ויוה"כ. חייבי כריתות: ושבת. חייבי מיתות ב"ד וכולהו או או קתני: ת"ל כבשים לעולה וכו'. כלומר כיון שכתוב עולה לבסוף שדינן ליה על כבשים ועל עזים והוי ריבויא להתיר דאפי' נעבדה בו עבירה קאמר רחמנא דהוי עולה וממילא מיעוטא ע"כ לזקן וחולה ומזוהם אתי דכהישי ומאיסי לגבוה דכתיב הקריבהו נא לפחתך וגו': (ג) לרבות תמורה. שכשרה ליקרב דאע"ג דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש הו"א קדושה ואינה קריבה. ור"ש ור' יהודה לא פליגי אלא דר"י ס"ל דלתמורה לא צריך קרא ור"ש ס"ל דלנעבדה בו עבירה לא צריך קרא מדפרט קרא בעלי מומין מכלל דשאר שרי: (ד) ר"א אומר וכו' לרבות תמורה. צ"ל לרבות מותר [הגר"א] והיינו מותר חטאת וכה"ג המבואר לקמיה דמותר עולה [שהפרים מעות לעולתו והוזלו בהמות וניתותרו] לא צריך קרא שיקרבו עולה דהא לשם עולה הוקדשו: מותר חטאת. שהפרים מעות לחטאתו וניתותרו וכה"ג בכולהו: וקרבנות הנזיר והמצורע. אשמות שלהן קאמר ואע"ג דכבר תני מותר אשמות תני הני משום דשני משאר אשמות דהם אילים בני שתים נינהו והני הוו כבשים בני שנה: שימכרו לצרכי אותו המין. יין לנסכים שמנים וסלתות למנחות ועופות לקינין אבל להולין לא מזדבני דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם: לנדבה. לנדבת צבור לקיץ כהן המזבח כשאין שם קרבנות כדי שלא יהא בטל: בזמן שהיא באה חובה. שמוטלת

על

שטלה עולה בששה. הכהנים לרבות א) הקרביים דברי ר' יהודה: (ב) וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים מה ת"ל את הראש ואת הפדר מלמד שאין הראש והפדר מהנתחים. דבר אחר שיהא פורש את הפדר על בית השחיטה שהוא דרך כבוד של מעלה. ומנין שהראש והפדר קודמין לכל האימורין ת"ל את ראשו ואת פדרו וערך הכהן אותם מלמד שהראש והפדר קודמין לכל האימורין: (ג) רבי חייא אומר מנין לשחיטה שהיא מן הצואר תלמוד לומר וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים שאין ת"ל את הראש ואת הפדר והלא הראש והפדר בכלל האברים היו וא"כ למה נאמר את הראש ואת הפדר אלא לפי שנא' והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים נתחים שהיו בכלל ההפשט ומנין לראש שכבר הותז בשחיטה ת"ל ב) את ראשו ואת פדרו: (ד) על העצים אשר על האש עצים ג) נתונים להיות אש וכי כל העצים כשרים למערכה הן כל העצים כשרים חוין משל זית ושל גפן אבל באלו רגילין במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עין שמן ר' אליעזר מוסיף אף של חרוב ושל דקל ושל שקמה ושל מייש ושל אלון: (ה) יכול המתנדב עולה יהא מביא עציה ואישיה עמה ת"ל על העצים אשר על האש אשר על המזבח מה מזבח משל צבור אף אש ועצים משל צבור דברי ר' אלעזר בר' שמעון. ר' אליעזר אומר מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט. דבר אחר על העצים אשר על האש אשר על המזבח שלא יהו הגזרין יוצאין חוין למערכה: (ו) והקרב ירחין והכרעי' ירחין אפי' נתערבו קרבי עולה קרבי עולה בקרבי תמורה יכול אפי' נתערבו בפסולין ד) ת"ל והקרב ה) אוציא את שנתערבו בקדשי קדשים ובקדשים קלים תלמוד לומר וקרבו וכרעיו: (ז) ירחין יכול מה רחיצה אמור להלן בארבעים סאה אף כאן בארבעים סאה ת"ל במים מים כל שהן במים ולא ביין במים ולא במזוג במים להבשיר את כל המים ק"ו למי הכיור: (ח) והקטיר אע"פ שפסול

הגהות הגר"א פרק ו **הלכה א** א) הקרביים ט"ס וצ"ל הקרהנים: **הלכה ג** ב) ת"ל את הראש ואת הפדר כצ"ל: **הלכה ד** ג) הנתונים ט"ס וצ"ל הנתוכים: **הלכה ו** ד) ת"ל והקרב ט"ס וצ"ל ת"ל וקרבו: ה) אוציא את שנתערב בפסולין ולא איציא את וכו' כצ"ל:

ב י א ו ר

וקדרים ליה לעלה הא מילתא קשיא ליה לר' אלעזר בפ"ב דיומא (דף כז) ומתרץ שם ומכריח דהאי קרא בעולת תמיד קאי דהוא עלה עי"ש בגמרא: הכהנים לרבות. אפשר דר' יהודא דריש כר' ישמעאל מוערך וערכו לעלה שעולה ששה ואייתר ליה הכהנים לרבות הקרהנים כנ"ל: שכשרים לעבודה. הא מילתא מייתי לה בבכורות [דף מג:] ומפרש התם דכשר הוא מן התורה אלא שאמרו פסול מפני מראית העין ורבנן פליגי עליה שם וסברי דפסולו הוא מן התורה מפני שאינו שוה בזרעו של אהרן ומ"מ לא נחשב בכלל מומין ואינו מחלל עבודה: (ב) שהיא דרך כבוד. מפני שמקום החתך מלוכלך בדם: ת"ל את ראשו ואת פדרו וערך וכו'. והאי וערך קרא יתירא הוא דהא כתיב וערכו אלא ע"כ לאשמועינן דיעריך ראשו ופדרו ברישא: (ג) שהיא מן הצואר. דלא תימא מזנבו או מלבו: אלא לפי שנאמר והפשיט את העולה ונתח וכו' וערכו וכו' נתחים שהיו בכלל הפשטה. היינו דהו"א מי הם הקרויים נתחים שצריך להעריך אותן על העצים אותן שישנן בכלל הפשטה כדכתיב והפשיט ונתח וגבי עריכה דכתיב ג"כ נתחים בנתחים הנפשטים משמע: ומנין. לרבות בכלל עריכה גם את הראש שאינו בכלל הפשטה שהרי הותז משחיטה קודם הפשטה דכיון דנחתכו סימנין קרי ליה הותז מפני שכל חיותו תלוי בהן וכמאן דמנח בדיקולא דמיא ובכלל הפשטה אינו אלא קרב כמות שהוא כדאמרינן בזבחים [דף פה עי"ש] ומדקאמר את הראש שכבר הותז מכלל דשחיטה מן הצואר דאל"ה במאי הותז: ת"ל את ראשו ואת פדרו וערך. הנה בגמרא הקשו דהיה להברייתא לסיים ת"ל את הראש ואת הפדר והוא מסיים בקרא אחרינא ומשני אין הכי נמי דצ"ל בברייתא ת"ל את הראש ואת הפדר וראשו ופדרו מיבעי ליה לכדתניא לעיל שהם קודמין בעריכה לכל האברים אך הברייתא קצרה בלשונה. ובזה תבין מה שהגיה הגר"א ת"ל את הראש ואת הפדר כמסקנת הגמרא: (ד) עצים נתונים. צ"ל נתוכים גרסינן בכ"ף מלשון התכה ומפרש בגמרא פ"ב דתמיד דהיינו עצים בהורים דלא קטרי שאין בהם קשרים דלא מפקי מיא שנוהין ליסרף ועשין אש מהרה: וכי כל העצים וכו'. התנא שואל לעצמו ומשיב: הן כל העצים. כלומר רוב העצים: חוץ משל זית ושל גפן. לפי שאפילו בבחירתן יש בתוכן קשרים והקשרים כל שעה לאין הן ואין שורפין יפה ומעלין עשן דרך הקשר: אף של חרוב וכו'. דהני נמי פסולין דאע"פ שאין בבחירתן קשרים מתוכן יש בהן קשרים מבחוץ ואין שורפין יפה כשאר עצים: (ה) יהא מביא עצים עם האש. דכיון דצרכי קרבן נינהו יביאם מתוך ביתו כדרך שאדם מביא נסכים מתוך ביתו: ת"ל וכו'. יתורא דעל המזבח קדריש: אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט. לאפוקי מוריגין וכלי בקר ועצי סחורה שהרי נשתמש בהן הדיוט דפסולין: שלא יהא הגזרין. שמסדרין לתמיד של שחר שני גזרי עצים בכהן אחד ולתמיד של בין הערבים שני גזרין בשני כהנים כדלעיל: (ו) והקרב ירחץ והכרעים ירחץ. דירחץ דקרא אתרווייהו קאי: אפילו נתערבו וכו'. יקרבו: יכול אפילו נתערבו בפסולין. כגון של רובע ונרבע וכיו"ב: ת"ל והקרב. ה' מיעוטא הוא דמשמע הקרב הידוע הכשר להקרבה. ויותר נכון כגירסת הגר"א ת"ל וקרבו וכן הוא ג"כ גירסת הילקוט. והיינו בבן בקר כתיב וקרבו דמשמע כשהן בפני עצמו ולא ע"י תערובות ובודאי למעוטי פסולים אתי דכשרים הלא נתרבו מאידך קרא והקרב והכרעים סתמא דמשמע אפילו אינו ידוע מאיזה הם: ולא אוציא את שנתערב בק"ק וכו'. אע"ג דבעיניייהו לא קרבי כדתניא לקמן (פרשתא יב) כל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו אפשר שכאשר נתערבו בקרבי עולה כיון דעליהן יש חיוב להקריב יתקרבו בהדי הדדי: ת"ל וקרבו וכרעיו. מיעוטא משמע בכל גווני: (ז) יכול מה רחיצה אמור להלן. לענין בעל קרי: ת"ל במים. מים קיוא קדרים מים כל שהן אפילו מעט כפי הצורך לרחיצה: ולא במזוג. שני חלקים מים ואחד יין: במים להכשיר וכו'. במים יתירא כתיב דבכן לאן נמי כתיב והקרב והכרעים ירחץ במים ולמים כל שהן לא אצטריך דמכן בקר נפקא: את כל המים. אפילו מכונסין שאינן מים נובעין וקמ"ל דלא בעינן מים חיים וק"ו למי כיור שכשרין לרחילת קרב וכרעים דהא מים חיים נינהו והא דאמר למי כיור היינו מים הראוים לכיור דהיינו מים חיים אבל מי כיור עצמן פסולין מפני שיש להם שם לווי דמים קדושים אקרי מים סתמא לא מקרי [גמרא פ"ב דזבחים]: (ח) והקטיר. יתירא כתיב גבי בן לאן דכבר כתיב גבי בן בקר: אע"פ שפסול. כגון שקבלו פסולין וזרקו את דמו או שנתן דמו בפנים או למעלה מחוט הסקרא: שמ"מ שיולא

שנשחטה לשמה שלא לשמה מנין ת״ל העולה כל שהיא עולה טעונה הפשטה: (ז) ונתח יכול ינתח נתחיה לנתחים ת״ל אותה אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים. יכול אף הפסולה תהא טעונה הפשט ונתוח. ת״ל אותה כשרה לא פסולה ופסולה שעלתה על גבי המזבח קריבה כמות שהיא: (ח) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח. אמר ר׳ יהודה מנין להצתת האליתא שלא תהא אלא בכהן כשר ובבלי שרת תלמוד לומר ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח אמר ר׳ שמעון וכי עלה על לב שהזר קרב על גבי המזבח אם כן למה נאמר ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח לימד על הצתת האליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח: (ט) ונתנו בני אהרן מה ת״ל הכהן ממשמע שנאמר אהרן איני יודע שהוא כהן אם כן למה נאמר הכהן בכיהונו לימד על כהן גדול שעבד בבגדי כהן הדיוט שעבודתו פסולה. ומנין לכהן הדיוט שעבד בבגדי כ״ג שתהא עבודתו פסולה ת״ל הכהנים בכיהונן הא כהן גדול שעבד בבגדי כהן הדיוט וכהן הדיוט שעבד בבגדי כהן גדול עבודתן פסולה: (י) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח. אע״פ שהאש יורדת מן השמים מצוה ליתן אש מן ההדיוט. אש שירדה בימי משה לא נסתלקה ממזבח הנחושת עד שבאו לבית העולמים. אש שירדה בימי שלמה לא נסתלקה ממזבח העולה עד שנסתלקה בימי מנשה: (יא) וערכו עצים על האש. עצים על גבי האש ולא האש על גבי עצים. אמר ר׳ שמעון מנין לרבות שני גזרי עצים למערכה על תמיד של בין הערבים תלמוד לומר וערכו עצים על האש:

פרק ו.

(א) **וערכו** בני אהרן יכול אפילו מאה ת״ל וערך הכהן אותם יכול יהא כהן אחד עורך את כל האברים ת״ל וערכו הא כיצד אחד עורך שני אברים וכמה הן אברים עשרה ואחד בקרבים נמצא טלה עולה בששה דברי ר׳ ישמעאל. ר׳ עקיבא אומר וערכו שנים. בני אהרן שנים. הכהנים שנים. מלמד

ביאור

מהפשט ונתוח מפני שאני ממעט וכו׳. ר״ל ועדיין לא מיעטנו שום מעשה אחרת מה שהוא בגוף העולה עצמה: (ו) שלא לשמה מנין. שהרי לא עלתה לבעלים וס״ד דישתנה דינה גם לענין העור: (ז) אותה לנתחיה ולא וכו׳. והיינו כמו שמפורש בתמיד סדר הנתוח: אף הפסולה. כגון שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה: ת״ל אותה. ונתח אותה מיעוטא הוא כשרה ולא פסולה דא״ל נתוח וה״ה הפשט דאתקשי להדדי אלא שורפה בעורה: ופסולה שעלתה ע״ג המזבח. דקי״ל לא תרד דקדשה מזבח קריבה כמות שהיא בעורה ובלא נתוח: (ח) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח. פשטיה דקרא לנתינת אש דהדיוט אתי דבעיא כהונה וכדדרים בסמוך פסקא יו״ד ומיהו השתא על המזבח יתירא קדרים דפשיטא דעל המזבח הוא ניתן במקום המערכה דהא כתיב וערכו עצים על האש: להצתת האליתא. הדלקת קיסמין דקין להבעיר בהן המערכה כשהאש קרוב לכלות וקמ״ל קרא דכתיב בני אהרן הכהן דאותו הצתת אליתא שצריכה שתהיה בראשו של מזבח כדלקמן בפרשת צו דדרים ר׳ יהודה והאש על המזבח תוקד בו צריכה שתהיה בכהן כשר ומלובש בבגדי כהונה: א״ר שמעון וכי עלה על לב וכו׳. אמרינן בגמרא דר״ש קאמר לר׳ יהודה לדידך דילפת הצתת אליתא שתהיה בראש המזבח מוהאש על המזבח היכי ס״ד למימר שתהא כשרה בזר דאצטריך קרא לאשמועינן ור׳ יהודה אמר לך קמ״ל קרא דלא תימא קאי זר אארעא ועביד במפוח שתהא נדלקת בראש המזבח: אלא בראשו של מזבח, וממילא אפשיטא דבעיא כהונה: (ט) הכהן בכיהונו וכו׳. בשעה שהוא מלובש בבגדיו נקרא אהרן הכהן ולא כשהוא לבוש בגדי כהן הדיוט וכן ה״ה לכהן הדיוט שעבד בפחות מד׳ בגדים שעבודתו פסולה: שתהא עבודתו פסולה. דעד כאן לא שמענו אלא מחוסר בגדים אבל מיותר בגדים מנא לן: ת״ל הכהנים. וערכו בני אהרן הכהנים ואבני קאי דהוו הדיוטות: בכיהונם, הראוי להם שנתלית כהונתן בהן וכיון דלמחוסר בגדים לא אצטריך דהא כבר אימעוט תנהו ענין למיותר בגדים: הא כהן גדול וכו׳. כלומר הרי למדנו: (י) לא נסתלקה. שבשעת המסעות כופין עליה פסכתר ומניחין אותה במקומה: עד שבאו לבית עולמים. שנסתלקה משם למזבח אבנים שעשה שלמה אבל כל ימי שילה ונוב וגבעון היה האש על מזבח הנחושת: עד שנסתלקה בימי מנשה. שבא מנשה וסילקה שהרי לאחר שעשה תשובה כתיב [בד״ה י״ב לג] ויבן את מזבח ד׳ מכלל דנתצו מקמי הכי א״נ קבלה היתה בידם כך: (יא) עצים ע״ג האש וכו׳. שלא יניח עצים מלמטה ויניח האש על גביהן: מנין לרבות שני גזרי עצים בשני כהנים למערכה וכו׳. כצ״ל והכי איתא ביומא [כו:] וקאמר שם אם אינו ענין לתמיד של שחר דכתיב ובער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר והאי קרא אתי לסדור שני גזרי עצים ושם שני בכהן אחד דהא וביער כתיב תנהו ענין לתמיד של בין הערבים וקאמר רחמנא וערכו שנים ואע״ג דהאי קרא בעולת נדבה של בן בקר קיימינן הני קראי ונתנו אש וערכו עצים וערכו נתחים עד על האש אשר על המזבח לאו בעולת נדבה משתעי אלא בעולת תמיד של שחר דבתר דכתיב ונתח אותה לנתחיה בא לפרש היכן יקריבם וה״ק יכבר נתנו אש וערכו עצים לצורך תמיד של שחר וערכו הנתחים שלו ומעתה גם כאן קרבו וכרעיו ירחץ במים והקריב את הכל על אותה מערכה והכי בעינן לפרושי ברים פרקין דלקמן בסמוך משמא דגמרא גבי וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים:

פרק ו (א) יכול אפילו מאה. ואע״פ שאין שני אברים אלא עשרה כדבסמוך סד״א שיהיו עשרה כהנים רשאין להיות אוחזין באבר אחד ויעלוהו: ת״ל וערך הכהן אותם. גבי בן צאן כתיב וערך לשון יחיד וכתיב אותם לשון רבים דמשמע חד כהן יערוך אברים הרבה: יכול יהא כהן אחד כו׳. אי הוה כתיב וערך ולא כתיב וערכו הו״א דכהן אחד יעלה את כולם: ת״ל וערכו. לשון רבים דהרבה כהנים במשמע: אחד עורך שני אברים. ומתקיים שפיר וערך הכהן אותם: וכמה הן אברים עשרה. אותן המפורשים בפ״ב דיומא במשנה הראש והרגל ושתי הידים העוקץ והרגל [של שמאל] והחזה והגרה ושתי הדפנות בחמשה כהנים שנים שנים לכל כהן: ואחד בקרביים. נראה דנפקא ליה מדכתיב והקרב והכרעים וגו׳ והקטיר: נמצא טלה עולה בששה. ומתקיים נמי וערכו לשון רבים לששה כהנים: ר״ע אומר וערכו שנים. דהוי מצי למכתב וערך הכהן כדכתיב גבי בן צאן וכתיב וערכו לשון רבים: מלמד שטלה עולה בששה. אע״ג דהאי קרא בפרשתא דבן בקר הוא דכתיב

וקדרים

(י) ר' ישמעאל אומר נאמר כאן סביב ונאמר להלן סביב. מה סביב האמור להלן הפסק ארבע מתנות. אף סביב האמור כאן הפסק ארבע מתנות: (יא) והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם ז) אליו וזרקו מה ת"ל שוב את הדם מנין אתה אומר נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר. ת"ל שוב את הדם. יכול אפי' נשפך מצואר בהמה על הרצפה יחזור ויאספנו ויהא כשר. ת"ל הדם. הדם שנתקבל בכלי: (יב) הדם על המזבח ואין הזורק על גבי המזבח. ד"א הדם על גבי המזבח אעפ"י שאין בשר. מה אני מקיים ועשית עולותיך הבשר והדם. הקיש הדם לבשר. מה הדם בזריקה אף הבשר בזריקה. יכול יהא זורק ורובג ת"ל וערך הכהן אותם. הא כיצד זורק ועורך: (יג) המזבח סביב בזמן שהוא סביב. ולא בזמן שניטלה קרנו של מזבח. הא אם ניטלה קרנו של מזבח ועבד עליו עבודתו פסולה: (יד) אשר פתח א"מ ולא בזמן פירוקו ולא בזמן שגללה הרוח את היריעה. ר' יוסי הגלילי אומר מה ת"ל אשר פתח א"מ. לפי שנאמר ונתת את הכיור בין א"מ ובין המזבח. יכול בין א"מ ובין המזבח יהא הכיור נתון. ת"ל המזבח סביב אשר פתח א"מ. המזבח פתח א"מ ואין הכיור פתח א"מ. והיכן היה הכיור נתון בין האולם ולמזבח משוך כלפי דרום:

פרק ה.

(א) **והפשיט** ונתח. יכול יהיה מפשיט אבר אבר ומנתח ת"ל העולה מפשיט כולה ואח"כ מנתחה: (ב) יכול אין טעון הפשטה אלא עולת נדבה עולת חובה מנין ודין הוא נאמר הבא עולת נדבה והבא עולת חובה מה עולת נדבה טעונה הפשטה אף עולת חובה תטען הפשטה: (ג) אין לי אלא עולת בקר עולת הצאן מנין ודין הוא נאמר הבא עולה מן הבקר ונאמר הבא עולה מן הצאן מה עולת בקר טעונה הפשטה אף עולת הצאן תטען הפשטה: (ד) אין לי אלא של אנשים של נשים מנין אין לי אלא של ישראל א) של גרים ושל עבדים מנין עד שתהא מרבה להביא את של ע"א מנין ת"ל העולה כל שהיא עולה טעונה הפשטה. מה ראית להביאן להפשט ונתוח ולהוציאם מן הסמיכה. אחר שריבה הכתוב מיעט מפני מה אני מביאם להפשט ונתוח שהפשט ונתוח כשרים בכל אדם ומוציא אני הסמיכה שאין הסמיכה אלא בבעלים: (ה) ר' חייא אומר צא וראה את מה מיעט הכתוב למעלן את הקריבים או את המקריבים הוי אומר המקריבים אף אני אמעטם מן הסמיכה מפני שאני ממעט את המקריבים לא אמעטם מהפשט ונתוח מפני שאני ממעט את מעשה עולה בעצמה: (ו) אין לי אלא

הגהות הגר"א הלכה יא ז) אליו מיותר: פרק ה הלכה ד א) גרים מיותר:

ביאור

המזבח מזרחית צפונית וכה הזריקה מתהלך והולך לצדדין אילך ואילך וכן באלכסון במתנה שניה ומתקיים עי"ז זריקה וגם סביב: (י) ונאמר להלן סביב. בדם החטאת הניתן למעלה על הקרנות דכתיב בחטאת דמלואים ולקחת את דמו וזרקת על המזבח סביב: מה סביב האמור להלן בהפסק ארבע מתנות. ארבע נפסקות זו מזו דהא על ארבע קרנות הוא נותן: אף סביב האמור כאן. אע"פ ששתי קרנות הוא נותן: הפסק ארבע מתנות. בעינן הלכך לא יהיה מתנה אחת כמין גאם אלא זורק מן הכלי למזבח ברוח זו של קרן וכן ברוח השניה של קרן וכן לקרן שכנגדה באלכסון ונמלא מן הדם לד' רוחות של מזבח מתנה לכל רוח [גמרא שם בדף נד:]: (יא) והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם אליו [אליו מיותר. הגר"א. וכן בקרא לא כתיב אליו] וזרקו מה ת"ל שוב את הדם. כבר דריש ליה לעיל להביא נתערב בבכור וכו' ואפשר דתנאי נינהו מר דריש ליה להכי ומר להכי ובפסיקתא זוטרתי גרסינן דבר אחר והקריבו בני אהרן את הדם שני פעמים שאם נשפך וכו': שוב את הדם. יתירא לרבויי: יחזור ויאספנו. לתוך הכלי ויהא כשר לזריקה: ת"ל הדם. בה"א דמשמע הדם הידוע דאיירי ביה לעיל: שנתקבל בכלי. דוהקריבו זו קבלת הדם: (יב) ואין הזורק ע"ג המזבח. שלא יעמוד ע"ג היסוד וזורק אלא עומד ע"ג הרצפה וזורק מרחוק דבעינן שיהא אויר קרקע הרצפה מפסיק בין הזורק למזבח: דבר אחר. הא דסמכינהו אהדדי להכי אתי: אע"פ שאין בשר. כגון שנטמא או אבד ור"א הוא דס"ל הכי בפרק כילד צולין (דף עז.): מה אני מקיים ועשית עולותיך הבשר והדם. דדריש מניה ר' יהושע התם דאם אין בשר אין דם: מה הדם בזריקה. דכתיב וזרקו: אף הבשר בזריקה. שלא היה רוצה הכבש סמוך למזבח אלא אויר יש בינתים והמסדר את האברים עומד על הכבש וזורקו על מערכת העצים לקיים זריקה: יהא זורק ורובג. שיזרוק אבר על אבר כעין גל של אבנים בלי סדר: זורק ועורך. מכוון בשעת זריקה שיהיו נופלים מסודרים בשוה זו בצד זו: (יג) בזמן שהוא סביב. שכל סבובו שלם: שניטלה קרנו של מזבח. שנחסר כלום מזוית המזבח שאין זה סביב: (יד) ולא בזמן פירוקו. שאם נתפרק המשכן הדם נפסל שאין כאן אהל מועד: שגללה הרוח את היריעה. של משכן כגון שניתק אחד מיתדות האהל דכיון שנגללה אין כאן צורת פתח ואין אהל מועד ופתח בעינן: והיכן היה הכיור נתון. לקיים כיור בין אהל מועד ובין המזבח ואין הכיור פתח אוהל מועד: משוך. מזוית המזבח ולדרום נמצא שאינו מפסיק הכיור כלל בין האולם ולמזבח אלא כנגד האויר שבין האולם ולמזבח:

פרק ה (ד) של נשים מנין. דאימא כי היכי דמעטינהו קרא מסמיכה ה"נ מהפשטה: של גרים ושל עבדים מנין. הגר"א כתב דגרים מיותר. ופשוט דטעמו מהיכא תיתי למעטו כיון דאיתרבי ג"כ לסמיכה כדלעיל בפרשתא ב': ת"ל העולה. ימה דדרש במשנה א' מן העולה דמפשיטה כולה ואח"כ מנתחה היינו דרשא מה"א והכא מתיבת עולה גופא דיתירא הוא דהו"ל לכתוב והפשיט אותה: שהפשט ונתוח כשרים בכל אדם. וא"ל בעלים וא"כ מסתברא דלא איכפת לן לענין הפשטה בעלים מאן נינהו ואפילו עכו"ם ונשים נמי: שאין הסמיכה אלא בבעלים. ומשו"ה מסתבר דכי מיעט רחמנא בני ישראל אתי למעוטי בעלים של עכו"ם ונשים: (ה) את המקריבים. את הבהמה דהיינו בני אדם: הוי אומר את המקריבים מיעט. כדכתיב אדם כי יקריב מכם ודרשינן להוציא את המומר. ולכן אף אני ממעט לנשים וגוים מן הסמיכה: לא אמעטם מהפשט

הנשחט ת"ל ושחט את בן הבקר לפני ה': (ד) והקריבו זו קבלת הדם. יכול זריקה. כשהוא אומר וזרקו הרי זריקה אמורה. הא אינו אומר כאן והקריבו זו קבלת הדם שלא תהיה אלא בכהן כשר ובכלי שרת. אמר רבי עקיבא מנין לקבלת הדם שלא תהא אלא בכהן כשר. נאמר כאן כיהון ונאמר להלן כיהון, מה כיהון האמור להלן בכהן כשר ובכלי שרת אף כיהון האמור כאן בכהן כשר ובכלי שרת: (ה) א"ל ר' טרפון. עקיבא. עד אימתי אתה מגבב עלינו את הכתובים. אקפח את בני אם לא שמעתי שיש הפרש בין קבלה לזריקה ואין לי לפרש. א"ל תרשיני לומר לפניך מה שלמדתני. א"ל אמור. א"ל קבלה לא עשה בה את המחשבה כמעשה זריקה עשה בה את המחשבה כמעשה. המקבל בחוץ פטור והזורק בחוץ חייב. קבלוהו טמאים אין חייבים עליו. זרקוהו טמאים חייבים עליו. א"ל ר"ט אקפח את בני שלא הטית ימין ושמאל. אני הוא ששמעתי ולא היה לי לפרש. ואתה דורש ומסכים לשמועה. הא כל הפורש ממך כפורש מחיים: (ו) בני אהרן יכול חללים ת"ל הכהנים יצאו חללים. אוציא חללים ולא אוציא את בעלי מומין ת"ל בני אהרן מה אהרן כשר אף בניו כשרים. יצאו חללים ובע"מ: (ז) והקריבו בני אהרן את הדם וזרקו את הדם. מה ת"ל דם דם. מנין אתה אומר נתערב דם עולה בדם עולה דם עולה בדם תמורה דם עולה בדם חולין יקרבו. ת"ל דם דם. יכול אפילו נתערבו באלו יקרבו שכן אפי' נתערבו חיים יקרבו. ומנין אפי' נתערב באשם. אביא אר שנתערב באשם שאלו ואלו ק"ק. ומנין אפי' נתערב בשלמים ובתודה. אביא את שנתערב בשלמים ובתודה שאלו ואלו מתן ארבע. ומנין אפי' נתערב בבכור ובמעשר ובפסח ה) אביא את שנתערב בבכור ובמעשר ובפסח ת"ל דם דם: (ח) יכול אפי' נתערב בפסולים ת"ל דמו. אוציא את שנתערב בפסולים שאינם כשרים ליקרב. מנין אפי' נתערב בחטאות הפנימיות. אוציא את שנתערב בחטאות הפנימיות שאלו מבפנים ואלו מבחוץ. ומנין אפי' נתערב בחטאות החצונות. ג) אביא את שנתערב בחטאות החיצונות תלמוד לומר ג) דם דם: (ט) וזרקו יכול זריקה אחת ת"ל סביב. אי סביב יכול יקיפנו בחוט ת"ל וזרקו. הא כיצד שתי מתנות שהן ארבע:

הגהות הגר"א פרשתא ד' הלכה ז' ח) אביא את שנתערב בבכור ומעשר ופסח הכל מיותר: הלכה ח' ג) אביא את שנתערב בחטאות החיצונות מיותר: ג) ת"ל דם דם. כ"ה וצ"ל ת"ל דמו:

ביאור

פי' דעביד סכין ארוך ושחיט מאבראי: לפנים מן הנגחש. פי' שצריך שיהא השוחט בפנים דוקא ת"ל ושחט את בן הבקר לפני ד' השוחט את בן הבקר יהא לפני ד': (ד) והקריבו זו קבלת הדם. בכלי שצריכה כהן ואפקה רחמנא בלשון הולכה למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה [לכל הלכותיה] גמרא כריש זבחים: יכול זריקה. כלומר קרא מיירי בזריקה כדכתיב המקריב את דם השלמים: זו קבלת הדם. דזמנין הולכה ליכא כלל כמו שוחט בצד המזבח א"כ עיקר קרא בקבלה הוא דכתיב א"נ כיון דאפקינן לה מזריקה יהבינן לה לעבודה שסמוכה לשחיטה דהיינו קבלה: שלא תהא אלא בכהן כשר, לאפוקי בעלי מומין וחלל: ובכלי שרת. מלובש בבגדי כהונה דכהנים משמע בכיהונם והיינו בגדי כהונה: אמר ר' עקיבא וכו'. ר' עקיבא לא משמע ליה מהכא דאיכא למימר בני אהרן כל שהן והכהנים בכיהונן לא משמע ליה: נאמר כאן כיהון. בני אהרן הכהנים: ונאמר להלן כיהון. אלה שמות בני אהרן הכהנים המשוחים אשר מלא ידם לכהן: מה להלן בכהן כשר. דהא אלעזר ואיתמר כתיבי: ובכלי שרת. דאשר מלא ידם לשון ריבוי בגדי כהונה הוא דכתיב ומלא את ידו ללבוש את הבגדים: (ה) מגבב. מלקט: אקפח את בני. מצטער היה על התורה שמשתכחת: אם לא שמעתי שיש הפרש. ואתה עושה קבלה כזריקה: לא עשה בה מחשבה כמעשה. שאם חשב בשחיטה על מנת לקבל דם למחר אינו פיגול: זריקה עשה בה מחשבה כמעשה. שאם שחט ע"מ לזרוק דם למחר פיגל דהיינו אכילת מזבח דאתרבי בהדיא אפילו שפיכת שיריים כדתניא לקמן (פרשה לו פ' הית פסקא וי"ו) מנין לרבות זריקה והקטר חלבים ושפיכת שיריים [דהיינו שחשב עליהם חוץ לזמנן] ת"ל ואם האכל יאכל אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח: המקבל בחוץ פטור. מכרת דשחיטה כתיב לחיובא וזריקה נפקא לן מאו זבח לקמן [בפרשת אחרי מות בפרק יו"ד פיסקא ג]: קבלוהו טמאים. או זרים ושתויי יין והדומין להן: אין חייבין עליהן. מיתה דבעינן עבודה תמה שאין אחריה עבודה: זרקוהו טמאין חייבין עליהן. מיתה, דעבודה תמה היא דזריקה עבודה אחרונה שבדם היא: אקפח את בני. אם אין זה דבר אמת שלא וכו': (ו) יצאו חללים. שאינם כהנים כלל דכתיב בכה"ג ולא יחלל זרעו וילפינן מניה כהן הדיוט כדלקמן (פ' אמור פ"ג פסקא ג) ולמדך כאן שאף בקבלה פסולין: ולא אוציא את בעלי מומין. שאני קורא בהן הכהנים שהרי חולק ואוכל בקדשים כדכתיב בקרא אלמא כהן הוא: ת"ל בני אהרן, ר"ל מדסמיך בני אהרן אצל הכהנים מה כהנים מיעוטא הוא אף בני אהרן מיעוטא הוא א"נ דסמיך עיקר דרשא על דברי ר"ע דמשנה ד': (ז) דם עולה בדם עולה. של חבירו שיקרב כל אחד לשם מי שהוא: שכן אם נתערבו חיים יקרבו. כדתנן בפרק התערובות [זבחים עא:] קדשים בקדשים מין במינו יקרב למי שהוא וכן אם נתערבו בחולין ימכרום לצרכי אותו המין ויקדישום: ומנין אפילו נתערבו באשם. ואע"ג שאם נתערבו חיים ירעו עד שיסתאבו שזה מין בשאינו מינו. אביא את שנתערב בבכור ובמעשר ובפסח תיבות אלו מיותר [הגר"א]: ת"ל דם דם. אבל אם לזרקן במתן אחת או במתן ארבע יש בזה פלוגתא בין ר"א לר' יהושע [בזבחים ד' פ, ע"ש]: (ח) יכול אפילו נתערב בפסולין. לא יהא בטל ויזרוק אותו: ת"ל דמו. משמע דם המיוחד לזריקה דוקא וקרא אחרינא הוא דכתיב וזרקו את דמו על המזבח סביב: מנין אפילו נתערב בחטאות החצונות. דאסור לזרוק אע"ג דכולהו ממין בחוץ: ת"ל דם דמו [הגר"א וכ"ה בפירוש רס"י על התורה] וה"פ כיון דכתיב דמו למעוטי וגלי לך דאת הדם לאו מקרא מלא הוא לרבויי כל מילי לית לן לאוקמא ריבויא אלא לבכור ומעשר ופסח שאלו ואלו זריקת דמן למטה מחוט הסיקרא וממעט אני חטאות החצונות שאלו למעלן ואלו למטן: ותיבות אביא את שנתערב בחטאות החצונות מיותר. הגר"א ופשוט: (ט) זריקה אחת, באה זאת מן הרוחות: ת"ל סביב. דמשמע שיגיע הדם לכל ד' רוחות המזבח: יכול יקיפנו בחוט, סביב יתן באצבע כל המזבח או בכלי: שתי מתנות שהן ארבע. שזורק על זוית יסוד המזבח

סמיכה אף עולת הצאן טעונה סמיכה: (ו) לא א"א בבן הבקר שנתרבה בנסכים תאמר בבן הצאן שנתמעט בנסכים הואיל ונתמעט בנסכים לא יטעון סמיכה. ת"ל עולה. א' עולת הבקר וא' עולת הצאן זו וזו טעון סמיכה: (ז) יכול אף עולת העוף תטעון סמיכה ת"ל העולה פרט לעולת העוף: (ח) ונרצה לו מלמד שהמקום מרצה לו. ועל מה המקום רוצה לו. אם תאמר דברים שחייבים עליהם מיתה בידי ב"ד. מיתה בידי שמים. כרת בידי שמים. מלקות ארבעים. חטאות ואשמות. הרי עונשן אמור. ועל מה המקום רוצה לו על מ"ע ועל מצות ל"ת שיש בה קום עשה. ב) ר"ש אומר ונרצה לו לו ולזבחו אעפ"י שלא סמך הזבח מרצה: (ט) ונרצה לו לכפר. ג) כמכפר. איזהו מכפר זה הדם שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר. אין לי אלא דם הטהור דם הטמא מנין. כשהוא אומר ונשא אהרן את עון הקדשים וגו'. איזה עון הוא נושא אם תאמר עון פיגול כבר נאמר פיגול הוא לא יחשב. אם עון נותר כבר נאמר לא ירצה. ואיזה עון הוא נושא עון טומאה שהותר מכלל טומאה לצבור: (י) אין לי אלא עונות דם. מנין הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים ת"ל לכל מתנות קדשיהם. אין לי אלא של אנשים של נשים מנין. אין לי אלא של ישראל של גרים ושל עבדים מנין. ת"ל עון הקדשים ריבה. הואיל ומצינו שאין כפרה אלא בדם מה ת"ל וסמך ונרצה. אלא ללמד שאם עשאה לסמיכה שירי מצוה כאלו לא כפר. וכפר. ר"ש אומר וכפר עליו. את שהוא עליו חייב באחריותו ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו:

פרשתא ד.

(א) **וסמך** ושחט במקום שסומכין שוחטין ותיכף לסמיכה שחיטה. מה סמיכה בטהורים אף שחיטה בטהורים: (ב) ושחט שחיטה כשרה בזרים בנשים ובעבדים ובטמאים ואפי' בקדשי קדשים ובלבד שלא יהו טמאים נוגעים בבשר. או אינו אלא בכהן. וכי מנין באתה. מכלל שנאמר ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח. יכול אף לשחיטה. כשהוא אומר והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם אליו וזרקו. מכאן ואילך מצות כהונה. אבל שחיטה כשרה בכל אדם: (ג) בן הבקר לפני ה' ואין השוחט לפני ה'. שמעון התימני אומר מנין שתהא ידו של שוחט לפנים מן

הגהות הגר"א הלכה ח ג) ר' שמעון אומר ונרצה לו. צ"ל לו ולא לזבחו: הלכה ט ג) כמכפר צ"ל במכפר:

ביאור

קרא לזה: (ו) שנתרבה בנסכים. כמו שכתוב בפרשה שלח: ת"ל עולה, דהוי מצי למכתב וסמך ידו על ראשו ולשתוק ואנא ידענא מסיפא דעניינא דבעולה משתעי ואתי לרבות בן צאן: (ז) ת"ל העולה. מיעוטא הוא דמשמע זו ולא אחרת: (ח) שהמקום מרצה לו. שאם עבר עבירה במזיד ועשה תשובה ע"י דורון זה יפק רצון מה' דאי בשוגג רצוי ועומד הוא וא"צ קרבן לרצוי אלא כפרה להטהר מחטאתו: שיש בה קום עשה. שניתק לעשה כגון הלאו דלא תכלה פאת שדך שיש בה עשה דלעני ולגר תעזוב אותם וכיוצא בזה. ואם עבר על אחת מאלו כיון שאין לוקין עליהם אם עשה תשובה נתכפר לו: ר"ש אומר ונרצה לו ולזבחו וכו'. פי' משמע ליה לר"ש דהאי לו אזבח נמי קאי והזבח מאי ריצוי בעי אלא שמע מינה שאע"פ שחסר סמיכה [זו היא גירסת הראב"ד ופירושו] והגר"א גריס כגירסת הר"ש משאנ"ץ לו ולא לזבחו, וז"ל הר"ש האדם צריך בשורה שנרצה לו אע"פ שחיסר מצות סמיכה אבל הזבח א"צ בשורת ריצוי לומר שנרצה לו בדיעבד כמו בנטמא הדם וזרקו כי ודאי הזבח כשר לכתחלה לזרוק ולכפר עכ"ל: (ט) אם תאמר עון פיגול כבר נאמר לא יחשב וכו'. רש"י בגמרא מגיה הגירסא להיפך ור"ת מקיים הגירסא שלפנינו והוא ע"פ מסקנת הגמרא [זבחים כח] דתרווייהו דהיינו חוץ לזמנו וחוץ למקומו נפקא מקרא דפרשת צו דכתיב שם ואם האכל יאכל וגו' ביום השלישי לא ירצה ומוקמינן דקאי אמחשבת חוץ לזמנו וזהו שאמר כאן ואם עון נותר היינו שחשב להיות נותר חוץ לזמנו (דאנותר ממש ליכא לאוקמיה דאחרי שיכשר יחזור ויפסל) הרי כבר נאמר לא ירצה וסיפא דקרא לא יחשב לו פיגול יהיה מוקמינן ליה שם אחוץ למקומו וזהו שאמר כאן אם תאמר עון פיגול דהיינו חוץ למקומו הרי כבר נאמר לא יחשב: שהותרה מכללה בצבור. לכתחלה הלכך יחיד שלא הותרה אלא יביא הציץ וירצה בדיעבד: (י) אין לי. שהציץ מרצה: מנחת כהנים, דנדר או נדבה: ומנחת כהן משיח. מנחת חביתין: ת"ל לכל מתנות קדשיהם. כלל את הכל שאם הקריבן בטומאה הורצו: אלא של אנשים, דהא כתיב אשר יקדישו בני ישראל וגימא בנים ולא בנות: עון הקדשים ריבה. שהרי תלה הכתוב ההרצאה בקדשים ולא המקדישים וא"כ כל אלו בכלל: הואיל שמצינו וכו'. אלעיל קמהדר דאמר שם אין כפרה אלא בדם שנאמר וכו' מה תלמוד לומר וסמך ונרצה אחרי שאין הרצאה תלויה בסמיכה: שירי מצוה. שלא נחשבה בעיניו ולא עשאה: וכפר. שיצא ידי חובת נדרו: לכפר עליו. האי עליו קרא יתירא הוא: את שהוא עליו. כגון דנדר שאמר הרי עלי עולה: חייב באחריותו, כשמתה או נגנבה: ואת שאינו עליו. כגון דאמר הרי זו עולה אינו חייב באחריותו דהרי זו קאמר והא ליתיה:

פרשתא ד (א) במקום שסומכין שוחטין ותיכף וכו'. מסיק בגמרא (מנחות צג:) דהכי קאמר שתיכף לסמיכה שחיטה ופירושו דלאחר שסומכין לאלתר שוחטין שתיכף לסמיכה שחיטה: מה סמיכה בטהורים. דאין טמא נכנס לעזרה: אף שחיטה בטהורים, ואע"ג דאפשר בטמאים וכגון דעביד סכין ארוכה ושחיט קמ"ל דלא: (ב) שחיטה כשרה בזרים וכו'. דהא לא כתיב ושחט הכהן אלא ושחט סתמא משמע בכל אדם: ובטמאים. ואע"ג דלעיל קאמר דבעינן טהורים הוא מדרבנן דגזרו שמא יגע בבשר וכדקאמר נמי הכא ובלבד שלא יגעו בבשר: וכי מנין באתה. לומר דאינו אלא בכהן כיון דושחט סתמא כתיב: יכול אף לשחיטה. דהוא נמי צורך המזבח: הכהנים את הדם. מדכתיב כהן בקבלה ובשחיטה דכתיב ברישא לא כתיב מכלל דושחט אבעלים קאי: מכאן ואילך. מקבלה ואילך דוהקריבו זו קבלת הדם כדלקמן: (ג) ואין השוחט לפני ה'.

פי'

אוציא את שנתערב בפסולים שאינם כשרים ליקרב: (יד) א) ומנין אפי' נתערבה בחטאות החצונות. אוציא את שנתערב בחטאות החצונות שאלו למעלה ואלו למטן. ומנין אפי' נתערבה בחטאות הפנימיות. אוציא את שנתערב בחטאות הפנימיות שאלו מבפנים ואלו מבחוץ. ומנין אפי' שנתערב בבכור ומעשר ופסח. אוציא את שנתערב בבכור ומעשר ופסח שאלו מתן ארבע ואלו מתנה אחת. ומנין אפי' נתערב בשלמים ובתודה. אוציא את שנתערב בשלמים ובתודה שאלו קדשי קדשים ואלו קדשים קלים. יכול אפי' נתערב באשם. ת"ל יקריבנו לבדו הוא קרוב ולא שנתערב באחרים: (טו) מה ראית לומר עולה בעולה שהוא שם אחד. עולה בתמורה מפני שהתמורה קרבה בעולה. עולה בחולין שיכול להקדיש החולין ולעשותה עולה. יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול על כרחו ת"ל לרצונו כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני:

פרק ד.

(א) **לפני** ה' וסמך אין סמיכה בבמה. צפונה לפני ה' ואין צפון בבמה. וכי איזה מדה מרובה מדת צפון או מדת סמיכה. מרובה מדת צפון ממדת סמיכה. שהצפון נוהג בקרבנות יחיד ובקרבנות צבור והסמיכה אינה נוהגת אלא בקרבנות יחיד. אם מעטתים מצפון מרובה לא אמעטם מסמיכה מעוטה. אתה אומר בצד הזה נתרבה צפון ונתמעטה סמיכה. או בצד הזה נתרבה סמיכה ונתמעט צפון שהסמיכה נוהגת בק"ק ובקדשים קלים והצפון אינו נוהג אלא בק"ק. אם מעטתים מצפון מעוטה לא אמעטם מסמיכה מרובה. הא לפי שיש בצפון מה שאין בסמיכה. ובסמיכה מה שאין בצפון. ת"ל לפני ה' וסמך ואין סמיכה בבמה. צפונה לפני ה' ואין צפונה בבמה. לפני ה' וסמך. אעפ"י שסמך מבחוץ יחזור ויסמוך מבפנים: (ב) וסמך ידו. א) לא יד בנו לא יד עבדו ולא יד שלוחו. ידו על ראש ולא על גב. ידו על ראש ולא על הצואר. על ראש ולא על הגביים. אוציא את כולם ולא אוציא את החזה. ודין הוא ומה אם הראש שאינו טעון תנופה טעון סמיכה החזה שטעון תנופה אינו דין שיטעון סמיכה ת"ל על ראש ולא על החזה: (ג) יכול אין טעון סמיכה אלא עולת נדבה עולת חובה מנין. ודין הוא. נאמר הבא עולת נדבה ונאמר הבא עולת חובה מה עולת נדבה טעונה סמיכה אף עולת חובה טעונה סמיכה: (ד) לא א"א בעולת נדבה שאין לה חלופין עוף לפטרה מן הסמיכה תאמר בעולת חובה שי"ל חלופין עוף לפטרה מן הסמיכה. הואיל ויש לה חלופין עוף לפטרה מן הסמיכה לא תטען סמיכה. ת"ל עולה א' עולת חובה וא' עולת נדבה זו וזו טעונה סמיכה: (ה) אין לי אלא עולת בקר עולת הצאן מנין. ודין הוא נאמר הבא עולה מן הבקר ונאמר הבא עולה מן הצאן. מה עולה מן הבקר טעונה

הגהות הגר"א פרשתא ג' הלכה יד א) ומנין אפילו עד ת"ל יקריבנו כו'. ס"ס יש בכאן וכצ"ל ומנין אפילו נתערבה בחטאת הפנימית אוציא את כו' ומנין אפילו נתערבה בחטאת החצונה אוציא את כו' ומנין אפילו נתערבה בבכור כו' כצ"ל:

פרק ד' הלכה ב' א) וסמך ידו ולא יד בנו ס"ס וצ"ל אשתו:

ביאור

חולין לצרכי עולה ויקדישנה בכל מקום שהיא ויקריב כולם: (יד) אוציא כו' בחטאות החצונות. כגון שנתערב עולה בשעיר שהוא זכר: נתערב בחטאות הפנימיות. בפר העלם דבר של צבור ובפר כהן משיח ושעיר ע"ז שכולן מתן דמם בפנים. והגר"א בהגהותיו גרים מתחלה ומנין אפילו נתערב בחטאות הפנימיות אוציא וכו' ואח"כ ומנין אפילו נתערבה בחטאת החצונה וכו' ונכון הוא שמתחלה ראוי למעט חטאות הפנימיות ואח"כ חטאת החצונה וכן מוכח לקמן בפרשתא ד' הלכה א' ע"ש: שאלו מתן ארבע. עולה טעונה שתי מתנות שהן ארבע אבל אלו מתנה אחת: אפילו נתערב בשלמים ובתודה. עולה שנתערבה בשלמים ותודה שבכולן הוא שתי מתנות שהן ארבע: ואלו קדשים קלים. וסברא הוא דתערובת כזה לא ריבה הכתוב להקרבה: יכול אפילו נתערב באשם. הוא חוזר אדלעיל דקאמר יקריב לרבות כשנתערב שיקרב וע"ז קאמר יכול אפילו נתערב באשם ששניהן קדשי קדשים שיקרב תלמוד לומר וכו':

פרק ד (א) ואין סמיכה בבמה. היינו בבמת יחיד אבל בבמה גדולה היתה סמיכה כדתנן בסוף זבחים [קיב:] איזהו במה קטנה בשעת היתר הבמות עושה אדם במה על פתח ביתו וכו' ומקריב עליה הוא ובנו ובתו ועבדו ושפחתו [תוספתא דזבחים בסופו]: ואין צפון בבמה. ואע"ג דלא כתיב צפון כאן נקט ליה משום דבעי למידן מיניה: שהצפון נוהג בקרבנות היחיד וכו'. דכתיב צפונה בעולה וכתיב במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת וכתיב על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם הקיש שלמי צבור לעולה מה עולה טעונה צפון אף שלמי צבור כדאיתא בפרק איזהו מקומן [נה.]: והסמיכה אינה נוהגת אלא בקרבן יחיד. ברוב קרבנות קאמר שהרי בכור ומעשר ופסח אין בהם סמיכה כדתנן [מנחות דף צב] וכן בקרבנות צבור אין סמיכה חוץ מפר הבא על כל המצות ושעיר המשתלח: אע"פ שסמך מבחוץ. לעזרה לא מהני: (ב) וסמך ידו לא יד בנו וכו'. דארבעה וסמך כתיבי חד בעולה ותלתא בשלמים והגר"א מחק תיבת בנו וצ"ל ולא יד אשתו כגירסת הגמרא ובנו נפקא לקמן מקרבנו ולא קרבן אביו: לא יד עבדו לא יד שלוחו. ועיין בגמרא שם דמצריך להו: על הראש. בין שתי קרניו של זבח כדמוכח ביומא (דף לו) והיכא שאין מקום רחב בין הקרנים להשים שתי ידיו סומך על קרניו כדתניא בתוספתא דמנחות (פ"י) כיצד סומך מניח שתי ידיו על קרניו של זבח [ר"ש משאנ"ץ]: ולא על גב. הזבח והיינו על השדרה כנגד חללה: ולא על הצואר. פי' גרון: לא על הגביים. פי' על גבי צואר דהיינו מול העורף: (ג) אלא עולת נדבה. דקרא בנדבה משתעי כמו דדרשינן לעיל כי יקריב אינו אלא רשות: עולת חובה. כגון מצורע עשיר שמביא כבש לעולה: (ד) שאין לה חלופין עוף וכו'. שהנודר עולת בהמה והעני אינו מביא במקומו עוף לפוטרו: שיש לה חלופין עוף. שהמצורע בעניות מביא חלופו עוף: (ה) עולת הצאן מנין. שתטעון סמיכה: ודין הוא. ולא צריך

קרא

פרשתא ג.

(א) **עולה** מה ת"ל. שיכול לא יהיו כל הפסולים אלו נוהגים אלא בעולת נדבה עולת חובה מנין ודין הוא נאמר הבא עולת נדבה ונאמר הבא עולת חובה מה עולת נדבה כל הפסולים האלו נוהגים בה אף עולת חובה יהיו כל הפסולים האלו נוהגים בה: (ב) לא א"א בעולת נדבה שא"ל חלופין תאמר בעולת חובה שיש לה חלופין. הואיל ויש לה חלופין לא יהיו כל הפסולים האלו נוהגים בה. ת"ל עולה. אחד עולת נדבה ואחד עולת חובה כל הפסולים האלו נוהגים בהן: (ג) ומנין שינהגו בתמורה. ודין הוא נאמר הבא עולה ונאמר הבא תמורה. מה עולה כל הפסולים האלו נוהגים בה אף תמורה כל הפסולים האלו נוהגים בה: (ד) לא א"א בעולה שאין קדושה חלה עליה בבע"מ קבוע. תאמר בתמורה שקדושה חלה עליה בבע"מ קבוע. הואיל וקדושה חלה עליה בבע"מ קבוע לא יהיו כל הפסולים האלו נוהגים בה. ת"ל אם עולה לרבות את התמורה: (ה) ומנין שינהגו בשלמים. ודין הוא נאמר הבא עולה ונאמר הבא שלמים מה עולה כל הפסולים האלו נוהגים בה אף שלמים כל הפסולים האלו נוהגים בהם: (ו) ק"ו ומה אם עולה שכשרה לבא מן העוף כל הפסולים האלו נוהגים בה. שלמים שלא כשרו לבא מן העוף אינו דין שיהיו כל הפסולים האלו נוהגים בהם. לא א"א בעולה שלא כשרה לבא נקבות כזכרים. תאמר בשלמים שכשרו לבא נקבות כזכרים. הואיל וכשרו לבא נקבות כזכרים לא יהיו כל הפסולים נוהגים בהם. ת"ל קרבנו לרבות שלמים: (ז) מן הבקר זה שאמרנו להוציא את הטריפה. זכר ולא נקבה. וכשהוא אומר למטה זכר שאין ת"ל אלא להוציא את הטומטום ואנדרוגינוס: (ח) והלא דין הוא מה אם שלמים שכשרו לבא נקבות כזכרים לא כשרו לבא טו"א. עולה שלא כשרה לבא נקבות כזכרים אינו דין שלא תכשר לבא טו"א. לא א"א בשלמים שלא כשרו לבא מן העוף תאמר בעולה שכשרה לבא מן העוף חטאת תוכיח שכשרה לבא מן העוף ולא כשרה לבא טו"א: (ט) לא א"א בחטאת שלא כשרה לבא כל מין זכרים תאמר בעולה שכשרה לבא כל מין זכרים. הבכור יוכיח שכשר לבא כל מין זכרים ולא כשר לבא טו"א: (י) לא א"א בבכור שקדושתו מרחם תאמר בעולה שאין קדושתה מרחם. המעשר יוכיח שאין קדושתו מרחם ולא כשר לבא טו"א: (יא) לא א"א במעשר שהוא אחד מעשרה תאמר בעולה שהוא אחד מאחד. הואיל שהוא אחד מאחד תכשר לבא טומטום. ת"ל זכר ולא נקבה וכשהוא אומר למטה זכר שאין ת"ל אלא להוציא טו"א: (יב) תמים. כשם שאם אינו תמים אינו לרצון כך אם אינו כענין הזה אינו לרצון. תמים יקריבנו תמים יקדישנו. ר' יוסי אומר תמים יקריבנו יבקרנו ויקריבנו. א"ר יוסי שמעתי בשוחט תמיד בשבת שאינו מבוקר שהוא חייב חטאת ויביא תמיד אחר: (יג) אל פתח אהל מועד מטפל בו ומביאו אל פתח אהל מועד. מהו אומר יקריב יקריב מנין אתה אומר נתערבה עולה בעולה עולה בתמורה עולה בחולין יקרבו ת"ל יקריב יקריב. יכול אפי' נתערבה בפסולים ת"ל יקריבנו.

ביאור

פרשתא ג (א) עולה מה ת"ל. דהוי מצי למכתב אם קרבנו מן הבקר וכ"ת לא הוי ידעינן איזה קרבן הרי הוא אומר למטה וסמך את ידו על ראש העולה: הפסולין האלו. מוקצה ונעבד ונוגח רובע ונרבע: עולת חובה. כגון עולת יולדת ועולת מצורע: (ב) שאין לה חלופין. שאין יכול להביא עולת העוף תחתיה כמו בעולת חובה שפעמים באה עולת העוף תחת עולת בהמה: (ד) שאין קדושה חלה עליה בבעלת מום קבוע. שאם הקדיש בעל מום קבוע למזבח יוצאת לחולין ע"י פדיון אפילו ליגזז וליעבד משא"כ בתמורה שאם המיר בע"מ קבוע אינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד: (ה) מנין שינהגו בשלמים. פסולין שלמעלה: (ו) ק"ו. כמו ועוד ק"ו ולמה לי קרא: (ז) מן הבקר זהו שאמרנו וכו'. היינו מה שאמרנו לעיל כשהוא אומר מן הבקר למטה: וכשהוא אומר למטה זכר. היינו בבן צאן: (ח) שלא כשרו לבוא מן העוף. דכתיב ואם מן העוף עולה קרבנו ואמרינן לקמן עוף עולה ואין עוף שלמים: חטאת תוכיח שכשרה מן העוף ולא כשרה לבוא טומטום ואנדרוגינוס. דכתיב נקבה תמימה יביאנה ואמרינן נקבה ודאית: (ט) שלא כשרה לבוא כל מין זכרים. שלא כל מיני זכרים כשרים בה אלא פר או שעיר אבל לא מגברי הכבשים והואיל וקפיד קרא למפסל בה חד מין זכרים לגמרי הלכך כי אקדיש נמי טומטום ואנדרוגינוס לא קדשו: תאמר בעולה וכו'. הלכך כי אקדיש נמי טומטום ואנדרוגינוס סד"א תיחול עלה קדושה: בכור יוכיח וכו' ולא כשר לבא טומטום ואנדרוגינוס. כדתנן פרק על אלו מומין (בכורות מא:) ואמרו שם בגמרא גבי בכור תרי קראי כתיבי הזכרים: (י) מעשר יוכיח וכו' ולא כשר לבוא טומטום ואנדרוגינוס, שם (בדף נז) וכר"ש בן יהודא שאמר טומטום ואנדרוגינוס אין נכנסין לדיר להתעשר: (יא) לא א"א וכו' שכן הוא אחד מעשרה. ולא ריבה בו הכתוב בהבאתו: תאמר בעולה שהוא אחד מאחד. שאפילו אם יש לו בהמה אחת יכול לעשותה עולה וה"ה כל עדרו: (יב) כך אם אינו כענין הזה. שיש בו פסולין דרובע ונרבע מוקצה ונעבד אינו לרצון והוא לעיכובא: תמים יקריבנו תמים יקדישנו. אשמועינן דמ"ע להקדיש תמימין ולא בע"מ מלבד מה שיש ע"ז לאו כדאיתא בפ"א דתמורה (דף וי"ו): שהוא חייב חטאת, על שעשה מלאכה בשבת ועיין סוכה (דף מ"ב): (יג) מיטפל בו ומביאו אל פתח אהל מועד. ולא מצי לומר לכהן כיון שהעבודה שלך תטרח בו להביאו: מהו אומר יקריב יקריב. פי' דכבר כתיב ברישא דקרא יקריבנו: עולה בעולה. אפילו בעולת חבירו ויקריב כל אחד למי שהוא: עולה בחולין. וימכרו הי"ל:

הא אם השבת וכשהוא אומר למטה מן הבקר שאין ת"ל אלא להוציא את הטרפה: (יא) מן הצאן להוציא את המוקצה. ומן הצאן להוציא את הנוגח. א"ר שמעון אם נאמר רובע למה נאמר נוגח ואם נאמר נוגח למה נאמר רובע. לפי שיש בנוגח מה שאין ברובע. וברובע מה שאין בנוגח. רובע עשה בו את האונס כרצון נוגח לא עשה בו אונס כרצון. נוגח משלם את הכופר לאחר מיתה רובע אינו משלם את הכופר לאחר מיתה. יש ברובע מה שאין בנעבד ויש בנעבד מה שאין ברובע. רובע בין שלו בין של אחרים אסור. נעבד שלו אסור של אחרים מותר. רובע צפוייו מותרים נעבד צפוייו אסורים. לפיכך צריך הכתוב לומר את כולם:

פרק ג.

(א) **תקריבו** מלמד שהיא באה נדבת שנים. והלא דין הוא עולת העוף באה בנדר ונדבה ועולת בהמה באה בנו"נ מה עולת העוף באה נדבת שנים אף עולת בהמה באה נדבת שנים: (ב) או נלך דרך זו. מנחה באה בנו"נ ועולת בהמה באה בנו"נ. מה מנחה שהיא באה בנו"נ אינה באה נדבת שנים אף עולת בהמה שהיא באה בנו"נ לא תבא נדבת שנים: (ג) נראה למי דומה. דנין דבר שכולו עולה לאשים מדבר שכולו עולה לאשים ואל תוכיח מנחה שאין כולה לאשים. או כלך לדרך זו. דנים דבר שהיא באה חובת צבור מדבר שהיא באה חובת צבור ואל תוכיח עולת העוף שאינה באה חובת צבור. תלמוד לומר תקריבו מלמד שהיא באה בנדר ונדבה נדבת שנים: (ד) קרבנכם. מלמד שהיא באה נדבת צבור. והלא דין הוא מנחה באה בנדר ונדבה ועולת בהמה באה בנו"נ מה מנחה שהיא באה בנו"נ אינה באה נדבת צבור אף עולת בהמה שהיא באה בנו"נ לא תבא נדבת צבור: (ה) לא אם אמרת במנחה שאינה באה נדבת שנים תאמר בעולת בהמה שהיא באה נדבת שנים. עולת העוף תוכיח שהיא באה נדבת שנים ואינה באה נדבת צבור: (ו) לא א"א בעולת העוף שאינה באה חובת צבור תאמר בעולת בהמה שהיא באה חובת צבור. שלמים יוכיחו שהן באים חובת צבור ואינם באים נדבת צבור: (ז) אף אתה אל תתמה על עולת בהמה שאע"פ שהיא באה חובת צבור לא תבא נדבת צבור. ת"ל קרבנכם מלמד שהיא באה נדבת צבור: (ח) דין אחר ומה אם היחיד שאינו מביא עולת חובה בכל יום מביא עולת בהמה נדבה. צבור שמביא עולת חובה בכל יום אינו דין שיביא עולת בהמה נדבה. לא אם אמרת ביחיד שהוא מביא מנחה נדבה תאמר בצבור שאינו מביא מנחה נדבה. שותפין יוכיחו שאין מביאין מנחה נדבה ומביאין עולת בהמה נדבה: (ט) מה לשותפין שהן מביאין עולת בהמה נדבה שכן מביאין עולת העוף נדבה. תאמר שיביא הצבור עולת בהמה נדבה שכן אינו מביא עולת העוף נדבה. מה לצבור שאינו מביא עולת העוף נדבה שכן אינו מביאה חובה תאמר שלא יביא הצבור עולת בהמה נדבה שכן הוא מביאה חובה והואיל והוא מביאה חובה יביאנה נדבה מנחה תוכיח שהצבור מביאה חובה ואינו מביאה נדבה: (י) אף אתה אל תתמה על עולת בהמה שאעפ"י שהצבור מביאה חובה לא יביאנה נדבה. ת"ל קרבנכם מלמד שהיא באה נדבת צבור: (יא) ד"א קרבנכם ממקום שהיחיד מביא משם הצבור מביאין:

ביאור

הא לא אשכחן כה"ג דכשר ע"ג המזבח ואיכא למילף מק"ו דבעל מום ול"ל קרא ויותר נכון כגירסת הגר"א תפסל: הא אם השבת. סתם ולא פירש מה תשובה יש להשיב ואדלעיל (משנה ח) סמיך דאר"ע מה לבעל מום שמומו בגלוי וה"נ יש להשיב בדידן תאמר טריפה דיש בה לפעמים שאין מומה בגלוי כגון טריפה בבני מעיים [פ"ק דמנחות דף ה:]: (יא) מן הצאן. ולא כל הצאן להוציא את המוקצה שהקצוה לתקרובת ע"ז: להוציא את הנוגח. את האדם ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים דלא נסקל: אם נאמר רובע למה נאמר נוגח. הרי שניהן שוין בסקילה כשיש עדים: רובע עשה בו אונס כרצון. אע"ג שבא עליה אדם לאונסה דכתיב ואת הבהמה תהרוגו: נוגח לא עשה בו אונס כרצון. דתנן (ב"ק לט) שור האצטדין (שמלמדין אותו ליגח) אינו חייב מיתה דכתיב כי יגח ולא שיגיאוהו אחרים: נוגח משלם את הכופר לאחר מיתה. דאע"פ שנסקל בעלים משלמין כופר: רובע וכו' לאחר מיתה. אם רבע איר לאשה וקטלה ע"י הרביעה ולא דמי לקרן דקרן כונתו להזיק והאי כונתו להנאת עצמו [גמרא שם]: נעבד שלו אסור של אחרים מותר. דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו:

פרק ג (א) תקריבו מלמד שהיא באה נדבת שנים. דשנים יכולים להביא בהמה אחת לעולה משא"כ במנחה [מנחות קד:]: והלא דין הוא, בלא קרא: הרי היא באה נדבת שנים. כדלקמן ריש פ"ח מדכתיב והקריב: (ב) מנחה אינה באה נדבת שנים. כדכתיב בה נפש [שם במנחות]: (ג) מנחה שאין וכו'. ששיריים נאכלין לכהנים: שהיא באה חובת צבור. בהמות הבאות לתמידין ומוספין וכן מנחת העומר דלצבור מייתי לה: (ד) קרבנכם מלמד שהיא באה נדבת צבור. שהצבור מתנדבים עולה. גם מותרות נקראו נדבת צבור שקונין בהם עולות לקיץ המזבח כדתנן בשקלים פ"ו אכ; האי קרא דהכא לא מיירי בזה: (ה) עולת העוף תוכיח שהיא באה נדבת שנים. כדלקמן ריש פ"ח: (ו) שלמים יוכיחו שבאן חובת צבור. שלמי עצרת: (ח) צבור שהוא מביא עולת חובה בכל יום. דהיינו התמידין: (ט) מה לצבור שאינו מביא עולת העוף נדבה. דין הוא להם שהרי גם אינן מביאין אותה חובה: (יא) את קרבנכם. ממקום שהיחיד מביא כו'. פי' למעוטי רובע ונרבע ומוקצה ונעבד ונוגח:

עולה

ישראל בני מקבלי ברית אף בני מקבלי ברית ד) יצאו הגרים שאינם מקבלי ברית, ת"ל מכם. ועכשיו הא אל תאמר אלא מה ישראל מקבלי ברית אף הגרים מקבלי ברית ה) יצאו שאינם בני ברית שהרי הפרו ברית וכן הוא אומר זבח רשעים תועבה: (ד) אדם כי יקריב יכול גזירה, ת"ל כי יקריב אינה אלא רשות. קרבן לה' כשיקדים הקדשו להקרבתו דברי ר' יהודה. אמר ר' שמעון מנין שלא יאמר אדם לה' עולה, לה' מנחה, לה' שלמים, ת"ל קרבן לה'. והלא דברים ק"ו ומה מי שהוא עתיד להתקדש אמרה תורה לא יזכיר שם שמים ו) לבטלה על הקרבן על אחת כמה וכמה שאין מזכירים ש"ש לבטלה: (ה) ר' יוסי אומר כ"מ שנאמר קרבן אמור ביו"ד ה"א שלא ליתן פ"פ למינים לרדות: (ו) קרבן לה' ז) בהמה, יכול אף חיה שהיא קרויה בהמה שנאמר זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כו' איל וצבי וגו', ת"ל בקר וצאן, יכול לא יביא ואם הביא כשר, מלה"ד למי שא"ל רבו לך והבא חטים והלך והביא לו חטים ושעורים הרי זה מוסיף על דבריו, ת"ל בקר וצאן תקריבו אין לך בבהמה אלא בקר וצאן בלבד, הא למה זה דומה למי שא"ל רבו אל תביא לי אלא חטים הא אם הוסיף זה על החטים ה"ה עובר על דבריו: (ז) מן הבהמה להוציא את הרובע ואת הנרבע. והלא דין הוא ומה אם בע"מ שלא נעבדה בו עבירה פסול מע"ג המזבח. הרובע והנרבע שנעבדה בהן עבירה אינו דין שיפסלו מע"ג המזבח. הרי שור שחרש עם החמור יוכיח שנעבדה בו עבירה וכשר ע"ג המזבח: (ח) לא אם אמרת בשחרש שור עם החמור שאינם חייבים מיתה תאמר ברובע ונרבע שכן ח"מ. טול לך מה שהבאת. אין לי אלא כשנעבדה בו עבירה ע"פ ב' עדים נעבדה בו עבירה ע"פ ע"א או ע"פ הבעלים מנין, א"ר ישמעאל הריני דן ומה אם בע"מ שאין יעידת ב' עדים פוסלתו מן האכילה ח) יעידת ע"א פוסלתו מן ההקרבה. הרובע ונרבע שיעידת ב' עדים פוסלתו מן האכילה ט) אינו דין שתהא יעידת ב' עדים פוסלתו מן ההקרבה. א"ל ר"ע לא א"א בבע"מ שמומו בגלוי תאמר ברובע ונרבע שאין מומו בגלוי לא יפסל מע"ג המזבח. ת"ל מן הבהמה להוציא הרובע ונרבע: (ט) מן הבקר להוציא את הנעבד. והלא דין הוא ומה אתנן ומחיר שציפויהן מותרים אסורים מעל גבי המזבח. נעבד שציפויו אסור אינו דין שיפסל מע"ג המזבח. או חילוף ומה אתנן ומחיר שהן אסורים צפויהם מותרים. נעבד שהוא מותר אינו דין שיהי' צפויו מותר. א"כ בטלת לא תחמוד כסף וזהב עליהם. אני אקימנו. לא תחמוד כסף וזהב בדבר שאין בו רוח חיים. אבל בדבר שיש בו רוח חיים הואיל והוא מותר יהא צפויו מותר ת"ל מן הבקר להוציא את הנעבד: (י) כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין תלמוד לומר אלא להוציא את הטרפה. והלא דין הוא. ומה אם בע"מ שהוא מותר בחולין פסול מעל גבי המזבח טריפה שאסורה בחולין אינו דין שתפסל מע"ג המזבח. חלב ודם יוכיחו שאסורים לחולין וכשרים ע"ג המזבח. מה לחלב ודם שהם מדבר מותר תאמר בטרפה שכולה אסורה. מליקת העוף תוכיח שכולה אסורה וכשר ע"ג המזבח. לא א"א במליקת העוף שקדושתה אוסרתה תאמר בטרפה שאין קדושתה אוסרתה. הואיל ואין קדושתה אוסרתה י) לא תפסל מע"ג המזבח.

הגהות הגר"א ז) יצאו הגרים שאינם בני כו' כצ"ל: ה) יצאו שאינן בני ברית. ט"ס וצ"ל יצאו מומרין שאינן מקבלי ברית: **הלכה ד'** ו) לבטלה. ט"ס וצ"ל אלא [ר"ל אלא על הקרבן]: **הלכה ו'** ז) צ"ל מן הבהמה יכול וכו': **הלכה ח'** ח) יעידת עד אחד או בעלים כצ"ל: ט) אינו דין שיעידת עד אחד או בעלים פוסלתו מן הקרבה: **הלכה יוד** י) לא תפסל ט"ס צ"ל תפסל:

ביאור

המומרים, לעבודת כוכבים או לחלל שבת בפרהסיא דהוי כמומר לכל התורה ועיין בפ"ק דחולין (דף ה): יצאו המומרים שאינם מקבלי ברית אי מה ישראל בני מקבלי ברית אף מומרים בני מקבלי ברית וכו'. כצ"ל: ת"ל מכם. מכח מעשיכם והיינו למעט מומרים שמעשיהם משונים משאר ישראל אבל הגרים מעשיהם מתוקנים כשאר ישראל: אף הגרים מקבלי ברית יצאו מומרים שאינם מקבלי ברית. כצ"ל: (ד) כשיקדים הקדשו להקרבתו. שצריך להקדישו קודם שיאמר הרי זה לעולה ואח"כ יקריבנה ובזה נקרא קרבן קודם שיקריבנו לה': שלא יאמר אדם לה' עולה, דלמא יאמר לה' וימלך אח"כ מלגמור דבריו ונמצא שאמר שם שמים לבטלה [נדרים דף ט): לבטלה על הקרבן. ט"ס וצ"ל אלא על הקרבן: (ה) כל מקום שנאמר קרבן. אפילו במנחה וקרבן העוף שאם היה כתוב שם שם אלהים ושם כן ד' אותיות כתוב אצל קרבן עולה וחטאת שהוא קרבן גדול היו המינין אומרים שאינו מקבל מכם אלא קרבן גדול [ר"ש משאנ"ץ ועיין מנחות דף ק"י ברש"י]. ובמדרש הנעלם בזוהר חדש בראשית מבואר הטעם דשם אלהים כולל וי"ה לא ניתן לשום דבר רק לה' לבדו: (ו) ת"ל בקר וצאן תקריבו. שכבר כתב מתחלה אדם כי יקריב וסוף כתב תקריבו והיינו לעיכובא: (ח) טול לך מה שהבאת. דלאו פירכא היא מהאי טעמא: יעידת עד אחד פוסלתו מן ההקרבה. דכיון דאמר חכם מום קבוע הוא פוסלתו מן הקרבה: פוסלתו מן האכילה. שהרי בסקילה הוא: אינו דין שתהא יעידת ע"א או בעלים פוסלתו מן הקרבה. כצ"ל [וכן הוא בתמורה דף כ"ח]: (ט) מן הבקר. ולא כל הבקר להוציא את הנעבד ואע"פ שהוא מותר להדיוט אסרו הכתוב לגבוה: (י) מן הבקר למטה. אם עולה קרבנו מן הבקר שאין ת"ל מן: הטרפה. שאם הקדיש בהמה ונטרפה פסולה מע"ג המזבח: שכולה אסורה. בחולין דמליקת חולין נבלה: שקדושתה אוסרתה. בדבר שהיא קדושה לגבוה דהיינו מליקה בה נאסרת להדיוט והלכך דין הוא דדבר שהיא קדושה בו לגבוה לא תפסל על ידה למזבח: שאין קדושתה אוסרתה. שאינה קדושה משום טריפות: לא תפסל מע"ג המזבח. בתמיה הא

כביכול דחק להיות מדבר מעל הכפרת מבין ב׳ הכרובים ר׳ דוסא אומר ה״ה אומר כי לא יראני האדם וחי בחייהם אינם רואים אבל רואים הם במיתתם וכן הוא אומר לפניו יכרעו כל יורדי עפר ונפשו לא חיה ג) אף חיות הקודש הנושאות את כסא הכבוד אינן רואות את הכבוד א״ר שמעון איני כמשיב על דברי רבי אלא כמוסיף על דבריו כי לא יראני האדם וחי אף מלאכים שחייהם חיי עולם אינם רואים את הכבוד: (יג) לאמר אמור להם דברי כבושים בשבילכם מדבר עמי שכן מצינו שכל ל״ח שנה שהיו ישראל כמנודין לא היה מדבר עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה׳ אלי ד״א לאמר צא ואמור להם והשיבני ומנין שהיה משה יוצא ומדבר עמהם שנאמר ודבר אל בני ישראל את כל אשר יצווה ומנין שהיה משיב הדברים לפני הגבורה ת״ל וישב משה את דברי העם אל ה׳ אלעזר בן אחווי אומר יכול היה מדבר עמו לצורך עצמו ת״ל לאמר לישראל בשביל ישראל היה מדבר עמו לא בשביל עצמו:

פרשתא ב.

(א) **דבר** אל בני ישראל וסמכו בני ישראל סומכין ואין עכו״ם סומכין וכי איזו מדה מרובה מדת תנופה מרובה או מדת סמיכה מרובה מדת תנופה ממדת סמיכה שהתנופה נוהגת בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים והסמיכה אינה אלא בדבר שיש בו רוח חיים אם מעטתים מתנופה מרובה לא אמעטם מסמיכה מועטת אתה אומר בצד זה נתרבת תנופה ונתמעטת סמיכה או בצד זה נתרבת סמיכה ונתמעטת תנופה שהסמיכה נוהגת בבל החוברים ואין התנופה נוהגת בכל החוברין אם מעטתים מתנופה מעוטה אמעטם מסמיכה מרובה הא לפי שיש בתנופה מה שאין בסמיכה ובסמיכה מה שאין בתנופה צריך לומר דבר אל בני ישראל בני ישראל סומכין ואין הגוים סומכין: (ב) בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות רבי יוסי ורבי שמעון אומרים הנשים סומכות רשות. אמר רבי יוסי אמר לי אבא אלעזר היה לנו עגל זבחי שלמים והוצאנוהו לעזרת נשים וסמכו עליו הנשים לא מפני שהסמיכה בנשים אלא מפני נחת רוח של נשים. יכול לא יסמכו על העולות שאין העולות טעונות תנופה אבל יסמכו על השלמים שהרי השלמים טעונים תנופה ת״ל ואמרת אליהם לרבות כל האמור בענין. כשם שאין סומכין על העולות כך לא יסמכו על השלמים: (ג) אדם לרבות את הגרים. מכם להוציא את המומרים, ומה ראית לומר כן, אמור אדם לרבות המומרים מכם להוציא את הגרים. אחר שריבה הכתוב מיעט תלמוד לומר ב״י מה ב״י מקבלי ברית אף הגרים מקבלי ברית ג) יצאו מי שאינן מקבלי ברית אי מה

הגהות הגר״א ג) ר״ע אומר כי לא יראני האדם וחי אף חיות הקדש כצ״ל: **פרשתא ב׳ הלכה ג׳** ג) יצאו מי ם״ס וצ״ל יצא מימר:

ביאור

חיבתן של ישראל להיכן גרמה לכבוד המרובה הזה כ״כ לדחוק ולדבר מבין שני הכרובים והוא כעין שאמרו בסנהדרין (דף ז.) כד הוי עזיזא רחימתן אפותיא דספסירא קא שכיבן: ר׳ דוסא אומר. איידי דאייתי לעיל מלתא דבן עזאי דאמר איני כמשיב וכו׳ אייתי נמי הא מילתא דר׳ דוסא דאמר בן עזאי על זה ג״כ איני כמשיב וכו׳: בחייהם אינם רואים וכו׳. כי כשהנשמה צריכה לפרוש מן הגוף יש לה רשות לראות מדור העליון כמו קודם שניתנה בגוף כן יש לה שעה אחת קודם שתצא מן הגוף ורוה״ק שורה עליהם והאמרים העתידות קודם שנפטרים לג״ע ובפרקי דר״א (פרק לד) אין הנשמה יוצאה מן הגוף עד שתראה את השכינה עכ״ל ר״ש משנ״ץ וכונתו ליחידים שבדור: אבל רואים בשעת מיתתם. מדכתיב חי בלשון עבר והו״ל לכתוב ויחי דהוי משמע שישאר חי אחר הראיה: לפניו יכרעו. משמע שרואים את הכבוד: ונפשו לא חיה. אימתי כשנפשו לא חיה שאינה מחיה עוד את הגוף אלא נפרדת ממנו: אף היות הקודש. גירסת הגר״א וחי אף חיות הקודש וכן איתא בילקוט רמז תל״א: כמוסיף על דבריו. היינו שהוסיף אף מלאכים דס״ד כיון שהם עושין שליחותו של מקום יש להם יותר רשות לראות לכך הוסיף אף מלאכים [ר״ש משנ״ץ]: (יג) בשבילכם מדבר עמי. ולא תהיו סוברים שאני גדול מכם כדי שיקבלו דבריו בשמחה: והשיבני. אם יקבלום: אלעזר בן אהוי אומר וכו׳. והנ״מ בין דידיה לת״ק דלת״ק פי׳ לאמר שיאמר לישראל בשבילכם מדבר עמי ולר״א אינו אלא הודעה שהכתוב מודיע שבשביל ישראל הקב״ה מדבר עמו כדי שיודיע לישראל ולא שהש״י ליוה לאמר להם דבר זה [ק״א]:

פרשתא ב. (א) ואין עובדי כוכבים סומכין. ואע״ג דנודרין נדרים ונדבות כישראל (לקמן פ׳ אמור) אפ״ה מיעטם הכתוב מסמיכה: שהתנופה נוהגת בדבר שיש בו רוח חיים. כגון אשם מצורע טעון תנופה אי זבחים איין ושחוטין והיינו שני כבשי עצרת וכ״ז קורא דבר שיש בו רוח חיים כדתנן בפרק שתי מדות (מנחות ל״ג) ושלמי יחיד שחוטין כדתנן בפרק כל המנחות באות (ס״א ע״א) ובדבר שאין בו רוח חיים כגון לוג שמן של מצורע והבכורים כדברי ראב״י ומנחת העומר ושתי הלחם ומנחת קנאות: וסמיכה נוהגת בדבר שיש בו רוח חיים. לאו דוקא אלא בבעלי חיים: אם מיעטתם מתנופה. דבני ישראל כתיב בה כדתנן שם (בדף ס״א ע״ב): בכל החברים. שאם קנו קרבן אחד כמה בני אדם כולן צריכין לסמוך כדתנן בפרק שתי מדות (שם לג:): (ב) וסמכו עליו הנשים. שלהם היה דאין סמיכה אלא בבעלים ואמרינן להו אקפו ידייכו (שיהיו לפין שלא יהיה בכל כיון) דלא תהוי עבודה בקדשים כדמפורש בפ״ב דחגיגה (דף טז:): (ג) אדם לרבות את הגרים. שהם נמי בכלל אני לאן מרעיתי אדם אתם אבל לא מקרי בני ישראל שאינן בני יעקב ולכך נמי לענין תנופה וברכת כהנים צריך לרבוינהו: מכם להוציא את

ונועדתי לך. א) ודברתי אתך. אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם. אשר אועד לך שמה: (ג) אשר צוה ד' את משה ביום צותו. ג) (את אשר צוה ד' אל משה) [עד בואו לדבר אתו]: את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. ויהי ביום דבר ד' אל משה בארץ מצרים. ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ד' אל משה בהר סיני. ויקרא אל משה וידבר אליו. מיעט את אהרן מכולם: (ד) ר"י הגלילי אומר בג' מקומות נאמר בתורה דבור למשה בארץ מצרים בהר סיני בא"מ כל התורה כולה. בארץ מצרים מהו אומר ויהי ביום דבר ה' אל משה בארץ מצרים מיעט את אהרן מדברות ארץ מצרים. בהר סיני מהו אומר ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' אל משה בהר סיני. בא"מ מהו אומר ויקרא אל משה מיעט את אהרן מדברות א"מ. דבר אל משה ולא לאהרן: (ה) ר' אלעזר אומר ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי עתיד אני להיות ועד להם ולהתקדש בהם, אימתי היה זה, יום ח' למלואים, שנאמר וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם, או אינו אלא ליתן להם יעידה לדברות ת"ל ונועדתי לך, לך היתה יעידה ולא היתה יעידה לכל ישראל: (ו) אוציא את ישראל שלא כשרו לעלות בהר ולא אוציא את הזקנים שכשרו לעלות בהר. אוציא את הזקנים שלא נראו בדבור עם משה ולא אוציא את בני אהרן שנראו בדבור עם משה. אוציא את בני אהרן שלא נתועדו עם משה בדבור ולא את אהרן עצמו שנתועד עם משה בדבור ת"ל אשר אועד לך לך היתה יעידה ולא היתה יעידה לכולם: (ז) או אוציא מן היעידה ולא אוציא מן הדברות ת"ל ודברתי אתך. אוציא את ישראל ולא אוציא את הזקנים. אוציא הזקנים ולא אוציא את בני אהרן. אוציא את בני אהרן ולא אוציא את אהרן עצמו ת"ל לדבר אליך עמך היה הדבור ולא היה הדבור עם כולם: (ח) יכול לא היו שומעין את הדבור אבל היו שומעין את הקול ות"ל קול לו. אוציא את ישראל ולא אוציא את הזקנים אוציא את הזקנים ולא אוציא את בני אהרן אוציא את בני אהרן ולא אוציא את אהרן עצמו תלמוד לומר קול לו: (ט) אוציא את כולם ולא אוציא את מה"ש שאין משה יכול ליכנס לתוכן עד שיקרא ת"ל קול לו קול אליו משה היה שומע את הקול ואין כל אלו שומעין את הקול: (י) מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ מאהל מועד יכול מפני שהיה נמוך ת"ל וישמע את הקול שאין ת"ל הקול ומה תלמוד לומר הקול הקול המתפרש בכתובים ומהו המתפרש בכתובים קול ה' בכח קול ה' שובר ארזים וישבר ה' את ארזי הלבנון קול ה' חוצב א"כ למה נאמר מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל: (יא) כיוצא בדבר אתה אומר וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה יכול מפני שהיה הקול נמוך ת"ל כקול אל שדי בדברו כדבריו בסיני וא"כ למה נאמר עד החצר החיצונה אלא כיון שהיה מגיע עד החצר החיצונה היה נפסק: (יב) מאהל מועד יכול מכל הבית ת"ל מעל הכפורת אי מעל הכפורת יכול מעל הכפורת כולה תלמוד לומר מבין שני הכרובים דברי ר"ע אמר ר"ש בן עזאי אני איני כמשיב על דברי רבי אלא כמוסיף על דבריו הכבוד שנאמר בו הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ראה חבתן של ישראל להיכן גרמה לכבוד הזה

הגהות הגר"א פרק ב' הלכה ב' א) ודברתי אתך. צ"ל ודברתי אתך. את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל: הלכה ג' ג) את אשר צוה ד' אל משה. מ"ס וצ"ל עד בואו לדבר אתו:

ביאור

ע"ש: אשר אועד לך שמה. נ"ל דהוא קרא דמזבח הקטרת בסוף פרשת תצוה ובקרבן אהרן גרים רק אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם ועי"ז הוכרח לומר לקמיה אשר צוה ד' את משה ביום צותו (דפרשת צו) השוב לשנים והוא דוחק. ולענ"ד נראה כדכתיבנא דמתחילה הכתוב אשר אועד לכם שמה לדבר אליך ואח"כ הפסוק אשר אועד לך שמה: (ג) את אשר צוה ד' אל משה. ע"ש ועיין בק"א שנדחק ג"כ בזה והגר"א הגיה שצ"ל עד בואו לדבר אתו: את כל אשר אצוה אותך וגו'. הגר"א הגיה שצ"ל זה אחר ודברתי אתך שפסוק אחד הוא בפרשת תרומה: (ו) ולא אוציא את הזקנים שכשרו לעלות. דכתיב ואל משה אמר עלה וגו' ושבעים מזקני ישראל: שלא נראו בדבור. דכתיב ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה: ולא אוציא את אהרן שנתועד בדבור. וידבר ד' אל משה ואל אהרן ולא לבניו: (ז) או אוציאם מן היעידה. שלא היו באוהל מועד לשמוע הדבור עם משה: ולא אוציאם מן הדברות. שהיו שומעים בכל מקום שהיו: (ח) שומעים את הקול. קול הברה בעלמא כעין רעש: ת"ל קול לו. והוא מה שכתוב וישמע את הקול מדבר אליו דמלת אליו יתירא שהרי אמר וידבר אליו וא"כ הול"ל וישמע את הקול מדבר וידבר אליו: (ט) שאין משה יכול להכנס לתוכן עד שיקרא. דכתיב ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן והוא מפני אימת המלאכים עד שיקרא ד' אותו ובזה נראה שהם קרובים אליו יתברך יותר ממשה ולזה אפשר שאם משה שומע הקול כ"ש הם שהם בענן עם כבוד השכינה: ת"ל קול לו קול אליו, היה לו לכתוב וישמע את הקול מדבר לו וכתיב אליו ונפקא מתיבת אליו ב' דרשות: (יב) יכול מכל הבית. פעמים ממזרח פעמים ממערב: כמוסיף על דבריו. היינו שזהו לעילוי דישראל שלא עשה כן אלא להראות חיבתן

צוה ד' את משה ביום צותו את בני ישראל הוא בפרשה ט ז' פסוק ל"ת הרי תשעה מיעוטין. עד בואו לדבר אתו [כן הוא גרסת הגר"א] הוא פסוק אחרון מפרשה כי תשא הרי עשרה מיעוטין. ויהי ביום דבר ד' אל משה בארץ מצרים הרי אחד עשר. ואלה תולדות וגו' אל משה בהר סיני הרי י"ב. ויקרא אל משה וידבר אליו הרי י"ג מיעוטין:

פרק א פרשתא א פסקא א׃

(א) **ויקרא** וידבר הקדים קריאה לדבור. הלא דין הוא נאמר כאן דבור ונאמר בסנה דבור מה דבור האמור בסנה הקדים קריאה לדבור אף דבור האמור כאן הקדים קריאה לדבור:
(ב) לא אם אמרת בדבור הסנה שהוא תחלה לדברות תאמר בדבור אהל מועד שאינו תחלה לדברות. דבור הר סיני יוכיח שאינו תחלה לדברות והקדים בו קריאה לדבור: (ג) לא אם אמרת בדבור הר סיני שהוא לכל ישראל תאמר בדבור א"מ שאינו לכל ישראל. הרי אתה דן מבנין אב לא דבור הר סנה שהוא תחלה לדברות כהרי דבור הר סיני שאינו תחלה לדברות. ולא דבור הר סיני שהוא לכל ישראל כהרי דבור הר סנה שאינו לכל ישראל: (ד) הצד השוה שבהן שהן דבור מפי קדש למשה, והקדים קריאה לדבור. אף כל מה שהוא דבור ומפי קדש למשה הקדים קריאה לדבור: (ה) אי מה הצד השוה שבהן, שהם דבור ובאש ומפי קדש למשה והקדים בהם קריאה לדבור אף כל שהוא דבור ובאש ומפי קדש למשה הקדים קריאה לדבור יצא דבור אהל מועד שאינו באש, ת"ל ויקרא וידבר הקדים קריאה לדבור: (ו) יכול לא היה קריאה אלא לדבור זה ומנין לכל הדברות שבתורה ת"ל מאהל מועד, כל שהוא מאהל מועד הקדים קריאה לדבור: (ז) יכול לא היתה קריאה אלא לדברות בלבד ומנין אף לאמירות ולצווין, א) אמר ר' שמעון ת"ל דבר וידבר אף לאמירות ולצווין: (ח) יכול אף להפסקות ת"ל וידבר. לדבור היתה קריאה ולא היתה קריאה להפסקות: (ט) וכי מה היו הפסקות משמשות ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, והרי דברים ק"ו ומה מי שהוא שומע מפי הקב"ה ומדבר ברוה"ק צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין על אחת כו"כ הדיוט מן הדיוט: (י) ומנין שכל הקריאות היו משה משה, ת"ל ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה שאין ת"ל ויאמר ומה ת"ל ויאמר מלמד שכל הקריאות היו משה משה: (יא) ומנין שעל כל קריאה היה אומר הנני, ת"ל ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה ג) ויאמר הנני שאין ת"ל ויאמר ומה ת"ל ויאמר הנני מלמד שעל כל קריאה וקריאה היה אומר הנני:
(יב) משה משה אברהם אברהם יעקב יעקב שמואל שמואל לשון חבה לשון זרוז. ד"א משה משה הוא משה עד שלא נדבר עמו הוא משה משנדבר עמו:

פרק ב.

(א) **אליו** למעט את אהרן, אמר ר' יהודה בן בתירא י"ג דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן. וכנגדן נאמרו בתורה י"ג מעוטין ללמדך שלא לאהרן נאמר אלא למשה שיאמר לאהרן:
(ב) ואלו הן ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו. וישמע את הקול מדבר אליו. וידבר אליו.

הגהות הגר"א פרק א' הלכה ז' א) א"ר שמעון ת"ל דבר וידבר. ט"ס וצ"ל דבר ואמרת: **הלכה יא** ג) ויאמר הנני שאין ת"ל ויאמר ומה ת"ל ויאמר. פי' מקמא [מוכח שדעתו למחוק תיבת הנני השני]:

ביאור

פרק א (א) והלא דין הוא. מן הדין נוכל לידע שהיתה קריאה קודם ומה צריך לכתוב ויקרא: ונאמר בסנה דיבור. לאו דוקא דבסנה לא כתיב דבור אלא ויאמר אלא דיליף דבור דהכא מאמירה דהתם במה מצינו: (ב) שהוא תחלה לדברות. שנדבר עם משה ואורחא דמלתא לקרותו תחלה ואח"כ לדבר עמו: (ג) שהוא לכל ישראל. היינו לצורך כל ישראל ועדיין לא שמעו קולו: (ה) שהן דבור ובאש. בסנה כתיב בלבת אש ובהר סיני כתיב ומראה כבוד ד' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל: יצא דבור אוהל מועד שאינו באש. לא היה מדבר עמו מתוך האש אלא מתוך שני בדי ארון היה הקול יוצא וכיון שאינו עושה רושם כ"כ הוי ס"ד שלא היה מקדים קריאה לדבור: (ז) אלא לדברות בלבד. לפרשיות שנאמר בהן דבר אל בני ישראל כמו כאן: מנין אף לאמירות. לפרשיות שנאמרו בלשון אמירה כגון אמור אל הכהנים ובלשון צווין צו את בני ישראל: ת"ל דבר וידבר לאמר. [כן הוא גירסת הראב"ד] ויתורא דלאמר קדריש וה"ק כיון דכתיב דבר אל בני ישראל ל"ל דכתיב לאמר אלא לאתויי אמירות וציווין אצטריך. והגר"א הגיה ת"ל דבר ואמרת: (ח) אף להפסקות. פרשיות. כגון במקום שיש בתורה פתוחה או סתומה: (ט) ובין ענין לענין. פסוקין כל אחד לעצמו כמו בפרשת פסח שבכל פסוק יש מצוה בפני עצמה וכן בפרשת קדושים: (י) משה משה. לשון חבה וכמו שכתוב שם כן היה בכל מקום: (יא) שאין ת"ל ויאמר ומה ת"ל ויאמר מלמד וכו'. כצ"ל וה"פ שאין ת"ל ויאמר היינו ויאמר קמא [הגר"א] ור"ל כמו שלמדנו תחלה מתיבת ויאמר זה שכל הקריאות היה משה משה כן מה שהשיב משה הנני היה ג"כ בכל הקריאות: (יב) הוא משה עד שלא נדבר עמו. היה עומד בצדקו כמו לאחר שנדבר עמו:
פרק ב (ב) ואלו הן. ואכתוב למטה *) בהג"ה את מקומן ע"ש

*) הג"ה ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו. וישמע את הקול מדבר אליו. וידבר אליו. אלו ג' מיעוטין כתוב ס"פ נשא פסוק אחרון. ונועדתי לך. ודברתי אתך. את כל אשר אצוה אתך אל בני ישראל [ובגרסתנו כתיב את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל מלומר קלת והגר"א הקדימו אחרי שבפסוק אחד כתיב כל אלו ג' מיעוטין] סוף ברית תרומה פסוק כ"ב סדר וי"ו מיעוטין. אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם. הוא בתצוה כ"ט פסוק מ"ב הרי שבעה מיעוטין. אשר אועד לך שמה. הוא בתצוה ל' פסוק וי"ו הרי שמונה מיעוטין. אשר לוק

פסקא ה.

דבר הלמד מענינו כיצד ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא. יכול יהא טהור מכל טומאה ת"ל וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם. דבר למד מענינו שאינו טהור מכל טומאה אלא מטומאת נתקים בלבר:

פסקא ו.

דבר הלמד מסופו כיצד ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם משמע בית שיש בו אבנים ועצים ועפר מטמא. יכול אף בית שאין בו אבנים ועפר ועצים ת"ל ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית. דבר הלמד מסופו שאין הבית מטמא אלא אם כן יש בו אבנים ועצים ועפר:

פסקא ז.

שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם. כיצד כתוב אחד אומר וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר י) וכתוב אחד אומר מן השמים השמיעך את קולו ליסרך הכריע השלישי כי מן השמים דברתי עמכם מלמד שהרכין הקב"ה שמי השמים העליונים על הר סיני ודבר עמהם. וכן דוד הוא אומר ויט שמים וירד וערפל תחת רגליו. הלל הזקן דרש שבע מדות לפני זקני בתירא קל וחומר ונזירה שוה ושני כתובים וכלל ופרט וכיוצא בו במקום אחר ודבר למד מענינו אלו שבע מדות שדרש הלל הזקן לפני זקני בתירא:

פסקא ח.

כתוב אחד אומר ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וכתוב אחד אומר ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד הכריע כי שכן עליו הענן אמור מעתה כל זמן שהיה הענן שם לא היה משה נכנס שם נסתלק הענן היה נכנס ומדבר עמו. ר' יוסי הגלילי אומר הרי הוא אומר ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד ה' את בית ה' מלמד שנתנה רשות למלאכים לחבל וכן הפסוק אומר ושכותי כפי עליך עד עברי מלמד שנתנה רשות למלאכים לחבל וכך הפסוק אומר אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי כשישוב אפי יבואון אל מנוחתי:

הגהות הגר"א פסקא ז' י) וכתוב אחד אומר מן וכו' עד ליסרך מ"ס וכצ"ל וכתוב אחד אומר כי מן השמים דברתי עמכם בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם דכתיב מן השמים השמיעך את קולו ליסרך וגו' ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש קולו מן השמים ודיבורו על הארץ ד"א מלמד שהרכין הקב"ה שמים על הר סיני וכו' עד וערפל תחת רגליו ואחר זה צ"ל כתוב אחד אומר ובבוא משה וכו' עד אל מנוחתי דהיינו כל הפסקא ח' ואחר זה הלל הזקן שבפסקא ז':

ביאור

טעון מתן דמים ואימורין למזבח: (ה) יכול יהא טהור מכל טומאה. מטומאת נתקים ומשאת ותולדתה ומבהרת ותולדתה בין חלקים ובין פתוכים: דבר הלמד מענינו. דהאי ואיש כי ימרט ראשו וגו' טהור הוא בעניגא דטומאת נתקים כתיב: (ו) משמע בית שיש בו אבנים ועצים ועפר. דשתא בית כך הוא: יכול אף בית שאין בו וכו'. ר"ל אף דשתא בית יש בו שלשתן מ"מ הו"א דה"ה אם לא היה בו אלא חד או תרי מנייהו נ"כ יהא מטמא בנגעים שאף הוא קרוי בית: דבר למד מסופו וכו'. דבית שאני מקיים בו ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית כדכתיב הוא דמיטמא בנגעים אבל בית שאין בו אלא חד או תרי מנייהו אינו מטמא בנגעים: (ז) וכתוב אחד אומר מן השמים כו' עד ליסרך. ט"ס וכצ"ל וכתוב אחד אומר כי מן השמים דברתי עמכם בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם דכתיב מן השמים השמיעך את קולו ליסרך וגו' ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש קולו מן השמים ודיבורו על הארץ [גירסת הגר"א] וכן הוא במכילתא פרשה יתרו ד"א מלמד וכו' [הגר"א ובמכילתא איתא זה בשם ר"ע]: הלל הזקן וכו'. הגר"א הגיה שצ"ל זה אחר סוף פסקא הי"ת ונכון הוא דלמה לו להכניס דבריו באמצע הענין: דרש שבע מדות וכו'. הלל נמי לא פליג אכולהו י"ג מדות דר' ישמעאל מיהו כשדרש לפני זקני בתירא לא אצטריך ליה אלא הני שבע מדות ודרשינהו ואית דמפרשי דהלל לשון קצר נקט וקמ"ל דהני י"ג מדות דר' ישמעאל איכא למכללינהו בהני שבע: וכלל ופרט. כלול בזה כל עניני פרט וכלל המבואר למעלה: וכיוצא בו במקום אחר. זהו מדת בנין אב בין מכתוב אחד בין משני כתובים: ודבר למד מענינו. וה"ה ללמוד מסופו:

והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לד׳ וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ו) ולזבח השלמים וכשיצאו מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצאו אלא ללמד על הכלל כלו יצאו לומר לך מה שלמים מיוחדים קדשים שקדושתן קדושת מזבח אף אין לי אלא כל דבר שקדושתו קדושת מזבח יצאו קדשי בדק הבית:

פסקא ב.

וכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לטעון טוען אחר שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר. כיצד ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא וכתיב או בשר כי יהיה בעורו מכות אש והלא השחין והמכוה בכלל כל הנגעים היו וכשיצאו מן הכלל לטעון טוען אחר שהוא כענינו יצאו להקל ולא להחמיר להקל עליו שלא ידונו במחיה ושלא ידונו אלא בשבוע א׳:

פסקא ג.

וכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לטעון טען אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר. כיצד ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן והלא הראש והזקן בכלל עור ובשר היו וכשיצאו מן הכלל לטעון טוען אחר שלא כענינו יצאו להקל ולהחמיר להקל עליהם שלא ידונו בשער לבן ולהחמיר עליהם שידונו בשער צהוב:

פסקא ד.

כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לידון דבר חדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש. כיצד ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה במקום הקדש שאין ת״ל כי כחטאת האשם הוא לכהן אלא לפי שיצא לידון בדבר חדש בבוהן יד ובבוהן רגל ובאוזן ימנית. יכול לא יהא טעון ז) מתן דמים למזבח ת״ל כי כחטאת האשם הוא לכהן הרי החזירו הכתוב לכללו בפירוש לומר לך מה חטאת טעון ח) מתן מזבח אף אשם טעון ט) מתן מזבח:

הגהות הגר״א פרק א׳ פסקא א׳ ו) ולזבח השלמים. צ״ל וכתיב כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו׳ וטומאתו עליו וגו׳ כצ״ל: פסקא ד׳ ז) מתן דמים צ״ל מתן דמים ואימורים: ח) מתן מזבח. ט״ס וצ״ל מתן דמים ואימורים למזבח: ט) מתן מזבח. ג״כ כנ״ל:

ביאור

ללידה כיון שהוא פטר רחם יקדש ורוב פרטות שבתורה אינן צריכות לכללות שעמהן כגון (ויקרא א) מן הבקר ומן הצאן לא היו צריכין שיכתב מן הבהמה כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה אינן צריכין לו כל בהמה אלא שבא להיות מוסיף על הפרט:

פרק א (א) והנפש אשר תאכל בשר מזבח. כלו את אהרן כתיב: והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו. ר״ל וכבר כלל כרת בפ׳ אמור כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו וגו׳ וטומאתו עליו ונכרתה [והאי יקרב לאכילה הוא כמבואר בכמה מקומות] והגר״א הגיה זה בפנים: יצאו קדשי בדק הבית. לאו דוקא קדשי בדק הבית קממעט אלא כלומר קדושה שהוא כעין קדושת בה״ב שאין קדושתו אלא לדמיו ואפי׳ למזבח קדשי בה״ב קרי ליה ולא מחייב משום טומאה עד דאכיל דבר הקדוש קדושת הגוף למזבח [מספר עזרת כהנים]: (ב) לטעון טוען אחר שהוא כענינו. פי׳ פרט אחר שיש בו מקצת הענין הראשון הכתוב בכלל והזכיר בפרט זה רק מקצת הענין הניח מקצת וכדלקמיה: בכלל כל הנגעים היו. לידון כמשפט המפורש בפרשה של מעלה אדם כי יהיה בעור בשרו שאת וגו׳ נגע צרעת כי תהיה באדם וגו׳ דמסברא לא היינו מחלקים בין כשהנגע במקום שחין או מכוה או לא: שהוא כענינו. שפירש בהן הכתוב חומר אחד שהוא כענינו של כלל דהיינו שער לבן דכתיב בכללא שהוא סימן טומאה והדר כתביה בשחין ומכוה באנפי נפשייהו מדפריט בהו קראי קצת מחומרי הכלל ושארא שייר לגלויי אתי דלא תילף שחין ומכוה מכללא להחמיר ואין לך בהן להחמיר אלא האמור בהן. והיינו יצאו להקל שלא יהא נידון בהן סימן טומאה דמחית בשר חי ולטהר העומד בשבוע ראשון: ולא להחמיר. דלא תימא כי היכי דלחומרא לא ילפי מכללא לידון במחיה ולטעון הסגר שני לקולא נמי לא תילף מיניה כגון כולו הפך לבן טהור הוא קמ״ל דלהחמיר לא אפקינהו מכללא אלא להקל עליו: ושלא ידונו אלא בשבוע אחד. שאם עמד בעיניו בשבוע ראשון טהור וא״צ הסגר שני ומה שכתיב ואם תחתיה תעמוד הבהרת וגו׳ וטהרו הכהן בשבוע ראשון קאמר: (ג) מן הכלל וכו׳ שלא כענינו. שנאמר בהן סימן טומאה דשער בענין אחר ממה שהיו בכלל שבכלל עשה סימן טומאה כשהוא לבן ובראש וזקן כשהוא צהוב: יצאו להקל ולהחמיר. שלא תאמר לא בא הכתוב אלא להוסיף בנתקים שאף שער צהוב סימן טומאה בהן וק״ו לשער לבן קמ״ל דכך הוא המדה שמאחר שחומר שבכלל כתוב בפרט בענין אחר יצא להקל ולהחמיר: שלא ידונו בשער לבן. שאין לך בנתקים אלא האמור בהן ויש בזה מה שאין בזה ובזה מה שאין בזה: (ד) אי אתה יכול להחזירו לכללו. שיהא עוד כשאר הכלל: שאין ת״ל כי כחטאת וגו׳, שהרי כלול הוא לכל דיני האשם עם כל האשמות בפרשה צו שכתוב שם זאת תורת האשם: אלא לפי שיצא. אשם מצורע מכלל דזאת תורת האשם: לידון בדבר החדש וגו׳. דלא אשכחן זה בשום קרבן: יכול לא יהא טעון מתן דמים ואימורין. כצ״ל [וכן איתא בגמרא] דכך היא המדה דדבר שיצא לידון בדבר החדש אין לך בו אלא חידושו והו״א מתן בהונות אין מתנות מזבח לא: אף אשם זה

טעון

פסקא ו.

מבנין אב משני כתובים כיצד לא פרשת הנרות כהרי שלוח טמאים ולא פרשת שלוח טמאים כהרי פרשת הנרות. הצד השוה שבהם שהם בצו מיד ולדורות אף כל דבר שהוא בצו יהא מיד ולדורות:

פסקא ז.

מכלל ופרט כיצד מן הבהמה כלל מן הבקר ומן הצאן פרט אין בכלל אלא מה שבפרט:

פסקא ח.

מפרט וכלל כיצד כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה פרט וכל בהמה לשמור כלל פרט וכלל נעשה כלל מוסיף על הפרט. מכלל ופרט וכלל כיצד ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט לומר לך מה הפרט מפורש דבר שהוא ד) ולד ולדות הארץ וגדולי קרקע אף אין לי אלא ולד ולדות הארץ וגדולי קרקע יצאו כמהין ופטריות:

פסקא ט.

מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל כיצד קדש לי כל בכור יכול אפילו נקבה במשמע ת"ל זכר ה) אי זכר אפילו יצאת נקבה לפניו ת"ל פטר רחם אי פטר רחם יכול אפילו לאחר יוצא דופן ת"ל בכור זהו כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל:

פרק א פסקא א.

כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא. כיצד

הגהות הגר"א פסקא ח' ד) ולד ולדות הארץ. מיותר וכן בפסקא ג' אח"כ תיבות אלו מיותר וצ"ל פרי מפרי: **פסקא ט'** ה) אי זכר אפי' וכו'. כבר הגיהו בעלי הגמרא וכצ"ל אי בכור יכול אפילו הוא יוצא דופן:

ביאור

לסיים אודות מרכב שכתוב בתורה בהדיא שנתטמא ע"י הזב וממילא אדם הנוגע בה נטמא [ואף שבפרטיה אינו דומה שאינו מטמא אותו כ"כ לטמא בגדים שעליו אעפ"כ נושאה ועי"כ נכון מאוד גירסת הגר"א שגורס יצא תרקב שהוא עשוי לסבלון אחר ור"ל שסובלת ענין אחר דהיינו להכניס בה איזה דבר ולא לכפותה לישב עליה והוא ממש כעין מה דאיתא בשבת (דף כ"ט) יכול כפה סאה וישב עליה תרקב וישב עליה ת"ל אשר ישב עליו הזב יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: (ו) לא פרשת הנרות. שהיא תדירא לעבודת פנים ושילוח טמאים אינו כן ויש מעלה בשילוח טמאים שהוא בכרת ונרות אינן בכרת ובשתיהן מצינו שהן מיד ולדורות בנרות כתיב בפרשת אמור אל הכהנים (כ"ד) חוקת עולם הרי דורות אמור ובפרשת בהעלותך כתיב ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה הרי מיד וכן בשילוח טמאים בפרשת נשא כתיב ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם ובפרשת זאת חוקת התורה כתיב והיתה להם לחוקת עולם ותרווייהו מגמרי לשאר מצוות שבתורה שהן מיד ולדורות ולא הוו שני כתובים הבאים כאחד דהא מיצרך צריכי כדאמרן: (ז) מן הבהמה. אדם כי יקריב מכם קרבן לד' מן הבהמה כלל דהיינו אף חיה שהרי חיה הוא בכלל בהמה: בקר וצאן פרט. ונתמעטה חיה מן הקרבן: (ח) נעשה כלל מוסיף על הפרט. הא מילתא פליגא אגמרא דילן (שבועות מג.) דקדרשי ליה להאי קרא בכלל ופרט וכלל כי יתן איש אל רעהו כלל חמור או שור או שה וכל בהמה פרט לשמור חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו': מה הפרט מפורש ולד ולדות הארץ. היין והשכר והצאן ולד ולדות הארץ כי היין יוצא מן הענבים והבהמה נולדת מן הבהמה וכולן תחלת ברייתן מן הארץ אף כל ולד ולדות מן הארץ למעוטי מים ומלח דלאו ולד הא שאינו פרי ולמעוטי כמהין ופטריות דאע"ג דפירות הן לאו ולדות נינהו שהרי אינן יונקין מקרקע אחר ולמעוטי עופות שלא נבראו מן הארץ אלא מן הרקק והכי מפרש לה בעירובין (כז:) ע"כ לשון הראב"ד. אמנם לדבריו מיותר מה שכתב כאן בברייתא וגידולי קרקע דהוא לשון ברייתא אחרת המובא שם דהולקת על ברייתא זו בדין עופות דלמעוטי כמהין ופטריות נפקא מולד ולדות ואפשר דלא היה בגירסתו גידולי קרקע אכן הגר"א כתב בהגהותיו דמיותר תיבות ולד ולדות הארץ וצ"ל מה הפרט מפורש דבר שהוא פרי מפרי וכו' אף כל אין לי אלא פרי מפרי וכו' ולדבריו האי תנא הוא המובא בגמרא דמרבה עופות: (ט) מכלל הצריך לפרט. שהכלל צריך שיהא הפרט עמו: מפרט הצריך לכלל. יש שהפרט צריך שיהא הכלל עמו: כיצד קדש לי וכו'. הך רישא לאו פירושא דכלל הצריך לפרט הוא אלא מציעתא וסיפא: כל בכור. כלל אפילו נקבות ת"ל זכר אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר זהו כלל ופרט השנוי מקודם בשלש עשרה מידות שהפרט בא למעט את הכלל ממשמעו ולהעמידו על הפרט ואין בכלל אלא מה שבפרט: אי בכור זכר יכול אפילו יצאתה נקבה לפניו. בגמרא מגיה דצ"ל אי זכר יכול אפילו יוצא דופן ת"ל פטר רחם וה"פ יכול אפילו יצא דרך דופן נמי בכלל בכור הוא וליכא למעוטי מדכתיב בכור דהא לא קדמו אחר מעולם ת"ל פטר רחם לגלות לנו על בכור דדוקא כשהוא פטר רחם וזהו כלל הצריך לפרט דאצטריך הא פרט לפרושי דלא מקרי בכור עד דהוי בכור לרחמים משום דלא הוה ידעינן מאי משמעותא דכללא ולא דמי לכלל ופרט דעלמא דשם אהני פרט למעוטי כללא ולא לפרושי משמעותא כגון רישא דברייתא בכור יכול אפילו נקבה ת"ל זכר היינו כלל ופרט גמור דלא אצטריך לפרושי היכי דמי בכור דהא הנקבה בכור לכל מילי היא אלא למעוטי דלא תימא אף הנקבות קדושות בבכורה: אי פטר רחם יכול אפילו יצא מרחם אחר יוצא דופן. דהא לא קדמו אחר דרך רחם: ת"ל בכור. דמשמע בכור לכל מילי כעינן והיינו פרט הצריך לכלל דזכר ופטר רחם שהוא פרט צריכין לבכור לפרשו שאילו לא נאמר הייתי אומר אע"פ שאינו בכור

לנקבה

רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת. מקל וחומר. מגזרה שוה. מבנין אב וכתוב אחד. מבנין אב ושני כתובים. מכלל ופרט מפרט וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מכלל שהוא צריך לפרט מפרט הצריך לכלל: (ב) כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לטעון טען אחר שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר. כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לטעון טען אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר. כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לידון בדבר חדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש. דבר הלמד מענינו דבר הלמד מסופו וכן שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם:

פרק ראשון פסקא ג.

מק"ו כיצד ויאמר ד' אל משה ואביה ירוק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים א) תסגר שבעת ימים ק"ו לשכינה י"ד יום. אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון תסגר ג) תסגר מרים שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף:

פסקא ד.

מגזרה שוה כיצד נאמר בשומר שכר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ונאמר בשומר חנם אם לא שלח ידו וגו' מה בשומר שכר שנאמר בו אם לא שלח ידו פטר את היורשין אף בשומר חנם שנאמר בו אם לא שלח ידו יפטור את היורשין:

פסקא ה.

מבנין אב וכתוב אחד כיצד לא הרי המושב כהרי המשכב ולא הרי המשכב כהרי המושב הצד השוה שבהן שהם כלים עשויין לנוח אדם לבד והזב מטמא אותו ברובו לטמא אדם במגע ובמשא ולטמא בגדים אף כלים שהם עשויין לנוח אדם לבד יהא הזב מטמא אותו ברובו לטמא אדם במגע ובמשא ולטמא בגדים ג) יצא המרכב שהוא עשוי לסבלון אחר:

הגהות הגר"א פרק ראשון פסקא ג' מקל וחומר י גד ט'. א) תסגר שבעת ימים מיותר וכן אחר כך: ג) תסגר מרים מיותר: פסקא ה' ג) יצא המרכב. צ"ל תרקב:

ביאור

פרק ראשון (ד) מה בשומר שכר וכו' פטר את היורשין, שאין צריכין לישבע שלא שלח אביהם יד והוא מדכתיב שם שבועת ד' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין אף שומר חנם כן והטעם דאין צריכין לידע במילי דאבוהון: (ה) מבנין אב וכתוב אחד. הוא כדאמרינן בעלמא הדא מהדא. בנין אב משני כתובים חדא מתרתי: כיצד לא הרי המשכב וכו'. והנה קודם שבא ללמדנו שלמוד בנין אב ממשכב לתולדותיו וכן ממושב לתולדותיו הניח הקדמה דצריך הכתוב לכתוב שניהן דהיינו משכב ומושב דלא ילפינן מהדדי דלא ראי זה כראי זה וכמו שנבאר לקמיה דאל"ה אין בידינו למילף מינייהו איזה דבר דהם כשני כתובין הבאין כאחד שאין מלמדין: לא הרי המשכב וכו'. היינו שמשכב דינו בשלשה טפחים ומושב דינו בטפח וע"כ אילו כתב במושב ולא כתב המשכב לא הייתי למד אותו מן המושב שזה די לו למלאכתו בטפח וזה אין די לו רק בשלשה טפחים ואם כתב במשכב ולא כתב במושב הייתי למד אותו ממנו לטמא בשיעור המשכב בשלשה טפחים אבל בטפח לא כדי שלא יהא חמור הלמד מן המלמד ולכן הוצרכו שניהם. והשתא אתי למילף הדומה להו במה הצד והוא כי המשכב והמושב כך הם המטה והכסת והכר הוא משכב המיוחד והכסא והספסל והקתדרא הוא מושב המיוחד והנו באין ללמד תולדותיהן כגון תיבת הבלנין והתיבה שפתחה מן הצד ועריבה משני לוגין עד ט' קבין שהן תולדות למשכב והפגוס והאלוק והעלית והקלבטר של ד' קבין שהן תולדות למושב כדאיתא לקמן בפרק זבין [פ"ב] כל אלה אינן משכב ומושב מיוחדין אלא שהן משמשין שכיבה וישיבה עם מלאכתן וגמרינן להו ממשכב המיוחדין בבנין אב תולדות המשכב ממשכב ותולדות המושב ממושב והיינו בנין אב מכתוב אחד:

הצד השוה שבהן שהן עשויין לנוח אדם לבד. כלומר שאינו לתשמיש אחר והזב מטמאו ברובו כ"כ שיכול לטמא אדם לטמא בגדים שעליו אף כל וכו' כלומר כל אלו התולדות כיון שאינן עשויות אלא לנוח אדם לבד. הזב מטמא אותו ברובו וכו'. ומה שכתב ברובו הוא מה דאיתא לקמן פ"ב בפרשת מצורע אשר ישכב עליו ישב עליו עד שינשא רובו עליו [כתב הראב"ד דלא רוב גופו קאמרינן אלא רוב משענתו דאל"כ בנגל לא משכחת לה שיהא טמא מדרס דהא רוב גופו אינו נשען עליו אלא ודאי רוב משענו קאמר ואפשר שעומד לפרקים על רגל אחד א"נ כשאדם הולך מרים רגלו אחת ונשען על האחרת]: יצא המרכב שהוא עשוי לסבלון אחר. פי' לטעינת משא אחר פעמים לרכיבה פעמים [illegible] ומושב להיות מגעו כמשאו לטמא אדם לטמא בגדים שעליו אלא משא בלבד הכתובה בו זו היא מטמא אדם לטמא בגדים שעליו אבל מגעו אינו חמור כ"כ. ומה דקי"ל דבאה ותרקב אין מטמאין במדרס כלל לא במגע ולא במשא [illegible] הזב עליהן. תשובה לדבר מרכב עשוי לרכיבה ולתשמיש אחר פעמים לזה ופעמים לזה אבל באה ותרקב אינן עשויין לישיבה כלל אלא לתשמיש אחר בלבד וכשיושב עליו [illegible] עמוד ונעשה מלאכתנו והתורה אמרה אשר ישב עליו שיהא עשוי לישיבה (וכדאיתא בשבת דף נ"ט) כ"ז מלשון הראב"ד [illegible] קצת מאוד דברי הברייתא בתחילה ללמוד בנין אב לרבות דבר שאינו כתוב בתורה כהדיא משני שהן דומין למשכב ומושב שהוא עשוי לנוח אדם עליו והיה לנו לומר [illegible] דבר שאינו עשוי לנוח אדם עליו שאינו מטמא במדרס [illegible] לגמרי

יעקב ברודא ז"ל *) קבע לך מסוים להוציא דברי הגר"א לאור שלא יתכסה אור הגנוז הזה מן העולם [כי כבר היה השתיקה כמו שור במקום אחר ונשרף ולא נשאר רק זה האחד אשר נדע ממנו] אמנם בקרבי אל המלאכה להדפיס דברי הגר"א התבוננתי כי הדבר אינו מתוקן כלל. א) כי הגהותיו בכמה פעמים הוא כספר החתום וצריך עמל ויגיעה רבה להבין כונתו. ב) כי עלה דברי הספרא אינו מבואר ועדיין נדע היטב גם דבריו ע"פ המפרשים א"א לירד לבינת הגר"א ע"כ התחזקתי בעזה"י לתקן הדבר כפי כחי הדל וד' עזרני בזכות כלל ישראל ועשיתי ביאור קצר ופשוט בלשון נח על הספרא מליקט מכל המפרשים [אף שעי"ז נתרבה הוצאת הדפוס כפלים מאשר חשבתי בתחלה בכ"ז אקוה כי יעזרני השי"ת] ביחוד מהראב"ד והר"ש והק"א והוית רענן שהוא מסודר מבעל מג"א על הילקוט ומהספר עזרת כהנים והגהות רי"ד. ובכמה מקומות שהובא הענין בגמרא העתקתי דברי רש"י דהם שהוא הביאור המקובל לכל ישראל ובכמה מקומות גם פירוש רבינו הרמב"ם והר"ש והרע"ב על משניות היה לי לאור עינים גם. והעיקר שמתי לבבי לביאור היותר פשוט ויבר בדברי רבותינו ז"ל ובאיזה מקומות שלא ביארו המפרשים מפני פשיטותן לגודל דעתם הרוממה בכל זה לא מנעתי לבאר כפי הדרוש לאנשים כמוני [אכן על ענייני פסק הלכה לא שמתי לבי כי לא ליה באתי ורק לפרש דברי רבותינו באתי] והנה אף שיש חלק מן הספרא שכבר הובא הגלוטיקן במשנה ובריתא בש"ס בכ"ז מועיל מאד דברי הספרא להבין מקור ההלכות מן הכתובים כי פעמים לא ביאר הש"ס מקורו וגם יש חלק גדול שלא הובאו בש"ס כלל ובפרט בסדר טהרות שאין לנו רק משניות כמו נגעים וכיו"ב דיני טומאה וטהרה וע"י הברייתא דספרא יבוארו המשניות בידיעה רחבה מאירת עינים ממש:

ועתה אקוה לד' כי יספיק הפירוש הזה שיוכל כל אדם להבין דברי הספרא בנקל כפי שלומד אדם פרק משניות עם תפארת ישראל. והנה הדפסתי את כל הגהות רבינו הגר"א ז"ל **) כסדרן ושמתי לבבי על אודות רבינו לבאר אותם בעזה"י בכל מקומות הצריך ביאור וכמה מקומות היה לי לעיר דבריו הק' שבספרו אדרת אליהו [ודברי הקפתי במוקף כדי שלא יתערב לקורא דברי בדבריו] וכן המעיין יראה איך דבריו מאירין עינים ממש ככוכבי אור נוגה. ובמקומות החמורין שנתלבטו בו המפרשים ע"י הגהותיו דברי רבותינו שמחין כנתינתן מסיני וכתו של הגר"א ניכרין בו את דרך האמת והפשט הפם. ויהנו בעזה"י כעת רבים לאורו. וזכות רבינו הגר"א ז"ל עמדה לי לבאר דבריו ולהוציא כל הענין. ואקוה לד' כי מעתה תרבה הדעת בלימוד התו"כ ויהיה אצל הלומד בו מחובר התושבע"פ עם המקראות כפי שסיבב והולך התו"כ. ואולי יתן ד' שיתרבה בזה הלימוד בעניני עבודה שהענין הוא גדול מאד ומקרב את הגאולה וסותם פי המקטרגים ומעורר זכות על כלל ישראל כמו שביארתי בספרי תורה אור עי"ש.

---

*) הערה ולמען יקרת האיש הצדיק הזה אשר הלך לעולמו בלא בנים אמרתי לתת לו מזכרת בחיבור הזה אשר היה סיוע להדפסתו לתת מזכרת לצדקותיו ופעולותיו אשר יתנו לו שם וזכר עולם. מצוין היה האיש בלבבו הטובה וצדקת פזרונו בישראל. היה ראש וראשון לכל דבר טוב ושמו מפורסם בכל עיר ווארשא הגדולה וגם בכל המדינה. הוא היה רחים ומוקיר רבנן למאוד. וביתו היתה פתוחה לרוחה ובפרט לת"ח וגדולים אשר נתנו לווארשא קירבם בימין צדקו. והלך בדרך היראים באמת בכל דרכיו. קבע עתים ללימוד התורה יום ויום יחד עם איש ת"ח נכבד גדול. וכן בכל הנהגותיו היה הכל ע"ד התורה והמצוה. באחרית ימיו תיקן תיקונים גדולים שראויין לפרסם אותן. הזיל הון רב קרוב לארבעים אלף רו"כ לבנית בפרור ירושלים חצר של חמשה ועשרים דירות ובהמ"ד ומקוה הכל כפי הדרוש והוא למען יתנו דירות לת"ח עניים ויחולק ע"פ גבאים ממונים ע"ז ונקרא בשם אהל יעקב. עוד הפריש עשרים אלף רו"כ ומסרם בחיו תחת גבירים נכבדים מפורסמים וע"פ דעת גדולים מיוחדים לזה למען להושיב עשרה ת"ח אברכים מופלגים יקחו פרס כ"א עשרים רו"כ לחודש [שיספיק גם חלק עבור ב"ב] ללמוד בהבורה יחד על שולחן להם ... והיראה. ויהי"ק הקרן והריוח לעשר שנים וכל ארבעה שנים יתחלפו אחרים. ובה"ק הבורתי הק' שיושיבם בפתח ... שנים רבנים מובהקים ור"מ גדולים לשם ולתפארת. ולאחרונה בצואתי הראה ארבעתי הגדולה לתורת ד'. וקבע חלק נכבד מהונו ארבעים אלף רו"כ למען החזק כל הישיבות הנדחקות [וזולת ירושתו לקרוביו ופירותי לצדקות] ... מיטבות התורה והחסד שבאה"ק והן בווארשא עצמה שהגיע לכ"א כך נכון שאמנם החזק ידם הרבה בזה. כן אחוזה שלו באה"ק מסרם למען חיזוק התורה שם. והוא האחד מן המיוחדים בזה שנתנו נפשם ומאדם להחזיק תורת ד' בחייו ובמותו. ווכר שעשה ... הוכבות בקבר שמטמלו ניזונין עשרה ת"ח מופלגים גדולים לומדים תורה בשקידה עצומה יום ולילה וראוי לאיש צדיק פאר הגבירים כזה לתת לו מזכרת עולם. תנצב"ה

על השוב יוכר אשתו הגבירה הכבודה מרת בינא תחי' עם חתנה הרה"ג הנכבד מהר"ר צבי זבלודובסקי נ"י שהם עזרו להוציא פעולותיו הנשגבות בחייו ובמותו לפועל יהא ד' בעזרם ויתן להם אריכת ימים ושנות חיים:

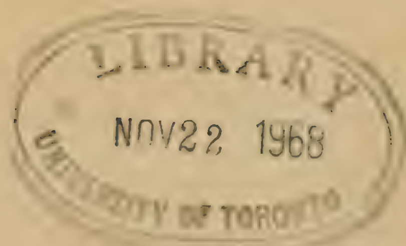
**) והוי יודע שהגר"א מכנה בהגהותיו את כל ברייתא בשם הלכה ושארי מפרשים מכנים אותן בשם פסקא והכל אחד:

הקדמה

הנה ידוע לכל גודל מעלת לימוד התורה ששנה הכתוב בחיובו כמה פעמים. ורצונו ית' שתהיה תורתו שגורה בפינו ככתוב והיה לך לאות על ידך וגו' למען תהיה תורת ד' בפיך. ושתהיה חקוקה על לוח לבנו כמו שכתוב והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ורצונו ית' שנהיה עמלים בתורה וכמו שכתוב אם בחקותי תלכו ואיתא בתו"כ (והובא ברש"י) יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה. וחביב אצלו הדבר הזה מאוד. שמשבח את עם ישראל בזה וכמו שכתוב עם תורתי בלבם. ולהיפך מי שמסיח דעתו מן התורה ומשכח אותה מתוך עצלותו הזהיר ע"ז מאוד מאוד ואחז"ל במנחות (דף צ"ט:) המשכח דבר אחד מתלמודו עובר על כמה לאוין שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו וכן איתא באבות דמעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו. וע"כ עלינו להתחזק בכל עוז לידיעת תורתו והוא בדרך כלל לידיעת כל התורה [כל אחד לפי ערכו] וכמו שכתוב והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום שהוא כולל כל מה שצונו הש"י ובפרט ספר ויקרא שעליו אמר הכתוב וירא אלהים את האור כי טוב ואיתא בבראשית רבה זה ספר ויקרא שיש בו הלכות מרובות בודאי עלינו להתחזק לידע אותו. וז"ל המדרש משלי פרק י' אמר רבי ישמעאל בא וראה כמה קשה יום הדין שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם כולו בעמק יהושפט וכיון שתלמיד חכם בא לפניו אומר לו כלום עסקת בתורה אומר הן אומר לו הקב"ה הואיל והודית אמור לפני מה שקרית ומה ששנית מכאן אמרו כל מה שקרא אדם יהא תפוש בידו ומה ששנה יהא תפוש בידו שלא תשיגהו בושה וכלימה ליום הדין וכו' בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה הקב"ה הופך את פניו ממנו ומזיקי גיהנם מתגברין בו כזאבי ערב והם נוטלין אותו ומשליכין אותו לגיהנם. בא מי שיש בידו שני סדרים או שלשה הקב"ה אומר לו בני כל ההלכות למה לא שנית אותם אם אומר להם הניחוהו מוטב ואם לאו וכו'. בא מי שיש בידו הלכות אומר לו בני **תורת כהנים** למה **לא שנית** שיש בו טומאת שרצים טומאה וטהרה טומאת נגעים וטהרת נגעים טומאת נתקים וטהרת נתקים טומאת בתים וטהרת בתים טומאת זבין וטהרת זבות טומאת לידה וטהרת לידה טומאת מצורע וטהרת מצורע סדר וידוי של יום הכפורים וגזירה שוה ודיני ערכים וכל דיני ישראל שהן דנין בתוכו:

והנה מדברי המדרש הזה הנ"ל יש לנו התעוררות גדולה לחיוב לימוד הזה כיון ששואלין אותנו ע"ז וגם באמת הלא התורת הכהנים על ויקרא ומכילתא וספרי הם יסוד תורה שבע"פ שהם הולכין וסופרין כל אותיות שבתורה ומבארין אותם ע"פ תורה שבע"פ המסורה לנו מסיני והם מקור כל המשניות והברייתות. וע"כ נפלאתי מאד מדוע כ"כ מוזר לימוד הזה מישראל כ"א למעט מזעיר יחידים שבדור כיון שהיא יסוד תורה שבע"פ ובפרט לפי דברי המדרש הנ"ל ששואלין ע"ז וחושב כמה עיקרי הלכות נמצאו בו ומקורים של סדר קדשים וטהרות בו הוא. ואשתבחו קמאי דקמאי בלימוד הזה גבי בניהו בן יהוידע ביארו חז"ל (ברכות י"ח:) מה שכתב והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג דתנא ספרא דבי רב ביומא דסתוא והוא התורת כהנים ומשלו לארי שהוא החמור שבספרים [תוספות] וגם בר' יוחנן אמרו [יבמות דף ע"ב] שתנאה בתלתא יומי וסברה בתלתא ירחי. וגם בלימוד הזה יש בו עוד מעלה גדולה שלבד מלות לימוד התורה הוא לימוד עניני עבודה ומקיימין בזה מאמרם [מנחות ק"י והוא גירסת רש"י ב"מ קי"ד] ת"ח העוסקין בהלכות עבודה מעלה אני עליהם כאלו מקריבין ומגישין לשמי וכבר הארכתי בחיוב לימוד עניני עבודה בהקדמה לחבורי ליקוטי הלכות והתבוננתי שסיבת מניעה לימוד התו"כ מפני שהוא משובש מאד וגם שאין עליו ביאור פשוט השוה לכל נפש [שביאור הראב"ד הלא בכמה מקומות מאריך מאוד ליישב הסוגיות שהובא שם התו"כ ובעין זה גם ביאור הר"ש משאנ"ץ וגם יש כמה ברייתות שלא ביארו כלל כי לפי רוממותן עלה על דעתם שזהו פשוט לכל מעיין אבל אנו יתמי דיתמי לא נבין בלי פירוש וכן בספר קרבן אהרן אף שהוא חיבור נכבד מאוד ודרכו לפרש כל ברייתא מ"מ ילאה הקורא בו מפני אריכותו בסוגיות הש"ס וכן הגאון ר' מאיר לבוש מלבי"ם ז"ל הרחיב והעמיק מאוד כדעתו הרחבה לכוין כל דרשה בדקדוקי המקראות והרבה פעמים מפלפל בסוגיות הש"ס ופסקי הרמב"ם ואחרי הפוסקים וכ"ז הוא רק לגדולי תורה ולא לאנשים פשוטים כמוני]. והנה זה הרבה שנים שמעתי כי נמצא כת"י הגהות הגר"א על התו"כ וב"ה שנזדמן לי לראותו אצל הגביר המפורסם נדיב לב י"א מהר"ר בועז ראבינאוויץ ז"ל בעיר בברויסק וכאשר ראיתיו שוב לא רפה ידי ממנו ובקשתי להגביר הנ"ל שיתן על ידי להעתיקו וכן עשה בחסדו הטוב זכרה לו אלוה לטובה תנוח נפשו בעדן אלהים. והנה העתקתי כולו עד גמירא והזרתיו. וכאשר הראיתי הדברים בווארשא לפני ידידי הרב הגביר המפורסם בישראל לשם ולתהלה בצדקתו ופעלו מהר"ר

יעקב

LIBRARY
NOV 22 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

ספרא

הנקרא

תורת כהנים

עם פירוש חדש בלשון קצר וצח.

המלוקט מן פירוש הראב"ד והר"ש משאנ"ץ והקרבן אהרן ויתר ספרים.

חלק ראשון.

וגם נלוה אליו חמדה גנוזה הגהות רבינו הגאון האמיתי אור העולם אשר אור תורתו וצדקתו זורח מסוף העולם עד סופו החסיד מהר"ר **אליהו** ז"ל **מווילנא** (אשר היה בכת"י עד הנה) ובחסד הש"י ביארתי אותם כיד ד' הטובה עלי:

כל אלה חוברו ע"י הצעיר שבכהונה (ובדיבוק חברים)

ישראל מאיר ב"ר ארי' זאב הכהן מעיר ראדין.

פיעטרקוב

בדפוס מרדכי צעדערבוים נ"י.

שנת **תרע"א** לפ"ק

СЕФЕРЪ ТОРАСЪ КОГАНИМЪ съ Коментаріемъ

Соч. И. М. КАГАНЪ.

Типографія М. Цедербаума въ Петроковѣ 1911 г.

תורת כהנים